

ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH
Osmanlı Tarihi (1299-1595)

SEYYÎD LOKMÂN

TÜRKİYE YAZMA ESERLER KURUMU BAŞKANLIĞI YAYINLARI: 211

Tarih ve Toplum Bilimleri Serisi : 36

Kitabın Adı : ZÜBDETÜ’T-TEVÂRÎH
Osmanlı Tarihi (1299-1595)

Müellifi : Seyyid Lokmân b. Hüseyin el-Âşûrî el-Urmevî
(ö. 1010/1601’den sonra)

Özgün Dili : Osmanlı Türkçesi

Hazırlayan : Dr. İbrahim Pazan

Editör : Dr. Göker İnan, Yazma Eser Uzmanı

Son Okuma : Muhammed Said Güler, Yazma Eser Uzmanı

Arşiv Kayıt : Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed Kitaplığı Nr. 3599,
Hazine Kitaplığı Nr. 1321; Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973;
Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, Nr. 294

Kapak Görseli : *Zübdetü’-Tevârih*’te yer alan III. Murad tasviri,
Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 88^b

Yapım : Yüksel Yücel

Baskı : Matsis Matbaa Hizmetleri San. ve Tic. Ltd. Şti.
Tevfikbey Mh. Dr. Ali Demir Cd. No: 51 Sefaköy - İstanbul,
Tel.: 0 (212) 624 21 11 www.matbaasistemleri.com,
Sertifika No: 40421

Baskı Yeri ve Yılı : İstanbul 2022

Baskı Miktarı : 1. Baskı, 1500 adet

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Library of Congress A CIP Catalog Record

Seyyid Lokmân

Zübdetü’-Tevârih, Osmanlı Tarihi (1299-1595)

1. Tarih, 2. Osmanlı Tarihi, 3. Şehnâmecilik, 4. Mücmelü’t-Tümâr, 5. Zübdetü’t-Tevârih,
6. Seyyid Lokmân

ISBN: 978-975-17-5385-4

Copyright © Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı. Her hakkı mahfuzdur.

Bütün yayın hakları *Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı*na aittir. Başkanlığın izni olmaksızın tümüyle veya kısmen, hiçbir yolla ve hiçbir ortamda yayımlanamaz ve çoğaltılamaz.

T.C. Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı

Süleymaniye Mh. Kanuni Medresesi Sk. No: 5 34116 Fatih / İstanbul

Tel.: +90 (212) 511 36 37

Faks: +90 (212) 511 37 00

info@yek.gov.tr

www.yek.gov.tr

ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH

OSMANLI TARİHİ (1299-1595)

(İNCELEME - TENKİTLİ METİN)

SEYYİD LOKMÂN
(ö. 1601'den sonra)

Hazırlayan
İbrahim Pazan

Editör
Göker İnan

TÜRKİYE
YAZMA
ESERLER
KURUMU
BAŞKANLIĞI

TAKDİM

İnsanlık tarihi, akıl ve düşünce sahibi bir varlık olan insanın kurduğu medeniyetleri, medeniyetler arasındaki ilişkileri anlatır. İnsan, zihnî faaliyetlerde bulunma kabiliyetiyle bilim, sanat ve kültür değerleri üretir, ürettiği kültür ve düşünce ile de tarihin akışına yön verir.

Medeniyetler, kültürler, dinler, ideolojiler, etnik ve mezhebî anlayışlar arasındaki ilişkiler kimi zaman çatışma ve ayrışmalara, kimi zaman da uzlaşma ve iş birliklerine zemin hazırlamıştır.

İnsanların, toplumların ve devletlerin gücü, ürettikleri kültür ve medeniyet değerlerinin varlığıyla ölçülmüştür. İnsanoğlu olarak daha aydınlık bir gelecek inşâ edebilmemiz, insanlığın ortak değeri, ortak mirası ve ortak kazanımı olan kültür ve medeniyet değerlerini geliştirebilmemizle mümkündür.

Bizler, Selçuklu'dan Osmanlı'ya ve Cumhuriyet'e kadar büyük devletler kuran bir milletiz. Bu büyük devlet geleneğinin arkasında büyük bir medeniyet ve kültür tasavvuru yatmaktadır.

İlk insandan günümüze kadar gök kubbe altında gelişen her değer, hakikatin farklı bir tezahürü olarak bizim için muteber olmuştur. İslam ve Türk tarihinden süzülüp gelen kültürel birikim bizim için büyük bir zenginlik kaynağıdır. Bilgiye, hikmete, irfana dayanan medeniyet değerlerimiz tarih boyunca sevgiyi, hoşgörüyü, adaleti, kardeşlik ve dayanışmayı ön planda tutmuştur.

Gelecek nesillere karşı en büyük sorumluluğumuz, insan ve âlem tasavvurumuzun temel bileşenlerini oluşturan bu eşsiz mirasın etkin bir şekilde aktarılmasını sağlamaktır. Bugünkü ve yarınki nesillerimizin gelişimi, geçmişimizden devraldığımız büyük kültür ve medeniyet mirasının daha iyi idrak edilmesine ve sahiplenilmesine bağlıdır.

Felsefeden tababete, astronomiden matematiğe kadar her alanda, Medine'de, Kahire'de, Şam'da, Bağdat'ta, Buhara'da, Semerkant'ta, Horasan'da, Konya'da, Bursa'da, İstanbul'da ve coğrafyamızın her köşesinde üretilen değerler, bugün tüm insanlığın ortak mirası hâline gelmiştir. Bu büyük emanete sahip çıkmak, bu büyük hazineyi gelecek nesillere aktarmak öncelikli sorumluluğumuzdur.

Yirmi birinci yüzyıl dünyasına sunabileceğimiz yeni bir medeniyet projesinin dokusunu öreceğ değerleri üretebilmemiz, ancak sahip olduğumuz bu hazinelerin ve zengin birikimin işlenmesiyle mümkündür. Bu miras bize, tarihteki en büyük ilim ve düşünce insanlarının geniş bir yelpazede ürettikleri eserleri sunuyor. Çok çeşitli alanlarda ve disiplinlerde medeniyetimizin en zengin ve benzersiz metinlerini ihtiva eden bu eserlerin korunması, tercüme ya da tıpkıbasım yoluyla işlenmesi ve etkin bir şekilde yeniden inşâ edilmesi, Büyük Türkiye Vizyonumuzun önemli bir parçasıdır. Bu doğrultuda yapılacak çalışmalar, hiç şüphesiz tarihe, ecdadımıza, gelecek nesillere ve insanlığa sunacağımız eserleri üretmeye yönelik fikrî çabaların hasılası olacaktır. Her alanda olduğu gibi bilim, düşünce, kültür ve sanat alanlarında da eser ve iş üretmek idealiyle yeniden ele alınmaya, ilgi görmeye, kaynak olmaya başlayan bu hazinelerin ülkemize ve tüm insanlığa hayırlar getirmesini temenni ederim. Aziz milletimiz, bu kutsal emaneti yücelterek muhafaza etmeyi sürdürecektir.

Recep Tayyip Erdoğan
Cumhurbaşkanı

İÇİNDEKİLER

TAKDİM	4
ÖNSÖZ	11
KISALTMALAR VE İŞARETLER	14
TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ	16
ARAPÇA KALIP DUALAR VE İBARELER	17
İNCELEME	25
SEYYİD LOKMÂN'IN HAYATI VE ESERLERİ	25
<i>ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH</i> 'İN İNCELENMESİ	34
Eserin İsmi	35
Eserin Müellifi	37
Eserin Yazılış Sebebi ve Muhtevası	37
Eserin Yazılış Tarihi	39
Eserin Nüshaları	40
Nüshaların Soyağacı	41
Topkapı Sarayı Nüshası (Tomar)	43
Topkapı Sarayı (Hazine) Nüshası	46
Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nüshası	50
Dublin Nüshası	55
Yapı Kredi Nüshası	60
Londra Nüshası	63
Eserin Kaynakları	66
Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar	74
ESERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ	79
TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASINDA	
TAKİP EDİLEN YOL	80
SONUÇ	84
TENKİTLİ METİN	87
SULTAN III. MURAD'A SUNULAN <i>ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH</i>	
NÜSHASININ İTHAF METNİ	89
[VEZİRİAZAM SİYAVUŞ PAŞA'YA SUNULAN <i>ZÜBDETÜ'T-</i>	
<i>TEVÂRÎH</i> NÜSHASININ İTHAF METNİ]	90

[DÂRÜSSAADE AĞASI MEHMED AĞA'YA SUNULAN ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH NÜSHASININ TAKDİM METNİ]	91
[ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH'İN MUKADDİMESİ]	93
[MÜCMELÜ'T-TÛMÂR'IN MUKADDİMESİ]	97
[OSMANLILARIN ORTAYA ÇIKIŞI]	100
[OSMAN GAZİ DEVRİ]	110
[ORHAN GAZİ DEVRİ]	114
[YILDIRIM BAYEZİD DEVRİ]	122
[I. MEHMED DEVRİ]	127
[II. MURAD DEVRİ]	131
[FATİH SULTAN MEHMED DEVRİ]	136
[II. BAYEZİD DEVRİ]	140
[YAVUZ SULTAN SELİM DEVRİ]	145
[KANÛNÎ SULTAN SÜLEYMAN DEVRİ]	150
Def'a-i ūlā	152
Def'a-i şāniye	153
Def'a-i şālīše	156
Def'a-i rābi'a	161
Def'a-i hāmise	162
Def'a-i sādise	164
Def'a-i sābi'a	175
Def'a-i şāmine	176
Def'a-i tāsi'a	186
Def'a-i 'āşira	191
Feth-i Başra	202
Ahḫvāl-i Elḫās [Mīrzā]	206
Def'a-i ḫādī 'aşer	211
Ahḫvāl-i Yemen	212
Def'a-i şānī 'aşer	232
Def'-i 'inād-ı şedīd-i Şehzāde Bāyezīd	248

Def'a-i şâlis 'aşer	251
Zıkr-i te'sis-i şeh'r ve 'imâret-i Sulţâniyye-i refi'û'l-bünyân der-şahrâ-yı Karaman	260
Zıkr-i binâ'-i şeh'r ve kal'a-i Gül'anber	266
Def'a-i rabi' 'aşer	269
[II. SELİM DEVRİ]	278
Feth ve itâ'at-i 'Ulyân	282
Def -i ğavġâ-yı memâlik-i Yemen-i pür-fiten	284
Sefer-i Azağ	288
Feth-i Tûnus	289
Feth-i Kıbrıs	294
Zıkr-i itmâm-ı hişâr-ı belde-i Van	322
Feth-i Halku'l-vâd ve Tûnus	337
[III. MURAD DEVRİ]	357
[III. MEHMED DEVRİ]	528
KAYNAKÇA	531
DİZİN	539
EKLER	597

ÖNSÖZ

Seyyid Lokmân b. Hüseyin, Osmanlı sarayındaki şehnâmecilik görevine II. Selim devrinde, 977/1569'da başlamıştır. Asıl görevi olan şehnâme yazımını yerine getirirken aynı zamanda, Osmanlıların ortaya çıkışından itibaren geçmiş padişahlar zamanında vuku bulan olayların yazılmakta olduğu *Tûmâr-ı Hümayûn*'a kaldığı yerden devam etmesi emredilmiştir. 7 yıl kadar sonra 1576 yılında, *Tûmâr-ı Hümayûn*'un zeyli olarak yazdıklarını temize çektiği bir nüshayı Hoca Sâdeddin Efendi göreyerek beğenmiş ve bir nüsha da kendisi için talep etmiştir. Seyyid Lokmân tomarın nesebnâme bölümünü çıkartıp Osmanlı tarihiyle ilgili kendisinden önce yazılan bölümleri kısaltarak kendi yazdıklarıyla meydana getirdiği bu nüshaya *Mücmelü't-Tûmâr* adını vermiştir.

Seyyid Lokmân 1583 yılında, nesebnâme bölümü de dâhil *Tûmâr-ı Hümayûn*'un çok sayıda minyatürle bezenmiş kitap formundaki versiyonlarını hazırlatmış ve bu nüshaları Sultan III. Murad, Veziriazam Siyavuş Paşa ve Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağa'ya sunmuştur. *Tûmâr-ı Hümayûn* gibi *Zübdetü't-Tevârih* ismini taşıyan bu üç nüsha, sanat değeri yüksek gözcü alıcı minyatürleri sebebiyle, daha çok sanat tarihçilerinin dikkatini çekmiş ve bugüne kadar söz konusu yazmalar üzerine sadece bu bağlamda çalışmalar yapılmıştır. Dönemin önemli hadiselerini neredeyse gün gün ayrıntılı bir şekilde tam bir vekâyinâme tarzıyla anlatan Osmanlı tarihi bölümüne ise bazı çalışmalarda sınırlı sayıda atıf yapılmış, sadece tomar şeklindeki nüshada bulunan III. Murad devrinin son 9 senelik bölümü ise tamamen gizli kalmıştır.

Burada tarih araştırmacılarının öteden beri sorduğu soru, Seyyid Lokmân'ın bu tarih yazma görevini, *Tûmâr-ı Hümayûn*'da kayıtlı Osmanlı tarihinin hangi noktasında teslim aldığı, yani yazmaya hangi noktasından devam ettiği. Bu sorunun cevabını, *Mücmelü't-Tûmâr*'ın eldeki iki nüshasından Hoca Sâdeddin Efendi'ye sunulanda kayıtlı olan bir bilgiden yola çıkarak ilk defa bu çalışmamızda ortaya çıkarmış bulunuyoruz. Bu tarih,

Şehzade Selim ile Şehzade Bayezid arasındaki mücadelenin kızışması üzerine Kanûnî Sultan Süleyman'ın sefere çıkmaya karar vererek Anadolu'ya geçtiği 5 Haziran 1559'dur. Tomarda kayıtlı olayların 28 Ocak 1595 tarihine kadar geldiği göz önüne alındığında, 5 Haziran 1559-28 Ocak 1595 arasındaki 35 yılı aşkın sürede vuku bulan olayları, Seyyid Lokmân'ın bizzat kaleme aldığı ortaya çıkmaktadır.

Eserin dördü İstanbul kütüphanelerinde, diğer ikisi yurt dışındaki kütüphanelerde olmak üzere altı adet nüshası tespit edilmiş olup bu nüshaların kopyaları, ilgili yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerden dijital olarak temin edilmiştir. *Zübdetü't-Tevârih* ismini taşıyan başka müelliflerin de eserleri bulunduğu kataloglarında bu isimde kitap ismi geçen ancak yeterli bilgi bulunmayan kütüphanelerden Kahire'deki Mısır Millî Kütüphanesi ve Arşivleri (Dâru'l-Kütüb ve'l-Vesâ'iki'l-Kavmiyye) ve Saraybosna Gazi Hüseyin Bey Kütüphanesi'nde araştırma yapılmış, bu nüshaların ilgilendiğimiz eser olmadığı anlaşılmıştır.

Diğer nüshalara da kaynaklık eden asıl nüsha olması sebebiyle Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki tomar şeklindeki nüshanın metni esas alınarak altı nüshanın tamamının edisyon kritiği yapılmış, eserin metni tam transkripsiyonlu olarak tesis edilmiştir.

26 sene süreyle sarayda görevli olması sebebiyle pek çok olaya bizzat şahitlik etmiş olan Seyyid Lokmân'ın kendi kaleminden çıkan ve Kanûnî'nin son yedi yılı ile II. Selim ve III. Murad dönemlerinin tamamını kapsayan, Osmanlı tarihinin vekâyinâme üslubuyla yazılmış 35 yıllık bu çok önemli bölümü, üç senelik yoğun bir çalışma sonucunda nihayet tarih araştırmacılarının istifadesine sunulmuş olmaktadır.

Her zaman yardım ve desteğini aldığım Doç. Dr. Recep Ahışalı'ya, çalışmam sonuçlanana kadar gösterdiği sabır ve verdiği destek sebebiyle kıymetli eşim Ayşe Banu Pazan'a müteşekkirim. Eserin Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı bünyesinde yayımlanmasını temin eden Kurum

Başkanı Prof. Dr. Muhittin Macit, Başkanlık Müşaviri Prof. Dr. Ferruh Özpilavcı ve Çeviri Yayım Dairesi Başkanı Erhan Yıldız'a, kitabın basım sürecindeki ilgi ve emeği için İsmet İpek'e, eserin editörlüğünü üstlenen ve ayrıntılı bir okuma ile çalışmaya katkı sağlayan Dr. Göker İnan'a ve yayın aşamasında emeği geçen bütün Kurum personeline teşekkürlerimi sunarım.

İbrahim Pazan

İstanbul / 2022

KISALTMALAR VE İŞARETLER

a.g.e.	adı geçen eser
a.g.m.	adı geçen makale
a.g.md.	adı geçen madde
b.	bin, ibn
B	Londra Birleşik Krallık Millî Kütüphanesi (British Library) nüshası, No. Or. 1135
BOA	Cumhurbaşkanlığı Osmanlı Arşivi
bk.	bakınız
c.	cilt
çev.	çeviren
D	Dublin Chester Beatty Müzesi nüshası, No. T 414
ed.	editör
haz.	hazırlayan
H.z.	hazret-i
KK	Kâmil Kepeci Defteri
MD	Mühimme Defteri
Nr.	numara
ö.	ölüm tarihi
s.	sayfa
sy.	sayı
T	İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi nüshası, No. 1973
TDV İA	Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi
TK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi (Hazine) nüshası, No. H.1321
TO	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi nüshası (Tomar), No. A.3599 (Mukaddime, Osmanlıların ortaya çıkışı ve ilk on üç Osmanlı padişahının devirlerini anlatan bölümler sıra- sıyla TOÖ, TOZ, TOO, TOR, TOH, TOY, TOÇ, TOM, TOF, TOB, TOV, TOK, TOS, TOÜ ve TOE olarak göste- rilmiştir.)

TOEM	Târîh-i ‘Osmânî Encümeni Mecmû‘ası
TSMK	Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
TTK	Türk Tarih Kurumu
ty.	tarih yok
vd.	ve diğçerleri
vr.	varak
Y	İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi nüshası, No. 294
Y.EE	Yıldız Esas Evrakı

TRANSKRİPSİYON İŞARETLERİ

آ ا	a, ā	س	s
أ ا	a, e, ı, i, u, ü	ش	ş
ء	'	ص	ş
ب	b, p	ض	đ, ž
پ	p	ط	ţ
ت	t	ظ	ţ
ث	ṯ	ع	'
ج	c, ç	غ	ğ
چ	ç	ف	f
ح	ħ	ق	q
خ	ħ	ك	k, g, ŋ
خو	ħ ^v	ل	l
د	d	م	m
ذ	z	ن	n
ر	r	و	v, o, ō, ö, u, ū, ü
ز	z	ه	h, a, e
ژ	j	ی	y, ı, ĩ, i

ARAPÇA KALIP DUALAR VE İBARELER

<i>'alā nebiyyinā ve 'aleyhi's-selām</i>	Selam, nebimizin ve onun üzerine olsun.
<i>'alā šāhibibe's-şalātü ve's-selāmü ve't-tahıyye</i>	Salat, selam ve tahıyye onun sahibi üzerine olsun.
<i>'alā sākinibe's-şalātü ve's-selāmü ve't-tahıyye</i>	Salat, selam ve tahıyye onun sakini üzerine olsun.
<i>'alā sākinibe's-selāmü ve't-tahıyye</i>	Selam ve tahıyye onun sakini üzerine olsun.
<i>'alā vāzı'ıhe't-tahıyyetü ve's-senā</i>	Tahıyye ve sena onu vaz' edenin üzerine olsun.
<i>'aleyhe's-selām</i>	[Allah'ın] selamı onun (kadın) üzerine olsun.
<i>'aleyhi efdalü's-şalavāt ve ekmelü't-tahıyyāt</i>	Salatların en güzeli ve tahıyyelerin en kāmili onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi'l-mağfıretü min Rabbi'r-Rahım</i>	Rahım olan rabdden mağfıret onun üzerine olsun.
<i>'aleyhim ve 'aleyha'r-rahme</i>	[Allah'ın] rahmeti onların ve onun (kadın) üzerine olsun.
<i>'aleyhim'e's-selām</i>	[Allah'ın] selamı o ikisinin üzerine olsun.
<i>'aleyhimü'r-rahme</i>	[Allah'ın] rahmeti onların üzerine olsun.
<i>'aleyhimü'r-rahmetü ve'r-rıdvân</i>	[Allah'ın] rahmeti ve rızası onların üzerine olsun.
<i>'aleyhimü's-selām</i>	[Allah'ın] selamı onların üzerine olsun.
<i>'aleyhi'r-rahme</i>	[Allah'ın] rahmeti onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi rahmetü'l-Bâri'</i>	Bâri' olan [Allah'ın] rahmeti onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi'r-rahmetü mine'l-Meliki'l-Gaffār</i>	Melik ve Gaffār olan [Allah'tan] rahmet onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi'r-rahmetü mine'l-Meliki'l-Mecîd</i>	Melik ve Mecîd olan [Allah'tan] rahmet onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi'r-rahmetü mine'l-Meliki's-Şamed</i>	Melik ve Samed olan [Allah'tan] rahmet onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân</i>	[Allah'ın] rahmeti ve bağışlaması onun üzerine olsun.

<i>'aleyhi'r-raḥmetü ve'r-rıḍvân</i>	[Allah'ın] rahmeti ve rızası onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi'ş-şalâtü ve's-selâm</i>	[Allah'ın] salat ve selamı onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi's-selâm</i>	[Allah'ın] selamı onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi's-selâmü mine'l-Meliki'l-Mennân</i>	Melik ve Mennân olan [Allah'tan] selam onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi's-selâmü ve't-tahiyye</i>	Selam ve tahiyye onun üzerine olsun.
<i>'aleyhi't-tahiyyetü mine'l-Meliki'l-Gaffâr</i>	Melik ve Gaffâr olan [Allah'tan] tahiyye onun üzerine olsun.
<i>'aliyyetü'ş-şân</i>	şanı yüce
<i>'azẓame şânühü</i>	Onun şanı çok büyüktür.
<i>'azze şânühü</i>	Onun şanı çok yücedir.
<i>'azze ve celle</i>	Yüce ve azametlidir.
<i>ce'alehullâhu mübâreken ve edâmeḥü biluḥfihî's-Sübḥânî</i>	Allah onu mübarek kılsın ve Sübhânî lütfu ile devam ettirsin.
<i>celle celâlühü ve te'âlâ ve 'amme nevâlühü ve tevâlâ</i>	Onun celali yüce ve âlî ve nimeti umumî ve devamlıdır.
<i>cellet 'azametühü ve ṭâbet ḥikmetühü</i>	Onun azameti yüceldi ve hikmeti güzel oldu.
<i>celle ve 'alâ</i>	Azametli ve yücedir.
<i>dâmet beḳâhâ</i>	Varlığı (müennes) daim olsun.
<i>dâmet ma'âliyeḥü</i>	Şerefleri daim olsun.
<i>e'azzallâhu enşârahü</i>	Allah onun yardımcılarını aziz eylesin.
<i>ebḳâḥümullâh</i>	Allah onları baki ve daim eylesin.
<i>edâmallâhu te'âlâ eyyâme 'izzihî ve iḳbâlihî</i>	Yüce Allah onun şeref günlerini ve ikbalini daim eylesin.
<i>edâmallâhu te'âlâ eyyâme 'umriḥi ve efdâlihî</i>	Yüce Allah onun ömür günlerini ve faziletlerini daim eylesin.
<i>edâmallâhu te'âlâ eyyâme 'umriḥi ve ḥilâfetihî ve ḡâfera eslâfehü ve eyyede aḥlâfehü bismihî'l-Müste'ân</i>	Yüce Allah onun ömür günlerini ve hilafetini daim eylesin ve seleflerini bağışlasın ve haleflerini Müste'ân ismiyle güçlendirsın.
<i>edâmallâhu te'âlâ eyyâme 'umriḥi ve iḳbâlihî ve ebbede a'vâme şadâretihî ve iclâlilhî mâ dâmeti'l-erḍu ve dâreti's-semâ'u</i>	Yüce Allah onun ömür günlerini ve ikbalini daim eylesin ve sadrazamlığını ve azametini yeryüzü durdukça ve gökler döndükçe ebedî kılsın.

<i>edāmallāhu te'ālā iqbālehüm ve iclālehüm ilā yevmi'l-kiyām</i>	Yüce Allah onun ikbalini ve azametini kabirden kalkma (kıyamet) gününe kadar daim eylesin.
<i>edāmallāhu te'ālā iqbālehüm ve zāde 'umrahüm</i>	Yüce Allah onların ikballerini daim ve ömürlerini uzun eylesin.
<i>edāmallāhu vücūde bānīhā fī zıllī zıllillāhi ilā yevmi'd-dīn</i>	Allah onun banisinin varlığını, Allah'ın gölgesinin gölgesinde din (kıyamet) gününe kadar daim kılsın.
<i>enārallāhu burhānehü</i>	Allah onun delilini nurlandırsın.
<i>enārallāhu burhānehümā</i>	Allah onların (iki kişinin) delilini nurlandırsın.
<i>enārallāhu burhānehü ve ce'ale'l-cennete mekānehü</i>	Allah onun delilini nurlandırsın ve mekânını cennet eylesin.
<i>enārallāhu burhānehü ve ce'ale riyāde'l-cināni mekānehü</i>	Allah onun delilini nurlandırsın ve mekânını cennetlerin bahçeleri eylesin.
<i>enārallāhu burhānehü ve t̄abe şerāhu</i>	Allah onun delilini nurlandırsın ve toprağı, kabri temiz, iyi olsun.
<i>enārallāhu mazca'ahümā</i>	Allah onların (iki kişi) yattıkları yeri (kabrini) nurlandırsın.
<i>eyyedehullāhu ilā inķirāzi'z-zamān</i>	Allah onu zamanın sonuna (kıyamete) kadar güçlendirsın.
<i>eyyedehullāhu ve edāmebü</i>	Allah onu güçlendirsın ve daim eylesin.
<i>eyyedehullāhu ve edāmebü ilā inķirāzi'd-devrān</i>	Allah onu güçlendirsın ve zamanın sonuna (kıyamete) kadar daim eylesin.
<i>ġaferahullāh</i>	Allah onu bağışlasın.
<i>ġaferallāhu eslāfehüm ve edāme fī seriri'l-hilāfeti ahlāfehüm</i>	Allah onun seleflerini bağışlasın ve haleflerini hilafet tahtında daim eylesin.
<i>ġaferallāhu eslāfehüm ve eyyede ahlāfehüm</i>	Allah onun seleflerini bağışlasın ve haleflerini güçlendirsın.
<i>ġaferallāhu lehü ve li-eccādihī</i>	Allah onu ve atalarını bağışlasın.
<i>ġaferallāhu lehü ve li-vālideyhī</i>	Allah onu ve anne babasını bağışlasın.
<i>ġaferallāhu li-eslāfihim ve ebbede hilāfete ahlāfihim</i>	Allah onun seleflerini bağışlasın ve haleflerinin hilafetlerini ebedi kılsın.
<i>ħalledallāhu eyyāme hilāfetihī</i>	Allah onun hilafet günlerini daim eylesin.
<i>ħalledallāhu saltānatehü ilā inķirāzi'z-zamān</i>	Allah onun saltanatını zamanın sonuna (kıyamete) kadar daim eylesin.

<i>halledallāhu te'ālā eyyāme hilāfetihī</i>	Yüce Allah onun hilafet günlerini daim eylesin.
<i>halledallāhu te'ālā hilāfetehū</i>	Yüce Allah onun hilafetini daim eylesin.
<i>halledallāhu te'ālā mülkehū ebedā</i>	Yüce Allah onun mülkünü sonsuza kadar daim eylesin.
<i>hamāballāhu 'ani'l-beliyye</i>	Allah onu belalardan korusun.
<i>hazelehümullāh</i>	Allah onları zelil kılsın.
<i>hullidet eyyāmu hilāfetihī</i>	Onun hilafet günleri daim olsun.
<i>hullidet eyyāmu hilāfetihī ilā medeş-şühürī ve'l-a'vām</i>	Onun hilafet günleri seneler ve aylar boyunca daim olsun.
<i>hullidet eyyāmu hilāfetihim ilā āhiri'z-zamān</i>	Onların hilafet günleri zamanın sonuna (kıyamete) kadar daim olsun.
<i>hullidet hilāfetühū</i>	Onun hilafeti daim olsun.
<i>hullidet hilāfetühū ilā intihā'i'd-devrān</i>	Onun hilafeti devranın sonuna kadar daim olsun.
<i>humiyet 'ani'l-āfāti'l-hafiyye</i>	O gizli afetlerden korunsun.
<i>humiyet 'ani'l-āfāti ve'l-āhāti ve'l-beliyye</i>	O afetlerden, hastalıklardan ve beladan korunsun.
<i>humiyet 'ani'l-āfāti ve'l-āhāti'r-rediyye</i>	O afetlerden ve şifa bulmaz hastalıklardan korunsun.
<i>inşā'allāhu (tebāreke ve) te'ālā</i>	Yüce (ve noksan sıfatlardan münezzehten) Allah dilerse.
<i>ķaddesallāhu rūḥahū</i>	Allah onun ruhunu mukaddes kılsın.
<i>ķuddise sirruhū</i>	Onun sırrı (ruhu) mukaddes olsun.
<i>naşarahullāh</i>	Allah ona yardım eylesin.
<i>naşarahullāhu ilā yevmi'l-ķiryām</i>	Allah ona (kabirden) kalkma (Kıyamet) gününe kadar yardım eylesin.
<i>naşarahullāhu ve edāmeḥū</i>	Allah ona yardım ve onu daim eylesin.
<i>naşarahullāhu ve eyyedehū</i>	Allah ona yardım eylesin ve onu güçlendirsın.
<i>naşarahümullāh</i>	Allah onlara yardım eylesin.
<i>naşarahümullāhu ve ḥafizahüm</i>	Allah onlara yardım ve onları muhafaza eylesin.
<i>nevverallāhu ķabrahū</i>	Allah onun kabrini nurlandırısın.
<i>nevverallāhu mażca'ahā</i>	Allah onun (kadın) yattığı yeri (kabrini) nurlandırısın.

<i>nevverallāhu mazca'ahū</i>	Allah onun yattığı yeri (kabrini) nurlandırın.
<i>nevverallāhu mazca'ahū muzāca'al-fā'itīn min evlādihī'l-merhūmīn</i>	Allah onun yattığı yeri (kabrini) merhum evladından ölenlerin kabri gibi nurlandırın.
<i>nevverallāhu mazca'ahū ve razakahū maḳameş-şühedāi fi riyādi'n-Na'im</i>	Allah onun yattığı yeri (kabrini) nurlandırın ve Na'im cennetinin bahçelerinde şehitlerin makamıyla rızıklandırın.
<i>nevverallāhu te'ālā mazca'ahümā</i>	Yüce Allah onların (iki kişi) yattığı yerleri (kabirlerini) nurlandırın.
<i>nevverallāhu te'ālā merkadehā</i>	Allah onun (kadın) kabrini nurlandırın.
<i>raḍıyallāhu 'anh</i>	Allah ondan razı olsun.
<i>raḍıyallāhu 'anhüm</i>	Allah onlardan razı olsun.
<i>raḍıyallāhu 'anhümā</i>	Allah o ikisinden razı olsun.
<i>raḍıyallāhu 'anhüm ve ğāferā lebhüm</i>	Allah onlardan razı olsun ve onları bağışlasın.
<i>raḍıyallāhu 'anhu ve 'aleyhi rahmetü'l-Bāri</i>	Allah ondan razı olsun ve Bâri' olan Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.
<i>raḍıyallāhu 'anhu ve 'anhüm</i>	Allah ondan ve onlardan razı olsun.
<i>rahımehellāh</i>	Allah ona rahmet eylesin.
<i>rahımehellāhu ve ğāferahū</i>	Allah ona rahmet eylesin ve onu bağışlasın.
<i>rahımehümallāh</i>	Allah o ikisine rahmet eylesin.
<i>rahımehümullāh</i>	Allah onlara rahmet eylesin.
<i>rahmetullāhi 'aleyh</i>	Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.
<i>rahmetullāhi 'aleyhā rahmeten vāsi'aten</i>	Allah ona (kadın) geniş rahmetiyle merhamet eylesin.
<i>rahmetullāhi 'aleyhim</i>	Allah'ın rahmeti onların üzerine olsun.
<i>rahmetullāhi 'aleyhi rahmeten vāsi'aten</i>	Allah ona geniş rahmetiyle merhamet eylesin.
<i>rahmetullāhi 'aleyhi ve 'alā ecdādihī ve evlādihī'l-mücāhidine'l-merhūmīn</i>	Allah'ın rahmeti ona, merhum mücahit ecdadına ve evladına olsun.
<i>rahmetullāhi te'ālā 'aleyh</i>	Yüce Allah'ın rahmeti onun üzerine olsun.

*rahmetullāhi te'ālā 'aleyhim ecma'in ve
ce'alehüm ma'a eslāfihim el-merhūmīn
mesrūrüne fī riyādi'l-cennāti hālidīn*

Allah'ın rahmeti onların hepsinin üzerine olsun ve onları merhum selefleriyle birlikte cennetlerin bahçelerinde ebedi olarak mesrur kılsın.

*rahmetullāhi te'ālā 'aleyhi rahmeten
vāsi'aten*

Yüce Allah ona geniş rahmetiyle merhamet eylesin.

*ravvāhullāhu rūḥahū ve zāde li-ahlāfihī
me'āsira fütūḥihī*

Allah onun ruhunu ferahlandırsın, haleflerini, fetihlerinin güzelliklerini ziyade eylesin.

rıdvānullāhi 'aleyhim ecma'in

Allah'ın rızası onların hepsinin üzerine olsun.

rıdvānullāhi te'ālā 'aleyhim ecma'in

Yüce Allah'ın rızası onların hepsinin üzerine olsun.

*rıdvānullāhi te'ālā 'aleyhim ecma'in ve
'ale't-tābi'in ve tābi'i't-tābi'in ilā yevmi'd-
dīn*

Yüce Allah'ın rızası kıyamete kadar onların, Tâbi'ünün ve Tebe-i Tâbi'ünün hepsinin üzerine olsun.

şalavātullāhi 'alā nebiyyinā ve 'aleyh

Allah'ın salatları nebimize ve onun üzerine olsun.

şalavātullāhi 'aleyhi ve selāmühū

Allah'ın salatları ve selamı onun üzerine olsun.

*şalavātullāhi te'ālā ve selāmühū 'aleyhim
ecma'in*

Yüce Allah'ın salatları ve selamı onların hepsinin üzerine olsun.

şallallāhu 'aleyhi ve sellem

Allah ona (Hz. Peygamber'e) salat ve selam kılsın.

sellemehullāh

Allah ona selamet versin.

sübhānehū ve te'ālā

Her türlü kusurdan münezzeh ve yücedir.

tābe şerāḥā

Onun (kadın) toprağı (kabri) iyi (temiz) olsun.

tābe şerāhu

Onun toprağı (kabri) iyi (temiz) olsun.

tābe şerāhüm

Onların toprağı (kabri) iyi (temiz) olsun.

tābe şerāhümā

O ikisinin toprağı (kabri) iyi (temiz) olsun.

tābe şerāhu ve ce'ale'l-cennete meşvāhu

Onun toprağı (kabri) iyi (temiz) ve gideceğı yer cennet olsun.

tāle beķāhu

Onun varlığı uzun sürsün, ömrü uzun olsun.

tâle beķāhu fî zılli zılli'r-Raķmān

Rahman'ın gölgesinin gölgesinde varlığı uzun sürsün, ömrü uzun olsun.

tâle beķāhümā

O ikisinin varlıkları uzun sürsün, ömürleri uzun olsun.

tâle beķāhümā ve nāle münāhümā

O ikisinin varlıkları uzun sürsün, ömürleri uzun olsun ve arzularına kavuşsunlar.

tâle beķāhümā ve nāle münāhümā fî zılli vālidihî ve ceddihî ilā kıyāmi'l-kıyāme

O ikisinin varlıkları, kıyamete kadar babasının ve dedesinin gölgesinde uzun sürsün, ömürleri uzun olsun ve arzularına kavuşsunlar.

tâle beķāhu ve nāle münāhu

Onun varlığı uzun sürsün, ömrü uzun olsun ve arzularına kavuşsun.

tâle 'umrubüm

Onların ömürleri uzun olsun.

tavvelallāhu 'umrahü'l-'azîz

Allah onun aziz ömrünü uzun eylesin.

teķabbellāh

Allah kabul eylesin.

teķabbellāhu ḥasenātibim

Allah onların hasenatını kabul etsin.

teķabbellāhu te'ālā

Yüce Allah kabul eylesin.

teķabbellāhu ve ğafera lehü ve li-kāffeti'l-müslimîne ecma'ın

Allah kabul eylesin, onu ve bütün Müslümanların tamamını mağfîret eylesin.

übbidet eyyāmu saltanatihî ve 'umrubü ve 'adlühü ve iḥsānühü ilā imtidādi'd-dühüri ve'l-evān

Saltanat günleri, ömrü, adaleti ve ihsanı devirler ve zamanlar müddetince ebedi olsun.

zādallāhu şerefen ve ta'zîmen

Allah şeref ve azamet bakımından ziyade eylesin.

zādehallāhu te'ālā şerefen ve ta'zîmen

Yüce Allah onun (müennes) şerefini ve azametini ziyade eylesin.

zıllullābi 'ale'l-enām

Allah'ın, mahlukat üzerindeki gölgesi

İNCELEME

SEYYİD LOKMÂN'IN HAYATI VE ESERLERİ

İncelememizin konusu olan eserin, 1559-1595 yılları arasındaki Osmanlı tarihi bölümünün müellifi olan Seyyid Lokmân'ın hayatı hakkında ayrıntılı bilgi mevcut değildir.¹ Devlet kademesinde aldığı görevlere dair ayrıntılar, kendi eserlerindeki bazı kayıtlardan ve tayinleriyle ilgili arşiv belgelerinden çıkarılmaktadır. Eserlerinde künyesini Seyyid Lokmân b. Seyyid Hüseyin el-Âşûrî el-Hüseyinî el-Urmevî olarak verir.² Eserlerinde kendisini anlatırken Kanûnî'nin Elkâs Seferi dönüşü 1548 kışını geçirmek üzere Halep'e geldiği günlerde babası Seyyid Hüseyin ile birlikte memleketlerinden çıkarak kendilerinden önce 1534'de Irak'ın Seferi sırasında Hısnıkeyf'e hicret eden amcaları Seyyid İbrahim'in³ yanına geldiklerini anlatır.⁴ Osmanlı hizmetinde olduğuna dair verdiği ilk bilgi Musul'a bağlı Harîr kazasında kadılık yapmasıyla ilgilidir. Harîr kadısı sıfatıyla, 970 Zilkade'si evâsıtında (2-11 Temmuz 1563) Şehrizor beylerbeyliği merkezi olmak üzere inşa edilen Gülanber Kalesi'nin temel atma merasiminde hazır bulunmuş ve Beylerbeyi Muzaffer Paşa'nın isteğiyle ilk harcı kendisi koymuştur.⁵

Arşiv belgelerinde kendisinden “Şehnâme-gûy Seyyid Lokmân”, “Şehnâme-gûy Seyyid Lokmân Efendi”, “Şehnâme-gûy Za'im Lokmân”, “Şehnâme-gûy Mevlânâ Lokmân” ve “Şehnâmecî Seyyid Lokmân” olarak

1 Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i 'Osmânî yâhud Tezkire-i Meşâhîr-i 'Osmâniyye*, c. IV, İstanbul ty., s. 93; Bursalı Mehmed Tâhir, *'Osmânî Mü'ellifleri*, c. III, İstanbul 1342, s. 135-136; Franz Babinger, *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke*, Leipzig 1927, s. 164-167; İsmet Parmaksızoğlu, “Lokman Çelebi”, *Türk Ansiklopedisi*, c. XXIII, Ankara 1976, s. 67; Hanna Sohrweide, “Luqmân b. Sayyid Hısayn”, *EP (İng.)*, c. V, Leiden 1979, s. 813-814; Franz Babinger, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982, s. 181-184.

2 Metin, Y4^a, B17^{ab}; Necib Âsım, “Osmanlı Tarihçileri ve Müverrihleri: Şehnâmeciler”, *TOEM*, c. 1/7 (1327), s. 430; Ahmed Tevhid, “Hünernâme”, *TOEM*, c. 1/2 (1326), s. 104; Bekir Kütükoğlu, “Lokmân b. Hüseyin”, *TDV İA*, c. XXVII, Ankara 2003, s. 208-209.

3 “... ittifâk şâh-ı Şark'la Âzerbaycân melikü'l-ümerâsı Ulama nâm dilâverün mâbeynlerinde küllî şikâk vâkî olup ve 'amucamız Seyyid İbrâhîm 'Âşûrî reh-nümâlığıyla Van Kal'ası'ndan çıkup der-i devletpenâha geldükde aslı Teke ilinden Kızılkaya nâm mahallün babaları timârla doğancılarından olmağın kul oğlı idüğü derece-i vuzûha irişüp 'ankâ-yı saltanatun tekarrübine mücib düşüp haylı ri'âyetler ile ser-efrâz buyurıldı.” *Hünernâme*, c. 2, TSMK, H.1524, vr. 259^b.

4 “... ve feth ve andan sonra 'avdet-i hümayûn mahmiyye-i Haleb'e vâkî' olup nefsi-i mezbûrede kısladılar ve ol zamân-ı hüceste de bu bendeleri peder-i 'azizümle vatanımızdan henüz hicret eyleyüp ve şehri Hısnıkeyf'de sâbıkâ hicret idüp timârla behremend olan 'amucamıza mülâkât olunup andan der-i devlete teveccüh kılındı.” *Hünernâme*, c. 2, vr. 41^b.

5 Metin, TO (Kanûnî bölümü, 276-277. satırlar), B97^a, Y84^a, D187^b, TK88^a, T76^b; Bekir Kütükoğlu, “a.g.md.”, s. 208.

bahsedilen müellifimize ilerleyen zamanlarda şehnâmeciliğe ilave olarak Dergâh-ı Âlî müteferrikalığı¹ ve Dîvân-ı Hümâyûn kâtipliği² mansıpları da verilmiştir. Belgelerdeki bilgilerden Seyyid Lokmân'ın, Dergâh-ı Âlî müteferrikalarından ve Dîvân-ı Hümâyûn kâtiplerinden Seyyid Aristo isminde bir oğlu olduğu ve 1589 yılında vefat ettiği, bunun da Seyyid Mehmed isminde bir oğlunun Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi şâkirdleri zümresinde vazife yaptığı anlaşılmaktadır.³ Mühimme defterlerindeki diğer bazı hükümlerden, oğlu Aristo'nun, biraderi Diyarbakır kullarından Zeynelabidin'in ve biraderinin oğlu Bediuzzaman'ın (başka bir belgede amcasının oğlu olarak geçer) timar ve zeâmet sahibi olduğunu ve yine kız kardeşinin oğlu Hacı Ali Bey'in Musul civarında zeâmetinin bulunduğunu öğreniyoruz.⁴

İstanbul'a gelerek 30.000 akçe zeâmet verilerek sarayda Farsça şehnâme yazmak üzere şehnâmecilik görevine getirilen Seyyid Lokmân bu memuriyete tayin tarihini *Şehnâme-i Selîm Hân* isimli eserinde 5 Şevval 976 (23 Mart 1569)⁵ olarak belirtir. İncelememizin konusu olan eserde bu tarihin, daha önce işaret edildiği gibi 977 yılı Muharrem ayının ortaları (26 Haziran-5 Temmuz 1569) olduğu yazılıdır. *Hünernâme* isimli eserinde ise 977 yılı Muharrem ayının sonları (6-15 Temmuz 1569) olarak geçer.⁶

III. Mehmed'in tahta geçmesinin akabinde 15 Muharrem 1004 (20 Eylül 1595) tarihinde görevinden azledilmiş, kendisine ilaveten daha evvel 1591'de Türkçe mensur şehnâme yazmak üzere vekâyinüvis-i şehinşâhî unvanıyla göreve başlayan Talikî-zâde Mehmed Subhî (ö. 1769) bu defa tek şehnâmecî

- 1 “Şehnâmecî Seyyid Lokmân gelüp muqaddemâ şehnâmecî olan Fethullâh Dergâh-ı Âlî müteferrikalığı ile şehnâmecî olup mağallinde görüldükde müteferrikalığı muqayyed bulunup müşârun-ileyhûn berâtında müteferrikalığı kayd olunmadığı sehv olunduğın bildirüp berâtında kayd olunmasın recâ itmegin buyurıldı.” BOA, KK, no. 229, s. 22, 29 Zilkade 982 (12 Mart 1575).
- 2 “Kitâbet-i Dîvân-ı Âlî-şân: Müşârun-ileyh Şâhnâme-güy Seyyid Loqmân olgelen ‘âdet üzre hîdmet-i mezbûre muqâbelesinde on bin açça terâkkiyeyle [28 Ramazan 991'den (15 Ekim 1583) geçerli olmak üzere] kâtib olmağ buyurıldı.” BOA, KK, no. 242, s. 10, 30 Şevval 991 (30 Ekim 1583).
- 3 Erhan Afyoncu, “Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları II”, *TTK Belgeler*, XXVI, sy. 30 (2005), s. 97-104.
- 4 BOA, MD, no. 25, 273/2534; BOA, MD, no. 26, 28/72; BOA, MD, no. 37, 32/336, 51/559, 60/668, 91/1038, 158/1851; BOA, MD, no. 45, 326/3922.
- 5 Seyyid Lokmân'ın *Şehnâme-i Selîm Hân*'ından (TSMK, A.3595, vr. 13^b-14^b) naklen Filiz Çağman, “Şahname-i Selim Han ve Minyatürleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*, İstanbul 1973, s. 415.
- 6 “Zirâ mukaddemâ Ârif-mahlas Şehnâme-güy Fethullâh ibn Kâtib Derviş Şîrâzi -rahimehümâllâh- yerine gelen merhûm Eflâtûn ibn Şeyh Derviş Muhammed Şîrvânî ki mahlası eşâr-ı Türkîde Hazânî ve Fârisîde Esîrî idi, yerine bu kemine mâdih-i hânedân-ı ‘Osmânî Seyyid Lokmân ibn Seyyid Hüseyin el-‘Âşûrî el-Hüseyinî el-Urmevî -gaferallâhu lehû ve li-vâlideyhi- sene seb'a ve seb'ine ve tis'a mi'e Muharrem'inün evâhîrinde hidmet-i mezbûreye me'mûr u müte'ayyin olup ...” *Hünernâme*, c. 2, vr. 10^b.

olarak tayin edilmiştir.¹ Mustafa Selânikî (ö. 1600 civarı), onun azil sebebini yeni padişahın cülusundan beri nazım ve nesirde yeni eser vücuda getirmeyip bu konuda ihmali olmasına ve padişaha daha önce şehzadelîği sırasında görüp incelediği parçaları tekrar takdim etmesine bağlar.²

Yirmi altı yılı aşan şehnâmeciliği sırasında saray nakkaşhanesindeki minyatür ve süsleme sanatçıları ile hattatlardan meydana gelen kalabalık bir ekiple birlikte çok sayıda eser ortaya çıkararak Seyyid Lokmân, Yavuz Sultan Selim'in çok sevdiği nedimi Hasan Can Çelebi'nin (ö. 1567) oğlu ve III. Murad'ın şehzadelîğinden itibaren hocası olan meşhur tarihçi Hoca Sâdeddin Efendi (ö. 1599) başta olmak üzere devrin diğer bazı önde gelen âlimlerinin takdirini kazanmıştır. Saraydaki bu uzun hizmet süresi içinde kendisini çekemeyenler de olmuştur. Bunlardan biri de *Künhü'l-Abbâr* müellifi Gelibolulu Mustafa Âlî'dir (ö. 1600). Kendisinin bir türlü arzu ettiği makamlara gelemeyerek Anadolu ve Rumeli'de oradan oraya tayin edilmesine mukabil Seyyid Lokmân'ın yüksek gelirler elde ederek sarayda rahat içinde olması ve her yeni eser vücuda getirdiğinde padişahın ihsanlarına bol bol nail olmasını çekemediğinden olacak onu aşışlamak için eserinde özel bir bölüm ayırmıştır. Lokmân'ın şehnâmecilik gibi bir görevin altından kalacak özelliklere sahip olmadığını, nesir ve nazım yönünden zayıf kaldığını, boş kalan kadrolara adam doldurulması furçasında II. Selim'i kandırarak bu makama geldiğini iddia etmekte, hatta Hoca Sâdeddin Efendi gibi bir şahsiyetin nasıl olup da bu adamı takdir edip desteklediğini, hatta eserlerine takrizler yazdığını bir türlü anlayamadığını beyan etmektedir. Şehnâmecilere karşı takındığı menfi tutumda hızını alamayan Âlî, Seyyid Lokmân'dan sonra şehnâmecilik makamına getirilen Talîkî-zâde Mehmed Subhî'yi de benzer şekilde hedef tahtasına koymakta tereddüt etmemiştir.³

1 Erhan Afyoncu, "Talîkîzâde Mehmed Subhî'nin Hayatı Hakkında Notlar", *Osmanlı Araştırmaları*, sy. 21 (2001), s. 286-287, 293; Erhan Afyoncu, "a.g.m.", *TTK Belgeler*, XXVI, sy. 30, s. 108.

2 "Ve cülüs-ı saltanat-ı cihân-bânî-yi Sultân Mehemmed Hânî *-halledallâhu te'âlâ bilâfetebü-* vâki' olaludan berü nazm u nesirden tâze dâsitân ve kasîde-i terci'-i bendle tekayyüd itmeyüp kendüsün 'izz-i huzûr-ı şehinşâhîde yâd itdürmemiş ve belki sâbîkâ olan eczâ ki pâdişâh-ı zemîn ü zamân hazretleri şehzâde iken seyr itmişler, yine anı göstermekle bâ'is-i 'itâb ve belki 'ikâb olayazup şâhnâmecilikden ref buyurıldı." Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî (1003-1008/1595-1600)*, c. II, haz. Mehmet İpşirli, İstanbul 1999, s. 515.

3 Gelibolulu Mustafa Âlî, *Künhü'l-Abbâr*, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y/546, vr. 567^b-568^b; Faris Çerçi, *Gelibolulu Mustafa Âlî ve Künhü'l-Abbâr'ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*, c. III, Kayseri 2000, s. 631-634.

Müellifin şehname tarzındaki Farsça eserlerinin şiir sanatı bakımından değerlendirilmesini bu işin uzmanlarına bırakacak olursak incelememizin konusu olan eseri *Zübdetü't-Tevârih*'in kendi kaleminden çıkan 1559-1595 yıllarını kapsayan bölümünde, vuku bulan hadiseleri sade bir üslupla ve çoğunlukla da herhangi bir yorum yapmadan aktarması dikkat çekmektedir.

Seyyid Lokmân şehnamecilik görevinden azledilmesine rağmen daha önce başlamış olduğu eseri tamamlaması istendiğinden 1596'da Eğri Seferi için orduya katılmışken İstanbul'a dönmüştür. Ancak yaptığı çalışmalar ilgi görmemiş ve kendisine kenar defterdarlığı verilerek uzaklaştırılmıştır. Mardin şer'iyeye sicilinde mevcut Muharrem 1007 (Ağustos 1598) tarihli bir kayıttan onun Mısır'a gittiği anlaşılmaktadır. Hakkındaki son kaydın tarihi, 1010 yılının Cemaziyelahir ayı sonlarıdır (27 Kasım-6 Aralık 1601).¹ Hayatının bundan sonraki kısmı ve vefat tarihi hakkında bilgi bulunmamaktadır.²

Seyyid Lokmân, hem Farsça manzum hem de Türkçe mensur olarak eserler kaleme almıştır.³ Gerek şehname gerekse vekâyinâme türünde yazdığı eserlerinin çoğu kıymetli minyatürlerle süslüdür. Şehname olarak hazırladığı eserleri şunlardır:

1. *Zafernâme*: Feridun Ahmed Bey'in (ö. 1583) Sigetvar Seferi'yle ilgili eserinin şehname tarzında nazma geçirilmiş şeklidir. III. Murad'a sunulmak üzere Farsça ve manzum olarak kaleme alınan eserin yirmi beş minyatür ihtiva eden bir nüshası Dublin'deki Chester Beatty Müzesi, T 413 numaradadır.⁴

1 III. Mehmed devrinde bulunan Hasan Hükmî'nin şehnameci olarak tayinini konu alan ve bir sureti BOA, Yıldız Esas Evrakı arasında bulunan evâhir-i Cemaziyelahir 1010 tarihli emr-i 'âli, *Âyine-i Zurefâ*'da da yer almıştır. Buradaki ifadelerden, Seyyid Lokmân'ın o tarihte kenar defterdarı olduğu anlaşılmaktadır: "... binâ'en 'alâ zâlik sâbıkâ südde-i sa'âdetümde şehname-gûy olan Lokmân kenâr defterdârı olup yerine şehnameci olan Ta'likî-zâde Kâtib Mehemed dahi âhar diyâra gitmekle yerine Divân-ı 'Âli-şânüm kâtiblerinden 'ale'd-devâm Divân-ı Hümâyünüm hizmetine muvâzib ve hâzır ve tahrîr-i vekâyî-i yevmiyye ve zabt-ı kazâyâ-yı divâniyyeye kâdir kimesne nasb olunmak lâzım ü mühimm olduğu eelden hâlâ Divân-ı Hümâyünüm kâtiblerinden ... Kâtib Hasan Hükmî ..." BOA, Y.EE, 36/114; Karslızâde Cemâleddin Mehmed, *'Osmanlı Tarih ve Müverrihleri (Âyine-i Zurefâ)*, İstanbul 1314, s. 41-43.

2 Necib Âsım, "a.g.m.", s. 432; Ahmed Refik, "Bizde Şehnamecilik, Seyyid Lokman ve Halefleri", *Yeni Mecmua*, sy. 9 (1917), s. 171-172; Ahmed Refik, *Âlimler ve Sanatkârlar*, İstanbul 1924, s. 92; Bekir Kütükoğlu, "a.g.md.", s. 208; Bekir Kütükoğlu, "Şehnameci Lokman", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 47-48; Bekir Kütükoğlu, "Şehnameci Lokman", *Vekâyî'nüvis, Makaleler*, İstanbul 1994, s. 14-15.

3 Bekir Kütükoğlu, "a.g.md.", s. 208-209; Ahmed Refik, *a.g.e.*, s. 81-94.

4 Vladimir Minorsky, *The Chester Beatty Library: A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures*, Dublin 1958, s. 19-21.

2. *Şehnâme-i Selîm Hân (Selîm Hânnâme)*: Farsça ve manzum olarak yazılan eser 1581’de tamamlanmıştır. II. Selim devri olaylarını ihtiva eder. III. Murad’a sunulan ve kırk dört minyatürü ihtiva eden nüsha TSMK, A.3595, minyatürsüz tam müsveddesi TSMK, R.1537 numaradadır.¹ Ayrıca mukaddime bölümü ile şehnâmenin başlangıcını ihtiva eden dokuz minyatürlü eksik bir nüshası Londra’daki Birleşik Krallık Millî Kütüphanesi (British Library), Or. 7043 numarada kayıtlıdır.²

3. *Şehinşâhnâme*: III. Murad’a ayrılan bu şehnâmenin Farsça ve manzum olarak kaleme alınan birinci cildi 1574-1580 yılları arasındaki olayları ihtiva eder. 989 Şevval’inde (Kasım 1581) tamamlanan eserin elli sekiz adet minyatürün yer aldığı nüshası İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, FY 1404 numarada kayıtlıdır.³

Şehnâmenin yine Farsça ve manzum olarak yazılan ikinci cildinde Koca Sinan Paşa’nın (ö. 1596) İran Seferi, Şehzade Mehmed’in (III. Mehmed) sünnet düğünü, Ferhad Paşa’nın (ö. 1595) Revan Seferi, Özdemir-oğlu Osman Paşa’nın (ö. 1585) İran’daki mücadelesi ve veziriazamlığı gibi konular anlatılır. 1001 Safer’inde (Kasım 1592) tamamlanan eserin doksan beş minyatürü içine alan bir nüshası TSMK, B.200 numaradadır.⁴

İkinci cildin bir nüshası olduğu düşünülen ve müellifinin kendisini eserdeki bir şiirde “Hüseynî” olarak belirttiği *Şehinşâhnâme* isimli bir yazma, Hindistan’ın Patna şehrindeki Hudâ-bahş Doğu Halk Kütüphanesi’nde (Khuda Bakhsh Oriental Public Library) 265 numarada kayıtlıdır.⁵ Kütüphane kataloğundaki bilgilere göre Farsça manzum olarak kaleme alınan eser 116 varak olup her sayfada nesta’lik hatla dört sütun hâlinde 15 satır

1 Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 1961, s. 273; Filiz Çağman, “a.g.m.”, *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*.

2 G.M. Meredith-Owens, *Handlist of Persian Manuscripts: 1895-1966*, Londra 1968, s.67.

3 Hüsamettin Aksu, “Sultan III. Murad Şehinşahnâmesi”, *Sanat Tarihi Yıllığı IX-X, (1979-1980)*, İstanbul 1981, s. 1-22; Esra Öz, *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY1404 Numaralı Şehinşahnâme’nin Minyatürleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

4 Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu*, s. 274-5; Nurhan Atasoy, “III. Murad Şehinşahnâmesi Sünnet Düğünü Bölümü ve Philadelphia Free Library’deki İki Minyatürlü Sayfa”, *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*, İstanbul 1973, s. 359-387.

5 Maulavi Abdul Muqtadir (Khan Saheb), *Catalogue of the Arabic and Persian Manuscripts in the Oriental Public Library at Bankipore, Persian Poetry, 17th, 18th and 19th Centuries*, c. III, Calcutta 1912, s. 1-3.

vardır. Boyutları 34,9x22,9 mm, yazı alanı boyutu 25,4x15,2 mm'dir. Topkapı Sarayı'ndan Babürlü imparatorluk sarayına nasıl gittiği meçhul olan eserin zahriyesinde yer alan pek çok mühürden en mühimi, Babürlü hükümdarı Şah Cihan'ın (ö. 1658) kızı Cihan-ârâ Begüm'ünkidir (ö. 1681). Eseri görüp incelediği anlaşılan İskoçyalı seyyah Vincent Clarence Scott O'Connor (ö. 1945) söz konusu kütüphaneyi tanıtan eserinde, yazmadaki minyatürlerin Hint ve İran minyatürlerinden farklı olduğunu ifade ederek iki tanesini tarif etmektedir. Bunlardan birinde İstanbul'u kuşatan Fatih'in kumandasındaki İslam ordusu Boğaz'ı geçmekte, diğerinde ise Yavuz, son Abbâsî halifesinden Hz. Peygamber'in sancak ve hırkasını teslim almaktadır.¹ Kataloğunda, kütüphanedeki en nadir ve en değerli yazmalardan biri olduğu belirtilen eser, 1007'de bitirildiğine ve III. Mehmed'e ithaf edildiğine göre muhtemelen eskiden yazdıklarının tekrarı olması sebebiyle Seyyid Lokmân'ın azline sebep olan nüsha olsa gerektir. Mart 2022'den beri kütüphane direktörü ve diğer ilgililer ile çok sayıda yazışma yapmama rağmen yazmanın mahiyetini anlamak amacıyla talep ettiğim ilk birkaç varağının dijitalini elde edemediğim gibi içindeki minyatür sayısını bile öğrenemedim.

3. *Şehnâme-i Âl-i 'Osmân*: Türkçe ve manzum olarak yazılan eser III. Murad'a sunulmak üzere 999'da (1590-91) hazırlanmıştır. Üç adet minyatürün bulunduğu eserde Ertuğrul Gazi'den itibaren III. Murad'ın son yıllarına kadar olan dönemin olayları anlatılır. Bilinen tek nüshası, Birleşik Krallık Millî Kütüphanesi (British Library), Add. 7931 numarada kayıtlıdır.²

Seyyid Lokmân'ın şehnâme tarzı dışında kaleme aldığı, bir kısmı vekâ-yinâme özelliği taşıyan eserleri de şunlardır:

1. *Hünernâme*: Ârifî Fethullah Çelebi'nin (ö. 1561-62?) on fasıl olacak şekilde başlattığı, selefi Abdüllatîf Eflâtûn-ı Şîrvânî'nin (ö. 1569?) ancak üç

1 V.C. Scott O'Connor, *An Eastern Library*, Glasgow 1920, s. 19-20 ve 70.

2 Charles Rieu, *Catalogue of Turkish Manuscripts in the British Museum*, Londra 1888, s. 186-7; Lemi Akın, "Unutulmuş Bir Eser Seyyid Lokman'ın Şehnâme-i Taşîl-i Hâl-i Âl-i 'Osman'ı", *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 51 (2014), s. 7-26; Lemi Akın, *Seyyid Lokman'ın Şehnâme-i Âl-i Osman'ı*, *İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin-Tıpkıbasım*, İstanbul 2018.

faslını yazabildiği eserin, Seyyid Lokmân tarafından tamamlanmış hâlidir. Seyyid Lokmân eserin tamamlanması hakkındaki ferman üzerine çalışmalarına başlamış ancak daha önce yazılan fasıllarda bazı hata ve eksiklikler tespit ederek birtakım tekliflerde bulunmuştur. Şevval 985 (Aralık 1577) tarihli hüküm ile teklifleri makul karşılanmış ve bütçesini aşmamak kaydıyla eseri tamamlaması emredilmiştir.¹ Türkçe nesir hâlinde yazılan eserde yer yer Türkçe ve Farsça manzum parçalara da yer verilmiştir. Dört cilt olarak planlanan eserin sadece ilk iki cildi yazılabildiği görülmüştür. 992 Ramazan'ında (Ağustos 1584) tamamlanan ve kırk beş minyatürü ihtiva eden birinci cilt TSMK, H.1523, 997 Ramazan'ında (Temmuz 1589) teslim edilen altmış beş minyatürü ihtiva eden ikinci cilt TSMK, H.1524 numarada kayıtlıdır.²

2. *Zübdetü't-Tevârih*: Özellikle Osmanlı tarihi bölümü tam bir vekâ-yinâme özelliği taşıyan bu eser incelememizin konusu olup tafsilat aşağıda verilecektir.

3. *Kıyâfetü'l-İnsâniyye fi Şemâ'ili'l-'Osmâniyye*: Seyyid Lokmân'ın 1588'de Türkçe olarak yazdığı bu eser Osmanlı padişahlarının dış görüşlerinin özelliklerini, beden alâmetlerini ve vasıflarını ihtiva eder. İstanbul ve Avrupa kütüphanelerinde birçok nüshası vardır. Bunlardan bazıları TSMK, H.1562, H.1563 ve R.1265, Millet (Ali Emîrî Efendi) Kütüphanesi, Tarih Bölümü, 1216, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 6087-88, Birleşik Krallık Millî Kütüphanesi (British Library), Add. 7880, Saksonya Eyalet Kütüphanesi - Dresden Eyalet Üniversite Kütüphanesi (Sächsische Landesbibliothek - Staats- und Universitätsbibliothek Dresden), Mscr.Dresd.Eb.373 ve Viyana'daki Avusturya Millî Kütüphanesi (Österreichische Nationalbibliothek), Cod. A. F. 59 numaralarda kayıtlı nüshalardır.³

1 BOA, MD, no. 33, 189/380. Bu hükmün sureti ile transkribe metni için bk. Ek-22.

2 Ahmed Tevhîd, "a.g.m.", *TOEM*, c. I/2 (1326), s. 103-111; Ahmed Tevhîd, "Hünernâme", *TOEM*, c. VIII-XI/49-62 (1337), s. 85-89; Tahsin Öz, "Hünernâme ve Minyatürleri", *Güzel Sanatlar*, sy. 1 (1939), s. 3-16; Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, c. 1, İstanbul 1961, s. 225-7; Nigâr Anafarta, *Hünernâme Minyatürleri ve Sanatçıları*, İstanbul 1969; Zeynep Tarım Ertuğ, "Hünernâme", *TDV İA*, c. XVIII, İstanbul 1998, s. 484-5; Zekerîya Eroğlu, *Şehnâme-i Lokmân'ın Hünernâme'si*, 2. cilt, 1-154. *Varak, İnceleme-Metin-Sözlük*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.

3 Henricus Orthobius Fleischer, *Catalogus Codicum Manuscriptorum Orientalium Bibliothecae Regiae Dresdensis*, Leipzig, 1831, s. 58-9; Gustav Flügel, *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften*

4. *Oğuznâme*: III. Mehmed döneminde 1008 (1599-1600) yılında hazırlanan eserin Seyyid Lokmân'a ait olduğu baş kısmında mevcut bir şiiirden anlaşılmaktadır. Türkçe küçük bir risale olan eser, aslında bir Selçuklu tarihi özetidir ve Osman Bey'in ortaya çıkışına kadar gelir. Tek nüshası Avusturya Millî Kütüphanesi, Cod. H. O. 17a, b, c (vr. 109^b-117^a) numaradadır.¹

Seyyid Lokmân, buraya kadar sayılan eserlerinin dışında Nizâmî-i Gencevî'nin (ö. 1214?) *Hamse*'sindeki beş mesnevîden biri olan *Mabzenü'l-Esrâr* vezninde *Lem'atü'l-Envâr* ile Muhammed 'Assâr-ı Tebrîzî'nin (ö. 1382) *Mihr ü Müşteri* mesnevîsinden bazı parçaları tercüme ettiğini, ayrıca *Risâle-i Âlâtü'r-Rasadiyye* isiminde başka bir eserin olduğunu belirtirse de bunlar bugüne kadar ortaya çıkarılamamıştır.² Ayrıca Seyyid Lokmân'ın Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'nde bulunan müsveddeleri arasındaki bir sayfada, otuz yıldan fazla bir ömür harçayarak on dört cilt eser vücuda getirdiğini ifade ederek yeni padişah III. Mehmed için telif hazırlıklarını yaptığı anlaşılan *Zübdetü's-Şemâ'il fi'l-Evâhir ve'l-Evâ'il* isiminde bir eserden bahsetse de bunu hazırlayamadan azledildiği anlaşılmaktadır.³

Arşiv belgelerindeki ifadelerden saray nakkaşhanesindeki sanatkârlarla bir ekip olarak çalıştığı ve şehnameci olarak resmî bir sıfatının da bulunması sebebiyle onlarla ilgili tayin, terfi ve maaş artışı gibi teklifleri kendisinin yaptığı anlaşılan Seyyid Lokmân'ın bu durumu, ona ait olmayan bazı eserlerin de ona mal edilmesine yol açmıştır. Mesela *Sûr-ı Hümayûnnâme*'yi İntizâmî (ö. 1612'den sonra) mahlaslı bir müellif kaleme aldığı hâlde uzun müddet Seyyid Lokmân'ın eserleri arasında sayılmıştır.⁴ Arşivde mevcut

der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien, c. II, Viyana 1865, s. 375-6; Charles Rieu, *a.g.e.*, s. 53-4; Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I, s. 235-76; Franz Babinger, *a.g.e.*, s. 183-4; Mehmed Serhan Tayşi, "Kıyâfet İlmî ve Seyyid Lokman Çelebi'nin Kıyâfetnâmesi", *İslâm Medeniyeti*, c. IV, sy. 2 (1979), s. 91-112.

1 Gustav Flügel, *a.g.e.*, II, s. 225; Jacob Johan Wilhelm Lagus, *Seid Locmani ex libro Turcico qui Oghuzname inscribitur excerpta primus edidit, explicavit*, Viyana 1854; Franz Babinger, *a.g.e.*, s. 184; Harun Güngör, "Seyyid Lokman ve Oğuz-nâmesi", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, sy. 44 (1986), s. 91-103.

2 "... ve *Risâle-i Âlâtü'r-Rasadiyye* ve *Risâle-i Şemâyilü's-Selâtini'l-Osmâniyye* ve *Tümâr-ı Nesebnâme-i Hümayûn* ve *Hamse* mukâbelesinde *Mabzenü'l-Esrâr* bahrinde *Lem'atü'l-Envâr*'dan bir mîkdâr ve Muhammed 'Assâr'un *Mihr ü Müşteri* tercemesi Türkiyle dahi kaç cüz dinildükden gayri ..."
Hünernâme, c. 2, vr. 11'; Bursalı Mehmed Tâhir, *a.g.e.*, III, s. 136.

3 Tahsin Öz, "a.g.m.", s. 8.

4 Hilal Kazan, "Farklı Açılardan Bir Bakışla Şehnameci Seyyid Lokman'ın Saray İçin Hazırladığı Eserler", *Osmanlı Araştırmaları*, sy. 35 (2010), s. 127-128.

ruûs kayıtlarındaki ifadelerden, saray kütüphanesi için başka müelliflerin kaleme aldığı eserlerin tezhibi, minyatürlenmesi ve ciltlenmesinin de onun sorumluluğunda olduğu anlaşılmaktadır.¹

Seyyid Lokmân'ın bu eserlerinden her birinin tamamlanması ve padişaha sunulmasından sonra maaşlarında yapılan artışlar, BOA, Kâmil Kepeci tasnifindeki *Dîvân-ı Hümâyûn Ruûs Kalemi* defterlerinde yer alan belgelerde kayıtlıdır. Mesela *Şehnâme-i Selîm Hân*'ı tamamladığında zeâmetine 10.000 akçe terakki almış, ayrıca nakkaşlarına ve diğer hizmeti geçenlere terakkiler verilmiştir.² *Şehinşâhnâme*'nin birinci cildini tamamlayıp ikinci cilde başladığında 10.000 akçe terakki almış,³ bu hizmete katkıda bulunan nakkaş, kâtip ve mücellitlerin terakkileri ayrıca tahakkuk ettirilmiştir.⁴ İncelememizin konusu olan eserin minyatürlü nefis bir nüshasını -ki bu nüsha Türk ve İslam Eserleri nüshasıdır- III. Murad'a sunduktan sonra kendisine *Dîvân-ı Hümâyûn* kâtipliği de verilerek maaşına 10.000 akçe zam yapılmış, ayrıca beraber çalıştığı ekibindeki nakkaş, ressam, kâtip ve mücellitlerin her birine değişik miktarlarda maaş artışları tahakkuk ettirilmiştir.⁵ Söz konusu T nüshasında kaydedilen son olayın 24 Ramazan 991 tarihli olduğu ve ilgili ruûs kaydında terakkilerin 28 Ramazan 991'den geçerli olduğunun belirtildiği göz önüne alındığında padişahın ihsanlarının hiç gecikmeden gerçekleştiği görülmektedir.

- 1 "Şehnâme-güy Lokmân Efendi'nün mühlrlü defteridir. *Sûr-ı Hümâyünnâmê*'ye ve *Hünernâmê*'ye hîdmet idenlere terakki ve ibtidâ fermân olanlardur: ... Bundan aqdem Şehnâme-güy Lokmân Efendi *Sûr-ı Hümâyünnâmê*'yi itmâma irişdirüp ve *Hünernâmê*'nün daîhi ba'zı taşvirlerin yerine geçürdüklerin 'arz itdüklerinde hîdmet iden kâtib ve nakkaş ve mücellidlere olgeldüğü üzre terakki fermân olunmağın muqaddemâ *Nesebnâmê-i Hümâyûn*'ı virdükde hîdmet idenlere 50 akça terakki virildüğü ru'ûsta muqayyed bulunmağın mezbûrûn kimesnelere tahtlarında işâret olduğı üzre terakki ve ibtidâlar daîhi olgeldüğü üzre virilmek buyurıldı. Fî 15 Zî'l-hicce 996 [5 Kasım 1588] BOA, KK, no. 250, s. 37, 15 Safer 997 (2 Ocak 1589).
- 2 "Bâ-htaft-ı hümâyûn: Şehnâme-güy Mevlânâ Loqmân Sulţân Selîm-i şânî zamân-ı şeriflerinde vâkî' olan huşuşı yazup tamâm itmegin ze'âmetine on bin akça terakki buyurıldı." BOA, KK, no. 238, s. 297, 10 Safer 989 (15 Mart 1581).
- 3 "Bâ-htaft-ı hümâyûn: Dergâh-ı 'Âli müteferriqâlarından olup şehnâme-gü olan Loqmân Efendi'ye şehnâme teslim olunduğda onar bin akça terakki ihsân olunagelüp hâliyâ şehnâmeden cild-i evvel tamâm olup cild-i şânîye şürü' olduğda kendülere on bin akça terakki ve nakkaş ve kâtib ve mücellid olanlara ... üslûb-ı sâbîk üzre 'amel olına deyü." BOA, KK, no. 239, s. 197, 18 Şevval 989 (15 Kasım 1581).
- 4 BOA, KK, no. 239, s. 243, 19 Zilhicce 989 (15 Ocak 1582).
- 5 BOA, KK, no. 242, s. 10-11, 13 Şevval 991 (30 Ekim 1583). İncelememize konu olan eserle ilgili bu ruûs kaydının sureti ve transkribe metni için bk. Ek-23.

Müellifimiz *Hünernâme*'nin ikinci cildini tamamladığında 20.000 akçe terakki ve uhdesine defterdarlık, Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi olan oğlu Aristo'ya Dergâh-ı Âlî müteferrikalığı ve ayrıca ekibindeki sanatkârlara ilave mansıplar ve terakkiler talep etmiştir. Gelen cevaptan isteklerinin tamamının karşılandığını, ancak defterdarlık talebinin incelemeye alındığını öğreniyoruz.¹ Ne gariptir ki Seyyid Lokmân uzun senelerden beri sürdürdüğü şehnâmeciliğine ilaveten defterdarlık mansıbını bu defa elde edememiştir ama, bundan 5-6 sene sonra görevinden azledilmesinin akabinde adını tespit edemediğimiz bir eyalete kenar defterdarı yapılarak merkezden uzaklaştırılmıştır.

ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎHİN İNCELENMESİ

İncelememizin konusu olan yazmanın müellifi Seyyid Lokmân b. Hüseyin, Osmanlı sarayındaki şehnâmecilik görevine 977 yılı Muharrem ayının ortalarında (26 Haziran / 5 Temmuz 1569) başlamıştır. Bunu eserinde, 977/1569 yılının olaylarını anlatmaya başlarken kendisi ifade etmektedir.² Yine kendisinin beyanına göre bir yandan asıl görevi şehnâme yazımını yerine getirirken bir yandan da padişahın kütüphanesinde bulunan ve bazı “fuzalânın” geçmiş padişahlar zamanındaki olayları özet şeklinde yazmakta oldukları *Tûmâr-ı Hümâyûn*'a kaldığı yerden devam etmesi emredilmiştir. Bu emir üzerine müellifimiz vuku bulan olayları, kendi ifadesiyle gücü yettiğince tespit ederek *Tûmâr-ı Hümâyûn*'a ilave etmeye başlamıştır. Bu ilaveleri temize çektiği bir nüshayı Hoca Sâdeddin Efendi görerek beğendiğini ifade etmiş ve bir nüsha da kendisi için talep etmiştir. İşte bir mukaddime, on iki fasıl ve bir hâtime şeklinde düzenlenerek incelemesi ve varsa hatalarını bulması için Sâdeddin Efendi'ye sunulan bu nüshaya müellifimiz *Mücmelût-Tûmâr* adını vermiştir. Bu bilgiler söz konusu nüshanın mukaddimesinde yer almaktadır.³

1 “Bâ-ıtt-ı hümâyûn: Şehnâme-güy Loqmân Efendi *Hünernâme* nâm kitabı itmâma irişdirüp rikâb-ı hümâyûn-ı pâdişâhiye teslim idüp kendüye defterdarlık ve ze'âmetine yigirmi bin terakki ve Urmi ifrazına hüküm ve Dîvân kâtiblerinden oğlu Aristo'ya müteferrikalık ve sayir hîdmette bulunan nakkâşlara ve müzehhib ve muşavvirler ve kâtibler ve mücellidlere ... verilmesini istid'â itmeğın kendüye defterdarlık görülsün ve sayir murâdına üslub-ı sâbık üzre 'amel olına. Geçen selâtin Hünernâmesini getürmiş idi, ol üslub görülsün deyü buyurıldı.” BOA, KK, no. 252, s. 23-24, 15 Ramazan 997 (28 Temmuz 1589); Bekir Kütükoğlu, “a.g.m.”, Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan, s. 45; Bekir Kütükoğlu, “a.g.m.”, *Vekayi'nüvis, Makaleler*, s. 12-13.

2 Metin, TO (S³⁵) T (79^{b/11-12}) B (111^{a/1-2}) Y (96^{a/3-5}) D (196^{a/3-4}) TK (91^{a/24-25}) (Nüshalardan beşinde sadece “Muharrem'inde” denirken TK'de “Muharrem'inün evâsıtında” yazılıdır).

3 Metin, B (17^{a/15}-17^{b/15}) Y (4^{a/13}-4^{b/10}).

Seyyid Lokmân daha sonra, nesebnâme bölümü de dâhil olmak üzere *Tûmâr-ı Hümayûn*'un çok sayıda minyatürle bezenmiş kitap formundaki versiyonlarını hazırlatmış ve bu nüshaları Sultan III. Murad, Veziriazam Siyavuş Paşa (ö. 1602) ve Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağa'ya (ö. 1591) sunmuştur. *Tûmâr-ı Hümayûn* gibi bu üç nüsha da *Zübdetü't-Tevârih* ismini taşımaktadır.

Zübdetü't-Tevârih adını taşıyan dört adet nüshanın hacim olarak neredeyse yarısını, *Mücmelü't-Tûmâr* isimli iki adet nüshanın da başlangıç kısmını kaplayan nesebnâme ve peygamberler tarihi bölümleri, inceleme konumuzun dışında olduğu için kapsama alınmamıştır. Bitiş tarihleri farklı olmak üzere Osmanlı tarihi bölümlerindeki metinlerin aynı olduğu bu altı nüshada geçen ilk dokuz padişahla ilgili kısımlar ise çok kısa olmalarına rağmen bütünlüğün bozulmaması için çıkarılmamıştır. Özellikle son ikisinin devirlerinde sarayda 26 yıl şehnâmecî olduğu için Seyyid Lokmân'ın vekâyinâme tarzında geniş olarak kaleme aldığı Kanûnî, II. Selim ve III. Murad devri Osmanlı tarihi, araştırmacılar için şüphesiz faydalı bir kaynak olacaktır.

Eserin İsmi

Eserin elimizde bulunan altı adet nüshası, aslında iki farklı metin üzerine tesis edilmiştir. Ana nüsha tomar şeklindeki Topkapı Sarayı nüshasıdır. Topkapı Sarayı (Hazine) nüshası, Türk ve İslam Eserleri Müzesi nüshası ve Dublin nüshası, tomar şeklindeki nüshanın kitap formuna getirilmiş hâlidir. Bu dört nüshanın ismi mukaddimelerinde yazıldığı üzere *Zübdetü't-Tevârih*'tir. "Tarihlerin özü" demektir.

Londra ve Yapı Kredi nüshalarına ise tomar şeklindeki nüshanın sadece Osmanlı tarihi bölümü alınmış olup tomarın baş tarafındaki kozmografya, coğrafya, insanın yaratılışı, peygamberler tarihi ve nesebnâme bölümleri özet olarak yer alır. Bu iki nüshanın ismi, yine mukaddimelerinde belirtildiği gibi *Mücmelü't-Tûmâr*'dır. "Tomarın özeti" demektir ki buradaki toardan kasıt esas nüshamız olan *Tûmâr-ı Nesebnâme-i Hümayûn*'dur.

Özellikle bizim ilgilendiğimiz Osmanlı tarihi bölümünün, son kaydedilen olayların tarihleri farklı olmak üzere nüsha farklılıkları hariç tamamında

aynı olduğu elimizdeki altı nüshayı, mukaddimelerinde zikredilen isimleri ve bitiş tarihleri bakımından şu şekilde sıralayabiliriz:

Topkapı Sarayı nüshası (Tomar), A.3599 (TO): Anlatılan olaylar 28 Ocak 1595 tarihine kadar gelmektedir. Zaman zaman *Tûmâr-ı Hümâyûn* ve *Nesebnâme-i Hümâyûn* olarak bahsedilse de eserin mukaddimesinde açıkça yazıldığı üzere adı *Zübdetü't-Tevârih*'tir.

Topkapı Sarayı (Hazine) nüshası, H.1321 (TK): Anlatılan olaylar 15 Nisan 1586 tarihine kadar gelmektedir. Veziriazam Siyavuş Paşa'ya sunulmuştur. 1^a sayfasına "Silsilenâme-i Nebî" yazılması ve daha sonra cildi yenilenirken arka kapağın dış yüzüne "Silsilenâme-i Şerîfe-i Nebeviyye ve Nesebnâme-i Muvazzaha-i 'Aliyye" ibaresinin basılması, eserin isminin bazı kataloglara yanlış olarak *Silsilenâme* şeklinde geçmesine sebep olmuştur. Mukaddimesinde açıkça yazıldığı üzere adı *Zübdetü't-Tevârih*'tir.¹

Türk ve İslam Eserleri nüshası, 1973 (T): Anlatılan olaylar 1 Ekim 1583 tarihine kadar gelmektedir. Sultan III. Murad'a sunulmuştur. Mukaddimesinde yazıldığı üzere adı *Zübdetü't-Tevârih*'tir.²

Dublin nüshası, T 414 (D): Anlatılan olaylar 21 Ekim 1583 tarihine kadar gelmektedir. Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağa'ya sunulmuştur. Mukaddimesinde belirtildiği üzere adı *Zübdetü't-Tevârih*'tir.³

Yapı Kredi nüshası, 294 (Y): Anlatılan olaylar 13 Ekim 1576 tarihine kadar gelmektedir. Osmanlı tarihi bakımından en kısa nüshadır. Hoca Sâdeddin Efendi'ye sunulmuştur. Mukaddimesinde yazıldığı üzere adı *Mücmelü't-Tûmâr*'dır.⁴

Londra nüshası, Or. 1135 (B): Anlatılan olaylar 13-22 Mart 1585 tarihine kadar gelmektedir. Mukaddimesinde yazıldığı üzere adı *Mücmelü't-Tûmâr*'dır.⁵

1 Metin, TK (2^{b/7}).

2 Metin, T (3^{a/9}).

3 Metin, D (5^{b/13}).

4 Metin, Y (4^{b/9}).

5 Metin, B (17^{b/14}).

Eserin Müellifi

Eserin baş tarafındaki nesebnâme bölümü ile devamındaki Osmanlı tarihi bölümünün, Seyyid Lokmân'ın devraldığı Kanûnî devrindeki 1559 tarihine kadar olan kısmının müellifi veya müellifleri meçhuldür. Seyyid Lokmân'ın “Bazı fuzalânın nesebnâme tomarına padişahlar zamanında vuku bulan hadiseleri özet olarak yazma görevini devam ettirmem ferman olundu.”¹ ifadesinden onun, tomarın nesebnâme bölümünü ayrı, devamındaki Osmanlı tarihi bölümünün kendisinin devraldığı noktaya kadarki kısmını ayrı kişilerin, hatta birden fazla kişinin yazdığı kanaatinde olduğu anlaşılmaktadır.

Bu konuda merhum Bekir Kütükoğlu, eserin mukaddimesinde bahsedildiği gibi Kanûnî'ye sunulmak üzere yazıldığına göre bu bölümün Kanûnî devri şehnâmecilerinden biri, muhtemelen de Ârifî Fethullah Çelebi veya Eflâtûn-ı Şirvânî tarafından telif edildiği tahmininde bulunmaktadır.² Ancak bu şehnâmecilerin Türkçe olarak kaleme aldıkları nesir eserleri olmadığından üsluplarından yola çıkarak bir tespit yapma imkânı bulunmamaktadır.

Aşağıda eserin kaynakları bahsinde anlatılacağı gibi Kanûnî devrinin Seyyid Lokmân'ın devraldığı yere kadar olan bölümü, Matrakçı Nasuh'un (ö. 1560'tan sonra) *Rüstem Paşa Tarihi* olarak bilinen *Târih-i Âl-i 'Osmân'*³ ile büyük benzerlik göstermektedir. Dolayısıyla bu meçhul müellifin Matrakçı Nasuh olduğu ihtimali akla geliyorsa da bu hususu ispat edecek deliller şu an için elimizde yoktur.

Eserin Yazılış Sebebi ve Muhtevası

Tomar şeklindeki *Zübdetü't-Tevârih*'i kaleme alan ve Osmanlı tarihi bölümünü Kanûnî devrinin son yıllarına kadar getiren ismini bilmediğimiz müellif, eserin yazılış sebebini mukaddimede açıklamaktadır. Eserin Osmanlı tarihi bölümünü yazmaya, bu meçhul müellifin bıraktığı yerden

1 Metin, B17^{a/b} Y4^a.

2 Bekir Kütükoğlu, “a.g.md.”, s. 209; Bekir Kütükoğlu, “a.g.m.”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, s. 46; Bekir Kütükoğlu, “a.g.m.”, *Vekayi'nüvis, Makaleler*, s. 13.

3 Matrakçı Nasuh, *Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Târih-i Âl-i Osmân (Osmanlı Tarihi 699-968/1299-1561) (İnceleme - Tenkitli Metin)*, haz. Göker İnan, İstanbul 2019.

devam eden ve III. Mehmed devrine kadar getiren Seyyid Lokmân, eserin kendinden önce yazılmış bölümlerini ve bahsi geçen mukaddimeyi diğer *Zübdetü't-Tevârih* nüshalarında hiç değiştirmeden aynen kullanmıştır. Burada özetle şöyle denmektedir:

“Diledim ki cenab-ı Hakk’ın yarattıklarından çok küçük bir bölümünü anlatayım, göklerin ve yerlerin durumlarını yazıp resimleyeyim, insanoğlunun atası Âdem Peygamber’den itibaren gelen enbiyanın, her ne kadar Kur’ân-ı kerîmde işaret edildiği üzere sayılmayacak kadar çok olsalar da aralarından isimleri ve eserleri bilinenlerin temiz neseplerinin Âdem Peygamber’e nasıl ulaştığını, nübüvvet zamanlarını, gönderilme sebeplerini ve ömür müddetlerini bildireyim.

Tarih sahnesine çıkıp büyük topraklara sahip devletler kuran Pîşdâdî, Keyânî, Eşkânî ve Sâsânî hükümdarlarının tahta geçiş tarihleri, saltanat ve ömür müddetleri ile neseplerinin birbirlerine ve Âdem Peygamber’e nasıl ulaştığını yazayım. Özellikle Hz. Peygamber’in mübarek ecdadını Âdem Peygamber’e kadar silsile hâlinde verdikten sonra dört büyük halifesinin neseplerini, hilafet müddetlerini ve vefatlarını açıklayayım. Akabinde Emevîler, Abbâsîler, Eyyübîler, Fâtımîler, Memlûkler, Saffârîler, Sâmânîler, Gazneliler, Deylemîler, Selçuklular, Kısısîler, Selgarîler, Hârzemşâhlar ve Cengizîlerden gelen hükümdarların da saltanat müddetleri ile neseplerinden bahsedeyim.

Ayrıca padişahımız Sultan Süleyman hazretlerine gelinceye kadar ataları olan eski padişahların neseplerinin Nûh Peygamber’e nasıl ulaştığını; cülus tarihleri, saltanat müddetleri, fetihleri ve vefat tarihlerini; devletli padişahımızın saltanata cülus etmesinden itibaren hangi toprakları Osmanlı mülküne kattığını ayrıntıları ile anlatayım. Yine âlimler ve velilerin irşad tarikatları ne şekilde Hz. Peygamber’e bağlanır, kısaca açıklayayım.”¹

Bu muhteva ile tomardaki Osmanlı tarihini Kanûnî devrinin son yıllarına kadar getiren meçhul müelliften sonra eseri devralan Seyyid Lokmân, yazmaya III. Mehmed’in cülusuna kadar devam etmiştir. Tomardan

1 Metin, TO (Mukaddime, 7-19. satırlar), D (5^a-5^b), T (2^b-3^a), TK (2^b-3^a).

üretilen üç adet *Zübdetü't-Tevârih* nüshasından TK'de 38, T'de 39 ve D'de 43 adet minyatür vardır. Bunlardan on ikisi ilk Osmanlı padişahlarının minyatürleridir. Ayrıca TK ve D'de birer gök ve yer haritası, T'de ise sadece bir gök haritası mevcuttur. Tomarda hiç minyatür bulunmazken sadece bir gök ve şematik bir yer haritası yer alır.

Eserin Yazılış Tarihi

Tomar şeklindeki nüshanın kim olduğu meçhul müellifinin mukaddimedeki ifadelerinden, eserin yazılmasına Kanûnî devrinin bilinmeyen bir noktasında başlandığını anlıyoruz. Burada, tarih araştırmacılarının öteden beri sorduğu soru, Seyyid Lokmân'ın bu tarih yazma görevini, *Tûmâr-ı Hümayûn*'da kayıtlı Osmanlı tarihinin neresinde teslim aldığı, yani yazmaya hangi tarihten itibaren devam ettiği. Bu sorunun cevabını, müellifimizin tomar şeklindeki nüshadan nesebnâme bölümünü çıkararak ve Osmanlı tarihiyle ilgili kendisinden önce yazılan bölümleri daha da kısaltarak kendi yazdıklarıyla meydana getirdiği *Mücmelüt-Tûmâr*'ın elimizde mevcut iki nüshasından Hoca Sâdeddin Efendi'ye sunulandaki bir bilgidan yola çıkarak ilk defa bu çalışmamızda vermiş bulunuyoruz. Müellif sözkonusu nüshanın 74^b sayfasının derkenarına, Sâdeddin Efendi'ye hitaben kendi el yazısıyla düştüğü notta Osmanlı tarihini yazmaya başladığı noktayı açıklamaktadır. Müellifimiz bu notunda “Bu seferden aşağı bi'l-cümle bu bendelerindedir. Islâhına ‘inâyet-i ‘aliyye erzânî kılınıp ve sehv ü hatâsı ‘afv buyurıla.” demektedir. Notun hizasına baktığımızda sözü edilen seferin, Şehzade Selim ile Şehzade Bayezid arasındaki mücadelenin kızışması üzerine Kanûnî'nin 26 Şaban 966 (5 Haziran 1559) Pazartesi günü bizzat Anadolu'ya geçerek çıkmaya karar verdiği sefer olduğunu görüyoruz.¹

Osmanlı tarihi bölümünün en geniş olduğu nüsha tomar şeklindeki Topkapı Sarayı nüshasıdır ki III. Mehmed'in tahta çülusunun ertesi günü olan 17 Cemaziyevvel 1003 Cumartesi (28 Ocak 1595) gününe kadar gelmektedir. Bu durumda eserdeki Kanûnî'nin son dönemini, II. Selim ve III. Murad dönemlerinin ise tamamını kapsayan, 5 Haziran 1559-28 Ocak 1595 arasındaki 35 yılı aşkın süredeki Osmanlı tarihini Seyyid Lokmân'ın

1 Metin, “Ve çün sene-i mezbûre [966] Şa'ban'ının yirmi altıncısı vâki' olan Düşenbih [5 Haziran 1559 Pazartesi] günü ki ...” TO (Kanûnî bölümü, 236. satır) T (74^{b/14}) B (87^{a/5}) Y (74^{b/2}) D (182^{a/19}) TK (86^{a/10}).

bizzat yazdığını söyleyebiliriz. Müellif *Şehnâme-i Hümayûn* nazmı için 977/1569'da görevlendirildiğine göre tomar şeklindeki *Zübdetü't-Tevârih*'e de kalınan yerden yani on sene önceki olaylarla devam ettiği anlaşılmaktadır.¹

Eserin Nüshaları

Eserin dördü İstanbul kütüphanelerinde, diğer ikisi yurt dışındaki kütüphanelerde olmak üzere altı adet nüshası tespit edilmiş olup bu nüshaların kopyaları ilgili yurt içi ve yurt dışı kütüphanelerden dijital formatta temin edilmiştir. *Zübdetü't-Tevârih* ismini taşıyan başka müelliflerin de eserleri bulunduğu kataloglarında bu isimde kitap bulunan ancak kitabın içeriğine dair yeterli bilgi bulunmayan kütüphanelerden Kahire'deki Mısır Millî Kütüphanesi ve Arşivleri (Dâru'l-Kütüb ve'l-Vesâ'iki'l-Kavmiyye) ile Saraybosna'daki Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi'nde araştırma yapılmış, bu nüshaların ilgilendiğimiz eser olmadığı anlaşılmıştır.²

Tomar ile bunun kitap formundaki versiyonu olan üç adet minyatürlü nüshada Osmanlı tarihi bölümünün metni TO ve T nüshalarında -tabii ki 11 yıl önce biten T'nin geldiği yere kadar- küçük farklılıklar dışında tamamen aynıdır. Diğer nüshalarda ise Seyyid Lokmân, özellikle kendisinin yazmadığı Kanûnî devrinin 1559 yılına kadar olan bölümünde külliyetli değişiklikler yapmıştır. Esası aynı kalsa da dipnotlarda gösterildiği üzere çoğu yerde olayları başka kelimelerle anlatmış, ayrıca gerekli gördüğü yerlerde eklemeler ve çıkarmalar yapmıştır ki tenkitli metinde bu farklılıklar belirtilmiştir.

1 *Zübdetü't-Tevârih* nüshalarında nesebnâme bölümünden sonra yer alan ve en geniş hâliyle tomar şeklindeki nüshada, Osmanlıların ortaya çıkışından III. Mehmed'in 1595'te tahta geçişine kadar gelen Osmanlı tarihini Seyyid Lokmân'ın hangi noktadan itibaren kaleme aldığı bilinmiyordu. Bu tarihin tarafımızdan tespit edildiği ve söz konusu eserdeki Osmanlı tarihinin, 1559-1595 tarihleri arasındaki 35 yıllık bölümünün bizzat kendi kaleminden çıktığı hususu, İstanbul'da düzenlenen uluslararası bir kongrede, 12 Şubat 2022 günü sunduğumuz bir bildiriyle açıklanmıştır. Bildiri metni için bk. İbrahim Pazan, "Şehnameci Seyyid Lokmân'ın 1559-1595 Yıllarını Kapsayan Osmanlı Tarihi", *II. International Conference on the Studies of Ottoman Empire in Three Continents, February 11-13, 2022/Istanbul-Turkey, Proceedings Book*, ed. Ahmed Abdoh Tarabeik, s. 237-244.

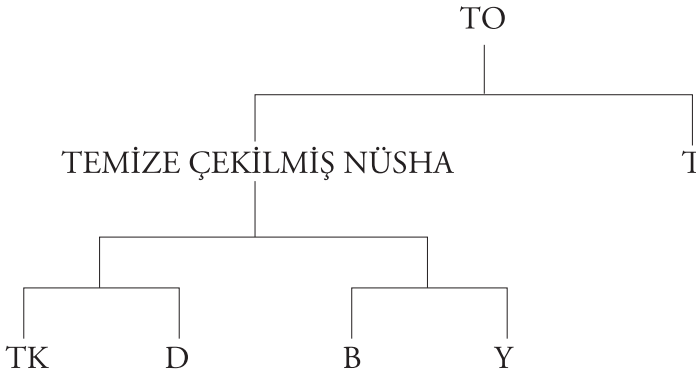
2 İbrahim Pazan, "Şehnâmeci Seyyid Lokmân'ın *Tümâr-ı Hümayûn*'u ve Bundan Üretilen Diğer Yazmalar", *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 47 (2022), s. 151-186.

Nüshaların Soyağacı

Nüshaların hangisinin hangisinden istinsah edildiğini göstermek amacıyla eldeki altı adet nüshanın soyağacını çıkarırken işimizi kolaylaştıran en önemli husus, TO nüshasının diğer nüshaların kaynağı olduğunun açık bir şekilde belli olmasıdır. Zaten müellif bu gerçeği, III. Murad ve Siyavuş Paşa'ya sunulan T ve TK nüshalarının başındaki ithaf metinleri ile *Mücmelü't-Tümâr*'ın (B ve Y) mukaddimesinde kendisi beyan etmektedir.¹

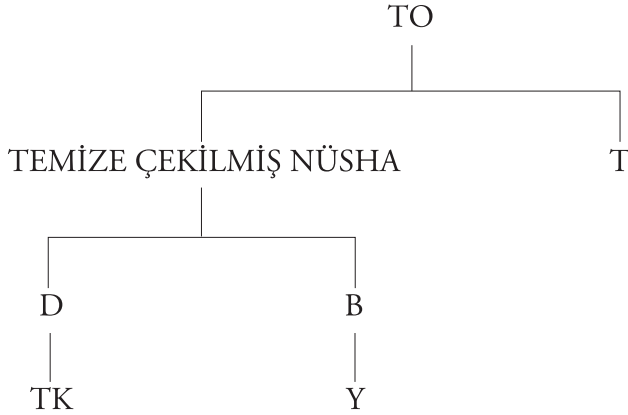
Eserin elimizde bulunan nüshaları arasındaki nüsha farklılıklarıyla ilgili olarak düştüğümüz iki bin dört yüz civarında dipnottaki ayrıntılar, yazmaların soyağacını tespit için bize yeterli ipuçlarını vermektedir. Nitekim bunlardan en bariz olanları, ilgili dipnotlarda belirtilmiştir.

Nüsha farklılıklarından elde edilen çok sayıda ipucu bize ayrıca, TO ve T nüshasının bir grup; TK ve D nüshalarının bir grup; zaten ismi de farklı olan B ve Y nüshalarının tabii olarak ayrı bir grup teşkil ettiğini açıkça göstermektedir. Nüsha farklılıklarından elde ettiğimiz diğer önemli bir bilgi de TO ve T nüshaları birbiriyle tam bir uyum içindeyken diğer dört nüshanın, en azından incelediğimiz Osmanlı tarihi bölümü bakımından bu iki nüshadan pek çok yerde ayrıldığı hususudur. Bu bilgiden yola çıkarak yine TO metni esas alınmak üzere, ancak bazı ekleme, çıkarma ve değişiklikler yapılmak suretiyle temize çekilmiş ayrı bir nüsha bulunduğunu ve bunun B, Y, D ile TK nüshalarına kaynaklık yaptığını söyleyebiliriz. Bu bilgiler ışığında, eldeki altı adet yazmanın soyağacı şematik olarak şu şekilde verilebilir:

1 Metin, T1^b, TK1^b, B (17^a-17^b), Y (4^a-4^b).

Yine nüsha farklılıklarını gösteren ve tenkitli metin kısmındaki dipnotlarda belirtilen çok sayıda ayrıntıdan yola çıkarak Y'nin B'den, TK'nin de D'den istinsah edildiği söylenebilir. Bu durumda nüshaların soyağacı şöyle olmaktadır:

B'de, sayfaların derkenarlarına yazılan çok sayıda düzeltmenin Y'de yerlerine işlenmiş bulunması ve B'de değişik yerlerdeki birkaç tam satırın Y'de atlanmış olması, Y'nin B'den istinsah edildiğini gösteren esaslı karinelere. Burada madem ki Y, B'den istinsah edilmiştir, o zaman Y'de anlatılan olaylar neden B'de anlatılanlardan sekiz sene kadar önce bitiyor diye bir soru sorulabilir. Bu hususu, B'den istinsah edilen Y nüshası 1576'da Hoca Sâdeddin Efendi'ye sunulmuş, daha sonra meydana gelen olayların kaydedilmesine B nüshasında 8 sene daha devam edilmiştir şeklinde açıklayabiliriz. Nitekim B nüshasının sonunda, müteakip olayların yazılması için ayrılmış iki boş varak mevcuttur. Ayrıca her iki nüsha da mutad olduğu üzere bir dua vb. bir bitiş cümlesi ile değil, son vuku bulan olay anlatılarak birdenbire sona ermektedir.

Benzer durum, ama bu defa aksi yönde TK ve D nüshaları için de geçerlidir. TK nüshasının başındaki ithaf metninde, yazmanın Siyavuş Paşa'ya sunulduğu tarihi olarak her ne kadar aynen D nüshasında mevcut ithaf metninde olduğu gibi 991 (1583) yazılmışsa da TK nüshasında son kaydedilen olay, 26 Rebiyülahir 994 (15 Nisan 1586) tarihinde Siyavuş Paşa'nın ikinci defa veziriazam olmasıdır. Bu arada biriken 3 senelik vukuatın, ya Paşa'nın talebi veya hâlen şehnâmecilik görevine devam eden Seyyid Lokmân'ın

teklifiyle nüshaya ilave edildiği tahmin edilebilir. Zaten Sultan III. Murad'a sunulan T nüshasının bittiği noktadan sonra TK'de hattatın değiştiği hemen fark edilmektedir ki buradan, başlangıçta her üç nüshanın da aynı zaman diliminde istinsah edildiği sonucu çıkarılabilir. Ayrıca TO, D ve T nüshaları da mutad olduğu üzere bir dua vb. bir bitiş cümlesi ile değil, son vuku bulan olay anlatılarak birdenbire kesilmektedir. Diğer bütün nüshalarda kaydedilen son olayın vuku bulduğu tarihin, 9 ila 19 sene önceki bir tarih olmak üzere esas nüsha olan *Tûmâr-ı Hümayûn*'dan farklı olması, değişik tarihlerde istinsah edilmelerinden kaynaklanmaktadır. Olaylar vuku buldukça yazımı devam eden, vekâyinâme tarzı bir eser olması hasebiyle bu durum normal karşılanmalıdır.

Yazma eserlerde esas metnin, kural olarak 1^b sayfasından başlaması gerekirken elimizdeki nüshaların hiçbirinde bu kurala uyulmamıştır. Nüshaların hepsinin tıpkıbasımını verip kurala uygun olarak yeniden numaralama yapamayacağımız için müteakip araştırmalarda karışıklığa yol açmamak adına, kurala uymasa da nüshaların üzerindeki numaralama esas alınmıştır. Diğer bir anlatımla aşağıda, tomar şeklindeki esas nüsha dışındaki diğer beş nüshayı tanıtırken verilen varak numaraları, nüshaların üzerinde şu anda yazılı bulunan rakamlardır.

Topkapı Sarayı Nüshası (Tomar)

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, A.3599 numarada kayıtlı nüshadır.¹ Kataloglardaki bilgilere göre boyutları 31,16x0,79 m olan bir tomardır. Âharlı kâğıt ve serlevhası tezhipli ve kûfî yazılı bir çerçeve içindedir.²

Metin siyah; sıra numaralarıyla birlikte “def’a” gibi bölüm ve bazı önemli olay başlıkları ile manzumelerin başındaki “beyt” ve “mısrâ” gibi ibareler ve âyet-i kerîmeler kırmızı mürekkeple ve mukaddime bölümü sanatkârane harekesiz ta’lik, metnin tamamı ise harekesiz, okunaklı nesih hat ile yazılmıştır.

İlk 14 metrelik bölümde kozmografya ve coğrafya bilgileri, insanın yaratılışı, Hz. Âdem'den başlayarak diğer peygamberler, dört halife, on iki

1 Topkapı Sarayı nüshasının (tomar) mukaddimesi için bk. Ek-1.

2 Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I, s. 241.

imam ve diğer halifeler, dört mezhep imamı, Emevîler, Abbâsîler ve diğer İslam devletlerinin hükümdarları, Cengiz ve Timur sülalesi ile Selçuklular yer alır.

Osmanlı tarihi tahminen 15. metrede başlamaktadır. Osmanlıların ortaya çıkışını anlatan bölüm 10 uzun ve 48 kısa satırdır. Osman Gazi 18, Orhan Gazi 18, I. Murad 31, Yıldırım Bayezid 31, I. Mehmed 29, II. Murad 31, Fatih 28, II. Bayezid 32, Yavuz 32 kısa satırda, çoğu üçgen şeklinde bölümlerde muhtasar olarak anlatılmaktadır. Tenkitli metinde bu on bölüme ait satır numaraları, sırasıyla TOZ, TOO, TOR, TOH, TOY, TOÇ, TOM, TOF, TOB ve TOV harfleri referans verilerek gösterilmiştir. Eserin en başındaki mukaddime bölümü 22 satır olup TOÖ harfleri ile gösterilerek tenkitli metnin başına ilave edilmiştir.

Kanûnî devri, başta tam uzunluğa ulaşana kadar 16 değişik uzunlukta satır, 282 tam uzunlukta satır ve sonda 35 değişik uzunlukta kısa satır olmak üzere toplam 333 satırdır. Bu bölüme ait satır numaraları tenkitli metinde TOK harfleri ile gösterilmiştir. Müellifin, eseri bizzat kaleme almaya başladığı yer olan 26 Şaban 966 (5 Haziran 1559) tarihindeki olayları ihtiva eden kısım, bu bölümün 236'ncı satırında başlamaktadır.

II. Selim devri, başta tam uzunluğa ulaşana kadar 16 değişik uzunlukta satır, 199 tam uzunlukta satır ve sonda 19 değişik uzunlukta kısa satır olmak üzere toplam 234 satırdır. Bu bölüme ait satır numaraları tenkitli metinde TOS harfleri ile gösterilmiştir.

III. Murad devri, başta tam uzunluğa ulaşana kadar 21 değişik uzunlukta satır, 667 tam uzunlukta satır ve sonda 18 değişik uzunlukta kısa satır olmak üzere toplam 706 satırdır. Bu bölüme ait satır numaraları tenkitli metinde TOÜ harfleri ile gösterilmiştir.

III. Mehmed devrine, tam uzunluğa ulaşana kadar 18 değişik uzunlukta satırla başlanmakta ve tomar burada bitmektedir. Son üç satırın bazı bölümleri, rutubet ve başka tesirlerle okunamayacak hâldedir. Bu bölüme ait satır numaraları tenkitli metinde TOE harfleri ile gösterilmiştir.

Osmanlı tarihi bölümü olarak nüshaların en geniş şekli bu nüsha olup 28 Ocak 1595 tarihine kadar gelmektedir. Anlatılan olaylar bakımından diğer beş nüshadan 13 Ekim 1576'ya ulaşan Y nüshası III. Murad devri 98. satırda; 1 Ekim 1583'e ulaşan T nüshası 317. satırda; 21 Ekim 1583'e ulaşan D nüshası 327. satırda; 13-22 Mart 1585'e ulaşan B nüshası 391. satırda ve 15 Nisan 1586'ya ulaşan TK nüshası da 428. satırda sona ermektedir. III. Murad devrinin son 278 satırı ile III. Mehmed devrine ait 18 satır metin diğer nüshalarda mevcut değildir.

Bu nüshada minyatür yoktur. Sadece en baştaki mukaddimeden sonra "Sûret-i seb'â semâvât" açıklamasıyla burçları gösteren bir şekil ile hemen ardından "Sûretü'l-Arz" açıklamasıyla şematik bir Dünya haritası mevcuttur. Nesebnâme bölümü, ortasında "Hazret-i Âdem -'aleyhi's-selâm-" ve "Hazret-i Havvâ -'aleyhe's-selâm-" isimlerinin yan yana yazılı olduğu tezyinatlı büyük bir madalyonla başlar. Bu isimlerin çevresinde Âl-i 'İmrân sûresi 33. ve 34. âyetleri yer alır. Peygamberler ve diğer önemli şahsiyetlerin isimleri hep böyle büyük ve süslü madalyonların içindedir. Âdem ve Havvâ, Şît, Keyûmers, İdrîs, Nûh, Zülkarneyn el-ekber, Hızır, Hûd, Sâlih, İbrâhîm, İsmâ'îl, Lût, İshâk, Şu'ayb, Ya'kûb, Yûsuf, Eyyûb, Mûsâ, Hârûn, İlyâs, Yûsa', Elyesa', Harkîl, İşmoyîl, Şa'yâ, Dâvûd, Yûhannâ, Süleymân, Zülkifl, Yûnus, İskender-i Zülkarneyn, 'Üzeyr, Ermiyâ, Zekeriyâ, Yahyâ, 'Îsâ, Muhammed, Ebû Bekr, 'Ömer, 'Osmân, 'Alî ve ilk on iki Osmanlı padişahının isimlerinin yazılı olduğu büyük madalyonların toplam sayısı 53'tür. Keyûmers, Zülkarneyn el-ekber, İskender-i Zülkarneyn ve ilk sekiz Osmanlı padişahının isimlerinin yazılı olduğu madalyonlarda isimlerin çevresinde başka yazı yoktur. Bu 53 kişiden nesebi devam edenlerin evlatları ve torunları olan diğer şahısların isimleri, çeşitli büyüklüklerde küçük dairelerin içine yazılmıştır. Madalyonların ve dairelerin civarına, isimleri yazılı kişilerle ilgili çeşitli uzunluklarda metinler serpiştirilmiştir.

En ortada Hz. Peygamber'in şeceresi Hz. İsmâ'îl, İbrâhîm, Nûh, İdrîs ve Şît Peygamberler üzerinden 52 kişiyle Hz. Âdem'e ulaşır. Hz. Ebû Bekr'in şeceresi Hz. Peygamber'in 7. atası Mürre'de, Hz. Ömer'ininki 8. atası Ka'b'da, Hz. Osmân'ınki 4. atası Abdümenâf'ta, Hz. Alî'ninki 2. atası Abdülmuttalib'de birleşir.

Nüshada kaydedilen olaylar, III. Mehmed'in 16 Cemaziyelevvel 1003 (27 Ocak 1595) günü tahta geçmesi ve ertesi gün babası III. Murad'ın ve boğdurulan 19 şehzadesinin defnedilmesiyle bitmektedir. Merhum Bekir Kütükoğlu'nun kaleme aldığı *TDV İA*'daki "Lokmân b. Hüseyin" madde-sinde ve diğer bir makalesinde geçen "... en geniş şekliyle III. Murad'ın cü-lusu üzerine boğdurulan şehzadelerin defni olayı ile son bulur." ifadesinde III. Mehmed yerine sehven III. Murad yazılmıştır.¹

Topkapı Sarayı (Hazine) Nüshası

Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, H.1321 numarada kayıtlı nüshadır.² Aynı yerdeki rulo/tomar şeklindeki *Zübdetü't-Tevârih* nüshasından üretilmiş üç nüshadan biri olup Veziriazam Siyavuş Paşa'ya sunulmuştur.

Kataloglardaki bilgilere göre kâğıt boyutu 610x395 mm'dir.³ Günsel Renda, kırmızı üzerine altın yıldız köşebentler, kıvrımdal ve çiçeklerle süslü Yıldız cildinin boyutlarını 623x408 mm, kâğıt boyutunu ise 610x401 mm olarak vermektedir.⁴ Cildinin ön yüzünde ay yıldızın altında "el-Gâzî" ile Sultan II. Abdülhamid'in tuğrası ve altta "Zül'vecheyn Kütübhâne-i Hümâyûnu", arka yüzünde ise üstte "Hazîne-i Hümâyûn'dan mevrûd âsâr-dandır.", ortada "Silsilenâme-i Şerîfe-i Nebeviyye ve Nesebnâme-i Muvaz-zaha-i 'Aliyye" ve altta "Numero 21" ibareleri yazılıdır.

Yazma 116 varaktır. Okunaklı ve büyük ölçüde harekeli nesih bir hatla âharlı kalın kâğıda yazılmıştır. Sayfalar tek sütun tertibi ile 37 satırlıdır. İstisna olarak 108 numaralı varakta her iki yüzde 38'er satır vardır.

Metin 1^b-116^a arasındadır. 1^a'da sadece sayfanın en üstünde "Silsilenâme-i Nebî" yazılıdır. Hem cildinin üzerine hem de bu sayfaya "Silsilenâme" yazılması, eserin isminin kütüphane kayıtlarına bu şekilde geçmesine sebep

1 Bekir Kütükoğlu, "a.g.md.", s. 209; Bekir Kütükoğlu, "a.g.m.", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, s. 39-48; Bekir Kütükoğlu, "a.g.m.", *Vekayi'nüvis, Makaleler*, s. 13.

2 Topkapı Sarayı (Hazine) nüshasının ilk sayfası için bk. Ek-2.

3 Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I, s. 222.

4 Günsel Renda, "Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilenamenin Minyatürleri", *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*, İstanbul 1973, s. 443. Ne yazık ki son zamanlarda araştırmacıların kütüphanelerdeki yazma eserleri eline alması bir yana görmesi dahi mümkün olmadığından bu tür bilgileri, eski zamanlarda görenlerden nakletmekten başka bir yol bulunmamaktadır.

olmuş, kataloglarda da böylece yer almıştır. Hâlbuki mukaddime bölümünün sonunda eserin adının “*Zübdetü't-Tevârih*” olduğu açıkça yazılıdır.

1^b ve 2^a sayfalarının dört köşesine lacivert üzerine altın yaldızla tezhipli köşebent yapılmış, ortalarına altın yaldız hatla birer daire çizilmiştir. Bunların arası altın yaldızla halkârî süsleme uygulanarak doldurulmuştur. Ortalardaki dairelere kırmızı mürekkeple satır araları altın yaldızla doldurulmuş bir metin yazılmıştır. Metnin 1^b'deki yuvarlakta yer alan bölümünde yazmanın muhtevası anlatılmış, 2^a'da yer alan dairede ithaf bölümüyle devam edilmiştir. Eserin zahriyesinde yer alan bu madalyonlar, muhtevası değişik olmak üzere minyatürlü diğer iki nüshada da mevcut olduğu gibi Seyyid Lokmân'ın kaleme aldığı diğer minyatürlü eserlerinde de yer alır.¹

2^b'deki serlevha iki tarafta iki yarım kubbe ve ortada büyük kubbe şeklinde tezyin ve tezhipli, cetvellidir. Ortasına altın yaldızla En'âm sûresi ilk âyetinin ilk bölümü “Kâla'llâhu te'âlâ” ifadesiyle birlikte üç satır hâlinde yazılmıştır. 2^b'de başlayan mukaddime bölümü 3^a'da devam etmekte ve dikdörtgen şeklinde tezhiplenmiş bir alanla sona ermektedir. Tezhipli alanın ortasına altın yaldızla Mü'min sûresi 64. âyetinin ilk bölümü yazılmıştır (hattat sehven âyet-i kerîmenin başına “El-hamdü” yazmıştır). Buna benzer başlık şeklindeki tezhipten 18^b, 72^a ve 115^b sayfalarında da vardır. Nüshanın başında 6, sonunda 5 adet boş varak mevcuttur.

115^b'nin altında “Der-i'tişâm-ı bi-ḥabli'l-metîn Besmele ve istişmâm-ı ez-fevâyiḥ-ı riyâdu'r-ru'yâ eş-şâlihâ ve ihtitâm-ı bi-ed'îye ve şükrân-ı evliyâ'ü'n-ni'me” başlığıyla ve altı sütun tertibiyle yazılı ve 116^a'da devam eden toplam 144 beyitli bir manzume yer almaktadır. Nüshanın sunulduğu Veziriazam Siyavuş Paşa'ya hitaben yazılmıştır.

116^b ise boş olup sadece sayfanın üst tarafında yazmayla ilgili varak sayısı ve diğer bazı rakamsal değerler yazılıdır.

Bu nüshanın iki varağı bilinmeyen bir sebeple T nüshasına karışmıştır.² Ancak TK'deki varak eksiklikleri sadece bunlar değildir. TK'nin metni, TO,

1 ÖZTÜRK, Uğur, “Kitaplar ve Hazineler: III. Murad'ın Kütüphanesi İçin Hazırlanmış Bazı Madalyonlu Eserler”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. 27 (2021), s. 620-644.

2 Günsel Renda, “Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilenenamenin Minyatürleri”, s. 447.

T ve D nüshaları ile karşılaştırılarak ve reddâdelerin yanı sıra varakların sırasını belirlemede ikinci bir reddâde görevi yapan şecerelerin sürekliliği de dikkatli bir şekilde takip edilerek şu sonuçlara varılmıştır:

21^a, 20^b'deki reddâde kelimesi “cebel-i Nûr” ile başlamamaktadır. TO'daki ilgili bölüm ile D (51^{a/10}-52^{a/19}) arasındaki metnin burada olmadığı göz önüne alındığında bir yüzünde bu metin, diğer yüzünde T ve D'de mevcut olan Hz. Âdem-Hz. Havvâ minyatürü bulunan bir varığın eksik olduğunu söyleyebiliriz. Bu eksik varaktan sonra bir şekilde T'ye karışmış olan 19 ve 20 numaralı varaklar TK'nin varakları olarak bu araya girmelidir.

Ayrıca bu arada TO'daki ilgili bölüm ile D (55^{b/10}-59^{b/1}) arasında yer alan Hz. İdrîs'in kıssası ve Hz. Nûh'un kıssasının ilk bölümü eksiktir. Yine sayfaların alt bölümünde devam eden Kâbil'in şecerelerinden Şehlûk, Şuntîr, Hercît, Meyâveş, Efrûş, Mâlinûs ve Fergân'ın isimlerinin yazılı olduğu daireler ile bunlara ait kıssaların bulunmadığı görülmektedir. Belirtilen bu bilgilerin eksik olan bir varakta bulunduğunu rahatlıkla tahmin edebiliriz. 49 ve 50 numaralı varaklar da yanlış yerde olup 44 ile 45 numaralı varaklar arasında ve 50, 49 sırasında olmalıdır.

Varak sırası: ... 20, Eksik Varak 1, T(19), T(20), Eksik Varak 2, 21, ..., 44, **50, 49**, 45, 46, 47, 48, 51, ...

Osmanlı tarihi 71^a'da başlar, 115^b'de biter. Müellifin, eseri bizzat kaleme almaya başladığı 26 Şaban 966 (5 Haziran 1559) tarihindeki olayları ihtiva eden bölüm 86^a'da başlamaktadır.

Nüshada kaydedilen olaylar, 26 Rebiyülahir 994 (15 Nisan 1586) tarihinde Siyavuş Paşa'nın ikinci defa veziriazam oluşuna kadar devam etmektedir.¹ İthaf metninde ise nüshanın Veziriazam Siyavuş Paşa'ya, onun birinci veziriazamlık dönemine tesadüf eden 991/1583 senesinde takdim edildiği yazılıdır. Nüshaya bu tarihten sonraki olayların yazılmasına üç sene kadar daha devam edildiği anlaşılmaktadır.

Yazmada bir gök haritası, bir yer haritası ile 38 adet minyatür yer almaktadır. Bunlardan on iki tanesi, ilk on iki Osmanlı padişahının

1 Metin, TK (115^{b/14-15}).

minyatürleridir. Bu minyatürlerin yazmadaki tanıtımı ve varak numaraları şöyledir:

- 1- [Gök haritası], 7^b
- 2- [Yer haritası], 14^a
- 3- Âsâr-ı Tüfân-ı Nûh -'aleyhi's-selâm-, 21^b
- 4- Âsâr-ı âsâr-ı Hızır -'aleyhi's-selâm- [ve] İskender-i ekber, 24^b
- 5- Âsâr-ı Sâlih -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Hüd -'aleyhi's-selâm-, 26^a
- 6- Âsâr-ı Lût -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Safvân -'aleyhi's-selâm-, 27^b
- 7- Âsâr-ı İbrâhîm -'aleyhi's-selâm- der-âteş-i Nemrûd [ve] âsâr-ı İbrâhîm -'aleyhi's-selâm- ve İsmâ'il-i zebîh, 29^b
- 8- Âsâr-ı İshâk -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Şu'ayb -'aleyhi's-selâm-, 31^a
- 9- Âsâr-ı Ya'kûb -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Yûsuf -'aleyhi's-selâm-, 33^a
- 10- Âsâr-ı Eyyûb -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Mûsâ bin Mîşâ -'aleyhi's-selâm-, 34^a
- 11- Âsâr-ı Mûsâ ve Hârûn -'aleyhime's-selâm- bâ-Fir'avn, 37^b
- 12- Âsâr-ı İlyâs -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Yûşa' -'aleyhi's-selâm-, 38^b
- 13- Âsâr-ı Elyesa' -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Harkîl -'aleyhi's-selâm-, 39^b
- 14- Âsâr-ı İşmoyîl -'aleyhi's-selâm- ve tâbût [ve] âsâr-ı Şa'yâ -'aleyhi's-selâm-, 40^b
- 15- Âsâr-ı Yûhannâ -'aleyhi's-selâm- bâ-Buhtunnasr [ve] âsâr-ı Zülkifl -'aleyhi's-selâm-, 41^b
- 16- Âsâr-ı Dâvûd -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Süleymân -'aleyhi's-selâm-, 43^a
- 17- Âsâr-ı Yûnus -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı 'Üzeyr -'aleyhi's-selâm-, 44^b
- 18- Âsâr-ı su'ûd-ı 'Îsâ -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı tefrika ve iştibâh-ı Yahûdiyân -hazelehümmullâh-, 46^a
- 19- Âsâr-ı Ashâbü'l-Kehf [ve] âsâr-ı hükkâm-ı nezzâregân be-Ashâbü'l-Kehf, 47^b
- 20- Âsâr-ı İskender-i Zülkarneyn der-sedd-i Ye'cûc, 48^b
- 21- [Âsâr-ı ibtilâ-i Zekeriyâ -'aleyhi's-selâm- ve âsâr-ı vilâdet ve su'ûd-ı Yahyâ -'aleyhi's-selâm-], 49^b
- 22- Âsâr-ı Dânyâl -'aleyhi's-selâm- bâ-Buhtunnasr [ve] âsâr-ı Sâdik ve Sadûk ve Şem'un -'aleyhimü's-selâm-, 50^b
- 23- Âsâr-ı fevt-i Circîs -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Şemsûn -'aleyhi's-selâm-, 52^a

- 24- Âsâr-ı Muhammed Mustafâ -*sallallâhu ‘aleyhi ve sellem-*, 57^a
 25- Âsâr-ı Ebû Bekr-i Sıddîk -*radıyallâhu ‘anh-* [ve] âsâr-ı ‘Ömerü’l-Hattâb -*radıyallâhu ‘anh-* [ve] âsâr-ı ‘Osmân-ı Zinnûreyn -*radıyallâhu ‘anh-* [ve] âsâr-ı ‘Aliyyü’l-Murtezâ -*radıyallâhu ‘anh-*, 60^a
 26- Âsâr-ı evâyil-i devâzdeh imâm -*radıyallâhu ‘anhüm-*, 61^a
 27- Âsâr-ı evâhir-i devâzdeh imâm -*radıyallâhu ‘anhüm-*, 62^a
 28- Âsâr-ı İmâm-ı A’zam -*rahmetullâhi ‘aleyh-* [ve] âsâr-ı İmâm-ı Şâfi’î -*rahmetullâhi ‘aleyh-* [ve] âsâr-ı İmâm-ı Mâlik -*rahmetullâhi ‘aleyh-* [ve] âsâr-ı İmâm-ı [Ahmed b.] Hanbel -*rahmetullâhi ‘aleyh-*, 63^b
 29- [Sultân Osmân Gâzî], 72^b
 30- [Sultân Orhân Gâzî], 73^a
 31- [Sultân I. Murâd], 73^b
 32- [Sultân I. Bâyezîd], 74^a
 33- [Sultân I. Mehmed], 75^a
 34- [Sultân II. Murâd], 75^b
 35- [Sultân II. Mehmed], 76^a
 36- [Sultân II. Bâyezîd], 77^a
 37- [Sultân I. Selîm], 77^b
 38- [Sultân I. Süleymân], 89^b
 39- [Sultân II. Selîm], 100^a
 40- [Sultân III. Murâd], 112^a

Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nüshası

İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1973 numarada kayıtlı nüshadır.¹ Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’ndeki rulo/tomar şeklindeki *Züb-detü’r-Tevârih* nüshasından üretilmiş üç nüshadan biri olup III. Murad’a sunulmuştur. Bu üç nüshadan en büyük boyutlu olanıdır. Nüsha, İstanbul, Aksaray Meydanı’da yer alan Pertevniyâl Valide Sultan Külliyesi’ndeki kütüphaneden 1915 yılında Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi’ne (şimdi Türk ve İslam Eserleri Müzesi) nakledilmiştir.

Yazmanın boyutlarını Suut Kemal Yetkin (ö. 1980) ve Kemal Çığ (ö. 1983) 650x420 mm olarak vermektedir.² Günsel Renda’nın verdiği bilgiye

1 Türk ve İslam Eserleri nüshasının ilk sayfası için bk. Ek-3.

2 Suut Kemal Yetkin, “An Illuminated Manuscript of the Zubdat-al-Tavârih (The Cream of Histories)”, *Atti del Secondo Congresso Internazionale di Arte Turca, 26-29 Settembre 1963, Venezia, Napoli 1965*,

göre yazmanın ölçüleri 647x413 mm'dir.¹ Cildi mukavva üzerine yeşil deri kaplanarak yapılmıştır. Ortadaki yuvarlak şemsesi ile köşebentlerinin üzerindeki süslemelerde çeşitli renkler kullanılmıştır. Köşebent ile şemse arasındaki alana altın yıldızla halkârî süsleme uygulanmıştır. Kenar bordürü yıldızla helezonî şekilde çizilmiş rumî motiftir. Dış ve iç kenarı kalın yıldız hatla cetvelenmiştir. Üst ve alt kapakların iç yüzü mavi renk kâğıtla kaplanmıştır. Salbekli oval şemse ve köşebentlerinin içi gümüş yıldızla doldurulmuş, etrafı altın yıldız hatla cetvelenmiştir. Dış ve iç kenarı yıldız hatla cetvellidir. Karşısındaki sahife de aynı şekilde karton kâğıdıdır.²

Yazma 99 varaktır. Metin 1^b-99^b arasındadır. Okunaklı ve yer yer hareketli nesih bir hatla yazılmıştır. Bu 197 sayfadan 3^b-6^a, 7^a-16^a, 17^a-17^b, 64^a-64^b, 66^a-77^b, 78^b-88^a ve 89^a-99^a arası toplam 93 sayfa tek sütun tertibi ile 37 satırlıdır. 18^a'da 39 satır, 65^a ve 65^b'de 36 şar satır, son sayfa 99^b'de 33 satır vardır. Diğer sayfalardan kırk tanesinde, yarıya yakını tam sayfa olmak üzere bir gök haritası ile 39 adet minyatür bulunur. Geri kalan sayfalarda şecereler vardır. Minyatür ve şecere bulunanlar dışındaki varakların b yüzlerinde reddâde vardır.

1^a'da sayfanın en üstünde, üzerlerine Latin harfleriyle T 437 ve T 1973 yazılı iki adet envanter numarası pulu alt alta yapıştırılmıştır. Birinci pulun üzeri çizilerek iptal edilmiştir. Ortada solda kırmızı kalemle "resm 40" ve "sahife 197" ibareleri yazılıdır. Sayfanın altında "709" rakamıyla alt alta iki adet vakıf mührü mevcuttur. Mühürde "An-vakf-ı 'ismetlü devletlü Per-tevniyâl Vâlide Sultân - 'alîyyetü'-şân- hazretleri 1279" yazılıdır. Bunların da altında "Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi" kaşesi ile altında "2234" rakamı mevcuttur.

1^b ve 2^a sayfalarının dört köşesine lacivert üzerine tezhipli köşebent yapılmış, ortalarına altın yıldız kalın bir hatla birer daire çizilmiştir. Bunların arası altın yıldızla halkârî süsleme uygulanarak doldurulmuştur.

s. 278; Kemal Çiğ, "Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki Minyatürlü Kitapların Kataloğu", *Şarkiyat Mecmuası*, III (1959), s. 59.

1 Günsel Renda, "Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki Zübde-tü't-Tevârih'in Minyatürleri", *Kültür Bakanlığı Sanat Dergisi*, c. 3, sy. 6 (1977), s. 60.

2 Kemal Çiğ, "a.g.m.", s. 59-60.

Ortalardaki dairelerde kırmızı mürekkeple satır araları süslemeli bir metin yazılmıştır. Metnin 1^bdeki yuvarlakta yer alan bölümünde yazmanın muhtevası anlatılmış, 2^ada yer alan dairede ithaf bölümüyle devam edilmiştir. Her iki sayfada, dairelerin altına, zahriyede olduğu gibi “Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi” kaşesi basılmış ve altına “2234” rakamı yazılmıştır.

2^bdeki serlevha mihrap şeklinde tezyin ve tezhipli, cetvellidir. Ortasına üstübeçle En‘âm sûresi ilk âyetinin ilk bölümü Besmele ile birlikte yazılmıştır. 2^bde başlayan mukaddime bölümü 3^ada devam etmekte ve dikdörtgen şeklinde tezhiplenmiş bir alanla sona ermektedir. Tezhipli alanın ortasına kırmızı mürekkeple Mü‘min sûresi 64. âyetinin ilk bölümü yazılmıştır. Buna benzer başlık şeklindeki tezhipten 16^b, 18^b, 43^b, 58^a, 59^a-63^b arasındaki sayfaların tamamında, 78^a ve 88^b sayfalarında da vardır. 2^b ve 3^a sayfalarının kenarları zerefşandır. Yazmadaki sayfaların tamamı altın yaldız hatla cetvellidir.

TK ve D nüshalarında mevcut yer haritasının bulunduğu varak bu nüshada eksiktir. T’de 13^a her ne kadar 12^bdeki reddâde kelimesi “kaçan” ile başlıyorsa da TO’daki ilgili bölüm ile TK (13^{b/25}-14^{b/28}) ve D (33^{a/6}-35^{b/2}) arası aynı metinler T’de eksiktir. Zaten “bunuñ” olması gereken silinmiş eski reddâde, yenisinin altında belli belirsiz fark edilmektedir. Reddâdede yapılan bu değişiklik, haritanın eksikliğinin yanı sıra metnin de eksik olduğunun fark edilmesini güçleştirmiştir. Eksik olan bu varığın bir yüzünde TO, TK ve D’deki ilgili metnin, diğer yüzünde de TK ve D’de mevcut olan yer haritasının bulunduğunu söyleyebiliriz.

T’de 19 ve 20 numaralı varaklar TK nüshasına ait olup bir şekilde bu nüshaya karışmıştır. Bu varaklardaki üç adet minyatürün açıklamalarının T’deki diğer bütün minyatürlerdeki gibi “Zikr-i” ibaresi yerine TK’nin bütün minyatürlerinde kullanılan “Âsâr-ı” ibaresi ile başlaması ve iki tanesinin müteakip varaklarda ikinci defa yer alması bunun açık bir delilidir. Bu durumda 18^adan itibaren TO’daki ilgili bölüm ile D (51^{b/10}-52^{b/19}) arasındaki aynı metin ve D (55^b) ile D (56^a)’daki Hz. İdrîs kıssasının ilk bölümü eksiktir. Ayrıca sayfaların alt bölümünde devam eden Kâbil’in şeceresinden Âvîl, Râvîl, Kaftarîm, Masrîm, Nakrâveş ve Nakâris’in isimlerinin yazılı

olduğu daireler ile Nakrâveş'in kıssası ve Nakâris'in kıssasının ilk bölümünün bulunmadığı görülmektedir. Yine sayfaların üst bölümünde devam eden Hz. Şî't'in şeceresinden Anûş, Kaynân, Mehlâyîl, Keyûmers ve Yezd'in isimlerinin yazılı olduğu daireler eksiktir. Belirtilen bu bilgilerin ve mevcut minyatür TK'ye ait olduğu için gerçekte eksik olan Hz. Şî't minyatürünün, eksik olan iki varığın her iki yüzünü de dolduracağını rahatlıkla tahmin edebiliriz.

24 numaralı varaktan sonra gelen mevcut şecerede eksiklik vardır. Hz. Nûh evladından Hâm'ın neslinden Kıbt'tan sonra 12 batın atlanarak Fer-sûn'a geçilmiştir. Hz. Hûd ve Hz. Sâlih kıssaları ve minyatürü mevcut değildir. Dolayısıyla burada da en az iki varak eksiktir. Yine aynı silsile takip edildiğinde 26 ve 27 numaralı varakların yer değiştirmesi gerektiği anlaşılmaktadır. 30 numaralı varaktan sonra olması gereken Hz. Eyyûb kıssası ve minyatürü bulunmadığından ve 36 numaralı varaktan sonra olması gereken Hz. Dâvûd ve Hz. Süleymân kıssaları ve minyatürü olmadığından yine buralarda da birer varak eksiktir. Bu durumda doğru varak sıralaması şu şekilde olur:

... 12, Eksik Varak 1, 13, 14, 15, 16, 17, 18, Eksik Varak 2, Eksik Varak 3, (19 ve 20 numaralı varaklar TK'ye aittir), 21, 22, 23, 24, Eksik Varak 4, Eksik Varak 5, 25, **27, 26**, 28, 29, 30, Eksik Varak 6, 31, 32, ... 35, 36, Eksik Varak 7, 37, 38, ...

Bu nüshada Osmanlı tarihi 58^a'da başlar. Son varak 99^b'de biter. Müellifin, eseri bizzat kaleme almaya başladığı 26 Şaban 966 (5 Haziran 1559) tarihinden sonraki olayları ihtiva eden bölüm, 74^b'de başlamaktadır.

Nüshada kaydedilen olaylar, 24 Ramazan 991 (1 Ekim 1583) tarihinde Rumeli Beylerbeyi Ca'fer Paşa'ya vezirlik verilerek onun yerine Budin Beylerbeyi Ali Paşa'nın tayin edilmesi ve diğer bazı tayinlerle son bulmaktadır.¹

Yazmada bir gök haritası ile 39 adet minyatür yer almaktadır. Bunlardan on iki tanesi, ilk on iki Osmanlı padişahının minyatürleridir. Bu minyatürlerin yazmadaki tanıtımı ve varak numaraları şöyledir:

1 Metin, T99^b.

- 1- Sûretü'l-eflâk, 6^b
- 2- Zikr-i ahvâl-i Âdem ve Havvâ -'aleyhime's-selâm-, 18^b
- 3- Âsâr-ı 'Ûc bin 'Anâk, 19^a
- 4- Âsâr-ı Şîs -'aleyhi's-selâm-, 19^b
- 5- Âsâr-ı Keyûmers ya'nî Kahrîmân, 20^a
- 6- Zikr-i keyfiyyet-i hâl-i 'Ûc bin 'Anâk, 21^a
- 7- Zikr-i ahvâl-i İdrîs -'aleyhi's-selâm-, 21^b
- 8- Zikr-i keyfiyyet-i hâl-i Keyûmers bin Mehlâyîl bin Kaynân bin Anûş bin Şîs bin Âdem -'aleyhime's-selâm- buna Kahrîmân dağı dirler, 22^a
- 9- Zikr-i ahvâl-i Nûh -'aleyhi's-selâm- der-Tûfân, 23^b
- 10- Zikr-i ahvâl-i zebh-i İsmâ'îl bin Halîlullâh -'aleyhime's-selâm- [ve] zikr-i ahvâl-i İbrâhîm -'aleyhi's-selâm- der-âteş-i Nemrûd, 26^b
- 11- Zikr-i ahvâl-i Lût -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i deryâ [ve] zikr-i ahvâl-i Hanzala -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i 'Ankâ, 27^a
- 12- Zikr-i ahvâl-i İshâk -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i du'â kerden [ve] zikr-i ahvâl-i Şu'ayb -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i helâkî-i Ashâb-ı Eyke, 29^a
- 13- Zikr-i ahvâl-i vuslat-i Ya'kûb bâ-Yûsuf ve ihvân -'aleyhime's-selâm-, 30^b
- 14- Zikr-i ahvâl-i Mûsâ ve Hârûn -'aleyhime's-selâm- ve mu'cize-i 'asâ ve inkâr-ı Fir'avn, 32^b
- 15- Zikr-i ahvâl-i İlyâs -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i esb-i nûr [ve] zikr-i ahvâl-i Yûşâ' -'aleyhi's-selâm- ve helâkî-i kavm-i Cebâbire, 34^a
- 16- Zikr-i ahvâl-i Elyesa' -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i tevbe-i Benî İsrâ'îl [ve] zikr-i ahvâl-i Harkîl -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i ihyâ-yı emvât, 35^a
- 17- Zikr-i ahvâl-i İşmoyîl -'aleyhi's-selâm- [ve] kıssa-i ashâb-ı sekîne ya'nî tâbût [ve] zikr-i ahvâl-i Şa'yâ -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i helâkî-i sipâh-ı melik-i Sincârîb, 36^a
- 18- Zikr-i ahvâl-i Yühannâ -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i û bâ-Buhtunnasr [ve] zikr-i ahvâl-i Zülkîf -'aleyhi's-selâm-, 36^b
- 19- Zikr-i ahvâl-i Dânyâl -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i û bâ-Buhtunnasr [ve] zikr-i ahvâl-i Sâdık ve Sadûk ve Şelûm -'aleyhimü's-selâm- der-Antâkiyye ve ihyâ-i meyyit bi-iznillâh, 37^a
- 20- Zikr-i ahvâl-i Yûnus -'aleyhi's-selâm- ve kıssa-i hût ve zikr-i ahvâl-i

- Ermiyâ -‘*aleyhi’s-selâm*- der-beriyeye [ve] zikr-i ahvâl-i ‘Üzeyr -‘*aleyhi’s-selâm*- ve kıssa-i merkeb-i meşhûr, 38^a
- 21- Zikr-i ahvâl-i ‘urûc-ı ‘Îsâ -‘*aleyhi’s-selâm*-, 40^a
- 22- Zikr-i ahvâl-i ibtilâ-i Circîs -‘*aleyhi’s-selâm*- ve kıssa-i Eflûn-ı melik-i Mûsil [ve] zikr-i ahvâl-i giriftâr-i ve halâsî-i Şemsûn -‘*aleyhi’s-selâm*- ve harâbî-i şehri-i küffâr ez-pençe-i û, 41^b
- 23- [Ashâb-ı Kehf], 43^a
- 24- Zikr-i ahvâl-i sâhibü'l-Mi‘râc ve'l-Burâk -‘*aleyhi’s-selâm*-, 46^a
- 25- Zikr-i ahvâl-i Ebû Bekr-i Sıddîk -*radıyallâhu ‘anh*- [ve] zikr-i ahvâl-i ‘Ömer -*radıyallâhu ‘anh*- [ve] zikr-i ahvâl-i ‘Osmân-ı Zinnûreyn -*radıyallâhu te‘âlâ ‘anh*- [ve] zikr-i ahvâl-i Murtezâ ‘Alî -*radıyallâhu te‘âlâ ‘anh*-, 48^a
- 26- [On iki imamdan altısı], 49^a
- 27- [On iki imamdan beşi], 50^a
- 28- Zikr-i ahvâl-i İmâm-ı A‘zam -*rahimebullâh*- [ve] zikr-i ahvâl-i İmâm-ı Şâfi‘î -*rahimebullâh*- [ve] zikr-i ahvâl-i İmâm-ı Mâlik -*rahimebullâh*- [ve] zikr-i ahvâl-i İmâm-ı [Ahmed b.] Hanbel -*rahimebullâh*-, 51^a
- 29- [Sultân Osmân Gâzî], 59^a
- 30- [Sultân Orhân Gâzî], 59^b
- 31- [Sultân I. Murâd], 60^a
- 32- [Sultân I. Bâyezîd], 60^b
- 33- [Sultân I. Mehmed], 61^a
- 34- [Sultân II. Murâd], 61^b
- 35- [Sultân II. Mehmed], 62^a
- 36- [Sultân II. Bâyezîd], 62^b
- 37- [Sultân I. Selîm], 63^a
- 38- [Sultân I. Süleymân], 63^b
- 39- [Sultân II. Selîm], 78^a
- 40- [Sultân III. Murâd], 88^b

Dublin Nüshası

Dublin’deki Chester Beatty Müzesi, T 414 numarada kayıtlı nüshadır.¹ Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’ndeki rulo/tomar şeklindeki

1 Dublin nüshasının ilk sayfası için bk. Ek-4

Zübdetü't-Tevârih nüshasından üretilmiş üç nüshadan biri olup Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağa'ya sunulmuştur. Minyatürlü üç nüshadan en küçük boyutlu olanıdır. Eni ve boyu diğer iki nüshanın yaklaşık üçte ikisi kadardır.

Vladimir Minorsky'nin (ö. 1966) kataloğunda ve müzenin internet sitesinde verilen bilgilere göre 405x277x53 mm boyutlarındaki cildi kızıl kahverengi deri, mıklepli, şirazeli, her iki kapak ve mıklep altın yaldız köşebentli ve salbekli oval şemseli, baştan başa altın yaldızdan çiçek deseni süslemelidir. Üst ve alt kapakların iç yüzü sarı renk kâğıtla kaplanmıştır.¹

Yazma 254 varaktır. On iki adet varak ayrı ayrı teşhir edilmek üzere yazmadan çıkarılmıştır. Bunlar 54, 61, 68, 81, 82, 121, 129, 146, 152, 158, 160 ve 253 numaralı varaklar olup Chester Beatty Müzesi'nin internet sitesinde görüntülenebilmektedir.

Kâğıt boyutu 395x250 mm, yazı alanı boyutu 297x185 mm'dir. Okunaklı ve yer yer harekeli nesih bir hatla koyu krem rengi, âharlı kalın kâğıda yazılmıştır. Bütün sayfalar içi altın yaldızla doldurulmuş üç siyah çizgi cetvellidir. Minyatür veya şecere bulunmayan 5-52 ile 162-254 arası 265 sayfadaki metin, tek sütun tertibi ile 19 satırlıdır. İstisna olarak 251 numaralı varakta her iki yüzde 20'şer satır vardır. Minyatür veya şecere bulunan diğer sayfalarda değişik sayıda satır bulunur.

İlk varaklar 21'e kadar numaralanmış ancak üstleri çizilmiştir. Sonraki varağa tekrar 21 rakamı yazılmıştır. Dolayısıyla 21'e kadar numaralanmış ilk varaklardaki rakamın bir eksiği göz önüne alınmalıdır. 1^a boştur. Sayfanın ortasında yer alan ve muhtemelen içinde temellük kaydı bulunan madalyon silinmiştir. 1^b'de muhtemelen nüshanın istinsahından sonraki zamanlarda yazılmış bir takdim yazısı yer almaktadır. Takdimde geçen ifadelerden nüshanın sunulduğu Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağa'nın, hatta eserin Osmanlı tarihi bölümünün müellifi Seyyid Lokmân'ın vefatlarından sonra kaleme alındığı anlaşılmaktadır. Sayfanın başındaki serlevha kubbe şeklinde tezyin ve tezhipli, cetvellidir. Altın yaldızla kaplı başlık bölümünde herhangi bir yazı yoktur.

1 Vladimir Minorsky, *a.g.e.*, s. 21-25.

2^a'da ilk on iki padişah için isimleri yazılı olduğu birer başlık ve altlarındaki üçgen şeklindeki bölümlere cülus ve vefat tarihleri ile saltanat müddetleri yazılmıştır ki bu bilgiler de nüshaya daha sonra ilave edilmiştir. Sultan III. Murad için ayrılan bölümde üçgenin içi boştur. 2^b boştur. 3^a'da altın yıldız cetvel içinde tamamlanmamış tam sayfa bir süsleme yer alır. Tezhibi bitirilmemiş 3^b ve 4^a sayfalarının ortasında yine süslemesi yarım bırakılmış dairelerin çevresinde, nüshanın sunulduğu Dârüssaâde Ağası Mehmed Ağâ'ya hitaben yazılmış iki kıta manzume yer alır.

4^b'de unvan sayfasında, altın yıldız ve lacivert rengin hâkim olduğu iki küçük bir büyük kubbe şeklinde tezhipli serlevha yer alır. Bunun altındaki dikdörtgen şeklindeki aynı tarz tezhipli bölümde “Kitâb-ı Zübde't-Tevârih” yazılıdır. Serlevhanın altında başlayan mukaddime bölümü 5^a ve 5^b'de devam etmekte ve dikdörtgen şeklinde tezhiplenmiş bir alanla sona ermektedir. Tezhipli alanın ortasına beyaz üstübeç mürekkebiyle Mü'min sûresi 64. âyetinin ilk bölümü yazılmıştır. Buna benzer başlık şeklindeki tezhipten 45^b, 53^b, 55^b ve 58^a sayfalarında da vardır. Nüshanın başında altı, sonunda beş adet boş varak mevcuttur.

Bu nüshanın nesebnâme bölümündeki pek çok varak olması gereken yerde değildir. 54^a, 53^b'deki reddâde kelimesi “çünkü” ile başlamamaktadır. Bu ipucundan yola çıkarak diğer varakları incelediğimizde 74 numaralı varağın, 53 ile 54 numaralı varakların arasında olması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Benzer şekilde 61 numaralı varaktan sonra gelen mevcut şecerde eksiklik vardır. İlerleyen varaklar kontrol edildiğinde müteakip varağın 76 numaralı varak olduğu anlaşılmaktadır. 71 numaralı varaktaki Yûsuf Peygamber kıssasının devamı 80 numaralı varakta olduğundan bu varaklar birbirini takip etmelidir. 91^b'deki Dâvûd Peygamber'in şeceresi 72 numaralı varakta devam ettiğinden bu varaktan sonra 72 numaralı varak, 72^b'deki reddâde “Kıssa-i Dâvûd” olduğundan bu varaktan sonra 77 numaralı varak, 79^b'nin ortasındaki şecerde Dâvûd Peygamber'in babası yazılı olduğundan bu varaktan sonra da Dâvûd Peygamber'in minyatürünün bulunduğu 73 numaralı varak gelmelidir. Bu varaktaki Yûnus Peygamber kıssasının metni takip edildiğinde müteakip varağın 75 numaralı varak,

75^b'deki reddâde “kâdirdir” olduğundan bu varaktan sonraki varağın da 92 numaralı varak olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda doğru varak sıralaması şu şekilde olur:

... 53, 74, 54, 55, ... 60, 61, 76, 62, 63, ... 70, 71, 80, 81, 82, ... 90, 91, 72, 77, 78, 79, 73, 75, 92, 93, ...

Osmanlı tarihi 142^b'de başlar. Son varak 254^a'da biter. Müellifin, eseri bizzat kaleme almaya başladığı 26 Şaban 966 (5 Haziran 1559) tarihinden sonraki olaylar 182^a'da başlamaktadır.

Nüshada kaydedilen olaylar, Özdemir-oğlu Osman Paşa'nın Ca'fer Paşa'yı yerine vekil bırakarak 4 Şevval 991'de (21 Ekim 1583) Demirkapı'dan ayrılıp Kafkasya ve Kefe üzerinden İstanbul'a doğru yola çıkması olayı ile bitmektedir.¹

Yazmada bir gök haritası, bir yer haritası ile 43 adet minyatür yer almaktadır. Bunlardan on iki tanesi, ilk on iki Osmanlı padişahının minyatürleridir. Bu minyatürlerin yazmadaki tanıtımı ve varak numaraları şöyledir:

- 1- Sûretü'l-eflâk, 16^b
- 2- Sûretü'l-Arz, 34^a
- 3- Âsâr-ı Safiyyullâh - 'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Havvâ - 'aleyhe's-selâm-, 53^a
- 4- Âsâr-ı Keyûmers, 54^a
- 5- Âsâr-ı İdrîs - 'aleyhi's-selâm-, 56^b
- 6- Âsâr-ı Tûfân-ı Nûh - 'aleyhi's-selâm-, 61^b
- 7- Âsâr-ı Hızır - 'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı İskender-i ekber, 64^a
- 8- Âsâr-ı Hûd - 'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Sâlih - 'aleyhi's-selâm-, 65^a
- 9- Âsâr-ı Lût - 'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Safvân - 'aleyhi's-selâm-, 66^a
- 10- Âsâr-ı İbrâhîm - 'aleyhi's-selâm- der-âteş-i Nemrûd [ve] âsâr-ı İsmâ'ül zebîhullâh - 'aleyhi's-selâm-, 68^b
- 11- Âsâr-ı İshâk - 'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Şu'ayb - 'aleyhi's-selâm-, 69^b
- 12- Âsâr-ı Yûhannâ - 'aleyhi's-selâm- bâ-Buhtunnasr [ve] âsâr-ı Zülkifl - 'aleyhi's-selâm-, 72^b

1 Metin, D (254^{a/16-18}).

- 13- Âsâr-ı Dâvûd -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Süleymân -'aleyhi's-selâm-, 73^a
- 14- Âsâr-ı Şîs -'aleyhi's-selâm-, 74^a
- 15- Âsâr-ı 'Ûc bin 'Anâk 74^b
- 16- Âsâr-ı Ya'kûb ve Yûsuf -'aleyhime's-selâm- der-Mısır, 81^a
- 17- Âsâr-ı Eyyûb -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Mûsâ bin Mîşâ -'aleyhi's-selâm-, 82^a
- 18- Âsâr-ı Mûsâ ve Hârûn -'aleyhime's-selâm- bâ-Fir'avn, 88^a
- 19- Âsâr-ı İlyâs -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı gazâ-i Yûşa' -'aleyhi's-selâm-, 89^a
- 20- Âsâr-ı Elyesa' -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Harkîl -'aleyhi's-selâm- ve ihyâ-i emvât, 90^a
- 21- Âsâr-ı İşmoyîl -'aleyhi's-selâm- ve tâbût [ve] âsâr-ı Şa'yâ -'aleyhi's-selâm-, 91^b
- 22- Âsâr-ı Yûnus -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı 'Üzeyr -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Ermiyâ -'aleyhi's-selâm-, 92^b
- 23- Âsâr-ı Dânyâl -'aleyhi's-selâm- bâ-Buhtunnasr ve âsâr-ı Sâdık ve Sadûk ve Şem'ûn -'aleyhimû's-selâm-, 94^b
- 24- Âsâr-ı Ashâbü'l-Kehf [ve] âsâr-ı hükkâm-ı nezzâregân be-Ashâbü'l-Kehf, 97^b
- 25- Âsâr-ı ibtilâ-i Zekeriyyâ -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı vilâdet ve su'ûd-ı Yahyâ -'aleyhi's-selâm-, 99^a
- 26- Âsâr-ı su'ûd-ı 'Îsâ -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı tefrika ve iştibâh-ı Yahûdiyân -hazelehümullâh-, 102^b
- 27- Âsâr-ı İskender ve binâ-i sedd, 108^a
- 28- Âsâr-ı fevt-i Circîs -'aleyhi's-selâm- [ve] âsâr-ı Şemsûn -'aleyhi's-selâm-, 111^a
- 29- Âsâr-ı Mi'râc-ı Muhammed Mustafâ -sallallâhu 'aleyhi ve sellem-, 121^a
- 30- Âsâr-ı Çehâr Yâr-ı bâ-safâ -radiyallâhu 'anhüm ecma'in-, 125^b
- 31- Âsâr-ı ihmâs-ı e'imme-i isnâ aşere imâm -radiyallâhu 'anhüm-, 128^a
- 32- Âsâr-ı isdâs-ı e'imme-i isnâ aşere imâm -radiyallâhu 'anhüm-, 129^a
- 33- Âsâr-ı İmâm-ı A'zam -radiyallâhu 'anh- [ve] âsâr-ı İmâm-ı Şâfi'î

- radiyallâhu ‘anh-* [ve] âsâr-ı İmâm-ı Mâlik -*radiyallâhu ‘anh-* [ve] âsâr-ı İmâm-ı [Ahmed b.] Hanbel -*radiyallâhu ‘anh-* ya’nî âsâr-ı e’imme-i mezâhib-i erba’a -*‘aleyhimü’r-rahmetü ve’r-rıdvân-*, 130^a
- 34- Sultân Osmân Hân Gâzî -*‘aleyhi rahmetü’l-Bârî -*, 145^b
- 35- Sultân Orhân Hân -*‘aleyhi’r-rahme-*, 146^b
- 36- Sultân Murâd Hân-ı Hudâvendigâr, 148^b
- 37- Sultân Yıldırım Bâyezîd Hân, 150^b
- 38- Çelebi Sultân Mehmed Hân, 152^b
- 39- Sultân Murâd Hân-ı sâni -*rahmetullâhi te’âlâ-*, 154^b
- 40- Ebü’l-feth Sultân Mehmed Hân, 156^a
- 41- Sultân Bâyezîd Hân -*kuddise sirruhû-*, 158^a
- 42- Sultân Selîm Hân Gâzî, 160^a
- 43- Sultân Süleymân Hân Gâzî, 191^b
- 44- Sultân Selîm Hân-ı sâni, 219^b
- 45- Sultân Murâd Hân-ı sâlis, 253^a

Yapı Kredi Nüshası

Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, 294 numarada kayıtlı nüshadır.¹ Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi’ndeki rulo/tomar şeklindeki *Zübdetü’l-Tevârîh* nüshasından nesebnâme bölümü kısaltılarak üretilmiş iki nüshadan biri olup Hoca Sâdeddin Efendi’ye sunulmuştur. İsmi *Mücmelü’l-Tûmâr*’dır.

Kütüphane kayıtlarındaki bilgilere göre kâğıt boyutu 234x139 mm, yazı alanı boyutu 163x73 mm’dir. Orta şemseli, zencirekli, koyu kahverengi meşin cilt içindedir. Âharlı, kalın nohudî kâğıda yazılmıştır. 3^b ve 4^a’da içi altın yaldızla doldurulmuş üç siyah çizgi, diğer sayfalarda tek mavi çizgi ile cetvellidir. Tezhipli olduğu anlaşılan 3^b’deki serlevha kesilerek çıkarılmıştır.

Yazmanın Arapça karakterlerle yapılan orijinal varak numaralamasında metin 1^a’dan önceki sayfada, Latin rakamları ile yapılan yeni numaralamada ise 3^b’den başlamaktadır. Eski numaralamada 40^b’den sonra bir varak numaralanmadan atlanmış, 140^a’dan sonra yer alan hâtıme bölümünün bulunduğu varaklar numaralanmamıştır. Metin, yeni numaralamaya göre

1 Yapı Kredi nüshasının ilk sayfası için bk. Ek-5.

hâtime dâhil 3^b-146^b arasında yer almaktadır. Bu durumda metnin yer aldığı gerçek varak sayısı 144'tür.

Sayfalar tek sütun tertibi ile 19 satırlıdır. İstisna olarak ilk on iki Osmanlı padişahının oğullarını gösteren soyağacı şekillerinin bulunduğu on iki sayfadaki satır sayıları, şekillerin büyüklüğüne göre değişen miktarlarda eksiktir. Ayrıca 3^b'deki unvan sayfasında 15 satır, 17^b'de 14 satır, 18^a'da 7 satır, 144^a'da 14 satır, 146^b'de 15 satır vardır.

Metin siyah; sıra numaralarıyla birlikte "fasıl", "râbıta" ve "def'a" gibi bölüm ve bazı önemli olay başlıkları ile manzumelerin başındaki "beyt" ve "mısrâ'" gibi ibareler, âyet-i kerîmeler ve şecerelerdeki daireler ve diğer çerçeveler kırmızı mürekkeple ve metnin tamamı sanatkârane ta'lik hat ile yazılmıştır. Nüsha fiziksel olarak iyi durumdadır ancak bazı yapraklarda rutubetten dolayı lekeler vardır. Bazı sayfalarda, anlatılan olaylarla ilgili ilave bilgiler, düzeltmeler ve tarihler derkenarda yer alır. Varakların b yüzlerinde, ciltlemedeki hata sebebiyle yer yer zor görülebilen reddâde vardır.

Metinden önce 1 ve 2 olarak numaralanmış varaklardaki zahriye bölümünde, 1^a'da Osman Gazi'den itibaren II. Mahmud'a kadar olan Osmanlı padişahlarının cülus tarihlerini ve saltanat sürelerini veren bir liste ile silik bir mühür vardır. 1^b yüzünde, sağ üst köşede "Kitâb-ı Mücmelût-Tümâr Tevârih-i Âl-i 'Osmân" yazılıdır. 2^a'da "Müntehab-ı Hezâr-fen Hüseyin Efendi" ibaresi, İbrahim ibn Mehmed'e ait 12 Rebiyülevvel 1149 (21 Temmuz 1736) tarihli bir temellük kaydı, silik bir mühür ve Arpaemini-zâde Mustafa Sâmi Bey'e ait Türkçe bir beyit yer almaktadır. 2^b ve 3^a boştur.

Eserin 3^b-5^a arasındaki esas mukaddimesinden sonra râbıta adı verilen üç kısım hâlinde, müellifin yine mukaddime olarak adlandırdığı bir başlangıç bölümü, 5^a-25^b arasında yer alır. 5^a-20^b arasındaki birinci râbıtada *Tümâr-ı Hümayûn*'da sayıldığı şekliyle Hz. Nûh Tufanı'na kadar olanlar birinci fırka ve Tufan'dan sonrakiler ikinci fırka olmak üzere iki bölüm hâlinde, Âdem Peygamber'den içinde bulunulan zamana kadar Mısır'da hüküm sürmüş hükümdar ve valiler, 21^a-22^b arasındaki ikinci râbıtada yine *Tümâr-ı Hümayûn*'da anlatıldığı üzere Karamanoğullarının özet olarak

ahvali, 22^b-25^b arasındaki üçüncü râbitada Osmanoğullarının şeceresinin Nûh Peygamber'e nasıl ulaştığı, Uzun Hasan'ın atası Bayındır ile kaçınıcı atada birleştikleri, Süleyman Şah'ın Anadolu'ya gelişi, Câber Kalesi önünde vefat etmesi, Ertuğrul Gazi'nin Ahlat'tan Anadolu'ya gelişi ve Osman Gazi'nin ilk zamanları anlatılmaktadır.

25^b-26^b arasındaki birinci fasılda Osman Gazi, 26^b-27^b arasındaki ikinci fasılda Orhan Gazi, 27^b-29^a arasındaki üçüncü fasılda Sultan I. Murad, 29^a-30^b arasındaki dördüncü fasılda Sultan Yıldırım Bayezid, 30^b-32^a arasındaki beşinci fasılda Sultan Çelebi Mehmed, 32^a-33^b arasındaki altıncı fasılda Sultan II. Murad, 33^b-35^b arasındaki yedinci fasılda Fatih Sultan Mehmed, 35^b-37^a arasındaki sekizinci fasılda Sultan II. Bayezid, 37^a-39^a arasındaki dokuzuncu fasılda Yavuz Sultan Selim, 39^a-90^a arasındaki onuncu fasılda “defa” denilen on dört bölüm hâlinde Kanûnî Sultan Süleyman, 90^a-130^a arasındaki on birinci fasılda Sultan II. Selim, 130^a-144^a arasındaki on ikinci fasılda Sultan III. Murad devri olayları yer alır. İlk dokuz padişaha ayrılan bölümler çok kısadır. Kanûnî, II. Selim ve III. Murad devirleri ise oldukça ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

144^b ve 145^a boştur. 145^b-146^b arasındaki hâtime bölümünde Alâeddin Paşadan Sokollu Mehmed Paşa'ya kadar olan veziriazamların isimleri ve kısaca ahvalleri anlatılmaktadır. 147^a-148^b arasında “Kasîde-i Fihrist-i Selâtîn-i Âl-i ‘Osmân -rahimehümullâh-” başlığını taşıyan ve 25. Osmanlı padişahı III. Osman'a (1754-1757) kadar gelen 88 beyitlik bir manzume yer almaktadır.

Osmanlı tarihi 22^b'de başlar, 144^a'da biter. Sultan III. Murad'ın şehzadelikten beri hocası olan Hoca Sâdeddin Efendi'ye sunulan bu nüshada yer alan ve Seyyid Lokmân'ın el yazısı olduğu anlaşılan bir nota¹ göre müellifin bizzat kaleme aldığını belirttiği, Kanûnî'nin şehzadeler kavgasına müdahale için Üsküdar'a geçtiği 26 Şaban 966 (5 Haziran 1559) tarihinden sonraki olaylar 74^b'de başlamaktadır. Müellif *Şehnâme-i Hümayûn* nazmı için 977/1569'da görevlendirildiğine göre tomar şeklindeki *Zübdetü't-Tevârih*'e

1 Seyyid Lokmân'ın, *Tümâr-ı Hümayûn*'daki Osmanlı tarihini yazmaya hangi tarihten itibaren başladığını bildiren, Hoca Sâdeddin Efendi'ye hitaben kendi el yazısıyla düştüğü notun bulunduğu sayfa için bk. Ek-6.

de kalınan yerden yani göreve başlamasından on sene önceki olaylarla devam ettiği anlaşılmaktadır. Nüshaya kaydedilen olaylar, 20 Receb 984 (13 Ekim 1576) tarihinde Sivas beylerbeyinin azledilip yerine Halep Beylerbeyi Mahmud Paşa'nın, onun yerine de Ali Paşa'nın tayin edilmeleri ile son bulmaktadır.¹

Londra Nüshası

Londra'daki Birleşik Krallık Millî Kütüphanesi (British Library), Or. 1135 numarada kayıtlı nüshadır.² Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki rulo/tomar şeklindeki *Zübdetü't-Tevârih* nüshasından kısaltılarak üretilmiş iki nüshadan biri olup Hoca Sâdeddin Efendi'ye sunulmak üzere hazırlanan Yapı Kredi nüshasının ilk hâlidir. Ancak bu nüshaya, Y nüshasının bittiği tarihten itibaren 9 sene daha olayların kaydedilmesine devam edilmiştir. İsmi *Mücmelü't-Tûmâr*'dır.

1848-1866 yılları arasında Yafa, İzmir ve Erzurum'daki Rus konsolosluklarında tercüman ve konsolos olarak çalışan Polonyalı Alexandre Jaba (ö. 1894) tarafından oluşturulan 106 ciltlik Doğu Yazmaları Koleksiyonundaki 49 adet Türkçe yazmadan biridir.³

Kütüphane kayıtlarındaki bilgilere göre kâğıt boyutu 190,5x127 mm (7,5x5 inç), satırların uzunluğu 79,4 mm'dir (3,125 inç) (elimizdeki görüntüden oranladığımızda yazı alanı boyutu 154x79,4 mm olmaktadır).⁴ Sayfalarda yazı alanını sınırlayan cetvel yoktur.

Nüsha 219 varaktır. Sayfalar tek sütun tertibi ile 17 satırlıdır. İstisna olarak ilk on iki Osmanlı padişahının oğullarını gösteren soyağacı şekillerinin bulunduğu on iki sayfadaki satır sayıları, şekillerin büyüklüğüne göre değişen miktarlarda eksiktir. Ayrıca 13^b'de 7 satır, 16^b'de başlık hariç 13 satır, 28^b'de 1 satır, 18^a'da 7 satır, 219^a'da 5 satır vardır.

Metin siyah; sıra numaralarıyla birlikte “fasıl”, “râbıta” ve “def'a” gibi bölüm ve bazı önemli olay başlıkları ile manzumelerin başındaki “beyt”

1 Metin Y (144^{a/10-14})

2 Londra nüshasının ilk sayfası için bk. Ek-7.

3 Charles Rieu, *a.g.e.*, s. viii.

4 Charles Rieu, *a.g.e.*, s. 54.

ve “mısra” gibi ibareler, âyet-i kerîmeler ve şecerelerdeki daireler ve diğer çerçeveler kırmızı mürekkeple ve metnin tamamı okunaklı ta’lik hat ile yazılmıştır. Nüsha fiziksel olarak iyi durumdadır ancak bazı yapraklarda rutubetten dolayı lekeler vardır. Yer yer anlatılan olaylarla ilgili ilave bilgiler, düzeltmeler ve tarihler sayfaların derkenarında yer alır. Varakların b yüzlerinde, ciltlemedeki hata sebebiyle yer yer zor görülebilen reddâde vardır.

1^a’da nüshanın okunup hatalarının düzeltilmesiyle ilgili bir yazışma vardır. 1^b ve 2^a boştur. “İbtidâ-i târîh-i binâ-i Kostantîniyye bi-kavl-i hükemâ-i Yunan” başlığıyla Yunanlı âlimlerden naklen İstanbul’un eski tarihinin anlatıldığı bir metin 2^b-14^b arasında yer alır. Benzer metin *Oruç Beğ Tarihi*¹ ve Zenbilli-zâde Muhyiddin Mehmed Cemâlî’nin (ö. 1550) *Tevârih-i Âl-i ‘Osmân*² gibi eserlerde de vardır. 15^a’da 898/1493’te Amerika’nın keşfiyle ilgili bir not, 15^b’de aynı kişiye ait yazıyla Mayestöri’den (Philippe de Villiers) (ö. 1534) itibaren Cüvan Levesko’ya (Jean l’Evesque) (ö. 1581) karkariki Malta büyük üstadları hakkında bir not vardır. “Levesko hâlen Malta’da beydir.” dendiğine göre bu notlar 1581’den önce yazılmış olmalıdır. Bu notun altında 1571 yılında İnebahtı’da Osmanlı’ya karşı hareket eden Haçlı donanmasının kumandanları ve gemi sayıları ile 1566’da Sakız Adası fethedildikten sonra Kefe’ye sürülen Sakız’ın ileri gelen yöneticilerinden (podesta) Giuseppe Giustiniani (ö. 1600) ile ilgili diğer iki not daha vardır. 16^a’da Muhteşem-i Kâşânî’ye (ö. 1588) ait Farsça bir beyit ile buna nazire olarak yazıldığı anlaşılan altı adet daha Farsça beyit yer alır.

Asıl metnin başladığı 16^b’de serlevha yoktur. Kırmızı mürekkeple ve iki satır hâlinde metinden daha büyük harflerle yazılmış “*Mücmelü’t-Tûmâr Lokmân bin Seyyid Hüseyin el-‘Âşûrî*” ifadesinden sonra mukaddime başlamaktadır.

Eserin 16^b-18^b arasındaki esas mukaddimesinden sonra râbîta adı verilen üç kısım hâlinde, müellifin yine mukaddime olarak adlandırdığı bir başlangıç bölümü, 18^b-34^a arasında yer alır. 18^b-28^b arasındaki birinci râbîtada

1 Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Giriş, Metin, Kronoloji, Dizin, Tıpkıbasım)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2007, s. 81-112.

2 Hasan Hüseyin Adaloğlu, *Muhyiddin Cemâlî’nin Tevârih-i Âl-i Osman’i*, Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1990, s. 76-106.

Tûmâr-ı Hümayûn'da sayıldığı şekliyle Hz. Nûh Tufanı'na kadar olanlar birinci fırka ve Tufan'dan sonrakiler ikinci fırka olmak üzere iki bölüm hâlinde, Âdem Peygamber'den içinde bulunulan zamana kadar Mısır'da hüküm sürmüş hükümdar ve valiler, 29^a-30^b arasındaki ikinci râbitada yine *Tûmâr-ı Hümayûn*'da anlatıldığı üzere Karamanoğullarının özet olarak ahvali, 30^b-34^b arasındaki üçüncü râbitada Osmanoğullarının şeceresinin Nûh Peygamber'e nasıl ulaştığı, Uzun Hasan'ın atası Bayındır ile kaçınıcı atada birleştikleri, Süleyman Şah'ın Anadolu'ya gelişi, Câber Kalesi önünde vefat etmesi, Ertuğrul Gazi'nin Ahlat'tan Anadolu'ya gelişi ve Osman Gazi'nin ilk zamanları anlatılmaktadır.

34^b-35^a arasındaki birinci fasılda Osman Gazi, 35^a-36^a arasındaki ikinci fasılda Orhan Gazi, 36^a-38^a arasındaki üçüncü fasılda Sultan I. Murad, 38^a-40^a arasındaki dördüncü fasılda Sultan Yıldırım Bayezid, 40^a-41^b arasındaki beşinci fasılda Sultan Çelebi Mehmed, 41^b-43^b arasındaki altıncı fasılda Sultan II. Murad, 43^b-45^a arasındaki yedinci fasılda Fatih Sultan Mehmed, 45^a-47^a arasındaki sekizinci fasılda Sultan II. Bayezid, 47^a-48^b arasındaki dokuzuncu fasılda Yavuz Sultan Selim, 48^b-104^a arasındaki onuncu fasılda “def’a” denilen on dört bölüm hâlinde Kanûnî Sultan Süleyman, 104^a-155^a arasındaki on birinci fasılda Sultan II. Selim, 155^a-216^b arasındaki on ikinci fasılda Sultan III. Murad devri olayları yer alır.

217^a boştur. 217^b-219^a arasındaki hâtîme bölümünde Osman Gazi'nin veziriazamı Alâeddin Paşa'dan Sultan III. Murad devri veziriazamlarından Siyavuş Paşa'nın bu göreve 1582'deki ilk tayinine kadar -kısa dönem görev yapanlar hariç- bütün veziriazamların isimleri ve ahvalleri kısaca anlatılmaktadır.

Osmanlı tarihi 30^b'de başlar, 216^b'de biter. Müellifin, eseri bizzat kaleme almaya başladığı 26 Şaban 966 (5 Haziran 1559) tarihindeki olayları ihtiva eden bölüm 87^a'da başlamaktadır. Bu bölüm, 993 Rebiyülevvel'inin ortasına (13-22 Mart 1585) kadar gelir ki nüshada son kaydedilen olay Kastamonu'da bulunan Veziriazam Özdemir-oğlu Osman Paşa'nın serdar-ı ekrem tayin edilerek İran üzerine sefer emri almasıdır.¹ İsviçreli şarkiyatçı

1 Metin, B (216^{b/14-16}) (Nüshada 206^b).

Charles Rieu'nün (ö. 1902) hazırladığı *British Museum'daki Türkçe Yazmalar Kataloğu*'nda verdiği, 992 Receb'inin ortasındaki (19-28 Temmuz 1584) Kadı-zâde oğlu Mahmud Bey'in Karaman defterdarlığına tayininin son kaydedilen olay olduğu bilgisi, sonda olması gereken 3 varakın nüsha ciltlenirken yanlış yere konulması ve dolayısıyla nüshanın yanlış numaralanması sebebiyle doğru değildir.¹ Nüshanın ciltlenmesi sırasında 204, 205 ve 206 olarak numaralanan varakların sırası karıştırılmış ve yanlış yere konmuştur. Bu varaklar 216 numaralı varaktan sonra gelmelidir.

Numaralama kesintisiz yapılmışsa da yazmadaki iki yerde varak eksiklikleri vardır. 26^a, 25^b'deki reddâde kelimesi “naql” ile başlamamaktadır. Y nüshası ile karşılaştırıldığında B'nin, bu noktadan itibaren en az 8 varak eksik olduğu anlaşılmaktadır. Yine 199^a, 198^b'de reddâde kelimesi olarak yazılan “Sarây-ı” ile başlamamaktadır. TO, T, D ve TK nüshaları ile karşılaştırıldığında B nüshası, bu noktadan itibaren en az 2 varak eksiktir. Bu durumda Osmanlı tarihi bölümündeki eksik ve yeri değişecek varaklar şu şekilde gösterilebilir:

... 197, 198, Eksik Varak 1, Eksik Varak 2, 199, 200, 201, 202, 203, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, **204, 205, 206**, ...

Ayrıca nüsha ciltlenirken sayfaların üç tarafı kesilmiş olduğundan bu bölümlere yazılan çok sayıda düzeltme ve ilavelerde yer yer kayıplar oluşmuştur, bazı sayfalarda reddâdeler kaybolmuştur.

Eserin Kaynakları

Eserin baş tarafındaki Hz. Âdem'den başlayan nesebnâme bölümü kolumuzun dışında olduğundan edisyon kritiği yapılmamıştır. Çalışmamız, eserin Osmanoğullarının ortaya çıkışıyla başlayan Osmanlı tarihi bölümü ile sınırlı tutulmuştur. Daha önce de bahsedildiği gibi müellifimiz Seyyid Lokmân'ın yazmaya başladığı 1559 Haziran'ına kadar olan bölümün yazarı meçhuldür. Kanûnî devrinin Seyyid Lokmân'dan önceki şehnâmecilerinden biri olması muhtemel ise de Türkçe nesir eseri bulunmayan bu şehnâmecilerin üslubunu karşılaştırmak imkânı elde edilememiş ve bu konuda bir tespit yapılamamıştır.

1 Charles Rieu, *a.g.e.*, s. 55.

Eserdeki Osmanlı tarihinin ilk bölümünü kaleme alan meçhul müellifin özellikle Osmanoğullarının ortaya çıkışı ile ilk padişahları anlatırken Mehmed Neşri'nin (ö. 1520?) *Cihân-nümâ*¹ isimli tarihinden istifade ettiği anlaşılmaktadır. Zaten çok muhtasar olan bu bölümdeki söz konusu alıntılara şu üç misali verebiliriz:

Metin

Çaraman daği göçdi. Oğlı Mehemmed kalup Ermenâk'da cülûs kıldı. Tâ şuña degin ki Ğiyâsüddîn Keyhüsrev bin Kılıç Arslan zamânında Rûm'da feterât olup sultân-ı Mısr yine gelüp Toğat'ı dileyüp Pervâne ki Muğal öldürmişdi, Çonya hâli olmağın Cimri-i Hâricî'yi vezîr idinüp Çonya'ya müstevlî oldı. Ve Ğiyâsüddîn ki Loras Tağı'nda yaylakda idi, kovup şâhibûn Çarahişârî'na koydı. Ba'dehû Şâhibû's-Sa'id Şemsüddîn Cüveynî, Sultân Ğiyâsüddîn ile gelüp Çaraman [TOZ²] oğlı Mehemmed Beg vezîri olan Cimri-i Hâricî'yi uydurup Çonya'dan kaçdılar.

*Cihân-nümâ*²

Âhir Karaman müteveffâ olup oğlı Mehemmed Beğ atası yirine Ermenâk'da cülûs idüp karâr itdi. Tâ şuña değın ki, Ğiyâsüddîn Keyhüsrev bin Kılıç Arslan zamânında Hicret'ün altı yüz yetmiş altısında Rûm'da feterât olup sultân-ı Mısr gelüp Tudâ'yı ve Togay'ı depeleyüp Pervâne'yi Abaka Hân depeletmişdi. Ol sebebden taht-ı Konya'yı hâlî bulup Cimri-i Hâricî vezir idinüp gelüp Konya'ya müstevlî oldı. Ve dirler ki, Ğiyâsüddîn Loras Dağı'nda yaylakda idi, kovup sahibûn Karahisâr'a bırakdı. Andan es-Sâhibû's-Sa'id Şemsüddîn Cüveynî, Sultân Ğiyâsüddîn'le gelüp Karaman oğlı Mehemmed Beğ, Cimri-i Hâricî'yi uydurup Konya'dan kaçdı. (*Kitâb-ı Cihân-nümâ*, vr. 15^a)

1 Mehmed Neşri, *Kitâb-ı Cihân-nümâ: Neşri Tarihi*, haz. Faik Reşit Unat, Mehmed Altan Köymen, c. I, Ankara 1949, s. 46, 332, 334, 364.

2 *Kitâb-ı Cihân-nümâ*, Viyana Avusturya Millî Kütüphanesi (Österreichische Nationalbibliothek), Ms. H.O. 15.

Bu eşnâda Ahmed Celâyir ki eben ‘an-ceddin [TOY⁹] Bağdâd pâdişâhı olup salţanat-ı ‘Irâk aña irşile degmişdi. Ve Kara Yûsuf ki Karağoyunlu’nuñ emîri olup Timur-leng şerrinden bu ikisi vaţanların terk itmişlerdi. Ol ecden varup Mışır sultânı yanında [TOY¹⁰] habs olunup hâlâş olunduğlarında Yıldırım Bâyezid’e geldiler. Sultân Ahmed Celâyir, Yıldırım Bâyezid Hân takviyetiyle varup yine ‘Irâk’da mütemekkin oldı. Kara Yûsuf pâdişâhı tahrik idüp kıaldırup [TOY¹¹] varup Malâtıyye’yi ve Divriği’yi ve Darendê’yi ve Behisni’yi feth eylediler. Ve Mışır sultânınıñ divitdârınıñ kıatlı idüp ol cânibleri harâb eylediler.

[TOÇ¹] Merhûm Yıldırım Bâyezid Hân -‘aleybi’r-rahmetü vel-güfrân- vefât eyledükde yedi oğlı kıaldı. Ertuğrıl ve Muştafa ve Süleymân ve Mehemmed ve ‘İsâ ve Mûsâ ve Kâsım. Kâsım küçek olup dağı sarâyda olurdu. Ve Muştafa Timur-leng cenginde nâ-bedid olup Mûsâ atasıyla bile giriftâr olmuşdi. [TOÇ²] Ertuğrıl hod atası zamânında Kâdî Burhâneddin vâkı’asında Sivas’da vefât eylemişdi. Emîr Süleymân ‘Alî Paşa’yla Rûmilî’ne geçüp ve Sultân Mehemmed yine sancağı olan Amâsiyye’ye gidüp ‘İsâ Beg Burusa’yı taht idiniüp oturdu.

Ol esnâda Ahmed Celâyiri ki eben ‘an-ceddin Bağdâd’uñ melikleridür, irsile salţanat-ı ‘Irâk Sultân Ahmed’e degmişdi. Ve dahi Kara Yûsuf bin Mehemmed ki Karakoyunlu’nuñ emîriydi, Timur şerrinden terk-i vatan idüp bu ikisi Şâm diyârına gitmişlerdi. Sultân-ı Mısr ikisin dahi tutup habs idüp envâ’-ı hiyle ile Mısr sultânı habsinden halâş olup Sultân Bâyezid hizmetine yitişüp sultân-ı Bağdâd Ahmed Celâyiri iki ay mikdârı dergâh-ı cihân-penâhda olup andan icâzet taleb idüp yine vatan-ı me’lûfına varup sultânü’l-guzât ve’l-mücâhidin Bâyezid Hân takviyetiyle ‘Irâk’da mütemekkin oldı. Ammâ re’is-i Karakoyunlu Yusuf sekiz ay mikdârı kemer-i hizmeti biline bağlayup hünkâr hizmetinde olup âhir hünkârı ‘Arabistân’a tahrik idüp hünkâr dahi leşker-i azîm cem’ idüp yiye içe, kona göçe devlet ü sa’âdetle varup Hicret’üñ sekiz yüzinde Malatya’yı ve Divrik’i ve Darendê’yi ve Behisni’yi feth idüp sultân-ı Mısr’uñ divitdârın tutup öldürüp ol vilâyeti harâb itdi. (*Kitâb-ı Cibân-nümâ*, vr. 101^a-101^b)

Bâyezid Hân’uñ yidi oğlı var idi. Cümlesi câriyeden idi. Biri Ertuğrıl ve biri Mustafâ ve biri Süleymân ve biri Mehemmed ve biri ‘İsâ ve biri Mûsâ ve biri Kâsım. Ve Ertuğrıl atasınıñ hayâtında Kâdî Burhâneddin vâkı’asında Allâh emrine varmışdi. Mustafâ dahi Timur cenginde nâ-bedid oldı, gitdi. Ve Kâsım kıçirek idi dahi sarâyda olurdu. Emîr Süleymân’ı ‘Alî Paşa ve Eyne Beğ subaşı ve Yenîçeri Ağası Hasan Ağa Rûmilî’ne alup gitmeğe niyyet itdiler. Edirne’de tahta geçürüp beğ itdiler. Ve Sultân Mehemmed yine Amasya’ya gitmişdi. Ve ‘İsâ gelüp Burusa’yı taht idiniüp nevâhisiyle zabt itdi. Ve Mûsâ atasıyla bile giriftâr olmuşdi. (*Kitâb-ı Cibân-nümâ*, vr. 109^a)

Özellikle oldukça uzun tutulmuş olan Kanûnî devrinin Seyyid Lokmân'ın yazmaya başladığı 1559 Haziran'ına kadar olan bölümünün kaynağı/kaynakları için bir ipucu bulmaya çalışırken Osmanoğullarının zuhurundan itibaren bazı ifadelerin sıkça tekrarlandığını fark ederek şu tespitleri yaptım:

Meçhul müellif, cümlelerine yirmi iki defa “Böyle olduktan sonra”, yirmi bir defa “Bunlardan sonra”, iki defa “Ve bunlardan sonra”, iki defa “Bu hususlardan sonra”, birer defa “Eyle olduktan sonra” ve “Bunlar olduktan sonra” diye başlamış, iki defa da cümle arasında “bunlardan sonra” ifadesini kullanmıştı. Seyyid Lokmân ise kendisinin yazmaya başladığı noktadan metnin sonuna kadar bu ifadeleri hiç kullanmamıştı.

Akabinde Seyyid Lokmân'dan önceki kaynakları gözden geçirirken Matrakçı Nasuh'un *Rüstem Paşa Tarihi* olarak bilinen *Târîh-i Âl-i 'Osmân*'ında bu ifadelerin sıkça kullanıldığını farkettim. Dahası Rüstem Paşa'nın vefat ettiği 28 Şevval 968 (12 Temmuz 1561) tarihine kadar gelen bu eserin 966 Şaban'ı (1559 Haziran'ına) kadar olan bölümü ile *Zübde-t-Tevârih*'in Kanûnî devrini anlatan, Seyyid Lokmân'ın yazmaya başladığı aynı tarihe kadar olan bölümü arasında, ifade, cümle hatta paragraflar seviyesinde benzerlikler mevcuttu. Bu bölümdeki metinler, söz konusu eserden bazen aynen iktibas edildiği gibi bazen de kısaltılarak alınmıştı. Yer yer de Barbaros Hayreddin Paşa'nın vefatı üzerine üstün vasıflarının sıralanması¹ ve II. Selim'in şehzadesi Murad'ın doğumunun anlatılması² gibi orada olmayan bazı eklemeler yapıldığı görülüyordu.

Matrakçı Nasuh'un Kanûnî'nin emriyle *Taberî Târîhi*'nden tercüme ettiği *Mecma'u't-Tevârih* isimli bir eserin olduğu düşünülürse *Zübde-t-Tevârih*'in konumuz dışındaki ilk bölümü için de onun bu eserinden faydalandığı tahmininde de bulunabiliriz. Hatta vefatına kadar sarayda görevli olduğu göz önüne alındığında, tomar şeklindeki *Zübde-t-Tevârih*'in, Seyyid Lokmân'ın devralmasından önceki meçhul müellifinin Matrakçı Nasuh olduğu bile düşünülebilir. Ancak şu an için bunu destekleyecek bir delilimiz yoktur.³

1 TO (Kanûnî bölümü, 120 ve 121. satırlar)

2 TO (Kanûnî bölümü, 130. satır)

3 Matrakçı Nasuh ve eserleri hakkında geniş bilgi için bk. Hüseyin Gazi Yurdaydın, “Matrakçı Nasuh”, *TDV İA*, c. XXVIII, Ankara 2003, s. 143-145; Matrakçı Nasuh, *a.g.e.*, s. 19-20.

Bu durumda meçhul müellifimizin tomara yazdığı Kanûnî devriyle ilgili metinler için Matrakçı Nasuh'un eserinden faydalandığını kabul ederek söz konusu alıntılara bazı misaller verelim:

Metin

... selâtin-i selefden merhûm Yıldırım Hân zamânında Sirem Adası dinen hevâsı latîf vilâyet, küffârdan infişâl bulup dâr-ı İslâm'a ittîşâl bulmuşdı ki serdârlarından melik-i Laz-ı güdâzuñ hişâr-ı üstüvâr-ı saltanatı yıkılıp şemşir-i cihân-girüñ kabza-i teşhîrine girmişdi. Şoñra Timur vâkı'asında o kişverüñ ehli nakz-ı 'ahd idüp [TOK²¹] ma'mûre-i mezkûre yine dârü'l-küfr olup Emîr Süleymân zamân[ı] ve Sulţân Mehemmed-i evvel devrânında ahvâl-i memlekete ihtilâl gelmekle ol tarafa el degmemişdi. Ba'dehû Sulţân Murâd Hân hilâfetinde ol bilâduñ kral-ı bed-fi'âlinüñ seyl-i pür-cüş tuğyânı niçe defa Tuna'yı berü geçüp şahrâ-yı Varna ve Kösova'da muķâtele olunup âhiru'l-emr muķâbeleye řâķat getüremeyüp dirahţ-ı vücûdı nâr-ı kâr-zârla tutuşup hâk-i mezellete yeksân olmuşdı. Ve Sulţân Mehemmed-i şânî ki feth-i Koştañtîniyye idüp ol vilâyetün dahî teşhîrine ârzü eyleyüp hikmetâ müyesser olmamışdı. Ve merhûm Sulţân Bâyezîd-i şânî birâderi Sulţân Cem ķadem-i firâr ile varup küffâr-ı hâk-sâruñ vilâyetinden [TOK²²] cezîre-i Rodos'da mütemekkin olmağla anlaruñ gîr ü dârî te'hîr olunup ve diyâr-ı 'Arab'da fitne vü fesâd ve Şâh İsmâ'il dahî řarîķ-i ilhâdda ķâyim ü sâlik olduğundan Sulţân Selim dahî anlaruñ def'i ve ķam'ı tedârükine meşgûl olup bu ahvâl vaktine tevaķķuf itdi.

Târîb-i Âl-i 'Osmân¹

... salâtin-i selefden sultânü'l-merhûm Yıldırım Bâyezîd Hân zamânında ol Sirem Adası dinen hevâsı latîf ve fezası nazîf vilâyet, dâr-ı küffârdan infişâl bulup dâr-ı İslâm'a ittîşâl bulmuşdı ki ol vilâyetün serdârlarından olan melik-i Laz-ı despot-güdâzun hisâr-ı üstüvâr-ı saltanatı yıkılıp şemşir-i cihân-girüñ kabza-i teşhîrine girmişdi. Sonra Timur vâkı'asında ol kişverün ehli nakz-ı 'ahd idüp ma'mûre-i mezkûre yine dârü'l-küfr olmuşdı. Emîr Süleymân zamânında ve Sultân Mehemmed'ün evvel devrânında ahvâl-i memlekete ve a'mâl-i saltanata ihtilâl gelmişdi. Eyyâm-ı fetretten ol tarafa el değmemişdi. Sonra Sultân Murâd Hân hilâfetinde ol bilâdun kral-ı bed-fi'âlinüñ seyl-i pür-cüş-ı tuğyânı niçe defa Tuna'yı berü geçüp leşker-i İslâm'la meydânda merdâne dutuşmuşdı. Sahrâ-yı Varna'da ve Kosova'da hurûş-ı kûsı gûş-ı sürûşa ırgürüp âhir nâr-ı zârla kâr u bârî tutuşmuşdı. Andan Sultân Mehemmed Hân-ı şânî zamânında ki feth-i Kostantîniyye vâkı' olup savt-i mehâbeti çarh-ı berine irişdükdün sonra 'inân-ı 'azîmetlerin ol tarafa sarf itmişlerdi. Kûs-i rihletleri urılınca ol vilâyetün fethi arzusın iderlerdi. Lâkin mezkûr-ı menhûslarun Kâvus-şevket kralları olup vilâyetlerine yağı ayağın basdurmazlardı. Meydân-ı mukâtelede neheng-i âheng-i mukâtele ile mukâbele idüp Nehr-i Tuna hünla gül-gün olunca

1 *Târîb-i Âl-i 'Osmân*, İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi, TY 2438.

urışurlardı. Andan sonra sultân-ı sa'îd merhûm Bâyezîd-i sâni zamânında birâderleri Sultân Cem kadem-i firârla küffâra kudüm idüp ol şümlarun içinde olmağın nâçâr anlarunla girü dâr-ı te'hîr olunmuşdı. Müddet-i medîdden sonra takdîr-i İllâhî ile diyâr-ı 'Arab'da ve etrâf-ı Şark'da fitne vü fesâd kalkup 'Arab'dan ve 'Acem'den Türk ve Deylem'den huzûr gidüp serhayl-i bî-meyl şeyhzâde-i Erdebîl Şâh İsmâ'il ilhâda sâlik olup ol ecluden Sultân Selîm dahi ol tâgî vü bâgîlerün def'i ve kam'ı tedârükine meşgûl olup eyyâm-ı saltanatları tamâm olunca anlarun mesâlihine kâ'im olmuşlardı. (*Târih-i Âl-i 'Osmân*, vr. 189^b-190^b)

Bu esnâda ittifâk Françise kıralı olan Françeşko nâm kâfirden âdem gelüp sâbıkâ Hayreddîn Paşa [TOK¹¹⁰] tonanma-i hümâyûnla varup Tûlon şehrinde kışlamak üzere olup ve Tûnus'ı ki sâbıkâ Hasan Cüvân'dan almışdı, sonra Hasan Cüvân İspanya'ya mütâba'at idüp anuñ sebebiyle la'in-i bed-fi'âl Tûnus muķâbelesinde Golete dimekle ma'rûf kal'asın alup Tûnus'ı girü Hasan Cüvân'a virmişdi. Ol ecluden İspanya ile Hasan Cüvân'un mâbeynlerinde ittihâd olup İspanya Pulya Anabolis'i'na gelmek ihtimâlin virüp Hasan Cüvân istikbâl için gemiler ile Çiçilya'ya ve andan Pulya Anabolis'i'na geçüp aña tevaķķuf idüp öte cânibde İspanya'nun gelmesine Françise mâni' olicaķ Hasan Cüvân eğlenüp Tûnus'a varmamağın [TOK¹¹¹] ahâlî-i vilâyet oğlı Ahmed'i Tûnus'a beg eylediler. Hasan Cüvân işitdükde yedi pâre gemi satun alup İspanya keferesinden üç bin mıķdâr 'ulûfeci tûtup Tûnus cânibine

İttifâk bu esnâda Françe kıralı olan Françeşko nâm la'inden âdem gelüp sâbıkâ ki donanma-i hümâyûnla Hayreddîn Paşa ki irsâl olunmuşdı, varup Tûlon şehrinde kışlamak üzere olup ve Tûnus'ı sâbıkâ Hasan Cüvân'dan ki alup zabt itmişdi, mezbûr Hasan Cüvân İspanya'ya mütâba'at idüp anun sebebiyle la'in-i bed-fi'âl Tûnus mukâbelesinde Golete dimekle ma'rûf kal'asın alup Tûnus'ı girü Hasan Cüvân'a virmişdi. Ol ecluden İspanya ile Hasan Cüvân'un mâbeynlerinde ittihâd vâki' olup İspanya Pulya Anabolis'i'na gelmek ihtimâlin virüp Hasan Cüvân istikbâl için gemilerle Çiçilya'ya ve andan Pulya Anabolis'i'na geçüp ana tevaķķuf idüp öte cânibde İspanya'nun gelmesine Françe mâni' olup gelmeyecek Hasan Cüvân eğlenüp Tûnus'a varmaduğundan ahâlî-i vilâyet oğlı Ahmed'i Tûnus'a beğ diküp Hasan Cüvân işitdükde yedi pâre gemi satun alup İspanya keferesinden

‘azm eyledi. İspanya’ya tâbi‘ olan Golete’ye gelicek hazâyin ve haremin kal’ada gemilerin koyup bir niçe âdem ile Tûnus üstüne gönderüp kendüsi alup geldiği kâfir ile karadan yürüyüp ol cânibde oğlu Ahmed “Babam livâ-yı İslâm’ı taḥkîr idüp küffâr-ı ḥâk-sâr ile birlikde ve ittifâkda oldu. Anuñ ḥaḳḳında emr-i İlähî nedür?” deyü şâhib-i şerî’asından istifsâr eyledükde ‘ulemâ vü fukahâ ḳatline fetvâ virdükleri ecluden mezkûr Ahmed babasına [TOK¹¹²] meşâyih-ı ‘urbândan bir niçe kimesneleri istikbâl için gönderüp levâzım-ı ta’zîmi edâ eyledükden sonra zıkr olan Ahmed üç biñ mıḳdâr âdemle ile ‘akablarınca çıkup ol daḥi istikbâle gelür gibi babası yanında olanlar ḥâb-ı gâfletde iken şebîḥün idüp babasını ele getirüp gözlerine mil çekdi.

Ve muḳaddemâ Özdemür Paşa vilâyet-i Habeş emîru’l-ümerâsı olup irsâl olunmışdı, Mıṣr’a varduḳda Mıṣr yeniçerilerinden daḥi âdem alup ve cemî’-i meşâliḥin görüp leşkerün ba’zısı karadan ba’zısı Nil-i mübârekden gidüp vilâyet-i Şa’îd serḥaddinde Şellâle nâm mevzi’e varduḳlarında ḳul mâbeyninde ihtilâl olup paşa-yı mezbûra nev’â muḥâlefet itdükleri ecluden ol sefer müyesser olmayup yine ‘avdet olunup Mıṣr’a gelinüp andan paşa-yı mezkûr der-i devlete gelüp vusûl buldı. Ve sene-i merḳûm Receb’i olduḳda emr-i hümâyün mücebince kırk pâre gemiyle ‘Alî Pörtük Şâlih Beg için [TOK²¹⁵] Cezâyir’e irsâl olındı. Ol diyârlara vusûl bulduḳlarında zıkr olan Şâlih Beg vefât itmiş bulunmuş. Böyle olıcaḳ bunlar fikr eylediler ki Sedde Boğazı’nda İspanya’ya

üç bin mıḳdârı ulûfeci tutup Tûnus cânibine ‘azm eyledi. İspanya’ya tâbi‘ kal’a-i Golete’ye gelicek hazinesiyle haremin kal’ada koyup gemilerin bir niçe âdemleriyle Tûnus üstüne gönderüp kendüsi alup geldiği kâfirlerle karadan yürüyüp ol cânibde oğlu Ahmed “Babam livâ-yı İslâm’ı taḥkîr idüp küffâr-ı ḥâk-sârıla birlikde ve ittifâkda oldu. Anun ḥakkında emr-i İlähî nedür?” deyü şâhib-i şerî’asından istifsâr eyledükde ‘ulemâ vü fukahâsı katline fetvâ virdükleri ecluden mezkûr Ahmed, babasına meşâyih-ı ‘Arab’dan bir niçe kimeseler istikbâl için gönderdi. Levâzım-ı ta’zîmi edâ eyledüklerinden sonra mezbûr Ahmed üç bin mıḳdâr âdemisiyle ‘akablarınca çıkup ol dahi istikbâle gelür gibi babası yanında olanlar ḥâb-ı gâfletde iken baskun idüp babasını ele getirüp gözlerine mil çekdi. (*Târîh-i Âl-i ‘Osmân*, vr. 235^b-236^a)

Mukaddemâ ki Özdemür Paşa vilâyet-i Habeş emîru’l-ümerâsı olup irsâl olunmışdı, mahrûse-i Mısr’a varduḳda Mısr yeniçerilerinden dahi âdem alup ve cemî’-i mesâliḥin görüp leşkerün ba’zısı karadan ve ba’zısı Nil-i mübârekden gidüp vilâyet-i Şa’îd ser-haddinden Şellâle nâm bir mevzi’e varduḳlarında kul mâbeyninde ihtilâl olup paşa-yı mezbûra nev’an muḥâlefet eyledükleri ecluden ol sefer müyesser olmayup yine ‘avdet olunup Mısr’a gelinüp andan paşa-yı mezbûr der-i devlete revâne olup gelüp vusûl buldı. Sene-i merḳûm Receb’i olduḳda emr-i hümâyün mücebince kırk pâre gemiyle ‘Alî Pörtük Sâlih Beg için Cezâyir’e irsâl olındı. Ol diyârlara vusûl bulduḳlarında Sâlih Beg vefât eylemiş bulundu. Böyle olıcaḳ bunlar şöyle fikr

tâbi' kal'a-i Varhân üzerine varalar. Anda Şâlih Beg'ün kıyım-makâmı olan Kayd Hasan'ı Cezâyir askerine baş idüp karadan Varhân-ı mezbûr üzerine gönderdiler. Ba'dehü tonanma-i hümâyûn deryâdan müteveccih olup yedi gün gıtdüklerinden sonra Mersezebân nâm bir limana varılup anda gemiler karar idüp gızat-ı Müslimîn gemilerden topar çıkarup iletüp kal'a-i Varhân'ı muhâşara eylediler. Üç gün muttaşıl dögilüp fethi ümmîd olunurken Âsitâne-i sa'âdetden Uluç 'Alî nâm re'is bir kadirğa ile [TOK²¹⁶] gelüp tonanmanuñ dönmesine hükmi-şerîf getürdükde imtisâlen li'l-emri'l-'âlî zıkr olan kal'adan ferâgat olunup toparları gemilere koyulup şihhat ü selâmetle yine 'avdet eylediler. Ve bundan akdem Özdemür Paşa'ya ki Habeş seferin idemeyüp der-i devlete gelmişdi, Sevâkin beglerbegiliği virilüp ol cânibden vilâyet-i Habeş'ün açılması tefvîz olunup irsâl olındı.

eylediler ki "Varup Sedde Boğazı'ndan İspanya'ya tâbi' Kal'a-i Varhân üzerine varalar." Eyle olsa Cezâyir leşkerine Sâlih Beğ kâim-makâm olan Kayd Hasan'ı baş ta'yîn idüp karadan Varhân üzerine irsâl eylediler. Kendüler donanma-i hümâyûnla deryâdan gidüp kal'a-i mezbûr üzerine müteveccih oldılar. Yedi gün gıtdüklerinden sonra Mersezebân nâm limana varılup andan gemiler firâr idüp toparları gızat-ı Müslimîn çıkarup Kal'a-i Varhân üzerine çeküp gıtdiler. Varduklarında kal'a-i mezbûrî muhâşara idüp üç gün top-ı pür-âşübla döğüp fethi ümmîz olıyorken, der-i devletden Uluç 'Alî nâm re'is bir kadirğa ile gelüp irişüp donanmanun dönmesi için hükmi-şerîf getürdükde imtisâlen-li'l-emr-i 'âlî kal'a-i mezbûrdan ferâgat olunup toparları yine gemilere koyup şihhat ü selâmetle 'avdet eylediler. Bundan akdem ki Özdemür Paşa ki Habeş seferin idemeyüp der-i devlete gelmişdi, Sevâkin beglerbegiliği virilüp ol cânibden vilâyet-i Habeş'ün açılması tefvîz olunup irsâl olındı. (*Târîh-i Âl-i 'Osmân*, vr. 286^b-287^a)

Müellifimiz kendi yazdığı bölümde, 978 Muharrem’i sonlarında Feridun Ahmed Bey’in reisülküttap oluşunu anlatırken onun *Nüzhetül-Ahbâr* isimli eserini zikretmişse de bu eserden faydalandığını gösteren herhangi bir husus tespit edilmemiştir.¹

Zübdetü’-Tevârih nüshalarında bulunmayan ve sadece *Mücmelü’-Tûmâr* nüshalarında mevcut açıklamalarında Oğuz Han’ın seçeresinden bahsederken İdrîs-i Bitlîsî’nin *Heşt Behişt*’inden alıntı yapmaktadır. Yine burada zikrettiği *Oğuznâme* ile kendi yazdığını mı yoksa başka bir eseri mi kastettiği belli değildir.²

Sarayda şehnâmecî olarak görevli olduğu sırada kaleme aldığı II. Selim ve III. Murad devirlerini yazarken resmî dokümanlar dışında herhangi yazılı bir esere ihtiyacı olmayacağından bu bölümlerin tamamen orijinal olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Eser Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Daha önce de belirttiğimiz gibi bugüne kadar eserin minyatürlü olan üç nüshası üzerinde, daha çok da sanat tarihçileri tarafından çalışmalar yapılmıştır. İlk olarak Suut Kemal Yetkin, 1954’te yayımladığı kitabındaki minyatür bahsinde Türk ve İslam Eserleri nüshasından bahseder. Yazmadaki minyatürleri renk ve üslup bakımından değerlendirerek nakkaşının kimliği konusunda tahminde bulunur.³

Daha sonra Minorsky’nin 1947’de hazırladığı Chester Beatty Müzesi’ndeki Türkçe yazmalar ve minyatürlerle ilgili kataloğunun 1958’de yayımlanmasıyla D nüshasının varlığı ortaya çıkmıştır. Bu kataloğa, kaleme aldığı bir giriş bölümü ilave edilen British Library Farsça yazmalar ve minyatür uzmanı James Vere Stewart Wilkinson (ö. 1957), D nüshasındaki minyatürler ve nakkaşı ile ilgili kısaca bilgi vermektedir.⁴ Daha sonra katalog

1 Metin TO (S⁵⁸) T (80^{b/19}) D (199^{a/7}) TK (92^{b/9}) B (116^{b/3}) Y (101^{a/3}).

2 “Ammâ Mollâ İdrîs -‘aleybi’r-rahme- Tarih-i Heşt Behişt’de zikr eylediği Oğuz Hân bin Çara Hân bin Kaytı Hân olduğun taḥkîk idüp Kaytı Hân, ‘Ayş -‘aleybi’-selâm-dur deyü taḥrîr itmişdür. ... Lâkin *Tûmâr-ı Hümâyûn* yazan kimesne *Oğuznâme*’de yazıldığı üzere (Y’de “*Oğuznâme*’de yazıldığı üzere” yoktur.) mücerred Türk evlâd-ı Yâfeş’den olduğu ḥayşiyet ile derc ü şebt itmişdür.” Metin B (33^{b/9}-34^{a/15}) Y (25^{a/13}-25^{b/19}).

3 Suut Kemal Yetkin, *İslâm Sanatı Tarihi*, Ankara 1954, s. 310-311.

4 Vladimir Minorsky, *a.g.e.*, s. xxvi-xxvii.

bölümünde söz konusu nüshanın muhtevası ve nesebnâme bölümü ile ilgili açıklamalar verilmekte, nüshada mevcut gök ve yer haritası ile 43 minyatürünün tanıtımı yapılmaktadır.¹ Ancak bazı padişah minyatürlerinde yer alan padişah dışındaki kişileri isimlendirirken Minorsky hataya düşmüştür. Bu hatanın sebebini şöyle açıklayabiliriz:

Kitap şeklindeki bu nüshalar 31 metre uzunluğundaki bir tomardan istinsah edilirken rulo formunda gösterilmesi kolay olan uzun şecereler, ancak çok sayıda varağın üst, orta ve alt bölümlerinde devam ettirilerek gösterilebilmiştir. Bu nüshada (D) ise ilk on iki Osmanlı padişahının devirlerinde görev yapan veziriazamların isimleri, uygun sayfaların üst bölümlerinde değişik sayılardaki dairelerin içine yazılarak verilmiştir. 146^a'dan itibaren Alâeddin Paşa ile başlatılan listedeki veziriazamların padişah minyatürü bulunan sayfaya tesadüf edenleri ile minyatürdeki padişahın her zaman ilişkisi bulunmamaktadır. Mesela II. Murad'ı huzurunda bir veziri ile resmeden 154^a'daki minyatürün bulunduğu sayfaya Gedik Ahmed Paşa, Fatih'i huzurunda bir veziri ile resmeden 156^a'daki minyatürün bulunduğu sayfaya Davud Paşa'nın ismi tesadüf etmiştir. Minorsky de bu minyatürler için katalogunda sırasıyla "II. Murad ve Gedik Ahmed Paşa" ve "II. Mehmed ve Davud Paşa" açıklamalarını yazmıştır.² Hâlbuki bilindiği gibi Gedik Ahmed Paşa Fatih'in, Davud Paşa da II. Bayezid'in veziriazamıdır.

Türk ve İslam Eserleri Müzesi'ndeki minyatürlü kitapların katalogunu 1959'da *Şarkiyat Mecmuası*'nda yayımlayan Kemal Çığ, T nüshasının özelliklerinin yanı sıra minyatürleri hakkında da bilgi verir. Eserin müellifini belirtmez, padişah minyatürlerinin hem renk hem de fırça bakımından kaba ve itinasız yapıldıklarını, diğer minyatürlerin ise gayet sanatkarane yapıldıklarını zikreder.³

Sanat tarihçisi Emel Esin (ö. 1987), 1960'ta Tokyo'da yayımladığı Türk minyatürleri ile ilgili İngilizce eserinde D nüshasının minyatürlerinden genel olarak bahseder ve 35^a'daki Hz. Harkıl ile ilgili minyatürü ayrıntılı olarak inceler. Bu arada TK ve D nüshalarını da zikreder.⁴

1 Vladimir Minorsky, *a.g.e.*, s. 21-25.

2 Vladimir Minorsky, *a.g.e.*, s. 25.

3 Kemal Çığ, "a.g.m.", s. 59-60.

4 Emel Esin, *Turkish Miniature Painting*, Tokyo 1960, s. 12.

Fehmi Edhem Karatay (ö. 1968), 1961’de yayımladığı Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe yazmalar kataloğunda, 678 numarada ismini *Silsilenâme* olarak kaydettiği TK nüshası hakkında bilgi verir ve aynı müellifin *Mücmelü’t-Tûmâr* isimli eserinden naklen istinsah edildiğini belirtir. Burada kastettiği aslında 732 numarada verdiği tomar şeklindeki TO nüshasıdır.¹ Çünkü *Mücmelü’t-Tûmâr*, müellifimizin tomardan ürettiği başka bir eseridir.

Suut Kemal Yetkin 1963’te Venedik’te toplanan İkinci Uluslararası Türk Sanatı Kongresi’nde sunduğu bildiriye, T nüshası ile D nüshasının minyatürlerini, bunlardan konusu aynı olan dördünü ele alarak ayrıntılı olarak karşılaştırmış, T nüshasındaki minyatürlerin kompozisyon ve renk ahengi bakımından daha üstün olduğu tezini ispatlamaya çalışmıştır.²

Glyn Munro Meredith-Owens (ö. 1997), 1963’te yayımladığı Türk minyatürleri ile ilgili kitabında, D nüshasının minyatürleri ve nakkaşından bahsederek benzer bir nüshanın (T) Türk ve İslam Eserleri Müzesi’nde olduğunu belirtir.³

Richard Ettinghausen (ö. 1979), 1965’te yayımladığı Türk minyatürleri ile ilgili kitabında D ve T nüshaları ile ilgili kısa bir bilgi vermektedir.⁴

Filiz Ögütmen’in (Çağman) (ö. 2021), 1969’da yayımladığı *Topkapı Sarayı Müzesi Minyatür Bölümü Rehberi*’nde TK nüshasından *Silsilenâme* olarak bahsedilerek T ve D nüshaları ile ilişkisi anlatılmaktadır.⁵

Ivan Stchoukine (ö. 1975) 1966’da yayımladığı, minyatürlü yazma eserlerde Türk resim sanatı ile ilgili kitabında, T, TK ve D nüshalarındaki minyatürlerin nispeten ayrıntılı bir analizini gerçekleştirir.⁶

1 Fehmi Edhem Karatay, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, I, s. 222, 241-242.

2 Suut Kemal Yetkin, “An Illuminated Manuscript ...”, s. 277-281.

3 Glyn Munro Meredith-Owens, *Turkish Miniatures*, Londra 1963, s. 19.

4 Richard Ettinghausen, *Turkish Miniatures from the 13th to the 18th Century*, New York 1965, s. 19-20.

5 Filiz Ögütmen (Çağman), *XII. ve XVIII. Yüzyıllar Arasında Minyatür Sanatından Örnekler: Topkapı Sarayı Müzesi Minyatür Bölümü Rehberi*, İstanbul 1966, s. 30-31.

6 Ivan Stchoukine, *La Peinture Turque d’Après les Manuscrits Illustrés 1re Partie: De Sulayman Ier à Osman II 1520-1622*, Paris 1966, s. 74-75, 120-122, 148-149.

T, TK ve D nüshalarındaki minyatürler üzerinde en kapsamlı çalışma ise Günsel Renda tarafından 1969'da, *Üç Zübdet-üt Tevarih Yazmasının İncelenmesi* isimli doktora tezi ile yapılmıştır.¹ Beklendiği gibi bu tezde, üç nüshanın da minyatürlerinin üslup özellikleri ve nakkaşları ile ilgili her türlü bilgiyi bulmak mümkündür. Renda daha sonra 1973'te TK nüshasının,² 1977'de³ ve 1978'de⁴ T nüshasının, 1991'de D nüshasının⁵ minyatürlerini tanıtan ayrı yayınlar da gerçekleştirmiştir. Ayrıca 1971'de Aix-en-Provence şehrinde toplanan Dördüncü Uluslararası Türk Sanatları Kongresi'nde T nüshasındaki minyatürleri yapan nakkaşların kimliğiyle ilgili bir bildiri sunmuştur.⁶

Sonraki yıllardaki yapılan yayınlar arasında, Şule Aksoy'un T nüshasındaki minyatürleri tanıtan 1993'teki makalesi,⁷ Serpil Bağcı, Filiz Çağman, Günsel Renda ve Zeren Tanındı'nın hazırladığı ve ilk baskısı 2006'da yapılan *Osmanlı Resim Sanatı* isimli kitaptaki ilgili bölüm sayılabilir.⁸

Seyyid Lokmân'ın gerek bütün minyatürlü eserleri gerekse özellikle *Zübdetü't-Tevârih*'te ortaya koyduğu tarihçiliği, günümüz araştırmacılarının çalışmalarına da konu olmuştur.⁹

- 1 Günsel Renda, *Üç Zübdet-üt Tevarih Yazmasının İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1969.
- 2 Günsel Renda, "a.g.m.", *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*, s. 443-495.
- 3 Günsel Renda, "a.g.m.", *Kültür Bakanlığı Sanat Dergisi*, c. 3, sy. 6, s. 58-67.
- 4 Günsel Renda, "The Miniatures of the Zubdat Al-Tawarikh", *Turkish Treasures Culture / Art / Tourism Magazine*, I (1978), s. 26-35.
- 5 Günsel Renda, "Chester Beatty Kitaplığındaki Zübdetü't-Tevarih ve Minyatürleri", *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu'na Armağan*, İstanbul 1991, s. 485-506.
- 6 Günsel Renda, "New Light on the Painters of the Zubdat al-Tawarikh in the Museum of Turkish and Islamic Arts in Istanbul", *Fourth International Congress of Turkish Art, Aix-en-Provence, 10-15 September 1971*, University of Provençe, 1976, s. 183-207.
- 7 Şule Aksoy, "Zübdetü't-Tevârih: Sultan III. Murad İçin Hazırlanan Bir Şehname", *P Dergisi (Sanat, Kültür, Antika)*, sy. 3 (1996), s. 17-37.
- 8 Serpil Bağcı, Filiz Çağman, Günsel Renda ve Zeren Tanındı, *Osmanlı Resim Sanatı*, İstanbul 2019, s. 114-159.
- 9 Bahsi geçen çalışmalardan bazıları: Christine Woodhead, "An Experiment in Official Historiography: The Post of Şehnameci in the Ottoman Empire, c. 1555-1605", *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, c. 75 (1983), s. 157-182; Baki Tezcan, "Tarih Üzerinden Siyaset: Erken Modern Osmanlı Tarih yazımı", *Erken Modern Osmanlılar-İmparatorluğun Yeniden Yazımı*, ed. Virginia H. Aksan, Daniel Goffman, çev. Onur Güneş Ayas, İstanbul 2011, s. 223-266 (İngilizce aslı 2007'de yayınlanmıştır.); Emine Fetvacı, *Sarayın İmgeleri-Osmanlı Sarayının Gözüyle Resimli Tarih*, çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul 2013; Rümeyza Kars, "Seyyid Lokmân'ın Zübdetü't-Tevârih Adlı Eseri'ne Göre III. Murad Dönemi Feth-i Fas Bahsi", *Tarih ve Gelecek Dergisi*, c. 6, sy. 3 (2020), s. 974-987.

Görüleceği üzere incelememize konu eserin minyatürlü nüshaları ve bunların da sadece minyatürleri üzerinde sanat tarihçileri oldukça kapsamlı çalışmalar yürütmüşlerdir. Eserin nesebnâme bölümündeki şecereler ve kıssalar ise, *Taberî Târîhi* gibi eserlerden faydalanılarak hazırlanan benzer pek çok yazmada bulunabilir. Osmanlı tarihi bölümüne gelecek olursak ilk dokuz padişaha ait kısımları çok kısa olarak geçilmiş olup önemsizdir. Mesela T nüshasında, dokuz padişahın her birine sadece birer sayfa ayrılmış, ilgili sayfadaki padişah minyatüründen arta kalan yer az bir bilgiyle doldurulmuştur. Ancak Kanûnî, II. Selim ve III. Murad dönemleri geniş biçimde anlatılmıştır. Bizzat Seyyid Lokmân'ın kaleminden çıkan 1559-1595 yılları arasındaki bölüm ise orijinaldir. Bugüne kadar bir bütün olarak üzerinde çalışılmayan bu kıymetli kroniğin, eldeki altı adet nüsha üzerinden tamamlanan tenkitli metninin tarih araştırmacılarına önemli bir kaynak olacağı kanaatindeyiz.

ESERİN DİL VE ANLATIM ÖZELLİKLERİ

Müellifimiz genel olarak sade bir dil kullanmıştır. Sadece Şehzade Mehmed'in (III. Mehmed) 1582'deki sünnet düğünü, III. Murad'ın kızı Ayşe Sultan ile Vezir İbrahim Paşa'nın 1586'daki düğünü ve III. Murad'ın diğer kızı Fatıma Sultan ile Vezir Halil Paşa'nın 1593'teki düğünü gibi birkaç mühim merasimi anlatırken uzun tasvirlerle girişmiş ve mutadın dışına çıkarak oldukça ağdalı bir dil kullanmıştır. Olayları anlatırken genelde yorum yapmamayı ve olduğu gibi aktarmayı tercih etmiştir.

Yaşadığı dönemde kullanılan ve bugün arkaik olan bazı Türkçe kelime, deyim ve atasözlerinin (ugrın: gizli, gizlice; nakam: yer altı yolu; çuldu: mükâfat; yunt: kısarak; kan kaşanmak: kan işlemek; tartagan olmak: darıma dağın, perişan olmak; dürüşmek: çarpışmak, mücadele etmek; karcaşmak: karışmak, birbirine girmek; ahtarma: ganimet; kavmak: takip etmek, kovalamak; epsem durmak: ses çıkarmamak; öykünmek: taklit etmek, özenmek gibi) yanı sıra, anlatım gücünü artırmak, ifadeleri pekiştirmek ve zenginleştirmek bakımından ikilemeler (dem be-dem, câ be-câ, sâl be-sâl, tekrâr be-tekrâr, gün be-gün, pâre pâre, cins cins, yap yap, yığın yığın, fevc fevc, gürûh gürûh, bölük bölük, bir bir, alay alay, saff saff, cavk cavk, gûn-â-gûn, mâl-â-mâl, ser-â-ser, keş-â-keş, bir iki, üç dört, dört beş, yedi sekiz, kırk elli, elli altmış, gice gündüz gibi), bağlama edatı "vâv" ile birleştirilmiş zıt, eş ve yakın anlamlı kelimeler (pîr ü cüvân, ricâl ü nisâ, kalîl ü kesîr, bahr ü berr, nazm ü nesr, yemîn ü yesâr, fakîr u ganî, ekâbir u asâgir, bay u gedâ, habt u hatâ, mansûr u muzaffer, hayr u hasenât, dâr u gîr, darb u harb, nizâm u intizâm, zabt u rabt, kabz u bast, harâb u yebâb, sayd u şikâr, hıfz u hırâset, ceng ü cidâl, yümn ü ikbâl, tâc ü taht, sıhhat ü selâmet, mâl ü menâl, fitne vü fesâd, gazâ vü cihâd gibi), metin boyunca bolca kullanılmıştır.

TENKİTLİ METNİN HAZIRLANMASINDA TAKİP EDİLEN YOL

Eserin metninin hazırlanması sırasında elde bulunan altı nüshanın tamamı ele alınarak üzerlerinde ayrı ayrı çalışılmıştır. Bunlar arasında, yazmaların soyağacını incelerken de belirtildiği gibi diğer bütün nüshalara kaynaklık eden tomar şeklindeki Topkapı Sarayı nüshası esas alınmıştır. Bu nüsha ile diğerleri arasında farklılık gösteren hususlar dipnotlarda belirtilmiştir.

En kısa nüsha olan Yapı Kredi nüshası 13 Ekim 1576 tarihine kadar gelmektedir ki tomardan 18 yıldan fazla geridedir. Türk ve İslam Eserleri ve Dublin nüshaları ise Ekim 1583'e kadar geldiklerinden tomarın 11 yıl gerisindedirler. Bu tarihten sonra karşılaştırılacak nüsha sayısı üçe düşmektedir. Mart 1585-Nisan 1586 arasındaki bir yıl, bir aylık sürede vuku bulan olayları kapsayan bölümde, Londra nüshası Mart 1585'te bittiğinden tabii olarak sadece esas nüsha ile Topkapı Sarayı (Hazine) nüshası karşılaştırılmıştır. Nisan 1586-Ocak 1595 arasında sekiz yıl, dokuz aylık olayların anlatıldığı metin ise sadece tomar şeklindeki Topkapı Sarayı nüshasında bulunduğundan bu bölümde karşılaştıracak başka nüsha yoktur. Eserin nüshaları tanıtırken işaret edildiği gibi karşılaştırılan bu nüshalar TO (Topkapı Sarayı, tomar), T (Türk ve İslam Eserleri), TK [Topkapı Sarayı (Hazine)], D (Dublin), B (Londra) ve Y (Yapı Kredi) harfleriyle gösterilmiştir.

Hem *Zübdetü't-Tevarih* hem de *Mücmelü't-Tümâr* nüshalarının başında yer alan ve Osmanoğullarının ortaya çıkışına kadar olan nesebnâme bölümleri konumuz dışında olduğundan göz önüne alınmamıştır. Sadece T, TK ve D nüshalarının başında yer alan mukaddime ve bu nüshaların kendilerine sunulduğu III. Murad, Siyavuş Paşa ve Mehmed Ağa'ya ithaf ve takdim yazıları ile *Mücmelü't-Tümâr*'ın mukaddimesi metnin başına ilave edilmiştir.

Metnin hazırlanmasında tam transkripsiyon sistemi uygulanmıştır. Arap harflerine karşılık gelen transkripsiyon işaretleri çizelgesinde gösterildiği gibi ayn harfi için üstten ters virgül (örnek: ma'rifetiyle), kelime

ortasında bir harf durumunda olan hemze için, Arapça ibare ve tamlamalarda harf-i tarifin lâmi veya şemsî harften ve özel isimlere gelen eklerden önce kesme işareti yani apostrof (örnek: hey'et, müreffehü'l-hâl, bi'z-zât, Mısr'dan) kullanılmıştır.

Metinde takibi sağlamak amacıyla, yeri geldikçe nüshaların varak numaraları ve varığın hangi yüzü olduğu “[TK2^a] [B21^b]” formatında ve koyu karakterlerle verilmiştir. TO nüshasında varak olmadığından, Osmanlıların ortaya çıkışı ile ilk on üç padişahın devirlerine ait toplam on dört bölüm TOZ, TOO, TOR, TOH, TOY, TOÇ, TOM, TOE, TOB, TOV, TOK, TOS, TOÜ ve TOE harfleri ile gösterilmiştir. “[TOÜ⁶⁴³]” örneğindeki harf ve rakamlar, TO nüshasındaki III. Murad devrine ait bölümün 643. satırı demektir.

Metindeki nüsha farkları ve bazı açıklamalarla ilgili dipnotlar, inceleme bölümünde olduğu gibi tenkitli metin bölümünde de her sayfada 1'den başlayarak ayrı ayrı numaralanmıştır. Metinde genel olarak, esas alınan TO nüshasının metnine sadık kalınmıştır. Sadece diğer nüshalardaki yazılışın kesinlikle doğru olduğu veya daha makul görüldüğü birkaç yerde, bu kelime veya ibarelerin diğer nüshalardan tercih edilen şekilleri yazılmış, nüshalar arasındaki bu farklar tabiatıyla dipnotlarda belirtilmiştir. Ancak esas nüshada diğer nüshalardan yapılan bu ilave ve düzeltmeler dipnotlarda açıklandığı için köşeli paranteze alınmamıştır. Esas alınan nüshada yapılması gerekli görülen harf ve kelime ilaveleri ile düzeltmeler köşeli parantezler [] içinde, silik olması gibi bir sebeple okunamayan kelimeler art arda beş nokta ile (.....) belirtilmiştir. Metinde uygun düşen yerlerde nokta, virgül, soru işareti, ünlem işareti, iki nokta, tırnak işareti ve tek tırnak işareti gibi noktalama işaretleri kullanılmış, metnin uygun görülen yerlerinde satır başı yapılmıştır. Türkçe imla kurallarına göre büyük harfle başlaması gereken kelimeler büyük harfle başlatılmıştır.

Nüsha farkları gösterilirken nüsha, varak ve satır numaraları “TK (95^{a/36})” formatında gösterilmiştir. Dipnotun konulduğu yer metinde belli olduğundan esas nüsha için sadece “TO” harfleriyle yetinilmiştir. Aralarında fark bulunmayan nüshalar ardı ardına yazılmış, farklı nüsha ile ilgili bilgi

(/) işareti ile ayrılmıştır. Örnek: gelürler ki TO: gelüp T (81^{a/19}) / gelürler. Girü B (119^{a/9}) Y (103^{a/17}) D (200^{a/18}) / gelür. Meger TK (93^{a/9}).

TO'da farklı olan bölüm çok uzun olduğunda, karışıklık olmayacağı düşünülen durumlarda, sadece başından, ortasından ve sonundan birer ikişer kelime yazılarak aradaki kelime/kelimeleri temsil etmek üzere art arda üç nokta (...) konulmuştur. Bir kelime veya ibarenin herhangi bir nüshada bulunmadığını belirtmek için dipnotlarda eksi (-) işareti kullanılmıştır. Örnek: - TO: babası Hâyreddin Paşa talebiyle B (67^{a/9}) / babası talebiyle TK (82^{a/6}).

Arapça ve Farsça şiirler, âyet-i kerîme, hadîs-i şerîf, bazı Arapça veciz söz ve kalıp cümleler ile dualar Arap harfleri ile yazılmıştır. Bunların Türkçe çevirileri dipnotlarda verilmiştir.

Âyet-i kerîme mealleri, sûre ismi, bu sûrenin Kur'ân-ı kerîmdeki sıraya göre kaçınıcı sûre olduğu ve bu sûredeki kaçınıcı âyet olduğu belirtilerek [örnek: (Bakara, 2/156)] ve mealleri Diyanet İşleri Başkanlığının internet sitesindeki Diyanet Vakfı Meali bölümünden alınarak verilmiştir. Âyet-i kerîmenin metinde yazılmamış olan bölüm veya bölümlerinin bulunması durumunda, âyet-i kerîmenin veya ilgili cümlesinin tamamının meali verilmiş, ancak metinde geçen bölümleri koyu harflerle belirtilmiştir.

Bazı kişi ve varlık isimlerinden sonra övgü amacıyla konulmuş Arapça dua ve sena ibareleri, “-‘*aleyhi*’-*rahmetü ve’l-güfrân*-” örneğinde olduğu gibi iki tire arasına Latin harfleriyle italik olarak yazılmıştır. Bu ibarelerin anlamları kitabın başında bir çizelge hâlinde verilmiştir.

Arapça üçüncü tekil şahıs, erkek, gâib, bitişik zamirler “ba’dehû” ve “tevfîkîhi” örneklerinde olduğu gibi okunduğu şekliyle med harfi varmış gibi uzun yazılmıştır.

Sonları b harfi ile biten “olub, idüb, getürüb” gibi Türkçe zarf-fiillerdeki bu harf p harfi ile gösterilmiştir. Metinde sonu b ile yazılmış Türkçe “top” kelimesi de yine p ile yazılmıştır. “Uluç, Oruç, dinç, tuç, kılıç” örneklerinde olduğu gibi c harfi ile biten kimi kelimeler ç ile yazılmıştır.

Paşa, aga, kazık, yagı, ayag, yat, yarag ve togrı gibi Türkçe kelimelerin eserin yazıldığı devirdeki şekilleri korunmuş ve bu kelimeler yazıldıkları gibi transkribe edilmiş, ancak sesli harflere uzatma konmamıştır. Hoş, post ve dost gibi Türkçeleşmiş kelimeler, kullanılageldiği gibi “o” harfi ile ve gerekli yerlerde “ö” ile yazılmıştır.

“ك: -lik” eki almış kelimelerin bazıları, günümüzde kullanılageldiği gibi “-lık” şeklinde yazılmıştır. Örnek: defterdârlık, ğaddârlık, serdârlık, yoldaşlık, yararlık.

Elif konularak “gelan”, “dinılan” ve “virilan” şeklinde yazılmış kelimelerin “gelen”, “dinilen” ve “virilen” şekilleri tercih edilmiştir.

Sonu (ۛ) ile biten kelimelerden sonra gelen -yı, -yi ekleri için metinde yer yer (ۛ) şeklinde rastlanan imlalar, okunduğu gibi transkribe edilmiştir. Örnek: نامة: nâmeyi.

Esas nüsha TO'da yer yer “yengiçeri” imlasıyla geçen kelime “ye[n]içeri” olarak değil, doğrudan tamir edilmiş “yeñiçeri” şekliyle yazılmış, ancak dipnotlarda nüsha farklılıkları işaret edilmiştir.

Noktalı harflerin müstensihler tarafından unutulduğu aşikâr olan noktalar ile yanlış noktalama ve harekelemeler birer hata olarak görülmediğinden dipnotlarda gösterilmemiş, ancak metinde doğru imla kullanılmıştır. Örnek: menhûs -> menhûs, naqş -> naqz.

Kelime ortasındaki hemzelerin “ye” olarak okunmasıyla Türkçeye yaklaştırılan kelimelerin metindeki bu yazılışları muhafaza edilmiştir. Örnek: çâyife, sâyir, şâyibe, şâyim, şâyide, fidâyî.

Araştırmacılara yardımcı olmak bakımından metin boyunca verilen hicrî tarihler Türk Tarih Kurumunun internet sitesindeki Tarih Çevirme Kılavuzu kullanılarak miladî tarihlere çevrilmiş ve köşeli parantez içinde yazılmıştır. Ayrıca kronolojiyi takip açısından hicrî senelerin ilk geçtiği yerlerde bu seneler rakam olarak miladî karşılıkları ile birlikte yine köşeli parantez içinde belirtilmiştir.

SONUÇ

Seyyid Lokmân, II. Selim devrinde başladığı şehnâmecilik görevini 1569-1595 yılları arasında 26 sene boyunca sürdürmüştür. Şehnâme yazımına ilave olarak saray kütüphanesinde bulunan ve başlangıcındaki neseb-nâme bölümünün devamına, geçmiş padişahlar zamanındaki olayların özet olarak yazılmakta olduğu *Tûmâr-ı Hümayûn*'a bırakıldığı yerden devam etmesi emredilmiştir.

Seyyid Lokmân'ın tomardaki Osmanlı tarihine hangi tarihten itibaren devam ettiği hususu, *Tûmâr-ı Hümayûn*'dan kısaltılarak hazırlanan *Mücmelü't-Tûmâr*'ın bir nüshasında kayıtlı bilgiden yola çıkılarak tespit edilmiştir. Buna göre Seyyid Lokmân tarih yazımına, şehzadeleri arasındaki mücade- lenin kızışması üzerine Kanûnî'nin 26 Şaban 966 Pazartesi günü (5 Haziran 1559) sefer niyetiyle Anadolu'ya geçmesini anlatarak başlamaktadır. Yani *Tûmâr-ı Hümayûn*'a yazmaya, göreve başlamasından on sene önceki olaylarla başlamış, III. Mehmed'in tahta cülusunun ertesi günü olan 17 Cemaziyelevvel 1003 (28 Ocak 1595) Cumartesi gününe kadar getirmiştir. Bu durumda *Tûmâr-ı Hümayûn*'da mevcut, Kanûnî'nin son yedi yıllık dönemini, II. Selim ve III. Murad dönemlerinin ise tamamını kapsayan, 5 Haziran 1559-28 Ocak 1595 arasındaki 35 yılı aşkın süredeki Osmanlı tarihini Seyyid Lokmân'ın bizzat yazdığı ortaya çıkmış olmaktadır.

Ayrıca İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi nüshası dışındaki nüshalarda Seyyid Lokmân, özellikle kendisinin yazmadığı Kanûnî devrinin 1559 yılına kadar olan bölümünde pek çok değişiklik yapmıştır. Esası aynı kalsa da çoğu yerde olayları başka kelimelerle anlatmış, ayrıca gerekli gör- düğü yerlerde eklemeler ve çıkarmalar yapmıştır ki tenkitli metinde bu farklılıklar dipnotlarda belirtilmiştir.

Kroniğin orijinal bölümünün neresi olduğunun tespit edilmesinin yanı sıra *Tûmâr-ı Hümayûn* ile bundan üretilen beş adet yazma etraflıca incele- nerek mevcut katalog bilgilerindeki pek çok hata düzeltilmiştir.

26 sene süreyle sarayda görevli olması sebebiyle pek çok olaya bizzat şahitlik etmiş olan Seyyid Lokmân'ın kendi kaleminden çıkan ve Kanûnî'nin

son yedi yılı ile II. Selim ve III. Murad dönemlerinin tamamını kapsayan, Osmanlı tarihinin vekâyinâme üslubuyla yazılmış 35 yıllık bu çok önemli bölümü, diğer nüshaların en geniş olanından bile 9 sene daha ileriye gitmesi sebebiyle Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi'ndeki tomar şeklindeki nüsha esas alınmak suretiyle eldeki altı adet nüshanın edisyon kritik okuması yapılmış ve dipnotlarda nüsha farkları gösterilerek tarih araştırmacılarının istifadesine sunulmuştur.

TENKİTLİ METİN

ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH

Osmanlı Tarihi (1299-1595)

[SULTAN III. MURAD'A SUNULAN ZÜBDETÜ'T- TEVÂRÎH NÜSHASININ İTHAF METNİ]

[T1^b]¹ Bu silsile-i müselsele-i mustafile ve nesebnâme-i muvazzaha-i 'aliyye ki huṭṭ-ı müstaḳıme ve devâyir-i keşireye müstemil olan *Ṭümâr-ı Hümâyün*-ı sa'âdet-meşhûndan naql olunup dîbâce-i maḥmûdetü'l-ibtidâsında ğarâyib-i hâlât-ı felekiyye ve 'acâyib-i ḥikâyât-ı arzıyye ve icmâl-i harekât-ı çarḥ-ı devvâr ve şüret-i aḥvâl-i cezâyir ü bihâr başından sonra ebü'l-beşer Âdem -*ṣallallâhu 'aleyhi ve sellem*- ahdinden zamân-ı ḥazret-i Hâtem[ü'l-enbiyâ] ve andan ilâ yevminâ vâқи' olan meşâhîr-i enbiyâ -*'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi's-selâm*- ve e'âzım-ı aşḥâb u ḥulefâ -*radıyallâhu 'anhüm*- ve efâzıl-ı 'ulemâ vü ḥükemâ ve esâṭîr-i mülük ü ümerâ ve ḳabâyil ü ru'esâ esâmileridür ki emr-i 'âlileriyle taşvîr ü taştîr ḳılınup [T2^a] resm-i ḥizâne-i sulṭân-ı selâṭîn-i rüy-i zemîn, ḥâḳân-ı ḥavâḳîn-i taḥt-nişîn, melik-i mülük-i cümle-i 'âlem, mâlik-i memâlik-i kâffe-i ümem, zıll-i zâlil-i kerîm-i Yezdân, mihr-i sipîhr-i ²﴿إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ﴾, râfi'-i elviye-i naşr u zafer, bu serîrde mütemekkin-i evreng-i işnâ 'aşer, ḥâfız-ı bilâd, nâşır-ı 'ibâd, şerâr-ı şavlet ḳâhiresi düşmen-süz, necm-i devlet bâhiresi döst-efrüz, şe-hinşâh-ı kişver-gîr-i ḥaşm-sitân, el-mü'eyyed minallâhi'l-Meliki'l-Müste'an, es-sulṭân bin es-sulṭân bin es-sulṭân ve'l-ḥâḳân bin el-ḥâḳân bin el-ḥâḳân, sa'âdetlü ve 'azametlü pâdişâhımız ebü'l-ġazî Sulṭân Murâd Hân bin Sulṭân Selîm Hân bin Sulṭân Süleymân Hân -*edâmallâhu te'âlâ eyyâme 'umrihi ve ḥilâfetihi ve ğafera eslâfehü ve eyyede aḥlâfehü bismihi*'l-Müste'an-ḥazretleri için südde-i seniyyelerine ibrâz olındı. *Mübârek bād*. Fî şühür-i sene 991 [1583].

1 Bu ithaf yazısı, T nüshasının 1^b ve 2^a sayfalarının ortasında yer alan, çevresi altın yıldızla çevrili iki dairenin içine kırmızı mürekkeple yazılmıştır. Nüshada son kaydedilen olay 24 Ramazan 991 (1 Ekim 1583) tarihli olduğuna göre yazmanın III. Murad'a sunulmasından sonra ilave vukuat kaydedilmemiştir.

2 "Muhakkak ki Allah adaleti, iyiliği, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlığı da yasaklar." (Nahl, 16/90)

[VEZİRİAZAM SİYAVUŞ PAŞA'YA SUNULAN ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH NÜSHASININ İTHAF METNİ]

[TK1^b]¹ Bu silsile-i müselsele-i şerîfe ve nesebnâme-i muvazzâha-i 'aliyeye ki fermân-ı vâcibü'l-iz'ân üzre huṭûṭ-ı müstakîme ve devâ'ir-i keşîreye müştemil olan *Ṭümâr-ı Hümâyûn*-ı sa'âdet-meşhûndan naql olunup iftitâh-ı taḥrîr-i lâ-naẓîrinde ğarâyib-i hâlât-ı felekiyye ve 'acâyib-i hikâyât-ı arzîyye ve icmâl-i harekât-ı çarḥ-ı devvâr ve şüret-i aḥvâl-i cezâyir ü biḥâr başından soñra ebü'l-beşer Âdem *-ṣallallâhu 'aleyhi ve sellem-* hübüṭünden tâ zamân-ı ḥazret-i Hâtem[ü'l-enbiyâ] zuhûrına dek vâқи' olan bi'set-i meşâhîr-i enbiyâ -'alâ nebiyyinâ ve 'aleyhi's-selâm- ve andan ilâ yevminâ e'âzım-ı aşḥâb u ḥulefâ *-radıyallâhu 'anhüm-* ve efâzıl-ı ḥükemâ vü 'ulemâ ve esâtîr-i mülük ü ümerâ ve ḳabâyil ü ru'esâ esâmileriyle şebt ü derc kılinup ihtitâm-ı meymenet-encâmı, melik-i mülük-i enâm olan Âl-i 'Oşmân-ı kişver-sitân *-ġaferrallâhu eslâfehüm ve edâme fi serîri'l-ḥilâfeti aḥlâfehüm-* ḥazretlerinin üñ âbâ'-i 'izâm ve ecdâd-ı kirâmları menâkıbı ile intizâm ve taştîr ve irtisâm ve taştîr-pezîr olmuşdur. [TK2^a] Resm-i ḥizâne-i a'del-i vüzerâ'-i sulṭâniyye, ekmel-i vükelâ'-i ḥâkâniyye, âşaf-ı aḳdem-i felek-iḥtişâm, bedr-tenvîr-i dîn-penâh ve düstûr-ı muḳaddem-i 'Uṭârid-erḳâm, Nâhîd-şarîr, ḥaşmet-destġâh, şadr-ı şâhib-şadr-ı mihr-i nigîn-i rüşen-rây, re'y-i 'âlî-ḳadr-i ber-ceyş-temkîn-i memâlik-ârây, vezîr-i a'zam-ı Behrâm-ḥadem-i İslâm-medâr ve müşîr-i mu'azzam-ı Keyvân-ḥaşem, Süreyyâ-âşâr, müzhîr-i âyâtullâhi bi's-seyfi ve'l-ḳalem, mazḥar-ı 'inâyetullâhi bi'l-luṭfi ve'l-kerem, mümehhid-i erkânî's-salṭanati's-şâmiḥa, müşeyyid-i bünyânî'l-ḥilâfeti'r-râsiḥa, mürebbî-i erbâbi'l-fezâyili ve'l-kemâlât, mu'tekid-i aşḥâbi't-ṭarîḳati ve'l-irâdât, rükn-i salṭanati'l-'uzmâ ve emîru'd-devletî'l-'ulyâ ebü'l-leys Siyâvuş Paşa *-edâmalâhu te'âlâ eyyâme 'umrihî ve iḳbâlihî ve ebbede a'vâme şadâretihî ve iclâlihî mâ dâmeti'l-erḍu ve dâreti's-semâ'u-* ḥazretleriçün ibrâz olunur ki mübârek ola. Fî şühür-i sene 991 [1583].

1 Bu ithaf yazısı, TK nüshasının 1^b ve 2^a sayfalarının ortasında yer alan, çevresi altın yıldızla çevrili iki dairenin içine kırmızı mürekkeple yazılmıştır.

[DÂRÜSSAADE AĞASI MEHMED AĞA'YA SUNULAN ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH NÜSHASININ TAKDİM METNİ]

[D1^b]¹ İşbu kitâb-ı müsteţâb ve mecelle-i celile-i vicâzet-nişâb *Zübde-tü't-Tevarîh* nâmıyla müsemmə bir te'lif-i bî-bedel ü ra'nâdur ki hübüţ-ı hazret-i Âdem -'aleyhi's-selâm-dan mazhar-ı hitâb-ı "levlâk" ve 'illet-i icâd-ı 'anâşır u eflâk -'aleyhi efdalü's-şalavât ve ekmelü't-taḥiyyât-a gelince şeref-yâb-ı rütbet-i nübüvvet ve ḥâ'iz-i rehîne-i da'vet ü risâlet olan meşâhîr-i peygâMBERÂN-ı kirâm ḥazerâtınuñ ensâb-ı şerife ve menâkıb-ı laṭifelerini ve be-taḥşîş cenâb-ı Şafiyyullâh'a müntehî olunca âbâ'-i kirâm-ı ḥazret-i Nebiyy-i âḥîru'z-zamân ve Aşḥâb-ı Kehf'i ḥavî ve Çehâr-yâr-ı güzîn ve e'imme-i işnâ 'aşer ve e'imme-i erba'a -*riḍvânullâhi te'âlâ* 'aleyhim ecma'in-ḥazerâtınuñ menâkıb ve aḥvâlleri ve münâsebet ile zıkr-i keyfiyyât-ı arâzî vü semâvâtı muḥtevē olduğundan mâ'adâ devḥa-i salṭanat-ı 'Oşmânî ve neyyir-i ḥayyir-i âsmân-ı hilâfet ü ḥâḳânî merḥûm Sulṭân 'Oşmân Ḥân Ğazî ḥazretlerinden Sulṭân Murâd Ḥân-ı şâliş ḥazretlerine gelince ziver-i dihîm-i salṭanat ve pîrâye-i taḥt-ı übühhet ü 'azamet olan pâdişâhân-ı 'adl-âyinüñ ğazavât ve menḳabet ve müddet-i hilâfetlerin mübeyyin ve fûrû'-ı ṭayyibelerininüñ ebü'l-beşer-i şânî Nûḥ Nebî -*şalavâtullâhi 'alâ nebiyyinâ ve 'aleyh*-ḥazretlerine müntemî olduğın müş'ir ve mutazammın olmağla ḥâmil ve kâfil olduğı ḥüsn-i tertîb ve cihet-i vaḥdet-i dil-firîb ḥasebiyle her birine ednâ mürâca'at ile içtîlâ'-ı tâmm ḥâşıl olur. Kitâb-ı mezbûruñ mü'ellifi Loḳmân-ı

1 Nüşhanın istinsahından sonraki zamanlarda kaleme alınarak eklenen bu takdim yazısı, D nüshasının 1^b sayfasında tezhipli bir serlevhadan sonra yer almaktadır. Tezhibi bitirilmemiş 3^b ve 4^a sayfalarının ortasında yine süslemesi yarım bırakılmış dairelerin çevresinde sırasıyla aşağıdaki iki kıta yazılmış:

Bu nesebnâme aşl silsilesi
Başlanupdur zamân-ı Âdem'den
Münderic anda nesl-i insânı
Âl-i 'Oşmân'la devr-i Ḥâtem'den

İlâhî bu kitâb-ı behcet-efzâ
Meḥammed Ağa'ya olsun mübârek
Şehûñ Dâru's-sa'âde dergehinde
Mu'îni 'avn ü fâzl-ı Ḥâḳḳ tebârek

Müellif, TO nüshasının Sultan III. Murad devri olaylarını naklettiği bölümün 549. satırında "Ve mâh-ı Rebî'u's-şânî'nüñ [999] evâylinde merḥûm Dâru's-sa'âde Ağası Meḥammed Ağa fevt olup kendü câmi'inde defn olındı." kaydını düşmektedir. Buradan Mehmed Ağa'nın 27 Ocak-5 Şubat 1591 tarihleri arasında vefat ettiğini öğreniyoruz. D nüshasında son kaydedilen olay 4 Şevval 991'de (21 Ekim 1583) olduğuna göre Mehmed Ağa'nın vefatından sonra yazılan bu takdimin, nüshanın Mehmed Ağa'ya sunulmasından en az 7-8 yıl sonra kaleme alındığı tahmininde bulunabiliriz.

‘Âşûrî - ‘aleyhi rahmetü’l-Bârî- ki zamânınıñ ferid-i ‘aşr ve vahîd-i dehr-lerinden bir fâzıl-ı bî-naẓîr zât-ı dirâyet-maşîr olmağla ibtidâ *Şehnâme-i Hümayyûn* nazmını tetmîm ve merhûm ve mağfîret-nişân Sulţân Süleymân Hân hazretlerinin pây-e-i serîr-i a’lâlarına ‘arz u taqđîm eyledükden soñra semîr-i zamîri olan kemâl-i şıdķ-ı tavîyyet ve mezîd-i hülûş-ı serîretten nâşî muvaffaq olduğı işbu hüsn-i tertîb ü taqrîr ve nezâket-i ta’bîr ü taħrîrden fazla peygâmerân ve hulefâ ve e’imme ve selâtin-i ‘adalet-ihtivâdan zıkr ü beyân eylediğı zevât-ı şerîfenüñ hilye-i şerife ve eşkâl-i laţîfelerin mu’teberât-ı kütüb-i siyer ü tevârîhden kemâl-i taħarrî ve diķkat birle istinbât u istihrâc ve ba’dehü nuħbe-i ressâmân-ı zamân ve ‘umde-i çehre-güşâyân-ı devrân sebaķ-âmûz-ı Bihzâd u Mânî meşhûr u ma’rûf Şun’î nâm ressâm-ı bî-mânend ü bî-müdüniyi istişhâb ve kemâl-i sa’y ü ikbâb ile târîh-i merķûmuñ mevâzî’-ı zıkr ü terķîmine her birlerinin şekl ü şemâ’il-i şerîfelerin şahîhan taşvîr ü tersîm ve ķâ’ide-i t̄abıķu’l-‘aynî bi’l-‘aynî taqđîm itmekle merhûm müşârun-ileyh Sulţân Süleymân Hân hazretlerinin Dâru’s-sa’âdeti’ş-şerîfe ağalıklar ile hâ’iz-i rehîne-i imtiyâz ve fâ’iz-i merâtib-i i’tibâr ü ihtizâz olan cennet-me’vâ merhûm Meħemmed Ağa cenâblarına ‘arz ve ihdâ eylemişler. Haķķ budur ki işbu târîh-i cemîl i’ânet-i kuvvet-i ķudsiyye ile tanzîm ü tekmîl olunmuş bir nüşha-i laţîfe ve bir mecelle-i nazîfedür ki kütüb-i tevârîhüñ muţavvelâtından muġnî ve fehm ü iķâna âsân ta’bîr-i dil-pezîri hâvî oldığından mâ’adâ derûnında tersîm ü taşvîr olunan şuver ve eşkâl-i muţabıķa vü muşahhâhası mânend-i gül-i şad-berg şad-çendîn revnaķ-ı tâze ve leţâfet-i bî-endâze virdiġüne müţâla’ası şâhid-i ķavî ve delîl-i zâhir ü celîdür. Lâkin bu nüşha-i celîlenüñ hâvî olduğı teşâvir-i ‘acîbenüñ ibtidâ’en menâķıb ve âşârı zıkr ü taħrîr ve ba’dehü hilye-i şerîfe ve eşkâl-i laţîfesi taşvîr ü taşvîr olındıġı daħi ma’lûm ola.

[ZÜBDETÜ'T-TEVÂRÎH'İN MUKADDİMESİ]

[TOÖ¹] [T2^b] [D4^b] [TK2^b]¹ Hamd ü sipâs-ı firāvân ve şükr ü sitâyiş-i bî-pâyân ol Sulţân-ı hâliķu'l-ekvân ve şâni'-i bilâ imtinân -*celle celâlühû ve te'âlâ ve 'amme nevâlühû ve tevâlâ*- hazretine ki 'amme-i maħlûkât ve kâffe-i maşnû'âtı ceride-i inşâ' vü ibdâ'da ķalem-i taķdiriyle ﴿خَلَقَ كُلَّ شَيْءٍ﴾² mefhûm-ı sa'âdet-mersûmı [TOÖ²] mücebince ketb ü şebt eyledi. Daħi 3 ﴿اللَّهُ الَّذِي جَعَلَ لَكُمْ الْأَرْضَ قَرَارًا وَالسَّمَاءَ بِنَاءً﴾ mişdâķınca 'arzîn-i seb'i, enhâr u biħâr ve eşcâr u cibâl ile ârâste başt eyleyüp cemî'-i maħlûkât için 4 ﴿وَأَنْبَتْنَا فِيهَا مِنْ كُلِّ زَوْجٍ بَهِيجٍ﴾⁴ fehvâsınca envâ'-ı nebâtâtı nebt eyledi. Ve üzerine sémâvâtı 5 ﴿خَلَقَ سَبْعَ سَمَوَاتٍ طِبَاقًا﴾⁵ mefhûmınca eflâk ü⁶ kevâķib ile pîrâste muţabbak u mu'allak ħalk eyleyüp 7 ﴿يَنْزِلُ لَكُمْ مِنَ السَّمَاءِ رِزْقًا﴾⁷ birle küllî mevcûdâtıu erzâķını andan inzâl eyledi. Ve daħi في جاعل في ﴿خمرت [TOÖ⁴] بيدي أربعين صباحا﴾⁸ beşâretiyle tıynet-i Ādem'i صباحا ﴿لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ طينة آدم﴾⁹ muķtezâsınca dest-i ķudretiyle¹⁰ taħmîr idüp ﴿kerâmetiyle aħsen-i vücûh üzre naķş u taşvîr eyledi. Ve 11﴾

1 TO'daki tezhipli serlevhada, üstte tezhipli bir madalyon içinde ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ﴾, onun altında dikedörtgen şeklindeki bölümde ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ ["Hamd, gökleri ve yeri yaratan, karanlıkları ve aydınlığı var eden Allah'a mahsustur." (En'âm, 6/1)] âyet-i kerimesi yazılıdır.

T'de unvan sayfasındaki tezhipli serlevhada yer alan dikedörtgen şeklindeki bölümde üç satır hâlinde ﴿بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي خَلَقَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضَ وَجَعَلَ الظُّلُمَاتِ وَالنُّورَ﴾ aynı âyet-i kerime Besmele ile yazılıdır.

D'de unvan sayfasındaki tezhipli serlevhada yer alan dikedörtgen şeklindeki bölümde "Kitâb-ı Zübdetü't-Tevârih" yazılıdır.

TK'de unvan sayfasındaki tezhipli serlevhada yer alan dikedörtgen şeklindeki bölümde üç satır hâlinde ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ تَعَالَى﴾ aynı âyet-i kerime yazılıdır.

2 "O, göklerin ve yerin hükümranlığı kendisine ait olan, hiç çocuk edinmeyen, mülkünde ortağı bulunmayan, **her şeyi yaratıp ona bir nizam veren ve mukadderatını tayin eden Allah'tır.**" (Furkân, 25/2)

3 "**Yeri sizin için yerleşim alanı, göğü de bir bina kılan**, size şekil verip de şeklinizi güzel yapan ve sizi temiz besinlerle rızıklandıran **Allah'tır.**" (Mü'min, 40/64)

4 "Orada gönül açan her türden bitkiler yetiştirdik." (Kâf, 50/7)

5 "O ki, **birbiri ile âhenktar yedi göğü yaratmıştır.**" (Mü'lik, 67/3)

6 eflâk ü TO: eflâk T (2^{b/5}) / eflâki D (4^{b/6}) TK (2^{b/5})

7 "Size âyetlerini gösteren, **sizin için gökten rızık indiren** odur." (Mü'min, 40/13)

8 "Hatırla ki Rabbin meleklere: **Ben yeryüzünde bir halife yaratacağım**, dedi." (Bakara, 2/30)

9 "Ādem'in çamurunu elimle kırk sabah yağurdum." manasında hadis-i kudsi (Tabricu Eħâdisi İhyâ'i 'Ulûmi'd-Din li'l-İrâķi ve İbni's-Sübkî ve'z-Zebidi, haz. Ebû Abdillâh Mahmûd b. Muhammed el-Haddâd, Riyad 1987, s. 2314, hadis no. 3680).

10 ķudretiyle TO: ķudretle T (2^{b/6}) D (4^{b/8}) TK (2^{b/6})

11 "Biz insanı en güzel biçimde yaratık." (Tin, 95/4) T, D ve TK'de sehven "حَلَقْنَا الْإِنْسَانَ" yerine "حَلَقْنَاكُمْ" yazılmıştır. TO T (2^{b/6}) D (4^{b/8}) TK (2^{b/7})

Kitâb-ı kerîm-i vâcibü’ t-tekrîmi Resûl-i beşîr ü nezîre ki pîşvâ-yı kevneyn ve ş-şekaleyndür,¹ inzâl ü irsâl idüp [TOÖ⁵] ihkâm-ı ahkâm-ı dîn-i İslâm ve nizâm-ı intizâm-ı umûr-ı cumhûr-ı enâm için her kârnda efrâd-ı ‘ibâd-ı² lâzımü’ l-inkıyâdı bir pâdişâh-ı dîn-penâhuñ emrine münkâd ve teşhîr eyledi. Ve şalavât-ı zâkiyât ve taḥiyyât-ı ṭayyibât Nebî-i muḥtâr ve ḥalîfe-i Kird-gâr [TOÖ⁶] Muḥammed Resûlullâh *-şalavâtullâhi ‘aleyhi ve selâmühû-* ḥâzretlerinüñ rûḥ-ı muṭahhar ve ravza-i münevver ve türbe-i mu’atṭarına olsun ki sebîl-i reşâda irşâd idüp ḍalâl ü fesâddan taḥzîr eyledi. Daḥi âl-i hümâmî ve Aşḥâb-ı kirâmî ve ḥulefâ-yı ‘izâmî üzerlerine [TOÖ⁷] ki her biri ‘ahd-i ‘adlînde dîn-i metîne ve şer’-i mübîne [D5^a] zâhîr ü naşîr olup izḥâr-ı ‘inâd ü istikbâr idenleri ṭu’me-i şîr-i şemşîr eyledi. Ammâ ba’dü bu az’af-ı ‘ibâdullâh ve aḥḫar-ı ecnâdullâh diledüm ki ḥâzret-i Bârî te’âlânuñ *-cellet ‘azametühû ve ṭabet ḥikmetühû-* [TOÖ⁸] maşnû’âtından zerre ve şemme tezķîr ü taḫrîr daḥi aḥvâl-i semâvât ü arzîni taştîr ü taşvîr eyleyem. Ve daḥi Âdem Peyğâmbere’den *-‘aleyhi ş-şalâtü ve s-selâm-* ki ebü’ l-beşerdür, ilâ yevminâ ḥâzâ vâķi’ olan enbiyâ *-şalavâtullâhi te’âlâ ve selâmühû ‘aleyhim³ ecma’in-* egerçi ki [TOÖ⁹] Kûr’ân-ı ‘azîm ve Furķân-ı kerîmde vâķi’ olan işâret-i ğayr-ı şariḥa muḫtezâsınca lâ-yu’add ve lâ-yuḫşâdur,⁴ lâkin fi’ l-cümle ism-i şerîfleri ve resm-i münîfleri ma’lûm u mefhûm olanlaruñ ḥaseb-i zâhîr ve neseb-i ṭâhirleri ne ṭarîķle Âdem Şafî’ye *-‘aleyhi s-selâm-* [TOÖ¹⁰] vuşûl bulur ve zamân-ı nübüvvetleri ve sebeb-i meb’aşleri ve ‘ömr-i mu’azzezleri aḥvâlîni daḥi derc-i beyâna ve burc-ı ‘iyâna getürem. Ve ḥıṭṭa-i rûzgâr-ı rûz-kârda serîr-i ḥilâfete ve taḫt-ı salṭanata geḫüp pâdişâḫlık idenler ki, Pîşdâdiyân,⁵ Keyâniyân, Eşķâniyân ve Sâsâniyân’dur, [TOÖ¹¹] anlar daḥi ṭavâiyî-i muḫtelife olup bî-ḥâdd ve bî-ğayelerdür. Ammâ şunlar ki ‘azîm ve meḥîb pâdişâḫlar olup ‘asâkir-i keşîre ve memâlik-i kebîrelere mâlik olmuşlardur ki niçeleri Ḥâlîķ-i perverdîğaruñ emr-i vâcibü’ l-ķabûllerine muṭî’ u münkâd ve niçeleri râh-ı ḍalâlete [TOÖ¹²] dūşüp ‘işyân ü ṭuğyân üzerene mu’tâd olmuşlardur. Anlaruñ daḥi her biri ne târîḫde gelüp müddet-i

1 ve muḫtedâ-yı şekaleyndür TO T (2^{b/8}) D (4^{b/10}): ve ş-şekaleyndür TK (2^{b/8})

2 ‘ibâd-ı TO: - T (2^{b/8}) D (4^{b/11}) TK (2^{b/8})

3 *te’âlâ ve [selâmühû] ‘aleyhim* (TO’da bu bölüm fizikî tamir görmüş olup *‘selâmühû* kelimesi kaybolmuştur.) TO D (5^{a/4}): *‘aleyhi selâmühû* T (2^{b/14}) / *te’âlâ ‘aleyhim* TK (2^{b/14})

4 lâ-yuḫşâdur TO: lâ-yuḫşâ T (2^{b/15}) D (5^{a/5}) TK (2^{b/15})

5 Pîşdâdiyân TO T (2^{b/17}): Pîşdâdân D (5^{a/8}) TK (2^{b/17})

salṭanatları ve zamân-ı 'ömrleri ne mıkḍâr olup nesebleri daḥi birbirine ne tariḳle iriŝup Âdem Nebî'ye vâşıl olur - 'aleyhi's-selâm- zebân-ı [TOÖ¹³] ḥâl ile taḳrîr olunup liŝân-ı ḳalem ile taḥrîr olına. Ḥuŝûŝâ ḥâzret-i Muḥammed Muŝṭafâ'nuñ - 'aleyhi efdalü'ŝ-şalavât ve ekmelü't-taḥiyyât- âbâ-yı 'izâm ve ecdâd-ı kirâmları silsile ile Âdem'e - 'aleyhi's-selâm- vâşıl 'ale'l-infirâd derc ü sebt olunup [TOÖ¹⁴] çehâr yâr-ı hümâm ve hulefâ-yı kirâmuñ daḥi ḥaseb-i şerîfleri ve neseb-i münîfleri ve müddet-i ḥilâfetleri ve vech-i vefâtları her birinüñ 'alâ ḥaddihî 'iyân ü beyân olunduḳdan ŝoñra Âl-i Ümeyye ve Âl-i 'Abbâsiyye ve Âl-i Eyyübiyye ve Âl-i Fâtımiyye ve Âl-i Türkiyye [TOÖ¹⁵] ve Âl-i Ŝaffâriyye ve Âl-i Sâmâniyye ve Âl-i Maḥmüdiyye ve Âl-i Deylemiyye ve Âl-i Selçuḳiyye ve Âl-i Ḳıssisiyye ve Âl-i Salḡuriyye ve Âl-i Ḥ'ârze-miyye ve Âl-i Cengiziyye'dür, bunlaruñ daḥi müddet-i salṭanatları ve aşl-ı¹ nesebleri ḳalil ü keşir sebt ü derc olına.

Bâdehû [T3^a] [TOÖ¹⁶] [D5^b] ﴿كُنْتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِالْمَعْرُوفِ﴾² sa'âdetiyle säyir selâtin-i taḥt-nişin ve ḥavâḳin-i ḥilâfet-temkînden mütefevviḳ ve mu'allâ olan pâdişâh-ı heft-kıŝver ve şehinşâh-ı baḥr ü berr ḥâzret-i Âl-i 'Oşmân sulṭân ibnü's-sulṭân pâdişâhımız Sulṭân Süleymân [TOÖ¹⁷] -ḥalledallâhu salṭanatehû ilâ inḳirâzi'z-zamân-ḥâzretlerine gelince neseb-i büzürgvârları [TK3^a] daḥi ḥâzret-i Nüh Peyḡamber'e - 'aleyhi's-selâm- ne vechle vuşul bulur ve zamân-ı cülûsları ve müddet-i salṭanatları ve fütühâtları ve vefâtları³ Hicret-i nebeviyyenüñ -şallallâhu 'aleyhi ve sellem- ḳaçıncı yılında vâḳi' olmuşdur, [TOÖ¹⁸] devletlü pâdişâhımız sa'âdetle taḥt-ı salṭanata cülûs itdüklerinden berü ḳuvvet-i ḳâhire-i cihân-bânî ve şevket-i bâhire-i şâhib-ḳırânî birle ne mıkḍâr memleket fetḥ olunup memâlik-i 'Oşmâniyye'ye mülḥaḳ ve munzamm olunmuşdur, küllisi müretteb ü mücedvel ve mühezzeb ü mufaŝŝal ma'lûm u mefhûm⁴ olunup ve evliyâ-yı [TOÖ¹⁹] 'izâm ve fuḳarâ-yı kirâmuñ daḥi tariḳ-i irŝadları ne ḥayŝiyyet ile ḥâzret-i Seyyidü'l-mürselîne mensüb olur, bunlaruñ daḥi fi'l-cümle zübdeleri bu dercede münderic olup bu mezkûrât

1 aşl-ı TO: aşl u T (2^{b/25}) D (5^{a/19}) TK (2^{b/25})

2 "Siz, insanların iyiliḡi için ortaya çıkarılmıŝ en hayırlı ümmetsiniz; iyiliḡi emreder, kötülükten meneder ve Allah'a inanırsınız." (Âl-i 'İmrân, 3/110)

3 ve vefâtları TO: - T (3^{a/3}) D (5^{b/5}) TK (3^{a/1})

4 ve mefhûm TO D (5^{b/7}) TK (3^{a/3}): - T (3^{a/5})

cüz'i işaretle zıkr olunup küllî taḥşiller ḥâsıl eyleyem. Egerçi işbu 'ilm-i tevārîḥde niçe şuḥuf-ı [TOÖ²⁰] cerîdeler inşâ' ve kütüb-i ḥarîdeler imlâ' eylemişlerdür, lâkin bu faḳîr ğavvâş olup ol geḫmiş selefûn taḫrîrâtları ve¹ te'lîfâtlarına ki her biri bir baḫrdür, ḫaldum ve nessâbuñ taşnîfâtları mecmû'âtlarına, anlaruñ daḫi her biri bir bostândur, içlerine girdüm gezdüm. Her² deryâdan bir dürr ve her bâğçeden [TOÖ²¹] bir gül derüp bu dürc-i 'acîbi derc eyledüm ve *Zübdetü't-Tevārîḥ* deyü nâm³ ḫodum. Mercûdur ki feres-i firâsete râkib ve 'aḫl-ı kiyâsete ğâlib olan erbâb-ı 'ilm ve aşḫâb-ı ḫilm nazar eyledüklerinde ḫalem-i inşâf-ı merḫamet ve ḫâme-i işlâḫ-ı 'inâyet ile ḫabḫ u ḫaḫâların taşḫîḫ idüp rûḫ-ı pür-fütûḫların [TOÖ²²] zıkr-i ḫayr ile yâd ve şevâb-ı cemîl ile şâd ideler ki "evvelü nâs evvelü'n-nâs" dur.⁴ Ve bu faḫîri daḫi⁵ du'â'dan yad ve şenâdan nâ-şâd itmeyeler inşâ'allâhu⁶ te'âlâ. Bi-mennihî ve keremihî. Âmin yâ mücîbe's-sâ'ilin ve yâ ḫayra'n-nâşırin. Temmet bi-'avnillâh.⁷

1 - TO D (5^{b/11}) TK (3^{a/6}): ve T (3^{a/8})

2 içlerine girdüm gezdüm. Her TO T (3^{a/8-9}) (TO'da bu kelimelerin bulunduğu yer fizikî olarak tamir görmüş olup "içlerine girdüm gezdüm. Her" kelimeleri kaybolmuştur.): içlerine girüp gezdüm. Her D (5^{b/12}) TK (3^{a/7})

3 nâm TO D (5^{b/13}) TK (3^{a/8}): ad T (3^{a/9})

4 evvelü'n-nâs" dur TO T (3^{a/11}) TK (3^{a/10}): evvelü'n-nâs D (5^{b/15}) ("evvelü nâs evvelü'n-nâs": "İlk unutan, ilk insandır.")

5 - TO: ḫayr T (3^{a/11}) D (5^{b/15}) TK (3^{a/10})

6 - TO T (3^{a/11}) D (5^{b/15}): tebâreke ve TK (3^{a/10})

7 Bi-mennihî ve keremihî. Âmin yâ mücîbe's-sâ'ilin ve yâ ḫayra'n-nâşırin. Temmet bi-'avnillâh TO: - T (3^{a/11}) D (5^{b/15}) TK (3^{a/10})

[MÜCMELÜ'T-TÛMÂR'IN MUKADDİMESİ]

[Y3^b] [B16^b] Şükr ü sipâs-ı bî-pâyân ol Sulţân-ı ins ü cân ve Hallâk-ı zemîn ü zamân hazretlerine lâyıķ u sezâvârdur¹ ki her çend selâţîn-i cihân ve havâķîn-i zamân ezimme-i fuḥûl-i 'aql u kiyâset ve e'inne-i ḥuyûl-i şehâmet ü şecâ'ati ḳabza-i iḳtidâr ve pençe-i ihtiyârlarında müşeyyed² ü müstaḥkem tıutup meydân-ı gîr-dâr ve evân-ı kâr-zârda cevân-ı iftiḥarla püyân ve Süleymân-ı bād-peymâya hem-'inân olsalar, mâ-dâm ki bedreḳa-i tevfiķ-i ezeli ve peyk-i te'yid-i lem-yezeli refiķ-i ṭariķ olmaya, mücerred tîz-revî-i bâregî-i fikr ü endişe ve cestî-i tekâver-i himmet-i celd-pîşe ile menzil-i murâda irişmek mümkin olmaz.

Bejt: عنان رخش سعادت زمام توسن بخت
بدست قدرت باریست آشکار و نهان³

Ve şalavât-ı bî-ķiyâs-ı firâvân ol ḥabîb-i Yezdân ve maḥbûb-ı maḥlûķ-ı kevn ü mekân cenâbına ki ne deñlü devrânun Nerîmân ve Destânları 'arşa-i veġâ ve ma'reke-i heycâda ḍarbet-i tiġ u sinân ve ḥançer ü gürz-i girânla cüvân-merdlik da'vâsın ve yegânelik ġavġâsın etseler, tâ ki maḥz-ı 'inâyet-i Rabbü'l-'âlemîn ve kemâl-i şıdķ u yaķîn ile ol ser-çesme-i hidâyet ve medîne-i 'ilm [B17^a] ü ḥikmetün zülâl-i yenbû'-ı dîn-i metîninden şerbet-i imân nüş itmeyeler, yalınız ḳuvvet-i bâzû ve ṭâķat ü nîrûyla maḳşad-ı aḳşâ-ya ulaşmaķ el virmez.

Bejt: هزار رستم دستانیان بو جهلی [Y4^a]
بروز معرکه اش پا شکسته تا داستان⁴

Ve âl ü aşḥâb ve tâbî'in ü ebrâruna -rıḍvânullâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'in ve 'anı't-tâbî'in ve tâbî'i't-tâbî'in ilâ yevmi'd-dîn- ki cümlesi nücûm-âsâ delîl-i râh-ı hüdâ ve reh-nümâ-yı sebîl-i *مَنْ عَمِلَ صَالِحًا فَلِنَفْسِهِ وَمَنْ أَسَاءَ سَاءَ* 5 olup zühd ü şalâḥla hengâm-ı ceng ü âşûb ve hengâme-i sitîze vü ḥurûbda niçe ḳahramânları ḳahr u emânla rûy-ı zemînden bî-nâm ü nişân ve mâl ü mülklerin tu'me-i şîrân-ı İslâmiyân ḳılımlışlardır.

1 sezâvârdur B (16^{b/2}): sezâdur Y (3^{b/2})

2 müşeyyed B (16^{b/4}): müştedd Y (3^{b/4})

3 "Mutluluk küheylanının dizgini, yuları baht kısırağının / Gizli ya da açık, kudret elindedir cenab-ı Hakk'ın"

4 "Bin destansı Rüstem gibi bu nadanlar / Savaş gününde kırktır el ve ayaklar"

5 "Kim iyi iş yaparsa faydası kendinedir, kim de kötülük yaparsa zararı yine kendinedir." (Câsiye, 45/15)

Beyt: جمیع صحب هدایش بوقت سربازی
ریوده گوی بیچوگان تیغ از عدوان¹

Ve ba’d, çün tebâşîr-i devlet-i rûz-efzûn, selâtin-i Âl-i ‘Oşmân -*ğaferrallâhu li-eslâfihim ve ebbede hilâfete ahlâfihim*- tevfiğ-i Rabbânî ve te’yîd-i Sübhânî birle ufğ-ı şubh-ı sa’âdetden tâbân u dirahşân olup mehce-i ‘ilm-i ‘âlem-gîrleri hürşîd-i rahşân mânendi cihân ü cihâniyâna şu’le şalup zerrât-ı devrân ve hâk-i nişînân-ı nâ-peydâyı nümâyân idüp bevâdî-yi küfri zulmet-i şirkden züdüde ve ser-i a’dâ-yı dîn hâk-i mezellete bırağmağla ehl-i İslâm’ı müreffeh ü âsüde-hâl kıldıklarınun icmâl-i vakâyi’i ba’zı fuzalâ tûmâr-ı nesebnâme-i ‘aliyyelerinde tahtîr ü taştîr idüp tetimme-i sevânihi daği bende-i kemîne-i şenâ-hûân, nâzım-ı şehname-i hâkânî Loğmân bin [B17^b] Seyyid Hüseyn el-Âşûrî el-Hüseynî -*ğaferrallâhu lehû ve li-ecdâdihî*- dâ’îlerine tekmiî için fermân-ı kazâ-cereyân şudür bulduğda ber-vech-i me’mûr kudret irişdikce mâ-vağa’a hâlâtı zey-i tûmâr-ı ‘âlî-mıkdârda derc ü şebt kılınup bi-‘inâyetilâhi ve tevfiğihî beyâz olunduğdan şoñra hazret-i ferd-i kâmil ve hudâvend-i bî-mişl, hûâce-i cihân ve mağdûm-ı [Y4^b] ‘âlemiyân

Beyt: Vağîd-i dem ü ferîd-i zamâne Sa’düddîn
Ser-i efâzıl-ı devrân hıdîv-i ehl-i zamân

-*edâmallâhu te’âlâ eyyâme ‘umrihi ve efdâlihî*- hazretlerinin nazar-ı şerîflerine müte’allik olmağla biğâ’at-i müzcât, tesliye-i havâtır için nev’â mağbûl-i tab-ı nağğâd-ı ‘âlî olmağ şeklinde² bir şüreti müsveddeden ihrâc olunup cenâb-ı ni’amü’l-me’âblarına ibrâz olunmasına iş’âr buyurılmağın icâben li-mes’ûlihîm irtikâb ü i’tizâr olındı.

Beyt: سزد بسوی تو گوید که عرض کالا کن
زروی تجربه و لطف خواجه دوران
مباش غره بفرمانبری بگویی عذر
که هان متاع فقیرانهام یقین لقمان

1 “Cümle ashap askerlik vaktinde onun hidayeti sayesinde / Kılıç çevgânıyla düşmanlardan topu kaptı”

2 - B (17^{b/8}): mücmelen Y (4^{b/4})

بنزد اهل خرد فى المثل بآن ماند
که کاربان ببرد بار زیره بر کرمان¹

Ma‘a hâzâ pîrâmen-i dâmen-i kerem-i ‘ayb-pûşlarına teşebbûş olunup vâkı‘ olan ıuşûr, ıalem-i ihsânlarıyla ıslâh-pezîr olmak ümmîdine bir muıaddime ve on iki faşl ve bir hâtıme ile tertîb kıılınup *Mücmelü’î-Tümâr* deyü tesmiye olındı. Ve’l-‘avnü minallâh.

1 “Sana biri derse ki malını sun, sana bu yaraşır / Zamanın efendisinin tecrübesi ve lütfu sayesinde / Mağrur olma itaat ile özrünü dile getir / Ki işte fakîrâne sermayem şüpheşiz budur ey Lokmân / Akıl sahipleri yanında bu darbimeseldeğine benzer / Ki kervan Kırmân’a kimyon yükü götürdü.” (Kırmân kimyonuyla meşhur olduğu için oraya kimyon götürmenin faydasız bir iş olduğunu anlatıyor).

[OSMANLILARIN ORTAYA ÇIKIŞI]

[TOZ¹] [T58^a] [B29^a] [Y21^a] [D142^b] [TK71^a] Hicret-i nebeviyyenün -‘*aleyhi’s-selâm*-² altı yüz yetmiş altısında [676/1277] Mısr sultânı olan Melikü’z-Zâhir Baybars diyâr-ı Rûm’a ‘azm idüp Elbistân kırbında Tatar ile muhârebe-i ‘azîm itdükden sonra Pervâne dimekle meşhûr olan Mu’inüddîn Süleymân bin ‘Alî bin Muḥammed Muḡal ki Berke Ḥân bin Tuşî Ḥân bin³ Cengiz Ḥân ki fasilyus⁴ tekfur⁵ elinden İstanbul’ı almışdı, Pervâne Rûm’da anuñ nâyibiydi.⁶ Tatar şınuḡda mezbûr Pervâne kaçup kırtuldu. Mısr sultânı dönüp Ḳayşariyye’ye gelüp huṡbeyi kendü adına⁷ okutdı. Abaḡa Ḥân “Pervâne Mısr sultânıyla müttefikdür.” deyü tıutup Pervâne’yi⁸ kıatl eyledi. Bundan sonra⁹ Muḡal [TOZ²] İrân’a müstevlî oldu, Etrâkdan bir tâyife Muḡal’dan kaçup Ermenâk civârında¹⁰ mütemekkin

- 1 TO’da bu bölüm T şeklinde bir form hâlinde, tomarın baş tarafına doğru yani ters doğrultuda yazılmış 10 uzun ve 48 kısa satır olmak üzere toplam 58 satırdır. Transkribe metinde satır numaraları, uzun satırlarda atlanmadan, kısa satırlarda ise her beş satırda bir olacak şekilde gösterilmiştir.
- 2 Hicret-i nebeviyyenün -‘*aleyhi’s-selâm*- TO (T58^a)’da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zıkr-ı hükâm-ı muhtelif-i Rûm ve istiḡrâr-ı Sultân ‘Osmân-ı ferruḡ-rûsum” yazılıdır. T (58^{a1}): Râbıta-i şâniye: Ḳaramanoḡullarınuñ icmâl-i ahvâleri beyânında *Nesebnâme-i Hümayûn*’da muşarraḡdur ki Hicret-i nebeviyye -‘*aleyhi’s-selâmü ve’t-taḡiyye-nûn* B (29^{a1-2}) Y (21^{a1-2}) / Ḳıssa der-sebeb-i zuhûr-ı Ḳaramaniyân ve der-beyân-ı hurûc-ı ‘Osmâniyân -*rahimehümmüllâh*- Hicret-i nebeviyyenün -‘*aleyhi’s-selâm*- D (142^{b1}) / Ḳıssa der-sebeb-i hurûc-ı Ḳaramaniyân-ı bi-emân ve der-beyân-ı zuhûr-ı ‘Osmâniyân-ı kişver-sitân -*ḡaferallâhu eslâfehüm ve eyyede aḡlâfehüm*- Hicret-i nebeviyyenün -‘*aleyhi’s-selâm*- TK (71^{a1-2})
- 3 Muḡal ki Berke (B, Y, D ve TK’de “Berket”) Ḥân bin Tuşî Ḥân bin TO B (29^{a5}) Y (21^{a5}) D (142^{b3}) TK (71^{a2}): k[i] Berket Ḥân bin Tuşî Ḥân T (58^{a2}) (Tuşî Han, Altın Orda Devleti hanlarından Berke Han’ın babası Cuci Han’dır. Berke Han hakkında geniş bilgi için bk. Enver Konukçu, “Berke Han”, *TDV İA*, c. V, İstanbul 1992, s. 506-507.)
- 4 fasilyus tekfur: Fasilyus, Rumca imparator manasındaki “basileus” kelimesinin Osmanlı kaynaklarında geçen şeklidir. Tekfur kelimesinin tekfur, tekur, tekir okunuşları da vardır. Bir görüşe göre Bizans imparatoru Nikiforos’un adından gelen “nikifor” kelimesinin “نکفور” yerine “تکفور” yazılmış hâlidir. *Lehce-i ‘Osmânî*’deki açıklamaya göre ise taḡ taşıyan manasındaki Ermenice “takavor” veya “tacavor” veya efendî, tâbi olunan manasındaki Rumca “tekir” kelimelerinin bozulmuş hâlidir (Ahmed Vefik Paşa, *Lehce-i ‘Osmânî*, c. I-II, İstanbul 1306, I, s. 300, II, s. 1030). Burada bahsedilen fasilyus tekfur, 1259-1282 yılları arasında hüküm süren Bizans imparatoru VIII. Mikhaîl Palaiologos’tur (ö. 1282).
- 5 tekfur TO T (58^{a2}) D (142^{b3}) TK (71^{a3}): tekfur B (29^{a6}) Y (21^{a6})
- 6 nâyibiydi TO B (29^{a7}) Y (21^{a6}) TK (71^{a3}): nâyibdi D (142^{b4}) T (58^{a2})
- 7 huṡbeyi kendü adına TO T (58^{a3}): kendü adına [Y21^b] huṡbe B (29^{a8}) Y (21^{a7-21^{b1}}) D (142^{b5}) TK (71^{a3})
- 8 Pervâne’yi TO T (58^{a3}) D (142^{b5}) TK (71^{a4}): - B (29^{a9}) Y (21^{b1})
- 9 - TO T (58^{a3}) D (142^{b5}) TK (71^{a4}): ki B (29^{a9}) Y (21^{b2})
- 10 Etrâkdan bir tâyife Muḡal’dan kaçup Ermenâk civârında TO T (58^{a4}) D (142^{b6}) TK (71^{a4}): Etrâküñ bir meşhûr tâyifesi Muḡal’dan kaçup Ermenâk civârında ki Ḳayşariyye kırbında bir kaçabadur B (29^{a9}) Y (21^{b2})

olup anda Varsağ'la müdürâ¹ iderlerdi. Ol Varsağ'ın re'islerine Nüre Şüfi dirlerdi. Evlâdi çok olup ulu oğluna Karaman dirlerdi, tüvânâ kişiydi. Ol göçer ulu tayife² Nüre Şüfi'ye gelüp “Oğluñ Karaman'ı bize vir. Üzerimüze hâkim ve emîr olup bizi zabt eylesün.” didiler. Nüre Şüfi daği râzî olup Karaman'ı alup beg idindiler. Bir gün Ermenâk kâfiri panayırlarında iken Karaman tevâbi'iyile fırsat bulup kâfiri başup kırıp daği gelüp Ermenâk [B29^b] Kâl'ası'na mâlik oldılar. [TOZ³] Sulţân 'Alâ'eddîn Karaman'ın secâ'atin işidicek Karaman'a kılıç kuşatdı. Ba'de zamânin Sulţân 'Alâ'eddîn vefât idüp Karaman daği göçdi. Oğlı Mehemmed kalup³ Ermenâk'da cülüs kıldı. Tâ şuña degin⁴ ki Ğiyâsüddîn Keyhüsrev bin Kılıç Arslan zamânında Rûm'da feterât olup sulţân-ı Mısr yine gelüp Toğat'ı⁵ dileyüp Pervâne ki Muğal öldürmişdi, Konya hâlî olmağın Cimri-i Hârici'yi vezir idinüp⁶ Konya'ya müstevli oldı. Ve Ğiyâsüddîn⁷ ki Loras Tağı'nda yaylağda idi, kovup şahibüñ⁸ Karaşışarı'na koydı. Ba'dehü Şahibü's-Sa'id Şemsüddîn [Cüveynî]⁹ Sulţân Ğiyâsüddîn ile gelüp Karaman [TOZ⁴] oğlı Mehemmed Beg veziri¹⁰ olan Cimri-i Hârici'yi¹¹ uydurup Konya'dan kaçdılar. Şoñra [Y22^a] Ğiyâsüddîn¹² Mehemmed Beg'i iki karındaşıyla vezirini¹³ tutup depeledi. Böyle olıcağ Mehemmed Beg'ün beşikde¹⁴ Maħmüd adlu bir oğlı kıldı. Tâ ki büyüyüp racüliyyete iricek taht-ı Ermenâk'da

1 müdürâ TO T (58^{a/4}) D (142^{b/6}) B (29^{a/12}) Y (21^{b/4}): medâr TK (71^{a/4})

2 göçer ulu tayife TO T (58^{a/5}) D (142^{b/7-8}) TK (71^{a/5}): göçer Tatar mezbür B (29^{a/13-14}) / göçer ulu Tatarlar mezbür Y (21^{b/6})

3 Oğlı Mehemmed kalup TO T (58^{a/7}) D (142^{b/11}) TK (71^{a/8}): Ve Karaman oğlı Mehemmed B (29^{b/3}) Y (21^{b/11-12})

4 şuña degin TO T (58^{a/7}) D (142^{b/12}) TK (71^{a/8}): şu zamâna dek B (29^{b/3-4}) Y (21^{b/12})

5 - TO D (142^{b/13}) TK (71^{a/9}) T (58^{a/8}): andan B (29^{b/5}) Y (21^{b/14})

6 Pervâne ki Muğal öldürmişdi, Konya hâlî olmağın Cimri-i Hârici'yi vezir idinüp TO T (58^{a/8}) D (142^{b/13}): Pervâne'nün ki Muğal öldürmişdi, hayfın taleb eyledi. Ol hengâmede Konya hâlî olmağın Mehemmed bin Karaman, Cimri-i Hârici nâm kimesneyi ki Âl-i Selçuk'dan İstanbul tekfûrına varan Sulţân İzzüddin'ün oğlı Ğiyâsüddîn Siyâvus nâmın kendüye dağınup ken[đin] padişah idinüp ve kendüsi veziri olup B (29^{b/5-7}) / Pervâne'nün ki Muğal öldürmişdi, hayfın taleb eyledi. Ol hengâmede Konya hâlî olmağın Mehemmed bin Karaman, Cimri-i Hârici nâm kimesneyi vezir idinüp Y (21^{b/14-16}) / Pervâne ki Muğal öldürmişdi, Konya Cimri-i Hârici'yi vezir idinüp TK (71^{a/9})

7 Ğiyâsüddîn TO T (58^{a/8-9}) D (142^{b/14}) TK (71^{a/9}): Ğiyâsüddîn'i B (29^{b/7}) Y (21^{b/16})

8 şahibüñ TO T (58^{a/9}) D (142^{b/14}): şahibin B (29^{b/8}) Y (21^{b/17}) TK (71^{a/9})

9 چونی TO T (58^{a/9}) TK (71^{a/10}): چولی B (29^{b/9}) Y (21^{b/11}) / چوی D (142^{b/15})

10 veziri TO T (58^{a/9}) Y (21^{b/19}) TK (71^{a/10}) D (142^{b/15}): sulţân B (29^{b/9})

11 - TO T (58^{a/9}) D (142^{b/15}) TK (71^{a/10}): kendüye B (29^{b/10}) Y (21^{b/19})

12 - TO T (58^{a/10}) D (142^{b/16}) TK (71^{a/10}): gelüp Karaman oğlı B (29^{b/11}) Y (22^{a/1})

13 vezirini TO T (58^{a/10}) D (142^{b/16}) TK (71^{a/11}): ve Cimri-i Hârici nâm sulţanı B (29^{b/11}) / ve Cimri Hârici nâm vezirini Y (22^{a/1-2})

14 - TO T (58^{a/10}) D (142^{b/16}) TK (71^{a/11}): ancağ B (29^{b/12}) Y (22^{a/2})

cülüs eyledi. Böyle olıcağ Mes'ud bin Keykâvus bin Keyhüsrev bin Keykubâd ta'allukâtıyla¹ gemiye binüp bilâd-ı H'ârzem'e² ve andan Qırım'a³ ve andan melik-i Tatar Abaqa Hân bin Hülâgü Hân yanına vardı. Abaqa⁴ Hân Mes'ud'ı Ermeniyye'ye ve Sivas'a ve Malâtiyye'ye beg eyledi. Ba'dehü Olcayto Hân bin Argun Hân katlı idüp devlet,⁵ Selçuqiyye'den [D143^a] münkaṭı' [B30^a] oldu. [TOZ⁵] Ehl-i Rüm⁶ fırkası müteferriḳ olup her fırkaya bir melik ve bir sikke ve her medîneye bir emîr ve bir huṭbe olup⁷ Aydın ilinde kışlayan göçer evlüye⁸ Aydın-oğlı mutaşarrıf oldu. Ve Menteşe ve Hamîd ki Selçuqiyye begleri oğlanları ellerinde idi, ol memâlike anlar müstevli olup Teke ve İgde ki kethüdâsı oğullarıdır, Şaruḥân ve Qaresi ki Sulṭân Maḥmûd nökerlerindendir, Qaşamoniyye'ye varınca her biri bir memlekete müstevli oldılar. Ve İsfendiyâr'uñ atası Kötürüm Bâyezîd daḥi ulalup⁹ Qaraman oğlanları ehl-i Şâm mu'avenetiyle Lârende'yi alup lâkin 'Osmân Ğâzî, Ğâzân Hân zamânında Rüm'dan ḳal'a-i Bilecük'i ve¹⁰ yedi

- 1 te'allukâtıyla TO T (58^{a/11}) D (142^{b/18}) TK (71^{a/12}): müte'allikâtıyla B (29^{b/14}) Y (22^{a/4})
- 2 خوارزمه TO T (58^{a/11}) B (29^{b/14}) D (142^{b/18}) TK (71^{a/12}): خورزمه Y (22^{a/4})
- 3 قومه TO T (58^{a/11}) D (142^{b/18}) TK (71^{a/12}): قومه B (29^{b/15}) Y (22^{a/5})
- 4 melikü't-Tatar Abaḳ Hân bin Hülâgü Hân yanına vardı. Abaḳ TO T (58^{a/11}): melik-i Tatar Abaḳ Hân bin Hülâgü Hân yanına vardı. Abaḳa B (29^{b/15}) Y (22^{a/5}) / melikü't-Tatar Abaḳ D (142^{b/18}) TK (71^{a/12})
- 5 katlı idüp devlet TO T (58^{a/11}) D (142^{b/19}) TK (71^{a/13}): anı katlı idüp devlet ve salṭanat B (29^{b/17}) Y (22^{a/7})
- 6 Ehl-i Rüm TO T (58^{a/12}) D (143^{a/1}) TK (71^{a/13}): Ve ehl-i Rüm'uñ B (30^{a/1}) Y (22^{a/8})
- 7 melik ve bir sikke ve her medîneye bir emîr ve bir huṭbe olup TO T (58^{a/12-13}) D (143^{a/1-2}): beg ve bir sikke ve her medînedeki bir melik ve bir huṭbe olup B (30^{a/1-2}) Y (22^{a/8-9}) / melik ve bir sikke ve her medîneye bir emîr ve bir huṭbe okınup TK (71^{a/13-14})
- 8 evlüye TO T (58^{a/13}) D (143^{a/2}) TK (71^{a/14}): eve B (30^{a/3}) Y (22^{a/9})
- 9 ulalup TO T (58^{a/14}) B (30^{a/6}) D (143^{a/4}): ulalup ve andan Y (22^{a/13}) / ulanup TK (71^{a/16})
- 10 - TO T (58^{a/15}) D (143^{a/5}) TK (71^{a/16}): ba'zı kıla'ı daḥi alup Sulṭân 'Alâ'eddîn Mes'ud bin Keykubâd bin Ferâmürz bin Keykâvus ki 'Alâ'eddîn-i şânîdür, (Burada kastedilen Anadolu Selçuklu sultanı, 1298-1302 tarihleri arasında hüküm süren ve Osman Gazi'ye beylik vermiş bir hükümdar olarak tanınan Alâeddin Keykubad III b. Ferâmürz b. İzzeddin Keykâvus II b. Gıyâseddin Keyhüsrev II olmalıdır.) anuñ tarafından beg iken ba'de zamânın te'yîd-i İlahî ile pâdişâh oldu ki râbîṭâ-i şâlişede icmâlen zıkr olunur inşa'allâh. Ammâ Sulṭân 'Alâ'eddîn [Araya sehven "bin" yazılmıştır. Nitekim ileriki satırlarda "Keykubâd bin Keyhüsrev" yazılarak bunun "'Alâ'eddîn-i evvel" olduğu belirtilmiştir: TO (Z⁶) T (58^{a/17-18}) B (30^{b/15-16}) Y (22^{b/17-18}) D (143^{a/10}) TK (71^{a/19})] Keykubâd bin Keyhüsrev ki Sulṭân 'Alâ'eddîn-i mâzîdür, aña Erṭuḡrıl irişüp 'Osmân Ğâzî aña irişmemişdür. Ve Qaramanoğulları [Y22^a] egerci 'Âl-i 'Osmân ile çoḳlık zaman yılan balığı gibi gâh maḥabbet ve gâh 'adâvet ve gâh qarâbet ve gâh ḡarâbet ve gâh 'işyân ve gâh iṭâ'ât üzere olup zâhirleri ittifaḳ ve bâṭınları nifaḳdan ḡâlî olmazdı. Ve dâyimâ ﴿بِقَوْلِهِمْ مَا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ ["Onlar kalplerinde olmayan dilleriyle söylediler." (Fetih, 48/11)] ḡâlâtı anlardan müşâhade olmaḡla Haḳḳ te'âlânın ḡadabına mazḡar düşüp [B30^b] ﴿إِنَّ اللَّهَ لَا يَغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ﴾ ﴿يَغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ﴾ ["Bir toplum kendilerindeki özellikleri deḡiştirince kadar Allah, onlarda bulunanı deḡiştirmez." (Ra'd, 13/11)] üzere salṭanatları münḳariz olup evvelâ vilâyet-i Qaraman ba'dehü Mişr ve Şâm ve Qayrevân ve 'Arab ve 'Acem ve Laḡsâ ve Van ve Kefe ve ḡudûd-i Ḥâcî Terḡân ve Engürîs ve Boḡdan ve Efrenc ve Alaman ve ekşer-i İrân ve Türân, selâṭin-i 'Âl-i 'Osmân-ı kişver-sitâne meftûḡ u musaḡḡar oldu. Elḡamdü lillâhi veş-şükrü lehü.

Râbîṭa-i şâlişe: 'Osmân Ğâzî -'aleyhi'r-raḡme-nûñ icmâlen *Nesebnâme-i Hümâyûn*'ları ṭümârında zıkr

kal'ayı daği almışdı, [TOZ⁶] ol vaqt Mıŝır'da ħalife¹ Ĥakim bi-Emrillāh² ve Mıŝır sultānı Muĥammed Qalavun'dı. Malāṭıyye'ye ve Sivas'a³ ve Ĥarbut'a beg, Mes'ud bin Keykāvus ve bilād-ı Qonya'ya ve sevāḫil ve Anqara'ya⁴ Mes'ud'un qarındaŝı oğlı Sultān 'Alā'eddin⁵ emir idi. 'Oŝmān Ġāzī bunların zamānında Sultān 'Alā'eddin'den qılıç qūŝanup atası Ertuğrıl tarıķı üzerine nefsinı ğazāya ŝarf iderdi. Sāyir mülük ve selāṭin gibi bilād-ı Mü'minine müteğallibe⁶ olmayup maḫzā cihād ü ğazāda oldukları eclden bunlara ğāzī didiler. Ve daği ma'lūm ola ki Keykubād bin Keyḫüsrev ki Sultān 'Alā'eddin-i evveldür,⁷ aña Ertuğrıl Ġāzī iriŝmişdür. Ve⁸ Mes'ud bin Keykubād bin Ferāmürz bin [TOZ⁷] Keykāvus ki 'Alā'eddin-i ŝānīdür,⁹ aña 'Oŝmān Ġāzī [B31^a] iriŝmişdür.¹⁰

Ve bu¹¹ 'Oŝmān Ġāzī'nün *-raḫmetullāhi te'ālā 'aleyhi raḫmeten vāsi'aten-* nesebi büzürgvārı¹² Ođuz Ĥān bin Qara Ĥān'a ve andan Yafeŝ bin Nūḫ *-'aleyhi's-selām-*a iriŝür ki ŝebt olunmuşdur. Ba'zılar¹³ dimiŝler ki Qara Ĥān'dan murād 'İŝ'dür ve Ođuz Ĥān, 'İŝ bin İŝḫāq bin İbrāḫim *-'aleyhi-me's-selām-* evlādındandır. Ve *Nesebnāme* tūmārın yazan kimesne dimiŝ ki

olınan silsile-i 'aliyyeleri beyānındadır.

Ve çün 'Oŝmān Ġāzī *-raḫimehullāh-* Ġazan Ĥān-ı Cengiz zamānında Rüm'da kal'a-i Bilecük B (30^{a/8}-30^{b/8}) Y (22^{a/15}-22^{b/11})

- 1 ħalife TO T (58^{a/15}) B (30^{b/8}) D (143^{a/6}) TK (71^{a/17}): - Y (22^{b/12})
- 2 - TO T (58^{a/15}) D (143^{a/6}) TK (71^{a/17}): el-'Abbāsī B (30^{b/9}) Y (22^{b/12})
- 3 Malāṭıyye'ye ve Sivas'a TO T (58^{a/15}) D (143^{a/6}) TK (71^{a/17}): Malāṭıyye ve Sivas B (30^{b/9}) Y (22^{b/12})
- 4 ve bilād-ı Qonya'ya ve sevāḫil ve Anqara'ya TO T (58^{a/16}) D (143^{a/7}) TK (71^{a/17}): olup bilād-ı Qonya ve sevāḫil ve Anqara ya'nī Engüriyye'de B (30^{b/10-11}) / olup bilād-ı Qonya ve sevāḫil ve Anqara ya'nī Engüri'ye dek Y (22^{b/13})
- 5 'İzzeddin TO T (58^{a/16}) D (143^{a/7}) TK (71^{a/18}): 'Alā'eddin B (30^{b/11}) Y (22^{b/14})
- 6 müteğallibe TO T (58^{a/17}) D (143^{a/9}) TK (71^{a/19}): müteğallib B (30^{b/14}) Y (22^{b/16})
- 7 Alāeddin Keykubad I, Giyāseddin Keyḫüsrev I'in oğlu olup 1237'de vefatına kadar hüküm sürmüŝtür. Alāeddin Keykubad I hakkında daha fazla bilgi için bk. Faruk Sümer, "Keykubad I", *TDV İA*, c. XXV, Ankara 2002, s. 357-359.
- 8 Ve TO T (58^{a/18}) D (143^{a/10}) TK (71^{a/20}): - B (30^{b/16}) Y (22^{b/18})
- 9 Burada kastedilen Anadolu Selçuklu sultanı, 1298-1302 tarihleri arasında hüküm süren ve Osman Gazi'ye beylik vermiş bir hükümdar olarak tanınan Alāeddin Keykubad III b. Ferāmürz b. İzzeddin Keykāvus II b. Giyāseddin Keyḫüsrev II olmalıdır. Kendinden sonra, önceki hükümdar olan amcası Giyāseddin Mesud II ikinci defa tahta geçerek 1308'e kadar hüküm sürmüş ve bu tarihte de Anadolu Selçuklu Devleti sona ermiştir. Alāeddin Keykubad III hakkında daha fazla bilgi için bk. Faruk Sümer, "Keykubad III", *TDV İA*, c. XXV, Ankara 2002, s. 359-361.
- 10 - TO T (58^{a/18}) D (143^{a/11}) TK (71^{a/20}): niçe ki [Y23^a] zikr olındı B (31^{a/1}) Y (22^{b/19}-23^{a/1})
- 11 bu TO B (31^{a/1}) Y (23^{a/1}) D (143^{a/11}) TK (71^{a/20}): - T (58^{a/18})
- 12 büzürgvārı TO B (31^{a/2}) Y (23^{a/2}) D (143^{a/12}) TK (71^{a/21}): büzürgvārları T (58^{a/19})
- 13 şebt olunmuşdur. Ba'zılar TO T (58^{a/19}) D (143^{a/12-13}) TK (71^{a/21}): *Nesebnāme*'de yazıldığı üzere şebt ü derc olındı. Lākin B (31^{a/3-4}) Y (23^{a/3-4})

“Bu sözi diyenler¹ haḩā itdiler. Zīrā ‘İş, Rüm-ı aşğar atasıdır ki Rüm-ı şānīdür. Ammā² Oğuz ve Türk ve Muğal ve Rüm-ı ülā, evlād-ı Yāfeḩ’ dendür.”

Şol vaḩt ki Sulṩān Maḩmūd-ı Sebüktegin, Āl-i Selçuḩ’ı yüz biñ mıḩdār Etrākla ḩorāsān’a geḩürdi, Āl-i Selçuḩ’a müntesib³ olan Etrākdan Gök Alp ḩān evlādından ṩavarlu [TOZ⁸] ve uruzlu bir⁴ ṩayife belde-i Aḩlāṩ’a nüzül idüp Cengiz⁵ ḩurücına degin anda ḩalmışlardı. Cengiz ki⁶ ḩicret’ün altı yüz on altısında [616/1219] ḩurüc idüp ve ḩıṩay vilāyetinden gelüp Yemen’e ve Sīstān’a tā Belḩ’e dek musallaṩ olup ḩ’arzem Şāḩ elinden vilāyetlerin alup andan Belḩ’i ve Bağdād’ı⁷ ḩarāb idüp ve ‘Abbāsileri ḩılıḩdan geḩürmişdi. Bilād-ı ‘Acem’den göḩer evli elli biñ mıḩdār ḩāne olup⁸ re’isleri Süleymān Şāḩ⁹ bin ḩaya Alp ile Rüm diyārına geldiler. Ve ol zamān¹⁰ Selāḩıḩadan Sulṩān ‘Alā’eddīn-i [B31^b] evvel¹¹ ‘Acem’den gelüp [D143^b] Rüm’da pādīşāhdı, zıkr olan göḩer evlüler Rüm’da ve Erzincan’da¹² yazlayup ve ḩışlayup eṩrāfuñ keferesinden¹³ [TOZ⁹] alup ḩaparlardı. Şoñra müzāyaḩa-i emkineden yine vaṩan-ı aşıyyelerine rüḩü idüp Ca’ber ḩal’a-sı öñüne geldüklerinde [Y23^b] Furāt kenārında Süleymān Şāḩ geḩit ṩaleb idüp atın şuya depdi. Nāğāḩ muḩāṩara yer imiş, at yıḩılıp Süleymān Şāḩ anda şuya ḩarḩ oldu.¹⁴ ḩıḩarup ḩal’a-i Ca’ber’ün altında defn eylediler.¹⁵ Ol araya şimdi Mezār-ı Türk dirler.¹⁶ Ol ṩayifeden bir mıḩdārı anda

- 1 - ‘aleyhime’s-selām- oğlıdur. Ammā TO: -‘aleyhi’s-selām- oğlıdur. Ammā T (58^{a/20}) D (143^{a/13}) TK (71^{a/22}) / -‘aleyhime’s-selām- evlādındandır. Ve *Nesebnāme* ṩümārın yazan kimesne dimiş ki “Bu sözi diyenler B (31^{a/3-4}) Y (23^{a/3-4})”
- 2 şānīyedür TO T (58^{a/20}) D (143^{a/14}) TK (71^{a/22}); şānīdür. Ammā B (31^{a/7}) Y (23^{a/7})
- 3 ḩosarān’a geḩürdi, Āl-i Selçuḩ’a müntesib TO D (143^{a/15}) TK (71^{a/23}): ḩosrevān’a geḩürdi, Āl-i Selçuḩ’a müntesib T (58^{a/21}) / ḩorāsān’a ya’nī Türān’dan İrān’a geḩürdi, Āl-i Selçuḩ’a tābi’ B (31^{a/9}) Y (23^{a/8-9})
- 4 bir TO T (58^{a/21}) D (143^{a/16}) TK (71^{a/23}): nām iki B (31^{a/10}) Y (23^{a/10})
- 5 - TO T (58^{a/21}) B (31^{a/11}) Y (23^{a/10}) D (143^{a/16}): ḩān TK (71^{a/24})
- 6 Cengiz ki TO T (58^{a/21}) D (143^{a/16}) TK (71^{a/24}): Ve ḩaçan ki Cengiz B (31^{a/12}) Y (23^{a/11})
- 7 - TO T (58^{a/22}) D (143^{a/18}) TK (71^{a/25}): oğlı ḩülāğü alup B (31^{a/14}) Y (23^{a/13})
- 8 olup TO T (58^{a/23}) D (143^{a/19}) TK (71^{a/25}): ḩalḩup B (31^{a/16}) Y (23^{a/15})
- 9 Şāḩ TO T (58^{a/23}) B (31^{a/16}) D (143^{a/19}) TK (71^{a/26}): - Y (23^{a/15})
- 10 Rüm’a geldiler. Ol vaḩt TO T (58^{a/23}) D (143^{a/19}) TK (71^{a/26}): Rüm diyārına geldiler. Ve ol zamān B (31^{a/17}) Y (23^{a/15-16})
- 11 ‘Alā’eddīn-i evvel TO T (58^{a/23}) D (143^{a/19}): ‘Alā’eddīn-i evvel ki B (31^{b/1}) Y (23^{a/16}) / evvel TK (71^{a/26})
- 12 Rüm’da ve Erzincan’da TO D (143^{b/1}) TK (71^{a/26}): Rüm ve Āzerbaycān’da T (58^{a/24}) / Rüm ve Erzincan’da B (31^{b/2}) Y (23^{a/17}):
- 13 - TO T (58^{a/24}) D (143^{b/1}) TK (71^{a/27}): ḩānāyim B (31^{b/2}) Y (23^{a/18})
- 14 - TO T (58^{a/25}) B (31^{b/6}) Y (23^{b/2}) D (143^{b/3}): Merḩüm Süleymān Şāḩ’ı TK (71^{a/28})
- 15 - TO T (58^{a/26}) D (143^{b/4}) TK (71^{a/29}): Ve B (31^{b/7}) Y (23^{b/3})
- 16 - TO T (58^{a/26}) D (143^{b/4}) TK (71^{a/29}): Ve B (31^{b/7}) Y (23^{b/3})

mütemekkin ba'zısı beriyye cânibine gitdiler ki şimdi anlara Şâm [TK71^b] Türkmanı dirler.¹ Ve ba'zısı Rüm'a vardılar. Şimdi Rüm'da göçer evlüler anlarıñ neslindendür.

Eyle olıcağ Süleymân Şâh'ın dört oğlu kaldı. Biri ki Ertuğrul'dur, qarındaşı Tundar'la [TOZ¹⁰] ve dört yüz mıkdar göçer evlü 'aşayiriyle² Furât başında Pasın³ Ovası'na ve Sürmelü Çukuru'na vardılar. Ol iki qaradaşları [T58^b] ba'zı Etrâkla vağanlarına rücu' eylediler. Bir müddetden sonra Ertuğrul Rüm'a 'azm idüp Anqara'ya qarib Qaracağ'a⁴ nüzül eyledi.

Andan Sulţânöyüğü'ne⁵ giderken ittifağ Sulţân 'Alâ'eddin Tatar ile ceng iderlerimiş. Ertuğrul dört yüz mıkdar ol⁶ göçer evlüler ile bu cenge râst geldiler.⁷ Gördiler ki biri gâlib ve biri mağlûb. Meger Tatar, Sulţân 'Alâ'eddin'i şıya yürürimiş.⁸ Ertuğrul eyitdi "Yârenler çünki⁹ bu aşl cenge [B32^a] tuş geldük, yanımızda kılıç daği getirürüz.¹⁰ 'Avret gibi koyup gitmek erlik degildir.¹¹ [TOZ¹¹] Bunlarıñ birine muvâfağat itmek gerekdür.¹² Lâkin gâlibe mi yoğsa mağlûba mı idelüm?" didükde eyitdiler¹³ "Mağlûba mu'âvenet 'asirdür."¹⁴ Ertuğrul eyitdi "Gâlibün¹⁵ ne ihtiyacı vardır? Mu'âvenet¹⁶

- 1 ba'zısı beriyye cânibine gitdiler ki şimdi anlara Şâm Türkmanı dirler TO T (58^{a/26}) D (143^{b/4-5}) TK (71^{a/29-71^{b/7}}) olup B (31^{b/7}) Y (23^{b/3})
- 2 ile TO T (58^{a/27}) D (143^{b/6}) TK (71^{b/2}): 'aşayiriyle B (31^{b/11}) Y (23^{b/6})
- 3 Yaşın TO T (58^{a/27}): Yaş B (31^{b/11}) Y (23^{b/6}) / Paşın D (143^{b/6}) / Pasın TK (71^{b/2})
- 4 Qocağ'a TO T (58^{b/1}): Qaracağ'a B (31^{b/13}) Y (23^{b/8}) D (143^{b/8}) TK (71^{b/3})
- 5 Sulţânöyüğü'ne TO T (58^{b/1}) Y (23^{b/9}) D (143^{b/8}) TK (71^{b/3}): Sulţânöñi'ne B (31^{b/14})
- 6 Ertuğrul dört yüz mıkdar ol TO T (58^{b/2}) D (143^{b/9}) TK (71^{b/4}): dört yüz mıkdarı zıkr olan B (31^{b/15}) Y (23^{b/10})
- 7 ki TO T (58^{b/2}) B (31^{b/16}) D (143^{b/10}) TK (71^{b/4}): - Y (23^{b/11})
- 8 şıya yürürimiş TO B (31^{b/17}) Y (23^{b/11}) TK (71^{b/5}): şımağ üzre imiş. Hemân T (58^{b/2-3}) /şıya yürürimiş D (143^{b/10})
- 9 - TO B (31^{b/17}) Y (23^{b/12}) D (143^{b/10}) TK (71^{b/5}): biz T (58^{b/3})
- 10 daği getirürüz TO T (58^{b/3}) D (143^{b/11}): getirürüz B (32^{a/1}) Y (23^{b/12}) / daği getirürüz. Bu cengi TK (71^{b/5})
- 11 degildir TO D (143^{b/11}): degildir. Elbette T (58^{b/3}) / degildir. Be-her-ğal B (32^{a/1-2}) Y (23^{b/13}) / nişanesi degildir. Be-her-ğal TK (71^{b/6})
- 12 gerekdür TO T (58^{b/4}) B (32^{a/2}) Y (23^{b/13}) D (143^{b/11}): lâzım ve lâ-büddür TK (71^{b/6})
- 13 yoğsa mağlûba mı idelüm?" didükde eyitdiler TO: yoğsa mağlûba mı idelüm?" didükde eyitdiler T (58^{b/4}) D (143^{b/11-12}) / yoğsa mağlûba mı yardım ideyüm?" deyü su'âl eyledikde yâran eyitdiler ki B (32^{a/2-3}) / yoğsa mağlûba mı yardım idelüm?" deyü su'âl eyledikde yâran eyitdiler ki "Gâlibe, zirâ Y (23^{b/14}) / muvâfağat idelüm yoğsa mağlûba mı?" didükde eyitdiler TK (71^{b/6})
- 14 'asirdür TO T (58^{b/4}) B (32^{a/4}) Y (23^{b/15}) D (143^{b/12}): gücdür. Gâlibe idelim." didiler TK (71^{b/7})
- 15 "Gâlibün TO T (58^{b/4}) D (143^{b/12}): ki "Gâlibün B (32^{a/4}) Y (23^{b/15}) / "Gâlibün yardıma TK (71^{b/7})
- 16 - TO T (58^{b/4}) B (32^{a/4}) Y (23^{b/15}) D (143^{b/12}): ve yardım TK (71^{b/7})

mağlûba gerekdür.” deyüp hemân¹ el kılıca urup ol yanında² olan dilâverler ile Sulţân ‘Alâ’eddîn’ün muķābelesinde bir cānibinden³ Tatar’a bir mertebede kılıç koydılar ki fi’l-hāl Tatar’ı münhezim eylediler. Sulţân ‘Alâ’eddîn bunları göricek Erţuğrıl Ğāzī’ye istiķbāl eyledi. Erţuğrıl dağı atından inüp Sulţân ‘Alâ’eddîn’le görüşdi. Sulţân [Y24^a] [TOZ¹⁶] ‘Alâ’eddîn Erţuğrıl’a hil’at-i fāhire geydirüp tevābi’ine⁴ ‘aţalar eyledi. Dağı Söğüt nām yeri kışla ve Tōmalıç ve Ermeniyye Tağlarını⁵ yaylak virdi ki ‘Oşmān Ğāzī’nün zuhūrī Söğüt’den olmasına hikmet budur.⁶ Ol vaķt Erţuğrıl cüvān olup mehābetinden Sām ü Nerīmān ķan ķaşanurdu. Ol eelden Sulţân ‘Alâ’eddîn Ķaracađışār’ı [D144^a] ve Bilecük’i ki uçdı, Erţuğrıl’a tefvīz eyledi. Böyle olduķdan şońra Sulţân ‘Alâ’eddîn⁷ Erţuğrıl’ı alup Ķaracađışār üzerine varup bir cānibden kendü ve bir cānibden⁸ Erţuğrıl ĩşārı dögerken “Bayıncar [TOZ²¹] Tatar⁹ gelüp Eređli’yi ğāret eyledi.” deyü haber geldi. Sulţân ‘Alâ’eddîn ķal’ayı Erţuğrıl’a sipāriş idüp kendüsü Tatar üzerine gitdi. Varup Tatar’uń ĩaķķından gelüp cümlesin kılıçdan geķürdi. [B32^b] Ve bu cānibde¹⁰ Erţuğrıl dağı ķal’ayı fetĥ eyledi. Tekvurını şutup içinde mālını yađmā eyledi.¹¹ Ĩumsın iħrāc idüp beşāret ile Sulţân ‘Alâ’eddîn’e gönderdi. Bundan¹² iki yıl üç ay geķecek Sulţân ‘Alâ’eddîn vefāt eyledi. Şońra Tatar yine Rūm’a müstevlī oldu. Erţuğrıl Söğüt’de sūkūt idüp oturdu. Tā ‘Alâ’eddîn-i şānī zamānına değin [TOZ²⁶] ki yetmiş yıla ķarıb zamān geķdi.

1 - TO T (58^{b/5}) D (143^{b/13}) TK (71^{b/7}): bi-tevfikīllāh B (32^{a/5}) Y (23^{b/16})

2 yanında TO B (32^{a/5}) Y (23^{b/16}) D (143^{b/13}) TK (71^{b/7}): yanlarında T (58^{b/5})

3 cānibden TO T (58^{b/5}) D (143^{b/13}) TK (71^{b/8}): cānibinden B (32^{a/6}) Y (23^{b/17})

4 geydirüp tevābi’ine TO B (32^{a/10}) Y (24^{a/1}) D (143^{b/15}): geydürdi ve tevābi’ine T (58^{b/6}) / geydirüp tevābi’ine dağı TK (71^{b/9})

5 ve Ermeniyye Tağlarını TO D (143^{b/16}) TK (71^{b/10}): Darmiyye Tağlarını T (58^{b/7}) / ve Ermeniyye Tağların B (32^{a/11}) Y (24^{a/2})

6 Söğüt’den olmasına hikmet budur TO T (58^{b/7}) D (143^{b/16-17}) TK (71^{b/10}): Söğüt’de olmuşdur B (32^{a/12}) Y (24^{a/3})

7 Ķaracađışār’ı ve Bilecük’i ki uçdı, Erţuğrıl’a tefvīz eyledi. Böyle olduķdan şońra Sulţân ‘Alâ’eddin TO T (58^{b/8}) D (143^{b/17}-144^{a/1}) TK (71^{b/11-12}): - B (32^{a/13}) Y (24^{a/4})

8 bir cānibden kendü ve bir cānibden TO T (58^{b/9}): bir cānibinden kendü ve bir cānibinden B (32^{a/14}) Y (24^{a/5}) / bu cānibden kendü ve bir cānibden D (144^{a/2}) TK (71^{b/12})

9 Tatar TO D (144^{a/2}) TK (71^{b/12}): Tatar’ı T (58^{b/9}) / nām Tatar begi B (32^{a/15}) Y (24^{a/6})

10 cānibde TO T (58^{b/10}) D (144^{a/4}) TK (71^{b/14}): cānibden B (32^{b/1}) Y (24^{a/8})

11 Tekvurını şutup içinde mālını yađmā eyledi TO T (58^{b/10}) D (144^{a/4}) TK (71^{b/14}): Ve tekvurı şutup içinde olan mālını yađmā idüp ve B (32^{b/1-2}) Y (24^{a/8-9})

12 gönderdi. Bundan TO T (58^{b/11}) D (144^{a/5}) TK (71^{b/15}): gönderüp bunda B (32^{b/3}) Y (24^{a/10})

Böyle olduğdan sonra Hakk -*celle ve 'alâ*- Ertuğrul'a üç oğul virdi. Biri 'Osmân ve biri Gündüz ve biri Şaru Yanı.¹ 'Osmân büyüyüp bahadır oldu.² Göçer evlünün yigidi ve³ yigili 'Osmân'a 'izzet idüp avda ve şikârda ve her huşuşda 'Osmân'a mütâba'at idüp emrine râm olurlardı. Sulţân 'Alâ'eddîn-i şânînün Sulţânönî'nde ve İnönî'nde ve Eskişehir'de nâyibleri var idi. 'Osmân Ğâzî bunlar ile dostlık idüp muşâhabet [TOZ³¹] iderdi. Ve daği 'Osmân Ğâzî ğâyet⁴ şâlih ve dindâr olup üç günde bir fuĸarâyı ve şulehâyı cem' idüp [Y24^b] ta'âmlandırırđı. Daği yalıncaĸları geydirüp ve Ÿul 'avretlere dâyim şadaĸa⁵ iderdi.⁶ Çünkü Ertuğrul Ğâzî toĸsan üç yaşına irdi, vefât idüp Hakk rahmetine vâşıl oldu. Söğüt'de defn eylediler.⁷ Ba'dehü göçer evlünün ba'zısı 'Osmân'a ve ba'zısı Ertuğrul ĸarındaşı Tundar'a meyl idüp beg itmek istediler. Ammâ Tundar [TOZ³⁶] ĸalkuñ 'Osmân'a meylin görüp⁸ kendü daği 'Osmân'a [B33^a] bî'at eyledi ki Hicret'ün altı yüz seksen yedinci [687/1288] yılıydı.

İttifâĸ ol maĸallde Eynegöl Tekvurı Aya Niĸola 'Osmân Ğâzî'nün ĸalkı yaylaĸa gelüp giderken bî-ĸuzür iderlerdi.⁹ Ol eçlden ĸazâyâ gitseler esbâb-
ların Bilecük tekvurında emânet ĸorlardı. Bir gün 'Osmân Beg yetmiş kişiy-
le Ermenî Derbendî'ni geçüp Eynegöl'i urmaĸa gitdi. Meger kâfir ĸaberdâr
olup puşu ĸomış. 'Osmân Ğâzî nâĸâh puşuya [TOZ⁴¹] uğrayup¹⁰ muĸkem

1 Savcı Bey'in bu ismi, çeşitli Osmanlı kroniklerinde genelde "Şaru Yarı" olarak geçmesine karşılık TO, T, D ve TK'de "صارو يانی" olarak yazılmıştır. Y ve B'de ise "یانی" kelimesindeki noktalar karışık şekilde yazılmıştır.

2 - TO T (58^{b/13}) D (144^{a/7}) TK (71^{b/17}): Ve B (32^{b/7}) Y (24^{a/15})

3 ve TO B (32^{b/8}) Y (24^{a/13}): - T (58^{b/13}) D (144^{a/8}) TK (71^{b/17})

4 ĸâyet TO T (58^{b/14}) D (144^{a/10}) TK (71^{b/19}): ĸâyetle B (32^{b/12}) Y (24^{a/19})

5 ta'âmlandırırđı. Daği yalıncaĸları geydirüp ve 'avretlere dâyim şadaĸa TO B (32^{b/13}) Y (24^{b/1}): ta'âmırl virürdi. Ve daği yalıncaĸlara libâslar geydirüp ve Ÿul 'avretlere dâyim şadaĸalar T (58^{b/14}) / ta'âmlandırırđı. Ve daği yalıncaĸları geydirüp ve 'avretlere dâyim şadaĸa D (144^{a/11}): / ta'âmlandırırđı. Ve daği yalıncaĸları geydirüp ve dul 'avretlere dâyim şadaĸa TK (71^{b/19})

6 - TO T (58^{b/15}) D (144^{a/12}) TK (71^{b/20}): Ve B (32^{b/14}) Y (24^{b/2})

7 - TO T (58^{b/16}) B (32^{b/15}) Y (24^{b/3}): *Rahmetullâhi 'aleyh* D (144^{a/12}) TK (71^{b/20})

8 ĸalkuñ 'Osmân'a meylin görüp TO T (58^{b/16}) D (144^{a/13}) TK (71^{b/21}): ekşer-i ĸalkuñ 'Osmân Beg'e meylin ziyâde görmek ile B (32^{b/17}) Y (24^{b/5})

9 Tekvurı Aya Niĸola 'Osmân Ğâzî'nün ĸalkı yaylaĸa gelüp giderken bî-ĸuzür iderlerdi TO T (58^{b/17}): tekvurı ki İne Niĸola dirler idi, 'Osmân Ğâzî'nün ĸalkı yaylaĸa gelüp giderken dâyimâ bî-ĸuzür ve rencide iderdi B (33^{a/2-3}) Y (24^{b/6-8}) / Aya Niĸol 'Osmân Ğâzî'nün ĸalkını yaylaĸa gelüp giderken bî-ĸuzür iderlerdi D (144^{a/14}) / Aya Niĸola 'Osmân Ğâzî'nün ĸalkını yaylaĸa gelüp giderken bî-ĸuzür iderlerdi TK (71^{b/21-22})

10 - TO T (58^{b/19}) D (144^{a/16}) TK (71^{b/23}): ve B (33^{a/6}) Y (24^{b/11})

ceng olup karındaşı Şaru Yanı'nuñ oğlu Bay H'âce'yi anda şehid eylediler.¹ Sulţān 'Alā'eddīn, Bay H'âce'nün şehid olduĝın işidicek² bî-huzūr oldu. Andan Eskişehir'i 'Oşmān'a virdi. Ol vaqt 'Oşmān otuz beş yaşında idi.³ Çünkü 'Oşmān Ğāzī Eskişehir'e mālīk olup Kāracahışār'ı ve Kōprihişārı'nı ve Bilecük'i⁴ ve Yarhişār'ı kendü eliyle fetih idüp ve niçe yerleri daĝı ki ĝāret⁵ eyledi. Sulţān 'Alā'eddīn-i⁶ şānī [TOZ⁴⁶] 'Oşmān Ğāzī'nün bahādir-luĝın göricek 'Oşmān'a⁷ taĝl ve 'alem ve at ve kılıç gönderdi.⁸ Gelüp vuşul bulduĝda erbāb-ı Dīvān ve erkān u⁹ a'yān hemān ārāste olup dīvān-ı erkān üzre sulţān olup¹⁰ 'Oşmān Ğāzī, Sulţān 'Alā'eddīn'e 'izzet için ayaĝın ıur-dı.¹¹ Ber-kā'ide-i şāhāne ve kānūn-ı mīrāne nevbet-i 'Oşmānī uruldu.¹² Ol zamāndan tā Sulţān Meĝemmed bin Murād Hān'a gelince āyīn-i [B33^b] 'Oşmānī bunuñ [TOZ²¹] üzerine idi ki her bār¹³ sefere ĥurūc için nevbet urulsa pādīşāhlar ayak üzre¹⁴ gelüp ki ĝüyā vaqt-i ĥurūcdur deyü ilhām¹⁵ iderlerdi. Nevbet tamām olunca pādīşāhlar ve¹⁶ erkān-ı devlet ayaĝın ıurır-lardı. Sulţān Meĝemmed buyurmuşlar ki "Bir bölük ĥalk ayaĝın ıurmaĝ ne lāzımdur?" deyüp ıurmaĝı giderüp¹⁷ nevbet çalınmaĝ muĝarrer ĝaldı.

- 1 eylediler TO T (58^{b/19}) D (144^{a/17}) TK (71^{b/24}): itdiler B (33^{a/7}) Y (24^{b/12})
- 2 Bay H'âce'nün şehid olduĝın işidicek TO B (33^{a/7-8}) Y (24^{b/12}): Şaru Yanı'nuñ şehid olduĝın işidicek D (144^{a/17}) TK (71^{b/24}) / Bay H'âce'nün şehid olduĝına T (58^{b/19})
- 3 'Oşmān'a virdi. Ol vaqt 'Oşmān otuz beş yaşında idi TO: 'Oşmān'a virdi Ol vaqt 'Oşmān Ğāzī otuz beş yaşında T (58^{b/20}) / 'Oşmān Ğāzī'ye virdi ki ol vaqt 'Oşmān Ğāzī otuz beş yaşında idi B (33^{a/8-9}) Y (24^{b/13-14}) / 'Oşmān'a virdi Ol vaqt 'Oşmān Ğāzī otuz beş yaşında idi D (144^{a/17-18}) / 'Oşmān Ğāzī'ye virdi. Ol vaqt 'Oşmān Ğāzī otuz beş yaşında idi TK (71^{b/24-25})
- 4 Bilecük'i TO T (58^{b/20}) D (144^{a/18}) TK (71^{b/25}): Bilecük B (33^{a/10}) Y (24^{b/15})
- 5 fetih idüp ve niçe yerleri daĝı ki ĝāret TO: fetih idüp ve niçe yerleri daĝı ĝāret T (58^{b/21}) / fetih idüp ve niçe yerleri daĝı ĝāret idüp Konya cānibine i'lām B (33^{a/11}) Y (24^{b/16-17}) / aldı ve niçe yerleri daĝı ki ĝāret D (144^{a/19}) TK (71^{b/26})
- 6 'Alā'eddīn-i TO B (33^{a/12}) Y (24^{b/17}) D (144^{a/19}) TK (71^{b/26}): 'Alā'eddīn Ğāzī-i T (58^{b/21})
- 7 'Oşmān'a TO T (58^{b/21}) D (144^{a/19}) TK (71^{b/26}): 'Oşmān Beg'e B (33^{a/12}) Y (24^{b/18})
- 8 gönderdi TO T (58^{b/21}) D (144^{a/19}) TK (71^{b/26}): gönderüp beglik virdi. Ve B (33^{a/13}) Y (24^{b/18})
- 9 - TO T (58^{b/21}) D (144^{a/20}) TK (71^{b/27}): ve B (33^{a/14}) Y (24^{b/19})
- 10 ārāste olup dīvān-ı erkān üzre sulţān olup TO T (58^{b/22}): mūrēttē ü mūzeyyen olup ve [Y25^a] dīvān ĝurılıp ve 'alemi öpüp başına ĝoyup ve taĝl-i sulţānī çalınduĝda B (33^{a/14-15}) Y (24^{b/19-25/2}) / ārāste olup dīvān-ı sulţānī olup D (144^{a/20}) TK (71^{b/27}) /
- 11 ıurdu TO T (58^{b/22}) D (144^{a/20}): ıurdu ve B (33^{a/16}) Y (25^{a/2-3}) / ıururdu TK (71^{b/28})
- 12 nevbet-i 'Oşmānī uruldu TO T (58^{b/22}): nevbet-i 'Oşmānī urulup B (33^{a/17}) Y (25^{a/3}) / nevbet uruldu D (144^{a/21}) / nevbet urulurdu TK (71^{b/28})
- 13 üzerine idi ki her bār TO Y (25^{a/4-5}): üzerine idi ki T (58^{b/23}) / üzre idi ki her bār B (33^{b/1}) (D ve TK'de bu bölüm yoktur.)
- 14 üzre TO B (33^{b/2}) Y (25^{a/6}): üzerine T (58^{b/23}) (D ve TK'de bu bölüm yoktur.)
- 15 ĥurūcdur deyü ilhām TO: ĥurūcdur deyü i'lām T (58^{b/23}) / zūhūrdur deyü ilhām B (33^{b/2}) Y (25^{a/6}) (D ve TK'de bu bölüm yoktur.)
- 16 pādīşāhlar ve TO T (58^{b/23}): pādīşāh ile B (33^{b/3}) Y (25^{a/7}) (D ve TK'de bu bölüm yoktur.)
- 17 deyüp ıurmaĝı giderüp TO B (33^{b/4}) Y (25^{a/8}): deyü ol resme ıurmaĝı giderüp ancaĝ T (58^{b/24}) (D ve

Böyle olduğdan sonra sehl müddet geçüp Sultân 'Alâ'eddîn-i şânî daği vefât eyledi. [TOZ⁵⁶] Yerine vezîri geçdi.¹ 'Osmân Gâzî işidicek "﴿فِإِلْحَكْمِ اللَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾"² deyüp hemân³ buyurdi ki "Tursun Faķih aracaħiřar'a kâği ve hem ħaķib ola."⁴ Böyle olduğdan [TOZ⁵⁸] sonra 'Osmân ħazretlerinin adına ħuħbe okunup salħanat muħarrer oldı.⁵⁶

TK'de bu bölüm yoktur.)

- 1 Böyle olduğdan sonra sehl müddet geçüp Sultân 'Alâ'eddîn-i şânî daği vefât eyledi. Yerine vezîri geçdi TO B (33^{b/4}) Y (25^{a/8}): Ve 'ahd-i 'Osmânî'de sehl müddet geçüp Sultân 'Alâ'eddîn-i şânî daği vefât eyledi. Yerine vezîri geçdi T (58^{b/24-25}) / Sehl müddetden sonra 'Alâ'eddîn-i şânî vefât idüp yerine vezîri geçdi Raħmetullâhi 'aleyhi raħmeten vâsi'aten D (144^{a/21}) / Sehl müddetden sonra Sultân 'Alâ'eddîn-i şânî vefât idüp yerine vezîri olan fulân ibn fulân geçüp şadr-ı nişin oldı. Raħmetullâhi 'aleyhi raħmeten vâsi'aten. Temmet bi-'avnillâh TK (71^{b/28-29})
- 2 "Artık hüküm, yücelerin yücesi Allah'ındır." (Mü'min, 40/12)
- 3 - TO T (58^{b/25}): sene altı yüz çoksan çokuzda B (33^{b/7}) Y (25^{a/11}) (D ve TK'de bu bölüm yoktur.)
- 4 ola TO T (58^{b/26}): olsun B (33^{b/8}) Y (25^{a/12}) (D ve TK'de bu cümle yoktur.)
- 5 - TO B (33^{b/9}) Y (25^{a/13}): ki inşa'llâh maħallinde zıkr ü řerħ olunur T (58^{b/26}) (D ve TK'de bu cümle yoktur.)
- 6 - TO T (58^{b/26}) D (144^{a/21}) TK (71^{b/29}): Ve'l-ħâřil silsile-i 'aliyyeleri *Nesebnâme-i Hümâyün*'da bu minvâl üzere mündericdür ki 'Osmân Beg Ġâzî bin Erħugrıl Beg bin Süleymân bin aya Alp bin ızıl Buħa bin Bay Timur bin Ay utalmış bin Tuħrıl bin uzay bin Senaħur bin Bulħay bin Sunħur bin Toħ Temür bin Yasaħ bin Ćemendü bin Ay utalmış bin Toraħ bin ar Ĥân bin Yaser bin Yalvac bin Bay Beg bin Tuħrıl bin Toħmıř bin Küc Beg bin Ortuħ bin utarı bin Ćemec Timur bin Tuħrah bin ızıl Buħa [Y25^b] bin Yumak bin Tař Buħa bin Meyser bin Ćamur bin Bay Soy bin Sevinc bin Ćar Buħa bin utalmış bin orħay bin Balħık bin umas bin ara Oħlan bin Süleymân bin Turħalu bin Bozloħan bin Bay Timur bin Turtmış ki işbu [B34^a] Turtmış ile Aħħoyunlu selâťininüñ cedd-i a'laları Bayındur iki arındaşlardır. Ve *Tümâr*'da yazılmışdur ki sâlifü'z-zıkr Turtmış bin Gün (Y'de "Gök") Ĥân bin Oħuz Ĥân bin ara Ĥân bin Dip aħuy bin Bolħas bin Yâfeř bin Nüh nebî-'aleyhi's-selâm-. Ammâ Mollâ İdris -'aleyhi'r-raħme-Tarih-i Heřt Behiřt'de zıkr eyledüħi Oħuz Ĥân bin ara Ĥân bin ayı Ĥân olduħın taħħiħ idüp ayı Ĥân, 'A.yř-'aleyhi's-selâm-dur deyü taħrîr itmişdür. Ve 'A.yř bin İřħâħ bin İbraħim -'aleyhi's-selâm- bin Baruħ bin Sârü' bin Argun bin âsi' bin 'Ăbir ki 'Ăbir, Hüd -'aleyhi's-selâm-adıdır. Ve Hüd bin řâliħ bin Erfâřed bin Sâm bin Nüh'dur deyü beyân itmişler. Eyle olsa Mollâ İdris naħlınce 'Osmân Gâzî'nüñ ařl-ı 'âlî-tebarî enbiyâ -'aleyhime's-selâm-un silsile-i 'aliyyelerinden Nüh-'aleyhi's-selâm-a müntehî olur. Zirâ evlâd-ı İbraħim -'aleyhi's-selâm-dan 'A.yř-'aleyhi's-selâm- Türkistân'a varup anda ayı Ĥân ile mülaħħab olup şerâfet-i ħaseb ü neseb ve nübüvvet ü hidâyet-âşarı ile cümle-i Türkistân ħalkı anı ħânlıħa ħabül idüp evlâd ü ensâbı daħi sürürlük üzere olduħları ma'rûf u meşhürdur. Lâkin *Tümâr-ı Hümâyün* yazan kimesne *Oħuznâme*'de yazıldıħı üzere (Y'de "Oħuznâme"de yazıldıħı üzere" yoktur.) mücerred Türk evlâd-ı Yâfeř'den olduħı ħaysiyyetle derc ü řebt itmişdür. Ve'l-'ilmü 'indallâh B (33^{b/9}-34^{a/15}) Y (25^{a/13}-25^{b/19})

[OSMAN GAZİ DEVRİ]

[TOO¹] [T59^a] [B34^b] [Y26^a] [D144^b] [TK72^a]¹ ‘Oşmān Ğāzī -‘*aleyhi rahmetü'l-Bārī-* hazretleri Hicret-i nebeviyyenüñ -‘*aleyhi ş-şalātu ve ş-selām-* altı yüz seksen yedinci [687/1288] yılında hüruc² idüp daği Sultān ‘Alā’eddīn-i šānī Eskişehir’i müşārun-ileyh ‘Oşmān Ğāzī’ye virdi. Andan³ dīn-i İslām’ı açmak için ‘Oşmān hazretleri daği küffār-ı hāk-sāra [TOO³] ğazā vü cihād itmegi taşmīm idüp hemān varup K̄aracaḥiṣār’ı fetḥ eyledi. Bundan soñra T̄araḫlu Yeñicesi’n ğāret idüp⁴ ba‘dehū K̄öpriḥiṣār’ı ve Bilecük’i⁵ ve

1 TO’da içerisinde “Sultān ‘Oşmān Hān Ğāzī” yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Alā’eddīn Paşa” ve “Orḫān Beg” isimleri yazılı iki küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Orhan Bey’in yanında “Pādīšāh oldı. Āl-i ‘Oşmān’uñ ikinci ḫalef-i ḫalife-makāmıdır.” açıklaması yazılıdır. Metin, tomarın baş tarafına doğru yani ters doğrultuda yazılmış 18 satır hâlinde madalyonun sağ tarafında bir baklava dilimi formundadır. Transkribe metinde sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T59^a’da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zıkr-i Fütühāt-ı Sultān ‘Oşmān Ğāzī ibn Erṭuğrul -*tābe şerāhümā-*” yazılıdır. Sayfanın ortasında ve metnin arasında Osman Gazi’nin minyatürü vardır. Sayfanın solunda derkenarda bir çerçeve içinde “Sultān ‘Oşmān şehzādelerinin eşānileridür -*tābe şerāhüm-*.” açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine oğullarının “Alā’eddīn Paşa” ve “Sultān Orḫān” şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir.

B ve Y’de metinden önce “Faşl-ı evvel: Sultān ‘Oşmān Ğāzī’nün icmāl-i aḫvālī beyānındadır.” [B (34^{a/15-16}) Y (25^{b/19})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde “Sultān ‘Oşmān Ğāzī” yazılı bir daire ile bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Alā’eddīn Paşa” ve “Orḫān Beg” şeklinde isimleri yazılı daha küçük iki daire çizilmiştir.

D nüshasında Osman Gazi’nin minyatürü D145^b’dedir. Minyatürün sağ üst köşesinde daire şeklindeki altın yaldızın içinde “Sultān ‘Oşmān Hān Ğāzī -‘*aleyhi rahmetü'l-Bārī-*” yazılıdır. D144^a’da sayfanın ortasında dört daire içinde “Erṭuğrul Beg” ve ona bağlı olarak oğullarının “Şaru Yanı”, “Gündüz Beg” ve “Sultān ‘Oşmān” şeklinde isimleri yazılıdır. Sultan Osman’ın yanında “Āl-i ‘Oşmān’dan evvel salṭanat iden budur ki ikinci kâğıda taşvīr olunmuşdur.” açıklaması vardır. D146^a’da sayfanın ortasında “Evlād-ı Sultān ‘Oşmān” açıklamasının altında, içinde oğullarının “Orḫān Beg” ve “Alā’eddīn Paşa” şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir. Bunlardan Orhan Bey’in yanında “Āl-i ‘Oşmān’dan ikinci ḫalifedür.” açıklaması yazılıdır.

TK72^a’da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zıkr-i Salṭanat-ı Āl-i ‘Oşmān-ı kişver-sitān -*ḫullidet eyyāmu ḫilāfetibim ilā āḫiri’z-zamān-*” yazılıdır. Sultan Osman Gazi’nin minyatürü TK72^b’de sayfanın üst bölümündedir. Minyatürün sol yanında içerisinde “Orḫān Beg” yazan bir daire ve yanında “Pādīšāh oldı. Müddet-i salṭanat sene 24. Āl-i ‘Oşmān’dan ikinci ḫalef-i ḫalife-makāmıdır.” açıklaması yazılıdır. Minyatürün sağ yanında ise içerisinde “Alā’eddīn Paşa” yazan bir daire ve yanında “Mezkūr işbu Sultān ‘Oşmān’uñ büyük oğlu olup babası ‘Oşmān Ğāzī zamānında vezīr-i a’zām ve beglerbegi olup ki şehzādelerden evvel vezāret mesnedinde mütemekkin olan budur. Ve karındaşı Sultān Orḫān zamānında daği vezīr-i a’zām ba‘dehū mütēkâ’id olmuşlardur.” açıklaması yazılıdır.

2 hüruc TO T (59^{a/1}): zühür (B’de “hüruc” kelimesinin üstü çizilmiş üzerine “zühür” yazılmıştır.) B (34^{b/2}) (Y’de muhtemelen önce “hüruc” yazılıp sonra silinmiş ve yerine “zühür” yazılmıştır.) Y (26^{a/1}) D (144^{b/2}) TK (72^{a/1})

3 Andan TO T (59^{a/2}): Anda Y (26^{a/3}) B (34^{b/3}) D (144^{b/2}) TK (72^{a/2})

4 eyledi. Bundan soñra T̄araḫlu Yeñicesi’n ğāret idüp TO B (34^{b/5-6}) D (144^{b/3-4}) TK (72^{a/3}): idüp T̄araḫlu Yeñicesi’n ğāret eyledi T (59^{a/2-3}) / eyledi. Bundan soñra T̄araḫlu Yeñicesi’ni ğāret idüp Y (26^{a/5-6})

5 Bilecük’i TO T (59^{a/3}): Bilecük B (34^{b/6}) Y (26^{a/6}) D (144^{b/4}) TK (72^{a/4})

Yarhişâr'ı feth eylediler ki bu fütühât Hicret'ün altı yüz toksan toktuzına [699/1299] degin vâkı' oldı. Çünkü Sultân 'Alâ'eddin-i şanı' [TOO⁵] bu fütühâtı işitdiler, 'Oşmân Ğazî hazretlerine "Ğazâ mübarek olsun!" deyüp ve daħi² at ve kılıç ve tabl ve 'alem gönderdiler. Böyle olduğdan sonra ittifağ³ Sultân 'Alâ'eddin hazretleri eglenmeyüp vefât eyledi -*rahmetullâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'aten*-.

‘Oşmân Ğazî işidüp [TOO⁷] ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا لِلَّهِ﴾⁴ deyüp andan huşbeyi kendü adına okıdıp⁶ ve sikkeyi ‘adâlet-ce-reyânına izâfet eyledi. Ve müstaķil pâdişâh olup daħi ğuzât-ı Müslimîn ile yürüyüp varup⁷ Eynegöl'i ve Yeñişehr'i ve Ulubat'ı ve Leblebüci Hişârı'nı feth eyledükden sonra⁸ Lefke'yi ve [TOO⁹] Çadırlu'yı ve Yeñice'yi⁹ ve Aķhişâr'ı ve Geyve'yi ve Kıraceş'i feth eylediler.¹⁰ Ba'dehü İpsuyı'nı¹¹ ve Kıratekin'i¹² ve Tuzbâzarı'nı feth idüp bunlardan sonra¹³ Burusa'nun üzerine varılıp¹⁴ kefer-i fecere ile niçe gün ceng ü cidâl ve ħarb u kıtâl olınup âħir¹⁵ bi-'inâyetillâh feth olınup Burusa¹⁶ [TOO¹¹] küffâr-ı đalâlet-âşâr ile [Y26^b] [B35^a] mülevveş iken İslâm-ı sa'âdet-nişânla münevver oldı ki¹⁷ Hicret'ün yedi yüz yigirmi ikisiydi [722/1322]. Bunlardan

- 1 bu fütühât Hicret'ün altı yüz toksan toktuzına degin vâkı' oldı. Çünkü Sultân 'Alâ'eddin-i şanı TO T (59^{a/3}): - B (34^{b/7}) Y (26^{a/7}) D (144^{b/4}) TK (72^{a/4}) (İki satırda birbirine yakın şekilde alt alta gelen "bu fütühât" ibaresinin yanılmasıyla T dışındaki nüshalarda TO'dan bir satır atandığından bu dört nüshanın da kaynağının TO'dan temize çekilmiş bir nüsha olduğu anlaşılmaktadır.)
- 2 ve daħi TO B (34^{b/8}) Y (26^{a/8}) D (144^{b/5}) TK (72^{a/4}): - T (59^{a/4})
- 3 ittifağ TO B (34^{b/8}) Y (26^{a/8}) D (144^{b/6}) TK (72^{a/5}): - T (59^{a/4})
- 4 "Artık hüküm, yücelerin yücesi Allah'ındır." (Mü'min, 40/12)
- 5 ﴿إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا لِلَّهِ﴾ ["O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: **Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz**, derler." (Bakara, 2/156)] TO B (34^{b/10}) Y (26^{a/10}) D (144^{b/7}) TK (72^{a/6}): - T (59^{a/5})
- 6 okıdıp TO T (59^{a/5}): okıtdı B (34^{b/11}) Y (26^{a/11}) D (144^{b/7}) TK (72^{a/6})
- 7 varup TO B (34^{b/12}) Y (26^{a/12}) D (144^{b/8}) TK (72^{a/7}): - T (59^{a/5})
- 8 Hişârı'nı feth eyledükden sonra TO B (34^{b/13}) Y (26^{a/13}) D (144^{b/9}) TK (72^{a/7}): Hişârı ve T (59^{a/6})
- 9 Çadırlu'yı ve Yeñice'yi TO: ve Yeñice'yi T (59^{a/6}) / Çadırlu ve Yeñice B (34^{b/14}) Y (26^{a/14}) D (144^{b/9}) TK (72^{a/8})
- 10 ve Kıraceş'i feth eylediler TO: feth eylediler T (59^{a/6}) / ve Kıraceş'i feth eyledi B (34^{b/14}) Y (26^{a/14}) D (144^{b/10}) TK (72^{a/8})
- 11 ایصوی TO T (59^{a/6}): ایصولی B (34^{b/15}) Y (26^{a/15}) / ایصوی D (144^{b/10}) / ایصوی TK (72^{a/8})
- 12 قره نکتی و TO: - T (59^{a/6}) / قره نکتی B (34^{b/14}) Y (26^{a/15}) / قره نکتی D (144^{b/10}) TK (72^{a/8})
- 13 bunlardan sonra TO B (34^{b/15}) Y (26^{a/15}) D (144^{b/10}) TK (72^{a/8-9}): - T (59^{a/6})
- 14 varılıp TO T (59^{a/6}) B (34^{b/16}) Y (26^{a/16}): varup D (144^{b/11}) TK (72^{a/9})
- 15 olınup âħir TO B (34^{b/17}) Y (26^{a/17}) D (144^{b/11}): - olınup T (59^{a/7}) / olup âħir TK (72^{a/9})
- 16 Burusa TO B (34^{b/17}) Y (26^{a/17}) D (144^{b/11}) TK (72^{a/9}): - T (59^{a/7})
- 17 ki TO B (35^{a/1}) Y (26^{b/1}) D (144^{b/11}) TK (72^{a/10}): - T (59^{a/7})

[D145^a] sonra varup Akyazi'yı¹ ve Kõnrapa ilini ve Mudurnı'yı zabt idüp dağı Qandıri ve Ermeniyye ve Şamandıra ve Aydın feth olındı. Bu fethler² 'Oşmān Ğāzī ḥāzretlerine [TOO¹³] müyesser olduğdan sonra kendüleri³ niķris zaḥmeti incidürdi. Nāĝāh⁴ ecel-i muķadderleri gelüp irişüp dār-ı fenādan beķā-yı āhirete⁵ rıḥlet eylediler *-raḥmetullāhi 'aleyhi raḥmeten vāsi'aten-*.⁶

Andan getirüp⁷ Burusa'da Gümüş Kõbbe altında ki Manastır dimekle meşhürdur, anda defn eylediler [TOO¹⁵] ki⁸ altmış toķuz yıl 'õmr sürüp ve ķable'l-ḥuṭbe on üç yıl salṭanat⁹ eyledi ki Sulṭān 'Alā'eddīn zamānıydı. Ve ba'de'l-ḥuṭbe yigirmi yedi yıl¹⁰ dağı pādīşāhlık sürüp küffār-ı đalālet-şi'āra kılıç urdı. 'Oşmān Ğāzī evāmir-i Ḥaķķ'a¹¹ imtişāl ve nevāhīden ictināb idüp¹² [TOO¹⁷] Orḥān ḥāzretlerine vaşıyyet eyledi ki Tañrı buyurmaduğı işlerden ḥazer idüp 'ulemā kavliyle 'āmil olasın. Ve in'āmı

- 1 varup Akyazi'yı TO: Akyazi'yı T (59^{a/7}) / varup Akyazi B (35^{a/2}) Y (26^{b/2}) / varup Aķbāzār'ı D (145^{a/1}) TK (72^{a/11})
- 2 ve Mudurnı'yı zabt idüp dağı Qandıri ve Ermeniyye ve Şamandıra ve Aydın feth olındı. Bu fethler TO: ve Ermeniyye feth olındı. Bu fethler T (59^{a/8}) / ve Mudurnı zabt idüp dağı Qandıri ve Ermeniyye ve Şamandıra ve Aydın feth olındı. Bu fethler B (35^{a/3-4}) Y (26^{b/2-3}) / ve Mudurnı vilāyetini zabt idüp ve dağı Qandıri ve Ermeniyye ve Şamandıra ve Aydın vilāyeti bi-'ināyetillāh feth olındı. Bi-ḥāmdillāh ki bu ĝazālār D (145^{a/1-2}) / ve Mudurnı vilāyetini zabt idüp ve dağı Qandıri ve Ermeniyye ve Şamandıra ve Aydın vilāyetini bi-'ināyetillāh feth olındı. Bi-ḥāmdillāh ki bu ĝazālār TK (72^{a/11-12})
- 3 kendüleri TO T (59^{a/8}): kendülerin B (35^{a/4}) Y (26^{b/4}) / kendülerini ekser-i evķātda D (145^{a/3}) TK (72^{a/12})
- 4 incidürdi. Nāĝāh TO T (59^{a/8}) B (35^{a/5}) Y (26^{b/4-5}): incidüp müte'ellim olurlardı. Nāĝāh bu eşnāda D (145^{a/3}) TK (72^{a/13})
- 5 ecel-i muķadderleri gelüp irişüp dār-ı fenādan beķā-yı āhirete TO B (35^{a/5-6}) Y (26^{b/5}): ecel gelüp dār-ı fenādan dār-ı beķāya T (59^{a/8}) / ecel-i muķadderleri gelüp irişüp bu dār-ı fenādan beķā-yı āhirete D (145^{a/3-4}) TK (72^{a/13})
- 6 *raḥmeten vāsi'aten* TO B (35^{a/6}) Y (26^{b/6}) D (145^{a/4}) TK (72^{a/14}): - T (59^{a/8})
- 7 Andan getirüp TO B (35^{a/6}) Y (26^{b/6}): - T (59^{a/8}) / Andan sonra şehr-i D (145^{a/5}) TK (72^{a/14})
- 8 altında ki Manastır dimekle meşhürdur, anda defn eylediler ki TO B (35^{a/7}) Y (26^{b/6-7}): altında defn eylediler T (59^{a/8-9}) / altındaki Manastır dimekle ma'ruf u meşhür olan mevzi-'i şerifde defn idüp ḥāk-i raḥmete teslim eylediler ki D (145^{a/5-6}) TK (72^{a/14-15})
- 9 salṭanat TO T (59^{a/9}) Y (26^{b/8}): beglik ve ḥükümet B (35^{a/8}) / beglik D (145^{a/7}) TK (72^{a/16})
- 10 ki Sulṭān 'Alā'eddīn zamānıydı. Ve ba'de'l-ḥuṭbe yigirmi yedi yıl TO B (35^{a/8-9}) Y (26^{b/8-9}) D (145^{a/7}) TK (72^{a/16-17}): - T (59^{a/9})
- 11 dağı pādīşāhlık sürüp küffār-ı đalālet-şi'āra kılıç urdı. 'Oşmān Ğāzī evāmir-i Ḥaķķ'a TO B (35^{a/9-10}) Y (26^{b/9-10}): - T (59^{a/9}) / sa'ādetile pādīşāhlık sürüp küffār-ı đalālet-şi'āra kılıç urdı. 'Oşmān Ğāzī evāmir-i Ḥaķķ'a kemāl mertebede D (145^{a/7-9}) / sa'ādetile pādīşāhlık ve salṭanat sürüp küffār-ı đalālet-şi'āra kılıç urdı. 'Oşmān Ğāzī evāmir-i şerife-i Ḥaķķ'a kemāl mertebede TK (72^{a/17-19})
- 12 imtişāl ve nevāhīden ictināb idüp TO B (35^{a/10-11}) Y (26^{b/10}): ve T (59^{a/9}) / imtişāl ve nevāhīden ictināb üzre olup D (145^{a/9}) / imtişāl ve nevāhīden ictināb üzre olup ve Sulṭān TK (72^{a/19})

eksük [TOO¹⁸] itmeyesin. Ve hâzinede bir şırtık tegle ve bir yancığ ve bir tozluğ ve bir kaşıklık ve bir edük ve birkaç tavile at ve birkaç¹ süri koyunları kaldı.²

1 eyledi ki Tañrı buyurmadığı işlerden hâzer idüp 'ulemâ kavliyle 'âmil olasin. Ve in'âmı (B'de "mezkûrlara in'âmın", Y'de "leşkere kendü in'âmın") eksük itmeyesin. Ve hâzinede bir şırtık tegle ve bir yancığ ve bir tozluğ ve bir kaşıklık ve bir edük ve birkaç tavile at ve birkaç TO B (35^{a/11-14}) Y (26^{b/11-14}): eyledi. Ve hâzineden bir yancığ bir tozluğ bir kaşıklık bir edük birkaç tavile at ve bir T (59^{a/9}) / eylediler ki Tañrı (TK'de "tebâreke ve") te'âlâ buyurmadığı işlerden hâzer idüp (TK'de "mevâli ve") 'ulemâ-yı şer' kavliyle 'âmil olasin. (TK'de "deyü tenbih idüp") Ve dâyimâ mezkûrlara in'âm u ihsânuñ (TK'de "ihsân-ı firâvânuñ") eksük itmeyesin. Ve hâzinelerinde bir şırtık tegle ve bir yancığ ve bir tozluğ ve bir kaşıklık ve bir edük ve birkaç tavile at (TK'de "ve bârgir") ve birkaç D (145^{a/10-12}) TK (72^{a/20-27})

2 - TO T (59^{a/9}) B (35^{a/14}) Y (26^{b/14}) D (145^{a/12}): rahimehullâh TK (72^{a/27})

[ORHAN GAZİ DEVRİ]

[TOR¹] [T59^b] [B35^b] [D145^b] [TK72^b]¹ Orhān Ġāzī - ‘*aleyhi rahmetü’l-Bārī-*’ hazretleri Hicret-i nebeviyyenün - ‘*aleyhi ş-şalātü ve’s-selām-*’² yedi yüz yigirmi altı [726/1326] yılında atası yerine serîr-i salţanata ge p pādîşāh [Y27^a] oldu.³ Daġı  arındaşı ‘Alā’eddīn Paşa’yı vezir idinüp kend y i atası gibi ġazā v  cihāda bezl eyledi. Ol zamānda H c  Bektaş [TOR³] Sulţān vardı. Varup anlaru n himmetin alup ve andan bir a  börk geydi. Ve leşkerine kızıl börk geyd rdi. Böyle olıcağ e r fda⁴ k ff r-ı f cc r Orh n hazretlerinin n şevket   ‘azametinden ve şec ’at   meh betinden  or kup her biri zev llerine muntazırlardı. Ol va t İznikm d tekvuresi⁵ bir ‘avretti. [TOR⁵] Hem n İznik’i teslim eyledi ki⁶ tev bi’iyle zabt eylediler. [D146^a] Ol eşn da ‘Al ’edd n Paşa Orh n Ġ z  hazretlerine eyitdi: “Gerekdür ki senün  ullaruna bir ‘al met eylesin. T  ki s yir begleru n  ullarından

1 TO’da içerisinde “Sulţ n Orh n Ġ z ” yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına baġlanmış ve içerisine oġullarının “S leym n Paşa” ve “Mur d Beg” isimleri yazılı iki k c k daire çizilmiştir. Bunlardan Murad Bey’in yanında “P d şah oldu.  l-i ‘Oşm n’dan  c nci h lifed r.” açıklaması yazılıdır. Metin, 18 satır h lilde madalyonun sol tarafında bir baklava dilimi formundadır. Transkribe metinde sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T59^b’de sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zikr-i F t h t-ı Sulţ n Orh n bin Sult n ‘Oşm n H n Ġ z  -*en rall hu burh ne[h m ]*” yazılıdır. Sayfanın ortasında ve metnin arasında Sultan Orhan Gazi’nin minyatürü vardır. Sayfanın saġında derkenarda bir  er ve içinde “Sulţ n Orh n şehz delerin n eşamileridir -*t be şer h m-*” açıklamasıyla buna baġlanmış ve içerisine oġullarının “S leym n Paşa” ve “Sulţ n Mur d” şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir.

B ve Y’de metinden önce “Faşl-ı d v m: Sulţ n Orh n Ġ z ’n n icm l-i aġv l bey nindedir.” [B (35^{a/15}) Y (26^{b/15})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde “Sulţ n Orh n Ġ z ” yazılı bir daire ile bunun iki yanına baġlanmış ve içerisine oġullarının “S leym n Paşa” ve “Mur d Beg” şeklinde isimleri yazılı daha k c k iki daire çizilmiştir.

D nüshasında Sultan Sultan Orhan Gazi’nin minyatürü D146^b’dedir. Minyatürün sol üst köşesinde daire şeklinde süslü bir madalyonun içinde “Sulţ n Orh n H n -*aleyhi ř-rahme-*” yazılıdır. D147^a’da sayfanın ortasında “Evl d-ı Sulţ n Orh n” açıklamasının altında içinde oġullarının “S leym n Paşa” ve “Mur d Beg” şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir. Bunlardan Murad Bey’in yanında “ l-i ‘Oşm n’dan  c nci h lifed r.” açıklaması yazılıdır.

TK73^a’da sayfanın üst bölümünde Sultan Orhan Gazi’nin minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında içerisinde “Mur d Beg” yazan bir daire ve yanında “P d şah oldu. Müddet-i salţanat sene 30.  l-i ‘Oşm n’dan  c nci h lifed r.” açıklaması yazılıdır. Minyatürün saġ yanında ise içerisinde “S leym n Paşa” yazan bir daire ve yanında “Mezk r işbu Sulţ n Orh n’u n oġlu olup ve hem vezir-i a’zam olmişlardur.” açıklaması yazılıdır.

2 - ‘*aleyhi ř-şal t  ve’s-sel m-*’ TO B (35^{b/1-2}) Y (26^{b/16-17}) D (145^{b/1}) TK (72^{b/1}): - ‘*aleyhi ř-sel m-*’ T (59^{b/1})

3 - TO T (59^{b/1}) B (35^{b/3}) Y (27^{a/1}): Ve D (145^{b/2}) TK (72^{b/2})

4 e r fda TO T (59^{b/2}) B (35^{b/6}) Y (27^{a/4}) D (145^{b/4}): e r fda TK (72^{b/3})

5 İznikm d tekvuresi TO Y (27^{a/6}) D (145^{b/6}) TK (72^{b/4-5}): İznik tekvuresi T (59^{b/3}) / İznikm d tekvuru B (35^{b/8})

6 İznik’i teslim eyledi ki TO Y (27^{a/6}) D (145^{b/6}) TK (72^{b/5}): İznik’i teslim eyledi T (59^{b/3}) / İznikm d’i teslim eyledi ki B (35^{b/8})

mümtâz ola.”¹ Orhân Pâdişâh daği kendünün tevâbi'ine kendü borki gibi aç bork [TOR⁷] geydirdi. Sâyir begler kızıl bork geyürlerdi ğazâya gitdüklerinde velâkin divânda begler² burmalu dülbend şarınurlardı ki uzun şakallu ğâyet ihtîşâmlu kişilerdi.³ Ve daği Orhân ğazretleri “Leşkerüm çok olsun.” deyüp memleketinden⁴ yarar yigitleri yazup yaya deyü vaz' eyledi.⁵ [TOR⁹] Böyle [B36⁴] olduĝdan sonra yümn-i ikbâlle varup İznik'i feth eylediler ki⁶ Hicret'ün yedi yüz otuz dördiydi [734/1333]. Andan Taraĝlu Yeñicesi'n ve Göynük'i ve Mudurnı şulhla zabt eylediler.⁷ Daği Kirmasti ve Miĝaliç tekvurları gelüp⁸ tâbi' olup ve Ğaresi vilâyeti daği musaĝĝar⁹ oldu ki yedi yüz otuz [TOR¹¹] beşde [735/1334-35] idi.¹⁰

Bu fütühâtdan sonra Orhân Pâdişâh ğazretleri Rümili yaĝasına 'ubür olunmasın murâd idinüp oĝlu Süleymân Paşa'yı gönderdi. Bir niçe ğâziler ile varup şal düzüp [Y27^b] ve üzerine binüp deryâyı geçdiler. Daği Çimeni¹¹ Ğal'ası'n ve Aya Şiline'yi feth eylediler ki Hicret'ün yedi yüz [TOR¹³] elli sekizydi [758/1357]. Ba'dehü Odköklük Ğişâri'nı ve Ğarañu Ğişâri'nı feth idüp andan Gelibolı'yı şulhla alup¹² zabt eylediler. Böyle olıcaĝ Süleymân

- 1 ola TO B (35^{b/11}) Y (27^{a/8}) D (146^{a/2}) TK (72^{b/6}): olalar T (59^{b/4})
- 2 ğazâya gitdüklerinde velâkin divânda begler TO: velâkin divânda begler T (59^{b/5}) / ğazâya gitdüklerinde velâkin begler divânında B (35^{b/12-13}) Y (27^{a/10}) D (146^{a/3}) TK (72^{b/7})
- 3 ki uzun şakallu ğâyet ihtîşâmlu kişilerdi TO: - T (59^{b/5}) / ki uzun şakallu ğâyet de ihtîşâmlu kişilerdi B (35^{b/13-14}) Y (27^{a/11}) / ki uzun şakallu ğâyet de ihtîşâmlu (TK'de “ihtîşâ”) kişilerdi D (146^{a/3-4}) TK (72^{b/8})
- 4 memleketinden TO T (59^{b/5}) B (35^{b/15}) D (146^{a/4}) TK (72^{b/8}): memleketden Y (27^{a/12})
- 5 - TO T (59^{b/5}): Ve eĝraf u cevânibün yarar yigitleri eyü adın işidüp ğazâ niyyetine alay alay ĝidmetine gelüp ĝüsn-i rızâlarıyla bezl-i cân eylediler B (35^{b/16-17}) Y (27^{a/12-14}) D (146^{a/5-6}) TK (72^{b/9-10})
- 6 ki TO T (59^{b/6}) B (36^{a/1}) Y (27^{a/14}): - D (146^{a/6}) TK (72^{b/10})
- 7 Andan Taraĝlu Yeñicesi'n ve Göynük'i ve Mudurnı şulhla zabt eylediler TO: Mudurnı şulh ile zabt eylediler T (59^{b/6}) / Andan Taraĝlu Yeñicesi'n ve Göynük ve Mudurnı şulhla zabt eylediler B (36^{a/2-3}) Y (27^{a/15-16}) / Andan Taraĝlu Yeñicesi'n ve Göynük ve Mudurnı'yı şulh ile alup zabt eylediler. Ve D (146^{a/7}) TK (72^{b/10-11})
- 8 - TO T (59^{b/6}) B (36^{a/3}) Y (27^{a/16}): ĝüsn-i rızâlarıyla D (146^{a/8}) TK (72^{b/11})
- 9 musaĝĝar TO T (59^{b/6}) B (36^{a/4}) Y (27^{a/17}) D (146^{a/8}): müyesser TK (72^{b/12})
- 10 beşde idi TO B (36^{a/4}) Y (27^{a/17}) D (146^{a/9}): beşinde idi T (59^{b/7}) / beşde idi. Ve TK (72^{b/12})
- 11 Çimeni TO T (59^{b/8}): Çimen B (36^{a/7}) Y (27^{b/1}) D (146^{a/11}) TK (72^{b/13}) Araştırmacılarca yeri konusunda söz birliĝi olmayan bu kale, Gelibolu'ya 12 km mesafede bulunan ve bugün Çimpe olarak bilinen kaledir veya Bolayır'a baĝlı Demirtepe köyü yakınlarında Doĝanarslan Çiftliĝi ile Kazanaĝzı arasında, Marmara Denizi sahillerindedir (Çimbi Kalesi hakkında daha fazla bilgi için bk. Münir Aktepe, “Çimbi”, *TDV İA*, c. VIII, İstanbul 1993, s. 317-318).
- 12 Odköklük Ğişâri'nı ve Ğarañu Ğişâri'nı feth idüp andan Gelibolı'yı şulhla alup TO: Ğarañu Ğişâri'nı feth idüp Gelibolı'yı şulhla alup T (59^{b/8-9}) / Odköklük Ğişâri'nı feth idüp andan Gelibolı şulh ile alup B (36^{a/9}) (Y'de “şulh ile” iki kere yazılmıştır, B'de “şulhla”) Y (27^{b/2-3}) / Odköklük Ğişâri'nı feth idüp andan Gelibolı'yı şulh ile alup D (146^{a/11-12}) TK (72^{b/14})

Paşa hazretlerine Peyk-i ecel¹ irişüp vefât eylediler *-rahmetullâhi ‘aleyh-*. Ve ardınca eglenmeyüp Orhân Gâzi'nün daği 'ömrleri nihâyet bulup fenâdan beğâyâ rihlet eylediler *-rahmetullâhi ‘aleyhi rahmeten vâsi'aten-*. Daği Burusa'da defn eylediler. Orhân Gâzi şâhibü'l-hayr pâdişâhdı² ki Burusa'da bir 'imâret ve medrese ve İznik'de daği bir 'imâret ve medrese yapırdı. Ve niçe zâviye ve hânkâhlar binâ eyleyüp ve çok hârâb yerleri [TOR¹⁷] ma'mûr eyledi. Ve ehl-i Qur'an'ı ve³ huffâzı sevdüğinden bunlara 'ulûfe vaz'⁴ eyledi. Ve kuğata daği 'ulûfe ta'yin eylemişdi. Tâ ki⁵ kimseden [TOR¹⁸] zulmle nesne almayalar. Orhân Pâdişâh otuz dört yıl saltanat idüp seksen yaşında vefât eylediler *-kaddesallâhu rûhahû-*.⁶

1 - TO T (59^{b/9}): gelüp B (36^{a/10}) Y (27^{b/4}) D (146^{a/12}) TK (72^{b/15})

2 Ve ardınca eglenmeyüp Orhân Gâzi'nün daği 'ömrleri nihâyet bulup fenâdan beğâyâ rihlet eylediler *-rahmetullâhi ‘aleyhi rahmeten vâsi'aten-*. Daği Burusa'da defn eylediler. Orhân Gâzi şâhibü'l-hayr pâdişâhdı TO: Ve ardınca eglenmeyüp Orhân Gâzi'nün 'ömrleri nihâyet bulup fenâdan beğâyâ rihlet idüp Burusa'da defn eylediler *-rahmetullâhi ‘aleyh-*. Şâhibü'l-hayrât pâdişâh olup T (59^{b/9}) / *-rahmeten vâsi'aten-*. Daği 'imâretinde defn eylediler. Ve Süleymân Paşa'dan sonra Orhân (D ve TK'de "hazretleri") daği dâr-ı fenâdan sarây-ı beğâyâ irtihâl eyledi *-tâbe serâhu-*. Medfeni Burusa'dadır. Ziyâde dindâr ve gâzi ve şâhibü'l-hayr pâdişâh idi B (36^{a/10-11}) Y (27^{b/4-7}) D (146^{b/1-3}) TK (72^{b/15-17})

3 ki Burusa'da bir 'imâret ve medrese ve İznik'de daği bir 'imâret ve medrese yapırdı. Ve niçe zâviye ve hânkâhlar binâ eyleyüp ve çok hârâb yerleri ma'mûr eyledi. Ve ehl-i Qur'an'ı TO B (36^{a/11-13}) Y (27^{b/7-9}) D (146^{b/3-4}) TK (72^{b/17-18}): çok hârâb yerleri ma'mûr eyledi T (59^{b/10})

4 sevdüğinden bunlara 'ulûfe vaz' TO B (36^{a/14}) Y (27^{b/9-10}): sevdüğinden 'ulûfe ta'yin T (59^{b/10}) / gâyet ile sevdüğinden bunlara 'ulûfe vaz' D (146^{b/5}) TK (72^{b/18})

5 ta'yin eylemişdi. Tâ ki TO B (36^{a/15}) Y (27^{b/10}) D (146^{b/11}) TK (72^{b/18-19}): idüp T (59^{b/10})

6 *-kaddesallâhu rûhahû-* TO B (36^{a/17}) Y (27^{b/12}) D (146^{b/12}) TK (72^{b/19}): *-rahmeten vâsi'aten-* T (59^{b/10})

[I. MURAD DEVRİ]

[TOH¹] [B36^b] [T60^a] [D147^a] [TK73^a]¹ Murâd² Hân Gâzi hazretleri Hicret-i nebevîyyenün -‘*aleyhi ş-şalâtü ve’s-selâm*’³ yedi yüz altmışında [760/1359] serîr-i saltanata geçüp atası yerine pâdişâh oldılar. Ve dîn-i İslâm’içün bunlar daği⁴ ‘ömrlerin cihâda bezl itmege niyyet eylediler. Daği ibtidâ varup Ankarâ’yı feth eylediler ki⁵ altmış ikide [762/1361] vâқи’ oldı. [TOH²] Ve ol eşnâda Bantoz⁶ (بنتوز) Hîşârı’nı⁷ ve Çenderlü Hîşârı’nı ve Hîsini (حسنی) Hîşârı’nı⁸ alup zabt idüp [Y28^a] daği Dimetoğa ve Birğoz’ı ve Eski Baba⁹ feth olunup andan Edirne’yi feth eylediler. Ba’dehü

1 TO’da içerisinde “Sulţân Murâd Hân Gâzi” yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Bâyezîd Beg” ve “Ya’küb Çelebi” isimleri yazılı iki küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Bayezid Bey’in yanında “Pâdişâh oldı. Âl-i ‘Osmân’dan dördüncü hâlifedür.” açıklaması yazılıdır. Metin, tomarın baş tarafına doğru yani ters doğrultuda yazılmış 31 satır hâlinde madalyonun sağ tarafında, bir üçgen formundadır. Transkribe metinde kısa satırlarda sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T60’da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zikr-i Fütühât-ı Sulţân Murâd Hân bin Sulţân Orhân Gâzi -*neverallâhu te’âlâ mażca’ahümâ*” yazılıdır. Sayfanın ortasında ve metnin arasında ve sağa yanaşık olarak Sultan I. Murad’ın minyatürü vardır. Sayfanın solunda derkenarda bir çerçeve içinde “Sulţân Murâd Gâzi şehzâdelerinin eşâmileridir -*tâbe şerâhüm*.” açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine oğullarının “Sulţân Yıldırım Bâyezîd” ve “Ya’küb Beg” şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir.

B ve Y’de metinden önce “Faşl-ı sivüm: Sulţân Murâd Gâzi’nün icmâl-i ahvâlî beyânındadır.” [B (36^{b/17}-36^{b/1}) Y (27^{b/12-13})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde “Murâd Hân Gâzi” yazılı bir daire ile bunun iki yanına ve üstüne bağlanmış ve içerisine oğullarının “Bâyezîd Beg”, “Ya’küb Çelebi” ve “Savcı Beg” şeklinde isimleri yazılı daha küçük üç daire çizilmiştir.

D nüshasında Sultan I. Murad’ın minyatürü D148^bdedir. Minyatürün sağ üst köşesinde daire şeklinde süslü bir madalyonun içinde “Sulţân Murâd Hân Hudâvendigâr” yazılıdır. D149’da sayfanın ortasında içinde oğullarının “Bâyezîd Beg” ve “Ya’küb Çelebi” şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir. Bunlardan Bayezid Bey’in yanında “Âl-i ‘Osmân’dan dördüncü hâlifedür.” açıklaması yazılıdır.

TK73^b’de sayfanın ortasında ve metnin arasında Sultan I. Murad’ın minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında “Esâmî-i evlâd-ı emcâd-ı Gâzi Hudâvendigâr -*tâbe şerâhüm*” açıklaması altında içerisinde oğullarının “Ya’küb Çelebi” ve “Bâyezîd Beg” şeklinde isimleri yazılı iki daire bulunur. Bayezid Bey’in yanında “Pâdişâh oldı. Müddet-i salţanat sene 14. Âl-i ‘Osmân’dan dördüncü hâlifedür.” açıklaması yazılıdır.

2 Murâd TO B (36^{b/2}) Y (27^{b/14}) D (147^{a/1}) TK (73^{a/1}): Sulţân Murâd T (60^{a/1})

3 -‘*aleyhi ş-şalâtü ve’s-selâm*’- TO B (36^{b/2}) Y (27^{b/14}) D (147^{a/1}) TK (73^{a/1}): -‘*aleyhi ş-selâm*’- T (60^{a/1})

4 oldılar. Ve dîn-i İslâm’içün bunlar daği TO: olup dîn-i İslâm’içün T (60^{a/1}) / oldı. Ve dîn-i İslâm için bunlar daği B (36^{b/3-4}) Y (27^{b/15-16}) D (147^{a/2}) TK (73^{a/1-2})

5 Daği ibtidâ varup Ankarâ’yı feth eylediler ki TO: İbtidâ varup Ankarâ’yı feth eyledi T (60^{a/1}) / ki B (36^{b/4}) Y (27^{b/16}) / - D (147^{a/2}) TK (73^{a/2})

6 Bantoz (Panados), İstanbul-Edirne yolu üzerinde bir kaleidir.

7 Hîşârı’nı TO T (60^{a/2}) B (36^{b/5}) Y (27^{b/17}) D (147^{a/3}): Hîşârı TK (73^{a/2})

8 Hîsini: Misini, Silivri.

9 Hîşârı’nı ve Hîsini Hîşârı’nı alup zabt idüp daği Dimetoğa ve Birğoz’ı ve Eski Baba (TO’da “Baba” yoktur.) TO B (36^{b/5-6}) Y (27^{b/17-28^{a/1}}) D (147^{a/3}) TK (73^{a/3}): ve Hîsini Hîşârı’nı ve Dimetoğa ve Birğoz T (60^{a/2})

Zağra ve Filibe feth olındukda K̄ara R̄üstem nām bir k̄ađi ġazādan ıkan¹ üsārādan ĥums almak [TOH³] iĥdās idüp cemi'-i üsārādan beşde birin alup Türk'e virilüp fi'l-cümle işlāh olınduklarından² şoñra bunlara dağı ak börk geydirilüp yeñiçeri deyü nām vaz' eylediler.³ Andan şoñra Gü-mülçine ve Biġa feth olındı ki⁴ yedi yüz altmış altıda [766/1364-65] vāki' [TOH⁴] oldı. Bu fethlerden şoñra Murād H̄ān Ġāzī ĥazretleri Burusa'ya gelüp şehzādelerin sünnet eyledi. Ve bundan şoñra Germiyan-oġlı'nuñ⁵ kızını Yıldırım Bāyezid'e alıvirüp Germiyan-oġlı⁶ kızına cihāzlık Kütā-hiyye'yi ve Simav'ı ve Egri[TOH⁵]gözi⁷ ve Tavşanlı Hişārların⁸ virüp teslim eyledi ki yedi yüz seksen üçde⁹ [783/1381] vāki' oldı. Ba'dehü H̄āmīd-oġlı H̄üseyn Beg'den Akşehr'i ve Begşehri ve Seydişehri'ni ve Yalvac'ı ve Esiriyye ve K̄araaġac'ı Murād H̄ān Ġāzī¹⁰ [TOH⁶] satun alup zabt [B37^a] eylediler. Bu ĥuşuşlardan¹¹ şoñra R̄ümili'ne mürür olınup Ferecük'i ve Niş'i ve¹² Tanrıyıkduġı¹³ nām ĥişārı feth eylediler. Ol ĥişārda altun taşlar bulunup ġazīler alup başlarına geydiler. [TOH⁷] Ol eclden¹⁴ üsküf iĥdās olındı. Ba'dehü Borı ve İskete¹⁵ ve Marulye¹⁶ nām k̄al'alar [D147^b] feth olındı. Ve dağı K̄avala ve Dirāĥne ve Drama ve¹⁷ Siroz

1 ġazādan ıkan TO B (36^{b/7}) Y (28^{a/2}) D (147^{a/4}) TK (73^{a/4}): - T (60^{a/2})

2 cemi'-i üsārādan beşde birin alup Türk'e virilüp fi'l-cümle işlāh olınduklarından TO: beşde birin alup Türk'e virilüp işlāh olınduklarından T (60^{a/3}) / cemi'-i üsārādan beşde birin alup Türk'e virilüp fi'l-cümle işlāh olındukdan B (36^{b/8-9}) D (147^{a/5}) TK (73^{a/4-5}) / cemi'-i üsārādan beşde birin alup tezkire yazılıp fi'l-cümle işlāh olındukdan Y (28^{a/3-4})

3 vaz' eylediler TO B (36^{b/10}) Y (28^{a/4-5}) D (147^{a/6}) TK (73^{a/5}): k̄odlar T (60^{a/3})

4 ve Biġa feth olındı ki TO B (36^{b/10}) Y (28^{a/5}) D (147^{a/6}) TK (73^{a/5-6}): feth olındı T (60^{a/3})

5 Germiyan-oġlı'nuñ TO T (60^{a/4}): Germiyan-oġlı'ndan B (36^{b/12}) Y (28^{a/7}) D (147^{a/8}) TK (73^{a/7})

6 - TO: dağı T (60^{a/4}) / kendü B (36^{b/13}) Y (28^{a/8}) D (147^{a/8}) TK (73^{a/7})

7 Eğrigöz: Emet.

8 ve Eğrigözi ve Tavşanlı (TO'da "طوشنلی", B ve Y'de "طوشنلوی", D ve TK'de "طوشنلو") Hişārların TO B (36^{b/13-14}) Y (28^{a/8-9}) D (147^{a/8-9}) TK (73^{a/7-8}): - T (60^{a/4})

9 üçde TO B (36^{b/14}) Y (28^{a/9}): üçünde T (60^{a/5}) / üç idi D (147^{a/9}) TK (73^{a/8})

10 Begşehri ve Seydişehri'ni (TK'de "Beg ve Seydi") ve Yalvac'ı (B, Y, D ve TK'de "Yalvac") ve Esiriyye ve K̄araaġac'ı Murād H̄ān Ġāzī TO B (36^{b/15-16}) Y (28^{a/10-11}) D (147^{a/10}) TK (73^{a/8-9}): Seydişehri'ni ve niç şehrler T (60^{a/5})

11 Bu ĥuşuşlardan TO B (37^{a/1}) Y (28^{a/11}) D (147^{a/11}) TK (73^{a/9}): Bundan T (60^{a/5})

12 Ferecük'i ve Niş'i TO B (37^{a/1}) Y (28^{a/12}) D (147^{a/11}) TK (73^{a/9}): K̄ara Ferecük'i T (60^{a/5})

13 Tanrıyıkduġı: Apolonya, Sozopolis, Süzebolu.

14 - TO B (37^{a/3}) Y (28^{a/14}) D (147^{a/12}) TK (73^{a/10}): altun T (60^{a/6})

15 İskete: İskeçe.

16 Marulye: Avrethisar.

17 Ve dağı K̄avala ve Dirāĥne (درخته) (B ve Y'de "درخته" yazılmıştır.) ve Drama (D'de "وارنه", TK'de "اوارنه") ve TO B (37^{a/4-5}) Y (28^{a/15}) D (147^{b/1}) TK (73^{a/11}): Ba'dehü T (60^{a/6})

ve Kâraferye bi'l-külliyeye tevâbi'leriyle feth olındı ki¹ Hicret'ün [TOH⁸] yedi yüz seksen yedisine [787/1385] degin vâkı² oldu. Bunlardan sonra Karaman-oğlu izhâr-ı hıyânet eylediği eelden üzerine varılıp muğâbele vü muğâtele-i 'azîm olunup Karaman-oğlu münhezim olduğdan [TOH⁹] sonra Murâd Hân Gâzî hazretleri varup Begşehri'ni feth eylediler. Böyle olduğdan sonra Murâd Hân hazretleri Yeñişehr'e³ varup 'âlî düğün eyleyüp İstanbul tekvurunuñ kızın aldı. [Y28^b] [TOH¹⁰] Ve büyük oğlu Bâyezîd Çelebi'nün üç oğlın sünnet eyledi. Ve andan sonra gûzât-ı Müslimîn Bosna vilâyetine aķın eyleyüp⁴ andan Selanik vilâyetin gâret idüp 'azîm muğtenim [TOH¹¹] oldılar.⁵ Ba'dehü 'asâkir-i manşüre gönderilüp varup Çenge (چنگه) ve Pravadi (پراوادی) ve Madera (مادرا) ve Kaçan (قچن) ve Dobriçe (دبریچه) ve Miçke (میچکه) ve Efleke (افلکه) ve Gözke (کوزکه) ve Küpçe (کوپچه) ve Keraşdiviçe⁶ (کراشدویچه) ve Eski İstanbullık ve [TOH¹²] Şumni ve Çeretuz (چرتوز) ve Miğloç (مقلوچ) ve İmetöz (ایمتوز) ve Kösova (کوس اوا) ve Yürükova (یورک اوا) ve Tırnovi (طرنوی) ve Nıgebolı (نیکبولی) ve Tın Bergozı (طون برغوزی) ve Zıştova (زشت اوا) ve Nevkesri (نوکسری) ve Tıuvaķ⁷ (طواق) ve Silisre otuzdan⁸ ziyâde ķal'alar [TOH¹³] bi-'inâyetil-lâh feth olunup musahhâr olındı. Bunlardan sonra Zihne ve Levarne⁹ feth olunup [B37^b] andan Eflaķ cānibine geçilüp anda dahı niçe ķal'alar feth olındı.¹⁰

- 1 tevâbi'leriyle feth olındı ki TO: feth olındı ki T (60^{a/6}) / tevâbi'leriyle feth olındı B (37^{a/5}) Y (28^{a/16}) D (147^{b/1}) TK (73^{a/11-12})
- 2 yedisine degin vâkı' TO B (37^{a/6}) Y (28^{a/16}) D (147^{b/2}) TK (73^{a/12}): yedisinde T (60^{a/6})
- 3 Murâd Hân Gâzî hazretleri varup Begşehri'ni feth eylediler. Böyle olduğdan sonra Murâd Hân hazretleri Yeñişehr'e (B ve D'de "Begşehri'ne") TO B (37^{a/8-9}) D (147^{b/3-4}): Murâd Hân Gâzî hazretleri varup Begşehri'ni feth eylediler. Bundan sonra Yeñişehr'e T (60^{a/12-14}) / Murâd Hân hazretleri Begşehri'ne Y (28^{a/18-19}) / Murâd Hân Gâzî hazretleri Begşehri'ne TK (73^{a/13})
- 4 eyleyüp TO T (60^{a/19}): idüp B (37^{a/11}) Y (28^{b/2}) D (147^{b/5}) TK (73^{a/14})
- 5 idüp 'azîm muğtenim oldılar TO B (37^{a/12}) Y (28^{b/2-3}) D (147^{b/6}) TK (73^{a/15}): eyledi T (60^{a/20})
- 6 Çenge (B, Y, D ve TK'de "ضکه" ve Pravadi ve Madera ve Kaçan ve Dobriçe (B, Y, D ve TK'de "دبریچه" ve Miçke ve Efleke ve Gözke ve Küpçe ve Keraşdiviçe TO B (37^{a/13-14}) Y (28^{b/3-4}) D (147^{b/6-7}) TK (73^{a/15-16}): Pravadi ve Dobriçe ve Miçke ve Küpçe T (60^{a/22-23})
- 7 Çeretuz ve Miğloç ve İmetöz ve Kösova ve Yürükova ve Tırnovi ve Nıgebolı ve Tın (B ve Y'de "طرن", D ve TK'de "طه") Bergozı ve Zıştova (B ve Y'de "زشتاوا") ve Nevkesri ve Tıuvaķ TO B (37^{a/14-16}) Y (28^{b/5-6}) D (147^{b/7-8}) TK (73^{a/16-17}): Miğloç ve İnöz ve Nıgebolı ve Tın Bergozı T (60^{a/24-25})
- 8 otuzdan TO T (60^{a/26}): otuz pâreden B (37^{a/16}) Y (28^{b/7}) D (147^{b/8}) TK (73^{a/17})
- 9 B ve Y'de "زىخنه و لوارمه"; T'de "زىخنه و اوارنه"; D ve TK'de "زىخيه و لوارنه" şeklinde yazılmıştır. Vençene ve Varna olabilir.
- 10 - TO T (60^{a/26}): Ve bu eşnarlarda pâdişâh ğazâda iken Burus'ada ķayim-maķâm [TK73^b] olan Şehzâde Şavcı Beg babasına 'işyân itmeğın hüdâvendigâr hazretleri varup anı nûr-ı dideden mehcür itdüğü tevârihde muşarrahdur B (37^{b/1-4}) Y (28^{b/9-11}) D (147^{b/10-11}) TK (73^{b/18-73^{b/1}})

[TOH¹⁴] Ba‘dehü Murād Hân Ğâzî hazretleri leşker-i ‘azîm¹ cem‘ idüp Laz dinen mel‘ün üzerine varmağa niyyet idüp teveccüh-i hümayün eyledüklerinde [D148^a] Laz-ı mezkûr² daği [TOH¹⁵] işidüp mübâlağa kefere-i fecere cem‘ idüp Bosna ve Eflak ve Engürüs ve Çeh³ ve Sırf ve Arnavud ve Bulğar ve Frenk bu cümle ecnâs-ı muhtelifenüñ mu‘avenetiyle [TOH¹⁶] Kösova nâm şahrâda pâdişâh-ı İslâm’la muğâbele olup ‘asâkir-i İslâm bi-‘avni ‘inâyeti’l-Meliki’l-‘Allâm⁴ küffâr-ı bed-encâma⁵ eyle kıılıç urdular [TOH¹⁷] ki kâfir başından zıkr olan şahrâ püşte püşte olup küffâr-ı nâm-dârları kimi at ayağı altında pây-mâl⁶ ve kimi gâziler elinde giriftâr [TOH¹⁸] olup küffâr-ı hâk-sâr lahza-i vâhidede⁷ târ-mâr ve ‘asâkir-i İslâm manşûr u muzaffer⁸ oldılar. Böyle olıcağ Sulţân Murād Hân [Y29^a] [TOH¹⁹] Ğâzî hazretleri⁹ meydân-ı dâr u gırde mürd olan küffâr-ı ve şehîd olan merdâneleri teferrüc için gezerken bir nâm-dâr kâfir leş içinden¹⁰ çıkup [TOH²⁰] pâdişahuñ elin öpmek kaçdıyla gelüp hemân Sulţân Murād Hân Ğâzî hazretlerin hançer ile¹¹ [TOH²¹] urdı. Meger ol Bârî te‘âlâ hazretleri Sulţân Murād Hân’a şehâdet daği naşib eylemiş imiş. Hemân¹² rûh-ı pür-fütûhları Firdevs-i a‘lâya ‘uruc eyledi. Getürüp¹³ [B38^a]

- 1 Murād Hân Ğâzî hazretleri leşker-i ‘azîm TO B (37^{b/4}) Y (28^{b/13}) D (147^{b/12}) TK (73^{b/2}): Sulţân Murād Ğâzî ‘azîm leşker T (60^{a/26})
- 2 teveccüh-i hümayün eyledüklerinde Laz-ı mezkûr TO B (37^{b/5-6}) Y (28^{b/12}) D (147^{b/12}-148^{a/1}) TK (73^{b/2-3}): teveccühlerinde Laz-ı mel‘ün T (60^{a/27})
- 3 ve Çeh TO B (37^{b/7}) Y (28^{b/14}) D (148^{a/1}) TK (73^{b/3}): - T (60^{a/27}) (Osmanlıların bugünkü Çekya’nın Bohemya ve Moravya bölgeleri ile Slovakiya’da yaşayan halk için kullandıkları Çih, Çiyh, Çeh ve Çeyh gibi imlalardan bütün metin boyunca Çeh imlası tercih edilmiştir.)
- 4 bi-‘avni ‘inâyeti’l-Meliki’l-‘Allâm TO B (37^{b/9}) Y (28^{b/16}) D (148^{a/3}) TK (73^{b/4}): bi-‘inâyetillâhi’l-Meliki’l-‘Allâm T (60^{a/28})
- 5 bed-encâma TO T (60^{a/28}) D (148^{a/3}) TK (73^{b/4}): bed-encâm B (37^{b/9}) Y (28^{b/16})
- 6 at ayağı altında pây-mâl TO B (37^{b/10-11}) Y (28^{b/18}) D (148^{a/4}) TK (73^{b/5}): ayağ altında pây-mâl ü zâr T (60^{a/29})
- 7 vâhidede TO T (60^{a/29}) D (148^{a/4}) TK (73^{b/6}): vâhidede B (37^{b/11}) Y (28^{b/19})
- 8 târ-mâr ve ‘asâkir-i İslâm manşûr u muzaffer TO Y (28^{b/19}) TK (73^{b/6}): târ u mâr T (60^{a/29}) / târ-mâr ve ‘asâkir-i İslâm manşûr-ı muzaffer B (37^{b/12}) D (148^{a/4-5})
- 9 hazretleri TO B (37^{b/13}) Y (29^{a/1}) D (148^{a/5}) TK (73^{b/6}): - T (60^{a/29})
- 10 mürd (T’de “mürde”) olan merdâneleri teferrüc için gezerken bir kâfir leş içinden TO T (60^{a/29-30}): mürd olan küffârı ve şehîd olan merdâneleri teferrüc için (Y’de “idüp”) gezerken bir nâm-dâr kâfir leş içinden (TK’de “leşler arasından”) B (37^{b/13-14}) Y (29^{a/1-2}) D (148^{a/5-6}) TK (73^{b/7})
- 11 kaçd idüp gelüp öpmek eyledükde hemân Murād Hân Ğâzî hazretlerin hançer ile TO: kaçd eyledükde pâdişâhı hançerle T (60^{a/30}) / kaçdıyla gelüp hemân Sulţân Murād Hân Ğâzî hazretlerin hançer ile B (37^{b/15}) Y (29^{a/3}) D (148^{a/7}) TK (73^{b/8})
- 12 Meger ol Bârî -te‘âlâ- hazretleri Sulţân Murād Hân’a şehâdet daği naşib eylemiş imiş. Hemân TO: Bârî -te‘âlâ- şehâdet daği naşib eyleyüp T (60^{a/30}) / Meger ba‘zı vâkı‘aya binâen Bârî -te‘âlâ- hazretleri ol pâdişâh-ı gâziye şehâdet daği naşib eylemiş imiş. Hemân B (37^{b/16-17}) Y (29^{a/4-5}) D (148^{a/7-8}) TK (73^{b/8-9})
- 13 Getürüp TO B (37^{b/17}) Y (29^{a/5}) D (148^{a/8}) TK (73^{b/9}): - T (60^{a/30})

Bursa'da defn eylediler. [TOH²³] Sulţân Murâd Hân Ğâzî hayrâtda mücidd ü sâ'î olup¹ Yeñişehr'de bir 'imâret ve Postîn-püş nâm bir dervîşe bir zâviye yapıdırup ve² Bilecük'de bir câmi' ve daĥi [TOH²⁵] Bursa'da ĥişâr içinde sarây ĥapusu önünde bir câmi' ve Ķapluca'da daĥi bir câmi' ve medrese yapıdırup³ hayrâtınıñ nihâyeti yoĥdur [TOH²⁷] ki⁴ müddet-i salţanatu otuz bir⁵ yıl olup altmış sekiz yıl 'ömr sürüp şehîd oldılar [TOH²⁹] -*rahmetullâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'aten-* ki bunlara⁶ Ğâzî Ĥudâvendigâr [TOH³¹] dimekle meşhûrdur.⁷

-
- 1 Sulţân Murâd Hân Ğâzî hayrâtda mücidd ü sâ'î olup TO Murâd Hân Ğâzî hayrâtda mücidd ü sâ'î olup T (60^{a/30-31}) / Sulţân Murâd Ğâzî'nün hayrâtda cidd ü sa'yi şarf olduğundan B (38^{a/1-2}) Y (29^{a/6}) D (148^{a/9}) TK (73^{b/10})
 - 2 Postîn-püş nâm bir dervîşe bir zâviye yapıdırup ve TO B (38^{a/2-3}) Y (29^{a/7}) D (148^{a/9}) TK (73^{b/10}): - T (60^{a/31})
 - 3 daĥi Bursa'da ĥişâr içinde sarây ĥapusu önünde bir câmi' ve Ķapluca'da daĥi bir câmi' ve medrese yapıdırup TO B (38^{a/3-4}) Y (29^{a/8-9}): Bursa'da ĥişâr içinde ve Ķapluca'da bir câmi' yapup T (60^{a/31}) / Ķapluca'da daĥi bir câmi' ve (TK'de "bir") medrese yapıdırup ve daĥi nefsi-i Bursa'da ĥişâr içinde sarây ĥapusu önünde bir câmi'-i şerif binâ itdirüp D (148^{a/10-11}) TK (73^{b/11-12})
 - 4 ki TO B (38^{a/5}) Y (29^{a/9}) D (148^{a/11}) TK (73^{b/12}): - T (60^{a/31})
 - 5 bir TO B (38^{a/5}) Y (29^{a/10}): - T (60^{a/31}) D (148^{a/11}) TK (73^{b/12})
 - 6 sürüp (B, Y, D ve TK'de "ĝâzî ve") şehîd oldılar -*rahmetullâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'aten-* ki bunlara TO B (38^{a/5-6}) Y (29^{a/10-11}) D (148^{a/12}) TK (73^{b/12-13}): sürdi T (60^{a/31})
 - 7 meşhûrdur TO T (60^{a/31}) B (38^{a/6}) Y (29^{a/11}) D (148^{a/12}): meşhûrdurlar. Ve's-selâm. TK (73^{b/13})

[YILDIRIM BAYEZİD DEVRİ]

[TOY¹] [T60^b] [D148^b]¹ Sulṭān Yıldırım Bāyezīd² ḥāzretleri Hicret-i nebeviyyenüñ -‘*aleyhi-ş-şalātü ve’s-selām*’³ yedi yüz çoḡsan bir⁴ Ramazān’-i nuñ dördüncü günü [27 Ağustos 1389] serīr-i salṭanata geçüp atasına ki şehādet müyesser oldı, bunlar yerine pādīşāh oldı.⁵

Dahi Laz vilāyetinden Qıraṭova’ya (قراطوه) andan Üsküb’e ve Vü-dane’ye⁶ (ودانه) ādemler gönderilüp⁷ zabṭ olındı. Andan [TOY²] ‘avdet

1 TO’da içerisinde “Sulṭān Yıldırım Ḥān Ğāzī” yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Meḥammed Beg”, “Süleymān Beg”, “İsā Beg”, “Erṭuḡrul Beg”, “Muşṭafā Beg”, “Mūsā Beg” ve “Kāsim Beg” şeklinde isimleri yazılı yedi küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Mehmed Bey’in yanında “Pādīşāh oldı. Āl-i ‘Osmān’dan beşinci şehinşāh ġāzīdūr.” açıklaması yazılıdır. Metin, 31 satır hālinde madalyonun sol tarafında, bir üçgen formundadır. Transkribe metinde kısa satırlarda sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T60^b’de sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zıkr-ı Fütühāt-ı Sulṭān Yıldırım Bāyezīd bin Sulṭān Murād Ḥān Ğāzī -*enārallāhu burhānehümā*” yazılıdır. Sayfanın ortasında ve metnin arasında ve sağa yanaşık olarak Sultan Yıldırım Bayezid’in minyatürü vardır. Sayfanın sağında derkenarda bir çerçeve içinde “Sulṭān Yıldırım Bāyezīd şehzādelerininüñ esāmileridür -*tābe şerābüm*.” açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine oğullarının “Sulṭān Meḥammed Çelebi”, “Sulṭān Muşṭafā”, “Sulṭān Erṭuḡrul”, “Sulṭān Kāsim”, “Sulṭān Süleymān”, “Sulṭān Mūsā” ve “Sulṭān İsā” şeklinde isimleri yazılı yedi daire çizilmiştir.

B ve Y’de metinden önce “Faşl-ı çehārüm: Sulṭān Yıldırım Bāyezīd Ḥān Ğāzī’nün icmāl-i aḫvālī beyānındadır.” [B (38^{a/7}) Y (29^{a/12})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde “Sulṭān Yıldırım Bāyezīd Ḥān” yazılı bir daire ile bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Meḥammed Beg”, “Süleymān Beg”, “İsā Beg”, “Erṭuḡrul Beg”, “Muşṭafā Beg”, “Mūsā Beg” ve “Kāsim Beg” şeklinde isimleri yazılı yedi çerçeve çizilmiştir.

D nüshasında Sultan Yıldırım Bayezid’in minyatürü D150^b’dedir. Minyatürün sol üst köşesinde daire şeklinde süslü bir madalyonun içinde “Sulṭān Yıldırım Bāyezīd Ḥān” yazılıdır. D151^a’da sayfanın ortasında “Evlād-ı Yıldırım Bāyezīd” açıklamasının altında, içinde oğullarının “Erṭuḡrul Beg”, “İsā Beg”, “Süleymān Beg”, “Muşṭafā Beg”, “Mūsā Beg”, “Kāsim Beg” ve “Meḥammed Beg” şeklinde isimleri yazılı yedi daire çizilmiştir. Bunlardan Mehmed Bey’in yanında “Āl-i ‘Osmān’dan beşinci ḫālifedür.” açıklaması yazılıdır.

TK74^a’da sayfanın altında Sultan Yıldırım Bayezid’in minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında “Esāmī-i evlād-ı emcād-ı Yıldırım Ḥān -*tābe şerābüm*” açıklamasının altında, içerisinde oğullarının “Meḥammed Beg”, “Süleymān Beg”, “İsā Beg”, “Erṭuḡrul Beg”, “Muşṭafā Beg”, “Mūsā Beg” ve “Kāsim Beg” şeklinde isimleri yazılı yedi daire bulunur. Mehmed Bey’in yanında “Pādīşāh oldı. Müddet-i salṭanat sene 20. Āl-i ‘Osmān’dan beşinci ḫālifedür.” açıklaması yazılıdır.

2 Yıldırım Bāyezīd TO: Yıldırım Bāyezīd Ḥān T (60^{b/1}) / Sulṭān Yıldırım Bāyezīd B (38^{a/8}) Y (29^{a/13}) D (148^{b/1}) TK (73^{b/14})

3 ‘*aleyhi-ş-şalātü ve’s-selām*’ TO B (38^{a/8}) Y (29^{a/13}) D (148^{b/1}) TK (73^{b/14}): ‘*aleyhi-ş-selām*’ T (60^{b/1})

4 biri TO T (60^{b/1}) Y (29^{a/14}): bir B (38^{a/8}) D (148^{b/1}) TK (73^{b/14})

5 atasına ki şehādet müyesser oldı, bunlar yerine pādīşāh oldı TO: atasının yerine pādīşāh oldı T (60^{b/1}) / atasına ki şehādet naşib oldı, bunlar yerine geçüp pādīşāh oldılar B (38^{a/9-10}) Y (29^{a/14-15}) D (148^{b/2}) TK (73^{b/15})

6 ve Vü-dane’ye TO B (38^{a/11}) Y (29^{a/16}) D (148^{b/3}) TK (73^{b/15}): - T (60^{b/1})

7 gönderilüp TO T (60^{b/2}) B (38^{a/11}) Y (29^{a/16}) D (148^{b/3}): gönderilüp TK (73^{b/16})

[Y29^b] olup Anaṭolî'ya geçilüp Alaşehir¹ ve Şaruḥān vilāyeti ve Menteşe ili zabt olındı.² Bunlar ṭoḡsan ikide [792/1390] vāḳi' oldı. Ba'dehū Ḳaraman-oḡlı'ndan yine ḥıyānet zuhūr idüp³ üzerine varılup kendü firār itdükde Ḳonya'yı zabt itdiler. Velākin i'tizār [B38^b] itdügi eelden [TOY³] Ḳonya yine virildi. Bundan ṣoñra Yıldırım Bāyezid ḥāzretleri Eflaḵ cānibine geçüp ekṣer yerlerin⁴ yaḡup [D149^a] yıḳdı ki⁵ ṭoḡsan üçde [793/1391] idi. Bundan ṣoñra Ḳaraman-oḡlı'ndan ef'āl-i ḳabilḫa ṣādır olduğundan⁶ üzerine varılup [TK74^a] ceng olınduḡda ṭutup ṣalb [TOY⁴] eylediler ve⁷ Ḳonya'yı zabt eylediler. Andan Aḳsarāy ve Develi'nün Ḳaraḫiṣār'ı musaḫḫar olup⁸ Lārende ve Aḳşehir feth olındı. Ba'dehū Amāsiyye ve Sivas ve Ṭoḡat zabt⁹ olındı. Bu eṣnāda Kötürüm Bāyezid vefāt idüp andan Ṭaraḳlu¹⁰ Borlu feth olındı. [TOY⁵] Ve daḫi Ḳaṣtamoni ve 'Oṣmāncıḳ ve Canık ve Şamṣun¹¹ zabt olup daḫi Teke ve Germiyan vilāyeti ve Ḳaraḫiṣār ve [Beg]şehir ve¹² Seydişehir feth olındı. Bunlardan ṣoñra yine Rūmili'ne geçilüp yedi yüz ṭoḡsan altıda [796/1394] Selanik feth olındı. [TOY⁶] Bundan ṣoñra Yeñişehir ve Atina feth olup¹³ andan pādiṣāh varup Engürüs ile muḫkem ceng olup küffār-ı ḍalālet-āṣār¹⁴ münhezim oldı. Ba'dehū Yıldırım Bāyezid ḥāzretleri Şile'yi feth idüp¹⁵ ve Boḡazkesen Ḳal'ası'n yapup İstanbul'a [TOY⁷] ḳaşd eyledükde tekvurı işidüp ṣulḫ ṭaleb eyledi. Pādiṣāh ḥāzretleri

- 1 geçilüp Alaşehir TO B (38^{a/11-12}) Y (29^{b/1}): geçilüp Alaşehir T (60^{b/2}) / geçdiler. Alaşehir D (148^{b/3-4}) TK (73^{b/16})
- 2 olındı TO T (60^{b/2}): olup B (38^{a/12}) Y (29^{b/2}) D (148^{b/4}) TK (73^{b/16})
- 3 zuhūr idüp TO T (60^{b/3}): zuhūra gelüp B (38^{a/13}) Y (29^{b/3}) D (148^{b/5}) TK (73^{b/17})
- 4 ekṣer yerlerin TO T (60^{b/3}): ekṣer yerin B (38^{b/2}) / ekṣerin Y (29^{b/5}) D (148^{b/6}) TK (73^{b/19})
- 5 ki TO B (38^{b/2}) Y (29^{b/5}) D (149^{a/1}) TK (73^{b/19}): - T (60^{b/3})
- 6 olduğundan TO B (38^{b/3}) Y (29^{b/6}) D (149^{a/1}) TK (73^{b/19}): oldı T (60^{b/4})
- 7 ceng olınduḡda ṭutup ṣalb eylediler ve TO: ṭutup ṣalb eylediler T (60^{b/4}) / ceng olınduḡda ṭutulup ṣalb olındı. Ve B (38^{b/4}) Y (29^{b/7}) D (149^{a/2}) TK (74^{a/1})
- 8 Andan Aḳsaray ve Develi'nün Ḳaraḫiṣār'ı (D ve TK'de "Ḳaraḫiṣār") musaḫḫar olup TO B (38^{b/4-5}) Y (29^{b/7-8}) D (149^{a/2-3}) TK (74^{a/1}): Aḳsaray ve Ḳaraḫiṣār'ı musaḫḫar idüp T (60^{b/4})
- 9 zabt TO B (38^{b/6}) Y (29^{b/9}) D (149^{a/3}) TK (74^{a/2}): feth T (60^{b/5})
- 10 - TO T (60^{b/5}) B (38^{b/7}) Y (29^{b/10}): ve D (149^{a/4}) TK (74^{a/2})
- 11 ve Şamṣun TO B (38^{b/8}) Y (29^{b/11}) D (149^{a/4}) TK (74^{a/3}): - T (60^{b/5})
- 12 Ḳaraḫiṣār ve Yeñişehir ve TO B (38^{b/8-9}) Y (29^{b/11-12}) D (149^{a/5}) TK (74^{a/3}) ("Begşehir" yerine sehven "Yeñişehir" yazılmıştır. Cümlemin aslı için bk. Matrakçı Nasuh, *a.g.e.*, s. 171): - T (60^{b/5})
- 13 Bundan (B, Y, D ve TK'de "Bunlardan") ṣoñra Yeñişehir ve Atina feth olup TO B (38^{b/10-11}) Y (29^{b/13-14}) D (149^{a/6}) TK (74^{a/4}): - T (60^{b/6})
- 14 olup küffār-ı ḍalālet-āṣār TO B (38^{b/11-12}) Y (29^{b/14-15}) D (149^{a/7}) TK (74^{a/5}): idüp küffār-ı bed-fi'āl T (60^{b/6})
- 15 Şile'yi (T'de "Şile'yi" kelimesi unutulmuştur.) feth idüp TO T (60^{b/6}): Şinek'i ("شكي") alup B (38^{b/12}) Y (29^{b/15}) D (149^{a/8}) TK (74^{a/5})

İstanbul içinde bir mescid ve bir Müslimân mahallesi ve bir kâdî vaz' idüp¹ ve tekvuri yılda on bin altuna kesdi. Bunlar çoksan sekizde [798/1396] vâkı' oldu. Ba'dehü [TOY⁸] Nigebolı ve Silisre ve K̄araferye feth olındı.² Bundan sonra Yıldırım [Y30^a] Bâyezîd Hân Vulk-oğlı'nuñ kızın aldı. Bu zamâna degin [B39^a] Âl-i 'Osmân şerâb neydügin bilmezlerdi. Bundan sonra öğrendiler.³ Bu eşnâda Aḥmed Celâyir ki⁴ eben 'an-ceddin [TOY⁹] Bağdâd pâdişâhı olup saltanat-ı 'Irâk aña irşle degmişdi ve K̄ara Yūsuf ki K̄araḳoyunlu'nuñ [D149^b] emîri olup Timur-leng şerrinden bu ikisi vaḫanların terk⁵ itmişlerdi, ol eclden varup Mıṣr sultânı yanında [TOY¹⁰] ḫabs olunup ḫalâş olınduklarında⁶ Yıldırım Bâyezîd'e geldiler. Sultân Aḥmed Celâyir, Yıldırım Bâyezîd⁷ Hân taḳviyetiyle varup yine 'Irâk'da mütemekkin oldu.⁸ K̄ara Yūsuf pâdişâhı taḫrîk idüp ḳaldırıp⁹ [TOY¹¹] varup Malâṭıyye'yi ve Divriği'yi ve Darende'yi ve Behisni'yi¹⁰ feth eylediler. Ve Mıṣr sultânınıñ divitdârını ḳatlı idüp ol cānibleri ḫarâb eylediler. Andan Erzincan'a varılıp Ṭuhürten Beg gelüp¹¹ istiḳbâl eyledi. [TOY¹²] Pâdişâh ol vilâyetleri K̄ara Yūsuf'a tefvîz eyledi. Ammâ K̄ara Yūsuf Erzincanlı ile muḳâbele idemeyüp yine ferâgat eyledükde Ṭuhürten Beg'e muḳarrer eylediler.¹²

- 1 idüp TO B (38^{b/12}) Y (29^{b/18}) D (149^{a/9}) TK (74^{a/7}): eyleyüp T (60^{b/12})
- 2 Ba'dehü Nigbolı (D ve TK'de Nigebolı) ve Silisre ve K̄araferye feth olındı TO B (38^{b/16}) Y (29^{b/19}) D (149^{a/10}) TK (74^{a/7-8}): - T (60^{b/21})
- 3 Bundan sonra öğrendiler TO B (39^{a/1}) Y (30^{a/2}) D (149^{a/11}) TK (74^{a/8}): - T (60^{b/17})
- 4 ki TO B (39^{a/2}) Y (30^{a/2}) D (149^{a/12}) TK (74^{a/9}): - T (60^{b/17})
- 5 vaḫanların terk TO T (60^{b/22}): vaḫanlarından çıkup terk-i diyâr B (39^{a/4}) Y (30^{a/4}) D (149^{b/1}) TK (74^{a/10})
- 6 olınduklarında TO B (39^{a/5}) Y (30^{a/5}) D (149^{b/2}) TK (74^{a/10}): olduklarında T (60^{b/24})
- 7 Bâyezîd TO B (39^{a/6}) Y (30^{a/6}) D (149^{b/3}) TK (74^{a/11}): - T (60^{b/25})
- 8 - TO T (60^{b/26}) B (39^{a/7}) Y (30^{a/7}) D (149^{b/3}): Ammâ TK (74^{a/11})
- 9 ḳaldırıp TO B (39^{a/7}) Y (30^{a/7}) D (149^{b/4}): - T (60^{b/26}) TK (74^{a/12})
- 10 Malâṭıyye'yi ve Divriği'yi ve Darende'yi ve Behisni'yi TO: Malâṭıyye'yi ve Darende'yi T (60^{b/26}) / Malâṭıyye ve Divriği ve Darende ve Behisni B (39^{a/8}) Y (30^{a/8}) D (149^{b/4}) TK (74^{a/12})
- 11 - TO T (60^{b/27}): K̄ara Yūsuf ile pâdişâhı B (39^{a/10}) Y (30^{a/10}) D (149^{b/6}) TK (74^{a/13})
- 12 Pâdişâh ol vilâyetleri K̄ara Yūsuf'a tefvîz eyledi. Ammâ K̄ara Yūsuf Erzincanlı ile muḳâbele idemeyüp yine ferâgat eyledükde Ṭuhürten Beg'e muḳarrer eylediler TO: - T (60^{b/27}) / Pâdişâh ol vilâyetleri K̄ara Yūsuf'a tefvîz eyledi. Ammâ K̄ara Yūsuf Erzincanlıyla (Y'de "Erzincanlı ile", D'de "Erzincanlılar ile", TK'de "Erzincanlılar ile") muḳâbele idemeyüp yine ferâgat eyledükde Ṭuhürten Beg'i muḳarrer eylediler ki Timur tevâbi'inden idi B (39^{a/10-13}) Y (30^{a/10-13}) D (149^{b/6-8}) TK (74^{a/13-14}) (Literatürde daha çok Mutahharüddin'in bozulmuş hâli olan Mutaharten olarak geçen bu isim, bazen Taharten ve Tahirten olarak da okunmuştur. TK ve D nüshalarında Ṭuhürten olarak hareketlendirildiğinden metinde bu okunuş kaydedilmiştir. Diğer dört nüshada bu isim hareketli değildir.)

Bu zamāna degin¹ kuḍāta [TOY¹³] mevlānā dimezlerdi. Qaraman'dan Qara Rüstem ve Çandarlu Hālil ki geldiler, bunlara 'izzet eyleyüp² mevlānā dimege başladılar. Ve taqḩvā götürilüp dürlü dürlü fetvālara başladılar ve eski aqça [TOY¹⁴] baḩḩāl olup yeñi aqça kesdürdiler.³ Qudāt 'ilmle 'amel itmeyüp rişvet almağa başladılar. Pādişāh işitdükde⁴ cümle kādīları ihḩrāk itmege emr eyledi. Vezīr olan [TOY¹⁵] 'Alī Paşa biñ belāyla [B39^b] def eyledi. Ol vaḩt kuḍāta resm aqçasın ihḩdāş itdiler.

Çünkü Yıldırım Bāyezīd Rüm vilāyetin begleri [D150^a] elinden aldı, ol 'azl olan [TOY⁶] begler Timur-leng [Y30^b] yanına varup⁵ Hicret'ün sekiz yüz üçünde [803/1400] Timur-leng'gi ḩaldırup gelüp Sivas'ı aldılar.⁶ Bu cānibde Yıldırım Hān ḩazretleri 'asākir-i İslām ile [TOY⁷] ve oğullarıyla⁷ yürüyüp Timur-leng'e ḩarşu gidüp varup⁸ muḩābele olup ceng ü ḩarb⁹ olıñduḩda Yıldırım Hān'ın leşkerinde¹⁰ istikāmet [TOY⁸] olmamaḩla Yıldırım¹¹ Bāyezīd'i ele virdiler. Nāḩāh Timur elinde giriftār oldu. Andan şoñra Timur demürden taḩt vaz'ında bir ḩafes işledüp [TOY⁹] Yıldırım Hān'ı içine ḩoydı ve alup gitdi. Ammā ḩonmada ve göçmede ri'āyet idüp dāyim muşāḩabet iderdi. Ve daḩi Timur [TOY²⁰] oḩlını Burusa'ya gönderüp

- 1 degin TO T (60^{b/27}): dek B (39^{a/13}) Y (30^{a/13}) D (149^{b/8}) TK (74^{a/14})
- 2 Qaraman'dan Qara Rüstem ve Çandarlu Hālil ki geldiler, bunlara 'izzet eyleyüp TO B (39^{a/13-14}) Y (30^{a/13-14}) D (149^{b/8-9}) TK (74^{a/15}): Şoñra T (60^{b/27})
- 3 ve eski aqça baḩḩāl olup yeñi aqça kesdürdiler TO B (39^{a/15}) Y (30^{a/15-16}): - T (60^{b/27}) / ve eski aqça baḩḩāl olup yeñi aqça kesdiler ve D (149^{b/10}) TK (74^{a/15-16})
- 4 - TO T (60^{b/28}) B (39^{a/16}) Y (30^{a/17}): ḩışm idüp D (149^{b/11}) TK (74^{a/16})
- 5 Çünkü Yıldırım Bāyezīd Rüm vilāyetin begleri elinden aldı, ol 'azl olan begler Timur-leng yanına varup (B ve D'de "ve") TO B (39^{b/1-3}) D (149^{b/12-150^{a/1}) TK (74^{a/17-18}): - T (60^{b/28}) / Çünkü Yıldırım Bāyezīd Rüm ya'nı Sivas ve Erzincan vilāyetin begleri elinden aldı ol 'azl olan begler Timur-leng yanına varup ve Y (30^{a/18-19-30^{b/1})}}
- 6 aldılar TO T (60^{b/29}) B (39^{b/4}) D (150^{a/2}) TK (74^{a/18}): alup ḩarāb eylediler ki tāriḩ-i lafz "ḩarāb" dur Y (30^{b/1-2})
- 7 'asākir-i İslām ile ve oğullarıyla TO B (39^{b/4}) Y (30^{b/2}): 'asker-i İslām'la T (60^{b/29}) / 'asker-i İslām ile ve oğulları ile D (150^{a/2}) TK (74^{a/19})
- 8 ḩarşu gidüp varup TO B (39^{b/5}) Y (30^{b/3}) D (150^{a/3}) TK (74^{a/19}): - T (60^{b/29})
- 9 ü ḩarb TO B (39^{b/5}) Y (30^{b/3}) D (150^{a/3}) TK (74^{a/19}): - T (60^{b/29})
- 10 leşkerinde TO B (39^{b/6}) Y (30^{b/4}) D (150^{a/4}) TK (74^{a/20}): 'askerinde T (60^{b/29})
- 11 Yıldırım TO: olmayup Yıldırım T (60^{b/29}) / olmamaḩla B (39^{b/6}) Y (30^{b/4}) / olmamaḩla Sulḩān D (150^{a/4}) TK (74^{a/20})

vardı. Çok zulmler eyledi ki¹ bu huşuşlar sekiz yüz dördünde² [804/1402]. vâkı³ oldu. [TOY²¹] Bundan sonra Yıldırım Hân hazretleri eglenmeyüp hümmâdan vefât eyledi -*rahmetullâhi 'aleyh*-.³ Getürüp Burusa'da defn eylediler ki Hicret'ün⁴ sekiz yüz beşiydi [805/1402-03].

Yıldırım Hân hazretleri⁵ zühd ü [TOY²³] şalâhla mevşûf olup ve hayr u hasenâta⁶ râğib olup Kâraferye'de bir 'imâret ve Edirne'de bir⁷ 'imâret bünyâd eyleyüp Burusa'da daği bir câmi⁸ ve medrese⁸ [TOY²⁵] ve dâru'ş-şifâ yapup ve⁹ niçe yirleri harâb iken¹⁰ 'imâret eyledi. Ve¹¹ on dört yıl salşanat eyleyüp âhir işbu [TOY²⁷] vâkı'aya [B40^a] uğradı ki¹² kırık beş yaşında iken vefât eyledi -*rahmet*[TOY²⁹]*ullâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'aten ve kâddesallâhu* [TOY³¹] *rûhahû*-.¹³

-
- 1 elinde (B, Y, D ve TK'de "cenginde") giriftâr oldu. Andan sonra Timur demürden taht vaz'ında bir kafes işledüp Yıldırım Hân'ı içine koydu ve alup gitti. Ammâ konmada ve göçmede ri'ayet idüp dâim muşâhabet iderdi. Ve daği Timur (B ve Y'de "kendü", D ve TK'de "kendi") oğlını Burusa'ya gönderüp vardı. (TK'de "gönderüp anda") Çok zulmler eyledi ki TO B (39^{b/7-10}) Y (30^{b/4-8}) D (150^{a/4-6}) TK (74^{a/20-22}): elinde giriftâr olup demir kafese koydu T (60^{b/29})
 - 2 - TO T (60^{b/30}) B (39^{b/11}) D (150^{a/7}) TK (74^{a/22}): veyâ beşinde Y (30^{b/8})
 - 3 *rahmetullâhi 'aleyh* TO: - T (60^{b/30}) / *rahmetullâhi 'aleyhi rahmeten vâsi'aten* B (39^{b/12}) Y (30^{b/10}) D (150^{a/8}) TK (74^{a/23})
 - 4 ki Hicret'ün TO B (39^{b/13}) Y (30^{b/10}) D (150^{a/8}) TK (74^{a/23}): - T (60^{b/30})
 - 5 Yıldırım Hân hazretleri TO: Yıldırım Hân merhûm T (60^{b/30}) / Ve Sulţân Yıldırım Hân cennet-mekân hazretleri B (39^{b/13-14}) Y (30^{b/11}) D (150^{a/9}) TK (74^{a/23-24})
 - 6 olup ve hayr u hasenâta TO: olup hayrâta T (60^{b/30-31}) / ve hayr u hasenâta B (39^{b/14}) Y (30^{b/12}) D (150^{a/9}) TK (74^{a/24})
 - 7 bir 'imâret ve Edirne'de bir TO B (39^{b/15}) Y (30^{b/12}) D (150^{a/10}): ve Edirne'de T (60^{b/31}) / bir TK (74^{a/24})
 - 8 Burusa'da daği bir câmi⁸ ve medrese TO B (39^{b/16}) Y (30^{b/13}) D (150^{a/10}): Burusa'da câmi⁸ T (60^{b/31}) / ve Burusa'da daği bir câmi⁸ ve medrese TK (74^{a/24-25})
 - 9 ve TO B (39^{b/16}) Y (30^{b/14}) D (150^{a/11}) TK (74^{a/25}): - T (60^{b/31})
 - 10 harâb iken TO B (39^{b/16-17}) Y (30^{b/14}) D (150^{a/11}) TK (74^{a/25}): - T (60^{b/31})
 - 11 Ve TO B (39^{b/17}) Y (30^{b/14}) D (150^{a/11}) TK (74^{a/25}): - T (60^{b/31})
 - 12 eyleyüp âhir işbu vâkı'aya uğradı ki TO B (39^{b/17-40^{a/1}}) Y (30^{b/14-15}) D (150^{a/11}) TK (74^{a/25}): sürüp T (60^{b/31})
 - 13 *ve kâddesallâhu rûhahû* TO: - T (60^{b/31}) Y (30^{b/16}) / *ve kuddise rûhahû* B (40^{a/2}) D (150^{a/12}) TK (74^{a/25})

[I. MEHMED DEVRİ]

[TOÇ¹] [T61^a] [D150^b] [TK74^b]¹ Merhûm Yıldırım Bâyezid Hân -'aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân-² vefât eyledükde yedi oğlu [Y31^a] kıldı. Ertuğrul ve Muştafâ ve Süleymân ve Mehemmed ve 'İsâ ve Mûsâ ve Kâsım. Ammâ³ Kâsım küçük olup daği sarâyda olurdu. Ve Muştafâ Timur-leng cenginde nâ-bedîd olup Mûsâ atasıyla⁴ bile giriftâr olmuşdı. [TOÇ²] Ertuğrıl hõd atası zamânında Kâdî Burhâneddîn vâkı'asında Sivas'da vefât eylemişdi. Emîr Süleymân⁵ 'Alî Paşa'yla Rûmili'ne geçüp ve Sulţân Mehemmed yine sancağı olan Amâsiyye'ye gidüp 'İsâ Beg Burusa'yı taht idinüp oturdu. Böyle olcağ Sulţân Mehemmed [TOÇ³] ki ol vaqt on bir yaşında olup henüz cüvândı. Lâkin⁶ atasına bu hâl vâkı' olduğına gâyet mütefekkir ü

- 1 TO'da içerisinde "Sulţân Mehemmed Hân Ğâzi" yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisinde oğullarının "Murâd Beg", "Maħmûd Beg", "Yûsuf Beg", "Aħmed Beg" ve "Muştafâ Beg" şeklinde isimleri yazılı beş küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Murad Bey'in yanında "Pâdişâh oldu. Âl-i 'Osmân'dan altıncı şehinşâh Ğâzîdür." açıklaması yazılıdır. Metin, tomarın baş tarafına doğru yani ters doğrultuda yazılmış 29 satır hâlinde madalyonun sağ tarafında, bir üçgen formundadır. Transkribe metinde kısa satırlarda sadece tek satır numaraları gösterilmiştir. T61^a'da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde "Zikr-i Fütühât-ı Sulţân Mehemmed Hân-ı Evvel bin Yıldırım Bâyezid Hân Ğâzi -enârallâhu burhânebümâ-" yazılıdır. Sayfanın alt bölümünde ve metnin arasında ve sağa yanaşık olarak Sultan I. Mehmed'in minyatürü vardır. Sayfanın solunda derkenarda bir çerçeve içinde "Sulţân Mehemmed Çelebi şehzâdelerininüñ esâmileridür -tâbe şerâhüm-" açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisinde oğullarının "Sulţân Murâd", "Sulţân Maħmûd", "Sulţân Yûsuf", "Sulţân Aħmed" ve "Sulţân Muştafâ" şeklinde isimleri yazılı beş daire çizilmiştir. B ve Y'de metinden önce "Faşl-ı pencüm: Sulţân Mehemmed Hân Ğâzi'nün icmâl-i aħvâlî beyânındadır." [B (40^{a/2-3}) Y (30^{b/16})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde "Sulţân Mehemmed Hân Ğâzi" yazılı bir daire ile bunun iki yanına ve altına bağlanmış ve içerisinde oğullarının "Murâd Beg", "Aħmed Beg", "Muştafâ Beg", "Maħmûd Beg" ve "Yûsuf Beg" şeklinde isimleri yazılı beş çerçeve çizilmiştir. D nüshasında Sultan I. Mehmed'in minyatürü D152^a'dadır. Minyatürün sağ üst köşesinde daire şeklinde süslü bir madalyonun içinde "Çelebi Sulţân Mehemmed Hân" yazılıdır. D153^a'da sayfanın ortasında "Evlâd-ı Çelebi Sulţân Mehemmed" açıklamasının altında, içinde oğullarının "Muştafâ Beg", "Aħmed Beg", "Yûsuf Beg", "Maħmûd Beg" ve "Murâd Beg" şeklinde isimleri yazılı beş daire çizilmiştir. Bunlardan Murad Bey'in yanında "Âl-i 'Osmân'dan altıncı ħalifedür." açıklaması yazılıdır. TK75^a'da sayfanın üstünde Sultan I. Mehmed'in minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında "Esâmî-i evlâd-ı emcâd-ı Çelebi Sulţân Mehemmed -tâbe şerâhüm-" açıklamasının altında, içerisinde oğullarının "Murâd Beg", "Maħmûd Beg", "Yûsuf Beg", "Aħmed Beg" ve "Muştafâ Beg" şeklinde isimleri yazılı beş daire bulunur. Murad Bey'in yanında "Pâdişâh oldu. Müddet-i salţanat sene 30 mâh 6. Âl-i 'Osmân'dan altıncı ħalifedür." açıklaması yazılıdır.
- 2 Bâyezid Hân 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân TO T (61^{a/1}): Hân 'aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân B (40^{a/4}) Y (30^{b/17}) / Hân D (150^{b/1}) TK (74^{b/1})
- 3 - TO T (61^{a/1}): Ammâ B (40^{a/6}) Y (31^{a/1}) D (150^{b/2}) TK (74^{b/1})
- 4 olup Mûsâ atasıyla bile TO: olup ve Mûsâ atasıyla bile T (61^{a/1}) / oldu. Mûsâ vâlidisiyle bile B (40^{a/7}) Y (31^{a/3}) / oldu. Mûsâ vâlidisiyle D (150^{b/2-3}) TK (74^{b/2})
- 5 TO T (61^{a/2}): Vezîr B (40^{a/9}) Y (31^{a/5}) D (150^{b/4}) TK (74^{b/3})
- 6 olup henüz cüvândı. Lâkin TO: henüz cüvândı. Lâkin T (61^{a/3}) / idi ve kendü cüvânlığında B (40^{a/11}) Y (31^{a/7}) D (150^{b/5-6}) TK (74^{b/4})

müteraḥḥir olup¹ deryā-yı ğayrete ʔalup ʔaşd eyledi ki [D151^a] kendüyi Ti-mur leşkerine ura. Ammā yanında olanlar ʔomayup şabr yegrekdür didiler. [TOÇ⁴] Andan bu hâletle Sulţān Meḥemmed ʔalʔup bir cānibe mütevec-cih oldu. İsfendiyār'ın ʔara Yahyā nām bir begi biñ miḳdār ādemle Sulţān Meḥemmed'e arʔurı gelüp ba'zı nā-şāyeste kelimāt eyleyicek hemān Sulţān Meḥemmed yanında olan şeh-bāzlarıyla [B40^b] ʔarġaya şāhin² [TOÇ⁵] girür gibi ʔoyılup eyle ʔılıç urdılar ki bir laḫzada tār-mār³ itdiler. Ḥaḫḫ te'ālā ḫazretleri Sulţān Meḥemmed'e evvel⁴ bu fetḫi müyesser eyledükde envār-ı sa'ādet çehresinde lāmi' oldu. Böyle olduġdan⁵ şoñra ʔara Devlet Şāh nām bir pelīde [TOÇ⁶] daḫi rāst geldiler.⁶ Bi-'ināyetillāh anuñ daḫi ḫaḫḫından geldiler. Andan şoñra ʔubad-zāde dinen müfside ʔuş⁷ gelüp ol daḫi Sulţān Meḥemmed'e mu'arız olıcaḫ anı da⁸ fi'l-ḫāl helāk eylediler. Ve ʔalınbel⁹ (قلنبل) nām bir ʔal'ayı fetḫ itdiler.¹⁰ [TOÇ⁷] Bunlardan şoñra İnal-oġlı dimekle ma'rūf bir bed-baḫta rāst gelüp anı daḫi perdāht itdiler. Ba'dehū Göz[ler]-[Y31^b]oġlı¹¹ nām müfside buluşup anuñ daḫi ḫaḫḫından geldiler. Ve Köpek-zāde nām ḫerife daḫi muḫābil olup [TOÇ⁸] anları daḫi helāk itdiler. Ve Mezīd-oġlı nām bed-baḫtı daḫi Şavcı-oġlı dimekle meş-hūr olan¹² 'Alī Beg nām müfsidi Ḥaḫḫ -*celle ve 'alā*-nuñ kemāl-i luḫfiyla her birinüñ ḫaḫḫlarından geldiklerinden şoñra birāderleri [TOÇ⁹] Sulţān

1 ü müteraḥḥir olup TO: olup T (61^{a/4}) / idi. Ve B (40^{a/12}) Y (31^{a/8}) D (150^{b/6}) TK (74^{b/5})

2 ʔarġaya şāhin TO T (61^{a/5}): şāhin ʔarġa alayına B (40^{b/1}) Y (31^{a/12}) D (151^{a/3}) TK (74^{b/7})

3 bir laḫzada tār-mār TO B (40^{b/1}) Y (31^{a/13}) D (151^{a/4}) TK (74^{b/8}): laḫza-i vāḫidde tār u mār T (61^{a/5-6})

4 evvel TO T (61^{a/6}) B (40^{b/2}) D (151^{a/4}) TK (74^{b/8}): evvelā Y (31^{a/14})

5 Böyle olduġdan TO B (40^{b/3}) Y (31^{a/15}) D (151^{a/5}) TK (74^{b/9}): Bundan T (61^{a/6})

6 geldiler TO B (40^{b/4}) Y (31^{a/15}) D (151^{a/6}) TK (74^{b/9}): gelüp T (61^{a/6})

7 ʔuş TO T (61^{a/7}): duş B (40^{b/5}) Y (31^{a/17}) D (151^{a/6}) TK (74^{b/10})

8 da TO T (61^{a/7}): daḫi B (40^{b/6}) Y (31^{a/17}) D (151^{a/7}) TK (74^{b/10})

9 Kalınbel: “Fenlik (Hoca Sādeddin, 1279/1862-1863/I: 197; Bihışti: 42a-42b). Yerini tespit edemediğimiz bu kalenin adı Neşri'nin (1949/I, 380-81) eserinde Filenbel, Rūhi Çelebi (1992: 402-403) ve Müneccimbaşı Tarihi'nde (1995: 170) ise Felenbol şeklinde kaydedilmiştir.” (Fahammedin Başar, “Osmanlı Devleti'nin Yeniden Kuruluşunda Amasya'nın Önemi”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Kültür-Edebiyat 4-7 Ekim 2017 Amasya, Bildiriler Kitabı*, c. 1, ed. M. Fatih Köksal vd., Amasya 2017, s. 95-116).

10 Ve ʔalınbel nām bir ʔal'ayı (D ve TK'de “daḫi”) fetḫ itdiler TO B (40^{b/6-7}) Y (31^{a/18}): - T (61^{a/7}) / Ve ʔalınbel nām bir ʔal'a daḫi fetḫ itdiler. Ve D (151^{a/7}) TK (74^{b/10})

11 كوزاوغلي TO T (61^{a/7}): كوزاوغلي B (40^{b/8}) Y (31^{a/19-31^{b/1}}) D (151^{a/8}) / كوزاوغلي TK (74^{b/11})

12 müfside buluşup anuñ daḫi ḫaḫḫından geldiler. Ve Köpek-zāde (B, Y, D ve TK'de “كريك”) nām ḫerife daḫi muḫābil olup anları daḫi helāk itdiler. Ve Mezīd-oġlı nām bed-baḫtı (D ve TK'de “ve”) daḫi Şavcı-oġlı dimekle meşhūr olan TO B (40^{b/8-11}) Y (31^{b/1-3}) D (151^{a/8-10}) TK (74^{b/11-13}): müfsid ve Köpek-zāde nām ḫerifi ve Mezīd-oġlı nām bed-baḫtı ve Şavcı-oġlı T (61^{a/8})

Meḥammed'ün bu nev'â fethlerine¹ ḥased idüp buğz eylediler. Andan 'İsâ Beg Sulṭân Meḥammed'ün üç kerre üzerine gelüp her geldükde münhezim oldu. Dördüncü def'a yine gelicek² muḥkem ceng-i 'aẓîm olup [D151^b] [TOÇ¹⁰] meydân-ı ma'rekede 'İsâ Beg nâ-bedîd oldu. Böyle olduğdan soñra Emîr Süleymân daḥî qarındaşı kıanıyçün³ gelüp Sulṭân Meḥammed ile muḳâbele idüp altı gün muḳâtele eylediler.⁴ Âḥîr ayrılıp [TOÇ¹¹] her biri yerlü yerine gitdiler. Bundan soñra Mûsâ Çelebi daḥî 'asker cem' idüp Emîr Süleymân üzerine vardı. Niçe def'a ceng ü cidâl olduğdan soñra âḥîr⁵ Emîr Süleymân Mûsâ Çelebi [TOÇ¹²] elinde helâk oldu. Bu kıaziyyelerden soñra Mûsâ Çelebi daḥî gelüp Sulṭân Meḥammed ile bir niçe ceng ü ḥarb idüp⁶ Mûsâ Çelebi daḥî vefât eyledi ki Hicret'ün [TOÇ¹³] sekiz yüz on altısıydı [816/1413].

Sulṭân Meḥammed ḥazretleri cemî'-i a'dâdan ḥalâş olup serîr-i salṭanatda müstaḳîl pâdişâh oldılar.⁷ Bundan soñra ğazâ vü cihâda muḳayyed olup [TOÇ¹⁴] 'asâkir-i zafer-me'âşîrle varup Aḳşehr'i ve Begşehr'i ni ve⁸ Seydişehr'i ni ve Oḳluḳ Hîşârî'nı zabı idüp andan Ḳonya'yı muḥâşara eyledi. Soñra Ḳaraman-oĝlı [TOÇ¹⁵] tazarru' eylemegin şulḥ eylediler.⁹ Bunlardan soñra Sulṭân Meḥammed ḥazretleri şevket ü 'azamet ile¹⁰ Rûmilî'ne geçüp Engürüs vilâyetine ğazâ eyledi. [TOÇ¹⁶] Varup Sevarin Ḳal'ası'n alıcaḳ

- 1 Sulṭân Meḥammed'ün bu nev'â (B, Y, D ve TK'de "nev'â") fethlerine TO B (40^{b/12-13}) Y (31^{b/4-5}) D (151^{a/11}) TK (74^{b/13-14}): bir cins T (61^{a/8})
- 2 her (B, Y, D ve TK'de "her bâr") geldükde münhezim oldu. Dördüncü def'a yine gelicek TO B (40^{b/14}) Y (31^{b/6}) D (151^{a/12}) TK (74^{b/14-15}): dördüncü defada T (61^{a/9})
- 3 kıanıyçün TO T (61^{a/9}): talebine B (40^{b/16}) Y (31^{b/8}) D (151^{b/1}) TK (74^{b/15})
- 4 eylediler TO T (61^{a/10}) B (40^{b/17}) Y (31^{b/9}) D (151^{b/2}): idüp TK (74^{b/16})
- 5 Bundan soñra Mûsâ Çelebi daḥî (B, D ve TK'de "Çelebi ki [B41*] Timur elinden necât bulmuşdı," Y'de "Çelebi Timur elinden necât bulmuşdı," 'asker cem' idüp Emîr Süleymân üzerine vardı. Niçe def'a ceng ü cidâl olduğdan soñra âḥîr TO: Ve Mûsâ Beg daḥî 'asker cem' idüp Sulṭân Meḥammed ile niçe def'a ceng ü ḥarb idüp T (61^{a/10}) B (40^{b/17-41a/2}) Y (31^{b/9-11}) D (151^{b/2-4}) TK (74^{b/16-17})
- 6 Bu kıaziyyelerden soñra Mûsâ Çelebi daḥî gelüp Sulṭân Meḥammed ile bir niçe ceng ü ḥarb idüp TO: Soñra T (61^{a/10}) / Bu kıaziyyelerden soñra B (41^{a/3}) Y (31^{b/12}) D (151^{b/4}) TK (74^{b/18})
- 7 Sulṭân Meḥammed ḥazretleri cemî'-i a'dâdan ḥalâş olup serîr-i salṭanatda müstaḳîl pâdişâh oldılar TO T (61^{a/11}): Ba'dehü Sulṭân Meḥammed cemî'-i a'dâyı mülkünden ḥalâş idüp istiḳlâl ile serîr-i (TK' da "serîr-i" yoktur.) salṭanata cülûs eyleyüp B (41^{a/4-5}) Y (31^{b/13-14}) D (151^{b/5-6}) TK (74^{b/18-19})
- 8 olup 'asâkir-i zafer-me'âşîrle varup Aḳşehr'i ve Begşehr'i ni ve Seydişehr'i ni TO: olup Seydişehr'i ni T (61^{a/11}) / oldılar. Ve derḥâl 'asâkir-i zafer-me'âşîrle varup Aḳşehr'i ve Begşehr'i ni ve Seydişehr'i ni (D ve TK'de "ve Seydişehr'i ni" yoktur.) B (41^{a/6-7}) Y (31^{b/15-16}) D (151^{b/6-7}) TK (74^{b/19-20})
- 9 Soñra Ḳaraman-oĝlı (B ve Y'de "Ḳaramanoĝulları") tazarru' eylemegin şulḥ eylediler TO B (41^{a/8}) Y (31^{b/17}) D (151^{b/7}) TK (74^{b/20}): - T (61^{a/12})
- 10 şevket ü 'azamet ile TO B (41^{a/9}) Y (31^{b/18}) D (151^{b/8}) TK (74^{b/21}): - T (61^{a/12})

küffâr-ı hâk-sâr bi'z-zarûrî [Y32^a] Sulţân Meĥemmed ile muşâlahâ eyle-
diler ki¹ Hicret'ün sekiz yüz yigirmi ikisiydi [822/1419].² [TOÇ¹⁷] Andan
şoñra Şamşun feth olunup [D152^a] daĥi Gekibuze'den³ İstanbul'a varınca
mâbeynde olan ħal'acükler feth olındı. [TOÇ¹⁸] Ve⁴ Hicret-i nebeviyyenün
sekiz yüz yigirmi beşine [1422] varduĥda Sulţân Meĥemmed Ĥân⁵ Ġâzî
ĥazretlerine [TOÇ¹⁹] ĥastalık 'arız oldı.⁶ Dünyâ-yı dün aña daĥi ħalmayup
sarây-ı âĥirete irtiĥâl eylediler ki şâĥib-i [TOÇ²⁰] ĥayr ve erĥam-ı⁷ fuĥarâ
pâdişâhdı. Burusa'da bir 'imâret ve bir medrese binâ eyleyüp ve⁸ niĥe ĥarâb
yirleri [B41^b] [TOÇ²¹] 'imâret eyledi. Ve⁹ her yıl Ka'be-i müşerrefeye ve
Medîne-i münevvereye taşadduĥat¹⁰ ta'yîn idüp gönderürdi.¹¹

Yıldırım Bâyezîd Ĥân'dan şoñra ĥarındaşları ile on iki yıl [TOÇ²³] iĥ-
tilâfât olup Sulţân Meĥemmed müstaĥil ħalduĥdan¹² şoñra sekiz yıldan
eksücek pâdişâhlık sürdiler ki otuz yaşında [TOÇ²⁵] vefât eylediler. Daĥi
Bursa'da defn eylediler. Sulţân Murâd gelince merĥumuñ ölüsin şaĥladıl-
lar. [TOÇ²⁷] Ĥırĥ bir güne deĥin envâ'-ı ĥileler idüp iĥĥâr itmediler, ĥattâ
[TOÇ²⁹] Sulţân Murâd geldi.¹³

- 1 (B, Y, D ve TK'de "Ve ol eyyâmda") Varup Sevarin Ĥal'ası'n alıcaĥ küffâr-ı hâk-sâr bi'z-zarûrî Sulţân Meĥemmed ile muşâlahâ eylediler ki TO B (41^{a/9-11}) Y (31^{b/19-32^{a/1}}) D (151^{b/8-9}) TK (74^{b/21-22}): - T (61^{a/12})
- 2 - TO T (61^{a/12}): Bu târiĥe muvâfiĥ istiĥlâl-i salţanatlarını müş'ir fi zamâninâ bir dâne meskûk aĥça-i 'Oşmâniyyeleri sa'âdet-penâĥ bâ'ışi'ü-te'lif ĥ'âce-i 'âlî-câĥ -*sellemeĥullâb*- ĥazretlerinin cenâb-ı ni'me'l-me'âblarından bi'z-zât müşâhede olındı. Li-ĥazâ ol sâl-i feruĥ-fâlde muntazımı'l-ĥâl oldukları fehmi olunur. Ve'l-'ilmü 'indallâĥ (Bu metin B ve Y'de derkenardadır.) B (41^{a/12}) Y (32^{a/1}) D (151^{b/10-12}) TK (74^{b/22-24})
- 3 Gekibuze'den TO T (61^{a/12}) B (41^{a/12}) Y (32^{a/2}): Gekivize'den D (152^{a/1}) TK (74^{b/25})
- 4 Ve TO B (41^{a/14}) Y (32^{a/3}) D (152^{a/1}) TK (74^{b/25}): - T (61^{a/13})
- 5 Ĥân TO B (41^{a/14}) Y (32^{a/4}) D (152^{a/2}) TK (74^{b/26}): - T (61^{a/13})
- 6 oldı TO B (41^{a/15}) Y (32^{a/4}) D (152^{a/2}) TK (74^{b/26}): olup T (61^{a/13})
- 7 ki şâĥib-i ĥayr ve erĥam-ı TO: şâĥib-i ĥayr T (61^{a/13}) / şâĥib-i ĥayr ve erĥam-ı B (41^{a/16}) Y (32^{a/5}) D (152^{a/3}) TK (74^{b/27})
- 8 ve TO B (41^{a/17}) Y (32^{a/6}) D (152^{a/4}) TK (74^{b/27}): ĥayrâta sâ'i olup T (61^{a/15})
- 9 Ve TO B (41^{a/14}) Y (32^{a/7}) D (152^{a/4}) TK (74^{b/28}): -T (61^{a/16})
- 10 taşadduĥat TO T (61^{a/17}) B (41^{b/1}) Y (32^{a/7}): taşadduĥat-ı bî-nihâye D (152^{a/4}) TK (74^{b/28})
- 11 gönderürdi TO T (61^{a/18}): gönderürdi Ve B (41^{b/2}) Y (32^{a/8}) / irsâl buyurıldı Ve D (152^{a/5}) TK (74^{b/28})
- 12 Bâyezîd Ĥân'dan şoñra ĥarındaşları ile on iki yıl iĥtilâfât olup Sulţân Meĥemmed müstaĥil ħalduĥdan TO T (61^{a/18-21}): Ĥân'dan şoñra ĥarındaşlarıyla Amâsiyye semtinde (Y'de "evvel") on iki yıl beglik idüp ve kendü taşarrufunda olan yerlerde ĥuĥbe ve sikke nâmına oĥunup ol iĥtilâfât ref'inden B (41^{b/2-4}) Y (32^{a/8-10}) D (152^{a/5-7}) TK (74^{b/29-30})
- 13 yıldan eksücek pâdişâhlık ... Sulţân Murâd geldi TO: yıl mıĥdârî pâdişâhlık sürdiler ki âĥir-i kâr dünyâ-yı ĥaddâr-ı bî-şebât aña daĥi ħalmayup vefât eylediler. Daĥi şehr-i Burusa'da defn eylediler. Sulţân Murâd gelince merĥumuñ ölüsin şaĥladılar. Ĥırĥ bir güne deĥin envâ'-ı ĥileler idüp iĥĥâr itmediler, ĥattâ Sulţân Murâd ĥazretleri gelüp peder-i büzürgvârlarınınuñ yerine geçüp 'adlı dü dâd itmege âĥâz eylediler T (61^{a/21-31}) / yıldan eksücek ve sekiz yüz yigirmi iki târiĥiyle müşâhede olınan aĥçaları

[II. MURAD DEVRİ]

[TOM¹] [T61^b] [D152^b] [TK75^a]¹ Sulţân Murâd Hân Gâzi hazretleri Hicret-i nebevîyyenüñ -'aleybi ş-şalâtü ve ş-selâm-² sekiz yüz yigirmi beşinde [825/1422] serîr-i salţanata geçüp atası yerine pâdişâh olıcağ eţrafında [Y32^b] olan beglerden İzmir-oğlı ve Menteşe-oğlı gibi müfsidler harekete

üzre iki yıldan ziyâde müstaķil salţanat eyleyüp Rümili ve Anaķolı'da hüdâvendigârlık tahtına câlis olup ve 'ömr-i şerîfi otuz yaşına irişdükte dâr-ı dünyâdan intikâl eyledi. Ve Bursa'da kırk bir gün cesedin envâ'-ı hîle ile şaklayup Sulţân Murâd geldükde izhâr idüp ve anda defn olındı. -*rahmetullâhi 'aleyhi ve 'alâ ecdâdihî ve evlâdihî'l-mücâhidîne'l-merhûmin*- B (41^{b/4-9}) Y (32^{a/10-15}) / yıldan eksücek ve sekiz yüz yigirmi iki târihiyle müşâhede olanın aķçaları üzre iki yıldan ziyâde müstaķil salţanat sürüp Rümili ve Anaķolı'da hüdâvendigârlık tahtına devlet ve sa'adet ile câlis olup ve 'ömr-i şerîfleri otuz yaşına irişdükte bu dâr-ı ğurûrdan sarây-ı sürûra intikâl eyledi. Ve Bursa'da cesed-i münevvereleri envâ'-ı hîle ile şaklanup Sulţân Murâd hazretleri sa'adet ile geldüklerinde izhâr idüp ve anda defn olındı. -*rahmetullâhi 'aleyhi ve 'alâ ecdâdihî ve evlâdihî'l-mücâhidîne'l-merhûmin* (TK'de "*merhûmine'l-mâğfûrin*")- D (152^{a/7-12}) TK (74^{b/30-34})

- 1 TO'da içerisinde "Sulţân Murâd Hân Gâzi" yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının "Aĥmed Beg", "Ali Beg", "Hasan Beg", "Aĥmed-i Kûçek", "Meĥammed Beg" ve "Orĥân Beg" şeklinde isimleri yazılı altı küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Mehmed Bey'in yanında "Pâdişâh oldu. Âl-i 'Oşmân'dan yedinci şehinşâh gâzîdür ki Ķoştanîniyye'yi feth eyledi." açıklaması yazılıdır. Metin, 31 satır hâlinde madalyonun sol tarafında, bir üçgen formundadır. Transkribe metinde kısa satırlarda sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T61^b'de sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde "Zikr-i Fütühât-ı Sulţân Murâd Hân bin Sulţân Meĥammed Hân Gâzi -*enârallâhu burhânehümâ*-" yazılıdır. Sayfanın üst bölümünde ve metnin arasında ve sağa yanaşık olarak Sultan II. Murad'ın minyatürü vardır. Sayfanın sağında derkenarda bir çerçeve içinde "Sulţân Murâd-ı şânî şehzâdeleriniñ eşâmeleridir -*tâbe şerâhüm*-" açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine oğullarının "Sulţân Meĥammed", "Sulţân Orĥân", "Sulţân Hasan", "Sulţân Aĥmed", "Sulţân Ali" ve "Sulţân Aĥmed-i Kûçek" şeklinde isimleri yazılı altı daire çizilmiştir.

B ve Y'de metinden önce "Faş-ı şeşüm: Sulţân Murâd bin Meĥammed Hân Gâzi'nün icmâl-i ahvâli beyânındadır." [B (41^{b/9-10}) Y (32^{a/15})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde "Sulţân Murâd Hân Gâzi" yazılı bir daire ile bunun iki yanına ve altına bağlanmış ve içerisine oğullarının "Aĥmed Beg", "Ali Beg", "Hasan Beg", "Orĥân Beg", "Meĥammed Beg" ve "Aĥmed-i Kûçek" şeklinde isimleri yazılı altı çerçeve çizilmiştir.

D nüshasında Sultan II. Murad'ın minyatürü D154^b'dedir. Minyatürün üst tarafında ortada daire şeklinde altın yaldızın içinde "Sulţân Murâd Hân-ı şânî -*rahmetullâhi te'âlâ*-" yazılıdır. D155^a'da sayfanın ortasında "Evlâd-ı Sulţân Murâd" açıklamasının altında, içinde oğullarının "Aĥmed Beg", "Ali Beg", "Hasan Beg", "Aĥmed-i Kûçek", "Meĥammed Beg" ve "Orĥân Beg" şeklinde isimleri yazılı altı daire çizilmiştir. Bunlardan Mehmed Bey'in yanında "Âl-i 'Oşmân'dan yedinci ĥalîfedür." açıklaması yazılıdır.

TK75^b'de sayfanın ortasında ve metnin arasında Sultan II. Murad'ın minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında "Esâmî-i evlâd-ı emcâd-ı Sulţân Murâd Hân -*tâbe şerâhüm*-" açıklamasının altında, içerisinde oğullarının "Meĥammed Beg", "Orĥân Beg", "Hasan Beg", "Ali Beg", "Aĥmed Beg" ve "Aĥmed-i Kûçek" şeklinde isimleri yazılı altı daire bulunur. Mehmed Bey'in yanında "Pâdişâh oldu. Müddet-i salţanat sene 31 mâh 2. Âl-i 'Oşmân'dan yedinci ĥalîfedür." açıklaması yazılıdır. Minyatürün sağ yanında ise "Esâmî-i vüzerâ-yı 'izâm" açıklamasıyla Sultan II. Murad'ın veziriazam ve vezirlerinin isimleri "İbrâhîm Paşa", "Ĥâcî İvâz Paşa", "Balaban Paşa", "Şahâbeddin Paşa" ve "Ĥalil Paşa" şeklinde yazılı olduğu beş daire vardır.

- 2 -'aleybi ş-şalâtü ve ş-selâm- TO B (41^{b/11}) Y (32^{a/16}) D (152^{b/1}) TK (75^{a/1}): -'aleybi ş-selâm- T (61^{b/2})

gelüp şerr ü şūr iş‘ār¹ itmege başladılar.² [TOM²] Daği Yıldırım Bāyezīd’ün Kūçek Muştafā nām oğlu ki Timur-leng cenginde gāyib olmışdı, anuñ adına Selanik’de [B42^a] bir oğlan zuhūr eyledi ki Düzme Muştafā dimekle meşhürdür, evvel emrden³ Sulţān Murād hazretleri varup anuñ şerrini memleketden def eyledi. Bundan şoñra [TOM³] bir Kūçek Muştafā daği zuhūr eyledi. Anuñ daği varup vücūdını⁴ zāyil eyledi. Ba‘dehū İsfendiyār ile mukābele vü muhārebe olup İsfendiyār, Sulţān [D153^a] Murād’uñ đarb u hārbine iktidār idemeyüp⁵ münhezim olduğdan şoñra varup Kaştamonı’yı⁶ zabt eylediler. Lākin yine [TOM⁴] İsfendiyār ile⁷ muşālaħa vāki‘ oldı ki Sulţān Murād İsfendiyār’uñ kızın aldı. Bunlar olduğdan⁸ şoñra pādīşāh hazretleri niyyet-i gāzā idüp Laz vilāyetine varup çok yerler feth eyledi. ‘Avdet eyledükden şoñra⁹ üç kızın üç Karaman-oğlu’na¹⁰ virdi. [TOM⁵] Ve iki kızın daği İsfendiyāroğullarına virdi. Andan İzmir-oğlu’nuñ üzerine varup haqqından geldükden şoñra hişārın¹¹ aldılar. Ba‘dehū Sulţān Murād Hān yine Rūmili’ne geçüp tekrār Laz vilāyetine varup çok fethler eylediler. Ve¹² daği Bosna vilāyetine [TOM⁶] aķın olup ve Gügercinlik Kāl’ası’nu muhāşara idüp andan Selanik’i feth eylediler ki¹³ Hicret’uñ sekiz yüz otuz üçiydi [833/1430]. Bundan şoñra etrāfa niçe def a ‘asākir-i zafer-me’āşir gönderilüp gūzāt-ı muvaħħidīn muğtenim olduğdan şoñra¹⁴ Engürüs [TOM⁷] vilāyetine varılıp çok ğanīmetler hāşıl oldı. Ba‘dehū Arnavud’a varılıp

1 iş‘ār TO T (61^{b/7}) B (41^{b/14}) D (152^{b/3}) TK (75^{a/2}): - Y (32^{b/1})

2 - TO T (61^{b/7}): Ve B (41^{b/14}) Y (32^{b/2}) D (152^{b/3}) TK (75^{a/2})

3 emrden TO T (61^{b/12}): emrde B (42^{a/1}) Y (32^{b/4}) D (152^{b/4}) TK (75^{a/4})

4 varup vücūdını TO T (61^{b/16}): vücūdını varup B (42^{a/3}) Y (32^{b/5}) D (152^{b/6}) TK (75^{a/4-5})

5 iktidār idemeyüp TO T (61^{b/1}) B (42^{a/5}) Y (32^{b/7})⁹: iktidārı olmayup D (153^{a/1}) TK (75^{a/5})

6 Kaştamonı TO B (42^{a/5}) D (153^{a/1}): Kaştamonı’yı T (61^{b/19}) Y (32^{b/7}) TK (75^{a/6})

7 - TO: ile T (61^{b/19}) B (42^{a/6}) Y (32^{b/8}) D (153^{a/2}) TK (75^{a/6})

8 Bunlar olduğdan TO B (42^{a/7}) Y (32^{b/9}) D (153^{a/2}) TK (75^{a/6-7}): Bunlardan T (61^{b/19})

9 eyledükden şoñra TO B (42^{a/8}) Y (32^{b/10}) D (153^{a/3}) TK (75^{a/7}): eyledükde T (61^{b/20})

10 Karaman-oğlına TO B (42^{a/9}) Y (32^{b/10-11}) D (153^{a/4}) TK (75^{a/7}): Karamanoğullarına T (61^{b/20})

11 hişārın TO T (61^{b/21}): hişārı B (42^{a/10}) Y (32^{b/12}) / hişārını D (153^{a/5}) TK (75^{a/8})

12 vilāyetine çok fethler eylediler. Ve TO B (42^{a/11-12}) Y (32^{b/13}): vilāyetiniñ haqqından gelüp T (61^{b/21}) / vilāyetine varup çok fethler eylediler. Ve D (153^{a/5-6}) TK (75^{a/9})

13 Selanik’i feth eylediler ki TO: Selanik’i feth eylediler T (61^{b/21}) / Selanik ki Timur ğavğasında girü küffār-ı hāk-sār ğabzasına düşmişdi, bi-‘ināyetillāh varup feth eylediler ki B (42^{a/13}) Y (32^{b/15-16}) D (153^{a/7}) TK (75^{a/10})

14 Bundan şoñra etrāfa niçe def a ‘asākir-i zafer-me’āşir gönderilüp gūzāt-ı muvaħħidīn muğtenim olduğdan şoñra TO B (42^{a/14-15}) Y (32^{b/16-17}) D (153^{a/8-9}) TK (75^{a/11}): - T (61^{b/22})

hayli yerler feth eylediler.¹ Bunlardan sonra Belgrad üzerine varilup² niçe gün muhâşara [Y33^a] idüp dögdiler. Lâkin fethi [B42^b] müyesser olmayup etrâfın yakup yıkup [TOM⁸] döndiler. Ve³ dahı varup Semendire feth olunup ve cemî-i Laz vilâyetin zabt eylediler ki⁴ Hicret'ün sekiz yüz kırk yedisiydi [847/1443-44]. Andan sonra varup Germe Hişarı feth olunup ve Novaberde [D153^b] ba'zı kal'alar ile meftûh u musahhar⁵ oldu.

[TOM⁹] Sulţân Murâd Hân Ğâzî⁶ hazretleri zıkr olan fütûhâtı eyledükden sonra Edirne'ye gelüp⁷ karar eylediler. Ve fikr-i bikrleri bunun üzerine carî oldu ki hâl-i hayatlarında oglı Sulţân Mehemmed'i padişah eyleyeler. [TOM¹⁰] Erkân-ı sa'adet dahı câyiz görüp sancağından Sulţân Mehemmed'i⁸ getirüp tahta geçürüp Halil Paşa'yı vezir ve Mollâ Hüsrev'i kâdî-asker eylediler. Bu huşuşlar vâki' olıcağ etrâfda olan müfsidler [TOM¹¹] fitne vü fesâda âgâz idüp dahı küffâr-ı füccardan Engürüs kralı yürüyüp memleket içine giricek a'yân-ı devlet Sulţân Murâd'a eytdiler: "Kendü elünle memâlik-i İslâm'ı fesâda virdün. [TOM¹²] İmdi yine¹⁰ tedârükin eyle." didiler. Eyle olıcağ Sulţân Murâd Hân Ğâzî hazretleri¹¹ dahı yine esbi devlete süvar olup ve leşker-i 'azîm cem' idüp tevceüh-i hümayün gösterdiler. [TOM¹³] Varup Engürüs kâfirini¹² qarşulayup [TK75^b] muhkem çarb u harb olup mâbeynde çok hadişeler olduğdan sonra bi-'inâyeti'l-Meliki'l-Mennân küffâra hizlân müyesser olup meydân-ı [TOM¹⁴] dâr-ı gırde kraluñ başı kesildükden sonra tevâbi'i ve mühmelâtı şemşir-i âbdâr ile

- 1 Ba'dehü Arnavud'a varilup hayli yerler feth eylediler TO B (42^{a/16}) Y (32^{b/18-19}) D (153^{a/9-10}): - T (61^{b/22}) / Ba'dehü Arnavud'a varilup TK (75^{a/12})
- 2 Bunlardan sonra Belgrad üzerine varilup TO T (61^{b/22}) B (42^{a/16-17}) Y (32^{b/19}) D (153^{a/10}): - TK (75^{a/12}) (D'de alt alta gelen "varilup" kelimelerinin yanılmasıyla bir satır atlanması TK'nin D'den istisnah edildiğini göstermektedir.)
- 3 Ve TO B (42^{b/1}) Y (33^{a/2}) D (153^{a/11}) TK (75^{a/13}): - T (61^{b/22})
- 4 ki TO B (42^{b/2}) Y (33^{a/2}) D (153^{a/12}) TK (75^{a/13}): - T (61^{b/23})
- 5 ve Novaberde ba'zı kal'alar ile meftûh u musahhar TO: dahı ba'zı kal'alar meftûh u musahhar T (61^{b/23}) / ve Novaberde (Y'de "dahı") ba'zı kal'alar ile meftûh B (42^{b/3-4}) Y (33^{a/4}) / ve Novabir dahı ba'zı kal'alar ile meftûh D (153^{a/12-153^{b/1}}) TK (75^{a/14})
- 6 Ğâzî TO B (42^{b/4}) Y (33^{a/5}) D (153^{b/1}) TK (75^{a/14}): - T (61^{b/23})
- 7 eyledükden sonra Edirne'ye gelüp TO B (42^{b/5}) Y (33^{a/5}) D (153^{b/1-2}) TK (75^{a/15}): eyleyüp gelüp Edirne'de T (61^{b/23-24})
- 8 Erkân-ı sa'adet dahı câyiz görüp sancağından Sulţân Mehemmed'i TO B (42^{b/6-7}) Y (33^{a/7}) D (153^{b/3}) TK (75^{a/16}): Hemân Sulţân Mehemmed'i sancağından T (61^{b/24})
- 9 - TO B (42^{b/8}) Y (33^{a/8}) D (153^{b/3}) TK (75^{a/16}): Mollâ T (61^{b/24})
- 10 yine TO T (61^{b/26}): - B (42^{b/11}) Y (33^{a/11}) D (153^{b/6}) TK (75^{a/18})
- 11 hazretleri TO B (42^{b/12}) Y (33^{a/12}) D (153^{b/6}) TK (75^{a/19}): - T (61^{b/26})
- 12 kâfirini TO T (61^{b/26}): kâfirin B (42^{b/14}) Y (33^{a/14}) D (153^{b/7}) TK (75^{a/19})

tār-mār olup münhezim oldılar. Andan¹ Sulţān Murād Hān [B43^a] hāzretleri yine Edirne'ye [TOM¹⁵] gelüp oturup oğlu Sulţān Meḥemmed'i yine sancağı olan Ma'nisa'ya² gönderdiler. Andan sonra varup Arnavud İskenderiyyesi'n feth eylediler ki³ Hicret'ün sekiz yüz [TOM¹⁶] elli [Y33^b] biriydi⁴ [851/1447]. Ba'dehū Engürüs kıralları ki [D154^a] Leh⁵ ve Çeh ve Lek ve Sekvat banlarıdır,⁶ her biri bī-hadd kefere vü fecere cem' idüp bir 'azīm leşker olup [TOM¹⁷] pādişāh-ı devlet-şī'ār daḥi 'asker-i zafer-rehber ile karşı varup Kösova'da iki leşker 'azīm muḳābele vü muḳātele idüp iki cānibden daḥi [TOM¹⁸] niçeler tu'me-i şīr-i⁷ şemşīr olduğdan sonra Hāḳḳ -celle ve 'alā- hāzretleri⁸ 'asākir-i İslām'a fırsat ve nuşret müyesser idüp küffār-ı füc-cāra [TOM¹⁹] inhizām vāḳi' oldı. Ol gelen banlarıñ kimi tīg-i bürrānla hūn-ālūd ve kimi ḳayd-ı zecrle giriftār oldı ki⁹ sekiz yüz [TOM²⁰] elli ikinci yılıydı [852/1448].

Ve bu ḡazā-yı ekberden geldükden sonra Zū'l-ḳadr-oğlu Süleymān Beg'ün kızını¹⁰ Sulţān Meḥemmed'e [TOM²¹] alıvrilüp¹¹ 'azīm düğün eylediler. Nāḡāh Sulţān Murād Hān Ġāzī'nün 'ömri āhire irişmiş imiş ki

- 1 hādişeler olduğdan sonra bi-'ināyetil-Meliki'l-Mennān (B ve Y'de "bi-'ināyetillāhi'l") küffāra hızlān müyesser olup meydān-ı dār u gırde (B ve Y'de "dār-ı gırde") ḳraluñ başı kesildükden sonra tevābi' ve mühmelātı şemşīr-i ābdār ile tār-mār olup münhezim oldılar. Andan TO B (42^{b/15-17}) Y (33^{a/14-17}) D (153^{b/8-10}) TK (75^{b/1-2}): hādişe vāḳi' olup bi-'ināyetillāhi'l-Meliki'l-Mennān meydān-ı dār u gırde ḳraluñ başı kesilüp tevābi' ve mühmelātı tu'me-i şemşīr-i ābdār olup tār u mār oldılar T (61^{b/26-27})
- 2 oturup oğlu Sulţān Meḥemmed'i yine sancağı (B ve Y'de "olan") Ma'nisa'ya TO B (43^{a/1-2}) Y (33^{a/18}): ḳarār eylediler. Oğlu Sulţān Meḥemmed'i yine sancağına T (61^{b/27}) / 'izzet ile tahtına oturup Sulţān Meḥemmed hāzretlerini yine sancağı olan Ma'nisa'ya D (153^{b/10-11}) TK (75^{b/2-3})
- 3 Andan sonra varup Arnavud İskenderiyyesi'n feth eylediler ki TO B (43^{a/2-3}) Y (33^{a/19}) D (153^{b/11-12}) TK (75^{b/3}): - T (61^{b/28})
- 4 elli biriydi TO T (61^{b/28}): kırk yedisiydi B (43^{a/3}) / elli yedisiydi Y (33^{a/19-33}) D (153^{b/12}) TK (75^{b/4}) (B, Y, D ve TK'de "elli biriydi" yerine sehven "elli yedisiydi" yazılmıştır. B'de Sultan II. Murad'ın bu tarihten önce hicri 855'de vefat ettiği fark edilerek ama aslı incelenmeden müstensih tarafından "elli yedisiydi" ifadesinde "elli"nin üzeri çizilerek "kırk" yazılmıştır.)
- 5 Osmanlıların bugünkü Polonya sınırları içinde bulunan Lehistan ve Leh vilayeti dedikleri bölge halkı için kullandıkları Lih, Liyh, Leh, Leyh gibi imlalar, bütün metin boyunca Leh imlası tercih edilmiştir.
- 6 kıralları ki Leh ve Çeh ve Lek ve Sekvat banlarıdır, TO B (43^{a/3-4}) Y (33^{b/1}) D (153^{b/12-154}) TK (75^{b/4}): ḳralı ile Leh ve Çeh banları T (61^{b/28})
- 7 şīr-i TO T (61^{b/29}) B (43^{a/7}) D (154^{a/3}) TK (75^{b/6}): - Y (33^{b/4})
- 8 hāzretleri TO B (43^{a/8}) Y (33^{b/5}) D (154^{a/3}) TK (75^{b/6}): - T (61^{b/29})
- 9 idüp küffār-ı füc-cāra inhizām vāḳi' oldı. (B, Y, D ve TK'de "Ve") Ol gelen banlarıñ kimi tīg-i bürrānla hūn-ālūd ve kimi ḳayd-ı zecrle giriftār oldı ki TO B (43^{a/8-10}) Y (33^{b/6-7}) D (154^{a/3-4}) TK (75^{b/6-7}): eyledi T (61^{b/29})
- 10 kızını TO T (61^{b/30}) Y (33^{b/9}): kızını B (43^{a/11}) D (154^{a/5}) TK (75^{b/8})
- 11 alıvrilüp TO B (43^{a/12}) Y (33^{b/9}) D (154^{a/5}) TK (75^{b/8}): alıvrilüp T (61^{b/30})

hastalık 'arîz oldu. Eglenmeyüp ol hastalıktan¹ Hakk rahmetine ulaştı -*rahmetullâhi* [TOM²³] '*aleyhi rahmeten vâsi'aten-*. Andan² getirüp Burusa'da defn eylediler ki hayra³ mâyl ğâzî pâdişâh idi. Edirne'de bir câmi' ve bir 'imâret ve iki medrese yapıdırup ve daği [TOM²⁵] Burusa'da bir 'imâret ve bir medrese ve nice hân-kâhlar yapırdıktan sonra⁴ Edirne kurbında [B43^b] Ergene nâm yüz yetmiş kahtar ile [TOM²⁷] bir köpri yapıdırup ve⁵ yanında bir 'imâret vaz' eyledi. Ve Mekke-i müşerrefe ve Medîne-i münevvereye taşaddukât [TOM²⁹] ta'yîn eyledi.⁶ Otuz yıl altı ay saltanat idüp kırk altı [TOM³¹] yıl 'ömr sürdi.

-
- 1 ki hastalık 'arîz oldu. Eglenmeyüp ol hastalıktan TO B (43^{a/13}) Y (33^{b/10-11}) D (154^{a/6-7}) TK (75^{b/8-9}): Eglenmeyüp bir mıkdâr hasta olup T (61^{b/30})
 - 2 *rahmeten vâsi'aten-*. Andan TO B (43^{a/14}) Y (33^{b/12}) D (154^{a/7}) TK (75^{b/9}): - T (61^{b/31})
 - 3 ki hayra TO B (43^{a/15}) Y (33^{b/12-13}) D (154^{a/8}) TK (75^{b/9}): hayr T (61^{b/31})
 - 4 Edirne'de bir câmi' ve bir 'imâret ve iki medrese yapıdırup ve daği Burusa'da bir 'imâret ve bir medrese ve nice hân-kâhlar yapırdıktan sonra TO B (43^{a/15-17}) Y (33^{b/13-15}) D (154^{a/8-9}) TK (75^{b/10-11}): - T (61^{b/31})
 - 5 (B, Y, D ve TK'de "bir şuda") yüz yetmiş kahtar ile bir (D ve TK'de "a'zîm") köpri yapıdırup ve TO B (43^{b/1}) Y (33^{b/15-16}) D (154^{a/10}) TK (75^{b/11}): bir köpri yaptı T (61^{b/31})
 - 6 Ve Mekke-i müşerrefe ve Medîne-i münevvereye (D ve TK'de "hayli") taşaddukât ta'yîn eyledi TO B (43^{b/2-3}) Y (33^{b/17-18}) D (154^{a/11-12}) TK (75^{b/12}): - T (61^{b/31})

[FATİH SULTAN MEHMED DEVRİ]

[TOF¹] [T62^a] [Y34^a] [D154^b]¹ Sulţān Meĥmedmed Ġāzī² ĥazretleri Hicret-i nebeviyyenüñ -‘*aleyhi ŷ-ŷalātü ve ŷ-selām*’³ sekiz yüz elli beŷi⁴ [855] Muĥarrem’inüñ on altıncı güninde [18 ŷubat 1451] serir-i salţanata geĥüp atası yerine pâdiŷāĥ oldu. Muĥaddemā ki eţrafuñ müfsidleri ĥareket itmiŷlerdi, sa‘âdetle varup her birinüñ ŷerrini⁵ rüy-i ârzdan def eyledi. [TOF²] Andan ŷoñra cihād için tiĝ-ı âbdâr ĥuşanup ve İstanbul’a ĝazā itmeĝe⁶ niyyet idüp ‘asker-i İslām’la varup Boĝazkesen Ķal’aların⁷ yapdurdı. Andan deryādan gemiler ve ĥaradan ĝāziler İstanbul’uñ üzerine yürüyüp fetĥine

1 TO’da içerisinde “Sulţān Meĥmedmed Ĥān Ġāzī” yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisinde oĝullarının “Sulţān Cem”, “Sulţān Bāyezid” ve “Sulţān Muŷţafā” şeklinde isimleri yazılı üç küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Bayezid’in yanında “Pâdiŷāĥ oldu. Āl-i ‘Oŷmān’dan sekizinci ŷehinŷāĥ ĝāzīdür.” açıklaması yazılıdır. Metin, tomarın baş tarafına doğru yani ters doğrultuda yazılmış 28 satır hâlinde madalyonun sağ tarafında, bir üçgen formundadır. Transkribe metinde kısa satırlarda sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T62^a’da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zıkr-i Fütüĥât-ı Sulţān Meĥmedmed bin Sulţān Murād Ĥān Ġāzī -*enārallāhu mażca’ahümā*-” yazılıdır. Sayfanın alt bölümünde ve metnin arasında ve sağa yanaşık olarak Fatih Sultan Mehmed’in minyatürü vardır. Sayfanın solunda derkenarda bir çerçeve içinde “Sulţān Meĥmedmed Fātīĥ ŷehzādelerininüñ esāmileridir -*tābe ŷerāĥüm*-” açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisinde oĝullarının “Sulţān Bāyezid”, “Sulţān Cem” ve “Sulţān Muŷţafā” şeklinde isimleri yazılı üç daire çizilmiştir.

B ve Y’de metinden önce “Faŷl-ı heftüm: Sulţān Meĥmedmed bin Murād Ĥān Ġāzī’nün icmāl-i aĥvālī beyānındadır.” [B (43^{b/4-5}) Y (33^{b/19})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde “(Y’de “Fātīĥ”) Sulţān Meĥmedmed Ĥān Ġāzī” yazılı bir daire ile bunun iki yanına ve altına bağlanmış ve içerisinde oĝullarının “Sulţān Cem”, “Sulţān Bāyezid” ve “Sulţān Muŷţafā” şeklinde isimleri yazılı üç daire çizilmiştir.

D nüshasında Fatih Sultan Mehmed’in minyatürü D156^a’da sayfanın altındadır. Sayfanın en üstünde metinden önce sağ tarafa daire şeklinde altın yaldızlı bir madalyonun içinde “Eb’ül-Fetĥ Sulţān Meĥmedmed Ĥān” yazılıdır. D156^b’de sayfanın ortasında “Evlād-ı Sulţān Meĥmedmed” açıklamasının altında, içinde oĝullarının “Sulţān Muŷţafā”, “Sulţān Cem” ve “Sulţān Bāyezid” şeklinde isimleri yazılı üç daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Bayezid’in yanında “Āl-i ‘Oŷmān’dan sekizinci ĥālifedür.” açıklaması yazılıdır.

TK76^a’da sayfanın alt tarafında Fatih Sultan Mehmed’in minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında “Esāmī-i evlād-ı emcād-ı Sulţān Meĥmedmed Fātīĥ -*tābe ŷerāĥüm*-” açıklamasının altında, içerisinde oĝullarının “Sulţān Bāyezid”, “Sulţān Cem” ve “Sulţān Muŷţafā” şeklinde isimleri yazılı üç daire bulunur. Sultan Bayezid’in yanında “Pâdiŷāĥ oldu. Müddet-i salţanat sene 32. Āl-i ‘Oŷmān’dan sekizinci ĥālifedür.” açıklaması yazılıdır. Minyatürün sağ yanında ise “Esāmī-i vüzerā-yı ‘iżām’” açıklamasıyla Fatih Sultan Mehmed’in vezir ve veziriazamlarının isimleri “Ĥālil Paŷa”, “ŷaruca Paŷa”, “Maĥmūd Paŷa”, “Rüm Meĥmedmed Paŷa” ve “Ġedük Aĥmed Paŷa” şeklinde yazılı olduĝu beŷ daire vardır.

2 - TO B (43^{b/6}) Y (34^{a/1}): Ĥān T (62^{a/1}) D (154^{b/1}) TK (75^{b/13})

3 ‘*aleyhi ŷ-ŷalātü ve ŷ-selām*’ TO B (43^{b/6}) Y (34^{a/1}) D (154^{b/1}) TK (75^{b/13}): ‘*aleyhi ŷ-selām*’ T (62^{a/1})

4 beŷi TO T (62^{a/1}): beŷ B (43^{b/7}) Y (34^{a/2}) / - D (154^{b/1}) TK (75^{b/13})

5 ŷerrini TO T (62^{a/2}) B (43^{b/9}) D (154^{b/3}) TK (75^{b/14}): - Y (34^{a/4})

6 itmeĝe TO T (62^{a/2}) B (43^{b/10}) D (154^{b/4}) TK (75^{b/15}): itmek Y (34^{a/5})

7 Ķal’ası’n TO T (62^{a/2}): Ķal’aların B (43^{b/11}) Y (34^{a/6}) D (154^{b/4}) TK (75^{b/15})

kaşd eylediler. Ve bir niçe gemileri daği qaradan bir taşnı¹le¹ [TOF³] yürütdiler ki 'umrâ vâқи' olmamışdı. Bu cümle² İstanbul'a hücum eylediler. Bi-'inâyetillâh İstanbul küffâr elinden [D155^a] feth olunup Hicret'ün sekiz yüz elli yedi Cemâziye'l-âhîr'i yigirmisiydi [29 Haziran 1453] ki 'asker-i İslâm'la mâl-â-mâl olup Ayaşofya'da cum'a namâzın kıldılar. Bunuñ fethinde [TOF⁴] havâdiş-i 'uzmâ vâқи' [B44^a] olmuşdur velâkin ihtîşâr olındı.

Andan Kumbirgöz ve Buğatos (بغاطوس) ve Silivri'nün miftâhları geldi. Böyle olduğan şofra Sulţân Mehemmed Ğâzî hazretleri İstanbul'ın ta'mirin murâd idinüp [TK76^a] Ayaşofya'dan ğayri bir 'âlî câmi' ibtidâ' [TOF⁵] eyledi³. Sekiz medrese ve⁴ tetimmâtiyla ve Eyyüb-i Enşâri'de daği bir câmi' ve medrese 'imâretiyle yapıdırup ve niçe kelisâları daği câmi' idüp ve niçe hammâmlar ve hânlar ve⁵ çeşmeler vaz' eyledükden şofra bir sarây-ı 'âlî daği [Y34^b] binâ eyledi. Bu tarikle İstanbul'ın [TOF⁶] her cānibin ma'mūr eyledükden şofra⁷ İnez (اينز) ve Taşsız⁸ (طاشسز) Hîşâr⁹ feth olındı. Andan Sefriçe¹⁰ (سفریچه) ve Nikopri (نيكوپري) feth olındı. Ve Tirebçe (تربچه) daği feth olunup¹¹ andan Belğrad üzerine vardılar. Bir niçe gün dögilüp çok sa'y eylediler. Ammâ yine fethine imkân [TOF⁷] olmayup koyup gitdiler ki¹² Hicret'ün sekiz yüz altmışıydı [860/1456]. Andan Sulţân Mehemmed Edirne'de düğün idüp şehzâdelerin sünnet eyledi. Bundan şofra pâdişâh hazretleri Mora cānibine ğazâ idüp Filke¹³ ve Bafrova (بافروا) ve Tu'ak¹⁴ (طوعاق) ve Miħlu¹⁵ [TOF⁸] nām kal'alar feth olunup anda

1 taşnı'le TO: şan'atla kızağla T (62^{a/3}) / taşnifle B (43^{b/13}) Y (34^{a/8}) D (154^{b/5}) TK (75^{b/16})

2 - TO T (62^{a/3}): ile B (43^{b/13}) Y (34^{a/8}) D (154^{b/6}) TK (75^{b/17})

3 ibtidâ' eyledi TO T (62^{a/6}): Ve B (44^{a/4}) Y (34^{a/15}) D (155^{a/4}) TK (76^{a/1})

4 ve TO B (44^{a/4}) Y (34^{a/15}) D (155^{a/4}): - T (62^{a/6}) TK (76^{a/1})

5 hânlar ve TO B (44^{a/6}) Y (34^{a/17}) D (155^{a/6}) TK (76^{a/2}): hânelere T (62^{a/6})

6 bir TO T (62^{a/7}): iki B (44^{a/6}) Y (34^{a/17}) D (155^{a/6}) TK (76^{a/2})

7 eyledükden şofra TO B (44^{a/7}) Y (34^{b/1}) D (155^{a/7}) TK (76^{a/2}): eyledi T (62^{a/7})

8 İnez: Enez; Taşsız: Taşoz

9 Hîşâr TO T (62^{a/7}) B (44^{a/8}) Y (34^{b/2}): Hîşârı D (155^{a/7}) TK (76^{a/3})

10 Sefriçe: Sivrice Hisar (Ostrovitza)

11 Ve Tirebçe daği feth olunup TO B (44^{a/8-9}) Y (34^{b/3}) D (155^{a/8}) TK (76^{a/3}): - T (62^{a/7}) (Tirebçe: Treptsas, Mitrovitsa'nın kuzey doğusundadır.)

12 ki TO T (62^{a/8}) B (44^{a/10}) Y (34^{b/4}): - D (155^{a/9}) TK (76^{a/4})

13 فلكه TO T (62^{a/4}) B (44^{a/17}): فلكه Y (34^{b/4}) D (155^{a/11}) TK (76^{a/4}) (Filke: Fliose)

14 Tu'ak: Tarsos

15 ميخلو TO: منجلو T (62^{a/4}) Y (34^{b/4}) B (44^{a/17}) D (155^{a/11}) TK (76^{a/4}) (Miħlu: Mohlion)

Körföz¹ cemî-i cevânibiyle² musahhar olındı. Ba‘dehü Gügercinlik ve Şava ve Kürüçe³ (کروچه) ve Brançe (برانچه) feth olunup ve Engürüs kâfiriyle⁴ yine ceng-i ‘azim olunup manşür ve muzaffer⁵ olındı. [D155^b] Bunlardan⁶ sonra [TOF⁹] Semendire üzerine varılup niçe gün döğüldi.⁷ Fethi müyesser olmayıcağ Mora cânibine varup anda hayli [B44^b] yerler feth olındı ki sekiz yüz altmış üçüydü [863/1459]. Ba‘dehü Mesuri⁸ ve Lundura⁹ ve Yıldız feth olunup andan yine [TOF¹⁰] Semendire’ye varılup ve def‘a-i şâniyede feth eylediler. Andan Amaşra feth olunup¹⁰ dahi Sinop ve Koyluhişâr¹¹ ve andan Trabuzon feth olındı ki altmış beşinde [865/1461] vâkı‘ oldı.¹² Ba‘dehü Eflak’a ğazâ olunup [TOF¹¹] andan Midillü feth olunup andan sonra Bosna ve Yaytsa¹³ ve ol cânibde niçe kal‘alar dahi feth olunduğdan sonra yine Arnavud’a ğazâ olındı. Ve İlbaşan Hişârı’nı yaptılar ki sekiz yüz yetmiş [870/1465-66] [TOF¹²] yılında idi. Bundan sonra Karaman’a varılup Gevale (كواله) feth olunup Konya zabt olındı. Ve dahi Ağrıboz [Y35^a] ve Kızılıhişâr’ı feth eylediler ki yetmiş dördte [874/1470] vâkı‘ oldı. Bundan sonra¹⁴ [TOF¹³] ‘Alâ’iyye ve Silifke feth olunup Karaman bi’l-külliyeye zabt olındı ki yetmiş tokuzuncı yıldı¹⁵ [879/1474].

Bunlardan sonra vilâyet-i ‘Acem pâdişâhı olan Uzun Hasan nâm şâhuñ [TOF¹⁴] üzerine varılup muhkem cengler olduğdan sonra bi-‘avnilâh Sultân Mehemmed hâzretlerine nuşret ve Uzun Hasan’a nekbet müyesser

1 Körföz: Görδος (Corinthos)

2 cevânibiyle TO B (44^{a/14}) Y (34^{b/8}) D (155^{a/11}) TK (76^{a/5}): cânibiyle T (62^{a/9})

3 ve Kürüçe TO B (44^{a/15}) Y (34^{b/9}) D (155^{a/12}) TK (76^{a/6}): - T (62^{a/9})

4 kâfiriyle TO T (62^{a/10}) B (44^{a/15}) Y (34^{b/9}): kâfirleriyle TK (76^{a/6}) D (155^{a/12}) TK (76^{a/6})

5 - TO T (62^{a/10}): ‘avdet B (44^{a/16}) Y (34^{b/10}) D (155^{a/12}) TK (76^{a/6})

6 Bunlardan TO B (44^{a/16}) Y (34^{b/10}) D (155^{b/1}) TK (76^{a/6}): Bundan T (62^{a/10})

7 döğüldi TO B (44^{a/17}) Y (34^{b/11}) D (155^{b/1}) TK (76^{a/7}): döğilüp T (62^{a/10})

8 Mesuri: Mistra

9 Lundura: Leontarion

10 Mora cânibine varup (D’de “varup” yoktur, TK’de “varılup”) anda hayli yerler feth olındı ki sekiz yüz altmış üçüydü. Ba‘dehü Mesuri ve Lundura ve Yıldız feth olunup andan yine Semendire’ye varılup def‘a-i şâniyede feth eylediler. Andan Amaşra feth olunup TO B (44^{a/17}-44^{b/3}) Y (34^{b/11-14}) D (155^{b/1-3}) TK (76^{a/7-8}): def‘aten ve şâniyeten feth olındı T (62^{a/10})

11 ve Koyluhişâr TO D (155^{b/3}) TK (76^{a/9}): - T (62^{a/10}) / ve Koyluhişâr B (44^{b/3}) Y (34^{b/15})

12 beşinde vâkı‘ oldı TO T (62^{a/11}): beşde vâkı‘ oldı B (44^{b/4}) Y (34^{b/15}) D (155^{b/3}) / beşde idi TK (76^{a/9})

13 يانتسه TO B (4^εb/5) Y (34^{b/17}): يانتسه T (62^{a/11}) / يانتسه D (155^{b/4}) / يانتسه TK (76^{a/9}) (Yaytsa: Yayca, Jajce)

14 ki yetmiş dörd de vâkı‘ oldı. (TK’de “Ve”) Bundan sonra TO B (4^εb/5) Y (35^{a/1}) D (155^{b/6}) TK (76^{a/11-12}): - T (62^{a/12})

15 ki yetmiş tokuzuncı yıldı TO B (4^εb/10-11) Y (35^{a/2-3}) D (155^{b/7}) TK (76^{a/12}): yetmiş tokuzuncı yılıydı T (62^{a/13})

olup inhizâmından sonra¹ [TOF¹⁵] Kemağ'ın Qaraşışarı'nı feth eylediler.² Uzun Hasan ol kimsedür ki Bayındır Hân neslinden Tarhân Beg oğlını ve yârânlardan Mirzâ Cihân Şâh'ı [TOF¹⁶] başup başların kesdi. Ve Çağatay'dan Ebü Sa'id'i şıyup helâk eyledi. Ammâ Sultân Mehemmed'ün nazâr-ı heybetlerine tãkat getürmeyüp [TOF¹⁷] âhir işbu gâmm u guşşadan helâk [B45^a] oldı ki sekiz yüz yetmiş sekiz Rebi'ü'l-evvel'inde [Temmuz/Ağustos 1473] vâki' oldı. Bu eşnâda pâdişâh hazretleri³ [TOF¹⁸] Mağmud Paşa'ya [D156^a] gâğab idüp şalb eyledi. Bu kazıyyelerden sonra Kefe ve Menküb feth olındı ki sekiz yüz seksen [880/1475] idi.⁴ [TOF¹⁹] Ba'dehü Qara-Boğdan'a varılup muhkem ceng ü harbden⁵ sonra ehl-i İslâm sâlim ü gânim olup andan⁶ Engürüs'e [TOF²⁰] varılup anda dağı çok gânimetler hâşıl oldı. Ba'dehü İskenderiyye feth olındı.⁷ Bunlardan [TOF²¹] sonra Sultân Mehemmed Hân Gâzi⁸ hazretleri yine gâzâ niyyetine Üsküdar cānibine müteveccih olup Gekibuze qurbında⁹ Tekvur Çayırı nām mağallde qonup anda iken hastalık [TOF²³] 'arız oldı.¹⁰ Nâgâh 'ömr-i 'azizleri âhire irüp dünyâ-yı dünı terk idüp âhîret sarâyına¹¹ rıhlet eylediler -*rahmetullâhi* [TOF²⁵] '*aleyh*- [Y35^b] İstanbul'da cāmi'inde¹² defn eylediler ki¹³ otuz bir yıl iki ay pâdişâhlık idüp [TOF²⁷] elli bir yıl 'ömr sürdiler [TOF²⁸] -*kaddesallâhu rûhabû*-.¹⁴

1 inhizâmından sonra TO B (4^ε^{b/13}) Y (35^{a/5}) D (155^{b/9}) TK (76^{a/14}); - T (62^{a/13})

2 - TO T (62^{a/14}); Ve B (4^ε^{b/14}) Y (35^{a/6}) D (155^{b/10}) TK (76^{a/14})

3 ki sekiz yüz yetmiş sekiz Rebi'ü'l-evvel'inde vâki' oldı. Bu eşnâda pâdişâh hazretleri TO B (45^{a/1-2}) Y (35^{a/10-11}) D (155^{b/12}) TK (76^{a/16}); sekiz yüz yetmiş sekizde T (62^{a/17})

4 Bu kazıyyelerden sonra Kefe ve Yenküb feth olındı ki sekiz yüz seksen idi TO: - T (62^{a/18}) / Bu kazıyyelerden sonra Gedük Ahmed Paşa varup Kefe ve Menküb feth olındı ki sekiz yüz seksen idi B (45^{a/2-3}) Y (35^{a/11-13}) D (156^{a/1-2}) TK (76^{a/17-18})

5 ceng ü harbden TO B (45^{a/4}) Y (35^{a/13}) D (156^{a/2}) TK (76^{a/18}); cengden T (62^{a/19})

6 andan TO B (45^{a/5}) Y (35^{a/14}) D (156^{a/2}) TK (76^{a/19}); - T (62^{a/20})

7 Ba'dehü İskenderiyye feth olındı TO: - T (62^{a/22}) / Ba'dehü tekrâr Arnavut İskenderiyye'si feth olındı B (45^{a/5-6}) Y (35^{a/15}) D (156^{a/3}) TK (76^{a/19})

8 Gâzi TO B (45^{a/6}) Y (35^{a/16}) D (156^{a/4}) TK (76^{a/20}); - T (62^{a/23})

9 Gekibuze qurbında TO B (45^{a/7}) Y (35^{a/17}) D (156^{a/4}) TK (76^{a/20}); Gekibuze'de T (62^{a/24})

10 oldı TO T (62^{a/26}); olup B (45^{a/8}) Y (35^{a/18}) D (156^{a/5}) TK (76^{a/21})

11 âhîret sarâyına TO B (45^{a/9}) Y (35^{a/19}) D (156^{a/5-6}) TK (76^{a/21}); sarây-ı bekâyâ T (62^{a/28})

12 İstanbul'da cāmi'inde TO T (62^{a/29}); Ve (D ve TK'de "Ve" yoktur.) andan getürüp İstanbul'da B (45^{a/9-10}) Y (35^{a/19-35}^{b/1}) D (156^{a/6}) TK (76^{a/22})

13 ki TO B (45^{a/10}) Y (35^{b/1}) D (156^{a/6}) TK (76^{a/22}); - T (62^{a/29})

14 idüp elli bir yıl 'ömr sürdiler -*kaddesallâhu rûhabû*- (T'de "sürdiler -*rahmeten vâsi'aten*-") TO T (62^{a/30-31}); eyledi B (45^{a/10}) Y (35^{b/1}) D (156^{a/6}) TK (76^{a/22})

[II. BAYEZİD DEVRİ]

[TOB¹] [T62^b] [D156^b] [TK76^b]¹ Sulṭān Bāyezīd Ḥān -‘*aleyhi*’-*rahmetü ve’l-ğufrān*- ḥazretleri Hicret-i nebeviyyenüñ -‘*aleyhi*’-*ş-şalātü ve’s-selām*-² sekiz yüz seksen altı Rebī‘u’l-evvel’inüñ on toḫuzuncı günü, Şenbih günü³ [19 Mayıs 1481] tahta geçüp atası yerine pâdişāh oldu.

Andan⁴ Sulṭān Cem ki ol daḥi ârzü-yı salṭanat iderdi, anuñ üzerine varup bir iki [TOB²] def‘a [B45^b] muḥārebe vü muḫātele olup āḥir Cem

1 TO’da içerisinde “Sulṭān Bāyezīd Ḥān Ğāzī” yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Sulṭān Selīm”, “Sulṭān ḲorḲud”, “Sulṭān ‘Abdullāh” Sulṭān Aḥmed”, “Sulṭān Meḥemmed”, “Sulṭān ‘Ālemşāh” ve “Sulṭān Şehinşāh” şeklinde isimleri yazılı yedi küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Selim’in yanında “Pâdişāh oldu. Āl-i ‘Oşmān’dan toḫuzuncı şehinşāh-ı ‘azimü’ş-şāndur.” açıklaması yazılıdır. Metin, 32 satır hâlinde madalyonun sol tarafında, bir üçgen formundadır. Transkribe metinde kısa satırlarda sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T62^b’de sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zıkr-i Fütühât-ı Sulṭān Bāyezīd bin Sulṭān Meḥemmed Ḥān Ğāzī -*enarallāhu burhānehümā*-” yazılıdır. Üstübeç mürekkebiyle yazılan beyaz renkli hat yer yer dökülmüştür. Sayfanın üst bölümünde ve metnin arasında ve sağa yanaşık olarak II. Bayezid’in minyatürüdür. Yazmadaki diğer minyatürlerde bulunan Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi’nin kaşesi bu minyatüre basılmamıştır, ancak minyatür numarası 38 olmalıdır. Sayfanın sağında derkenarda bir çerçeve içinde “Sulṭān Bāyezīd şehzâdelerininüñ esâmileridir -*tābe şerāhüm*-” açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine oğullarının “Sulṭān Selīm”, “Sulṭān ḲorḲud”, “Sulṭān ‘Abdullāh” Sulṭān Aḥmed”, “Sulṭān Meḥemmed”, “Sulṭān ‘Ālemşāh” ve “Sulṭān Şehinşāh” şeklinde isimleri yazılı yedi daire çizilmiştir.

B ve Y’de metinden önce “Faşl-ı heştüm: Sulṭān Bāyezīd bin Meḥemmed Ḥān Ğāzī’nün icmāl-i aḥvālî beyânındadır.” [B (45^{a/11}) Y (35^{b/2})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde “Sulṭān Bāyezīd Ḥān Ğāzī” yazılı bir daire ile bunun iki yanına ve altına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Sulṭān Selīm”, “Sulṭān ḲorḲud”, “Sulṭān ‘Abdullāh”, “Sulṭān Aḥmed”, “Sulṭān Meḥemmed”, “Sulṭān ‘Ālemşāh” ve “Sulṭān Şehinşāh” şeklinde isimleri yazılı yedi çerçeve çizilmiştir.

D nüshasında Sultan II. Bayezid’in minyatürü D158^a’da sayfanın altındadır. Sayfanın en üstünde metinden önce sağ tarafta daire şeklinde altın yaldızlı bir madalyonun içinde “Sulṭān Bāyezīd Ḥān -*ḳuddise sirrubü*-” yazılıdır. D158^b’de sayfanın ortasında “Evlād-ı Sulṭān Bāyezīd-i şāni” açıklamasının altında, içinde oğullarının “Sulṭān ‘Ālemşāh”, “Sulṭān Meḥemmed”, Sulṭān Aḥmed”, “Sulṭān ḲorḲud”, “Sulṭān ‘Abdullāh”, “Sulṭān Şehinşāh” ve “Sulṭān Selīm” şeklinde isimleri yazılı yedi daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Selim’in yanında “Āl-i ‘Oşmān’dan toḫuzuncı ḫālifedür.” açıklaması yazılıdır.

TK77^a’da sayfanın üst tarafında Sultan II. Bayezid’in minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında “Esâmi-i evlād-ı emcād-ı Sulṭān Bāyezīd Ḥān -*tābe şerāhüm*-” açıklamasının altında, içerisinde oğullarının “Sulṭān Selīm”, “Sulṭān ḲorḲud”, “Sulṭān ‘Abdullāh” Sulṭān Aḥmed”, “Sulṭān Meḥemmed”, “Sulṭān ‘Ālemşāh” ve “Sulṭān Şehinşāh” şeklinde isimleri yazılı yedi daire bulunur. Sultan Selim’in yanında “Pâdişāh oldu. Müddet-i salṭanat sene 8. (Şehven 82 yazılmıştır.) Āl-i ‘Oşmān’dan toḫuzuncı ḫālifedür.” açıklaması yazılıdır. Minyatürün sağ yanında ise “Esâmi-i vüzerā-yı ‘izām” açıklamasıyla Sultan II. Bayezid’in veziriazam ve vezirlerinin isimleri “Gedük Aḥmed Paşa”, “Dāvūd Paşa”, “Alī Paşa”, “İskender Paşa”, “Ya’ḳub Paşa” ve “Muştafâ Paşa” şeklinde yazılı olduğu altı daire vardır.

2 ‘*aleyhi*’-*ş-şalātü ve’s-selām* TO B (45^{a/13}) Y (35^{b/4}) D (156^{b/1}) TK (76^{b/1}): ‘*aleyhi*’-*ş-selām* T (62^{b/1})

3 Rebī‘u’l-evvel’inüñ on toḫuzuncı günü, Şenbih günü TO B (45^{a/13-14}) Y (35^{b/4-5}) D (156^{b/2}) TK (76^{b/1-2}): yılında T (62^{b/4})

4 Andan TO T (62^{b/5}): Anda B (45^{a/14}) Y (35^{b/5}) / - D (156^{b/2}) TK (76^{b/2})

münhezim olup Frengistân'a gitdi ki seksen yedide [887/1482] vâkı' olmışdı.¹ Ba'dehû Sulţân Bâyezîd hâzretleri küffâr-ı hâk-sârdan Qara-Bogdan nâm pelide ğazâ niyyet idüp varup kal'a-i Kili ve andan² Aşkirmân feth olunup sa'âdetle³ 'avdet [TOB³] eylediler. Ba'dehû Mısr 'askeri Aţana'ya gelüp memâlik-i 'Osmân'a dest-dirâzlık idicek Sulţân Bâyezîd hâzretleri güyegüsi olan Ferhâd Beg'i⁴ niçe biñ 'asker ile gönderüp varup ceng-i 'azîmler vâkı' olduğdan şoñra çok hâdişeler vâkı' oldı. Andan vüzerâdan⁵ [TOB⁴] Hersek-zâde dañi gönderüldi. Ol dañi varduğda hikmetullâh⁶ bu dañi giriftâr oldı. Böyle⁷ 'asker girü 'avdet eylediler.

Ba'dehû sekiz yüz toksan dörtde [894/1489] 'urs-ı mübârek olup Sulţân Bâyezîd hâzretleri bir kızın Uzun Hasan oğlı oğluna⁸ ve bir kızın [TOB⁵] Naşüh Beg'e ve birin Dâvûd Paşa'ya [Y36^a] virdi. Toksan beş [895/1490] olduğda Uzun Hasan vefât idüp⁹ oğlı Sulţân Ya'küb pâdişâh olduğ¹⁰ haberı geldi.¹¹ Ba'dehû Engürüs'e aqın olup çok fethler ve ğanimetler hâşıl oldı. Andan Bosna [TOB⁶] vilâyetine aqın olup¹² Derencil¹³ Ban nâm pelid tütölüp ğazâ-yı ekber oldı ki toksan sekizde [898/1493] vâkı' oldı.¹⁴ Bundan şoñra Mallçoç-[D157^a]oğlı Rus'a kış aqın idüp leşkerden çok kimesnenüñ¹⁵ şiddet-i şitâdan eli ayağı düşüp [TOB⁷] helâk oldılar. Bundan şoñra

1 olmışdı TO T (62^{b/9}): olmışdur B (45^{b/2}) Y (35^{b/8}) D (156^{b/4}) TK (76^{b/3})

2 andan TO T (62^{b/12}): - B (45^{b/3}) Y (35^{b/10}) D (156^{b/5}) TK (76^{b/4})

3 sa'âdetle TO B (45^{b/4}) Y (35^{b/10}) D (156^{b/5}) TK (76^{b/4}): - T (62^{b/13})

4 Beg'i TO T (62^{b/16}): Paşa'yı B (45^{b/5}) Y (35^{b/12}) D (156^{b/6}) TK (76^{b/5})

5 Andan TO T (62^{b/18}): Andan vüzerâdan B (45^{b/7}) Y (35^{b/14}) / Giriü vüzerâdan D (156^{b/7}) TK (76^{b/6})

6 hikmetullâh TO B (45^{b/8}) Y (35^{b/14}) D (156^{b/8}) TK (76^{b/6}): rañmetullâh T (62^{b/18})

7 Böyle TO T (62^{b/18}) B (45^{b/8}) Y (35^{b/15}): Hâl böyle olcağ D (156^{b/8}) TK (76^{b/6})

8 oğluna TO T (62^{b/19}): Mirzâ Ahmed'e B (45^{b/10}) Y (35^{b/17}) D (156^{b/9}) TK (76^{b/7}) (TO ve T nüshalarının ifadesi doğru olup Mirza Ahmed, Uzun Hasan'ın oğlu Uğurlu Bey'in oğludur.)

9 idüp TO T (62^{b/19}) B (45^{b/11}) Y (36^{a/1}) D (156^{b/10}): itdi ve TK (76^{b/8})

10 olduğ¹⁰ TO B (45^{b/12}) Y (36^{a/2}) D (156^{b/10}) TK (76^{b/8}): oldı T (62^{b/20})

11 İlk dokuz padişahın hayatları anlatılırken değişik kaynaklardaki uzun metinlerden neredeyse rastgele seçilen cümleler kullanılmıştır. Burada ise uzunca bir paragrafın başı ve sonu alınmış, böylece tarih olarak yanlış bir cümle kurulmuştur. Uzun Hasan 882'de (1478) vefat etmiş, oğullarından Halil ve Yakub Beylerden sonra 895'te (1490) Yakub Bey'in oğlu Baysungur sultan olmuştur. Paragrafın aslı için bk. Matrakçı Nasuh, *a.g.e.*, s. 290-291.

12 - TO T (62^{b/20}) D (156^{b/12}) TK (76^{b/9}): ve B (45^{b/11}) Y (36^{a/4})

13 درنجیل TO D (156^{b/12}) TK (76^{b/9}): درنجیل T (62^{b/20}) B (45^{b/11}) Y (36^{a/4}) [Emerik Derençin (Macarca: Imre Derencényi, Hırvatça: Mirko Derençin): Asıl ismi Derençeni'dir. Kral hanedanından olmayıp ban yani serdar mertebesinde Hırvatlık komandanı idi.]

14 oldı TO T (62^{b/21}): olmışdı B (45^{b/14}) Y (36^{a/5}) D (156^{b/12}) TK (76^{b/10})

15 leşkerden çok kimesnenüñ TO T (62^{b/21}) B (45^{b/15}): leşkerden çok kimesnenüñ D (157^{a/1}) TK (76^{b/10}) / çok kimesnenüñ Y (36^{a/3})

Sulţān Bāyezīd ḥāzretleri leşker-i ‘azīm ile İnebahtı üzerine¹ varup bi-‘inā-yetillāh feth eylediler ki² [B46^a] toköz yüz beşde [905/1499] idi. Ve gelesi yıl [906/1500] Moton ve Kōron üzerine varılıp anlar daḥi feth [TOB⁸] olındı. Bunlardan³ şoñra Midillü üzerine kāfir gelmegin vilāyetden ‘azeb ve kürekcı iḥrāc olındı ki bu zamāna degin vāķi‘ olmamışdı. Tōnonma-i kebīr iḥzār olınup varup Midillü üzerinden küffarı def eylediler.

[TOB⁹] Ve daḥi Sulţān Bāyezīd ḥāzretlerine niķrīs zahmeti ‘arız olmağın şāḥib-i firāş olup müteķā‘id oldılar. Ammā memālik-i eṭrāf beglerinden ilçiler gelüp cemī‘-i ehl-i İslām müreffehü’l-hāl idiler. Sekiz yıl [TOB¹⁰] mıķdār⁴ böyle olıcaķ ‘asker teķā‘üdden⁵ bī-ḥuzūr olup “Kılıcımız paslandı.” deyü şikāyete başladılar. Bu eşnāda nāğāḥ Kızılķaya nām yerden Şeytān Kūlı nām bir müfsid ḥurūc idüp çok fesādlar eyledi. [TOB¹¹] Pādişāḥ ḥāzretleri Vezīr⁶ ‘Alī Paşa’yı niçe begler ile ve ‘azīm leşker ile zıkr olan pelidüñ def‘ine gönderdi. Varup⁷ muķābele olınup leşker [Y36^b] içinde düzenlük olmağu eçden mezkūr pelide [TOB¹²] zafer bulmadılar. Ol müfsid çok kimesneleri helāk idüp andan Kızılbaş-ı ḥābişe vardı. Kızılbaş tıutup bunlaruñ cümlesin helāk eyledi ki⁸ bu ḥuşuş toköz yüz on altıda [916/1510] [TOB¹³] vāķi‘ oldı.

Ba‘dehū Sulţān Bāyezīd ḥāzretleri bu vechle müteķā‘id olıcaķ leşker-i zafer-rehber mābeyninde ķil ü ķāl olup iḥzār eylediler. Ol eçden⁹ [TOB¹⁴] Sulţān Bāyezīd ḥāzretleri fikr itdiler ki şehzādelerden birisin

1 İnebahtı üzerine TO T (62^{b/22}): İnebahtı’ya B (45^{b/17}) Y (36^{a/7}) D (157^{a/2}) TK (76^{b/11})

2 ki TO B (45^{b/17}) Y (36^{a/8}) D (157^{a/2}) TK (76^{b/11}): - T (62^{b/22})

3 Bunlardan TO B (46^{a/2}) Y (36^{a/9}) D (157^{a/3}) TK (76^{b/12}): Bundan T (62^{b/22})

4 mıķdār TO T (62^{b/24}): mıķdārı B (46^{a/7}) Y (36^{a/15}) D (157^{a/7}) TK (76^{b/15})

5 teķā‘üdden TO T (62^{b/24}) B (46^{a/7}) D (157^{a/8}) TK (76^{b/15}): teķā‘üddinden Y (36^{a/15})

6 - TO T (62^{b/25}) D (157^{a/9}) TK (76^{b/16}): Vezir B (46^{a/10}) Y (36^{a/18})

7 Varup TO B (46^{a/11}) Y (36^{a/19}) D (157^{a/10}) TK (76^{b/17}): - T (62^{b/26})

8 pelide zafer bulmadılar. Ol müfsid çok kimesneleri helāk idüp andan Kızılbaş-ı ḥābişe vardı. Kızılbaş tıutup bunlaruñ cümlesin helāk eyledi ki TO: pelid katı ve ‘Alī Paşa şehid olup ve bāķi Ḥavāric ‘Acem’e varup Kızılbaş bunlar tıutup cümlesin helāk eyledi T (62^{b/26-27}) / pelid helāk olup ve ‘Alī Paşa daḥi şehid olmağın zafer bulmadılar. Ve ol müfsidüñ yerine Evliyā nām bir pelid geçüp ve yolda (TK’de “yollarda”) çok kimesneleri helāk idüp [D157^b] andan Kızılbaş cānibine vardı. Kızılbaş tıutup bunlaruñ cümlesin helāk eyledi ki B (46^{a/12-15}) Y (36^{b/1-4}) D (157^{a/11-157^{b/1}}) TK (76^{b/17-19})

9 Ba‘dehū Sulţān Bāyezīd ḥāzretleri bu vechle müteķā‘id olıcaķ leşker-i zafer-rehber mābeyninde ķil ü ķāl olup iḥzār eylediler. Ol eçden TO: Sulţān Bāyezīd ḥāzretleri bu vechle müteķā‘id olıcaķ leşker-i zafer-rehber mābeyninde ķil ü ķāl eyledükleri eçden T (62^{b/27}) / Ba‘dehū B (46^{a/16}) Y (36^{b/5}) D (157^{b/2}) TK (76^{b/19})

şihhatlerinde tahta geçürüp¹ pâdişâh eyleyeler. Erkân-ı devlet ve a'yan-ı salţanat her biri [B46^b] bir şehzâdeye [TOB¹⁵] yüz ıttıldılar. Bu aĥvâller² Trabuzon'da Sulţân Selim ĥazretlerine ma'lûm olıcaĥ fi'l-hâl kâlkup³ atasınıñ dest-bûs-ı şerifleriyle⁴ müstes'ad olmaĥ recâsına [TOB¹⁶] Edirne'ye müteveccih oldılar. Lâkin Sulţân Bâyezid ĥazretleri Sulţân Selim'ün gelmesin murâd idinmeyüp niĥe def'a Şaru Görez'i naşihât için [TOB¹⁷] Sulţân Selim'e⁵ gönderdiler. Zirâ salţanat⁶ âĥara olmaĥ murâd idinürleridi. Ammâ taĥdîri⁷ kimse def' idemez. Ol eclden⁸ Sulţân [TOB¹⁸] Selim ĥazretleri men' olınımayup “Elbette atamuñ du'âsı şerefiyle müşerref olmayıcaĥ gitmezem.” deyüp ĥâtır-ı 'âtırında ârzüyü [TOB¹⁹] muĥkem eylediler. Sulţân Bâyezid ĥazretleriniñ ĥod maraz-ı 'ârızaları yevmen fe-yevmen ziyâde oldı, ol eclden⁹ Sulţân [TOB²⁰] Aĥmed'i getürüp tahta geçürmeĥi¹⁰ vüzerây-la müşâvere idüp muĥarrer eylediler. Zıkr olan ĥuşuşlar Sulţân Selim'e [TOB²¹] ma'lûm olduĥda artuĥ ârâm itmeyüp gelüp babası ardından ki yetişdi, Sulţân Bâyezid kendüyi kaşd ile egleyüp ve yanında olan ekâbir daĥi nâ-şâyeste nesne ilĥâ' eyledükleri eclden [Y37^a] Sulţân [TOB²³] Bâyezid de “Uruñ!” didiler. Leşker ki el uzatdılar, Sulţân Selim daĥi [D158^a]

- 1 birisin şihhatlerinde tahta geçürüp TO B (46^{a/16-17}) Y (36^{b/6}) D (157^{b/2-3}) TK (76^{b/20}): birini tahta geçürüp ĥâl-i ĥayâtında T (62^{b/28})
- 2 Erkân-ı devlet ve a'yan-ı salţanat (B, Y, D ve TK'de “ĥazret”) her biri bir şehzâdeye yüz ıttıldılar. Bu aĥvâller TO B (46^{a/17-46^{b/1}}) Y (36^{b/6-7}) D (157^{b/3-4}) TK (76^{b/20-21}): Bu aĥvâl T (62^{b/28})
- 3 - TO T (62^{b/28}) B (46^{b/2}) D (157^{b/4}) TK (76^{b/21}): gemiyle Kefe'ye geçüp ve anda beg olan oĥlu Sulţân Süleymân ile mülâkât idüp ba'dehü Aĥkirmân yolundan (Düzelme (sah) olarak derkenarda yazılıdır.) Y (36^{b/8})
- 4 dest-bûs-ı şerifleriyle TO B (46^{b/2}) Y (36^{b/9}) D (157^{b/4-5}) TK (76^{b/21}): dest-bûsına T (62^{b/28})
- 5 Lâkin Sulţân Bâyezid ĥazretleri Sulţân Selim'ün gelmesin murâd idinmeyüp niĥe def'a Şaru Görez'i (B, Y, D ve TK'de “ki kâğî-’asker idi,”) naşihât için Sulţân Selim'e TO B (46^{b/3-4}) Y (36^{b/10-11}) D (157^{b/5-6}) TK (76^{b/22-23}): Sulţân Bâyezid Şaru Görez'i Sulţân Selim'e naşihât için T (62^{b/29})
- 6 salţanat TO T (62^{b/29}): salţanatı B (46^{b/5}) Y (36^{b/12}) D (157^{b/7}) TK (76^{b/23})
- 7 muĥadderi TO T (62^{b/29}): taĥdîri B (46^{b/5}) Y (36^{b/12}) D (157^{b/7}) TK (76^{b/23})
- 8 Ol eclden TO B (46^{b/6}) Y (36^{b/13}) D (157^{b/7}) TK (76^{b/23}): - T (62^{b/29})
- 9 şerefiyle müşerref olmayıcaĥ gitmezem.” deyüp ĥâtır-ı 'âtırında (B, Y, D ve TK'de “deyü ĥâtır-ı 'âtırlarında”) ârzüyü muĥkem eylediler. Sulţân Bâyezid ĥazretleriniñ ĥod maraz-ı 'ârızaları yevmen fe-yevmen ziyâde oldı, ol eclden TO B (46^{b/7-9}) Y (36^{b/14-16}) D (157^{b/8-9}) TK (76^{b/24-25}): şerefin almayınca gitmezem.” didükde Sulţân Bâyezid T (62^{b/30})
- 10 geçürmeĥi TO T (62^{b/30}): geçürmek B (46^{b/9}) Y (36^{b/16}) D (157^{b/10}) TK (76^{b/25})

mağdûrını şarf eyledi. Andan¹ inhizâm ile yine² Kefe cânibine ‘azm eyledi. Bunların vuķû’ından sonra ‘ilm-i [TOB²⁵] ezeliide Sulţān Selim’ün nāşiye-i devletlerinde³ salţanat mektûbmış, Sulţān Bāyezīd hāzretleri ādemler gönderüp Sulţān Selim Hān’ı⁴ getirüp Hicret’ün [TOB²⁷] toķuz yüz on sekizi Şafer’inün sekizinci günü⁵ [25 Nisan 1512] serir-i salţanata geçürüp pâdişāh eylediler.⁶ Kendüler [TOB²⁹] ‘uzlet ihtiyār idüp varup [B47^a] Dimetoķa’da oturmaķ murād idindiler⁷ [TOB³¹] ki otuz iki yıl salţanat [TOB³²] sürmişlerdi.⁸

- 1 idüp muķarrer eylediler. Zikr olan huşuşlar Sulţān Selim’e ma’lûm olduķda artuķ ārām itmeyüp gelüp babası ardından ki yetişdi, Sulţān Bāyezīd kendüyi ķaşd (B, Y, D ve TK’de “ķaşd ile”) egleyüp ve yanında olan ekābir daķi nā-şāyeste nesne ilķā’ eyledükleri eelden Sulţān Bāyezīd de “Uruñ!” (B, Y, D ve TK’de “Bāyezīd hāzretleri ‘Uğraşınuz!’”) didiler. Leşker ki (D ve TK’de “deyü emr eyleyicek leşker daķi”) el uzatdılar, Sulţān Selim daķi (Y’de “daķi” yoktur, D ve TK’de “Selim de”) mağdûrını (B, Y, D ve TK’de “mağdûrın”) şarf eyledi. Andan TO B (46^{b/9-13}) Y (36^{b/16-37^{a/2}}) D (157^{b/10-158^{a/1}}) TK (76^{b/25-28}): itdügi eelden Sulţān Selim T (62^{b/30})
- 2 yine TO B (46^{b/14}) Y (37^{a/2}) D (158^{a/1}): - T (62^{b/30}) TK (76^{b/28})
- 3 Bunların vuķû’ından sonra ‘ilm-i ezeliide Sulţān Selim’ün (B, Y, D ve TK’de “nāşiye-i”) devletlerinde TO B (46^{b/14-15}) Y (37^{a/2-3}) D (158^{a/1-2}) TK (76^{b/28-29}): vuķû’ından sonra Sulţān Selim’e T (62^{b/30})
- 4 Sulţān Selim Hān’ı TO B (46^{b/16}) Y (37^{a/4}) D (158^{a/2}) TK (76^{b/30}): - T (62^{b/31})
- 5 sekizi Şafer’inün sekizinci günü TO B (46^{b/16}) Y (37^{a/5}) D (158^{a/3}) TK (76^{b/30-31}): sekizinde T (62^{b/31})
- 6 eylediler TO T (62^{b/31}) B (46^{b/17}) Y (37^{a/6}) D (158^{a/3}): oldu TK (76^{b/31})
- 7 Kendüler ‘uzlet ihtiyār idüp varup Dimetoķa’da oturmaķ (TK’de “Dimetoķa’da tekā’üd”) murād idindiler TO B (46^{b/17-47^{a/1}}) Y (37^{a/6-7}) D (158^{a/3-4}) TK (76^{b/31}): Kendüsi Dimetoķa’da oturdılar T (62^{b/31})
- 8 - TO: *-raķmetullāhi ‘aleyh-* T (62^{b/31}) / İttifāķ varurken yolda mariz olup (TK’de “yolda marazları iştidād bulup”) teķā’üdleri ‘Adn-i a’lāda vāķi’ oldu. Derhāl nā-ş-i pür-nûrların getirüp ve namāzi ķılınup İstanbul’da binā itdükleri ‘imāret-i şerifleri bağçesinde hāķ-i raķmete teslim ķılınup hāyr du’ālar olındı *-tābe şerāhu-* (TK’de “*şerāhu ve ce’ale’l-cennete meşvāhu-*. Ve’s-selām”) B (47^{a/2-4}) Y (37^{a/7-11}) D (158^{a/4-6}) TK (76^{b/32-34})

[YAVUZ SULTAN SELİM DEVRİ]

[TOV¹] [T63^a] [D158^b] [TK77^a]¹ Sulţān Selim Hān hāzretleri² Hicret-i nebeviyyenün toköz yüz on sekizi Şafer'inün sekizinci günü [25 Nisan 1512] çünkü³ serir-i salţanata geçüp pâdişāh oldılar,⁴ atası Sulţān Bāyezid'ün cemī'-i levāzımın görüp ve Yunus Paşa'yı bile koşup erkān-ı devlet ve a'yān-ı salţanat ile çıkarup Dimetoċa'ya irsāl [TOV³] eylediler. Daĥi⁵ Sulţān Selim gelüp sarāya girüp taĥta geçüp ģarār eylediler.⁶ Sulţān Bāyezid hāzretleri çünkü⁷ taşra çıĥdılar, naĥd-i 'ömrlerin isrāfla ĥarc idüp Hāfşā ile Sazludere mābeynine vuşul [Y37^b] bulduĥlarında⁸ sarāy-ı āĥirete irtiĥāl

1 TO'da içerisinde "Sulţān Selim Hān Ġāzi" yazılı süslü bir madalyon vardır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oĥullarının "Sulţān 'Abdullah" ve "Sulţān Süleymān" isimleri yazılı küçük iki daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Süleyman'ın yanında "Pâdişāh oldi. Āl-i 'Osmān'dan onuncu şehinşāh-ı 'azimü-ş-şān-ı kişver-sitāndur." açıklaması yazılıdır. Metin, madalyonun iki tarafında iki satır yazının uçlarından sarkan 15'er satırlı iki baklava dilimi şeklinde bölümler hālidir. Toplam 32 satır metin, madalyonun sağındaki bölümden başlayıp solundakiyle devam eder. Transkribe metinde sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T63^a'da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde "Zikr-i fütūĥat-ı Sulţān Selim Hān bin Sulţān Bāyezid Hān Ġāzi -enārallāhu burhānehümā-" yazılıdır. Sayfanın sağına yanaşık ve metnin arasında Yavuz Sultan Selim'in minyatürü vardır. Sayfanın solunda derkenarda bir çerçeve içinde "Sulţān Selim şehzādelerininün esāmileridür -fābe şerāhüm-" açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine oĥullarının "Sulţān 'Abdullah" ve "Sulţān Süleymān" şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir.

B ve Y'de metinden önce "Faşl-ı nühüm: Sulţān Selim bin Bāyezid Hān Ġāzi'nün icmāl-i āĥvālī beyānındadır." [B (47^{a/4-5}) Y (37^{a/11})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde "Sulţān Selim Hān Ġāzi" yazılı bir daire ile bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oĥullarının "Sulţān 'Abdullah" ve "Sulţān Süleymān" şeklinde isimleri yazılı daha küçük iki daire çizilmiştir.

D nüshasında D160^a'da altı satır metinden sonra sayfanın alt tarafında Yavuz Sultan Selim'in minyatürü yer almaktadır. Sayfanın en üstünde ortada, altın yaldızlı bir madalyon içinde "Sulţān Selim Hān Ġāzi" yazılıdır. D160^b'de sayfanın ortasında "Veled-i Sulţān Selim" açıklamasının altında, içinde oĥullarının "Sulţān Süleymān" ve "Sulţān 'Abdullah" şeklinde isimleri yazılı iki daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Süleyman'ın yanında "Āl-i 'Osmān'dan onuncu şehinşāh ģāzidür." açıklaması yazılıdır.

TK77^b'de sayfanın alt tarafında Yavuz Sultan Selim'in minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sol yanında "Esāmī-i evlād-ı emcād-ı Sulţān Selim Hān -fābe şerāhüm-" açıklamasının altında, içerisinde oĥullarının "Sulţān Süleymān" ve "Sulţān 'Abdullah" şeklinde isimleri yazılı iki daire bulunur. Sultan Süleyman'ın yanında "Āl-i 'Osmān'dan onuncu ĥālifedür." açıklaması yazılıdır. Minyatürün sağ yanında ise "Esāmī-i vüzerā-yı 'izām ki şĥĥatiyle tevāriĥde yazılmışdur." açıklamasıyla Yavuz Sultan Selim'in veziriazamlarının isimleri "Muşţafā Paşa", "Sinān Paşa", "Yunus Paşa" ve "Piri Paşa" şeklinde yazılı olduĥu dört daire vardır.

2 Sulţān Selim Hān hāzretleri TO B (47^{a/6}) Y (37^{a/12}) D (158^{b/1}) TK (77^{a/1}): - T (63^{a/1})

3 günü çünkü TO B (47^{a/7}) Y (37^{a/13}) D (158^{b/1}) TK (77^{a/1}): gününde Sulţān Selim Hān Ġāzi hāzretleri T (63^{a/1})

4 oldılar TO T (63^{a/1}): oldı B (47^{a/7}) Y (37^{a/13}) D (158^{b/2}) TK (77^{a/1})

5 Daĥi TO B (47^{a/9}) Y (37^{a/15}) D (158^{b/3}): Ve daĥi T (63^{a/2}) / Ba'dehü TK (77^{a/3})

6 eylediler TO T (63^{a/2}): eyledi B (47^{a/10}) Y (37^{a/16}) D (158^{b/4}) TK (77^{a/3})

7 çünkü TO B (47^{a/10}) Y (37^{a/16}) D (158^{b/4}) TK (77^{a/3}): daĥi T (63^{a/3})

8 - TO B (47^{a/12}) Y (37^{b/1}) D (158^{b/5}) TK (77^{a/4}): fenā-yı dünyādan T (63^{a/6})

idüp anda müteḳā'id olmasın ihtiyār eylediler *-raḫimehullāh-*.¹ [TOV⁵] Ol aradan meyyitin getürüp İstanbul'da cāmī'inde defn eylediler.²

Böyle olduğdan sonra Sulṫān Selīm ḫazretleri sa'adetle Anaṫolı cānibine geçüp Burusa'ya varduḫda niḫām-ı naḫm-ı³ memleket ve intizām-ı niḫām-ı vilāyet için [B47^b] sa'adet burcınıñ mihr-i dirahşānları olan şehzāde-i cüvān-baḫtları [TOV⁷] bir bir getürüp berg-i⁴ ḫayātların şafḫa-i rüzgārdan ḫakk eyledi. Ve⁵ andan Sulṫān Ḳorḫud'ı ve Sulṫān Aḫmed'i daḫi tamām idüp cümlesin getürüp yine Burusa'da defn eylediler ki ṫoḫuz yüz on ṫoḫuzda [919/1513] vāḳi' oldu.⁶ Ba'dehū Sulṫān Selīm ḫazretleri Edirne'ye varup Ḳızılbaş-ı evbāş için muḫkem yaraḫ [TOV⁹] ve tedārük görölüp "Niyet-i ḡazā!" deyüp diyār-ı Şarḳ'a⁷ 'azm eylediler.⁸ ṫoḫuz yüz yigirmi [920] Muḫarrem'inüñ yigirmi üçünde [20 Mart 1514] Edirne'den İstanbul'a ve andan Üsküdar yaḫasına 'ubūr idüp 'azm-i şāḫ eylediler. Sene-i [D159^a] mezbüre Receb'inüñ ikinci Çehārşenbih günü [23 Ağustos 1514] Çaldıran Ovası'nda varup şāḫ-ı bed-nigāhla muḫābele vü [TOV¹¹] muḫātele olup bir⁹ ceng-i 'azīm oldu ki devr-i Ādem'den berü vāḳi' olmamışdı. Ḫaḫḳ *-celle ve 'alā-* ḫazretleri Sulṫān Selīm'e fırsat ve Şāḫ İsmā'il'e nekbet virüp daḫi¹⁰ ḳarārı firāra tebdil idüp ve cemī'-i ḫazāyin ve mā-melekin ḳoyup şāḫ-ı bī-rāḫ biñ belāyla cān-ı 'azizin¹¹ ḫalāş eyledi. Andan [TOV¹³] Sulṫān

1 *-raḫimehullāh-* TO: *-raḫmetullāhi 'aleyhi raḫmeten vāsi'aten-* T (63^{a/9}) / *-raḫimehullāh-*. Ve B (47^{a/12-13}) Y (37^{b/2}) D (158^{b/5}) TK (77^{a/5})

2 meyyitin getürüp İstanbul'da cāmī'inde defn eylediler TO: meyyitin getürüp İstanbul'da kendü cāmī'-i şerifinde defn eylediler T (63^{a/10-11}) / na'ş-ı pür-nūrları getirilüp zıkr olunduḫı üzere İstanbul'da binā buyurdūḫları cāmī'-i şeriflerinde defn eylediler *-neverallāhu mażca'ahū-* B (47^{a/13}) D (158^{b/6-7}) TK (77^{a/5-6}) / na'ş-ı pür-nūrları getirilüp zıkr olunduḫı üzere İstanbul'da buyurdūḫları cāmī'-i şeriflerinde defn eylediler *-neverallāhu mażca'ahū-* Y (37^{b/2-4})

3 cānibine geçüp Burusa'ya (T'de "şehr-i Burusa'ya") varduḫda niḫām-ı naḫm-ı TO T (63^{a/13-15}): cānibine (Y'de "ṫarafına") geçüp Burusa'ya varduḫda āsāyiş-i ḫāl-i B (47^{a/14-15}) Y (37^{b/7-8}) D (158^{b/1}) TK (77^{a/6})

4 berg-i TO T (63^{a/18}): ḫarf-i B (47^{b/2}) Y (37^{b/7}) D (158^{b/9}) TK (77^{a/7})

5 eyledi. Ve TO B (47^{b/2}) Y (37^{b/7-8}) D (158^{b/9}): eyledi T (63^{a/20}) / Ve TK (77^{a/8})

6 Burusa'da defn eylediler ki ṫoḫuz yüz yigirmisinde (B, Y, D ve TK'de "yüz on ṫoḫuzda") vāḳi' oldu TO B (47^{b/3-4}) Y (37^{b/9-10}) D (158^{b/10}) TK (77^{a/8}): şehr-i Burusa'da defn eylediler ki Hicret-i nebeviyyenüñ ṫoḫuz yüz yigirmisinde vāḳi' oldu *-raḫmetullāhi 'aleyhim-* T (63^{a/20})

7 deyüp diyār-ı Şarḳ'a TO B (47^{b/6}) Y (37^{b/11}) D (158^{b/11}) TK (77^{a/9}): Ḳaşd-ı Sürḫ-ser!" deyüp diyār-ı Şarḳ'a devlet ve nuşretle T (63^{a/21})

8 - TO: Hicret-i nebeviyyenüñ T (63^{a/22}) / Ve sene B (47^{b/6}) Y (37^{b/12}) D (158^{b/11}) TK (77^{a/10})

9 bir TO T (63^{a/23}): - B (47^{b/9}) Y (37^{b/15}) D (159^{a/1}) TK (77^{a/11})

10 - TO T (63^{a/24}): güürüh-ı a'dā-yı bed-rāy B (47^{b/11}) Y (37^{b/17}) D (159^{a/3}) TK (77^{a/12})

11 'azizin TO T (63^{a/24}): ḫabişin B (47^{b/12}) Y (37^{b/19}) D (159^{a/3}) TK (77^{a/13})

Selîm¹ hâzretleri sa'âdet ile [Y38^a] taht-ı Tebrîz'e varup sikke vü huṭbesin² 'adâlet-cereyânına izâfet eyledi. Andan Nahcivân'a ve Sâ'at Çuḫurî'na³ ve ḳal'a-i Ḳarş'a gelüp ol etrâf musahḫar olduğdan soñra İspir Ḳal'ası'n ve andan Bayburd Ḳal'ası'n ve Kemaḫ Ḳal'ası'n tevâbi'leriyle feth eylediler. [TOV¹⁵] Ve daḫi⁴ 'Alâ'üddevle'yi ḳatlı eylediler. Andan sa'âdetle toḫuz yüz yigirmi bir Cemâziye'l-âḫir'inüñ beşinci günü [17 Temmuz 1515] İstanbul'a gelüp nüzül eylediler.

Ba'dehü Ergani ve Harput Ḳal'aları feth olunup ve Ḳara Hân ile muḳâbele vü⁵ muḫârebe olunup bi-'inâyetillâh Ḳara Hân daḫi ḳatlı olındı.

[TOV¹⁷] Sulṫân Selîm Hân hâzretleri Hicret-i nebeviyyenüñ⁶ toḫuz yüz yigirmi iki Şafer'inüñ onunda [15 Mart 1516] yümn ü iḳbâl ve sa'âdet ü iclâl ile 'azm-i a'dâ idüp 'asâkir-i zafer-me'âşir ile yine Anaṫolî cânibi-ne 'ubür olunup diyâr-ı Şarḳ'a müteveccih oldılar. Daḫi [TK77^b] varup Malâṫiyye'yi ve⁷ Divriḡi ve Derende (درنده) ve Meşâr (مشار) ve Gümi (كومي) ve Gerger ve Behisni ve [TOV¹⁹] Kaḫta ve ḳal'a-i Rûm tevâbi'leriyle feth olunup daḫi pâdişâh-ı a'dâ-sikâr hâzretleri Haleb'e varduḫda⁸ Mısr sulṫânî olan Ḳanşu Ğavri Çerâkis-i bed-âmâller ile Mısr'dan⁹ ḳalḳup [D159^b] ol araya gelüp Haleb ḳurbında Merc-i dâbiḳ nâm mevzi'de Sulṫân Selîm hâzretleriyle¹⁰ [TOV²¹] muḳâbele vü muḳâtele eyleyüp Sulṫân Ğavri at ayaḡı

1 - TO T (63^{a/24}): Hân B (47^{b/13}) Y (37^{b/19}) D (159^{a/4}) TK (77^{a/13})

2 - TO: silk-i T (63^{a/25}) / nâm-ı B (47^{b/14}) Y (38^{a/1}) D (159^{a/4}) TK (77^{a/14})

3 Sâ'at Çuḫurî'na TO T (63^{a/25}): Çuḫur-ı Sa'd'a B (47^{b/14-15}) Y (38^{a/2}) D (159^{a/5}) TK (77^{a/14})

4 Ḳal'ası'n ve andan Bayburd Ḳal'ası'n ve Kemaḫ Ḳal'aların tevâbi'leriyle feth eylediler Ve daḫi TO: Ḳal'ası'na andan Bayburd ve Kemaḫ Ḳal'ası'n tevâbi'leriyle feth eylediler T (63^{a/25-26}) / Ḳal'ası'n ve andan Bayburd Ḳal'ası'n feth idüp ve daḫi Amâsiyye'de kışlayup ve bahârda gelüp ḳal'a-i Kemaḫ'ı feth idüp (D ve TK'de "gelüp feth eyleyüp") ve Sinân Paşayı Zül-ḳadr [B48^a] vilâyetine gönderüp B (47^{b/15-48^{a/1}}) Y (38^{a/3-5}) D (159^{a/5-7}) TK (77^{a/14-15})

5 Ḳal'aları feth olunup ve Ḳara Hân ile muḳâbele vü TO: ve Diyârbekr Ḳal'aları alınup beglerbegisi olan Bıyḳlı Meḫmed Paşa Ḳara Hân-ı Sürḫ-ser ile muḳâbele vü T (63^{a/27}) / ve Diyârbekr ve Âmid feth olup Ḳara Hân ile Mardin dönünde B (48^{a/3-4}) Y (38^{a/7-8}) D (159^{a/8}) TK (77^{a/16-17})

6 Sulṫân Selîm Hân hâzretleri Hicret-i nebeviyyenüñ TO: Ba'dehü T (63^{a/27}) / Ve B (48^{a/5}) Y (38^{a/9}) D (159^{a/9}) TK (77^{a/17})

7 oldılar. Daḫi varup Malâṫiyye'yi ve TO B (48^{a/7}) Y (38^{a/11-12}) D (159^{a/10-11}) TK (77^{a/18-77^{b/1}}): iken daḫi varup T (63^{a/28})

8 varduḫda TO B (48^{a/9}) Y (38^{a/14}) D (159^{a/12}) TK (77^{b/2}): ḳarîb T (63^{a/29})

9 bed-âmâller ile Mısr'dan TO: bed-âmâlleri ile Ḳâhire'den T (63^{a/29}) / bed-âmâl ile Mısr'dan B (48^{a/10}) Y (38^{a/14-15}) D (159^{a/12}) TK (77^{b/2})

10 Sulṫân Selîm hâzretleriyle TO B (48^{a/11}) Y (38^{a/16}) D (159^{b/1}) TK (77^{b/2-3}): ḫudâvendigâr-ı kâm-gârla T (63^{a/30})

altında pây-mâl ve Çerâkis-i pür-nuḥüset târ-mâr¹ olup vücûd-ı ḥabîşleri ma'dûm [T63^b] olduğdan sonra Sulṭân Selim² ḥazretleri Ḥaleb'i zabt eylediler. Andan devletle Şâm'a ve andan Ğazze'ye varılıp ve bu mâbeynde olan [Y38^b] kıla' cümle [TOV²³] musahḥar olunup ve Canberdi Ğazâlî³ nâm Çerkes-i bed-aşl ile buluşılıp anuñ daḥi ḥaḳḳından geldiler.⁴ Andan pâdişâh ḥazretleri Kuds-i şerif ve Ḥalilü'r-Raḥmân ziyâretlerin idüp daḥi Mısr'a müteveccih oldılar. Mısr kırbında Reydâniyye nâm mevzi'de [B48^b] Sulṭân Tomanbay'la⁵ muḳâbele olunup 'azîm ceng olunup⁶ [TOV²⁵] Çerâkise münhezim olup ve niçe defa daḥi kıtâl ü cidâl vâkı' olup⁷ aḥîr Tomanbay tutılıp Bâb-ı Züveyle'de şalb olındı. Ve Çerâkisün⁸ ekseri katlı olunup⁹ yigirmi üç [923] Muḥarrem'inüñ yigirmi üçünde [15 Şubat 1517] Sulṭân Selim Ḥân Yûsuf taḥtına geçüp qarâr eylediler. Ve cemî-i eṭrâf-ı Mısr zabt [TOV²⁷] olunup pâdişâh-ı sa'âdet-encâmuñ nâm-ı şerifine ḥuṭbeler¹⁰ okınıp sikkeler darb olındı. Ba'dehü pâdişâh sa'âdetle Reşid'e ve İskenderiyye'ye varup anlar ve¹¹ ol eṭrâfda olan ḳal'alar zabt olunup sâlim ü ğânim yine 'avdet eylediler. Andan Mardin ve 'Âne fetḥ olunup ve¹² İbn Ḥaneş [TOV²⁹] katlı [D160^a] olınuḳdan sonra pâdişâh ḥazretleri yümn¹³ ü iḳbâlle gelüp İstanbul'a vuşul buldılar. Bunlardan sonra Rodos'a ğazâ itmek niyyeti olup¹⁴ levâzımına mübâşeret emr olındı. Andan Sulṭân Selim ḥazretleri yine Edirne'ye müteveccih oldılar. Babasıyla muḳâbele

1 pür-nuḥüset târ-mâr TO B (48^{a/12}) Y (38^{a/17}) D (159^{b/2}) TK (77^{b/3}); menḥüse târ ü mâr T (63^{a/30})

2 - TO B (48^{a/13}) Y (38^{a/18}) D (159^{b/2}) TK (77^{b/4}); Ḥân T (63^{b/1})

3 - TO B (48^{a/15}) Y (38^{b/1}) D (159^{b/3}) TK (77^{b/5}); Ğazâlî T (63^{b/1})

4 buluşılıp anuñ daḥi ḥaḳḳından geldiler TO T (63^{b/2}); daḥi buluşup ve anuñ daḥi geregi gibi ḥaḳḳından gelinüp yüzi 'aksine döndi B (48^{a/15-16}) Y (38^{b/1-2}) D (159^{b/4}) TK (77^{b/5})

5 Tomanbay'la TO B (48^{b/1}) Y (38^{b/4}) D (159^{b/6}) TK (77^{b/6}); Tomanbay T (63^{b/3})

6 olunup TO TK (77^{b/7}); itdiler T (63^{b/3}) / olduḳda B (48^{b/1}) Y (38^{b/5}) D (159^{b/6})

7 ve niçe defa daḥi kıtâl ü cidâl vâkı' olup TO B (48^{b/2}) Y (38^{b/5-6}) D (159^{b/6}) TK (77^{b/7}); - T (63^{b/3})

8 Çerâkisün TO T (63^{b/3}); Çerkesün B (48^{b/3}) Y (38^{b/7}) D (159^{b/7}) TK (77^{b/8})

9 - TO T (63^{b/3}) B (48^{b/4}) D (159^{b/7}) TK (77^{b/8}); toḳuz yüz Y (38^{b/8})

10 ḥuṭbeler TO B (48^{b/6}) Y (38^{b/10}) D (159^{b/9}) TK (77^{b/9}); ḥuṭbe T (63^{b/4})

11 anlar ve TO B (48^{b/7}) Y (38^{b/11}) D (159^{b/10}) TK (77^{b/10}); - T (63^{b/5})

12 olunup sâlim ü ğânim yine 'avdet eylediler. Andan Mardin ve 'Âne fetḥ olunup ve TO: olındı. Ve Diyarbekir'de Mardin ve 'Âne alınup Mısr'da T (63^{b/5}) / olunup sâlim ü ğânim yine 'avdet eylediler. Andan Mardin ve 'Âne fetḥ olunup ve (TK'de "ve" yoktur.) Mısr eyâleti itâ'atine binâ'en Çerâkise ümerâsından sâlifü'z-zıkr Ḥayr Beg'e virilüp (TK'de "Beg'e 'inâyet ve iḥsân buyırılıp" ve Şâm eyâletine Canberdi Ğazâlî ta'yîn buyırılıp (TK'de "ta'yîn olındı") ve B (48^{b/8-9}) Y (38^{b/12-15}) D (159^{b/10-12}) TK (77^{b/10-12})

13 yümn TO B (48^{b/10}) Y (38^{b/16}) D (160^{a/1}) TK (77^{b/13}); 'izz T (63^{b/5})

14 Bunlardan sonra Rodos'a ğazâ itmek niyyeti olup TO B (48^{b/10-11}) Y (38^{b/16-17}) D (160^{a/1-2}) TK (77^{b/13}); Ve ḳal'a-i Rodos'a ğazâ itmek niyyeti için T (63^{b/5-6})

eylediği [TOV³¹] maħalle geldüklerinde ber-muħtezâ-yı ħikmetullâh ol arada¹ cism-i [Y39^a] ŧeriflerine ħastalık² ‘arız oldu. Nâgâh³ Peyk-i eccl gelüp rûħ-ı pür-fütûħların [TOV³²] ħapup dâr-ı beħâyâ pervâz eyledi⁴ -*raħmetul-lâhi* ‘*aleyh*-. Meyyitin getürüp İstanbul’da defn idüp üzerine câmi’⁵ bünyâd olındı. Sekiz buçuk yıl salţanat eyledi.⁶

- 1 Sulţân Selim ħazretleri yine Edirne’ye müteveccih oldılar. Babasıyla (TK’de “merħûm ve maġfûrun-leh babası Sulţân Bâyezîd Ĥân ħazretleriyle”) muħâbele eylediği maħalle geldüklerinde ber-muħtezâ-yı ħikmetullâh (TK’de “ħikmet-i Rabbâni”) ol arada TO B (48^{b/11-13}) Y (38^{b/18-19}) D (160^{a/2-4}) TK (77^{b/14-16}): bi’z-zât Edirne’ye müteveccih olmuş iken T (63^{b/6})
- 2 - TO T (63^{b/6}) B (48^{b/13}) Y (39^{a/1}) D (160^{a/4}): nev’â TK (77^{b/16})
- 3 oldu. Nâgâh TO B (48^{b/13}) Y (39^{a/1}) D (160^{a/4}): olup babasıyla muħâbele eylediği maħalle geldüklerinde nâgâh bi-emrillâh T (63^{b/6-7}) / olup gün be-gün iştîdâd bulup nâgâh TK (77^{b/16-17})
- 4 pür-fütûħların ħapup dâr-ı beħâyâ pervâz eyledi TO B (48^{b/14}) Y (39^{a/2}) D (160^{a/5}): pür-fütûħlarınınuñ öñine düşüp dâr-ı beħâyâ revâne oldu T (63^{b/7}) / pür-fütûħların ħapup a’lâ-yı ‘illiyyine pervâz eyledi TK (77^{b/17-18})
- 5 (D’de “*raħmeten vâsi’aten*-”) Meyyitin getürüp İstanbul’da defn idüp üzerine câmi’ TO B (48^{b/15}) Y (39^{a/2-3}) D (160^{a/5-6}): Ve meyyitin getürüp İstanbul’da defn olunup üzerine ħubbe ve ħurbına ‘âlî câmi’ ve aġır ‘imâret T (63^{b/7}) / *raħmeten vâsi’aten*- Andan cesed-i nürânilerin cümle-i erkân-ı devlet getürüp İstanbul’da defn idüp üzerine bir ‘âlî câmi’-i ŧerif TK (77^{b/18-20})
- 6 eyledi TO T (63^{b/8}) B (48^{b/16}) TK (77^{b/21}) D (160^{a/6}): eylediler Y (39^{a/4})

[KANÛNÎ SULTAN SÜLEYMAN DEVRİ]

[TOK¹] [B49^a] [D160^b] [TK78^a]¹ Sulṭān Süleymān Ḥān²

- 1 TO'da içerisinde "Sulṭān Süleymān Ḥān Ğāzi" yazılı, süslü ve ilk dokuz padişahın isimlerinin yazılı olduğu eşit büyüklükteki madalyonlardan oldukça büyük bir madalyon vardır. Diğer padişahlarinkinden farklı olarak ayrıca madalyonu içerisinde çepeçevre *قال النبي عليه السلام السلطان ظل الله في الأرض يأوي إليه كل مظلوم* ["Sultanlar, Allah'ın yeryüzündeki gölgesidir. Bütün mazlumlar ona sığınır." (*Bezzār*, 12/17; Beyhākī, *Şu'abü'l-İmān*, 9/475)] hadis-i şerifi yazılmıştır. Bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine Kanûnî Sultan Süleyman'ın oğullarının "Sulṭān Bâyezid", "Sulṭān Selim", "Sulṭān Meḥemmed", "Sulṭān Muştafâ", "Sulṭān 'Abdullah", "Sulṭān Maḥmūd", "Sulṭān Murād" ve "Sulṭān Cihāngir" şeklinde isimleri yazılı sekiz küçük daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Selim'in yanında "Pâdişah oldu. Âl-i 'Osman'dan on birinci şehinşâh-ı 'azîmü's-şân-ı memâlik-sitândur.", Sultan Bayezid'in yanında "Babasına 'işyân ve büyük kırındaşına tuğyân itmegin 'ömr ü devletden ber-hürdâr olmadı." ve diğer altı şehzadenin her birinin isimlerinin yanında "Vefât eyledi." açıklaması yazılıdır. Metinde, madalyonun hemen altında tam satır uzunluğuna erişilinceye kadar genişleyen üçgen biçimindeki bölümde 16 satır, daha sonra 282 adet tam boy satır, sonda ise gittikçe küçülen birbirine bağlı iki üçgen ve bir kare şeklindeki bölümlerde 35 satır olmak üzere toplam 333 satır mevcuttur. Transkribe metinde tam boy olmayan satırlar için sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T63^bde sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde "Zikr-i fütühât-ı Sulṭān Süleymān Ḥān bin Sulṭān Selim Ḥān Ğāzi -*enâllāhu burhānehümâ*-" yazılıdır. Sayfanın alt bölümünde, sola yanaşık ve metnin arasında Kanûnî Sultan Süleyman'ın minyatürü vardır. Sayfanın sağında derkenarda bir çerçeve içinde "Sulṭān Süleymān şehzâdelerinin eşâmeleridir -*tâbe şerâhüm*-" açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine Kanûnî'nin oğullarının "Sulṭān Muştafâ", "Sulṭān Meḥemmed", "Sulṭān Maḥmūd", "Sulṭān Murād", "Sulṭān 'Abdullah", "Sulṭān Selim", "Sulṭān Bâyezid" ve "Sulṭān Cihāngir" şeklinde isimleri yazılı sekiz daire çizilmiştir.

B ve Y'de metinden önce "Faşl-ı deḥm: Sulṭān Süleymān Ḥān bin Sulṭān Selim Ḥān Ğāzi'nün icmâl-i aḥvâlî beyânındadır." [B (48^{b/16-17}) Y (39^{a/5-6})] yazılıdır. Daha sonra içerisinde "Sulṭān Süleymān Ḥān Ğāzi" yazılı bir daire ile bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının "Sulṭān 'Abdullah", "Sulṭān Meḥemmed", "Sulṭān Selim", "Sulṭān Bâyezid", "Sulṭān Maḥmūd", "Sulṭān Muştafâ", "Sulṭān Murād" ve "Sulṭān Cihāngir" şeklinde isimleri yazılı çerçeveler çizilmiştir.

D nüshasında Kanûnî Sultan Süleyman'ın minyatürü D191^bde tam sayfa olarak yer alır. Sayfanın sol üst köşesinde daire şeklinde altın yaldızlı ve süslü bir madalyonun içinde "Sulṭān Süleymān Ḥān Ğāzi" yazılıdır. D192^ada sayfanın ortasında "Evlâd-ı emcâd-ı Sulṭān Süleymān Ḥān -*tâbe şerâhüm*-" açıklamasının altında, içinde oğullarının "Sulṭān Muştafâ", "Sulṭān Meḥemmed", "Sulṭān Selim", "Sulṭān Bâyezid", "Sulṭān Cihāngir", "Sulṭān Maḥmūd", "Sulṭān Murād" ve "Sulṭān 'Abdullah" şeklinde isimleri yazılı sekiz daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Selim'in yanında "Âl-i 'Osman'dan on birinci şehinşâh Ğâzîdür." açıklaması yazılıdır.

TK89^bde sayfanın ortasında Kanûnî Sultan Süleyman'ın minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sağ yanında "Esâmi-i evlâd-ı emcâd-ı Sulṭān Süleymān Ḥān -*tâbe şerâhüm*-" açıklamasının altında, içerisinde oğullarının "Sulṭān Muştafâ", "Sulṭān 'Abdullah", "Sulṭān Murād", "Sulṭān Maḥmūd", "Sulṭān Meḥemmed", "Sulṭān Selim", "Sulṭān Bâyezid" ve "Sulṭān Cihāngir" şeklinde isimleri yazılı sekiz daire bulunur. Sultan Selim'in yanında "Âl-i 'Osman'dan on birinci padişah Ğâzîdür." açıklaması yazılıdır. Minyatürün sol yanında ise "Esâmi-i vüzerâ-yı 'izâm-ı Sulṭān Süleymān Ḥān Ğāzi" açıklamasıyla Kanûnî'nin veziriazamlarının isimleri "İbrâhîm Paşa", "Ayas Paşa", "Luṭfi Paşa", Süleymān Paşa", "Rüstem Paşa", "Aḥmed Paşa", "Rüstem Paşa" ve "Ali Paşa" şeklinde yazılı olduğu sekiz daire vardır. (Rüstem Paşa iki defa veziriazam olduğu için burada da iki defa yazılmış ancak ilk veziriazamı Pîri Paşa ile son veziriazamı Sokollu Mehmed Paşa yazılmamıştır.)

- 2 Sulṭān Süleymān Ḥān TO B (49^{a/1}) Y (39^{a/6}) D (160^{b/1}) TK (78^{a/1}): **Der-beyân-ı aḥvâl-i ḥayr-me'âl-i ḥazret-i ḥâkân-ı kişver-sitân, el-âşiru min âl-i 'Osman:** Râviyân-ı aḥbâr-ı cihân ve muḥarrirân-ı fümâr-i melevândan şöyle menkûldür ki, çün kâiid-i ikbâl ü nuşret-i ezeliyye ve râşid-ı merâşid-ı sa'âdet-i lem-yezeliyye iktizâsıyla âşâr-ı devlet-i kâhire-i rûz-efrûz-ı Oğuz Ḥâniyye ve envâr-ı lâmi'a-i âftâb-maḥrûn-ı zill-i şamedâniyye mazmûn-ı le'âl-i meşḥûn-ı *«تلك عشرة كاملة»* ["... Kurban kesmeyen

-eyyedehullâhu ilâ inķivâzi'z-zamân- hâzretlerinüñ cülüs-ı hümayünları Hicret-i nebeviyye -'aleyhiş-şalâtü [TOK³] *ve's-selâm*-uñ¹ toqkuz yüz yigirmi altı [926] Şevvâl'inüñ on sekizinci Yekşenbih gün [30 Eylül 1520] serir-i salţanata geĉüp atası yerine pâdişâh oldu. İrtesi² [1 Ekim 1520] ekâbir u a'yân ve pîr ü cüvân cümle siyeh-püşân olup ve³ hâzret-i 'âlîşân daĥi müşemmel çıkup merĥûm Sulţân Selim'ün⁴ meyyitine istiķbâl idüp [TOK⁵] getürüp Sulţân Meĥemmed Ĥân Ğâzî Câmî'i'nde namâzın kıilup⁵ Mirzâ Sarâyı dimekle ma'rûf mevzi'de defn eylediler. Ve üzerine türbe ve câmî' binâ olınması emr olunup derĥâl ibtidâ eylediler. Ba'dehü Sulţân Süleymân hâzretleri 'adl ü dâda ve ta'mîr-i bilâda âġâz idüp⁶ Ca'fer Aġa nâm ĳapudanuñ zulm ü cevri ĥadden bîrûn olup şer'le tefţiş olduġda üzerine ĥuķūķ-ı nâs ve maĥâyif-i bî-ķiyâs zuhûr bulduġı bâ'iş-den [TOK⁷] şalb⁷ eylediler.

kimse hac günlerinde üç, memleketine döndüġü zaman yedi olmak üzere oruç tutar ki, **hepsi tam on** gündür. ...” (Bakara, 2/196) üzere pâdişâh-ı Süleymân-ĥaşmet ve şehinşâh-ı Ķahramân-şavlet, İskender, Dârâ-gîr, Feridün-fer, Cemşid-serir hâzretlerine müyesser olduġı müjde-i beşâret haber-i da'vet-i ĥilâfetle zât-ı hümayünlarına nefis-i Ma'nisa'da irişüp mesâmî-i 'izz ü celâl âvâze-i behcet-me'âllemle memlû oldu, derĥâl sâye-i Zül'celâl cenâb-ı Melik-i Müte'al'e tevekkül idüp nizâm-ı intizâm-ı umûr-enâm için semend-i bād-pây ve peyk-i hidâyet-peymâyla şitâbân ü püyân bir sâ'at-ı şerif ve vaķt-i laţifde dâru's-salţanati'l-Ķoşantîniyye maķâmına dâĥil oldular. Ve ol Sulţân Süleymân-mekân T (63^{b/8}-64^{a/1})

- 1 nebeviyye -'aleyhiş-şalâtü *ve's-selâm*-uñ TO: nebeviyyeden sene B (49^{a/2}) Y (39^{a/7}) D (160^{b/1}) / nebeviyyenüñ sene TK (78^{a/1})
- 2 sekizinci Yekşenbih gün serir-i salţanata geĉüp atası yerine pâdişâh oldu. İrtesi TO T (64^{a/1-2}): sekizi vâķi' olan Yekşenbih günü Ma'nisa'dan Ķoşantîniyye maķâmına gelüp taĥt-ı baĥt-ı mevrûşi-i 'Osmanî'ye babası yerine pâdişâh olup cülüs-ı hümayün buyurmaġla yarındası B (49^{a/3-5}) Y (39^{a/7-10}) D (160^{b/2-3}) TK (78^{a/1-3})
- 3 ve pîr ü cüvân cümle siyeh-püşân olup ve TO T (64^{a/2}): pîr ü cüvân siyeh-püşân olup B (49^{a/6}) Y (39^{a/10}) D (160^{b/3}) TK (78^{a/3})
- 4 Selim'ün TO T (64^{a/3}): Selim bin Sulţân Bâyezîd -'aleyhimêr-rahme-nün B (49^{a/7}) Y (39^{a/11-12}) D (160^{b/4}) TK (78^{a/3-4})
- 5 Ĥân Ğâzî Câmî'i'nde namâzın kıilup TO T (64^{a/3}): Câmî'i'nde namâzı kıılınup B (49^{a/8}) Y (39^{a/13}) D (160^{b/5}) TK (78^{a/4})
- 6 mevzi'de defn eylediler. Ve üzerine türbe ve câmî' binâ olınması emr olunup derĥâl ibtidâ eylediler. Ba'dehü Sulţân Süleymân hâzretleri 'adl ü dâda ve ta'mîr-i bilâda âġâz idüp TO: mevzi'de defn eylediler. Ve üzerine bir câmî' binâ olmasına emr olunup derĥâl ibtidâ eylediler. Ba'dehü Sulţân Süleymân hâzretleri 'adl ü dâda ve ta'mîr-i bilâda âġâz idüp T (64^{a/3-4}) / maĥalle zir-i zeminde cism-i laţifin ĉeşm-i ĥâsidden nihân kıılınup üzerine türbe-i şâhâne ve câmî' (D ve TK'de “câmî-i 'âlî”) ve 'imâret ve medrese binâsı için ĥük-m-i şerif vârid olup bezl-i şadaķât ve ĥatm-i Ķur'an ber-veĥ-i istimrâr ve kifâyet ĳadarı mevķûfât ta'yîn buyurılıp [Y39^b] ba'dehü Sulţân Süleymân hâzretlerinin ism-i şerifleri ile sikke vü ĥuţbe iştiĥâr bulup vüzerâ'i devlet [B49^b] ve erkân-ı hâzret bi'l-cümle dest-bûs kıilup resm-i ĳadim üzere Divân-ı 'adâletde mütemekkin olduġlarında B (49^{a/8}-49^{b/2}) Y (39^{a/13}-39^{b/3}) D (160^{b/5-9}) TK (78^{a/4-7})
- 7 ĥadden bîrûn olup şer'le tefţiş olduġda üzerine ĥuķūķ-ı nâs ve maĥâyif-i bî-ķiyâs zuhûr bulduġı bâ'işden şalb TO T (64^{a/4-5}): dâyire-i 'akĥdan bîrûn olmaġın tefţiş olunup kemend-i siyâsetle berdâr B (49^{b/2-3}) Y (39^{b/4}) / ĥadden bîrûn olmaġın tefţiş olunup kemend-i siyâsetle berdâr D (160^{b/10}) TK (78^{a/8})

Ol eşnâda Canberdi Ğazâlî nâm müfsid Şâm semtinde hıyânet itdüğü haber gelüp ve Ferhâd Paşa bir mıķdâr ‘askerle irsâl olunup varduķda müfsid-i mezbûruñ başın kesüp ve tevâbî’in kılıçdan geçürüp cümlesin târ-mâr eyledi ki Hicret’üñ toķuz yüz yigirmi yedisinde [927/1521] vâķi’ oldı. Bu huşûşlardan şoñra cihâda tedârük olındı.

Def’a-i ülä: Sulţân-ı selâţinü’l-İslâm hazretleri küffâr-ı hâk-sârdan Engürüs vilâyetine niyyet-i ğazâ idüp ‘asâkir-i nuşret-şi’ârla teveccüh-i hümayün gösterdiler. Ve iki pîl-i demânuñ üzerinde iki hişâr vaz’ ve ta’biye olunup anuñla bile [TOK⁹] revâne olındılar. Hazret-i feruĥ-fâl yümn-i iķbâl ve mürür-ı eyyâm u leyâlîde âb-ı Tuna ve âb-ı Şava cem’ olduğı maĥallde serĥadd-i İslâm olan ħal’a-i Belĝrad’a vuşul buldılar. Ķal’a-i mezkûr ħadîmü’l-eyyâmdan serkeşlikle meşhûr ve keferesi huşûnetle ma’rûf olduğı eçden niçe kerre fetĥine el şundurmamışlardı. Hâliyâ pâdişâh-ı kişver-güşâ hazretleri varduķlarında fi’l-fevr muĥâşaraya âĝâz ve muķâra’aya perdâz kılınup ol ra’d-dem ve şâ’iķa-âvâz ve âteş-fem ĥadîd-endâz topları muķâbelesine yir yir tezyîn ve her bir küşeyi vüzerâdan birine ta’yîn idüp daĥi dögmege başladılar. Ve Aĥmed Paşa’yı ħal’a-i Böĝürdelen üzerine gönderdiler. Varduķda fi’l-ĥâl darb u ĥarble a’dâ-yı hâk-sârı zâr u zebün idüp ħal’a-i mezbûreyi fetĥ eyledi. Ve Hüsrev Beg daĥi ħal’a-i Zemin’e irsâl olunup [TOK¹¹] varduķda ol daĥi ‘alâ sebîli’l-isti’câl fetĥ eyledi. Ve Ķopenik nâm hişâr daĥi teslim olındı. Ve Muştafâ Paşa daĥi varup İslamķamen¹ nâm hişârı yaķup yıķup ve Ķopenik’i ĥarâb idüp ve’l-ĥâşıl ĝuzât-ı Müslimîn Sirem vilâyetine yayılıp cemi’-i eţrâfi vîrân eylediler. Velâkin bu cânibde pâdişâh-ı a’zam ve kişver-güşâ-yı mu’azzam ta’yîn olınan dilâverler ile ol ĥaşîn-i metîni gice ve gündüz dögüp ve niçe laĝımlar urılıp çok dilâverlere şehâdet müyesser olduķdan şoñra bi-’inâyetillâh ħal’a-i mezkûre daĥi fetĥ olunup memâlik-i İslâm’a ilĥâķ olındı. Ve içinde olan kenâyis ve ma’âbid, cevâmi’ ve mesâcide mübeddel oldı ki toķuz yüz yigirmi yedi [927] Ramazân’ınuñ yigirmi altısıydı [30 Ağustos 1521].

İttifâķâ bu eşnâda İstanbul’dan ulaķlar² gelüp şehzâdelerden Sulţân

1 İslamķamen / İslamķumin : Slankamen/Szalankamen

2 Canberdi Ğazâlî nâm müfsid Şâm semtinde hıyânet itdüğü haber gelüp ve (T’de “ve” yoktur.) Ferhâd Paşa bir ... ve tevâbî’in (T’de “daĥi”) kılıçdan geçürüp cümlesin târ-mâr (T’de “târ u mâr”) eyledi ki Hicret’üñ ... demânuñ üzerinde (T’de “üzerine”) iki hişâr vaz’ ve ta’biye olunup anuñla bile revâne

Murâd ve Sulţân Maĥmûd'ın vefâtı haberin getürdiler. Bunlardan şoñra Bâli Beg'e emr olındı. Varup İn ve İrşova nâm ħal'aları ħâke berâber [TOK¹³] ve ol eţrâfı küffâr-ı füccârdan temiz idüp geldükde ĥudâvendigâr ĥâzretleri zıkr olan vilâyetleri Bâli Beg'e tefvîz eyledi. Bundan şoñra sâlim ü ġânim 'avdet olınup dârü's-salţana İstanbul'a gelüp nüzül eylediler. Ba'dehü Kâsım Paşa pîr olduġı ecluden müteħâ'id olup vezâreti Rûmili Beglerbegisi Aĥmed Paşa'ya virildi. Ve İbrâhîm Paşa ki ol zamânda İbrâhîm Aġa idi, At Meydânı ħurbında a'lâ sarâylar binâ idüp pâdişâĥ ĥâzretlerin da'vet idüp ve atı ayaġı altına envâ' ve eşnâf ħumâşlar döşeyüp getürüp ziyâfetler eyledi.¹

Def'a-i şâniye: Pâdişâĥ-ı İslâm, zıllullâhi 'ale'l-enâm ĥâzretleri ol ħal'ı ve ħam'ı lâzım ve fetĥi lâbüdd olan ħal'a-i Rodos üzerine ġazâ itmeġe niyyet idüp evvelâ deryâdan Muştafâ Paşa'yla tonanma-i ĥümâyün gönderilüp ba'dehü pâdişâĥ-ı nuşret-füzün 'asâkir-i zafer-maĥrûnla sene toġuz yüz yigirmi sekiz [928] Receb'inün yigirminci ġünü [15 Haziran 1522] sa'âdetle Anaġolî cânibine 'ubür idüp Mentşe cânibine müteveccih oldılar. Andan Ferĥâd Paşa bir mıġdâr 'asker ile Şehsüvâr-oġlı 'Alî Beg'ün ki ba'zı muĥâlif [TOK¹⁵] evzâ'ı zuĥûr bulduġı ecluden ĥaġġından gelinmesine irsâl olındı.

olındılar. Ĥâzret-i ferruĥ-fâl yümn-i iġbâl ve mürür-i eyyâm u (T'de "eyyâm-ı") leylide âb-ı Tuna ... şundurmamışlardı. Ĥâliyâ (T'de "Ĥalâ") pâdişâĥ-ı ħişver-ġüşâ ... şâ'ıġa-âvâz ve (T'de "ve" yoktur.) âteş-fem ĥadîd-endâz toġları (T'de "toġlar") muġâbelesine yir yir tezyin ve her bir küşeyi (T'de "küşede") vüzerâdan birine (T'de "birin") ta'yin idüp ... İslâmħamen nâm ĥişârı yaġup yıġup (T'de fazladan "ĥarâb idüp" yazılıdır.) ve Ĥopenik'î ĥarâb ... dilâverler ile ol ĥaşin-i (T'de "ĥaşin ü") metini gice ve (T'de "ve" yoktur.) ġündüz ... İstanbul'dan ulaġlar TO T (64^{a/5-16}): Şâm cânibinde Canberdi Ĥazâlî nâm müfsid ĥıyânet itmekle sene toġuz yüz yigirmi yedi şühürında Ferĥâd Paşa varup başın kesüp ol fitne (Y'de fitne-i zaĥme) def olındı.

Def'a-i ülä: Mevkib-i ĥümâyünla Belġrad'a müteveccih olup sene-i mezbûre Ramazân'ınun yigirmi altısında ħal'a-i Belġrad fetĥ olup (TK'de "olınup") (B'de "ve") [D161a] Böġürdelen'i (D'de "Tekürdelen'i") Aĥmed Paşa cebrile alup (TK'de "alup" yoktur.) Zemin Ĥal'ası'n Ĥüsrev Paşa fetĥ eyleyüp ve İslâmħumin Ĥişârı (Y'de "Ĥişârı'nı") Muştafâ Paşa cebrile alup ve Ĥopenik Ĥişârı emânla ħabz olınup ikisin bile yaġup yıġdılar. Bu evġârda İstanbul'dan ulaġ B (49^{b/4-11}) Y (39^{b/5-11}) D (160^{b/10-161^{a/1-2}}) TK (78^{a/8-12})

- 1 getürdiler. (T'de "getürdi") Bunlardan şoñra Bâli ... tefvîz eyledi. (T'de "Ve") Bundan şoñra sâlim ü ġânim ... döşeyüp getürüp (T'de "getürüp" yoktur.) ziyâfetler eyledi TO T (64^{a/16-20}): getürüp merĥûm Sulţân Selîm bin Sulţân Bâyezîd -*âleyhimür-rahme-* civârında ol ġülbünleri ĥâk-i zemîne nüĥüfte ħılınup merĥûm Sulţân 'Abdullah nâm ħarındaşlarına hem-civâr itmişler. (TK'de "itdiler") Ba'dehü Bâli Beg varup İy (ای) ve İrş (ارش) nâm ħal'aları (TK'de "ħal'ayı") ĥarâb idüp fetĥ olan Engürüs'e tâbi Siremâbâd ve Belġrad gibi memleketi mezbûr Bâli Beg'e virilüp İstanbul'a 'avdet olındı. Vuşul bulduġda İbrâhîm Paşa aġa idi. At Meydânı'ndaki sarâyın (TK'de "sarâyı") düzüp [B50] ve pâdişâĥı ziyâfet idüp ve pây-endâzlar döşeyüp ba'dehü Lala Kâsım Paşa pîr olmaġın oturaġ oldu. (TK'de "virildi ve") Vezâreti Rûmili Beglerbegisi Aĥmed Paşa'ya [Y40] virildi B (49^{b/12-50^{a/3}}) Y (39^{b/12-40^{a/1}}) D (161^{a/3-8}) TK (78^{a/12-16})

Bundan sonra hüdâvendigâr hazretleri bir niçe eyyâmdan sonra Marmurus nâm mevzi'e nüzûl idüp ol aradan gemiler ile muḳabele-i cezîre-i Rodos'a geçdiler. Gördiler ki ḳal'a-i üstüvâr çarḫ-ı devvâr gibi dîvârî ḳat ḳat sūr ve ḳuşûrînuñ şülüşânını deryâ ihâta eylemiş. Bir ḫaşîn ü metîn düşvâr binâ idi ki bin yıldan ziyâde küffâr-ı bed-girdâr maḳâm ve me'vâ idinüp rûy-i zemînde anuñ mişli bir ḳal'a daḫi ta'mîr olunmamışdı. Eyle olıcaḳ pâdişâh-ı memâlik-güşâ hazretleri fi'l-hâl [TOK¹⁶] ḳal'a-i mezkûrî muḫâşara idüp ol zemzeme-âyîn ve vahşet-kemîn toprakları eṭrâfına dizüp her küşesin a'yân-ı devletden birine tefvîz idüp ḳalb-i a'dâya velvele vü enîn bıraḡup döğmege başladılar. Ve niçe laḡımlar urulup ve envâ'-ı ceng ü ḫarbler olup mâbeynde çok kimesneler telef olduḡdan sonra ki toḡuz yüz yigirmi toḡuz [929] Şafer'inuñ guresiydi [20 Aralık 1522], küffâr-ı füccâr nâçâr bilâ-iḫtiyâr emân diyüp ḳal'ayı teslim eylediler. Bunuñ daḫi ma'âbid ve kenîsâsı mesâcid ve cevâmî'e mübeddel olup ehl-i İslâm ile mâl-â-mâl oldu. Ve tevâbi'inden ḳal'a-i Lindos ve Şeytân Hışârı ve İstanköy ve Bodrum [TOK¹⁷] muḫâşsal on dört pâre ḳal'a fetḫ olunup memâlik-i 'Osmaniyye'ye mülḫaḳ u munzamm oldu.

Bu ceng-i 'azîmûn üzerinde iken İstanbul'dan ulaḳlar gelüp pâdişâh-ı dîn-penâhuñ bir aḫter-i ferḫunde-manzarı vücûda geldiḡi ḫaberin getürdi.¹ Ve Mısr'dan daḫi ḫayr Beg'ün vefâtı ḫaberi irişüp ve Mısr-ı ḳâhire Muştafâ Paşa'ya virilüp irsâl olındı. Ve Diyârbekr beglerbegisinden daḫi ulaḳlar gelüp ba'zı ḳilâ'uñ fetḫi ḫaberin getürdiler. Ve sâbıḳâ irsâl olınan Ferḫâd Paşa daḫi varup Şehsüvâr-oḡlı'nı iki oḡlıyla ḳatlı idüp gelüp pâdişâha vâşıl oldu. Ve bunlardan sonra pâdişâh-ı İslâm hazretleri Rodos'un cemî'-i ḫarâb [TOK¹⁸] yerlerin 'imâret ve levâzımın tamâmet görüp andan dönüp İstanbul'a vuşûl buldılar. Ba'dehü Pirî Paşa müteḳâ'id olup iḫerüden İbrâhîm Aḡa çıḳup vezîr-i a'zam oldu. Ol eelden Aḫmed Paşa Mısr'a irsâl olındı. Varduḡda ḫıyânet ile salṫanat hevâsına düştüḡi eelden başı kesilüp der-i devlete vuşûl buldu ki toḡuz yüz otuzda [930/1524] idi.

1 TO'da belirtilmediḡi hâlde diḡer nüshalarda şehzadenin doğum müjdesinin tarihi 10 Zilkade 928 ve ismi Mehmed olarak verilmektedir. Hasan Bey-zâde, şehzadenin doğumunu müjdeleyen ulaḳların İstanbul'dan geldiḡi tarihi yine 10 Zilkade 928 olarak bildirdiḡi hâlde ismini yanlışlıkla Selim olarak vermiştir. Nitekim Veziriazam İbrahim Paşa'nın düḡününü anlatırken Şehzade Selim'in doğumunu bu defa 26 Receb 930 olarak vermektedir (Hasan Bey-zâde Ahmed Paşa, *Hasan Bey-zâde Tarihi, Metin (926-1003/1520-1595)*, c. II, haz. Şevki Nezihi Aykut, Ankara 2004, s. 25 ve 34). Matrakçı Nasuh da müjdecilerin Rodos'un fethinden önce geldiḡini ve yeni doğan şehzadeye Mehmed adının konduḡunu yazmaktadır (Matrikçı Nasuh, *a.g.e.*, s. 340).

Ve bu senenün şühürında¹ evc-i salţanatdan [Y40^b] bir necm-i hürşid tal'at-ı münir olup cecdi Sulţân Selim Hân ismiyle tesmiye olunup târih-i vilâdeti “gül-i ferruh” vâki' oldı.

Ve muqaddemâ Muştafâ Paşa Mısr'da iken Çerâkise-i bed-aşl hayli fitne vü fesâd eyleyüp sonra Ahmed Paşa dağı bu aşl ahvâl [TOK¹⁹] idicek ol vilâyetün teftişi lâzım ve lâbüdd olmağın İbrâhım Paşa-yı şâhib-rây ol cânibe irsâl olındı. Vardukda teftiş ü tefahhuş idüp ve cemî'-i mefâsidenün haqqından gelüp ve ol diyâra kavânin-i ma'delet ve âyin-i 'adâletle nizâm u intizâm virdükden sonra ki toqkuz yüz otuz bir [931/1525] idi, gelüp İstanbul'da karar eyledi. Paşa-yı mezbür sefer-i mezkürda iken pâdişâh hazretleri Edirne'ye varup Ferhâd Paşa'nun boynın [T64^b] urdılar. Yine İstanbul'a geldüklerinde yeniçeri mâbeyninde güft ü gü olup vardılar, Defterdâr 'Abdüsselâm'un ve Ayas Paşa'nun ve Muştafâ Paşa'nun evlerin başup ve İbrâhım Paşa'nun evine varup kapuların ve ba'zı yerlerin [TOK²⁰] harâb idüp gittiler. Ol eelden hudâvendigâr hazretleri Yeniçeri Ağası Muştafâ Ağa'nun boynın urdı. Bunlardan sonra Süleymân Paşa'ya Şâm emîru'l-ümerâsi iken Mısr² virildi.

- 1 Pâdişâh-ı İslâm, zıllullah-ı 'ale'l-enâm ... divârı kat kat sür ve (T'de “ve” yoktur.) kuşurınıñ şülüşânını ... rüy-i zeminde anuñ mişli (T'de “gibi”) bir kal'a dağı (T'de “dağı” yoktur.) ta'mir olunmamışdı. Eyle olıcağ ... harbler olup mâbeynde (T'de “olup” yoktur, “mâbeyninde”) çok kimesneler telef ... bunlardan sonra pâdişâh-ı İslâm (T'de “âlem-penâh”) hazretleri Rodos'un ... otuzda idi. Ve bu senenün şühürında TO T (64^{a/20-34}): Rodos teşhiri için bi-'inâyetillâh sene toqkuz yüz yigirmi sekiz Receb'inün yigirmisinde leşker-i enbüh ile müteveccih olup ve Ferhâd Paşa hükm-i hümayün ile Zül-kadr cânibine 'ubür idüp 'Ali Beg'i iki oğı ile katl eyledi. Ve Şâm vâlisi olan Çerkes Canberdi (D ve TK'de “Canberd”) Gazâl'nün dağı 'işyân u hıyâneti şâyi' olmağın bi-'inâyetillâh anı dağı ber-araf eyledi. Ve Belğrad'un (Sehven “Belğrad'un” yazılmış olup doğrusu “Rodos'un” olmalıdır.) fethinden aqdem İstanbul'dan ulağlar gelüp sene-i mezbüre Zi'l-ka'desinün onunda şehzâde-i cüvân-baht Sulţân Mehmed Hân hazretlerinin vücûda geldüğü [D161^b] müjdesin getirüp şenlik ve şadmânlık kıldılar. Ve sene toqkuz yüz yigirmi toqkuz Şafer'inün toqkuzunda Rodos Kal'ası feth olunup ve Rodos begi Miğal Mayestöri (D ve TK'de “Mastöri”) nâm mel'ûna emân virilüp varup Malta'yı ma'mûr idüp hâlâ anda 'işyân üzre olan kâfir begi anuñ evlâd-ı keşiru'l-fesâdındandır -*Allâhümme demmirhüm ve kabhirhüm. Amin ya Rabbe'l-'âlemin*-. Ve eţrafında olan Lindos ve Şeyţân Hişârı ve İstankob ve Bodrum muhaşşal on dört pâre hişârlar bi'l-cümle feth olındı. Bu hinde Mısr'dan ulağ gelüp vâlî-yi Kâhire Beg'ün vefâtı haberin getirüp derhâl Mısr'ı Muştafâ Paşa'ya virilüp revâne kılındı. Ve Ferhâd Paşa yolda gelüp pâdişâh hazretlerinin elin öpiüp İstanbul'a [B50^b] geldükde Pir Mehmed Paşa oturağ olup yerine İbrâhım Ağa içeriden çıkup vezir-i a'zam oldı. Ve Ahmed Paşa'yı vezaretnden Mısr'a gönderilüp hıyânet itmekle sene toqkuz yüz otuz şühürında başı kesilüp fitnesi def olındı. Ve sene-i mezbürede B (50^{a/3}-50^{b/4}) Y (40^{a/1-19}) D (161^{a/8}-161^{b/9}) TK (78^{a/16-26}) (Migal Mastöri: Büyük Usta, Üstad-ı Azam, Magnus Magister, İngilizce: Grand Master, Tapınak Şovalyeleri reisinin unvanı, Philippe de Villiers de l'Isle d'Adam)
- 2 Ve muqaddemâ Muştafâ Paşa ... intizâm virdükden sonra ki (T'de “ki” yoktur.) toqkuz yüz otuz bir (T'de “târihinde”) idi, gelüp İstanbul'da ... Yine İstanbul'a geldüklerinde (T'de “geldükde”) yeniçeri mâbeyninde güft ü (T'de güft-”) gü olup vardılar, ... emîru'l-ümerâsi iken Mısr TO T (64^{a/35}-64^{b/3}):

Def'a-i şâlişe: Sulţān Süleymān-ı şāhib-ķırān hāzretleri yine niyyet-i gāzā idüp Engürüs vilāyetinüñ kral-ı bed-fi'ālī olan pelidün üzerine 'azm eylediler ki selāţin-i selefden merhūm Yıldırım Hān zamānında Sirem Adası dinen hevāsı laţif vilāyet, küffardan infişāl bulup dār-ı İslām'a ittişāl bulmuşdı ki serdārlarından melik-i Laz-ı güdāzuñ hişār-ı üstüvār-ı salţanatı yıkılıp şemşir-i cihān-girüñ kabza-i teşhīrine girmişdi. Şoñra Timur vāķı'asında o kişverüñ ehli naķz-ı 'ahd idüp [TOK²¹] ma'müre-i mezkūre yine dāru'l-küfr olup Emīr Süleymān zamān[ı] ve Sulţān Mehemmed-i evvel devrānında aĥvāl-i memlekete iĥtilāl gelmekle ol ţarafa el degmemişdi. Ba'dehū Sulţān Murād Hān hilāfetinde ol bilāduñ kral-ı bed-fi'ālīnün seyl-i pür-cüş ũġyānı niçe def'a Ŧuna'yı berü geĉüp şahrā-yı Varna ve Kōsova'da muķātele olunup āĥiru'l-emr muķābeleğe ũķat getüremeyüp dirāht-ı vücudı nār-ı kār-zārla tutuşup ĥāk-i mezellete yeksān olmuşdı. Ve Sulţān Mehemmed-i şānī ki fetĥ-i Őoştañĥiniyye idüp ol vilāyetün daĥi teşhīrine ārzü eyleyüp ĥikmetā müyesser olmamışdı. Ve merhūm Sulţān Bāyezid-i şānī birāderi Sulţān Cem ķadem-i firār ile varup küffār-ı ĥāk-sāruñ vilāyetinden [TOK²²] cezire-i Rodos'da mütemekkin olmaġla anlaruñ ġir ü dārı te'ĥir olunup ve diyār-ı 'Arab'da fitne vü fesād ve Şāh İsmā'ıl daĥi ũarīķ-i ilĥādda ķāyim ü sālīk olduğundan Sulţān Selīm daĥi anlaruñ def'i ve ķam'ı tedārükine meşġül olup bu aĥvāl vaķtine tevaķķuf itdi.

Ve Sulţān Süleymān Ġāzī hāzretleri ĉünkü ol cānibde 'azmlerin taşmīm idüp¹ sene-i mezkūre² [932] Receb'inün on birinde [23 Nisan 1526]

Ol evķātda Ćerākiye baķayāsından ve ba'zı müfsidlerden evzā'-ı ġaribe şudür bulmaġla vezir-i a'zam İbrāhīm Paşa diyār-ı Mışr'a gönderilüp varup neşķ-i 'Oşmān'ı anda icrā ķılıp küllī rifat ü mübāhātuna sebep oldı. Ve sene ũokuz yüz otuz bir şühūrında ġirü İstanbul'a gelüp mesned-i vezāretinde mütemekkin oldı. Ammā ol [D162²] ĥinde ki vezir-i a'zam Mışr'da idi, pādīşāh Edirne'de ķışlamaġla Ferĥād Paşa'nuñ boynı urulup İstanbul'da yeniĉeri ũayifesi vezir İbrāhīm Paşa ve Muşţafā Paşa'nuñ ve Defterdār 'Abdüsselām'ın evlerine hücum itdükleri için hāzret-i (D ve TK'de "hāzret-i" yoktur.) ĥudāvendġār-ı kām-ġār İstanbul'a geldükde Yeniĉeri Ağası Muşţafā Ağā'nuñ boynı urulup (Y'de "urup") Mışr beglerbegiliġi Şām Beglerbegisi Süleymān Paşa'ya B (50^{b/6-15}) Y (40^{b/2-11}) D (161^{b/10}-162^{a/4}) TK (78^{a/27-31})

- 1 Sulţān Süleymān-ı şāhib-ķırān ... girmişdi. Şoñra Timur (T'de "Timur" yoktur.) vāķı'asında o kişverüñ ehli naķz-ı 'ahd idüp ma'müre-i mezkūre yine dāru'l-küfr olup Emīr (T'de "Emīr Sulţān") Süleymān zamān (T'de "zamānı") ve Sulţān Mehemmed-i evvel (T'de "evvel" yoktur.) devrānında ... merhūm Sulţān Bāyezid-i (T'de "Ġāzī-i") şānī birāderi Sulţān ... def'i ve ķam'ı tedārükine (T'de "ķam'ına") meşġül olup ... 'azmlerin taşmīm idüp TO T (64^{b/3-11}): Kral-ı Engürüs def'ine B (50^{b/16}) Y (40^{b/12}) D (162^{a/4}) TK (78^{a/31})
- 2 mezkūre TO T (64^{b/11}): mezbüre B (50^{b/16}) Y (40^{b/12}) D (162^{a/4}) TK (78^{a/31})

sa'âdetle revâne olındılar. Bu eşnâda Françise'den¹ ve Eflak'dan ilçiler gelüp izhâr-ı 'ubüdiyyet eyleyüp yine girdiler. Andan pâdişâh kona göçe kal'a-i Belğrad'a varup Şava'yı köpri üzerinden geçdükdün sonra 'asâkir-i İslâm müretteb alayla yürüdiler. Ol maħallde² Bosna Begi [TOK²³] Hüsrev Beg'den ulağ gelüp kal'a-i Erik (اريك) nâm hişârüñ fethi haberin getürdi. Ba'dehü İbrâhîm Paşa ki ser-'asker olup önce giderdi, varup Petre-Varadin Kal'ası'n muhâşara itmek şadedinde iken kal'a-i mezbürede ki kral-ı bed-fi'âlün Tomor Pavli³ didükleri beglerbegisi olan papas ile mülakğkab mel'ündi, bî-hadd keferi ile hişârdan çıkup alayların bağlayup mümâ-i-leyh paşayla muğâbele olup muhkem kıtâl olduğdan sonra a'dâ-yı İslâm mağhür olup târ-mâr oldılar. Andan paşa-yı şîr-ağdâm ol hişâr-ı üstüvârı muhâşara idüp çöp-ı pür-âşübâ döğüp ve lağımlar urup bi-'inâyetillâh feth eyledi. Ol eşnâda Bosna Begi Hüsrev Beg'den yine ulağlar gelüp Ğarağoripçe (غراخوريپچه) ve Burğaş (برقاش) nâm [TOK²⁴] kal'alaruñ fethi haberin getürdiler. Ve İzvornik beginden Dimitraqçe (ديمترقچه) ve Nukay (نكاي) nâm kılâ'uñ fethi haberi geldi. Ba'dehü paşa-yı 'âlî-rây kal'a-i İloğ⁴ üzerine varup ol daği feth olduğdan sonra guzât-ı Müslimîn eçrâfa perâkende olup Dekin (دكين) ve Şutin (صوتين) ve Lağvar (لقوار) ve Orud (ارود) nâm kal'aları varup harâb u yebâb eylediler. Bunlardan sonra pâdişâh-ı sa'âdet-destgâh hazretleri gelüp Oynuk nâm kaşabaya vuşul bulduğda İzvornik beginden yine ulağ gelüp Raçe (راچه) nâm kal'anuñ fethi haberin⁵ getürdi. Eyle

1 sa'âdetle revâne olındılar. Bu eşnâda Françise'den TO T (64^{b/11}): müteveccih olup yolda Françe'den B (50^{b/16-17}) Y (40^{b/12-13}) D (162^{a/4}) TK (78^{a/31})

2 izhâr-ı 'ubüdiyyet eyleyüp yine girdiler. Andan pâdişâh hazretleri kona göçe kal'a-i Belğrad'a varup Şava'yı köpri üzerinden geçdükdün sonra 'asâkir-i İslâm müretteb alayla yürüdiler. Ol maħallde TO T (64^{b/12-13}): pây-büs-ı serir-i 'âlem-mesîr (D ve TK'de "âlem-maşîr") ile [B51^a] ser-efrâz olup yerlerine vardılar. Ve Belğrad'a vuşul bulduğda Şava Köpri'sin 'ubür itdükden sonra B (50^{b/17-51^{a/2}}) Y (40^{b/13-14}) D (162^{a/5-6}) TK (78^{a/33-78^{b/33}})

3 Pâl Tomori, Kaloç (Kalocsa) başpiskoposu ve Sirem (Srem) kumandanı Katolik keşiş.

4 İlok: İllok, Ujlak.

5 nâm hişârüñ fethi ... mağhür olup târ-mâr (T'de "târ u mâr") oldılar. Andan paşa-yı ... Raçe nâm kal'anuñ fethi haberin TO T (64^{b/13-19}): feth olduğı haberin getürüp ve Vezîr-i a'zam İbrâhîm Paşa önce yürümele küffâr-ı 'aşî tevâbi'inden Petre-Varadin nâm kal'ayı ceng ile feth idüp kraluñ Tomor Pavali (D ve TK'de "Pavli") nâm (TK'de "nâm" yoktur.) keşiş-i bed-kîş beglerbegisin mağhür eyledi. Ba'dehü tekrâr Bosna cânibinde Hüsrev Beg varup Ğarağoripçe ve Burğaş nâm kal'aları feth itdüğünüñ [Y41^a] [TK78^b] haberi geldi. Ve İzvornik beginden ulağ gelüp Dimitraqçe ve Nukay nâm kal'alaruñ fethi müjdesin getürdi. Ba'dehü İbrâhîm Paşa kal'a-i İloğ üzerine varup feth idüp ve 'asâkir-i manşûre taraf taraf varup Vekin ve Şutin ve Lağvar ve Orded nâm kal'alar alınup ve harâb olınup pâdişâh-ı 'âlempenâh Obtek (TK'de "Ösek") nâm kaşabaya (TK'de "kal'aya") geldükde girü İzvornik beginden ulağ gelüp Zaçe Kal'ası feth olduğünüñ müjdesin B (51^{a/3-12}) Y (40^{b/15-41^{a/6}}) D (162^{a/6-12}) TK (78^{a/32-78^{b/3}})

olıcağ öte cānibde kıral-ı bed-fi‘ālūn Kālah Yuvan nām bir pelidi zebān-gīrlik da‘vāsiyla gelüp leşker-i zafer-rehbere mülākī olduĝda dilirān-ı meydān bi-‘ināyetillāhi‘l-Meliki‘l-Mennān cemī‘-i tevābi‘in [TOK²⁵] kılıçdan geçürüp kendüsin pādīşāha getürdiler. Ve kıraluñ ğaberi alınduĝdan ōnra pādīşāh ğazretleri göçüp ‘azm-i a‘dā eylediler. Öte cānibde ‘adū-yı menhūs yüz elli biñ mıkdarı āhen ve pūlāda müstaĝrağ siyāh-pūş ‘asker ile Moĝaç nām ōāhrāda ki zamān-ı sābıkda Tatar ile ol arada bir def‘a ceng-i ‘azīm itmegin yine ol arayı yümn tıutup anda oturlardı. Eyle olıcağ pādīşāh-ı İslām Drava’yı köpriyle ‘ubūr idüp daĝı kūsler çalınup ‘alemler çözülp andan sipāh-ı zafer-penāh yemīn ü yesār ārāste olup ve ōafflar baĝlanup yürüdiler. Hemān gördiler ki kıarıudan bir tıop atılup geldi, alayuñ öñine cemī‘-i ‘asākire ōalā-yı muĝārebeyi i‘lām eyledi ve kıral-ı nekbet-ef‘āl borusını aĝırdup [TOK²⁶] daĝı üç alay olup yürüdü. Böyle olduĝda İbrāhīm Paōa ser-leşker olup ilerüde yürüdü. Kāfirūn muĝkem hücumın göricek dönüp ğudāvendigār ğazretlerine i‘lām eyledi. Anlar daĝı hemān yürüyüp ceng ü cidāle ve ğarb u kıtāle āĝāz eylediler. Daĝı kūs-i ğarbilere çalınup ve meydān-ı kār-zārda dellāl-ı ecel elinden kıabā-yı fenā yok bahāya alındı. Mübārizlerūn ğamlesiyle hevā-yı veĝā temevvüc idüp iki cānibden daĝı bir mer-tebe kıarb u ğarb vāki‘ oldu ki selātin-i māziyyede bunuñ emōalı bir ceng¹ daĝı vāki‘ olmamıōdı. Zīrā² Leh’ūn ve Çeh’ūn ve Rus’ūn ve Engürüs’ūn ve Ħırvad’ūn ve Macar’ūn ve Nemçe’nūn ve Tıımıōvar’ūn ve Alaman’ūn ve Çesar’ūn ve İspanya’nuñ³ ve ol meydānda olan küffāruñ kiminūn cānları

1 Eyle olıcağ öte cānibde ... andan sipāh-ı zafer-penāh (T’de “zafer-penāh” yoktur.) yemīn ü yesār ārāste olup ... iki cānibden daĝı (T’de “daĝı” yoktur.) bir mer-tebe kıarb u ğarb vāki‘ oldu ki selātin-i māziyyede bunuñ emōalı bir ceng TO T (64^{b/19-26}): Bu eōnāda kıral-ı la‘in [D162^b] cānibinden Felāĝ Yuvan nām pelid dil almak da‘vāsiyla geldükde ğuzāt-ı Müslimīn varup leşkerin kırup kendüsin diri tıutup ğudāvendigār-ı kām-ĝār ğazretlerine getürdiler. Mezburdan kıral-ı la‘in nirdedüĝi ğaberi alınup dimiō ki sābıkā leşker-i küffār bir def‘a Tatar leşkerin Moĝaç’da münhezim itdüklere için ĝirü ol [B51^b] maĝalli kendülere eyü menzil i‘tibār itdüklere için ĝizb-i ōeyātin anda cem‘ olduĝı ma‘lūm olmaĝla sa‘adetlü pādīşāh-ı ‘ālem-penāh Tıava ōuyı’n köpri ile geçüp ve yer yer alaylar baĝlanup ve cebe-i (D ve TK’de “cebe ve”) cevōen-pūş zümre-i ĝuzāt ile “Allāh! Allāh!” deyi yürüyüp iki leşker biribirine muĝābil olduĝda kāfirīden gelen tıop İslām leşkerine kıarib uğrayup zarar itmemekle yümn tıutulup İbrāhīm Paōa muĝkaddime-i cengde iken kāfirūn hücum-ı ‘azimine rāst gelüp ğükmi-i hümayūnla ĝirü pādīşāha kıarib maĝalde cenge mübāseret eyleyüp (TK’de “eyleyüp” yoktur.) bi‘l-āĝire (Y, D ve TK’de “bi‘l-āĝir”) leşker-i İslām ĝālib ve kefer-i fecere maĝlūb olup (TK’de “olup” yoktur.) Tımor Pavali nām, kāfirūn [Y41^b] meōhūr beĝlerbeĝisi bu def‘a maĝtūl olup lillāhi‘l-ĝamd bir fetĝ-i mübīn-i mihr-āyin ufĝ-ı sipihr-i zaferden tāli‘ olup āōarı yevm-i dīne dek rüy-i zemīnde keōōōō fi rābi‘ati‘n-nehār kıalup bunuñ ĝibi ceng-i ‘azīm bir B (51^{a/13-51^{b/11}}) Y (41^{a/7-41^{b/3}}) D (162^{a/12-162^{b/10}}) TK (78^{b/3-10})

2 - TO T (64^{b/27}): kıral-ı la‘in ile B (51^{b/12}) Y (41^{b/4}) D (162^{b/10}) TK (78^{b/10-11})

3 Rus’ūn ve Engürüs’ūn ve Ħırvad’ūn ve Macar’ūn Nemçe’nūn ve Tıımıōvar’ūn Alaman’ūn ve Çesar’ūn ve

[**TOK**²⁷] tu‘me-i şemşîr ve kimisi esîr der-zencîr olup ve Tomor Pavli nâm sâlârûn başı kesilüp ol gün şabâhdan aḥşama degin ceng-i ‘azîm olduğdan soñra a‘dâ-yı dîn-i İslâm artuḡ muḡâvemete ḡâdir olmayup hemân bâr u büngâhını ḡoyup ve cemî‘-i esbâbını biraḡup ḡaçdı.

Böyle olduğdan soñra ḡuzât-ı Müslimîn ve kümât-ı muvaḥḡidîn ol eḡrâfa yayılıp ḡurâ ve ḡılâ‘ı yaḡup yıḡup ḡraluñ taḡtgâhı olan Budun ḡal‘a-sı‘na vardılar. Gördiler bir ḡal‘a-i ḡaşîn dîvâr-ı üstüvârı sedd-i İskender ve burc-ı bârûları eflâke berâber, âb-ı Ḥuna kenârında cereyân ve muḡâbelesinde Peşte nâm bir ḡal‘a daḡı olup birbirine nigeh-bândı. İçlerinde olan küffâr-ı füccâr, beglerinüñ maḡhûr u maḡlûbı ḡaberin işitdüklerinde ḡıḡup [**TOK**²⁸] ḡaçmışlar. Anlardan baḡiyye kim ḡaldıysa fi‘l-ḡâl emân dileyüp miftâḡların gelüp teslim eylediler ve pâdişâḡ ḡazretleri daḡı gelüp irişüp içinde olan ḡizâne vü cebeḡâneler cümlesin zâbḡ eylediler. Andan ḡazret-i kişver-ḡüşâ sa‘âdetle Budun’uñ içine girüp seyr idüp ve Peşte’yi temâşâ idüp daḡı emr eyledi ki od urup cemî‘sin yaḡup yıḡup vîrân eylediler. Ba‘dehü ḡazret-i gerdün-iḡtidâr saḡ ḡola müteveccih olup ve İbrâḡim Paşa şol ḡola irsâl olunup ḡraluñ anda bir ḡal‘ası vardı, anı ḡarâb itdükden soñra¹ Baḡça Mike² (باچقه مکه) ve Sir (سير) ve Sünüt (سنت) ve Panıḡa (پانيقه) ve Pîrlik³ (پيرلك) ve Pesir (پسير) ve ḡamaniḡe (قمنچه) ve Secle (سجله) ve Falkiḡas⁴

İspanya’nuñ TO: Rus’uñ ve Engürüs’uñ Ḥırvat’uñ ve Macar’uñ ve Nemḡe’nüñ ve Ḥımışvar’uñ Alaman’uñ ve Ḥesar’uñ ve İspanya’nuñ T (64^{b/27}) / ve Rus’uñ ve Engürüs’uñ ve Ḥırvat ve Macar’uñ ve Nemḡe ve Ḥımışvar’uñ ve Alaman ve Ḥesar’uñ ve İspanya B (51^{b/12-13}) Y (41^{b/4-5}) D (162^{b/10-11}) / ve Rus Engürüs’uñ ve Ḥırvat ve Macar’uñ ve Nemḡe ve Ḥımışvar’uñ ve Alaman ve Ḥesar’uñ ve İspanya TK (78^{b/11})

- 1 ol meydânda olan küffârüñ kiminüñ (T’de “küffâr-ı ḡâk-sârûn”) canları tu‘me-i şemşîr ve kimisi esîr (T’de “ve”) der-zencîr ... nigeh-bândı. İçlerinde olan küffâr-ı (T’de “ve”) füccâr, beglerinüñ ... ḡizâne vü cebeḡâneler cümlesin (T’de “ḡizâneyi cümlesin”) zâbḡ eylediler. Andan ... idüp daḡı emr eyledi (T’de “idüp emr eyledi ki”) od urup cemî‘sin ... vardı, anı ḡarâb itdükden soñra TO T (64^{b/27-34}): Devalkavar’uñ leşkeri bi‘l-cümle müteḡfiḡ olup gelmiş iken bi‘t-tamâm münhezim ve müteḡferiḡ olup ḡral-ı la‘în taḡı olan Budun’a varup anda daḡı ḡurmayup küḡ u beyâbâna ḡaçduḡı istimâ‘ olunup (D ve TK’de “ḡaçduḡıñı ḡaber virdiler, andan”) leşker-i nuşret-şî‘arla ‘akabince Budun’a varılıḡda muḡaddemâ Budun’a ḡarşu vâḡı‘ olan Peşte nâm ḡal‘a feth olup ve Budun’da [**B52**‘] olan kâfir begleri ḡraluñ şikestin işitdükde ekşeri ḡaçup bâḡı ḡalanı kilid-i ḡal‘ayı rızâlarıyla ḡetürüp teslim eyleyüp musaḡḡar olduğda sa‘âdetlü pâdişâḡ Budun’a varup ḡazîne ve cebeḡâneye müte‘allik ḡraluñ soñı ne ise bi‘l-cümle ḡâşşa-i ḡümâyuna zâbḡ buyurılıp ba‘dehü ol maḡâm-ı küfr-âlid âteş-i ḡahr ile yaḡılıp ve eḡrâfında olan ḡal‘alar bi‘l-cümle İbrâḡim Paşa ihtimâmı ile alınıp ve yıḡılıp nevâḡide olan (Y’de “olan” yoktur.) B (51^{b/13-52^{a/6}}) Y (41^{b/6-15}) D (162^{b/11-17}) TK (78^{b/11-16})
- 2 Baḡça Mike TO T (64^{b/34}): Maşḡa Mike B (52^{a/6}) / Maşḡa ve Mike Y (41^{b/16}) / Maşḡa D (162^{b/18}) TK (78^{b/16})
- 3 Pîrlik TO T (64^{b/35}) B (52^{a/6}) Y (41^{b/16}); Serelik D (162^{b/18}) TK (78^{b/16})
- 4 Secle ve Falkiḡas TO T (64^{b/35}): Becl ve Fakliḡas B (52^{a/7}) Y (41^{b/16}) D (162^{b/18}) TK (78^{b/16})

(فلکحاص) nām ƙal‘alar cümlesi paşa elinden fetḥ u ḥarƙ olınup bi’l-kül-
liyye ol vilâyeti ḥarâb u yebâb [TOK²⁹] eylediler. Ve andan ‘avdet olınup’
Tisa kenârında Tetâl² (تتال) Ƙal‘ası’na gelinüp ol daḥi musaḥḥar olup eṭrâfi
ġâret ü ḥasâret olunduġdan sonra pâdişâh ḥâzretleri sâlim ü ġânim dönüp
dâru’s-salṭana İstanbul’a gelüp nüzül eylediler. Bu fütühât³ toġuz yüz otuz
ikide [932/1526] vâġi’ oldı.

Ve ḥudâvendigâr-ı zevi’l-iġtidâr ḥâzretleri sefer-i mezbûrda iken Anaṭo-
lı’da Bozoġlı içinden bir mülhid-i müfsid [T65^a] ḥurûc idüp ol vilâyetün
birkaç begini ve Ƙaraman paşası⁴ Ḥurrem Paşa’yı helâk ve Ḥüseyn Paşa’yı
mecrûḥ idüp ve ol eṭrâfi ġâret ü ḥasâret eyledükden sonra çıġup Ƙızılbaş’a
‘azm eyleyicek serḥadde olan Ḥüsrev Paşa Diyârbekr leşkeri ve Kürdistân
begleriyle fırsat gözedüp melâhîde-i mezkûrin [TOK³⁰] gelüp Sivas eṭrâfi-
na uğraduġlarında paşa-yı nâm-dâr fi’l-hâl başup şemşir-i âbdâr ile cümle-
sin ƙırup ol müfsidlerün şerr ü şürinü def eyledi.⁵

Ba’dehü bir Celâlî daḥi ḥurûc idüp ol câniblerde bu daḥi ifsâd iderken
Ya’ġûb Paşa üzerine hücum eyledi. Mel’ün-ı mezbûr, paşanuñ geldüġin
göricek hemân Ƙızılbaş’a kaçdı. Bunlardan sonra Ḥâcî Bektaş oġlı Ƙa-
lender Şâh nâm bir mülhid ışık daḥi ḥurûc idüp ol vilâyetün halkını bir-
birine ġoydı. Ve muġaddemâ İbrâhîm Paşa ki ol vilâyete irsâl olunmuşıdı,
Ƙalender-i mezbûr paşa-yı mezkûruñ vürüdün işidicek ol eṭrâf beglerinün
üzerlerine varup bir niçesin helâk ve niçe yerleri ḥarâb eyledi. Fi’l-hâl
İbrâhîm Paşa yetişüp ol fesedeyi ortaya [TOK³¹] alup cemî’sin ƙılıçdan

1 ƙal‘alar cümlesi paşa elinden fetḥ u ḥarƙ (T’de ḥarb u fetḥ”) olınup bi’l-küllüyye ol vilâyeti ḥarâb u
yebâb eylediler. Ve andan ‘avdet olınup TO T (64^{b/35}): ƙılâ’ daḥi musaḥḥar ve maḥrûġ olınup ‘avdet
olunduġda B (52^{a/7-8}) Y (41^{b/17}) D (162^{b/18-19}) TK (78^{b/16-17})

2 تتال TO: تت T (64^{b/36}) / تتل B (52^{a/8}) Y (41^{b/18}) D (162^{b/19}) TK (78^{b/17})

3 Ƙal‘ası’na gelinüp ... eylediler. Bu fütühât TO T (64^{b/36-37}): Ƙal‘ası fetḥ olınup sâlimen ve ġânimen
İstanbul’a dâhil olup bu cümle fütühât [D163^a] sene B (52^{a/8-9}) Y (41^{b/18-19}) D (162^{b/19}-163^{a/1}) TK
(78^{b/17})

4 ḥudâvendigâr-ı zevi’l-iġtidâr ... mülhid-i (T’de “ve”) müfsid ḥurûc ... Ƙaraman paşası TO T (64^{b/37}-
65^{a/1}): Pâdişâh-ı [Y42^a] âlem-penâh Engürüs Ġazâsi’na meġûl iken Anaṭolı’da Bozoġ içinde Celâlî
ḥurûc eyleyüp ve ḥaylî fesâd idüp Ƙızılbaş’a giderken Diyârbekr Beglerbegisi Ḥüsrev Paşa def eylemiş
ammâ zühûr iden tâyife Ƙaraman Beglerbegisi B (52^{a/10-13}) Y (41^{b/19}-42^{a/3}) D (163^{a/1-3}) TK (78^{b/18-19})

5 ve ol eṭrâfi ... şerr ü şürinü def eyledi TO T (65^{a/1-3}): külli fesâd itmîş imiş B (52^{a/14}) Y (42^{a/4}) D (163^{a/3-4})
TK (78^{b/20})

geçürüp ol diyârları anlaruñ şerlerinden pâk eyledi ki toköz yüz otuz dört evveliydi [934/1527].¹

Def'a-i râbî'a: Sultân-ı selâtin hazretleri yine küffâr-ı bed-girdâr için gazâya niyyet eylediler ki sâbîkâ kuvvet-i kâhire ile fetḥ olan kal'a-i Budun ki taḥrîb olup hâli konıldıḡdan sonra Alaman kralı olan Ferenduş-ı² la'ın gelüp kal'a-i mezbûrı kendü vilâyetine zabṭ u rabṭ eylemişdi. Ol ecden pâdişâh-ı a'dâ-şîkâr hazretleri yümn ü himmetin yine ol cânibe şarf idüp vilâyet-i mezkûr ve kefer-e-i mesfûr üzerine 'azm eylediler. Bir niçe eyyâm gidüp Belğrad kırbında âb-ı Şava'yı geçüp ve kal'a-i Ösek kırbında Drava daḡı 'ubûr olındıḡdan sonra kaṭ'-ı menâzil ve tayy-ı merâhil ile kal'a-i Budun'a vuşul [TOK³²] ve nüzul kıldılar. Fi'l-hâl muḡaşaraya mübâşeret ve müfataḡaya mübâderet olunup eṭrafına ra'd-dem ve ve âteş-fem top-ı pür-âşüblar dizilüp ve ümerâ vü vüzerâya birer maḡall tevciḥ olunup dilîrân-ı neberd-âzmâ ve mübârizân-ı şaff-ârâyla döğmege başladılar. İçinde olan küffâr-ı ḡak-sâr ehl-i İslâm'ın darḡ u ḡarbine ṭakṭat getürimedükleri ecden nâçâr ṭaş ḡişârı virüp birkaç günden sonra iç ḡişârı daḡı emânla teslim eylediler. Böyle olduḡdan sonra ḡudâvendigâr-ı kâm-gâr hazretleri zıkr olan Budun'ı ve tevâbî'ini Yanoş Kral'a tefvîz idüp andan kendüler Peç cânibine müteveccih oldılar ki Üstürğon'a ve Tata'ya andan Baḡyek oḡlı kal'asına varup ve Akşu nâm nehr 'ubûr olunup daḡı Bataḡ (بتاق) ḡişârı'na [TOK³³] vardılar. Ol daḡı kabz u başt olunup andan on ikinci menzilde Peç nâm kal'aya vuşul buldılar. Fi'l-hâl muḡaşara olunup ve ḡice gündüz muttaşıl toplar ile döğilüp küffâr-ı füccâra göz açdırmayup çünki başlarına dürlü dürlü kıyâmetler kopardılar. Ol a'dâ-yı bed-girdâr nâçâr olup tış ḡişârı koyup iç kal'aya kaçdılar. Erkân-ı devlet ve a'yân-ı salṭanat daḡı iç ḡişâra hücum idüp on sekiz gün ârâm itmeyüp döğüp niçe yerlerin ḡake berâber eylediler. Lâkin ol vilâyetlerün keşret-i bârânı ve berḡ u sermâ evânı irişüp ve fetḡi vaḡtine merḡun olınmaḡın ferâḡat olunup ḡişârın eṭrafı iḡrâḡ ve ol vilâyetler cümle ḡarâb u yebâb olındıḡdan sonra sa'âdetle 'avdet

1 ḡurüc idüp ol câniblerde ... toköz yüz otuz dört evveliydi TO T (65^{a/3-7}): zühür itdükde Fil Ya'ḡûb Paşa üzerine varurken cüz'î leşkerle Kıızılbaş'a kaçmış. Ba'dehü Şâh Kalender nâm ḡâcî Bektaş ocaḡından ḡurüc idüp Vezîr İbrâḡim Paşa sâbîkâ olan Celâlî fitneleri teftişine Anatoли'ya [B52^b] varmaḡla ol cânibe ḡâzır bulunmaḡın anuñ üzerine varup darḡ-ı şemşîr ile tevâbî'in bile (TK'de "tevâbî'i ile") helâk eyleyüp ol diyârı şûr u fitneden ḡalâş eyledi. Ve sene toköz yüz otuz dörtde İstanbul'a gelüp mesned-i vezâretde mütemekkin oldı B (52^{a/14}-52^{b/4}) Y (42^{a/5-11}) D (163^{a/4-8}) TK (78^{b/20-23})

2 I. Ferdinand (ö. 1564): Kutsal Roma imparatoru (1556-1564).

olunup **çokuz yüz [TOK³⁴]** otuz beş [935] Şafer'iydi ki [Ekim/Kasım 1528] pâdişâh hazretleri gelüp İstanbul'a nüzül eylediler.

Ba'dehû hudâvendigâr-ı kâm-gâr şehzâdeler için 'arûs-ı 'azîm idüp ve yigirmi gün ziyâfetler olup Sulţân Muştafâ ve Sulţân Mehemmed ve Sulţân Selîm'i sünnet eylediler ki sene **çokuz yüz otuz altı idi**¹ [936/1530].

Def'a-i hâmise: Hudâvendigâr-ı memâlik-sitân hazretleri cüyüş-ı pür-hurûş-ı 'ummân-nişân ile yine 'azm-i küffâr-ı füccâr idüp diyâr-ı Alaman cânibine revâne olındılar. Sa'âdetle Niş Şahrâsı'na vuşul bulduklarında İspanya kralı Kâro² nâm pelîd ki pîşvâ-yı gürûh-ı hâsirîndür, pâdişâh-ı haşm-tebâhuñ şit-i 'azm-i sa'âdetün işitdükde bî-hadd pişkeşler ile ilçi gönderüp ol maħallde gelüp hâk-pây-ı pâdişâha [TOK³⁵] vuşul buldı. Ba'dehû hazret-i salţanat-penâh Şava'yı 'ubûr eyledüklerinde Françise'den yine ilçi gelüp der-i devlete 'arz-ı 'ubüdiyyet idüp girü gitdi. Andan sonra hazret-i şâhib-kırân tayy-ı merâhil ile Ösek nâm kal'aya irişdüklerinde küffâr-ı nâ-bekârûn meşhûr beglerinden Perim Petri nâm pelîd ki sâbıkda pâdişâhuñ 'inâyetine mazhar vâki' olmışdı, anda gelüp mülâkî oldu. Ve fi'l-hâl kal'a-i mezkûr öninden âb-ı Drava 'ubûr olunup ve hişârûn fethine hücum olunıcağ halkı itâ'at eyleyüp müselleme oldu. Bundan sonra Kâpolina (قبولنه) ve Bayroçe (بايروچه) ve Pilvar (پيلوار) ve Berzince (برزنجه) ve Votos (وتوس) ve Raқан (راقان) ve Qanire (قانيه) nâm kal'alar ki her birinün burc u bârûları

1 Sulţân-ı selâtin hazretleri ... Budun ki tahrib olup (T'de "hâli") konulduktan sonra ... yine ol cânibe (T'de "diyâra") şarf idüp ... dizilüp ve ümerâ vü (T'de "ümerâ-yı") vüzerâya birer maħall ... getirimedükleri eelden (T'de "getiremeyüp") nâçâr taş hişârı ... daħi Batağ (T'de "Tabağ") Hişârı'na vardılar. Ol daħi kabz u başt olunup andan (T'de "andan" yoktur.) on ikinci (T'de "iki") menzilde ... göz açdırmayup çünkü (T'de "çünkü" yoktur.) başlarına dürlü dürlü ... otuz beş Şafer'iydi (T'de "Şafer'inde idi") ki pâdişâh hazretleri (T'de "c[üy]üş-ı pür-hurûş-ı 'ummân-nişân ile yine") gelüp İstanbul'a ... sünnet eylediler ki (T'de "ki" yoktur.) sene **çokuz yüz otuz altı idi** TO T (65^{a/7-19}): Çün Budun'ı ba'de'l-hark Alaman kralı olan Ferenduş ta'mir itdüğü istimâ' olındı, girü kuvvet-i kâhire ile üzerine varılıp taş kal'asın çarb ile ve iç kal'asın emân ile alıp zıkr olan Budun'ı tevâbî'yle Yanoş Kral'a tefviz olunup ol seferde niçe gâzâlar olup evvelâ Üstürğon'a ve Tata'ya ve Bağinek oğlu kal'asına varup ve Akşu 'ubûr olunup Batağ Hişârı musahhar olup on iki menzilde Peç'e vuşul bulup harb u çarbla on sekiz günde taş hişârı alınup iç hişârı üzre hücum olındukda ol diyârûn kışı pek (TK'de "berk") ve muħaddem irişmegin şavukdan fırsat [Y42^b] el virmeyüp eţraf u cevânibin harâb ü yebâb idüp sâlim ü gânim İstanbul'a 'âdet olındı sene **çokuz yüz otuz beş Şafer'**inde. Ve (TK'de "ve" yoktur.) şehzâdelerden Sulţân Muştafâ ve Sulţân Mehemmed ve Sulţân Selîm sünnet olındılar sene **çokuz yüz otuz altıda**. Ve eţraf (TK'de "ve yoktur", "eţrafdan") ve cevânibden tehniye-i hatene için pişkeşler gelüp "Mübârek olsun!" deyü tapu kıldılar B (52^{b/4-16}) Y (42^{a/12-42^{b/5}}) D (163^{a/8-16}) TK (78^{b/23-29})

2 Karlo (İspanyolca: V. Carlos, İtalyanca: V. Carlo, Fransızca: Charles Quint "Şarlık") (ö. 1558): İspanya kralı (1516-1556), Almanya kralı (1520-1556, 1531'den sonra onun adına kardeşi I. Ferdinand yönetmiştir), Kutsal Roma imparatoru (1530-1556), İtalya kralı (1530-1556).

evc-i Simâk'e ve esâs-ı üstüvârı қа' r-ı hâke irmişdi, bir bir feth [TOK³⁶] ve teslim olındılar. Ve bunlardan sonra Qabarqa (قبارقه) ve Belişker (بلشكر) ve Qamandvar (قمندوار) ve Avim (اوم) ve Meştir (مشتير) ve Egerdar (اگردار) ve Hindidik (هندديك) ve Sembotel (سمبوتل) nâm qal'alaruñ üzerlerine varılıp her biri ki küffâr-ı nekbet-şî'ârla memlü idi, çarb-ı şemşîr-i gûzâta mütehammil olmayup birer ikişer günde feth olunup musahhar oldu.¹ Andan qal'a-i Kösek'e (كوسك) varılıp ve dañi Şubril (شوبريل) ve Zeşorno² (زشورنو) ve Yundaruq (يوندروق) ve Köperberi (كوپبري) nâm kılâ' dañi feth olunduğdan sonra ol vilâyetler gâret ü hasâret ve şerâr-ı nâr ile ihrâk ü harâb olduğdan sonra yümn ü ikbâlle dönüp yine Belğrad'a vuşul buldılar.³

[TK79^a] Ammâ aqıncı fayifesiyle Miğal-oğlı'nuñ Qâsım nâm⁴ voyvodası on biñden ziyâde âdem ile aqına segirtmiş idi. Haylı muğtenim olup döndüklerinde pâdişâh hazretleri 'avdet [TOK³⁷] eylemeğin bir derbend-i şa'bü'l-mürürda 'ale'l-gâfle küffâr-ı hâk-sârdan birkaç biñ cevşen-dâr üzerlerine dökilüp zıkr olan Qâsım Voyvoda ile cümlesin şehid eylediler. Lâ-cerem intikâmları fırsatla vaqtine mevkuñ qalup ve hudâvendigâr hazretleri gelüp İstanbul'a dâhil oldılar ki sene toquz yüz otuz toquz [939/1532] idi.

Ve hazret-i cihân-penâh ol gâzâda iken İspanya dinilen mel'ün "Mağall-i fırsatdur!" deyüp Andirya Tõri nâm qapudanile bir niçe yüz gemi gönderüp ve qal'a-i Rodos'dan emânla hâlâş bulan Miğali Mayestõri nâm mel'ün

1 Hudâvendigâr-ı memâlik-sitan hazretleri cüyüş-ı pür-hurüş-ı 'ummân-nişan ile yine 'azm-i (T'de "cüş-ı pür-hurüş ile 'azm-i") küffâr-ı füccâr idüp ... Pilvar ve Berzince (T'de "Berince") ve Votos ve Raqan ve Qanire nâm qal'alar ki her birinüñ burc u (T'de "ve" yoktur.) bâruları evc-i Simâk'e ve esâs-ı üstüvârı қа' r-ı hâke irmişdi, bir bir (T'de "birer birer") feth ve teslim ... ve Hindidik (T'de "هندديك") ... feth olunup musahhar oldu TO T (65^{a/20-27}): (B'de "Sene 938 şühürında") Alaman'a 'azm itdükde Niş Şahrâsı'nda İspanya Kralı Qarlo nâm [B53^a] pelidüñ ilçiliği ile vâfir pişkeş gönderüp ordu-yı hümayünda gubâr-ı sümm-i semend-i ercümend hudâvendigârden külâhları müzeyyen oldu. Ba'dehü pâdişâh şuyı geçdükde Françe'den ilçi gelüp 'arz-ı 'ubüdiyyet eyledi. Ve Ösek'de Pürsem nâm küffârüñ meşhür begi ki eltaf-ı pâdişahiye muqaddemâ maqrûn olmuşdı, gelüp itâ'atle pây-büs itdi. [D163^b] Ba'dehü Tlava 'ubur olunup Ösek Qal'ası derhâl kabz olındı. Ba'dehü Qapolina ve Pilvar (D ve TK'de "Selvar") ve Berzince ve Votos (TK'de "Tos") ve Raqan ve Qanire nâm qal'alar bir bir (Y'de "birer birer") feth ü kabz olındı. Ba'dehü Qabarqa ve Beleşker ve Qamandar (TK'de "Qandar") ve Avim (D ve TK'de "Adim") ve Meştir ve Ekradir ve Hinderik ve Semyo nâm qal'alar feth olındı. Ve B (52^{b/16-53^{a/9}}) Y (42^{b/5-15}) D (163^{a/16-163^{b/3}}) TK (78^{b/29-33})

2 Zeşorno TO T (65^{a/27}): Rişerno (رشرنو) B (53^{a/10}) Y (42^{b/15}) D (163^{b/5}) / Reşrif (رشريف) TK (78^{b/34})

3 kılâ' dañi feth olduğdan sonra ol vilâyetler gâret ü hasâret ve şerâr-ı nâr ile ihrâk ve harâb olduğdan sonra yümn ü ikbâl ile dönüp yine Belğrad'a vuşul buldılar TO T (65^{a/27-28}): qal'alar feth olındı. Bi'l-cümle kefreye yaramıyan kılâ'ı harq ve efrâf ü cevânibin çalup ve (TK'de "ve" yoktur.) çarpup girü Belğrad'a (B'de "azimet") buyurdılar B (53^{a/10-12}) Y (42^{b/16-17}) D (163^{b/3-4}) TK (78^{b/34})

4 nâm TO T (65^{a/20-27}) B (53^{a/12}) Y (42^{b/18}) D (163^{b/5}): - TK (79^{a/1})

ile biriküp ve Frengistân'ın sayir begleri daği mu'avenete gelüp 'azîm tonanma cem' olunduğdan sonra Mora vilâyetine gelüp bi-tehâşî kal'a-i Koron'ı andan Balya Badra ve iki [TOK³⁸] boğaz hişârların alduğdan sonra Mora'yı ve etrâfını muhkem yağmâ ve tâlân idüp çoklık fesâd olınmışdı. Anlaruñ def u refi tedârük olunurken¹ bu ešnâda Tekelü tâyifesinden sâbîkâ Kızılbaş'a varup Âzerbaycân vilâyetinüñ melikü'l-ümerâsî² olan Ula-
ma³ girü vağan-ı me'lûfesin ârzü idüp der-i İslâm'a gelüp yüz sürdükte ibtidâ Hısnıkeyf sancağıyla ser-firâz⁴ buyurılıp ve Bidlis Hâkimi Şeref üñ haqqından gelmesine ahkâm-ı şerife virilüp envâ-i ri'âyetle Diyârbekr'e gönderilüp nehzat-ı hümâyün teshîr-i 'Acem'e muşammim oldı.

Def'a-i sâdis: Binâ'en 'aleyh Sultân Süleymân Hân-ı şâhib-kırân ferr ü şükühla ol [T65^b] tebdil-i âyin-i şerî'at-i Muhammedî iden re'is-i ru'ü-sü'l-ahmerin Tahmâsb Şâh-ı gümrâhuñ vücud-ı habîşini izâle ve ceng itmek için [TOK³⁹] diyâr-ı Şark'a müteveccih oldılar. Ve muqaddemâ ki toğuz yüz kırık [940] Rebî'ul-âhîr'ün on yedisi [5 Kasım 1533] idi, kâ-yim-makâm-ı hüsvrev-i şâhib-kırân ve leşker-keş-i Süleymân-ı zamân olan İbrâhim Paşa niçe bin süvâr-ı ceng-sâz ve piyâde-i tufeng-endâz ile Haleb semtinden revâne kıılınup hazret-i memâlik-penâh Mora vilâyetinüñ intikâmına küffâr-ı hâk-sâra tonanma-i hümâyün irsâl iderken bi-tevfikillâh Hayreddin nâm gâzi re'is⁵ ki Deryâ-yı Sefid'de dâyimâ⁶ korsanlık ide gelüp⁷ kefer-i fecerenün cânlarına niçe kerre otlar yaqmış dilâver idi ve Mağrib'de

- 1 bin'den ziyâde âdem ... olan Kâsım Voyvoda ile (T'de "Voyvoda'sıyla") cümlesin şehid ... andan Balya Badra ve iki (T'de "ve iki") yoktur.) boğaz hişârların ... olınmışdı. Anlaruñ def u (T'de "def'i ve") refi tedârük olunurken TO T (65^{a/29-34}): bin 'asker ile yağmâya varup külli ganâyim ile gelürken bir derbende küffâr aldu [Y43^a] ve öñin alup hayli güzâtle şehid oldı - *aleyhimü'r-rahme*. Ve pâdişâh hazretleri sene toğuz yüz otuz toğuzda İstanbul'a vuşul buldı. Meğer kim sa'âdetle hudâvendigâr hazretleri zikr olan seferde iken İspanya diyen mel'un fırsat bulup Andir Dorya nâm kapudanı hayli [B53^b] gemilerle gelüp ve Rodos'dan emânla halâş olup Malta'da olan Miğali Mayestöri (D ve TK'de "Mastöri") nâm pelid ile biriküp ve 'azîm tonanma ile Mora'ya varup Koron Kal'ası'n alup Balya ve Badra'ya ve iki boğaz hişârları daği alınduğdan sonra Mora vilâyetin yağmâ idüp çok fesâd itmişler B (53^{a/13-53^{b/4}}) Y (42^{b/18-43^{a/8}}) D (163^{b/5-10}) TK (79^{a/1-5})
- 2 melikü'l-ümerâsî TO B (53^{b/5}) Y (43^{a/10}) D (163^{b/11}) TK (79^{a/5-6}): a'zam-ı ümerâsî T (65^{a/34-35})
- 3 - TO T (65^{a/35}): ki nâmı Yûsuf idi B (53^{b/5-6}) Y (43^{a/10}) D (163^{b/11}) TK (79^{a/6})
- 4 ser-firâz TO B (53^{b/7}) Y (43^{a/12}) D (163^{b/12}) TK (79^{a/6}): ser-efrâz T (65^{a/35})
- 5 Binâ'en 'aleyh Sultân ... ol tebdil-i (T'de "ve") âyin-i şerî'at-i ... Hayreddin nâm gâzi re'is TO T (65^{a/36-65^{b/3}}): Kızılbaş-ı bed-ma'âş def'ine müteveccih olup sene toğuz yüz kırıkda vâkî olan Rebî'ul-âhîr'ün on sekizinci güninde İbrâhim Paşa ser-leşker olup cümle-i 'asâkir-i manşûre ile varup Haleb'e kışlayup ol ešnâda Hayreddin nâm dilâver B (53^{b/10-13}) Y (43^{a/14-18}) D (163^{b/14-15}) TK (79^{a/8-9})
- 6 dâyimâ TO T (65^{b/4}): - B (53^{b/10-13}) Y (43^{a/18}) D (163^{b/16}) TK (79^{a/9})
- 7 gelüp TO: - T (65^{b/4}) / gelüp ve B (53^{b/13}) Y (43^{a/13}) D (163^{b/16}) TK (79^{a/9})

çarındaşı ile Cezâyir nâm bir hîşâr-ı üstüvârı alup yurt idinmişdi ve küffâr mâbeyninde “Barbariçe” dimekle iştiâr bulmuş idi. Hayreddin el-mezbûr bir niçe pâre qadırğa ile ol muhîṭ-i ihsân olan sultânü'l-berri [TOK⁴⁰] ve'l-bahrûn dergâhına gelüp ağır pîşkeşler ile dest-i şeriflerin bûs itdükden soñra derhâl İbrâhîm Paşa ardınca irsâl olındı. Mezbûr dañı varup Haleb kurbında paşa-yı şâhib-râya vuşul bulup envâ'-ı ri'âyetler ile yine İstanbul'a gelüp hudâvendigâr hazretlerinün hâk-pâylarına rüy-mâl olduqda Deryâ-yı Sefîd beglerbegiligi virilüp adı Hayreddin Paşa oldu. Ve küffâr-ı füccâra anuñ qapudan olduğı haber irişdükte bi'l-cümle mükedderü'l-hâl olup her kişi kendü semtinden başı qayusına düşüp gâyet ile iztirâb ve ihtilâl üzre idiler ki 'ale'l-fevr paşa-yı mezbûr için yüz pâre qadırğa donadılup sene-i mezkûre Zi'l-qa'de'si evâsıtında [Haziran 1534] deryâdan Mora cânibine [TOK⁴¹] revâne olındı. İttifâq küffâr-ı hâk-sâr dañı ol vilâyetde oturlardı. Paşa-yı mezbûr tonanma-i mezkûr ile üzerlerine varduğın işitdüklerinde cümlesi ol diyârları koyup yine Frengistân'a kaçup gittiler. Ve Hayreddin Paşa keferenün firârın ma'lûm idindükde tonanma-i hümayûnla Mağrib diyârına inüp Tûnus vilâyetin ve qal'asın 'Arab elinden alup fetḥ eyledi.

Ba'dehü İbrâhîm Paşa ki 'Acem diyârına müteveccih olmuşdı, Haleb'den ulağla haber gönderdi ki Hısnıkeyf'den Ulama Kürdistân begleriyle Bidlis Hâkimi Şeref üzerine varduqda Diyârbekr Beglerbegisi Fil Ya'qûb irişdüginden aqdem ceng olunup ve Şeref'ün başı kesilüp der-i devlete gönderilüp [TOK⁴²] ba'dehü mezkûr Ya'qûb Paşa ile varup Bidlis Qal'ası'n toplar ile dögerken nâgâh “Şâh irişdi!” deyü haber gelicek girü dönüp Hasankeyf ve Âmid'e gelmişler. Ve şâh dañı dönüp yerine varmış. Li-hâzâ sa'âdetlü pâdişâh, İbrâhîm Paşa'ya “Yürüyesin!” deyü buyurdılar. Vezîr-i müşârun-ileyh dañı sene-i mezkûre Ramazân'ınun onunda ki evvel bahâr idi, Haleb'den 'Acem'e müteveccih oldılar. Ve Ulama Beg'e Âzerbaycân beglerbegiligi virilüp leşker-i enbûhla vezîr-i a'zamdan muqaddem varup Tebriz hâkimi olan Mûsâ Sultân'ı harb u darbla şehrden çıkarup zabṭ eyledi. Ve bu cânibde pâdişâh-ı İslâm hazretleri 'asâkir-i zafer-encâm ile sene-i mezbûre¹ Zi'l-

1 niçe kerre otlar ... muhîṭ-i ihsân olan (T'de “olan” yoktur.) sultânü'l-berri ve'l-bahrûn ... küffâr-ı füccâra (T'de “füccâr”) anuñ qapudan olduğı haber irişdükte (T'de “haberin işitdükde ve”) bi'l-cümle ... Fil Ya'qûb irişdügünden (T'de “irışdükten”) aqdem ceng olunup ve Şeref'ün başı kesilüp der-i devlete gönderilüp ba'dehü mezkûr (T'de “mezkûr” yoktur.) Ya'qûb Paşa ... zafer-encâm ile sene-i mezbûre TO

ka'de'si'nün yigirmi yedisinde [9 Haziran 1534] [TOK⁴³] İstanbul'dan memâlik-i İrân'a revâne oldılar. Ve öte cānibde İbrāhīm Paşa daḥi ḥudāvendigār ḥazretleri gelüp irmedin varup Aḥlāt ve 'Ādilcevāz ve Aḥtimār ve Vuştān ve Van ve 'Amīḫ ve Erciş nām ḫilā'-ı ḫaṣābātı musaḥḥar idüp andan taht-ı Tebriz'e vuşul bulup bi'l-cümle Nevşār ve Ḥoy ve Naḥcūvān ve Merend ve Şūfyān ve Urmī ve Uşnī ve Serāb ve Nebāb ve Dezcerūd ve Şehā ve Ḥüsrevşāh ve Merāğa ve Serdrūd ve Erdebīl ve Miyāne nām vilāyetler ve ḫurā daḥi fetḫ u teshīr olındı. Lākin bu ḫadar zamānda şāh-ı bī-'ārdan bir cūr'et zāhir olmayup belki şebīḫūn eylemek ihtimāl olunurdu ki sa'ādetlü pādīşāh gelüp irişüp İbrāhīm Paşa dükeli 'asker ile o cānibden [TOK⁴⁴] Tebriz'e dek istiḫbāl idüp yine Ūcān'a varup ḫarār ḫıldılar. Hemān ol ḥīnde der-i devlete inḫiyād iden Gilān pādīşāhı Muzaffer Ḥān cemī'-i ūmerā ve leşkeriyle ağır pīşkeş çeküp el öpüp ḫil'at ü ri'āyetler ile yine saltanatu muḫarrer buyurıldı. Ba'dehū andan göçilüp¹ Sa'dābād'a² ve Ḥān 'Abbās'a [B54^b] ve Kend-i Türkmen'e³ ve Ḳaradepe'ye ve Miyāne'ye ve Ḳaplantoy'a ve Serçe Ḥān'a⁴ ve Ḥān Nikbā'ya ve Zengān ve Sulṫāniyye ḫaṣābalarına⁵

T (65^{b/4-16}): odlar yaḫup Maḡrib'de Cezāyir nām [Y43^b] vilāyeti alup bir ḫal'asında mütemekkin olup yurt idinmişdi. Bi'z-zāt gemileriyle (TK'de "gemilerle") pādīşāha geldi. Ḥudāvendigār ḥazretleri ri'āyet idüp İbrāhīm Paşa'ya gönderdi. İbrāhīm Paşa daḥi ihtirām idüp der-i devlete revâne ḫıldı. Giriş bāb-ı sa'ādete geldükde vezir-i a'zam re'iyile ḫapudanlığı [B54^e] beḡlerbegilik (TK'de "beglik") ūzre mezkūra virüp ve yüz pāre gemiler ḫonadılıp Andir Dorya Morāda ḫışlamaḡın ūzerlerine [D164^f] revāne olındı fi evāsiṫ-ı Zi'l-ḫa'de sene-i mezbūre (D ve TK'de "mezbūrede"). Küffār anuñ varacaḡın iṣitdükde bi'l-cümle Morādan ḫalḫup müteferriḫ oldılar. Ba'dehū varup Maḡrib zemīnde Tūnus nām ḫal'ayı 'Arab elinden alup küffār Ḥayreddin Paşa'ya "Barbariçe" nām ḫodılar. Bu eyyāmda Şarḫ'dan gelen Ulama'ya ki Ḥisnikeyf sancaḡı virilmişdi, Fil Ya'ḫub ile Bidlis Ḳal'ası'na varup ḫişar itmiş iken şāh ūzerlerine varmaḡla giriş yerli yerlerine gelüp şāh Bidlis'den diyār-ı 'Acem'e varduḫda Ulama Ḥisnikeyf'den giriş Şeref Beḡ ūzerine varup Şeref Beḡ'ün başın kesüp bāb-ı sa'ādete gönderdi. Ve İbrāhīm Paşa (Y'de "sene-i mezbūre Ramażān'ınun onunda") Ḥaleb'den Tebriz'e varup cemī'-i leşker-i muzaffer ile Ūcān nām yaylaḫda mütemekkin olup oturdu. Ve sene-i mezbūre Ramażān'ından Zi'l-ḫa'de geçince şāhdan eşer olmayup bu cānibde Mora ḡavḡası ber-ḫaraf olduḫdan soñra ḫudāvendigār ḫazretleri daḥi sene-i merḫūme B (53^{b/14-54^{a/13}}) Y (43^{a/19-43^{b/19}}) D (163^{b/16-164^{a/7}}) TK (79^{a/10-18})

- 1 yedisinde İstanbul'dan memâlik-i İrân'a ... der-i devlete inḫiyād iden (T'de "idüp") Gilān pādīşāhı Muzaffer Ḥān cemī'-i ūmerā ve leşkeriyle ağır pīşkeş çeküp el öpüp ḫil'at ve ri'āyetler ile yine saltanatu muḫarrer buyurıldı. Ba'dehū andan (T'de "buyurılıp") göçilüp TO T (65^{b/16-21}): yedinci güninde 'Acem'e [Y44^e] müteveccih olup Ūcān'da İbrāhīm Paşa ḫaber aldı ki sa'ādetle pādīşāh Tebriz'e ḫarīb oldu. Cemī'-i sipāhla istiḫbāl idüp pāy-ı būs olunduḫdan soñra Ūcān'a varup Gilān pādīşāhı Muzaffer Sulṫān ki vezir-i a'zam ḫazretlerine gelüp inḫiyād eylemişdi, derḫāl pāy-ı serir-i 'ālem-mesīre (TK'de "ālem-maşīre") rüy-māl olup muṫı' oldu. Ba'dehū ol menzilden B (54^{a/13-17}) Y (43^{b/19-44^{a/5}}) D (164^{a/8-11}) TK (79^{a/18-20})
- 2 Sa'dābād'a TO T (65^{b/21}): Sa'idābād'a B (54^{a/17}) Y (44^{a/5-6}) D (164^{a/11}) TK (79^{a/20})
- 3 Kend-i Türkmen'e TO T (65^{b/21}): Türkmen-kendi'ne B (54^{b/1}) Y (44^{a/6}) D (164^{a/11}) TK (79^{a/20})
- 4 Ḥān'a TO T (65^{b/21}): Ḥān'ı na B (54^{b/1}) Y (44^{a/7}) D (164^{a/11}) TK (79^{a/21})
- 5 Zengān ve Sulṫāniyye ḫaṣābalarına TO T (65^{b/22}): ḫaṣāba-i Zengān'a ve Sulṫāniyye'ye B (54^{b/2}) Y (44^{a/7}) D (164^{a/12}) TK (79^{a/21})

varılıp ve anda İsfahân Beglerbegisi Muḥammed Hân-ı Zü'l-ḳadr ḫaşm-ı ser-keşden kaçıp sultân-ı İslâm'a inḳıyâd üzre gelüp sümm-i semend-i müstemendlerine rûy-mâl oldu. Ve şâh-ı gümrâhuñ mülâḳâtı muḫtemel olmağın Tebrîz'de Şâm-ı Ğazân'da ḳal'a yapılıp ve top u tüfeng ile pür-yaraḳ ḳılınduḳdan soñra def'-i 'adû için [TOK⁴⁵] Hemedân cânibine 'azm olındı. Mürür-ı eyyâmla ḳaşaba-i Ebher ve âb-ı Germ'den 'ubûr olınup dâmen-i kûh-sâr-ı Ḳaraḳan-ı gerdûn-vaḳâr-ı felek-şükûha 'urûc ve şahrâ-yı Dergezîn'e nüzül ü vülûc olınduḳda şâh-ı gümrâh vâdi-i felâketde ḫay-rân u ser-gerdân olup ḫazret-i ḫilâfet-penâhuñ 'asâkir-i zafer-destgâhından ḫalâşa mecâl bulmayup bi'z-zarûrî gürûh-ı nekbet-me'âliyle Ḥurûre'den kûh-ı Sefid üzerine mürür ve cibâl-i Dergezîn'den 'ubûr idüp İmâm-ı Sehl 'Alî cânibinden firâr eyledi. Eyle olıcaḳ 'asâkir-i bi-şumâr ardınca irişmek mümkün olmayup ve Dergezîn'den Hemedân muḳâbelesine bir niçe gün gidilüp andan La'llü-çemen'e (لعللو چمن) varıldı. Bu eşnâda faşl-ı şitâ iriş-megin giriftâr-ı a'dâ [TOK⁴⁶] müte'azzir olup ve sa'âdetlü pâdişâh maḳar-r-ı Ḥulefâ'-i râşidîn olan dâru's-selâm Bağdâd fethine müteveccih oldılar. Ve andan zümre-i Sürḫ-ser'den vâlî-i şâh-ı gümrâh olan Tekelü Muḥammed Hân teveccüh-i hümâyûnı ma'lûm ve şâh-ı bî-râhuñ zillet ve nekbetin mefhûm itdükde ḳal'alar kilidîn vilâyet-i mezkûre kethudâsı Ḥvâce Ḥasan bin Dânyâl nâm kimesne ile südde-i seniyye cânibine irsâl itmegin gelüp ordu-yı hümâyûna cebel-i Ḥamrîn'de vuşûl bulup ḫil'at-i fâḫire ile ri'âyet olındı. Ve andan Servân nâm nehr-i 'azîm ki Toḳuzölüm dinilür, 'ubûr ḳılınup ḫiyâm-ı gerdûn-iḫtişâmda ḳarâr olınduḳda Bağdâd'dan ḫaber geldi ki mezbûr Muḥammed Hân fikr-i fâsid-i bî-âmâliyle yüzi [TOK⁴⁷] 'aksine dönüp firâr ihtiyâr eylemegin medîne-i mezkûreden çıkup gitdi. Ḥâliyâ belde-i ṭayyibe ḫâlî ḳalup içinde olan ḫalk şâḫib-ḳırân ḫazretlerine mu-raḳḳablardur deyü muḫaḳḳaḳ olıcaḳ muḳaddemâ İbrâḫîm Paşa'yla sekbân-başı irsâl olınup ardlarınca cihân-penâh daḫi revâne olup bir niçe gündün soñra dâru'l-ḫilâfe ḳurbında ḫazret-i İmâm-ı A'zam -radıyallâhu 'anh-eṭrâfına nüzül olındı. Ve anda Rümili ve Anaṭolî beglerine icâzet virildi ki Müşil ve Diyârbekr'de varup ḳışlayalar. Ve ol maḫallde¹ Şâm Beglerbegisi

1 ve anda (T'de "andan") İsfahân Beglerbegisi Muḥammed Hân-ı Zü'l-ḳadr ... Dergezîn'e nüzül ü vülûc olınduḳda (T'de "olınduḳdan soñra") şâh-ı gümrâh vâdi-i felâketde ... 'ubûr idüp İmâm-ı Sehl 'Alî (T'de "Alî" yoktur.) cânibinden firâr eyledi. Eyle olıcaḳ ... varup ḳışlayalar. Ve ol maḫallde TO T (65^{b/22-33}): aslâ düşmenden eşer belürmeyüp ol menzilde İsfahân Beglerbegisi Zü'l-ḳadrîlü Muḥammed Hân gelüp

Hüsrev Paşa'ya Mısr ve Yeñiçeri Ağası [B55^a] Mehemmed Ağa'ya Haleb ve ser-bevvâbân olan¹ Aḥmed Ağa'ya yeñiçeri ağalığı virildi. Ve ḥudūd-ı İslâm'da olan ümerâya ḥıfz [TOK⁴⁸] u ḥırâsetde mücidd ü sâ'î olmak için aḥkâm-ı şerîfe irsâl olunup 'izz ü iḳbâlle nefsi Bağdâd-ı ḥilâfet-âbâda sene-i mezbûre [941] Cemâziye'l-âḥir'inün ğurresi [8 Aralık 1534] idi ki dâhil oldılar. Ve cemî'-i 'ulemâ vü fuzalâ ve meşâyih u etḳiyâ ve sâdât u küberâ kemâl-i ta'zîmâtile istikbâline varup ve sümme-i semendine ağır ḳumâşlar pây-endâz idüp cevâmî' u mesâcidinde ḥuṭbe-i ḥilâfet nâm-ı sa'âdet-encâmına kırâ'et ve sikke-i salṭanat 'unvân-ı 'adâlet-cereyânına izâfet ḳılındı. Ba'dehü Başra ḥâkimi olan² Reşid ibn [T66^a] Mağâmis³ ilçi ṭarîḳıyla oĝlı Mesâni'⁴ gönderüp ve Sürḥ-ser ümerâsından Ḥorâsân Beglerbegisi Ḳâḏî Ḥân daḫi gelüp her birisi ri'âyet olındı. Andan soñra ḥazret-i ḥudâvendigâr-ı kâm-gâr [TOK⁴⁹] İmâm-ı A'zam ḥazretlerinin üzerine bir 'âlî 'imâret ve ḳal'a binâ idüp ve evḳâfın mu'ayyen eyleyüp ve türbe-i şerîflerine yüz sürüp ve kezâlik ḥazret-i ḳuṭbü'l-enâm Şeyḫ 'Abdülḳâdir-i Gilânî üzre yapılan 'imâret daḫi tamâm olup ve nefsi Bağdâd ve nevâḫisinde meşâhid-i evliyâ ve merâḳid-i enbiyâ -'aleyhimü's-selâm ve radıyallâhu 'anhüm- ve sayir

iṭâ'at eyledi. Ba'dehü Tebriz'de Şâm-ı (TK'de "Şen-i") Ğazân'ı muhkem ḥişâr idüp ve Tebriz'de vâfir (Y'de "vâfir" yoktur.) leşkerle yaraḳ ve yasaḳ ḳalup şâhuñ ḫaberi Hemedân cânibinde alınmaĝla ol tarafa varılup evvelâ ḳaşaba-i Ebher'den ve âb-ı Germ'den 'ubûr olunup dâmen-i küñ-ı Ḳaraḳan'dan geçilüp (B ve Y'de "çekiñüp") Dergezîn'e 'ubûr ve şâḫrâsına nüzül olunduĝda şâh-ı gümrâḫ leşkeriyle 'âciz ḳalup Ḥürüde nâm mahalden ve (TK'de "ve" yoktur.) Aḳtaĝ üzerinden ve Seg Dergeş'den geçüp İmâm-ı Sehl 'Ali (D ve TK'de "Ali" yoktur.) cânibine ḳaçdı. Lâ-cerem ḳış mâni' olmaĝın ḳavilmasından ferâĝat olunup Hemedân'dan Bağdâd'a müteveccih olup Bağdâd Ḥâkimi Tekelü Muḫammed Ḥân şehri keṫḫudâsı olan Ḥasan bin Dânyâl nâm kimesneyi ordu-yı (D ve TK'de "der-i") hümayûna gönderüp menzil-i Cebelü'l-Ḥamr'da bâb-ı sa'âdete irişüp ḫil'at-i hümayûnla müşerref olduĝdan soñra Muḫammed Ḥân-ı mezbûr (D ve TK'de "mezbûr" yoktur.) Bağdâd'dan ḳıḳup [Y44^b] ḳaçduĝı ḫaberi gelüp şehri ḫâlî ḳalmaĝın muḳaddemâ İbrâḫim Paşa'yla leşker-i bi-şumâr ve sekbânbaşı [D164^b] ba'zı yeñiçerilerle ireliye (TK'de "ireliye" yoktur.) varduḳlarında şehri zabṫ olunup ba'dehü pâdişâḫ ḥazretleri varup İmâm-ı A'zam ḥazretlerinin eṭrâfında ḳonup B (54^{b/2-17}) Y (44^{a/8-44^{b/4}}) D (164^{a/12-164^{b/2}}) TK (79^{a/21-27})

- 1 ser-bevvâbân olan TO T (65^{b/33}): Ḳapucıbaşı B (55^{a/1}) Y (44^{b/5}) D (164^{b/2}) TK (79^{a/28})
- 2 virildi. Ve ḥudūd-ı İslâm'da ... Başra ḥâkimi olan TO T (65^{b/34-36}): virilüp Bağdâd'a dâhil olduĝda sene toḳuz yüz kırık bir şühürî (Y'de "kırık Cemâziye'l-âḥir evvelinde") idi ki 'İrâḳ-ı 'Arab'da sikke ve ḫuṭbe nâm-ı şerîflerile mu'anven olup İmâm-ı A'zam ḥazretlerinin türbe-i şerîflerin pâdişâḫ ḥazretleri ve Şeyḫ 'Abdülḳâdir-i Gilânî (B'de "Cilânî") ḥazretlerinin ḳubbe-i (Y'de "türbe-i şerîflerin ḥudâvendigâr-ı kâm-gâr ve Şeyḫ 'Abdülḳâdir-i Gilânî ḥazretlerinin türbe-i") şerîflerin İbrâḫim Paşa 'imâret idüp nefsi şehride Ḥulefâ Sarâyı'yla İmâm-ı A'zam ḥazretlerinin merḳad-ı laṭifleri üzre ḫişâr (TK'de "ḫişârlar") yapıdırılup Anaṭolı ve Rümilî 'askeri ile (Y'de "bi'l-cümle") İmâm-ı A'zam menzilden Diyârbekr ve Müşil' varup ḳişlayup cümle-i ümerâya "Sefer-i hümayûna ḫâzır olunsun!" deyü tekrâr ḫükm-i hümayûn varup bu ešnâda Başra Ḥâkimi B (55^{a/1-9}) Y (44^{b/5-12}) D (164^{b/3-7}) TK (79^{a/28-32})
- 3 Mağâmis TO T (66^{a/1}) Y (44^{b/12}): Bebâ Ḥasan B (55^{a/9}) D (164^{b/7}) TK (79^{a/32})
- 4 Mesâni'i TO T (66^{a/1}): Meşâni'i B (55^{a/10}) Y (44^{b/13}) / Meşâyif'i D (164^{b/8}) TK (79^{a/32})

meşâyih u sādāt türbelerin *-rahimehümmüllâh-* bir bir ziyâret eyledükden şoñra Nefes ve Kerbelâ'ya varup İmâm-ı 'Alî ve İmâm-ı Hüseyn *-radıyallâhu 'anhümâ-*ya yüz sürüp ve sayir şühedâ ve 'ibâd-ı şâlihîn *-rıdvânullâhi 'aleyhim ecma'in-* üzerlerine Fâtiha-i fâyiha okıyup fuqarâların envâ'-ı taşaddukâtla muğtenim eylediler. Andan Kûfe ve Hännâne ve Sühle ve baħr-i Nefes seyrlerin idüp [TOK⁵⁰] ve Hille şehrinde nehr-i Furât'ı cisrden geçüp ve Kerbelâ-yı Hüseyn'e Furât'dan şu getirilmesine fikr-i hümayünları müte'allik ve vaktine mevķuf ħalup girü dâru'l-İslâm Bağdâd'a gelüp dâhil oldılar. Bu eşnâda südde-i seniyye defterdârı İskender Çelebi maħbûs iken şalb olındı. Ve öte cânibde 'adü-yı nekbet-âşâr Tebriz'ün Şâm Ğazânı'nda ħonılan topları gelüp alup ve muħâfazasında olan âdemleri ħırup ve Ulama Paşa'yı Van Ķal'ası'na koyup muħâşara eyledi deyü ħaber irişdügi eelden ümerâ-yı zevi'l-ihtirâmdan olup muħaddemâ Dîvân-ı Hümayünda çavuşbaşı iken vilâyet-i Şâm'da Trabulus sancağı tefvîz buyurılıp ol seferde külli şehâmet ve şecâ'ati zühür iden Süleymân Beg'e Bağdâd beglerbegiliği [TOK⁵¹] virilüp ve yeñiçeri ağası ve dizdâr ve bölük ve 'azeb ağaları ve birkaç biñ nefer gönüllü ve yeñiçeri ve 'azeb ve ħişâr eri ta'yîn idüp ve ħurâ ve bilâdına sancaħbegiler ve sipâhiler muħarrer buyurılıp tekrâr zât-ı ħilâfet-şî'ârı uğur-ı İslâm'da 'asâkir-i encüm-nizâmla ħalħup bir niçe gün gitdükden şoñra Altunköpri'ye ve andan Gökdepe Şaħrâsı'na nüzül eylediler. Ve etrâfa ħışlamak için perâkende olan leşker-i bî-şumâr daħi ol maħalde gelüp pâdişâh-ı 'âlem-penâha vuşul buldı.

Ve ümerâ-yı Ekrâddan Erbil ve nevâhî-i Ħarîr ve Dîvîn Begi' Sührânî 'İzzeddîn [B55^b] Şîr 'atebe-i sa'âdet-destġaha mütâba'at gösterüp lâkin bir

1 gönderüp ve Sürh-ser ümerâsından ... türbelerin *-rahimehümmüllâh-* bir bir (T'de "birer birer") ziyâret eyledükden şoñra ... şühedâ ve 'ibâd-ı (T'de "ve 'ibâd-ı" yoktur.) şâlihîn *-rıdvânullâhi 'aleyhim ecma'in-* üzerlerine Fâtiha-i fâyiha okıyup (T'de "ve") fuqarâların envâ'-ı taşaddukâtla ... dâru'l-İslâm Bağdâd'a gelüp (T'de "gelüp" yoktur.) dâhil oldılar. Bu eşnâda südde-i seniyye (T'de "südde-i sa'âdet") defterdârı İskender Çelebi ... pâdişâh-ı 'âlem-penâha vuşul buldı. (T'de "buldılar") Ve ümerâ-yı Ekrâddan Erbil ve nevâhî-i Ħarîr ve Dîvîn Begi TO T (66^{a/1-12}): bâb-ı sa'âdete gönderüp ve İmâm-ı 'Alî ve İmâm-ı Hüseyn ve İmâm-ı Müsâ Kâzım ve sayir meşâyih ve evliyâ mezârlarına evvelâ İbrâhîm Paşa varup ba'dehü sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh ziyâret idüp envâ'-ı taşadduk ile fuqarâyı behremend ħılduħdan şoñra girü Bağdâd'a geldüklerinde Defterdâr İskender Çelebi şalb eylediler. (D ve TK'de "olındı") Bu eyyâmda 'Acem'den ħaber geldi ki şâh varup Şâm-ı (TK'de "Şenb-i") Ğazân'daki topları alup Ulama'yı Van Ķal'ası'nda ħişâr eylemiş. Oña (D ve TK'de "Aña") binâ'en pâdişâh ħazretleri girü 'Acem'e müteveccih olup Tavuħ Kerkük [Y45^a] ħavâlisinde olan Gökdepe ve Altunköpri yurtunda Erbil Ħâkimi B (55^{a/10-17}) Y (44^{b/13-45^{a/1}}) D (164^{b/8-12}) TK (79^{a/32-35})

maḥallde ‘asâkir-i [TOK⁵²] İslâm’a bir zarar iriştürmek fikrine nâzır idügi ma‘lûm olup andan dâne-i in‘âm u ihşân birle der-i devlete da‘vet olup kelle-i bî-devletlerin şafḥa-i rûzgârdan tırâş eylediler. Ve anlara tâbî‘ kıla‘ u kûrâ memâlik-i ‘Osmâniyye’ye ilḥâk olındı. Ba‘dehü ḥâzret-i Sulṭân Süley-mân Kürdistân vilâyetinde Şehrîzor derbendinde olan ḳaviyyü’l-esâs Ḥu-ftiyân nâm ḳal‘aya teveccüh olup Şâhmârân Şahrâsı nâm ḳazâda ‘Ayn-ı Şemşâ’da nüzûl olıncaḳ zıkr olan ḳal‘a-i Ḥuftiyân’uñ miftâḥın Şehrîzor ḥâkimi olan Beke-i Erdelân kendü ḳarındaşı Emîr Sührâb ile gönderüp ve ol daḫi gelüp Dûdân (دودان) ve Ḥarrân (حران) ve Sürçe (سرچه) [TOK⁵³] ve Şemrân (شمران) ve Serüçek (سروچك) ve Nevi (نوی) ve Meysala (ميصله) ve Zâlem (ظالم) ve Velki (ولكى) nâm ḳal‘alaruñ anaḫtarların getürüp teslim eyledi. Andan soñra pâdişâh-ı şehriyâr ḥâzretleri Şehrîzor-ı şa‘bü’l-mürürü ‘ubûr idüp elsine-i enâmda nâm-ı gül-günla iştiḥâr ve âb-ı nil-günla iftiḥâr bulan ḳal‘a-i Gülgün cânibine müteveccih olup derbendleri şu‘ûbetinden hezâr zahmetle ol ḫışn-i metînüñ şahrâsına vuşûl bulıcaḳ anuñ begi daḫi muṭı‘ olup miftâḥın teslim eyledi.

Ol maḥallde Süleymân Paşa diyâr-ı Mışır’dan gelüp der-i devlete vuşûl buldı. Daḫi ḫudâvendigâr-ı sa‘âdet-âşâr sene-i merḳûme ‘ıyd-i Uḫḫiyyesin [12 Haziran 1535] ol mevzi’de idüp daḫi medâr-ı merkez-i [TOK⁵⁴] Kı-zılbaş olan ḳal‘a-i Şârim Şahrâsı’na andan âb-ı Çaḡto (چغتو) ve âb-ı Naḡto (نغتو) nâm nehreyn ki iki şu ortası dimekle ma‘rûfdur, ol maḥalle nüzûl olındı. Andan ḫaber geldi ki şâh-ı âşüfte-ḫâl dört ay mıḳdârı Ulama’yı Van Ḳal‘ası’nda muḫâşara idüp hiç nesne idemeyüp yine ḳoyup gitdi. Zirâ ümerâsından çendân muşâdaḳat bulmaduḫı eclden nâçâr ḫile vü ḫud‘aya âḡâz itmekle Emîr Şeyḫ bin Emîr Ḥüseyn’i ve eşik aḡası nâm kimesneleri ilçi idüp gönderdi. Şârim-i mezbûrda gelüp pâdişâha mülâķi olduḫlarında kelimâtları ma‘lûm olıcaḳ böyle cevâb virildi ki “Adüya mühlet ve zâlîme şefeḳat bâḫıldur. Anuñ ḳal‘ı [TOK⁵⁵] ve ḳam‘ı benüm zât-ı ḡazanfer-şavle-tüme lâzım bel vâcibdür. Hemân vaḳtine ḫâzır olsun!” didiler. İlçi-i mezbûr cevâb-ı mezkûrı varup şâha edâ eyleyicek girdâb-ı felâketde ser-geşte-i hevâ olup hemân mürḡ-i rûḫ-ı bî-fütûḫın çengâl-i şâḫin-i ecelden ḫalâş itmek-i çün livâ-yı nuḫüset-nümâsını İsfahân’dan yaña çeküp gitdi. Bu ḫaber ḫudâ-vendigâra ma‘lûm olunduḫda göçüp nâḫiye-i Gilân ve ḳaşaba-i Merâḡım ve

küh-ı Sehend dibinden ve Tebriz kurbından¹ Sa'dâbâd'a varılıp anda şâhuñ kandeligi ma'lûm olınuş fi'l-hâl İbrâhîm Paşa tûğ ve tabl ve 'alem bâ-sipâh hayl ü haşemle İşfahân'dan yaña irsâl olındı. 'Aķabince sulţân-ı 'âlem-penâh [TOK⁵⁶] dağı 'asâkir-i nuşret-destgâhla göçüp Bostân'a ve ħal'a-i Yegân'a ve bir niçe günden soñra yine ħaşaba-i Dergezîn'e varup şâh-ı nekbet-ef'âlün keyfiyyet-i ahvâli tefahhuş olınduğda vücûdıyla 'ademi 'ale's-sevî olıcaķ pâdişâh-ı zıllullâh ħazretlerinüñ âbâ vü ecdâdlarınuñ tabâyı' u şanâyı'leri kaçanı ħođmaķ ve zebûnı öldürmek 'âdetleri olmamağın 'İrâķ-ı 'Acem ve Âzerbaycân memleketinüñ âb-ı rûyı olan Dergezîn ve Süc'âs ve Sulţâniyye ve Miyâne ve Serâve ve Erdebil ve Merâğım ve Uşnî ve Urmî ve Ĥüsrev-şâh ve Tebriz ve Şüfyân ve Merend ve Naĥcivân ve Ĥoy ve Erciş ve Van cümlesi 'asâkir-i âteş-fürüz ve leşker-i memleket-süz ile nehb ü ħâret olınuş ħarâb u yebâb [TOK⁵⁷] eylediler. Andan soñra pâdişâh-ı İslâm a'lâm-ı nuşret-encâmıla 'avdet idüp girü Tebriz'e ve andan Ahlât'a müteveccih olduğı şâha ma'lûm olıcaķ "Eyyâm-ı fırsatdur!" deyüp ħarındaşı olan Elkâs'ı ve Bahâdır-leng nâm Ķızılbaş'ı bir niçe biñ evbaşlar ile 'asker-i zafer-rehberün ardınca gönderüp gelüp Silisre sancağı begi olan Sinân Beg'i başıcaķ Diyâr-bekr Beglerbegisi Meĥammed Paşa niçe biñ 'asker ile irsâl olınuş varduğklarında leşker-i bed-aĥter muķâbeleye ħâdir olmaduğından şâhlarından yaña

1 Şir 'atebe-i sa'âdet-destgâha ... Beke-i Erdelan kendü (T'de "kendü" yoktur.) ħarındaşı Emir Sührâb ... Velki (T'de "والكى") nâm ħal'aların anaĥtarların (T'de "miftâĥların") getürüp teslim eyledi. Andan ... nesne idemeyüp yine (T'de "yine" yoktur.) ħoyup gitti. Zirâ ümerâsından ... ħazanfer-şavletüme lâzım bel (T'de "lâzım ve") vâcibdür. Hemân vaĥtine ... ħaber ĥudâvendigâra (T'de "ĥudâvendigâr ħazretlerine") ma'lûm olınduğda ... ve Tebriz kurbından TO T (66^{a/12-24}); Şir'den serkeşlik evzâ'ı müşâhede olmağın (TK'de "olınmağın") dâne-i in'âm ile şayd olınuş der-i devlete geldükdē el öpdüği zamânda ħaĥlanup Erbil ve Ĥarîr ve Dîvin ve sayir memâlik-i maĥmiyye gibi taşarruf olınuş vilâyet-i mezbûreye beg ve ħal'alarına dizdâr ve ĥişâr eri ta'yin olınuş eţrâf-ı cevânbide olan 'asâkir-i manşûre bi'l-cümle [TK79^b] anda cem' olup Ĥuftyân Ķal'ası'na geldükdē Beke Beg'ün 'ubüdiyyet-nâmesiyle ilçi şeklinde ħulavuzı gelüp Şehrizol'a ħarib varıldığda mezbûr Beke'nün ħarındaşı Sürĥâb Beg'le cümle ħilâ'ınuñ kilidîn gönderüp hemîn Ĥuftyân Ķal'ası mîriye zabĥ olınuş bâĥsîn mezbûra in'âm idüp Gülgün Ķal'ası'na varıldığda anuñ begi dağı kilidiyle bâb-ı sa'âdete gelüp girü şâhibine in'âm olınuş ol menzilde 'ıyd-i Ķurbân (TK'de "Ķurbânı") şâdmânlık ile vâĥi' olup ve Mısr'dan ma'zûl Süleymân Paşa anda gelüp [D165^a] dest-bûs-ı ĥümâyûnla müşerref oldı. Andan Gürân Şaveh (Y'de "Şâh") semtinden Deryâz ülkesine varılıp ve Şârim-oğlı gelüp pây-bûs-ı ĥümâyûnla müşerref olup 'inâyet-i şâhâne ile behremend olduğdan soñra iki şu-arası dimekle ma'rûf Ķađto ve Nağto (TK'de "جعتن و جعتن") iki şu arası menziline irişildükdē şâh Van muĥşarasında iken ĥudâvendigâr-ı kâm-gâr ħazretlerinüñ teveccühi ħaberin alup (TK'de "ħaberin işitükdē") kaçup gitdüği ħaber gelüp Merâğa'ya varıldığda Emir Şeyĥ bin Emir Ĥüseyn ve eşik ağası şâh cânibinden [B56^a] ilçilikle gelüp tazarru'ına muķayyed [Y45^b] olınmayup "Er ise meydâna gelsün!" diye cevâb virilüp ilçiler (TK'de "ilçisi") şâhlarına varduğda şâh İşfahân'a kaçup gitdüği ħaber gelüp (Y'de "ve sene toĥuz yüz kırĥ [iki] [942] Muĥarrem'inde" [Temmuz 1535]) pâdişâh ħazretleri Merâğım (TK'de "Merâğa") ve Meĥend'den (Y'de Sehend'den) ve Gilân ħavâlisinden Tebriz kurbında B (55^{b/1}-56^{a/4}) Y (45^{a/2}-45^{b/3}) D (164^{b/13}-165^{a/6}) TK (79^{a/36}-79^{b/8})

kaçdılar. Leşker-i İslâm yetişüp niçelerin helâk ve kal'a-i Erciş'i hırâb ve eṭrâfların ihrâk eyledüklerinden sonra yine dönüp pâdişâha mülâkî olmak ümmidinde iken [TOK⁵⁸] şâh-ı dâlâlet-âşâr gelüp irişüp paşa-yı mezbûr daḥi şahrâ-yı veḡâda mevc-i tîḡ-ı mîḡ-ı şihâb gibi cûş idüp bir mîqdâr ceng olunduḡdan sonra keşret-i a'dâdan paşa nev'â ihtirâz idüp andan pâdişâh cānibine 'azm eylediler. Şâh-ı bed-râh ardlarına düşüp irdükde Ḥamîd-ili Begi Pervâne Beg bir niçe dilâverler ile ḥamiyyet-i dîn-i İslâm deyü dönüp şâh-ı gümrâha kılıç urup niçe ḡallâşları helâk eyledükden sonra zîkr olan Pervâne Beg'i tutup alup gitdiler. Pâdişâh ḥazretleri işitdükde yine ol cānibe revâne olunmaḡa ḡaşd eylediler. Lâkin şâhuñ çıkup gitdüḡi ma'lûm ve evân-ı şitâ irişdüḡi mefhûm olup andan ol cānibi [TOK⁵⁹] Ḥâcî Beg'e sipâriş eylediler. Andan ḥazret-i sulṡânü'l-İslâm 'avdet idüp ḡona göçe Âmid'e gelüp andan Rûhâ'da ba'zı mevâzi'-ı şerifleri ziyâret eyledükden sonra sene-i mezbûre Receb'inüñ on üçünde [7 Ocak 1536] gelüp dâru's-salṡâna İstanbul'a nüzûl eylediler. Ba'dehû ḥudâvendigâr ḥazretleri İbrâhîm Paşa'dan nâ-sezâ ba'zı aḡvâl [T66^b] şudûr bulduḡi eelden sene-i mezbûre Ramazân'ınuñ yigirmi ikinci gicesi [15 Mart 1536] getirüp Sarây-ı 'Âmire'de ḡatl idüp ḥazâyin ve mâ-melekin zabṡ eylediler.¹ Andan vezâreti Ayas Paşa'ya virdiler.

1 Y46^ada derkenarda yazılı not:

Zîkr-i sebeb-i ḡatl-i İbrâhîm Paşa

Evvelâ rûḡânisi evâyil-i ḥâlide Muşḡaf-ı şerife ve kütüb-i fîḡha ve sâyir fûnûna dâyir bir nüşḡa gerek kendüye ihdâ veyâḡûd bir kimesnenüñ elinde muṡâlâ'a iderken görse be-her-ḡâl ikrâmen ḡıyâm ve ṡa'zîmen başı üzre dutup ba'dehû şadr-ı sinede vâfir zamân bükâ ider idi. Vaḡtâ ki Şarḡ Seferi'ne serdâr naşb olunup taḡvîl-i ṡabî'at ve sū-i ḡarîne mülâkî olmaḡın bir Muşḡaf-ı şerif ki Şeyḡ ḡaṡṡı iledür, sulṡâna hedıyyedür diyenlere 'unf ü âzâr ve benüm bî-nihâye Şeyḡ ve sâyirler ḡaṡṡlarıyla Muşḡaf'um çokdur, ben vıreyüm sizlere deyü 'ıyâzen billâh yanına getürdiklerine daḡi râzî olmayup redd ider idi.

Biri daḡi Üsküdar'dan ḡareketleri günden sonra ordu-yı 'askerde dellâllara ser-'asker sulṡân şöyle fermân-ı hümâyün buyurdılar deyü nidâlar idüñ deyü te'kîdini merḡûm defterdâr-ı ḡayr-ḡ'âh-ı dîn ü devlet İskender Çelebi orduda istimâ' idicek dellâlları çadırına getürdüp "Bre bâḡıllar bir 'askerde ki mülk olmaya anuñ nâm-ı şerifleri böyle yâd olunmaz. Serdâr-ı ekrem ḡazretleri deyü nidâ idüñ. Sulṡân lafzını ṡayy idüñ." deyü tenbîhi serdârüñ ma'lûmı olduḡda irtesi sene Sulṡân Süleymân Bağdâd'a teşrif buyurduḡları gün ḡarâz-ı merḡûmeye binâen niçe bühtân inhâsıyla ol pîr-i mazlûmı sūḡda şalb idüp senesi tamâmında kendüsine mücâzât olındı.

Birisi daḡi paşa-yı mezkûrûñ imtidâd-ı vaḡtde kendüsinden niçe evzâ'-ı ḡabîḡa vuḡṡ'ını ba'zı bî-ḡarâz ḡayr-ḡ'âh muḡarrebîn pâdişâh-ı maḡfûra inhâ ve ḡavâriḡ-ı 'âde niçe vaz'-ı nâ-sezâsını pâdişâh ḡazretleri daḡi müşâhede ve merḡûm İskender Çelebi mâddesinden kendüye be-ḡâyet dil-ḡir olup bir gün ḡalvet-i ḡaşşalarında mezkûra dırlar ki 'alâ ṡarîḡi't-tercibe "Lala benüm derünümün bir şey geḡer. Ammâ be-ḡart-ı ân ki senüñ de derününde muzmerr olanı ketm ü ihfâ itmesin." didükde hemân "Buyuruñ." dir. Pâdişâh dir ki "Benüm saña olan meveddetimüñ iḡtizâsı üzre sikkenüñ bir cānibine Süleymân bin Selim ve ol bir ṡarafına Vezir İbrâhîm yazdırmaḡla beyne'n-nâs sikkeyi mermerde ḡazdırmak irâde iderüm." diyince ol vezir-i ḡâfil "Hüve'l-murâd pâdişâhum işâbet buyurursız." deyü mücerred bu vaz'ı iltifât anluyup ḡirmen-i 'ömrin ber-bâd eyledi. Ba'de'l-ḡatl nüdemâya buyururlar ki "Ben İbrâhîm'i

Ve muḳaddemâ Ḥayreddîn Paşa ki ṭonanma-i hümayünla deryâya çıḳup diyâr-ı Mağrib'de Tûnus şehrini 'Arab elinden alup gemilerin ḳaraya çekmişdi, [TOK⁶⁰] Tûnus'un emîr-i 'atîḳi İspanya'ya varup istimdâd ṭaleb eyledükde İspanya daḫi cemî'-i küffâr ṭavâyifi¹ mu'âvenetiyle bir 'azîm ṭonanma ihrâc idüp ve Andirya Ṭori'yi serdâr eyleyüp Tûnus'da Ḥayreddîn Paşa üzerine gönderdi. Gelüp irişdüklerinde müşârun-ileyh paşa nev'â mağrûr olup ihmâl eylemegin küffâr-ı füccâr ḥod yetmiş seksen biñ mıḳdâr olup paşayla ehl-i İslâm ancak yedi sekiz biñ mıḳdâr vardı. Eyle olıcaḳ 'asâkir-i İslâm Ḥaḳḳ -*celle ve 'alâ*-ya tevekkül ve ḥazret-i Risâlet'e tevessül eyleyüp daḫi küffâr-ı ḥâk-sâr ile muḳâbele oldılar. Muḥkem ceng olunup yigirmi biñ mıḳdâr a'dâ-yı İslâm ḥâke düşüp ve iki biñ mıḳdâr ehl-i İslâm'a [TOK⁶¹] şehâdet müyesser olıcaḳ paşa-yı şâhib-rây ḥişâra mürâca'at

salṭanata şerik itmege ḳabûl, ol bizi ḳabûl itmedi. Ğalibâ bu devlet şirket ḳabûl itmedügiyçün." deyü buyurmışlardır. Rahimehümüllâh.

- 1 anda şâhuñ ḳandelîḡi ma'lûm olunup ... sultân-ı 'âlem-penâh daḫi (T'de "daḫi" yoktur.) 'asâkir-i nuşret-destgâhla göçüp ... muḳâbeleğe ḳâdir olmaduğından (T'de "olmaduğı eclden") şâhlarından yaña ḳaçdılar. (T'de "Ve") Leşker-i İslâm yetişüp ... veğâda mevc-i tüğ-ı (T'de "ve") miğ-i şehâb gibi cüş idüp ... şâh-ı bed-râh (T'de "bed-rây") ardlarına düşüp irdükde ... Sarây-ı 'Âmir'e'de ḳat idüp (T'de "eylediler") ḥazâyin ve mâ-melekin ... gemilerin ḳaraya çekmişdi, (T'de "mezbûr") Tûnus'un emîr-i 'atîḳi İspanya'ya ... küffâr ṭavâyifi TO T (66^{a/25}-66^{b/3}): fi'l-ḥâl İbrâhîm Paşa'yı tüğ u 'âlem ve sipâh u ḥaşem ile şâh ardınca gönderüp bu ešnâda Kızılbaş'dan dil ṭutulup haber alınmağla ḥudâvendîğâr-ı kâm-gâr ḥazretleri daḫi düşmen ṭalebine yürüyüp Bostân'a ve ḳal'a-i Yegân'a ve bir niçe menzilden soñra girü ḳaşaba-i Dergezin'e varup düşmen ele gelmemek ile 'avdet olunup Van ve Bidlis cânibine geldükde girü şâh-ı gümrâh 'âsker-i manşürenüñ yararlarıyla (Y'de "manşürenüñ 'âḳabince ilğar idüp ve ba'zı Sürh-ser nâ-bekârlarıyla") Van üzere Ulama ve Diyârbekr Beglerbegisi Mehemmed Paşa'ya ḥamle idüp ve ḥudâvendîğâr-ı kâm-gâr ḥazretleri Aḫlât semtinde olmağın zıkr olan beglerbegi ḳâdir olduḳça ḳalışup külliyye (Y'de "çalışup lâkin") leşker-i Diyârbekr Aḫtimâr semtinden cânib-i hümayûna müteveccih olduklarında 'âḳabda düm-dâr (Y'de "ṭundar") olan Silisre sancağı begi Sinân Beg düşmene giriftâr olup bu ḫâletde mezbûr beglerbegiye bir mıḳdâr ḳapu ḫalkı meded ṭariḳiyle gönderilüp irişdükde biriküp şâha ḫücum itdüklerinde sipâh-ı nuşret-şi'âra ṭâḳat getürmeyüp ṭâyife-i Kızılbaş girü kenâra çekilüp nâ-bedid olmuşlar. Girü beglerbegi-i mezkûr gelüp ordu-yı hümayûna Aḫlât'da mülḫaḳ olup [B56^b] bu zamânda Ḥamîd-ili Begi Pervâne Beg'i ḡaflet ile düşmen alup gitti. Sa'âdetlü pâdişâh tekrâr üzerine varup Tebrîz'i (D ve TK'de "Tebrîz'de") ḳışlamaḳ niyyetin itdükde dükeli Kürdistan begleri [Y46^a] 'arż-ı 'ubüdiyyet yazup Diyârbekr beglerbegisi cânibinden (Y'de "ile") bildürdiler ki "Sa'âdetlü pâdişâh ḡazâ niyyetine Ḳoşṭañniyye cânibine buyurmaḳ münâsibdür. Kızılbaş ise oḳlanmış geyigimizdür. Ḳanḳı şâhrâya ḳaçarsa ḫalâş olmaz. Şabr evlâdur." deyü ma'rûz olınduḳda fi'l-vâḳi' İrâḳ-ı 'Arab'dan ḡayri Bidlis ve Aḫlât ve Aḫtimâr ve Ḥakkârî ve Muş ve Ḥıms ve 'Adilcevâz fetḫ olunup [D165^b] evvelâ Bidlis zıkr olan sancaḳlar ile Ulama'ya (TK'de "Ulama") beglerbegilik üzere virilüp pâdişâh ḥazretleri Diyârbekr'e geldükde girü Ḥâcî Beg'i Bidlis serḫaddinde ḳonulup ve Ulama'ya Ḳaraman'da yüz biñ aḳça arpalık virilüp sa'âdetle pâdişâh-ı 'âlem-penâh Rûhâ ve Aṭana ve Ḳaraman ve Germiyan yolundan sene-i mezbûre Receb'inüñ on üçüncü günü İstanbul'a dâḫil olup ba'deḫü Ulama'ya Rümilî'nde sancaḳ virilüp sene-i mezkûre Ramazân'ınüñ yigirmi ikinci gününde Vezîr İbrâhîm Paşa'yı Sarây-ı 'Âmir'e'de ḫıyânet fehml olınduğına binâ'en ḳat idüp ve cümle emvâlîn zabṭ buyurup yerine Ayas Paşa vezîr-i a'zam oldu. Bu eyyâmda Ḳapudan Ḥayreddîn Paşa Tûnus'ı alup fetḫ u zabṭ itmiş iken [B57^a] emîr-i 'atîḳi Cüvân Ḥasan nâm begi İspanya cânibine varup mezbûr İspanya daḫi cemî' küffârûñ B (56^{a/4}-57^{a/2}) Y (45^{b/4}-46^{a/15}) D (165^{a/7}-165^{b/7}) TK (79^{b/8-23})

eyledükde içinde on biñ mıkđār Frenk maħbūsı vardı, bendlerinden ħalāş bulup ve paşaya ‘aşı olup ƙal’aya ƙoymaduklarında ehl-i İslām’a şikestelik ħāşıl oldu. Paşa-yı mezbūr şehrūñ bir cānibinden tevābi’iyle ƙıƙup beriyyeye düşüp niçe ħatunlar ve ƙızlar ki aşlā gün görmemişlerdi, küffār ƙorƙusından anlar daħi paşa ardınca nār-ı zār ile yanup yaƙılıp hezār zaħmetle gelüp Bedr-i ‘Annāb’a irişdiler. Paşa-yı merƙūm muƙaddemā anda on altı pāre ƙadırga baturmuşdı. Fi’l-ħāl ‘alā sebīli’l-isti’cāl yanında olan dilāverler [TOK⁶²] ile ol gemileri ƙıƙardılar. Andan cümle içlerine girüp sâbıkā ħükm itdüğü Cezāyir’e girdiler. Varduklarında gemileri muħkem yarağla ƙoldurup andan İspanya’nuñ Mayorƙa nām bir ƙal’ası üzerine düşüp göz açdırma-yup ƙop-ı pūr-āşübla döğüp cebren ve ƙahren ƙal’ayı feth eylediler. İçinde olan ricāl ü nisāyı ve māl ü menālî gemilere ƙoldurup alup yine Cezāyir’e geldiler. Ba’deħü Cezāyir-i mezkūr ħıfziyçün yarar ādemler ƙoyup andan paşa-yı zevi’l-intiƙām ol on sekiz pāre ƙadırga ile İstanbul’a gelüp ƙarār idüp deryā yüzinde küffār-ı ħāk-sāra bunuñ gibi niçe dürlü Baƙtāl Ğāzī oyunların şalup renkler virmişdür ki [TOK⁶³] taħrīr ve beyāna ƙābil degildir.

Böyle olduƙdan soñra pādişāħ ħazretleri sene ƙoƙuz yüz ƙırƙ üç [943] Cemāziye’l-evvel’inüñ sekiziydi [23 Ekim 1536] ki maħrüse-i İstanbul’dan ƙışlamak içün Edirne’ye müteveccih oldılar. Bir niçe gün anda şayd u şikār idüp sene-i mezbūre Şevvāl’i evāħirinde [Nisan 1537] yine İstanbul’a mürāca‘at eylediler.¹

1 ve Andirya Tōri’[yi] (T’de “Tōri’yi”) serdār eyleyüp ... ħazret-i Risālet’e tevessül eyleyüp (T’de “Tūnus’da”) daħi küffār-ı ħāk-sār ... Frenk maħbūsı vardı. (T’de “olup”) Bendlerinden ħalāş ... cānibinden tevābi’iyle (T’de “tevābi’iyle”) ƙıƙup beriyyeye düşüp niçe ħatunlar ve ƙızlar ki aşlā (T’de “aşlā”) gün görmemişlerdi, küffār ... hezār zaħmetle gelüp (T’de “hezār zaħmetle gelüp”) yoktur.) Bedr-i ‘Annāb’a irişdiler. Paşa-yı merƙūm ... ƙıƙardılar. Andan (T’de “der”) cümle içlerine girüp sâbıkā ħükm itdüğü Cezāyir’e girdiler. Varduklarında gemileri (T’de “gemilerin”) muħkem yarağla ƙoldurup andan İspanya’nuñ Mayorƙa nām bir ƙal’ası üzerine (T’de “Mayorƙasına varup”) düşüp göz açdırma-yup ƙop-ı pūr-āşübla döğüp cebren ve ƙahren ƙal’ayı feth eylediler. İçinde olan ricāl ü (T’de “ve”) nisāyı ve māl ü (T’de “ve”) menālî gemilere ƙoldurup alup yine Cezāyir’e geldiler. Ba’deħü Cezāyir-i mezkūr ħıfziyçün (T’de “Cezāyir’i ħıfz idüp”) yarar ādemler ƙoyup andan paşa-yı zevi’l-intiƙām (T’de “ħaşm-intiƙām”) ol on sekiz (T’de “altı”) pāre ƙadırga ile İstanbul’a gelüp ƙarār idüp deryā yüzinde küffār-ı ħāk-sāra bunuñ gibi niçe dürlü (T’de “niçe bunuñ gibi”) Baƙtāl Ğāzī oyunların ... İstanbul’a mürāca‘at eylediler TO T (66^{b/3-14}): Ĥayreddin Paşa ĝāfil iken seksen biñ mıkđarı kâfirler ile (B’de “kâfirleriyle”) üzerine varup āğāħ olduƙda İslām leşkeri ancağ on biñ mıkđarı iken girü üzerlerine hücum idüp ĝalebe itmiş iken aħşām olmağın ƙal’aya çekildüklerinde ittifaƙā on biñ mıkđarı kâfir esiri ki ƙal’ada idi, fırsat bulup ƙal’ayı [Y46^b] kâfire virmek şüretinde Ĥayreddin Paşaya ‘işyān ve tağallüb (Y’de “ve tağallüb”) yoktur.) şeklin gösterdikleri eelden iç ƙal’a elden ƙıƙduğı içün Ĥayreddin Paşa

Def'a-i sâbi'a: Pâdişâh-ı İslâm *-naşarahullâhu ilâ yevmi'l-kıyâm-* hazretleri yine cihâda niyyet idüp ve muḳaddemâ ṭonanma-i 'âlî ihrâc olunup Ḥayreddîn Paşa ve Luṭfî Paşa ile deryâya irsâl olındı. Ba'dehü' sene-i mezbûre Zi'l-ḥicce'sinüñ yedinci günü [17 Mayıs 1537] ḥazret-i sulṭân-ı selâṭin guzât-ı muvahḥidîn ile a'dâ-yı İslâm için İstanbul'dan [TOK⁶⁴] çıkup küffâr-ı füccâr cänibine teveccüh-i hümâyün gösterdiler. Mürür-ı eyyâmla Avlonya'ya vuşul bulduklarında deryâdan ṭonanma-i hümâyün daḥi gelüp irişdi. Eyle olicaḳ pâdişâh ḥazretleri anda yaylaḳa çıkup oturduklarında² [Y47^a] ol cänibde olan Arnavud 'aşilerine aḳın buyurdılar. Bundan soñra Luṭfî Paşa'yı Rümilî serverleriyle Pulya cänibine gönderüp varduklarında Pulya diyârınıñ ḥaylî memleketin Otranda ile³ Gelibolı'nuñ mâbeynin urup ve yaḳup yıḳup ḥarâb eylediler. Muḳaddemâ⁴ ṭonanma-i hümâyün Körföz BoḒazı'ndan geçerken azıḳ gemilerinden birini Körföz Hışarı'ndan urup helâk eylemişlerdi. Ve daḥi Venedik'den [TOK⁶⁵] kırḳ päre ḳadırğa ṭonanma-i hümâyün üzerine hücum eylemegin Ḥayreddîn Paşa âḒâh olup gelüp ṭop-ı pür-âşubı üzerlerine ḥavâle idüp beş päre ḳadırğasın alup bâḳisi firâr ile Körföz'e gitmişlerdi. Binâ'en 'alâ hâzâ pâdişâh ḥazretleri ḒaḒab idüp ve Luṭfî Paşa irsâl olunup varup Körföz'i muḥâşara eyledi. Ve ol 'azîm

şehrün bir küşesinden beriyye cänibine sene ṭoḳuz yüz kırḳ ikide varup şehrde olan Müslimânlaruñ bâkire kız (D ve TK'de "kızları") ve 'avretleri ekşeriyâ kâfire esir olmamak ḥavfindan ḩaçup beriyyede helâk olup ve Ḥayreddîn Paşa müdebbir kimesne olmaḒın muḳaddemâ sevâḥil-i baḥrden Bedr-i 'Anâ (D ve TK'de "Ġanâ") nâm mahallde on sekiz päre ḳadırğa deryâya baṭırup ḩıfz itmiş idi. Ol zamanda zikr olan ḩadırğalar ḩıḩardılup ve yelken idüp Cezâyir'de yurt idindüḒi ḩal'aya varup ve gemilerin gereḒi gibi ṭop u tüfeng ve yaraḩ ve levâzımla donadup İspanya tevâbi'inden Mayorḩa nâm ḩal'a üzerine varup cebren ve ḩahren alup ve mâl ü menâl ve esir-i bi-şumar ḩıḩardup girü Cezâyir'e gelüp ve Cezâyir ḩıfzı evvel yarar âdemler ḩoyup kendüsü İstanbul'a geldi. Bu evḩâtda sene ṭoḳuz yüz kırḳ üç Cemâziye'l-ıccel'inüñ on sekizinci günü ḩudâvendigâr-ı kâm-gâr ḩazretleri Edirne'ye şikâra varup sene-i mezbûre Şevvâl'inüñ [B57^b] evâḩirinde girü gelüp serir-i ḩilâfetde müstekarr oldılar B (57^{a/2}-57^{b/1}) Y (46^{a/16}-46^{b/14}) D (165^{b/7-18}) TK (79^{b/24-33})

- 1 Pâdişâh-ı İslâm ... irsâl olındı. Ba'dehü TO T (66^{b/14-15}): Ki 'avn-i İllâhi ile Körföz muḥâşarasına (D ve TK'de "teveccüh-i hümâyün") buyurılup Ḓazâyâ 'azm-i (TK'de "azm ü") cezm olındı. (D ve TK'de "Ve") Muḳaddemâ (B'de "buyurılup Ḓazâyâ 'azm-i cezm olındı. Muḳaddemâ" yoktur.) ṭonanma-i [D166^a] hümâyünla Luṭfî Paşa ve Ḥayreddîn Paşa varup ve ḩudâvendigâr ḩazretleri daḩi B (57^{b/1-3}) Y (46^{b/15-17}) D (165^{b/19}-166^{a/1}) TK (79^{b/33-34})
- 2 ḩazret-i sulṭân-ı ... füccâr cänibine teveccüh-i hümâyün gösterdiler. (T'de "füccâr için sefer-i hümâyüna revâne oldılar") Mürür-ı eyyâmla Avlonya'ya (T'de "Avlonya") vuşul ... oturduklarında TO T (66^{b/15-17}): İstanbul'dan çıkup mürür-ı eyyâmla Avlonya[ya] varduḩda ṭonanma-i hümâyün gelüp irişüp ḩudâvendigâr ḩazretleri yaylaḒa çıkup oturup B (57^{b/3-5}) Y (46^{b/18-19}) D (166^{a/2-3}) TK (79^{b/34-35})
- 3 varduklarında Pulya diyârınıñ ḩaylî memleketin Otranda ile TO T (66^{b/17-18}): ve düşmen B (57^{b/7}) Y (47^{a/2}) D (166^{a/4}) TK (79^{b/36})
- 4 ve yaḳup yıḳup ḩarâb eylediler. Muḳaddemâ TO T (66^{b/18}): ḩarâb eyleyüp ve bir defa B (57^{b/7}) Y (47^{a/3}) D (166^{a/4}) TK (79^{b/36})

toplar ile hişâr-ı üstüvârı döğmege âğâz eyledi. Bu cânibde hüdâvendigâr-ı a'zam yaylağdan¹ Depedelen'e [TK80^a] ve andan² Delvine'ye (دلونه) andan zikr olan Körföz muğâbelesine varup karar eylediler. Luṭfi Paşa ve Ḥayreddin Paşa ârâm itmeyüp muttaşıl gice ve gündüz döğüp gâziler daḥi eṭrafını yakup yıkup hiçbir yerden azık [TOK⁶⁶] gelmege imkân olamamağın küffâr-ı füccâr zebûn olmışdı. Bu eşnâda Françise³ cânibinden on iki pâre qadırğa ile Baron nâm qapudan gelüp irmegin ve evân-ı şitâ irişmegin qal'a-i mezbûrdan ferâğat olunup topları ve meterisleri yine gemilere qoyup⁴ Luṭfi Paşa'yla İstanbul'a gönderdiler.⁵ Ḥayreddin Paşa seksen pâre qadırğa⁶ ile Venedik adalarına varup EGINE (اكنه) ve Merted (مرتد) ve Bara (باره) nâm qal'alari ḍarb u ḥarble⁷ alup ve Nakşa (نقشه) ceziresin kesime kesüp andan Bukne (بوكنه) alup bu hişârlardan lâ-yu'add ve lâ-yuḥşâ esîrler çıkup gemiler mâ-lâ-mâl olup ol cezireleri ve vilâyeti ḥarâb u yebâb eylediler. Ve andan sâlim ü gânim 'avdet olunup gelüp İstanbul'da karar [TOK⁶⁷] eylediler. Ol esârî Beşikqaya'da çıkarup gâyet-i keşretinden kimi iki yüz ve kimi üç yüz aqçaya nihâyet a'lâsı beş yüz aqçaya satıldı. Andan pâdişâh ḥazretleri sene toquz yüz kırık dört [B58^a] [944/1537] idi ki devlet ü sa'âdetle gelüp İstanbul'a vuşul buldılar.⁸

Def'a-i şâmine: Sulṭânü'l-İslâm ve'l-Müslimin ḥazretleri yine niyyet-i

- 1 azık gemilerinden ... Luṭfi Paşa (T'de "ḥazretleri") irsâl olunup ... yaylağdan TO T (66^{b/18-21}): bir toplar urup azık gemilerinün birin helâk itdükleri için emr-i hümayünla Körföz Qal'ası muḥâşara olunup ve bu cânibde yaylağdan pâdişâh ḥazretleri B (57^{b/8-10}) Y (47^{a/4-6}) D (166^{a/5-6}) TK (79^{b/36-37})
- 2 andan TO B (57^{b/10}) Y (47^{a/6}) D (166^{a/6}) TK (80^{a/1}): - T (66^{b/21})
- 3 eylediler. Luṭfi Paşa ve Ḥayreddin Paşa ârâm itmeyüp muttaşıl gice ve gündüz (T'de "itmeyüp gice gündüz") döğüp gâziler daḥi eṭrafını yakup yıkup hiçbir yerden azık gelmege imkân olamağın (T'de "yer qomamağın") küffâr-ı füccâr zebûn olmışdı. Bu eşnâda Françise TO T (66^{b/22-23}): buyurdılar. Ve Luṭfi Paşa ve Ḥayreddin Paşa gice ve gündüz çalışup qal'ayı dögerken küffâr zebûn olup nâğâh Françe B (57^{b/11-12}) Y (47^{a/7-8}) D (166^{a/7-8}) TK (80^{a/1-2})
- 4 irmegin ve evân-ı şitâ irişmegin qal'a-i mezbûrdan ferâğat olunup topları (T'de "toplar") ve meterisleri yine gemilere qoyup (T'de "taḥmil idüp") TO T (66^{b/23}): irişüp evân-ı şitâ olup deryâ el virmeyüp ceng topları girü gemilere koyulup B (57^{b/13-14}) Y (47^{a/9-10}) D (166^{a/8-9}) TK (80^{a/2})
- 5 - TO T (66^{b/24}): Ve B (57^{b/14}) Y (47^{a/11}) D (166^{a/9}) TK (80^{a/3})
- 6 qadırğa TO T (66^{b/24}): gemiler B (57^{b/15}) Y (47^{a/11}) D (166^{a/10}) TK (80^{a/3})
- 7 ḍarb u ḥarble TO T (66^{b/24}): cebr ile B (57^{b/15}) Y (47^{a/12}) D (166^{a/10}) TK (80^{a/3})
- 8 Nakşa ceziresin ... ol cezireleri (T'de "cezâyiri") ve vilâyeti ḥarâb u yebâb eylediler. (T'de "idüp") Ve andan ... Ol esârî Beşikqaya'da çıkarup gâyet-i (T'de "Ol getürdükleri üsârî Beşikqayda") keşretinden kimi iki ... devlet ve (T'de "devlet ve" yoktur.) sa'âdetle gelüp İstanbul'a vuşul buldılar TO T (66^{b/24-27}): ḥarâb idüp mâl ve esîr-i bî-kıyâsla İstanbul'da Beşikqayası'na çıkup bir a'lâ esîr dört beş yüz aqçaya şatıldı. Ba'dehü pâdişâh ḥazretleri sene toquz yüz kırık (Y'de "kırık" yoktur.) dört idi ki ferr ü şükûh ile 'avdet idüp İstanbul'a dâhil oldı B (57^{b/16-58^{a/1}}) Y (47^{a/12-15}) D (166^{a/10-12}) TK (80^{a/4-5})

ğazâ idüp tavâyif-i müşrikîn ve fırça-i şeyâtinden K̄ara-Boğdan vilâyeti-nün voyvodası olan Petri¹ nâm pelid ki 'atebe-i 'âlem-penâha mütâba'at idegelüp âsüde-hâl iken 'işyâna kadem başup sâyir keferle ile ittifağ idüp hedm-i dîn-i İslâm hakkında eyyâm-ı furşata muntazır olduğu ma'lûm olıcağ pâdişâh-ı [TOK⁶⁸] dîn-penâh 'asâkir-i zafer-penâhla eşref sâ'atde çıkup 'azm-i küffâr eylediler.

Kaç²-ı menâzil ve tayy-ı merâhille² Pravadi kırbında Duna Bıñarı nâm mevzi'e vuşul bulduklarında öte cânibde 'adū-yı dîn-i İslâm 'asâkir-i şürey-yâ-nizâmıñ kudümün işitdükde zemîn-i tezellülde zebân-ı tazarru'la dergâh-ı sa'âdet-âşiyâna Unkura bin Tula (اونقره بن تولا) nâm kapucıbaşısın gönderüp kendüsi "Emr-i şerîf ne vechle şudür bula?" deyü muntazır olup turrardı. La'in-i mezkûr gelüp ahvâlin i'lâm eyledükde cevâb böyle şadır oldu ki "Küffâra mühlet ve a'dâya ruşşat virmek câyiz degildir. Anuñ izâlesi lâzım ve farzdur." deyü ilçiyeye yüz virilmeyicek ilçi dañi gidüp [TOK⁶⁹] varup voyvodasına cevâbı edâ eyledükde ol müfsid-i bî-dîn taht-ı eyâletinde olan mağhûru'l-ğalb ümerâ ve küberâsın cem' idüp³ ğuzât-ı zafer-encâmuñ me-merlerine Dera'san⁴ (درعشان) kırbında Podeşan⁵ dimekle ma'rûf bir küh-ı gerdün-şükûhuñ 'asîru'l-'ubûrında hendekler kazup ve kazıklar kaçup iki üç mîl mıkdârı zıkr olan tağ-ı pür-eşcârıñ ağaçların kırınıd idüp ol şahrâ-yı fezâda neberd-i kâr-zâr itmege muşır olup durduğı dergâh-ı sa'âdet-destgâha ma'lûm olıcağ pâdişâh hazretleri Baba'da âsüde-hâl olan Şaru Şaltık Sulţân ziyâretine varup tayif olduğdan sonra yürüyüp⁶ nehr-i Tuna iskelesi

- 1 Petru Rareş (ö. 1546): 1527-1538 ve 1541-1546 yılları arasında iki defa Boğdan (Moldova) voyvodalığı yapmıştır.
- 2 Sulţânül-İslâm ... hedm-i (T'de "hem-dem-i") dîn-i İslâm hakkında ... merâhil ile TO T (66^{b/27-29}): K̄ara-Boğdan voyvodası olan Petri nâm pelid muñ' iken 'işyân şüretinde evzâ' itmeğin sa'âdetlü pâdişâh define müteveccih olup B (58^{a/2-4}) Y (47^{a/16-18}) D (166^{a/12-13}) TK (80^{a/5-6})
- 3 cânibde 'adū-yı dîn-i İslâm ... böyle şadır (T'de "şadır" yoktur.) oldu ki "Küffâra mühlet (T'de "ruşşat") ve a'dâya ruşşat (T'de "mühlet") virmek câyiz ... küberâsın cem' idüp TO T (66^{b/30-33}): cânibden kâfir-i la'in mütezilül-hâl olup kapucıbaşısı olan [Y47^b] Unkura bin Tula (TK ve D'de "اونقره بن تولا") nâm kâfirî bâb-ı sa'âdete gönderüp "Emr-i hümayûna muñ'am." deyü tazarru' itdükde hîle idüğü ğâyete ma'lûm (Y'de "idüğü nâ-ma'lûm", D ve TK'de "idüğü ma'lûm") olmağın muğayyed olunmayup ilçisi girü varduğda mel'ün-ı mezbûr cemî-i leşkeriyle B (58^{a/5-8}) Y (47^{a/19-47^{b/3}}) D (166^{a/14-16}) TK (80^{a/6-8})
- 4 درعشان TO B (58^{a/4}) Y (47^{b/4}) D (166^{a/16}) TK (80^{a/8}): درعشان T (66^{b/33})
- 5 پودشان TO B (58^{a/4}): پودشان T (66^{b/33}) / پودشان Y (47^{b/4}) D (166^{a/16}) TK (80^{a/9})
- 6 küh-ı gerdün-şükûhuñ ... tayif (T'de "tâ'ib") olduğdan sonra yürüyüp TO T (66^{b/33-35}): kühdâ karar idüp ve 'asîru'l-'ubûr yerlerine ve etrâfında hendekler kazdırup ve iki üç günlük yolu etrâfından ağaçlarla çırpınd idüp ve kazıklar kaçdırup hilesi ma'lûm olduğda pâdişâh hazretleri Baba'da âsüde-hâl olan Şaru Şaltık Sulţân'ı ziyâret kılip andan B (58^{a/9-12}) Y (47^{b/4-8}) D (166^{a/17-19}) TK (80^{a/9-11})

İşhâkçı'ya varup sene-i mezbûre [TOK⁷⁰] Rebî' u'l-evvel'inün yigirmi dördüncü günü [31 Ağustos 1537] gemiler ile ihzâr olunan köprüden 'ubür idüp Kaḥve nâm şahrâya varup nüzül eylediler. Bundan sonra sipehsâlâr serverler 'umûmen ve ceyš-i nuşret-kîş huşuşan atları ve kendüleri âhene müstağrak olup ve şağ ve şol alaylar bağlanup yürüdiler. Dördüncü menzilde a'dâ vilâyetinde olan Burut nâm nehr-i 'azîmün kırbına nüzül olunup fi'l-hâl köprü [T67^a] vaz' olunup andan 'ubür olındukda Pervan (پروان) Şuyı nâm nehre daḥi vuşül buldılar. Ana daḥi cısr bağlanup geçildükden sonra düşmen-i menhûsuñ Aş Bâzârı nâm meşhûr bâzârgâhı şahrâsına varup nüzül olındukda Kırım cânibinden Şâhib Giray Hân [TOK⁷¹] yüz biñ mıkdarı Tatar-ı şabâ-refât ile gelüp vuşül buldılar. Andan sonra¹ meymene vü meysere şafflar ve alaylar² bağlanup İsrret (اسرت) kenârından³ ve Berayil (برایل) tarafından yürüyüp küffâr-ı bed-girdâra hücum olıcağ ol 'âşî ve bâğî olan melâ'ine ıztırâb düşüp daḥi dâmen-i mülki deşt-i beyâbâna şalıvirmek üzre olıcağ bir niçe biñ dilâverân ve mübârizân Yahyâ Paşa oğlu Meḥemmed Beg ile 'aḫablarınca revâne olunup andan pâdişâh ḫazretleri fetḫi şayd-ı 'anḫâya mûmâşil ve istihlâşî ḫal'a-i sipihre mu'âdil olan ḫal'a-i Seçav (سیچاو) şahrâsına varup nüzül eylediler. Eyle oludukdan sonra ḫışn-ı mezkûrda maḫşûn olan küffâr-ı şûm ve şeyâtin-i [TOK⁷²] hücum pâdişâh-ı 'adl-güsterün 'azamet ü mehâbetle geldüğün gördüklerinde bi'z-zarûri ḫaşânet ile mesdüd olan ḫal'anuñ kilidi diliyle dergâh-ı 'âlem-penâhdan emân taleb eylediler. Feli-hâzâ ahâlî-i ḫal'aya emân virilüp andan âşikâre ve nihân bulunan genc-i firâvân Hızâne-i 'Âmire'ye zabḫ eylediler. Meḥemmed Beg ki 'asker-i zafer-rehberle 'adû-yı nekbet-eşerün üç dört günlük yerlerine degin varılup hiç eşer-i mâ-zuhûr bulmayıcağ ve ümerâ-yı zelilesinden Miḫu (میخو) ve Leğufat (لعوفات) nâm bed-nihâdları vâdî-i felâketde ḫayrânlar iken emânla

1 gemiler ile ihzâr olunan ... Pervan (T'de "پروان") Şuyı nâm nehre ... Kırım cânibinden (T'de "Kırım şâhibi") Şâhib Giray ... buldılar. Andan sonra TO T (66^{b/35}-67^{a/2}): ihzâr olunan cisrden 'ubür ve Maḥve nâm maḫalle nüzül idüp sipâh-ı muzaffer cebe [ve] cevşen (B ve D'de "ve", Y'de "cebe ve" yoktur.) geyp yürüdiler. Dördüncü günü (D ve TK'de "gün") a'dâ vilâyetinden Burut nâm nehr-i 'azîmün kırbına irişilüp derḫâl cısr vaz' olunup geçilüp andan Pervan Şuyı nâm nehre irişilüp andan daḥi cısr bağlanup geçilüp düşmen-i [B58^b] maḫhûruñ Aş (D ve TK'de "Aşma") Bâzârı dimekle meşhûr bâzârgâhına konulup anda Kırım pâdişâhı Şâhib Giray Hân ki eben 'an-cedd Âl-i 'Osmân'ın muḫî'larındandır, rikâb-ı hümâyûna yüz biñ 'asker ile yüz sürdükte B (58^{a/14}-58^{b/3}) Y (47^{b/10-16}) D (166^{a/19}-166^{b/4}) TK (80^{a/11-14})

2 ve alaylar TO T (67^{a/2}): - B (58^{b/3}) Y (47^{b/16}) D (166^{b/4}) TK (80^{a/14})

3 kenârından TO B (58^{b/4}) Y (47^{b/17}) D (166^{b/4}) TK (80^{a/14}): kenârında T (67^{a/2})

gelüp Mehemmed Beg'e gelüp iṭā'at eyleyüp ve düşmen-i şikeste-bâl ele girmeyüp ol vilâyetlerde edâ-yı nâķūs-ı liyâm yerine şadâ-yı ṭabl ü kūs [TOK⁷³] ve neķķâre-i İslâm çalınup ve bî-ķıyâs kenâyis-i ma'mûru'l-esâs hedm-i nâr ile eyle yaķup yıķup daķi dönüp gelüp pâdişâha vuşul buldılar. Eyle olsa emr-i 'âli böyle câri¹ oldu ki vilâyet-i merķūmenüñ cānib-i şimâ-linden cenūba münbaşıṭ olan 'arzınuñ ṭaraf-ı şark ve ğarba² mümtedd olan ṭülü ki kenâr-ı nehr-i Burut'dan serḥadd-i ķal'a-i Kili'ye varup ve sâḥili ki nehr-i Ṭuna'ya gelüp nihâyet bulur, iķlîm-i ķadîm-i Âl-i 'Oşmân-ı 'âli-şâna mülḥaķ u mülşaķ³ olunup nehr-i mezkûruñ⁴ cānib-i şarkîsinden berü Delçin (دلچين) [B59^a] ve Ķalçin (قلچين) nâm⁵ iki ķal'a binâ oluna. Mâ'adâ nehr-i mezkûruñ cānib-i ğarbîsinden mağrib-i zemîne mâyil olan nevâḥi-i⁶ vilâyet-te [TOK⁷⁴] muķaddemâ vilâyet-i⁷ maķhûreye voyvoda olup mürd olan İstefan fûrû'ından Âsitâne-i sa'âdet-âşiyânda⁸ mülâzım olan Çetine voyvoda naşb olunup ol⁹ vilâyet aḥsen nizâmla intizâm bulduķdan şoñra Şâḥib Giray Ḥân ḥazretlerine ḥil'at-i fâḥire ile icâzet virilüp daķi pâdişâh-ı İslâm 'inân-ı 'azimetlerin taḥt-ı ḥilâfet cānibine munşarîf ķilup sâbıķâ mezkûr olan¹⁰ Podeşan (پودشان) derbendinden 'ubûr idüp âb-ı Burut'ı mürûr eyledükde ol

- 1 küffâr-ı bed-girdara ... düşüp daķi (T'de "daķi" yoktur.) dâmen-i (T'de "dâmen-i ķabâ-yı") mülki deşt-i beyâbâna ... dilâverân ve (T'de "ve" yoktur.) mübârizân Yahyâ Paşa oĝlı ... mu'âdil olan ķal'a-i (T'de "ķal'a-i" yoktur.) Seçav şahrâsına ... ḥışn-ı mezkûrda (T'de "mezkûra") maḥşûr olan (T'de "olan" yoktur.) küffâr-ı şüm ve ... 'azamet (T'de "'azîmet") ü mehâbetle geldiĝin ... hedm-i nâr ile eyle (T'de "eyle" yoktur.) yaķup yıķup (TO'da "yıķilup") daķi dönüp ... emr-i 'âli böyle câri TO T (67^{a/3-9}): hücum olucaķ düşmen-i ḥâk-sâr kûhdan deşt ve (TK'de "ve" yoktur.) beyâbâna kaçup gitdikde Yahyâ Paşa oĝlı Mehemmed Beg ile dilâverân-ı Rûmili 'akabince yürimeklerine fermân olunup düşmeni ķava gitdiklerinde andan [Y48^a] sa'âdetlü pâdişâhuñ fethi 'ankâya ve istiḥkâmla ķulle-i Ķâf-ı sipihr-sâya mu'âdil ķal'a-i Secav şahrâsına konulup ahâli-i ķal'a teslim-i ḥişâr ile cân ķurtarup ve ḥazâyin ve emvâl mîriye zabṭ ķılınup Mehemmed Beg üç dörd gün düşmeni ķavup vücûdından nişân bulunmamaĝla meşhûr beglerinden Miḥu ve Leĝakat nâm serdârları vâdi-yi ḥayrette ser-gerdân iken iṭâ'at eyleyüp voyvodaları ele girmemek ile eṭrâf u cevânibde olan ķilâ' u bîķâ' ve kelise vü ma'bedleri ḥarķ olunup dönüp gelüp pây-e-i serir-i 'âlem-maşîre yüz sürdüklerinde fermân-ı hümâyûn vârid B (58^{b/4-14}) Y (47^{b/17-48^{a/8}}) D (166^{b/5-11}) TK (80^{a/15-19})
- 2 ṭaraf-ı şark ve ğarba TO: ṭaraf-ı şarkî ve ğarba T (67^{a/9}) / şarkîyye ve ğarbiyye ṭarafına B (58^{b/15}) Y (48^{a/9}) D (166^{b/11}) TK (80^{a/20})
- 3 ü mülşaķ TO T (67^{a/10}): - B (58^{b/17}) Y (48^{a/11}) D (166^{b/12}) TK (80^{a/21})
- 4 mezkûruñ TO T (67^{a/10}): mezbûruñ B (58^{b/17}) Y (48^{a/11}) D (166^{b/13}) TK (80^{a/21})
- 5 nâm TO T (67^{a/10}) Y (48^{a/12}): - B (59^{a/1}) D (166^{b/13}) TK (80^{a/21})
- 6 nevâḥi-i TO T (67^{a/11}): nevâḥi ve B (59^{a/2}) Y (48^{a/13}) D (166^{b/14}) TK (80^{a/21})
- 7 vilâyet-i TO T (67^{a/11}): memleket-i B (59^{a/2}) Y (48^{a/13}) D (166^{b/14}) TK (80^{a/21})
- 8 sa'âdet-âşiyânda TO T (67^{a/11}): sa'âdete B (59^{a/3}) Y (48^{a/15}) D (166^{b/15}) TK (80^{a/22})
- 9 ve ol TO T (67^{a/12}): - B (59^{a/4}) Y (48^{a/15}) D (166^{b/15}) TK (80^{a/22})
- 10 daķi pâdişâh-ı İslâm 'inân-ı 'azimetlerin taḥt-ı ḥilâfet cānibine munşarîf ķilup sâbıķâ mezkûr olan TO T (67^{a/12-13}): pâdişâh-ı 'âlem-penâḥ ḥazretleri daķi İstanbul cānibine tevaccûḥ idüp sâbıķu'z-zîkr B (59^{a/5-6}) Y (48^{a/17-18}) D (166^{b/16}) TK (80^{a/23})

zerre-vâr ki hâk-i felâketde vücūd-ı mazarrat-âlüdesi seyf-i hayfla telef olmağdan halâş bulan düşmen-i dâlâlet-âsâr, yerine naşb olan Çetine-i mezbûr voyvodayı ele getürmek için neberd-i cenge [TOK⁷⁵] süvâr olup iki oğlıyla üç başlu ejderhâ-mişâl yürüdükde müşârun-ileyh Çetine Voyvoda dañi tevâbi'yle muķâbile varup ol 'adü-yı neket-âmâlün aḫzâb-ı melâ'inin târ-mâr idüp ve bir oğlunuñ başını kesüp dergâh-ı 'âlem-penâha gönderdi. Bundan sonra ḫudâvendigâr ḫazretleri göçüp¹ Töbrica ḫurbından 'ubür idüp ve Balḫan'ın [D167^a] Çalık-ḫavaḫ² nâm derbendinden mürür idüp on altıncı menzilde maḫrüse-i Edirne'ye gelüp vuşul buldılar.³

Ol kış anda kışlayup⁴ evvel bahâr İstanbul'a 'avdet eylediler ki⁵ tokuz yüz kırk beş [945] Zî'l-ka'de'sinin yigirmi dördüydü⁶ [13 Nisan 1539]. Ba'dehü Süleymân Paşa yine⁷ Mısr'a irsâl olunup andan⁸ yetmiş pâre [TOK⁷⁶] gemiyle⁹ Hindüstân Deñizi'ne gönderildi. Mürür-i eyyâmla varduklarında Yemen vilâyetin alup ve Diyu Ḳal'ası'na irüp ol diyârları teşhîr eyledükden sonra Bıyıklı Meḫmed Paşa'nun oğlı Muştâfâ Paşa'ya vilâyet-i Yemen'ün beglerbegiligin virüp ol vilâyeti aña tefvîz¹⁰ eyledi.

Ve sene-i mezbûre¹¹ Şafer'inün evvelinde [Haziran 1538] [B59^b] yine tonanma-i hümayün ihzâr olunup Ḥayreddin Paşa'yla deryâya irsâl olınmışdı.

- 1 zerre-vâr ki hâk-i ... melâ'inin târ-mâr (T'de "târ u mâr") idüp ve bir oğlunuñ başını (T'de "başın") kesüp dergâh-ı ... ḫazretleri göçüp TO T (67^{a/13-16}): bi-nâm u nişân olan Petru Voyvoda girü dönüp yerine naşb olan [Y48^b] Çetine Voyvoda def'i için iki oğlıyla üç başlu ejder gibi biriküp ceng olındukda 'adü-yı bi-dini şıyup kaçırıp ve bir oğlın katl idüp başını bâb-ı sa'âdete getirdiklerinden sonra sa'âdetlü pâdişâh B (59^{a/7-11}) Y (48^{a/19-48^{b/3}}) D (166^{b/17-19}) TK (80^{a/24-25})
- 2 Balḫan'ın Çalık-ḫavaḫ TO T (67^{a/16}): küh-ı Balḫan'ın Çatıḫ B (59^{a/11}) / Balḫan'ın küh-ı Çalık Y (48^{b/4}) / küh-ı Balḫan'ın Çatıḫ D (166^{b/19-167^{a/1}}) TK (80^{a/25-26})
- 3 gelüp vuşul buldılar TO T (67^{a/17}): Edirne'ye vuşul muḫadder oldı B (59^{a/12}) Y (48^{b/5}) D (167^{a/1}) TK (80^{a/26})
- 4 kışlanılıp TO T (67^{a/17}): kışlayup B (59^{a/12}) Y (48^{b/6}) D (167^{a/1}) TK (80^{a/26})
- 5 'avdet eylediler ki TO T (67^{a/17}): sene B (59^{a/13}) Y (48^{b/6}) D (167^{a/2}) TK (80^{a/26})
- 6 dördüydü TO T (67^{a/17}): dördüncü günü gelüp serir-i 'adâletde müsteḫarr oldılar B (59^{a/14}) Y (48^{b/7}) D (167^{a/2}) TK (80^{a/27})
- 7 Paşa yine TO T (67^{a/17}): Paşa'yı girü B (59^{a/14-15}) Y (48^{b/7-8}) D (167^{a/3}) TK (80^{a/27})
- 8 olunup andan TO T (67^{a/18}): idüp B (59^{a/15}) Y (48^{b/8}) D (167^{a/3}) TK (80^{a/27})
- 9 gemiyle TO T (67^{a/18}): gemilerle B (59^{a/15}) Y (48^{b/8}) D (167^{a/3}) TK (80^{a/27})
- 10 gönderildi. Mürür-i eyyâmla varduklarında Yemen vilâyetin alup ve Diyu Ḳal'ası'na irüp ol diyârları teşhîr eyledükden sonra Bıyıklı Meḫmed Paşa'nun oğlı Muştâfâ Paşa'ya vilâyet-i Yemen'ün beglerbegiligin virüp ol vilâyeti aña tefvîz TO T (67^{a/18-19}): girüp ve Diyu Ḳal'ası'na uğrayup varup Yemen vilâyetin alup Bıyıklı Meḫmed Paşa oğlı Muştâfâ Paşa'yı anda beglerbegi B (59^{a/15-17}) Y (48^{b/8-10}) D (167^{a/3-4}) TK (80^{a/28})
- 11 mezkûre TO T (67^{a/19}): mezbûre B (59^{a/19}) Y (48^{b/10}) D (167^{a/4}) TK (80^{a/28})

Mezbür paşa-yı gâzî İspanya'nuñ meşhür olan ol Andirya T̄ori nām kelbi isteyü niçe eyyām gidüp mel'un-ı mezbürı bulmayıcağ Frengistān'ın ba'zı cezâyirin urup ve ba'zı yerlerden ağırlık alup deryâda gezerken ittifâk zıkr olan Andirya T̄ori dinen mel'una rāst [TOK⁷⁷] gelindi. Meger mel'un-ı mezkûr Venedik t̄onanmasıyla biriküp yüz elli pāre qadırğa ile seksen pāre barça cem' idüp ol daği H̄ayreddin Paşa ki mābeynlerinde “Barbaroça” demekle meşhürdür, anı isteyü gezerken iki haşm nāgāh birbirine muqābil çıkageldiler. Lākin küffār-ı füccār t̄onanmasıñ rüzgārı muvāfıq olup barçalar ilerü bādbānların t̄oldurup ve qadırğalar ardların süzüp gelürlerdi. H̄ayreddin Paşa t̄onanma-i İslām'la gelüp kefer-i fecerenün muvāfıq rüzgārın göricek nev'ā mütefekkir oldılar. Velākin 'ināyet-i Bārī'ye şıgınuş hemān küffāra qarşu yürüdüklerinde bi-'avnillāhi te'ālā rüzgār sākın olup deryā limanlık oldu. Ol 'azim [TOK⁷⁸] barçalar āteş gibi geliyorken kara tağ gibi her biri t̄uruvardı. Ve deryā yüzinde her biri gāh başı ve gāh kıçı dönüp uçmağa başladı. Böyle olıcağ paşa-yı mezbür daği H̄aqq -celle ve 'alā-dan bu fırsatları isterdi. Hemān gülbāng-ı Muḥammedi idüp daği kâfir üzerine hücum eyledi. Ve qadırğaların baş t̄opların başdan fi'l-hāl bir bir gönderdi. Bi-'ināyetillāh hiçbirini teḥallūf itmeyüp her biri bir barçaya doşınup kimin batırıp ve kimin şikest eyledi. Ve'l-hāşıl ol gün bir 'azim ceng oldu ki qābil-i vaşf degil. Küffār-ı bed-girdār bu hāleti göricek cānları qayusı olup qadırğalar barçaları eṭrāfını t̄olanmağa başladılar. Āḥiru'l-emr İslām'ın gālebesin [TOK⁷⁹] gördüklerinde artuğ durmağa mecālleri qalmayup barçalar qalup qadırğalar qaçmağa başladılar. Paşa-yı şāhib-rāy daği ardlarına düşüp bir niçe mīl koğup ve bir niçesin alıkoşup ve aḥşam irüp daği bārān-ı rahmet irişmegin deryādan hāzer olınup dönüp yine Preveze kenārın özlediler. Ol kâfir barçaları kimi h̄arq ve kimi ġarq olup ve niçeleri delük delük olup h̄arāb u yebāb her biri bir cānibe gidüp tār-mār oldu. Böyle olduqdan sonra paşa-yı mezbür sālīm ü gānim dönüp İstanbul'a gelüp vuşul buldı.

Velākin öte cānibde küffār-ı bed-şī'ār H̄ayreddin Paşa-yı 'ālī-mıqdār elinden h̄alāş bulup ve paşanın [TOK⁸⁰] İstanbul'a rücū'ın bilüp gemilerinün baqiyesiyle dönüp gelüp Nova (نوا) Qal'ası'nuñ üzerine düşdi. Her cānibinden döğüp içinde olanları zebūn idüp qal'ayı aldı. Ve anda olan ehl-i İslām'ı çıkarup gemilerine koşup dört beş biñ mıqdārı kâfiri qal'ada pür-yarağla

alıyoyup kendüsi gemiler ile Frengistân'a gitdi. Hüşüş-ı mezbûr pâdişâh hazretlerine ma'lûm olınuğda tekrâr tonanma ihzâr olunup muhkem yarağla ve 'asâkir-i bî-şumâr ile Hâyreddîn Paşa yine deryâya revâne olındı. Ve Ulama'ya beş sancağ koşılup anlar dağî karadan Nova Qal'ası üzerine irsâl olındı. Bir niçe günden soñra paşa-yı mezkûr tonanma-i [TOK⁸¹] hümâyûn-la ve Ulama dağî tevâbi'yle Nova Qal'ası'nuñ üzerine sene toquz yüz kırk altı [946] Rebî'u'l-evvel'inüñ ğurresiydi [17 Temmuz 1539], irişüp muhâşara eylediler. Yigirmi iki gün ârâm itmeyüp muttaşıl dögdiler. Bi-'inâyetillâh âhîr fetğ idüp içinde bulunan küffârdan dört biñ mıkđârı dutılup qadırğalara kürege koşıldı. Bundan soñra dönüp Preveze'ye geldükde anda kışladılar.

Ba'dehü dâru's-salţana¹ İstanbul'da pâdişâh hâzretleri² Şîrvânşâh-oğ-
lı'na Canik ve Trabuzon sancağların birikdirüp 'atâ eyledi. Ve bu eşnâda³
[T67^b] Ayas Paşa maţ'ün olup vefât eyledükde vezâret Luţfî Paşa'ya virildi.
Ve Rüstem Paşa Anaţolî beglerbegisiyken vezâret şadrına geçdi. [TOK⁸²]
Ve daħi Venedik'den bî-hadd pîşkeşle ilçî gelüp işlah taleb eyledükde bu-
yurdılar ki "Rûmîli yaķasında olan altı pâre ķal'ayı vîrsün!" İlçî eyitdi "Ben
ķal'a virmege me'mûr degülem." deyü yine çıķup gitti.

Ve daħi sene-i mezbûre Cemâziye'l-evvel'inde [Eylül/Ekim 1539] pâ-
dişâh hâzretleri Kocaili'ne şîkâr için müteveccih oldılar. Ammâ keşret-i

- 1 yine ũonanma-i hümâyün ... irsâl olınmışdı. (T'de "olındı") Mezbûr paşa-yı ğâzi (T'de "Paşa") İspanya'nun meşhûr ... barçalar ilerü (T'de "ilerü" yoktur.) bâdbânların ũoldurup ... rûzgârın göricek (T'de "görüp") nev'â mütefekkir ... kıçı dönüp uçmağa (T'de "kıçı oynamağa") başladı. Böyle olıcaķ paşa-yı mezbûr daħi Hâķķ -celle ve 'alâ-dan (T'de "-sûbhânehü ve te'alâ-dan") bu fırsatları isterdi. Hemân ğülbâng-ı Muħammedî idüp (T'de "getürüp") daħi kâfir üzerine hücüm eyledi. Ve ķadırgaların baş topların bağdan fı'l-hâl (T'de "fı'l-hâl" yoktur.) bir bir gönderdi. Bi-'inâyetillâh (T'de "Bi-'inâyetillâhi te'âlâ") hiĳbiri teħallûf ... 'âzim ceng oldu (T'de "olındı") ki ķâbil-i vaşf ... eţrafını ũolanmağa (T'de "barçaların eţrafın ũolaşmağa") başladılar. Âhiru'l-emr İslâm'un ğalebesin gördüklerinde (T'de "görüp") artuķ durmağa ... mîl koğup ve (T'de "ķovup") bir niĳesin ... hârâb u yebâb (T'de "olup") her biri bir cânibe ğidüp târ-mâr (T'de "târ u mâr") oldu. Böyle olduķdan ... halâş bulup ve (T'de "ve" yoktur.) paşanın İstanbul'a rücü'nin bilüp gemilerininü baķiyyesiyle dönüp gelüp (T'de "gelüp" yoktur.) Nova Kâl'ası'nun üzerine düşdi. Her cânibinden (T'de "cânibden") döğüp içinde ... ma'lûm olunduķda (T'de "olduķda") tekrâr ũonanma ... Kâl'ası üzerine (T'de "Kâl'ası'na") irsâl olındı. Bir niĳe ğünden ... itmeyüp muttaşıl (T'de "muttaşıl" yoktur.) döğdiler. Bi-'inâyetillâh âhir feth idüp içinde bulunan küffârdan dört bîn mîķdârî (T'de "kâfir") dutulup ķadırgalara (T'de "ķadırgalarda") kürege ķoşıldı. Bundan ũonra dönüp Prevez'e geldükde anda ķışladılar. Ba'dehü dâru's-salţana TO T (67^{a/19-37}): ũonanma-i hümâyün ile Ħayreddin Paşa ki muķaddemâ deryâya irsâl olınmışdı, paşa-yı ğâzi İspanya'nun deryâda meşhûr ķapudanı olan Adırya ũorya nâm kelbi arayorken ve deryâda düşmen cezirelerinden fırsat ile niĳesinden esîr ve ba'zıdan (D ve TK'de "ba'zısından") pîşkeş ve (TK'de "ve" yoktur.) mâl ü menâl alup muntazır idi ki mel'ün-i mezbûr Venedik ũonanmasıyla biriküp yüz elli pâre ķadırga ve seksen pâre barçalarıyla ol daħi Ħayreddin Paşa'yı arar imiş. Mülâķi olmışlar ve gemileri birbirlerine ũatup muħkem ceng ü cidâl olup ve düşmenün bir niĳe pâre ķadırgaları alınup ve niĳesi daħi ğarķ olup aħşam vaķtı irişüp bârân-ı rahmet mâni' olmağla mel'ün-i mezbûr kaçup halâş olup ve illâ vücûd-i meyszümü ğâziyân-ı Rûm cenginden [Y49^a] halâş olması muħâl idi. Ve barçalarınınü çoğı karaya ırılıp taş ve kayaya uğramağla (TK'de "taş ve kayaya uğramağla" yoktur.) pâre pâre olup paşa-yı mezkûr sâlimen ve ğânimen dönüp İstanbul'a geldükde meger haşm-ı la'in şermendeliginden bâķi kılan gemiler ile yerine varmayup Nova Kâl'ası'na düşüp ve darb u harble alup ve Müslimânları esîr idüp yerine dört beş bîn kâfir koyup dönüp Frengistân'a kaçup gitdüği haber geldükde ğirü Ħayreddin Paşa ũonanma ile deryâdan ve Ulama Beg'e beş benâm begler ķoşulup ķaradan Nova Kâl'ası'na irsâl olunduķda sene ũokuz yüz kırık altı Rebî'u'l-evvel'inün ğurresi idi ki ķal'ayı muħâşara kılip yigirmi iki ğünden ũonra mezbûr Ħayreddin Paşa (D'de "daħi") ũonanma ile [B60^a] deryâdan (TK'de "ũonra Ħayreddin Paşa daħi") irişüp berr ü bahrden ceng olunup ķal'a-i mezbûre feth olup içinde olan keferenün dört bînden ziyâdesi kırılıp ve bîn mîķdârî kâfir diri [TK80^b] ũutulup ķadırgalara (TK'de "ķadırgalarda") kürege ķoşulup ve ol maħalden dönüp Prevez'e (D ve TK'de "Prevez'e" yoktur.) gelüp ķışladılar. Ve B (59^{b/1-60^{a/4}}) Y (48^{b/11-49^{a/13}}) D (167^{a/5-17}) TK (80^{a/29-80^{b/1}})
- 2 - TO T (67^{a/37}): Şîrvân'dan gelen B (60^{a/4}) Y (49^{a/14}) D (167^{a/17-18}) TK (80^{b/1})
- 3 'atâ eyledi. Ve bu eşnâda TO: 'atâ eyledi. Bu eşnâda T (67^{a/37}) / 'inâyet eyledi. Bu eşnâda Vezîr-i a'zam B (60^{a/5}) Y (49^{a/15}) D (167^{a/18}) TK (80^{b/2})

bārāndan seyler olduğu ecluden Burusa'ya vardılar. Anda türbeleri ziyâret idüp daği Boğaz Hışarlarına indiler. Ol araları seyr idüp ve Gelibolı'dan geçüp dolaşup yine İstanbul'a gelüp nüzül eylediler. Bu maħalde Süley-mān Paşa vilâyet-i Hindüstān seferinden gelüp vezâretde muğarrer oldu. Ve Peç Begi Ferenduş'un ilçisi gelüp [TOK⁸³] dest-büs-ı şerif ile müşerref oldu. Ba'dehü pâdişāh hâzretleri yine düğün idüp on yedi gün 'ālî ziyâfetler olı-nup Sulţān Bâyezid ve Sulţān Cihāngir sünnet olunup ve kerîmeleri sulţānı Rüstem Paşa'ya virdiler.¹ Bu eşnâda Hâyreddin Paşa Nova fetħinden gelüp İstanbul'a vuşul buldı.

Ve sene-i mesfûre Şevvâl'inün altısında [14 Şubat 1540] pâdişāh hâzret-leri Luţfi Paşa ve Rüstem Paşa ile şayd için Miğalgara ve İpşala câniblerine varup ol eţrâfları şikâr itdükden sonra Edirne'ye varup anda birkaç gün divân eylediler. Ba'dehü Yanbolı câniblerin daği şayd idüp andan gelüp İstanbul'a karar eylediler. Bu maħalde Venedik'den yine ilçi gelüp Anabolı ve Menekşe [TOK⁸⁴] nām ħal'aları teslim idüp ve üç yüz biñ altun getürüp muşâlaħa kıldılar.

Ba'dehü sâbıkā Şāh Tahmāsib'dan gelen Muħammed Hān Erzurūm beglerbegisiyken ki Ķaraman beglerbegiliği virilmişdi, anı getürüp Rūmi-li'nde Nigebolı sancağı virildi. Ve Ķazı² Hān ki ancılayın şāhdan gelüp ri'â-yet olunmışken 'işyān idüp yine kaçdı. Anı görüp Hâcî Beg nām bed-baħt ve daği on bir nefer begler ki her biri sancağla ri'âyet olunmışlardı, cümlesi firār idüp gitdiler.

Ba'dehü ħudāvendigār-ı gerdün-ıktidār hâzretleri sâbıkā ħal'a-i Budun'ı fetħ eyledükde ki Erdel Ban nām kâfire virmişdi, bu eşnâda mürdi haberi gelüp ve “Beşikde bir oğlı ħaldı.” deyü i'lām [TOK⁸⁵] olındukda ilçisi daği gelüp Papas nām ol beşikde olan oğlanun atabegi ħayli pişkeşler ile yigirmi beş biñ altun gönderüp her yıl bu ħadar göndermek şartıyla Budun aña muğarrer oldu. Lâkin fi'l-ħāl Budun Ķal'ası'ndan feryâdcı gelüp “Peç ħralı

1 Atâyi, Rüstem Paşa'nın zevcesi olan sultanın ismini “Mihrümah” olarak vermektedir [Nev'izâde Atâyi, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fi Tekmileti'ş-Şakâ'ik, Nev'izâde Atâyi'nin Şakâ'ik Zeyli (İnceleme-Tenkitli Metin)*, c. I, haz. Suat Donuk, İstanbul 2017, s. 353, 467].

2 Önceden Safevî hizmetindeki ümeradan Ulama Paşa gibi Tekelü Türkmen aşiretinden olan ve Osmanlı-nın Lûristān beylerbeyliği makamını tevcih ettiği Horasan Valisi Kadı Han'ın ismi, metinde daha önce (فاضی) olarak geçtiği hâlde burada ve daha birkaç yerde (قازی), bir yerde de (غازی) şeklinde yazılmıştır.

‘azîm leşkerle Budun üzerine geldi. Kâl’ayı muhâşara itmek üzerindedür.” didüklerinde pâdişâh hazretleri daği ümerâdan on tûvânâ begi Yahyâ Paşa oğlu Mehemmed Beg’e çoşup irsâl eylediler.¹

Ve pâdişâh hazretleri evân-ı şitâyî Edirne’de geçürmek için yine revâne olındılar. Ba’dehû Hüsrev Paşa hayli leşker ile Budun üzerine gönderildi. Ve pâdişâh hazretleri Edirne’den İstanbul’a geldüklerinde [TOK⁸⁶] Luţfi Paşa ‘azl olunup Süleymân Paşa vezir olup Rûmili beglerbegiligi Aĥmed Aĥa’ya virilüp Budun’a irsâl olındı.²

1 eyledükde vezâret Luţfi Paşa’ya ... degülem.” deyü yine (T’de “yine” yoktur.) çıkup gitdi. Ve daği ... olduĥı ecluden (T’de “seyller olduĥı ecluden” yoktur.) Burusa’ya vardılar. Anda (T’de “olan”) türbeleri ziyâret idüp ... dest-bûs-ı şerif (T’de “hazret”) ile müşerref oldu. Ba’dehû ... Cihângir sünnet olunup (T’de “Cihângir’i sünnet eyledi”) ve kerîmeleri sultânı ... andan gelüp İstanbul’a (T’de “İstanbul’da”) karar eylediler. Bu maĥallde ... ve Menekşe (T’de “Menekşe”) nâm ... biñ altun (T’de “flori”) getürüp muşâlaĥa ... ri’âyet olunmuşlardı, cümlesi (T’de “cümle”) firâr idüp gitdiler. Ba’dehû ... olındukda ilçisi (T’de “ilçi”) daği gelüp Papas nâm ol beşikde olan oĥlanuñ atabegi (T’de “atabegisi olup”) hayli pişkeşler ile ... çoşup irsâl eylediler TO T (67^{b/1-14}): eyledi. Ve Luţfi Paşa vezir-i a’zam oldu. Ve Rüstem Paşa Anaolı beglerbegiliginden vezir oldu. Ve nefsi Venedik’den ilçi ve pişkeş gelüp (D ve TK’de “ilçi gelüp [D167^b] ağır pişkeşler getürüp”) muşâlaĥa recâ itdüklerinde “Rûmili’nde deniz yaĥalarında olan altı pâre ĥişârları virilürse şulĥ olunur.” deyü cevâb virilüp [Y49^b] ĥudâvendigâr hazretleri Kocaili’ne şikâra gidüp ve keşret-i bârândan Burusa’ya gidilüp mezârât-ı şerife ziyâret olunup andan Boĥaz ĥişârlarına varup ol araları seyr idüp ve Geliboli’dan geçüp İstanbul’a gelüp nüzül eyledükde Süleymân Paşa daği Hind’den gelüp Luţfi Paşa’dan aşıĥa vezâretde muĥarrer ve mütemekkin oldu. Ve Peç Kralı Ferenduş’dan ilçi gelüp pây-bûs-ı serir-i ‘âlem-mesir (TK’de “âlem-maşir”) ile ser-efrâz olduĥdan (TK’de “olındukdan”) soñra pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri düĥün idüp Sultân Bâyezid ile Sultân Cihângir’i sünnet kılup kerîmeleri sultân hazretlerin (D ve TK’de “hazretleri”) Rüstem Paşa’ya ‘âkd-i şer’ile erzânî kılup ağır hengâme ile şâdmânlık eylediler. Bu ĥinde [B60^b] ĥayreddin Paşa Nova fetĥinden İstanbul’a geldi. Ve pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hazretleri Vezir-i a’zam Luţfi Paşa ve Rüstem Paşa’yla Miĥâlĥara cânibine şikâra varup ve Edirne’de bir iki gün divân idüp ba’dehû Yanbolı şikârın idüp girü İstanbul’a geldiler. Bu maĥallde Venedik’den girü ilçi gelüp üç yüz biñ altun pişkeş getürüp Rûmili yaĥalarında olan Anabolı ve Menekşe (D ve TK’de “Menek”) nâm kâl’aları teslim idüp muşâlaĥa olındı. Ba’dehû Şarĥ’dan gelen Zül’kadrlü Muĥammed Ĥân’a Erzurum beglerbegiliginden Karaman virilüp ve andan Rûmili’ne geçirilüp Nigeboli sancaĥı virildi. Ve Kızı Ĥân nâm bed-baĥt daği Bağdad cânibinden Lürîstân beglerbegisi iken ĥiyânet ile girü şâha varup ‘âkıbet bir iki üç yıldan soñra şâha daği [Y50^a] ĥiyânet idüp ĥudâvendigâr hazretlerinüñ nân u nemeki gözlerine karşı gelüp şâh anuñ katli için Elĥâs cânibine Şirvân’a ĥükm gönderüp öldürdiler. Ve Bidlis cânibinden muĥaddemâ beglik virilen Ĥâci Beg daği mezkûr Kızı Ĥân kaçduĥda şâha varup ‘âkıbetü’l-emr on yıldan soñra Van fetĥ olındukda Ĥoy begi iken İskender Paşa başın kesüp bâb-ı sa’âdete irsâl itdi. Ve bu evĥâtda ki Kızı Ĥân ĥiyânet eyledi, Budun cânibinden ulaĥ gelüp “Budun’da cânib-i ĥümâyûndan naşb olanın Erdel kral (D ve TK’de “krallı”) mürd oldu.” deyü ĥaber getürdi. Beşikde ĥalan (Y’de “Kral İstefan nâm”) [B61^a] oĥlına yeri virilüp ve papasla meşhûr begi olan Papas nâm (TK’de “Papas-ı mezbûr”, D’de “Papas m”) keşş atabek ta’yîn buyurilüp yılda yigirmi biñ flori ĥarâca maĥtû’ iken mezbûr Papas’dan ‘arz-ı ‘ubüdiyyet gelüp “Peç üzerimize yürüyüp Budun’a kaşd itmişdür.” deyü ‘arz itmegin Yahyâ Paşa oĥlı Mehemmed Beg ile on nefer benâm begler ol cânibe irsâl olunup B (60^{a/6}-61^{a/5}) Y (49^{a/16}-50^{a/12}) D (167^{a/19}-167^{b/19}) TK (80^{b/2-17})

2 Ve pâdişâh hazretleri evân-ı şitâyî ... Budun’a irsâl olındı TO: - T (67^{b/14}) / ve Edirne’de kışlayup Nevruz’dan soñra [D168^a] muĥaddemâ Rûmili beglerbegisi ile Vezir Mehemmed Paşa ve leşker-i bi-şumâr ile (B ve Y’de “ile” yoktur.) Budun’a gönderilüp ve sa’âdetlü pâdişâh hazretleri girü İstanbul’a gelüp Luţfi Paşa ‘azl olunup yerine Süleymân Paşa vezir-i a’zam olup gelicek divânda Yeniçeri Aĥası

Bunlardan sonra Süleymân Paşa'ya hayli 'asker koşulup Anaçolı'da Artuķābād nām mevzi'e gönderilüp ol cānibūn hıfz u hırāseti aña sipāriş olındı ki 70kuz yüz kırk sekiz [948] Muħarrem'inūn yigirmi altısıydı¹ [22 Mayıs 1541].

Def'a-i tāsi'a: Sulṭānū'l-İslām ve'l-Müslimīn kātīlū'l-kefereti ve'l-mülhīdīn ḥāzretleri yine ğazā için niyyet idüp sene-i mezbūre Şāfer'inūn yigirmi beşinci ğünü [20 Haziran 1541] 'asākīr-i nuşret-şī'ār ile İstanbul'dan 7ıkup a'dā-yı İslām üzerine müteveccih oldılar. Kāṭ'-ı menāzil ve ṭayy-ı merāḥil ile Sirem Adası dinilen maħalle vuşul bulduķlarında [TOK⁸⁷] Françise'den hayli pişkeşler ile ilçi gelüp der-i devlete vuşul buldı. Ol ešnāda Bosna begi olan Hüsrev Beg'ün vefātı ḥāberi gelüp vilāyet-i Bosna Ulama Beg'e² virildi. Muķaddemā ki Budun cānibinde³ Pirim Petri nām mel'ün⁴ elli altmış biñ kāfir-i fācīr⁵ ile [B61^b] gelüp ve elli mıķdāri 'azīm 7oplar getirüp Budun'ı muħāşara eylemişdi. Budun'ın içinde olan Erdel 'avreti ki yanında olan kefereye istimālet idüp ve ri'āyet itmekle muħkem dayanup ceng iderlerdi.⁶ Török Palan nām kāfir begi ki içlerinde bileydi, bu maħalde Hāķķ -celle ve 'alā-nuñ kemāl-i luṭfiyla Meħammed Paşa Rūmili beglerbegisiyle gelüp irişüp küffār-ı füccār gördüklerinde muħkem ıztırāba düşüp daħi Budun'ın [TOK⁸⁸] üst yanında olan [ṭağı]⁷ 7epçevre ḥendek 7azup

Aħmed Ağa Rūmili beglerbegisi olup Rūmili beglerbegisi olan Hüsrev Paşa vezir oldı B (61^{a/5-9}) Y 50^{a/13-17}) D (167^{b/19-168^{a/3}}) TK (80^{b/17-19})

- 1 Bunlardan sonra Süleymân Paşa'ya hayli 'asker koşulup Anaçolı'da Artuķābād nām mevzi'e gönderilüp ol cānibūn hıfz (T'de "hıfzı") ve hırāseti aña sipāriş olındı ki 70kuz yüz kırk sekiz Muħarrem'inūn yigirmi altısıydı TO T (67^{b/14-15}): Ve Süleymân Paşa vezir-i a'zam Anaçolı'da Artuķābād'da (D'de "Artuķābād'a") Celāli ḥurūcūnuñ mülāḥaza ve hıfzı için gönderilüp mezkūr Süleymân Paşa daħi sene [Y50^b] 70kuz yüz kırk sekiz Muħarrem'inūn evāyilinde müteveccih oldı B (61^{a/10-12}) Y (50^{a/18-50^{b/1}}) D (168^{a/3-5}) TK (80^{b/19-20})
- 2 Sulṭānū'l-İslām ... ile ilçi gelüp (T'de "gelüp" yoktur.) der-i devlete ... Beg'ün vefātı (T'de "Beg vefāt itdükde") ḥāberi ... Ulama Beg'e TO T (67^{b/16-18}): Sa'ādetlü pādīşāh-ı 'ālem-penāh ḥāzretleri Budun cānibine kral-ı Peç def'ine sene-i mezbūre Şāfer'inūn yigirmi beşinci (B ve Y'de "beş") ğüninde İstanbul'dan 7ıkup revāne oldılar. Ve Belğrad'dan geçüp Siremābād'a irişdükte Françed'en ilçi gelüp ba'deḥü Bosna Begi Hüsrev Beg'ün vefātı ḥāberi gelüp yeri Ulama'ya B (61^{a/13-16}) Y (50^{b/1-6}) D (168^{a/5-7}) TK (80^{b/20-22})
- 3 ki Budun cānibinde TO B (61^{a/17}) Y (50^{b/6}) D (168^{a/7}) TK (80^{b/22}): ki Budun cānibinde olan T (67^{b/18})
- 4 mel'ün TO B (61^{a/17}) Y (50^{b/6}) D (168^{a/7}) TK (80^{b/22}): pelid T (67^{b/18})
- 5 kāfir-i fācīr TO T (67^{b/19}): kāfir B (61^{a/17}) Y (50^{b/7}) D (168^{a/8}) TK (80^{b/23})
- 6 Budun'ın içinde olan Erdel 'avreti ki yanında olan kefereye istimālet idüp ve (T'de "ve" yoktur.) ri'āyet itmekle muħkem dayanup ceng iderlerdi TO T (67^{b/19-20}): Ve Budun'da olan Erdel 'avreti 'askerine istimālet virüp Budun'ı hıfz iderdi B (61^{b/1-2}) Y (50^{b/7-8}) D (168^{a/8-9}) TK (80^{b/23-24})
- 7 Metinde sehven yazılmayan bu kelime için bk. Matrakçı Nasuh, a.g.e., s. 387.

ıştabur idüp ve ağaçları sıvrıldüp uçları taşra dâyiresine dizüp bir iki yerden kapu kodı. Leşker-i İslâm vardukdâ hemân cenge mübâşeret eylediler. Bu cânibde pâdişâh hazretleri İspanya dinen mel'ün bunlaruñ içinde bile olmaduğın ma'lûm idinüp andan İstanbul'a hükm-i 'âlî-şân gönderildi, Hayreddin Paşa yine tonanma-i hümayûn çıkarup deryâ muhafazasıyçün revâne olına. İmtişâlen li'l-emri'l-'âlî paşa-yı mezbûr daği zıkr olan tonanmayı ihrâc idüp sene-i mezkûre Cemâziye'l-âhîr'inüñ on dördüncü gicesi [5 Ekim 1541] deryâya revâne olındı.¹

Ve muqaddemâ Kâra-Boğdan begi Petri Voyvoda'ya ve Eflak begine aḥkâm-ı şerîfeler [TOK⁸⁹] irsâl olunup emr olındıydı ki “Siz daği Yahyâ Paşa oğlı Küçek Bâli Beg ve Muhammed Hân ile varup Sebin Kâl'ası üzerine yürüyesiz.” Emr-i 'âlî mücebince anlar daği varup kâl'a-i mezkûre kurbında Fuḡaruş (فوقه روش) nâm kâl'anuñ begi olan Mayilat nâm kâfir begini diri tutup pâdişâha gönderdiklerinde bu maḥallde gelüp vuşûl buldı. Ve Budun üzerindeki küffâr-ı ḥâk-sâr pâdişâh-ı gerdün-vaḡâruñ geldügin işitdükdâ ârâma mecâlleri kâlmayıp firâr ḡaşdın eyledüklerinde Meḡemmed Paşa ve Rûmili beglerbegisi yanlarında olan dilâverler ile keferenün ıştâburı üzerine yürüyüp hücüm eyledüklerinde ol Pirim Petri nâm mel'ün artuḡ durımayup nâḡâr Tuna'yı geḡüp ḡararı firâra [TOK⁹⁰] tebdil eyledi. Yerinde ḡalan küffâr-ı ser-nigün iş başlarına düşüp bi'z-zarûri cenge mübâşeret eylediler. Bir mertebe ceng-i 'azîm olup iki cânibden daği muḡkem kıtâl vâḡi' olduḡdan soñra bi-'inâyetillâh küffârıñ ekseri tu'me-i şîr-i şemşîr olup ve baḡıyyesi cân-ı mühmelâtın ḡurtarmaḡıçün çıḡup ḡaçdılar. Pâdişâh-ı sa'âdet-âşâr in-hizâm-ı küffâr-ı bed-girdârı işidüp daği sa'âdetle kendüler daği varup neberd-i kâr-zâr vâḡi' olduḡı maḡalli temâşâ idüp ve a'dâ-yı ḡâk-sârdan ḡalan yâdigâr toḡları görüp andan giriftâr olan kefer-ei meyšümları getürüp bir bir boyunların urdılar. Bunlardan soñra Budun içinde olan Erdel 'avreti ki bu ḡadar zaḡmetle kâl'ayı küffârdan ḡıfz eylemişdi, ol daği [TOK⁹¹] oḡlını

1 bu maḡallde ḡaḡḡ ... gelüp irişüp (T'de “irışüp” yoktur.) küffâr-ı füccâr ... yerden kapu kodı. (T'de “ḡoyup”) Leşker-i İslâm ... İspanya dinen (T'de “dinilen”) mel'ün bunlaruñ ... revâne olındı TO T (67^{b/20-24}); Meḡemmed Paşa ile Rûmili beglerbegisi vardukdâ düşmen muḡtarib olup Budun'ın üst yanında olan [ḡaḡı] çepçevre ḡendeḡ ḡazup ıştâbur idüp ceng iderlerdi. Ve pâdişâh hazretleri varurken ḡaber aldı ki İspanya diyen la'în Peç ḡralıyla bile deḡildür, oña binâ'en İstanbul cânibine ulaḡlarla ḡayreddin Paşa'ya hükm-i hümayûn irsâl idüp sene-i mezkûre Cemâziye'l-âhîr'inüñ on dördüncü gicesi tonanma-i hümayûnla İstanbul'dan çıḡup gitdi B (61^{b/3-9}) Y (50^{b/9-15}) D (168^{a/9-13}) TK (80^{b/24-27})

çal'adan çıkarup bî-hadd pîşkeşle pâdişâha gönderüp dest-büs eyledükde muhkem ri'âyetler olındı.¹ Böyle olduğdan sonra mezkûre kraliçeye birkaç hişâr virilüp hişârlarına çıkup gitdükden sonra Budun içinde olan kelisâlaruñ çañları yıkılıp ve mü'ezzinler çıkup ezân okıyup andan pâdişâh-ı İslâm içine girüp cum'a namâzın kıldılar.² Böyle olduğdan sonra çal'a-i Budun dañi memâlik-i İslâm'a mülhâk olup ol vilâyeti Anañolı beglerbegisi olan Süleymân Paşa'ya virdiler. Ve Yahyâ Paşa oğlı Mehemmed Beg'e Anañolı beglerbegiligi virilüp birkaç günden sonra yüz otuz bin akça ile müteķâ'id eylediler. Ve bu eşnâda Kâsım Paşa ki Mora begiydi, [TOK⁹²] ol dañi müteķâ'id olup Diyârbekr Beglerbegisi Bâli Paşa'ya dañi teķâ'üd virilüp yerini Hâdım 'Alî Paşa'ya virdiler. Ve Mora Muhammed Hân'a virildi. Ba'dehü pâdişâh hazretleri Budun'ı çapı idüp haylî 'asker ta'yîn olındüğdan sonra Peç cānibinden ilçî gelüp itâ'at haberin getürüp yine gitdi. Andan hüdâvendigâr hazretleri sa'âdetle 'avdet idüp Drava'ya geldüklerinde âb-ı Drava muhkem taşup iki yerden köpri vaz' olındı. Ammâ köpriden hiç fâyide olmayup şahrâ yüzü deryâ-mişâl olmağın pâdişâh şehzâdeler ile gemiye girüp ol maħalli geçecek 'asâkir-i nuşret-şi'âr eñrâfa yayılıp haylî zaħmetler ile geçüp Belğrad'a vuşul bulduklarında Budun içinde [T68^a] olan Török Palan [TOK⁹³] nâm kâfir begi bile alup gelmişler idi, Belğrad'da ħabs eylediler. Andan sene-i mezbûre Şa'bân'ı evâyiliydi [Kasım 1541] ki devletle İstanbul'a gelüp karar eylediler.

- 1 şerifeler irsâl olup emr olındıydı (T'de "olındı") ki "Siz dañi Yahyâ Paşa oğlı Küçek Bâli Beg ve Muhammed Hân (T'de "küçük Muhammed Beg ile ve Bâli Beg") ile varup Sebin (T'de "سبين") ... kurbında Fuķaruş (T'de "فوفه روش") nâm ... kâfir begini (T'de "Mayilat nâm çal'anuñ begi kâfir-i bî-dini") diri tutup pâdişâha ... ekşeri tu'me-i şir-i (T'de "şir-i" yoktur.) şemşir olup ... muhkem ri'âyetler olındı TO T (67^{b/24-32}); şerife irsâl olındı ki Yahyâ Paşa'nun küçek oğlı Bâli Beg Muhammed Hân'la varup Sena (سنن) Çal'ası'na yürüyeler. Anlar da varup ol çal'a kurbında Kuķaruşen (فوفه روشن) nâm çal'anuñ begi olan Mayilat nâm kâfiri diri tutup pâdişâha gönderdiler. Ve çün hüdâvendigâr-ı kām-gâr hazretleri havâlî-i [Y51^a] Budun'a çarib oldı, Pirim Petri nâm mel'un kaçup ve Tuna'yı (Y'de "Tuna") geçüp gitdükde Vezir Mehemmed Paşa ve Rümili beglerbegisi tabura yürüyüş idüp ve çalan küffârüñ ekşeri çatı ve esir olup çop ve yarakları yerlü yerinde hıfz olup pâdişâh hazretleri varduğda seyr ü temâşâ idüp [B62^a] ve maħbûs olan kâfir leşkerinüñ benâmların kırıp Erdel 'avreti ağır pişkeşler ile beşikde çalan oğlun pây-büs-ı hümayünla müşerref kılup B (61^{b/10}-62^{a/2}) Y (50^{b/16}-51^{a/6}) D (168^{a/13-19}) TK (80^{b/27-31})
- 2 Böyle olduğdan sonra mezkûre kraliçeye birkaç hişâr virilüp hişârlarına çıkup gitdükden sonra Budun içinde olan kelisâlaruñ çañları yıkılıp ve mü'ezzinler çıkup ezân okıyup andan pâdişâh-ı İslâm içine girüp cum'a namâzın kıldılar TO: - T (67^{b/32}) / ve birkaç çal'a ve vilâyet oğluna ta'yîn idüp Budun beglerbegiligin (TK'de "Budun'ı beglerbegilik idüp") [D168^b] Anañolı Beglerbegisi Mehemmed Paşa'ya 'inâyet kılınup ve kelisâları cāmî' ve çañları münkesir olup ma'bed-i eşnâm yerine cum'a ve cemâ'at ile ħacet namâzı edâ ve nâķüs ve çelipâ mevâzî'ında (TK'de "mevzi'inde") gülbāng-ı Muhammedî ile bānk ve şalâ virilüp du'âlar çabüllüğüyla sikke ve ħuţbe nām-ı hümayün birle muvaşşâh olup B (62^{a/2-7}) Y (51^{a/6-11}) D (168^{a/19}-168^{b/3}) TK (80^{b/31-34})

Pâdişâh-ı İslâm zıkr olan ğazâda iken İspanya dinen mel'ün "Furşatdur!" diyüp¹ seksen pâre qadırğa ile iki yüz barça ve yüz elli qaravele ve niçe kayık ve kılyete ve şayka muhaşşal beş yüz pâre² [B62^b] gemi ihrâc idüp Mağrib Cezâyiri'ne gönderüp ve zıkr olan tonanma bi-hadd küffâr ile mâl-â-mâl olup gelüp Tûnus Burnı nâm yere irdüklerinde yelkenlerin aşığa koyup Cezâyir begi olan Hasan Ağa'ya haber gönderdiler ki "Tiz tevâbi'uñla qal'adan çıkup qal'ayı koyup gidesin. Ve illâ işbu 'azametle varup cemî-i tevâbi'uñla [TOK⁹⁴] seni kılıçdan geçürürüm!" Haber-i meşrûh Hasan Ağa'ya vuşul buldukda gelen ilçiyi dinlemeyüp kıvdılar. Andan Haqq te'âlâya şıgınuş ceng tedârükine meşğül oldılar. Ol gelen mel'ün varup cevâb-ı mezkûri virdükde ol re'isü'l-melâ'in ğaçab esbine süvâr olup tiz leşker-i bed-ahterin qaraya çıkarup qal'ayı muhaşşara itmek şadedinde iken taqdîr-i Rabbânî ve emri Sübhânî ile cânib-i şimâlden bir 'aceb tûfân zâhir olup deryânuñ yüzünü zulumât kaplayup rûz-ı kıyâmetden haber virdi. Böyle olduqda küffâr gemileri birbirine çatup hiç kimse tedârüke qâdir olmaduğundan yüz elli mıkdarı gemi kimi qaraya urup ve kimi ğarq olup helâk oldı. Ol vilâyetün a'râbi işbu ahvâli göricek qarada olan a'dâya [TOK⁹⁵] koyulup kimini kırup ve kimini esir eylediler. Tûfân fi'l-cümle sâkin olduqda pâdişâhları olan la'in, baqiyye qalan gemisine girüp firâr ile Mayorqa nâm limana 'azm eyledi. Giderken yolda bir tûfân dahî peydâ olup bunları döndürüp Mağrib yaqasında Biçiye nâm bir hişâra iletđi. Bir niçe gemi anda dahî helâk oldı. Küffâra bu aşl şikestlik hâşıl oldı ki sene toquz yüz kırk sekiz [948/1541] idi. Bundan soñra Portakal-ı bed-fi'al kâfirün ilçisi gelüp pâdişâh muşâlağa eylemeğın ilçiyi Şâlih Re'is

1 Böyle olduqdan soñra qal'a-i ... eylediler. Ve (T'de "ve" yoktur.) bu eşnâda Kâsım ... virdiler. Ve Mora (T'de "dahî") Muhammed Hân'a virildi. Ba'dehü ... pâdişâh şehzâdeler (T'de "zâdeler") ile gemiye girüp ... mel'ün furşatdur diyüp TO T (67^{b/32}-68^{a/2}): bi'l-külliyeye mahmiyye-i Budun pâdişâh-ı İslâm için zabt olındı. Ba'dehü mezkûr Mehemmed Paşa yüz otuz bin akça ile oturaq olup ve Bâli Paşa'ya dahî Diyârbekr beglerbegiliginden teqâ'üd (TK'de "oturaq") virilüp Mora sancığı Muhammed Hân'a virilüp Budun ağır kapu olmağla Peç cânibinden ilçi gelüp itâ'at şüretin gösterdi. Ba'dehü İstanbul cânibine 'avdet olunup Trava'ya geldükde ziyâde taşğın olmağın iki yerde köpri qurılış ve pâdişâh hazretleri şehzâdeleriyle (D'de "şehzâdeler ile") gemiye girüp Belğrad'a buyurdılar. Ve Budun içinde bâ'ış-i ifsâd olan Török Palan nâm kâfiri Belğrad Qal'asında habs idüp sene-i mezbûre [TK81^a] Şa'bân'ın evâylinde [Y51^b] nefsi-i Koşantiniyye'ye (B'de "Koşantiniyye") gelüp serir-i hilâfette müsteğarr oldılar. Bu eşnâda meger kim İspanya dinilen la'in B (62^{a/7-16}) Y (51^{a/11}-51^{b/2}) D (168^{b/3-9}) TK (80^{b/34}-81^{a/1})

2 yüz pâre TO T (68^{a/2}): yüzden ziyâde B (62^{a/17}) Y (51^{b/3}) D (168^{b/9-10}) TK (81^{a/2})

nâm kapudan ile Sedde Boğazi'na gönderdiler. Bu kažiyye kırk çokuzda' [949/1542] vâkı' oldı.

Andan Françise'den daği ilçı gelüp mu'avenet için tonanma istedi. Hüdâvendigâr hazretleri [TOK⁹⁶] daği yüz elli pâre gemi göndermesine 'ahd eylediler. Bu eşnâda Budun'dan ulağ gelüp "Kara Hersek nâm bir pelid niçe biñ küffâr ile üzerimize geliyorur!" deyü haber gelicek Rümili beglerbegisi Şofya'da olmağın emr-i şerîf irsâl olındı "Mu'accelen Budun'a irişesin!" Ve daği bir niçe biñ yeñiçeri dilâverleri daği irsâl olındı. Zıkr olan mel'un gelüp Budun cânibinde olan Peşte'yi muhâşara eyledükde anda bulunan Rümili gâzileri ol kefere ile cenge âgâz eylediler. Bu cânibden irsâl olınan leşker daği varup yetişüp niçe günler ceng-i 'azîmler olındukdan soñra ittifağ ceng içinde Kara Hersek dinen mel'una tüfeng doqınup helâk olduğda küffâr-ı bed-girdâr artuğ [TOK⁹⁷] qarâr ve ârâm idemeyüp münhezim olup çıqup kaçdılar. Bu haber-i beşâret pâdişaha vuşul bulduğda

1 Mağrib Cezâyiri'ne ... mâl-â-mâl olup (T'de "olup" yoktur.) gelüp Tünus Burnı ... gidesin. Ve illâ (T'de "Yohsa") işbu 'azametle varup ... Andan Hâkğ te'âlâya (T'de "-celle ve 'alâ-ya") şıgnup ceng ... virdükde ol (T'de "varup böyle cevâb iletükde zıkr olan") re'isül-melâ'in gâdâb esbine (T'de "esb-i gâdâba") süvâr olup ... qaraya urup ve (T'de "urup ve" yoktur.) kimi garğ olup ... kimini kırup ve kimini (T'de "kimin kırup ve kimin") esir eylediler. Tûfân ... bağıyye kalan (T'de "olan") gemisine girüp ... helak oldı. Küffâra (T'de "Küffâr-ı hâk-sâra") bu aşl şikestlik (T'de "şikestelik") hâşil oldı ki sene çokuz yüz kırk sekiz idi. Bundan soñra Portağal-ı bed-fî'al kâfirün (T'de "Ba'dehü Portağal-ı bed-fî'alün") ilçisi gelüp pâdişah muşâlâha eylemeğın ilçı (T'de "ilçiyi") Şâlih Re'is nâm kapudan ile Sedde Boğazi'na (T'de "değın") gönderdiler. Bu kažiyye kırk çokuzda TO T (68^{a/3-11}): bi-hadd küffâr ile yürüyüp Tünus Burnı dimekle ma'rûf mağallden Cezâyir begi olan Hasan Ağa'ya âdem göndermiş ki "Yerüni teslim eyle ve illâ hâlün ne idüğü zâhirdür!" Hasan Ağa daği aşl muqayyed olmayup Hâkğ -sübhânehü ve te'âlâ- hazretlerine tevekkül ve rûh-ı pâk-i hazret-i Şâhib-i tâc-ı "levlak" mu'cizatına tevessül ve Aşhâb-ı 'izâm ve evliya-yı kirâm himmetlerinden istimdâd kılup kefere-i keşiru'l-'inâd (D ve TK'de "keşiru'l-fesâd") hücum itdükle (Y'de derkenardaki matlaba "zuhür-ı 'inâyet-i İlahi bi-vesile-i meczüb-ı İlahi Veli Dede -kuddise sirrubü- be-cezire-i" yazılıdır.) ol diyârda Veli Dede nâm bir meczüb cânibine ehl-i İslâm varup tazarru' itdüklerinde ol daği bir ağaç eline alup ve deñize urup "Behey kudurası kudur!" deyü söyledükde hemân lağza qarâr-ı İlahi ile cânib-i şimalden riyâh-ı fenâ zuhür itmekle bir tarfetül-'aynda a'dânun keştilerin bâda virüp deñiz yüzi şehâb-ı belâdan zulümâta mu'âdil olup ve gemileri birbirlerinden perâkende olup (D ve TK'de "idüp") yüz elli pâreden ziyâdesi qaraya urup târ u mâr (D ve TK'de "târ-mâr") olduğundan gayri ekşeri garğ-ı deryâ-yı miñnet olup tûfân-ı 'azîmden halâş olanların kenârlarda 'Arab tayıfesi kırup helak eyleyüp bir mıkdar şikeste beste (D ve TK'de "beste" yoktur.) gemileriyle pâdişahları olan hünzîr kaçup Mayorka nâm limana 'azm eyledükde telâğum-ı (Bu dört nüsha da "talâğum-ı" şeklinde yazılmıştır.) emvâcdan anda daği demür birağımayup qarayı gemilerine qarşu uğramağla serenleri kıçdan aşırı gidüp çalkanı çalkanı [Y52'] Mağrib yakasında Peçene nâm bir limana daği düşüp ol hinde daği [D169'] birkaç gemileri helâk olup şikest-i tamâm (D ve TK'de "tâmm") ile felâket vartaşında ser-geşte-i rüzgâr olup bu hâdişe küffâr içre Tûfân-ı a'zam (TK'de "azîm") gibi târih olmışdır. Ba'dehü Portağal ilçisi gelüp muşâlâha eylemeğın Şâlih Re'is nâm kapudanla Sedde Boğazi'na gönderilüp bu ahvâl [B63'] sene çokuz yüz kırk çokuz sühürında vâkı' oldı B (62^{b/1-63^{a/1}}) Y (51^{b/4-52^{a/6}}) D (168^{b/10-169^{a/3}}) TK (81^{a/2-12})

sa'adetle Edirne'ye kışlamak için revâne olındılar. Ba'dehü Budun cānibinden haber vārid oldu ki tavāyif-i müşrikinden Nemçe¹ ve Alaman ve İspanya-i bed-gümān mābeyninde kelimāt vāқи' olup "Epsen durursak memleketimiz elimüzden gider!" deyü müşāvere eyleyüp daği muhkem ceng yarağına ve leşker cem'ine ittifağ eylediler.²

Def'a-i 'aşira: Sultānū'l-berreyn ve'l-baħreyn hāzretleri a'dā-yı dīnūn zikr olan müşāvere ve tedbīrin istimā' eyledükde yine gāzā ve cihāda niyyet idüp Hicret'ün toğuz yüz elli [950] Muħarrem'inün on sekizinde [23 Nisan 1543] şevket ü 'azametle maħrūse-i Edirne'den küffār-ı füccār cānibine teveccüh-i [TOK⁹⁸] hümāyūn gösterdiler. Qona göçe Filibe'ye varduğlarında Pojeğa sancağı begi Murād Beg'den ulağ gelüp kal'a-i Şikloş nām kaviyü'l-bünyān içinde olan Deyāğ Miħal nām bed-fi'al Pojeğa'ya tābi' vilāyeti gāret itmek için bir mıkđār küffār-ı füccār gönderüp geldüklerinde mezbur begün voyvodalarından Keyvān Voyvoda bir niçe kār-dīde gāziler ile ol a'dā-yı hezimet-āşāra muqābil olup dārb-ı tīg-i āteş-efşānla kelle-i a'dāy berg-i hāzān gibi tār-mār idüp bir niçe diller ile anuñ haberin getürdiler. Ve Seksar sancağı begi olan Kāsım Beg'den daği ulağ gelüp Haydar nām voyvodası dil almağıçün İstol Belğrad üzerine gıtdükde küffār-ı bed-girdār beglerinden [TOK⁹⁹] Podan Qırkış nām bed-kış niçe bīn kāfir ile mezbur

1 Osmanlıların Avusturya ve Avusturyalı manalarında kullandığı ve nüshalarda (نمچه) ve (نمچه) şeklinde geçen bu kelime için yaygın olarak kullanılan "Nemçe" imlası tercih edilmiştir.

2 Andan Françise'den daği ilç (T'de "İfrançise'den ilç") gelüp mu'avenet ... hāzretleri daği (T'de "daği" yoktur.) yüz elli pāre ... küffār ile üzerimūze (T'de "üzerimūze niçe bīn küffār ile") geliyor." deyü haber ... ceng-i 'azimler (T'de "azim") olıduğdan soñra ittifağ ceng içinde Qara Hersek dinen mel'ūna tūfeng doğınup (T'de "mel'ūn tūfeng ile") helāk olduğda ... olup çıqup kaçdılar. (T'de "kaçup gıtdiler") Bu haber-i beşāret ... için revāne olındılar. (T'de "olındı") Ba'dehü Budun ... Nemçe ve Alaman ve (T'de "ve" yoktur). İspanya-i bed-gümān ... memleketimiz elimüzden (T'de "elden") gider!" deyü müşāvere ... ittifağ eylediler TO T (68^{a/11-17}): Ba'dehü İspanya def'ine Françedden (B'de "Françise'den") ilç gelüp 'uhūd-i keşire ve cymān-ı sedide kılduğuna binā'en mu'avenet için tonanma istemekle yüz elli pāre (Y'de "sefine", D ve TK'de "gemi") gönderilmesine ihsān-ı hümāyūn zuhūra gelüp ilçisine icāzet buyurıldığda Budun'dan ulağ gelüp Qara Hersek nām pelid üzerlerine yürüdüğün 'arz itdüklerinde Rümili beglerbegisi Sofya'da kışladuğı eelden hükm-i hümāyūn gönderilüp 'ale'l-fevr revāne olduğda Qara Hersek diyen (Y'de "dinen") mel'ūn gelüp Budun'a muqābil Peşte'yi hişār itmiş iken gāziyān-ı Rüm hücum idüp ve Rümili beglerbegisi daği irişüp birkaç defa ceng-i 'azim olmağla bi'ināyetillāh āħir-i cengde la'in-i mezkūruñ cān-i hābişine bir tūfeng uğrayup helāk olduğda küffār-ı hāk-sār kaçup münkesir olup ehl-i İslām'a (B'de İslām) feth u fütüh müyesser olduğı müjde ulağ gelüp pāye-i serir-i 'ālem-mesire (TK'de "ālem-maşire") arz olıduğda sa'adetli pādīşāh Edirne'ye kışlak için müteveccih olup taħkik haber alındı ki Nemçe ve Alaman ve İspanya-i bed-gümān birbirleriyle tedārük idüp "Şabr olursa vilāyetimiz elden çıkar!" Budun üzre bi'l-cümle yürümiş itmek [Y52^b] üzre yarağları olduğı ma'lūm ve ma'rūz olındı B (63^{a/1-15}) Y (52^{a/6-52^{b/1}}) D (169^{a/3-11}) TK (81^{a/12-18})

voyvodaya râst gelüp haylî ceng olınuğda mezkûr Podan Kırkış meydân-ı dâr u gırde düşüp mâ‘adâsı târ-mâr olduğı haberi getürdiler.

Ba‘dehü diyâr-ı ‘Aden’den daği ulağlar gelüp Portağal-ı bed-fi‘âlün çapudanı Março Dani nâm mel‘ün bir niçe pâre gemiyle Cidde ve ‘Aden ve Zebîd ve Yemen câniblerine nehb ü ğâret içün hüçüm eyledükde ‘Aden sancağı begi ‘Abdurrahmân Beg bir mıqdâr ehl-i İslâm’la üzerine varup niçelerin kılıçdan geçürüp ve çapudanları olan kelbi tutup der-i devlete irsâl eyledi deyü haber virdiler. Bundan soñra pâdişâh hazretleri Şofya’ya varduğlarında Budun cânibinden Kûçek Bâli Beg’ün vefâtı [TOK¹⁰⁰] haberi gelicek Nigebolı sancağı begi Yahyâ Paşa oğlu Mehemmed Beg’e Budun virilüp anuñ¹ yeri Toyğun Beg’e tefvîz olındı. Andan pâdişâh hazretleri Niş Şahrâsı’na nüzül eyledüklerinde² Kara-Boğdan voyvodası Petri Voyvoda âdemisiyle harâcın gönderüp mağall-i mezbûrda gelüp vuşul buldı. Bunlardan soñra hazret-i şâhib-kırân Belğrad’a varup ve andan hazret-i Âdem’ün³ “*aleyhi’s-selâm*” hübü’tından beş biñ sekiz yüz elli üçü⁴ yılında Vezendü nâm bir pâdişâh evlâdından Valpo nâm serdâr⁵ binâ eyledüğü [Y53^a] çal‘a-i Valpova cânibine ‘inân-ı ‘azîmetlerin muşarif kılup⁶ [B64^a] muqaddemâ

- 1 Sultânü'l-berreyn ... olan müşâvere ve (T’de “ve” yoktur.) tedbirin istimâ’ ... hümayün gösterdiler. (T’de “müveccih oldılar”) Kona göçe ... Deyak Miğal nâm ... gibi târ-mâr (T’de “târ u mâr”) idüp bir niçe ... mâ‘adâsı târ-mâr (T’de “târ u mâr”) olduğı haberi ... cânibinden Kûçek Bâli (T’de “cânibinde Kûçek Bâli nâm”) Beg’ün vefâtı ... Budun virilüp anuñ TO T (68^{a/17-26}); Müşâvere-i küffâr-ı hâk-sâr meşhûr olmağla sene toğuz yüz elli Muharrem’inün on sekizinci günü dârü’n-naşr Edirne’den ‘asâkir-i manşûre ile Rümilî’ne ‘azm-i ğazâ için [B64^a] yürüdükde Pojeğa Begi Murâd Beg’den ulağ gelüp ol serhadde Şikloş Çal‘ası’ndan Vebağ Miğal nâm kafir begi çıkup İslâm’a mûte‘allik nevâhi yağmâ iderken mezkûr Murâd Beg’ün âdemlerinden Keyvân Voyvoda hayli dilâverlikler idüp ‘adâ-yı bed-râyı münhezim itdüğün ‘arz eylemiş. Bu haber Filibe’de irişdükte mezbûr voyvodaya terağkiler virilüp ri‘âyet olındı. Ve Seksar sancağı begi Kâsım Beg’den daği ulağ gelüp Haydar nâm voyvodası İstoni Belğrad semtinde küffâr beglerinden Ferkış nâm kafir ile ceng idüp mel‘ün-i mezbûr maqtûl düşmiş. Ve ‘Aden Begi ‘Abdurrahmân Beg’den ulağ gelüp Portağal’uñ Março Dani nâm çapudanı Cidde ve ‘Aden etrâfına hüçüm itdükde ‘Abdurrahmân Beg üzerine varup cengde zıkr olan çapudanı zinde tutup bâb-ı sa‘âdete irsâl itmek üzre olduğün ‘arz eylemiş. Ve Şofya şehrine varılduğda Yahyâ Paşa’nun kûçek oğlu [D169^b] Bâli Beg’ün vefâtı haberi gelüp Nigebolı Begi Yahyâ Paşa oğluna Budun beglerbegiliği virilüp B (63^{b/15}-63^{b/13}) Y (52^{b/2-16}) D (169^{a/12}-169^{b/1}) TK (81^{a/19-25})
- 2 nüzül eyledüklerinde TO T (68^{a/27}); buyurduğda B (63^{b/14}) Y (52^{b/17}) D (169^{b/2}) TK (81^{a/26})
- 3 mağall-i mezbûrda (T’de “mezbûra”) gelüp vuşul buldı. Bunlardan soñra hazret-i şâhib-kırân Belğrad’a varup ve andan hazret-i Âdem’ün TO T (68^{a/27-28}); andan Belğrad’a varduğda hazret-i Âdem B (63^{b/15}) Y (52^{b/18}) D (169^{b/3}) TK (81^{a/26})
- 4 sekiz yüz elli üçü TO T (68^{a/28}); elli üç B (63^{b/16}) Y (52^{b/19}) D (169^{b/3}) TK (81^{a/27})
- 5 pâdişâh evlâdından Valpo nâm serdâr TO T (68^{a/28}); pâdişâhuñ Valpo nâm bir serdârı B (63^{b/16}) Y (52^{b/19}) D (169^{b/3-4}) TK (81^{a/27})
- 6 ‘azîmetlerin muşarif kılup TO T (68^{a/28-29}); ‘azîmet muşarif buyurılıp B (63^{b/17}) Y (53^{a/1}) D (169^{b/4}) TK (81^{a/27})

çal'a-i mezbûre¹ Murâd Beg ve Ulama Beg ve Hızır² Beg varup muhâşara eyleyüp dögerlerdi. Lâkin [TOK¹⁰¹] küffâr-ı dâlâlet-âyin çal'alarınıñ fetihine el şunduramazlardı. Rûmili beglerbegisi Aḥmed Paşa daḥi varup mezbûr çal'anuñ fetihine ikdâm idüp ve ḥazret-i pâdişâh daḥi ol cânibe revâne olındukda çal'a üzerinde muhkem cengler olup çok kimesnelere şehâdet müyesser oludukdan sonra tış ḥişârı fetih olunup iç ḥişâra yürüdiler. Ammâ iç ḥişârıñ ḥendeğ-i 'amîki şuyla ve demür mîḥlar ile memlû olup velâkin pâdişâh-ı İslâm'ıñ gelmesin ehl-i çal'a işitdüklerinde nâçâr emân diyüp çal'ayı teslim eylediler.

Ve andan pâdişâh gelüp Anaḥolı ve Rûmili beglerbegilerini tevâbi'le-riyle Drava'nuñ öte cânibinde olan çal'a-i Şıkleviş üzerine gönderilüp ve ol [TOK¹⁰²] eḥrâfuñ keferesi pâdişâh-ı dîn-penâhuñ şevket ü mehâbetiyle geldügin işitdüklerinde dâru'l-küfr-i kadîmelerinden³ Peçuy (پچوی) ve Sazvar (سازوار) ve Malvar⁴ (مالوار) ve Aynvar (عینوار) nâm çal'alarıñ⁵ ahâlisi âdemler gönderüp çal'aların teslim eylediler. Bundan sonra Valpo'yu dögen ol sengin toprakları Şıklıoş üzerine getirüp döğmege âğâz olındukda ehl-i çal'a bu ḥâletleri müşâhede eyledüklerinde çal'alarınıñ varoşını nâr-ı süz ile yakdılar. Andan şehsüvâr-ı meydân-ı dîn ḥazretleri daḥi gelüp çal'a-i mezbûra nüzül eyledi. Ol çal'a-i ḥaşinüñ sevâdından dîv-i bed-nihâd vaḥşet ve nihâdından tinnin-i sengin-fu'âd dehşet iderdi. Pâdişâh-ı 'âlî-mıqdâr çal'adan küffâr-ı [TOK¹⁰³] füccârı da'vet eylediler. Ol melâ'in-i müşrikîn ḥuşunlarınıñ ḥaşânetine i'timâd idüp 'inâd üzre muşır olup durdılar. Böyle oludukda 'asâkir-i çal'a-güşây nâçâr meterisler kırup ümerâ vü küberâ

1 mezbûre TO T (68^{a/29}) TK (81^{a/27}); mezbûreyi B (64^{a/1}) Y (53^{a/1}) D (169^{b/4})

2 Hızır TO T (68^{a/29}); Muzaffer B (64^{a/1}) Y (53^{a/2}) D (169^{b/5}) TK (81^{a/28})

3 Lâkin küffâr-ı dâlâlet-âyin ... şuyla ve demür mîḥlar ile memlû olup (T'de "şuyla memlû olup ve demür mîḥlarla toptolu idi") velâkin pâdişâh-ı İslâm'ıñ ... andan pâdişâh (T'de "ḥazretleri") gelüp Anaḥolı ... şevket ü mehâbetiyle (T'de "mehâbetile") geldügin işitdüklerinde (T'de "işitdükde") dâru'l-küfr-i kadîmelerinden TO T (68^{a/29-33}): Fetih mümkün degül iken Rûmili Beglerbegisi Aḥmed Paşa daḥi varup küşîş idüp küffâr-ı la'în sa'âdetlü pâdişâh'ıñ geldüklerin (Y'de "daḥi varup küşîş idüp küffâr-ı la'în sa'âdetlü pâdişâhuñ geldüklerin") yoktur. B'deki tam bir satır atlandığınan Y'nin B'den istinsah edildiği anlaşılmalıdır.) işitdükde muḫtarib olup varoşı fetih olındukda iç çal'anuñ ḥendeği 'amîk ve demür mîḥlarla memlû olmağın yürüyiş ile el virmedüğü (B, Y ve D'de "virmemek") eelden bi'inâyetillâh şavlet-i kaḥramâni-i 'asâkir-i Süleymâni ğulüvvüsinden cebren ve kaḥren iç çal'ası daḥi alınup emnâla teslim olındı. Ba'deḥü Rûmili ve Anaḥolı beglerbegileri öte cânibe olan çal'a-i Şıklıoş'a irsâl olındukda ol ḥudüdda olan B (64^{a/2-8}) Y (53^{a/3-8}) D (169^{b/5-9}) TK (81^{a/28-31})

4 Sazvar ve Malvar TO T (68^{a/33}); Sazdar ve Madar B (64^{a/9}) Y (53^{a/9}) D (169^{b/9}) TK (81^{a/31})

5 çal'alarıñ TO T (68^{a/34}); kıla'ıñ B (64^{a/9}) Y (53^{a/9}) D (169^{b/10}) TK (81^{a/31})

cemî'-i cevâ nibden top-ı pür-âşübla hücum idüp küffâr-ı [T68^b] bed-şi'â-ruñ başlarına kıyâmet kıpduğda bi-'avn-i Hüdâ taş hîşârı feth olındı. Ol maħalde Tatar hân oğlı Aħmed Giray Hân otuz biñ mıkđarı Tatar ile gelüp Āsitâne-i sa'âdete vuşul buldı. Ve Budun cânibinden Yahyâ Paşa oğlı Meħemmed Beg şir-i şikâr gibi selâsil ve ağläle muķayyed hayli diller ile başlar gönderüp "Küffâr-ı hüsrân-âyinün cem'ıyyeti vardır." deyü haber getürdiler. Bundan şoñra ħal'a-i [TOK¹⁰⁴] mezbüreye laķımlar tedârük olınup ve fethi huşuşında ziyâde iķdâmlar olınıcak küffâr-ı ħâk-sâr artuķ sabra tâķat idemedükleri eclden emân diyüp ħal'ayı teslim eylediler.

Bundan şoñra pâdişâh-ı 'âlî-şân ħazretleri Budun cânibine 'azm idüp¹ Alman ve Leh ve Nemçe ve Çeħ vilâyetlerine² ejder-i heft-ser gibi nigeħ-bân olan ħal'a-i Üstürğon³ ki ħavâ'idi [B64^b] taħt-ı şerâya nüzül⁴ ve ma'âķıdı⁵ evc-i Şüreyyâ'ya vuşul bulmuşdı ve ezmân-ı sâlifede⁶ İskender-i Yünânî'den ħayri bir şâhib-i şemşire boyun virmemişdi, ħattâ İskender-i şâhib-ķırân ħazretleri cemî'-i dünyâyı geşt idüp feth itdükde ve cümle ħükkâmı yanına cem' eyledükte Eflâṭun Ĥekim'i zikr olan Üstürğon'da bulup [TOK¹⁰⁵] anuñ envâ'-i dürlü naşihatle mütenaşıh olmuşdı ki zirâ Eflâṭun ħal'a-i mezbürün içinde şavâmî' ve ma'âbidlerinde oturup dört yüz mıkđâr müridine 'ilm-i ħikmet ta'lîm iderdi. Ol zamândan berü mezkür ħal'anuñ divâr-ı üstüvârı çarĥ-ı devvâr gibi ħat ħat olup tururdu. Eyle olıcak pâdişâh-ı şâhib-ķırân ħazretleri zikr olan ħal'a-i ħaşine münâsib toprakları getürüp daħi hemân muħâşara eylediler. Ve içinde olan küffâr-ı füccâr daħi neberd-i kâr-zârda mücidd olup ħarb u kıtâle âğâz eylediler. Böyle olıcak dilâverân-ı a'yân ve mübârizân-ı meydân ümerâ vü vüzerâyla ħal'anuñ fethine mübâşeret idüp ve her birine bir küşe ta'yîn olınup

1 eylediler. Bundan şoñra ... ħal'a-i mezbüra (T'de "mezbüreye") nüzül eyledi. Ol ħal'a-i ħaşinün sevâdından div-i bed-nihâd vaħşet ve nihâdından (T'de "bed-nihâd e ħaşyet-iştidâdından") tinnin-i sengin-fu'ad ... şir şikâr gibi selâsil ve ağläle (T'de "selâsil-i ağlälele") muķayyed ... cânibine 'azm idüp TO T (68^{a/34}-68^{b/4}): itdiler. Ve Şikloş Hîşârı tayanup pâdişâh ħazretleri varup muķaddemâ Valpova Ĥal'ası'n döğüp feth iden sengin ħâzi toprakları iletüp ve Tatar 'askeriyle Aħmed Giray Hân ol menzilde pây-e-i serir-i 'âlem-maşire (Y'de "âlem-mesire") rüy-mâl olup bi'l-cümle ħarb u çarblarla laķımlar urulup ve ħavâlesine toprak sürülüp ve üzerlerine toprak çıkardılup bi-'inâyetillâh bi'l-cümle taş ħal'asın ve iç ħal'asın zebün kıluṭ kuvvet-i ħâhire ile feth olındı. Ba'dehü Budun cânibine varup B (64^{a/10-16}) Y (53^{a/10-16}) D (169^{b/10-14}) TK (81^{a/32-34})

2 vilâyetlerine TO T (68^{b/4}): vilâyetinün B (64^{a/16}) Y (53^{a/16}) D (169^{b/14}) TK (81^{a/35})

3 nigeħ-bân olan ħal'a-i Üstürğon TO T (68^{b/4}): nigeħ-bânı olan Üstürğon Ĥal'ası'na B (64^{a/17}) Y (53^{a/17}) D (169^{b/14-15}) TK (81^{a/35})

4 nüzül TO T (68^{b/4}): ħulül B (64^{b/1}) Y (53^{a/17}) D (169^{b/15}) TK (81^{a/35})

5 ma'âķıd TO: ma'âķıdı T (68^{b/5}) / maķâ'ıdı B (64^{b/1}) Y (53^{a/17}) D (169^{b/15}) TK (81^{a/35})

6 ve ezmân-ı sâlifede TO T (68^{b/5}): - B (64^{b/1}) Y (53^{a/18}) D (169^{b/15}) TK (81^{a/36})

döğmege başladılar. [TOK¹⁰⁶] Ve'l-hâşıl ol ejderhâ-yı âteşin-dem toplar ile ol ƙal'a-i metîni urup bünyâd-ı pülâd-nihâdını delük delük eyleyüp gülşen-i fet̄hi temâşâ eylemege revzenler açdılar. Bu eşnâda küffâr-ı hezîmet-âşâr için melik-i Alaman olan ser-i melâ'in yüz pâre gemiyle bî-ħadd azıƙ gönderüp ve “Ġayret kemerin muħkem ƙuşanasız!” deyü sipâriş eylemiş. Bu ģuşuşlar daħi ma'lûm olup andan emr olındı ki ƙal'a-i merƙûmuñ ģendeƙ-i bî-ƙa'rı şahrâ vü hâmuñuñ berg-i bîşesiyle taldurıla ve her yerden lağımlar urulup küffâr-ı füccâr hevâya perrân ola. Zıkr olan ģuşuşlar olup ve niçe def'a yürüyüşler olıcaƙ küffâr-ı hezîmet-âşâra artuƙ ümmîd ƙalmayup “Memâtdan ģayât yegdür.” deyüp emân [TOK¹⁰⁷] dilediler. Andan şoñra ƙıƙup ƙal'ayı eylediler. Böyle olduƙda burc u bârûlara a'lâm-ı İslâm dikilüp âvâze-i naħûs, ezân-ı Seyyidü'l-mürselîne tebdil ve ma'âbid ü kenâyisi mesâcid-i ehl-i Müslimîne taħvîl olındı. Ve bu eşnâda Leh cânibinden ilçi gelüp ģil'atlanup yine revâne olındı.

Bunlardan şoñra pâdişâh-ı 'azîmü'l-iƙdâm ƙal'a-i Tata'ya 'azm idüp müteveccih olduƙlarında ahâlî-i ƙal'a işidüp fi'l-hâl teslim eylediler. Ve ol cânibde İstol Belğrad nâm bir ƙal'a-i nâ-fercâm-ı pür-liyâm¹ vardı ki üç ƙarafından² üç varoşu olup³ ƙal'aya nigeħ-bân ve päs-bân⁴ ƙururdu. Ve⁵ ģübût-ı Âdem'den -'aleyhi's-selâm-⁶ beş biñ üç yüz yetmiş dörd [TOK¹⁰⁸] yıldan şoñra İştol nâm bir pâdişâh binâ eylemişdi. Ol zamândan berü Engürüs vilâyetinüñ⁷ ƙralları mürd olduƙda anda defn olup ve ƙorona didükleri

- 1 şâģib-i şemşîre boyun virmemişdi, (T'de “virmedi idi”) ģattâ İskender-i ... fet̄h itdükde ve (T'de “daħi”) cümle ģükkâmı yanına cem' eyledükde (T'de “itdükde”) Eflâṭın Ĥekim'i ... mütenaşşģ olmuşdi ki (T'de “ki” yoktur.) zirâ Eflâṭın ƙal'a-i ... ejderhâ-yı âteşin-dem (T'de “âteşin-dem ve ol heft-ser-i ef-fem”) toplar ile ol ... melik-i Alaman olan (T'de “olan” yoktur.) ser-i melâ'in yüz pâre ... yegdür.” deyüp (T'de “deyü”) emân dilediler. Andan ... burc u (T'de “burc-ı”) bârûlara a'lâm-ı İslâm ... cânibde İstol (T'de “İston”) Belğrad nâm bir ƙal'a-i nâ-fercâm-ı pür-liyâm TO T (68^{b/5-16}): kimesneye baş egüp selâm virmemişdi, her çend melik-i milk-i (TK'de “mülük-i”) Alaman olan ser-i melâ'in [Y53^b] ve pîr ü şeytân-ı la'in yüz pâre gemilerle Ṭunadan azuƙ ve dil-dârlıklar gönderdi. Müfid olmaduƙdan şoñra bi-âvnilâh ģendeƙi doldurılıp ve ģavâlisine toplar ƙurılıp ģarb u ƙarbla taş [TK81^b] ƙal'ası fet̄h olındı. Derģâl ehl-i İslâm içerusine mâl-â-mâl olup kelisâları câmi' ve çañları münkesir ezân ve iƙâmet şalavât-ı ģams birle içi taşu pençe-i âfitâb mişâli münevver ve a'dâ-yı bed-rây zerrât gibi ģake berâber oldu. [D170^a] Ve andan ƙal'a-i Tata'ya 'azm idüp ahâlileri teslim itdiler. Ba'dehü İstoni (B'de “İstoli”) Belğrad B (64^{b/2-9}) Y (53^{a/18-53^{b/7}}) D (169^{b/15-170^{a/1}}) TK (81^{a/36-81^{b/2}})
- 2 ƙarafından TO B (64^{b/9}) Y (53^{b/7}) D (170^{a/1}) TK (81^{b/3}): ƙarafında T (68^{b/16})
- 3 - TO T (68^{b/16}): dâyimâ B (64^{b/9}) Y (53^{b/8}) D (170^{a/2}) TK (81^{b/3})
- 4 ve päs-bân TO B (64^{b/10}) Y (53^{b/8}) D (170^{a/2}) TK (81^{b/3}): - T (68^{b/16})
- 5 - TO T (68^{b/16}): Ve B (64^{b/10}) Y (53^{b/8}) D (170^{a/2}) TK (81^{b/3})
- 6 -'aleyhi's-selâm- TO T (68^{b/16}): - B (64^{b/10}) Y (53^{b/8}) D (170^{a/2}) TK (81^{b/3})
- 7 zamândan berü Engürüs vilâyetinüñ TO T (68^{b/17}): zamânda Engürüs B (64^{b/11}) Y (53^{b/10}) D (170^{a/3}) TK (81^{b/4})

efser-i mu‘teberlerin anda geyegelmişlerdi. Ve içi leşker-i dälâlet-âyîniyle memlü olup ol vilâyete yad ayak başdırmazlardı. Eyle olsa pâdişâh hazretleri sa‘âdetle varduklarında kal‘a-i mezbûruñ öninde haylî âhen ve pülâd-püş kâfir hâzır olmağın gûzât-ı Müslimîn ile muhkem ceng olınuğdan soñra küffâr-ı hezîmet-âşâr dönüp kal‘alarına girdiler. Dañi içerüden cenge mübâşeret eylediler. Böyle olıcağ hudâvendigâr-ı gerdün-iqtidâr hazretleri vüzerâ-yı ‘izâm ve ümerâ-yı kirâm ile ol gâzî [TOK¹⁰⁹] topları buña dañi getirüp etrafına tezyîn eylediler. Ve gûzât-ı İslâm her cânibe tevcih olunup andan hişâr-ı üstüvârı döğmege başladılar. Lâkin içinde kefer-i fecere dañi muttaşıl cân-ı habîşleri istihlâşına çalışup içerüden taşraya top u tüfengler atup çok kimseyi şehid iderlerdi. Böyle olıcağ ber-müceb-i emr-i ‘âlî odunlar getirilüp hendekleri doldurdılar ve çuvallar ile topraklar daşınup yer yer kulleler peydâ eylediler. Andan yeñiçeri dilâverleri üzerine çıçup tüfeng ile küffâr-ı hâk-sârı taşraya baçdırmaz oldılar.

Bu eşnâda ittifâğ Françise kralı olan Françeşko¹ nâm kâfirden âdem gelüp sâbıkâ Hayreddin Paşa [TOK¹¹⁰] tonanma-i hümâyünla varup² Tûlon şehrinde kışlamak [Y54^a] üzre olup ve Tûnus’ı ki sâbıkâ Hasan Cüvân’dan almışdı, soñra Hasan Cüvân İspanya’ya mütâba‘at idüp anuñ sebebiyle la‘în-i bed-fi‘âl³ Tûnus muğâbelesinde Golete (غولته)dimekle ma‘rûf kal‘asın alup Tûnus’ı girü Hasan Cüvân’a virmişdi. Ol eçlden İspanya ile Hasan Cüvân’uñ mâbeynlerinde ittihâd olup İspanya⁴ Pulya Anabolısı’na gelmek

1 I. François (ö. 1547): Fransa kralı (1515-1547).

2 Ve içi leşker-i ... pülâd-püş kâfir (T’de “kâfirler”) hâzır olmağın ... gerdün-iqtidâr (T’de “gerdün-iqtidâr” yoktur.) hazretleri vüzerâ-yı ... tevcih olunup (T’de “müteveccih olup”) andan hişâr-ı ... şehid iderlerdi (T’de “eylediler”) Böyle olıcağ ... hendekleri doldurdılar (T’de “hendekleri doldurdılar” yoktur.) ve çuvallar ile topraklar daşınup yer yer kulleler (T’de “taşınup topraktan kal‘alar”) peydâ eylediler. Andan ... eşnâda ittifâğ (T’de “ittifâğ” yoktur.) Françise kralı ... hümâyünla varup TO T (68^{b/17-23}): Ve’l-hâşıl hücum-ı gâziyân-ı Rüm ve teveccüh-i mevkib-i hümâyün-ı ferruh-rüsümle sene-i mezbûre Cemâziye’l-âhir’inüñ üçüncü günü feth olup kelisesi (TK’de “kelisâsı”) câmi’ ve maħall-i nakûs-ı münkesirleri üzre mü‘ezzinân-ı Müslimîn mürtefi’ olup âvâze-i gülbâng-ı Muħammedî semekden Simâk’e irişüp cümle-i maħlûkât-ı milk ü melik (TK’de “milk-i melik”), irtifâ‘-ı dîn-i Seyyidi’l-mürselin -sallallâhu ‘aleyhi ve sellem-den şâd olup pâdişâh-ı zamân u zemîne hezârân (D ve TK’de “hezâr-ı”) hezâr [B65^a] “Âferin!” didiler. Ve fethten ‘ağdem Leh cânibinden ilçü gelüp hil‘at ve ri‘âyetle girü vilâyetlerine vardı. Ve bu feth eşnâsında Françe Kralı Françeşko nâm kâfirden haber geldi ki Hayreddin Paşa tonanmayı alup varup (Y’de “varup” yoktur.) B (64^{b/13-65^{a/3}}) Y (53^{b/11-19}) D (170^{a/4-8}) TK (81^{b/4-8})

3 ve Tûnus’ı ki sâbıkâ Hasan Cüvân’dan almışdı, soñra Hasan Cüvân İspanya’ya mütâba‘at idüp anuñ sebebiyle la‘în-i bed-fi‘âl TO T (68^{b/23-24}): Tûnus Begi Cüvân Hasan ki muğaddemâ İspanya ile birikmiş idi, ol sebeble İspanya taşarrufına B (65^{a/4-5}) Y (54^{a/1-2}) D (170^{a/9}) TK (81^{b/6-9})

4 alup Tûnus’ı girü Hasan Cüvân’a virmişdi. Ol eçlden İspanya ile Hasan Cüvân’uñ mâbeynlerinde ittihâd olup İspanya TO T (68^{b/24-25}): teslim idüp ve kefer-i fecere Halku’l-vâd-i küfr-bünyard hişârın yapup

ihtimâlin virüp Ḥasan Cüvân istiḳbâl için gemiler ile Çiçilya'ya¹ ve andan Pulya Anabolısı'na geçüp aña tevaḳḳuf idüp öte cânibde İspanya'nuñ gelmesine Françise mâni' olıcaḳ² Ḥasan Cüvân eglenüp Tünus'a varmamağın [TOK¹¹¹] ahâli-i vilâyet oğlı Aḥmed'i Tünus'a beg eylediler. Ḥasan Cüvân işitdükde yedi pâre gemi şatun alup İspanya keferesinden üç biñ miḳdâr 'ulüfeci tutup Tünus cânibine 'azm eyledi. İspanya'ya tâbi' olan Golete'ye gelicek ḥazâyin ve ḥaremin ḳal'ada gemilerin ḳoyup bir niçe âdem ile Tünus üstüne gönderüp kendüsi alup geldüğü kâfir ile ḳaradan yürüyüp ol cânibde oğlı Aḥmed "Babam livâ-yı İslâm'ı taḥḳîr idüp küffâr-ı ḥâk-sâr ile birlikte ve ittifaḳda oldu. Anuñ ḥaḳḳında emr-i İllâhî nedür?" deyü şâhib-i şerî'asından istifâr eyledükde 'ulemâ vü fuḳahâ ḳatline fetvâ virdükleri eelden mezkûr Aḥmed babasına [TOK¹¹²] meşâyih-ı 'urbândan bir niçe kimesneleri istiḳbâl için gönderüp levâzım-ı ta'zîmi edâ eyledükden şoñra zıkr olan Aḥmed üç biñ miḳdâr âdemle ile 'aḳablarınca çıkup ol daḥi istiḳbâle gelür gibi babası yanında olanlar ḥ'âb-ı ḡafletde iken şebihün idüp babasını ele getirüp gözlerine mil çekdi.

Ve Françise'nün³ ümerâsından Düḳa Ḳılo nâm serdâruñ ḳal'alarından İspanya üç ḳal'asın alup zabṭ eyledi deyü ḥaber getürdi. Böyle olıcaḳ pâ-dişâh ḥazretleri buyurdılar ki "Ḥükm-i şerîf irsâl olunup Ḥayreddîn Paşa dönüp İstanbul'a 'avdet eyleye." Emr-i 'âlî mücebince yazılıp ol gelen ile irsâl

birbirleriyle müttefik olmuşlardı. Hâlâ Cüvân Ḥasan B (65^{a/6-7}) Y (54^{a/3-4}) D (170^{a/10-11}) TK (81^{b/9-10})

- 1 istiḳbâl için gemiler ile Çiçilya'ya TO T (68^{b/24-25}): istiḳbâli için Çiçilya B (65^{a/8}) Y (54^{a/5}) D (170^{a/11}) TK (81^{b/10})
- 2 cânibde İspanya'nuñ gelmesine Françise mâni' olıcaḳ TO T (68^{b/25-26}): cânibden İspanya'yı Françe mâni' olup B (65^{a/9}) Y (54^{a/6}) D (170^{a/12}) TK (81^{b/11})
- 3 ahâli-i vilâyet oğlı ... biñ miḳdâr (T'de "miḳdârı") 'ulüfeci tutup ... gönderüp kendüsi (T'de "bilecene") alup geldüğü kâfir ... livâ-yı (T'de "livâ-yı" yoktur.) İslâm'ı taḥḳîr ... miḳdâr âdemle (T'de "âdemle" yoktur.) ile 'aḳablarınca ... mil çekdi. Ve Françise'nün TO T (68^{b/26-31}): mezbûr Cüvân Ḥasan'ın Mevlâ-yî Aḥmed nâm oğlın ahâli-i vilâyet ḡarb-ı Tünus'a beg idüp nihâni ol diyârüñ Müslimân ehl-i 'ilm ve faḳihleri Ḥasan Cüvân'ın oğluna gelüp "Babañ İspanya'ya itâ'atinden kâfir olmuştur. Ḳaşdı ehl-i İslâm'ın 'ırzların pây-mâl itmekdür. Fırşat düşerse taḳşîr olunmasun!" (TK'de "olinmayup") deyü terḡib itdüklerinde Ḥasan Cüvân bu ḳışşadan vâḳıf olup ve İspanya keferesinden yedi pâre gemiler şatun alup ve küffârdan üç biñ miḳdârı 'ulüfeci tutup İspanya tevâbi'inden Golete'ye geldükde ḥazâyin ve ḥaremin anda ḳoyup gemilerle Tünus üzerine yürüyüp ammâ kendüsi [B65^b] kâfir 'ulüfecileriyle ḳaradan ve gemiler baḫrden varup oğlı işitdükde itâ'at şüretinde istiḳbâl idüp 'ale'l-ḡafle şebihün ile üzerlerine dökülüp ve kâfirnden olan 'ulüfecilerin ḳirup ve babasın diri tutup erbâb-ı din eline virüp gözlerine mil çekildükden şoñra ol vilâyet keferesinden fir'l-cümle [D170^b] fâriḡu'l-bâl olduğundan [Y54^b] pâdişâh-ı âlem-penâh ḥazretleri taḥşil-i sürür eylediler. Ve kezâlik Françe B (65^{a/10}-65^{b/6}) Y (54^{a/7}-54^{b/1}) D (170^{a/12}-170^{b/1}) TK (81^{b/11-17})

olındı.¹ Dubrovnik'e (دوبرونيك) ve andan [TOK¹¹³] Venedik'e ve Tal[y]a'ya ve andan Ğuzun (غوزن) vilâyetine varup ƙal'a-i Üdül'de (ادول) nehr-i Tuna'yı (تونه) geçüp Azuçir (ازوچير) memleketinde Şuzik² (شوزيك) nâm ƙal'aya varup andan ƙal'a-i Luṭvan'a (لوطوان) ki Cineviz³ (جنويز) dimekle ma'rûfdur, andan Françise'nün⁴ Liyor (ليور) Ƙal'ası'na ve andan beş menzilde Françise'ye ki Filandıra⁵ nâm şehir-i 'azîmedür,⁶ mülâkât olup mezkûr Françe'ye bu haberler vuşul bulup ve pâdişâh hazretlerinün fütühâtın bir bir işitdükten soñra Tûlon Limanı'na varup Hâyreddin Paşa'ya hükmi şerifi işâl eyledi.

Ba'dehü bu cânibde hüdâvendigâr-ı 'âlî-mıƙdâr hazretleri 'asâkir-i İslâm'la İstol Belğrad üzerinde gice ve gündüz ceng ü harb olup ve dürlü dürlü şan'atlar ile [TOK¹¹⁴] küffârın başlarına kıyâmetler ƙoparduğdan soñra nâçâr küffâr emân dileyüp ƙal'ayı teslim eylediler ki sene-i mezkûre Cemâziye'l-âhîr'inün üçüydü [3 Ekim 1543]. Ƙal'anun içinde olan ma'âbid ü eşnâm mescid-i İslâm'a tebdil olunup huşuşâ ol büyük 'adîmül'-mişâl kelîsâ ki bedâyi'-i şanâyi'le ârâste idi, câmi' olup içinde [T69^a] cum'a namâzi ƙılındı. Bundan soñra ol vilâyetün cemi'-i levâzımâtı görölüp ve 'izz ü sa'âdetle dönölüp yine Budun'a geldiler. Andan Hüsrev Paşa bir mıƙdâr 'asker ile ƙalup pâdişâh hazretleri yümn ü iƙbâlle gelüp maħrûse-i Edirne'ye nüzül eylediler ki toƙuz yüz elli Receb'inün yigirmisiydi⁷ [19 Ekim 1543].

Birƙaç [TOK¹¹⁵] gün anda ârâm olunup andan İstanbul'a mütevecih olduklarında ƙazâ-i Sübhânî ve irâde-i Raħmânî birle şehzâdelerden⁸

- 1 Böyle olıcaƙ pâdişâh ... gelen ile irsâl olındı TO T (68^{b/31-32}): Li-hâzâ Hâyreddin Paşa'ya "İstanbul'a gelsün!" deyü aħkâm-ı hümâyün yazılıp haber getüren kimesne ile ordu-yı hümâyündan B (65^{b/7-9}) Y (54^{b/3-4}) D (170^{b/2-3}) TK (81^{b/18-19})
- 2 تالته ve andan غوزن vilâyetine varup ƙal'a-i ادولده nehr-i تونه geçüp ازوچير memleketinde شوزيك TO: تالته ve andan غوزن vilâyetine varup ƙal'a-i ادولده nehr-i تونه geçüp ازوچير memleketinde شوزيك T (68^{b/32-33}) / مالتيه ve andan غورن vilâyetine ƙal'a-i اودلده yukaru cânibde nehr-i طونه geçüp ازوچير memleketinden شورنك B (65^{b/9-10}) Y (54^{b/5-6}) D (170^{b/3-4}) TK (81^{b/19-20})
- 3 جنويز ki لوطانه TO T (68^{b/33}): جنوز ki لوطانه B (65^{b/11}) Y (54^{b/7}) D (170^{b/4-5}) / جنويز ki لوطانه TK (81^{b/20})
- 4 Françise'nün TO T (68^{b/33}): Françe'nün B (65^{b/11}) Y (54^{b/7}) D (170^{b/5}) TK (81^{b/20})
- 5 Françise'ye ki Filandıra (فلاندره) TO T (68^{b/34}): Françe'ye ki Ƙilandıra (فلاندره) B (65^{b/12}) D (170^{b/5}) TK (81^{b/20}) / Françe'ye ki Filandıra Y (54^{b/8})
- 6 'azîmedür TO T (68^{b/34}): 'azîmedür, varup B (65^{b/12-13}) Y (54^{b/8-9}) D (170^{b/5}) TK (81^{b/20-21})
- 7 TO ve T dışındaki dört nüshada bu tarih 28 Recep 950 (27 Ekim 1543) olarak düzeltilmiştir.
- 8 mezkûr Françe'ye bu haberler vuşul bulup ve (T'de "ve" yoktur.) pâdişâh hazretlerinün ... nüzül eylediler ki (T'de "ki" yoktur.) toƙuz yüz elli ... birle şehzâdelerden TO T (68^{b/34-69^{a/3}}): ve mezbûr Françe'ye

Sultân Mehemmed'ün dâr-ı fenâdan sarây-ı bekâya irtihâl eyledüğü haberi geldi. Ve mâh-ı mezbûruñ¹ on üçünde [11 Kasım 1543] İstanbul'a vuşul buldılar. Üçüncü gün Anaṭolî cānibinden merḥûm-ı mağfûruñ meyyiti gelüp Eski Odalar ḳurbında defn olup üzerlerine türbe ve cāmi' binâ olmasî levâzımına fî'l-hâl şürû' eylediler. Ba'dehû Budun cānibinden ulaḳ gelüp Üstürḡon gibi feleke baş indürmeyen ḳal'a-i Vişegrad'ın fethi haberin getürdiler. Bundan şoñra cāmi'-i mezbûruñ bünyâdı bıraḡılıp andan pâdişâh-ı 'âlem-penâh Burusa cānibine [TOK¹¹⁶] 'azm eylediler. Öte cānibden Sultân Selim daḡı gelüp mülâḳât idüp birkaç gündün şoñra şehzâde sancaḡına ve pâdişâh ḡazretleri yine İstanbul'a gelüp ḳarâr eylediler. Andan Françise'den dört pâre ḳadırḡa ile ilçi gelüp bî-hadd pîşkeşler çeküp yine gitti. Ve bu maḡalḡde Portaḳal'dan daḡı ilçi gelüp murâdın edâ idüp yine gitti. Ve daḡı Diyârbekr'den ulaḳlar gelüp Gürcî beglerinden Baḳrat (بقرات) ve Luramat (لوراحات) ve Dadiyat (دادیات) ve Ğavrel (غورل) nām bed-ef'âller gelüp ḳal'a-i Barduz'ı (باردوز) muḡâşara eyledüklerinde²

yazılan feth-nâmeleri cānib-i hümayûndan işâl idüp ve Françe-i mezkûr fütühât-ı sultâniden medhûş olup varan âdemi derḡâl Ṭulon Limanı'na ḡayreddin Paşa'ya ḡayr haberler ile gönderüp vuşul (TK'de "ḡaber ile vuşul") bulduḡda ḡayreddin Paşa feraḡ ve şâdmānlıḡlar iktisâbiyla imtişâlen li'l-emri'l-âli İstanbul'a mürâca'at eyledi. Ve bu cānibde pâdişâh ḡazretleri [B66^a] İstol (D'de "İstoli", TK'de "İstoni") Belḡrad'ı feth idükdün şoñra muḡâfazatı ve istiḡkāmı için levâzımı ne ise görüp ba'dehû Budun'a gelüp ḡüsrev Paşa'yı anda koyup zât-ı salṭanat-me'âli ordu-yı hümayûnla sene-i mezkûre Receb'inüñ yigirmi sekizinci günü nefsi-i dârü'n-naşr Edirne'ye vuşul bulup bir iki gündün şoñra sene-i mezbûre Şa'bân'ınun on üç gününde İstanbul'a geldükleri ḡinde Şehzâde B (65^{b/13}-66^{a/5}) Y (54^{b/9-19}) D (170^{b/6-11}) TK (81^{b/21-25})

- 1 Müellif her ne kadar "mâh-ı mezbûr" demişse de verdiḡi gündün Şaban ayı olduḡu anlaşılmaktadır. Zaten TO ve T dışındaki dört nüshada Kanûnî'nin 13 Şaban 950'de İstanbul'a geldiḡi ve Şehzade Mehmed'in vefat haberini burada aldıḡı zikredilmektedir.
- 2 irtihâl eyledüğü haberi ... cānibinden merḥûm-ı (T'de "ve") mağfûruñ meyyiti ... türbe ve (T'de "bir") cāmi' binâ olması ... 'azm eylediler. (T'de "mütevecih oldılar") Öte cānibinden Sultân ... Ğavrel (T'de "روغل") nām ... Barduz'ı muḡâşara eyledüklerinde TO T (69^{a/3-8}): irtihâli [Y55^a] haberi gelüp ﴿إِنَّا لِلّٰهِ رَاٰجِعُونَ﴾ "O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiḡi zaman: **Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceḡiz**, derler." (Bakara, 2/156)] deyü erkân-ı devlet mâtem ve ta'ziye itizârın edâ ḡılıp mâh-ı mezbûrenüñ on altıncı günü na'ş-i merḥûmî Ma'nisa'dan getürüp namâzı ḡılınduḡdan şoñra İstanbul'da Eski Odalar ḡurbında şandüḡıyla çeşm-i ḡāsidden zîr-i zemîne nihān ḡılınp üzerine 'âli ḡubbe ve cāmi' ve medrese ve 'imâret binâ olup evḳâf-ı müstemire mu'ayyen ve erbâb-ı vazâ'yif ve müsâfirin ve fuḡarâ maṭbaḡından behremend oldi. Bu ešnâda Budun'dan ulaḳ gelüp feleke baş indürmeyen Üstürḡon'ın iç ḡişâriyla ḳal'a-i [Vi]şegrad'ın fethi haberin getürüp ol zamânda pâdişâh-ı 'âlem-penâh ḡazretleri nefsi-i Burusa'ya buyurup ve Sultân Selim ḡazretleri gelüp mülâḳî olup girü sancaḡına buyurdılar. Ba'dehû pâdişâh-ı 'âli-câh-ı 'âlem-penâh (TK' da "âlem-penâh" yoktur.) ḡazretleri girü İstanbul'a gelüp bu eyyâmḡda Françe ilçileri dört pâre ḳadırḡa memlû pîşkeş ile ve Portaḳal'ın ilçisi daḡı gelüp murâdı ne ise edâ idüp gitti. Ba'dehû Diyârbekr'den ulaḳ gelüp [B66^b] Gürcistân keferesinden birkaç ḡümrah Baḳrat ve Luramat [D171^a] ve Dadyan (B ve Y'de "Dadyat") ve 'Avzel nām bed-fi'âl begler ḳal'a-i Barduz'ı (B, D ve TK'de "Badduz'ı") muḡâşara eyledüḡini bildirüp B (66^{a/6}-66^{b/2}) Y (54^{b/19}-55^{a/15}) D (170^{b/12}-171^{a/1}) TK (81^{b/25-31})

Diyârbekr Beglerbegisi ‘Alî Paşa ve Erzurûm beglerbegisi diğeri ‘Alî Paşa tevâbi‘leriyle zıkr olan a‘dâ-yı eşrârûn üzerlerine varup Zevik (زويق) Qal‘a-sı’na vuşul bulduklarında [TOK¹¹⁷] a‘dâ-yı hâk-sâr âgâh olup ve ‘asâkir-i İslâm’uñ üzerine hücum idüp muhkem ceng olınuğdan soñra küffâr maḫhûr u maḫzûl olup qarârların firâra tebdil eylediler deyü haber getürdiler.¹

Ve bu cânibde [Y55^b] Ḥayreddîn Paşa ki Tūlon’da kışlamışdı,² evvel bahâr olucaḫ³ ṭonanma-i hümâyûnı alup qal‘a-i Tisi’ye müteveccih olup ol ešnâda İspanya-i la‘înüñ Oğlan Qapudanı nâm pelid yigirmi päre qadırğa ile Cineviz’den gelürken paşa-yı mezkûra râst gelüp üzerine hücum eyledükde paşa-yı şâhib-rây fi’l-ḫâl ol mel‘ünüñ üzerine yürüyüp cenge âgâz eyledükde ol bî-ḫamiyyet la‘în muḫâvemete qâdir olmayup Cineviz tarafına kaçdı. Paşa daḫi Cineviz’e degin [TOK¹¹⁸] qavup andan Füşte⁴ Limanı’na varup qarâr eyledi.⁵ Ol arada olan Elb Qal‘ası’nda Sinân Re’is’üñ oğlı maḫbûs idi, varup anı ḫalâş idüp andan ṭonanma ile⁶ Şalmenâre ve andan Pulya Anabolısı’na varup andan Qaşriyye Qal‘ası üzerine düşüp pâdişâh devletinde⁷ feth eyledükden soñra varup qal‘a-i Elbe’yi daḫi muḫâşara eyledi. Anı daḫi alduğdan⁸ soñra [TK82^a] Misina Boğazı’na gelüp andan Pulya’ya tâbi‘ qal‘a-i Qartine (قارتينه) üzerine⁹ varup anı daḫi cebren ve qâhren feth itdükden soñra dönüp Şanta Marina’ya¹⁰

1 Paşa tevâbi‘leriyle zıkr olan (T’de “tevâbi‘iyle zıkr olınan”) a‘dâ-yı eşrârûn ... deyü haber getürdiler TO T (69^{a/8-10}): Paşa’ya def u ref-i a‘dâ için aḫkâm-ı hümâyûn irsâl olınuş bi-‘inâyetillâh varup Raztık (رزق) Qal‘ası’na vuşul bulduklarında täyife-yi Gürciyye bi’l-cümle münkesir ü maḫzûl olup vâdi-i bevâra firâr itdükleri müjde gelüp vâşil oldu B (66^{b/3-6}) Y (55^{a/16-19}) D (171^{a/2-3}) TK (81^{b/32-33})

2 ki Tūlon’da kışlamışdı TO: ki Tūlom’da kışladı idi T (69^{a/10}) / ol kış İstanbul’a vuşul bulmayup Tūlon’da kışlamışdı B (66^{b/7}) Y (55^{b/1}) D (171^{a/4}) TK (81^{b/33-34})

3 olucaḫ TO T (69^{a/10}): - B (66^{b/7}) Y (55^{b/2}) D (171^{a/4}) TK (81^{b/34})

4 olup ol ešnâda ... nâm pelid (T’de “Qapudan nâm pelidi”) yigirmi päre qadırğa ile Cineviz’den gelürken paşa-yı mezkûra (T’de “paşa-yı mezkûra” yoktur.) râst gelüp ... andan Füşte TO T (69^{a/11-12}): olduḫda İspanya’nuñ Oğlan Qapudanı dinilen mel‘ün yigirmi päre qadırğa ile uğrayup ceng iderken Cineviz’e kaçup ḫalâş olup paşa daḫi Cineviz’e dek qavup irişmeyüp ol tarafda Ḥayreddîn Paşa Fireşte B (66^{b/8-11}) Y (55^{b/2-5}) D (171^{a/5-6}) TK (81^{b/34-35})

5 - TO T (69^{a/13}): Ve B (66^{b/11}) Y (55^{b/6}) D (171^{a/6}) TK (81^{b/36})

6 idi. Varup anı ḫalâş idüp andan ṭonanma ile TO T (69^{a/13}): iken ḫalâş idüp ba‘dehü B (66^{b/12}) Y (55^{b/7}) D (171^{a/7}) TK (81^{b/36})

7 Qal‘ası üzerine düşüp pâdişâh devletinde TO: Qal‘ası’na düşüp pâdişâh devletinde T (69^{a/14}) / Qal‘ası üzerine düşüp B (66^{b/13}) Y (55^{b/8}) D (171^{a/8}) TK (81^{b/37})

8 Anı daḫi alduğdan TO T (69^{a/14}): Bi-‘inâyetillâh feth olınuş guzât-ı Müslimîn müntefi u behremend olduḫlarından (TK’de “olduğdan”) B (66^{b/14-15}) Y (55^{b/9-10}) D (171^{a/8-9}) TK (81^{b/37})

9 Qartine üzerine TO: قارتينه üzerine T (69^{a/15}) / قارتينه B (66^{b/16}) Y (55^{b/11}) D (171^{a/9}) / قارتينه TK (82^{a/1})

10 itdükden soñra dönüp Şanta Marina TO: itdükden soñra dönüp Şanta Marina’ya T (69^{a/15}) / idüp andan dönüp Şanta Veḫarına’ya B (66^{b/16-17}) Y (55^{b/12}) D (171^{a/10}) TK (82^{a/1})

gelüp andan Körföz Adası'na andan daği gelüp İstanbul'a karar eyledi.

Ve sene-i mezbûre [951] Şa'bân'ı evâyilinde [Ekim 1544] pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretleri [TOK¹⁹] Edirne'ye müteveccih oldı. Anda varup kıışladılar. Ve Ramazân'ın on üçünde [28 Kasım 1544] Vezîr-i a'zam Süleymân Paşa ve Hüsrev Paşa 'azl olunup vezîr-i a'zam Rüstem Paşa ve Rümili Beglerbegisi Ahmed Paşa¹ vezîr-i şâliş ve Anaṭolı Beglerbegisi İbrâhîm Paşa vezîr-i râbi' oldı.

Ba'dehû Françise'den yine ilçi gelüp dest-bûs-ı şerifle müşerref oldı. Ve bu eşnâda² Eflak voyvodası ḥabs olunup yeri Āsitâne-i gerdûn mülâzımı olan Mirçe³ Voyvoda'ya virildi. Ve Ḥayreddîn Paşa oğlu Ḥasan Beg'e⁴ Cezâyir sancağı virilüp andan ḥudâvendigâr⁵ Edirne'den İstanbul'a gelüp karar eylediler.

-
- 1 andan daği ... müteveccih [oldı.] Anda (T'de "oldı. Andan") varup kıışladılar. Ve Ramazân'ın (T'de Ramazân-ı şerîfün") on üçünde ... Ahmed Paşa TO T (69^{a/15-17}): düşüp andan İstanbul'a gelüp vuşül [B67^a] bulup pây-bûs-ı sulṭânî ile ser-efrâz oldı. Ve sene toḳuz yüz elli bir Şa'bân'ın evâyilinde sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh Edirne'ye varup kıışlayup sene-i mezbûre Ramazân'ın on üçünde Vezîr-i a'zam Süleymân Paşa ile Hüsrev Paşa Divân-ı Hümayûnda birbiriyle mu'âraza idüp çekişdikleri için ikisi bile 'azl olunup vezâret-i a'zam Rüstem Paşa'ya virilüp Rümili beglerbegisi B (66^{b/17-67^{a/5}}) Y (55^{b/13-18}) D (171^{a/10-14}) TK (82^{a/2-4})
 - 2 Ba'dehû Françise'den yine ilçi gelüp dest-bûs-ı şerifle müşerref oldı. Ve bu eşnâda TO T (69^{a/17-18}): Bu eşnâda Françe ilçisi [Y56^a] gelüp pây-bûs-ı hümayûnla ser-efrâz olup ve B (67^{a/6-7}) Y (55^{b/19-56^{a/1}}) D (171^{a/14-15}) TK (82^{a/4-5})
 - 3 gerdûn mülâzımı olan Mirçe TO T (69^{a/18}): devletde mülâzım olan Muça B (67^{a/8}) Y (56^{a/2}) D (171^{a/15}) TK (82^{a/5})
 - 4 - TO T (69^{a/18}): babası Ḥayreddîn Paşa talebiyle B (67^{a/9}) Y (56^{a/3}) D (171^{a/16}) / babası talebiyle TK (82^{a/6})
 - 5 andan ḥudâvendigâr TO: andan ḥudâvendigâr hazretleri T (69^{a/18-19}) / ba'dehû pâdişâh B (67^{a/10}) Y (56^{a/4}) D (171^{a/17}) TK (82^{a/6})

Ve sene-i mezkûre [952] Zî'l-ħicce'sinde [Şubat/Mart 1546] ħazret-i ħilâfet-penâh Şayd ü Şikâr için yine Edirne cânibine [TOK¹²⁰] mütevec-cih oldılar. Ve sene toĥuz yüz elli üç [953] Cemâziye'l-evvel'inüñ sekizinde [7 Temmuz 1546] mîr-i mîrân-ı Cezâyir-i Deryâ-yı Sefid ya'nî Ğâzî Ħayreddîn Paşa dâr-ı beĥâyâ rihlet¹ idüp yeri ol ĥinde baŐkapucubaŐı olan Meĥemmed Aĝa'ya virilüp ħudûmından ĝuzât-ı Müslimîn deryâda ĝuher [D171^b] bulmuş gibi ĝanâyim-i² bî-ĥıyâsa müstaĝrak olduklarından ĝayrı Dâru'Ő-Őınâ'a³ ya'nî Tersĥâne-i 'Âmire'nüñ tevsi' ve iĥyâsına sebep olup fi'l-vâĥi' incü Őadefde nice ise her yıl ĝazâdan mu'âvedet olunduĝda bi'l-cümle mîriye müte'alliĥ olan sefâyin-i girân emvâc-ı⁴ bî-kerândan [B67^b] anda bahâra dek Şöylece maĥfûz ve berĥ u bârândan maşûn olup dâyimâ pîr ü iĥtiyâr ĥorŐanlar mâbeyninde⁵ ĥayr du'âyla anılıp [TOK¹²¹] liman-ı dehr-de âĥir zamâna dek bununı gibi resm ü niŐânları bâĥidür.

Ve mübârek Şa'bân'ın ĝurresinde [27 Eylül 1546] Şehzâde Sulĥân Bâyezid'e Ķonya sancaĝı virilüp ol cânibe 'azm eylediler. Ve mâh-ı merĥûmuñ on sekizinde [14 Ekim 1546] pâdişâh ĥazretleri ĥiŐlamaĥ için yine Edirne'ye buyurdılar. Ve bu maĥallde Peĥ ilçisi gelüp envâ'-ı hedâyâyla dest-bûs eyledi.⁶

Feth-i Başra: Sâbıkâ pâdişâh ĥazretleri ĶızılbaŐ-ı neĥbet-ma'âş üzerinde iken diyâr-ı Başra Ħâkimi Mîr Râşid ibn Maĝâmis ilçisi gelüp iĥâat idüp Őoñra sa'âdetle Ķara-Boĝdan üzerine gidilürken müŐarun-ileyh Mîr Râşid ba'zı ĥılâ' ve ĥuŐunlarınınıñ miftâĥların getürüp teslim eylemegin pâdişâh ĥazretleri ol vilâyetleri [TOK¹²²] yine mûmâ-ileyhe tefvîz eylemişdi. Őoñra

1 - Ve (T'de "Ve" yoktur.) sene-i mezkûre Zî'l-ħicce'sinde ĥazret-i ĥilâfet-penâh Şayd ü Şikâr için yine Edirne cânibine mütevec-cih oldılar. Ve (T'de "Ve" yoktur.) sene toĥuz yüz elli üç Cemâziye'l-evvel'inüñ sekizinde mîr-i mîrân-ı Cezâyir-i Deryâ-yı Sefid ya'nî Ğâzî Ħayreddîn Paşa (T'de "dâr-ı fenâdan") dâr-ı beĥâyâ rihlet TO T (69^{a/19-20}): Ve sene toĥuz yüz elli iki Zî'l-ħicce'sinde tekrar Edirne Şikârına buyurup giriş İstanbul'a geldüklerinde sene toĥuz yüz elli üç (D ve TK'de "üç" yoktur. B'de sonradan yazılmıştır.) Cemâziye'l-evvel'inüñ sekizinde merĥûm Ħayreddîn Paşa vefât B (67^{a/10-13}) Y (56^{a/4-7}) D (171^{a/17-19}) TK (82^{a/6-7})

2 - TO B (67^{a/14}) Y (56^{a/9}) D (171^{b/1}) TK (82^{a/8}): nefise ve ni'met-i T (69^{a/19-21})

3 - Dâru'Ő-Şı'âne TO T (69^{a/21}): iŐtîlâĥ-ı küttâb üzre Dâru'Ő-Őınâ'a ve ma'nâ-yı âĥir ile Dâru'Ő-Şı'âne B (67^{a/15}) D (171^{b/1-2}) TK (82^{a/8-9}) / iŐtîlâĥ-ı küttâb üzre Dâru'Ő-Őınâ'a ve ma'nâ-yı âĥir ile Dâru'Ő-Őınâ'a Y (56^{a/9-10})

4 - TO T (69^{a/22}): biĥâr-ı B (67^{a/19}) Y (56^{a/12}) D (171^{b/3}) TK (82^{a/10})

5 - mâbeyninde TO T (69^{a/23}): mâbeynlerinde B (67^{b/2}) Y (56^{a/14}) D (171^{b/4}) TK (82^{a/10})

6 - mübârek Şa'bân'ın ... dest-bûs eyledi TO T (69^{a/23-25}): sene-i mezbûre Şa'bân'ın ĝurresinde Sulĥân Selim ĥazretlerine Ķonyadan Ma'nisa sancaĝı virilüp Ķonya sancaĝı Sulĥân Bâyezid'e virildi. Ve mâh-ı mezbûrenüñ sekizinci ĝünü giriş Edirne'ye varup ĥiŐlayup Peĥ ilçisi anda aĝır pişkeş ile gelüp pây-bûs-ı 'âlem-mesîr (D ve TK'de "âlem-maşîr") ile ser-efrâz oldu B (67^{b/3-7}) Y (56^{a/15-19}) D (171^{b/5-7}) TK (82^{a/11-12})

emir-i mezbür vefât idüp yerine oğlu Mâni' kıyım olup ol daği der-i devlete mütâba'at gösterüp âsüde-ğâl iken ba'zı nâ-pesendide ahvâller itdügi ecluden mezbür ħal' olunup benî a'mâmından Şeyh Yahyâ nâm ħâkim olmuşdı. Ve tavâyif-i Benî Şa'sa'a'dan ħal'a-i Zekiyye ħâkimi olan Seyyid 'Âmir daği 'atebe-i gerdün-iğtidâra mütâba'at eylemegin ħal'a-i mezkûre girü kendüye mufavvaz olmuşdı. Velâkin ħal'anuñ ħıfz u ħırâseti Bağdâd'da Gönüllüler Kethüdâsı Ĥurrem Beg'e ta'yîn olunmağın zıkr olan Ĥurrem Beg'e ħal'ası içinde otururken mûmâ-ileyh Seyyid 'Âmir vesâvis-i şeytâna uyup tevâbi'yle [TOK¹²³] bir gice ħal'ayı başup içinde olanlar daği 'adü-yı nekbet ile çıkup neberd-i kâr-zâr idüp cümlesin târ-mâr itdügi südde-i sa'âdete 'arz olındukda pâdişâh ħazretleri livâ-yı mezbûrı mezkûr Ĥurrem Beg'e şadağa idüp 'adü-yı münhezim Seyyid 'Âmir kendü ħâlinde oturmayup bir niçe müfsidi cem' idüp ve Başra Ĥâkimi Yahyâ mu'âvenetiyle yüz pâre gemi donadup ifsâd kaçd eyledükde mezkûr Ĥurrem Beg ħâdişe-i mezbûreyi duyup¹ Bağdâd Beglerbegisi Ayas Paşa'ya i'lâm eyledükde Cevâriz Begi 'Alî Beg'le bir mıkdâr 'asâkir-i a'dâ-şikâr irsâl eylemek üzerinde iken a'dâ-yı hezîmet-âşâr gelüp ħal'a-i Zekiyye'de Ĥurrem Beg'i muĥâşara idüp cenge mübâşeret olındukda [TOK¹²⁴] Cevâriz begi daği 'asker ile gelüp irişüp bir niçe def'a kıtâl-i 'azîm olup zıkr olan Ĥurrem Beg ve Süleymân Beg daği helâk olup velâkin ħal'anuñ fetĥine çâre idemedükleri ecluden kıoyup gitmişlerdi. Bu ĥuşûşlar der-i devlete 'arz olınıcak Başra Ĥâkimi Yahyâ'nuñ ol yerden izâlesi lâzım olmağın Bağdâd Beglerbegisi Ayas Paşa'ya emr icrâ olındı ki "'Asâkir-i nuşret-şî'âr ile varup Başra'yı fetĥ idesin." Eyle olıcak paşa-yı mezbür daği kendüye tâbi' ümerâyla tedârük idüp ve yüz yigirmi pâre gemi donadup top-ı pür-âşûbla memlü idüp sene-i mezkûre Rebî'u'l-evvel'inde baĥır-mişâl olan âb-ı Şaĥt üzerinden gönderilüp ba'dehü paşa-yı şîr-iğdâm [TOK¹²⁵] bir niçe begler ile ħal'a-i

1 Pâdişâh ħazretleri Kızılbaş-ı ... cümlesin târ-mâr (T'de "târ u mâr") itdügi südde-i ... ħâdişe-i mezbûreyi duyup TO T (69^{a/25-32}): sa'âdetlü pâdişâh [Y56^b] Bağdâd'ı fetĥ itdükde Başra Ĥâkimi Mîr Râşid ibn Mağâmis ilçi gönderüp kılâ'ınuñ kildlerin teslim itmiş iken girü kendüye tefvîz olunmuş idi. İttifâkâ mezbür fevt oludkdan şofıra oğlu Mâni' yerine ħâkim olup nefsi-i emmâresi mezkûrı tarik-i müstakimden mâni' olmağın men' ü def'i lâzım olup yerine 'ammucesi Şeyh Yahyâ ħâkim naşb olındukdan şofıra Muşa'sa' tayifesinden Zekiyye Begi Seyyid 'Âmir daği bâb-ı sa'âdete gelüp vilâyeti kendüye muĥarrer buyurılıp lâkin zabtına kâdir olmaduğı ecluden Bağdâd'ın gönüllüleri kethüdâsı Ĥurrem Beg bir mıkdâr ħul ile vilâyet-i Zekiyye zabtına varup muĥâfazat iderken mezbür Seyyid 'Âmir tahayyülât-ı bâğlâdan bir gice ħal'adan çıkup Başra cânibine kaçdukdâ bâb-ı sa'âdete 'arz olunup Zekiyye sancağı mezbür Ĥurrem Beg'e virilüp zabt (TK'de "olunup ħıfz") olunurken bu cânibden [B68^a] Başra'ya firâr iden Seyyid 'Âmir Başra Ĥâkimi Şeyh Yahyâ ile biriküp yüz pâre gemilerle Zekiyye üzerine geldüklerinde B (67^{b/7}-68^{a/2}) Y (56^{a/19}-56^{b/12}) D (171^{b/8-15}) TK (82^{a/13-18})

Zekiyye cānibine revāne olındılar. Qal‘a-i Haṣṣā’ya vuṣūl bulduklarında Muḥammed Seyyāle nām şeyḥ-i ‘Arab’uñ fesādı [T69^b] zuhūr bulmağın ge-türüp boynını urdı. Ve muḳaddemā giden¹ ṭonanma-i hümāyūn Qurna nām maḥalle müteveccih olup ‘Acle nām qal‘aya vuṣūl bulduklarında² muḥāşara vü muḳātele olunup cebren qal‘a-i mezkūr feth olunduğdan şoñra memerr-i ma‘berlerinde üç qal‘ayı daḥi ḥākle berāber eylediler. Böyle olduğdan şoñra Mu‘āviye neslinden cezāyirde³ vāḳi‘ olan Medīne Ḥākimi ‘Ulyān-oğlı [B68^b] ‘Abdülḥüseyn nām ‘Arab begi üç dört biñ mıḳdārı ‘Arab’la ṭonanma yanınca giden leşkere muḳābele idüp māni‘ olmak istediklerinde [TOK¹²⁶] ‘asākir-i zafer-encām kılıç koyup kimi kılıç altında ḥāk-sār ve kimi duramayup tār-mār oldılar. Ve Başra cānibinden daḥi ḥaylī ṭonanma gelüp ṭonanma-i hümāyūnuñ üzerine hücum itdiklerinde bunlar daḥi neberd-i kār-zār idüp birkaç gemi topla urılıp helāk olduğdan şoñra mā‘adāsı münhezim olup firār eylediler. Ṭonanma-i hümāyūn āb-ı Furāt’la āb-ı Şaṭṭ müctemi‘ olduğı maḥallde olan Qurna nām qal‘aya varup ve paşa-yı ‘ālī-mıḳdār daḥi gelüp ṭonanma ile ol maḥallde cem‘ olup irtesi qaradan ve gemiden Başra suyına ‘azimet gösterdiler. Deyr nām maḥalle ve andan Şadr-ı ‘Aşşāre nām mevzi‘e irdüklerinde meger ol ‘adū-yı bed-fi‘āl [TOK¹²⁷] Başra eṭrāfına şu şalivirüp cemī‘-i eṭrāf baḥr-i ‘ummān olduğın gördüklerinde hemān ṭonanma ile revāne olındılar. Paşa daḥi ‘asker ile yürüyüp ‘adū-yı nekbet-me‘ālūñ ḥaylī ‘asker-i şeyātīn-rücümü nehr-i Muḥannā ile zıkr olan Şadr-ı ‘Aşşāre mābeyninde qarşu ve muḳābil gelüp neberd-i kār-zāra āğāz eyledüklerinde muḥkem ceng ü

- 1 Paşa’ya i‘lām ... ‘asākir-i a‘dā-şikār irsāl (T’de “asākir a‘dāyī şikār”) eylemek üzerinde ... Hürrem Beg ve (T’de “ve” yoktur.) Süleymān Beg daḥi helāk olup velākin qal‘anuñ fethine (T’de “aşlā”) çāre idemedükleri ... urdı. Ve muḳaddemā giden TO T (69^{a/32}-69^{b/1}): Paşa haber aldūğı gibi Cevāriz sancağı begin imdādlarına gönderüp mābeynlerinde gereği gibi ceng ü cidāl vāḳi‘ olup mezbūr Hürrem Beg ile Cevāriz Begi Süleymān Beg helāk olup ammā Zekiyye Qal‘ası’n dizdārı ve ḥişār erenleri kemāl-i diḳkatle muḥāfazat idüp düşmen zafer bulmaduğdan şoñra girü gemilerle Başra’ya dönüp gittükleri der-i devlete sābīkā ‘arz olunduğda mezbūr Ayas Paşa’ya Başra üzerine varılmak için mü’ekkid aḥkām-ı şerīfe irsāl olunup vuṣūl bulduğda yüz yigirmi pāre gemiler ṭonadup ṭop-ı pūr-āşīb ile [Y57^a] memlū kılip [D172^a] Şaṭṭ üzerinden revāne idüp ve atlu leşkeri ḥāzırlyayup sene-i mezbūre Rebi‘u’l-evvel’inüñ gürresinde Bağdād’dan çıkıp revāne olduklarında birkaç günden şoñra qal‘a-i Haṣṣā’ya vuṣūl bulup Muḥammed Seyyāle nām şeyḥu’l-‘Arab’uñ düşmenile dili bir olup fesādı zāhir olmağın Divāna çağırdup boynını urdı. Ve B (68^{a/2-14}) Y (56^{b/13}-57^{a/5}) D (171^{b/15}-172^{a/3}) TK (82^{a/18-23})
- 2 maḥalle müteveccih olup ‘Acle nām qal‘aya vuṣūl bulduklarında TO T (69^{b/1}): maḥallde ‘Acle nām mevzi‘e irişüp B (68^{a/14}) Y (57^{a/5-6}) D (172^{a/3}) TK (82^{a/23})
- 3 qal‘a-i mezkūr feth olunduğdan şoñra memerr-i ma‘berlerinde (T’de “mu‘teberlerinden”) üç qal‘ayı ... neslinden cezāyirde TO T (69^{b/1-2}): ve kāhren qal‘a-i mezbūre feth olunup memerr ü ma‘berde olan üç qal‘aları daḥi alınıp ḥākle berāber olındı. Bu eṣnāda Mu‘āviye neslinden Muḥāşa‘a ṭāyifesinden Cezāyir-i Şaṭṭ’da B (68^{a/15-17}) Y (57^{a/6-9}) D (172^{a/4-5}) TK (82^{a/23-24})

harb olup düşmen-i bed-ahterler fi'l-hâl münhezim olup firâr ile varup Başra Kâl'ası'na girdiler. Böyle olıcağ tınonma-i hümayün varup gemilerin ihrak idüp ve paşa daği varup hazret-i İmâm-ı 'Alî'nün -radıyallâhu 'anh- maqâmında oturıcak 'adü-yı münhezim ol gice kâl'adan daği çıkup ve dâmen-i milki elinden bırağup ve giribân-ı[TOK¹²⁸]çak beriyye yolundan rîg ü hâk galtân varup Laşsâ nâm bir kâl'asına gitdi.¹ 'Ale's-şabâh [B69^a] ki rüz-ı necâh andan 'ibâret idi,² şubh-ı devletden tebâşir-i sa'âdet³ nümâyân olup tırâz-ı nuşret-endüz ve 'alem-i behcet-fürüz-ı rüzdan mihr ü şafağ gibi elviye-i fetğ u zafer⁴ evc-i berîne irişüp sulţân-ı Rûm, Mışır ve Şâm'a gâlib olduğı üzre bi-tevfikîllâh leşker-i İslâm ol ceys-i Habeş-endâm ve Ravâfız-ı nâkışu'l-'aklı ve'l-keleşm gürühına gâlebe idüp küdüret-i a'dâ-yı meksür zulmet-i deycür mişâli âfâkdan mağv ve dâr u diyârdan dür⁵ olup Başra Kâl'ası'nuñ kilidi⁶ kable tülü'î's-şems, paşaya getirilüp teslim olınduğda [TOK¹²⁹]

Mışırâ: "Fetğ oldu Başra⁷ hamdü lillâh" (953)

- 1 begi üç dört bin ... duramayup târ-mâr (T'de "târ u mâr") oldılar. Ve ... neber-i kâr-zâr (T'de "kâr") idüp birkaç ... 'asker ile yürüyüp (T'de "yürüyüp" yoktur.) 'adü-yı nekbet-me'âlün ... nehr-i Muğannâ ile (T'de "ile" yoktur.) zikr olan ... karşı ve (T'de "ve" yoktur.) muqâbil gelüp ... eyledüklerinde (T'de "idüp") muhkem ceng ü harb ... rîg ü hâk-i galtân (T'de "ile") varup Laşsâ nâm bir kâl'asına gitdi TO T (69^{b/3-10}): tınonma yanınca üç (TK'de "üç" yoktur.) dört bin 'Arab'la ceng iderek yürüyüp ve Başra'dan daği düşmen tınonmaları gelüp berü cânibden birkaç gemilerin toplar ile urup helâk itdükden şofıra bi'l-cümle düşmen gemileri sınıp girü Başra cânibine kaçup gitdüğe tınonma-i hümayün sipâh-ı zafer-mağrûnla Furât (TK'de "ve") Şağ'a kavuşup mecma'uş-Şağteyn olan Kırna nâm mahalle varup ve paşa-yı mezbûr daği anda gelüp irtesi karadan ve Şağ'dan süvâr u piyâde Başra'ya 'azm ü teveccüh eylediler. Ba'dehü Veyr (D ve TK'de "Viz") nâm mahalle ve andan Şadr-ı Ğişâve nâm mevzi'e varilup meger düşmen-i bed-girdâr Başra etrafına şu şalup etraf-ı kâl'a 'ummân olmağın ibtidâ ceng tınonmada olan Rûm Ğazileriiyle olup paşaya daği haber olduğda düşmenün hilesine muqayyed olunmayup şu şalınmış [Y57^b] yerlerden geçit arayup cidd ü cehd ile ireliye (TK'de "ireliye" yoktur.) yürüyiş idüp a'râb-ı Ğurâb-şüret kıl ü kâlle el ayak döğerek her tarafdand cenge mübâşeret kılup nehr-i Muğannâ ile Şadr-ı Ğişâve mâbeyninde savaş ve uğraş olup a'dâ mağlûb olmağla girü kaçup kâl'alarına girdiler. Ve paşa çadırların getirüp 'Alî mağâmında (Y'de "kürup") kunduğı gibi hemân gice Şeyh Yahyâ dâmen-i milkin elden koyup ve giribân-ı Ğayreti çak kılup tamâm rüsvâyılığ ile (Y'de "dâmen-i milkin elden koyup ve giribân-ı Ğayreti çak kılup tamâm rüsvâyılığ ile" yoktur. B'den tam bir satır atlanmış olması Y'nin B'den istinsah edildiğini göstermektedir.) vilâyetinden cüdâ (Y'de "düşüp tek ü tenhâ") beriyye yolundan Laşsâ cânibine firâr eyleyüp B (68^{b/1-17}) Y (57^{a/10-57^{b/6}}) D (172^{a/6-15}) TK (82^{a/25-32})
- 2 - TO T (69^{b/10}): cebhe-i B (69^{a/1}) Y (57^{b/7}) D (172^{a/16}) TK (82^{a/32})
- 3 sa'âdet TO T (69^{b/11}): fetğ B (69^{a/1}) Y (57^{b/7}) D (172^{a/16}) TK (82^{a/32})
- 4 nuşret-endüz ve 'alem-i behcet-fürüz-ı rüzdan mihr ü şafağ gibi elviye-i fetğ u zafer TO T (69^{b/11}): nuşret ve 'alem-i zafer mihr-ı şafağ gibi B (69^{a/2}) Y (57^{b/8}) D (172^{a/16}) TK (82^{a/32})
- 5 Şâm'a gâlib olduğı ... diyârdan dür TO T (69^{b/11-12}): Şâm mænendi a'râb-ı Habeş-fâm üzre gâlib gelüp küdüret-i düşmen zulmet-i deycür mişâli dâmen-i âfâkdan mağv B (69^{a/3-4}) Y (57^{b/9-10}) D (172^{a/17-18}) TK (82^{a/33})
- 6 kilidin TO T (69^{b/13}): kilidi B (69^{a/5}) Y (57^{b/11}) D (172^{a/18}) TK (82^{a/33})
- 7 Mışırâ: Fetğ oldu Başra TO T (69^{b/13}): Başra fetğ oldu B (69^{a/5-6}) Y (57^{b/12}) D (172^{a/18}) TK (82^{a/34})

deyü târih dinilüp derhâl şenlik ve şadmânlıkla yürüyüp hemân ol gün ki mübârek Şevvâl'ün yigirmi biriydi [15 Aralık 1546], gemiler daği gelüp ve Başra'nuñ içine girilüp pâdişâh-ı İslâm hazretlerinin sâye-i sa'âdetlerinde kabza-i teşhîre dâhil olup zabt olınuğdan şoñra bâb-ı sa'âdete müjde-i feth ile ulaqlar segirdüp sene-i mezkûre Zî'l-hicce'sinüñ gürresinde [23 Ocak 1547] anda irişüp derhâl pâdişâh hazretlerine ma'rüz olındı. Böyle olıcağ pâdişâh-ı murâd-bahş hazretleri müşârun-ileyh paşaya iki yüz biñ aqça teraqqî ve Müşil Begi Bilâl Muhammed'e Başra eyâleti on kerre yüz biñ aqça ile virüp [TOK¹³⁰] mîr-i mîrân naşb eyledi.¹ Andan şoñra हु-dâvendigâr [Y58^a] hazretleri Edirne'den Yanbolı cānibine şikâr için 'azm eylediler.

Ve sene-i mezbûre şühürında² [4 Temmuz 1546] Şehzâde Sulţân Selim hazretlerinin bir sülâle-i zerrîn-külâlesi çemen-i salţanatda zuhûra gelüp kudûmından gönçe-i ümmîd şüküfte olup Sulţân Murâd'la nām-dâr kılnup târih-i vilâdeti "gül-i şâbit" sene 953³ oldı.

[B69^b] Ve sa'âdetlü pâdişâh sene toğuz yüz elli dört [954] Muğarrem'i evâhirinde [Mart 1547] şikârdan 'avdet eyleyüp dâru'n-naşr Edirne'ye geldiler. Bundan şoñra Françise'den⁴ ilçî gelüp bî-nihâye pîşkeşle serîr-i 'âlem-mesîre⁵ rûy-mâl oldı. Ve sene-i mezbûre Rebî'u'l-evvel'i gürresinde [21 Nisan 1547] Yemen beglerbegisi 'azl olınuğ [TOK¹³¹] yeri 'Âdilcevâz Hâkimi Ferhâd Beg'e virildi. Andan pâdişâh hazretleri Edirne'den İstanbul

1 derhâl şenlik ve ... mîr-i mîrân naşb eyledi TO T (69^{b/13-16}); sene-i mezbûre Şevvâl'inüñ yigirmi birinci güninde çonanma-i hümayûn Başra Qal'ası'nuñ dâmenine gelüp vilâyet-i mezbûre [D172^b] bi't-tamâm ve'l-kemâl (TK'de "ve'l-kemâl" yoktur.) feth u zabt olınuğ bâb-ı sa'âdete 'arz olınuğda ulaqları (D ve TK'de "ulaqlar") sene-i mezbûre Zî'l-hicce'sinüñ gürresinde gelüp müjde-i feth irişdüğde हुdâvendigâr-ı kām-gâr hazretleri mezkûr paşaya hil'at-i fâhireden gayri iki yüz biñ aqça teraqqî 'inâyet idüp Başra beglerbegiliğ Müşil sancağı begi (Y'de "olan") Bilâl Muhammed'e on kerre yüz biñ aqça ile 'inâyet buyurup B (69^{a/6-13}) Y (57^{b/12-19}) D (172^{a/19-172^{b/3}}) TK (82^{a/34-37})

2 Ve sene-i mezbûre şühürında TO: Sene-i mezbûre şühürında T (69^{b/17}) / Ve sene-i mezbûre Cemâziye'l-[TK82^b]evvel'inüñ beşi olan Yekşenbih (D ve TK'de "Seşenbih") günü qable tülû'îş-şems B (69^{a/14}) Y (58^{a/1-2}) D (172^{b/4-5}) TK (82^{a/37-82^{b/1}})

3 sene 953 oldı TO: sene 953 vâkı' oldı T (69^{b/18}) / (B'de "953") oldı. Ve ba'zılar "gül-i beşâret" daği dimişler B (69^{a/17}) Y (58^{a/5-6}) D (172^{b/7}) TK (82^{b/2})

4 eyleyüp dâru'n-naşr Edirne'ye geldiler. Bundan şoñra Françise'den (T'de "Frânçe'den") TO T (69^{b/19}): idüp dâru'n-naşr Edirne'ye geldüğde Frânçe'den (B'de "Frânçise'den") B (69^{b/2}) Y (58^{a/7}) D (172^{b/8}) TK (82^{b/3})

5 'âlem-mesîre TO B (69^{b/3}) Y (58^{a/8}) D (172^{b/8}): 'âlem-maşîre T (69^{b/19}) TK (82^{b/3})

câ nibine teveccüh buyurup Aparδος Yaylası'na¹ gelüp anda şikâra meşğül oldılar.

Ahval-i Elkâs [Mîrzâ]: Bundan aqdem ki serdâr-ı 'Acem olan Tahmâsb Şâh Hicret'ün toquz yüz kırk altıncı yılında 'asâkir-i nekbet-me'âliyle Şîrvân vilâyetine varup halkı sünen-i İslâm'la ma'rûf iken tu'me-i şîr-i şemşîr eyleyüp qarındaşı olan Elkâs Mîrzâ'ya virmişdi. Velâkin mîrzâ-yı mûmâ-ileyh sünen-i İslâm'la müsennen olup şâhuñ Şîrvân'da naşb itdügi bâtil nesneleri giderüp şer'at-i nebeviyyeye münkâd olduğı ecluden mâbeynlerinde 'adâvet hâşıl [TOK¹³²] olmağın şâh qarındaşınıñ telefine kaçd iderdi. Mîrzâ-yı mezkûr birâderinün bu aşl fikrin ma'lûm idicek fikr-i bikri şöyle eyledi ki hâfız-ı esâs-ı kıbletü'l-İslâm ve hârişhâne-i Beytü'l-harâm olan Sulţân Süleymân Hân hazretlerine istinâd idüp 'arz-ı 'ubûdiyyet ile dergâh-ı 'âlem-penâha âdem göndere. Hasb-i hâli üzre nâme tesvîd idüp bir kâşid ile gönderdükte Gürcî vilâyetinde Levend nâm bir Gürcî begi zıkr olan kâşidı tutup ve hâline muţtali' olup şâh-ı bed-fi'âle gönderdi. Şâh-ı gümrâh Elkâs'ın pâdişâhla ahvâlin ma'lûm idinüp velâkin tınmayup setr eyledi. Andan âdem gönderüp vâlidesiyle oğlı [TOK¹³³] Sulţân Ahmed'i getürüp eyitdi: "Birâderüm mîrzâyla mâbeynimüzde fi'l-cümle in'ikâd ü iştidâd vâkı' olmağla memâlik-i 'Osmân mâliki olan Sulţân Süleymân hazretlerinün bend-i kemend-i itâ'atine boyun virmege sebep nedür?" didükde mîrzâ-yı mezkûrın vâlidesi eyitdi: "İy şâh-ı İrân, böyle eylemeñ!" deyüp envâ'-ı dürlü naşihatler eyleyüp daği "Mâbeyniñüzde jeng-i küdüreti giderün ki 'indallâh müşâb olasız." deyü fi'l-cümle mâbeynlerin işlâh eyledi. Andan kalçup oğlı Elkâs Mîrzâ'ya varup aña daği hayli naşihat eyleyicek mîrzâ-yı mûmâ-ileyh daği vâlidesinün naşhatiyle mütenaşşih olup oturdı. İttifâk bu eşnâda şâh-ı bed-nihâd [TOK¹³⁴] Nağcivân'dan Gürcî tarafına 'asker-i hezîmet-eşeriyle müteveccih olup gidicek öte cânibde Elkâs Mîrzâ işidüp ol daği gâzâya niyyet idüp ammâ ihtiyâten harem-i hâşşın Şemâkıya Qal'ası'na gönderüp kendüsi Çerâkise vilâyetinün serdârı olan Qabartay nâm 'âşinün üzerine müteveccih oldı. Varduğda ol kefer-e-i kalîle ve fecere-i zelileye muqâbil olup muhkem kıtâl olduğdan soñra şâh-ı gümrâh mîrzâ-yı

1 İstanbul cânibine teveccüh buyurup Aparδος Yaylası'na TO B (69^{b/6}) Y (58^{a/10-11}) D (172^{b/10}): İstanbul'a buyurup Aparδος Yaylası'na T (69^{b/20}) / İstanbul cânibine teveccüh buyurup Aparδος Yaylağı'na TK (82^{b/4-5})

mezbürün hâline âgâh olduğda hemân nağz-ı ‘ahd eyleyüp melâhide-i evbâş-ı nekbet-ma’âşlarıyla şehri-i Şemâkı’ya varup andan Şirvân vilâyetini kabza-i teshîrine getürdi. Bundan şofra Elkâs Mîrzâ’nuñ ‘ağabince niçe biñ âdem [TOK¹³⁵] gönderüp varup mîrzâ-yı mezbûra irişdüklerinde müşârun-ileyh mîrzâ, qarındaşınıñ aḥvâlin ve nağz-ı ‘ahdin bilüp hemân ol aradan Demürkapu dimekle ma’rûf olan benderden ve Devân’dan ve âb-ı Ceyḥûn cereyânlarında ḥayrân olan âb-ı Semmûr’ı mürûr ve¹ Çatalşu-yı nâm âbı ‘ubûr itdükde şâh-ı bed-ef’âlûñ leşker-i bed-aḥteri irişüp muḥârebeye âgâz eyledüklerinde mîrzâ-yı zafer-encâmuñ ‘asâkir-i nuşret-şi’ârı daḥi muḳâteleye pervâz idüp ḥaylî ceng olduğdan şofra mîrzâ tevâbi’inden ba’zı beğler sebḳat itmeyüp firâr eyledüklerinde mîrzâ-yı rûşen-rây kendüye şâdık ümerâsıyla “Dest-i Lem-yezel rûz-ı ezelde alınmuza her ne yazdıysa [TOK¹³⁶] görelüm.” deyüp ‘inân-ı ‘azmlerin ḳavm-i şemḥâl tarafına, andan sâhil-i bûm-ı Rûm tarafına mün’atıf idüp şâhrâ ve cibâlden ve deşt-i Kıpçak serḥaddinde olan ḳal’a-i Azağ’a ve andan Kefe’ye gelüp nüzûl eylediler. Andan daḥi himmet merkebine süvâr olup dâru’s-saltâna Ḳoştanṭiniyye Boğazı’na gelüp ḳıdvetü’l-ekârim ve’l-mefâhim yeñiçeri ağası [T70^a] olan Pertev Ağa mîrzâ-yı mezkûrûñ şeref-i nüzûlin dergâh-ı felek-iştibâha i’lâm

1 Bundan aḳdem ki ... olan Sultân (T’de “Sultân” yoktur.) Süleymân Hân ... ḳâşid ile gönderdükde (T’de “idüp ḳâşid ile gönderdi”) Gürci vilâyetinde ... muḫṫalı’ olup (T’de “ve hâline muḫṫalı’ olup” yoktur.) şâh-ı bed-fi’âle gönderdi. (T’de “işâl eyledi”) Şâh-ı gümrâh ... Sultân Süleymân (T’de “Hân”) ḥazretleriniñ bend-i ... eylemeñ!” deyüp (T’de “deyü”) envâ’-i dürlü ... İttifâḳ bu eşnâda (T’de “bu eşnâda” yoktur.) şâh-ı bed-nihâd ... üzerine müteveccih oldu. (T’de “olup”) Varduḳda ol kefere-i ... nekbet-ma’âşlarıyla (T’de “nekbet-ma’âşlar ile”) şehri-i Şemâkı’ya ... Ceyḥûn cereyânlarında (T’de “cereyânlarından”) ḥayrân olan âb-ı Semmûr’ı mürûr ve TO T (69^{b/21-34}): Mezbûr Elkâs Şirvân’da qarındaşı Şâh Tahmâşb câ nibinden ḥâkim iken sene toḳuz yüz elli üç şühûründe mâbeynlerinde ‘adâvet müştedd olup aḫlı bu kim muḳaddemâ Şirvân’ı Şâh Tahmâşb alup Elkâs’a virdükde ekşer-i ḥalḳı Sünni olmaḡın Elkâs anlara ri’âyet itdüğü için şâh reng almış bu ḥuşûşda mâbeynlerinde küllî şeker-âb vâḳı’ olup Elkâs daḥi aḥvâlin nihâni pâdişâh-ı ‘âlem-penâha İstanbul câ nibine bildirdükde (TK’de “âlem-penâha bildirmegin”) Gürci beğlerinden Levend diyen mel’ûn mektûbin tıttup şâha irsâl eyledükde bi’l-küllîyye mâbeynlerinden (TK’de “mâbeynlerinde”) ḥicâb ref olup ‘adâvet [Y58^b] âşikâr olduğü gibi Elkâs’uñ vâlidesi ile oḡlı Aḫmed Mîrzâ muşâlaḫa için gelüp mâbeynlerin fi’l-cümle meremmet itdükde şâh daḥi Naḫcûvân’dan Gürci’ye gitmek şeklinde Şirvân’a ḳarib gelüp cemî’-i erkân-ı [B70^a] divânın ḫile ile Elkâs’a gönderüp yemin ile (TK’de “ile” yoktur.) i’timâd virdükden şofra Elkâs daḥi ferâğ-ı ḫâtir ile ordusun Şemâhî ḳal’alarında ḳoyup ve kendüsi Çerâkise üzre varup Ḳabartay nâm Çerkes begiyle ceng iderken şâh daḥi fursat bulup ḫilâf-ı ‘ahd ve muḡâyir-i yemin (TK’de “ve muḡâyir-i yemin” yoktur.) ‘ale’l-fevr Şirvân’a dâhil olup Elkâs istimâ’ [D173^a] itdükde ‘iyâlî üzerine dönüp gelürken ḳarşısına Kızılbaş leşkeri ile yüriyiş idüp Şirvân derbendiyle meşhûr Demürkapu’da muḫkem ceng eyleyüp ve kendüyle olan Kızılbaş bi’l-cümle rû-gerdân olup birḳaç ‘aded i’timâd itdüğü (TK’de “itdüğü” yoktur.) kimesneler ile zıkr olan derbenden geçüp Devân’da (Y’de “Devân’dan”) ve âb-ı Ceyḥûn cereyânlarından (Y’de “cereyânlarında”) medhûş olan Semmûr’ı (B, D ve TK’de “Semmûr”) mürûr ve andan B (69^{b/7-70^{a/10}}) Y (58^{a/12-58^{b/13}}) D (172^{b/11-173^{a/3}}) TK (82^{b/5-13})

idicek pâdişâh hazretleri zıkr olan Aparδος Yaylası'nda iken emr olındı ki müşârun-ileyh mîrzâya kemâ yenbağî ri'âyetler olinup ve niçe ihsân ile zer-rîn ve muraşsa' kıotaz ile müzeyyen semend-i bād-reftâr in'âm buyurılıp andan mûmâ-ileyhe yeñiçeri ağası ve [TOK¹³⁷] Cezâyir-i Deryâ-yı Sefid beglerbegisi olan Kıpudan Mehemmed Paşa bir kadirğa donadup istikbâ-line gönderüp ve andan iskeleye getirüp mâh-ı Rebî'u'l-evvel'ün altısında [26 Nisan 1547] ki sa'adetlü pâdişâh Edirne'den Aparδος Yaylası'na 'azm itmiş idi, hükmi-hümâyünla mîrzâ-yı mezbûrı nefsi-İstanbul'da hazret-i Şeyh Vefâ kıurbında Ca'fer Çelebi evlerine kıondurdılar. Ve pâdişâh hazretleri Aparδος Yaylası'ndan gelüp mâh-ı merkûmuñ on ikisinde [2 Mayıs 1547] hezâr şevket ü 'azametle Sarây-ı 'Âmire'ye nüzül eylediler. Andan soñra hüdâvendigâr hazretleri bir niçe kîse sîm ü zer ve muraşsa' şemşir ile muraşsa' hançer ve muraşsa' zeyn ile kemer-i mücevher bâ-kıotaz esbi refitâr-şarşar ve üç tavile at ve niçe boğça dîbâ ve ser-â-ser [TOK¹³⁸] hil'atler ve envâ' ve eşnâf-ı akmîşe ve niçe evânî zer ve nuqre ve niçe dürlü esbâb-ı lâ-nazir ihzâr u irsâl olındı. Mâh-ı mezkûruñ on altısı [6 Mayıs 1547] olduğda mezkûr süvâr olup ve erkân-ı sa'adet ağaları istikbâl idüp getirüp südde-i sa'adete pâdişâh-ı İslâm'ün dest-bûs-ı şerifiyle müstes'ad olduğdan soñra yine menziline iletdiler.

Ve¹ sene-i mezbûre Cemâziye'l-evvel'inüñ on altısında [4 Temmuz

1 itdükte şâh-ı bed-efâlün leşker-i bed-ahteri (T'de "bed-fi'âlün leşkeri") irişüp muhârebeye ağâz ... andan sâhil-i büm-ı Rûm tarafına (T'de "andan sâhil-i büm-ı Rûm tarafına" yoktur.) mün'atîf idüp şahrâ ... ihsân ile zerrin ve muraşsa' kıotaz ile müzeyyen (T'de "ihsân olinup zeyn muraşsa' kıotaz-ı zerrin zeyn olinmuş") semend-i bād-refitâr ... mâh-ı Rebî'u'l-evvel'ün (T'de "Rebî'u'l-âhîr'ün") altısında ki ... pâdişâh hazretleri (T'de "dahî") Aparδος Yaylası'ndan ... hançer ve muraşsa' zeyn ile (T'de "muraşsa' zeyn ile" yoktur.) kemer-i mücevher bâ-kıotaz esbi refitâr-şarşar (T'de "mücevher ve esbi tâzi div-refitâr ve şarşar-peyker") ve üç tavile ... envâ' ve (T'de "ve" yoktur.) eşnâf-ı akmîşe ve niçe evânî zer ve nuqre niçe dürlü (T'de "evânî zer ve nuqra ve niçe dürlü" yoktur.) esbâb-ı lâ-nazir ... müstes'ad olduğdan (T'de "olınduğdan") soñra yine menziline iletdiler. Ve TO T (69^{b/34}-70^{w/8}): iderken girü şahuñ leşkeri 'aķabince ol maħallde irişüp lâ-cerem ceng ü muķavemetden fâyide olmamağın birkaç nefer muķarrebleriyle mîrzâ-yı mezbûr kıavm-i şemhâla kıaçup ve andan serħadd-i vilâyet-i Rûm olan Azâķ Kâl'ası'na düşüp ve andan Kefe'ye gelüp Kefe'nüñ begi ve kıadısi ve emini ħalden vâķıf olduķları gibi gemiler ihzâr idüp mîrzâ-yı mezkûr merkeb-süvâr olup İstanbul'ün (TK'de "İstanbul'ün" yoktur.) Boğaz Hîşârı'na geldükte Yeñiçeri Ağası Pertev Ağa istikbâl idüp "Elķâs Mîrzâ İstanbul'a [Y59] kıarîb geldi." deyü sâbıķu'z-zıkr Aparδος Yaylağı'ndan [B70^b] sa'adetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerinüñ rikâb-ı hümâyünlarına 'arz eylediler. Pâdişâh hazretlerinden envâ'-ı hil'atler gelüp aħķâm-ı hümâyün mücebiyle Kıpudan Mehemmed Paşa kıadirğalar donadup (TK'de "donadup" yoktur.) ve yeñiçeri ağası istikbâl idüp mîrzâ-yı mezkûrı sene-i mezbûre Rebî'u'l-evvel'inüñ altısında Vefâ Meydânı kıurbında olan Ca'fer Çelebi evlerinde nüzül itdürdiler. Ba'dehü pâdişâh hazretleri şikârdan 'azamet (D ve TK'de "ve şevket") ile gelüp ve Elķâs Mîrzâ'ya tekrâr kiseler ile altun ve aķça ve yükler ile akmîşe ve tavile ile

1547] hâzret-i eḳālîm-penâh seyr için erkân-ı sa‘âdetle süvâr olup mûmâ-ileyh mîrzâ dahî bile gidüp birâderi olan pîşvâ-yı melâhîde aḫvâlin ve kendünün cemî‘-i ser-güzeştin pâdişâh-ı ‘âlem-ârânûn ḥâk-pâylarına bir bir ḥikâyet eyledükden şoñra [TOK¹³⁹] pâdişâh hâzretleri mîrzâ-yı şâhib-râ-yı her tîrîkle tesellî eyleyüp andan sarây-ı pür-sürûra ‘avdet eylediler. Ve ber-müceb-i emr-i şerîf, mîrzâ dahî At Meydânı’nda İbrâhîm Paşa Sarâyı’na nüzül eylediler. Ve mâh-ı mezkûruñ on üçünde [1 Temmuz 1547] Ṭahmâsb Şâh-ı gümrâhuñ iki nâm-dâr begi gelüp der-i devlete vuşûl buldı. Ve öte yakada olan serḥadd beglerbegilerine ve beglere ve sipâhiye ve ‘İmâ-diyye Ḥâkîmi Sulṭân Ḥüseyñ Beg’le Kürdistân ümerâsına sefer tedârükine ve fursat ile ‘adüya göz açdırılmasun deyü mü’ekkid aḥkâm-ı şerîfe irsâl olıñduḳda mezbûr Sulṭân Ḥüseyñ serḥadd-i Kürdistân begleriyle evvelâ Uşñi’ye varup ol ḥinde begi olup Ḳızılbaş-ı bed-ma‘âşa [TOK¹⁴⁰] münḳâd olan Zerza Yûsuf Beg muḥârebeye tîḳat getürmeyüp der-i devlete muṭî‘ olduḳı ‘arz olduḳda sancaḳ virilüp ba‘dehü mûmâ-ileyh Sulṭân Ḥüseyñ, üzerinde olan leşker ile Urmî’ye varup Ḳızılbaş’uñ dilâver beglerinden Yeleklü Velî nâm bahâdır ile sene-i mezbûre Receb’inüñ evâyilinde [Aḡustos 1547] muḥkem ceng idüp bi-‘inâyetillâh ḡâlib gelüp gürüh-ı a‘dâ kaçup anda Ṭopraqḳal‘a’ya müteḥaşşın olmaḡla meydânda kesilen başları yarar dil ile bâb-ı sa‘âdete gönderüp envâ‘-ı ‘inâyet-i pâdişâhiye mazḥar düşdiler.

Ve sene-i mezkûre Şevvâl’inüñ on ikisinde [25 Kasım 1547] pâdişâh hâzretleri şîkâr için Gümülcine cânibine müteveccih olup ol ešnâda¹ Budun [TOK¹⁴¹] Beglerbegisi Meḥemmed Paşa ‘azl olunup yeri Ḳâsım Beg’e virilüp der-i devletde ḳapu aḡası olan Ḥaydar Aḡa Dîvân-ı ‘Âlîde vezâret

atlar ḳaṭâr u meḥâr ve esbâb-ı zer ü ziver virilüp mâh-ı mezbûruñ on altısında erkân-ı sa‘âdet istîḳbâl (TK’de “iḳbâl”) idüp merḳûm mîrzâyı, pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hâzretlerinüñ dest-bûs-ı hümayûnlarına iletüp zeyl-i ‘âṭifetlerine teşebbûs ve rüy-mâl olduḳdan şoñra ba‘dehü B (70^{a/10}-70^{b/11}) Y (58^{b/13}-59^{a/11}) D (173^{a/4-14}) TK (82^{b/13-21})

1 hâzret-i Eḳālîm-penâh ... ve kendünün cemî‘-i (T’de “cemî” yoktur.) ser-güzeştin pâdişâh-ı ... muṭî‘ olduḳı ‘arz olduḳda (T’de “olıñduḳda”) sancaḳ virilüp ... kesilen başları yarar dil (T’de “başları ve yarar diller”) ile bâb-ı sa‘âdete ... müteveccih olup ol ešnâda TO T (70^{a/8-16}): ‘âzîm ayak dîvânı olup ve Elḳâs Mîrzâ sa‘âdetlü pâdişâh-ı ‘âlem-penâh hâzretleriyle yanaşup cümle ser-güzeştin didükde pâdişâh hâzretleri dahî envâ‘-ı iḥşân ve mu‘âvenet bâbında muvâ‘ade-i pâdişâhâne ḳılıp sa‘âdetle Sarây-ı ‘Âmire’ye dâḫil olacaḳ maḥâlde Elḳâs selâmlayup menziline varduḳı gibi tekrâr ḫil‘atler gelüp İbrâhîm Paşa Sarâyı kendüler için maḳarr olup ‘inâyet-i ‘aliyye mücebiyle [B71*] gelüp zîkr olan sarâyda mütemekkin olup sefer tedârükine meşḡul oldılar. Bu ešnâda Şâh Ṭahmâsb’dan iki büyük beg gelüp pâdişâh emriyle (Y’de “Elḳâs”) [Y59^b] ḫîdmetine varup bu eyyâmda Ḳapu Aḡası [D173^b] Ḥaydar Aḡa vezîr-i ḫâmis olup ve B (70^{b/12}-71^{a/4}) Y (59^{a/12}-59^{b/2}) D (173^{a/15}-173^{b/1}) TK (82^{b/21-25})

şadrına geçdi. Ve günden güne Erzurüm ve Pasinâbâd ve Diyârbekr ve 'Âdilcevâz ve Bağdâd ve Derteng ve Başra ve Kapan câniblerinde olan beglerbegiden ve beglerden dil ve baş eksük olmayup Kızılbaş'ı zâr u zebûn eylediler. Ve vilâyet-i Çerâkiseden bir nâm-dâr Çerkes begi gelüp Elkâs Mîrzâ'nun muraşşa' kemerin getürdi ki Hicret'ün toköz yüz elli beş [955] Muḥarrem'i evâhiriyydi¹ [Mart 1548].

Defa-i ḥādî 'aşer: Sulṭānū'l-İslām ve'l-Müslimîn ḥazretleri merraten ba'de uḥrâ ve sâniyen ba'de ūlâ diyâr-ı Şark'da ser-i melâhidîn olan Kızılbaş-ı [TOK¹⁴²] nekbet-ma'âş üzerine cihâd itmege niyyet idüp ğuzât-ı Müslimîn ve kümât-ı muvaḥḥidîne zıkr olan seferüñ mühimmâtı ve tedârüki emr olıñduĝdan sonra sâbıku'z-zıkr olan Elkâs Mîrzâ'ya daḥi on iki kîse nuḡûd-ı vişâĝ ve iki kıt'a otaĝ-ı gerdün-niṭâĝ ve sayir esbâb u âlât ve bâr u büngâh-ı tecemmülât in'âm olıñup ol daḥi levâzım-ı umûr-ı salṭanat ve niẓâm-ı enâm-ı memleket için tedârük görmesine emr olıñdı. Böyle olduĝdan sonra mîrzâ-yı mezkûruñ tevâbi'inden Kaysmas Beg sâbıķâ gelen Çerkes begiyle vilâyet-i Çerâkiseden Şîrvân'a gidüp ve Tatar ḥânına daḥi emr irsâl olıñdı ki mezkûrlara mu'âvenet ü muẓâheret idüp bile [TOK¹⁴³] Şîrvân'a varduĝdan sonra ol a'dâ-yı İslâm'ın mâverâsın alup ḥâzır-baş olalar. Bu eşnâda Peç'den ilçi gelüp ḥarâcın teslim eyledi. Ve rûz-ı mezbûrda mîrzâ-yı mezkûra Tebrîz ve Şîrvân sancaĝı virilüp ve zer-ser ve 'alem-peyker sancaĝ çıkup envâ'-ı ta'zîmâtla sa'âdethânesine ilettiler. İrtesi bâb-ı sa'âdete varup şeref-i dest-bûs-ı pâdişâh-ı heft-kişver ile müstes'ad oldu. Daḥi muraşşa' âlât ile esbler gönderilüp birâderi olan şâh-ı bed-ef'âl üzerine çıkmaĝa icâzet olıñup Ulama Paşa ve ğurabâ-yı yesâr aĝası tevâbi'iyile ḳoşılup hemân çıkmalarına emr olıñdı. Ba'dehü pâdişâh-ı 'alem-ârâ ḥazretleri zât-ı şerîfleri [TOK¹⁴⁴] için 'adîmü'l-mişâl bir câmi'-i şerîf ve 'imâret-i laṭîf

1 virilüp der-i devletde ... vezâret şadrına (T'de "mesnedine") geçdi. Ve günden güne ... câniblerinde olan beglerbegiden (T'de "câniblerinden ve etrâf beglerbegileri") ve beglerden dil ve baş eksük olmayup Kızılbaş'ı (T'de "Kızılbaş-ı ḳallâşı") zâr u zebûn ... elli beş Muḥarrem'i evâhiriyydi TO T (70^{a/16-18}): virildi. Ve Kızılbaş'a tâbi' ümerâ-yı Ekrâddan Uşni Begi Zerza Yûsuf Beg bu cânibe iṭâ'at idüp sancaĝ virildi. Ve 'İmâdiyye Ḥâkîmi Sulṭân Ḥüseyn Beg Urmî'ye gelüp ve Kızılbaş begi olan Yeleklü Veli Beg ile muḥârebe idüp dükeli Kızılbaş tayifesini maĝlûb eyleyüp girü yerine mu'âvedet eyledi. Ba'dehü ümerâ-yı Ekrâd Kızılbaş memleketine aĝın şalup ve (D ve TK'de "ve" yoktur.) ğâret idüp zâr u zebûn kıldı. Ve sene toköz yüz elli dört yılında 'imâret-i Sulṭân Süleymân için Eski Sarây tañşif olıñup 'imâret (TK'de "câmi'") yapılmasına emr-i hümayûn vârid oldu. Sene toköz yüz elli beş Muḥarrem'inün evâhîrinde Çerâķise beglerinden bir meşhûrî bâb-ı sa'âdete gelüp Elkâs'ın muraşşa' kemer-i ḥançeri ki anuñ eline düşmişdi, getürüp ri'âyet olıñdı B (71^{a/4-13}) Y (59^{b/2-12}) D (173^{b/1-7}) TK (82^{b/25-29})

binâ olunmasına emr olunup mühimmâtı tedârükine ibtidâ olındı. Bundan sonra mâh-ı mezbûruñ on beşinde [26 Mart 1548] vilâyet-i ‘Acem’e şâh olan mîrzâ-yı nâmdâr, cihâd kılıcın kuşanup ve gazâ esbine süvâr olup ve pâdişâh-ı dîn-penâhuñ altun başlu sancağın çözüp va tabl ü nekkârelerin döğüp diyâr-ı ‘Acem’e müteveccih oldı. Ve Edirne muhâfazası Sulţân Selim Hân hazretlerine muqarrer buyurılıp¹ ve mâh-ı merkûmuñ on sekizinci günü [29 Mart 1548] ki ol gün² şeref-i âfitâb idi, pâdişâh hazretleri daği yümn-i iqbâlle ve sa’âdet-i iclâlle ol kal’ı ve kam’ı lâzım ve lâbüdd olan [TOK¹⁴⁵] Tahmâsb Şâh’uñ üzerine teveccüh-i hümâyün gösterdiler. İttifakâ ferr ü şüküh ve leşker-i enbühla kona göçe şehr-i İznik’e irdüklerinde vilâyet-i Yemen’den ulaqlar gelüp nâmeler getürüp teslim eylediler.³

Ahvâl-i Yemen: Hazret-i pâdişâh-ı rüy-i zemîn ki sâbıkâ toquz yüz elli üç Rebî’u’l-evvel’inde [Mayıs 1546] Yemen beglerbegiligin Üveys Paşa’ya virüp

- 1 Sulţânül-İslâm ve’l-Müslimin ... sâbıkâ’z-zıkr olan (T’de “olan” yoktur.) Elkâs Mîrzâ’ya daği on iki (T’de “iki” yoktur.) kise nuqûd-ı vişâk ve iki kıt’a otağ-ı gerdün-niţâk (T’de “ve iki kıt’a otağ-ı gerdün-niţâk” yoktur.) ve sayır esbâb-ı (T’de “ve”) âlât ve bâr u (TO’da “u” yoktur) büngâh-ı ... İslâm’uñ mâverâsın alup (T’de “İslâm’uñ def’ine”) hâzır-baş olalar. Bu eşnâda Peç’den ... ve zer-ser ve ‘âlem-i peyker (T’de “zerrin-ser ‘âlem-i peyker”) sancağ ... müstes’ad oldı. (T’de “Ve”) Daği muraşşâ’ âlât ile esbler (T’de “atlar”) gönderilüp birâderi olan şâh-ı bed-ef’âl (T’de “bed-fi’âl”) üzerine çıkmâğa icâzet “(T’de “emr”) olunup Ulama ... hazretlerine muqarrer buyurılıp TO T (70^{a/19-28}): Sa’âdet ü iqbâlle pâdişâh-ı ‘âlem-penâh diyâr-ı ‘Acem’e ‘azîmet idüp muqaddemâ Elkâs Mîrzâ’ya ol vilâyetleri sancağ tarîki ile ‘inâyet buyurup ve Ulama Paşa’yı (Y’de “Karaman beglerbegisi ba’dehu”) Erzurüm beglerbegisi idüp bile koşılıp ve ğurabânüñ cânib-i yesâr bölügi [B71^b] ağasıyla ta’yin kılınıp sene-i mezbûre Rebî’u’l-evvel’inüñ on beşinci günü İstanbul’dan çıqıp ve İslâm sancağın açup ve tabl-hânesin döğüp gitti. Ve mîrzânüñ muraşşâ’ kemirin getüren Çerkes begiyle (Y’de “Çerkes begine gemiyle”, D ve TK’de “Çerkes gemiyle”) Elkâs’uñ benâm beglerinden Kaymas Beg bile koşılıp Kefe [Y60^a] cânibinden Şîrvân’a varılması için bil’-cümle Çerkes beglerine ve Kırım hânına daği “İmdad ve is’âd üzre olası!” deyü ahkâm-ı şerife yazılıp revâne olındı B (71^{a/14-71^{b/6}}) Y (59^{b/13-60^{a/3}}) D (173^{b/7-13}) TK (82^{b/29-33})
- 2 ol gün TO T (70^{a/28}): - B (71^{b/7}) Y (60^{a/3}) D (173^{b/13}) TK (82^{b/33})
- 3 pâdişâh hazretleri daği yümn-i (T’de “ve”) iqbâlle ve sa’âdet-i iclâlle ... getürüp teslim eylediler TO T (70^{a/28-30}): sa’âdetlü pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ferr ü şüküh ile elviye-i naşriyyeyi yedinci feleke muqâbil ve eķâlîm-i seb’a sipâhını nücüm-i semâvâta mu’âdil kılıp kevkibe-i kevkib-sây (Y’de “kevkibe-i kevakib-sây”), D ve TK’de “kevkibe ve kevkib-sây”) ve tabl ü nekkâre-i pür-şaday birle Sarây-ı ‘Âmir’eñden mübârek kademin rikâb-ı sa’âdete başup zeyn-i zerrin koţas-ı cevherin semende süvâr olup âfitâb-ı cihân-tâb gibi ‘âlem-ğirlik için raşş-ı himmet (TK’de “himmeti”) meydân-ı irâdete revâne kılıp çavuşân-ı pür-şüküh ğürüh ğürüh sipâh-ı nuşret-destġalı “Yemîn ü yesâr şufûf-ı zafer-şî’arda yerlü yerince yürüsünler!” deyü tenbih ü te’kid idüp ve yeniçeri ağası bölügiyle önce yürüyüp vüzerâ-yı ‘îzâm ve kađi-âsker efendiler ve defterdârlar selâm maķâmında ikrâm-ı hümâyünla ser-efrâz olduķdan sonra yerlü yerinde önce revâne olup ve müftî efendi [B72^a] [TK83^a] hazretleri ve İstanbul kağîsı [D174^a] ve mollalar Ayaşofya kurbında taşra kapuda selâmlayup ‘azamet ve haşmetle iskeleye varılıp hâzır olinan (Y’de “olınan” yoktur, TK’de “olan”) kağırgalar ile geçilüp Üsküdar menziline ordu-yı hümâyünde karar buyurıldıķdan sonra ol menzilden kalķup mâh-ı mezkûruñ evâhîrinde kaşaba-i (TK’ da “şehr-i’i”) İznik’e ‘ubur idüp (Y’de “ba’dehu”) Yenişehr Ovası’nda konulduķda Ma’nisâdan Şehzâde Sulţân Selim Hân -tâle beķâbu-gelüp babasınüñ mübârek [Y60^b] ellerin öpüp ve icâzet-i hümâyünlarıyla (TK’de “hümâyünla”) Edirne muhâfazâsına vardılar B (71^{b/7-72^{a/7}}) Y (60^{a/3-60^{b/1}}) D (173^{b/13-174^{a/4}}) TK (82^{b/33-83^{a/3}})

göndermişti, paşa-yı mezkûr tevâbi'yle Cidde ve andan Zebîd'e varup ol çehâr mezhebden hâric olan İmâm nâm [nâ-bekâruñ] vilâyet-i mezbûreye varan ümerâyıla hîle vü hüd'a idegeldüğü ma'lûm olıcağ evvelâ İmâm-ı mezbûra nâme irsâl olunup "Pâdişâh-ı sa'âdet-âşâruñ 'atebe-i gerdün-iğtidârına mütâba'at [TOK¹⁴⁶] idüp huşbe vü sikke hazret-i şâhib-ķırânun nâm-ı şerîfine idesin!" deyü tenbîh eylediler. İmâm-ı mezkûr istimâ' itmeyüp kendü pîr olduğı ecluden salţanatı oğı Seyyidî 'Alî'ye tefvîz eyledi. Dağı 'asâkir-i pâdişâhla 'adâveti muķarrer idüp fitne vü fesâda âğâz eylediler. Bu huşuşlar paşa-yı şâhib-râya ma'lûm olıcağ ümerâ vü küberâyıla sefer tedârükün idüp ve Süleymân zamânından ķalmış sengin toplar var idi, anları ihzâr idüp cemî'-i ümerâ vü küberâ mübârizân-ı şaff-ârâyıla ol 'adû-yı nekbet-me'al Zeydî-mezheb İmâm-ı bed-fi'âlün vücûdını 'ademe tahvîl itmek niyyetine sene-i mezbûre Şevvâl'inün evâyilinde [Kasım/Aralık 1546] a'dâ-yı zelilü'l-ķadruñ emîru' [TOK¹⁴⁷]-ümerâsı ķarârgâhı olan şehr-i Ta'is üzerine revâne olındılar. Birķaç gündend sonra¹ Müze nâm ķaşabaya ve andan Şeyh Aķmed ibn Alvân hazretlerinin türbe-i şerîfine² vuşul bulduķlarında a'dâ-yı nigün-sâr cānibinden bir mıķdâr 'asker gelüp tecessüs-i ahvâl için 'asâkir-i zafer-rehbere mülâķî olup bir mıķdâr ķarb u ķarb olıcağ fi'l-hâl târ-mâr oldılar.³ [T70^b] İrtesi bir⁴ derbend-i şa'bü'l-mürûrdan geçerken İmâm⁵ beglerinden 'Alî bin Hândân nâm bir bed-gümân gelüp muķâbeleden bir mıķdâr savaş idüp lâkin

- 1 Hazret-i pâdişâh-ı rûy-i zemîn ... Zebîd'e varup ol çehâr (T'de "câr") mezhebden hâric olan ... oğı Seyyidî 'Alî'ye tefvîz (T'de "Seyyid 'Alî'ye teslim") eyledi. Dağı 'asâkir-i pâdişâhla ... Bu huşuşlar paşa-yı (T'de pâdişâh-ı) şâhib-râya ma'lûm olıcağ ... var idi, anları (T'de "toplari anda") ihzâr idüp cemî'-i ... Birķaç gündend sonra TO T (70^{a/30-36}): Bu ešnâda Yemen'den ulaķlar gelüp sâbıkâ sa'âdetlü pâdişâh vilâyet-i mezbûre beglerbegiligin sene toķuz yüz elli üç Rebî'u'l-evvel'inde Üveys Paşa'ya virüp irsâl buyurulduķda meger paşa-yı mezkûr Cidde'ye varup vilâyet-i Yemen'de mezâhib-i erba'adan hâric imâmet da'vâsın ķılan İmâm didükleri Zeydî nâ-bekâruñ hîle vü hüd'asın anda varmazdan aķdem ma'lûm itdükde evvelâ İmâm-ı mezbûra haber göndermiş ki "Ey İmâm-ı nâ-tamâm! Huşbe ve sikkeyi pâdişâh-ı İslâm nâmına okıdıp maķâm-ı edebde rûşû-ı tâmmile sâbit-ķadem olasin!" Ve çün paşanın nâme-i peyâmı ona vâşil olmuş, kendü pîr olmağla salţanatını 'Alî nâm oğlına ta'yin idüp "N'ola benüm dahlim yoķdur. İderse (Y'de "oğlım") itsün!" deyü cevâb virmiş. Bu bâbda 'adâveti muķaķķağ olduğı için paşa dağı begler ile divân idüp Süleymân Paşa iletduğı Süleymânî [B72^b] toplar ile mezbûruñ ķal'ası üzerine yürüyüş eyleyüp sene-i mezbûrede muķaddemâ Ta'is şehrine yürüyüp anda emîru'l-ümerâlık nâmıyla mütemekkin olan düşmen serhengine güşmâl için 'azm idüp evvelâ B (72^{a/7-72^{b/3}}) Y (60^{b/2-15}) D (174^{a/4-13}) TK (83^{a/4-9})
- 2 şerîfine TO T (70^{a/37}): şeriflerine B (72^{b/4}) Y (60^{b/16}) D (174^{a/13}) TK (83^{a/10})
- 3 a'dâ-yı nigün-sâr ... fi'l-hâl târ-mâr (T'de "târ u mâr") oldılar TO T (70^{a/37-70^{b/1}}): andan muķaddime-i leşker-i 'adûyla bir mıķdâr ceng olunup düşmen-i hâk-sâr mağlûb olup kaçdı B (72^{b/4-5}) Y (60^{b/17-18}) D (174^{a/14}) TK (83^{a/10})
- 4 bir TO B (72^{b/6}) Y (60^{b/18}) D (174^{a/15}) TK (83^{a/11}): - T (70^{b/1})
- 5 İmâm TO T (70^{b/1}): düşmen-i nâ-bekâr B (72^{b/6}) Y (60^{b/18}) D (174^{a/15}) TK (83^{a/11})

pāyidār olmayup fi'l-ḥāl tār-mār oldılar. Ol maḥallden daḥi¹ 'ubūr olınup şehri Ta'is'ün berü cānibinde olan cebel-i Şabūr'a vuşul bulunup² üzerinde [TOK¹⁴⁸] ḳal'a-i 'Arūs müşāhede olınicaḳ içinden ḥayli 'adū-yı meyşüm çıḳup fi'l-cümle anlardan daḥi ḍarb u ḥarble geçilüp³ Aḳbaş⁴ nām bir mürğ-zār vādiye nüzül eylediler. İrtesi⁵ mübārek Zī'l-ḥicce'nün ğurresiydi [23 Ocak 1547], mezkūr Ta'is muḳābelesinde⁶ ḳonulup gördiler ki bir ḳal'a-i 'ālī arḳasın cebel-i Şabūr'a virüp göğsin gerüp durur, fi'l-ḥāl muḥāşaraya āġāz olup ol ra'd-āvāz ve şā'ıḳa-perdāz toḫları eṫrāfına dizüp ve meterisleri ve her küşe ümerādan birine ta'yin olup döğmege başladılar. Ḳal'a içinde a'dā-yı nekbet daḥi yer yer mancınıḳlar ḳurup ve küşe küşe ālāt-ı ḥarbler dizüp muḥkem dürüşdiler. Ve'l-ḥāşıl iki cānibden [TOK¹⁴⁹] daḥi çoḳ kimesneler helāk oldıḳdan şoñra bi-'ināyetillāḥ ḳal'ayı fetḥ eylediler. Ümerā-yı a'dādan⁷ 'Alī bin Ḥandān ve Emīr Ḥasan nām begleri ḳal'a-i Ḳahriyye'ye girüp ve emīru'l-ümerāsi olan Faḳīḥ Nuşayrī 'asker-i nekbet-melcümüyla bir cānibden firār idüp ḳal'a-i 'Arūs'a 'azm eylediler. Böyle olıcaḳ iki tūr-i tüz-sāz ve şayḥa-āvāz toḫı getürüp burc-ı Ḳahriyye'ye ḥavāle olan cebel-i Şabūr'un etegine çıkarup

- 1 bir bed-gümān gelüp ... olmayup fi'l-ḥāl tār-mār (T'de "olmayup tār u mār") oldılar. Ol maḥallden daḥi TO T (70^{b1-2}): mübārizle mülāḳi ve ceng olunup bi-'avnillāḥ düşmen maḥzül [Y61*] oldu. Ba'deḥ ol derbendden B (72^{b6-7}) Y (60^{b19-61a1}) D (174^{a15-16}) TK (83^{a11})
- 2 bulunup TO: buldılar T (70^{b2}) / bulup B (72^{b8}) Y (61^{a2}) D (174^{a17}) TK (83^{a12})
- 3 olınicaḳ içinden ḥayli 'adū-yı meyşüm çıḳup fi'l-cümle anlardan daḥi ḍarb u ḥarble geçilüp TO T (70^{b2-3}): olunup ol maḥalde girü 'adū ile muḥārebe olunup düşmen-i maḥhūr ḳaçduḳdan şoñra paşa-yı mezbūr begler ve āġalarıyla B (72^{b9-10}) Y (61^{a2-4}) D (174^{a17-18}) TK (83^{a12-13})
- 4 Aḳbaş TO B (72^{b11}) Y (61^{a4}) D (174^{a18}) TK (83^{a13}): Aḳtaş T (70^{b3})
- 5 bir mürğ-zār vādiye nüzül eylediler. İrtesi TO T (70^{b3}): mürğ-zār şāḥrāsına nüzül idüp irtesi ki B (72^{b11}) Y (61^{a4-5}) D (174^{a18}) TK (83^{a13})
- 6 mezkūr Ta'is muḳābelesinde TO T (70^{b3}): ḳal'a-i Ta'is'ün muḳābelesine B (72^{b12}) D (174^{a19}) / ḳal'a-i Ta'is'ün muḳābelesinde Y (61^{a5-6}) TK (83^{a13-14})
- 7 bir ḳal'a-i 'ālī arḳasın ... ve meterisleri (T'de "düzüp") ve her küşe ümerādan birine ta'yin olup (T'de "olınup") döğmege başladılar. Ḳal'a ... eylediler. Ümerā-yı a'dādan TO T (70^{b4-6}): ol ḥişār-ı (D ve TK'de "şāḥrā-yı") pūlād burc-ı rüyin-divār demür yürekli [D174^b] dil-dār gibi mekr ü āl ile memlū olup ḳal'a-i 'Arūs'a ḳafā-dār ve küḥ-ı Şabūr'a arḳasın virüp göğsin (D ve TK'de "gögüs") germiş bir 'ayyar-ı cefā-kārdur ki hezārān hezār (TK'de "hezār" yoktur.) ğavġacı meş'al-dār anuñ ḳoltuḳları küşesinde zerre mıḳdār nümāyān olmayup ḳaḥbe-i bāzār gibi levendleriñ biri üzerine çıḳup (TK'de "çıḳup" yoktur.) bini inüp müşterisi 'adedin (Y'de "adedden", D ve TK'de "adedi") bi-şumār olmaġla boḳçasın yüksek taḳçaya ḳoyup [B73*] pās-bānları nevbetle işte biri deyi 'ālemlere āvāze biraġup 'aşıḳı çoḳ güzel gibi yürüyşler (D ve TK'de "yürüyş ile") çeküp almadan ġayri çāre olmamaġla ırāḳdan düşmeniñ yüregiñ üzmek ve revnāḳın bozmaḳ için yer yer toḫlar ḳurılıp düşmen cānına (Y'de "cānibine") āteşler biraġıldı. Ve ol cānibden daḥi mancınıḳlar (TK'de "mancınıḳlar") ḥarekete başlayup a'dānuñ e'fāl-i Nemrūdüyyesi zāhir oldu. Bir iki ġünden şoñra zıkr olan ḥışn-ı ḥaşin bi-'ināyetillāḥi'l-Mübīn fetḥ olunup dilberān-ı Süheyl-cebin ve gül-ruḥān-ı nāzenininden cüdā emīru'l-ümerā nāmıyla re'isti'l-ḥā'inin olan Faḳīḥ ba'zı muḥālifin ile ḳal'a-i 'Arūs'a ḳaçup ve 'arūsı arḳa idinen (Y'de "iden") erüñ aḥvālī [Y61*] ne idüġi āşikār olup beglerinden B (72^{b12-73a9}) Y (61^{a6-61b1}) D (174^{a19-174b9}) TK (83^{a14-20})

çal'a-i Kahriyye'yi dağı döğmege başladılar. Yigirmi beş gün kulle-i mezkür dağı döğilüp âhir ol dağı fetğ olunup zabt olındı. Böyle olduğdan řoñra paşa zıkr olan Ta'is'de oturup ümerâdan Özdemür Beg'i bir mıkdâr leşker ile Naķil-i Mađrâs nâm derbend [TOK¹⁵⁰] cânibine irsâl idüp imâm-ı nâ-fercâmuñ 'asker-i nekbet-encâmı gelmek ihtimâlin virüp ol cânibüñ hıfz u hırâseti aña sipâriş olındı. Ve¹ yeñiçeri ağası olan Süleymân Ağa'yı tevâbi'iyile çal'a-i Tâkir üzerine gönderdiler. Ağa-yı mezkür varduğda ejder-dehân ve âteş-efşân toplar ile muğâşara idüp bir ay tamâm döğüp pâdişâh devletinde ol dağı fetğ olındı. Ve öte cânibde Özdemür Beg dağı varup Nedârî nâm şeyh-i 'Arab'uñ çal'ası olan İbb nâm çal'anuñ kurbına ve andan Naķil-i Semâra nâm derbend-i diğere irişilüp şeyhu'l-'Arabî olan çavâyif-i muhtelifesiyle muķâbile gelüp yolu sedd itmek istedüklerinde bahâdırân-ı [TOK¹⁵¹] tüfeng-endâz ol 'asker-i nekbet-melcûma hücum itdüklerinde fi'l-hâl dönüp çal'alarına gitdiler. Özdemür Beg dağı varup çal'ayı muğâşara idüp emân virmeyüp çarb u harble çal'ayı fetğ eyledi. Andan řoñra² iki menzil gidüp Demâr nâm çal'aya irişüp 'ale'l-ğafle başup anı dağı fetğ eylediler. Bu fütühât berüde paşaya ma'lûm olup ve ümerâ beyninde buğz-ı küdüret ve kıl arasında dağı bir mıkdâr huşûnet vâķi' oldı. Lâkin paşa-yı mezbür mevâ'id-i kerem-nümâ ile fi'l-cümle taşhîh idüp dağı şehr-i şan'â üzerine niyyet olunup dağı hemân revâne olındılar. Evvel Cennetâbâd'a ve bir niçe günden řoñra vâdi-yi Hübân nâm mağalle vuşul buldılar. Özdemür Beg'e [TOK¹⁵²] bir menzil yer çalmışdı. Zıkr olan Özdemür Beg'üñ yanında Pehlevân Hasan dimekle ma'rûf ki bir beg vardı, dimâğın fesâda virüp ve bir niçe müfsidi cem' idüp Özdemür Beg'üñ yanında olan şâh Velî Ağa'ya gönderüp varup çatl eylediler. Ve niçe

- 1 nâm begleri çal'a-i ... olıcaķ iki ... tüz-sâz ve şayha-âvâz topı (T'de "topları") getürtüp burc-ı Kahriyye'ye ... zabt olındı (T'de "oldı"). Böyle olduğdan ... ol cânibüñ hıfz u (T'de "ve" yoktur.) hırâseti aña sipâriş olındı. Ve TO T (70^{b/6-10}): çal'a-i Kahriyye'nüñ iç hişârına gürizân olup kefen tedârükine meşğül oldılar. Ve paşa Ta'is şehrin zabt buyurup (D ve TK'de "idüp") dâmen-i cebel-i şabûr'da başın (D ve TK'de "baş") 'ayyûka irğüren Kahriyye Çal'ası'na yürüyiş idüp iki ejder bigi (D ve TK'de "gibi") toplar ileüp iki cânibinden yigirmi beş gün döğilüp fetğ olduğdan řoñra düşmen ol çal'adan dağı el ve ayağın çeküp küh u beyâbana gürizân olup kaçdı. Ba'dehü paşa nefsi Ta'is'de mütemekkin olup Özdemür Beg'i Naķil-i Mađdâs (D ve TK'de "Naķilü'l-Hâdâs") nâm derbende gönderdiler ki İmâm-ı nâ-fercâmuñ 'askerin karşılayup muğâfazat eyleye. Ve ol vilâyetde B (73^{a/9-16}) Y (61^{b/1-9}) D (174^{b/9-13}) TK (83^{a/20-23})
- 2 tevâbi'iyile çal'a-i Tâkir (T'de "Tekir") üzerine gönderdiler. Ağa-yı ... fetğ eyledi. Andan řoñra TO T (70^{b/10-14}): bir mıkdâr 'asker ile çal'a-i Tâkir üzerine gönderüp ve toplar ile döğüp ol dağı bir ayda [B73^b] fetğ oldı. Ve cânib-i âhardan Özdemür Beg dağı Naķil-i Mađrâs nâm derbende gönderüp ol dağı varup anda a'dâyla ceng idüp çal'alarına kaçduğklarına Medârî (Y'de "Nedârî") nâm şeyhu'l-'Arab'uñ İp nâm çal'asın çevre (TK'de "çevre" yoktur.) kuşadup harb u çarb ile fetğ eyledi. Ve andan dağı B (73^{a/16-73^{b/4}}) Y (61^{b/9-14}) D (174^{b/14-17}) TK (83^{a/23-25})

dürlü nâ-sezâ işler işlediler. Bunlardan sonra varup Veys Paşa'yı daği başup anı daği katl eylediler. Ve andan Ca'fer Beg'i daği katl eylediler. Çünkü zıkr olan Pehlevân Hasan nâm müfsidün ifsâdıyla pâdişâh hazretlerinin bu kadar begleri katl olunup ve salânat hevâsı dimâğ-ı habîşinde mütezâyid oldu, Özdemür Beg ve sâyir anda olan begler ve ağalar ve bi'l-cümle cemî'-i pâdişâh-ı 'âlem-ârâya [TOK¹⁵³] bende olanlar hâyin-i mezkûruñ haqqından gelmesine kavlı ü qarâr idüp 'ahd ü mu'âhede eylediler. Andan Özdemür Beg ve sâyir ağalar ve begler ve cemî' anda olan dilâverler "Sa'âdetlü pâdişâha 'aşî olanuñ katli vacıbdür!" deyüp hâyin-i mezkûrı başup bile olan müfsidlerden bir niçesi katl olunup o[l] re'isü'l-müfsidîn kaçup Lissân Boğazı nâm mevzi'e gitdi. Ol etrâfda olan kabâyil-i 'Arab üşüp ol Hasan-ı bed-fi'âli tutdılar. Andan başını kesüp İmâm'a ve bir kolını Özdemür Beg'e gönderdiler. "Pâdişâha 'aşî olanuñ hâli dâyimâ böyle olsun!" deyü du'alar olıñduğdan sonra Özdemür Beg cemî' pâdişâh kullarını tesellî-i hâtır [TOK¹⁵⁴] eyledi. Lâkin ol maqtûl-i mahzûl muqaddemâ 'Aden'e ve Zebîd'e hükmler gönderüp anda olan pâdişâh kullarını daği izlâl itmişdi. Ol eçden 'Aden'ün hâricinde 'Alî bin Süleymân nâm müfsid ki sâbıkdan 'Aden'e fırsat gözedüp ehl-i 'Aden'le dâyim işi harbdi, bu maħalde fırsat bulup 'Aden'e girüp zabt eyledi. Ve Zebîd'de ki kâyim-mağâm-ı paşa¹ Muştafağa Ağa ve nâzır-ı emvâl 'Abdülmeçid Beg

1 'ale'l-ğafle başup anı ... beyninde buğz-ı (T'de "ve") küdüret ve kul arasında ... daği hemân (T'de "hemân" yoktur.) revâne olındılar. Evvel (T'de "Ve ol") Cennetâbâd'a ... sonra varup Veys (T'de "Üveys") Paşa'yı daği (T'de "daği" yoktur.) başup anı daği katl eylediler. Ve andan Ca'fer Beg'i daği katl eylediler. (T'de "Ve andan Ca'fer Beg'i daği katl eylediler" yoktur.) Çünkü zıkr olan ... dimâğ-ı habîşinde (T'de "habîşesinde") mütezâyid oldu, Özdemür Beg ... kabâyil-i 'Arab üşüp (T'de "üşüp" yoktur.) ol Hasan-ı bed-fi'âli tutdılar. Andan başını kesüp İmâm'a ve bir kolını (T'de "kolını") Özdemür Beg'e gönderdiler. ... sonra Özdemür Beg cemî' (T'de "cemî'an") pâdişâh kullarını ... Zebîd'e hükmler (T'de "mektûbler") gönderüp anda ... eçden 'Aden'ün hâricinde (T'de "adunuñ hâricinden") 'Alî bin Süleymân ... ki kâyim-mağâm-ı paşa TO T (70^{b/14-24}): ve (D ve TK'de "ve" yoktur.) düşmenün demârın kesüp feth eyledi. Bu haber paşaya ma'lûm olduğda Yemen kulu bir miqdâr gavğaya başlayup (TK'de "başladı") in'âm ile tesellî kılınduğdan sonra feth olınan yerler begler (TK'de "ve") ağalar ile zabt olunup Şan'âya müteveccih oldılar. Ol menzilde (D ve TK'de "menzilden") Cennetâbâd'a andan vâdi-yi Hübân'a varup Özdemür Beg, paşaya irişmege bir menzil [D175¹] kalmışdı ki yanında olan Pehlevân Hasan dimekle ma'rûf bir beg [Y62¹] tıynet-i nâ-pâkinde olan habâşetinden külli fesâda mürtelik olup ve birkaç müfsidi kullar ağası olan Şah Veli Ağa'nun üzerine gönderüp katl itdürdüp ve paşa ordusuna gelüp gâfletile Veys (D ve TK'de "Üveys") Paşa'yı ba'dehü Ca'fer Beg'i katl itmişler. Bu huşuşda bi'zât Özdemür Beg bâki kalan ümerâyla nihânî tedbir idüp üzerine yürüdükde mezbûr Hasan Beg kaçup Lissân Boğazı'nda olan şeyhu'l-'Arab (Y'de "şeyhu'l-'Arabî") katl idüp ve bir kolını Özdemür Beg'e gönderüp ve gayirlerin begler haqlayup bâb-ı sa'âdete arz olıñduğda Yemen beglerbegligi Ferhâd Paşa'ya virilüp irsâl olmışdı. Ammâ mezkûr paşa varmazdan aqdem girü Özdemür Beg ümerâ ve asker ile yek-dil ve yek-cihet [B74¹] olup muqaddemâ Pehlevân Hasan Beg diyen şaki ifsâd eyledükde Zebîd ve 'Aden kulları daği bir miqdâr hareket üzre oldukları için ol etrâfda tayıfe-i a'dâdan Selmân nâm müfsid 'Aden'e girüp ifsâda mübâşeret idüğü eçden ve Zebîd'de olan B (73^{b/5-74^{a/4}) Y (61^{b/15}-}

vardı, bunlar ile olan kıl mâbeyninde daği bahşış cengi vardı. Zebîd kurbında¹ Küçek Beyt-i Faķih kâşifi olan Hıydar nâm bir pelid bir niçe müfsidler ile bir giçe 'ale'l-gafle Zebîd'e girüp anda olan Muşţafâ Ağa ve 'Abdülmecîd Beg hezâr miñnetle cânların halâş itdükleri [TOK¹⁵⁵] Özdemür Beg'e ma'lûm olicağ yanında olan begler ve ağalar ve sayir kullar ile 'ahd ü mu'âhede idüp andan Şan'â üzerine revâne olındılar. Bir iki gün gidilüp Kubbeteyn Ovası nâm şahrâya nüzül olunup andan Şan'â Ovası'na vuşul buldılar. Ba'dehü şöyle haber aldılar ki sulţân olan Muţahhar ve birâderi Şemsüddîn ve vezîr-i a'zamı Faķih Nuşayrî mübâlağa 'Arab leşkerle kal'adan çıkup şebihün itmek için bir yerde pinhânlardur didiler. Şan'â içinde² Seyyidi 'Alî ve Şemsüddîn oğlu Seyyidi Şalâh³ ve vüzerâdan 'Alî bin Hândân ve 'Arab řâyifesinüñ hod⁴ nihâyeti yok dinildükde dilîrân-ı şaff-şiken ve mübârizân-ı merd-efken merdânelerün şabra iktidârları [TOK¹⁵⁶] kalmayup hemân kal'a üzerine hücum eylediler. Ve ele gireni h'ân-ı şîr-i şemşîr eylediler. Ahşam karañusu olduğda Özdemür Beg birkaç dilâverler ile süvâr olup kal'a-i Şan'â nuñ döğülmege kâbil yerlerin cüst ü cü idüp ve etrâfın temâşâ idüp gördiler ki bir kal'a-i güzîn selâtin-i mâziyyeden berü ma'mûr olup devr ü kuşûrı kuşûrdan dür ve devr-i sûrı bî-kuşûr ve lâ kûsûr ve medâhil-i ma'âkıllı bedâyî-i taşarrufatla mesdûd olup iç kal'ası daği mekân-ı ağşân-ı salţanat için bir kaşr-ı 'alî ve cânib-i şarkîsi cebel-i Muķim nâm bir cebel-i 'azîm daği cânib-i ğarbîsinde Cerâf dimekle ma'rûf yaylağları ki bâğ u bâğçeler ve içlerinde müzeyyen köşkler [TOK¹⁵⁷] olup Özdemür Beg kal'anuñ cümle cihâtın gördükden soñra yine menziline nüzül eyledi. İrtesi çünki ol nigârñâne-i ğaybuñ nağş-ı

62^{a/13}) D (174^{b/17}-175^{a/8}) TK (83^{a/26-33})

- 1 Beg vardı, bunlar ile olan kıl mâbeyninde daği bahşış cengi vardı. Zebîd kurbında TO T (70^{b/25}): Beg'e daği B (74^{a/4}) Y (62^{a/13}) D (175^{a/9}) TK (83^{a/33})
- 2 nâm bir pelid ... ve 'Abdülmecîd (T'de "Mecîd") Beg hezâr ... mu'âhede idüp (T'de "kılup") andan Şan'â ... Kubbeteyn Ovası (T'de "Obası") nâm şahrâya nüzül olunup andan Şan'â Ovası'na (T'de "Obası'na") vuşul buldılar. Ba'dehü ... Faķih Nuşayrî (T'de "Naşîr") mübâlağa 'Arab (T'de "Arab" yoktur.) leşkerle kal'adan çıkup şebihün itmek için (T'de "içün" yoktur.) bir yerde pinhânlardur didiler. Şan'â içinde TO T (70^{b/25-28}): furşata müteraşşid iken kıl şâyifesi mâbeynlerinde bahşış ğavğası olmağla mezbûr Hıydar Zebîd'e girüp mezkûr ağayla nâzîr kaçup gücle halâş olmişlar. Ve çün bu ahvâli daği Özdemür Beg ma'lûm idindi, 'asker ile yek-dil ve yek-cihet olup (TK'de "ile yek-dil ve yek-cihet olup" yoktur.) Şan'â 'azmine ve ol cânibde iki günden soñra Kubbeteyn Şahrâsı'na andan Şan'â Ovası'na (Y'de "üstüne") nüzül idüp anda haber aldılar ki sulţânları olan Muţahhar-ı nâ-pâküñ birâderi [Y62^b] Şemsüddîn ve vezîr-i a'zamı Faķih Naşîr mübâlağa 'asker ile buşuda pinhân olup şebihüna 'azm itmîş ve Şan'âda B (74^{a/5-11}) Y (62^{a/14}-62^{b/2}) D (175^{a/9-13}) TK (83^{a/34-36})
- 3 Şalâh TO T (70^{b/29}) B (74^{a/12}) Y (62^{b/3}): Şalîh D (175^{a/14}) TK (83^{a/37})
- 4 hod TO B (74^{a/13}) Y (62^{b/3}) D (175^{a/14}) TK (83^{a/37}): - T (70^{b/29})

bendi zerrîn-âfitâb bir şemse-i sîm-gün âsmânuñ levhası üzre şebt eyledi, hemân cemî'-i ümerâ vü küberâ ve mübârizân-ı ceng-âsâ at arkasına gelüp zer-ser ve 'alem-peyker sancaklar çözülp ve tabl-i nekkâreler çalınup kal'aya qarîb irdüklerinde fi'l-hâl kal'a içinden niçe biñ a'dâ-yı hezîmet-âşâr gelüp muqâbil olup bir mertebede ceng ü harb oldu ki kâbil-i vaşf degül. Bi-'inâyeti Rabbi'l-'âlemîn¹ Seyyidi Şalâh'ın atı urılup kendüsi yıkılıcağ hemân bir at dañi çekdiler. Binüp kal'a kapusından içerü alup gıtdiler. Ol gün [TOK¹⁵⁸] aḥşama degin ceng-i 'azîm olup ba'dehû iki leşker çekilüp ârâm eylediler. Gice olduḡda ol bile olan şayḡa-sâz ve ra'd-âvâz toprakları şehir-i Şan'ânuñ üzerine revâne idüp 'âlemi zelzeleye getürdiler. İrtesi olduḡda [T71^a] a'dâdan ceng eşeri ma'lûm olmaduḡda Özdemür Beg toprakları ve çarbuzenleri bâb-ı Yemen ve bâb-ı Cerâfa nâm kapular mâbeynine dizüp ve câ be-câ meterisler kurup ḥişâr-ı üstüvârı döğmege başladılar. A'dâ cānibinden iki gün eşer zāhir olmayup üçüncü gün olduḡda a'dâ-yı nuḡüset-âmâl fırsat gözedürmiş, hemân tabl ü nekkâresin döğüp yürüdiler. Böyle olucağ Özdemür Beg ümerâdan Kāsım Beg'i bir mıqdâr 'asker ile [TOK¹⁵⁹] toprakları üzerinde koyup "Muttaşıl döğün!" deyü sipâriş eyleyüp andan kendüsi sayir 'asâkir ile 'adüya muqâbil yürüyüp cenge âğâz eylediler. A'dâ-yı hezîmet-âşâr ḥod 'ale'l-gafle gelüp ol cānibden yürüdügünden ġayri kal'a kapuları dañi açılıp içinden niçe biñ 'asker dañi çıkup 'asâkir-i 'Oşmāni iki cānibden ortaya alup ol gün aḥşama degin ceng-i 'azîm olup iki cānibden çok kimesneler helâk oldu. Velâkin a'dâ-yı nuḡüset-âmâl merdānelerün çarb u ḡarbine müteḡammil olımayup bi'z-zarûri inhizâm müstevli olup ve cemî'-i tecemmülâtın bırağup ters yüzlerine dönüp ḡaşın ü metîn olan Tāyba nâm kal'alarına firâr eylediler.

1 yok dinildükde ... selâtin-i mâziyyeden (T'de "selefden") berü ma'mûr olup ... ġarbisinde Cerâf (T'de "جراف") dimekle ma'rûf ... nüzül eyledi. İrtesi çünki (T'de "çünkü" yoktur.) ol nigârḡâne-i ġaybuñ ... sancaklar çözülp ve tabl-i (T'de "ve") nekkâreler çalınup kal'aya ... hezîmet-âşâr (T'de "hezîmet-âşârdan âvâz") gelüp muqâbil olup bir mertebede (T'de "mertebe") ceng ü harb oldu ki kâbil-i vaşf degül. Bi-'inâyeti Rabbi'l-'âlemîn TO T (70^{b/29-36}): yokdur didiler. Bu aḡbârı kulağlarına almayup kal'aya hücum idüp [TK83^b] aḡşam karanḡusunda (D ve TK'de "karanḡusunda") Özdemür Beg ceng ve top yerlerin görüp ve şebihün yolların sedd itdirüp mezbûr geḡrûn cānib-i şarḡisi Muḡîm nâm bir tağ olup ġarbisinden Cezâv (Y'de "Cezâf") nâm yaylağ ve bâġistân-ı lâ-naḡir idi, mülâḡaza olınup şabâḡa dek düşmene fırsat [B74^b] virmediler. Ve çün bâz-ı felek-pervâz şubḡ-ı tayrân eyledi ġurâb-ı şâm (Y'de "ġurâb-ı a'râb-ı şâm-fâm") rüy-i zeminden nâ-bedid olup 'arşa-i ġiti bir şikârgâḡ oldu ki hezârân hezâr mürg-i cān-ı a'dâ dām-ı belâya ġiriftâr olup yelân-ı şāhini (Y'de "şāhin") çeng-i ceng bahānesiyle kalḡup her kimesne ġan[e]min (B'de "غنمين", Y ve TK'de "غنمى", D'de "غنمى") pençe-i fırsat ile döğüp alurken şehsüvâr-ı Keyvân-menzilet, Müşteri-dirâyet, Mirriḡ-şavlet zamâne tabl-bâz-ı zerrin [D175^b] Miḡri (TK'de "miḡri" yoktur.) kamçılıyup ve tañin-i zehre-şadāsından 'Utārid defterin devşirüp Kamer'ün taştı bām-ı felekden düşüp nâ-peydâ olup tarafeynden meydân-ı ma'rekede kâr-zâr olduġı gibi tāyife-i a'râbdan B (74^{a/13-74^{b/8}}) Y (62^{b/4-16}) D (175^{a/14-175^{b/2}}) TK (83^{a/37-83^{b/5}})

[**TOK**¹⁶⁰] Böyle olıcağ ‘asâkir-i zafer-encâmuñ ba‘zısı hazâyin ve mâ-meleklerin gâret itmege muqayyed olup ve ba‘zısı ardlarına düşüp ‘adü-yı münhezimi bir mertebede kırdılar ki kâbil-i ta‘bîr degül. Ammâ Muṭahhar ve Şemsüddîn ve Faḳîh Nuşayrî cân-ı ‘azizlerin mezbûr Ṭayba’ya yetiştürimeyüp bir sengîn şa‘b cebele irişüp atların ve yarağların bırağup ‘ankebût-vâr ol sengîne tırmaşup hâlâş buldılar. Bu cānibde Özdemür Beg a‘dâdan kesilen başları cem‘ itdirüp gice ile Şan‘â Ḳal‘ası’nuñ cemî‘-i eṭrâfına dizdirüp zînet eyledi. Şabâh olduğda ehl-i Şan‘â içëruden ol dizilen başları müşâhede eyledüklerinde cānlarında ye’s idüp müteḥayyir oldılar. Ve ṭaşrada [**TOK**¹⁶¹] ‘asâkir muttaşıl ṭop-ı pür-âşübla niçe gün döğüp lâkin çendān müfid olmayıcağ nerdübānlar vaz‘ olunup daḥi yer yer ḳal‘a dîvârına ṭayayup dilâverler yürüyüş eylediler. Ammâ içëruden daḥi ziyâde içdām olunup yürüyenleri def eyledüklerinde bir şu ḳapusu var imiş, ol bulunduğda dilâverler ol şu ḳapusından yürüdüklerinde içërüde olanlar ol maḥalle hüçüm eylediler. Öte cānibler hālî ḳalıcağ hemān yürüyüş idüp çıkup ḳal‘ayı fetḥ eylediler. Böyle olıcağ Seyyidi Şalâh ve Seyyidi ‘Alî uğrın ḳapusından çıkup ḳaçup Hicret’ün¹ ṭoḳuz yüz elli dört Receb’inüñ evâhîriydi ki [Eylül 1547] Şan‘â ḳabza-i teşhîre gelüp memâlik-i ‘Oşmāniyye’ye mülḥaḳ [**TOK**¹⁶²] u munzamm oldı. Şan‘â böyle olıcağ İmām’uñ oğlı Şemsüddîn, Özdemür Beg’e ḳâşid gönderüp rüy-i nedâmeti ḥâk-i mezellete döşeyüp mâbeyn ıslâh olunmasın ṭaleb eyledi. Özdemür Beg daḥi «الضُّلْحُ خَيْرٌ»² deyüp ikisi iki cānibden gelüp mülâḳât olup muşâlaḫa eylediler. Andan girü menzillerine rücü‘ eylediler.

1 yıkılıcağ hemān bir at ... ṭoplar üzerinde (T’de “üzerine”) ḳoyup “Muttaşıl döğün!” ... ‘asâkir (T’de “asker”) ile ‘adüya ... ḳapuları daḥi açılıp (T’de “ḳapusu açılıp”) içinden niçe biñ ‘asker daḥi (T’de “daḥi”) yaktır.) çıkup ‘asâkir-i ... merdānelerüñ ḍarb u (T’de “ve” yokturdan) ḥarbine müteḥammil ... cemî‘-i tecemmülâtın (T’de “tecemmülâtın”) bırağup ters ... zafer-encâmuñ ba‘zısı hazâyin ve mâ-meleklerin gâret itmege muqayyed olup ve (T’de “ba‘zısı hazâyin ve mâ-meleklerin gâret itmege muqayyed olup ve” yokturdan) ba‘zısı ardlarına düşüp ‘adü-yı münhezimi bir mertebede (T’de “mertebe”) kırdılar ki ... Faḳîh Nuşayrî (T’de “Naşrî”) cân-ı ‘azizlerin ... oldılar. Ve ṭaşrada (T’de “böyle olıcağ”) ‘asâkir muttaşıl (T’de “muttaşıl” yokturdan) ṭop-ı pür-âşübla ... var imiş, ol bulunduğda dilâverler ol şu ḳapusından (T’de “miş, andan”) yürüdüklerinde içërüde ... hemān (T’de “hemān berüden”) yürüyüş idüp (T’de “eyleyüp”) çıkup ḳal‘ayı ... ḳaçup Hicret’ün TO T (70^{b/36}-71^{a/12}): üftān ü ḥîzān girü ḳal‘aya ḳaçmağla Yemen fetḥine yümn ṭutulup yarındaki gün ṭoplarla ceng olunup a‘dâ ṭaşra çıkmayup kendü ḥāllerine ḥayrān ḳalmışlardı. Dördüncü günde zıkr olan ṭopları Özdemür Beg bāb-ı Cerāf’la bāb-ı [**Y63**] Yemen mâbeynlerine (D ve TK’de “ṭop”) ḳurup döğülmege (TK’de “dögmeklige”) başlandığda hemān gice içinde olan (TK’de “olan” yokturdan) ümerā ve leşker ḳaçup Ṭana nām ḳal‘aya girüp Şan‘â fetḥ olmağla sipāh-ı muzaffer külli doyum olup ve ḥayli başlar kesilüp ve buşudan Muṭahhar ve Şemsüddîn ve Faḳîh Naşir atların bırağup piyāde ṭağdan ḳaçup ḳal‘alarına vardılar. Ve iç ḳal‘a daḥi alınıp sene B (74^{b/8-16}) Y (62^{b/16}-63^{a/5}) D (175^{b/2-7}) TK (83^{b/6-9})

2 “Sulh daima hayırlıdır.” (Nisā, 4/128)

Böyle olduğdan sonra Özdemür Beg yanında olan ümerāya eyitdi “Yüzünüz ağ olsun! Pâdişâh devletinde bu fetihler ki müyesser oldu, lâkin Zebîd ol müfsidün elindedür. Niçe olmak gerekdür?” deyü müşāvere olıcağ ümerādan Mūsā Beg’e bir mıkḍār leşker-i zafer-rehber қоşup Zebîd’e gönderdiler. Zebîd’de olan Ḥaydar nām bed-baht [TOK¹⁶³] işidüp yanında olan eşkiyāya istimālet virüp ḳal’adan çıkup daḥi gelen Mūsā Beg’e qarşu muntazır olup durdılar. Müşārun-ileyh Mūsā Beg gelüp irişdükte fi’l-hāl muḳābele vü muḥārebe olup lâkin ol mecma‘-ı müfsidîn durımayup hemān firāra yüz tıtıcağ irişüp ol sulṭān-ı kâzibi ve baş baş niçe müfsidler-i tıtdılar. Daḥi boğazlarına yultarlar taḳup seg-i bî-temiz gibi yede yede getürüp Zebîd’ün içinde boyunların urdılar. “Pâdişāha ‘āşî olanuñ cezāsı budur!” didiler. Böyle olduğdan sonra Özdemür Beg bu fütühâtı yazdurup pâdişāh ḥazretlerinin ḥāk-pâyalarına irsāl için dört yarar yigide virüp ve Sa’de¹ [TOK¹⁶⁴] beglerinden Şerîf Nâşır’a қоşup sipāriş eyledi ki Başra muḳābelesinden² ve Cüfe (جوفه) vilāyetinden ‘Arab’a teslim eyleyeler. Mezkūr Şerîf Nâşır zıkr olan ḳāşıdları alup gidüp bir iki günden sonra³ İmām oğullarından ‘İzzüddîn ki Özdemür Beg Şan‘ā’yı dögerken varup Cizān’ı muḥāşara idüp lâkin nesne ḥāşıl itmeyüp koyup gitmişdi ammā ‘asâkir-i İslām’içün dāyim fırsat gözedürdi. Bu eşnâda⁴ Şerîf Nâşır’uñ

- 1 evâhıriydi ki Şan‘â ḳabza-i teşhire gelüp memâlik-i ‘Osmâniyye’ye mülḥaḳ u munzamm oldu (T’de “evâhıri ki Şan‘â ḳabz-ı teşhire gelüp memâlik-i İslām-ı ‘Osmâniyye’ye mülḥaḳ olup ve munzam olındı”). Şan‘â böyle olıcağ ... lâkin Zebîd ol (T’de “bir”) müfsidün ... leşker-i zafer-rehber (T’de “pür-zafer”) қоşup Zebîd’e ... yanında olan (T’de “olan” yoktur.) eşkiyāya istimālet ... Zebîd’ün içinde (T’de “köpek gibi”) boyunların urdılar. ... fütühâtı yazdurup (T’de “yazup”) pâdişāh ḥazretlerinin ... virüp ve Sa’de TO T (71^{a/12-19}): evâhirinde bi’l-külliyeye Şan‘â zabṭ olunup ba’dehü İmām oğlu Şemsüddîn Özdemür Beg ile şulḥ recāsın itdükte [B75^a] ikisi atla iki cânibden gelüp birbirleriyle şulḥ idüp girü dönüp her kimesne mekânına vardı. Andan sonra Mūsā Beg Zebîd’e gönderilüp Ḥaydar-ı şaḳı muḳābele (Y’de “muḳābele”) çıktuğ gibi yanında olan eşkiyānuñ ekşeri müteferriḳ olup bāḳileri kendü ile seg-i divāne mānendi ḳilāde-i bende giriftār olup ve Zebîd’e iletilüp boyunların urdılar. Lā-cerem Özdemür Beg bu fütühâtı ve keyfiyyet-i ḥālâtı künhiyle yazup dört nefer kimesnelere virüp Sa’de (Y, D ve TK’de “ba’dehü”) B (74^{b/16-75^{a/6}}) Y (63^{a/5-13}) D (175^{b/7-12}) TK (83^{b/9-13})
- 2 eyledi ki Başra muḳābelesinden ve Cüfe TO: eylediler ki Başra muḳābelesinde ve جوفه T (71^{a/20}) / eyledi ki Başra muḳābelesinde ve جوفه B (75^{a/7}) D (175^{b/12}) TK (83^{b/13}) / eyledükde Başra muḳābelesinde ve جوفه Y (63^{a/13})
- 3 ‘Arab’a teslim eyleyeler. Mezkūr Şerîf Nâşır zıkr olan ḳāşıdları alup gidüp bir iki günden sonra TO T (71^{a/20}): il ‘Arablara teslim ide ki Cidde yolundan çıkup İstanbul’a varalar. İrtifākā B (75^{a/8-9}) Y (63^{a/14-15}) D (175^{b/13}) TK (83^{b/13-14})
- 4 lâkin nesne ḥāşıl itmeyüp koyup gitmişdi. Ammā ‘asâkir-i İslām’içün dāyim fırsat gözedürdi. Bu eşnâda TO T (71^{a/21}): nesne başarmayup ve şermendelik birle (D ve TK’de “ile”) aḳribāsından cüdâ küh u şahrâda gezerdi. Bu aḥvāle muṭṭalı’ olmağla B (75^{a/10-11}) Y (63^{a/16-17}) D (175^{b/14-15}) TK (83^{b/14-15})

yoluna gelüp mâni' olduğda Şerif Nâşır fi'l-hâl Özdemür Beg'e hâli i'lâm eyleyüp Özdemür Beg daği 'alâ sebîl'l-isti'câl bir mıkdar adem gönderüp gelüp irdüklerinde üç gün muttaşıl ceng ve hârb olduğdan [TOK¹⁶⁵] sonra 'adü-yı nekbet-âyîn nâcâr olup artuğ durımayup daği firâr eyledi. Varup Demâr nâm kal'aya giricek Özdemür Beg'e ma'lûm olunup fi'l-hâl bi-nefsihî kal'a-i mezbûrî gelüp muhâşara idüp 'İzzüddîn'i tutdı. Ve kâşıd-ları der-i devlete gönderüp kendüsi yine Şan'â'ya 'avdet eyledi. Kâşıd-ları ol aradan gidüp Başra mukâbelesine andan Cizân'a andan deryâdan gelüp Cidde-i ma'mûreye ve andan Mısr'a irişdiler. Andan sonra elli beş [955] Rebî'ü'l-evvel'i evâhîriydi [Nisan/Mayıs 1548] ki şehr-i İznîk'de pâdişâh hazretlerine vuşul bulup mektûbların teslim eylediler.

Ammâ kal'a-i 'Aden'e ki ol 'Alî bin Süleymân nâm müfsid ki müstevli olmuşdı, [TOK¹⁶⁶] Mısr Beglerbegisi Dâvûd Paşa'ya ma'lûm olduğda fi'l-hâl Süveys'de olan hâşşa gemilerden altmış pâre gemi tonadup Mısr kapu-danı Piri Beg'le gönderilüp varduklarında Ferhâd Paşa'ya ki mukaddemâ Yemen virilmişdi, anlara mülâkî olunup anlar daği gemiyle bir mıkdar leşker koşup gönderdiler. Sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinûn on yedinci günüydi [18 Aralık 1548] ki 'Aden mukâbelesinde Şîre nâm mevzi'e irişdiler.¹

Ve öte cânibden Özdemür Beg daği bir mıkdar leşkerle ümerâdan Kâsım Beg'i irsâl idüp kal'aya yakın irişdüklerinde içinde olan müfsid, Kâsım

1 Şerif Nâşır fi'l-hâl ... 'İzzüddîn'i tutdı. (T'de "tutup") Ve kâşıd-ları der-i devlete gönderüp (T'de "gönderdi") kendüsi yine ... Rebî'ü'l-evvel'i evâhîriydi (T'de "Rebî'ü'l-evvel'inün âhîriydi") ki şehr-i İznîk'de pâdişâh hazretlerine vuşul bulup mektûbların teslim (T'de "işâl") eylediler. Ammâ ... 'Aden mukâbelesinde Şîre (T'de "بيرة") nâm mevzi'e irişdiler TO T (71^{a/22-28}): mezbûr Şerif Nâşır daği vâkı'i hâli Özdemür Beg'e i'lâm eyledüklerinde Özdemür Beg mu'avenetlerine [Y63^b] leşker gönderüp muhkem üç gün ceng olduğdan sonra merkûm 'İzzüddîn kaçup Demâr nâm kal'aya girüp 'akabince Özdemür Beg varup kal'ayı feth ve 'İzzüddîn esîr ve kayd ü bend idüp ve bu huşuşı daği başka 'arz eyleyüp ol kimesneleri der-i devlete gönderüp ve kendüleri yine Şan'â'ya 'avdet idüp ve mezbûr âdemler Başra mukâbelesine varup andan Cizân'a ve andan gemiye binüp [B75^b] deryâdan [D176^c] Cidde'ye ve andan Mısr'a irişdiler. Ve Kâhire'den çıkup tafşil olduğü üzere kaşaba-i İznîk menziline gelüp ordu-yı hümayûna vâşıl olup keyfiyyet-i mâ-cerâ kemâ cerâ pâye-i serî-i âlem-mesîre (TK'de "âlem-maşîre") 'arz olduğda meger Mısr Beglerbegisi Dâvûd Paşa daği haber alup 'arz itmışdi ki 'Aden Kal'ası'na müstevli olan 'Alî bin Süleymân nâm müfsidün cânibinden Portaçal mel'ûna adem varup kal'ayı kâfire teslim itmek kâşın eylemiş. Aña binâ'en 'ale'l-fevr Mısr (D ve TK'de "Mısr" yoktur.) kapudaniyla almış pâre ceng (D ve TK'de "ceng" yoktur.) kadırgaları ve Piri Re'is ol cânibe irsâl olunmuşdı. Bi'inâyetillâh varurken sevâhil-i Yemen'de Ferhâd Paşa'ya mülâkî olup ve ba'zı leşkeri anuî gemilerine girüp varup 'Aden mukâbelesinde Şîre (B, Y, D ve TK'de "شيرة") nâm mevzi'de sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinûn on yedinci günü irişüp B (75^{a/12-75^{b/9}}) Y (63^{a/18-63^{b/16}}) D (175^{b/15-176^{a/6}}) TK (83^{b/15-23})

Beg'ün geldügin işidüp fi'l-ḫāl niçe biñ âdemle ƣaşra ƣıƣup [TOK¹⁶⁷] muḳâbele eyledükde Ƙâsım Beg daḫi tevâbî'iyile ol müfsidün alayına eyle ƣılıç urdı ki ân-ı vâḫidde cümlesi târ-mâr olup ve 'Alî bin Süleymân dinen ḫâyinün başın kesdiler. Ol baḫiyye-i müfsidîn ƣaçup yine ƣal'aya girdiler. Maḫtûl-ı mezbûrûn oḫlı Muḫammed'i beg naşb idüp andan küffâr-ı Portaḫal cânibine ḫaber gönderüp “Ale't-ta'cîl gelün, 'Aden Ƙal'ası'n size virelüm.” didiler. Ol kefere-i fecere daḫi hemân bir niçe gemiler ƣıƣarup bî-ḫadd melâ'inle gönderüp gelüp bunlara vuşûl buldılar. Böyle olıcaḫ 'asâkir-i pâdişâḫ-ı İslâm her cânibden ƣal'a eḫrâfına ƣopları dizüp daḫi hücum eylediler. Her ƣarafdān ceng ü ḫarbler olup [TOK¹⁶⁸] iḫdâmalarında sa'y-i belîḫler olup envâ'-ı dilâverlikler eylediler. On sekiz gün ol sengîn ƣoplar ile döḫüp ammâ müfid olmayıcaḫ ƣal'a-i mezkûreye ḫavâle olan Ƙufl nâm cebel-i mu'allâ ki ƣullesinün burücü evc-i âsmâna 'uruc idüp cânib-i mezbûrdan ƣulleye vuḫûş u ƣuyûr, mürûr u 'ubûr itmek muḫâl fehmi olınuḫ ol ƣarafa sûr binâ olmamaḫın sene ƣoḫuz yüz elli beş [955] Muḫarrem'inün on dördünci gicesinde [23 Şubat 1548] cemi'-i ümerâ vü küberâ 'asâkir-i manşûre ile iḫdâm-ı tâmm idüp bi-'inâyetillâḫ ol burüc fetḫ olınuḫda ƣarafeynden 'azîm ƣıtâller vâḫi' olduḫdan soñra müfsidîn-i münâzi'in münhezim olınuḫ 'asâkir-i zafer-me'âşir ƣıƣup ḫişâr bendlerine [TOK¹⁶⁹] nuşret sancaḫların diküp ƣal'ayı fetḫ eylediler. İrtesi ki yevmül-Cum'a idi [24 Şubat 1548], a'yân-ı devlet içinde cum'a namâzın ƣıldılar. Daḫi bu fetḫün haberin pâdişâḫ ḫazretlerine işâl eylediler.¹

1 Ve öte cânibden Özdemür Beg daḫi ... cümlesi târ-mâr (T'de “târ u mâr”) olup ve 'Alî bin ... idüp andan (T'de “andan” yoktur.) küffâr-ı Portaḫal cânibine ... fecere daḫi hemân (T'de “hemân” yoktur.) bir niçe gemiler ƣıƣarup ... sa'y-i belîḫler olup (T'de “gösterüp”) envâ'-ı dilâverlikler ... ƣal'a-i mezkûreye (T'de “muḳâbil ve”) ḫavâle olan Ƙufl nâm cebel-i mu'allâ ki ƣulesinün burücü evc-i (T'de “evc-i” yoktur.) âsmâna 'uruc idüp ... bu fetḫün haberin (T'de “beşâretin”) pâdişâḫ ḫazretlerine işâl eylediler TO T (71^{a/28-37}): ve ƣaradan daḫi Özdemür Beg'e ḫaber varup Ƙâsım Beg'i gönderüp ve gemiden ƣoplar ile leşker ƣıƣup muḫkem ceng olınuḫ bi-'inâyetillâḫ ve tevfiḫihî (TK'de “ve tevfiḫihî” yoktur.) ḫizb-i a'dâ maḫzûl ve serdâr-ı ser-be-dârları maḫtûl olup baḫiyyetü's-süyûf (D ve TK'de “olan”) ƣal'aya ƣaçup oḫlı Muḫammed Beg'i babası [Alî bin] S[üley]mân yerine beg idinüp tekrâr [Y64^a] Portaḫal'a âdem göndermişler ve Portaḫal'dan bir niçe gemiler ile fi'l-fevr bir muḫdâr kâfir üşüp gelmekden aḫdem leşker-i İslâm her cânibden hücum idüp ehl-i ƣalâle mütâba'at iden düşmen-i nâ-kâmuñ 'ırƣın kesüp sene ƣoḫuz yüz elli beş Muḫarrem'inün on üçüncü gününde fetḫ olınuḫ irtesi vâḫi' olan Cum'a gününde ḫudâvendigâr-ı kâm-gâr ḫazretlerinin ism-i şeriflerine [B76^a] ḫuḫbe oḫınuḫ lâkin kilid-i fetḫ, burüc-ı ƣal'aya ḫavâle olan Ƙufl Taḫî'nuñ ƣullesinde olmaḫın derḫâl üzerine ƣop-ı ser-küb ƣıƣarılup ve yer yer gedükler açılıp küşâd-ı ebvâb-ı nuşret ol bâbda vâḫi' olduḫınıñ aḫbâr-ı meserret-âşârı zıkr olan sefer-i zafer-eşer eşnâlarında gelüp vuşûl bulup neşâḫ ve feraḫiyyete sebeb oldu B (75^{b/10}-76^{a/4}) Y (63^{b/16}-64^{a/10}) D (176^{a/7-14}) TK (83^{b/23-29})

Ba'dehü pâdişâh-ı memâlik-güşâ hazretleri bu fütühât-ı pür-beşârâtüñ haberlerin istimâ' eyledüklerinden sonra yine [T71^b] sa'adetle Şâh Tahmâsb cānibine 'azm eylediler. Bir niçe eyyâm mürûr u 'ubûr itdüklerinden sonra taht-ı 'Acem olan şehri Tebrîz'e vuşul buldılar. Lâkin şâh-ı bî-râhdan ne nâm peydâ ve ne nişân hüveydâ olup Mîrzâ Elkâs ki önce ilerü giderdi, şâh-ı gümrâh hiç kimseye muķâbil gelmeyüp belki rûbâh-vâr tağdan tağa cān gezdürürdi. Dañi memâlik-i [TOK¹⁷⁰] 'Oşmāniyye'nün ba'zı hâlî yerlerine ğâret ü hasâret itmek fikrin idüp pâdişâh-ı sa'adet-âşârdan ba'id yerlerde fesâd itmege mübâşeret iderdi. Ammâ her kûşede olan 'Oşmāniyân meh-mâ-emken men' ve def iderlerdi. Böyle olıcaķ pâdişâh hazretleri şâhuñ ol huşûnet ile ma'rûf olan Van Qal'ası üzerine varup muhâşara eylediler. Top-ı pür-âşûbla birkaç gün döğüp mecâl virmeyüp fetih eylediler. Dañi kapu defterdârı olan İskender Beg'e on kerre yüz bin aķça ile zıkr olan Van beglerbegiligin virdiler. Ol cānibleri aña sipâriş itdiler. Ba'dehü zamân-ı şitâ gelüp ol vilâyetlerde karar müte'assir olduğı eelden [TOK¹⁷¹] maħrûse-i Haleb'de karar eylediler.

Ve Vezîr-i şānî Şūfî Meħemmed Paşā'yı Diyārbekr'de iken Bağdād muhāfazasına irsāl buyurılıp Elkâs Mîrzā'ya dañi andan emr olındı ki bir niçe bin âdem yazup şâh-ı gümrâhdan intikâmın almağičün varup cān u baş oynaya. Ber-müceb-i emri şerîf ol dañi on bînden ziyâde güzide âdem yazup Bağdād'dan ilğar ile Mâhî-deşt (ماهيدشت) vilâyetine ve Cāmcūylı (جام جويلى) vilâyetine ve Künküvâr (کنکور) Qal'ası'na ve andan Hemedân'a varup zıkr olan vilâyetlerin 'avretin ve oğlanın kılıçdan geçürüp māl ü menâllerin tâlân eyledükden sonra Dergezîn şehrin urup ve andan Qum (قوم) Hişâri'n ve Sâve (ساوه) Qal'ası'n [TOK¹⁷²] ve andan Kâşân (كاشان) Qal'ası'n ki şâhuñ cümle hazâyini anda maħfûzdu, cümlesi ğâret olinup andan Rây (رای) vilâyetine ve İşfahân'a ve Petrihâş (پتر خاص) Qal'ası'na ve Selh (سلخ) qurbına varılıp pâdişâh devletinde cümlesi musahħar olup bunlardan sonra Şîrâz cānibi muħkem kış olmağla ol cānibe gidilmesi 'asir görölüp dönüp Lûristân vilâyetine ve andan Dizpul (دزپل) ve Şeşter (شستر) ve Hûbze (حوبزه) vilâyetlerine duħul olinup 'asîru'l-'ubûr üç şuya uğranılıp hayli zahmetle mürûr olunduğda māl-i ğanâyimden bî-hadd nesne ol şularda zâyî' oldu. Andan ol aradan Beyâr (بيار) Qal'ası'na ve Hindi-yelli (هند يلى) vilâyetine gelüp Toķuzölüm'i geçüp qarye-i Çemen'e ve Tavuķ [TOK¹⁷³] ve Kerkük Qal'ası'na gelüp dañi zıkr olan memâlik ve kıla'ıñ

fütûhî haberlerin bî-hadd pîşkeşler ile pâdişâh-ı ‘âlem-penâhuñ hâk-pâyalarına irsâl idüp kendüsi şâh cânibine nâzır olup ve pâdişâhuñ emrine muntazır olup durdı. Ve sâbıkâ feth olınan kal’a-i Van-ı dîv-bünyân güyiyâ kilid-i endişe ile açılan ‘Acemistân kal’alarının miftâhları şandûkın yüklenmiş yâve ner beserek gibi deşt-i Īrân’da yetürken alınup Erciş ve Hoşâb ve Bârgiri ile Süleymân-ı zamânuñ қаtâr-ı memâlikine munzamm olunmışdı. Anda mîr-i mîrân olan¹ İskender Paşa Hoy’a aқın [TK84^a] şalup² muқaddemâ küfrân-ı ni‘met olup Kızılbaş tarafına varup ser-gerdân³ [TOK¹⁷⁴] olan Hâcî Beg ki Hoy hâkimiydi, hışm-ı İlahî’ye giriftâr ve meydân-ı cengde hâk-sâr düşüp ve başı kesilüp oğlın esir ve mâl ü menâlin yağmâ ve leşkerin tu‘me-i tîr ü şemşir kılnup⁴ ve Urmî Hâkimi ‘Arabkirlü Hamza Sultân⁵ dağı dil⁶ tutulup bi’l-cümle Haleb’e⁷ bâb-ı sa‘âdete gönderilüp taht-ı kal’ada boyunları⁸ uruldu.

- 1 memâlik-güşâ ... soñra yine (T’de “yine” yoktur.) sa‘âdetle şâh ... eylediler. (T’de Dağı”) Bir niçe eyyâm ... bî-râhdan ne nâm (T’de “ve”) peydâ ve ... Elkâs ki önce (T’de “ol gice”) ileri giderdi, şâh-ı ... çağa cân (T’de “cânım”) gezdürürdi. Dağı ... fikrin idüp (T’de “isteyüp”) pâdişâh-ı sa‘âdet-âşârdan ... urup ve andan (T’de “dağı”) Қum Hîşâr-ı n ... Lüristân vilâyetine (T’de “vilâyetlerine”) ve andan Dizpul ... uğranilup hayli zahmet (T’de “uğranilup zahmet ü meşâқkat”) ile mürür olınduқda ... geçüp қarye-i (T’de “kal’a-i”) Çemen’i ve Tavuқ ... pâdişâh-ı ‘âlem-penâhuñ (T’de “âlem-penâh hazretlerinin”) hâk-pâyalarına ... muntazır olup durdı (T’de “oldı”). Ve sâbıkâ ... munzamm olunmışdı. (T’de “munzamm oldu. Ve”) Anda mîr-i mîrân olan TO T (71^{a/37-71^{b/15}}): ‘âlem-penâh hazretleri Erzurüm semtinden Âzerbaycân cânibine müteveccih olup (Y’de “sene-i mezbûre Cemâziye’l-evvel’inüñ âhirinde”) Tebriz’e vuşul bulup şâh-ı gümrâh kenâr çizüp vilâyet-i İslâm’a gezend irişdürmege fikr-i fâsîd itdüğü için ‘ale’l-fevr Selmâs yolundan kal’a-i Van’a gelüp muқaddemâ Ulama Paşa (D ve TK’de “Paşa’yı”) muhâşara idüp cenge meşğûl idi, debdebe-i sipâh-enbûh-ı sultânî ve kevkebe-i pâdişâh-ı deryâ-şükûh-ı Süleymânî irişüp қulle-i Қâf’a beñzer kal’a-i Van’ı ihâta idüp dîv-girdâr leşker-i cerrâr yer yer kâr-zâra mübâşeret kılup muқaddemâ kal’a-i ‘Âdilcevâzda ol huşûş için tedârük olınan on ‘aded topları gemiler ile getürdüp düşmen cânibine âteşler birağılup döğülmege [D176^b] mübâşeret olınduқda hîşârda olan Kızılbaş bed-ma‘âş şerâr-ı nâr-ı қahr-ı қahramâniye [Y64^b] tâb getürimeyüp sene-i mezbûre Receb’inüñ evâyilinde ol hışn-i hâşîn musaḥḥar u meftûh olup dizdâr ve hîşâr eri (D ve TK’de “erleri”) ve қul tâyifesi ve ‘azeb ve atlu ve yenîçeri ve bi’l-cümle dört biñden ziyâde mevâcib-h’âr yarar leşker yazılıp beglerbegiligi ol eyyâmda Divân-ı Hümayûnda Anaḥolı defterdâr olan İskender Efendi hazretlerine on kerre yüz biñ aқça ile [B76^b] virilüp ve Bârgiri ve Hoşâb ve Erciş ülkeleri ve kal’aları feth olınup Kızılbaş’ı hudûd-ı İslâm’dan def kılduқdan soñra Bidlis yolundan maḥrûse-i Âmid’e gelüp ve Elkâs’a leşker virilüp ‘Irâk-ı ‘Acem fethine Şehrizol yolundan icâzet virilüp Vezir-i şâni Meḥemmed Paşa’yı Bağdâd muhâfazatuna gönderilüp hudâvendigâr-ı kâm-gâr hazretleri Rûhâdan Haleb’e varup mütemekkin olup sayır leşker Diyârbekr’de ve yerlü yerinde қışlayup ve ol esnâda B (76^{a/5-76^{b/6}}) Y (64^{a/10-64^{b/11}}) D (176^{a/15-176^{b/8}}) TK (83^{b/29-37}) şalup TO T (71^{b/15}): idüp B (76^{b/7}) Y (64^{b/12}) D (176^{b/8}) TK (84^{a/1})
- 2 ser-gerdân TO T (71^{b/16}): varup Қазı Hân’la rû-gerdân B (76^{b/7}) Y (64^{b/12-13}) D (176^{b/8-9}) TK (84^{a/1})
- 3 ve meydân-ı cengde hâk-sâr düşüp ve başı kesilüp oğlın esir ve mâl ü menâlin yağmâ ve leşkerin tu‘me-i tîr ü (T’de “tîr ü” yoktur.) şemşir kılnup TO T (71^{b/16-17}): olup İskender Paşa başın kesüp ve oğlın ve mâl ü menâlin esir idüp B (76^{b/8-9}) Y (64^{b/14-15}) D (176^{b/9-10}) TK (84^{a/1-2})
- 4 Metin boyunca Kızılbaş ümerasından kişiler için “سلطان” yerine “سلتان” imlâsı kullanılmıştır.
- 5 dil TO B (76^{b/10}) Y (64^{b/15}) D (176^{b/10}) TK (84^{a/2}): - T (71^{b/17})
- 6 Haleb’e TO T (71^{b/17}): Haleb’de B (76^{b/10}) Y (64^{b/16}) / ḥabsde D (176^{b/10}) TK (84^{a/2})
- 7 taht-ı kal’ada boyunları TO T (71^{b/17}): Hamza Sultân’uñ bir iki Kızılbaş ile tahte’l-kal’ada boymı B (76^{b/10-11}) Y (64^{b/16-17}) D (176^{b/11}) TK (84^{a/2-3})

Bu eşnâda Mıŝır'dan ulaqlar gelüp anda emîru'l-ümerâ olan Dâvüd Paŝa'nun vefâtı haberin getürdiler. Eyle olıcaql pâdiŝâh-ı ruż-efzün hazretleri yerini vezâret ile Rümili beglerbegisi olan 'Alî Paŝa'ya ve anuñ yerini Qapudan Mehemmed Paŝa'ya 'inâyet buyurılıp qapudanlık Ŝadr-ı a'zam Rüstem Paŝa [TOK¹⁷⁵] qarındaŝı Sinân Ağa'ya virilüp İstanbul'a haberleri irsâl olındı. Ve Baŝmîrahûr Cenâbî Aĥmed Paŝa'ya Anaṭolî beglerbegiliği virilüp İsfendiyârî Muŝtafa Ağa baŝmîrahûr olup Haleb beglerbegiliği 'Oŝmân Paŝa'ya ihsân olınup ol hinde qudüm-ı bahâr ile cihân sebze-zâr olmağın hazret-i hudâvendigâr-ı kâm-gâr elviye-i zafer-nigâr ve 'asâkir-i nuŝret-ŝi'arla gîti-sitânlığa 'azm idüp maĥmiyye-i Haleb'den çıqıp göçe qona Diyârbekr'ün Qaracaṭağ'ı' qurbında Elmalu yurtuna iriŝdükte birqaç gün seyr ü ŝikâra meŝğül olup Elkâs talebine ulaqlarla aĥkâm-ı hümayûn irsâl olunduqda girü ŝahuñ ĥilesine [TOK¹⁷⁶] i'timâd idüp qarındaŝı Behrâm Mîrzâ'nun oğlın ki Hemedân'da tıutup getürmiŝdi, der-i sa'âdete gön-dermeyüp Qızılbaŝ'a irsâl itdüğü haberi ma'lûm olıcaql ol bâbda olan 'özrini daĥi merĥametlü pâdiŝâh hazretleri maqbul buyurdılar. Bu eşnâda Rümili Beglerbegisi Mehemmed Paŝa İstanbul'dan ol menzilde gelüp dest-büs-ı hümayûnla müŝerref olup ve Bağdâd'dan Diyârbekr beglerbegiliği virilen Ayas Paŝa daĥi gelüp el öpüp Elkâs'ı naŝîhat ile getürmek için zıkr olan Rümili beglerbegisi Müŝil'a ve Diyârbekr beglerbegisi Erbil'e varup mütenaŝîh olmamağla² Beke Beg qarındaŝı Mîr Sürĥâb'a ilticâ kılıp kendü

- 1 Bu eşnâda Mışır'dan ulaqlar ... 'inâyet buyurılıp (T'de "ve") qapudanlık Şadr-ı a'zam ... sebze-zâr olmağın (T'de "olup") hazret-i hudâvendigâr-ı kâm-gâr ... Diyârbekr'ün Qaracaṭağ'ı TO T (71^{b/17-21}): Ve Elkâs (Y'de bi'l-cümle) leşker ile İşfahân ve Qum ve Kaŝân üze yürüyüp vilâyet-i Hemedân'dan Behrâm Mîrzâ'nun oğlın eŝir kılıp ve ŝahuñ ol diyârlarda olan mâl ü menâlin ele getürüp girü dönüp [Y65^a] gelüp Haleb cânibine pişkeşin gönderüp kendüsi Tavuq Kerkük ĥavâlisinde mütemekkin olup ve pâdişâh hazretleri evvel bahârda Haleb'den çıqıp tekrâr Elkâs'ın mu'aveneti için Şark'a geldiği zamânda Mışır Beglerbegisi Dâvüd Paşa fevt olmağın vezâretle yeri Rümili Beglerbegisi 'Alî Paşa'ya virilüp ve Haleb beglerbegiliği 'Oşmân Paşa'ya [B77^a] 'inâyet buyurılıp Cenâbî Ağa mirâĥûrbaŝılıqdan Anaṭolî beglerbegisi olup (D ve TK'de "mirâĥûrbaŝılığınan Anaṭolî beglerbegiliği virilüp ve") Rümili beglerbegiliği Qapudan Mehemmed Paşa'ya ve qapudanlık Rüstem Paşa qarındaşı Sinân Paşa'ya tefvîz buyurılıp ve sa'âdetlü pâdişâh ordu-yı hümayûnla gelüp Diyârbekr'de Qaracaṭağ B (76^{b/11-77^{a/3}}) Y (64^{b/17-65^{a/8}}) D (176^{b/11-18}) TK (84^{a/3-8})
- 2 irişdükte birqaç ... talebine ulaqlarla (T'de "ulaqlarla" yoktur.) aĥkâm-ı hümayûn ... irsâl itdüğü haber (T'de "haberi") ma'lûm olıcaql ... mütenaŝîh olmamağla TO T (71^{b/22-25}): irişüp tevaqquf olındı. Ve Ramazânogullarından Şâm Trabulusı'nun begi Qubad Beg'e Başra beglerbegiliği virilüp Bilâl Paşa 'azl olındı. Ve Elkâs iki yüzlü olduğı muqarrer olup naŝîhat olunduqça fesâdin ziyâde [D177^a] eyleyüp cümleden haber geldi ki girü ŝahuñ ĥilesine i'timâd idüp dil qıtulan qarındaşı Behrâm Mîrzâ oğlın Dersa'âdet'e göndermeyüp Qızılbaş'a irsâl eylemiş. Bu ĥuŝuŝda daĥi 'özrin hudâvendigâr hazretleri maqbul tıutup bu cânibe dönüp gelmek için Rümili Beglerbegisi Mehemmed Paşa'yı (Y'de "ki ulaqla İstanbul'dan gelüp Elmalu yurdunda rikâb-ı hümayûna yüz süriyü Rümili 'askerine lâĥîk olmuş idi,")

eliyle dām-ı belāya düşüp [TOK¹⁷⁷] giriftār oldu. Ve zıkr olan menzilde Kürdistan begleri Qızılbaş'a aqın idüp Urmî Hâkimi Çepni Süleymân'ı şıyup ve tûğ u 'alemin alup meksûr u menkûs baş ve dil ile der-i devlete gönderüp Merâğa'ya dek esîr ve yağmâ eylediler. Ve Van beglerbegisi tekrâr Naħcivân semtine aqın idüp ve Hüseyn Cân Sultân'ı şıyup dil ve baş gönderdi. Bu eyyâmda ol konaqdan sene toquz yüz elli altı [956] Receb'inün evāsıtında [Ağustos 1549] Vezîr-i şâliş Aħmed Paşa'yı kifâyet qadar leşker ile Gürcî vilâyetlerin urmaq için irsâl buyurdılar. Paşa-yı mezkûr varup ħudāvendigâr-ı 'âlî-mıqđâr devletinde qal'a-i Törtum ve qal'a-i Nâm ve daħi niçe qal'alari fetħ idüp [TOK¹⁷⁸] ve'l-ħaşıl elli mıqđâr kılâ' kimi darb u ħarble ve kimi itâ'at tarıkiyle qabza-i teshîre dâħil oldu. Ve sa'âdetlü pâdişâh maħrûse-i Âmid'e gelüp mübârek Ramazân'un 'ıyd-i şerifin [23 Ekim 1549] anda idüp "Elkâs'ı Sürħâb Qızılbaş'a gönderdi." deyü ħaber gelüp "Anuñ ser-gerdânlığına sebep Bağdâd'da olan mezbûr Meħmed Paşa olmuşdur." deyü vezâretten 'azl olunup ve Aħmed Paşa ħazretleri daħi Gürcî'den gelüp ħazret-i şâhib-kırâna vuşul bulduqda' ikinci vezîr oldu.

Bu evkâtda evân-ı şitâ olduğu için şâh-ı gümrâhuñ ele gelmesi 'asir görilüp ve meşâliħ-i memâlik-i İslâm iki yıla qarîb mu'aţtal olup ħazret-i gerdün-iĸtidârûñ taht-ı saltanata teşrif [TOK¹⁷⁹] buyurılması lâzım ve lâbüdd olmağın yümn ü iĸbâlle dönüp Hicret'ün toquz yüz elli altı Zî'l-qa'de'si evâħirinde [Aralık 1549] İstanbul' gelüp qarâr eylediler.

Müşil'a ve Diyârbekr Beglerbegisi Ayas Paşa'yı Erbil'e revâne buyurup çâre olmamağın "Mu'avenetine leşker gitsün, (Y'de "Elkâs'ı") alup getürsünler!" deyü tenbih ü te'kid olunduqda merķüm Elkâs B (77^{a/4-13}) Y (65^{a/9-18}) D (176^{b/18-177^{a/4}}) TK (84^{a/8-12})

1 giriftār oldu. Ve zıkr olan ... tûğ u 'alemin alup (T'de "alup" yoktur.) meksûr u menkûs ... qal'a-i Törtum ve qal'a-i (T'de "ve qal'a-i" yoktur.) Nâm ve daħi niçe qal'alari ... şâhib-kırâna vuşul bulduqda TO T (71^{b/26-31}): [Y65^b] "Elkâs'ın ser-gerdânlığı Bağdâd'da olan Vezîr Meħmed Paşâdan olmuşdur." deyü päye-i serir 'âlem-mesire 'arz olunduqda zıkr olan vezîr 'azl olındı. Ve Nebi-zâde Meħmed Beg'e Bağdâd ħazinesinden yigirmi yük aqçadan ziyâde naqdiyye virilüp ol daħi emr-i hümayünla varup Müseyyeb qaryesi (TK'de "Qal'ası") 'Acemiyye Qal'ası qurbında [B77^b] Furât'dan Kerbelâ-yı Hüseyn'e bir nehr-i 'azım cârî idüp târiħi "Âb revân şüde be-Kerbelâ-yı Hüseyn" dinilüp şevâb-ı 'azım taħşil olındı. Ve sene-i mezbûre Receb'inde Elmalu yurtından Gürcî teshîrine sipâh-i enbüh ile varan Aħmed Paşa varup (D ve TK'de "varup" yoktur.) Törtum nâm meşhûr qal'adan ħayri elli päreye qarib ħişarlar alup Âmid çevliginde gelüp ordu-yı hümayüna mülħaq olduqdan soñra B (77^{a/14-77^{b/5}}) Y (65^{b/1-10}) D (177^{a/5-10}) TK (84^{a/12-16})

Bu eşnâda kapudan olan Sinân Paşa tonanma-i hümayûnla deryâya çıkup¹ Turgudca nâm gâzî ki der-i devlete² da'vet olunmuşdı, Kızılıhişâr nâm mahall kurbında mülâkî olup andan Malta nâm cezîreye 'azm eylediler. Varduklarında fi'l-hâl muhâşara eylediler. Velâkin şu'ûbetinden fetih müyesser olmayup dönüp Mağrib Trabulusı'na varılıp birkaç gün içinde anı fetih eylediler ki bir beglerbegilik vilâyetdür. Andan sâlim ü gânim 'avdet olup gelüp İstanbul'a vuşul buldular.

Ve zıkr olan [TOK¹⁸⁰] senede³ Rümili Beglerbegisi⁴ Mehemmed Paşa ki Tımışvar semtine gâzâya gitmişdi, varup evvelâ Peçuy ve Piçkezek Qal'aların ve Çanad sancağın alup andan âb-ı Mureç kenârında Fellâk ve Arat

- 1 Bu evkâtda evân-ı ... hümayûnla deryâya çıkup TO T (71^{b/31-33}): Ve sene-i mezkûre Şevvâl'inün evâsıtında sa'âdetlü âdişâh-ı 'âlem-penâh Rühâ ve Ațana yolundan İstanbul tahtuna mu'âvedet buyurup sene-i merkûme Zi'l-ka'de'sinün evâhirinde dârü's-salțana Koștañiniyye *-humiyet 'ani'l-âfâti ve'l-'âbâti ve'l-beliyye-* (TK'de *-humiyet 'ani'l-beliyye-*) hâvmesine dâhil olup kudüm-ı ferruh-rüsûmlarından memâlik-i Rûm müreffehü'l-hâl olup ehl-i İslâm şâd-kâm ve hümmü-m-ı gümûmdan (D ve TK'de "gammdan") fâriğü'l-bâl oldılar. Ve sene-i mezbûre Receb'inde Hakkâri Hâkimi Seyyid Mehemmed Beg-i Abbâsî'den 'adem-i itâ'at fehmi olmağın Van Beglerbegisi İskender Paşa (B'de "Beg") 'arzu mücebince giderilüp yeri Zeynel Beg'e virildi. Ve Erzurüm beglerbegiligi mezbûr (D ve TK'de "mezkûr") İskender Paşa'ya ve Van beglerbegiligi Yemen Beglerbegisi Ferhâd Paşa'ya ve Yemen beglerbegiligi (Y'de "mezbûr İskender Paşa'ya ve Van beglerbegiligi Yemen Beglerbegisi Ferhâd Paşa'ya ve Yemen beglerbegiligi" yoktur. Alt alta gelen "beglerbegiligi" kelimelerinin yanılmasıyla B'den bir satır atlanması, Y'nin B'den istisnah edildiğini göstermektedir.) Kılıç Beg'e virildi. Ba'dehû tonanma-i hümayûn tedârüki görilüp sene toköz yüz elli sekizde [Y66^a] Kapudan Sinân Paşa deryâ seferine varup B (77^{b/5-16}) Y (65^{b/10-66^{a/1}}) D (177^{a/10-17}) TK (84^{a/16-21})
- 2 der-i devlete TO T (71^{b/34}): bâb-ı sa'âdete B (77^{b/16}) Y (66^{a/2}) D (177^{a/17}) TK (84^{a/21})
- 3 nâm mahall kurbında ... eylediler. Velâkin (T'de "Velâkin" yoktur.) şu'ûbetinden fetih ... gün içinde anı (T'de "anı" yoktur.) fetih eylediler ki ... zıkr olan senede TO T (71^{b/34-36}): kurbında birkaç päre gemisiyle (D ve TK'de "gemiyle") kapudanı istiğbâl idüp [B78^a] mülâkî olduklarında yek-dil ve yek-cihetlik üzere Malta'ya varılıp fetih tedârüki için ba'zı mülâhaza kılınıp ve andan çekilüp Mağrib Trabulusı'na varılıp bi-'avnillâh [D177^b] musahhar kılınıp ve bir (TK'de "bir" yoktur.) beglerbegilik vilâyet olmağın sipâh-ı muzafferden kifâyet kadar alıkonulup hıfz ü hürâset olındı. Andan tonanma-i hümayûn halkı şâd ü hürrem sâlim ü gânim İstanbul'a 'avdet idüp vuşul buldukdâ mezbûr Turgudca, kapudanla bâb-ı sa'âdete varup ve pişkeş çeküp ve sancağ virilüp el öpdı. Ve Toğhâne kurbında evler yapup hıdmete meşğûl ve mütemekkin oldı. Ve sene-i mezbûre Cemâziye'l-âhîr'inde (B ve Y'de "Cemâziye'l-âhîr'isinde") Şehzâde Sulțân Selim Hân hazretlerinin hâceleri vefât idüp yeri dâhil-i elliden Mevlânâ Ațâyî Efendi'ye virildi. Ve sabîkâ Cezîre Hâkimi Bedr Beg'den ki Elkâs Seferi'nde (Y'de "İmâdiyye Hâkimi Sulțân Hüseyin Beg ile rikâb-ı hümayûnda") el öperken tağkim ve te'hîrde nev'â serkeşlik evzâ'ı sudür eylemişdi ve sefer üzeri olmağın kabâhati setr olunup karındaşı Nâşır Beg'e Nuşaybin sancağı virilmişdi, bu eşnâda mezbûr Bedr Beg 'azl olup yeri karındaşı mezkûr Nâşır Beg'e virildi. Ve Vezîr Hâydar Paşa'nun bir 'avret ile bir degirmen huşuşında da'vâ ve nizâ'ı olmağın 'ulemâ tarafeyn olup çok güft ü gü olmuşdı. Anun için Rümili Kâđi-'askeri Bostân Efendi'yle Anațolı Kâđi-'askeri [Y66^b] Sinân Efendi ve İstanbul kâğisi (Y'de "Mevlânâ Şaçlı Emir Mehemmed Efendi") 'azl ve teftiş oldılar. Ve Rümili kâđi-'askeri Edirne Kâđisi 'Abdurrahmân Çelebi ve Anațolı kâđi-'askeri [B78^b] Şâm kâğisi olan Ca'fer Çelebi olup İstanbul kâğisi Taşköpri-oglu oldı. Ve mübârek Ramazân'dan soñra Şevvâl'ün evâyilinde sa'âdetlü pâdişâh Edirne'ye varup kışlayup B (77^{b/17-78^{b/3}}) Y (66^{a/2-66^{b/5}}) D (177^{a/18-177^{b/12}}) TK (84^{a/21-30})
- 4 Rümili Beglerbegisi TO T (71^{b/36}) Y (66^{b/5}): - B (78^{b/3}) D (177^{b/12}) TK (84^{a/30})

nām pür-menfa‘at¹ iskele ve Ʒal‘aları bir niçe palanƷa ile musaħħar eyleyüp ba‘dehü Lipva Ʒal‘ası üzerine varup Şu‘übetle meşhür iken birƷaç günde Ʒop-ı pür-âşübla [T72^a] tär-mär idüp varoş ve Ʒal‘asın alup altı kerre yüz biñ aƷça ile ol sancağı Ulama Beg’e virildi.

Bu eşnâda Şehzâde SulƷân Selîm Hân’uñ h‘âcesi vefât idüp yeri dâhîli elliden HâşŞekî Müderrisi ‘AƷâyî Efendi’ye tevcih Ʒılınıp envâ‘-ı ‘inâyet-i hüsrevânîye mazhar vâki‘ oldı. Ve sene-i mezbûre Şevvâl’inüñ evâyilinde [Ekim/Kasım 1549] Vezîr [TOK¹⁸¹] Hâydar Paşa ile bir za‘ifenüñ degirmen da‘vâsı mesâyili bâbında İstanbul Ʒâđısı ŐaƷlu Emîr ile iki Ʒâđî-‘asker bile ‘azl ve teftiş buyurilup Edirne Ʒâđısı ‘Abdurrahmân Efendi Rûmili’ne ve Şâm Ʒâđısı Ca‘fer Efendi AnaƷolı’ya Ʒâđî-‘asker olup devletlü hüdâvendigâr hâzretleri Şikâr için İstanbul’dan Edirne cânibine buyurdılar.

Ve Bağdâd’dan Meşhedeyn-i Şerîfeyn nâzırı gelüp deşt-i Kerbelâ’da ƷaƷre Şu bulunmaz iken Furât-ı ‘uzmânuñ üzerinden Ʒarye-i Müseyyeb ma‘beri Ʒurbında Ʒal‘a-i ‘Acemiyye’den sa‘âdetlü pâdişâh hâzretleri ElƷâs Seferi’nde iken bir nehr-i ‘azîm icrâsına yigirmi yükden ziyâde aƷça gönderüp [TOK¹⁸²] Defterdâr Nebî-zâde nezâretiyle ol nehrüñ hâfrına Şürü‘ olinup üç yıldan ziyâde sa’y u iƷdâmla gelüp Kerbelâ Ʒapusından Hürri-Őehîd² maƷâmına dek ki yigirmi mîl mıƷdârı vâdîdür, niçe yerde âb-ı revân cârî ve bir nâhiyelik köyler ma‘mûr u âbâdân olup bir eşer-i ‘azîm ve hâyri-cesîm zuhûra gelmişdür ki taħrîr ü beyâna Őıgmayup selâfîn-i Hind ve ‘Acemistân’a hâber varduƷda her biri reŐkden helâke Ʒarîb olup lillâhi’l-hamd ki bu Şevâb-ı cemîl daħî Âl-i ‘OŞmân’a müyesser oldı deyü beglerbegisi ve Ʒâđısından ‘arızlar getürüp dergâh-ı ‘İzzetde maƷbûl ve ecr-i cezîl müyesser olmaƷ için hâyır du‘âlar Ʒılınıp ve hâber getürene daħî teraƷƷî ve ihsân birle ri‘âyet olındı.

[TOK¹⁸³] Bu eşnâda Rûmili’nden ulaƷ gelüp Lipva’da olan Ulama Beg’i kefereden Berata nâm papas-ı hannâs gelüp Ʒapayup ve müşârun-i-leyh Rûmili beglerbegisi işitdükte Belğrad’dan imdâdına varup hâlâş idüp girü Belğrad’da ƷıŐlayup bahâra dek düşmen tedârükine iştiğâl olındı.

1 FellâƷ ve Arat nâm pür-menfa‘atlı TO: FellâƷ ve Arat nâm pür-menfa‘at T (71^{b/37}) / Ʒalak ve Arat nâm bir menfa‘atlı B (78^{b/5}) Y (66^{b/7}) D (177^{b/13}) TK (84^{a/31})

2 Hürri b. Yezid (ö. 61/680): Kerbelâ Vakası’nda Hz. Hüseyin tarafına geƷen Emevî kumandı.

Ba'dehü evvel bahârda fermân-ı hümâyûnla Kıpudan Sinân Paşa ve Turgud Beg yine tonanma ihrâc idüp deryâ yüzine gâzâya müteveccih oldılar. Varup İspanya Anabolısı'na hücum olunup ammâ fetihine müddet-i medîd lâzım olduğu eelden ferâğat olunup lâkin eṭrâfından muhkem doyumlıklar olduğdan sonra deryâ yüzinde Andri Dorya dinen mel'ûna [TOK¹⁸⁴] râst gelinüp hayli cengler olunup küffâr-ı hâk-sârdan bî-hadd melâ'in tîğ-ı âbdârdan geçüp daḥi kâfirün yedi pâre kadırğasın aldılar. Andan muğtenim dönüp yine İstanbul'a rücû' eylediler. Ve Re'is Naşûh Beg'e Cezâyir-i Mağrib beglerbegiligi virilüp irsâl olındı.

Ba'dehü sene toḡuz yüz elli toḡuz [959] Muḡarrem'inde [Aralık 1551/ Ocak 1552] Kürdistân beglerinden ma'zûl olan cezîre-i 'Ömeriyye Hâkimi Bedr Beg der-i devlete gelüp yeri muḡarrer olup ve Heytem Ḳal'ası vilâyetinden ifrâz olunup sancağla yerin alan Ḳarındaşı Nâşır Beg'e virildi. Ve Seyyid Meḡemmed yerine beg olan Hakkârî Zeynel Beg daḥi bâb-ı sa'âdete gelüp serîr-i 'âlem-mesîre yüz süriyü icâzet ile girü sancağına vardılar.

[TOK¹⁸⁵] Ve sene-i mezbûre¹ Cemâziye'l-evvel'inde [Nisan/Mayıs 1552] Vezîr-i şânî Aḡmed Paşa ṭabl ü 'âlem ve hayl ü ḡaşem birle Edirne'den Tımışvar ve Egri semtlerine gâzâ için varduḡda mûmâ-ileyh Rümili Beglerbegisi Meḡemmed Paşa gelüp mülâkî olup tekrâr Lipva üzerine varılıp zabṭ ve teşhîr olunduḡdan sonra Tımışvar Ḳal'ası üzerine varılıp birkaç gün muhkem ceng ü cidâl ve ḡarb u kıtâl eyleyüp ve eṭrâfına sengin toḡlar dizilüp şerâr-ı nâr-ı kâr-zârla cân-ı a'dâyı Ḳa'r-ı saḡara irişdürüp bi-tevfikil-lâh eyyâm-ı hümâyûnda musaḡḡar oldı ki² bir beglerbegilik yerdür. Andan

- 1 Lipva Ḳal'ası üzerine ... pür-âşubla [târ-mâr (T'de "târ u mâr") idüp varoş (T'de "varoşın") ve Ḳal'asın alup altı kerre ... Beg'e virildi. (T'de "virdiler") Bu ešnâda Şehzâde (T'de "Şehzâde" yoktur.) Sulṭân Selim Hân'un ... Ḳâdîsî Şaçlu Emir (T'de "Efendi") ile iki Ḳâdî-asker bile ... nezâretile ol nehrün (T'de "ol nehrün" yoktur.) ḡafrına şürü' olunup ... maḡâmına dek ki (T'de "ki" yoktur.) yigirmi mil muḡdârı ... şevâb-ı cemil daḥi (T'de "cemil ki") Âl-i 'Oşmân'a müyesser oldı ... deryâ yüzinde Andri Dorya (T'de "Andirya Torya") dinen mel'ûna ... rücû' eylediler. (T'de "idüp") Ve Re'is Naşûh Beg'e ... beg olan Hakkârî (T'de "Hakkârî" yoktur.) Zeynel Beg daḥi ... Ve sene-i mezbûre TO T (71^{b/37}-72^{a/16}): Lipva'yı alup ve zıkr olan Lipva'yı sancaḡ ṭariḡiyle Ulama Beg'e virüp mu'âvedet eyledükdde Ulama anda Ḳalmaḡın kâfir beglerinden Perata nâm keşîş-i bed-kîş-i (Y'de "ve", TK'de "bed-kîş-i" yoktur.) mel'ûn Ulama üzerine hücum idüp külli iztîrâbına bâ'îş olduḡı ḡaber der-i devlete geldükdde ḡapu ḡalkından imdâdı için ispâhî oḡlanlar (Y'de "ispâhî oḡlanlar", TK'de "sipâhî oḡlanlar") aḡasıyla ḡayli yeñiçeri ta'yin olunmuş iken Ulama vire ile ḡalâş olduḡı ḡaber geldüḡi eelden bahâra dek tevaḡḡuf olındı. Ve sene toḡuz yüz elli toḡuz B (78^{b/6-12}) Y (66^{b/8-14}) D (177^{b/14-18}) TK (84^{a/32-34})
- 2 Vezîr-i şânî Aḡmed Paşa ... hümâyûnda musaḡḡar oldı ki TO T (72^{a/16-19}): Vezîr Aḡmed Paşa'ya leşker-i enbüh ve birkaç bin yeñiçeri ve ḡapu ḡalkı ḡoşilup ferr ü şükühla Edirne'den gâzâya müteveccih olup

yol üzerinde olan ba‘zı hişâr ve pârkanlar alınup ƙal‘a-i Egri üzerine varılıp muhâşara olındukda ol [TOK¹⁸⁶] eṭrâfuñ ƙışı şa‘b ve bî-hengâm olmağın ferâğat olunup ‘avdet olındı.

Bu eṣnâda Yemen’den gelüp İskender Paşa yerine Van beglerbegisi olan Ferhâd Paşa’dan ve Erzurüm beglerbegisi olan merķûm İskender Paşa’dan ve Diyârbekr beglerbegisi olan Ayas Paşa’dan ulaƙlar gelüp şâh-ı gümrâhuñ ba‘zı begleri İskender Paşa’nuñ hüçüm ve ılğarından ‘acz getürdükde oğlı İsmâ‘îl’i anlara serdâr diküp Gürcî beglerinden kendüye tâbî‘ olanlar ile Erzurüm semtine gönderüp ve kendüsi daħi Ahlât ve Erciş üzerine gelüp haylî re‘âyâ vü berâyâ ki vedî‘atullâhdur, nâ-ħaƙƙ yere telef olup “Mükâfâtı lâzımdur!” deyü ‘arzları der-i sa‘âdete [TOK¹⁸⁷] gelüp vuşul bulduğı hinde sa‘âdetlü pâdişâh daħi henüz Edirne’den İstanbul’a teşrif buyurmamışlardı. Derhâl ayak dîvânı olup Vezîr-i a‘zam Rüstem Paşa serdâr ta‘yîn olunup sene-i mezbûre Şa‘bân’ınuñ evâyilinde [Temmuz 1553] ‘âmmeten yeñiçeri ve bölük ħalkından haylî âdem ve ağalar ƙoşılıp elviye-i naşrdan aƙ sancağla yeñiçeriye maḥşûş olan sancak bile ihşân olunup tabl ü ‘alem ve hayl ü ħaşem birle pâdişâhdan muƙaddem isti‘câl üzre Ƙızılbaş-ı evbâşuñ şerr ü şürin def’ itmek için irsâl buyurılıp mürûr-ı eyyâmla Anƙara’ya varduƙlarında şehzâde-i cüvân-baht ħazret-i Sulţân Muştâfâ cänibinden nev‘â vehm olunup ve şâh-ı [TOK¹⁸⁸] gümrâhdan hiçbir nesne fehm olunımayup ‘avdet olunması için icâzet taleb olındukda emr böyle cârî oldu ki “Lâbüdd şâhuñ yolını sedd ve ƙabâyihîn redd idesin!” dinildükde paşa-yı mezkûr Anƙara’dan ƙalkıp Aƙsarây cänibine varduƙda evân-ı şitâ olmağın ol maḥallde muħkem ƙar yağdı. Böyle olıcaƙ ‘asker içinde ba‘zı ƙîl ü ƙâl olmağla ol aralarda ƙışlamak tedârük olunup lâkin¹ Sipâhî Oğlanları Ağası İsfendiyâri

hüdûd-ı İslâm’da Rümîli beglerbegisi ile biriküp Tımışvar üzerine varup ceng [D178*] ü cidalle feth olunup B (78^{b/12-15}) Y (66^{b/14-17}) D (177^{b/18}-178^{a/1}) TK (84^{a/34-36})

1 yerdür. Andan yol üzerinde ... olunup ‘avdet olındı. (T’ de “Ve”) Bu eṣnâda Yemen’den ... hayl ü ħaşem birle (T’de “birle” yoktur.) pâdişâhdan muƙaddem ... tedârük olunup lâkin TO T (72^{a/19-28}): vilâyet zabıt olunup ve pâdişâh ħazretleri Edirne’den İstanbul’a müteveccih olup ol eṣnâda Bağdâd Beglerbegisi ‘Ali Paşa ile Başra [B79*] Beglerbegisi Ƙubad Paşa [Y67*] müheyâ olınan gemilerle sâbîkâ Başra fethinde muħalefet iden Cezâyir-i Şaṭṭ Ĥakimi ‘Ulyân-oğlı’nuñ üzerine varup Medîne nâm mu‘teber [TK84^b] şehri ve ve birkaç pâre ƙal‘a ve pür-nef’ cezîre ve arƙları alınup ulaƙla (Y’de “ulaƙlar ile”) müjde ħaberi geldükde sipâha teraƙķi ve beglerbegilere ħil‘at ve ri‘âyet olunup ‘Ulyân-oğlı Cehennem nâm ƙal‘asına ƙaçmağla (D’de “ƙaçmağ”, TK’de “ƙaçup”) “‘Adünüñ yeri Cehennemdür, çursun!” deyü mu‘âvedet buyurulmasına fermân olmağın varan leşker yerlü yerine dönüp geldiler. Bu eṣnâda Ƙızılbaş-ı bed-ma‘âş Ahlât ve Erciş üzerine hüçüm itdüğü istimâ’ olunup hüdâvendigâr-ı kâm-gâr ħazretlerinden aƙdem

Ahmed Ağa'yı Âsîtâne-i sa'adete gönderdiler. Paşa Konya'da ârâm eyleyüp sene-i mezbûre Hâcılar Bayramı'nı [17 Kasım 1553] anda eyleyüp andan eğlenmeyüp zıkr olan ağa der-i devletden icâzet haberin getürdi. [TOK¹⁸⁹] İttifâk bu maḥallde İskender Paşa'dan başlar ve diller getirilüp ve 'İmâdiyye Hâkimi Sulṭân Hüseyin Beg ve Hakkârî Zeynel Beg cümle Kürdîstân begleriyle Şarum-oğlu Kızılbaş Şeyḫ Ḥaydar Beg'i iki qarındaşıyla dil dutup² ve vilâyet-i Deryâz ki ocağıydı, 'ammisi oğlu Emre Beg'e sancaḫ t̄arîḫiyle virilmesi 'arz olunduğı üzere virilüp vezîr-i a'zam ḥazretleri daḫi ol başları ve dilleri bile alup ve dönüp İstanbul'a gelüp vuşul buldılar. Ve Rümilî'nden Vezîr Ahmed Paşa daḫi gelüp Divân-ı Hümâyûnda yerlerine geçüp umûr-ı dîn ü devlete mübâşeret eylediler. Ve Şeyḫ Ḥaydar ile qarındaşları birkaç gün ḥabs olunup ba'dehü katl olındılar. Ve Erzurûm'da [TOK¹⁹⁰] Kızılbaş uğraşına³ Karaman Beglerbegisi 'Osmân Paşa irişmedügiçün 'azl olunup der-i devlete geldükde şehr-i Rûz fetḫi için Kürdistân beglerbegiligi virilüp irsâl olındı. Ve Diyârbekr Beglerbegisi Ayas Paşa qarındaşı Meḥemmed Beg'e Laḥsâ fetḫ olursa beglerbegi kendü olmaḫ üzere serdâr ta'yîn olunduḫda varup fetḫ eyledi. Bu ḥinde ki sene toḫuz yüz altmış [960] Cemâziye'l-âḫir'iydi [Mayıs/Haziran 1553], Diyârbekr İskender Paşa'ya ve Erzurûm Ayas Paşa'ya virilüp 'Acem teşhîrine 'azîmet-i hümâyûn muḫarrer iken Kızılbaş'dan ilçi gelüp tazarru'ına iltifât olunmayup İstanbul'da Maḥmûd Paşa Hânı'nda ḥabs olındı.⁴

elviye-i naşrdan 'alem-i hümâyûn-ı beyzâ Vezîr-i a'zam Rüstem Paşa'ya virilüp ve sipâhi oğlanı aḡası bölügiyle ve sâyir bölüklerden daḫi vâfir güzide kapu ḫalkı ve birkaç biñ yeniçeri t̄ayifesi bile koşilup def-i a'dâya revâne olduḫda Karaman'a gelüp ve Sulṭân Muşṭafâ daḫi Amâsiyye'den düşmen qaşdına dernek idüp Rüstem Paşa ba'zî endîşe idüp ke-ennehü Sulṭân Muşṭafâ'dan ḫavf çeküp evvelâ ulaḫla B (78^{b/16}-79^{a/14}) Y (66^{b/18}-67^{a/14}) D (178^{a/1-10}) TK (84^{a/36}-84^{b/5})

- 1 İsfendiyârî Ahmed Ağa'yı ... Kızılbaş Şeyḫ Ḥaydar Beg'i TO T (72^{a/28-30}): İsfendiyârî Şemsî Ahmed Ağa'yı İstanbul'a gönderüp geldükden soñra Rüstem Paşa (Y'de "soñra fermân-ı hümâyûnla Rüstem Paşa daḫi") girü İstanbul'a gelüp ve Vezîr Ahmed Paşa leşker ile bi'l-cümle ol eşnâda Rümilî ḡazâsından dönüp bâb-ı sa'adete vuşil buldı. (Y'de "idi") Ammâ Rüstem Paşa Karaman'da iken [B79^b] Kürdîstân vilâyetinün begleri Sulṭân Hüseyin Beg ve Zeynel Beg ile Kızılbaş'a tâbi' Deryâz ve Süldüz begi olan Şarum-oğlu Şeyḫ Ḥaydar üzerine [Y67^b] varup mezbûrî (Y'de "mezbûr begi", TK'de "mezbûr") B (79^{b/14}-79^{b/3}) Y (67^{a/14}-67^{b/1}) D (178^{a/10-13}) TK (84^{b/5-8})
- 2 dutup TO T (72^{a/31}) Y (67^{b/1}) D (178^{a/13}): dutlup B (79^{b/3}) TK (84^{b/8})
- 3 ve vilâyet-i Deryâz ki ... Kızılbaş uğraşında TO T (72^{a/31-33}): Karaman'da Rüstem Paşa'ya getürdüklerinde bâb-ı sa'adete gönderüp ikisi Boḫaz Hîşârî'nda (Y'de "Boḫaz Hîşâr") ve birisi Yediḫülle'de ḥabs olunup yeri sancaḫ t̄arîḫiyle akribârlarından Erbil'de ze'âmete mutaşarrıf olan Emîre Beg'e virildi. Bu eşnâda şâh-ı bed-ftâl Erciş eṭrâfında kışlamaḫla oğlu İsmâ'il-i muḫil Erzurûm semtine varup vilâyet-i mezbûre mîr-i mîrânî İskender Paşa'yla uğraşup ve ol hengâmeye B (79^{b/3-8}) Y (67^{b/1-6}) D (178^{a/13-16}) TK (84^{b/8-10})
- 4 irişmedügiçün 'azl olunup ... Paşa Hânı'nda ḥabs olındı TO T (72^{a/33-36}): irişmemekle 'azl olındı. Ve İskender Paşa'ya der-i devletden kılıç ve kaḫtan gönderilüp şâh oḫlyla dürüşdüğü için taḫşin buyırıldı.

Ve Rümili beglerbegisi olan Mehemmed Paşa'ya daği varup Tokat'da kışlayup ve Köstendil begi Şark'dan gelen Ulama Beg'e Malâtiyye'de tedârük üzre olmak için aħkâm-ı hümayün irsâl buyurılıp ve tekrâr Buhtî Bedr Beg Cezîre'den 'azl olunup gelüp İstanbul'da alup ve apudan Sinân Paşa'ya İstanbul bekciliği sipâriş olunup donanma-i hümayün ile Turgudca Beg [TOK¹⁹³] Ğâzi deryâ yüzine çıkduda varup Körfös'den geçüp İspanya vilâyetine tâbi' Peştiye¹ nâm al'aya muhâşara ılıp ve birkaç gün op ve arbuzenler ile döğüp düşmen-i dîne göz açdırmayup pâdişâh devletinde feth idüp içinden bî-hadd esîr çıkarılıp 'azîm ğanîmetler hâşıl oldudan soñra andan deryâ yüzinde Andri T̄ori ârzüsü olunup lâkin müyesser olmayınca Avlonya andan Preveze'ye gelinüp ol maallde gemiler yağlandıdan soñra şîhhat ü selâmetle İstanbul'a 'avdet eylediler.

Ve öte yaada pâdişâh-ı sa'âdet-destğâh hazretleri ona göçe Yeñişehr'e irişüp anda mübarek Ramazân Bayramı [10 Eylül 1553] olunup ve Şehzâde Sulţân Bâyezîd daği el öpüp [TOK¹⁹⁴] Edirne'ye gitdi. Ba'dehü birkaç menzilde Sulţân Seydi Ğâzi -*rahmetullâhi 'aleyh*- mezârı urbına nüzül olunup namâz u niyâzla nüzür u şadaât bezl olunup andan aşaba-i Bolvadin'e varılıp anda Şehzâde² Sulţân Selîm Hân hazretleri el öpüp ordu-yı hümayündan bir onak soñra göçüp onması ta'yîn olunup 'asker-i İslâm alayına afâ-dâr ve babasınıñ arası anuñla üstüvâr olup bi-tevfîillâhi'l-Meliki'l-Mu'in zahîru'l-meliki ve'd-dîn oldılar. Ba'dehü otuz bin nefer apu halkıyla ma'rûf ğilmân-ı kişver-sitâniye biner aa bahşiş çıkup ve vüzerâ-yı 'izâm ve bölük ağalarına ve üzengi ağalarına ve müteferrialara daği yükler ile aa [TOK¹⁹⁵] ve altun in'âm olunup ba'dehü birkaç menzilde dâru'l-emân onya'ya irişilüp anda olan mezârât-ı evliyâ huşuşâ³ Mollâ

1 Korsika'nın Bastia limanı.

2 Ramazân'ın sekizinci günü ... Peştiye nâm al'aya (T'de "al'ayı") muhâşara ılıp ve ... yüzinde Andri (T'de "Andire") T̄ori ârzüsü olunup (T'de "olup") lâkin müyesser olmayınca ... niyâzla nüzür (T'de "nezr") u şadaât bezl olunup andan aşaba-i Bolvadin'e varılıp anda (T'de "anda" yoktur.) Şehzâde TO T (72^{b/5-12}): Ramazân'ında adem-i himmet rikâb-ı devlete başup ve semend-i sa'âdete süvâr [Y68^b] olup abl ü 'alem ve ayl ü aşem birle Üsküdar'a geçilüp 'Acem teşhîrine müteveccih oldılar. Ve sene-i mezbûre Şevvâl'inün 'ıyd-i sa'îdi Yeñişehr Ovası'nda olup ve Sulţân Bâyezîd anda rikâb-ı hümayünla mülâki olup Edirne muhâfazatına vardı. Ve andan ordu-yı hümayün Seyyid Ğâzi -*aleyhi'r-rahme*- yurdına uğrayup ba'dehü evâsî-ı şehri-i mezkûrda aşaba-i [D179^a] Bolvadin'e gelüp anda B (80^{b/6-10}) Y (68^{a/19-68^{b/6}}) D (178^{b/16-179^{a/1}}) TK (84^{b/24-27})

3 hazretleri el öpüp ordu-yı ... afâ-dâr ve (T'de "ve" yoktur.) babasınıñ arası ... mezârât-ı evliyâ huşuşâ TO T (72^{b/12-15}): rikâb-ı hümayüna mülâki olup refî-i sefer olmak ta'yîn (Y ve TK'de "ta'yîni") ile ordu-

Ḥudāvendigār -‘*aleyhimü’r-raḥme*-nün üzerine yüz sürüp istimdād-ı himmet ve işār-ı şadaḳāt kılinduḳdan sonra andan Ḥācī Bektaş-ı Velī ḳurbında ḳonulup çeraḳ aḳçası irsāl buyurıldıḳdan sonra uğur açuḳlığıyla ḳaşaba-i Eregli’ye vuşul buldılar ki sene-i mezbüre Şevvāl’inün yigirmi altıncısı vāḳi’ olan Pençsenbih günü [5 Ekim 1553] idi. Hemān-dem Şehzāde Sulṭān Muştafa’nuñ teşrifātu çekilüp yarındası [6 Ekim 1553] cümle-i erkān-ı devlet ve a’yān-ı ḫāzret istiḳbāline varup ol daḫi ḫuddām-ı maḫşüşıyla bāb-ı sa’ādete gelüp babasınıñ [TOK¹⁹⁶] dāmen-i vişāline yüz sürmek ārzüsüyle otaḳ-ı gerdün-niṭāḳa dāḫil olduḳı zamānda emr-i Yezdān ve ḫük-m-i Sübhān irişüp bir ān-ı vāḫidde vuşlat fūrḳate mübeddel olup her ṭarafdan nidā-yı² ﴿وَلَنْ يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا﴾ güş-ı hūşına irişüp ve bir ṭarfetü’l-‘aynda Peyk-i ecel göz açdırmayup [B81^a] cenāb-ı Ḥaḳḳ’a vāşil eylediler.³ ﴿فَالْحُكْمُ﴾⁴ Hemān ol gün tābūt-ı pür-nūrların maḫrūse-i Bursa’ya irsāl kılinup ve ḫazāyin ve emvāli zabṭ olunup “Oḳulcuğıyla mūte’allickātu ve kendülerinün vālideleri daḫi anda merḫūmuñ türbesi civārında varup mūtemekkin olsunlar.” deyü buyurıldı.

Bu ḫāletde Rüstem Paşa ile Ḥaydar Paşa ma’zül [TOK¹⁹⁷] olup İstanbul’a revāne olındılar. Ve Aḫmed Paşa vezīr-i a’zam olup İbrāhīm Paşa vezīr-i şānī oldu. Andan sonra vezāretle Mışr vālisi olan ‘Alī Paşa üçüncü vezīr olmaḳ için der-i devlete ṭaleb olunup ḫük-m-i hümāyün irsāl olındı.

Ve ulaḳla İstanbul’da Ḳızılbaş ilçisin getürmege sābıḳā çavuş varmışdı, ol menzilden ḳalkılıp maḫmiyye-i Ḳayşariyye ḳurbında ilç-i mezbūr gelüp ḡubār-ı süm-m-i semend-i pādīşāhiye yüz sürdüḳde “Var şāhuña vaḳtine

yı hümāyūna ḳafādārılık üzere yürüyüp ve andan Aḳşehr’e ba’dehü evliyā-yı ‘izām -‘*aleyhimü’r-raḥme*-yataḳı olan Ḳonya Şāhrāsı’na nüzül kılinup ve B (80^{b/10-12}) Y (68^{b/6-9}) D (179^{a/1-3}) TK (84^{b/27-28})

- 1 -‘*aleyhimü’r-raḥme*-nün üzerine ... irişüp bir (T’de “bir” yoktur.) ān-ı vāḫidde ... ṭarafdan nidā-yı TO T (72^{b/16-19}): ‘*aleyhi’r-raḥmetü mine’l-Meliki’l-Gaffār*- ḫāzretlerinin merḳad-i mūnevverlerine ziyāret kılinup ve bezl-i şadaḳāt ve kesb-i du’ā vü himmetden sonra Ḥācī Bektaş-ı Velī (Y’de “Velī” yoktur, D’de “Ḥāc”) ocaḳı önüne ḳonulup ve andan evāḫir-i şehr-i mezkūrda ḳaşaba-i Eregli şāhrāsına nüzül olınduḳda merḫūm Sulṭān Muştafa pāy-būs-i serir-i ‘ālem-mesire (D ve TK’de “ālem-maşire”) rüy-māl olmaḳ için ḫiyām-ı gerdün-iḫtişām-ı ḫudāvendigāriye başdan ḳadem idüp dāḫil olduḳda dest-i ecel pāy-gir olup “المقدور کابین” el-maḳdūru (D ve TK’de “el-muḳadderü”) ka’inün üzere müḡ-i nefes ḳafes-i tenden pervāz itmek ‘alāmātu zuḫūra gelüp B (80^{b/12-16}) Y (68^{b/9-17}) D (179^{a/3-7}) TK (84^{b/28-31})
- 2 “Allah, eceli gelince hiç kimsenin ölümünü ertelemez.” (Münāfikūn, 63/11)
- 3 güş-ı hūşına irişüp ve bir ṭarfetü’l-‘aynda Peyk-i ecel göz açdırmayup cenāb-ı Ḥaḳḳ’a vāşil eylediler TO T (72^{b/20}): şadāsı güş-ı hūşlarına irişüp bir ṭarfetü’l-‘aynda cenāb-ı Ḥaḳḳ’a vāşil oldılar B (80^{b/17-81^{a/1}}) Y (68^{b/18-19}) D (179^{a/7-8}) TK (84^{b/31-32})
- 4 “Artuḳ ḫüküm, yücelerin yücesi Allah’ındır.” (Mū’min, 40/12)

hâzır olsun!” deyü envâ‘-ı tehdîdât-ı şedîde ile geldüğü yola gitmesine şalıvirildi. Ba‘dehü maḥmiyye-i Haleb’e gelüp anda vâli olan Duḳağın-zâde Meḥemmed Paşa’ya Mısr-ı kâhire eyâleti tefvîz [TOK¹⁹⁸] olunup ve anuñ yeri Hızır Paşa’ya virildi.

Bu evḳâtda nâgâh bi-taḳdîrillâh Şehzâde Sulṫân Cihângîr’ün mizâc-ı şerîfleri nev‘â müteğayyir olup işbu sarây-ı fânîden gülşen-i bâkî ihtiyâr idüp ‘andelîb-i rûh-ı fütûḫları ḳafeş-i cismânîden ḳazâ-yı rûḫânîye ṭayerân ve şâḫ-sâr-ı tûbâda âşiyân eylediler -*rahmetullâhi ‘aleyhi rahmeten vâsî‘aten*-.¹ ﴿أَنَا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ Derḫâl merḫûm-ı mağfûrûñ namâzı ḳılınıp daḫi ‘araba ile İstanbul’a irsâl buyurılıp ḳarındaşı Şehzâde² Sulṫân Meḥemmed ile hem-civâr eylediler.

Bu eşnâda ‘Alî Paşa Mısr’dan gelüp Dîvân-ı Hümâyûna varup pâye-i serîr-i ‘âlem-mesîre rûy-mâl olduḳdan soñra vezîr-i şânî olan İbrâhîm Paşa [TOK¹⁹⁹] İstanbul muḫâfazasına irsâl olunup yolda giderken Burusa’ya uğrayup merḫûm Sulṫân Muştafa’nuñ oğulcuğın daḫi ḫaḳḳına ḳoyup atasına îşâl eyledi. Andan İstanbul’a vuşûl bulup ḫidmet-i muḫâfazasına ḳıyâm

- 1 “O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman: **Biz Allah’ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz**, derler.” (Bakara, 2/156)
- 2 Hemân ol gün tâbût-ı ... mütemekkin olsunlar.” (T’de “olsun”) deyü buyurıldı. Bu hâletde ... Kızılbaş ilçisin (T’de “ilçisi”) getürmege sâbîkâ çavuş varmışdı, ol menzilden ḳalḳılıp (T’de “ḳalḳıp”) maḥmiyye-i Ḳayşariyye ... yüz sürdükdde “Var şâhuña (T’de “di ki”) vaḳtine hâzır olsun!” deyü ... Derḫâl merḫûm-ı (T’de “merḫûm-ı”) yoktur.) mağfûrûñ ... ḳarındaşı Şehzâde (T’de “Şehzâde” yoktur.) TO T (72^{b/21-28}): deyü meyyiti baş ḫayme önüne çıkardılıp (TK’de “çıkartılıp”) [Y69^a] Burusa cânibine revâne (TK’de “revâne” yoktur.) ḳılınıp anda defn olınmaḳ buyurıldı. Ve ol hâletde Vezîr-i a‘zam Rüstem Paşa ile Vezîr Ḥaydar Paşa ma‘zûl olup Aḫmed Paşa vezîr-i a‘zam ve ‘Alî Paşa ki Mısr cânibinde vezâretle vâli idi, bâb-ı sa‘âdete ṭaleb olunup üçüncü vezîr (TK’de “ve ‘Alî Paşa ki Mısr cânibinde vezâretle vâli idi, bâb-ı sa‘âdete ṭaleb olunup üçüncü vezîr” yoktur.) oldu. Ve bir gün daḫi oturaḳ olunup (D’ de “üçüncü vezîr oldu. Ve bir gün daḫi oturaḳ olunup”, TK’de “Ve bir gün daḫi oturaḳ olunup” yoktur.) ba‘dehü ol menzilden ḳalḳıp Rüstem Paşa ile Ḥaydar Paşa İstanbul cânibine varup sa‘âdetlü pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ḫazretleri Haleb şehrine (TK’de “şehrini”) teşrîf buyurup Sulṫân Selim ḫazretlerine Mar’aş şehri ḳışlaḳ için muḳarrer oldu. Ve şulḫ iltimâsı için Kızılbaş’dan gelen ilçî ki İstanbul’da ḫudâvendîğâr-ı kâm-gâr ile mülâkî olmuşdı ve sa‘âdetlü pâdişâh-ı ‘âlem-penâh mezbûrî alıḳoyup (TK’de “İstanbul’da pâdişâh ḫazretlerine mülâkî olmuşdı, İstanbul’da alıḳonılıp”) ‘azm-i a‘dâ itmişlerdi, ba‘dehü İstanbul’dan getürdülüp Ḳayşariyye menzilinde göç üze rikâb-ı hümâyûna yüz sürdi. “Var gördüğüñ söyle!” deyü icâzet virilüp gönderdi (TK’de “gönderildi”). Ve Rümîli beglerbegisi Toḳat semtinde ve Şarḳ’dan gelen Ulama Beg ki, Köstendil sancağı begi idi, Malâṭiyye’de ḳışlayup bi’l-cümle sefer tedârükine meşğûl oldılar. Ve evvel bahâr sene toḳuz yüz [TK85^a] altmış bir şühürında Vezîr-i şâliş ‘Alî Paşa Mısr’dan Haleb’e gelüp ve pişkeş çeküp el öpüp yerine geçdükdde soñra Vezîr-i şânî İbrâhîm Paşa’yı [B81^b] İstanbul muḫâfazası için gîrû gönderilüp ve Burusa’da olan Sulṫân Muştafa oğlı ol eşnâda âḫirete intikâl idüp ve merḫûm (Y’de “Sulṫân”) Cihângîr daḫi maḥmiyye-i Haleb’de dâr-ı beḳâyâ rîḫlet ḳılıp tâbûtın [Y69^b] ‘araba ile İstanbul’a gönderüp ḳarındaşı merḫûm Şehzâde B (81^{a/1-81^{b/4}}) Y (68^{b/19-69^{b/1}}) D (179^{a/8-19}) TK (84^{b/32-85^{a/3}})

gösterdi. Ve Kürdistân beglerinden mükerreren ma‘zül olup İstanbul’da mütemekkin olan Bedr Beg-i Buhtî Haleb’e getirilüp kemâ-kân yeri virildi.

Bu ahvâlden sonra devletlü pâdişâh-ı hilâfet-destgâh hazretleri Kudus-i şerif ve İbrâhîm Halil¹ -‘alâ nebiyyinâ ve ‘aleyhi’s-selâm- cäniblerin ârzü idüp şayd ü şikâr tarikiyle birkaç menzil müteveccih olmuş iken şâh-ı neket-külâhdan cäsüsler tutulup ba‘zı ihtimâlât mülâhazasıyla [TOK²⁰⁰] hazret-i hudâvendigâr-ı kâm-gâr yine şayd ü şikârla ‘avdet idüp Haleb’e vuşul buldılar.

Ve faşl-ı şitâda huzûrla geçinüp nahvet-i zemistân mündefi‘ olmağla çünkü rebî-i cihân-ârâdan zemîn ü zamân ra‘nalanup bād-ı şabâ bedreka-ı râh ve nevhaţân-ı gülşen-i şâh-râh sipâh-ı şehinşâhiye atlas ve dîbâ döşeyüp gül ve yâsemen hayme ve hargâhların zeyn eyleyüp kudüm-ı pâdişâh-ı bülend-bârgâha müteraqqıb idiler ki zıllullâh-ı dîn-penâh sene toköz yüz altmış bir [961] Cemâziye’l-ülâ’ sinuñ on toközuncü günü [22 Nisan 1554] bir sâ‘at-i müteberrikede şevket ü ‘azametle Haleb’den çalçup Diyârbekr ve Erzurüm’dan Nahcûvân ve Şirvân semtine nehzat-ı hümâyün kılup âb-ı Furât’uñ [TOK²⁰¹] iki ma‘berinde ki birisi Haleb’le Diyârbekr sınırunda olan Beriyyecük ve birisi Çapaççur’la Hani mâbeynindedür, [T73^a] üzerlerine birer cisr-i ‘azîm tertib olunup ‘asâkir-i manşüre birle bilâ-meşâkkat ‘ubür kılınduğdan sonra Beriyyecük cisri ref’ olunup düstür-ı sâbık üzre gemilerle ‘ubür olunur, lâkin Çapaççur’uñ cisri mirîye enfa‘ olmağın ol yerüñ yaylaya geçüp gelen Yörük tayifesinüñ ma‘berlerinde ibkâ olunup sâl be-sâl birkaç yük açça rüsüm ‘âyid olur. Ol eyyâmda Mir-i mirân-ı Yemen Özdemür Paşa ‘azl olunup yeri Emîru’l-hâcc Muştafâ Beg’e virildi. Ve Şehrîzor’da Zalem (ظلم) Qal‘ası’ nı muhâşara iden² Lürîstân Beglerbegisi

1 eylediler. Bu eşnâda ‘Ali Paşa Mısr’dan gelüp (T’de “gelüp” yoktur.) Dîvân-ı Hümâyûna varup päye-i serir-i ‘âlem-mesîre (T’de “âlem-maşîre”) rüy-mâl olduğdan (T’de “olunduğdan”) sonra vezîr-i şânî ... oğulcuğın daği (T’de “daği” yoktur.) haqqına koyup ... muhâfazasına (T’de “muhâfazaya”) kıyâm ... İbrâhîm Halil TO T (72^{b/29-32}): kılındı. Ve Haleb Beglerbegisi Duğagin-[D179^b]oğlı Mehemmed Paşa’ya Mısr ve Haleb Hızır Paşa’ya virilüp devletlü pâdişâh-ı dîn-penâh şikâr nâmiyla Kudus-i şerife ve Halilü’r-Rahmân B (81^{b/4-6}) Y (69^{b/2-4}) D (179^{a/19}-179^{b/1}) TK (85^{a/3-4})

2 cäniblerin ârzü idüp ... şâh-râh sipâh-ı (T’de “sipâh-ı” yoktur.) şehinşâhiye atlas ve ... üzerlerine birer (T’de “bir”) cisr-i ‘azîm tertib ... üzre gemilerle (T’de “gemiyle”) ‘ubür olunur ... geçüp gelen (T’de “gelüp geçen”) Yörük tayifesinüñ ... Zalem Qal‘ası’ nı muhâşara iden TO T (72^{b/32}-73^{a/3}): ziyâretine ‘azîm iken Kızılbaş’dan cäsüs dutulmağla girü Haleb’e gelüp (TK’de “gelüp” yoktur.) mâh-ı Cemâziye’l-

‘Osmân Paşa’nuñ [TOK²⁰²] fevti haberi gelüp Bağdâd Beglerbegisi Baltacı Mehemmed Paşa’ya varup ol diyârı musahhar itmek buyurıldı.

Ve bu ahvâlden sonra devletlü pâdişâh Diyârbekr’den Şuşehri’ne ki Erzurüm tevâbi’indendür, vuşul bulduğda anda mîr-i mîrân-ı Rümili olan Mehemmed Paşa gelüp bir ‘azîm alay gösterüp pâdişâhuñ hayr du’asına mazhar vâkı’ oldu. Ve resm-i qadîm üzre otağ-ı hümâyün hîdmetine Ramazân-oğlı Pîrî Paşa mübâşeret idüp anuñ qarındaşı olup Başra eyâletinden ma’zûl olan Kûbad Paşa’ya Erzurüm bekciligi fermân olınuş ve sayir beglerbegiler daği kollu kolında alayların düzüp Anaçolı Beglerbegisi Cenâbî Paşa daği [TOK²⁰³] el öpüp yürüdiler.

Bu ahvâlden sonra bir yeşil çemen-i mürğ-zârda¹ şehzâde-i cüvân-baht ve sezâ-vâr-ı tâc ü taht gelüp ordu-yı hümâyûna qarib qonup ve alayların qat ender qat tertîb idüp kemâl-i edeb ü şehâmetle vişâl-i ferhunde-fâl-i şehinşâhiyle müşerref olup ve bi’l-cümle müsellağ ve mükemmel yat u yarağla yürüdükde şanasın ter-keşinde olan her hadeng-i ‘uqâb-çeng, düşme-nüñ mürğ-i cânın şayd itmege bir şâhîn yavrısı gibi qanat gererdi. Ve kılcı ejderhâ mişâli gâr-ı gîlâfdan ‘adünuñ qanına şuşayup haşmuñ başın almağa diğ bilerdi. Bi-‘inâyetillâh yalînuş anuñ leşkeri şâhuñ def’ine kâfi iken mübârizân-ı Rüm ve ser-leşkerân-ı şecâ’at-rüsüm hücüm idüp [TOK²⁰⁴] Erzurüm’dan öte muqaddemetü’l-cüyüş Diyârbekr ve Erzurüm beglerbegileri olup anlardan müte’âqab qaravul-mişâl müşârun-ileyh Rümili beglerbegisi yürüyüp def’a def’a diller ve başlar bâb-ı sa’âdete gönderüp ve’l-hâşıl İrevân’dan Nağcüvân’a irişdükde şâhdan nâm u nişân ma’lûm olmamağın

ülâ’nuñ on toquzunda mevkib-i hümâyün Nağcüvân cânibine müteveccih oldu. Ve muqaddemâ Haleb Birecük’ünde Furât üzre ve bir daği Diyârbekr’ün Çapağçur’unda âb-ı mezkûr üzre iki kıt’a ağır cisler yapıdılış ve ‘ubür olınuşdan sonra Birecük cisri ibtâl olınuş ammâ Çapağçur’uñ cisri ulus ‘ubürü için iltizâma virilüp vaqt-i hâcetde bağlanup kış eyyamında bozulup termim ü hıfz kılinur. Bu eşnâda Lürîstân Beglerbegisi ‘Osmân B (81^{b/7-12}) Y (69^{b/4-11}) D (179^{b/2-6}) TK (85^{a/4-7})

- 1 Paşa’nuñ (T’de “Paşa”) fevti haberi gelüp ... Erzurüm bekciligi (T’de “hîdmeti”) fermân olınuş ve sayir beglerbegiler (T’de “begler”) daği kollu kolında ... çemen-i mürğ-zârda TO T (73^{a/3-8}): Paşa Şehrizol üzre ceng ü teşhîre meşğûl iken vefâtı haberi gelüp ol diyârı fütûhı Bağdâd Beglerbegisi Mehemmed Paşa’ya sipariş ve fermân buyurıldı. Ve devletlü pâdişâh Çapağçur’dan ‘ubür idüp Şuşehri menziline varduğda Rümili beglerbegisi Toğat’dan gelüp anda ‘azîm leşker ile el öpdî. Ba’dehü Anaçolı beglerbegisi (Y’de “Toğat’dan gelüp anda ‘azîm leşker ile el öpdî. Ba’dehü Anaçolı beglerbegisi”) yoktur. Alt alta gelen “beglerbegiligi” kelimelerinin yanılmasıyla bir satır atlanması, Y’nin B’den istinsah edildiğine işaret etmektedir.) ve sayir beglerbegiler hayl ü haşem birle gelüp el öpüp zemîn ü zamân gülüvv-i leşker-i [B82^a] düşmen-sitândan tezelzül üzre olup mehâbetlerinden gürüh-ı a’âdâ hor u perişân ve hâ’if ü lertzân oldılar. Ve ol havâlide B (81^{b/12}, 82^{a/2}) Y (69^{b/11-17}) D (179^{b/6-10}) TK (85^{a/7-10})

leşker halkı ve yeñiçeri t̄ayifesi anda olan Şahlık Sarayı didükleri yeri urup depme ile t̄ar-m̄ar idüp isiz har̄abe gibi nigün-s̄ar eylediler.

Ve ol hengāme vaqtinde¹ Van Beglerbegisi Ferhād Paşa dañi gelüp el öpüp baş ve dil almak için düşmenden yaña yürüyüş ve ikdām eyledi. Ve şāh-ı gümrāhuñ ‘aķabince ilgār tedārük olunurken Gürcistān tağlarına müteħaşşın olup [TOK²⁰⁵] Erzurüm semtine kaçduğı dutılan dillerden ma‘lüm olıcaķ derhāl sa‘ādetlü pādīşāh dañi Erzurüm cānibine gelüp şāyed ki ‘adū şükūh-ı Süleymāniden endiše ider deyü Vezīr-i a‘zam Aħmed Paşa’yı üzerine gönderdükdē anuñla dañi muķābeleye ķudreti olmaduğı eclden şulħ için tekrār istiğāşe üzre ādemisi gelüp ĥattā Şark’dan gelen Ulama Beg’e bile “Mābeynde vāsīta olasın.” deyü tazarru’ itdüğı eclden refāhiyyet-i re‘āyā hemiše melħūz-ı ĥātır-ı feyz-me’ser-i ĥudāvendigārī olmağın şöyle ki min-ba’d mıķdārın bilüp edebiyetle evāmīr-i ĥilāfet-penāhiye muṭī‘ u münķād olursa nev‘ā maķbūl-i ĥazret buyurılıp ilçisinūñ [TOK²⁰⁶] gelmesine cevāz gösterdiler.

Bu ĥāletde Bağdād beglerbegisinden ulaķ gelüp Şehrīzor’da muħāşara olınan ķal‘a-i Zalem ve sāyir ķilā‘ı ki bi’l-cümle bir beglerbegilik vilāyetdür, fetħ u teshīr olduğı ĥaberi getürüp envā‘-ı iħsānlar olınup ĥil‘at-i fāħire irsāl buyurdılar. Ba‘dehū beglerbegilere icāzet olınup yerlü yerlerine varılmaķ muķarrer oldu. Bu ešnāda Rūmili Beglerbegisi Meħmed Paşa vezīr-i rābī‘ ve² Yeñiçeri Ağası Pertev Ağa Rūmili beglerbegisi olup başka-

1 ve sezā-vār-ı t̄ac ü taht ... ‘uķāb-çeng, düşmenūñ mürġ-i cānın ... Sarayı depme ile t̄ar-m̄ar (T’de “Sarayı didükleri yeri urup t̄ar u m̄ar”) idüp isiz ... hengāme vaqtinde TO T (73^{a/8-14}): Sultān Selīm Ĥān -tāle bekāhu ve nāle imnāhu- birkaç bīñ piyāde vū sūvār ve lala-yı kām-gar ile (B’de “kām-gārıyla”) gelüp el öpüp esās-ı şufūf-ı sipāh-ı nuşret-şī‘ār anuñla muħkem ve üstüvār [Y70^a] oldu. Ve Erzurüm’a vuşul bulduķda Başra’dan ma‘zūl olan Ķubad Paşa anda bekcī naşb olup aġrıķ bi’l-cümle anda konulup ve Diyārbekr beglerbegisi ile Erzurüm beglerbegisi ķaravul olup ilerü gıtdiler. Ve anlarıñ ‘aķabince devletlü pādīşāh-ı ‘ālem-penāh yürüyüp taḅl ü ‘ālem şadāsı gūş-ı a‘dāyı ker ve sūmūm-ı ĥuyūlla memālik-i ĥaşmı zır ü zeber kılınup ve şāh-ı gümrāh darbet-i tiğ u teber ve şavlet-i gürz ü ĥançerden hirāsān u gürizān Arpaçayı didükleri maħalalde ĥumūl olup ve sa‘ādetlü pādīşāh-ı cihān-penāh İrevān’dan Naĥcūvān’a varup zıkr olan menzilde B (82^{a/3-13}) Y (69^{b/17-70^{a/8}}) D (179^{b/11-16}) TK (85^{a/11-15})

2 dañi (T’de “dañi” yoktur.) gelüp el öpüp ... gelüp ĥattā (T’de “gelüp dañi”) Şark’dan gelen Ulama Beg’e bile “Mābeynde ... ĥudāvendigārī olmağın (T’de “olmağıla”) şöyle ki min-ba’d ... Meħmed Paşa vezīr-i rābī‘ ve TO T (73^{a/14-20}): Kürdistān begleri ile vuşul bulup ve pişkeş çeküp el öpdī. Ve anda şāhuñ sarayı t̄ar-m̄ar kılınup şāh başın alup Gürci tağlarına taħaşşun ve ol aralıķdan memālik-i İslām’uñ taħribine taħayyül imtegin pehlevānān-ı Rūm ol merzbūmdan girü dönüp ve ol küh-sār dāmenlerinde kaçķun şıķār [B82^a] avlar gibi t̄ayife-i Sürħ-ser’ūñ ele gireni ĥalāşa yol bulmayup ekserin tiğ-ı bürrān ve zaħm-i sinān ile ĥalāşladılar. Ve Erzu[D180^a]rūm’a irişildükdē Vezīr-i a‘zam Aħmed Paşa aġleb-i sipāh ile şāha muķābele itmesine irsāl kılınduķda şāh andan dañi kaçup şulħa zebān-ı tazarru’ kūşāde

puçıbaşı olan¹ Ferhâd Ağa'ya yeniçeri ağalığı 'inâyet olındı. Ve andan göçilüp devletlü pâdişâh gelüp Amâsiyye'de kışlayup şehzâde-i cüvân-baht daği varup livâ-i sa'âdetlerinde [TOK²⁰⁷] karar eylediler.

Ba'dehü şâh-ı 'Acem'den Tebbet Ağa nâm bir Sürh-ser-i sefid-rîş ve Aqçalu Şâh Kulu dimekle ma'rûf bir mîr-i mülhid-kîş gelüp ve ağır pişkeşlerle evâmîr-i sulţânîye muğâyir vaz' olunmamağ üzere şâhdan tazarru'-nâme getürüp pâye-i serîr-i 'âlem-mesîre rûy-mâl olduğdan sonra girü dönüp gidüp şulh u şalâh muhaqqak² oldı.

Ve sipâhî bölüğü ağası olan Ahmed Ağa-yı İsfendiyârî'ye Şâm beglerbegiligi ve Başra'dan ma'zûl olan Ramazânlu Kûbad Paşa'ya Haleb beglerbegiligi virilüp gitdüklerinden sonra İstanbul'dan ulağ gelüp Kapudan Sinân Paşa fevt olduğı haberin getürdüğde yerin başkapuçıbaşı olan [TOK²⁰⁸] Piyâle Ağa'ya virilüp İstanbul'a varduğı gibi 'ale'l-fevr sene toğuz yüz altmış iki Receb'inün evâyilinde [Mayıs/Haziran 1555] ol hinde Karlılı begi olan Turğudça ile altmış pâre kadırğa tedârükün görüp muqaddemâ Françe begi der-i devlete 'arz gönderüp düşmen haqlamağa i'ânet için gemiler taleb itdüğü eçden gâzâ niyyetine ol tarafa gitdiler.

Bu eyyâmda sa'âdetlü pâdişâh Amâsiyye'den İstanbul'a geldiğı gibi Dobruca'da zühür iden Düzme Muştafa'nuñ def'ine Vezir-i râbî' Mehemmed Paşa'yı birkaç biñ nefer yeniçeri ve kapu halkıyla revâne buyurduklarında bi-tevfikillâh hüsn-i tedbîr ile ele getürüp bâb-ı sa'âdete [TOK²⁰⁹]

ve esbâb-ı 'ubüdiyyet ve iltiyâmî amâde kılduğı haber vuşul bulmağın sa'âdetlü pâdişâh cerâyid-i a'mâle kalem-i 'afv çeküp ve 'Acem üsârâsı ol menzilde ıtlâğ buyurılıp ol emrûn kabülü re'âyâ-yı tarafeyn ki vedâyi'ullâhdurlar, müreffehül-hâl olmaları [Y70^b] için vâkı' oldı. İttifâka bu eşnâda Şehrîzol vilâyeti Zâlem nâm meşhûr kal'ası ve sâyir hisârları ile meftûh u musahhar olduğı haber vâşil olup serdâra ri'âyet ve terakki ve kılıç ve kaftân gönderilüp anda olan ümerâ ve sipâha daği 'arz itdüğü üzere ri'âyetler (Y'de "sipâha 'arz itdüğü üzere ri'âyetler daği") olındı. Ve Rûmilî Beglerbegisi Mehemmed Paşa vezir olup B (82^{a/13}-82^{b/12}) Y (70^{a/8}-70^{b/5}) D (179^{b/16}-180^{a/6}) TK (85^{a/15-21})

- 1 olup başkapuçıbaşı olan TO T (73^{a/21}): oldı. Ve Kapuçıbaşı B (82^{b/13}) Y (70^{b/6}) D (180^{a/6-7}) TK (85^{a/21-22})
- 2 'inâyet olındı. Ve andan ... karar eylediler. (T'de "Ve") Ba'dehü şâh-ı 'Acem'den ... ma'rûf bir mîr-i (T'de "mîr-i" yoktur.) mülhid-kîş gelüp ... pâye-i serîr-i 'âlem-mesîre (T'de "âlem-maşîre") rûy-mâl olduğdan (T'de "olunduğdan") sonra girü dönüp gidüp şulh u şalâh muhaqqak (T'de "muqarrer") TO T (73^{a/21-24}): virilüp ve beglerbegilere icâzet buyurılıp mevkib-i hümâyün Amâsiyye şehrine ve şehzâde-i cüvân-baht sezâ-vâr-ı tâc ü taht Sultân Selim Hân hazretleri varup sancağları olan Ma'nîsâda kışladılar. Ve ol evkâtda şâhdan Tebbet Ağa nâm yarar begi Şâh Kulu Beg nâm ademîsi ile [B83^a] ilçilikle gelüp ve ağır pişkeşler getürüp mâbeyn şulh u şalâh (TK'de "üzre") B (82^{b/14}-83^{a/1}) Y (70^{b/6-11}) D (180^{a/7-9}) TK (85^{a/22-24})

gönderildükde¹ Balıkbaşarı'nda çengâl-i siyâsete urulup anuñ gibi fitne-i 'azîm sühûletle def' olunup bir ferde zarar u noķşan irişmedi.² Vezîr-i müşarun-ileyh dağı şişhatle İstanbul'a 'avdet idüp kemâ-kân envâ'-ı iltifatla yerine geçüp Dîvân-ı 'adâletde meşâlih-i 'âmmeye meşğül oldılar.³

Ba'dehü Yeñiçeri Ağası Ferhâd Ağa'ya Kaştamonı sancağı virilüp yeñiçeri ağalığı başkapucıbaşı olan Ağmed Ağa'ya 'inâyet buyurıldı. Ve Yemen'den ma'zül olup bâb-ı sa'âdete gelen Özdemür Paşa'ya Hâbeş beglerbegiligi virilüp ve kapu yeñiçerilerinden bir mıkđâr âdem қоşılıp Mış'a irsâl olındı ki varup anda tedârükün görüp [TOK²¹⁰] revâne olalar.

Ve sene-i mezkûre Zi'l-ka'de'sinüñ evâyilinde [Eylül/Ekim 1555] Vezîr-i a'zam Ağmed Paşa 'arza girdükde hışm olunup ve meyyiti şaşra bırağılıp kulları alup gitdükden şonra girü Rüstem Paşa âşaf-ı a'zam olup Vezîr-i şânî İbrâhîm Paşa'ya⁴ pîr olmağın teķâ'üd virilüp Pertev Paşa vezîr-i râbi' ve başmîrâhûr olan Muştafâ Ağa-yı İsfendiyârî Rümili beglerbegisi olup anuñ yerine içerüden çıkan Međemmed Ağa başmîrâhûr oldı. Ve kûçek mîrâhûr olan Muştafâ Ağa'ya ki vezîr-i sâbık Hüsrev Paşa'nun

- 1 sipâhi bölüği ağası ... beglerbegiligi (T'de virilüp") ve Başra'dan ma'zül ... hağlamağa i'ânet (T'de "isti'ânet") içün gemiler taleb ... zuhûr iden Düzme (T'de "Sultân") Muştafâ'nun def'ine ... nefer yeñiçeri (T'de "ile") ve kapu halkıyla ... bâb-ı sa'âdete (T'de bâb-ı sa'âdete) yoktur.) gönderildükde TO T (73^{a/24-29}): Kubad Paşa'ya Haleb beglerbegiligi ve Bağdâd Hızır Paşa'ya ve sipâhi oğlanlarının ağası olup Kızıl-Ađmedlü şemsî Ağmed Ağa'ya şâm beglerbegiligi virilüp Kapudan Sinân Paşa vefât itmeğin haberi geldükde yeri Başkapucıbaşı (D'de "Başkapucı") Piyâle Ağa'ya virildi. Ve Yemen Beglerbegisi Özdemür Paşa 'azl olunup yeri Emir-i hâcc Muştafâ Beg'e ihsân buyurıldı. Ve bahâr mevsiminde ki sene toğuz yüz altmış iki Cemâziye'l-ülâsî (D ve TK'de "Cemâziye'l-evvel'i") idi, İstanbul'a mu'âvedet olunurken Dobruca'da Düzme Sultân Muştafâ deyü bir şağş peydâ olmağın Vezîr Međemmed Paşa anuñ def'ine ilđar ile muķarrer buyurılıp ve ol [Y71*] dağı mevkib-i hümâyüñden ağmed İstanbul'a gelüp ve Cebeđâne-i Hümâyüñ'dan yarağ alup def'-i a'dâya müteveccih olduğlarında bi-'avnillâh tedbir-i şâ'ib ile varınca ele getirüp (D ve TK'de "getürilüp") pây-e-i serîr-i 'âlem-meşire (D ve TK'de "âlem-meşire") der-zencîr gönderdükde devletlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh ĥalvetde söyledüp ve B (83^{a/2-13}) Y (70^{b/11-71^{a/4}}) D (180^{a/10-16}) TK (85^{a/24-29})
- 2 anuñ gibi fitne-i 'azîm sühûletle def' olunup bir ferde zarar u noķşan irişmedi TO T (73^{a/29}): hađkıñdan gelindi. Ba'dehü B (83^{a/14}) Y (71^{a/5}) D (180^{a/17}) TK (85^{a/29})
- 3 şişhatle İstanbul'a 'avdet idüp kemâ-kân envâ'-ı iltifatla yerine geçüp Dîvân-ı 'adâletde meşâlih-i 'âmmeye meşğül oldılar TO T (73^{a/29-30}): gelüp el öpüp Dîvân-ı Hümâyüñde yerine geçüp ri'âyet olındı B (83^{a/14-15}) Y (71^{a/5-6}) D (180^{a/17-18}) TK (85^{a/29})
- 4 Ba'dehü Yeñiçeri ... tedârükün görüp (T'de "görilüp") revâne olalar. Ve sene-i mezkûre ... Vezîr-i şânî İbrâhîm Paşa'ya TO T (73^{a/30-33}): Bu eşnâda devletlü pâdişâh Çatalca şikârına varup ve Sultân Bâyezîd dağı Edirne'den gelüp el öpüp icâzet-i hümâyüñle sancağı olan Kütâhıyeye şehrine Geliboli'dan [B83*] vardılar. Ve sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'sinde Vezîr-i a'zam Ağmed Paşa [D180*] kemend-i ķahr-ı ķahramâniye giriftâr olup mağnûk u mađđûb olduğdan şonra girü Rüstem Paşa vezîr-i a'zam olup ikinci vezîr olan İbrâhîm Paşa'ya dağı B (83^{a/15}, 83^{b/3}) Y (71^{a/6-11}) D (180^{a/18}, 180^{b/2}) TK (85^{a/29-31})

çarındaşı idi, sancak virilüp yerini çapucular kethüdâliğından çapucıbaşı olan 'Alî Bâlî nâm ağaya 'inâyet buyurıldı.

Ba'dehü Kaştamonı sancağı [TOK²¹¹] virilen Ferhâd Beg vezîr-i hâmis olup İstanbul'a geldükde merhûm Şehzâde Sulţân Mehemmed kerîmesine¹ 'ağd-i nikâh olup sūr-ı pür-sürûrlar olındı.²

Bu evkâtda çonanma-i hümâyûndan haber gelüp mürûr-ı eyyâmla İç Kälurya varduklarında lenger-i ikâmet birağup ve gûzât-ı Müslimîn gemilerden çıkup ol yaçalarda niçe kal'alar alınıp ve harâb [T73^b] kılınıp bî-hadd ğanâyim alınduğdan soñra İspanya kal'alarından Pente nâm kal'aya irişilüp ehl-i İslâm ol kal'ayı muhâşara itdüklerinde aña çarib Françise tevâbi'inden Sente nâm hişâra ki Layniçe nâm kâfir niçe biñ melâ'in ile varup kuşatmışdı ve haylî müddet döğüp fethine çâre bulmamağla hücûm-ı ehl-i İslâm'ı [TOK²¹²] işitdükde muhâşarayı birağup gelürken zıkr olan Sente kurbında çonanma-i hümâyûna râst gelüp muhârebe ve muķâtele olunduğda küffâr-ı füccâr bî-hadd olmağın yeñiçeri serdarı şehid düşmekle ehl-i İslâm çaradan gemilere mürâca'at eylediler. Ba'dehü ol aradan göçilüp Eylıye nâm kal'aya varılıp muhâşarasına muķayyed olunmayup andan Felye nâm bir hişâra irişdükde Françise gemileri ol maħallde gelüp irişüp ve bundan esbak Françise gemileri kal'a-i mezkûreyi bir def'a muhâşara idüp eţrafına meterisler çurup ve âlât-ı harbi ihzâr itmışlerdi ki çonanma-i hümâyûnla biriküp harb u kıtâl olına. 'Ale'l-fevr zıkr olan kal'ayı yigirmi gün mıķdârı

1 Selânikî de Seyyid Lokmân gibi, sultanın ismini "Hümâ" olarak zikretmektedir [Metin, TO (III. Murad bölümü, 112 ve 113. satırlar); Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)*, c. I, haz. Mehmet İpşirli, İstanbul 1999, s. 36, 111, 171, 283]. Hasan Bey-zâde ise "Hümâşâh" olarak vermiştir (Hasan Bey-zâde Ahmed Paşa, *a.g.e.*, II, s. 217).

2 Pertev Paşa vezîr-i râbi' ... Mehemmed kerîmesine (T'de Mehemmed'ün kerîmeleri vezîr-i müşârunileyhe") 'ağd-i nikâh olup sūr-ı pür-sürûrlar olındı TO T (73^{a/33-36}); ve Rümilî Beglerbegisi Pertev Paşa vezîr olup Başmîrahûrbaşı Muştafağa Ağa İsfendiyârî Rümilî beglerbegisi oldu. Ve anuñ yerine içerüden Mehemmed Ağa nâm bir nâm-dâr başmîrahûrbaşıluğla çıkup ve ba'dehü Yeñiçeri Ağası Ferhâd Ağa'ya Kaştamonı sancağı virilüp Çapucıbaşı Ahmed Ağa yeñiçeri ağası oldu. Ve Yemen'den ma'zûl olan Özdemür Paşa ki Hâbeş fethine varmışdı, Mışr'dan müteveccih olduğda yolda kul gavğâ itmegin girü dönüp geldükde Hâbeşi feth itmek üzere Sevâkin beglerbegiligi virilüp irsâl olındı. Ve sene-i mezbûrede Çapudan [Y71^b] Piyâle Paşa ile Turgudca Beg deryâya varup ve Mağrib Cezâyiri'nün beglerbegisi daħi ba'zı yerler feth idüp ve Françe ile olan 'ahd-i sâbık üzere varduklarında Françe pâdişâhından hilâf-ı 'ahd evzâ' mülâhaza itdüklerinde çoyumluğla girü İstanbul'a gelüp vuşul buldılar. Bu eşnâda Yemen Beglerbegisi Muştafağa Paşa vefât itmeğın (TK'de "idüp") yeri Çazze hâkimi diger Muştafağ Beg'e virildi. Ve Kaştamonı'ya sancakbeği olan Ferhâd Beg'i der-i devlete vezâretle getirilüp merhûm Şehzâde Sulţân [B84^a] [TK85^b] Mehemmed'ün kerîmeleri (Y ve TK'de "kerîmelerin") aña 'ağd buyurılıp ağır düğün ve şâdmânlığla teslim buyurıldı B (83^{b/4}-84^{a/2}) Y (71^{a/12}-71^{b/8}) D (180^{b/2-11}) TK (85^{a/32}-85^{b/1})

[**TOK**²¹³] döğüp ve iki üç kerre yürüyüş itdiler. Lâkin fetih müyesser olmayup ve Françise gemilerinden nev‘â muhâlefet şüretlerin aınladuıkları için kal‘adan ferâgat olunup ‘asâkir-i İslâm gemilerine girdiler. Andan Deryâ-yı a‘zamı dolaşup a‘dâdan kimesneye râst gelmedükleri eelden şıhhat ü selâmetle ‘avdet kılinup sene-i mesfûre evâhirinde İstanbul’a duhül eylediler.¹

Ba‘dehü² sene toköz yüz altmış üç [963] Muharrem’i evâhirinde³ [Kasım/Aralık 1555] Mısr beglerbegisi olan Duğagin-zâde Mehemmed Paşa ‘azl olunup⁴ yeri Mar‘aş Beglerbegisi İskender Paşa’ya virildi.

Ve Başmirâhürbaşı Mehemmed Ağa fevt olup yeri Aħmed Ağa’ya ihsân olındı. Bu evkâtda Yemen’den haber gelüp anda beglerbegi olan [**TOK**²¹⁴] Muştafâ Paşa fevt olmağın yeri Ğazze begi olan Muştafâ Beg’e virildi.

Ve muğaddemâ Özdemür Paşa vilâyet-i Habeş emîru’l-ümerâsi olup irsâl olunmuşdı, Mısr’a varduğda Mısr yeñiçerilerinden daħi âdem alup ve cemî‘-i meşâlihin görüp leşkerün ba‘zısı qaradan ba‘zısı Nîl-i mübarekden gidüp vilâyet-i Şa‘id serhaddinde Şellâle nâm mevzi‘e varduğlarında kul mâbeyninde ihtilâl olup paşa-yı mezbûra nev‘â muhâlefet itdükleri eelden ol sefer müyesser olmayup yine ‘avdet olunup Mısr’a gelinüp andan paşa-yı mezkûr der-i devlete gelüp vuşûl buldı.

Ve sene-i merķûm Receb’i olduğda [Mayıs 1556] emr-i hümâyûn mücebince kırk pâre gemiyle ‘Alî Pörtük Şâlih Beg için [**TOK**²¹⁵] Cezâyir’e irsâl olındı. Ol diyârlara vuşûl bulduğlarında zıkr olan Şâlih Beg vefât itmiş bulunmuş. Böyle olıcağ bunlar fikr eylediler ki Sedde Boğazı’nda İspanya’ya tâbi ‘kal‘a-i Varhân üzerine varalar. Anda Şâlih Beg’ün kıyım-mağâmı olan Kıyad Hasan’ı Cezâyir ‘askerine baş idüp qaradan Varhân-ı mezbûr üzerine gönderdiler. Ba‘dehü tonanma-i hümâyûn deryâdan müteveccih olup yedi gün gitdüklerinden soñra Mersezebân (مرسه زبان) nâm bir limana varılup

1 Bu evkâtda tonanma-i hümâyûndan haber (T’de “âdem”) gelüp mürür-ı ... hücum-ı ehl-i İslâm’ı işitdükte (T’de “İslâm’dan”) muhâşarayı bırağup ... girdiler. Andan (T’de “Andan” yoktur). Deryâ-yı a‘zamı dolaşup a‘dâdan kimesneye (T’de “kimseye”) râst gelmedükleri eelden ... İstanbul’a duhül eylediler TO T (73^{a/36}-73^{b/8}): - B (84^{a/2}) Y (71^{b/8}) D (180^{b/11}) TK (85^{b/1})

2 Ba‘dehü TO T (73^{b/8}): Ve B (84^{a/2}) Y (71^{b/8}) D (180^{b/11}) TK (85^{b/1})

3 Muharrem’i evâhirinde TO T (73^{b/8}): şühürında B (84^{a/2}) Y (71^{b/8}) D (180^{b/11}) TK (85^{b/1})

4 olan Duğagin-zâde Mehemmed Paşa ‘azl olunup TO T (73^{b/8}): Duğagin-oğlı Mehemmed Paşa Mısr’dan ma‘zûl olup B (84^{a/2-3}) Y (71^{b/8-9}) D (180^{b/11-12}) TK (85^{b/1-2})

anda gemiler karar idüp güzât-ı Müslimîn gemilerden toplar çıkarup iletüp kal'a-i Varhân'ı muhâşara eylediler. Üç gün muttaşıl dögilüp fethi ümmîd olunurken Âsitâne-i sa'âdetden Uluç 'Alî nâm re'is bir kadirğa ile [TOK²¹⁶] gelüp tonanmanuñ dönmesine hükmi-şerîf getürdükde imtişâlen li'l-emri'l-'âlî zıkr olan kal'adan ferâgat olunup topları gemilere koyulup şıhhat ü selâmetle yine 'avdet eylediler.

Ve bundan aqdem Özdemür Paşa'ya ki Habeş seferin idemeyüp der-i devlete gelmişdi, Sevâkin beglerbegiligi virilüp ol cânibden vilâyet-i Habeş'ün açılması tefvîz olunup irsâl olındı.¹

Ve sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinüñ evâyilinde [Eylül 1556] sa'âdetlü pâdişâh-ı Süleymân-sipâh *-halledallâhu te'âlâ eyyâme hilâfetihi-* hâzretleri şehzâdelerden livâ-i Ma'nisa'da olan vâriş-i memleket ve lâyıq-ı taht u baht² Sulţân Selîm Hân hâzretlerinüñ [TOK²¹⁷] nûr-ı dîdeleri şehzâde-i 'âlî-nihâd Sulţân Murâd *-tâle bekhümâ ve nâle münâhümâ fi zıllî validihî ve ceddihî ilâ kıyâmi'l-kıyâme-* hâzretlerine ibtidâ'en vilâyet-i Aydın sancağı 'inâyet buyurılıp müjdegânesi Tokmaqlı Yaylağı'nda vâsıl olup envâ'-ı ihsân ile varan kimesne behremend kılinup ve dîvân-ı Selîm Hânî'den Defterdâr Hüsâm Beg lala ve bölük halkı ağalarıyla ta'yin buyurılıp ba'dehü sûr-ı pür-sürür kılinup ve millet-i beyzâ ve şerî'at-i Muştafâ *-'alâ vâzî'i-he't-tahîyyetü ve's-şenâ'* üzere kavâ'id-i sünnet-i tayyibe ve levâzım-ı hâsene-i muhsine envâ'-ı şenlik şâdmânlıkla yerine getirilüp ve ağır hengâme ile kırık gündün ziyâde düğünler olup ve in'amât ve şadâkât şarf u bezl olunup âdâb-ı mülûkâne muqtezâsınca sa'âdetlü [TOK²¹⁸] vâlid-i mâcidlerinüñ zıll-i re'fetlerinde müstekarr-ı mesned-i ma'delet oldılar.³

1 Ve Başmîrâhürbaşı Mehemmed Ağa ... kıl mâbeyninde ihtilâl (T'de ihtilâf") olup paşa-yı mezbûra ... 'Alî Pörtük (T'de "Pörtük'i") Şâlih Beg için ... toplar çıkarup (T'de "çıkarp" yoktur.) iletüp kal'a-i Varhân'ı muhâşara eylediler. (T'de Ve bundan aqdem") Üç gün muttaşıl dögilüp ... gemilere koyulup (T'de "koyup") şıhhat ü selâmetle ... Özdemür Paşa'ya (T'de "Paşa") ki Habeş seferin ... olunup irsâl olındı TO T (73^{b/9-19}): Ve 'Alî Pörtük bir mıkdar tonanma-i hümâyünla deryâ seferine varup Cezâyir-i Ğarb semtinde Varhân nâm kal'a teşhîrine niyyet olunmuş iken diyâr-ı mezbûrda beglerbegi olan Şâlih Paşa vefât itmeğın anuñ kethudâsı ve kâyim-mağâmı Kayd Hasan Cezâyir leşkeriyle qaradan yürüyüp ve kadirğalar ile 'Alî Pörtük dañı irişüp fethine mübâşeret itdükde Uluç 'Alî nâm re'is bir kır'a kadirğa ile hükmi-i hümâyün iletüp ba'zı mülâhaza olunmağın mürâca'at olındı B (84^{a/4-10}) Y (71^{b/10-15}) D (180^{b/12-16}) TK (85^{b/2-4})

2 Zî'l-ka'de'sinüñ evâyilinde ... lâyıq-ı taht u baht TO T (73^{b/19-20}): Zî'l-ka'de'sinde şehzâde-i cüvân-baht sezâ-vâr-ı tâc ü taht B (84^{a/10-11}) Y (71^{b/16}) D (180^{b/16}) TK (85^{b/4})

3 Şehzâde-i 'âlî-nihâd ... sancağı 'inâyet (T'de "'inâyet" yoktur.) buyurılıp müjdegânesi ... şerî'at-i

Ve bu cānibde sene-i mezkûre evāhiri [Kasım 1556] idi ki pâdişāh-ı cihān-penāh ḥāzretleri erkān-ı sa‘ādetle maḥmiyye-i Edirne’ye revāne olup ve ol kış anda şayd u şikār idüp ‘adl ü dād ve terfih-i ‘ibād levāzımı görülmek üzere andan ‘avdet eyleyüp ‘azamet ü iclāl ve yūmn ü iḳbāl ile altmış dört [964] Recebül-müreccebinde [Mayıs 1557] dāru’s-salṭana İstanbul’a dāhil oldılar.

Andan ṭonanma-i hümāyūn tedārüki görölüp ve yüz pâreden ziyāde ḳadırğa iḥrāc olunup Ḳapudan Piyāle Paşa ile deryādan def-i a‘dāya irsāl olındı. [TOK²¹⁹] Ve sene-i mezbûre Şa‘bān’ı evāhirinde [Haziran 1557] vilāyet-i ‘Acem şāhı olan Ṭahmāsb cānibinden ilçi gelüp pâdişāh-ı ‘ālem-penāhuñ cāmi‘-i şerīfleri itmāmına mübārek bād için bī-ḥadd pīşkeşler getirüp daḥi envā‘-ı ri‘āyetler olunup yine irsāl olındı.¹

Ve sene-i merḳūme Şevvāl’inüñ evāyilinde [Temmuz/Ağustos 1557] iki ḳāḏi-‘asker ‘azl olunup İstanbul ḳāḏısı olan Ḥāmid Efendi’ye Rümili ḳāḏi-‘askerliği ve Burusa ḳāḏısı olan ‘Abdülkerim-zāde Meḥemmed Çelebi’ye Anaṭolı ḳāḏi-‘askerliği tevcih olındı.²

Ve bu eṣnāda pâdişāh-ı ḥayr-ḥ‘āh ve sa‘ādet-destgāh ḥāzretlerinüñ maḥrūse-i Ḳoşantiniyye’de binā eyledükleri cāmi‘ ki [TOK²²⁰] rüy-i zeminde

Muşṭafā (T’de “üzre”) -‘alā vāzi’iḥāt-taḥiyyetü ve’s-šenā- üzere (T’de “üzre” yoktur.) ḳavā’id-i sünnet-i ... şadāḳāt şarf u (T’de “ve” yoktur.) bezl olunup ādāb-ı ... mesned-i ma‘delet oldılar TO T (73^{b/20-24}): dürr-i deryā-yı salṭanat ve dürriyi-i evc-i ḥilāfet (TK’de “ve dürriyi-i evc-i ḥilāfet” yoktur.) Sultān Murād Ḥān ḥāzretlerine Aydın sancaḡı virilüp ve babasınunı defterdāri olan Ḥüsām Beg lala ta’yin buyurılıp ve sünnet [Y72^a] düğüni ḳılınup ağır hengāme ile şenlik ve şādmānılıklar olındı B (84^{a/12-15}) Y (71^{b/17-72^{a/1}}) D (180^{b/17-19}) TK (85^{b/5-6})

- 1 Ve bu cānibde sene-i ... görülmek üzere (T’de “vardılar”) andan ‘avdet ... şāhı olan (T’de “olan” yoktur.) Ṭahmāsb cānibinden ilçi ... irsāl olındı TO T (73^{b/24-29}): Ve sa‘ādetlü pâdişāh ol kış Edirne’de ḳışlamaḡın sene ḳoḳuz yüz altmış dört Receb’inde girü [D181^a] İstanbul’a gelüp ve ol senede vāḳi’ olan Zī’l-ḥicce’de ‘imāret-i Sultān Süleymān mükemmel [B84^b] olup ve ziyāfet ve taşadduḳlar bezl buyurılıp cum’a namāzi ḳılındı. (TK’de “Ve”) Ol eṣnāda şāh-ı ‘Acem’den ‘imāret-i şerif tamām olmaḡla tehniye ve mübārek-bād için münāsib pişkeş ve hedāyā ile ilçiler gelüp pāye-i serir-i ‘ālem-mesire (D ve TK’de “‘ālem-maṣire”) yüz süriyü varduḳlarında ri‘āyetle icāzet virildi. Ve Ḳapudan Piyāle Paşa ṭonanma-i hümāyūnla deryā yüzüne ḳıḳup def-i a‘dāya meşḡul oldılar B (84^{a/15-84^{b/6}}) Y (72^{a/1-9}) D (180^{b/19-181^{a/4}}) TK (85^{b/6-9})
- 2 merḳūme Şevvāl’inüñ evāyilinde iki ḳāḏi-‘asker ‘azl olunup İstanbul ḳāḏısı olan Ḥāmid Efendi’ye Rümili ḳāḏi-‘askerliği ve Burusa ḳāḏısı olan ‘Abdülkerim-zāde Meḥemmed Çelebi’ye Anaṭolı ḳāḏi-‘askerliği tevcih olındı TO T (73^{b/29-30}): mezbûre Şevvāl’inüñ evāyilinde Rümili ḳāḏi-‘askeri ‘Abdurrahmān Çelebi ve Anaṭolı ḳāḏi-leşkeri (TK’de “Ḳāḏi-‘askeri”) Ca’fer Çelebi ‘azl olunup İstanbul ḳāḏısı Ḥāmid Efendi Rümili’ne ve Burusa ḳāḏısı ‘Abdülkerim-zāde Anaṭolı’ya ḳāḏi-‘asker oldılar B (84^{b/6-9}) Y (72^{a/9-12}) D (181^{a/4-6}) TK (85^{b/9-11})

bî-mişl ü lâ-nazîr olan câmi'-i şerifleri bi-'inâyetillâh itmâma irişüp sene-i mesfûre Zî'l-ħicce'si evâhîrinde vâkı' olan yevmü'l-Cum'a'da [15 Ekim 1557] ni'am-ı firâvân ve şadağa-i bî-pâyân bezl ü şarf olunup daħi pâdişâh-ı felek-iġtidâr ġazretleri erkân-ı devlet ve a'yân-ı salġanat ile süvâr olup cemî'-i 'ulemâ ve şulehâ ve fuġarâ ve şürefâ varup cum'a namâzın ġıldılar.¹

Ba'dehü yine eglenmeyüp Edirne'ye müteveccih oldılar. Sa'âdetle varup vuşul bulduġlarında yine şayd u şikâra meşġül oldılar. Lâkin ol keşîretü'l-ġayrât ve ġulâşatü'l-mestürât iştiġârıyla meşġüre olan ġâşşeki [TOK²²¹] sulġân ġazretlerinüñ mizâc-ı şerîflerine nev'â za'f 'ârîz olup vücüd-ı laġîfeleri ġasta olmaġla ġudâvendigâr ġazretleri maġrûse-i mezbûrede ġendân ġazġ itmeyüp sene ġoġuz yüz altmış beş [965] Cemâziye'l-âġir'i evâyilinde [Mart 1558] yine İstanbul'a müteveccih oldılar. Gelüp duġül eyledüklerinde şehr-i mezkûruñ âġiri [18 Nisan 1558] olıcaġ ol muġsine ve müşfiġa şâġibetü'l-ġayrât ve'l-ġasenât ki anuñ in'âm u iġsânı ve taşadduġat-ı bî-girânı bezl olunmaġdan bir mevzi'-i şerîf ġalmamışdı, mâl ü menâlden ġayrı 'ömr-i girân-mâyelerin daħi isrâfla şarf idüp dükedicek sarây-ı fâniden beġâ-yı âġirete irtihâl eylediler *-rahmetullâhi 'aleyhâ rahmeten [TOK²²²] vâsi'aten-*. Eyle olıcaġ câmi'-i şerîf-i Süleymân ġġaniyyenüñ miġrâbı önünde olan [T74^a] bâġġe-i cennet-âsâda defn olunup niġe ġün 'ulemâ vü şulehâ ve fuġarâ vü ġurabâya eġ'ime-i firâvân ve taşadduġat-ı bî-pâyân bezl ü şarf olunup ve üzerine türbe-i 'âliye binâsına ibtidâ eylediler.²

Bundan sâbıġ ki ġonanma-i ġümâyün deryâya revâne olınmışdı, mürûr-ı eyyâmı İspanya'ya tâbî ġıran nâm ġal'aya ki küffârûñ Gelibolısı

1 Ve bu eşnâda pâdişâh-ı ... eyledükleri câmi' ki rüy-i zeminde bî-mişl ve lâ-nazîr olan câmi'-i şerifleri (T'de "eyledükleri câmi'-i şerîf rüy-i zeminde bî-nazîr olup") bi-'inâyetillâh itmâma ... cum'a namâzın ġıldılar TO T (73^{b/30-32}): - B (84^{b/9}) Y (72^{a/12}) D (181^{a/6}) TK (85^{b/11})

2 yine eglenmeyüp Edirne'ye ... keşîretü'l-ġayrât (T'de "keşîru'l-ġayrât") ve ġulâşatü'l-mestürât ... şehr-i mezkûruñ âġiri (T'de evâhîri") olıcaġ ol muġsine ... bezl olunmaġdan (T'de "olmadıġ") bir mevzi'-i şerîf ... isrâfla şarf idüp (T'de "isrâfle döküp") dükedicek sarây-ı ... binâsına ibtidâ eylediler TO T (73^{b/33-74^{a/1}}): Pâdişâh-ı 'âlem-penâh Edirne'ye şikâr için varup ġışlayup ve bahâr mevsiminde İstanbul'a gelüp ol eyyâmı ki sene ġoġuz yüz altmış beş Cemâziye'l-ülâsı idi, ol şâġibetü'l-ġayrât ve'l-ġasenât, şehzâdeler vâidesi, merġûme ġâşşeki sulġânıñ mizâc-ı şerîfleri teġayyür-i hevâdan münġarif olup dâr-ı fenâdan sarây-ı beġâya rıġlet eylediler ﴿إِنَّا لِلّٰهِ وَأِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ﴾ ["O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiġi zaman: **Biz Allah'ın kullarıyız ve biz ona döneceġiz**, derler." (Bakara, 2/156)] deyü (TK'de "ve") Sulġân Süleymân ġazretleri 'imâreti bâġġesinde ol muġadderenüñ tâbütün ġâzin-i rahmete teslim ġılınup ve üzerinde bir ġubbe-i 'âzîm binâ olunup cüz'-ġ'ân ve müsebbih [Y72^b] ve sâyr ġademe 'alel-istimrâr ta'yîn buyırıldı B (84^{b/9-17}) Y (72^{a/12-72^{b/1}}) D (181^{a/6-11}) TK (85^{b/11-14})

ķurbındadır, anuñ üzerine varılıp muhāşara eylediler. Üç gün muttaşıl ol pür-āşüb toplar ile dögilüp niçe yerlerin yıķup darb u harble fetħ eylediler. Ve haylî toyumlıķlar vāķi‘ oldı. Andan soñra ıtonanma-i ‘ālî [TOK²²³] der-yā-yı bî-kerānuñ niçe küşelerin seyr idüp andan sālîm ü ğānim girü ‘avdet olınup gelüp İstanbul’a vuşul buldılar.¹

Ve sene-i mezbûre Cemāziye’l-âhir’inde yine [Mart/Nisan 1558] ıtonanma-i hümâyün deryāya ihrāc olınmasına emr olınup ıapudan olan Piyāle Paşa ve Kāra Muştafā nām ki sâbıķda levend olup ba‘dehü Āsitāne-i sa‘adete yüz süriyü geldükde Midillü sancaĝın şadaķa itmişlerdi, ıtonanma-ya anı ķulaĝuz ta‘yîn idüp andan ‘azm-i deryā eylediler. Niçe eyyāmdan soñra Misina Boĝazı’na varduķlarında ittifaķ küffār-ı hāk-sārdan bir niçe biñ keferi-i fecere Misina Boĝazı’ndan esblerine süvār olup deryā kenārına gelüp ba‘zı [TOK²²⁴] şecā‘at ü şehāmet gösterdüklerinde ıtonanma-i hümâyündan baş toplara ot virilüp zıkr olan küffāruñ üzerine serpdüklerinde ekşeri ıtop-ı pür-āşübla helāk olup mā‘adāsı tār-mār olduķlarından soñra ıtonanma-i ‘ālî ol aradan daĝı mürür idüp sene-i mezbûre Receb’i evāhirinde [Mayıs 1558] küffār Anabolısı muķābelesinde olan Şerika nām ķal‘aya varılıp ğuzāt-ı Müslimîn gemilerden ııķup zıkr olan ķal‘ayı ğāret ü hasāret idüp bî-hadd ü bî-‘add esir ü ğānāyim hāşıl eyledüklerinden soñra ıtonanma-i mezkūr yine ‘ubūr idüp niçe gün gidüp Elpe nām cezireye geldüklerinde kāfir cānibinden [TOK²²⁵] bir firķate gelüp pādîşāh-ı ‘ālî-mıķdār ğazretlerinüñ bir ğükmi-i şerifin icād itdiler ki “Biz ğazret-i gerdün-iķtidārla barışıĝuz.” didüklerinde ıtonanma ol maĝallden daĝı gidüp Kōrsika nām cezireye vuşul buldılar. Anda şulanup daĝı Serdine nām cezireye geldiler. Ol maĝallden birķaç gün ārām idüp anda şöyle re’y itdiler ki Françe taĝtı olan Marçine nām ķal‘anuñ üzerine varalar. Lākin rüzĝār el virmeyüp hevā muĝalif olıcaķ ol hevādan el çekilüp dōrt gün gice ve gündüz gidilüp Mayorka nām bir cezireye geldiler. Anuñ içinde Südliye nām bir ķal‘a vardı, Türkçe “güzeli çok” [TOK²²⁶] dimekdür. Fi’l-hāl ğuzāt-ı Müslimîn gemilerden ııķup ğişār-ı üstüvārı muhāşara eylediler. Yedi gün yedi gice ārām olınmayup ıtop-ı belā-engizler ile dögilüp ķal‘anuñ ekşer yerleri yıķılıp fetħ eylediler. Ve bî-hadd üsārā ııķarup bî-‘add ğānāyim hāşıl eylediler.

1 Bundan sâbıķ ki ... İstanbul’a vuşul buldılar TO T (74^{a/2-4}): - B (84^{b/17}) Y (72^{b/1}) D (181^{a/11}) TK (85^{b/14})

Bu aradan göçülüp Marçile nâm kal'anuñ öñüne uğrayup andan Tulum üzerine 'azm eylediler. Beşinci gün ki yevm-i 'Arefe [16 Temmuz 1558] idi, zikr olan Tulum'a vâşil oldılar. Anda Şanta Margariķa nâm mevzi'e gelinüp ol maħallde bayram [17 Temmuz 1558] olup beş gün ikâmet olındı.¹

Ve Françise begi ol maħallde 'asker getürüp pâdişâh gemileriyle Tise'nün üzerine varılsa gerekdi. [TOK²²⁷] Yigirmi beş gün ârâm olunup gelmeyecek dönüp Cineviz cânibine müteveccih oldılar. Beş gün gidilüp Havnâ nâm kal'aya irdüklerinde deryâ yüzinde a'dâ gemileri göründi ki Andri Turi nâm mel'un hünzirden gelürmiş. Fi'l-hâl İslâm gemileri ardına düşüp çoğdılar. Küffâr gemileri İslâm gemilerin göricek qararı firâra de-ğişüp kaçdılar. Tonanma-i hümâyün yine yolına müteveccih olup sene-i mezbûre Zi'l-ka'de'si [Ağustos 1558] dâhil olduķda İslâm yaķasına geçilüp Hâcılar Bayramı [23 Eylül 1558] Kızılhişâr kırbında Karaadalar'da olunup andan soñra 'avdet olunup şihhat ü selâmetle [TOK²²⁸] gelüp İstanbul'a vuşül buldılar.²

1 sene-i mezbûre Cemâziye'l-âhîr'inde ... mâ'adâsı târ-mâr (T'de "târ u mâr") olduklarından soñra ... buldılar. Anda şulanup (T'de "Andan çolanup") daħi Serdine ... gice ve (T'de "ve" yoktur.) gündüz gidilüp ... Yedi gün (T'de "ve") yedi gice ârâm ... ekşer yerleri (T'de "yanları") yıķılıp feth ... Şanta Margariķa (T'de "Margarita") nâm mevzi'e ... ikâmet olındı TO T (74^{a/14-16}); tonanma-i hümâyün girü deryâya varup ve Mağrib Trabulusı'nuñ [B85^a] beglerbegiligi Turğudça Beg'e virilüp ve deryâ yüzünde ķorsan levendlerden muķaddemâ itâ'at idüp Midillü sancağı virilen Kara Muştafa Beg kulağuz ta'yin buyurılıp gazâya 'azm olunduķda evvelâ Misina Boğazı'na varılıp ve kenâr kullelerinde küffârüñ beķçi atularına baş toplar havâle kılinup kıçları üzre dönüp perişân oldılar ve andan küffâr Anabolı muķâbiline varılıp ve Şerife nâm kal'a üzre ceng için hücüm kılinup ve diyâr-ı a'dâ yağmâ olunup andan Elbe nâm cezreye gelinüp anda kâfir cânibinden bir firKate ile ilçi gelüp ve Âsitâne-i sa'âdetden bir hükm-i şerif ibraz idüp "Biz muṭî'üz." deyü i'tizâr itmekle ol hükm icâd olunduğı taķdircce mücerred istiğâşe ve itâ'atlerine binâ'en ri'âyet kılinup zarar ve gezend kılinmadı. Andan Korsika nâm cezreye varılıp şulanup daħi Serdine nâm cezreye geldiler. Ve anda birkaç gün ârâm olunup ve Françe tahtı olan Marça'ya varurken rüzğâr müsâ'id olmayup [D181^b] gider (D ve TK'de "giderek") Mayorķa nâm cezreye vâşil oldılar. Anda Südiye nâm bir kal'a var idi ki Türkçe "güzeli çok" demek olur, derhâl top-ı pür-âşüb etrafına havâle kılinup ve yedi gün 'ale't-tevâlî dögilüp ve bi-'avnillâh feth olunup gûzât-ı Müslimîn doym oldılar. Andan Marçilya ve andan Tulum (D ve TK'de "Tulon") öñüne 'azm olunup ve 'Arefe gicesi anda [B85^b] uğrayup lâkin tevaķķuf olunmayup [Y73^a] mürûr kılinup ve yarındası Şanta Margariķa nâm mevzi'e irişilüp ve mübârek Ramazân Bayramı anda olındı B (84^{b/17}-85^{b/2}) Y (72^{b/1}-73^{a/2}) D (181^{a/11}-181^{b/4}) TK (85^{b/14-23})

2 Ve Françise begi ... gemileriyle (T'de "gemileri") Tise'nün üzerine varılsa ... göründi ki Andri (T'de "Andriya") Turi nâm mel'un ... andan soñra 'avdet olunup (T'de "'avdet olunup" yoktur.) şihhat ü ... vuşül buldılar TO T (74^{a/16-20}): Ba'dehü irtesi Françe begi gelüp Tise (TK'de "Tiye") üzerine varılsa gerek idi. Ba'zı huşûş için yigirmi beş gün ârâm olunup ve Cineviz cânibine teveccüh kılinup Havta nâm kal'aya vuşül bulduķda Andriya Turi nâm la'inün gemileri 'ale'l-gaffe ol aralıķda peydâ olup ve fi'l-fevr İslâm gemileriyle ceng ü cidâle başlayup ve bir tarfetül'-ayn muķâbeleye kâdir olmayup qararı firâra virdüğü için nehengân-ı deryâ-hurûşla birkaç mil kavulup nâ-bedid olduķdan soñra girü tonanma-i hümâyün gemileri kendü yoluna dönüp İstanbul semtine teveccüh olındı. Ve sene-i mezbûre

Ve bundan sâbık pâdişâh-ı gerdün-ıktidâr hazretlerine küffâr-ı füccâr cānibinden ilçiler gelüp mâbeyn şulh u şalâh olunmasına haylî ikdām eylediler. Ammâ küffâr-ı hâk-sârdan şadâkat anlanımayup ‘ahdlerine muhâlif ba’zî evzâ’ anlanılacak pâdişâh hazretleri yine ğazâya niyyet idüp ümerâya ve ‘asâkire tenbîh ü te’kîd olunup ve levâzım-ı sefer ve mühimmât-ı ğazâ ihzârına emrler irsâl itdiler. Aña binâ’en Şehzâde Sulţân Selim hazretlerine Karaman virilüp nûr-ı dîdeleri Sulţân Murâd Hân hazretlerine Akşehr sancağı [TOK²²⁹] ihşân olındı. Ve Sulţân Bâyezîd’e Amâsiyye sancağı muğarrer olup Anaţolî’nuñ hıfz u hırâseti beglerbegisine tefvîz olunup şehzâdelere dahî hûsn-i zindeġanesi için sipâriş buyurıldı. Andan sonra pâdişâh hazretleri Edirne tedârükün idüp andan ğazâya müteveccih olması muğarrer olmağ üzere cemî’-i kaţâr u mehâr gelüp hemân İstanbul’dan çıkmak şadedinde iken vilâyet-i Anaţolî’dan haber gelüp şehzâdeler mâbeyninde nev’â bürüdet ü ‘adâvet şüyü’ıyla sancağlarına gitmedükleri i’lâm olmağın tedârük olunan ğazâ ahvâlî mu’avvağ kâlup ve ekşeriyyâ ‘inâd Şehzâde [TOK²³⁰] Bâyezîd’den olmağın bi’l-âhire babasınıñ bed du’âsına uğrayup evlâd u etbâ’ıyla ‘ömr ü devletden ber-hûrdâr olmadılar.¹

Def-i ‘inâd-ı şedîd-i Şehzâde Bâyezîd: Ve çün mâbeynlerinde muşâlahaya bir tarîk-i âhar meslûk olmak mümkün olmayup ve niçe kerre emrler varup “Sancağlı sancağınuza varuñ!” deyü tenbîhler olınduğda Sulţân Bâyezîd kendü ‘inâdında muşır olup aslâ ilkâ kıomayup Kütâhiyye’den Amâsiyye cānibine gitmedüğinden ġayri büyük qarındaşı Sulţân Selim hazretleriniñ dahî Ma’nisa’dan Konya sancağına varan yolın bile kaţ’ itdirüp naşihat-pezîr olmaduğı ecluden [TOK²³¹] Mehemmed Paşa’yı Selim Hân’a ve Pertev Paşa’yı Sulţân Bâyezîd’e naşihatle sancağlarına yollamak için irsâl olunup varduğlarında girü Sulţân Bâyezîd’e müfid olmayup büyük

(965) Zi’l-ka’de’sinde İslâm yakasına geçilüp ve Karaman menziline mübarek ‘ıyd-i Kurbân olup ve andan gelüp şıhhat ü selâmet ile nefis-i İstanbul’a vuşul müyesser oldı B (85^{b/3-12}) Y (73^{a/2-12}) D (181^{b/4-10}) TK (85^{b/23-27})

1 Ve bundan sâbık pâdişâh-ı ... levâzım-ı sefer ve (T’de “sefer-i hümayün”) mühimmât-ı ğazâ ihzârına emrler irsâl (T’de “ihrâc”) itdiler. Aña binâ’en ... devletden ber-hûrdâr olmadılar TO T (74^{a/20-26}): Bu eşnâda sa’âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâh Peç teşhîrine ‘azm-i cezm kıılmış iken Şehzâde Sulţân Selim (TK’de “Selim” yoktur.) Hân ile Şehzâde Sulţân Bâyezîd mâbeynlerinde ba’zî harekât ü ihtilâfât müşâhede olunmağın sancağları tebdil olunup Konya Sulţân Selim Hân -*tâle beğâbu*- hazretleri ve nûr-ı dîdeleri olan Sulţân Murâd -*nâle münâbu*- hazretlerine ki Aydın begi idi, Karaman’uñ Akşehri ve Sulţân Bâyezîd’e Amâsiyye virilüp ve Sulţân Selim hazretleri [B86^a] emr-i hümayüna itâ’at idüp ve Sulţân Bâyezîd ‘inâd ü muhâlefete [Y73^a] başlayup B (85^{b/12-86^{a/1}}) Y (73^{a/12-73^{b/1}}) D (181^{b/10-14}) TK (85^{b/27-30})

karındaşıyla ıslâhı mümkün olmadı. Ve ol vaktde egerçi Sulţān Selīm Hān hāzretleri def ve te'dibine kâdir idi, lâkin babasından icâzet olmamağla taħammül idüp من صبر ظفر¹ fehvâsıyla 'âkıbet behremend oldılar.²

El-kıssa: Vüzerâ varmağla Sulţān Bāyezīd Amâsiyye cānibine varmasının kabûl idüp varurken günden güne bağı u tuğyanın ziyâde itdüğü haberleri der-i devlete vâşıl olurdu. Ve [TOK²³²] Sulţān Selīm hāzretleri dahi Konya sancağına varup babasının rızâsıyla 'âmil olup düşmen üzerine gelürse şer'â def-i sâyl için muhkem tedârüke meşğül oldu. Ve der-i devletden gelen vüzerâ i'zâz u ikrâmla ziyâfet ve hil'atlenüp ve İstanbul'a mürâca'at idüp vâkı'-i hâli devletlü pâdişâha bildirdiler. Ma'a hâzâ çaķ evvel bahâra dek pâdişâh cānibinden niçe dürlü naşihat-âmiz nâmeler ve va'de-i kerîmeler irsâl olunup "Oğlum Bāyezīd beni âhîr vaktimde incitme ve benüm bed du'âmı almadan hāzer eyle!" deyü envâ'-ı kelimâtlar olup âhîru'l-emr Şehzâde Bāyezīd şüret-i 'âkıbete nazâr eylemeyüp ve atasının hayrlu kelimâtını dinlemeyüp kendü murâdı üzre tedbîrler [TOK²³³] eyleyüp ceng ü cidâle ve hârb u kıtâle niyyet eyledi.³

1 "Sabreden zafere ulaşır."

2 **Def-i 'inâd-ı şedid-i Şehzâde Bāyezīd:** Ve çün mâbeynlerinde ... aşla ilkâ (T'de "aşla aşğa") komayup Kütâhiyye'den ... varan yolın (T'de "yolların") bile kaķ itdirüp ... Paşa'yı Sulţān Bāyezīd'e (T'de "Bāyezīd Hān'a") naşihatle sancaklarına ... mümkün olmadı. Ve (T'de "Ve" yoktur.) ol vaktde ... def ve te'dibine (T'de "def-i gezend-i bed-h'âha") kâdir idi, lâkin ... behremend oldılar TO T (74^{a/26-31}); ve karındaşı gelüp sancağına giderken üzerine varup ve yolın alup tārîķ-i edebden hâric çoklık nâ-şâyeste evzâ' itdükde egerçi def u ref-i mümkün idi, fe-ammâ Sulţān Selīm Hān babası hüdâvendigâr hāzretleri müşâveresinsiz bir hâlet olmaya deyü maķâm-ı (TK'de "maķâm-ı" yoktur.) Burusa'ya gelüp tevaķķuf idüp ser-güzeşt-i ahvâlin 'arz itdükde Vezir-i şâliş Meħemmed Paşa hāzretlerin mezkûr (D ve TK'de "mezkûr" yoktur.) Sulţān Selīm Hān hāzretlerine ve Vezir-i râbî Pertev Paşa'yı Sulţān Bāyezīd hāzretlerine naşihat için gönderilüp varduķlarında egerçi Sulţān Bāyezīd Kütâhiyye'den kaķup Amâsiyye semtine yöneldi velâkin küdüre mâbeynden ref olmayup 'ale'l-ittişâl âdem yazmaķ üzre [D182^a] olduğı esidilürdi. Ve Sulţān Selīm Hān hāzretleri teselli-i hâtırıla Konya'ya varup mütemekkin olup fermân-ı sulţāniyye muħâlîf bir nesne itmezlerdi B (86^{a/2-12}) Y (73^{b/1-11}) D (181^{b/15-182^{a/2}}) TK (85^{b/30-35})

3 **El-kıssa:** Vüzerâ varmağla ... cānibinden niçe (T'de "niçe" yoktur.) dürlü naşihat-âmiz ... bed du'âmı alma!" (T'de "bed du'âmı almadan hāzer eyle") deyü envâ'-ı ... hayrlu kelimâtını (T'de "kelimâtın") dinlemeyüp kendü ... niyyet eyledi TO T (74^{a/31-37}); Ve vüzerâ şehzâdelerden dönüp geldüklerinde sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh hāzretlerine buluşup Sulţān Selīm hāzretlerinün teslim ve rızâ ve Şehzâde Bāyezīd'ün muħâlefet ve gavğâsını 'arz itdüklerinde giri defâten ba'de uhırâ Amâsiyye semtine naşâyih-ı fevâyh ile aħkâm-ı şâlâh-encâm gönderilüp aşla müfid düşmeyüp belki âteş-i fiten bülend ve şerâr-ı fesâd ile etrâf-ı memâlik pür-gezend olurdu. Lâ-cerem "Gürci'ye seferdür!" (Y'de "sefer") deyü [TK86^a] 'umüm sipâh-ı [B86^b] nuşret-destgâha tenbîh olunup serhadd beglerbegilerine aħkâm-ı şerife gönderilüp Tatar hânına ve Acem şâhına dahi nâmeler gönderilüp "Her ne (Y'de "ne" yoktur.) cānibe varur ise def u ref'inde daķıķa [Y74^a] fevt olunmaya!" deyü buyurıldı. Ba'dehü bu ahvâl Şehzâde Bāyezīd'ün sem'ine irişdükdü 'inâdın ziyâde eyleyüp hattâ aķ sancaķ ki kânûn-ı 'Osmâni'de selâtime maħşûşdur, anı dahi kendü için icâd idüp ve 'avâriz ve iħrâcât-ı vilâyetden almağa başladuğı esidilüp perde-i edeb mâbeynden merfû u maṭrûh olıcaķ hâķķında def u (Y'de "def-i ve") ref-i vâcib idüğine

Ba'dehü vilâyet-i MıŖ' da İskender PaŖa' ya ba'zı nesne isnâd olunmağla 'azl olunup ve TımiŖvar beglerbegisi olan 'Alî PaŖa' ya vilâyet-i MıŖ [T74^b] tevcih olındı. 'Alâ sebîli'l-isti'câl paŖa-yı mezkûra emr-i Ŗerîf irsâl olunmağın TımiŖvar' dan gelüp toğuz yüz altmıŖ altı [966] Cemâziye'l-âhîr' i evâsıtında [Mart 1559] pâdiŖâh-ı 'âlem-penâh hâzretlerinüñ dest-büs-ı Ŗerîfiyle müstes'ad olup andan cemî'-i levâzımın gördükden Ŗonra bir niçe qadırgalar ki ihzâr olunmıŖdı, anlara süvâr olup cânib-i MıŖ' a revâne oldılar. Mübârek Receb evâhirinde [Nisan 1559] İskenderiyye' ye vuŖul bulduğlarında MıŖ' dan İskender PaŖa [TOK²³⁴] qaradan İstanbul' a gitmek için cemî'-i yarağın ve levâzımın görüp qal' adan qıqup taŖrada otağla qonup oturdu. 'Alî PaŖa hâzretleri gemilerden qıqup İskender PaŖa daği deryâdan gitmesine emr-i cihân-muqâ' olmağın irsâl ve i'âm idicek İskender PaŖa daği atların ve develerin ve sâyir eŖqâlinüñ ekŖerin Ŗatup ve kimin qoyup daği cerîmlere girüp İskenderiyye' ye geldükde qadırgalara binüp İstanbul' a müteveccih oldı. Mübârek Ŗa'bân evâyilinde [Mayıs 1559] 'Alî PaŖa hâzretleri mağrûse-i MıŖ' a iriŖüp vuŖul bulduğlarında 'adl ü dâda ve ta'mîr-i bilâda âğâz idüp ve 'asâkir-i MıŖ' a ve sâyir âyendeye Ŗahâ elin açup envâ'-ı teraqkiler ve eŖnâf-ı keremler eyleyüp ahâlî-i vilâyet-i MıŖ' a [TOK²³⁵] bir mertebede in'âm u ihŖân eyledi ki devr-i Âdem' den berü ancılayın bir Ŗâhib-sa'âdet itmemiŖdi.¹

Ba'dehü çünki iki Ŗehzâde mâbeyninde böyle ihtilâf ü ihtilâl vâki' olup iŖlâhları mümkün olmayıcaq pâdiŖâh-ı sa'âdet-destgâh hâzretleri Edirne' ye ve andan ğazâya gitmekden ferâğat eyleyüp Ŗehzâdeler cânibine mültefit oldılar. Öte cânibde Sulţân Bâyezîd niçe eyyâm dan berü 'asker cem' idüp ve ceng yarağın ki ihzâr itmiŖdi, fi'l-hâl qarındaŖı üzerine hücum eyledi. Sulţân Selîm' e ol zamâna deĝin icâzet yoğdı ki birâderiyle muğârebe vü

müftî'l-enâm ve Ŗeyhul'İslâm mecmû'-i 'ulemâ-i zevi'l-ihtirâm ile fetvâ virdüklerinde cevâmî' ve bilâd zıkr olan fetvânüñ Ŗüretleri Ŗüyü' la 'alâ ru'üsi'l-eŖhâd oqınup ve sefere qıqılmasına münâdi qılınup ve Rümili beglerbegisi Gelibolı' dan geçüp Miđaliç Ovası' nda dernek eyleyüp Anağolı ve Qaraman ve Mar'aŖ beglerbegileriyle Aţana Hâkimi Piri PaŖa ki Ŗâm beglerbegiliginden kendü vilâyetinde hükümet ile ri'âyet olunmıŖdı ve pir ü ihtiyâr beg idi, "Bu cümle Qonya' da varup cem' iyyet ideler." deyü buyurıldı B (86^{a/12}-86^{b/15}) Y (73^{b/11}-74^{a/13}) D (182^{a/2-14}) TK (85^{b/35}-86^{a/7})

1 Ba'dehü vilâyet-i MıŖ' da ... qıqup taŖrada (T' de "taŖra") otağla qonup oturdu. 'Alî PaŖa hâzretleri (T' de "daği") gemilerden qıqup ... Ŗâyir eŖqâlinüñ (T' de "eŖqâlin") ekŖerin Ŗatup ... âğâz idüp ve (T' de "ve" yoktur.) 'asâkir-i MıŖ' a ... bir mertebede (T' de "mertebe") in'âm u ihŖân ... Ŗâhib-sa'âdet itmemiŖdi TO T (74^{a/37}-74^{b/18}); Ve MıŖ beglerbegisi 'azl olunup yeri TımiŖvar beglerbegisi olan Hâdim 'Alî PaŖa' ya virildi B (86^{b/15-16}) Y (74^{a/13-15}) D (182^{a/14-15}) TK (86^{a/7})

muķatele eyleye. Böyle vâķi' olıcaķ ol daķı icâzet aleb eyleyüp emr-i pâ-dişâhiye müterâķķıb olıcaķ pâdişâh [TOK²³⁶] ĥazretleri böyle re'y itdiler ki bi'z-zât kendüleri vilâyet-i Anatólı'ya geçeler. Andan 'asâkir-i zafer-me'âşire emr olunup "Gürci üzerine seferdür!" deyü münâdiler nidâ eylediler. Rümili Beglerbegisi İsfendiyârî Muştafâ Paşa'ya daķı emr irsâl olındı ki Geliboli'dan geçüp Miĥaliç Ovası'nda dernek eyleyeler. İttifâķ bu eşnâda Sulţân Bâyezîd tevâbi'yle Konya cânibine yürüdüĥi taĥķiķ olınduķda pâ-dişâh ĥazretleri daķı leşker-i enbühla def u ref için bi'z-zât 'azm [ü] cezm eylediler.¹

Defa-i sâlis 'aşer:² Ve çün sene-i mezbûre Şa'bân'ınuñ yigirmi altıncısı vâķi' olan Düşenbih günü [5 Haziran 1559] ki derece-i kemâlde bir³ [D182^b] mübârek sa'at [TOK²³⁷] idi,⁴ sa'âdetlü pâdişâh ĥazâ semendine süvâr olup müfti'l-enâm ve şeyĥu'l-İslâm ĥazretlerinüñ fetvâ-yı şavâb-nümâları mücebiyle Sarây-ı 'Âmire'den çıkup meydân-ı kâr-zâra ķadem başduķda bi'l-cümle erkân-ı devlet ve a'yân-ı ĥazret sipâh-ı zafer-iķtirânla selâm maķâmında durup sa'âdetlü pâdişâhuñ ikrâmından ser-efrâz olduķları gibi derĥâl⁵ çavuşlar alķışlayup "Yaricuñ Allâh ve uğuruñ açuķ olsun!" deyü gülbâng çekilüp ve tabl ve şürnâ elviye-i felek-sâ ķurbında nây-ı zerrinle hem-şadâ olup bayraķdan rüy-i hevâ lâle-gün ve şihe-i⁶ bād-pâdan saĥı-ı ĥabrâ ra'd-meşĥün olup saĥ ve şolda bölük ağaları alaylarıyla yollu yolunca yürüyüp [TOK²³⁸] şükûh-ı Süleymânî ve ĥürûh-ı kişver-sitâniyle taş ķapuyı çıkduķda mevâlî-i 'izâm daķı mollâ ĥazretleriyle selâmlayup müşâya'at için⁷ önce yürüyüp iskeleye irişdüķlerinde ķudûm-ı meymenet-rüsûmlarına

- 1 Ba'dehü çünki iki ... iĥtilâf ü iĥtilâl (T'de "iĥtilâl ü iĥtilâf") vâķi' olup ... geçeler. Andan (T'de "Ve") 'asâkir-i zafer-me'âşire ... 'azm [ü] cezm eylediler TO T (74^{b/6-14}): Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh cebeĥâne ihrâc itdirüp ve ķaţâr ile aĥrîķ Üsküdar'a geçüp ĥabere müterâşid iken [B87^a] nâĥâĥ ulaķ geldi ki Sulţân Bâyezîd Amâsiyye Kâl'ası'n bir taşikle alup ve ĥazâyin ve eşķâlin anda ķoyup Konya üzre (Y'de "üzlerine") yürüdi. Ve bu aĥvâl taĥķiķ olıcaķ devletlü pâdişâh daķı def u ref'ine 'azm-i cezm idüp [Y74^b] ve ĥıyâm-ı felek-iĥtişâm Üsküdar'a geçirilüp ordu-yı ĥümâyün Kâĥiķöyü yurtuna ķonup sefer-i zafer-rehber muķarrer oldu B (86^{b/16}-87^{a/5}) Y (74^{a/15}-74^{b/2}) D (182^{a/15-19}) TK (86^{a/7-10})
- 2 "Bu seferden aşıĥı bi'l-cümle bu bendelerinüñdür. İşlâĥına 'inâyet-i 'aliyye erzânî ķılınup ve sehv ü ĥaţâsı 'afv buyurıla." cümlesi Y nüshasında derkenarda yazılıdır ki müellifin Hoca Sâdeddin Efendi'ye hitaben düştüĥü bu not, tarih yazımına hangi noktada başladığıını bildirmektedir.
- 3 bir TO T (74^{b/14}) B (87^{a/7}) Y (74^{b/4}): - D (182^{a/19}) TK (86^{a/11})
- 4 - TO B (87^{a/7}) Y (74^{b/4}) D (182^{b/1}) TK (86^{a/11}): ki T (74^{b/14})
- 5 yer yer TO T (74^{b/16}): derĥâl B (87^{a/11}) Y (74^{b/9}) D (182^{b/4}) TK (86^{a/13})
- 6 At kişnemesi manasındaki "شبهه" kastedilmiş olmalıdır. Metinde bir yerde daha bu imlâda yazılmıştır. TO B (87^{a/13}) Y (74^{b/12}) D (182^{b/5}) TK (86^{a/14}) / صحیحه T (74^{b/14})
- 7 için TO T (74^{b/19}): üzre B (87^{a/16}) Y (74^{b/15}) D (182^{b/7}) TK (86^{a/15})

‘ubür için ihzâr olunan qadırğa [B87^b] ve gemilere girilüp bir t̄arfetü'l-‘ay-nda ol qamer-sür‘at fülkle Üsküdar yaqasına geçüp derhâl rikâb-ı sa‘âdete qadem başup ve ‘asâkir-i manşûre daği bi'l-cümle atlanup Qâdîköyi nâm qarye qurbında ordu-yı hümâyûna varup [Y75^a] otaq-ı gerdün-niṭâqa dâhil oldılar.

Yarındası [6 Haziran 1559] ‘umümen rikâb-ı hümâyûnda olan¹ gilmân-ı nuşret-iqtirânun her neferine biñ² aqça in‘âm ve vüzerâ-i ‘izâma³ ve aqayân-ı [TOK²³⁹] zevi'l-ihtirâma yükler ve kîseler ile⁴ altun ve aqça yolu yolunca ihsân ve ikrâm buyurılırken⁵ Qonya’dan ulaqlar gelüp pâdişâh hâzretlerinün teveccüh-i şerîflerinden aqdem vâqî‘ olan Seşenbih güninde ki mâh-ı mezbûrun yigirmisi [30 Mayıs 1559] olur, Şehzâde Bâyezîd Qonya Şahrâsı’na irişüp Sulṭân Selîm Hân’la muhkem ceng idüp egerçi âteş-i fitene şu‘le-dâr olduğundan muqaddem qaşaba-i Ilgın’a dek bir iki menzilde qaravulân-ı Selîm Hânî a‘dânun⁶ cem‘iyyetin perîşân idüp def‘a def‘a baş ve dil getürdiler, lâkin zümre-i muhâlifin ekşeriyyâ eşkiyâ-yı nâs⁷ olmağın Celâlî-mişal terk-i⁸ ‘iyâl idüp fidâyî ve ölüm eri olmağla degme belâdan yüz çevirmezlerdi. [TOK²⁴⁰] Lâ-cerem qarafeynden şufuf-i⁹ kıtâl ârâste olduqda evvelâ vâriş-i milk ü taht¹⁰ olan Sulṭân Selîm Hân hâzretleri lala-yı rûşen-rây¹¹ kıdvetü'l-ümerâ Qara Muştafâ ile hâzır-vaqt olup ve¹² taḅl ü ‘alem ve hayl ü haşem birle meydân-ı celâdetde qalbe girüp ve düşmene [D183^a] qarşu gögsin gerüp durdılar. Ve nûr-ı dideleri¹³ Sulṭân Murâd Hân *-tâle beqâhu ve nâle münâhu-* hâzretleri daği ki Aqşehr eyâleti ile mümtâz idi,

1 olan TO B (87^{b/4}) Y (75^{a/2}): - T (74^{b/21}) D (182^{b/10}) TK (86^{a/18})

2 biñ TO B (87^{b/5}) Y (75^{a/2}) D (182^{b/11}) TK (86^{a/18}): biñer T (74^{b/22})

3 ‘izâma TO T (74^{b/22}) B (87^{b/5}) Y (75^{a/3}): ‘izâm D (182^{b/11}) TK (86^{a/18})

4 ile TO T (74^{b/22}) B (87^{b/6}) D (182^{b/11}) TK (86^{a/18}): - Y (75^{a/3})

5 - TO T (74^{b/22}) B (87^{b/7}) D (182^{b/12}) TK (86^{a/19}): nâgâh Y (75^{a/4})

6 a‘dânun TO T (74^{b/24}): - B (87^{b/11}) Y (75^{a/8}) D (182^{b/14}) TK (86^{a/21})

7 zümre-i muhâlifin ekşeriyyâ eşkiyâ-yı nâs TO T (74^{b/24}): ol t̄ayifenün ekşeri eşkiyâ-yı nâs ve Rafâza-i Bozoq ve melâhide-i nevâhi-i Sivas B (87^{b/12-13}) Y (75^{a/9-10}) D (182^{b/15-16}) TK (86^{a/21-22})

8 - TO T (74^{b/24}): ehl ü B (87^{b/13}) Y (75^{a/11}) D (182^{b/16}) TK (86^{a/22})

9 şufuf-ı TO T (74^{b/26}): şaff-ı B (87^{b/15}) Y (75^{a/12}) D (182^{b/17}) TK (86^{a/22})

10 ü taht TO B (87^{b/15}) Y (75^{a/13}) D (182^{b/17}) TK (86^{a/23}): - T (74^{b/26})

11 rûşen-rây TO T (86^{a/23}): rûşen-râyı T (74^{b/26}) B (87^{b/16}) Y (75^{a/14}) D (182^{b/18})

12 hâzır-vaqt olup ve TO: hâzır-vaqt olup T (74^{b/27}) / hîdmetinde ‘ulûfe-h‘âr olan bölük ağaların ve gilmân-ı hâşşasın müzeyyen kılıp [B88^a] ve yeniçerisin ağalarıyla şaff ber-şaff müretteb eyleyüp ve B (87^{b/17-88^{a/1}}) Y (75^{a/14-16}) D (182^{b/18-19}) TK (86^{a/23-24})

13 nûr-ı dideleri TO T (74^{b/27-28}): - B (88^{a/3}) Y (75^{a/17}) D (183^{a/1}) TK (86^{a/25})

sancağ-ı sa'âdet-bayrağın¹ açup ve tabl ü nekkâre-i pür-şadâ kaldırup² ol hinde lalası Hüsrev Beg ve ağaları ve bölük halkı ve tayifesiyle cânib-i yeminde başka kol olup def-i a'dâya karşı durdılar. Ve sipâh-ı muẓafferüin sağ kolında Anadolu Beglerbegisi [TOK²⁴¹] Cenâbî Paşa'yla Açıana Hâkimi Pirî Paşa ve şol kolda Karaman Beglerbegisi Şolak Ferhâd Paşa'yla lala-yı sâbık Zü'l-kadr Beglerbegisi 'Alî Paşa ve kırk neferden ziyâde sancağbegleri zerrin livâyla cenâhaynda ve alaybegleri ve müteferrika ve zu'amâ ve çeribaşları ve sipâhî ve cebelü³ ve gönüllü tayifesi kat ender kat cebe vü cevşenle müheyâ olup sa'âdetle kendüleri daği "Tevekkeltü 'alallah!" deyü kalbgâhda⁴ ve h'âceleri du'â-yı seyfe başlayup⁵ ve üzerinde olan elviye-i⁶ naşr-ı felek-sâ ve âvâz-ı tabl ve gıriv-i küsden âfâk pür-şadâ olup kıtâl üzre oldılar. Ve ol cânibde daği Şehzâde Bâyezîd oğulların sağ ve şolına alup ve bölük [TOK²⁴²] ağalarıyla yeniçerisin önüne dizüp lala-yı nekbet-fezâsın ve defterdârın cenâhaynında turgurdu. Ve Kuduz Ferhâd'ı çarhacı ve ma'zül ümerâdan ana tâbi' olan hâyin Kârğa Ferruh'ı düm-dâr idinüp [B88^b] şerr ü âşüb için sancağların çözüp gavgâya başladı.⁷ Derhâl erenler meydâna girüp da'vâ-yı merdlik ortaya geldi ve Âdem oğlanı göz göre birbirine kıyup⁸ ve bir demde niçe başlar kesilüp⁹ kanlar döküldi. Ve nâm-dâr olan çoçağlar [Y76^a] kolçağların yabana atup¹⁰ zirih yerine¹¹ bedenlerinde olan zağm ü cerâhat halkalarına cilâ virüp¹² ve cebelüler sînelerin¹³ siper-i belâ kılup cigere doğınan peykândan sipâhuñ ekşeri demür yürekli olup¹⁴ der-

- 1 sa'âdet-bayrağın TO T (74^{b/28}) B (88^{a/4}) Y (75^{a/19}): sa'âdet-bayrağlar D (183^{a/2}) TK (86^{a/25})
- 2 nekkâre-i pür-şadâ kaldırup TO T (74^{b/28}): nekkâreleri [Y75^b] gürüh-ı bed-h'âhi nefir ü hürüşa birağup B (88^{a/4}) Y (75^{a/19}-75^{b/1}) D (183^{a/2}) TK (86^{a/25-26})
- 3 sipâhî ve cebelü TO: cebelü ve sipâhî T (74^{b/31}) / sipâhî B (88^{a/10}) Y (75^{b/8}) D (183^{a/6}) TK (86^{a/28})
- 4 - TO T (74^{b/32}): şehsüvarlık 'ayının yerine getirüp B (88^{a/12}) Y (75^{b/10}) D (183^{a/7}) TK (86^{a/29})
- 5 meşgûl TO T (74^{b/32}): başlayup B (88^{a/12}) Y (75^{b/10}) D (183^{a/7}) TK (86^{a/29})
- 6 naşr-ı felek-sâ TO B (88^{a/13}) Y (75^{b/11}) D (183^{a/8}) TK (86^{a/30}): nuşret-i naşr-ı felek-âsâ T (74^{b/32-33})
- 7 başladı TO B (88^{b/1}) D (183^{a/11}) TK (86^{a/32}): başladılar T (74^{b/35}) Y (75^{b/17})
- 8 oğlanı göz göre birbirine kıyup TO: oğlanından din-i vâhidde olanlar birbirine koyulup T (74^{b/35-36}) / oğlanı göz göre birbirine kıyup ve alaylar şağdan şola koyulup B (88^{b/2-3}) Y (75^{b/18}) D (183^{a/12}) TK (86^{a/32-33})
- 9 - TO B (88^{b/3}) Y (75^{b/19}) D (183^{a/12}) TK (86^{a/33}): ve T (74^{b/36})
- 10 atup TO T (74^{b/36}) B (88^{b/4}) Y (76^{a/1}) D (183^{a/13}): atdılar TK (86^{a/33})
- 11 yerine TO T (74^{b/36}) B (88^{b/4}) D (183^{a/13}) TK (86^{a/33}): yerinde Y (76^{a/1})
- 12 virüp TO T (74^{b/37}): virürdi B (88^{b/5}) Y (76^{a/2}) D (183^{a/13}) TK (86^{a/34})
- 13 sînelerin TO T (74^{b/37}): sîne B (88^{b/5}) Y (76^{a/2}) D (183^{a/14}) TK (86^{a/34})
- 14 olup TO T (74^{b/37}): oldı B (88^{b/6}) Y (76^{a/3}) D (183^{a/14}) TK (86^{a/34})

yâ-yı veğâda [TOK²⁴³] ser-gerdân [T75^a] ve¹ dem ü diyetlerine seng ü² hâkde âlüde olan al kıandan la'l ü mercân devşirüp dülbend yerine başlar kapılıp milk-i 'ademe şapıviren gavğâdan hâlâş olurdu. Bu tarîk üzere kuş-lıktan ğurûba dek kâr-zâr olup 'arûs-ı fetḥ cilve-ger olmayup nigârḥâne-i taḳdîrde mestûr ḳalmağın her yañadan dilâverler ḥ^vâbgâha meyl idüp yarına tevaḳḳuf kııldılar. Ve Keyvân-ı Ḥabeş-fâm altun ḳubbelü siperin ḳoltuğı altında gizleyüp merdân-ı Rûm'un mehâbetinden³ nücûm-ı semâvât zirih-i şâmı geyüp Behrâm-ı⁴ şedîdü'l-intikâm ile [TK86^b] ḥâzır-baş oldılar. Ve kemân-dârlar oḳ gibi kendü cânların bir kenâra atup ve ğayretten yay gibi iki bükülüp ḳaravullar [D183^b] at üzere göndere [TOK²⁴⁴] yaşıdanup fırsat esîri idiler.

Bu eşnâda cānibeynden ḫabl ü âsâyiş çalınup nevbetle baş yigitler başların [B89^a] eger ḳaşına ḳoyup ımızğınur gibi şebîḫün endişesinden gözlerine uyku ḫarâm olmuşdı ki nāğāh Sulṫān Selīm Ḥān'un muḳābelelerinden şubḫ-ı şādık ḫulū' idüp 'ahd-i sâbıḳda Ḳonya'dan 'Oşmān Ğāzî'ye aḳ sancaḳ inbi'âş olınduğı üzere tutuḳ-ı ğaybdan bir livâ-i sefid-perçem-i zerrîn-'alem zuhûr eyleyüp tırâz-ı vesî'-i pervâzı⁵ evc-i ufḳdan fark-ı⁶ ferḳadân-sâyına nûr-efzâ [Y76^b] ve zafer-nümâ olup ⁷﴿يُهْدِي اللَّهُ لِنُورِهِ مَنْ يَشَاءُ﴾ beşâreti zâhir ü hüveydâ oldu. Ol ḫinde ehl-i ḫaḳḳuñ namâz u niyâzı dergāh-ı 'İzzet'de maḳbûl ve erbâb-ı bağyûn [TOK²⁴⁵] sitâre-i baḫtları üful idüp zıkr olan şabâḫ-ı necāḫ ki Çehârşenbih günü⁸ [31 Mayıs 1559] idi, tekrâr meydân-ı heycâda ḫabl ü neḳḳâreler çalınup ve borılar ağırılıp kûs-i ḫarbîde ceng-i cıgır ezgisi cigere kâr-ger olup erenler her ḫarafdān biribirine at bırağup kemâ-kān ceng ü cidāl ve ḫarb u ḳitāle başladılar.

Ve şehzâde-i cüvân-baḫt sezâ-vâr-ı tâc ü taḫt lala-yı nîkû-rây birle sipāh-ı nuşret-şî'ara taḫrîş u terğîb idüp dem be-dem ve ḳadem ber-ḳadem ilerüye hücum eyleyüp erlik idenlere teraḳḳî vü ri'âyetler muvâ'adesiyle düşmene

1 ve TO T (75^{a/1}) B (88^{b/7}) Y (76^{a/4}) D (183^{a/15}): - TK (86^{a/35})

2 ü TO B (88^{b/7}) Y (76^{a/4}) D (183^{a/15}) TK (86^{a/35}): - T (75^{a/1})

3 mehâbetinden TO B (88^{b/13}) Y (76^{a/10}) D (183^{a/18}) TK (86^{a/37}): heybetinden T (75^{a/3})

4 - TO T (75^{a/3}): sipîhr-iḫtişâm-ı B (88^{b/14}) Y (76^{a/10-11}) D (183^{a/18}) TK (86^{a/37})

5 vesî'u'l-pervâzı TO: seb'u'l-pervâzı T (75^{a/7}) / vesî'-i pervâzı B (89^{a/5}) Y (76^{a/19}) D (183^{b/4}) TK (86^{b/4})

6 فرق TO T (75^{a/7}) B (89^{a/5}) D (183^{b/4}) TK (86^{b/4}): فوق Y (76^{a/19})

7 "Allah dilediği kimseyi nûruna eriştirir." (Nûr, 24/35) ("لِنُورِهِ" yerine sehven "نُورِهِ" yazılmıştır.)

8 günü TO T (75^{a/3}): gününün iftitāḫı B (89^{a/8}) Y (76^{b/4}) D (183^{b/6}) TK (86^{b/5-6})

göz açdurmadılar.¹ Bu hâletde Konya tarafından toplar atılıp ve bedeluşkalar düşmen alayın bozup Bâyezîd'ün kılını külli tefrika vâkı'ı oldu. [TOK²⁴⁶] Ve cihân gubâr-ı heycâdan zulümâta dönmiş iken merhûm [u] mağfürun-leh Mollâ Hudâvendigâr -'aleyhi'r-raḥmetü mine'l-Meliki'l-Gaffâr- [B89^b] hazretlerinin türbe-i münevverleri semtinden nesâyim-i zafer-âşâr müte'âkıb ve mütevâlî bād-ı murâd gibi mütenessim olup şanasın Hızr-ı hâdî ile ricâlül'l-ğayb muḥaddere-i fetḥe şağdış olup Sulṭân Selîm Hân cânibine varup hem-âgûş olunmasına revâ gördiler. Ve hemân sâ'at ol kâm-gâr daḥî gönüli murâdına irişüp *الشكر تزيد النعم*² feḥvâsıyla 'âmil olup şehsüvârâne yap yap ilerüye yürüdüğü gibi Bâyezîd mağrûr iken büyük qarındaşının hücumından *يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ*³ 'alâmâtın müşâhede idüp [Y77^a] başına kıyâmetler kopup şikest ve inkisâr bulmağla [TOK²⁴⁷] tâbi'⁴ olan ehl-i fesâduñ çoğı kılıç ejderine tu'me ve eṭrâfında çevrilen yelânun ekseri oğ yılanına nişâne düşüp çâr u nâçâr şeh-mâr-veş kenâr çizüp yavrılarından cüdâ deşt-i⁵ belâdan kaçup ve yolda oğullarına uğrayup girü tağınık t̄âyifesiyle Amâsiyye şehrine irişdiler. Bu bâbda yügrük âhüya meydân virmek ve kaçkun şikârı fırsatla avlamak 'âdet-i ḥasene-i mülük olmağın ser-encâmı ma'lûm olunmak için bir mıkḍâr taḥammül kılınıp vâkı'-i hâli der-i devlete bildirdüğü üzre [D184^a] sa'âdetlü pâdişâh hazretlerine 'arz-ı şerîfleri okunduğda envâ'-ı sürür ile haber getürenlere iḥsân-ı şâhâne kılup⁶ vâriş-i milk ü taht olan [TOK²⁴⁸] Sulṭân Selîm Hân hazretlerine daḥî kaṭâr u mehâr yükleriyle şâhâne aqça ve esbâb ve semendân-ı zerrîn-zeyn [B90^a] muraşsa'-rikâb ve hıyâm-ı ebrîşüm-tınâb irsâlinde gayri kullarına daḥî ber-vech-i in'âm taḥsîm olunmasına Beytü'l-mâldan ḥişşe gönderilüp cânib-i hümâyûndan⁷ kâyim-maḳâmlık tarîkiyle ta'yîn olınan 'asâkir-i nuşret-encâma ser-leşker olup yağı-ı mezbûrun def'ine bi'l-cümle yürümiş itmesine emr-i şerîf irsâl olındı.

Ba'dehü Üsküdar yaqasında olan erkân-ı devlete sa'âdetlü pâdişâh ayak dîvânı için⁸ tûsen-i iḳbâle süvâr olup ârâ-yı işâbet-nümâ-yı müşîrân-ı

1 açdurmadılar TO T (75^{a/11}): açdurtmadılar B (89^{a/14}) Y (76^{b/10}) D (183^{b/10}) TK (86^{b/8})

2 "Şükür nimetleri artırır."

3 "İşte o gün kişi kardeşinden kaçar." (Abese, 80/34)

4 tâbi'i TO B (89^{b/8}) Y (77^{a/1}) D (183^{b/16}) TK (86^{b/13}): tâbi' T (75^{a/16})

5 deşt-i TO B (89^{b/10}) Y (77^{a/4}) D (183^{b/17}): düşüp T (75^{a/17}) TK (86^{b/14})

6 kılup TO B (89^{b/16}) Y (77^{a/9}) D (184^{a/1}) TK (86^{b/17}): kılınıp T (75^{a/20})

7 hümâyûndan TO T (75^{a/21}) Y (77^{a/14}): hümâyûnda B (90^{a/3}) D (184^{a/3}) TK (86^{b/18})

8 - TO B (90^{a/6}) Y (77^{a/17}) D (184^{a/5}) TK (86^{b/20}): bir mıkḍâr taḥammül idüp T (75^{a/23})

‘ālī-şānla vüzerā-yı ‘ālī-maḳāmından üçüncü pâyede olan [TOK²⁴⁹] Meḥemmed Paşa’ya üç bin nefer yeñiçeri ma‘a sekbānbaşı ve on bin nefer bölük [Y77^b] halkı ağalarıyla ve kırk neferden ziyāde Dergāh-ı ‘Ālī çavuşları ve birkaç nefer daḥi küttāb-ı dīvān zümresinden bile қоşılıp ḥil‘at-i fāḥire ve iḥsān-ı mütekāşire birle el öpüp ṭabl ü ‘alem-i sulṭānī ve ḥayl ü ḥaşem-i kişver-sitānī birle ol yağı-ı maḥzülün def‘içün vāriş-i milk ü taḥt ḥazretlerine mülākī olup küşiş kılınmasına irsāl olındı. Ve Rümili beglerbegisine daḥi “Miḥaliç Ovası’ndan¹ yürüyüp irişesin!” deyü mü’ekked ḥükmi-şerif gönderilüp Kırım ḥānı ve ‘Acem şāhına da kezālik fermān-ı vācibül-iz‘ān ıḣdār olındı ki her kimün memleketine kaçup varur ise def‘ine² [TOK²⁵⁰] mecāl virmeyeler ve öte yağa beglerbegilerine daḥi “Varduḣda tevaḳḳuf itmeyesin!”³ deyü fermān [B90^b] buyurıldı.

Ve pādīşāḥ ḥazretleri kemāl-i ‘azametle Üsküdar’da ārām eyleyüp girü Amāsiyye’den Şehzāde Bāyezīd’ün lābe ve tazarru’ için gelen ādemisine iltifāt olunmayup ḥabs buyurıldı.⁴ Ve Konya cānibine ser-‘askerlik berātu vuşul bulduḣda ser-leşker-i nīkū-baḥt ve sezā-vār-ı tāc ü taḥt ḥazretleri ‘ālī dīvān idüp anda olan beglerbegiler ve ümerā ve ‘umūm sipāḥ cem’ olup a‘lā-i şavtla oḣunduḣda bi’l-cümle vazī‘ u şerif sem‘an ve ṭā‘aten cādde-i inḣiyād üzre ḥidemāt-ı lāzimeye kıyām gösterüp “Maḣdūrimuz uğur-ı dīn ü devletde mebzūldür!” deyü gülbānglar [TOK²⁵¹] çekilürken ol ḥinde İç-ili sancağına mutaşarrif olan Süleymān Beg’den hengām-ı kār-zārda vücūda gelen evzā‘-ı nā-şāyeste gibi girü⁵ ba‘zı bī-edebāne ḥarekāt [Y78^a] zuḥūra gelmek ile ﴿عَبْرَةٌ﴾⁶ لَوْلِي الْأَبْصَارِ ḥaḣḣından gelmesi lāzım olmağın ḥışm u ḣaḣḣ ile derḥāl şalb ü siyāset olındı. Ve yerini daḥi müsteḥḣḣına tefvīz buyurup niç kimesneler ki lāyık-ı ri‘āyet idiler, sāye-i sa‘ādetlerinde ‘ālī manāşīb⁷ ile behremend olup lalası oğlu Meḥemmed Beg’e daḥi sancaḣ alıvirdiler.

[D184^b] Ba‘dehū ber-müceb-i fermān-ı ḥümāyūn def‘i a‘dāya müteveccih olup bir gün muḣaddem otaḣ-ı gerdūn-niṭāḣlarıyla ḣapucıbaşı ilerü

1 Ovası’ndan TO B (90^{a/14}) Y (77^{a/6}) D (184^{a/9}) TK (86^{b/23}): Ovası’nda T (75^{a/26})

2 - TO B (90^{a/16}) Y (77^{b/8}) D (184^{a/11}) TK (86^{b/24}): çāre idüp T (75^{a/27})

3 itmeyesin TO B (90^{a/17}) Y (77^{b/9}) D (184^{a/11}) TK (86^{b/24}): itmeyüp def‘ idesiz T (75^{a/28})

4 buyurıldı TO T (75^{a/29}): olındı B (90^{b/3}) Y (77^{b/12}) D (184^{a/13}) TK (86^{b/26})

5 nā-şāyeste gibi girü TO B (90^{b/9}) Y (77^{b/19}) D (184^{a/17}) TK (86^{b/29}): nā-şāyesteler ve T (75^{a/32})

6 “Elbette bunda **basiret sahipleri için büyük bir ibret vardır.**” (Āl-i ‘İmrān, 3/13; Nūr, 24/44)

7 ‘ālī manāşīb TO B (90^{b/13}) Y (78^{a/4}) D (184^{a/19}) TK (86^{b/30}): manāşīb-ı ‘ālī T (75^{a/33})

varup hıyâm-ı felek-ihtişâm [TOK²⁵²] kamer-sâ¹ ol menzil-i mübârekde karin-i şüreyyâ kurulup çemen üzre zeyn olan zer-beft kâli ve şâhâne cevheri mesned ve nihâliler ile güyâ cism-i hâke fâhir hil'atler [B91^a] erzânî kılınup ve başına tâc-ı devlet² urulup yüzine ebvâb-ı sa'âdet açıldı. Ve küşe ber-küşe kurulan sîm ü zer³ iskemliler reşk-i mâh u hür olup pîr-i hîred temâşasında hayrân ve ol cem'iyette yeri gökden fark itmede çoklık perişânlık çeküp hemîşe ol ser-menzilün⁴ nergisleri şâh-râh-ı vefâda râh-ı şâha muntazır idi ki [T75^b] nâgâh gül-i nilüferi çarh-ı gerdân deryâ-yı ahdara dalup evrâk-ı benefşe ve reyhân⁵ şafha-i devrânı kaplayup sulţân-ı Rüm'dan [TOK²⁵³] şâh-ı Zengibâr deycür-ı ruhsâr-ı ahmâl ü eşkâl cevâhir bârın alup kaçarken fi'l-fevr leşker-i encüm-peyker-i felek-siyer ardınca irişüp yükin bozduklarında muşkâbelede olan dâmen-i kühdan nâka-i sefid-müy şubhuñ⁶ kühân-ı rüz mânendi üzre hevdec-i 'âc bend-i mihr nümâyân [Y78^b] olup kürsî-i zerrîn şâh-ı Yünân gibi leme'ân oldu da rişte-i imkânda muntazam ve mevcûd bulunan le'âlî-i şâh-vârın yolına bezl ü nişâr [TK87^a] kılup hacletinden ol daği düşmen mânendi kenâra çekilüp⁷ verâ⁸-i hicâbda kaldı.

Lâ-cerem yarındası [1 Haziran 1559] ol 'âlî-tebâr-ı nâm-dâr birün-ı Konya'dan rahş-ı şafâ-bahşâ süvâr olup ve 'arşa-i gir ü dâra qadem [TOK²⁵⁴] başup ve 'asâkir-i nuşret-şî'ârî cenâhâyınla yemîn ü yesârında câ be-câ alay bağlayup qahramân-şavlet çavuşları zerrîn çomaqlar ile önünce⁸ sağ ve solda şaff-ârâylık hîdmetin⁹ yerine getirüp beglerbegiler ve begler¹⁰ lala-yı rüşen-rây¹¹ birle selâm maqâmında durup ve peykân-ı zerrîn-[B91^b]tâcdan aqdem yeñiçeriyân-ı müzehheb-nacaq ve şolaqân-ı mükemmel-yaraq mevkib-i hümâyün ve 'inân-ı zafer-maqrûn qurbında üslûb-ı qadîm üzre resm-i 'ubüdiyyet ve âdâb-ı huşû' u huşû'ı taqdim¹² idüp yürüdükde şanasın bir

1 kamer-sâ TO B (90^{b/15}) Y (78^{a/7}) D (184^{b/2}) TK (86^{b/32}): kamer-âsâ T (75^{a/35})

2 devlet TO B (91^{a/1}) Y (78^{a/10}) D (184^{b/3}) TK (86^{b/33}): devletler T (75^{a/36})

3 sîm ü zer TO B (91^{a/2}) Y (78^{a/11}) D (184^{b/4}) TK (86^{b/33}): - T (75^{a/36})

4 ser-menzilün TO: menzilün T (75^{a/37}) B (91^{a/4}) Y (78^{a/13}) D (184^{b/5}) TK (86^{b/34})

5 evrâk-ı benefşe ve reyhân TO T (75^{b/1}) B (91^{a/6}) D (184^{b/6}) TK (86^{b/35}): evrâk ve reyhânı Y (78^{a/15})

6 şubhuñ TO T (75^{b/2}) B (91^{a/9}) Y (78^{a/19}): çiçek D (184^{b/8}) TK (86^{b/36})

7 kenâra çekilüp TO T (75^{b/4}): - B (91^{a/12}) Y (78^{a/15}) D (184^{b/10}) TK (87^{a/1})

8 önünce TO B (91^{a/16}) Y (78^{b/7}) D (184^{b/12}) TK (87^{a/1}): önce T (75^{b/5})

9 hîdmetin TO T (75^{b/6}): hîdmetini B (91^{a/16}) Y (78^{b/7}) D (184^{b/12}) TK (87^{a/3})

10 ve begler TO B (91^{a/16}) Y (78^{b/7}) D (184^{b/12}) TK (87^{a/3}): - T (75^{b/6})

11 rüşen-rây TO T (75^{b/6}) Y (78^{b/8}) D (184^{b/12}) TK (87^{a/3}): rüşen-râyı B (91^{a/17})

12 huşû'ı taqdim TO B (91^{b/3}) Y (78^{b/11}) D (184^{b/14}) TK (87^{a/4}): huşû'ı taqdimin T (75^{b/6})

baħr-i mevvâc Karaman'dan aķup Őavletle İrân'ı müstağrak u vîrân itmege ķarîb eyledi. Her yañadan nehengân-ı ħûn-ħ'âr ve Şîrân-ı ħaŐm-Şikâr cûş u ħurûŐla [TOK²⁵⁵] 'âzim olup a'lâm-ı nuşret-encâm evc-i berîne ķarîn ve âvâze-i nevbet-zafer-i âhengle zemîn ü zamân pür-ħanîn bâd-pâyân-ı Şarşar Őükûħ ve sipâħ-ı enbûħla 'azm-i râħ eyleyüp ve bir laħzada ķonaĭa irişüp zikr olan menzil-i evvel ķudûm-ı Şerîflerinden devlet-i âħar bulup ve andan¹ daĭi göĥe ķona ķaħ'-ı menâzil ve ħayy-ı merâĭil ķılınup Bozoķ ŐaĭrâŐı'na vuşûl bulduķda ħâk-pây-ı Şerîflerine Üsküdar semtinden revâne buyurulan vezîr-i lâ-nazîr daĭi doĭrı [Y79^a] kiriŐ yoldan² ĥekilüp tiĭ der-miyân ķa-bza der-kemân gelüp zikr olan Bozoķ ŐaĭrâŐı'nda [D185^a] Ĥasanlar Bıñarı dimekle ma'rûf maĭhalde ol ser-leşker-i 'âlî-menķabet ve ķâyim-maķâm-ı salħanat ħâzretlerinüñ ordu-yı [TOK²⁵⁶] pür-Őevketlerine müllħaķ ve rikâb-ı Şerîflerine yüz sürüp uĭur-ı Şerîflerinde Őîne siper ve cân u ser ħufeyl itmek iĥin mükemmel ve müsellaĭ yat u yaraĭla 'arz eylediĭi leşker-i pür-ħüner maķbûl-i nazâr olmaĭın envâ'-ı 'inâyet-i 'aliyyelerine muķarîn oldılar.

Bu eşnâda cäsûslar gelüp "Baĭĭ-i kec-reftâr Amâsiyye'den büyücek oĭullarıyla ĥıķup Şark cânibine firâr idüp ancak [B92^a] bir küĥek oĭlı ĭaldı." deyü ĭaber getürdüklerinde künhiyle bâb-ı sa'âdete 'arz olunup ve livâ-yı Amâsiyye, sâbıkâ bâb-ı sa'âdetde ħâŐŐa ħavâŐi âĭalardan olup eyâlet-i Şâm'dan ma'zûl olan Sinân Beg'e virilüp Őıyânêt-ı 'ırz iĥin anda olan Şehzâde Bâyezîd'ün müte'alliķâtın [TOK²⁵⁷] ve kerîmelerin ve oĭulcuĭın fermân-ı 'âlî-Şân vârid olduĭi üzre maĭmiyye-i Bursa'ya gönderilüp mütemekkin oldılar.

Ve hemân cäsûs geldiĭi gün ser-leŐker-i kâm-gâr sipâħ-ı dūŐmen-Őikârla bî-daĭdaĭa cüst-bâz avcılar gibi ol oĭlanmıŐ ĭaĥĭun-ı ħaŐm-ı peleng-ħüy-ı cefâ-kârûñ³ izin ķovaraķ ħaĭdan ħaĭa ılĭar idüp⁴ Sivas'dan Erzurûm'a dek niĥ yerde ardından iriŐüp diller dutulup ve baŐlar kesilüp zâr u zebûn Pasin sancaĭına ķarîb ķonduķda Erzurûm BeglerbegiŐi Ayas PaŐa⁵ ele getürmek

1 andan TO T (75^{b10}) Y (78^{b17}): anda B (91^{b8}) D (184^{b18}) TK (87^{a7})

2 yoldan TO B (91^{b11}) Y (79^{a1}) D (184^{b19}) TK (87^{a8}): yolından T (75^{b11})

3 cefâ-kârûñ TO B (92^{a8}) Y (79^{a15}) D (185^{a8}) TK (87^{a14}): cefâ-kâr T (75^{b18})

4 - TO T (75^{b18}): yürüdi. Ve B (92^{a8}) Y (79^{a16}) / yürürdi. Ve D (185^{a9}) TK (87^{a14})

5 Ayas Paşa TO B (92^{a10}) Y (79^{a18}) D (185^{a10}) TK (87^{a15}): - T (75^{b19})

sevdâsıyla fırsatı¹ fevt [Y79^b] idüp² ve 'ale'l-ğafle andan daği firâr eyleyüp Gürcistân tağları eteginden başın kırtarmağ için bir qadem ilerü gitmesine [TOK²⁵⁸] ikdâm eyledügin istimâ³ olınuğda ele getirilmesi için muqaddemetü'l-cüyüş³ olan Diyârbekr Beglerbegisi İskender Paşa ile mezbür Ayas Paşa sür'atle varup ve⁴ sayir beglerbegiler daği sa'y ü şitâbla yürü-yiş idüp dükeli sipâh u ümerâyla Kızılbaş serhaddinde Kağızman belinde⁵ ardından irişilüp yararcalarınıñ⁶ ekşeri hedef-i tîr ve tu'me-i şemşir olup⁷ niçesi daği giriftâr ve bend-i⁸ belâda zâr olup baqiyyetü's-süyûf [B92^b] vâdî-i mañûfdan kaçup İrevân'dan⁹ Nağcûvân'a düşüp mâbeynde şulh mâni¹⁰ olmağla leşker-i cerrâr dönüp Erzurüm'a geldükde serdâr-ı kâm-gâr hazretlerine buluşduklarında mezbür Ayas Paşa 'azl olunup yeri ol cengde yüz aklığı iden [TOK²⁵⁹] Malâtiyye Begi Muştafâ Beg'e virilüp tafşil-i hâl deri devlete 'arz olınuğda hudâvendigâr-ı kâm-gâr ferâğ-ı bâlle Üsküdar'dan İstanbul'a müteveccih olup maddetü'l-fesâd olan Şehzâde Bâyezîd'ün qapu ketğudâsın ki Amâsiyye kâdîsî ile ğaybet itmîşlerdi, ele getirilüp ma'iyyetle siyâset ve şalb olunup¹⁰ ba'dehû deryâdan [D185^b] 'ubür kılinup¹¹ Sarây-ı 'Âmire'ye dâhil oldılar.

Ve tekrâr 'Acem şâhına nâme yazılıp ulağla Erzurüm'da serdâr-ı cihân-medâra ısdâr olundu ki ümerâdan Sinân Beg'e teslim olunup Qazvîn'e ilete. Varup vuşul bulduğı gibi serdâr-ı kâm-gâr mezbür begle başmîrâhûr-ı¹² olan Durağ Ağa'yı daği bile қоşup [TOK²⁶⁰] yolladığdan soñra zât-ı melek-şifâtı 'asâkir-i nuşret-âyâtla Diyârbekr cânibine gelüp [Y80^a] Çevlik yurtuna qonduğda ki sene toköz yüz altmış yedi¹³ [967] Muğarrem'inüñ

- 1 fırsat TO: fırsatı T (75^{b/19}) / ba'zı mîve gibi nesne gönderüp vâki' olan fırsatı B (92^{a/11}) Y (79^{a/19}) / ba'zı mîve gibi nesnelere gönderüp vâki' olan fırsatı D (185^{a/10-11}) TK (87^{a/16})
- 2 idüp TO T (75^{b/20}): eyleyüp B (92^{a/11}) Y (79^{b/1}) D (185^{a/11}) TK (87^{a/16})
- 3 muqaddemetü'l-cüyüş TO T (75^{b/21}): qaravul B (92^{a/13}) Y (79^{b/3}) D (185^{a/12}) TK (87^{a/17})
- 4 ve TO T (75^{b/21}): - B (92^{a/14}) Y (79^{b/4}) D (185^{a/13}) TK (87^{a/18})
- 5 belinde TO T (75^{b/22}) B (92^{a/16}) D (185^{a/14}): derbendinde Y (79^{b/6}) TK (87^{a/18})
- 6 yararcalarınıñ TO B (92^{a/16}) Y (79^{b/6}) D (185^{a/14}) TK (87^{a/18}): yararcalarınıñ T (75^{b/22})
- 7 - TO T (75^{b/22}): ve B (92^{a/17}) Y (79^{b/7}) D (185^{a/15}) TK (87^{a/19})
- 8 - TO B (92^{a/17}) Y (79^{b/7}) D (185^{a/15}) TK (87^{a/19}): derd ü T (75^{b/22})
- 9 İrevân'dan TO B (92^{b/1}) Y (79^{b/8}) D (185^{a/15}) TK (87^{a/19}): İrân'dan T (75^{b/23})
- 10 siyâset ve şalb olunup TO B (92^{b/7}) Y (79^{b/14}) D (185^{a/19}) TK (87^{a/22}): siyâset olunup şalb olındı T (75^{b/26})
- 11 kılinup TO B (92^{b/7}) Y (79^{b/14}) D (185^{b/1}) TK (87^{a/22}): kılinup T (75^{b/26})
- 12 başmîrâhûr TO T (75^{b/28}) Y (79^{b/18}): başmîrâhûr B (92^{b/11}) D (185^{b/3}) TK (87^{a/24})
- 13 yedi TO T (75^{b/29}): altı B (92^{b/13}) Y (80^{a/1}) D (185^{b/4}) TK (87^{a/25}) (Bu nüshalardaki "altı" rakamı hatalı olup doğrusu "yedi"dir.)

evâyili [Ekim 1559] idi, bâb-ı sa‘âdetden ulaıklar irişüp sâbıkâ ma‘zül olınan¹ Ayas Paşa’nuñ t̄abağ-ı ihlâşda mîve-i tedbiri nâ-puhte olmağla dirahıt-ı vücûdı seng-i hâdişeye uğrayup berg-i hayâtın nihâl-i ‘ömrinden cüdâ düşürmesine fermân-ı kızâ-cereyân irâd itdükleri eelden² ‘ale’ş-şabâh ‘âlî dîvân olunup ve mezkûrı el öpmege [B93^a] taleb olınduğda³ varup hıyâm-ı gerdün-ihtîşâma dâhil olduğı gibi derhâl ta‘yîn buyurılan kıpacılar aşğa alup [TOK²⁶¹] ve hâmlığın çıkarup mürdeliğın zindelere ‘ibret-nümâ kııldılar.

Ba‘dehü sipâh-ı nuşret-şi‘âra icâzet virilüp lâkin Rümili beglerbegisi Diyârbekr’de ve sâyir beglerbegiler yerlü yerine varup kışlayup vezîr-i ‘âlî-kadr dahi Haleb’de bahâra dek ârâm idüp zât-ı selimî Aţana yolundan Kıaraman’a mu‘âvedet kılıp kışaba-i Eregli ve İlğın mâbeyninde olan Kıarabınâr didükleri deşt-i hem-vâra zıll-i hümâ-re’fetleri sâye-güster olıcağ ol şahrâ-yı pür-şafâyı ‘imâretten hâlî ve zirâ’atden ‘ârî mülâhaza buyurdıkları eelden her âyine himmet-i bî-hem-tâ-yı şeh-r-yârî iktizâsıyla anda bir zibâ şeh-r ve ‘âlî⁴ ‘imâret binâsına fermân idüp mübâşeretine emîn [TOK²⁶²] ve mi‘mâr ta‘yîn buyurdılar.

Zıkr-i te’sîs-i şeh-r ve ‘imâret-i Sulţâniyye-i refi‘u’l-bün-yân der-şahrâ-yı Kıaraman: Lâ-cerem mağall-i otağ-ı gerdün-niţâğda ihırâr u i’tâğ⁵ için şâhâne ‘âlî câmi’ ve ‘imâret⁶ [Y80^b] yapılmasına yüklerle altun ve ağıçalar emîne teslim olunup bî’t-tamâm yapılıp müsâfirine t̄âm çıkdıktan ğayri anda şenlik için cem‘ olan halkı tekâlîf-i dîvâniyyeden ‘afv buyurmağla⁷ [T76^a] hâlâ niçe bin hâne ma‘mûr olup Sulţâniyye nâm bir şeh-r-i hürrem olmışdur ki ‘Arab ve ‘Acem ve Türk ve⁸ Deylem’de bî-mişl ü bî-nażîr anılıp⁹ hûbluğı elsinede mezkûr ve zibâlığı tevârihde meşşür-

1 olınan TO T (75^{b/29}) B (92^{b/14}) Y (80^{a/2}) D (185^{b/5}); olan TK (87^{a/25})

2 itdükleri eelden TO T (75^{b/30}); itdüklerinde B (92^{b/17}) Y (80^{a/3}) D (185^{b/6}) TK (87^{a/26})

3 olınduğda TO T (75^{b/31}); kılduğlarında B (93^{a/1}) Y (80^{a/6}) D (185^{b/7}) TK (87^{a/27})

4 şeh-r ve ‘âlî TO: şeh-r-i ‘âlî ve T (75^{b/35}) Y (80^{a/16}) / şeh-r-i ‘âlî B (93^{a/9}) D (185^{b/12}) TK (87^{a/31})

5 i’tikâğ TO T (75^{b/36}); i’tâğ B (93^{a/12}) Y (80^{a/19}) D (185^{b/14}) TK (87^{a/32})

6 ‘âlî câmi’ ve ‘imâret TO: ‘âlî câmi’ T (75^{b/36}) / bir ‘âlî câmi’ ve ‘imâret B (93^{a/12}) Y (80^{a/19}) D (185^{b/14}) TK (87^{a/32})

7 dîvâniyyeden ‘afv buyurmağla TO T (75^{b/37}); dîvâniyyeden ‘afv buyurılmağla B (93^{a/14}) Y (80^{b/3}) D (185^{b/15-16}) / dîvâniyye hüşuşlarından ‘afv buyurılmağla TK (87^{a/33-34})

8 ve TO T (76^{a/1}) TK (87^{a/34}); - B (93^{a/15}) Y (80^{b/4}) D (185^{b/16})

9 anılıp TO B (93^{a/16}) Y (80^{b/5}) D (185^{b/17}) TK (87^{a/34}); anılır T (76^{a/1})

dur. Niçe olmasun bânisi eben ‘an-ceddin [TOK²⁶³] şehzâde-i salṭanat-maḳâm ve ḫalîfe-i ḫalîfe-i¹ İslâm [B93^b] ve bâ‘iş-i izdiyâd-ı ḫuzûr ve refâhiyyet-i ḫalîḳa-i enâm, yeri zübde-i bevâdî-yi Yûnân ve toprağı ḫulâşa-i arâzî-i Ḳaraman, âdemîsi perîşânlıḳdan müctemî‘u¹-l-ḫavâtır ve cum‘a vü cemâ‘atinün ta‘rifinden² ‘uḳûl-i ‘aşere ḳâşır, hevâsı her ṭaraf-dan ezḫâr-ı behîşt-vâr [D186^a] küşâde ve ḳazâsı her cihetden mehcûr-i zirâ‘at-i³ ḫirâsete âmâde, bülbülleri vişâl-i gülşen-i ‘ümrâna ‘âşık, niteki [TK87^b] Şîrîn’e Ferḫâd ve ‘Azrâ‘ya Vâmıḳ, müsâfirîne deşt-i Kerbelâ gibi bir ḳaṭre şu bulunmaz iken ancaḳ teşne-leblerün ḫayr du‘âlarına maḫzar olmaḳ için ḫasbeten lillâh sāyir ‘amâyir-i dâyire ve iḫrâcât-ı belediyyeden ḡayri hemân şu yoluna Ḥizâne-i ‘Âmire-i [TOK²⁶⁴] Ḥâşşa’dan otuz yükden ziyâde aḳça ve altun şarf olunup üç günlük yolda reşk-i âb-ı ḫayât olan Ḳaracaṭağ’uñ Ovacuḳ nâm yaylaḳındağı müte‘addid baş çeşmeler üç yüz altmış bınarlar ile birikdürilüp lillâhi’l-ḫamd Dicle-vâr enhâr-ı câriye şehriñ ayağına aḳup mürġ-zâr-ı zemîninün iştihârı ‘Irâḳeyn’den füzûn [Y81^a] ve gül-zâr-ı besâtininün⁴ eşcârı şimâr ile meşḫûn olup ḫammâmı revân ve ṭâḫûnı gerdân yerinde⁵ bir diyâr-ı âb-dâr ve rengîn bâzâr olmuştur ki mânendi rub‘-ı meskûnda bulunmayup hem-vâre ḫazret-i Ḥallâḳ-ı Bîçûn cemî‘-i memâlik-i ‘Osmâniyye birle âfât u ‘âhâtdan maşûn ḳılıp ol şâhib-i ‘adl ü dâd ve ‘âmir-i memâlik ü⁶ bilâd ḫazretlerinün [TOK²⁶⁵] zât-ı sa‘âdet-reh-nümünların dâreynde müşâb ve niçe⁷ [B94^a] şehir ü ‘imâret itmâmına mu‘ammer ü⁸ kâm-yâb idivire. Âmîn, yâ Rabbe’l-‘âlemîn.

Egerçi şerḫ olınan ta‘mîr müddet-i keşîrede tekmil buldı, lâkin hemân ol yurta⁹ ḳonduḳları günün yarındası göçilüp yapılsun diyü bir sözle¹⁰

1 ḫalîfe-i ḫalîfe-i TO T (76^{a/2}) B (93^{a/17}) Y (80^{b/6}): ḫalîfe-i D (185^{b/18}) TK (87^{a/35})

2 ta‘rifinde TO T (76^{a/3}): ta‘rifinden B (93^{b/3}) Y (80^{b/9}) D (185^{b/19}) TK (87^{a/36})

3 zirâ‘at-i TO T (76^{a/4}) B (93^{b/4}) Y (80^{b/10}) D (186^{a/1}): zirâ‘at ü TK (87^{a/37})

4 besâtininün TO B (93^{b/13}): bostânınun T (76^{a/7}) / besâtininün Y (81^{a/1}) D (186^{a/6}) TK (87^{b/4})

5 ṭâḫûnı gerdân yerinde TO: ṭâḫûnı gerdân T (76^{a/8}) / ṭâḫûn gerdân yerinde B (93^{b/13-14}) Y (81^{a/2}) D (186^{a/6}) TK (87^{b/4})

6 memâlik ü TO B (93^{b/16-17}) Y (81^{a/5}) D (186^{a/8}) TK (87^{b/5}): memâlik-i T (76^{a/9})

7 - TO T (76^{a/9}) D (186^{a/9}) TK (87^{b/6}): bunun gibi (Reddâdede yazılı olduğı hâlde müteakip sayfa başında yazılı değıldir.) B (93^{b/17}) Y (81^{a/6})

8 mu‘ammer ü TO T (76^{a/10}): - B (94^{a/1}) Y (81^{a/7}) D (186^{a/9}) TK (87^{b/6})

9 yurta TO B (94^{a/2}) Y (81^{a/9}) D (186^{a/10}) TK (87^{b/7}): yurda T (76^{a/10})

10 sözle TO T (76^{a/11}) B (94^{a/3}) Y (81^{a/10}): sözleri D (186^{a/10}) TK (87^{b/7})

biñ günlük mehâmma encâm virüp ve andan maḡarr-ı ma‘deletleri olan maḡmiyye-i Ḳonya sarâyına şu‘üd bulup şâhsız vilâyet cesed-i bî-rûḡ iken cân-ı ‘âlem yerine gelüp kâffe-i enâm şerâyit-i ‘ubüdiyyet ve mezîd-i ih-tişâmları ed‘iyesiyle şükr-i bî-endâze kıilup nesîm-i luṭf-i merâm-baḡşla-rından behremend oldılar.

Bu eṣnâda Lala Muṣṭafâ Beg’e ḡidmeti muḡâbelesinde der-i devletden Van beglerbegiligi [TOK²⁶⁶] virilüp¹ yerine Hüseyn Beg lala oldu. Ve Mıṣır’dan İstanbul’a ulaḡlar gelüp diyâr-ı Ḥabeş’ün feth u teşhiri ḡaberin getürdiler. Ba‘dehü vilâyet-i Şark’dan daḡi peygâm-ı ‘ubüdiyyet-irtisâm irişüp sâbıkâ irsâl olunan aḡkâm-ı vâcibü’l-iz‘ân mücebiyle Bâyezîd ‘Acem’de maḡbûs olduḡı² [Y81^b] muḡaḡkaḡ olup li-hâzâ Haleb’de kışlayan vezîr-i rûşen-rây Meḡammed Paşa’ya ve Mardin’de tevaḡḡuf iden Rümili beglerbegisine icâzet virilüp³ bâb-ı sa‘âdete geldükde pây-bûs-ı hümayûnla ser-efrâz olup yerlü ye-rine geḡüp ‘Âli Dîvânda mütemekkin olduḡlarından ṡonra bu cānibden Zü’l-ḡadr beglerbegisi olup sâbıkâ lala-yı Selîm Ḥânî⁴ olan ‘Ali Paşa’yla [TOK²⁶⁷] ḡudâvendigâr-ı kām-gâr ḡazretlerinün başḡapucıbaşısı Ḥasan Aḡa’yı şehzâ-deler aḡvâlin ber-ṡaraf [B94^b] itmek için ‘Acem’e irsâl olunup vuṣûl buldılar.

Ve sene ṡoḡuz yüz [D186^b] altmış sekiz [968] Şevvâl’inün evâḡirinde [Temmuz 1561] Rüstem Paşa fevt olup yerine ‘Ali Paşa vezîr-i a‘zam oldu. Hemân ol eyyâmda sa‘âdetlü pâdişâhuñ fermân-ı şerifleriyle vilâyet-i Şehrîzor Bağdâd’dan ifrâz olunup başḡa mîr-i mîrân naṣb olunmaḡ üzere Rümili begle-rinden Muṡaffer Beg’e on kerre yüz biñ aḡça ile beglerbegiligi virilüp ol diyârı ma‘mûr u âbâdân itmek için irsâl olındı. Ve sene-i mezbûre Zî’l-ḡicce’sinün evâḡilinde [Aḡustos 1561] mezkûr Ḥasan Aḡa ‘Acem’den gelüp mûmâ-i-leyh [TOK²⁶⁸] Zü’l-ḡadr beglerbegisi ile şâhdan daḡi Ca‘fer Sultân nâm bir maḡşûş⁵ âdemisi der-i devlete rûy-mâl olduḡı ḡaberi ve şâhuñ inḡiyâd-ı tām-mın söyleyüp ve sene ṡoḡuz yüz altmış ṡoḡuz [969] Muḡarrem’inde [Ey-lül/Ekim 1561] Rümili Beglerbegisi Muṣṭafâ Paşa-yı İsfendiyârî vezîr-i râbî‘

1 - TO T (76^{a/13}) B (94^{a/8}) Y (81^{a/15}) D (186^{a/13}): ve TK (87^{b/9})

2 - TO T (76^{a/14}) B (94^{a/12}) D (186^{a/15}) TK (87^{b/11}): muḡarrer ü Y (81^{a/19})

3 - TO T (76^{a/15}): ve sene ṡoḡuz yüz altmış yedi şühûrında B (94^{a/13}) Y (81^{b/3}) D (186^{a/16-17}) TK (87^{b/12})

4 Ḥânî TO T (76^{a/16}): Ḥân B (94^{a/16}) Y (81^{b/6}) D (186^{a/18}) TK (87^{b/13})

5 maḡşûş TO B (94^{b/8}) Y (81^{b/17}) D (186^{b/5}) TK (87^{b/17}): menḡûs T (76^{a/20})

[Y82^a] ve anuñ yerine Yeñiçeri Ağası Aḥmed Ağa mîr-i mîrân olup yeñiçeri¹ ağalığı Ḥasan Ağa'ya virildi. Andan şonra vâriş-i milk ü taht ḥazretlerinüñ² sürâdikât-ı 'işmet-i kâm-gârı ve nâmüsiyye-i refi'u'l-medârı³ verâsında perveriş bulan kerîmeleri sulṭânlar ḥazretâtın ṭavâyiḫ-i mu'temedü'l-ḥavâşş ve muḥadderât-ı zevi'l-iḫtişâşla maḥmiyye-i Konya'dan İstanbul'a revâne buyurılıp ve üslûb-ı kâdim üzre kemâl-i ta'zîmât birle [TOK²⁶⁹] cümleleri Eski Sarây'a nüzül kıılıp sâbiḳâ ta'yîn olıñduğı tertîb ile büyük sulṭân ḥazretlerin Vezîr Meḥammed Paşa'ya [B95^a] ve ikinci sulṭân ḥazretlerin Piyâle Paşa'ya ve üçüncü sulṭân ḥazretlerin yeñiçeri⁴ ağası olan Ḥasan Ağa'ya 'aḳd-i nikâḫ olıñup tedârük-i 'arûsa iştiğâl eylediler.⁵

Ve Şehzâde Bâyezîd'ün defter-i 'ömri dürülmek içün aḥkâm-ı kâzâ-ce-reyân şudûr bulup ol ḥinde Pasin sancağına mutaşarrıf olan Ḥüsrev Beg'e Van beglerbegiligi virilüp vâriş-i memleket ḥazretlerinüñ mu'temedün-'aleyhim âdemleriyle ve çavuşbaşısıyla Kâzvin'e gönderildi. Ve sene-i mezbûre Receb'inüñ evâyilinde [Mart 1562] şehzâde-i cüvân-baht ve lâyiḳ-ı salṭanat ḥazretlerinüñ kevkeb-i ṭâli'leri [TOK²⁷⁰] ufḳ-ı Karamaniyye'den⁶ Germiyan diyârına mün'aṭıf olup maḥmiyye-i Kütâhiyye'de evc-i isti'lâya şu'ud bulduḳları gibi⁷ ḥayru'l-ḥalefleri şehzâde-i 'âlî-nihâd Sulṭân Murâd *-tâle beḳâhu-* ḥazretlerine ibtidâ'en livâ-i Ma'nisa bâb-ı sa'âdetden tefvîz⁸ buyurılıp ṭabl ü 'alem [Y82^b] ve ḥayl ü ḥaşem birle revâne kıılıñup ḥayr du'âlar eylediler. Ve ḥazret-i ḥudâvendigâr-ı ḥilâfet-medâr eṭrâf-ı İstanbul'ı birkaç gün şayd u şikâr idüp Ramazân-ı şerîf Bayramı'ndan şonra [Haziran 1562] Kızılbaş ilçisi olan mezbûr Ca'fer Sulṭân'a icâzet virilüp vüzerâdan Pertev Paşa'yı

- 1 Yeñiçeri Ağası Aḥmed Ağa mîr-i mîrân olup yeñiçeri TO B (94^{b/11}) Y (82^{a/1}): Yeñiçeri Ağası Aḥmed Ağa mîr-i mîrân olup yeñiçeri D (186^{b/6-7}) T (76^{a/21-22}) / Yeñiçeri Ağası Aḥmed Ağa mîr-i mîrân olup yeñiçeri TK (87^{b/18})
- 2 ḥazretlerinüñ TO T (76^{a/22}) B (94^{b/12}) Y (82^{a/2}) D (186^{b/7}): olup TK (87^{b/19})
- 3 refi'u'l-medârı TO B (94^{b/13}) Y (82^{a/3}) D (186^{b/8}) TK (87^{b/19}): refi'u'l-medârları T (76^{a/22})
- 4 yeñiçeri TO T (76^{a/25}): yeñiçeri B (95^{a/2}) Y (82^{a/9}) D (186^{b/11}) TK (87^{b/21})
- 5 II. Selim'in büyük kızı İsmihan Sultan (ö. 1585), ikinci kızı Gevherhan Sultan (ö. 1580?) ve üçüncü kızı Şah Sultan (ö. 1580) sırasıyla Sokollu Mehmed Paşa, Piyale Paşa ve Yeñiçeri Ağası Hasan Ağa (sonra Paşa) ile evlenmişlerdir. Atâyî, sultanların isimlerini sırasıyla "İsmihan", "Gevherhan" ve "Şah", izdivaç tarihini 969 Zilhicce (Ağustos 1562) olarak vermektedir (Nev'izâde Atâyî, *a.g.e.*, I, s. 730).
- 6 Karamaniyye'den TO B (95^{a/8}) Y (82^{a/16}) D (186^{b/14}) TK (87^{b/24}): Karaman'dan T (76^{a/28})
- 7 bulduḳları gibi TO T (76^{a/28}) B (95^{a/10}) Y (82^{a/17}) D (186^{b/15}): bulduḳda TK (87^{b/25})
- 8 ibtidâ'en livâ-i Ma'nisa bâb-ı sa'âdetden tefvîz TO: tevaḳḳiyle livâ-i Ma'nisa bâb-ı sa'âdetden tefvîz T (76^{a/29}) / ki Aḳşehir mufavvâz idi, der-i devletden livâ-i Ma'nisa 'inâyet B (95^{a/11}) Y (82^{a/18-19}) D (186^{b/15-16}) TK (87^{b/25})

daği kifâyet kadar¹ leşker-i zafer-peyker ve yeñiçeri² t̄âyifesiyle ‘ale’-t-te‘âkub Erzurüm serhaddine müteveccih kıldı³ ki eger şahdan [TOK²⁷¹] hilâf-ı ‘ahd bir nesne⁴ [B95^b] zühür iderse mevki-i hümayün [D187^a] vuşulinden aqdem⁵ levâzım-ı ğayret ne ise yerine getüre.

Ve sene-i mezbûre Zi’l-ħicce’sinde mübârek Hâcılar Bayramı’ndan [Ağustos 1562] şoñra zıkr olınan muħadderât-ı ‘âliyât sultânlaruñ tertib-i sâ-bık üzre sür-ı pür-sürürleri eşnâsında diyâr-ı ‘Acem’den dâru’s-salṭana İstanbul’a ve maħmiyye-i Kütâhiyye cānibine ulaqlarla haber geldi ki şāniyen irsāl olınan aħkām-ı şerife mücebince şāh-ı ‘Acem geregi gibi mütenebbih⁶ olup ve aşlā bir muħālif vaz’ itmeyüp Şehzāde Bāyezid’i evlādıyla bu cānibden varan Hüsrev Paşa ğuzūrında vāriş-i memleketüñ mu‘temedün-‘aleyhim ādemleri ve çavuşbaşısı ma‘rifetiyle çapucılara [TOK²⁷²] teslim idüp bi-taqdīrillāh kâfile-sālār-ı ecel diyâr-ı ‘ademe maħmillerin bağlayup vād-i ‘ināda tefriķa-i aħvālleri cem‘iyyet-i esbāb-ı mergle ‘ilāc ve ğuşk-sāl-i fenāda mezra‘a-i a‘māl-leri⁷ bārān-ı rahmete muħtāc olup⁸ bi’l-külliyeye tábütlara vaz’ ve Van cānibi-ne naql olıñduğı muħaqqāq olmağın maħrûse-i Sivas’a getirilmesine ğükmi-ı şerif irsāl olıñup [Y83^a] fermān-ı münif üzre ol ğākda defn olındılar.⁹ Ve

1 kadar TO B (95^{a/16}) Y (82^{b/4}) D (186^{b/18}) TK (87^{b/27}): mıkdân T (76^{a/31})

2 yengiçeri TO B (95^{a/16}) Y (82^{b/5}) TK (87^{b/27}): yeñiçeri T (76^{a/31}) D (186^{b/18})

3 kıldı TO B (95^{a/17}) Y (82^{b/6}) TK (87^{b/28}) D (186^{b/19}): kıldı T (76^{a/31})

4 nesne TO B (95^{a/17}) Y (82^{b/6}) TK (87^{b/28}) D (186^{b/19}): nesneçik T (76^{a/31})

5 vuşulinden aqdem TO T (76^{a/32}) D (187^{a/1}) TK (87^{b/28}): vuşulinde aqdem B (95^{b/1}) / vuşulinde ikdām-ı Y (82^{b/7})

6 ‘Acem geregi gibi mütenebbih TO T (76^{a/34}): ‘Acem’e geregi gibi tenbih B (95^{b/6}) Y (82^{b/12}) D (187^{a/3}) TK (87^{b/30})

7 a‘mālleri TO T (76^{a/36}) B (95^{b/11}) Y (82^{b/17}): aħmālleri D (187^{a/6}) TK (87^{b/32})

8 - TO T (76^{a/36}) TK (87^{b/32}): ve B (95^{b/12}) Y (82^{b/18}) D (187^{a/7})

9 Y’de derkenarda Şehzade Bayezid ile ilgili aşığdaki şiir vardır.

Pek ğaṭā itdi Bāyezid-i ‘anid

‘Afv olunmağ günāhı emr-i ba‘id

Kıldı fermān-ı Hākk’a çünki hilâf

Ehl-i İslām’a çekdi tığ-ı maşāff

Rāh-ı ‘işyānda dökdüğü dem için

Ķatli yegdür nizām-ı ‘ālem için

Çünki itdi bu güne ‘işyānı

Ķoñ deyü gelsün anuñ daği qanı

Şol nihālün ki telğ ola yemişi

Anı qat’ oldı bağbānuñ işi

Dü cihān mülkine olan mālİK

Buyurur nevħa-i “Leyse min ehlik” Y (83^a) [Allah buyurdu ki, “Ey Nüh! O asla **senin āilenden değildir.**” (Hüd, 11/46) āyet-i kerimesinden iktibas.]

Bursa'da kalan oğulcuğı¹ daği âhirete intikâl idüp fi nefsi'l-emr bâ'îş-i [T76^b] emn ü emân-ı 'âlem ü 'âlemiyân oldu.

Ve sene-i mezbürede Anaṭolı Beglerbegisi Cenâbî Paşa fevt olup yeri Şâm eyâletinden Sivas [B96^a] beglerbegisi olan [TOK²⁷³] Aḥmed Paşa-yı İsfendiyârî'ye virilüp Sivas'da dernek² itmiş idi. Şehzâdeler ğavġası ber-ṭaraf olduġdan Şonra Kızılbaş ilçisi Amâsiyye ġurbında Őalıvirilüp ve Őahuñ bu ġidmeti muġâbelesinde külli iḥsânlar ġılınup mücedded ebnâ-yı 'ahdi-nüñ istiḥkâmına bâ'îş oldu. Ve Pertev Paşa daği Çorum ḥavâlisinden dönüp Kütâhiyye'de vâriş-i milk ü taḥt ḥazretlerinüñ elin öpüp ve ḥil'at ve ri'âyetle İstanbul'a gelüp ve Divân-ı Hümâyûnda yerine geġüp [TK88^a] ġidmet-i lâzimeye iştiġâl gösterdi. Ve dernekde olan Anaṭolı beglerbegisi ve serḥaddlerde cem'iyet iden sâwir mîr-i mîrânlar yerlü yerine varup ġubâr-ı fitne, rüy-i zemînden [TOK²⁷⁴] maḥv olup basîṭ-i ġabrâ âyine-i ġitî-nümâ gibi ma'mûr ve pür-şafâ oldu.

Ve sene toġuz yüz yetmiş [970] Muḥarrem'inde [Eylül 1562] Şehrîzor Beglerbegisi Muẓaffer Paşa der-i devlete 'arz gönderüp vilâyet-i mezbürede Şehr-i bâzâr adlu bir nâhiye vardur, lâkin 'asker mütemekkin olacaġ aşlâ bir Şehr ve³ bâzârı olmamaġla külli müzâyâġa çekilüp ve her çend küdüret-i hevâyla meşhûr bir memleketdür, lâkin andan Hemedân'a üç ġünlük yol ve Ķazvîn'e beş ġonak menzil olup düşmen boġazın alacaġ derbend olmaġla anda bir beled-i [Y83^b] pür-sük⁴ Őevġ ile ta'mîr olunursa fırsat ile ḥaşmuñ 'urûġın⁵ ġat' itmek muġarrer olup andan mâ'adâ 'uşât-ı Lûristân⁶ ümerâ-yı Kürdistan gibi [D187^b] [B96^b] ribġa-i⁷ inġiyâdı raġabe-i [TOK²⁷⁵] iṭâ'atlerine geġirüp bi'l-cümle ġulâm-ı ḥalkâ-be-ġuş olduġlarında Şübhe ve Şâyibe ġalmaz. Bâ-ḥuşuş ki bu cibâl-i Őamiḥadan olan ḥükkâm-ı sâlîfe selâṭîn-i mâziyyeden bir ferdine⁸ baş egmeyüp Hülâġü gibi cihân-ġire daği iṭâ'at

1 oğulcuğı TO T (76^{a/37}): oġlancuğı B (95^{b/15}) Y (83^{a/2}) D (187^{a/8}) TK (87^{b/34})

2 İsfendiyârî'ye virilüp Sivas'da dernek TO B (96^{a/1}) Y (83^{a/5}) D (187^{a/10}) TK (87^{b/35}): İsfendiyârî'ye virilüp Sivas'da derneğin T (76^{b/1-2})

3 Şehr ve TO: Şehr T (76^{b/6}) / aşlâ bir Şehr ve B (96^{a/12-13}) Y (83^{a/16}) D (187^{a/17}) TK (88^{a/3})

4 pür-sük TO T (76^{b/8}): pür-meserret B (96^{a/16}) Y (83^{b/1}) D (187^{a/18}) / meserret TK (88^{a/4})

5 'urûġın TO B (96^{a/16}) Y (83^{b/1}) D (187^{a/19}) TK (88^{a/5}): 'ırġın T (76^{b/8})

6 لورستان TO B (96^{a/16}) Y (83^{b/2}) D (187^{a/19}) T (76^{b/8}): لورستان TK (88^{a/5})

7 ribġa-i TO B (96^{b/1}) Y (83^{b/3}) D (187^{b/1}) T (76^{b/9}): - TK (88^{a/5})

8 ferdine TO B (96^{b/3}) Y (83^{b/5}) D (187^{b/2}) TK (88^{a/6}): ferde T (76^{b/10})

itmeyüp¹ bir kıru selâmla envâ‘-ı in‘âma fâyiz olup kendü başlarına beglik idüp geçinürler imiş. Hâlâ ki şükûh-ı Süleymânî‘den bu² div-lâh mağarr-ı insânî olup vech-i meşrûh üze yapılmazsa anda temekkün ve karar mümkün degildür diyü bildirdüğü ecluden ta‘mîrine fermân-ı hümayûn şadır olup gönderildi.

Zıkr-i binâ‘-i şehîr ve kal‘a-i Gül‘anber: Binâ‘en ‘alâ hâzâ Haleb hizânesinden yüz bin flori [TOK²⁷⁶] ihrâc olunup ve Beriyyecük³ sancağında ze‘âmete mutaşarrıf olan Sinân Beg emîn⁴ ta‘yîn kıılınup akça ile varup beglerbegiye buluşup ve İstanbul‘dan daği bir mühendis mi‘mâr gönderilüp ve üzerinde olan begler ve bölük ağaları gönüllüsüyle ve yeñiçeri ve ‘azeb ağaları, fayifeleriyle cem‘ olup kal‘a-i Zâlem muķâbelesinde dernek itdüklerinde mi‘mâr mühendis Gül‘anber Depesi dimekle meşhûr mağalli⁵ ki sâbıkâ Hızır Paşa anda bir küçek hişâr ve varoş yapmışdı, üzerinde kal‘a ve aşığasında Bağdâd cânibine şehîr yapılmak münâsib görüp ve ke-restesi hâzırlanup bünyâd⁶ için eṭrâfi kıazılup [B97^a] müheyyâ olduğıdan soñra ol hinde bu bendeleri [Y84^a] [TOK²⁷⁷] nazm-ı *Şehnâme‘ye*⁷ gayr-i me‘mûr ve Harîr⁸ kâğısı olmağla anda hâzır olduğum ecluden⁹ sene-i mezbûre Zî‘l-ka‘de‘sinûn evâsıtında [Temmuz 1563] bir mübârek sâ‘at ihtiyâr olunup müşârun-ileyh beglerbeginûn re‘y-i şerîfiyle bu ‘abd-i naḥîf “Bismillâh!” deyü temel-i laṭîfin vaz‘ idüp ve envâ‘-ı du‘â vü tekbîr ile¹⁰ gülbâng-ı Muḥammedî çekilüp zebḥ ve kıurbânı mûmâ-ileyh beglerbegi ve Rojbeyânî¹¹ Kıara¹² Bekr Beg bi‘z-zât kendü elleriyle itdiler. Ve‘l-hâşıl iki yıl ‘ale‘t-tevâlî yapu yapılup bir ‘âlî kal‘a ve belde-i şedîdetü‘l-hişâr ma‘mûr oldu ki ol diyârlarda nazîri olmayup eṭrâfında olan nevâhî ve kıurâ anuñ

1 içâ‘at itmeyüp TO B (96^{b/4}) Y (83^{b/5-6}) D (187^{b/2}) TK (88^{a/6-7}): baş egmeyüp T (76^{b/10})

2 bu TO B (96^{b/6}) Y (83^{b/7}) T (76^{b/11}): bir D (187^{b/3}) TK (88^{a/7})

3 Beriyyecük TO T (76^{b/12}): Birecük B (96^{b/10}) Y (83^{b/11}) D (187^{b/6}) TK (88^{a/9})

4 emîn TO B (96^{b/11}) Y (83^{b/12}) D (187^{b/6}) TK (88^{a/9}): - T (76^{b/13})

5 - TO T (76^{b/14}): dimekle meşhûr mağalli B (96^{b/15}) Y (83^{b/16}) D (187^{b/8}) TK (88^{a/11})

6 - TO T (76^{b/15}): urulması B (96^{b/17}) Y (83^{b/18}) D (187^{b/10}) TK (88^{a/12})

7 *Şehnâme‘ye* TO T (76^{b/16}): *Şehnâme‘ye* B (97^{a/1}) Y (84^{a/1}) D (187^{b/10}) TK (88^{a/13})

8 Erbil‘in kuzey doğusunda ve 70 kilometre mesafede bir kasaba. Gülanber bugün Hurmal kasabası civarında olup Halepçe‘nin 20 kilometre kuzeyinde İnan sınırındadır.

9 olduğum ecluden TO B (97^{a/2}) Y (84^{a/1-2}) D (187^{b/11}) TK (88^{a/13}): bulunmağı T (76^{b/16})

10 tekbîr ile TO T (76^{b/17}) B (97^{a/5}) D (187^{b/13}) TK (88^{a/14}): tekbîrâta Y (84^{a/4})

11 روژبانی TO (T‘de “Rojbeyânî” kelimesinde harflerin noktaları konulmamıştır.) T (76^{b/18}) Y (84^{a/5}) (D‘de “beyânî” kelimesinde harflerin noktaları konulmamıştır.) D (187^{b/13}) TK (88^{a/15}): روژبانی B (97^{a/6})

12 Kıara TO T (76^{b/18}) B (97^{a/6}) Y (84^{a/6}): - D (187^{b/13}) TK (88^{a/15})

sebebiyle müreffehü'l-hâl¹ olup ez'âf-ı² muzâ'af [TOK²⁷⁸] şenlikleri ziyâde³ olup devâm-ı devlet-i pâdişâhî ed'ıyesine müdâvemet gösterdiler. Ve şehri mezkûrda lâzım olan câmi' ve hân ve çârsü ve bezzâzistân ve hâmmâm ve degirman ve sarây-ı mîr-i mîrân ve hânehâ-i ümerâ vü ağayân ve maḥallât-ı şehryân ve odahâ-i yeñiçeri ve ğilmân bi'l-cümle mükemmel ü müzeyyen olup ve âb u hevâsı yevmen fe-yevmen i'tidâl bulup sükkân⁴ daḥi yap yap alışıyorlar.⁵ Egerçi bu binâya çoklık harc gitdi, lâkin ol sedd-i şügürüñ fevâ-yidi ḥadd ü ḥaşrdan bîrûn olup merci'un-ileyh-i enâm idüğinden mâ'adâ ümmiddür ki Dergezin ve Hemedân ve Qazvîn [D188^a] ve Şifâhân belki diyâr-ı [B97^b] Ḥorasân'a dek ol derbendden fütühât-ı [TOK²⁷⁹] ğayr-i mütenâhiye müyesser ola bi-tevfîķillâhi te'âlâ. Ve sene toköz yüz yetmiş birde [971/1563-64] ki zıkr olan binâ itmâm buldı, iş erlerine ri'âyetler olıñup teraķķiler virildi.

Ol eyyâmda [Y84^b] Rümili Beglerbegisi Aḥmed Paşa vezir-i hâmis olup yeri Yeñiçeri Ağası Ḥasan Ağa'ya virildikde çok yaşamayup fevt olmağın anda olan sulṭân ḥazretlerin Budun Beglerbegisi Zâl Maḥmûd Paşa'ya 'aķd ü nikâh kılınup ve Anaṭolı beglerbegiligi tefvîz buyurılıp Aḥmed Paşa-yı İsfendiyârî'ye Rümili beglerbegiligi virildi.

Ve sene toköz yüz yetmiş ikide [972/1565] Düstür-ı a'zam 'Alî Paşa'nuñ tedbiriyle vüzerâdan Muştâfâ Paşa-yı İsfendiyârî deryâ seferine serdâr ta'yîn olıñup [TOK²⁸⁰] ve Qapudan Piyâle Paşa'yla koşılıp ṭonanma-i hümâyün-la Malta'ya gönderilüp varduķķlarında âyine-i taķdîrde şüret-i fetḥ mün'akis müşâhede olduğı eçden girü İstanbul'a 'avdet olıñup mâl-i bî-ķıyâs şarf u telef olındı. Ammâ ol vaķt küffâr-ı ḥâk-sârdan yardım için Malta'ya varan İspanya kralı Felipon⁶ nâm mel'ünüñ Oğlan Qapudan nâm bî-dîn serdârı⁷ ve Misina'da olan Don Ğrasiya nâm serheng-i kelb-âheng-i ḥıñzir-rengi idi ki bu aşl⁸ ğaddârlık idüp me'al-kârı endişe itmemiş, ümmiddür ki 'avn-i

1 müreffehü'l-hâl TO B (97^{a/9}) Y (84^{a/9}) D (187^{b/15}) TK (88^{a/16}): ḥöş-hâl T (76^{b/19})

2 ez'âf-ı TO: ez'âf u T (76^{b/19}) / ez'âf-ı B (97^{a/9}) Y (84^{a/9}) D (187^{b/15}) TK (88^{a/16})

3 ziyâde TO B (97^{a/10}) Y (84^{a/9}) D (187^{b/15}) TK (88^{a/16}): ziyâde ziyâde T (76^{b/19})

4 sükkân TO: sükkânı T (76^{b/21}) / mütevaṭṭınları B (97^{a/14}) Y (84^{a/14}) D (187^{b/18}) TK (88^{a/18})

5 alışıyorlar TO B (97^{a/15}) Y (84^{a/14}) D (187^{b/18}) TK (88^{a/19}): alışıyururlar T (76^{b/21})

6 II. Felipe (ö. 1598): İspanya kralı (1556-1598).

7 serdârı TO T (76^{b/29}) B (97^{b/14}) Y (84^{b/12}): serdâr D (188^{a/9}) TK (88^{a/26})

8 aşl TO B (97^{b/15}) Y (84^{b/13}) D (188^{a/9}) TK (88^{a/26}): ķadar T (76^{b/29})

İlâhî birle eyyâm-ı hümayûnda mükâfâtın bulup baş ve māl ü mülk ve¹ ‘iyâlleriyle çengâl-i qahr-ı² [B98^a] qahramâniye [TOK²⁸¹] giriftâr ve hâk-sâr olalar. ³﴿وَمَا ذٰلِكَ عَلٰى اللّٰهِ بِعَزِيْزٍ﴾

Ve sene-i mezbûre Zî'l-ka‘de’sinûn selhinde [29 Haziran 1565] ‘Alî Paşa fevt olup yarındası ki mübârek Zî'l-hicce’nûn⁴ gürresiydi [30 Haziran 1565], yerine⁵ Mehemmed Paşa hâzretleri vezir-i a‘zam olmağla ‘ale’l-fevr ‘azimet-i hümayûn-ı hudâvendigârî gâzâ semtine muşammem kılup hemân ol gün Peç kralınuñ bâb-ı sa‘adetde olan [Y85^a] ilçisi tehniye-i şadâret⁶ için hîdmet-i şeriflerine varduqda fevt olan vezir ‘ahdinde iğmâz-ı⁷ ‘ayn itdükleri müsâmahât ve ‘ahd-nâme-i sulţâniye muhâlif mükâvahâtı tehdid üzre zikr idüp ve yarındası Dîvân-ı Hümayûna el öpmege varduğı gibi ibtidâ’en bu qaziyye-i marziyyeyi [TOK²⁸²] ‘arz idüp Peç kâfiri üzre sefer-i zafer-eşer muqarrer olup tedârükine meşğul oldılar.

Sene toquz yüz yetmiş üç [973] Muharrem’inde [Temmuz/Ağustos 1565] Van Beglerbegisi Hüseyin Paşa’ya vârid olan hüküm-i şerif mücebince kal‘a-i Erciş’e varup şehriñ hişârı olmamağla bir kâr-gir sūr-ı üstüvâr binâ eyleyüp ve etrâfına ‘amîk hendek kazdırup⁸ ve bi’l-cümle hudûd-ı İslâm’uñ levâzımı görilüp kâffe-i re‘âyâ şerr-i a‘dâdan maşûn olup devâm-ı devlet-i ebed-peyvend ed‘iyesine muvâzib oldılar.

Ve sene-i mezbûre Ramazân’ında [Mart/Nisan 1566] evvelâ Piyâle Paşa tonanma-i hümayûnla deryâ yüzine [D188^b] çıkup Şakız Ataşu muqâbelesinde Çeşme nâm mevzi’e⁹ varup [TOK²⁸³] zikr olan keferi beglerinden harâc-ı maqtû‘ları taleb olınuqda [B98^b] sâbıkâ [T77^a] Malta Seferi’nde¹⁰ gizlüce ba‘zı hıyânetleri zühûr itmekle açmazdan taleb-i ‘özr için¹¹ mezkûr

1 ü mülk ve TO T (76^{b/30}): ve belki B (97^{b/17}) Y (84^{b/15}) D (188^{a/10}) / belki TK (88^{a/27})

2 qahr-ı TO B (97^{b/17}) Y (84^{b/15}) D (188^{a/11}) TK (88^{a/27}): - T (76^{b/30})

3 “Bu Allah’a güç değıldir.” (İbrâhîm, 14/20)

4 Zî'l-hicce’nûn TO T (76^{b/31}): Zî'l-hicce’sinûn B (98^{a/3}) Y (84^{b/17}) D (188^{a/12}) TK (88^{a/28})

5 yerine TO T (76^{b/31}): - B (98^{a/3}) Y (84^{b/17}) D (188^{a/12}) TK (88^{a/28})

6 tehniye-i şadâret TO T (76^{b/32}): tehniye B (98^{a/5}) Y (85^{a/1}) D (188^{a/13}) TK (88^{a/29})

7 iğmâz-ı TO TK (88^{a/30}): iğmâz-ı T (76^{b/35}) B (98^{a/6}) Y (85^{a/2}) D (188^{a/14})

8 ‘amîk hendek kazdırup TO: hendek-i ‘amîk kazdırup T (76^{b/35}) / ‘amîk hendek kazup B (98^{a/13}) Y (85^{a/8}) D (188^{a/18}) TK (88^{a/32})

9 mevzi’e TO T (76^{b/37}) B (98^{a/17}) Y (85^{a/11}) D (188^{b/1}): mevzi’de TK (88^{a/282})

10 Seferi’nde TO T (77^{a/1}) B (98^{b/1}) D (188^{b/2}) TK (88^{a/35}): Seferi’ne Y (85^{a/13})

11 - TO T (77^{a/1}): ol cezireye B (98^{b/2}) Y (85^{a/14}) D (188^{b/2}) TK (88^{a/35})

paşayı taleb itdüklerinde ¹ الحرب خدعة¹ üzre varup ve² fırsatı fevt itmeyüp ‘âkilâne râst yek kıl ile şakızı ağızdan³ çeker gibi cezire-i Şakız’ı küffâr-ı nâ-bekârûn ağzından çeküp alup memâlik-i maħmiyye-i ‘Osmâniyye muzâfâtına mülhâk⁴ kılup ve müjde-i fetħi bâb-ı sa‘âdete gönderüp envâ‘-ı ‘inâyât-ı hüsrevâniye mazhar vâki‘ oldu.

Ve sene-i merķûme Şevvâl’inüñ evâyilinde [Nisan 1566] teveccüh-i hümâyüñdan üç gün aķdem Vezîr Pertev [TK88^b] Paşa’yı [Y85^b] leşker-i bî-şumâr ile kâl‘a-i Göle [TOK²⁸⁴] teşhîrine revâne kılınup⁵ ve mîrî kaķâr u mehâr dahî gelüp ve yükler bağlanup⁶ ve hâzîne ve cebeħâne esbâbı çıkup revâne olmaķ üzre oldılar bi-tevfikillâhi te‘âlâ.⁷

Defa-i râbi‘ ‘aşer: Ve çün mâh-ı mezbûruñ çoķuzu vâki‘ olan Düşenbih⁸ günü [29 Nisan 1566] elviye-i muzafferiyeye-i sulţâniyye seyyâre-i seb‘a⁹ gibi evc-i ‘azametde tâbân ü dirahşân olup şehinşâh-ı ‘âlî-şân kişver-sitânlık¹⁰ âyînin tâze kılup leşker-i bî-hadd ü endâze birle semend-i muraşşâ‘-rikâb ve¹¹ mücevher-‘inâna ‘azm-i ğazâ için süvâr olup ¹²﴿وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ﴾ âvâzesi ile ‘âlem ü ‘âlemiyân memlû kılınup¹³ hürâmân hürâmân Sarây-ı ‘Âmire’den [TOK²⁸⁵] çıkduķda¹⁴ vezîr-i ‘Uġârid-tedbîr rikâb-ı hürşîd-sâya muķârin olup ba‘zı kaķâyâ ‘arz ve taķrîr idüp şehrden çıkduķları [B99^a] maħallde müftî‘l-enâm mollâ hâzretleriyle vedâlaşup ve havâşş u ‘avâmm yer yer¹⁵ hayr du‘âlar idüp şeyhu‘l-İslâmla girü döndükdên soñra devletlü pâdişâh

- 1 “Harp hiledir.” manasındaki hadîs-i şerîf. (Buhâri, “Cihâd”, 157, “Menâkıb”, 25, “İstîbâbe”, 6; Müslim, “Cihâd”, 17, 18; Ebû Dâvûd, “Cihâd”, 92, “Sünnet”, 28; Tirmizî, “Cihâd”, 5; İbn Mâce, “Cihâd”, 28)
- 2 ve TO B (98^{b/2}) Y (85^{a/15}): - T (77^{a/1}) D (188^{b/3}) TK (88^{a/35})
- 3 ağızdan TO B (98^{b/4}) Y (85^{a/16}) D (188^{b/3}) TK (88^{a/35}): ağızdan T (77^{a/2})
- 4 muzâfâtına mülhâk TO T (77^{a/2}) B (98^{b/5}) Y (85^{a/17}) D (188^{b/4}): muzâfâtundan TK (88^{a/36})
- 5 kılınup TO T (77^{a/4}) B (98^{b/8}) D (188^{b/6}): kılup Y (85^{b/1}) TK (88^{b/1})
- 6 ve mîrî kaķâr u mehâr dahî gelüp ve yükler bağlanup TO T (77^{a/4}) B (98^{b/8-9}) Y (85^{b/1-2}): - TK (88^{b/1}) D (188^{b/6})
- 7 bi-tevfikillâhi te‘âlâ TO T (77^{a/4-5}) B (98^{b/10}) Y (85^{b/3}) D (188^{b/6}): - TK (88^{b/1})
- 8 Düşenbih TO B (98^{b/11}) Y (85^{b/4}) D (188^{b/7}) TK (88^{b/2}): Şenbih T (77^{a/5})
- 9 seyyâre-i seb‘a TO B (98^{b/11-12}) Y (85^{b/4}) D (188^{b/7}) TK (88^{b/2}): seb‘a-i seyyâre T (77^{a/5})
- 10 kişver-sitânlık TO B (98^{b/13}) Y (85^{b/5}) D (188^{b/8}) TK (88^{b/2}): kişver-sitân T (77^{a/6})
- 11 ve TO T (77^{a/6}): - B (98^{b/14}) Y (85^{b/6}) D (188^{b/8}) TK (88^{b/3})
- 12 “Gerek hafif, gerek ağır olarak savaşa çıkın, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edin.” (Tevbe, 9/41)
- 13 ‘âlemiyân memlû kılınup TO B (98^{b/15}) Y (85^{b/7-8}) D (188^{b/9}) TK (88^{b/3}): ‘âlemiyânı memlû kılup T (77^{a/6})
- 14 çıkduķda TO B (98^{b/16}) Y (85^{b/8}) D (188^{b/10}) TK (88^{b/4}): çıkup T (77^{a/7})
- 15 yer yer TO T (77^{a/8}): birer birer B (99^{a/2}) Y (85^{b/11}) D (188^{b/11}) TK (88^{b/5})

Bâğlar kırbında ordu-yı hümâyûna irişüp otağ-ı gerdün-niṭâka dâhil oldılar. Andan yarındası göçilüp yolda giderken mizâc-ı şeriflerine bir mıkḍâr za‘f ‘arız olmağla vezîr-i a‘zam revân atdan inüp ve piyâde varup kıoltuğına girüp bir ḥaylî zamân bu nev‘le ḥidmet eyleyüp¹ konağa varıldıḡda bir altun zencîrlü ve muraşsa‘ raḥtlu [TOK²⁸⁶] semend-i müstemend in‘âm gönderilüp ḥayr du‘alarına mazhar vâқи² oldılar. Ve andan kona göçe maḥ-miyye-i Edirne‘ye varılup kesb-i istirâhat kıılınḡdan soñra Filibe ve Şofya şehirlerinden geçilüp Belğrad‘a vuşul buldılar. Ve andan Ösek‘e varurken bir şa‘bü‘l-mürür derbendde³ devletlü pâdişahuñ [Y86^a] otağlarına vüs‘atlı yer bulunmaduğundan ġayri⁴ kıaṭar u mehâruñ ekşeri girü kıalduğı eclden ‘izz ü iḡbâl ile vezîr-i a‘zamuñ ḥıyâm-ı vâlâ-maḡâmlarına kıonup teberruk ve teyemmün için kendülerün sāye-i hümâyünlerinde fâyiż olan ḥ‘ân-ı keşiru‘ş-şükrânlarına el şunup “Ni‘metün artsun!”⁵ deyü ḥayr du‘alar eyleyüp ‘ale‘ş-şabâḡ ehl-i necâḡ birle namâz u niyâz [TOK²⁸⁷] kıılınḡdan soñra andan göçilüp [D189^a] iki menzilde Böğürdelen Kıal‘ası‘na varılup ve⁶ nehr-i Şava üzere tertib olınan cısr-i ‘azîmden geçilüp Siremâbâd‘a kıonuldu. Ve andan Zemun Şaḡrâsı‘na [B99^b] nüzül kıılınḡda Erdel Ḥâkimi Kıral İste-fan ağır pişkeşlerle gelüp serîr-i ‘âlem-mesîr⁷ türâbına rüy-mâl olup ve fâḡir ḡil‘atler ve in‘âm u iḡsânlar ile esb-i müzehhebü‘l-câm inâyet buyurılup icâzet ile girü yerine ‘avdet eyledi. Ba‘dehü Tımişvar semtinde Egri Kıal‘ası teşḡirine müteveccih iken Budun‘dan ulaḡlar gelüp beglerbegisi olan Arslan Paşa Peç‘e tâbi‘ Palata nâm ḡişâruñ teşḡirine varduḡda tedbîr-i ḡâm ile dilkü gibi [TOK²⁸⁸] dâm-ı felâkete düşüp küllî tefriķa ve inḡılâba sebeb olduğı eclden ḡaḡkından gelinmek üzere ‘azl olunup yeri Bosna sancağına mutaşarrıf olan Muştafâ Beg‘e virilüp Sigetvar cânibine teveccüh buyurıldı. Andan ‘ale‘l-fevr Ösek kıurbına gelüp nehr-i Tırava üzere cısr-i ‘azîm tedârük olınmasına Vezîr Aḡmed Paşa ve Yeñiçeri⁸ Ağası ‘Alî Ağa ta‘yîn kıılınup

1 bir ḡaylî zamân bu nev‘le ḡidmet eyleyüp TO B (99^{a/6-7}) Y (85^{b/15}) D (188^{b/14}) TK (88^{b/7}): - T (77^{a/10})

2 vâқи: TO T (77^{a/10}): - B (99^{a/8}) Y (85^{b/17}) D (188^{b/15}) TK (88^{b/8})

3 derbendde TO B (99^{a/11}) Y (85^{b/19}) D (188^{b/16}) TK (88^{b/9}): derbende kıonup T (77^{a/11-12})

4 ġayri TO B (99^{a/11}) Y (86^{a/1}) D (188^{b/17}) TK (88^{b/9}): - T (77^{a/12})

5 artsun TO B (99^{a/14}) Y (86^{a/4}) D (188^{b/19}) TK (88^{b/11}): ziyâde olsun T (77^{a/13})

6 ve TO B (99^{a/16}) Y (86^{a/6}) D (189^{a/1}) TK (88^{b/12}): - T (77^{a/14})

7 مسیر TO B (99^{b/2}) Y (86^{a/8}): مصير T (77^{a/15}) D (189^{a/2}) TK (88^{b/13})

8 Yengiçeri TO B (99^{b/10}) Y (86^{a/16}) TK (88^{b/17}): Yeñiçeri T (77^{a/19}) D (189^{a/7})

dâyimâ vezîr-i a'zam daği ihtimâm-ı tamm¹ ile üzerlerine varup hattâ pâdişâh-ı 'âlî-câh daği iki def'a mezîd-i ihtimâm için varup in'âm u ihsânlar kıilup altı aylık maşlahatı on dört günde mükemmel kıilup bi-tevfikillâh 'ubûr eylediler. [Y86^b] Bu huşûsı [TOK²⁸⁹] a'dâ-yı bed-rây işitdükde vahşet ü dehşetleri füzün olup mütehayyir kalmışlar.² Ve andan Şikloş Qal'ası kurbına konuldukdâ Budun'dan ma'zûl olan merķûm Arslan Paşa gelüp ikinci divânından aqdem vezîr-i a'zam hâzretlerine buluşdukdâ fermân-ı kazâ-cereyân üzre hâkķından gelinüp siyâset olındı.

[B100^a] Ve zıkr olan menzilde Aħmed Paşa-yı İsfendiyârî Rûmili 'aske-riyle ve Anaṭolı Beglerbegisi Zâl Maħmûd Paşa ma'an³ Mihacâbâd yolundan 'arabalarla sengîn toparı⁴ çekdirüp devletlü pâdişâhdan üç gün evvel Sigetvar'a irişdirüp ve meterisleri⁵ müheyyâ kııldılar. Ve sa'adetlü pâdişâh daği [TOK²⁹⁰] Peçu⁶ Qal'ası'na varup konup ki ol hinde serħadd-i İslâm'dı,⁷ andan ara yata Sigetvar'a varılıp bir konaķ yer kıaldukda⁸ düstûr-ı a'zam ilerü gidüp ve qal'alaruñ etrâfin gezüp girü sa'adetlü pâdişâha irişüp İstanbul'dan anda varınca ki elli sekiz menzil idi, bi'l-cümle bu nev'a ħidmet eyleyüp ve her konaķda devletlü pâdişâhuñ yarınki⁹ menzilin varup görüp ve tertîb ü tezyîn kııldukdan soñra girü ikindi¹⁰ divânına irişüp meşâliħ-i 'âmmeysi¹¹ daği mu'avvak kıomazdı.

Ve sene toķuz yüz yetmiş dört [974] Muħarrem'inüñ yigirmi ikisinde [9 Ağustos 1566] ordu-yı hümayûn zıkr olan qal'alar etrâfına konup sa'adetlü pâdişâh daği [TOK²⁹¹] leşker-i zafer-maķrûnla¹² menzile kıarîb olduğı esnâda muķâbeleden kılâ'-ı a'dâ görindükde hâzret-i ħilâfet-destgâh taħt-ı revândan çıkup ve raħş-ı ħazâyâ süvâr olup keş ü feş-i şâhâne birle kıalb-i sipâhda yürüyüp ve cism-i cihâna tâze [D189^b] cân virüp çeşm-i bînâ

- 1 ihtimâm-ı tamm TO B (99^{b/11}) Y (86^{a/17}) D (189^{a/8}) TK (88^{b/17}): ihtimâm T (77^{a/19})
- 2 kıalmışlar TO B (99^{b/15}) Y (86^{b/2}) D (189^{a/10}) TK (88^{b/19}): kıalmışlardı T (77^{a/20})
- 3 ma'an TO B (100^{a/2}) Y (86^{b/6}) TK (88^{b/21}) D (189^{a/12}): - T (77^{a/22})
- 4 toparı TO T (77^{a/22}) B (100^{a/3}) Y (86^{b/6}): toparlar TK (88^{b/21}) D (189^{a/13})
- 5 meterisleri TO T (77^{a/23}) B (100^{a/4}) Y (86^{b/7}): meterisler TK (88^{b/21}) D (189^{a/13})
- 6 پیچو TO T (77^{a/23}): پیچوه B (100^{a/5}) Y (86^{b/8}) / سچوه D (189^{a/14}) / سچو TK (88^{b/22})
- 7 - TO T (77^{a/23}): ve B (100^{a/6}) Y (86^{b/9}) D (189^{a/14}) TK (88^{b/22})
- 8 - TO B (100^{a/6}) Y (86^{b/9}) D (189^{a/14}) TK (88^{b/22}): hemân ol gice T (77^{a/24})
- 9 yarınki TO T (77^{a/25}): yarındaki B (100^{a/9}) Y (86^{b/12}) D (189^{a/16}) TK (88^{b/24})
- 10 ikindi TO T (77^{a/25}) B (100^{a/10}) Y (86^{b/13}) D (189^{a/17}): kendü TK (88^{b/24})
- 11 'âmmeysi TO B (100^{a/11}) Y (86^{b/14}) D (189^{a/17}) TK (88^{b/24}): Müslimîni T (77^{a/26})
- 12 leşker-i zafer-maķrûnla TO T (77^{a/27}): - B (100^{a/13}) Y (86^{b/16}) D (189^{a/18}) TK (88^{b/25})

tütîyâ-yı maḳdeminden pür-zîyâ olup¹ ve gürûh-ı muḫâlîfân-ı [B100^b] bed-rânûn derûn u bîrûnları [Y87^a] küdüret-efzâ olduğundan mâ'adâ mey-yit-i müteḫarrik gibi künc-i fenâda mât ve müteḫayyir ḳalup ve sulṫân-ı İslâm-penâh gelüp otaḳ-ı gerdün-nîṫâḳ önünde atdan inüp ten-dürüstlü-gin dost² u düşmene gösterüp def³ u ref⁴-i³ şübhe için birkaç ḳadem yer piyâde-revân olup [TOK²⁹²] baḫt-cüvânla içerüye dâḫil olup mühimmât-ı teşhîr için sür'at-i iştiğâle fermân buyurdılar.⁴

Derḫâl zıkr olan Sigetvar ki dört pâre ḳılâ'-ı üstüvâra müştemil ḳulel-i⁵ Ḳâf gibi bir deryâçe-mişâl 'amîḳ göl içinde ve metânet ile her biri rub'-ı mes-kûnda meşhûr bünyâdları semek ve küngüreleri⁶ Simâk'de iken hücum-ı Süleymânî'den üzerinde olan Ehrimenler lerzân ve ḫâkle yeksân olup ve şîrân-ı Rûm'ûn ser-pençelerine taḫammül getürmeyüp ﴿كَانَهُمْ حُمْرٌ مُسْتَنْمِرَةٌ ۖ فَوَتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾⁷ bedenlerinde cân gezdürüp ve her gice şabâḫa dek ṫaraf ṫaraf meş'aleler yaḳup ve pervâne gibi kendülerin âteş-i ḡayrete biraḡup dönerlerdi.

Ve çün [TOK²⁹³] Rûmili ve Anaṫolî beglerbegileri üç gün evvel gelüp müheyyâ olmuşlardı, Aḫmed Paşa'yla ḳarındaşı Vezîr Muşṫafâ Paşa-yı İsfendiyârî bir ḳol olup ve Zâl Maḫmûd Paşa'yla Vezîr Ferḫâd Paşa ḫişârûn âḫar ḳolına geçüp âteşin ṫoplar ile yetmiş def'adan ziyâde ol gün ḳal'aya siyâset ṫaşları⁸ yaḡdırılıp ve düşmene göz açdırılmayup başın ḳalduranı⁹ seng-sâr [B101^a] iderlerdi.

Ve yarındaşı Vezîr Aḫmed Paşa'yla Yeñiçeri¹⁰ Aḡası 'Alî Aḡa'ya ta'yîn olınan ḳollarından meterislerin ḫâzîrlayup ve ḫudâvendigâr ḫazretleri ḳolından vezîr-i a'zam dâḫi meterisleri¹¹ mükemmel ḳılıp ve bi'l-cümle kâr-zâra [Y87^b] mübâşeret [T77^b] olunup bâb-ı diḳḳatde [TOK²⁹⁴] daḳıḳa fevt

1 - TO B (100^{a/17}) Y (86^{b/19}) D (189^{b/1}) TK (88^{b/27}): 'âlem-i bî-rûḫâ rûḫ virmişdi T (77^{a/28})

2 dost TO B (100^{b/3}) Y (87^{a/3}) D (189^{b/3}) TK (88^{b/28}): dosta T (77^{a/30})

3 ref-i TO B (100^{b/4}) Y (87^{a/3}) D (189^{b/3}) TK (88^{b/28}): ref u T (77^{a/30})

4 buyurdılar TO T (77^{a/31}) B (100^{b/6}) Y (87^{a/5}) D (189^{b/4}): buyurıldı TK (88^{b/29})

5 ḳulel-i TO T (77^{a/31}) B (100^{b/7}) Y (87^{a/6}) D (189^{b/4}): felek-i TK (88^{b/30})

6 - TO B (100^{b/8}) Y (87^{a/7}) D (189^{b/5}) TK (88^{b/30}): evc-i T (77^{a/32})

7 "Âdeta aslandıan ürküp ḳaçan yaban eşekleri gibi." (Müddessir, 74/50-51)

8 ṫaşları TO B (100^{b/16}) Y (87^{a/15}) D (189^{b/10}) TK (88^{b/34}): ṫopları T (77^{a/36})

9 ḳalduranı TO T (77^{a/36}): ḳalduran kilâbı B (100^{b/17}) Y (87^{a/16}) D (189^{b/10}) TK (88^{b/34})

10 Yeñiçeri TO B (101^{a/1}) Y (87^{a/17}): Yeñiçeri T (77^{a/36}) TK (88^{b/35}) D (189^{b/11})

11 dâḫi meterisleri TO: dâḫi meterislerin T (77^{a/37}) / dâḫi meterisler B (101^{a/3}) Y (87^{a/19}) D (189^{b/11-12}) / meterisler TK (88^{b/36})

olinmayup düstür-ı a'zam hâzretleri ¹ «حَرَضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ» üzre aq-dâm-ı ikdâm ilerü koyup ve cür'et-i tamm ile qal'aya qarib maħall-i meh-lekeye² varduqlarında haber için anda hâzır olan bevâbân-ı hümayündan³ birisi varup havâşş-ı dergâh maħremlerine söyleyüp [TK89^a] sem'-i şâha irişdükte derhâl haţt-ı şerifleriyle mührlü tezkire gönderüp “Ber-hurdâr olasin. Tahriş için olınan⁴ merdânelik yerinde idi. Lâkin min-ba'd ⁵ «وَلَا تَهْلِكُ إِلَى التَّهْلُكَةِ»⁵ fehvâsiyla 'âmil olup i'timâd eyledigün kimesneyi yerüne serdâr idüp kendün tedâbir-i şâyibe ile 'umüm-ı sipâha serdârlık şerâyiğin yerine getüresin.” [TOK²⁹⁵] deyü buyurılmağın tezkire-i şerif gelüp okunduğı⁶ gibi fermân-ı cihân-muţâ'a 'âmil olup ve kâtib-i sırrı⁷ olan Za'im Feridün kullarına cevâbın yazdurup içerüye işâl kılınup ve defterinde⁸ olan kendü kulları ve 'ulüfecilerine başketudaları olan Za'im Hüsvrev'i⁹ serdâr ta'yin eyleyüp ve mezbür daħi dilâverâne meydâna girüp yeñiçeri qolından yürüyüş eyleyüp¹⁰ ve cemî-i 'asker¹¹ kollu qolından [D190^a] geregi gibi çalışup bi-'inâyetillâh [B101^b] dördüncü gün bir qal'ası fetħ ü zabt olup¹² ikinciye şürü' eylediler. Ol daħi bi-'inâyetillâh sekizinci günde muşahhar olup içine ehl-i İslâm leşkeri girüp¹³ andan üçüncisine¹⁴ 'azm olınuğda ol qal'a [TOK²⁹⁶] evvelkilerden¹⁵ şa'b ve hendekleri ziyâde derin olmağla sâbıkâ ihzâr olınan birkaç biñ çuval yapağı ile hendek evvel memlû kılınup ve üzerine toprak çekilüp andan¹⁶ toplar ile dögilüp [Y88^a] her câ-

1 “Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et!” (Enfâl, 8/65)

2 - TO B (101^{a/6}) Y (87^{b/3}) D (189^{b/13}) TK (88^{b/37}); yaqın T (77^{b/2})

3 bevâbân-ı hümayündan TO T (77^{b/2}) B (101^{a/6}) Y (87^{b/4}) D (189^{b/14}); bevâblardan TK (88^{b/37})

4 olınan TO T (77^{b/3}) B (101^{a/9}) Y (87^{b/6}); olan D (189^{b/15}) TK (89^{a/1})

5 “Allah yolunda harcaşın. Kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Yaptığınızı güzel yapın.” (Bakara, 2/195)

6 okunduğı TO T (77^{b/4}); okuduqları B (101^{a/12}) Y (87^{b/10}) D (189^{b/17}) TK (89^{a/3})

7 sırrı TO T (77^{b/5}) B (101^{a/13}) Y (87^{b/11}) TK (89^{a/3}); sarây D (189^{b/18})

8 defterinde TO T (77^{b/5}); defterde B (101^{a/14}) Y (87^{b/11}) D (189^{b/18}) TK (89^{a/4})

9 Hüsvrev'i TO B (101^{a/15}) Y (87^{b/12}) D (189^{b/19}) TK (89^{a/4}); Hüsvrev T (77^{b/5})

10 ve mezbür daħi dilâverâne meydâna girüp ve yeñiçeri (T'de “yeñiçeri”) qolından yürüyüş eyleyüp TO T (77^{b/6}) B (101^{a/16}) Y (87^{b/13-14}); - D (189^{b/19}) TK (89^{a/4})

11 'asker TO B (101^{a/17}) Y (87^{b/14}) D (189^{b/19}) TK (89^{a/4}); leşker T (77^{b/6})

12 olup TO B (101^{b/1}) Y (87^{b/15}) D (190^{a/1}); olınup T (77^{b/7}) TK (89^{a/5})

13 girüp TO T (77^{b/7}) B (101^{b/2}) Y (87^{b/16}) D (190^{a/2}); konup TK (89^{a/6})

14 üçüncisine TO T (77^{b/7}); üçünciye B (101^{b/3}) Y (87^{b/17}) D (190^{a/2}) TK (89^{a/6})

15 evvelkilerden TO B (101^{b/3}) Y (87^{b/17}) D (190^{a/2}) TK (89^{a/6}); evvelkiden T (77^{b/7})

16 andan TO: ve andan T (77^{b/8}) / anda B (101^{b/5}) D (190^{a/4}) TK (89^{a/7}) / âyende Y (87^{b/19})

nibi tār-mār¹ ve içinde olanlar nigün-sār düşüp ‘askere tekrār² tahriş lâzım olmağın müşîr-i lâ-nazîr sâbıkdan ziyâde kıdem-i cür’et ile kal’a hendeğine dek varup hattâ çevresinde olanlar³ men’ine kâdir olmayup ve Ferîdün kulları “Pâdişâh’uñ rızası yokdur!” deyü zeyl-i ‘âtıfetlerinden karvadukda ‘alâmât-ı fethi müşâhede itmeyince yüz çevirmeyüp leşker daği ol içdâ-mı göricek ikinci hendeği de doldurup gün dulunduğı⁴ eelden [TOK²⁹⁷] ol gice şehir vaktine dek küffâr-ı sıhr-kâr ile gîr ü dâr olınup ‘ale’ş-şabâh ‘alem-i feth ceyb-i ufkdan evc-i berîne leme’ân olduğı gibi dilirân-ı leşker bayrak-ı zaferi kal’a üzerine çıkarup baş kullesine sancağ-ı İslâm dikildiğı gibi içinde olanlara tiğ-i âbdâr havâle kılınup ve bakıyyetü’s-süyûf bir küşeden dördüncü kal’aya kaçarken ekşeri tu-me-i tîr ü teber olup ol daği murâd üzre alınup kıbzâ-i taşarrufa dâhil olındukdan sonra dördüncü kal’aya varılup ve küffâr-ı hâk-sâruñ [B102^a] ayrık⁵ çâreleri kılmayup fidâyî gibi cân bazarında nağd-i ‘ömrlerin şarf ve telef iderlerdi.

Bu eşnâda Pertev Paşa’dan ulağlar [TOK²⁹⁸] gelüp Göle Kal’ası’nuñ alınduğı haberin⁶ getürüp ve⁷ pâdişâh hazretlerine ‘arz olınup hil’at-i fâhire ve ihsân-ı mütekâşire irsâl kılınup şâyi’ olmağla⁸ muhâşara olunan a’dâ-yı dîne daği havf u⁹ haşyet galebe idüp ve hâkim-i Sigetvar Zrinski-oğlı¹⁰ nâm bed-bahtuñ hünzîr-zâdesi¹¹ ki ol efrâfda Çunkura ile ma’rûf kal’ada idi, gice ile gelüp babasına yardım için fürce bulmak üzere¹² idüğü istimâ’ olındukda vezîr-i a’zam hazretleri arķurıya âdem gönderüp hemân ol gice gelürken ehl-i İslâm pusudan çıkup niçesin kırup [Y88^b] ve niçesin¹³ dil tutup yarındaşı getürdüklerinde¹⁴ [TOK²⁹⁹] muhkem siyâset ile hişâra karşı ber-dâr

1 tār-mār TO Y (88^{a/1}) D (190^{a/4}) TK (89^{a/7}): tār u mār T (77^{b/9}) B (101^{b/6})

2 tekrār TO T (77^{b/9}): - B (101^{b/6}) Y (88^{a/1}) D (190^{a/4}) TK (89^{a/7})

3 olanlar TO B (101^{b/8}) Y (88^{a/3}) D (190^{a/5}) TK (89^{a/8}): olan T (77^{b/9})

4 de doldurup gün dulunduğı TO: de taldurup gün taldunduğı T (77^{b/11}) / daği doldurup gün dulunduğı B (101^{b/11}) D (190^{a/7}) / daği taldurup gün dulunduğı Y (88^{a/5-6}) TK (89^{a/9-10})

5 ایرق TO B (102^{a/1}) Y (88^{a/11}) D (190^{a/11}) TK (89^{a/12}): ایرق T (77^{b/297})

6 haberin TO T (77^{b/14}): haberi B (102^{a/3}) Y (88^{a/297}) D (190^{a/12}) TK (89^{a/13})

7 ve TO T (77^{b/14}): - B (102^{a/3}) Y (88^{a/13}) D (190^{a/297}) TK (89^{a/13})

8 olmağla TO T (77^{b/15}): olmağın B (102^{a/4}) Y (88^{a/15}) D (190^{a/13}) TK (89^{a/14})

9 havf u TO T (77^{b/15}): havf-ı B (102^{a/5}) Y (88^{a/15}) D (190^{a/14}) TK (89^{a/14})

10 Zrinski-oğlı TO T (77^{b/15}) TK (89^{a/14}): Zrinski-oğlı B (102^{a/6}) Y (88^{a/16}) D (190^{a/14}):

11 hünzîr-zâdesi TO T (77^{b/16}): şulbî oğlı ya’nî hünzîr-zâde-i nâ-halefi B (102^{a/6}) Y (88^{a/16-17}) D (190^{a/14-15}) / şulb oğlı ya’nî hünzîr-zâde-i nâ-halefi TK (89^{a/15})

12 - TO T (77^{b/16}): furşata müterâşid B (102^{a/8}) Y (88^{a/18}) D (190^{a/16}) TK (89^{a/15-16})

13 niçesin TO: niçesi T (77^{b/17}) / niçesin diri B (102^{a/10}) Y (88^{b/1}) D (190^{a/17}) TK (89^{a/16})

14 - TO B (102^{a/11}) Y (88^{b/1}) D (190^{a/17}) TK (89^{a/17}): ‘alâ mele’î n-nâs ellerine ve ayaklarına

kıldığı gibi içerüde olan melâ'ine te'sîr-i tamm idüp ve el ve ayakları şaşup vahşî hayvânât gibi bakışup dururlardı.

İttifâk bu hâletde ki sene-i mezbûre Şafer'inün yigirmi birinci gicesi vâkı' olan leyletü's-Sebt [7 Eylül 1566] idi, harb u kıtâlden aşlâ [D190^b] ferâğat olunmayup leşker-i enbûh gürûh gürûh fırsat ile yürüyüş üzre idiler ki hufyeten nâgâh müşîr-i akdem hâzretlerine içerüde mahrem-i râz-ı hüdâ-vendigârî olan ağadan mühlrlü tezkire gelüp [B102^b] vezîr-i müşârun-ileyh bi'z-zât açup hâzret-i Süleymân-mekân hâk-dân-ı cihândan gül-zâr-ı cinâna buyurdukları haber-i mühiş-i dil-süz-ı âteş-endüz âheste remzle iş'âr olunduğı için gâflet ile 'aceb vâkı'a-i hâyileye uğrayup firâset ile Feridün kıulları fehmi itmegin hemân tezkire mücebince girü içerüsine haber gönderüp bu vechle [TOK³⁰¹] paşa hâzretleri cânibinden i'lâm eyledi ki bu sırrı serîr-i hafâdan taşra çıkarmayup muhkem hıfz olına ve mağfürun-leh merhûmuñ hâttına şebih¹ Âsaf-mekân huzûrında levâzım-ı dîn ü devlet olan kâzâyâyî² yazup mahrem-i râza gönderüp ol dahî mühr-i hümâyûnla düstür-ı dîne ısdâr idüp bu resm ü düstür üzre evvelâ³ içerüden bir tezkire gelüp okunduğda "Niçün kal'a fethinde⁴ te'hîr olunur?" deyü buyurılmağın vezîr-i lâ-nazîr dahî içerüsine mâteme müşîr çatma⁵ kaftân ve taşrasına pâdişâh-ı sa'idüñ şihhatine⁶ dâll ak ser-â-ser kaftân⁷ geyüp ve leşkere nev'â şübhe gelmesün deyü mu-raşsa⁸ sorguçlar dağınup ağır dîvân ve virgü⁸ eyleyüp çavuşbaşına buyurdu⁹ ki "Pâdişâhdan kâpuçılar kethüdâsıyla [Y89^a] baña ta'n-âmiz [TOK³⁰³] tezkire gelmişdür. Her kıola bir çavuş gönder. Bi-nuşretillâh elbette bugün ber-çaraf olmak gerek. Müsâhele itmeyüp başlarından şakınsunlar!" deyü varan çavuşlar yer yer te'kid ü tenbih eyledüklerinde her cânibden gereğı gibi çalışılıp bir uğurdan yürüyüş olunup ve içindeki [B103^a] hâkimi¹⁰ mel'un-ı mezkûr inâd

demirler ve bukağular dağup T (77^{b/17-18})

- 1 şebih TO T (77^{b/23}); müşâbih müşîr-i B (102^{b/7}) Y (88^{b/12}) D (190^{b/6}) TK (89^{a/23})
- 2 olan kâzâyâyî TO B (102^{b/7}) Y (88^{b/13}) D (190^{b/7}) TK (89^{a/23}); kâzâyâyî T (77^{b/23})
- 3 evvelâ TO T (77^{b/24}); ola deyü tenbih ü te'kid ile naşihat buyurdılar. Ve B (102^{b/9}) Y (88^{b/14-15}) D (190^{b/8}) TK (89^{a/23-24})
- 4 fethinde TO B (102^{b/10}) Y (88^{b/16}); fethine T (77^{b/24}) / fethinden D (190^{b/9}) TK (89^{a/24})
- 5 - TO B (102^{b/11}) Y (88^{b/17}) D (190^{b/9}) TK (89^{a/25}); ser-â-ser T (77^{b/25})
- 6 şihhatine TO B (102^{b/11}) Y (88^{b/17}) D (190^{b/10}) TK (89^{a/25}); şihhat ü selâmetine T (77^{b/25})
- 7 - TO B (102^{b/12}) Y (88^{b/17}) D (190^{b/10}) TK (89^{a/25}); kaftân T (77^{b/25})
- 8 - TO T (77^{b/26}); ve virgü B (102^{b/13}) Y (88^{b/19}) D (190^{b/11}) TK (89^{a/25})
- 9 buyurdu TO B (102^{b/13}) Y (88^{b/19}) D (190^{b/11}) TK (89^{a/26}); buyurup didi T (77^{b/26})
- 10 içindeki hâkimi TO: içindeki hâkimi olan B (102^{b/17-103^{a/1}}) Y (89^{a/4}) D (190^{b/13}) TK (89^{a/28}) / içinde hâkimi olan T (77^{b/28})

u¹ küfrine ğāyet ile muşır² olduğu için h̄in-i maḥmaşada cemī³-i ‘iyālin³ kendü eliyle kılıçdan geçirüp ve h̄ük-ı zışt-refṭār⁴ mānendi birkaç nefer nā-bekār ile fidāyī-vār k̄apudan ṭaşra çıkduḳda ğuzāt-ı İslām’dan bir nām-dār irişüp kelle-i bī-ferin tiğ u teber ile gerden-i menḥūsından cüdā düşürüp ve⁵ nevk-i sināna daḳulup düstūr-ı dīne getirüldükde “Mebādā [TOK³⁰⁵] süğ-ı şehinşāhī⁶ ma’lūm oluna!” deyü şüretā şekl-i sürür ile der-i devlete gönderilüp ve⁷ ḳal’alaruñ zabṭ u termīmine iştiğāl olunup sancaḳbegi ve ḳāḏīsī⁸ ta’yīn olındı.

Ve ḥazret-i mağfired-penāhuñ intikālī deminde⁹ vāriş-i milk ü taḥṭ ḥazretleri ṭalebine¹⁰ fütühāt-ı ḳılā’ı bildirmek şeklinde çavuş gönderilüp ve mührlü kīseye ḥātem-i vezāret-i Süleymānī ‘arz ile bile [D191^a] ḳonulup rāz-ı nihāniye imā ve şitābla gelüp leşkere vāşıl olmalarına küllī tazarru’ ve inbā olınmışdı. Binā’en ‘alā zālīk dāyimā ol cānibe muntazır olup beri cānibde olan [TOK³⁰⁷] termīm ve¹¹ binādan ğayri Vezīr Muşṭafā Paşa’yla ḳarındaş Rūmili beglerbegisi Popofça H̄işārī’na gönderilüp ol yer daḥi fetḥ ü zabṭ olunup girü döndüğü h̄inde lāyık-ı baḥṭ u taḥṭdan¹² daḥi İstanbul’a gelüp leşker cānibine müteveccih olduğu ḥaber muḥaḳḳaḳ olup ve ism-i sāmileriyle muvaşşah ḥātem-i vezāreti ḥidmetleri muḳābelesinde [Y89^b] gelen [B103^b] ulaḳ ile açmazdan girü mührlü kīse de gönderüp bolay ki ḥüsn-i tedbīr ile sırr-ı maḥfi maḥmiyye-i Belğrad ḳurbına dek mestūr ḳalup [TOK³⁰⁹] yap yap ‘avdet olunup rikāb-ı hūmāyūnları [TK89^b] istiḳbāline yüz süriyü varılması için iş’ar olunduğı eelden kemā-kān vezīr-i a’zam daḥi¹³ intikāl-i şāh-ı melek-ḥışālden şoñra kırık sekiz gün anda ārām idüp [T78^a] ve ḳral-ı bed-fi’āl bi-‘ināyetillāh vāḳif-ı ḥāl olmayup olduğu taḳḏīrce “Meydān-ı ğazādan yüz çevirmezem!” deyü H̄aḳḳ’uñ varlığına şıḡınup sırdaşı olan Feridūn ḳullarıyla

1 ‘inād u TO T (77^{b/28}) Y (89^{a/4}): ‘inād-ı B (103^{a/1}) D (190^{b/14}) TK (89^{a/28})

2 muşır TO T (77^{b/28}): mağrūr B (103^{a/1}) Y (89^{a/5}) D (190^{b/14}) TK (89^{a/28})

3 - TO B (103^{a/2}) Y (89^{a/5}) D (190^{b/14}) TK (89^{a/28}): ve evlād ü ensābin T (77^{b/29})

4 h̄ük-ı zışt refṭār TO T (77^{b/29}): libās-ı ḥınzīrānesi ile ḳara cānever B (103^{a/2-3}) Y (89^{a/6}) D (190^{b/14-15}) TK (89^{a/28-29})

5 - TO T (77^{b/30}): ve B (103^{a/5}) Y (89^{a/8}) D (190^{b/16}) TK (89^{a/30})

6 süğ-ı şehinşāhī TO T (77^{b/30}): sırr-ı maḥfi-i mağfired-penāhī B (103^{a/5-6}) Y (89^{a/9}) D (190^{b/17}) TK (89^{a/30})

7 - TO: ve T (77^{b/31}) B (103^{a/7}) Y (89^{a/10}) D (190^{b/17}) TK (89^{a/31})

8 ḳāḏīsī TO T (77^{b/31}): ḳāḏī B (103^{a/8}) Y (89^{a/11}) D (190^{b/18}) TK (89^{a/31})

9 intikālī deminde TO T (77^{b/32}): vāḳt’asın B (103^{a/8}) Y (89^{a/11}) D (190^{b/18}) TK (89^{a/31})

10 ṭalebine TO T (77^{b/32}): cānibine B (103^{a/9}) Y (89^{a/12}) D (190^{b/19}) TK (89^{a/32})

11 termīm ve TO B (103^{a/13}) Y (89^{a/16}) D (191^{a/2}) TK (89^{a/34}): termīm-i T (77^{b/34})

12 taḥṭ u baḥṭdan TO T (77^{b/35}): taḥṭ u baḥṭ B (103^{a/15}) Y (89^{a/18}) D (191^{a/3}) TK (89^{a/35})

13 daḥi TO B (103^{b/4}) Y (89^{b/4}) D (191^{a/6}) TK (89^{b/1}): - T (77^{b/37})

niçe dürlü¹ ârâ-yı [TOK³¹¹] işâbet-pezîre fâyiz² olup mahzâ ilhâmât-ı Rab-bânî'ye karin olduklarında şübhe yokdur. Zîrâ egerçi bu şüretde selâtîn-i se-lefün vüzerâsı daîi tedâbir itmîşlerdür, lâkin hiçbir ferd tahtından iki aylık yol ırâk yerde kal'a dögerken bu aşl muşîbet-i 'uzmânun ihfâsına iktidârı ol-mayup itdügi taqdîrce selâmet yaqâsına [TOK³¹³] çıkmada böyle müsâ'ade-i tevfiğ müyesser olduğı ma'lûm degildür. Cümleden fâtiḥ-i Kõştanṭîniyye Sultân Meḥemmed Hân -'aleyhi'r-raḥmetü ve'l-gufrân- Şâm'a giderken³ Üs-küdar semtinde olan Maldepe kırbında irtihâl idicek vezîri Meḥemmed nâm tedbir ile [TOK³¹⁵] Sarây-ı Âmire'ye getürüp vâriş-i vilâyet gelmemişken on bir günde keşf-i râz olup mezbûr vezîr ile nişâncısınıñ başları gidüp bi-nihâye 'ırz u mâl telef [TOK³¹⁷] ve ḥasâret olmuş.⁴

[B104^a] Ve bi'l-âhire Sigetvar'dan göçilüp Belğrad'a [TOK³¹⁹] bir menzil yer kalduğda vâriş-i taht-ı Süleymân ilerü varan otağa gelüp dâhil olmağın bi'l-cümle vüzerâ [TOK³²¹] vü erkân⁵ müşemmel ve siyâh-püşân 'araba-da olan tâbût-ı pür-nür önüne düşüp âh u fiğânla⁶ melâ'ike-i muḥarrebîn a'lâ-yı 'illiyinden⁷ rıdvân-ı ḥuld-berîne [TOK³²³] rûḥ-ı pür-fütûḥı için [Y90^a] ﴿أَدْخُلُوهَا بِسَلَامٍ آمِنِينَ﴾ deyü nidâ idüp ve⁸ 'arabayı şehriñ muşallâsına [TOK³²⁵] irişdürdiler.

Ve sâl-i vilâdetleri [TOK³²⁷] târiḥi "gül-i ḥurremî" (900) olıcağ [TOK³²⁹] 'ömr-i kirâmileri yetmiş dört yıl ve salṭanat-ı ma'âlet-rüsûmları kırk yedi yıl [TOK³³¹] ve beş ay olur. Raḥimeḥümullâhu te'âlâ ve 'afâ 'anhüm ecma'in. Âmîn ya Rabbe'l-[TOK³³³] 'âlemin.¹⁰

1 niçe dürlü TO B (103^{b/7}) Y (89^{b/7}) D (191^{a/8}): دَر TK (89^{b/3})

2 fâyiz TO B (103^{b/8}) Y (89^{b/7}) D (191^{a/9}): vâkı' TK (89^{b/3})

3 bed-fi'al bi-'inâyetillâh vâkıf-ı hâl olmayup ... Şâm'a giderken TO B (103^{b/5-14}) Y (89^{b/5-13}) D (191^{a/7-12}) TK (89^{b/2-7}): bed-fi'âlün zarar-ı def'inde vâkı' olan tedâbir-i şâyibe bir 'aşrda vâkı' olmaduğı gündün rüşendür. Zîrâ fâtiḥ-i Kõştanṭîniyye 'azm-i Şâm iderken T (78^{a/1})

4 u mâl telef ve ḥasâret olmuş TO B (103^{b/17}) Y (89^{a/15-16}): telef ve ḥasâret olunmuş T (78^{a/3}) / u mâl ve ḥasâret olmuş D (191^{a/14}) / u mâl ḥasâret olmuş TK (89^{b/8})

5 bi'l-cümle vüzerâ vü erkân TO T (78^{a/4}) B (104^{a/2-3}) Y (89^{a/17-18}) D (191^{a/15}): vüzerâ vü erkân-ı devlet TK (89^{b/9})

6 önüne düşüp âh u fiğânla TO T (78^{a/4}): önüne âh u enîn ile düşüp ve B (104^{a/3-4}) Y (89^{b/18-19}) D (191^{a/16}) / önünde âh u enîn ile düşüp ve TK (89^{b/9})

7 'illiyinden TO T (78^{a/5}): 'illiyinde B (104^{a/4}) Y (89^{b/19}) D (191^{a/16}) TK (89^{b/10})

8 "Oraya emniyet ve selâmetle girin!" (Hicr, 15/46)

9 ve TO T (78^{a/3}): - B (104^{a/5}) Y (90^{a/1}) D (191^{a/17}) TK (89^{b/10})

10 olur. Raḥimeḥümullâhu te'âlâ ve 'afâ 'anhüm ecma'in. Âmîn ya Rabbe'l-'âlemin TO B (104^{a/8}) Y (90^{a/4}) D (191^{a/19}) TK (89^{b/11}): olmuşdur. Raḥimeḥümullâhu te'âlâ raḥmeten vâsi'âten ve 'afâ 'anhüm ecma'in. Ve'l-ḥamdü lillâhi Rabbi'l-'âlemin T (78^{a/6})

[II. SELİM DEVRİ]

[TOS¹] [D192^a]¹ Sulṭān Selīm Ḥān *-ḥullidet eyyāmu ḥilāfetihī* [TOS³] *ilā medeṣ-ṣūhūri ve'l-a'vām-* ḥazretleri² babası [B104^b] Sulṭān Süleymān Ḥān *-‘aleyhi’r-raḥmetü ve’r-riḍvān-* ḥazretlerinin zamān-ı ‘adāletlerinde hemişe rızā-yı şerifleriyle ‘amel kılip Ma‘nisa’dan [TOS⁵] Konya vilāyetine şāniyā buyurdıklarında³ def‘a-i ūlā küçek qarındaşı Şehzāde Bāyezīd babasının ḥilāf-ı rızāsiyla edeb yönünden ṭaşra ḥareket idüp Amāsiyye’den hücum ile Karaman’a gelüp ceng ü cidāle başladıkda ‘uḫūḳ-ı vālid-i mācidi

1 TO’da içerisinde “Sulṭān Selīm Ḥān Ğāzi” yazılı, süslü ve oldukça büyük bir madalyon vardır. Madalyonda çepeçevre قال رسول الله صلى الله عليه وسلم لا نبي بعدى وسبكون خلفاء فيكونون [“Benden sonra nebi yoktur, fakat birçok halifeler olacaktır.”] (*Buhārī*, “Ehādīsü’l-Enbiyā”, 50)] hadīs-i şerifi yazılmıştır. Madalyondan çıkan ışınların ucundaki dairelerin içinde Sultan II. Selim’in sekiz oğlunun “Sulṭān Murād”, “Sulṭān Süleymān”, “Sulṭān ‘Osmān”, “Sulṭān Cihāngir”, “Sulṭān ‘Abdullah”, “Sulṭān Muştāfā”, “Sulṭān Meḥemmed” ve “Sulṭān Maḥmūd” şeklinde isimleri yazılıdır. Bunlardan Sultan Murad’ın yanında “Pādişāh oldu. Āl-i ‘Osmān’dan on ikinci şehinşāh-ı ‘adālet-destgāh ve pādişāh-ı cihān-penāhdur.” açıklaması yazılıdır. Metinde, madalyonun hemen altında tam satır uzunluğuna erişilinceye kadar genişleyen üçgen biçiminde bölümde 16 satır, daha sonra 199 adet tam boy satır, sonda yine üçgen şeklindeki bölümde yer alan ve gittikçe kısalan 19 satır olmak üzere toplam 234 satır mevcuttur. Transkribe metinde tam boy olmayan satırlar için sadece tek satır numaraları gösterilmiştir. T78^a’da sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde “Zikr-i fütūḫāt-ı Sulṭān Selīm Ḥān bin Sulṭān Süleymān Ḥān Ğāzi *-enārallāhu burhānebhūm-*” yazılıdır. Sayfanın ortasında, sağa yanaşık ve metnin arasında Sultan II. Selim’in minyatürü vardır. Sayfanın solunda derkenarda bir çerçeve içinde “Sulṭān Selim-i šāni şehzādelerinin esāmileridir *-neverallāhu maḫca‘ābū maḫca‘ā’l-fāitūn min evlādihī’l-merbhūm-*.” açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine II. Selim’in oğullarının “Sulṭān Murād”, “Sulṭān Maḥmūd”, “Sulṭān Meḥemmed”, “Sulṭān Muştāfā”, “Sulṭān Süleymān”, “Sulṭān ‘Osmān”, “Sulṭān Cihāngir” ve “Sulṭān ‘Abdullah” şeklinde isimleri yazılı sekiz daire çizilmiştir. B104^a ve Y90^a’da metinden önce içerisinde “Sulṭān Selīm Ḥān Ğāzi” yazılı bir daire ile bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarının “Sulṭān Murād”, “Sulṭān Süleymān”, “Sulṭān ‘Osmān”, “Sulṭān Cihāngir”, “Sulṭān ‘Abdullah”, “Sulṭān Muştāfā”, “Sulṭān Meḥemmed” ve “Sulṭān Maḥmūd” şeklinde isimleri yazılı daha küçük sekiz daire çizilmiştir.

D nüshasında Sultan II. Selim’in minyatürü D219^b’de tam sayfa olarak yer alır. Sayfanın sağ üst köşesinde daire şeklinde altın yaldızlı ve süslü bir madalyonun içinde “Sulṭān Selīm Ḥān Ğāzi” yazılıdır. D220^a’da sayfanın ortasında “Evlād-ı Sulṭān Selīm *-‘aleyhi’r-raḥme-*” açıklamasının altında, içinde oğullarının “Sulṭān Murād”, “Sulṭān Süleymān”, “Sulṭān ‘Osmān”, “Sulṭān Cihāngir”, “Sulṭān ‘Abdullah”, “Sulṭān Muştāfā”, “Sulṭān Meḥemmed” ve “Sulṭān Maḥmūd” şeklinde isimleri yazılı sekiz daire çizilmiştir. Bunlardan Sultan Murad’ın yanında “Pādişāh oldu.” açıklaması yazılıdır.

TK100^a’da sayfanın altında Sultan II. Selim’in minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sağ yanında “Esāmī-i evlād-ı emcād-ı” diye başlayan açıklama minyatürün sol tarafında “Sulṭān Selīm Ḥān *-ṭābe şerāhu-*” devam etmektedir. Bunun altında dördü sağ tarafta diğer dördü sol tarafta olmak üzere, içerisinde oğullarının “Sulṭān Murād”, “Sulṭān Maḥmūd”, “Sulṭān Meḥemmed”, “Sulṭān Süleymān”, “Sulṭān Muştāfā”, “Sulṭān ‘Abdullah”, “Sulṭān ‘Osmān” ve “Sulṭān Cihāngir” şeklinde isimleri yazılı sekiz daire bulunur. Sultan Murad’ın yanında “Āl-i ‘Osmān’dan on ikinci pādişāh Ğāzīdür.” açıklaması yazılıdır. Minyatürün sol alt köşesinde “Vezīr-i a‘zam” açıklamasıyla Sultan II. Selim’in tek veziriazamının isminin “Meḥemmed Paşa” şeklinde yazılı olduğu bir daire vardır.

2 ḥazretleri TO T (78^a): ḥazretlerinin sāl-i vilādetleri tāriḫi “göl-i ferruḫ”dur. Eyle olsa B (104^a/10) Y (90^a/6) D (192^a/1-2) TK (89^b/12)

3 buyurdıklarında TO T (78^a/8) B (104^b/3) Y (90^a/8): buyurdıklar D (192^a/3) / buyurdılar TK (89^b/13)

hâzret-i Hakk -*celle ve 'alâ*-ya hoş gelmeyüp ve ümmet-i Muhammed içre [TOS⁷] bırakduğı âteş-i fitnenün [Y90^b] şerârı¹ kendüye muzırır olup lâ-cerem Konya erenlerinün himmetlerinden babasınıñ bed-du'âsına uğrayup cemî'-i evlâd u etbâ'ıyla mağlûb u menkûb kaçup iklîm-i fenâda zâyi' olduğı dîl'-i sâlif-i mağfîret-penâhîde 'ale't-tafşîl şerh u beyân kılınmışdur.

Ve çün sultân-ı cennet-mekân Sigetvar Ğazâsı'nda intikâl itdüğü râz-ı nihânı ulağla gelen çavuş getürdüğü der-kîse mektûbdan Kütâhiyye kırbında Seçanâbâd Şahrâsı'nda şikârda iken [TOS⁹] ma'lûm-ı hâzret olındı. Derhâl murâd üzre vezîr-i a'zama cevâb-ı bâ-şavâb yazup ve bir âhar ulağla girü gönderüp hemân ol hinde kendüler daği bir fesâd² olmasun deyü şitâbla bi'l-'izzî ve'l-iğbâl İstanbul'a irişüp ve keştî-i necât birle Sarây-ı 'Âmire önüne geçüp anda ihzâr olınan [B105^a] [TK90^a] şâhâne semend-i müstemende süvâr olup gülistân-ı cân gibi şüküfte vü hândân olan Hâşşa Bağçe'nün dîvâr-ı üstüvârına [D192^b] muttaşıl taşra muşanna' köşk önündeki ma'rûf olan kapu meftûh kılınup içerüsine şeref virmekle bir sâ'at-i müteberrikede mesned-i hilâfete qadem başup cülûs-ı hümâyûnları taht-ı baht-ı [T78^b] mevrûşî-i 'Osmâniyyesinde tokuz yüz yetmiş dört Rebî'ü'l-evvel'inün [TOS¹¹] tokuzı vâkı' olan Düşenbih güninde [23 Eylül 1566] meşhûr-ı âfâk olup mübâya'atî için hâzret-i Müftî'l-enâm ve Şeyhu'l-İslâm Mevlânâ Ebü's-su'ud Efendi ve şehr bekçisi İskender Paşa ve taht kâdîsî ve defterdârlar ve mevâlî ve ekâbir ve a'yân ve hâzır olan kul ve sipâhî pây-bûs-ı şerîfleriyle ser-bülend olup üçüncü gün mezârât-ı müteberrikeyi ziyâret³ [Y91^a] ve bezl-i şadaqât kılup⁴ ordu-yı hümâyûna sür'at ile ılgar idüp iki üç aylık yolu birkaç günde tayy buyurup nefsi Belğrad'da menzil-i murâda vâşıl ve otağ-ı hümâyûna dâhil olup 'ale's-şabâh cümle sipâh-ı siyâh-püşân Sigetvar semtinden Belğrad'a gelüp ol na's-ı pür-nûrî otağ-ı hümâyûn önünde şehr muşallâsına irişdirüp ve bi'l-cümle vüzerâ-yı hâzret ve erkân-ı devlet esbâb-ı mâtem ile giryân edeb maqâmında muntazır dururken hâzret-i hudâvendigâr-ı selîmü'l-vaqâr müşemmel⁵ baş çadırdan

1 - TO B (104^{b/7}) Y (90^{b/1}) D (192^{a/5}) TK (89^{b/15}): girü T (78^{a/10})

2 fesâd TO T (78^{a/13}) TK (89^{b/19}): fesâd da B (104^{b/16}) Y (90^{b/8}) D (192^{a/10})

3 ziyâret TO B (105^{a/10}) Y (90^{b/19}) D (192^{b/5}) TK (90^{a/5}): ziyâret T (78^{b/3})

4 kılup TO T (78^{b/3}): kılınup B (105^{a/11}) Y (91^{a/1}) D (192^{b/6}) TK (90^{a/5})

5 müşemmel TO T (78^{b/6}) B (105^{a/17}) Y (91^{a/7}) D (192^{b/9}): - TK (90^{a/7})

[B105^b] piyâde çıkup [TOS¹³] ol şâh-ı gûzâta ‘araba üzre ‘ırk-ı übüvvet ü bünüvvet iktizâsıyla ziyâret ve mâtem şerâyiğin yerine getürdüklerinde H‘â-ce-i hudâvendigâriyye¹ Mevlânâ ‘Aṭâyî Efendi gelüp ağlamadan alıkoyp tesliye-i marziyye buyurdıklarından sonra “Pâdişâh-ı gâzi niyyetine!” deyü gülbâng-ı Muḥammedî² le farz-ı kifâye namâzı edâ olınuv vüzerâ-yı ‘izâm birkaç fersah yol³ müşâyâ‘at için cenâze ile varup ba‘de’l-vedâ‘ fermân-ı hümâyünla [D193^a] Vezîr Aḥmed Paşa‘ya kifâyet kadar ḥavâşş-ı leşkeri-le қоşılıp mevkib-i hümâyünden aḳdem sene-i mezbûre Cemâziye‘l-evvel’inün üçi vâkı‘ olan Cum‘a günü [15 Kasım 1566] İstanbul‘a irişirilüp ‘ale‘ş-şabâh müfti‘l-enâm ve şeyḫu‘l-İslâm birle cemî‘-i mevâlî ve meşâyih ve ‘ulemâ ve sâdât ve ḥuṭabâ ve ḳudât ve e‘imme ve ahâlî³ ve ekâbir ve aşâgîr ve re‘âyâ ve sipâhî şemle vü esbâb-ı mâtem ile istikbâl idüp zıkr ü tesbih hengâmesiyle götürülüp ve getirilüp⁴ Naḳîbü‘l-eşraf Emîr Muḫterem Efendi e‘imme-i Şefaviyye⁵ üzre imâmet idüp tekrâr namâz ḳılınduḳdan sonra [Y91^b] câmi‘-i şerîflerinde miḫrâb önündeki bağçe de ol cevâhir-i nâdiru‘l-vücûduñ [TOS¹⁵] şandûḳın ḥâzin-i rahmete teslim ve türbe-i ‘adniyyeleri üzre bir ḳubbe-i ‘azîm binâ olınmaḳ ile ‘ale‘d-devâm bezl-i şadaḳât ve ḥatm-i Ḳur‘ân-ı ḳadîm taḳdîm olınması⁶ muḳarrer olındı. Raḫimeḫümlâhü rahmeten vâsi‘aten. Âmin yâ Ğafûr⁷ yâ Raḫîm.

Ve ol cânibde vüzerâ-yı ‘izâm girü ‘avdet idüp baş ḫaymede sa‘âdetlü [B106^a] hudâvendigâr-ı kâm-gâr ḫazretlerine ta‘ziye vü tesliye i‘tizârın edâ ḳılıp Vezîr-i a‘zam Meḫemmed Paşa‘dan aṣaḡa Pertev Paşa bu tertible Ferhâd Paşa⁸ ve Muṣṭafâ Paşa-yı İsfendiyârî ve revâne olınan Aḫmed Paşa idi,⁹ ḫâzîru‘l-vaḳt¹⁰ dört vezîr pây-e-i serîr-i ‘âlem-mesîrde¹¹ [TOS¹⁶] pây-büs-ı

1 Hudâvendigâriyye TO B (105^{b/2}) Y (91^{a/9}) D (192^{b/10}) TK (90^{a/8}): Hudâvendigâr T (78^{b/6})

2 yol TO T (78^{b/8}): - B (105^{b/3}) Y (91^{a/12}) D (192^{b/12}) TK (90^{a/9})

3 ve ahâlî TO B (105^{b/10}) Y (91^{a/17}) D (193^{a/3}): ve e‘âlî TK (90^{a/11}) / - T (78^{b/10})

4 ve getirilüp TO T (78^{b/10}): - B (105^{b/11}) Y (91^{a/18}) D (193^{a/4}) TK (90^{a/12})

5 Haneftî fîḫh âlimi Burḫâneddîn-i Mergînânî’nin (ö. 1197), Osmanlı medreselerinde ders kitabı olarak okutulan eseri *el-Hidâye*’de de geçen bu imlâ “Şâfi‘iyye” manasınadır.

6 taḳdîm olınması TO: oḳunması T (78^{b/12}) / olınması B (105^{b/16}) Y (91^{b/3}) D (193^{a/6}) TK (90^{a/14})

7 Raḫimeḫümlâhü rahmeten vâsi‘aten. Âmin yâ Ğafûr TO B (105^{b/16}) Y (91^{b/4}): Raḫimeḫüllâhü rahmeten vâsi‘aten. Âmin yâ Ğafûr ve T (78^{b/12}) / Raḫimeḫümlâhü rahmeten vâsi‘aten. Âmin yâ Ğafûr ve D (193^{a/6-7}) TK (90^{a/14})

8 bu tertible Ferhâd Paşa TO T (78^{b/13-14}): - B (106^{a/2}) Y (91^{b/7}) D (193^{a/8}) TK (90^{a/15})

9 idi TO T (78^{b/14}): anda B (106^{a/3}) Y (91^{b/8}) D (193^{a/9}) TK (90^{a/16})

10 - TO T (78^{b/14}) B (106^{a/3}) D (193^{a/9}) TK (90^{a/16}): olan Y (91^{b/8})

11 ‘âlem-mesîrde TO T (78^{b/14}) Y (91^{b/8}): ‘âlem-maşîrde B (106^{a/4}) D (193^{a/9}) TK (90^{a/16})

sa'adet-me'nûsın kılduklarından sonra şanâdî-i sipâh daği el öpüp ve Hâmid Efendi'yle¹ Pervîz Efendi 'azl olunup ve Rûmili kâdî-leşkeri,² İstanbul Kâdîsî Kâdî-zâde ve Anaçolî'ya Burusa Kâdîsî Mu'allim-zâde Efendiler kâdî-asker naşb olındı. Ve Divân-ı 'Âlide ibtidâ'en fuçarâ-i Haremeyn-i şerîfeyn nafaçaların tazîfen ziyâde kıilup dibâce-i rûznâmçe-i defâtir-i hâkânide³ sebt buyurılıp etrâf u cevânibe ve Mekke⁴ şerîfine ve Kıırım hânına ve 'Acem şâhına ve harâc-güzâr keferi hükâmına cülûs-ı hümâyûn beşâreti için müjde çavuşlarıyla ahkâm-ı şerîfe revâne buyurılıp derâhim ü denâyir 'âlem ü 'âlemiyân ve menâbir-i cevâmî [**TOS**¹⁷] ins ü cân sikke ve huçbeleri ile mu'anven olduğı azher mine'ş-şems olup ve Muştafâ Paşa-yı İsfendiyârî'ye vezâretten oturaç [**Y92**^a] buyurılıp⁵ çapudanlık ile Piyâle Paşa'yı ve Anaçolî beglerbegiliginden Maħmûd Paşa'yı vezîr idinüp kemâl-i şevket ü haşmet ile mâh-ı mezkûruñ yigirmi üçi olan Pençsenbih günü [5 Aralık 1566] dâru's-salçana-i Koştançiniyye'ye gelüp yeñiçeri⁶ [**B106**^b] tayıfesinün Belğrad in'âmından ğayri ihşân recâsına bir mıkdar ğulüvvile iltimâsları olmağın Bâb-ı Hümâyûn'a irişildükde maçbûl-i hazret olup şehinşâh-ı şefekât destgâh-ı mihr gibi burc-ı şerefe duhûl idüp Sarây-ı 'Âmire kudûm-ı ferruħ-rüsûmlarından reşk-i felek-açlas olup [**TOS**¹⁸] cihân ü cihâniyân fâriğü'l-bâl zıll-i hümâyûnlarında du'â-yı ebed-peyvenderine iştiğâl gösterüp ol Cum'a-irtesi [7 Aralık 1566] vâki' olan divânlarda tekrâr çapu hâlkına ve 'umûmen sipâhiye in'âm ve teraççiler buyurılıp ve Anaçolî beglerbegiligi Lala Hüseyn Paşa'ya virilüp 'Ömer Ağa'yla Ferhâd Ağa'ya hışm olındıçdan sonra Hazînedârbaşı Sinân Ağa kemend-i çahra giriftâr oldu. Ve Ma'nisa'dan haber gelüp Şehzâde Sulçân Murâd Hân *-tâle beçâhu-* hazretlerinün sülâle-i tayyibelerinden bir şehzâde-i sa'idü'l-baht

- 1 el öpüp ve Hâmid Efendi'yle TO T (78^{b/15}): Pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ mübâyâ'ati (TK'de müşâyâ'ati) için ayaç öpülmek merâsim ü âyinin şefât-i riçkiyyete yollu yolunca yerine getirüp divân olduçda kuçât-ı 'asker Mevlânâ Hâmid Efendi'yle Mevlânâ B (106^{a/5-7}) Y (91^{b/9-12}) D (193^{a/10-11}) TK (90^{a/17-18})
- 2 Rûmili'ne TO T (78^{b/15}): Rûmili kâdî-leşkeri B (106^{a/7}) Y (91^{b/12}) D (193^{a/11-12}) TK (90^{a/18})
- 3 Kâdî-zâde ve Anaçolî'ya Burusa Kâdîsî Mu'allim-zâde Efendiler (T'de "Efendi") kâdî-asker naşb olındı. Ve Divân-ı 'Âlide ibtidâ'en fuçarâ-i Haremeyn-i şerîfeyn nafaçaların tazîfen ziyâde kıilup dibâce-i rûznâmçe-i defâtir-i hâkânide TO T (78^{b/15-16}): olan Kâdî-zâde ve Anaçolî kâdî-askeri, Burusa Kâdîsî Mu'allim-zâde Efendi olup [**D193**^b] ve ibtidâ fuçarâ-i Haremeyn-i şerîfeynün nafaçaların tazîf üzre rûznâmçe-i hümâyûn B (106^{a/7-10}) Y (91^{b/13-15}) D (193^{a/12-193}^{b/1}) TK (90^{a/18-19})
- 4 Mekke TO T (78^{b/16}): Mekke-i mu'azzama B (106^{a/10}) Y (91^{b/15}) D (193^{b/2}) TK (90^{a/19})
- 5 buyurılıp TO T (78^{b/18}) B (106^{a/15}) D (193^{b/4}) TK (90^{a/21}): ve ("buyurılıp" kelimesi önce reddâde olarak yazılıp üstü çizilmiştir.) Y (92^{a/1})
- 6 yeñiçeri TO T (78^{b/19}) D (193^{b/6}) TK (90^{a/23}): yeñiçeri B (106^{a/17}) Y (92^{a/3})

sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinüñ on ikisinde [21 Mayıs 1567] vücûda gelüp Sulţân Meĥammed nâm ħonilup beĳâ'-i 'ömr ü devletlerine du'âlar olındı. Ve Rümili ĳâĳî-'askerine teĳâ'üd virilüp yerine Mu'allim-zâde ve Ĥasan Beg Anaĳolı'ya ĳâĳî-'asker olup ĥidemât-ı lâzımeye [TOS¹⁹] meşĳül oldılar.¹

Feth ve İtâ'at-i 'Ulyân: 'Irâĳ-ı 'Arab tevâbi'inden Başra ve Bağdâd aralığında Şaĳı'ul-'Arab cezâyirinde olan 'Ulyân-oĳlı'nuñ ittifaĳıyla Başra a'râbından [Y92^b] Muĥammed 'Osmân nâm kimesne² baĳy ü fesâd itdügüçün ol eyyâmda Bağdâd Beglerbegisi İskender Paşa ki tâyife-i Çerâkisenüñ [B107^a] nâm-dâr kılıĳ eri ve yarar begleri şoñındandır, serdâr ta'yîn olup Şehrizer ve Başra beglerbegileriyle Kürdistân'dan Sulţân Ĥüseyn Beg-i 'Abbâsî ve Bedr Beg-i Buĳtı ĥayli benâm begler ile ve bir mıkđâr ĳapı yeñiçerisiyle³ Medâyin cânibinüñ beriyyesinden ve Bağdâd ve Başra gemilerinden ĳayri Kilis⁴ Ĥâkimi Canpulad Beg'i⁵ murâd üzre [TOS²⁰] iki yüz pâre ĳadırĳa gemiler ve piyâde leşker ile revâne [D194^a] ĳılıp bi'l-cümle Cezâyir-i Şaĳı'a varup birikilüp piyâde vü süvâr gemilere girüp kâr-zâra âĳâz itdüklerinde eşĳıyâ-yı a'râb ĳurâb-vâr şavâ'ik-ı ĳop u tüfengden bişelere târ u mâr⁶ olup arslan yataĳı olan çengelistândan ĳara ĳulaĳların belürtmeĳe ĳöz açdırılmayup ĥurmâ nihâllerine ĳıĳup ceng idenleri daĳi ĳarab-ı tiĳ u teberden berg-i ĥazân mişâli [TK90^b] âb u gil-i siyâha rîzân olup tüfeng serpilen naĳlistânda ĥurmâ yerine findıĳ devşürürlerdi. Ve ĳop uğrayan ormanda bedeluşĳa demirin ĳörenler cevzi Hindî şanurlar idi.

1 'Ömer Aĳa'yla Ferĥâd Aĳa'ya ĳışm olındıĳdan şoñra Ĥazinedârbaşı Sinân Aĳa kemend-i ĳahra giriftâr oldu. Ve Ma'nisâ'dan ĥaber gelüp Şehzâde Sulţân (T'de "Sulţân" yazılı deĳildir.) ... ĥidemât-ı lâzımeye meşĳül oldılar. TO T (78^{b/22-23}): birĳaç ĳünden şoñra ba'zı ĳavĳaya mürteĳib olan Ferĥâd Aĳa'yla 'Ömer Aĳa'ya Divân-ı 'Âlide siyâset olup ba'de-zamânin Ĥazinedârbaşı Sinân Aĳa'nuñ daĳi nâ-şâyeste ĥarekâtına binâ'en iĳerüden tşaraki Divânĥâne ĳapusına ĳıĳardılup kemend-i ĳahr ile dâm-ı ecele giriftâr olup ve Rümili ĳâĳî-'askerine teĳâ'üd virilüp Rümili'ne Mu'allim-zâde ve Ĥasan Beg Anaĳolı ĳâĳî-'askeri oldılar. Ve şavlet-i ĳahr-ı ĳahramâniden her kimesne 'ibret alup bi'l-cümle 'âyin-i 'Osmânî üzre cihângirlik levâzımına iştîĳâl buyurdılar B (106^{b/7-14}) Y (92^{a/11-17}) D (193^{b/11-15}) TK (90^{a/26-29})

2 kimesne TO B (106^{b/16}) Y (92^{b/1}) D (193^{b/16}) TK (90^{a/30}): - T (78^{b/26})

3 yeñiçerisiyle TO T (78^{b/28}) D (193^{b/18}) TK (90^{a/32}): yeñiçerisiyle B (107^{a/3}) Y (92^{b/4})

4 Kilis TO T (78^{b/28}) D (193^{b/19}) TK (90^{a/32}): küllisi B (107^{a/4}) Y (92^{b/5})

5 Beg'i TO T (78^{b/28}) B (107^{a/4}) Y (92^{b/6}) D (193^{b/19}): Beg TK (90^{a/32})

6 bişelere târ u mâr TO Y (92^{b/9}): mişelere târ u mâr T (78^{b/30}) / pişelere târ u mâr B (107^{a/8}) D (194^{a/2}) / pişelere târ-mâr TK (90^{a/33})

Âhîru'l-emr ol yerûn pür-menfa'at ırmaqlı [TOS²¹] cezîreleri feth ve niçe yerlerde yeñi hîşârlar binâ ve yarağ ile memlû kılinup yer yer yarar begler ve kıul t̄âyifesiyle ağalar ve dizdâr ve hîşâr eri¹ ve 'azeb t̄âyifesi ve sipâhî² ve alaybegi ta'yîn olinup kıalınca vilâyetine 'Ulyân-oğlı on biñ flori sâl be-sâl edâ itmesine kıabûl idüp ve Mîr 'Abdül'alî nâm şulbî oğlın [B107^b] bâb-ı sa'âdete gönderüp Dergâh-ı 'Âlî müteferriklarından olup Muḥammed 'Osmân daḥi maḳâm-ı istiğfârda muḳı' [Y93^a] olmağın sancağla behremend oldı.

Ve yeñiçeri³ ağası olan 'Alî Ağa kıapudan olup yeri başkıapucıbaşı Sinân Ağa'ya virildi. Ve Kıoca Nişancı fevt olup yeri Re'is⁴ Meḥemmed Efendi'ye 'inâyet olındı.

Ve çün Edirne'de kıışlağ buyurılmış idi, [TOS²²] eḫrâf u cevânib selâti-ninden levâzım-ı ta'ziye ve merâsim-i tehniye için gelen ilçilerden evvelâ vilâyet-i⁵ Hindistân Deñizi'nden aşığa Zir-i bād⁶ ile ma'rûf Açe pâdişâhından cevâhîr-i nefis ve aḳmişe-i laḫîf⁷ pîşkeşler ile nâme ve resûli gelüp pây-bûs-ı hümayûnla ser-bülend [T79^a] olduḳda 'aḳabince kıral-ı Peç ve Rimpapa ve doj-ı Venedik ve Françise ve İspanya ilçileri ḫarâclarından ğayri pîşkeşleriyle ve Portakal incüleriyle pâye-i serîr-i 'âlem-mesîre⁸ rüy-mâl olup 'inâyât-ı pâdişâhâne birle mecmû'ı ser-efrâz olup bu eḫnâda⁹ sene toḳuz yüz yetmiş beş şühûrında [975/1568] 'Acem'den Şâh Ṭahmâsb'un Şâh Kıulı Sultân nâm meşhûr sipehsâlârı [TOS²³] ilçiliğle gelüp ve mâli-bî-kıyâs pîşkeş getirüp pây-i taht-ı refi'û'l-baḫtuñ serâ-perde-i gerdûn-iḫ-tişâmına yüz sürdüḳde ol t̄âyife-i mübtedi'anuñ evzâ'-ı ğarîbelerinden erbâb-ı Dîvân müteneffir olup kâfir ilçileri cümle¹⁰ birbirine bakup evzâ' it-düklerinde ilçiyi mezbûr [B108^a] i'raz idüp 'Acem'e varduḳda helâk oldı.

1 eri TO B (107^{a/15}) Y (92^{b/16}) D (194^{a/6}) TK (90^{b/3}): erenleri T (78^{b/33})

2 sipâhî TO B (107^{a/15}) Y (92^{b/16}) D (194^{a/6}) TK (90^{b/3}): sipâhiyân T (78^{b/33})

3 yengiçeri TO B (107^{b/3}) Y (93^{a/1}) TK (90^{b/5}): yeñiçeri T (78^{b/35}) D (194^{a/9})

4 Re'is TO: Re'isü'l-küttâb T (78^{b/35-36}) / Pâdişâh-ı 'âlem-penâh ile Ma'nisâdan gelen Bâli Beg'e virilüp ba'dehü aña oturağ t̄arikiley yetmiş biñ aḳça naḳdiyyeden ve anuñ yeri Re'is B (107^{b/4}) Y (93^{a/3-5}) D (194^{a/10-11}) TK (90^{b/5-6})

5 vilâyet-i TO B (107^{b/7}) Y (93^{a/7}) D (194^{a/12}) TK (90^{b/7}): - T (78^{b/36})

6 Zir-i bād TO B (107^{b/7}) Y (93^{a/7}) D (194^{a/12}) T (78^{b/36}): Tahte'r-riḫ TK (90^{b/8})

7 nefis ve aḳmişe-i laḫîf TO B (107^{b/8}) Y (93^{a/8}) D (194^{a/12-13}) TK (90^{b/8}): nefise ve aḳmişe-i laḫîfe T (78^{b/37})

8 'âlem-mesîre TO B (107^{b/11}) Y (93^{a/11}) D (194^{a/14}): 'âlem-maḫîre T (79^{a/2}) TK (90^{b/9})

9 bu eḫnâda TO T (79^{a/2}): - B (107^{b/12}) Y (93^{a/12}) D (194^{a/15}) TK (90^{b/10})

10 ilçileri cümle TO: ilçisi cümle T (79^{a/4}) / ilçileri ile B (107^{b/17}) Y (93^{a/16}) D (194^{a/17}) TK (90^{b/12})

Ve ilçilere icâzet olduğundan aqdem Kürdistân beglerinden Bedr¹ Beg-i Buhtî'nün qarındaşı oğlu Hân Abdâl 'Ulyân Seferi'ne varmayup [Y93^b] sancağından şikâyetçileri olmağla [D194^b] tefüş olunmak için Çavuşbaşı Mehemmed Beg varup Edirne Câmî'i'nde i'lâm eyledükde bir Kürd nökeri hançer ile çavuşbaşını helâk idüp ve kendüsi kaçduqda [TOS²⁴] dutilup² bi'l-cümle nökerleriyle siyâset olındı.

Ve Qâhire'den ulaqlar gelüp Mısr Beglerbegisi Maħmūd Paşa 'ale'l-ğaf-le tûfeng ile urilup vefât itdügi 'arz olınduqda Mısr'ı Haleb Beglerbegisi Sinân Paşa'ya ve Haleb'i İstanbul'ı bekleyen İskender Paşa'ya virildi. Ve Edirne'nün Eski Sarây³ nışında bir 'âlî câmî' yapılmak buyurilup İstanbul'a gelürken yolda Vezîr Ferhâd Paşa'ya oturaq virildi. Ve Yemen'de ba'zı fitne vü fesâd zühür itmegin Şâm beglerbegisi olan Muştafâ Paşa'ya vezâret virilüp ol gâvğânuñ def'ine revâne olınduqda Mısr'a varduğı gibi girü Âsitâne'ye gelüp sene toquz yüz yetmiş altı [976] Şa'bân'ınuñ on beşinde [2 Şubat 1569] altıncı vezîr olup bu eşnâda Rümili [TOS²⁵] Beglerbegisi Aħmed Paşa-yı İsfendiyârî mütekâ'id olup yeri Anaqolı beglerbegisine⁴ virildi.

Def-i gâvğâ-yı memâlik-i Yemen-i pür-fiten: Egerçi kütüb-i mu'tebere [B108^b] vilâyet-i mezbürenün hevâsı hûb ve besâtin ve mîvesi mergûb-lığla⁵ mezkûrdur, lâkin hûbût-ı Âdem -'aleyhi's-selâm-dan soñra Qâbil Hâbil'i arz-ı Şan 'â'da helâk⁶ ve irâqa-i dem-i nâ-ħaqq anda olduğıyçün ekseriyyâ ol merzbûm fesâd ve fitneden memlû bir diyâr-ı şümdır ki ibtidâ şaneme tapmak anlar içre olmağla kendülere meb'ûş olan enbiyâdan Hüd ve Şâlih ve Hanzala -'aleyhimü's-selâm- hazretlerine daħi⁷ envâ'-ı mekr ü hileden ğayri itdükleri [Y94^a] eşedd-i 'azâb u 'ikâbı zikr olunmak de'b-i edebden⁸

1 aqdem Kürdistân beglerinden Bedr TO B (108^{a/2}) Y (93^{a/18-19}) D (194^{a/19}) TK (90^{b/13}); Kürdistân beglerinden bir T (79^{a/5})

2 - TO B (108^{a/6}) Y (93^{b/3}) D (194^{b/2}) TK (90^{b/15}); ve T (79^{a/7})

3 Sarây TO B (108^{a/10}) Y (93^{b/7}); Sarây'ı T (79^{a/8}) D (194^{b/4}) TK (90^{b/16})

4 beglerbegisine TO T (79^{a/11}); Beglerbegisi Lala Hüseyn Paşa'ya B (108^{a/16}) Y (93^{b/13}) D (194^{b/8}) TK (90^{b/19})

5 mergûblığla TO B (108^{b/1}) Y (93^{b/15}) D (194^{b/10}) TK (90^{b/20}); mergûb ve maħbüblığla T (79^{a/12})

6 helâk TO T (79^{a/12}); bi-ğayri-ħaqqın katl idüp B (108^{b/2}) Y (93^{b/16}) D (194^{b/10}) TK (90^{b/21})

7 daħi TO T (79^{a/14}) - B (108^{b/6}) Y (93^{b/19}) D (194^{b/12}) TK (90^{b/22})

8 olunmak de'b-i edebden TO B (108^{b/7}) Y (94^{a/1}) D (194^{b/13}) TK (90^{b/22-23}); itmek de'bden T (79^{a/14})

dür olmağın [TOS²⁶] ekşer-i¹ tefâsirde ‘Âd ve Şemûd ve Aşhâb-ı Ress² ve Uhdûd anıldığı mevzâ’ı a nazar olunsa bi’l-cümle ma’lûm olunur. Ma’a hâzâ girir ol hâkdeki ba’zısı arz-ı Tehâme’dür. Her zamân bir müstecâbü’d-da’ve mevcûd olmağla Âl-i Hîmyer’den Tübba’ ‘ahdinde olan ‘ulemâ-i dîndâr-dan bir mümtâz-ı ahyâr ahhâr-ı³ ihbâr-ı bi’set-i Hâtemü’n-nebiyyin ve Sey-yidü’l-muhtârı niçe yıl muqaddem beyân itmek ile Tübba’-ı mezbûr daği saltanata mağrûr olmayup ve Peyğâmbere-i âhîru’z-zamâna⁴ imân getürüp yazduğı ‘ubûdiyyet-nâmeyi vaşyyet eyledüğü kimesnenün evlâdı yigirmi bir baından sonra Peyğâmbere -‘aleyhi’s-selâm- hazretlerine işal idüp Tübba’uñ haqqında “Mü’minin-i sâbiķindendür.” deyü [TOS²⁷] hayr du’a eylediler. Ve daği hazret-i Üveys-i Qarn ol dikenlü gülşenün⁵ gül-i yek-dânesi olduğı eclden ‘ لأجد نَفْسَ الرَّحْمَنِ مِنْ قَبْلِ الْيَمَنِ ’ hadîs-i şerifi anuñ haqqında vârid olduğı⁷ [B109^a] [D195^a] Âl-i ‘Osmân’dan mağfürun-leh Sulţân Süleymân Hân -enârallâhe burhânehü ve tâbe şerâhu- hazretleri istimâ’ buyurduklarında zıkr olan memleket ki Belķis tahtıdur, bu deñlü şûr u⁸ şerr ile meşhûr iken ol yek-dâne gül-i Yemeni’nün maħabbeti için niçe bin hâr-ı eşrârûñ miħnetin ķabûl idüp belki anuñ gibi gül-i laţifi hezârân hâr-ı eşirradan⁹ halâş buyurup ve sâbiķâ ol diyâr-ı bî-hencârûñ¹⁰ bir ednâ köyünde imâm-ı mescid ve mu’allim-i şıbyân iken Yemen’i hâli bulup siħr ve mekkârlığla halkını [TOS²⁸] kendüye tâbi’ idüp kizb ile imâmet ve siyâdet da’vâsın kı-lup şehr-i yâr olduğdan sonra fevt olup yerine Rafâza-refţâr bir oğlı ķalup ol daği mürd olduğda Zeydî-şi’âr Şemsüddîn-i [Y94^b] bî-dîn ve Muţahhar-ı bed-aħter nâm oğullarına yerini iki hişşe eyleyüp ķurâ vü bilâd zulmlerinden harâbe-müşrif olmağın leşker-i ‘Osmâniyye varup ķabza-i teşhîre dâhil kı-luğdan sonra Şemsüddîn-i mezbûr fevt olmağla büyük¹¹ oğlı Muhammed

1 mütercem TO T (79^{a/14}): ekşer-i B (108^{b/7}) Y (94^{a/1}) D (194^{b/13}) TK (90^{b/23})

2 Aşhâb-ı Ress TO: Aşhâbü'r-Ress T (79^{a/14}) / Aşhâb-ı Ress'i B (108^{b/7-8}) Y (94^{a/2}) D (194^{b/13}) / Aşhâb (Bu kelimedden sonra boşluk bırakılmıştır.) TK (90^{b/23})

3 ahyâr ahhâr-ı TO T (79^{a/16}): ahhâr-ı ahyârdan B (108^{b/11}) Y (94^{a/5}) D (194^{b/15}) TK (90^{b/24})

4 âhîru’z-zamâna TO B (108^{b/13}) Y (94^{a/7}) D (194^{b/17}) TK (90^{b/25}): âhîr zamâna T (79^{a/16})

5 dikenlü gülşenün TO T (79^{a/17}) B (108^{b/16}) Y (94^{a/10}): deñlü küşnün D (194^{b/19}) TK (90^{b/27})

6 “Rahman’ın nefesini Yemen istikametinde buluyorum.” manasındaki hadîs-i şerif (Taberânî, *el-Mu’cemü’l-Kebîr*, c. VII, s. 52).

7 olduğı TO B (108^{b/17}) Y (94^{a/12}) D (194^{b/19}) TK (90^{b/28}): olduğı T (79^{a/18})

8 şûr u TO T (79^{a/19}) Y (94^{a/14}): şûr-ı B (109^{a/3}) D (195^{a/2})) TK (90^{b/29})

9 eşirradan TO T (79^{a/20}) B (109^{a/4}) Y (94^{a/15}) D (195^{a/3}): eşrârdan TK (90^{b/30})

10 bî-hencârûñ TO T (79^{a/21}) B (109^{a/5}) Y (94^{a/16}) D (195^{a/3}): bî-hârûñ TK (90^{b/30})

11 büyük TO T (79^{a/24}): bunuñ B (109^{a/11}) Y (94^{b/3}) D (195^{a/7}) TK (90^{b/33})

karındaşları ile Kevkebân Qal'ası'nda içtâ'at üzre mütemekkin olup Muṭahhar daḥi zâhîren inḫiyâd şeklinde Tûle nâm taḡuḡn qal'asında olup bâṭın-ı ḥabîşinde olan küdürât-ı cibillî nihân idüp fırsat gözler imiş.

Ve çün Maḥmûd Paşa Yemen'den [TOS²⁹] ma'zûl [TK91^a] olup der-i devlete geldükde Mışır eyâleti tefvîz olındı ve anuñ arzıyyla Yemen'i iki beglerbegiye virdiler ki eger birine taḡdir irişse âḥarı muḥâfaza ḥidmetine kıyâm göstere. Ol ecluden Şan'a'yı [B109^b] kemâ-kân anda olan Rıdvan Paşa'ya ki otuz sancakdan ziyâde yerdür ve Ta'iz'i, Benâdir ile ki yigirmi sancakdan füzündür, Ğazze Begi Murâd Beg'e virilüp varduḡda Rıdvan Paşa'yla zindeġânîleri mümkün olmamaġın Şan'a eyâletin Mışır ümerâsından Ḥasan Beg'e 'inâyet kılınup vuşûl bulmazdan aḡdem Sigetvar'da olan vâkı'a-i maġfîret-penâhuñ ŝihḫati ol ḥudûda¹ irişmekle Rıdvan Paşa'ya efkâr-ı fâside ġalebe idüp yerine varan [TOS³⁰] mîr-i mîrân irişmedin ŝalup² gelmek ḥilâf-ı kânûn iken Muṭahhar-ı bed-aḫterûn müfsidâne kelimâtına aldanup ve tavâyif-i Yemen ile ḥuŝûŝan ḡabile-i Hemedânî birle ki ol yerûn meşhûr u mu'teber 'aŝîretidür, zindeġânî itmedigiyçün ol semti ḥâlî bıraġup geldüġi gibi Muṭahhar-ı bed-aḫter bir aġsak dilkü gibi yataġından çıḡup ve Şan'a'yı alup Murâd Paşa ḥaberdâr olup üzerine geldükde 'ale'l-ġafle mekr-i³ düşmene râst gelüp [Y95^a] şehîd olıcaḡ birkaç nefer ümerâ daḥi giriftâr-ı ḥaŝm-ı ġaddâr olup bu eşnâda Ḥasan Paşa Zebîd'e irişüp ve baḡiyye-i leşker-i İslâm üzerine cem' olup vâkı'-i ḥâlî bu cânibe 'arz iderler. Gelüp sem'-i ḥümâyûna irişdükde derḫâl [TOS³¹] ḡuvvet-i ḡahramânîlerinden Rûm⁴ arslanlarına [D195^b] tenbîh ve Şâm Beglerbegisi Muştafâ Paşa'ya vezâret iḥsân idüp ol rûbe-i Leng'i tâbî'i⁵ olan ŝeġâl-ler ile def' u ref kılınmasına fermân idüp ve Ta'iz eyâletin Özdemür-zâde 'Oşmân Paşa'ya 'inâyet buyurıldı. Bu eşnâda [B110^a] Rıdvan Paşa der-i devlete gelüp Divân-ı Ḥümâyûna el öpmege varduḡda muḫkem 'itâb u ḫiṭâb ile der-zencîr kılınup İstanbul'da olan Yediḡulle'de maḥbûs ve sâyir-lere 'ibret-nümâ kılındı.

1 ḥudûda TO T (79^{a/28}): ḥadde B (109^{b/5}) Y (94^{b/13}) D (195^{a/14}) TK (91^{a/4})

2 şalup TO T (79^{a/29}) B (109^{b/6}) Y (94^{b/15}): vilâyeti ḥâlî ḡoyup D (195^{a/14}) TK (91^{a/4})

3 - TO T (79^{a/31}) B (109^{b/11}) D (195^{a/17}) TK (91^{a/6}): mekmene-i Y (94^{b/19})

4 Rûm TO B (109^{b/16}) Y (95^{a/4}) D (195^{a/19}) TK (91^{a/8}): - T (79^{a/33})

5 tâbî'i TO T (79^{a/33}) B (109^{b/16}) Y (95^{a/5}) D (195^{b/1}): tâbî' TK (91^{a/9})

Ve çün Muştâfâ Paşa'ya¹ Yemen'e varmak muqadder olmayup ol hinde Mısr vâlisi olan Sinân Paşa vezâret ile serdâr ta'yîn olunup ve anuñ yerine Bağdâd beglerbegisi olan [TOS³²] İskender Paşa sene toqız yüz yetmiş altıda vâkı' olan Recebü'l-müreccebde [Aralık 1568/Ocak 1569] Kâhire'ye vuşul bulduqdan şoñra vezîr-i müşârun-ileyh dañi ta'yîn buyurılan 'askeri manşüre ile Mısr'dan çıkup Mekke-i mu'azzama yolından revâne oldılar. Ve sâyir levâzım ve sengîn toplar ve zehâyir ve me'külât gemiler ile Süveys'den deryâ üzre² [T79^b] gönderilüp kifâyet qadar aqça dañi Mısr hizânesinden virilüp bâb-ı diqqatde dañi fevt olunmadı. Ammâ vezîr-i müşârun-ileyhden muqaddem ki 'Osmân Paşa'ya üç biñ nefer atlu ve yeñiçeri³ qoşilup ve Murâd Paşa yeri virilüp gönderilmişdi, varup Zebîd'de Hâsan Paşa'ya mülâkî olup [TOS³³] ba'dehü Câzân benderi a'dâdan alınup ve Ta'iz şehrine dâhil olup [Y95^b] Qahriyye Qal'ası ki ol şehriñ iç hişâridur, muhâşara olunup teshîrine sa'y ü iqdâm ve cidd ü ihtimâm iderlerdi. Fe-ammâ ol qal'anuñ qarşusında olan küh-ı mekrûh üzre ki şarplıqda meger mişli girü ol yerde buluna, [B110^b] Şemsüddîn-i bi-dîn oğulları birkaç biñ gürûh-ı dâllin ile "mahtağa" ya'nî iştilâhlarınca ordusun qurup fethe mâni' olup şehre⁴ dañi zâd ü zevâde yolların ka't' idüp ifsâda muşır olmağla⁵ galâdan leşker-i İslâm'a külli müzâyâqa ve za'f irişüp "Mebâdâ şehr elden çıka!" deyü kudüm-ı vezîre müterakkip olup [TOS³⁴] dâyimâ harb u kıtâlden hâli degüllerdi.

Ve bu cânibde pâdişâh-ı cihân-penâh a'dâ-yı rübâhuñ rağmına Halkalı⁶ şikârında vezîr-i a'zam ile müşîr-i şânî bile olmağın düstür-ı mu'azzam ılgar ile emr-i âli üzre Edirne'ye varup nışf-ı Sarây-ı 'Atıq'de bünyâd urılan câmi'-i şerîf ve medrese ve dâru'l-kurrâ-yı müniflerinüñ esâs-ı lañiflerin görüp ve andan girü gelüp pâdişâh hazretlerine mülâkî olduklarında Anañolu kâdî-'askeri olan Hâsan Beg ma'zül olunup⁷ yerine Mollâ Çelebi ta'yîn kılinup 'ulemâ manâşibında⁸ bir hûb silsile vâkı'oldı.

- 1 Paşa'ya TO T (79^{a/35}) B (110^{a/3}) D (195^{b/4}); Paşa Y (95^{a/9}) TK (91^{a/11})
- 2 deryâ üzre TO B (110^{a/10}) Y (95^{a/15}) D (195^{b/8}): - T (79^{a/37}) / deryâdan TK (91^{a/13})
- 3 yeñiçeri TO Y (95^{a/17}) B (110^{a/12}) TK (91^{a/14}); yeñiçeri T (79^{b/2}) D (195^{b/9})
- 4 şehre TO T (79^{b/5}); şehrdaki a'dâya B (110^{b/2}) Y (95^{b/5-6}) D (195^{b/13}) TK (91^{a/17})
- 5 olmağla TO B (110^{b/3}) Y (95^{b/6}) D (195^{b/14}) TK (91^{a/18}): olmağın T (79^{b/5})
- 6 Halkalı TO T (79^{b/6}); Çatalca B (110^{b/6}) Y (95^{b/10}) D (195^{b/15}) TK (91^{a/19})
- 7 olunup TO B (110^{b/11}) Y (95^{b/14}) D (195^{b/18}) T (79^{b/8}): olup TK (91^{a/21})
- 8 manâşibında TO B (110^{b/11}) Y (95^{b/15}) D (195^{b/18}) TK (91^{a/21}): manâşibında T (79^{b/8})

Andan evâhîr-i Şa‘bân’da [Şubat 1569] hüdâvendigâr-ı kâm-gâr hazretleri İstanbul’a [TOS³⁵] dâhil olup maḳarr-ı hilâfetde mütemekkin oldılar. [D196^a] Ve ‘ıyd-i Ramazân’dan soñra [Mart 1569] Sivas Beglerbegisi Aḫmed Paşa-yı İsfendiyârî’nün şikâyetçileri olmağla evâhîr-i Zi’l-ka‘de¹ [Mayıs 1569] ‘azl olunup yeri Behrâm Paşa’ya ve anuñ yerine Van [Y96^a] beglerbegiliginden Bosna begi olan Hüseyn Paşa’ya Diyârbekir virilüp ve yeñiçeri² ağası olan Sinân Ağa’ya Kaşamonı sancağı ve anuñ yeri Başkapu-cıbaşı Ca‘fer Ağa’ya [B111^a] virildi.

Ve sene toḳuz yüz yetmiş yedi [977] Muḫarrem’inde³ [Haziran/Temmuz 1569] bu dâ‘ileri Loḳmân-ı ‘Ăşürî’ye *Şehnâme-i Hümâyün* nazmı buyurılıp⁴ bu eṣnâda Kırım Hânı Devlet Giray Hân hazretlerine hil‘at-i hümâyünla bir semend-i müstemend müzehheb zencîr muraşşa‘ ḳoṫas ve zeyn ve mücevher tiğ ve ḫaçer-i [TOS³⁶] pür-zeyn gönderilüp vârid olan fermân-ı ḳazâ-cereyân üzre küffâr-ı ḫâk-sâr-ı Rus ve Hâcî Terḫân semtine ḡazâya⁵ müteveccih ola deyü buyurıldı.

Sefer-i Azak: Kefe’de cem‘ olan begler ile müşârun-ileyh Kırım hânı ve Kefe Hâkimi Ḳâsım Beg ve Çerkes ve Boğdan begleri Ḳırım etrâfında cem‘ iyyet idüp mükemmel ve müsellaḫ yat ve yaraḳ ve yeñiçeri⁶ ṫâyifesi ve ṫop ve ḋarbuzen⁷ ‘arabalarıyla yürüyüp Azak Şuyı’yla nehr-i ‘Ădil mâbeynlerine irişdüklerinde Rus’dan ḫarâc gelüp emân ṫaleb itmekle tevaḳḳuf olunup ve şiddet-i şitâdan anda ḳal‘a binâsı müte‘assir olduḡın daḫi⁸ bâb-ı sa‘âdete ‘arz olınduḡda ‘asâkir-i zafer-me’âşir yerlü yerine [TOS³⁷] rücü‘ olunmasına buyurıldıḡı üzre şıḫḫat ü selâmet ile ‘avdet olunup egerçi bürüdet-i

1 evâhîr-i Zi’l-ka‘de’de TO T (79^{b/10}): şehri-i Zi’l-ka‘de evâhîrinde B (110^{b/14-15}) Y (95^{b/18-19}) D (196^{a/1}) TK (91^{a/23})

2 yeñiçeri TO B (110^{b/16}) Y (96^{a/2}): yeñiçeri T (79^{b/11}) D (196^{a/2}) TK (91^{a/24})

3 Muḫarrem’inde TO T (79^{b/11}) B (111^{a/1}) Y (96^{a/3}) D (196^{a/3}): Muḫarrem’inüñ evâsıtında TK (91^{a/24})

4 - TO T (79^{b/12}): ze‘âmet ile ser-efrâz ve emşâl ve aḳrândan mümtâz ḳılındı B (111^{a/2}) Y (96^{a/4-5}) D (196^{a/4}) TK (91^{a/24})

5 Hâcî Terḫân semtine ḡazâya TO: Hâcî Terḫân semtine T (79^{b/13}) / Heşterḫân ile meşhür Hâcî Terḫân didükleri bender semtine ḡazâya B (111^{a/5}) Y (96^{a/8-9}) D (196^{a/6-7}) TK (91^{a/27})

6 yeñiçeri TO B (111^{a/8}) Y (96^{a/12}) D (196^{a/8}) TK (91^{a/28}): yeñiçeri T (79^{b/14})

7 ضربون TO T (79^{b/14}): ضربون B (111^{a/9}) Y (96^{a/12}) D (196^{a/9}) TK (91^{a/28}) (Esas nüsha TO’da ve diğeri nüshalarda yer yer “ضربون”, “ضربون” ve “ضربون” gibi deḡişik imlalarda geçen bu kelime, metin boyunca “ḋarbuzen” olarak okunmuş ve dipnotlarda bu kelime ile ilgili nüsha farklılıkları, metnin bundan sonraki bölümünde gösterilmemiştir.

8 olduḡın daḫi TO B (111^{a/11}) Y (96^{a/15}): olduḡın T (79^{b/15}) / olduḡından daḫi D (196^{a/10}) TK (91^{a/29})

hevādan düşmen vilāyetine el şunulmak mümkin olmadı, lākin şavlet-i sipāh-ı nuşret-destgāhdan qalb-i a'dāya külli havf u haşyet galebe itmegin cebhe-i zārā'ati¹ hāk-i itā'ate koyup ve mıqdārı ne idügin bilüp [Y96^b] t̄âyife-i Tatar'a daği eyyām-ı devlet-i şāhib-kırānide tazarru' ve lābeye başlayup sâyir harāc-güzār keferi sipehsālārı silkine münselik oldu. Bu eşnāda ki bahār [B111^b] mevsimi idi, Mağrib Cezāyiri'nün beglerbegisi olan 'Alī Paşa'dan qalyeteler ile haber gelüp Tūnus vilāyeti fetḥ ve teşhīr oldu deyü bildürmişdi.

Feth-i Tūnus: Sābıqā vilāyet-i [TOS³⁸] mezbūreyi merḥūm [TK91^b] Ḥayreddīn Paşa teşhīr eyledükde hākimi olan Cūvān Ḥasan İspanya dinilen mel'ūna tābī' olmağla girü gelüp alup ve Ḥasan-ı mezbūruñ oğlı Mevlāyī² Aḥmed babasınun gözine mil çeküp yerine beg olup fesāddan hālī olmamağla haqqından gelinmesi vaqtine mevķūf idi. İttifāk müşārun-ileyh 'Alī Paşa Mağrib Trabulusı'ndan Cezāyir beglerbegisi olduğda Tilimsān sancağın taşarruf iden Ramazān Beg'i Niyese nām qal'a üzre gönderüp musahḥar olduğdan şonra iki qalyete memlū pişkeşle Bayram nām kendü kethudāsın³ der-i devlete irsāl eyledükde [D196^b] Şuşa Qal'ası'na vuşul bulduklarını gibi Trabulus'a tābī' şehir-i Kırvan Begi [TOS³⁹] Qara Ḥasan'dan haber getürmişler ki Tūnus hākimi mezbūr Mevlāyī⁴ Aḥmed Kırvan'ın etrafına gelüp külli gāret ü hasāret eyleyüp girü dönmiş. Ol taqdirce Bayram Kethudā'ya ol diyāruñ ahālisi yazduklarını 'arz-ı hālī sūdde-i sa'ādete getürüp şunulduğda şer'le haqqından gelinmesine hük-m-i şerif irsāl olunmuşdı. İmtişālen li-emri'l-'ālī me'mūrun-bih olan maşlaḥatı ihfā idüp ve der-i devletde ihsān olınan hil'at-i şāhāne ve muraşsa' kemer ve ḥançeri daqınup ve geyinüp serḥadd-i Cezāyir olan şehir-i Koşantın ki andan bir aylık⁵ yoldur, "Ol semtde [B112^a] ba'zı mīrī maşlaḥat vardır." deyü bahāne⁶ idüp sene-i mezbūre Cemāziye'l-āḥir'inün [Y97^a] evāsıtında ki [Kasım 1569] [TOS⁴⁰] bir mübarek gün ve ferruḥ sā'at idi, Cezāyir'den çıqup ve Ca'fer

1 zārā'ati TO T (79^{b/17}) B (111^{a/15}) Y (96^{a/19}) D (196^{a/12}): zārā'at TK (91^{a/31})

2 Mevlāyī TO D (196^{a/17}) T (79^{b/20}) TK (91^{b/1}): Mollā B (111^{b/5}) Y (96^{b/7})

3 kethudāsın TO T (79^{b/22}) B (111^{b/9}): kethudāsını Y (96^{b/11}) D (196^{a/19}) TK (91^{b/3})

4 Mevlāyī TO T (79^{b/23}): Mollā B (111^{b/11}) Y (96^{b/13}) D (196^{b/2}) TK (91^{b/4})

5 bir aylık TO T (79^{b/26}): kaç menzil B (111^{b/17}) Y (96^{b/18}) D (196^{b/5}) TK (91^{b/7})

6 bahāne TO T (79^{b/26}) B (112^{a/1}) Y (96^{b/19}): bu bahāneyi D (196^{b/6}) TK (91^{b/8})

Beg ile Memi Kethüdâ'sın şehrde bekci¹ koyup Cezâyir 'askeriyle Kōstantîn semtine bir iki günlük yol gittükden sonra Benî 'Âmir ve Süveyd-i² A'râbi ki Kaṭāniye ile mülakḳabdur, "Paşa şehrden çıkup gitti!" deyü beriyeden ğâret ü ḥasâret niyyetine cem'iyet itdükleri ḥaberi paşa istimâ' eyledükde yoldan³ alaybegi olan diğeri Ca'fer Beg'i birkaç yüz âdem ile girü Cezâyir'e gönderüp muḥâfaẓa levâzımından muṭma'inn olduğdan sonra andan nefsi-i Kōstantîn-i Mağrib'e vuṣûl bulup birkaç gün ârâm kıldukdan sonra⁴ bi'l-cümle 'asker ile Tûnus tevâbi'inden Lisânü'l-Şevr Tağı'na şapup tokuz gün anda qar [TOS⁴¹] ve yağmurdan 'asker-i İslâm fırka fırka olup⁵ küh-ı pür-şükühuñ dâmeninde ârâm eyleyüp⁶ geçindiler.

Bu eşnâda Tûnus ḥâkimi mezbûr⁷ Aḥmed ḥaberdâr olup Seyyidî Şâmiḥ nâm 'Arab'ı paşaya ilçilğe gönderüp geldükde⁸ leşker-i İslâm müteferriḳ olmağın paşa daḥi birkaç ḥayme ve cüz'i leşker ile ilçiyeye mülakḳi olup "Benüm kaşdum Tûnus'dan tokuz mîl uzak İspanya tevâbi'inden Ḥalku'l-vâd K'al'ası'nadır." deyü cevâb virüp ve ilçî daḥi tağ eteginde mütemekkin olan leşker-i İslâm'dan ḥaberdâr olmayup paşayı cüz'i âdem ile görmekle⁹ ferah-nâk olup Tûnus'a vardukda mezkûr Aḥmed'e [B112^b] gördüğü üzere "Nesne¹⁰ yokdur." deyü haber virüp [TOS⁴²] lâkin i'timâd eylemeyüp a'yân-ı vilâyetüñ müşâveresiyle iki biñ züve¹¹ ya'nî 'Arab'ın piyâde tüfengcisi ve üç biñ nefer ḥâzır bulunan atlu leşker ile şehrden çıkup Peçeye nâm yol üzere olan kal'a kurbına gelüp ve paşa daḥi [Y97^b] üç biñ nefer yeñiçeri¹²

1 bekci TO B (112^{a/3}) Y (97^{a/2}) D (196^{b/7}) TK (91^{b/8}); - T (79^{b/27})

2 Süveyd-i TO T (79^{b/27}) B (112^{a/4}) Y (97^{a/3}); Süveyh-i D (196^{b/8}) TK (91^{b/9})

3 yoldan TO T (79^{b/28}); yolda B (112^{a/6}) Y (97^{a/5}) D (196^{b/9}) TK (91^{b/10})

4 kıldukdan sonra TO T (79^{b/29}); kılınıp ba'dehû B (112^{a/9}) Y (97^{a/7}) D (196^{b/11}) TK (91^{b/11})

5 - TO T (79^{b/30}); ve zikr olan B (112^{a/11}) Y (97^{a/9}) D (196^{b/12}) TK (91^{b/12})

6 ârâm eyleyüp TO T (79^{b/30}); tevaḳḳuf idinüp B (112^{a/11}) Y (97^{a/10}) D (196^{b/12}) / tevaḳḳuf idüp TK (91^{b/12})

7 mezbûr TO T (79^{b/31}); Mollâ B (112^{a/12}) Y (97^{a/10}) D (196^{b/13}) TK (91^{b/12})

8 geldükde TO: - T (79^{b/31}) / geldükden sonra B (112^{a/13}) Y (97^{a/11}) D (196^{b/13}) TK (91^{b/13})

9 görmekle TO T (79^{b/33}); görmegin B (112^{a/17}) Y (97^{a/15}) D (196^{b/16}) TK (91^{b/15})

10 mezkûr Aḥmed'e gördüğü üzere "Nesne: TO T (79^{b/33}); Mollâ Aḥmed'e gördüğü gibi "Üzerinde çoklık cem'iyet B (112^{a/17}-112^{b/1}) Y (97^{a/16}) D (196^{b/16-17}) / Mollâ Aḥmed'i gördüğü gibi "Üzerinde çoklık cem'iyet TK (91^{b/15})

11 زوه TO T (79^{b/34}); زوه B (112^{b/2}) Y (97^{a/18}) D (196^{b/17}) TK (91^{b/16});

12 yeñiçeri TO T (79^{b/35}) D (196^{b/19}) TK (91^{b/17}); yeñiçeri B (112^{b/5}) Y (97^{b/1})

ṭāyifesin ağaları Dāvūd Ağa'yı önüne birağup ve biñ¹ nefer züve² ya'nî 'Arab tufengcilerin³ [D197^a] ağaları olan Seyyidi Muḥammed Berüye'yi⁴ kılavuz idinüp ve⁵ dört biñ nefer atlu sipāhīnün ağaların ve serdārların ve Cezāyir beglerin alaybegleriyle sağ ve şolda şaff şaff⁶ tertib idüp tağdan inüp zıkr olan ḳal'aya irişdükte Mevlāyī⁷ Aḫmed ile muḳābele olunup ḫarb u ḳitāl [TOS⁴³] ve ceng ü cidāl ḳılınduğdan şoñra bi-nuşretillāh a'dā-yı bed-rāyuñ ekşeri tiğ u teber ile nigün-sār [T80^a] olup mağlūb ve menkūb⁸ Aḫmed-i merḳūm birḳaç nefer ile girü Tūnus'a ḳaçup ve vilāyeti ḫalḳına nefir-i 'āmm eyleyüp altmış dört biñ nefer ḳabāyil ü 'aşāyir ve re'āyā vü berāyā esāmīlerin defter idüp güzīdelerin bile alup ceng için şehrden bir iki mīl taşra zeytūnlıḳ ḳurbına gelüp ve ol diyārda sipehsālāra alaybegi dirler, mezbūruñ daḫi Ḳāyid Süleymān nām alaybegisi bir mıḳdār atluyla pusuya girüp sāyir neferātı şehrde ve yollarda ḳoyup kendüsi fidāyī şeklinde ḳudūm-ı paşaya muntazır durur idi. Ammā ḫaberi [B113^a] yoḳdur ki [TOS⁴⁴] bunuñ gibi derinti leşkerün ne şebātı olsa gerek. Ve bu cānibden paşa daḫi gelüp nefsi-i Tūnus'a ḳarīb Muḳārde⁹ nām nehr-i 'azīme irişüp keşret-i bārāndan tuğyān üzre olmağın kırık sekiz gün mıḳdārı geçid bulunmayup lākin ol ḫavālīde deryādan bir günlük uzaḳ Neberde nām ḳal'aya varup musahḫar olmağla¹⁰ üzre anda bir mıḳdār tahta ve ağaç ve ba'zı gemi¹¹ sereni bulunup ve zıkr olan nehr-i 'azīm kenārına getirilüp ve köpri bağlanup [Y98^a] 'ubūr olındı. Ba'dehū paşa leşkere ceng için tenbih idüp ve sancaḳlar çözilüp borılar ağırdılıp şadā-yı ṭabl ü şurnādan kūh ve şahrā māl-ā-māl olup [TOS⁴⁵] yürüdükte ḳaravullar elleşüp baş ve dil alınduğdan şoñra

- 1 ağaları Dāvūd Ağa'yı önüne birağup ve biñ TO: ağaları Dāvūd Ağa'yı önlerine birağup ve biñ T (79^{b/35}) / ağaları Dāvūd Ağa'yla önüne birağup biñ B (112^{b/5-6}) Y (97^{b/1-2}) D (196^{b/19}) / ağalarıyla önüne birağup bir TK (91^{b/17})
- 2 زوه TO T (79^{b/35}) B (112^{b/6}) D (196^{b/19}) TK (91^{b/17}): زوه Y (97^{b/2})
- 3 tufengcilerin TO T (79^{b/35}): tufengcileridür B (112^{b/6}) Y (97^{b/2}) D (196^{b/19}) / tufengcileri TK (91^{b/17})
- 4 Seyyidi Muḥammed Berüye'yi TO: Seyyidi Muḥammed Berüye'ye T (79^{b/35-36}) / Muḥammed Berüye'yi B (112^{b/6}) Y (97^{b/2}) D (197^{a/1}) TK (91^{b/18})
- 5 ve TO T (79^{b/36}) B (112^{b/7}) Y (97^{b/3}): - D (197^{a/1}) TK (91^{b/18})
- 6 صف صف TO B (112^{b/8}) Y (97^{b/4}) D (197^{a/2}) TK (91^{b/18}): صف صف T (79^{b/36})
- 7 Mevlāyī TO T (79^{b/37}): Mollā B (112^{b/9}) Y (97^{b/5}) D (197^{a/2}) TK (91^{b/19})
- 8 - TO T (80^{a/1}): Mollā B (112^{b/11}) Y (97^{b/7}) D (197^{a/4}) TK (91^{b/20})
- 9 Bugün Mecerde (مجردة) denilen ve başşehir Tunus'un hemen kuzeyinde denize dökülen, ülkenin 450 km uzunluğundaki en büyük nehri.
- 10 "Allah bir şeyi murad etti mi, sebeplerini yaratır."
- 11 ba'zı gemi TO B (113^{a/6}) Y (97^{b/18-19}) D (197^{a/11}): gemi T (80^{a/6}) / ba'zı TK (91^{b/25})

iki leşker birbirin gördükleri gibi¹ muhkem uğraş oldu. Ve² sene-i mezbûre Şa‘bân’ının on üçü vâkı‘ olan Cum‘a günü [20 Ocak 1570] bilâ-tevaḳḳuf ³﴿قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبُهُمُ اللَّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِيهِمْ وَيُنْصِرْكُمْ عَلَيْهِمْ﴾ tıbbınca tekrâr hücum olunduḳda a‘dâ⁴ inkisâr bulup ve şehri-i Tûnus‘a gürizân dâhil olduḳda tevaḳḳufa⁵ mecâlî ḳalmayup ve ol gice ekâbir u a‘yândan ḍarbî haylî mâl alup ehl ü ‘iyâlin mâl ü menâliyle göçirüp Halku‘l-vâd Ḳal‘ası‘na firâr eyleyüp ve bu haber paşaya vâşıl olunca alaybegisi olan Ḳâyid Süleymân nâm şakî pusıdan çıkup birkaç defa ḳolayına göre râst geldiḳi leşker-i zafer-eşere [TOS⁴⁶] at bıraḳup ve bizüm piyâde tûfengcilerden⁶ [B113^b] birkaçı ol kec-reftârûn pâyına düşüp hürṭüm-ı file beñzer tûfengler ile ‘arşa-i veḡâda şâh-ı ferruḥ-ruḥuñ a‘dâsın ḥâke bıraḳup ferzânelik rütbesin buldılar.

Ve çün ol gice ki nerrâd-ı çarḥ, altun ṫâsın sipehsâlâr-ı [D197^b] Maḡri-b’ûn ceybinde nihân idüp a‘dâ-yı bed-râyı şeşder-i hayretde ser-gerdân zâr u nizâr ḳılıp mührelerin girü şandûḳ-ı ḳudretde şaklayuḳodı. ‘Ale’ş-şabâḥ bi-‘inâyeti’l-Meliki’l-Fettâḥ miftâḥ-ı ḳal‘a ile a‘yân-ı şehri istikbâle gelüp ka‘beteyn-i ḳazâda naḳş-ı murâd⁷ zuhûr bulup⁸ eyyâm-ı devlet-i hümâyûnda ol yevmü’s-Sebt ki mâh-ı mezbûruñ on dördü [21 Ocak 1570] idi, paşayla leşker-i İslâm Tûnus’uñ [TOS⁴⁷] nefsi-i şehrine dâhil [Y98^b] olup hemân ol gün sikke-i ḥasene ve cum‘a-i âtiyede ḥuṫbe-i muḥassine ‘umûm vilâyetde ism-i sâmilileriyle meskûk ve mu‘anven olup ve paşa daḥi mübârek ‘ıyd-i⁹ Ramazân’a [9 Mart 1570]dek anda ârâm eyleyüp evâyil-i Şevvâl’de [Mart 1570] Cezâyir’e ‘avdet için ‘azîmet itdükde refiḳi olan ümerâdan Tilimsân Ḥâkimi Ramazân Beg kâr-dân ve ihtiyâr olduḳi eçden sancaḳ ṫariḳiyle Tûnus ḥükümetin aña tefvîz idüp ve beş yüz nefer yeniçeriye¹⁰ Cezâyir bölüḳünün başyabaşısı olan Sinân’ı anlara aḡa naşb eyleyüp ve

1 gördükleri gibi TO B (113^{a/10}) Y (98^{a/4}) D (197^{a/13}) TK (91^{b/27}): gördükden sonra T (80^{a/6})

2 ve TO T (80^{a/8}): ki B (113^{a/11}) Y (98^{a/4}) D (197^{a/13}) TK (91^{b/27})

3 “Onlarla savaşın ki, Allah sizin ellerinizle onları cezalandırsın, onları rezil etsin, sizi onlara galip kılsın ve mümin toplumun kalplerini ferahlıtsın.” (Tevbe, 9/14)

4 hücum olunduḳda a‘dâ TO T (80^{a/8}): gürûh-ı muḥâlif B (113^{a/12}) Y (98^{a/6}) D (197^{a/15}) TK (91^{b/29})

5 tevaḳḳufa TO T (80^{a/9}): Aḥmed’uñ B (113^{a/13}) Y (98^{a/7}) D (197^{a/15}) TK (91^{b/29})

6 tûfengcilerden TO T (80^{a/11}): yeniçeriden B (113^{a/17}) Y (98^{a/11}) / yeniçeriden D (197^{a/18}) TK (91^{b/31})

7 murâd TO T (80^{a/13}): dil-ḥyâḥ B (113^{b/6}) Y (98^{a/17}) D (197^{b/3}) TK (91^{b/34})

8 - TO T (80^{a/13}): ve her yañadan şenlik için [TK92^a] mirî ṫopçılar düşeş atup B (113^{b/7}) Y (98^{a/17-18}) D (197^{b/3}) TK (91^{b/34-92a/1})

9 ‘ıyd-i TO T (80^{a/15}): - B (113^{b/10}) Y (98^{b/2}) D (197^{b/5}) TK (92^{a/2})

10 yeniçeriye TO B (113^{b/13}) Y (98^{b/5}): yeniçeriye T (80^{a/16}) D (197^{b/7}) TK (92^{a/4})

mîr-i¹ mezbûr için on çavuş ve on kapıcı ve on çadır mehteri ta'yîn idüp ve iki yüz atlı 'ulûfeci ile gönüllü ağası dahi [TOS⁴⁸] koyup kal'a-i Peçe'ye Kâyid Maḥmûd nâm kimesneyi dizdâr ve² kifâyet kadarı hişâr eri ve yeñiçeri³ muḥâfaza ḥidmeti için alıkoyp Cezâyir'e gelüp dâhil olduḡda [B114^a] Tûnus'un fetḥin ki⁴ bir beglerbegilik yerdür, vuḡu'ı üzre⁵ deri devlete 'arz eyleyüp irişdükte paşaya teraḡḡi ve ḥil'at-i fâhire ve iḥsân-ı vâfire erzânî buyurılıp müsteḥıḡḡ-ı 'inâyet olanlara dahi 'arzi mücebince külli ri'âyet olındı.

Ve bu cānibde Bağdād'dan Muẓaffer Paşa 'azl olunup yeri Mar'aş Beglerbegisi 'Abdurrahmān Paşa'ya virilüp varduḡda fevt olmaḡın Bağdād'ı Şām Beglerbegisi Murād Paşa'ya ve anuñ yeri Ḥaleb beglerbegisi olan 'Alî Paşa'ya virilüp ve Ḥaleb'i, [TOS⁴⁹] Ṭrabulus sancaḡı begi iken kâfile-i Şām emîr-i ḥacclıḡında⁶ külli ḥidmeti sebḡat iden Dervîş Beg'e iḥsân buyurıldı. Ve Rûmili zu'amâlarından olan Ferhād Beg'e 'inâyet-i 'aliyyeden Klis sancaḡı virilüp Žadre (صدره) ve Ḳotor (قوتر) semtlerine revâne ḡılındı. Ve İstanbul'un [Y99^a] Taḡt-ı kal'a ve Yahûdi Maḡallesi'ne iḡrâḡ-ı 'azîm vâḡi olup ol ḡinde Yeñiçeri Ağası Ca'fer Aḡa marîz olmaḡın "Taşarruf itdüḡi 'ulûfesiyle şıḡḡat bulduḡda ri'âyet oluna." deyü tevaḡḡuf olunup bařmîrâḡurılıḡla başkapucubařılıḡı ma'an mutaşarrıf olan Siyāvuş Aḡa'ya yeñiçeri aḡalıḡı virildi. Andan Őonra Dergâḡ-ı Mu'allâ müteferriḡalarından řadr-ı a'zam oḡlı [TOS⁵⁰] Ḳâsım Beg'e Hersek sancaḡı virilüp revâne oldu.⁷ Ba'dehü ḡazret-i ḡudâvendîḡar-ı [D198^a] cihân-medâr řayd ü Őikâr ile Rodosçıḡ⁸ semtinden Edirne'ye varup anda binâ olınan cāmi'-i şeriflerin gördükden Őonra [B114^b] 'avdet itdüklerinde vezîr-i a'zam 'imâret yapduḡı ḡařaba-i Bergos'da maḡdem-i şeriflerine 'âlî ziyâfet iḡzâr idüp ve sümme-i semend-i müstemendleri pây-endâzına aḡır ḡumâřlar döşe-yüp envâ'-ı esbâblar ile anda binâ olınan sarâyı dahi pişkeş idüp maḡbûl

1 eyleyüp ve mîr-i TO T (80^{a/17}): idüp ve B (113^{b/14}) Y (98^{b/6-7}) D (197^{b/8}) TK (92^{a/4})

2 ve TO B (113^{b/16}) Y (98^{b/9}) D (197^{b/10}) TK (92^{a/5}): idüp T (80^{a/17})

3 yeñiçeri TO B (113^{b/17}) Y (98^{b/9}) D (197^{b/10}): yeñiçeri dahi T (80^{a/18}) / yeñiçeri TK (92^{a/5})

4 ki TO: giriş B (114^{a/1}) Y (98^{b/10}) D (197^{b/11}) TK (92^{a/6}): ve dahi T (80^{a/18})

5 vuḡu'ı üzre TO T (80^{a/19}): vuḡu'ı üzre deyü B (114^{a/1}) Y (98^{b/11}) / deyü vuḡu'ı üzre D (197^{b/11}) TK (92^{a/6})

6 ḡacclıḡında TO T (80^{a/21}): ḡacclıḡından B (114^{a/7}) Y (98^{b/17}) D (197^{b/14}) TK (92^{a/9})

7 oldu TO T (80^{a/25}): olındı B (114^{a/15}) Y (99^{a/6}) D (197^{b/19}) TK (92^{a/12})

8 Rodosçıḡ TO T (80^{a/25}) B (114^{a/16}) Y (99^{a/7}) D (198^{a/1}): Dört Sancaḡ TK (92^{a/13})

buyurıldıktan sonra Venedik dojlarına çavuş ile haber gönderildi ki Kıbrıs begi câdde-i itâ'ate nihânî muhâlefet ve Malta keferesiyle müttefik olup dâyimâ deryâdan Mısr'a varan huccâca şüret-i [TOS⁵¹] muşâlahada² küllî ğadr u hasâret idermiş.

Min-ba'd memâlik-i İslâm muzâfâtından olmayınca mâbeynde ıslâh mümkün degildür deyü fermân olunup ve çavuş-ı mezbûr daği varup bildirdükde kefer-i fecere zikr olan cezire kal'alarınıñ istiḥkâmına i'timâd-ı küllî itdükleri için rızâyla teslîm itmedükleri cevâbın çavuş getürdigi gibi bu cânibde berr ü baḥrden tedârük-i sefer müheyyâ kılinmışdı. Binâ'en 'alâ zâlik sene-i mezbûre Şevvâl'inde [Mart/Nisan 1570] Rümili Beglerbegisi Hüseyn Paşa İstanbul'dan [Y99^b] revâne olunup Üsküb cânibinde olan Venedik sevâhiline gönderildi ki varup anda dernek eyleyüp levâzım-ı ğayret ne ise yerine getüre. Ve Anaḫolı beglerbegisi ve Karaman ve Sivas ve Mar'aş ve Haleb [TOS⁵²] mîr-i mîrânlarına daği varup Trabulus-ı³ Şâm ve Payaş İskelelerinde hâzır olar deyü zehâyir ve kürekçi ve 'avâriz cem'ine daği aḥkâm-ı şerîfe gönderildi. Bu eşnâda [B115^a] Hersek Begi Kâsım Beg ve Klis Begi Ferhâd Beg Venedik yaķasına iki def'a açın idüp ve on bir kıt'a kıla' fethinden başka⁴ yigirmiden ziyâde kılyete ve iki barçayı topla ğarıķ-ı deryâ itdükden ğayri⁵ birkaç def'a baş ve dil gönderüp ve nâm-dâr serhenglerinden Paçusta nâm mel'ünü ve Kotor kırbında Venedik kıpudanlarından Yaķumalatişka nâm şaķiyi⁶ daği tutup⁷ şultatlarıyla bâb-ı sa'âdete gönderüp⁸ maķbûl-i hâzret vâķi' oldu.

Feth-i Kıbrıs: Cezire-i mezbûre ki hâzret-i Hâtemül'enbiyâ [TOS⁵³] Muḫammed Muştafâ -şallallâhu 'aleyhi ve sellem-ün mu'cizat-ı keşiru'l-berekâtından Mısr ve Şâm feth olalı Aşḫâb-ı 'izâm -radıyallâhu 'anhüm- zamânından ile'l-ân harâc-güzârlık nâmiyla hemişe fesâd üzre olup

1 çavuş ile TO B (114^{b/5}) Y (99^{a/11}) D (198^{a/4}) TK (92^{a/15}): - T (80^{a/27})

2 muşâlahada TO T (80^{a/28}): muşâlahâ zannı ile B (114^{b/7}) Y (99^{a/13}) D (198^{a/5}) TK (92^{a/16})

3 Trabulus-ı TO B (114^{b/16}) Y (99^{b/4}) D (198^{a/11}) TK (92^{a/20}): Trabulus ve T (80^{a/32})

4 başka TO T (80^{a/33}) B (115^{a/2}) Y (99^{b/7}): ğayri D (198^{a/13}) TK (92^{a/21})

5 ğayri TO T (80^{a/34}) B (115^{a/3}) Y (99^{b/8}): sonra D (198^{a/14}) TK (92^{a/22})

6 şaķiyi TO T (80^{a/35}): şaķi B (115^{a/5}) Y (99^{b/10}) D (198^{a/15}) TK (92^{a/22})

7 tutup TO T (80^{a/35}) B (115^{a/5}) Y (99^{b/10}): tutulup D (198^{a/15}) TK (92^{a/22})

8 gönderüp TO T (80^{a/35}) B (115^{a/6}) Y (99^{b/11}) D (198^{a/15}): gönderilüp TK (92^{a/23})

ve Malta gibi hâyin küffâr ile ol küffâr-ı hâyin¹ biriküp Mısr gemilerinde buldukları müsâfirin ve huccâcî gaflet ile² alduklarında esîr ü târâc [T80^b] ve mâbeynlerinde nâ-bedîd idüp hârâc-güzârlık bahânesi ile ehl-i İslâm'a küllî zararları [D198^b] irişüp tenbîh olunduğda müfid olmayup ve dojlari-na dahî haber gönderdükde³ 'inâd u küfrine muşîr olmağın bi'z-zât tevec-cüh-i hümâyün muqarrer iken re'y-i müşîre muvâfîk mübeşşîrân-ı [Y100^a] 'âlem-i qudsîden "Leşkerüñ ala Kıbrıs'ı" (978) deyü ilhâm olup [TOS⁵⁴] hisâb olunduğda târîh-i fethe müş'ir kelimât olduğı sebebden tedbîr-i âşaf-ı rûşen-zamîr muvâfaqatıyla cüyüş-ı deryâ-hurûş irsâline fermân-ı hümâyün şeref-nefâz bulup sinin-i sâbıkadan [B115^b] gâzâ-i ğarrâ için müretteb ve mükemmel olan⁴ dört yüz pâre kadırgâlar ve yüz pâre barça ve kalyon ve at gemilerinden iki yüz kıt'asın sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinüñ evâyilinde [Mayıs 1570] deryâ ahvâlinde habîr olan Vezîr-i şâliş Piyâle Paşa otuz biñden ziyâde leşker-i zafer-rehberle revâne buyurıldı ki varup deryâ yüzün hıfz idüp Venedik ve ğayri kefer gemilerin Kıbrıs'a er dökmeden men' eyleyüp cezîre-i Şakız etrâfında hâzîr ola. 'Ağabince sene-i mezkûre Zî'l-ħicce'sinüñ 'ıyd-i sa'îdinde [16 Mayıs 1570] [TOS⁵⁵] kuşlık zamânı huccâcuñ du'âları maqbûl olduğı sa'atde namâz-ı duħhâdan sonra Vezîr-i sâdis Muştâfâ Paşa'ya Kıpudan 'Alî Paşa'yla⁵ koşulup kifâyet kadar kapu halkı ve yeñiçeri⁶ ve sipâhî ve sancağ begleriyle tonanma-i hümâyün mem-lû olup İstanbul Boğazı'ndan⁷ Beşikğaya'dan kalkup riyâh-ı nuşret ile keş-tilere yelken idüp envâ'-ı şenlik ve şafâ-yı hâtır ile revâne olup birkaç günde cezîre-i Rodos'a irişüp⁸ üç gün oturağdan sonra vilâyet-i Ağrıboz cânibinden Piyâle Paşa hazretlerinin gemileri kara tağlar⁹ gibi nümâyân olup ol hînde fermân-ı hümâyün üzre iki leşker biriküp revâne olmağ için Muştâfâ Paşa cânibinden Kıpudan 'Alî Paşa'ya [TOS⁵⁶] sipâriş olunup küh-peyker

1 hâyin küffâr ile ol küffâr-ı hâyin TO B (115^{a/9-10}) Y (99^{b/15}); hâyin küffâr ile T (80^{a/37}) TK (92^{a/24}) / hâyin küffâr ile ol küffâr-ı nâ-bekâr D (198^{a/18})

2 gâffet ile TO B (115^{a/11}) TK (92^{a/25}) D (198^{a/19}): 'ale'l-ğafle T (80^{a/37}) / - Y (99^{b/16})

3 haber gönderdükde TO B (115^{a/13}) Y (99^{b/18}) D (198^{b/1}) TK (92^{a/26}): gönderüp T (80^{b/1})

4 olan TO B (115^{b/1}) Y (100^{a/4}) D (198^{b/4}) TK (92^{a/28}): - T (80^{b/4})

5 Muştâfâ Paşa'ya Kıpudan 'Alî Paşa'yla TO B (115^{b/8-9}) Y (100^{a/11-12}) D (198^{b/9}) TK (92^{a/31}): Kıpudan 'Alî Paşa'yla ya'nî Muştâfâ Paşa T (80^{b/7})

6 yeñiçeri TO T (80^{b/7}) D (198^{b/9}) TK (92^{a/31}): yeñiçeri B (115^{b/9}) Y (100^{a/12})

7 Boğazı'ndan TO T (80^{b/8}): Boğazı'nda B (115^{b/10}) Y (100^{a/14}) D (198^{b/10}) TK (92^{a/32})

8 irişilüp TO T (80^{b/9}) D (198^{b/11}) TK (92^{a/32}): irişüp B (115^{b/12}) Y (100^{a/16})

9 tağlar TO B (115^{b/14}) Y (100^{a/17}) D (198^{b/12}) TK (92^{a/33}): tağ T (80^{b/9})

gemilere envā¹-ı dürlü bayraklar [Y100^b] ile zīb ü zīnet virilüp Piyāle Paşa istikbāline [B116^a] varduklarında tağ tağa kavışmaz ādem ādeme kavışur didüklerinüñ [TK92^b] ‘aynı¹ müşāhede olunup cem²-i ferīkayn olduğdan soñra bi³-l-ittifağ yürüdüklerinde Anaṭolı ve Karaman beglerbegileri fer-mān olınan iskelelerden gemilere alınıp² bi³-l-cümle Finike İskelesi’nden sene toğuz yüz yetmiş sekiz [978] Muḥarrem’inüñ evāḫirinde [Haziran 1570] Kıbrıs’a revāne olup bi³-ināyetillāh bir rüz-ı firüzda Tuzla nām iskeleyle çıqup kefere-i fecerenüñ atlu leşkeri her ṭarafdan³ hücum eyledükde guzāt-ı Rüm atların gemilerden çıkarup piyāde ve süvār kār-zār [TOS⁵⁷] kıllup bi-tevfīkillāh a’dā-yı ḥāk-sāruñ ekseri kırılıp bākileri kaçup Lefkose Kāl’ası’na girüp ve Muştafā Paşa Tuzla’da⁴ dernek idüp kapudan paşa deryādan Kıbrıs’ı bekleyüp ve Piyāle Paşa yarar⁵ [D199^a] re’islerle kifāyet kadarı kadarıga ve at gemileri alup Payaş semtinden İskender Bıñarı’ndan Sivas ve Mar’aş leşkerin ve Trabulus cānibinden Haleb leşkerin alup Tuzla’ya getürdiklerinde Muştafā Paşa cemī⁶-i leşker ile qaradan yedi konağda toplanı çekdirüp Lefkose Kāl’ası üzerine varup ve Piyāle Paşa Rodos cānibinden Venedik ve İspanya ṭonanmasın qarşulayup düşmenüñ za’f-ı aḫvā-linden [TOS⁵⁸] haber almağ ile girü Tuzla’ya gelüp Lefkose fethine imdād için vāfir cengci gönderüp her cānibden küşiş ü ikdām ile feth ü teshīrine [B116^b] meşğul oldılar.

Ve bu cānibde [Y101^a] māh-ı mezbūruñ āḫirlerinde [Haziran/ Temmuz 1570] Re’isü’l-küttāb Maḫmūd Çelebi fevt olup yerine vezīr-i a’zamuñ kātib-i sırrı ki vāqı’a-i Sigetvar’da külli ḫidmeti sebkat itdüğinden ğayri zikr olan ğazā aḫvāline müşīr *Nüzhetü’l-Aḫbār*⁶ nām kitāb-ı tāriḫ te’lif idüp kabiliyyetde mümtāz-ı akrān olan Ferīdün Aḫmed’e virilüp ḫidemāt-ı lazı-meye iştiğāl eyledi.

Ve Kıbrıs’dan sene-i mezbūre Rebī’u’l-āḫir’inde [Eylül 1570] ulağla anda serdār olan Vezīr Muştafā Paşa’nuñ oğlı Meḫmed Beg [TOS⁵⁹]

- 1 ‘aynı TO T (80^{b/11}): imkānı yoğ iken ‘aynı ile B (116^{a/1-2}) D (198^{b/14-15}) TK (92^{b/1}) / imkānı ‘aynı ile Y (100^{b/2})
- 2 alınıp TO B (116^{a/4}) Y (100^{b/5}) D (198^{b/16}) TK (92^{b/2}): gelüp içine girüp T (80^{b/12})
- 3 her ṭarafdan TO B (116^{a/6}) Y (100^{b/7}) D (198^{b/17}) TK (92^{b/3}): - T (80^{b/13})
- 4 Tuzla’da TO T (80^{b/14}) B (116^{a/9}) Y (100^{b/10}) TK (92^{b/4}): Tuzla D (198^{b/19})
- 5 Paşa yarar TO T (80^{b/14}) B (116^{a/10}) Y (100^{b/11}): Paşa’ya D (198^{b/19}) TK (92^{b/4})
- 6 Aḫbār TO T (80^{b/19}) B (116^{b/3}) Y (101^{a/3}) D (199^{a/7}): Aḫyār TK (92^{b/9})

gelüp ‘arzlar ile müjde-i fetḥ haberin getürüp mâh-ı mezbûruñ sekizi vâkı‘ olan Şenbih güninde [9 Eylül 1570] muḥâşara olınan Lefkose Qal‘ası üzre her cânibden yürüyüş olunup ve ṭop-ı pür-âşübla açılan gedüklerden ‘asker-i İslâm hücum ile içerüsine kuşluk vaḳtı dâhil olup kırk birinci gün muşahhar olunup ve içinde olan kefer-e fecere begleri ve keşişleri¹ tu‘me-i² tiğ-i zehr-âlüde olmağla қа‘r-ı cehenneme irişüp ehl-i İslâm ğanāyim-i bî-hisāb ve esirler ile behremend ve muğtenim ve vech-i ḥelâlden māl ü menāl-i firāvāna müstağrak olup ḥums-ı şer‘iyyesin daḥi Beytü’l-māl için iḥrāc ve intiḥāb kılinup ve kelisāsı cum‘a ve nākūsı şad-pāre ve³ [TOS⁶⁰] gülbāng-ı Muḥammedi’le⁴ ḥācet namāzı qabūl ve memālik-i maḥrūsedede oqunan sūre-i En‘ām’uñ te‘şiri zāhir ve ehl-i İslām’uñ du‘āları maqḅul olup getürdigi dil ve başları [B117^a] alaylarıyla Dīvān-ı ‘Āliye iletüp ḥazret-i ḥilāfet-penāhuñ pāye-i serir-i ‘ālem-mesirlerine⁵ ma‘rüz olduqda «لَيْسَ شَكَوْتُمْ لَا زَيْدُنْكُمْ» [Y101^b] feḥvāsı üzre dergāh-ı Ḥaḳḳ’a ḥamd ü şenālar kılip müjde getürenlere teraḳḳi ve iḥsān ve serdāra daḥi sezā-vār olan ḥil‘at-i şāhāne ve in‘ām-ı bî-pāyān irsāl buyurılıp şāhib-re‘y-i ferḥunde-maḳāl a’nī düstür-i a‘zam-ı ferruḥ-fālūñ tedbīr-i şāyiblerine taḥsīn ve āferīnler olunup ‘arz olınuğı üzre beglerbegiligi Muḫaffer Paşa’ya virilüp [TOS⁶¹] ve mevālī-yi ‘izāmdan Kāmī Efendi’ye qāḫilığı ve arpa emīni olan Bālī Çelebi’ye māliyye defterdārlığı tefvīz buyurılıp müsteḫıḳḳ-ı ināyet olan mīr-i mīrānlar⁷ ve ümerāya daḥi ḥil‘at ve ri‘āyetler olındı. Ve [D199^b] serdār-ı mezbūr cezīre-i mezkūrede olan Girne Qal‘ası’na Ḥaleb Beglerbegisi⁸ Derviş Paşa’yı irsāl eyledükde varup üçüncü gün kilidiyle begin getürüp teşḫir ve zabṭ olındı. Ve sāyir qal‘a⁹ ve beceneler daḥi alınıp ve Muḫaffer Paşa Lefkose’yi¹⁰ ta‘yīn olınan leşker

1 ve keşişleri TO B (116^{b/11}) Y (101^{a/11}) D (199^{a/11}) TK (92^{b/12}): - T (80^{b/22})

2 - TO B (116^{b/12}) Y (101^{a/12}) D (199^{a/11}) TK (92^{b/12}): ejder-i T (80^{b/22})

3 ve TO T (80^{b/24}): olduğına B (116^{b/15}) Y (101^{a/15}) D (199^{a/13}) TK (92^{b/13})

4 - TO T (80^{b/24}): kılinan B (116^{b/15}) Y (101^{a/16}) D (199^{a/13}) TK (92^{b/14})

5 ‘ālem-mesirlerine TO T (80^{b/25}) Y (101^{a/19}): ‘ālem-maşirlerine B (117^{a/2}) D (199^{a/15}) TK (92^{b/15})

6 “Hatırlayın ki Rabbiniz size: **Eğer şükrederseniz, elbette size (nimetimi) artıracam** ve eğer nankörlük ederseniz hiç şüphesiz azabım çok şiddetlidir! diye bildirmişti.” (İbrāhīm, 14/7) (Sehven “و لَيْسَ” yazılmıştır.)

7 mīrānlar TO T (80^{b/28}): mīrānlara B (117^{a/9}) Y (101^{b/7}) D (199^{a/19}) TK (92^{b/18})

8 Beglerbegisi TO B (117^{a/11}) Y (101^{b/9}) D (199^{b/1}) TK (92^{b/19}): Paşa’sı T (80^{b/29})

9 qal‘a TO T (80^{b/29}): qal‘alar B (117^{a/12}) Y (101^{b/11}) D (199^{b/2}) TK (92^{b/19})

10 Lefkose’yi TO T (80^{b/30}): Lefkose’ye B (117^{a/13}) Y (101^{b/11}) D (199^{b/2}) TK (92^{b/20})

ile bekleyüp¹ Vezîr Muştâfâ Paşa sipâh-ı enbüh ile berdden ve Müşîr² Piyâle Paşa tonanma-i hümayûnda olan piyâde-i tûfeng-endâz ve ‘azeb ve topcı ve ümerâ ve erbâb-ı tîmâr ile Baf [TOS⁶²] kaçabasına uğramak üzere bahrden kadırğaları çekdirüp Mağusa Qal‘ası’na³ irişdüklerinde gördiler ki ‘arûs-ı melik-i Kıbrıs bir şahid-i Frenk’i⁴ [B117^b] kîş-i mekkâr gibi kendi timşâlinde birkaç şekl-i dil-firîb taşvîr itdirüp⁵ Lefkose ve Girne’de ehl-i İslâm’a gösterüp ammâ bi’z-zât envâ‘-ı⁶ şive ile Mağusa⁷ Qal‘ası’nda leşker-i hudâvendigâr-ı⁸ İslâm’dan nihân olup dâmen-i temellükine⁹ dest-i taşarruf irişdürmemek [Y102^a] bâbında hezârân rîv ü¹⁰ reng izhâr iderdi. Bu bâbda feylesofân-ı Rûm ve mühendisân-ı ferruḥ-rûsûm her merzbûmdan cem‘ olup ol perî-zâduñ div-bünyâd maḳarrın tuç u nuhâsdan dökilmiş tılsım-güşâ âteş-nihâd toplar ile târ-mâr¹¹ idüp ḥâke yeksân ve kulle-i [TOS⁶³] qal‘asın berbâd itmek¹² için gavgâ vü gûlûvvile ocağı içine şu komağa her taraftan merdân-ı meydân¹³ seyl gibi revân olup hücum ile eṭrâfın kuşadup levâzım-ı fetḥ u¹⁴ teşhîrine meşgûl olup bir câninbine¹⁵ Haleb Beglerbegisi [Dervîş Paşa’yla] ve taraf-ı âḥara Anatolı¹⁶ beglerbegisi ta’yîn olunup ve Qaraman ve Mar‘aş beglerbegileri daḥi iki kol olup ve Sivas beglerbegisi deryâya qarîb yerde cem‘iyyet eyleyüp ve serdâr-ı bâ-vaḳâr qara kulle ile aḳ kulle muḳâbelesin ihtiyâr idüp ve liman-ı qal‘aya müşrif ve ḥavâle olan maḥalle Piyâle Paşa hazretleri top çekdirüp ve

- 1 bekleyüp TO T (80^{b/30}): beklenüp B (117^{a/14}) Y (101^{b/12}) D (199^{b/3}) TK (92^{b/20})
- 2 Müşîr TO T (80^{b/30}) B (117^{a/14}) Y (101^{b/12}) D (199^{b/3}): - TK (92^{b/20})
- 3 uğramak üzere bahrden kadırğaları çekdirüp Mağusa Qal‘ası’na TO T (80^{b/31}) Y (101^{b/14-15}): uğramak üzere bahrdede kadırğaları çekdirüp Mağusa Qal‘ası’na B (117^{a/16-17}) D (199^{b/4}) / - TK (92^{b/21})
- 4 Frenk’i TO T (80^{b/32}): Frenk B (117^{a/17}) Y (101^{b/16}) D (199^{b/5}) TK (92^{b/21})
- 5 - TO T (80^{b/32}): muḳaddemâ B (117^{b/1}) Y (101^{b/17}) D (199^{b/5}) TK (92^{b/22})
- 6 envâ‘-ı TO B (117^{b/2}) Y (101^{b/18}) D (199^{b/6}) TK (92^{b/22}): - T (80^{b/32})
- 7 - TO B (117^{b/3}) Y (101^{b/18}) D (199^{b/6}) TK (92^{b/22}): nâm T (80^{b/32})
- 8 hudâvend-i TO T (80^{b/32}): leşker-i hudâvendigâr-ı B (117^{b/3}) Y (101^{b/18-19}) D (199^{b/6}) TK (92^{b/22})
- 9 temellükine TO T (80^{b/33}): memlekete B (117^{b/3}) Y (101^{b/19}) D (199^{b/7}) / mülkine TK (92^{b/22})
- 10 irişdürmemek bâbında hezârân rîv ü TO: irişdürmemek için hezârân rîv ü T (80^{b/33}) / irişdürmemek bâbında hezârân rîv-i B (117^{b/4}) Y (101^{b/19-102^{a/1}}) D (199^{b/7}) / irişdürmek bâbında hezârân div-i TK (92^{b/23})
- 11 târ-mâr TO B (117^{b/7}) Y (102^{a/3}) D (199^{b/8}) TK (92^{b/24}): târ u mâr T (80^{b/34})
- 12 itmek TO T (80^{b/34}): eylemek B (117^{b/8}) Y (102^{a/4}) D (199^{b/9}) TK (92^{b/24})
- 13 her taraftan merdân-ı meydân TO B (117^{b/8-9}) Y (102^{a/5}) D (199^{b/9}) TK (92^{b/24-25}): ḥayl-i gâziyân ve merdân-ı meydân her taraftan T (80^{b/35})
- 14 fetḥ u TO B (117^{b/9}) Y (102^{a/6}) D (199^{b/10}) TK (92^{b/25}): fetḥ-i T (80^{b/35})
- 15 câninbine TO T (80^{b/35}): cânibe B (117^{b/10}) Y (102^{a/7}) D (199^{b/10}) TK (92^{b/25})
- 16 Beglerbegisi Canpulad Beg’le ve taraf-ı âḥara Anatolı TO B (117^{b/10-11}) Y (102^{a/7}) D (199^{b/10-11}) TK (92^{b/25}): begleriyle T (80^{b/35}) (Haleb beylerbeyinin ismi yanlış yazılmıştır.)

bi'l-cümle meterisler kızılıp a'dâ-yı bed-râyuñ başına¹ âteş-feşân top taşları ve bedeluşka² demürleri [T81^a] [TOS⁶⁴] yağdırılıp haşm-ı cādünüñ sihri bozulup zâr u zebûn künc-i hayret ve küşe-i zücretde medhûş olup zarüretten kudretleri kaderince [B118^a] ihzâr itdükleri şavâ'ık-i mevânî'i eksük itmeyüp leyl ü nehâr kelb ve himâr gibi çağırıp ve bağırıp halâşa mecâl isterlerdi.

Bu ešnâda der-i devletde ma'zül olan Aḥmed Paşa-yı İsfendiyârî'ye Şâm beglerbegiligi virilüp ve Mollâ Çelebi³ 'azl olunup yerine İstanbul Kâdîsî Şeyhî Efendi kâdî-asker naşb [Y102^b] olındı.⁴

Ve Yemen'den 'Alî Çavuş ulağla gelüp Vezîr Sinân Paşa Zebîd'e vuşul bulduğı gibi Ta'iz'e dâhil olup anda olan Ḥasan Paşa ve 'Oşmân Paşa istikbâle gelüp el öpdüklerinde mezbûr 'Oşmân Paşa'yı [TOS⁶⁵] Maḥmûd Beg ve Ḥamza Beg ile Kâhriyye⁵ muḳâbelesinde olan Şemsüddîn-i bî-dîn oğullarınıñ maḥaḩḩasına gönderüp ve şehrdde Ḥasan Paşa'yı koyup kendüsi daḩi Kâhriyye'nün taraf-ı âḩarından ki şarp [D200^a] tağ ve derbend idi, varup düşmenün girizgâhın alup ve bu cānibde 'Oşmân Paşa egerçi bir miḩdâr müsâhele ve tevaḩḩuf eylemiş,⁶ lâkin begler varup uğraş idüp kuşlıḩdan gurûba dek lâ-yenḩatı' ceng ü cidâl infişâl bulmayup hizb-i a'dâyı müteferriḩ itdükleri vaḩtde gürûh-ı maḩzûlüñ serdâr-ı ser-bed-râyı olan bedbaḩt şakî gönderdüğü cāsûs ḩaber getürmiş ki vezîr-i dilîr arḩurıdan tarîḩ-i firârı münsedd kılmışdur. Hemân ol laḩza mel'ünüñ cān [TOS⁶⁶] başına şıçrayup aḩşam ḩarañusına dek tevaḩḩuf eyleyüp 'işâ namâzı olduḩda çadır ve esbâbları içinde birḩaç nefer ḩara şüretlü [B118^b] 'Arabların⁷ koyup ve kendüsi baḩiyyetü's-süyûf ile ba'zı gizlü yollardan ḩaçup ve ordıda ḩalanlar daḩi nişf-ı leylden şoñra ardlarınca gidüp maḩaḩḩaya ḩarîb olan ehl-i İslâm gördiler ki ol kilâbuñ şît ü şadâları ḩat' olup ke-ennehü olduḩları yerde dükelisi ḩa'ır-ı zemîne geçüp bî-nişân u nām olmışlardır. Lâ-cerem ol liyām

1 başına TO B (117^{b/15}) Y (102^{a/12}) D (199^{b/13}) TK (92^{b/27}): başlarına T (80^{b/37})

2 bedeluşka TO B (117^{b/16}) Y (102^{a/13}) D (199^{b/13}): bedeluşka T (80^{b/37}) TK (9^{b/28})

3 - TO B (118^{a/4}) Y (102^{a/18}) D (199^{b/16}) TK (92^{b/30}): daḩi T (81^{a/3})

4 Efendi kâdî-asker naşb olındı TO T (81^{a/3}): Çelebi Anaḩolî kâdî-askeri oldı B (118^{a/4-5}) Y (102^{a/19-102^{b/1}}) D (199^{b/17}) TK (92^{b/30})

5 Kâhriyye TO T (81^{a/4}): Kâhire B (118^{a/8}) Y (102^{b/4}) D (199^{b/18}) TK (92^{b/31})

6 - TO T (81^{a/6}): idi B (118^{a/12}) Y (102^{b/8}) D (200^{a/1}) TK (92^{b/33})

7 olduḩda çadır ve esbâbları içinde birḩaç nefer ḩara şüretlü 'Arabların TO: olduḩda çadır ve esbâbları içinde birḩaç ḩara şüretlü 'Arabların T (81^{a/8-9}) / birḩaç nefer ḩara şüretlü 'Arabların çadırlarda B (118^{a/17-118^{b/1}}) Y (102^{b/13-14}) D (200^{a/4-5}) TK (92^{b/35})

belki niyâm olalar deyü dilirân-ı Ervâmdan birkaç yarar benâm [TK93^a] yigitler ilerü varup ve zālâm-ı leylden [Y103^a] çak maḥaṭṭaya dâhil olmayınca taḥkîk-i maḥâm mümkün olmamağın birisi cânına koyup [TOS⁶⁷] ilerü varup orduyü ḥâlî bulmağla yoldaşlarına ḥaber ider ve birisi varup aḥvâlî beglere i'lâm idüp 'Osmân Paşa daḥi vâkıf olup bi'l-cümle maḥaṭṭaya gelüp ḥayme ve esbâb ve zād ü zevâdeden ḡayri ḥaylice ṭop otı anda bulunup¹ alup şehre geldiler. Ve vezîr-i dilîr daḥi kendü semtinde bulduğı düşmenüñ başların kesüp dönüp Ḳahriyye muḳâbelesindeki tağda ṭoplar yeri görüp andan² şehre gelüp 'Osmân Paşa'nuñ müsâhelesine iğmâz idüp âdemlerine³ daḥi ri'âyet eyledi. Ve çün ṭopları tağ üzerine çıkarup ḳal'aya ḥavâle eylediler ve dizdârî olan Şalâḥuddîn-i Hemedânî ḥaylî muḫṭarr olup ṭâyife-i mezbûreden ibtidâ Yemen fetḥ olduḡda [TOS⁶⁸] ḥudâvendigâr ḥazretlerine muṭî' u münḳâd olan Şeyḫ 'Abdullâḥ Dâ'î ki⁴ ḥîn-i fetretde [B119^a] Ḥar-leng anı ümerâ-yı Yemen ile ṭutup ḥabs eyledükden soñra bi-'inâyetillâḥ ḳaçup ḥalâş olup gelüp Ca'ferî ḳabilesinüñ serdârî olan Şeyḫ Ebû⁵ Bekr'e döşenüp anda şulbî oğlıyla Ḥasan Paşa'ya mülâkî olup ḥil'at ü ri'âyet olınmışdı.⁶ Ve vezîr-i dilîr daḥi inḳiyâd-ı ḳadîmîlerine⁷ binâ'en sözine i'timâd eylerdi. Anuñ için Şalâḥuddîn-i mezbûr şeyḫ-i mezkûruñ vâsıtasıyla ḳal'ayı teslîm idüp mer'î vâkı' oldu. Ba'dehü Ḳurdoğullarından Hızr Beg⁸ ḳadırgalar ile baḥrden ve Kâşif Memi Beg⁹ kifâyet ḳadar leşkerle berrden 'Aden üzerine gönderildükde [TOS⁶⁹] sefâyin-i İslâm giderken¹⁰ birkaç 'aded Portakal gemilerine râst gelürler ki¹¹ ol Ḥar-leng'ün tazarru'ıyla zümre-i muvaḥḫidâna ḡadr ü noḳşân için

- 1 ḥaylice ṭop otı anda bulunup TO B (118^{b/10-11}) Y (103^{a/4}): ḥaylice anda ṭop otı bulunup T (81^{a/13}) / ḥaylice ṭop otı bulunup ve D (200^{a/10}) / ḥaylî ṭop otı bulunup ve TK (93^{a/2})
- 2 yeri görüp andan TOT (81^{a/14}): yeri görüp anda B (118^{b/13}) Y (103^{a/5-6}) D (200^{a/11}) / yerleri görüp andan TK (93^{a/3})
- 3 âdemlerine TO T (81^{a/14}) B (118^{b/14}) Y (103^{a/6}): âdemlerine D (200^{a/12}) TK (93^{a/4})
- 4 Dâ'î ki TO T (81^{a/16}): Dâ'î nâm kimesne ki B (118^{b/17}) / nâm kimesne ki Y (103^{a/9}) / Dâ'î nâm kimesne D (200^{a/14}) TK (93^{a/5})
- 5 Ebî TO T (81^{a/17}) B (119^{a/3}) Y (103^{a/11}) D (200^{a/15}): Ebû TK (93^{a/6})
- 6 olınmışdı TO T (81^{a/17}): olınmışdur B (119^{a/4}) Y (103^{a/12}) D (200^{a/15}) TK (93^{a/7})
- 7 ḳadîmîlerine TO T (81^{a/17}): ḳadîmlerine B (119^{a/4}) Y (103^{a/13}) D (200^{a/16}) TK (93^{a/7})
- 8 Beg'i TO T (81^{a/18}): Beg B (119^{a/7}) Y (103^{a/15}) D (200^{a/17}) TK (93^{a/8})
- 9 Beg'i TO T (81^{a/19}): Beg B (119^{a/7}) Y (103^{a/15}) D (200^{a/17}) TK (93^{a/8})
- 10 sefâyin-i İslâm giderken TO B (119^{a/8}) Y (103^{a/16}) D (200^{a/18}) TK (93^{a/8-9}): giderken sefâyin-i İslâm T (81^{a/19})
- 11 gelürler ki TO: gelüp T (81^{a/19}) / gelürler. Girü B (119^{a/9}) Y (103^{a/17}) D (200^{a/18}) / gelür. Meger TK (93^{a/9})

gelüp 'Aden'i almak çaşdına mekr ü hîle fikrin itmişler. Derhâl ehl-i İslâm mu'cizât-ı Seyyidü'l-enâmuñ [D200^b] âşarın müşâhede eyleyüp ve Ca'fer-i Tayyâr'ın rûh-ı pür-fütûhına Fâtiha-i fâyiha [Y103^b] okıyup "Tente seren!"¹ deyü yer yer re'isler çağrışup ve dümeni düşmen cânibine² doğrıldup yürüdiler. Ve kefer-i fecere dañi İslâm gemilerin teşhîş eyledükden şoñra artuğ ilerüsine cür'et idemeyüp girü dönüp yerlerine kaçarlar. Ve Hızır Beg dañi ol kenârlarda tevağğuf eyleyüp Memi Beg irişdügi gibi 'Aden'e yürüyüp ve şehrine dâhil olup [TOS⁷⁰] Kevkebân ve Şemsân nâm kulleleri³ zabt iderler ve Hâr-leng [B119^b] tevâbi'inden Kâsım bin Yûşa' kal'adan inüp mu'tı' olur. Ammâ bir müfsid kimesneyi divâne şeklinde fidâyî ider ki beglere buluşduğda bolay kı Hızır Beg'e gadr⁴ eyleye. İttifâk mülâkât olduklarında zıkr olan bed-baht gâflet ile Hızır Beg'e bir hançer havâle ider. Uyluğına râst gelmekle haylice mecrûh olur. Lâkin mühlik-i cerâhat olmamağla hâzır olan tayife⁵ üşüp üzerinden ol divâneyi ref idüp pâre pâre iderler.⁶ Ve Kâsım bin Yûşa'ın dañi başın kesüp bi'l-cümle gürûh-ı a'dâyı çılıçdan geçürüp hağklarından geldiler. Ve oğlı nâ-bedîd olmağla 'averât içinde [TOS⁷¹] mağbereler üzerinde tutulup getürdikde Memi Beg yanına aldı. Ve 'Aden zabtından şoñra Hızır Beg Miha İskeleyi'ne gelüp cerâhati oñılınca tevağğuf eyleyüp ve Memi Beg baş ve dil ile Kâ'ide menziline vezîr-i dilîr hîdmetine irişüp andan⁷ Şan'â 'azmine müteveccih olduklarında 'Oşmân Paşa'nuñ ref'ine der-i devlete 'arz idüp ve bu fütûh müjdelerin dañi bildirmişdi. Aña binâ'en pây-e-i serîr-i 'âlem-maşîre vuşûl bulduğda 'Oşmân Paşa 'azl olunup Yemen'ün iki cânibi birikdirilüp resm-i evvel üzre Hâsan Paşa'ya virilüp sür'atle girü irsâl olındı.

Ve Nil-i Mışr'da şu ayğırı dimekle ma'rûf bir hayvân olur imiş ki başı hurtümsüz fil kellesine [TOS⁷²] beñzer ve dişleri dañi anuñ gibi olup

1 seren TO B (119^{a/12}) Y (103^{b/1}) D (200^{b/1}) TK (93^{a/10}): fora T (81^{a/21})

2 düşmen cânibine TO T (81^{a/21}): düşmendin cânibe B (119^{a/13}) Y (103^{b/1}) D (200^{b/2}) TK (93^{a/11})

3 kulleleri TO B (119^{a/17}) D (200^{b/4}) TK (93^{a/12}): kal'alari T (81^{a/23}) Y (103^{b/5})

4 - TO T (81^{a/24}) B (119^{b/3}) D (200^{b/5}) TK (93^{a/13}): ile helâk Y (103^{b/7})

5 hâzır olan tayife TO B (119^{b/5}) Y (103^{b/9}) D (200^{b/7}) TK (93^{a/14}): seri kırtarur. Ammâ anda hâzır olan tayifesi T (81^{a/25})

6 iderler TO B (119^{b/6}) Y (103^{b/10}) D (200^{b/7}) TK (93^{a/15}): eylediler T (81^{a/25})

7 hîdmetine irişüp andan TO: hîdmetinde olup andan T (81^{a/27-28}) / hîdmetine irişüp anda B (119^{b/11}) Y (103^{b/13-14}) D (200^{b/10}) TK (93^{a/17})

ümerâ-yı Mışır'dan [B120^a] Ebrce (برجه) begi olan Muştafâ Beg¹ ki ŝoñra mîr-i hâcc oldu, Sa'îd vilâyetinde Nil [Y104^a] kenârında ol hayvâna şudan taşra çıkmış iken râst geldükde tûfeng ile şayd itdirüp ve başın kesüp Sinân Paşa dağı Yemen'e varmıŝken Mışır Dîvânına getürdükde paşa-yı mezbûr gördüğü gibi ğâyet ile mehîb ve u'cûbe şekl olmağın İstanbul'a gönderüp ve Dîvân-ı Hümâyûna vuşul bulmağla 'arz olındukda² At Meydânı'nda olan mîrî Arslanĥâne'ye vaz' olunup berr ü baĥr müsâfirleri nazîri³ görilmemiŝdür deyü Güştâsb-ı İrânî Rûm'da katl eylediği gürg-i sûtürg gibi cerîde-i eyyâmda şebt ü derc olındı.

Ve bu eyyâmda [TOS⁷³] Kıbrıs'dan ulak gelüp "Mağusa Qal'ası'nuñ fethi bahâra dek⁴ ancak el virür ve Qâsım günü⁵ [8 Kasım 1570] i'tibâriyle deryâ mevsimi geçüp ve kış eyyâmı yakındur." deyü Re'is Qaya Beg dağı [D201^a] karavulluk ile varup küffâr-ı ĥâk-sâruñ çonanma-i menĥüsesinden alduğı ĥaberi 'arz itdüklerinde Piyâle Paşa'yla ĥapudan paşa küffâr-ı ĥâk-sâruñ ŝonanması üzerine⁶ Rodos'dan Girid'e revâne olmalarına fermân olunup yürüdüklerinde İspanya ve Venedik ĥapudanlarının mâbeynlerinde nizâ' düşüp müteferriĥ oldukların a'dâdan alınan üç kıt'a ĥadırğa keferesinden ĥaber alınup⁷ der-i devlete bildirdükde⁸ "Kıbrıs muĥâfazasına ta'yîn olunan ĥadırğalar ile [TOS⁷⁴] 'Arab Aĥmed⁹ ĥalsun ve düşmenden [B120^b] mülâhaza yoğsa [T81^b] bâkî ĥadırğaları alup gelsünler." deyü buyırılmağın sene-i mezkûre Receb'inün evâsıtında [Aralık 1570] muĥademâ Piyâle Paşa ba'dehü Qapudan 'Alî Paşa gelüp İstanbul'a dâĥil olup ve mîrî gemileri Dâru'ŝ-şinâ'a ya'ni¹⁰ Tersĥâne-i 'Âmire'ye çekdirüp pây-bûs-ı hümâyûnla müşerref ve ser-efrâz oldılar.

1 Beg TO T (81^{a/30}) B (120^{a/1}) D (200^{b/14}) TK (93^{a/22}): - Y (103^{b/19})

2 ve TO T (81^{a/32}): Dîvân-ı Hümâyûna vuşul bulmağla 'arz olındukda B (120^{a/5}) Y (104^{a/3}) D (200^{b/16-17}) TK (93^{a/23-24})

3 - TO T (81^{a/33}): nazîri B (120^{a/6}) Y (104^{a/5}) D (200^{b/17}) TK (93^{a/24})

4 bahâra dek TO T (81^{a/34}) B (120^{a/9}) Y (104^{a/7}) D (200^{b/19}): bahârdan ŝoñra TK (93^{a/25})

5 Senenin kış ve yaz olarak sadece iki mevsime bölündüğü kabule göre kış mevsiminin başladığı 8 Kasım günü "rûz-ı Kasım" olarak isimlendirilir. (Kasım günü hakkında daha fazla bilgi için bk. Ahmet Yaşar Ocak, "Hidrellez", *TDV İA*, c. XVII, İstanbul 1998, s. 313-315.)

6 küffâr-ı ĥâk-sâruñ ŝonanması üzerine TO T (81^{a/35}): kefer-i fecerenün çonanma-i menĥüsesi üzerine B (120^{a/12-13}) Y (104^{a/10}) / kefer-i fecerenün çonanma-i menĥüsesin arayı D (201^{a/1-2}) TK (93^{a/27})

7 alınup TO T (81^{a/37}) B (120^{a/16}) Y (104^{a/13}) D (201^{a/3}): alup TK (93^{a/28})

8 bildirdükde TO B (120^{a/16}) Y (104^{a/13}) D (201^{a/4}) TK (93^{a/28}): bildirildükde T (81^{a/37})

9 - TO T (81^{a/37}): Beg B (120^{a/17}) Y (104^{a/14}) D (201^{a/4}) TK (93^{a/28})

10 Dâru'ŝ-ŝâne ya'ni TO Y (104^{a/16}) D (201^{a/6}): Dâru'ŝ-şinâ'a ya'ni B (120^{b/3-4}) T (81^{b/2}) / - TK (93^{a/30})

Bu eyyâmda girü akşâ-yı Hind'den Açe pâdişâhının ilçisi gelüp nâdiru'l-vücüd tuhaf ve hedâyâ ile el öpüp ri'âyet olındı. Ve Mısr'dan ulağ gelüp Habeş Beglerbegisi Hüseyn Paşa fevt olmağın yeri Mısr beglerinden vâlî-i [Y104^b] Kâhire İskender Paşa oğlu Aḥmed Beg'e virildi.

Ve sene-i mezbûre Ramazân'ında [Ocak/Şubat 1571] [TOS⁷⁵] Yemen'den ma'zûl olan 'Osmân Paşa der-i devlete gelüp ve pişkeşin¹ çeküp zeyl-i 'âtifet-cihân-medâriye yüz süriyü tarîk-i mülâzemet-i devlet-füzûna sâlik oldı. Ve Kıbrıs'dan haber irişüp küffâr-ı hâk-sâruñ on iki kadirğa ve iki² barçası gâflet ile Mağusa Limanı'na dâhil olup bir mıkdâr zâd ü zevâde ile er dökçükleri i'lâm olunmağın derhâl ol etrâfda kışlayan kadirğalardan mâ'adâ Dâru'-ş-şinâ'a-i³ 'Âmire'den daḥi otuz kıt'a intihâb olunup 'ıyd-i sa'id-i Fıtır'dan aḳdem Kaya Beg ile deryâ yüzine gönderilüp a'dâ-yı bed-râ-yuñ tarîk-i hilesi mesdûd kılındı. Ba'dehü Kapudan 'Alî Paşa leşker-i cer-râr ve [TOS⁷⁶] keşti-i bî-şumâr ile sene-i mezkûre Şevvâl'inüñ on toḳuzu [B121^a] vâқи' olan Pençsenbih günü [15 Mart 1571] İstanbul Boğazı'nda olan Beşikḳaya'da tekbîr ü⁴ du'âdan soñra ğazâ-yı ğarrâ 'azmine yelken açup yürüdi. Gelüp⁵ Sarây-ı 'Âmire ḳurbında selâm maḳâmına irişdükte toplar atilup ve şenlik ve şadmânlık ile Boğaz'ı geçüp Yedikulle'ye irişüp yarında Gelibolı semtine varup [TK93^b] ol etrâfda ihzâr olınan zehâyiri gemilere alup Şaḳız semtinden Kıbrıs'a irişüp ser-leşker olan Muştafâ Paşa'ya mülâkî olup nehengân-ı deryâ-ḥurûş ve timsâhân-ı ḥalḳa-be-güş a'nî sengîn top ve ḍarbuzenleri [TOS⁷⁷] gemiden taşra çıkarup bi'l-cümle seksen pâre rüyîn-ten ve ḥaşm-şiken ejder-dem âteş-femleri yer yer ḳal'a etrâfında [D201^b] olan meterislerde ḳurup günde altmışar def'a ol ḥişâr-ı üstüvâra ḥavâle kılınup zemîn ü zamâna zelzele ve ḳalb-i a'dâya velvele bıraḳdılar. Ve her cânibden ğuzât-ı Müslimîn ve kümât-ı muvaḥḫidîn sa'y ü küşîş eyleyüp bünyâdı semeke ve burûcî Simâk'e mülḥaḳ u muḳârin olan ḳal'a-i üstüvâruñ dîvarı târ-mâr⁶ kılınup ve taraf taraf yürüyüş gedükleri

1 ve pişkeşin TO: ve pişke[ş]in T (81^{b/4}) / ve pişkeş B (120^{b/9}) Y (104^{b/2}) / pişkeş D (201^{a/10}) TK (93^{a/32})

2 - TO T (81^{b/5}): pâre B (120^{b/12}) Y (104^{b/4}) D (201^{a/11}) TK (93^{a/33})

3 Dâru'-ş-şinâ-i TO Y (104^{b/5}) TK (93^{a/34}): Dâru'-ş-şinâ'a-i T (81^{b/6}) B (120^{b/14}) D (201^{a/12})

4 tekbîr-i TO: tekbîr ü T (81^{b/8}) B (121^{a/2}) Y (104^{b/9}) D (201^{a/15}) TK (93^{a/36})

5 yürüdi. Gelüp TO T (81^{b/9}) B (121^{a/2}) Y (104^{b/10}) D (201^{a/16}): yürüdükleri TK (93^{a/36})

6 târ-mâr TO B (121^{a/13}) Y (104^{b/18}) D (201^{b/3}) TK (93^{b/4}): târ u mâr T (81^{b/13})

açılıp hücum olındukda hendek-i ‘amîkinden gāv u mähî¹ harekâtı âşikâr [Y105^a] iken tedârük olunan tomruğ ve hâr u hâşâk ile doldurulup ve her yañadan [TOS⁷⁸] tağlar gibi toprak sürülüp kal‘aya müşrif olmağla üzerine hevâyî toplar çekilüp ol aşhâb-ı sa‘îrûn ser-i bî-ferlerine² âteşin ‘amüdü³ zebâniye mânendi [B121^b] havâle olunup şadâ-yı âlât-ı ceng ve şit-i tûfeng ol küh-ı pür-şükühî lertzân idüp içinde olan melâ‘in-i Frenk mebhût olup zarûretlerinden kudurmuş kelb gibi biribiriyle talaşup deryâ semtinden yardım ümmîdi ile geçünürler idi.

Ve bu cânibde sene-i mezbûre Zîl-ka‘de’sinûn selhi vâkı‘olan Çehârşenbih günü [25 Nisan 1571] Peç kıralınıñ hârâcı gelüp olıgeldüğü üzre ri‘âyet ve mağbûl olunup⁴ yarındası [26 Nisan 1571] Venedik doşından dağı tazarru‘ haberi irişüp iltifât olunmadı.

[TOS⁷⁹] Ve Zîl-ħicce-i mezbûre dördü olan Yekşenbih günü [29 Nisan 1571] Vezîr-i râbî‘ Ahmed Paşa’ya ħil‘at-i icâzet ihsânından soñra pây-büs-ı hümayûnla ser-efrâz olup bi‘l-cümle erkân-ı devlet müşâya‘atıyla Arnavut ‘âşileri def‘ine müteveccih olup tıabl ü ‘alem birle ħayl ü ħaşem çeküp vardukda Üsküb‘de kışlayan Rümili beglerbegisi dağı gelüp buluşup kırk biñden ziyâde ‘asker ile ma‘an Arnavut İskenderiyyesi’ne yürüdüklerinde derbendinde olan küffâr-ı ħâk-sârı kavup dağıdup ulağla ħaberin i‘lâm eyleyüp vuşûlinden⁵ ağdem Vezîr-i şânî Pertev Paşa dağı ħil‘at-i icâzetle ta‘yîn⁶ olunup pây-büs-ı sulţânî kılındukdan [TOS⁸⁰] soñra ‘ammeten erkân u a‘yân müşâya‘atıyla iskeleye varup mäh-ı mezkûruñ⁷ sekizi olan Pençşenbih günü [3 Mayıs 1571] Beşikqaya’da cem‘iyyet idüp yarındası ki ħaccü’l-ekberûn ‘arefesydi, cum‘a namâzından soñra iki yüz pâre kıadırga ile ‘azm-i ħazâya yelken açup ve leşker-i enbühla Sarây-ı ‘Âmire kıurbında [B122^a] şenlik için toplar atup Şakız semtine çekilüp bākî kıalan yüz

1 gāv-ı mähî TO T (81^{b/14}) B (121^{a/14}) Y (104^{b/19}): gāv u mähî D (201^{b/4}) TK (93^{b/5})

2 ser-i bî-ferlerine TO B (121^{a/17}) Y (105^{a/3}): ser-i bî-ferine D (201^{b/5}) TK (93^{b/6}) / üzerlerine T (81^{b/5})

3 ‘amüdü TO T (81^{b/5}): ‘amüdlar B (121^{a/17}) Y (105^{a/3}) D (201^{b/5}) TK (93^{b/6})

4 olunup TO T (81^{b/18}) B (121^{b/5}) Y (105^{a/7}) D (201^{b/9}): olup TK (93^{b/8})

5 vuşûlinden TO T (81^{b/21}): ve gelen ulağın vuşûlinden B (121^{b/12}) Y (105^{a/13}) / ve gelen ulağın D (201^{b/13}) TK (93^{b/12})

6 Paşa dağı ħil‘at-i icâzetle ta‘yîn TO T (81^{b/21-22}): Paşa’ya ħil‘at-i icâzet irsâl B (121^{b/13}) Y (105^{a/14}) D (201^{b/13-14}) TK (93^{b/12})

7 mezkûruñ TO T (81^{b/22}): mezbûruñ B (121^{b/15}) Y (105^{a/15}) D (201^{b/14}) TK (93^{b/13})

pâre kıdırğalar ile Cezâyir beglerbegiliginden müteķā'id Ḥasan Paşa bin el-merḥûm Ḥayreddin Paşa sene toķuz yüz yetmiş toķuz [979] Muḥarrem'i-nün yedisi [Y105^b] vāķi' olan Cum'a günü [1 Haziran 1571] Beşikķaya'da babası mezârına gelüp namâz u niyâzdan soñra Şenlik ve Őadmânlıķla yelken açup [TOS⁸¹] müteveccih oldu. Ve Kıbrıs'dan daḥi Ķapudan¹ 'Alî Paşa mürâca'at idüp deryâ yüzinde Pertev Paşa² ḥâzretlerine buluşup [D202^a] ve bi'l-cümle Çonanma-i hümâyûn yaęlanup³ cânib-i a'dâya revâne olduklarında ittifâķ bu eşnâda Venedik'den Mağusa'ya ḥaber iletüp getüren firķate dutulup a'dâ-yı bed-rânuñ iztirâb ve zebûnlıęı⁴ ellerinde olan mektûbdan ma'lûm olunup andan soñra Kõrfõz ve Ķuķa ve Zaklisa ve Girid ve Kefalonya cezîreleri muḥkem yağmâ ve esîr kılinup andan Şemûd Ķal'ası alınıp Ķotor'a varmışlar. Ve Mu'allim-zâde ma'zûl olup Őeyḥî Ķelebi Rûmili'ne ve Ķınalı-zâde 'Alî Ķelebi Anaķolı ķâđi-'askeri oldu. Ve ḥ'âce-i zamân 'Aṫâyî Ķelebi vefât idüp Vefâ Câmî'i'nde defn olındı. *Raḥimehullâh*.⁵

Ve Yemen'den ḥaber gelüp⁶ Vezîr Sinân Paşa ḥâzretleri⁷ Ķâ'ide menzîlinden ķalkup [TOS⁸²] leşker ile⁸ Meytem Vâğisi'ne 'azm olunup ve anda Ḥar-leng'e tâbi' olan⁹ ḥizb-i a'dâyla külli ceng kılinup¹⁰ bi-'inâyetillâh a'dâ mağlûb olup ķaçdılar. Lâkin Mışır kâŐiflerinden Gedûk Ferḥâd uğur-i dînde Şehîd olup Çâyife-i a'dâdan ḥod bî-nihâye eşirrâ-i nâ-bekâr ḥâk-sâr oldılar. Ba'dehû meşâyih-i a'râbdan¹¹ Őevâfi ve ḤabîŐ¹² ķabâyili rehn virmek üzre

- 1 Ķapudân TO T (81^{b/26}) B (122^{a/5}) Y (105^{b/2}) D (201^{b/19}): - TK (93^{b/16})
- 2 mürâca'at idüp deryâ yüzinde Pertev Paşa TO T (81^{b/26}): gelüp vezîr-i kâm-gâr ve serdâr-ı nâm-dâr B (122^{a/5}) Y (105^{b/2-3}) D (201^{b/19}) TK (93^{b/16})
- 3 yağlanup TO T (81^{b/26}) B (122^{a/6}) Y (105^{b/3}) D (202^{b/1}): bağlanup TK (93^{b/17})
- 4 - TO T (81^{b/27}): kendü B (122^{a/8}) Y (105^{b/5}) D (202^{b/2}) TK (93^{b/18})
- 5 Ķal'ası alınıp Ķotor'a varmışlar. Ve Mu'allim-zâde ma'zûl olup Őeyḥî Ķelebi Rûmili'ne ve Ķınalı-zâde 'Alî Ķelebi Anaķolı ķâđi-'askeri oldu. Ve ḥ'âce-i zamân 'Aṫâyî Ķelebi vefât idüp Vefâ Câmî'i'nde defn olındı. *Raḥimehullâh* TO T (81^{b/28-29}): Ķal'ası'na varilup ve musaḥḥar kılinup Ķotor semtine 'azîmet olındı B (122^{a/10-11}) Y (105^{b/7}) D (202^{a/3-4}) / Ķal'ası'na varilup musaḥḥar kılinup Ķotor semtine 'azîmet olındı TK (93^{b/19})
- 6 Yemen'den ḥaber gelüp TO T (81^{b/29}): bu evķâtta tekrâr Yemen'den ulaķ gelüp ḥaber getürdi ki B (122^{a/11}) Y (105^{b/8}) D (202^{a/4})
- 7 ḥâzretleri TO T (81^{b/29}): sâbıķu'z-zıkr olan B (122^{a/12}) Y (105^{b/8-9}) / sâbıķu'z-zıkr olan D (202^{a/4}) TK (93^{b/19})
- 8 leşker ile TO T (81^{b/30}): - B (122^{a/12}) Y (105^{b/9}) D (202^{a/5}) TK (93^{b/20})
- 9 olan TO B (122^{a/13}) Y (105^{b/10}) D (202^{a/5}) TK (93^{b/20}): olanlar T (81^{b/30})
- 10 kılinup TO B (122^{a/14}) Y (105^{b/10}) D (202^{a/5}) TK (93^{b/20}): olınıp T (81^{b/30})
- 11 a'râbdan TO B (122^{a/16}) Y (105^{b/12}) D (202^{a/7}) TK (93^{b/21}): a'dâdan T (81^{b/31})
- 12 حبیش TO B (122^{a/16}): حبیش T (81^{b/31}) / حبیش Y (105^{b/12}) D (202^{a/7}) TK (93^{b/21})

muṭī‘ olup andan Ta‘kir¹ Qal‘ası’na varılıp fetḥ [B122^b] u teşhîr kılınduğundan sonra dizdâr ve müstahfızlar ta‘yîn kılındı. Ve eṭrâfında olan ḥurdevât kıla‘ ve kulleler taḥrîb olunup andan Şebeke Derbendi’nden İb şehrine varılırken derbend-i mezbûrda ki şu‘ûbetle meşhûrdur ve ‘Arabca şebekenüñ ma‘nâsı [TOS⁸³] “kafeş” demekdür, gürûh-ı Zeydiyân kaşd itmîşler ki iki cânibden leşker-i İslâm’a gezend irişdüreler. Bi-‘avnillâh keyd-i a‘dâ ḥîn-i heycâda ḍarbet-i tiğ ve ḥamle-i sinân ile mündefi‘ olup ve şehir-i mezbûra varılıp musahḥar oldu.

Ve qal‘a-i Simâr’da ol derbendüñ ḥıfzıyçün dizdâr ve ḥişâr eri² konulup Devrân Qal‘ası zâyid olmağın ḥarâb olındı. Ba‘dehü [Y106^a] Demâr Qal‘ası muṭī‘ olup andan sonra istimâ‘ olındı ki Ḥar-leng Şan‘â Şahrâsı’nda maḥaṭta qurup oturuyürür. Derḥâl vezîr-i dilîr ılgâr ile üzerine varmağ şadedinde iken Leng-i mezbûruñ cäsüsü ḥaber iletduğı gibi muḳâbeleye cür‘et idemeyüp kaçup Tüle nâm qal‘asına gitdi. Ve paşa ılgâr idüp³ [TOS⁸⁴] cebel-i Zirâ“ı ‘ubûr eyleyüp ve çoḳlık deve [T82^a] ve at ve qatır yolda kalup üçüncü gün Şan‘â Şahrâsı’na konulup şehir-i mezkûr zabṭ olındı. Ve sipeh-sâlâr-ı Leng Qaṭarân nâm pelid kaçup ol ḥavâlîde olan Ḥavlân (حولان) ve Dimermer (دمرمر) kıla‘ında olup ol eṭrâfuñ zabṭ u teşhîri için anda biraz tevakkûf kılınup Ḥasan Paşa’yı azıḳ mühimmâtı için düşmen taşarrufında olan nevâḥiye gönderildi. Ba‘dehü Şan‘â’dan qalkılıp Ḥar-leng mütemekkin olduğı Tüle Qal‘ası’na ‘azm olunup varoşu olan [B123^a] şehir-i Şebân’a gelinüp alınduğda ehl-i şehir o[l] tağûñ yuḳarısında olan Kevkebân Qal‘ası’na ki Şemsüddîn oğulları taşarrufındadır ve Tilâ ve Mesûr (مسور) ve Dimermer ve Munakḳab (منقب) Ḥişârlarına [TOS⁸⁵] kaçup şehir ḥâlî olmağın [D202^b] yağmâ kılınup ol eṭrâfda leşker-i İslâm mütemekkin olup birkaç ay ‘ale’-devâm düşmen qaravulıyla ceng ü cidâlden ḥâlî olmayup ol kıla‘-ı Qâf-irtifâ‘uñ fetḥ u teşhîrine sa’y ü iḳdâm ve cidd ü ihtimâm ile çalışurlardı. Ḥattâ berü cânibden bir çâre bulunmaduğı için Şeyḫ ‘Abdullâh-ı Dâ‘î aḥar cânibinde olan qabâyil-i a‘râba gönderilüp ve Ḥasan Paşa daḥi ‘aḳabince revâne kılınup⁴ ba‘de-zamânin Dâ‘î-i mezbûra Sehl-bâḳır

1 TO T (81^{b/32}) B (122^{a/17}) Y (105^{b/13}); تکر D (202^{a/7}) TK (93^{b/22})

2 eri TO B (122^{b/7}) Y (105^{b/19}) D (202^{a/11}) TK (93^{b/25}); erenleri T (81^{b/35})

3 - TO T (81^{b/37}); ve B (122^{b/12}) Y (106^{a/4}) D (202^{a/14}) TK (93^{b/27})

4 kılınup TO B (123^{a/8}) Y (106^{a/15}) D (202^{b/3}) TK (93^{b/33}); kılup T (82^{a/6})

(سهل باقر) şehrinde mülâkî olup haylî ‘aşâyir ü kabâyil muṭî’ olup ve¹ vezîr-i dilire haber gönderüp iki cânibden yürümiş günü ta’yîn olup tarafeynden Kevkebân ve Tüle üzre hücum kılınup ² همة الرجال تعلق الجبال [TOS⁸⁶] üzre ol küh-ı gerdün-şükûhî leked-küb-ı ni’âl-i semendân-ı sipâh-ı ferruh-fâl kı-lınup bu cânibden vezîr-i dilir ol tağ-ı ‘asîru’l-‘ubûra şu’ud eyledükde Hış-nü’l-‘arûs ve Hışnü’z-zafer dimekle ma’rûf kılâ’uñ vasaṭında Hıbbü’l-‘arûs [Y106^b] didükleri hışârı ki Leng ve bengün kızına müte‘allik imiş, خیر الأمور³ üzre⁴ hücum idüp fetḥ u taḥrîb eylediler. Andan Beytü’l-‘izz Qal’ası’na ‘azm olunup ve ol cânibden daḥi Ḥasan Paşa yol üzre olan [TK94^a] Hebînî⁵ Qal’ası’n [B123^b] fetḥ idüp yürümiş itdükde gördiler ki Şemsüddîn oğlu Muḥammed ile Leng’ün güyegisi olan ‘Alî bin Yûşa’ bi’l-cümle yol uğrağı olan Kevkebân Tağı’nuñ yukarısında maḥaṭta ḳurup ceng için top [TOS⁸⁷] ve ḍarbuzenler âmâde ve müheyyâ eylemişdür. Hemân ol gün paşa ve ümerâ ‘aşâyir şeyhleriyle üç bölük olup nişfü’l-leylden revâne olurlar. Varup üzerine şu’ud itdüklerinde a’dâ-yı bed-nihâduñ topları otı tükenince muḳâbele idüp leşker-i İslâm’a bir çâre bulmamağla qal’aları semtine kaçup gitudükde ümerâ-yı ‘Osmâniyye yer yer çadırların ḳurup küh-ı Zâl’ ki Kevkebân muḳâbilidür, muḥayyem-i sipâh-ı zafer-penâh olduğundan ṭâyife-i ḥaşm-ı gümrâh küllî izṭırâba uğradılar. Ve ‘Alî bin Yûşa’ kaçup Tüle’ye gidüp⁶ Muḥammed bin Şemsüddîn Kevkebân’a müteḥaşşın oldu.

Ve bu cânibden daḥi paşa qal’a-i Beytü’l-‘izze hücum idüp fetḥ eyledi. Ve Ḥasan Paşa daḥi Ḥaceru’z-zekâteyn Qal’ası’n musahḥar kıldı. Ve kendüden gayri ümerâ ve ‘aşâyirüñ [TOS⁸⁸] bir bölüğine ki Şeyḫ ‘Abdullâh-ı Dâ’î ve⁷ bir bölüğine Maḥmûd Beg’le⁸ cema’at-i Hemedâniler ağası⁹ serdâr itdiler.¹⁰ Ve her biri bir semtden ḥarb u ḳıṭâl iderlerdi. Bi’l-cümle

1 ve TO TK (93^{b/34}): - T (82^{a/7}) B (123^{a/9}) Y (106^{a/16}) D (202^{b/4})

2 “Büyükleğin himmeti, dağları yerinden söker.”

3 “İşlerin hayırlısı orta olanıdır.” manasındaki hadis-i şerif (Beyhakî, *es-Sünenü’l-Kübrâ*, c. III, s. 387).

4 üzre TO T (82^{a/9}) B (123^{a/16}) Y (106^{b/1}): mefhûmınca D (202^{b/8}) TK (93^{b/37})

5 هبيني TO T (82^{a/10}): هبين B (123^{a/17}) Y (106^{b/3}) D (202^{b/9}) \ هنين TK (94^{a/1})

6 - TO B (123^{b/10}) Y (106^{b/10}) D (202^{b/14}) TK (94^{a/5}): ve T (82^{a/14})

7 bir bölüğine ki Şeyḫ ‘Abdullâh-ı Dâ’î ve TO T (82^{a/15}) B (123^{b/12-13}) Y (106^{b/12-13}) D (202^{b/16}): - TK (94^{a/6})

8 Beg’le TO T (82^{a/16}): Beg’i ve B (123^{b/13}) Y (106^{b/13}) D (202^{b/16}) TK (94^{a/6})

9 ağası TO T (82^{a/16}): ağasını B (123^{b/13}) Y (106^{b/13}) D (202^{b/16}) TK (94^{a/6})

10 itdiler TO D (202^{b/16}) TK (94^{a/6}): idiler T (82^{a/16}) B (123^{b/13}) / eylediler Y (106^{b/13})

sa'y ü ikdāmda daḳıka fevt itmeyüp her cihetden düşmene bi-tevfikillāh ḡālib gelüp ol tilāl ü cibāle ki aṣlā bir ferdün şu'udın ihtimāl virmezlerdi, vech-i meşrūh üzre her yolından çıkılup müsā'ade-i tevfiḳ-i Rabbānī'ye müteḥāyyir ḳalmışlardı. Ve bi'l-āḫir [B124^a] Ḥab Ḳal'ası'ndaki Leng'ün 'Alī nām ḳarındaşı olurdu, şehir-i İb ve kūh-i Ba'dān ḳurbında [D203^a] olmaḡın anda Kürd¹ Maḥmūd Beg'i bekleyüp feth ide deyü ḳonılmışdı. Ve soñradan Ḳurd-oḡlı Hızır Beg'ün² 'Aden'de vāḳi' olan cerāḫati oñılması istimā' olınduḡda bir iki beg³ ile anda [TOS⁸⁹] gönderilüp ve kendü [Y107^a] re'yiyle üzerine toplar çekdirüp dögerken Leng'ün taḫrikiyle ba'zı 'aşāyir-i Yemen üzerlerine varup ve bize tābi' Rūmī 'askerden Şām'ın şüm levendātına 'azebler ketḫudāsi olan Bālī nām bedbaḫt ḫufyeten ḳal'a begine ḫaber gönderüp 'ale'l-ḡafle ümerāya gezend irişüp şehid oldukları, paşaya irişdi. Ve Şan'a'dan daḫi⁴ ḫaber geldi ki diḡer Hızır Beg yerine Yaḫyā Çavuş geldükden soñra iç ḳal'ada maḫbūs olan Türk Memi ki baḫşiş talebi iḡvāsıyla⁵ sābıḳā zindāna urılmışdı, mezbūr Memi'ye Ḳaṫarān'dan ḫaber gelmekle bir gice ḫabsden çıkup ve bilesince olan mücrimleri daḫi çıkarup ve iç ḳal'anun ḳapusın açup küllī fesāda mübāşeret iderken [TOS⁹⁰] pās-bānlardan bir iki kimesne ḫaberdār olup dizdār ile şehir bekçisini āḡāh itdüklerinde ehl-i fesādı bi'l-cümle ḳılıçdan geçirüp ve mādde'tü'l-fesād Türk Memi diyen şaḳi şehirden çıkup giderken anuñ daḫi yolda başı kesilüp Yaḫyā Çavuş'a getürdiler. Ve Ḳaṫarān-ı la'in itdüḡi ḫileden bir fāyide bulmaḡ ümmidi ile ılgar idüp gelürken dāmen-i cebelde ﴿وَمَكْرُوا وَاللّٰهُ خَيْرٌ﴾ [B124^b] emr ber-'aks olduḡın işitdükde yüzi ḳaralığıyla dönüp girdüḡi aḫvāl daḫi gelüp paşaya vuşul bulup derḫāl Şan'a ve 'Aden muḫāfazasına ādem gönderilüp izḫār-ı⁸ izṫirāb olunmadı. Ḥattā ki⁹ cengde Muṫaḫhar-ı Leng evlādından Hādī maḳtül olup ve Aḫmed bin [TOS⁹¹] 'İzzüddin ve Ḥüseyn ve Hādī ebna-i Şemsüddin ve Muḫammed

1 anda Kürd TO D (203^{a/1}) TK (94^{a/8}): Kürd T (82^{a/18}) / anda giriş B (124^{a/2}) Y (106^{b/17})

2 Beg'ün TO T (82^{a/18}): Beg B (124^{a/3}) Y (106^{b/18}) D (203^{a/1}) TK (94^{a/9})

3 beg TO T (82^{a/19}): biñ er B (124^{a/4}) Y (106^{b/19}) D (203^{a/2}) TK (94^{a/9})

4 daḫi TO T (82^{a/21}): - B (124^{a/8}) Y (107^{a/3}) D (203^{a/4}) TK (94^{a/11})

5 iḡvāsıyla TO B (124^{a/10}) Y (107^{a/5}) D (203^{a/5}) TK (94^{a/12}): ḡavḡasıyla T (82^{a/22})

6 "(Yahudiler) tuzak kurdular, Allah da onların tuzaklarını bozdu. Allah tuzak kuranların hayırlısıdır." (Āl-i 'İmrān, 3/54)

7 meḫmūnca TO T (82^{a/25}) B (124^{a/17}) Y (107^{a/11}): maḫmūnca D (203^{a/10}) TK (94^{a/15})

8 izḫār-ı TO B (124^{b/3}) Y (107^{a/12}) D (203^{a/11}) TK (94^{a/16}): izḫār u T (82^{a/26})

9 ki TO B (124^{b/3}) Y (107^{a/13}) D (203^{a/11}) TK (94^{a/17}): - T (82^{a/26})

bin Rađiyüddîn nâm qarındaşı oğullarınıñ dağı başları kesilüp ve Hasan nâm kayını ve Muhammed bin Cevfi nâm ‘ammisi ve Çatarân ve ‘Alî bin Beşîr nâm sipehsâlârları ve Ebû Dâvûd nâm vezîri ve ‘Aden’de maqtûl olan Yûşa‘oğullarından ğayri Dâfi’ ve Şerîf Bâkır nâm begleri tu‘me-i top u tüfeng ve ‘alef-i tîr ü şemşîr-i dilâverân-ı şîr-ceng olmağla Kevkebân’da kıalan Şemsüddîn’ün büyük oğlı Muhammed vezîri olan Ğıyâs’ı istîğâseye gönderüp tazarru’ ve temellük ile emân isteyüp ‘ahd ü mişâk kıılınduğdan soñra Muṭahhar-ı Leng dağı mezbûr Muhammed bin Şemsüddîn vâsiṭasıyla ‘ubüdiyyet-nâme [Y107^b] gönderüp şulh u şalâh muḳarrer olup ve Yemen halkı¹ [TOS⁹²] Rıdvân Paşa’nuñ babası merḫûm Muştâfâ Paşa’dan izhâr-ı şükrân itdükleri içün der-i devlete ‘arz olınup Yemen eyâleti Ğazze begi olan mezbûr paşanuñ oğlı Behrâm Beg’e virilüp anuñ yeri Yediḳul-le’de maḫbûs olan Rıdvân Paşa’ya iḫsân buyurılıp ğünâhi ‘afv kıılındı idi. Merḳûm Behrâm Paşa dağı Yemen’e varup vezîr-i dilîre buluşup ve cümle-i [D203^b] kabâyilün rehnleri Şan’a da hıfz olınmağla mezbûr [B125^a] beglerbegi Hab Kâl’ası’na gönderilüp ve içerüde olan kâl’a halkı ‘aczlerinden² birâder-i Leng’e zehr içirüp lillâhi’l-ḫamd ümerânüñ ḫayfları alınıp kâl’a-i mezbûre³ musahḫar ve alınan toplar kemâ-kân mîriye zabṭ olınup ve⁴ Leng ḫabsinde olan ümerâ ḫalâş olup vilâyet tekrâr meftûḫ olmağın [TOS⁹³] “begü fetḫ-i mükerrer” (976) deyü târiḫ dimişler.

Andan vezîr-i dilîr ma‘zûl olan Hasan Paşa ile mürâca‘at eyleyüp⁵ Ka‘be-i mu‘azzamaya qarîb oldılar deyü⁶ ma‘lûm olınduğdan soñra vezâret ile Mışr eyâleti mezbûra muḳarrer kıılınp ve istikbâline ḫil‘at-i fâḫire ile taḫvil

- 1 İzzüddîn ve Hüseyn ve Hâdi ebna-i Şemsüddîn ve Muhammed bin Rađiyüddîn nâm qarındaşı oğullarınıñ dağı başları kesilüp ve Hasan nâm kayını ve Muhammed bin Cevfi (B, D ve TK’de “Cevmi”) nâm ‘ammisi ve ... olup ve Yemen halkı TO B (124^{b/4-12}) Y (107^{a/13-19}-107^{b/1}) D (203^{a/12-17}) TK (94^{a/17-21}): - T (82^{a/27}) (TO’dan tam bir satır atlanmış olması, T’nin TO’dan istinsah edildiğine işaret emektedir.)
- 2 ‘aczlerinden TO T (82^{a/30}) (B nüshası ciltlenirken sayfaların üç tarafı kesilmiş olduğundan bu bölümlere yazılan düzeltmelerde yer yer kayıplar oluşmuştır. Bu sayfada da düzeltme olarak sayfanın üstüne yazılan cümledeki bu kelime kesilen bölümde kaldığından okunamamıştır.) B (125^{a/1}) Y (107^{b/6}) D (203^{b/1}): ıztırâblarından TK (94^{a/23})
- 3 ḫayfları alınıp kâl’a-i mezbûre TO T (82^{a/30}) B (125^{a/1}) Y (107^{b/6-7}): ḫayflar Behrâm Paşa zehr idüp ve kâl’ya gönderüp Leng birâderin zehrlediler kâl’a-i mezbûre D (203^{b/2-3}) / ḫayfları alınıp Behrâm Paşa kâl’aya âdem gönderüp Leng birâderin zehrledükleri ma‘lûm olduğda kâl’a TK (94^{a/24})
- 4 ve TO T (82^{a/30}): - B (125^{a/2}) Y (107^{b/7}) D (203^{b/3}) TK (94^{a/25})
- 5 - TO T (82^{a/31}): 978 (B nüshasında derkenarda bu satırın hizasına Kıbrıs’ın fethi için “Aldı Kıbrıs Aṭası’n Şâh Selim” ibaresiyle tarih düşürülmüş ise de Magosa’nın düşmesi ile gerçekleşen nihai fetih tarihi 978 değil 979’dur.) B (125^{a/4}) / sene 978’de Y (107^{b/9}) D (203^{b/5}) / 978 senesinde TK (94^{a/26})
- 6 oldılar deyü TO T (82^{a/32}): olduğı B (125^{a/5}) Y (107^{b/10}) D (203^{b/5}) TK (94^{a/26})

hükmi gönderilüp İskender Paşa ‘azl olındı. Ve Pertev Paşa dahi çonanma-i hümayünla varup Žadre ve Kotor mabeynlerinde olan Ülgün (اولگون) ve Bara (باره) Kal’alarına ki qaradan Vezir Ahmed Paşa’yla Rümili beglerbegisi gönderilmişdi, vuşül bulup bi-‘ināyetillāh varduğı gibi ol gün Ülgün¹ feth olup² ve Bara’dan ğayri Budva (بودوه) ve Nihay (نهای) ve Şuşan (شوشان) nām hişârlar³ dahi bi’t-tamām musahhar ve memālik-i ‘Oşmānī’ye munzamm [TOS⁹⁴] olınduğı haber vuşülinden soñra Kıbrıs’dan ulaqlar gelüp sene-i mezbüre⁴ Rebī’u’l-evvel’inün sekizi vāķi’ olan Seşenbih günü [31 Temmuz 1571] ‘āmme-i guzāt-ı Müslimīn namāz u niyāzdan soñra ‘ale’ş-şabāh hāzret-i Hāķķ-celle ve ‘alā’-nuñ ‘ināyeti ve Resūl-i müctebānuñ mu‘cizātı ve Çār-yār-ı ‘izāmuñ kerāmeti ve evliyā-yı kirāmuñ hidāyeti ve pādīşāh-ı İslām’uñ devleti ve Mekke-i mu‘azzama hāķķınıñ tevekkūli ve Medīne-i münnevve ehlinün teveccūhi ve şavāmi’ u cevāmī’de oķunan hātmi-i En‘ām’uñ⁵ fazlı ve berekātı [Y108^a] ve kāffe-i [B125^b] enāmuñ istimdād-ı du‘aları ile sağ [T82^b] koldan Anaṭolı Beglerbegisi İskender Paşa ve Haleb Beglerbegisi Derviş Paşa ve Kilis Begi Canpulad ve Begşehri Begi Meħemmed ve Zağarcıbaşı Mūsā ve şol koldan [TOS⁹⁵] Karaman Beglerbegisi Hasan Paşa ve Rüm Beglerbegisi Behrām Paşa ve Zū’l-kadr Beglerbegisi Muştafā Paşa ve Kıbrıs Beglerbegisi Mużaffer Paşa ve kalb-i ‘askerde ser-leşker vezirūn yerine ketħudāsı Za‘im Muştafā ve sāyir ümerā ve zu‘amā ve erbāb-ı tīmār ve piyāde ve süvār şadā-yı⁶ “Allāh! Allāh! Ve naşrun minallāh!” ile Mağusa Kal’ası üzerine yürüyüş idüp tarafeynden toplar ve tūfengler atılup haddden efzūn cidāl ve nihāyetden birün kıtāl-i ‘azīm⁷ olup ‘ākıbet Hudā-yı Kerīm ehl-i İslām’a luṭf-i ‘amīm kılup hişār-ı mezbūruñ nıgeh-bānı olan Karaķulle ki feth olmuşdı, nazıresi Akķulle’nün bir taḃaķası dahi alınup ve içine tūfengciler konulup şiddet-i germādan guzāt-ı muvaħħidīn biraz müte’ellim olmağla ṭabl-i āsāyiş [TOS⁹⁶] çalınup ve rezm-gāhdan menzil-i istirahatē çekilüp meger küffār-ı hāk-sār [D204^a] zıkr olan ķulleler fethinden kal’a⁸ teşhīrin muķarrer itmekle ol eṭrāfuñ zemīninde

1 Ülgün TO Y (107^{b/14}): Ülgün Hişârı T (82^{a/34}) / - B (125^{a/10}) D (203^{b/8}) TK (94^{a/28})

2 olup TO B (125^{a/10}) Y (107^{b/14}) D (203^{b/8}) TK (94^{a/28}): olınuş T (82^{a/34})

3 hişârlar TO B (125^{a/11}) Y (107^{b/14}) D (203^{b/8}) TK (94^{a/28}): hişârları T (82^{a/34})

4 sene-i mezbüre TO T (82^{a/35}): sene 979 B (125^{a/12}) Y (107^{b/15}) D (203^{b/9}) TK (94^{a/29})

5 En‘ām’uñ TO B (125^{a/17}) Y (107^{b/19}) D (203^{b/12}) TK (94^{a/31}): Kur‘ân’uñ T (82^{a/37})

6 şadā-yı TO B (125^{b/6}) Y (108^{a/5}) D (203^{b/16}) TK (94^{a/34}): - T (82^{b/3})

7 - TO B (125^{b/8}) Y (108^{a/7}) D (203^{b/17}) TK (94^{a/35}): vāķi’ T (82^{b/4})

8 kal’a TO B (125^{b/13}) Y (108^{a/10}) D (204^{a/1}) TK (94^{a/37}): kal’anuñ T (82^{b/6})

[TK94^b] hufyeten laķımlar ķazdırup¹ bārütla memlü ķılımlar imiř. Cengden ‘avdet olunduķdan řonra birķaķ beg ile leřker ĥalkı anda seyre ķalmaĥla laķımuñ üzerinde bulunmaĥın cānib-i a‘dādan āteř virilmek ile bi‘l-cümle üzerinde bulunan ĥuzāt-ı Müslimīn ile Malāṭıyye begi olan Ferĥād Beg ve ‘Ayntāb begi Vezīr Ayas Pařa oĥullarından Süleymān Beg [B126^a] řehīd olup ve ol aralıĥuñ řař ve topraĥı řiddet-i řerār-ı nārden hevāya atılıp zümre-i řühedā birle cennāt-ı ĥālidine dāĥil oldılar. *Raĥimeĥümullāh*. Ve anlaruñ yerleri ‘arz olınan kimesnelere ve ‘Ayntāb’ı mīr-i mezkūruñ² ķarındařı [TOS⁹⁷] ‘Abdī Beg’e virilüp aĥķām-ı ĥümāyūn irsāl olındı. Ve ĥaber gelüp cevāb vuřul bulunca ol cānibde irtesi ki māh-ı mezbūruñ toķuzuncı ĥüni³ [1 Aĥustos 1571] idi, kefere-i fecereye ĥöz aķdırılmayup yürüyiře mübāřeret olunduķda ĥızb-i ĥannāsa ĥavf ü ĥirās ĥālib olup ve ķılıřdan geķeceklerin [Y108^b] muķarrer bilicek ķal‘anuñ burc u⁴ bārūlarında olan tūĥ-ı menĥūs ve sancaĥ-ı ma‘ķūsların⁵ giderüp yer yer vire sancaķların dikdüklerinde zebūn-küşlik ķā‘ide-i ķādīme-i ‘Ořmānī ve resm-i müstemirre-i ĥāķānīden olmaduĥı için mücebiyle ‘amel ķılınup ve muķaddemā küffār-ı ĥāk-sār ol ķal‘aya cebren ve ķahren ķodıķları on biñden ziyāde re‘āyā vü berāyā ķırılmaķ münāsib ĥörülmeyüp virelerinüñ ķabūli lāzım gelüp [TOS⁹⁸] māh-ı mezbūruñ on birinci ĥüni [3 Aĥustos 1571] ĥürūh-ı maĥzūlūñ iki nām-darı emān için ser-leřker ĥidmetine rüy-māl olduķda bu⁶ cānibden daĥı ketĥudāları merķūm Za‘īm Muřtafā ile bir yayabařı iķerü ĥönderilüp māh-ı mezbūruñ on ikinci ĥüni⁷ [4 Aĥustos 1571] Marķa Antonyo Berāĥuvın didükleri re‘šü’ř-řeyāṭin⁸ ĥannāslarıyla memleketlerine ĥitmek için icāzet ve ĥemi řaleb eyledükde kifāyet ķadar ĥemi virilüp kendüye müte‘allıķ olan esbāb u eřķālını yevm-i mezbūrda ĥemilere taĥmīl idüp [B126^b] kendüsi cemī‘-i tevābi‘iyle memleketlerine ĥitmek řadedinde iken sābiķā Girit’den Maĥusa‘ya ĥelen on iki pāre ĥemileri ‘aķer-i İřlām’dan zāĥire ĥetürirken ĥiriftār olup elli nefer mażlūm mü‘min

1 - TO B (125^{b/14}) Y (108^{a/11}) D (204^{a/1}) TK (94^{b/1}): iķini T (82^{b/7})

2 mezkūruñ TO T (82^{b/10}): mezbūruñ B (126^{a/3}) Y (108^{a/16}) D (204^{a/5}) TK (94^{b/4})

3 ĥüni TO T (82^{b/11}) Y (108^{a/18}): ĥün B (126^{a/5}) D (204^{a/6}) TK (94^{b/5})

4 - TO: u T (82^{b/11}) B (126^{a/7}) Y (108^{b/1}) D (204^{a/8}) TK (94^{b/6})

5 ma‘ķūsların TO T (82^{b/12}) B (126^{a/8}) Y (108^{b/1}): menķūsların D (204^{a/8}) TK (94^{b/6})

6 olduķda bu TO: olup bu T (82^{b/14}) / olduķda bir B (126^{a/13}) Y (108^{b/6}) D (204^{a/11}) / olduķda berü TK (94^{b/8-9})

7 - TO T (82^{b/15}): begleri olan B (126^{a/15}) Y (108^{b/7}) / begleri D (204^{a/12}) TK (94^{b/9})

8 re‘šü’ř-řeyāṭin TO T (82^{b/15}): re‘isü’ř-řeyāṭin B (126^{a/15}) Y (108^{b/7}) D (204^{a/13}) TK (94^{b/10})

maḥbûslar ile Kıbrıs kâdîsının Muşlihuddîn [TOS⁹⁹] nâm dânişmendi ki hemîşe içerü ḳal‘anuñ aḥvâlin yazup fırsat ile taşraya i‘lâm içün kâğıd bı-rağurdı, ḥilâf-ı ‘ahd bi’t-tamâm ḳal‘adan çıḳduḳları¹ gice ḳatlı idüp bu aḥvâli ölümden² ḥalâş olup ḳaçan iki nefer Müslimânlardan ma‘lûm olınup gemi-ye girmezden evvel la‘în-i mezbûrı gürühiyla ser-leşker-i erbâb-ı dîn taleb eyleyüp elli nefer mıḳdârı yarar kefere ve sâwir ḳapudanlarıyla vezîr-i dilîr ḥidmetine geldükde “Niçün bu deñlü³ Müslimânları muḡâyir-i şart helâk itmişsün?” deyü⁴ [D204^b] ḥalâş olan iki nefer mü‘minleri muvâcehe eyle-dükde⁵ cevâba mecâli ḳalmayup ⁶ «التَّنَسُّ بِالنَّفْسِ وَالْأَذُنُّ بِالْأَذُنِّ وَالْجُرُوحُ قِصَاصٌ» mazmûniyla ehl-i imânuñ ḥayfları bî-ḳuşûr alınup ve keferenüñ cümle-si [TOS¹⁰⁰] ḳılıçdan geçirilüp ve gemide ḳalanları mîrî için kürege taḳsîm [Y109^a] olınup emvâl ü aḥmâlleri Beytü’l-mâl-i ḥâşşaya⁷ zabt olınup ḡayret-i pâdişâhî yerine getirildükden soñra ḳal‘a-i mesfûre-i ⁸ «إِنَّمَا الْمُشْرِكُونَ نَجَسٌ» üzere televvûş-i şirkden taḥhîr olınup lillâhî’l-ḥamd kelisâsı câmi‘ ve cum‘a namâzı mü‘eddi⁹ ḳılınup ḥuḫbe ism-i ḥümâyûnlarıyla muvaşşah u muvaẓẓah vâḳi‘ olup¹⁰ ¹¹ «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا» [B127^a] şükrânesi tekrâr u tezkâr olı-nup kifâyet ḳadarı ḥişâr eriyle dizdâr ve ḳul t̄ayifesi ta‘yîn olunduḡı müjde ḥaberleri mâh-ı mezbûruñ yigirmi beşi vâḳi‘ olan Pençşenbih güninde [17 Ağustos 1571] bâb-ı sa‘âdetden varan çavuşlarla ve küçek mirâḥûrluḡdan sancaḳ ‘inâyet olınan Ṭrabulus Begi [TOS¹⁰¹] Meḥemmed Beg ile vuşûl bulduḡda bu cānibden ‘umûmen İstanbul’uñ ‘ulemâ vü şuleḫâ ve fuḳarâ vü aḡniyâsı Aşḫâb-ı ‘izâmdan ḥazret-i Ebâ Eyyûb-i Enşârî -*radıyallâhu ‘anhû ve ‘aleyhi rahmetü’l-Bârî-nüñ* âsitâne-i münevvereleri üzerine varup ihlâş-ı

1 çıḳduḳları TO T (82^{b/18}) B (126^{b/5}) Y (108^{b/13}) D (204^{a/17}): çıḳacakları TK (94^{b/13})

2 ölümden TO T (82^{b/18}) B (126^{b/6}): anlardan Y (108^{b/14}) / ol demden D (204^{a/17}) TK (94^{b/13})

3 bu deñlü TO B (126^{b/9}) Y (108^{b/16}) D (204^{a/19}) TK (94^{b/15}): bunca T (82^{b/20})

4 - TO B (126^{b/10}) Y (108^{b/17}) D (204^{b/1}) TK (94^{b/15}): su‘âl olduḡda ol T (82^{b/20})

5 - TO B (126^{b/10}) Y (108^{b/17}) D (204^{b/1}) TK (94^{b/15}): aşlâ T (82^{b/20})

6 “Tevra’ta onlara söyle yazdık: **Canâ can**, göze göz, buruna burun, **kulaḡa kulak**, dişe diş (karşılık ve cezadır). **Yaralar da kusadır** (Her yaralama misli ile cezalandırılır)” (Mâide, 5/45) âyet-i kerîmesinden iktibas.

7 aḥmâlleri Beytü’l-mâl-i ḥâşşaya TO B (126^{b/13-14}) Y (109^{a/1}): aḥmâlleri ḥâşşa Beytü’l-mâla T (82^{b/22}) / eşḳâlleri Beytü’l-mâl-i ḥâşşaya D (204^{b/3}) TK (94^{b/17})

8 “Ey iman edenler! **Müşrikler ancak bir pisliktir**. Onun için bu yıllarından sonra Mescid-i Haram’a yaklaşmasınlar.” (Tevbe, 9/28)

9 mü‘eddi TO T (82^{b/23}) B (126^{b/16}) Y (109^{a/5}) D (204^{b/4}): - TK (94^{b/18})

10 olup TO T (82^{b/23}): oldı B (126^{b/17}) Y (109^{a/4}) D (204^{b/5}) TK (94^{b/19})

11 “Ve onlar derler ki: **Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah’a hamdolsun!** Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik.” (A‘râf, 7/43)

tāmmla gūzāt-ı Müslimîn muhâşara iden kefere kılâ'ı huşuşan Mağusa Hîşârı'nuñ fetḥ u güşâyişi için du'â-yı icâbet-pezîre meşğüller iken ke-ennehü 'âlem-i sürüşdan 'avâmm u havâşsuñ güş-ı pür-hüşlarına Mağusa fetḥinüñ haberi vuşul bulup beyne'n-nâs şâyi' u 'ayân olmağ ile cihân ü cihâniyân hurrem ü şādân menzillerine 'avdet eyleyüp münkir-i ehl-i îmân olan zim-miler te'sîr-i du'â-yı serî'u'l-icâbe-i muvaḥḥidân ve keşf ü kerâmet-i evliyâ'-i [TOS¹⁰²] ḥuld-âşiyâna ḥayrân ḳalup ve ḥalife-i zamân ḥazretlerine Âşaf-ı kâm-rân tarafından 'arz olunduğda bisât-ı neşât-ı şâhib-ḳırânide şükr-i İlahî edâ ḳılınup cümle a'yân u erkân ḥazẓ-ı vâfir iktisâbiyla bezl-i nüzûr ve şadâkât birle müsteḥıḳḳîn behremend buyurılıp ve müjde¹ getürenlere ḥil'at-i fâḥire ve teraḳḳiler ihsânından şoñra [B127^b] eṭrâf u cevânibe der-i devletden fetḥ-nâmeler ile çavuşlar varup bâ'ış-i 'ayş ü beşâset ve sebeb-i ḥuzûr ve refâ-hiyyet-i İslâmiyân vâki' oldı.

Ve teshîr-i ḳal'adan aḳdem müşâvere için gelürken füc'eten eceliyle fevt olan merḥûm İskender Paşa'nuñ [Y109^b] yeri muḳaddemâ Sigetvar Seferi'nde ḳarîn-i rahmet-i İlahî mağfûrun-leh pâdişâh-ı Süleymân-sipâh [TOS¹⁰³] ḥazretlerine emegi sebḳat idüp yeñiçeri ağalığından vazîfesiyle 'inâyet-i hüsvânîye müteraḳḳıb olan Ca'fer Ağa'ya virilüp ve Kıbrıs beglerbegiligi, yeñiçeri ağalığından Ḳaşamonı sancağı tefvîz buyurılan Sinân Beg'e ve Mar'aş [D205^a] beglerbegiligi geçen senede Lefkose müjdesiyle gelüp teraḳḳî alup mûmâ-ileyh ser-leşkerüñ oğlı Nigde sancağı² begi Meḥemmed Beg'e virilüp sâyirler daḥi maḥalline göre teraḳḳiler olınup eyyâm-ı devlet-i hümâyûnda³ ferâğ-ı bâlle mer'î ve müreffehü'l-ḥâl oldılar.

Ve bu fütûḥdan evvel fermân-ı ḳazâ-cereyânla Ḳırım ḥânı vilâyet-i Rus'a aḳın şalup Maşkov pâdişâhı ki kefere mâbeyninde şâhib-i tac anılır, muḳâvemete iḳtidârı olmayup firâr eyledükde [TOS¹⁰⁴] dükeli memleket ve re'âyâsın esîr ü tārâc ḳılduğı meşhûr ve muḥaḳḳaḳ olup ve Erdel-oğlı Ḳral İstefân'uñ mürd olduğı haberi⁴ gelüp evladı ḳalmamağın yeri begleri ittifaḳıyla voyvodalık üzere [T83^a] Baḳori İstevan nâm serhengine⁵ virildi.

1 müjde TO T (82^{b/30}) D (204^{b/15}) TK (94^{b/26}); müjdeyi B (127^{a/17}) Y (109^{a/16})

2 Nigde sancağı TO T (82^{b/35}); olan Nigde B (127^{b/9}) Y (109^{b/5}) D (205^{a/1}) TK (94^{b/29-30}):

3 sâyirler daḥi maḥalline göre teraḳḳiler olınup eyyâm-ı devlet-i hümâyûnda TO T (82^{b/35}): - B (127^{b/9}) Y (109^{b/5}) D (205^{a/2}) TK (94^{b/30})

4 haber TO D (205^{a/4}) TK (94^{b/32}); haberi T (82^{b/37}) B (127^{b/14}) Y (109^{b/9})

5 serhengine TO T (83^{a/1}) B (127^{b/15}): serhenge Y (109^{b/10}) D (205^{a/5}) TK (94^{b/32})

Bu eşnâda sa‘âdetlü pâdişâh İstanbul eṭrâfına seyr ü şikâra varup birkaç gündən sonra ‘avdet eylediler. Ve Edirne’de binâ olunan medrese ve dâru’l-ḳurrâ itmâm olduğu haber geldükde medrese-i mezbûre tedrisi İstanbul’da olan¹ Sulṭân Süleymân Medreselerinden Mevlânâ Mollâ Çelebi Efendi’ye ve dâru’l-ḳurrâ Ayaşofya ḥaṭîbi olan Mevlânâ Ḥamdî’ye² virilüp İskender Paşa daḥi Mısr’dan gelüp pîşkeşin³ çeküp mâh-ı Cemâziye’l-evvel’ün [TOS¹⁰⁵] on yedinci vâkı‘ olan Yekşenbih gününde [7 Ekim 1571] Edirne cānibine ḳışlamaḳ⁴ için bi’l-cümle erkân-ı sa‘âdetle nehzat-ı hümâyün buyurdıklarında yolda Şâm beglerbegisi olan Aḥmed Paşa’yı İsfendiyârî ‘azl olunup ve yeri Ḥaleb beglerbegisi olan⁵ Dervîş Paşa’ya ‘inâyet ḳılınup ve Ḥaleb’i Hersek sancağı begi olan vezîr-i a‘zam oğlu Ḳâsım Beg’e ve Bosna sancağı begi olan Ḥasan Beg’e Hersek virilüp Bosna sancağı müşârun-ileyh paşa ḥâzretlerinin ikinci oğlu Ḥasan Beg ḥâzretlerine⁶ ‘inâyet olındı. Ba‘dehü Edirne’ye varıldukda bi-taḳḳidillâh ṭonanma-i hümâyündan ba‘zı [Y110^a] aḥbâr-ı vaḥşet-âşâr vârid olup meger ki fetḥ olan ḳal‘a-i [TK95^a] Ülgün’den ‘avdet [TOS¹⁰⁶] olunup gelürken Malta’da esîr olan Müslimānlardan bir kimesne ḥalâş olup ṭonanma-i hümâyûna vuşûl buldukda mezbûrdan haber alındı ki küffâr-ı bed-girdâruñ ṭonanma-i menḥûsesi Çiçilya⁷ Aṭası’nda Palarma nām ḥişârdadur. Aña binâ’en Körföz’e gelinüp ol eṭrâfları gâret ü ḥasâret ḳıldukdan sonra İnebaḥtı’ya varılup andan Ḳulmac (قمح) adlu ḥişâra ki Rümili yaḳasında ehl-i İslâm tevâbi’indendür, irişildükde istimâ‘ olındı ki kefer-e fecerenün gemileri bi’l-cümle Ancir Limanı’na gelüp muḳâbele [B128^b] olmağ üzredürler. Derḥâl ehl-i İslâm sünnet-i Seyyidü’l-enâm üzre farîza-i cihâddan yüz

- 1 Bu eşnâda sa‘âdetlü pâdişâh İstanbul eṭrâfına seyr ü şikâra varup birkaç gündən sonra ‘avdet eylediler. Ve Edirne’de binâ olunan medrese ve dâru’l-ḳurrâ itmâm olduğu haber geldükde medrese-i mezbûre tedrisi İstanbul’da olan TO: Bu eşnâda pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ḥâzretleri İstanbul eṭrâfına seyr ü şikâra varup birkaç gündən sonra ‘avdet eylediler. Ve Edirne’de binâ olunan medrese ve dâru’l-ḳurrâ itmâm olduğu haber geldükde medrese-i mezbûre tedrisi İstanbul’da olan T (83^{a/1-2}) / Ve Mu‘allim-zâde müteḳâ‘id olup ve Şeyḫi Çelebi Rümili’ne ve Ḳınalı-zâde ‘Ali Çelebi Anaṭoli’ya ḳâḏî-asker oldılar. Ve Edirne’nün medrese ve dâru’l-ḳurrâsı [B128*] tamâm olmağla tedrisin B (127^{b/15-128^{a/1}}) Y (109^{b/10-11}) D (205^{a/5-6}) TK (94^{b/32-33})
- 2 olan Mevlânâ Ḥamdî’ye TO Y (109^{b/12-13}) D (205^{a/7}) TK (94^{b/34}): Ḥamdî Efendi’ye T (83^{a/3}) / olan Mev[lâ]nâ Ḥamdî’ye B (128^{a/2})
- 3 pîşkeşin TO T (83^{a/3}): pîşkeş B (128^{a/3}) Y (109^{b/13}) D (205^{a/8}) TK (94^{b/34})
- 4 ḳışlamaḳ TO T (83^{a/4}): şayd u şikâr B (128^{a/4}) Y (109^{b/14}) D (205^{a/9}) TK (94^{b/35})
- 5 ve yeri Ḥaleb beglerbegisi olan TO B (128^{a/6}) Y (109^{b/16}) D (205^{a/10}): yeri T (83^{a/4}) / ve yeri Ḥaleb beglerbegisi TK (94^{b/36})
- 6 Beg ḥâzretlerine TO B (128^{a/9}) Y (109^{b/18-19}) D (205^{a/12}): Beg’e T (83^{a/6}) TK (94^{b/37})
- 7 ججله TO: ججله T (83^{a/8}) / ججليه B (128^{a/13}) Y (110^{a/3}) D (205^{a/15}) TK (95^{a/2})

çevirmeyüp Cezâyir Beglerbegisi 'Alî Paşa'yla Trabulus Beglerbegisi Ca'fer Paşa [TOS¹⁰⁷] kapudan paşaya varup andan ittifâkla serdâr olan vezîr-i şânî huzûrına gidüp ve hâzır olan begler ve re'isler daği cem' olup re'y [D205^b] ü tedbirden şoñra "Tevekkeltü 'alallâh!" deyü ol maħallden bir gün ve bir gice çekdirüp küffâr-ı nâ-bekârûn gemilerine irişüp durdılar.

Bu esnâda ¹ *والله يَقْدِرُ العبدُ يَدْبِرُ* üzere kapudan paşa ilerü varup kâfirün bir barçasıyla birkaç qadırğasın söyindürüp İspanya qarındaşı ve kapudanı olan Don Cüvan-ı² la'inün qadırğasına hücum eyledükde gürüh-ı kefer hîle ve hud'a ile önünden kaçup bir mıqdâr gitdügi gibi gördiler ki kapudan paşa qadırğası İslâm gemilerinden tenhâ düşüp geliyor. Hemân ol laħza eṭrâfın alup top [TOS¹⁰⁸] u tufeng üşürdiler. Ve³ kapudan paşa bu girdâbda iken Cezâyir Beglerbegisi 'Alî Paşa kendü qolından küffâr-ı hâk-sârûn hanâzîr-i meşhûrelerinden Malta kapudanının başın kesüp ve qadırğaların alup Venedik kapudanıyla Rimpapa ve Portaçal-ı bed-fi'âl gemilerine çekdirüp cem'iyet-i pür-nekbetlerin müteferriğ idüp kapudan paşa semtine teveccüh eyledükde gördiler ki emr-i Rabbânî'le merhûm-ı mezbûr şehîd olmuş. Lâ-cerem serdâr olan vezîr-i şânî cânibine mürâca'at eyleyüp sabr u ârâm ile varṭa-i [Y110^b] pür-tefriqadan [B129^a] kenâra çekilüp egerçi ehl-i imândan⁴ çoqlıq kimesneler şehîd olup⁵ ve bir mıqdâr daği esîr ve giriftâr olmağla müsteħıkk-ı rahmet-i Kerîm-i Ğaffâr oldılar. Lâkin hizbü'ş-şeyâṭinden daği⁶ kırık biñ neferden ziyâde [TOS¹⁰⁹] ğariğ-i bihâr ve tu'me-i neheng-i tiğ-i âbdâr olup bî-hadd ü hisâb gemileri daği zâyî' olup ve İslâm gemilerinden altmışdan ziyâde selâmet yaqasına çıkup bâğisinün ekşeri ceng ü cidâlde pârelenüp her çend bu aḫvâl 'ahd-i Risâlet -'aleyhi's-selâm-da ğazve-i Uḫud mişâli nev'an ğafletden nâşî bir emr-i muqadder idi ki anda Ḥamza-i şehîd -*radıyallâhu 'anh*- dîn uğurında cân u baş bezl itdügi gibi bunda daği merhûm kapudan, 'Alî-vâr⁷ şehîd olup sayîr şühedâ birle cennât-ı hâlidîne dâhil olup derecelerin buldılar.

1 "Kul tedbir alır, Allah takdir eder."

2 Don Juan: İspanya Kralı II. Felipe'nin kardeşi ve İnebahtı'da müttefik düşman donanmasının başkumandanı.

3 Ve TO B (128^{b/11}) Y (110^{a/15}) D (205^{b/5}) TK (95^{a/8}): - T (83^{a/15})

4 imândan TO B (129^{a/1}) Y (110^{b/1}) D (205^{b/9}) TK (95^{a/11}): İslâm'dan T (83^{a/18})

5 olup TO B (129^{a/1}) Y (110^{b/1}) D (205^{b/9}) TK (95^{a/11}): olur T (83^{a/18})

6 daği TO B (129^{a/3}) Y (110^{b/2}) D (205^{b/10}) TK (95^{a/12}): - T (83^{a/18})

7 B nüshasında "'Alî" kelimesinin altına "Ḥamza" yazılmıştır.

Fe-ammâ bu kıışsa bir hikmet-i hafiyenüñ zühürına sebep olup aşlı budur ki vezir-i a'zam ağâh olduğu gibi Dīvân-ı Hümâyûna varup hazret-i hilâfet-penâhavâkî'-ihâli' arzîtdüklerindemükâfâtı için¹ مفتاح الفرج [TOS¹¹⁰] الصبر deyü kemâl-i vaqârla buyurdılar ki bâkî kalan gemiler ile Serdâr Pertev Paşa İstanbul'a gelsün ve kapudanlık Cezâyir beglerbegisine virilüp Qılıç 'Alî deyü tesmiye olunup² ve Cezâyir beglerbegiligi 'Arab Aḥmed Beg'e ve Mağrib Trabulusı Muştafâ Beg'e ihsân olunup cebr-i noḡşân için gemiler yapılmasına aḥkâm-ı şerife şâdir olup yer yer ve taraf taraf³ çalışılıp [B129^b] bâb-ı diğkâatde daḡkîka fevt olunmayup kefere-i fecerenüñ 'aḡide-i nâ-pâklarını 'aksince iki yüz yigirmi pâre geminüñ kerestesi ki bir iki yılda ancak cem' ve taḡşil olurdu,⁴ [D206^a] dört ay içinde Tersḡhâne-i 'Âmire'ye getürdilüp⁵ ve lâzım olan top u tüfeng daḡi mîri kârḡhânelerde [TOS¹¹¹] dökilüp ve işledilüp a'dâ-yı bed-râyuñ cäsüsü haber iletdukde "Muḡâl-i 'aḡldur!" deyü taḡdik itmeyüp mümteni' şanurlar imiş. Bi'l-âḡire taḡkîk⁶ itdüklerinde ol ehl-i caḡimün⁷ başbuğları olan Rimpap⁸ didükleri la'ine haber göndermişler ki bu ḡuşuş vaḡi' olmayınca şükûh-ı pâdişâh-ı İslâm [Y111^a] ma'lûm-ı enâm olmadı zîrâ⁹ الكفر ملّة واحدة⁹ tıbbkınca Portakal'dan Venedik sevâḡiline dek bi't-tamâm ḡayret-i câhiliyyet üzere dil birikdirilüp iki yüzden ziyâde gemiler ihrâcına ancak ḡâdir olduk. Ve ol cânibde cüz'i gemi ḡalmış iken bu deñlü müddetde evvelkiden ziyâde tedârük görilüp müheyyâ olmak kerâmete ḡarîb idüğine şübhe yoḡdur deyü [TOS¹¹²] söylemişler.

Ve 'Acem'e daḡi haber varup işidenler taḡsîn idüp Semerḡand ve Buḡarâ ḡalkı daḡi istimâ' itdüklerinde Âl-i 'Oḡmân'ın ḡudret ü ḡuvvetine ve vüs'at-i memleketleri ne derecede idüğine dehşet ḡalebe idüp ḡudâvendigâr-ı kâm-gârın şehâmet ü vaḡâruna ve Âşaf-ı dîndârınun re'y-i üstüvârına hezârân âferînler deyü lillâhi'l-ḡamd dükeli ehl-i İslâm'ın uğurında ḡuzât-ı

1 "Sabır, kurtuluşun anahtarıdır."

2 olunup TO B (129^{a/15}) Y (110^{b/11}) D (205^{b/16}) TK (95^{a/17}): olındı T (83^{a/24})

3 - TO T (83^{a/25}): çavuşlar gönderilüp gereği gibi sa'y ü iḡdâm ve cidd ü ihtimâm ile B (129^{a/17}) Y (110^{b/13-14}) D (205^{b/18}) TK (95^{a/18})

4 - TO B (129^{b/3}) Y (110^{b/15}) D (205^{b/19}) TK (95^{a/19}): bi-'inâyetillâh T (83^{a/26})

5 getürdilüp TO T (83^{a/26}): getürdiler B (129^{b/3}) Y (110^{b/16}) D (206^{a/1}) TK (95^{a/20})

6 taḡkîk TO B (129^{b/6}) Y (110^{b/18}) D (206^{a/2}) TK (95^{a/21}): taḡdik T (83^{a/27})

7 caḡimün TO T (83^{a/27}): cehennemün B (129^{b/6}) Y (110^{b/18}) D (206^{a/3}) TK (95^{a/21})

8 Rim TO T (83^{a/28}): Rimpap B (129^{b/7}) Y (110^{b/19}) D (206^{a/3}) TK (95^{a/21})

9 "Küfür tek millettir."

[B130^a] Ervâmla ol pâdişâh-ı ‘âlî-makâm şühür u a‘vâm ve¹ leyâlî vü ey-yâm tevaḳḳuf itmeyüp ‘ale’ d-devâm cidd ü ihtimâm itdüğü ğazavât-ı za-fer-encâmda fetḥ u nuşret-ḳarîn olması için ḥazret-i Zü’l-celâlî ve’l-ikrâm dergâhına du‘âlar eyleyüp Fâtîha-i fâyiha ve² şalavât-ı nâmiyât-ı ḥazret-i³ [TOS¹¹³] Seyyidü’l-enâm -‘aleybi’s-selâm- nâmiyla iftitâḥ⁴ ve taḥiyyât-ı zâ-kiyât-ı Aşḥâb-ı kirâm -radıyallâhu ‘anhüm- tezekküriyle ihtitâm olup⁵ bi’l-cümle inḳiyâd-ı tâmm üzre ‘arz-ı iltiyâm eylediler.

Ba‘dehü Sinân Paşa’nuñ Mışır’a vuşulinden şoñra Yemen’de mädde-tü’l-fesâd olan Muṭahhar-i bed-aḥterün fevti ḥaberi gelüp ve Mekke-i mu‘azzama şerifi daḥi Haremeyn-i şerîfeynde olan zümre-i ḥuccâc ve şuleḥây-la küffâr-ı ḥâk-sâruñ⁶ maḳhûr u mağlûb olmasına cenâb-ı Ḥaḳḳ -celle ve ‘alâ-ya niyâz eyleyüp⁷ ﴿وَيُنْصِرُكَ اللَّهُ نَصْرًا عَظِيمًا﴾⁷ kerâmetiyle muvaşşah dıra‘at-nâmesi⁸ vuşul bulup ve Kıbrıs’dan Vezîr Muştafa Paşa gelüp [T83^b] pîşkeş çeküp el öpüp envâ‘-ı ‘inâyet-i şehinşâhî birle mümtâz u ser-efrâz buyırıldı.

[TOS¹¹⁴] Ve sene-i mezbûre Şa‘bân’nuñ evâsıtında [Aralık 1571/Ocak 1572] yeñiçeri ağası olan Siyâvuş Ağa’ya Rümili beglerbegiligi virilüp⁹ anuñ yeri merḥûm pâdişâh-ı Süleymân-sipâhuñ emekdârlarından Ḳapucıbaşı¹⁰ Muştafa Ağa’ya ‘inâyet buyırılıp¹¹ [Y111^b] ve Ḥüseyn Paşa altıncı vezîr olup Pertev Paşa’ya teḳâ‘ud virildi.

Ve Ramazân-ı şerîfün evâyilinde [Ocak 1572] Anaṭolî ḳâḍî-‘askeri¹² fevt olup yeri¹³ [B130^b] Edirne Ḳâḍısı Aḥî-zâde’ye şadaḳa buyırıldı.¹⁴ [D206^b]

1 ve TO B (130^{a/1}) Y (111^{a/8}) D (206^{a/10}) TK (95^{a/26}); - T (83^{a/33})

2 ve TO T (83^{a/34}); - B (130^{a/4}) Y (111^{a/10}) D (206^{a/11}) TK (95^{a/27})

3 ḥazret-i TO T (83^{a/34}); - B (130^{a/4}) Y (111^{a/11}) D (206^{a/11}) TK (95^{a/27})

4 -‘aleybi’s-selâm- nâmiyla iftitâḥ TO T (83^{a/34}); -‘aleybi’s-salâtü ve’s-selâm- B (130^{a/4-5}) Y (111^{a/11}) D (206^{a/11-12}) TK (95^{a/27})

5 olup TO T (83^{a/35}); - B (130^{a/5}) D (206^{a/12}) TK (95^{a/27}) / kılpup Y (111^{a/12})

6 ḥâk-sâruñ TO T (83^{a/36}); nâ-bekâruñ B (130^{a/9}) Y (111^{a/14}) D (206^{a/14}) TK (95^{a/29})

7 “Ve sana şanlı bir zaferle yardım eder.” (Fetih, 48/3)

8 - TO B (130^{a/10}) Y (111^{a/16}) D (206^{a/15}) TK (95^{a/29}); gelüp T (83^{a/37})

9 Ağa’ya Rümili beglerbegiligi virilüp TO T (83^{b/2}); Ağa ki İstanbul muḥâfazasında idi, Rümili beglerbegisi olup B (130^{a/10}) Y (111^{a/16}) D (206^{a/17}) TK (95^{a/31})

10 Ḳapucıbaşı TO T (83^{b/2}); - B (130^{a/15}) D (206^{a/18}) TK (95^{a/31}) / Üçüncü Ḳapucıbaşı Y (111^{a/19})

11 buyırılıp TO B (130^{a/15}) D (206^{a/18}) TK (95^{a/31}); buyırıldı T (83^{b/2}) Y (111^{a/19})

12 - TO T (83^{b/3}) Y (111^{b/2}) D (206^{a/19}) TK (95^{a/32}); Ḳınalı-zâde B (130^{a/17})

13 yeri TO T (83^{b/3}); - B (130^{a/17}) Y (111^{b/2}) D (206^{a/19}) TK (95^{a/32})

14 Aḥî-zâde’ye şadaḳa buyırıldı TO T (83^{b/3}); olan Aḥî-zâde’ye anuñ yeri iḥsân olındı B (130^{b/1}) Y (111^{b/2}) D (206^{a/19}) TK (95^{a/32-33})

Ve ‘ıyd-i sa’id-i Fıfır’dan sonra mübârek Şevvâl’ün üçüncüsü olan Düşen-
bîh günü [18 Şubat 1572] Edirne’den İstanbul’a ‘avdet buyurılıp Çorlu
menziline vezîr-i² a’zamuñ maḥdümü merḥûm Kâsım Paşa’ya ki Haleb
beglerbegiligi virilmişdi, giderken³ [TOS¹¹⁵] İstanbul’a irişdükte devlet-i
dünyâyı ni’met-i uḳbâya deḡişdirüp ḳabâ-yı ‘ömrin bâkilerine sipâriş eyle-
yüp ‘adn-i a’lâya dâhil olduḡı haber vuşûl bulduḡda⁴ peder-i ‘azizi firâḳa şâ-
bir olup⁵ ﴿لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ deyü taḡammül maḳâmında iken ḡavâşş-ı
dergâhdan⁶ mesmû-ı hümayûn olucaḡ yerini ḳarındaşı Bosna begi olan
Ḥasan Beg’e inâyet idüp ve tesliye-i marziyyesi⁷ için ḡil’atlar gönderüp ve
düstûr-ı a’zam-ı müşârun-ileyh daḡi yolda⁸ el öpüp İstanbul’a geldüklerin-
de⁹ meşâliḡ-i Müslimîne iştiḡâl eylediler. Ve Rûmili Beglerbegisi Siyâvuş
Paşa ḡil’at-i icâzet ile ser-efrâz olup varup Vezîr Ḥüseyn Paşa’ya Üsküb
cânibinde [TOS¹¹⁶] mülâḳi olup ve deñiz yalılarında ḡonanma-i hümayûn
imdadı için dernek ve cem’iyyet üzere oldılar. Ve düstûr-ı a’zam daḡi
mâh-ı mezbûruñ evâḡirinde [Mart 1572] ḡonanma-i hümayûn iḡrâc olun-
ca¹⁰ [TK95^b] üç aydan ziyâde Dîvâna müte’alliḡ ḡidemât-ı lâzimededen ḡayri
her gün bir def’a Tersḡâne-i ‘Âmire’ye ve Tophâne-i ma’mûreye¹¹ uğrayup
Zîl-ḡicce evâḡirine [Mayıs 1572] dek on ḳıḡ’adan ziyâde mavna ve iki yüz
yigirmi ḳıḡ’a ḡadırgaları mükemmel idüp ta’yîn olunan ümerâ ve sipâhî ve
leşker cavḡ cavḡ ve ḡürüh ḡürüh ve alay alay ‘ale’t-te’âḳub ve’t-tevâlî gelüp
gemilere memlû olmaḡ üzere oldılar.

- 1 sa’id-i TO T (83^{b/3}): - B (130^{b/1}) Y (111^{b/3}) D (206^{b/1}) TK (95^{a/33})
- 2 buyurılıp Çorlu menziline vezîr-i TO T (83^{b/4}): olunup Birḡoz’dan Çorlu’ya teveccüh ḳılınurken düstûr-ı B (130^{b/3}) Y (111^{b/4}) D (206^{b/1-2}) TK (95^{a/33})
- 3 giderken TO T (83^{b/5}): - B (130^{b/4}) Y (111^{b/5}) D (206^{b/1}) TK (95^{a/34})
- 4 vuşûl bulduḡda TO T (83^{b/6}): işḡâ olunduḡda B (130^{b/6}) Y (111^{b/6}) D (206^{b/3}) TK (95^{a/35})
- 5 ﴿لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ TO T (83^{b/6}): ﴿لَهُ الْحُكْمُ وَإِلَيْهِ تُرْجَعُونَ﴾ [إِن] الْحُكْمُ لِلَّهِ الْعَلِيِّ الْكَبِيرِ﴾ B (130^{b/7}) Y (111^{b/7}) D (206^{b/4}) TK (95^{a/35}) [“Artık hüküm, yücelerin yücesi Allah’ındır.” (Mü’min, 40/12); “Hüküm onundur ve siz ancak ona döndürüleceksiniz.” (Kasas, 28/70 ve 88)]
- 6 iken ḡavâşş-ı dergâhdan TO T (83^{b/6}): ḡamül idiler ki ḡavâşş-ı dergâhuñ muḳarreblerinden B (130^{b/8}) Y (111^{b/8}) D (206^{b/4}) TK (95^{a/35-36})
- 7 marziyyesi TO T (83^{b/7}): marziyyeleri B (130^{b/9}) Y (111^{b/9}) D (206^{b/5}) TK (95^{a/36})
- 8 düstûr-ı a’zam-ı müşârun-ileyh daḡi yolda TO T (83^{b/7}): ol ḳonakdan ḳalkıp revâne olduḡlarında yolda rikâb-ı salḡanat-me’âblarına yüz süriyü B (130^{b/10-11}) Y (111^{b/9-10}) D (206^{b/6}) TK (95^{a/36-37})
- 9 - TO T (83^{b/7}): kemâ-kân B (130^{b/11}) Y (111^{b/11}) D (206^{b/7}) TK (95^{a/37})
- 10 eylediler. Ve Rûmili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa ḡil’at-i (T’de ḡil’at-ı (T’de ḡil’at-ı) icâzet ile ser-efrâz olup varup (T’de “varup” yoktur.) Vezîr Ḥüseyn ... iḡrâc olunca TO T (83^{b/8-9}): idüp B (130^{b/12}) Y (111^{b/11}) D (206^{b/7}) TK (95^{a/37})
- 11 ve Tophâne-i ma’mûreye TO T (83^{b/10}): - B (130^{b/13}) Y (111^{b/12}) D (206^{b/8}) TK (95^{b/1})

Bu evkâtda Haleb Beglerbegisi Hasan Paşa gelüp peder-i 'azizi' hizmetlerine [TOS¹⁷] buluşup [B131^a] gönül tesellâsi² bulmağla resm-i 'ubüdiy-
yet üzre pişkeşin³ çeküp pây-e serir-i 'âlem-maşire yüz süriyü⁴ hil'at-i icâzet
ile sene toköz yüz seksen [980] Muḥarrem'inde⁵ [Mayıs/Haziran 1572] öte
yağaya geçüp Haleb cânibine revâne oldu. Ve sene toköz yüz seksen⁶ Şafer'i-
nün ğurresi olan Pençşenbih günü [12 Haziran 1572] kâpudan olan⁷ Kılıç
'Alî Paşa'ya⁸ merḥûm Ğâzî Ḥayreddîn Paşa'nun sancağı 'alemi ki Ḥizâne-i
'Âmire'de idi, teyemmün [Y112^a] ü teberrük için virilüp ve hil'at-i icâzet
birle el öpüp erkân-ı devlet müşâyâ'atlarıyla iskeleye gelüp ve anda ihzâr
olunan mâh-peyker ve mâhî-siyer kâdirğasına⁹ 10 ﴿بِسْمِ اللَّهِ مَجْرِيهَا﴾ deyü süvâr
olup¹¹ bi'l-cümle ṭonanma-i hümâyün gemileriyle Beşikḳayası'na çekdirüp
[TOS¹⁸] anda öyle namâzından soñra ḳurbânlar kesilüp ve du'âlar ḳılınup
ve¹² 'azm-i ğazâ deyü¹³ yelkenler açılıp ṭabl ü 'âlem ve ḥayl ü ḥaşem birle
selâm maḳâmına irişdükte şenlik için sengin ṭoplar atılıp Sarây-ı 'Âmire
ḳurbından 'ubûr olunduğda şanasın bâdbânlar pervâzi deryâda¹⁴ pervâz iden
martılar¹⁵ gibi aḳ bulutlara mülâşık olup hevâya uçmuş idi. Ve şenlik için âtes
virilen yarak-ı pür-ṭumṭurâḳun duḫân-ı zehr-bârı 'ummândan göge çekilen
ejderhâ şeklin bağlayup düşmeden yaña birbirinün izin başup geçmişti. Er-
bâb-ı nezzâre peremede ve kenâr-ı deryâ¹⁶ ve divâr-ı sürdan âvâze-i nefir ve
şit-i nekḳâre-i ğuzât ile sūr-ı pür-sürür şafâsın [D207^a] kesb idüp [TOS¹⁹]
Yediḳulle ḳurbına dek temâşâ için varup ol menzil-i mübârekde ḳamer-ṭal'at
[B131^b] gemilere lenger birağılup seyrâncılar belde-i ṭayyibeye mürâca'at

- 1 peder-i 'azizi TO T (83^{b/12}): babası B (130^{b/17}) Y (111^{b/15}) D (206^{b/10}) TK (95^{b/3})
- 2 tesellâsi TO T (83^{b/12}): tesellâsi B (131^{a/1}) Y (111^{b/16}) D (206^{b/10}) TK (95^{b/3})
- 3 pişkeşin TO T (83^{b/13}) Y (111^{b/16}) D (206^{b/11}): pişkeş B (131^{a/1}) TK (95^{b/3})
- 4 süriyü TO B (131^{a/2}) Y (111^{b/17}) D (206^{b/11}) TK (95^{b/4}): süriyüp T (83^{b/13})
- 5 - TO T (83^{b/13}): sene toköz yüz seksen Muḥarrem'inde B (131^{a/2}) Y (111^{b/17}) D (206^{b/11}) TK (95^{b/4})
- 6 revâne oldu. Ve sene toköz yüz seksen TO T (83^{b/13}): müteveccih oldılar. Ve sene-i mezbûre B (131^{a/3}) Y (111^{b/18}) D (206^{b/12}) TK (95^{b/4})
- 7 olan TO T (83^{b/14}): - B (131^{a/4}) Y (111^{b/18}) D (206^{b/12}) TK (95^{b/5})
- 8 Paşa'ya TO T (83^{b/14}) B (131^{a/4}) Y (111^{b/19}): Paşa D (206^{b/12}) TK (95^{b/5})
- 9 kâdirğasına TO T (83^{b/15}): kâdirğaya B (131^{a/7}) Y (112^{a/2}) D (206^{b/14}) TK (95^{b/6})
- 10 "(Nuh) dedi ki: Gemiye binin! **Onun yüzüp gitmesi de**, durması da **Allah'ın adyıldır.**" (Hûd, 11/41)
- 11 olup TO T (83^{b/15}): oldu B (131^{a/7}) Y (112^{a/2}) D (206^{b/14}) TK (95^{b/6})
- 12 ve TO T (83^{b/16}): - B (131^{a/9}) Y (112^{a/4}) D (206^{b/15}) TK (95^{b/7})
- 13 deyü TO T (83^{b/16}): için B (131^{a/9}) Y (112^{a/4}) D (206^{b/16}) TK (95^{b/7})
- 14 pervâzi deryâda TO T (83^{b/17}): pervâzi B (131^{a/11}) Y (112^{a/6}) D (206^{b/17}) / - TK (95^{b/8})
- 15 martılar TO T (83^{b/17}) B (131^{a/12}) Y (112^{a/6}) D (206^{b/17}): bâdbânlar TK (95^{b/8})
- 16 deryâ TO T (83^{b/19}) B (131^{a/15}) Y (112^{a/9}) D (206^{b/19}): deryâda TK (95^{b/10})

eylediler. ‘Ale’ş-şabâh¹ edâ’-i farızadan şoñra menzil-i mezbürdan kalkılıp² riyâh-ı necâh ile Gelibolu semtine ve andan Rodos ve Şaķız etrâfında olan zehâyir kabz olunup ve gemiler yağlanup düşmenden yaña ‘âzim oldılar.³

Ve Rümili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa dañi leşker-i bî-şumâr ile Arnavut yaķasına varup Vezîr Hüseyn Paşa’yla buluşduğı haber der-i devlete vuşul buldı.⁴

Bu eñnâda Kıbrıs muhâfazası için biñ nefer yeñiçeri yazılıp ve ağa ve yayabaşları ta’yîn olunup ve üç yüz atlı [TOS¹²⁰] gönüllü dañi esâmesiyle defter olup ve ‘ulûfe ve ağa ta’yîn kılınıp ol cânibe irsâl olındı ki bi’l-cümle hidemât-ı hümayün için⁵ anda olalar.

Ve Ma’nisa’dan haber gelüp şehzâde-i cüvân-baht ve sezâ-vâr-ı tâc ü taht Sulţân Murâd-ı ‘âlî-nihâd -*ţâle beķâbu ve nâle münâbu*- hazretlerinüñ hadîķa-i zât-ı behcet-kâm-rânî cüy-bâr-ı sülâle-i tayyibe-i [Y112^b] câvidânilerinden bir nihâl-i ‘ayş ü şâdmânî ve şehzâde-i sa’idü’l-vücüd-ı hâķânî ve şemere-i ravza-i ‘ömr-i câvidânî Şafer-i mezbûruñ selhi vâķi’ olan Cum‘a günü [11 Temmuz 1572] ğurre-i mâh-ı Rebî‘ gibi burc-ı şerefden tulu’ idüp ve Sulţân Maħmûd nâm konılmış -*ebķâhullâb*-. Bu müjde-i sürür-encâmla [TOS¹²¹] gelen kimesneyi ‘âdet-i hasene-i mülûkâne üzre mer’i i’âde⁶ bu-yurılıp teşrifât-ı lâzıme dañi irsâl olındı.

Ve Hâbeş Beglerbegisi Aħmed Paşa’dan ulağla âdem gelüp [B132^a] Mışır’dan varup Sevâkin’e vuşul bulduķdan şoñra sâbiķâ Özdemür Paşa ol diyârı feth eyledüğünde vilâyet-i mezbûre pâdişâhı olup mübâlağa leşkeri olan Melik Admâs’uñ (ادماس) İshâķ nâm vezîri mezkûr Özdemür Paşa’ya itâ‘at kılıp Nil’ün kıleti zamânında cânib-i a’dâya ‘ubür idüp ķahve ķârî mutaşarrıf olduğı Mâzâķa (مازاقه) şehrin alup ve hişâr yapup zâbı ider iken

1 - TO B (131^{b/2}) Y (112^{a/12}) D (207^{a/2}) TK (95^{b/11}): kalkıp T (83^{b/20})

2 mezbürdan kalkılıp TO B (131^{b/2}) Y (112^{a/12}) D (207^{a/2}): mezbüreden gidüp T (83^{b/21}) / mezbürdan kalkıp TK (95^{b/11})

3 ‘âzim oldılar TO B (131^{b/4}) Y (112^{a/14}) D (207^{a/3}) TK (95^{b/12}): ‘azm eylediler T (83^{b/21})

4 Paşa’yla buluşduğı haber der-i devlete vuşul buldı TO T (83^{b/22}): Paşa’ya buluşup ref’-i a’dâ için hâzır ve müheyâ oldılar B (131^{b/6}) Y (112^{a/15}) D (207^{a/4-5}) TK (95^{b/13})

5 gönüllü dañi esâmesiyle defter olup ve ‘ulûfe ve ağa ta’yîn kılınıp ol cânibe irsâl olındı ki bi’l-cümle hidemât-ı hümayün için TO T (83^{b/23-24}): gönüllüye ağalarıyla ‘ulûfeleri defter kılınıp irsâl olındı ki varup bi’l-cümle B (131^{b/8-9}) Y (112^{a/17}) D (207^{a/6}) TK (95^{b/14})

6 i’âde TO T (83^{b/27}): ve ser-efrâz B (131^{b/16}) Y (112^{b/4}) D (207^{a/11}) TK (95^{b/17})

nâgâh Nîl-i şerîf tuğyân itmekle teskîni altı aya dek mümtedd olmağın mezkûr İshâk'ın [TOS¹²²] cibilletinde olan hâbâset-i bâtîniyye¹ zuhûra gelüp Özdemür² Paşa'ya daği 'işyân idicek gereği gibi ceng ü cidâl vâki' olduğdan şoñra leşker-i İslâm'a tuğyân-ı Nîl'den Sevâkin semtine 'ubûr ve Sevâkin'de kalan sipâh-ı muzafferden Özdemür³ Paşa'ya yardımcı varmak mümkün olmaduğı bâ'îsden bu mâbeyn ilğar ile bir aylık yol iken Nîl kenârından muhâlif vâdilere düşüp Sevâkin'e altı ayda ancak vâsıl olmuşlar. Ve ol zamândan ile'l-ân bu⁴ hayf alınmamağla a'dâ-yı bed-rây gîlzetden hâlî olmayup güş-mâl lâzım olduğıyçün⁵ mezkûr Aḥmed Paşa dernek idüp ve anda olan [D207^b] ümerâ ve sipâh ve şeyḥu'l-'Arab ve kâşifleri [TOS¹²³] cem' idüp ve mîrî benderleri yoklayup ve muhâfaza için âdem koyup ve tağ semtinde olan kâfirler üzre gâzâya 'azm idüp varduğda bi-'avnillâh gâlib gelüp ve Devâribe (دواربه) nâm memleketi fetḥ idüp [B132^b] ve kendü aqçasıyla dört yüz zirâ' tül ve 'arzlu iç ḥişâr [Y113^a] ve üç biñ zirâ'⁶ muḥtavî varoş yapıdırup⁷ ve beglerbegi anda mütemekkin olmağ için bir hûb menzil binâ idüp ve kûl ve 'azeb ve ḥişâr eri ağalarıyla ta'yin idüp eṭrâfda olan Ḥammâs (حماس) Vedakḫka Atşem (اتشم) dimekle ma'rûf ṭâyifenüñ kentpayları bi'l-cümle pâdişâh-ı 'âlem-penâha⁸ itâ'at idüp ve rehnlerin virüp ve meşhûr kelîsâları yıkılup [TOS¹²⁴] muṭi' olmuşlar hattâ mezbûr 'aşî İshâk'ın qarındaşı olan Ökes Badunay (اوکس بادونای) Aḥmed⁹ Paşa'ya gelüp itâ'at eyledi. Ve Bûr (بور) vilâyeti ve Maṭra (مطره) vilâyeti ve Hindiiye vilâyeti fetḥ olup ve şeyḥ 'Arablarınıñ [T84^a] rehnlere alınıp Bûr sancağı Ḥüseyn Beg'e ve Maṭra sancağı Abaza Murâd Beg'e ve Hindiiye sancağı der-i devletde yayabaşılığdan ol diyâruñ fetḥi için yeñiçeri ağası olup varan Meḥemmed Ağa'ya 'arz olunduğı üzre iki yüz ellişer biñ aqça ile südde-i sa'âdet-baḥşdan 'inâyet buyurılıp müşârun-ileyh paşaya daği ri'âyetler kılinup ve 'arzlari maḫbûl olup tekrâr bu cânibden daği cevâb irsâl olındı.

1 bâtîniyye TO T (83^{b/30}): bâtîna B (132^{a/7}) Y (112^{b/10}) D (207^{a/15}) TK (95^{b/21})

2 - TO T (83^{b/30}): Özdemür B (132^{a/8}) Y (112^{b/10}) D (207^{a/16}) TK (95^{b/21})

3 - TO T (83^{b/31}): Özdemür B (132^{a/10}) Y (112^{b/12}) D (207^{a/17}) TK (95^{b/22})

4 bu TO T (83^{b/32}) B (132^{a/12}) Y (112^{b/15}): - D (207^{a/18}) TK (95^{b/23})

5 olduğıyçün TO B (132^{a/13}) Y (112^{b/15}) D (207^{a/19}) TK (95^{b/24}): olmağıçün T (83^{b/33})

6 biñ zirâ'ı TO T (83^{b/35}): yüz zirâ' B (132^{b/1-2}) Y (113^{a/1}) D (207^{b/3}) TK (95^{b/25})

7 yapıdırup TO T (83^{b/35}) B (132^{b/2}) D (207^{b/3}) TK (95^{b/26}): - Y (113^{a/1})

8 pâdişâh-ı 'âlem-penâha TO B (132^{b/5}) Y (113^{a/3}) D (207^{b/5}) TK (95^{b/27}): pâdişâha T (83^{b/36})

9 - TO T (83^{b/37}): Aḥmed B (132^{b/7}) Y (113^{a/5}) D (207^{b/6}) TK (95^{b/27})

[TOS¹²⁵] **Zıkr-i itmâm-ı¹ hişâr-ı belde-i Van:** Kâl'a-i mezbûre ki 'ahd-i şerîf-i pâdişâh-ı cennet-mekân Sulţân Süleymân Hân - '*aleyhi'r-raĥmetü ve'l-ġufrân*-da fetĥ olunup varoşu olmamaĥın 'ale'l-isti'câl balcığla yapılduĥı zıkr olunmuşdı. Ve ĥâlâ mâbeyn şulĥ olmaĥla kâr-gîr binâ üzre yapılması [B133^a] mümkün olduĥı bâ'ışden 'arz olunduĥda on yükden ziyâde ĥarcı için aĥça virilüp ve vilâyet-i mezkûrenüñ tevâbi'i ekşeriyyâ Kürdistân ve begleri ümerâ-yı Ekrâd olup il kâtibi yazmayup ülkeliĥ ve yurt ve ocaĥlık tariĥiyle der-i devletden [TOS¹²⁶] viriligelüp² ve sâyir defterlü yerlerinde daĥi 'avâriz alınıgelmeyüp ammâ her gâĥ ĥudûd-ı merĥûmede kâl'a ve varoş binâsı lâzım gelse dükeli vilâyet ĥalkı ırĥad ve kerestî ve sâyir levâzımda yardım idegeldükleri cihetden bedel-i 'avâriz ĥidmetlerin edâ itmek için aĥkâm-ı şerîfe gönderilüp ve dükeli ümerâ cem' olup ve her cânibi bennâ zirâ'ıyla beglere taĥsîm olunup [Y113^b] ve Ĥakkâri Ĥâkimi Zeynel Beg gibi ülkesi çok olan bege üç dört begün ĥişsesi miĥdârı ta'yîn olunup ve Ĥizân ve Müks ve Ĥoşâb ve Elbâĥ ve Biradost [TOS¹²⁷] beglerine ki vilâyetleri yazılmamışdur, Bârgirî ve Erciş ve 'Âdilcevâz ve Muş ve Bidlis sancaĥları beglerinden ki yazılmışdur, [D208^a] ziyâde yer taĥsîm kılınup ve defterlü sancaĥlarda ĥânelerine³ göre ırĥad iĥrâc olunup ve kerestî ve taş mirî gemilerle getürdülüp bu târiĥden bir buçuk yıl aĥdem başlanup ve sene-i ülâda ĥendeĥi ve ĥişâr peçesi bi'l-cümle kirecle kâr-gîr [TK96^a] binâ yapılduĥından mâ'adâ varoşın daĥi burc u bârûlarıyla taş yüzünden kezâlik kâr-gîr binâ ile [B133^b] yapıdırılıp ve itmâmı ĥaberi gelüp ve irsâl olınan on yükden ziyâde [TOS¹²⁸] aĥça mi'mâr vuĥûfiyla bennâ ve dülger ve taşcı ve ĥayri levâzımında şarf olunduĥı defteriyle 'arz olunup ve ümerâ-yı Ekrâda sa'yleri⁴ muĥâbelesinde yigirmi ĥaftândan ziyâde ĥil'at-i fâĥire-i ĥümâyün ve Beglerbegi Ĥüsrev Paşa'ya ĥil'atden ĥayri yüz biñ aĥça teraĥķî virildi.⁵ Defterlü sancaĥbeglerine daĥi ĥil'at-i fâĥire bedel teraĥķî iĥsân olunmuşdı. Fe-ammâ ol zamân kış mâni' olmaĥla varoş dîvârınıñ iç yüzi mevĥûf ĥalup⁶ ve işbu sene-i mübârekeke bi't-tamâm yapılup Ĥamid Ĥişârı'ndan muĥkem

1 itmâm-ı TO T (84^{a/3}) B (132^{b/14}) Y (113^{a/10}) D (207^{b/10}): - TK (95^{b/30})

2 viriligelüp TO T (84^{a/6}): virigelüp B (133^{a/3}) Y (113^{a/16}) D (207^{b/14}) TK (95^{b/32})

3 sancaĥlarda ĥânelerine TO T (84^{a/10}): sancaĥlardan ĥânesine B (133^{a/14}) Y (113^{b/4}) D (208^{a/1}) TK (95^{b/36})

4 sa'yleri TO T (84^{a/13}) B (133^{b/3}) Y (113^{b/9}) TK (96^{a/2}): sa'yler D (208^{a/5})

5 virildi TO T (84^{a/14}): virilüp B (133^{b/5}) Y (113^{b/10}) D (208^{a/6}) TK (96^{a/3})

6 ĥalup TO T (84^{a/15}) B (133^{b/7}) D (208^{a/7}) TK (96^{a/4}): - Y (113^{b/12})

olduğu gündün rüşen olup ve zıkr olan [TOS¹²⁹] kal'anuñ bu minvâl üzre varoşı yoğ iken haşmet-i Süleymâni ve¹ leşker-i div-peyker-i kahramâni birle gücle fetḥ eyleyüp² ve min-ba'd 'avn-i İlahî muķārenetinden metāneti bir derecede olmuşdur ki aşlā ve қағ'ā Īrān ve Tūrān pehlevānları bir taşına gezend irişdürmege ķādir olmayup ve içinde olan yaraķ-ı pür-ṭumṭurāķ savletinden eṭrāfını seyr idüp baķmasına daḥi göz açdırılmayup fırsata me-cālleri muḥāl kıyās olunur.³ Ve inşā'allāh Belğrad fetḥi Engürüs teşhīrine sebep olduğı gibi bu sedd-i şüğür vilāyet-i 'Acem'ün zabt u temlikine bādī [TOS¹³⁰] olmaķ muḥaķķaķ ve bi-'ināyetillāh ve tevfiķihī bir cüz'ī fırsata mevķūfdur.

[Y114^a] Ve ṭonanma-i hümāyūndan ḥaber geldi ki Kızılḥişār'dan ķalkup giderken Çuķa Aṭası'nda Venedik'ün [B134^a] yüz yigirmi pāre gemilerine rāst gelüp Benefşe Burnı'nda cenge mübāseret olunduğı gibi gürūh-ı melā'in kaçup Çuķa Aṭası'na girüp ve bir iki gün anda ḥile vü ḥud'a ile keş-ā-keş-de idiler. Şoñradan kaçup gitmekle 'aķablarınca irişilüp ve dojlarına ḥaber ileten ķalyeteyi Venedik'e giderken ṭutup getürdiklerinde mektūbları alınıp tercemesi bu vech üzre idi ki "Ehl-i İslām'ın gemileri birķaķ yıla dek nesķ-i evvel üzre olması muḥālātdan [TOS¹³¹] 'add olunmağla cür'et olunup ilerü varıldıķda⁴ bir gün anı gördük ki⁵ muķābeleden dükeli deryā yüzün ķadırgalar ile İslām leşkeri⁶ ķaplayup şu deñlü pür-yaraķ sefāyin üzerimize üşdiler ki eger aṭamuza ķarib yer olmasa bir nefis⁷ ḥalās olmaķ mümkin degildi. Hemān ol laḥza niçe dürlü [D208^b] ḥile vü ḥud'a ile Çuķa Aṭası'na çekilüp üçüncü gice kaçup Kōrföz'e irişmek⁸ üzreyüz. Lākin ehl-i İslām pā-yımıza düşüp serenlerin dümenimüzden irmeyüp me'āl-i ḥāl niçe olıcağı daḥi ma'lūm degildir. Egerçi geķen kışda iki yüz yigirmi pāre ķadırga ile ondan ziyāde mavnaları bi'l-cümle ṭop u tūfeng ve yaraķ ve yasaķla ḥāzır

1 - TO T (84^{a/16}): ve B (133^{b/9}) Y (113^{b/14}) D (208^{a/9}) TK (96^{a/5})

2 eyleyüp TO T (84^{a/16}): olınıp B (133^{b/10}) Y (113^{b/14}) D (208^{a/9}) TK (96^{a/5})

3 olunur TO B (133^{b/14}) Y (113^{b/18}) D (208^{a/11}) TK (96^{a/7}): olınıp T (84^{a/18})

4 muḥālātdan 'add olunmağla cür'et olunup ilerü varıldıķda TO T (84^{a/22-23}): muḥālātdan 'add olunmağla cür'et olunup ilerü varılmış iken B (134^{a/6-7}) Y (114^{a/6-7}) / muḥālātdan 'add olunmağla cür'et olup ilerü varılmış iken D (208^{a/17}) / muḥālātdandur deyi cür'et olup ilerü varılmış iken TK (96^{a/11})

5 ki TO B (134^{a/7}) Y (114^{a/7}) D (208^{a/18}) TK (96^{a/12}): - T (84^{a/23})

6 İslām leşkeri TO B (134^{a/8}) Y (114^{a/8}) D (208^{a/18}) TK (96^{a/12}): - T (84^{a/23})

7 nefis TO T (84^{a/24}): nefis-i vāḥid B (134^{a/10}) Y (114^{a/9}) D (208^{a/19}) TK (96^{a/13})

8 irişmek TO T (84^{a/25}) TK (96^{a/13}): irişilmek B (134^{a/11}) Y (114^{a/11}) D (208^{b/1})

[TOS¹³²] oldukları işidilmiş idi, fe-ammâ dört ayda şüret bulacağına ihtimâl virilmeyüp hâlâ ki bi'l-mu'âyene müşâhede olındı, hayret maķâmına varılıp hudâvendigâr-ı kâm-gâruñ şüküh [B134^b] ve iktidârına küllî içtilâ' hâşıl olup vezîr-i a'zam-ı nâm-dârınuñ dağı re'y-i üstüvârı kışsa-i Sigetvar gibi tekrâr derece-i vuzûha irişüp bunuñ gibi 'azîm pâdişâhla da'vâ-yı kâr-zârdan ise taleb-i i'tizâr enseb ve evlâdur." deyü bildirdükleri üzre 'aczeri ma'lûm olınup ve zahîreye muħkem yasaķ olmağla aşlâ bir dâne¹ ħubûbât kısmından dağı ol [Y114^b] t̄âyife-i bāđiye şatdırılmayup mâbeynlerinde kaħt² ğalebe itmekle iztirâbları ħadden füzün³ [TOS¹³³] olduğında şübhe ħalmayup ve bu cânibde istiĝâşeleri maķbûl olmaduğı için Franċise ħralı ki⁴ cādde-i içâ'atde şâbit-ķadem idi, anuñ vâsıtası ile t̄alib-i emân oldukları istimâ' olındı. Ba'dehû küffâr-ı mezbûr varup İspanya dinilen la'înuñ serdârı olan Don Cüvan ve Ođlan Ķapudan nâm ħanâzîrûñ gemileri ile biriküp geldiler. Berü cânibden dağı varılıp Avarine Ķal'ası ki İslâm tevâbi'indendür, anda muķâbele olmaķ üzre iken sefâyin-i a'dâ 'ale'l-ĝafle Moton ħarşusından çekilüp şulanmaķ için ħal'a-i mezbûrenüñ limanına girüp ħişâr üzre toplar ħavâle idüp meteris ħurdılar. Derĥâl [TOS¹³⁴] ħapudan paşâ 'Alî-vâr kılıç ħuşanup erenler meydânına girüp ve liman-ı mezbûruñ iki yerden çıkacaķ yolların⁵ gemilerle bekledüp ve kendüsi müstevfi leşkerle yalıya çıkup def'-i gezend için ħal'aya irişüp ceng ü cidâl ve ħarb u kıtâl ile [B135^a] ĝürüh-ı müşrikîn meterislerinden tûskirüp⁶ ve niċe başlar kesilüp ve diller⁷ t̄utulup İslâm leşkeriyle ħal'a⁸ dizdârına buluşduğda Kürdistân beglerinden Keysânî Ħasan Beg ve Bidlis Zeriklerinden⁹ Ħalil Beg ve Ćapaċċur Begi Ķâđi-kıranlu Ħalid Beg'ün ħarındaşı Za'im 'Ömer Beg ile birċaċ nefer Diyârbekr'ün yararları ittifaķ üzre uğur-ı dinde¹⁰ muĥâfaza ħidmetin ihtiyâr itmekle Ķocaili sancağına mutaşarrıf olan [TOS¹³⁵] Ħaydar Beg'i anlara serdâr ta'yîn idüp ve kendüsi girü dönüp toñanma-i ħümâyünü [T84^b] ħâlî ħomayup ve yalıda

1 aşlâ bir dâne TO B (134^{b/5}) Y (114^{a/19}) D (208^{b/7}) TK (96^{a/18}): - T (84^{a/29})

2 - TO T (84^{a/29}): u ĝalâ B (134^{b/6}) Y (114^{b/1}) D (208^{b/8}) TK (96^{a/18})

3 füzün TO T (84^{a/30}) B (134^{b/7}) Y (114^{b/2}) D (208^{b/8}): efüzün TK (96^{a/18})

4 ki TO T (84^{a/30}): kim B (134^{b/8}) Y (114^{b/3}) D (208^{b/9}) TK (96^{a/19})

5 yolların TO T (84^{a/34}): yolları B (134^{b/16}) Y (114^{b/10}) / yollarını D (208^{b/13}) TK (96^{a/23})

6 tûskirdüp TO T (84^{a/35}) Y (114^{b/12}): tûskürilüp B (135^{a/1}) D (208^{b/15}) TK (96^{a/24})

7 diller TO T (84^{a/35}): dil B (135^{a/1}) Y (114^{b/12}) D (208^{b/15}) TK (96^{a/24})

8 - TO T (84^{a/35}): ve B (135^{a/1}) Y (114^{b/12}) D (208^{b/15}) TK (96^{a/24})

9 Zeriklerinden TO T (84^{a/36}) Y (114^{b/13}): Zerikilerinden B (135^{a/3}) D (208^{b/16}) TK (96^{a/24})

10 dinde TO T (84^{a/37}): din için B (135^{a/5}) Y (114^{b/15}) D (208^{b/17}) TK (96^{a/25})

olan Vezîr Hüseyn Paşa'yla beglerbegiye haber gönderüp üçüncü gün idi ki gelüp irişdiler, ammâ kal'a muhâfazasında olan ümerâ-yı Ekrâd daқиқа fevt itmeyüp ve serdârları daқи [D209^a] erlikde kuşur kıomayup tekrâr be-tekrâr haşm-ı ğaddârûn [Y115^a] alayın bozup ve meterislerin dağıdup ve kal'a üzere-rinden irüp gemilerine kıoyup ser-i bî-sâmânlarına kıyâmetler kıopardı idi.¹ Hattâ Rümili'ndeki vezîr bir gün muğaddem irişse belki düşmene külli neket ve hasâret ve inkisâr² irgürilmek muğarrer idi. Ma'a hâzâ girü hezâr dür-lü hîle ile [TOS¹³⁶] limandan çıkıup gitdükte eger deryâ ve eger limanda üç dört biñ nefer kilâb, ser-nigün ve ğarķ-ı hün-âb olup ehl-i İslâm'dan ancak merhûm Hâyreddîn Paşa'nuñ oğlı oğlı şehîd oldu -*rahîmehullâh*-.³ [B135^b] Andan soñra kefer-e fecere Korföz'e varup haber aldılar ki hazret-i hilâfet-penâh bi'z-zât Venedik üzre 'azîmet-i hümâyün ve sefer-i zafer-mağrûn için tedârük üzre idüği muğakkağdur. Ol eelden mâbeynlerine tefriķa düşüp havf u haşyet ğalebesiyle hirâs idüp yerlerine vardılar.

Ve bu cânibde mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ün evâsıtı idi ki⁴ [Eylül 1572] hadîķa-i salţanat ğonçelerinden merhûm Şehzâde Sultân Mehemmed -*'aleyhi'r-rahmetü mine'l-Meliki's-Şamed*-ün vücud-ı laţifleri şüküfte vü handân [TOS¹³⁷] olmamışken harâret-i bâhûra uğrayup nesim-i hayât-bağş cennât⁵ arzûsıyla naķl-i mekân idüp câmi'-i şerîf-i pâdişâh-ı huld-âşiyân mağfürun-leh⁶ Sultân Süleymân Hân'un ⁷ ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا﴾ fehvâsına ķarîn olan bâğçe-i laţifinde⁸ cedde-i mu'azzamaları -*'aleyhim ve 'aleyha'r-rahme*-⁹ ile hem-civâr kıılındı.

Ve¹⁰ ba'dehü Erzurüm beglerbegisi fevt olup yeri Bağdâd Beglerbegisi Murâd Paşa'ya ve anuñ yeri Şehrîzor Beglerbegisi 'Alî Paşa'ya ve anuñ yeri

1 idi TO T (84^{b/3}) B (135^{a/12}) Y (115^{a/2}) D (209^{a/2}): - TK (96^{a/28})

2 ve inkisâr ve cesâret TO: - T (84^{b/3}) B (135^{a/14}) Y (115^{a/3}) D (209^{a/2}) TK (96^{a/29})

3 *rahîmehullâh* TO: *rahmetullâbi 'aleyh* T (84^{b/5}) B (135^{a/17}) Y (115^{a/6}) D (209^{a/4}) TK (96^{a/30})

4 evâsıtı idi ki TO T (84^{b/7}): evâsıtında B (135^{b/5}) Y (115^{a/9}) D (209^{a/7}) TK (96^{a/32})

5 cennât TO T (84^{b/8}): cinân B (135^{b/8}) Y (115^{a/12}) D (209^{a/8}) TK (96^{a/33})

6 mağfürun-leh TO T (84^{b/9}): - B (135^{b/9}) Y (115^{a/12}) D (209^{a/9}) TK (96^{a/33})

7 "İşte yaptıklarınıza karşılık size miras verilen cennet budur." (Zuhuf, 43/72)

8 Hân'un ﴿وَتِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي أُورِثْتُمُوهَا﴾ fehvâsına ķarîn olan bâğçe-i laţifinde TO T (84^{b/9}): Hân -*tâbe şerâhu*- hazretlerinin medfen-i şerîfleri olan bâğçe-i laţifde B (135^{b/9-10}) Y (115^{a/13}) D (209^{a/9}) TK (96^{a/34})

9 *'aleyhim ve 'aleyha'r-rahme* TO: *'aleyhi ve 'aleyha'r-rahme* T (84^{b/9}) / *'aleyhimâ ve 'aleyhimü'r-rahme* B (135^{b/10}) Y (115^{a/14}) D (209^{a/10}) TK (96^{a/34})

10 Ve TO T (84^{b/9}): - B (135^{b/11}) Y (115^{a/14}) D (209^{a/10}) TK (96^{a/34})

Yemen'den ma'zül olan Hasan Paşa'ya ihsân olundu.¹ Ve kapudan paşaya hükmi-şerif irsâl olduğu üzere² Kâsım günü mürûrından sonra şihhat ü selâmet ile sene-i [TOS¹³⁸] mezbûre Receb'inün evâylinde [Kasım 1572] gelüp İstanbul'a dâhil oldılar. Ve seferde yüz aklığı iden beglere ve gâzilere ri'âyetler olunup ve kapudan paşaya [Y115^b] daği hil'at-i şâhâne ile 'inâyetler olındı. Ve dâyimâ sefer tedârüki görölüp ve yollarda zehâyir ve levâzım ihzâr olunup ve Tatar hânına daği "Hâzır olasin!" deyü mektûb varup ve deryâ cânibinden Piyâle Paşa serdarlığıyla kapudan paşa mühimmâtı ve kadırgalar esbâbı tekmil olunup³ evvel-bahârda bi'l-cümle hücum üzerinde iken tavâ-yif-i müşrikîn kahr-ı kâhramâniden muztarru'l-hâl olup evvelâ⁴ kral-ı Peç harâc-ı ma'hüdesinden gayri envâ'-ı pîşkeşler irsâl eyleyüp ve Budun'a gelüp [TOS¹³⁹] vuşül bulup 'ağabince Françise cânibinden daği evvelkiden ziyâde harâc ile pîşkeşi gelüp⁵ Venedik doji için [D209^b] lâbe ve tazarru' birle taleb-i emân idüp ve sa'âdetlü pâdişâh-ı zıllullâh birkaç gün tevağkufdan sonra 'ulemâ-yı enâmuñ⁶ müşâvereleriyle fi'l-cümle rızâ virüp maşşud-ı şerifleri bu idi ki Venedik doji kemâkân silk-i 'ubüdiyyete münselik olıcağ İspanya dinilen mel'ûnuñ hağkından gelmek âsân olur. Bu hikâyet⁷ Don Cüvan dinilen nâ-bekâra irişdükte Venedik'le olan mağabbetleri 'adâvete mübeddel olup bi'z-zarûri sâbıkâ şehid olan merhûm kapudanuñ anda giriftâr olup vefât iden [B136^b] oğlunuñ [TOS¹⁴⁰]

- 1 ve anuñ yeri Şehrizor Beglerbegisi 'Ali Paşa'ya ve anuñ yeri Yemen'den ma'zül olan Hasan Paşa'ya ihsân olundu TO: ve anuñ yeri Yemen'den ma'zül olan Hasan Paşa'ya ihsân olundu T (84^{b/10}) / virilüp ve anuñ yerine Şehrizor Beglerbegisi 'Ali Paşa muqarrer buyurılıp Şehrizol'i Yemen'den gelen Hasan Paşa'ya 'inâyet buyurıldı B (135^{b/12-13}) Y (115^{a/14-17}) D (209^{a/11}) TK (96^{a/35})
- 2 irsâl olduğu üzere TO T (84^{b/11}): ısdâr olındı ki B (135^{b/14}) Y (115^{a/17}) D (209^{a/12}) TK (96^{a/36})
- 3 olındı. Ve dâyimâ ... serdarlığıyla (T'de "ve") kapudan paşa mühimmâtı ve kadırgalar esbâbı tekmil olunup TO T (84^{b/12-13}): olunup [B136^a] tekrâr sefer tedârükine iştiğâl kılınıp zât-ı hümayunları [TK96^a] Žadre ve Kotor cânibine Rümili'nden nehzat-ı hümayün buyurılmağ için Tatar hâna bile "Hâzır olasin!" deyü tenbih buyurılıp ve menâzilde zehâyir ve nüzül ihzârına ve 'avârız ve kürekçi için memâlik-i maħrûseye aħkâm-ı şerife gönderilüp ve kapudan paşayı Vezir-i şâni Piyâle Paşa serdarlığıyla deryâdan varılmasına fermân-ı şerif şâdir olduğu şâyi' olup B (135^{b/17}-136^{a/6}) Y (115^{b/1-6}) D (209^{a/14-17}) TK (96^{a/37}-96^{b/3})
- 4 muztarru'l-hâl olup evvelâ TO: muztarrübü'l-hâl olup evvelâ T (84^{b/14}) / muztarru'l-hâl olup ve B (136^{a/7-8}) Y (115^{b/7}) D (209^{a/18}) TK (96^{b/3})
- 5 vuşül bulup 'ağabince Françise cânibinden daği evvelkiden ziyâde harâc ile pîşkeşi gelüp TO: vuşül bulup 'ağabince Françise cânibinden daği evvelkiden ziyâde pîşkeş ile harâc gelüp T (84^{b/15}) / vuşül bulup 'ağabince Françise cânibinden daği evvelkiden ziyâde harâc ile pîşkeş gelüp B (136^{a/9-10}) Y (115^{b/8-9}) D (209^{a/19}) / - TK (96^{b/4})
- 6 'ulemâ-yı enâmuñ TO T (84^{b/16}): hażret-i şeyhu'l-İslâm ve müftü'l-enâmuñ B (136^{a/12}) Y (115^{b/11}) / hażret-i şeyhu'l-İslâm ve müftü'l-enâm D (209^{b/1}) TK (96^{b/5})
- 7 Bu hikâyet TO T (84^{b/17}): Lâ-cerem bu muşâlâha haberi B (136^{a/15}) Y (115^{b/13}) D (209^{b/3}) TK (96^{b/6})

tâbûtun küçek oğlıyla ve¹ ba'zı Müslimânları daği şaluvirüp taleb-i 'özre müş'ir mahfi² peygâm birle Rümili yaqasına çıkardukları haber geldi. Ve Rümili'nde olan Vezîr Hüseyn Paşa'yla Rümili Beglerbegisi³ Siyâvuş Paşa İstanbul'a gelüp ve Dîvân-ı Hümâyûna varup el öpüp yerlerine geçüp mütemekkin oldılar.⁴

Ve sene-i mezbûre Ramazân'ınuñ⁵ evâyilinde [Ocak 1573] Mısr'da olan⁶ Vezîr Sinân Paşa der-i devlete taleb olunup Qâhire eyâleti Diyârbekr Beglerbegisi [Y116^a] Hüseyn Paşa'ya ve anuñ yeri Kıbrıs Beglerbegisi Sinân Paşa'ya ve anuñ yeri Van Beglerbegisi Hüsrev Paşa'ya ve Van beglerbegi-ligi Mısr'da sancağla [TOS¹⁴¹] mâl nâzırı olan Aḥmed Beg'e ihsân buyurılıp Mısr nezâreti defterdârlıg üzre yeñiçeri yazıcılığından Duḥânî-zâde Muştafâ Efendi'ye⁷ virildi. Yarındası Hüsrev Paşa kethudâsı Dîvâna varup Kıbrıs'dan ferâgat itmekle Mağrib Trabulusı'ndan ma'zül olan Ca'fer Paşa'ya virilüp Hüsrev Paşa 'azl olındı.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâhirinde [Ocak/Şubat 1573] Kıbrıs'dan haber gelüp Diyârbekr virilen Sinân Paşa fevt olmağın yeri Haleb beglerbegisi olan Hasan Paşa'ya ve Haleb'i Mar'aş Beglerbegisi Meḥemmed Paşa'ya ve Mar'aş'ı, Şehrızor'dan ma'zül olan Gülâbî Aḥmed⁸ Paşa'ya virildi.

Ve sene-i mezbûre Zî'l-ka'de'sinde [Mart/Nisan 1573] Vezîr Aḥmed Paşa'yla [TOS¹⁴²] Vezîr Hüseyn Paşa 'azl olunup ve⁹ bir iki dîvândan soñ-ıra girü Aḥmed Paşa kemâ-kân muḳarrer olup Hüseyn Paşa'ya teḳâ'üd virildi.

1 ve TO: - T (84^{b/18}) B (136^{b/1}) Y (115^{b/15}) D (209^{b/5}) TK (96^{b/7})

2 mahfi TO T (84^{b/19}): - B (136^{b/2}) Y (115^{b/16}) D (209^{b/5}) TK (96^{b/8})

3 çıkardukları haber geldi. Ve Rümili'nde olan Vezîr Hüseyn Paşa'yla Rümili Beglerbegisi TO T (84^{b/19}): kadınğa ile getürdiler. Ve Rümil'indeki Vezîr Hüseyn Paşa ile Beglerbegi B (136^{b/2-3}) Y (115^{b/16-17}) D (209^{b/6}) TK (96^{b/8})

4 geçüp mütemekkin oldılar TO T (84^{b/20}): geçdiler B (136^{b/4}) Y (115^{b/18}) D (209^{b/7}) TK (96^{b/9})

5 sene-i mezbûre Ramazân'ınuñ TO T (84^{b/20}): Ramazân-ı şerifün B (136^{b/4}) Y (115^{b/18}) D (209^{b/7}) TK (96^{b/9})

6 olan TO B (136^{b/5}) Y (115^{b/19}) D (209^{b/7}) TK (96^{b/9}): - T (84^{b/20})

7 - TO T (84^{b/22}) B (136^{b/10}) D (209^{b/10}) TK (96^{b/11}): ve anuñ yeri başrûznâmecî olan Süleymân Çelebi'ye (Derkenarda yazılıdır.) Y (116^{a/4})

8 Aḥmed TO T (84^{b/25}): - B (136^{b/15}) Y (116^{a/8}) D (209^{b/13}) TK (96^{b/14})

9 ve TO: - T (84^{b/26}) B (136^{b/16}) Y (116^{a/9}) D (209^{b/14}) TK (96^{b/15})

[B137^a] Ve mâh-ı Zî'l-ħicce'nün evâsıtında¹ [Nisan 1573] Françise kıralınıñ vâsıtasıyla² üç kerre yüz bîn flori ħarâclarından ġayri ġarâyim ü³ cerâyimleri için Ĥizâne-i 'Âmire'ye teslim olunmağ üzere Venedik dojiyla şulħ muğarrer olduğı ecluden İspanya üzere ġazâ niyyetine tonanma-i ħümâyün ihrâcı muħağğak buyurılmağın vilâyet-i Tûnus beglerbegiligi geçen senede Avarine Ķal'ası muħâfazasına serdâr olan⁴ Ĥaydar Beg'e virilüp üç yüzden ziyâde ħadırğa ve barça ve on dört kıt'a mavna ihzâr [TOS¹⁴³] olınup etrâf u eknâfdan ümerâ ve sipâh ve 'azeb ve ġönüllü gelüp içlerine memlû [D210^a] kıılınup sene tokuz yüz seksen bir [981] Muħarrem'inün selħinde ki Düşenbih ġünü [1 Haziran 1573] idi, serdâr olan Vezîr-i şânî Piyâle Paşa ħazretleri ħil'at-i icâzet ile ser-efrâz olup ve ħapudan paşaya daħi ħaftân geyirilüp erkân-ı sa'âdet müşâyâ'atiyle iskeleye varılup bile⁵ [Y116^b] ħoşılan bölük ağaları neferleriyle ve yeñiçeri kethudâsı birħaç bölüğüyle ve ümerâ-yı Rûmî-nijâd⁶ ve şüce'an-ı Ekrâd birle⁷ ﴿وَجَاهِدُوا فِي سَبِيلِهِ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ﴾⁷ deyü envâ'-ı⁸ şevġle ħadırğalara girüp Beşikkaya'ya çekdirilüp⁹ zebħ ve du'â ve tekbîr ve şenâ birle [TOS¹⁴⁴] namâz u niyâzdan soñra¹⁰ 'abede-i ħaç ve¹¹ ġüşmäle muħtâc olan kefer-i fecere-i İspanya üzere gemilere yelken kıılınup şadâ-yı "Allâh! Allâh!" ve nidâ-yı "Naşrun minallâh!" cihânı ħaplayup maħall-i selâma irişdüklerinde de'b-i 'Oşmâniyye¹² ve 'âdet-i ħâġâniyye [B137^b] üzere ħazret-i İslâm-penâhuñ şerâyit-i ħuzû'ın yerine getürüp ve yer yer tabl ü neġġâreler çalınup şenlik ve şâdmânlığla Üsküdar Boğazı'ndan çıkup Sarây-ı 'Âmire önünden mürür kıılduklarında ra'd-şadâ ve berġ-âsâ top u tûfeng-i vahşet-âhengden

1 Paşa kemâ-kân muğarrer olup Ĥüseyn Paşa'ya teġâ'üd virildi. Ve mâh-ı Zî'l-ħicce'nün evâsıtında TO T (84^{b/26}); Paşa'yı vezâretde muğarrer buyurılup ammâ Ĥüseyn Paşa müteġâ'id oldı. [B137^a] Ve sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde B (136^{b/17}-137^{a/1}) Y (116^{a/10-11}) D (209^{b/15}) TK (96^{b/15})

2 - TO B (137^{a/1}) Y (116^{a/11}) D (209^{b/16}) TK (96^{b/16}): erkân-ı devlet ve a'yân-ı ħazret Bunduġiyye keferesinün tazarru'ların 'arz itdüklerinde T (84^{b/27})

3 ġarâyim TO: - T (84^{b/27}) / ġarâyim ü B (137^{a/2}) Y (116^{a/12}) D (209^{b/16}) TK (96^{b/16})

4 senede Avarine Ķal'ası muħâfazasına TO: senede T (84^{b/29}) / seferde Avarine Ķal'ası muħâfazasına B (137^{a/5}) Y (116^{a/14}) D (209^{b/18}) TK (96^{b/17-18})

5 bile TO T (84^{b/31}): bileler nice B (137^{a/12}) Y (116^{a/19}) D (210^{a/3}) TK (96^{b/20})

6 Rûmî-nijâd TO T (84^{b/32}): ġazanfer-nijâd B (137^{a/13}) Y (116^{b/1-2}) D (210^{a/3}) TK (96^{b/21})

7 "Ey iman edenler! Allah'tan korkun. O'na yaklaşmaya yol arayın **ve yolunda cihad edin ki kurtuluşa eresiniz.**" (Mâide, 5/35)

8 envâ'-ı TO T (84^{b/32}): zevġ ü B (137^{a/14}) Y (116^{b/2}) D (210^{a/4}) TK (96^{b/21})

9 çekdirilüp TO T (84^{b/32}): çekdirüp B (137^{a/14}) Y (116^{b/3}) D (210^{a/4}) TK (96^{b/22})

10 birle namâz u niyâzdan soñra TO T (84^{b/32-33}): telbiyesiyle B (137^{a/15}) Y (116^{b/3}) D (210^{a/5}) TK (96^{b/22})

11 ve TO B (137^{a/15}) Y (116^{b/4}) D (210^{a/5}) TK (96^{b/22}): - T (84^{b/33})

12 'Oşmâniyye TO T (84^{b/34}): 'Oşmâni B (137^{a/17}) Y (116^{b/6}) D (210^{a/6}) TK (96^{b/23})

nehengân-ı¹ deryâ hirasân olup ve keşret-i mevcden dükeli Frenk yağaları bile çalkanup şüküh-ı sipâh-ı şehinşâhî Gāv-ı mâhiye [TOS¹⁴⁵] te'sir idüp nefsi emrde her fülk-i meşhûn te'vile muhtâc bir âyet idi ki ehl-i imâna² «جَنَاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ»³ ve küffâr-ı düzağ-mekâna³ «ذُوقُوا عَذَابَ النَّارِ»³ ma'anisin keşf idüp ve rimâhuñ bayrakları ile dirahş-ı⁴ direfşden rüy-i hevâ gül-gün [T85^a] ve benefş olup ehl-i şehri der ü dîvâr-ı sūr-ı semâ-sâya⁵ çıkup temâşâ iden cüvânlardan⁶ hişârûñ bedenleri menâzil-i kâmere mu'âdil ve Yedi-külle burcında seyr iden sipâhî yigitler seb'a-i seyyâreye muqâbil olmağın tonanma leşkeri, nezzâre halkın encüm-i eflâk gibi bî-şumâr ve nezzâreciler tonanma tâyifesin küh-peyker gemilerde sâkinân-ı cezâyir-i bihâr şanup [TOS¹⁴⁶] ve ol gün bu vech üzre deryâ yüzi tonanup Yedi-külle kurbında lenger bırağup ârâm eylediler. Nâgâh gicenün kıra denizinden⁷ zevrak-ı "Mâh-ı Şafer hutime bi'l-hayri ve'z-zafer."⁸ 'unvâniyla nümâyân olup şanasın tonanma-i hümâyûna karavullık eylemege⁹ semâ-yı evvel melâ'ikeyle [Y117^a] mağribden yaña¹⁰ şubhuñ aq denizine ilşâk için güzâr itdüğü gibi mübeşşirân-ı necâh riyâh-ı nuşret¹¹ ile ehl-i felâha bedreka olup şalât u şalavâtdan [B138^a] soñra Gelibolı semtine ve andan Şağız Ataşısı'na varılıp 'ağablarınca baqiyye kadırğalar ile Dâru's-şinâ'a¹² Emîni Halîl Efendi mâh-ı mezbûruñ nişfinda [16 Haziran 1573] müteveccih olup ve Diyârbekr halkından Za'im Hâfîz Mehemmed [TOS¹⁴⁷] ve¹³ Mardin kâdîsı Ebû Bekr-zâde Muhyiddin Efendi hasbeten lillâh kendü mallarıyla bir kadırğanuñ piyâdelerin¹⁴ tonadup ve bi'l-cümle varup Kızıllıhişâr'da gemileri yağladılar.¹⁵

1 vahşet-âhengden nehengân-ı TO T (84^{b/35}): haşr-âhengden B (137^{b/4}) Y (116^{b/8}) D (210^{a/8}) TK (96^{b/24})

2 "... altından ırmaklar akan cennetler ..." (Burûc, 85/11)

3 "... cehennem azabını tadın ..." (Secde, 32/20)

4 dirahş-ı TO T (84^{b/37}): dirahş u B (137^{b/8}) Y (116^{b/12}) D (210^{a/11}) TK (96^{b/27})

5 sūr-ı semâ-sâya TO Y (116^{b/13}): üstüvâra T (85^{a/1}) / sūr-ı semâya B (137^{b/9}) D (210^{a/11}) TK (96^{b/27})

6 cüvânlardan TO T (85^{a/1}) B (137^{b/9}) Y (116^{b/14}) D (210^{a/11}): hayvânlardan TK (96^{b/27})

7 denizinden TO: denizinde T (85^{a/3}) B (137^{b/14}) Y (116^{b/18}) D (210^{a/14}) TK (96^{b/30})

8 "Şafer ayı hayır ve zaferle tamamlandı."

9 eylemege TO T (85^{a/4}): için B (137^{b/16}) Y (116^{b/19}) D (210^{a/15}) TK (96^{b/30})

10 - TO T (85^{a/4}): çekilüp B (137^{b/15}) Y (117^{a/1}) D (210^{a/16}) TK (96^{b/30})

11 nuşret TO T (85^{a/5}): naşr B (137^{b/17}) Y (117^{a/2}) D (210^{a/16}) TK (96^{b/31})

12 Dâru's-şinâ'a TO T (85^{a/5}): Dâru's-şinâ'e B (138^{a/2}) Y (117^{a/4}) D (210^{a/17}) TK (96^{b/32})

13 Za'im Hâfîz Mehemmed ve TO T (85^{a/6}): - B (138^{a/3}) Y (117^{a/5}) D (210^{a/18}) TK (96^{b/32})

14 mallarıyla bir kadırğanuñ piyâdelerin TO: mallarıyla bir kadırğa piyâdelerin T (85^{a/6-7}) / mâliyla bir kadırğa neferiyle B (138^{a/4}) Y (117^{a/5-6}) D (210^{a/19}) TK (96^{b/33})

15 yağladılar TO T (85^{a/7}) B (138^{a/5}) D (210^{a/19}) TK (96^{b/33}): - Y (117^{a/6})

Ve bu cānibde Rūmili [D210^b] kâdî-‘askeri olan Şeyhî Çelebi ve Anaṭolı cānibinde olan Aḫî-zāde ma‘zūl olup Rūmili kâdî-‘askerliği ḫāz-ret-i şehinşāh-ı mağfîret-penāh ‘ahdinde andan ma‘zūl olup ba‘dehū Mıṣr kâdîliği virilüp ḫālen Mekke-i mu‘azzama kâzāsından munfaşıl olan Mevlānā ‘Abdurrahmān Efendi’ye ve Anaṭolı cānibi Edirne kâdîsı olan Ma‘lūl Emîr-zāde Meḫemmed Efendi’ye virilüp fuḫarā-yı ‘ulemā ‘illet-i zilletden ḫalāş olup [TOS¹⁴⁸] «وَفَوْقَ كُلِّ ذِي عِلْمٍ عَلِيمٌ»¹ mefhūmı zuhūr bulmağ için her biri mülāzimine terğîb-güne tenbih idüp evvelā Rūmili efendisi kitāb-ı *Hidāye*²’den mebhāş-i vekālete² ki ecnās ve envā’ ve eṣnāfa müştemil olup lākin [TK97^a] iṣṭilāh-ı fuḫahā ve mantıkiyyūn muğāyir olmağla imtiyāz ḫaṣdın idüp ve her cānibden fuḫalā cem‘ olup müṭālā’a üzre oldılar. Ve kezālik Anaṭolı efendisi daḫi kitāb-ı mezbūrdan baḫş-i selem ki ḫilāf-ı ḫıyās ile şābit olmuştur ve aḫzinde ‘usret olmağın yūsre tavzîḫ u tevcihin murād idinüp ve ol semtdede ki³ her zamān ‘ulemā-yı ‘Arab u ‘Acem müctemi’ olur, ḫayli ḡulūvile mübāḫaşe [TOS¹⁴⁹] ve taḫrîre mübāşeret eylediler. Ve ba‘de zamānin [B138^b] [Y117^b] her birisi ‘alā ḫaddihî⁴ meclis-i ‘āmm ta’yîn kılup ve Rūm’uñ fāyik ‘ulemāsından mümeyyizler ṣağ ve şollarına⁵ geçüp sözine i‘timād idenler meydān-ı kıl ü ḫāle girüp ve yazılan resāyili tiğ-ı bür-rān gibi ellerine alup ḫaṣma muḫābil efendiler ḫuzūrında mu‘āraza vü mücādeleye başlanup⁶ sinesinde nūr-i ‘ilm olanlar cehl zulūmātında ḫalanlara ḡālib gelüp nücūm-ı⁷ dāniş evc-i kemālede irtifā’ bulup çerāğ-ı fazl u izāḫ-ı⁸ «كَمَشْكُورَةٍ فِيهَا مِصْبَاحٌ»⁸ rūşen olmağla ehl-i imānuñ gönülleri pür-nūr ve mesrūr olup eyyām-ı ḫümāyūn-ı ḫilāfet-penāhîde fazileti zāhir olanlar [TOS¹⁵⁰] mer’i vü meşḫūr kılınup du‘ā-yı ebed-peyvendlerine meşḡul oldılar.

Ve Ka‘be-i mu‘azzamadan ḫaber gelüp anda⁹ ‘ayn-ı ‘Arafāt-ı fāyizu’l-be-rekāt ki on yıldan ziyāde şarf-ı mālā sa’y olunup şafā-yı ḫāṭır-ı ḫuccāc için laḫımla getirilüp ve Mekke-i mükerreremenūñ kārîz-i ‘atîḫine zamm kılınup

1 “Her ilim sahibinin üstünde daha iyi bilen birisi vardır.” Yūsuf, 12/76

2 vekālet TO T (85^{a/11}): vekālete B (138^{a/12}) Y (117^{a/14}) D (210^{b/5}) TK (96^{b/37})

3 ki TO T (85^{a/13}): - B (138^{a/16}) Y (117^{a/18}) D (210^{b/8}) TK (97^{a/2})

4 ḫaddihî TO T (85^{a/14}): ḫaddin B (138^{b/1}) Y (117^{b/1}) D (210^{b/9}) TK (97^{a/3})

5 şollarına TO B (138^{b/2}) Y (117^{b/2}) D (210^{b/9}) TK (97^{a/4}): şola T (85^{a/14})

6 başlanup TO B (138^{b/4}) Y (117^{b/4}) D (210^{b/11}) TK (97^{a/3}): başlayup T (85^{a/15})

7 nücūm-ı TO T (85^{a/15}): mihr-i B (138^{b/5}) Y (117^{b/5}) D (210^{b/11}) TK (97^{a/5})

8 “Onun nûrunun temsili, **içinde lamba bulunan bir kandillik gibidir.**” (Nûr, 24/35)

9 anda TO T (85^{a/17}):- B (138^{b/9}) Y (117^{b/9}) D (210^{b/13}) TK (97^{a/7})

kırk lüleden ziyâde Nîl-mişâl mâ-i carî ol vâdî-i ğayri zî zer'de¹ yer yüzine aķup ve her  arafa Ceyh n gibi  ağlayup² ve sin n-i sâb kada olan b rkelere iħtiy c  ekilmey p bir k rba Şu on paraya bulunmaz iken zümre-i z vv r leyl   neh r aķçasız pulsız enh r-ı c riye üzre h deme ve davarlarıyla s r b u k m-y b olup [TOS¹⁵¹] ve H rem-i muħteremde l zım olan meremm t-ı ' liy t, kab b-ı sem v t m nendi müretteb ve ma'm r kılınup itm mına iķd m-ı t mm [B139^a] ve bezl-i m -l -kel m maŐr f olunur l kin³ h rc-ı l zımı için ki  c kerre yüz bi nden ziy de flori taħm n buyurulmuŐdur, isti'c l ile irs l ve in' m buyurilursa⁴ tekm l bin -i [D211^a] Beytü'l-h r m ki sel t n-i  sl m'dan bir ferdine müyesser [Y118^a] olmamıŐdur, bu h d vendig r-ı ' li-maķ mu n eyy m-ı 'ad letlerinde hçyr ile iħtit m bulmaķ muķarrerdir. Ve z kr olan çeŐmeyi daħi k r z-i 'atikden başka c r  k lınursa on bi  floriyle mümkün olup eyle olsa Şehrde Şu bulunmaz yerlere daħi [TOS¹⁵²] aķup bir niçe  eŐme yapılırdı. Li-h z  Mışr h z nesinden meblağ-ı mezb r irs l ve mi'm r daħi gönderilüp em neti Cidde Begi Aħmed Beg'e buyurıldı. Ve Ma'nisa'dan h ber gelüp Őehz de-i c v n-baħtu n ya'n  Sulţ n Mur d H n' n h v celeri aħirete intik l itdükleri i'lam olunmağın yeri Őaħn mev lisinden f yiku'l-aķr n ve sa'adet-kar n H san C n-z de Mevl n  Sa'dedd n Efendi'ye virilüp ve sa'adetlü p diŐah-ı zıllullah bi'z-z t h z r-ı h m y nlarına çağırdup env -ı ri' yetle rev ne kılınup her vechle maħallinde⁵ v ki' oldu.

Ve nefis-i  stanbul'da olan c mi'-i Ayaşofya ki devr-i Mesih'den ehl-i  sl m'a intik l itmekle  ubbesin n etr fında⁶ her kimesne ev idinüp televv şden h li olmayup ve bin sına daħi k ll  tezelzül iħtim li [TOS¹⁵³]

- 1 "Ey Rabbimiz! Namazı dosdoğru kılmaları için ben, neslimden bir kısmını senin Beyt-i H rem'inin (K be'nin) yanında, **ziraat yapılmayan bir v diye** yerleŐtirdim. Artık sen de insanlardan bir kısmının gönüllerini onlara meyledici kıl ve meyvelerden bunlara rızık ver! Umulur ki bu nimetlere Őukrederler." (İbr him, 14/37)  yet-i kerimesinden iktibas.
- 2  ağlayup TO B (138^{b/13}) Y (117^{b/12}) D (210^{b/16}) TK (97^{a/9}):  ağılup T (85^{a/19})
- 3 olunur l kin TO T (85^{a/21}): olunurken B (139^{a/1}) Y (117^{b/17}) D (210^{b/18}) TK (97^{a/11})
- 4 buyurilursa TO T (85^{a/22}): buyurilup B (139^{a/3}) Y (117^{b/19}) D (210^{b/19}) TK (97^{a/12})
- 5 Mışr h z nesinden meblağ-ı mezb r ... her vechle maħallinde TO T (85^{a/24-26}): eger meremm t ve eger  eŐmen n k r z-i ceddi için Mışr h z nesinden 'ale't-ta'c l z kr olunan meblağu n irs line  avuŐlar gönderilüp ve mi'm r daħi ta'yin olunup (TK'de "olup") Cidde Begi Aħmed Beg m b Őeretiyle Ő r ' ve tekm li ferm n olunup lill hi'l-h md bunu  gibi Őev blu maŐlaħat 'ahd-i Şerif-i h m y nlarında v c d bulup zahr-i uħrevileri B (139^{a/8-12}) Y (118^{a/4-7}) D (211^{a/3-5}) TK (97^{a/14-16})
- 6 etr fında TO T (85^{a/27}) etr fın B (139^{a/14}) Y (118^{a/9}) D (211^{a/7}) TK (97^{a/17})

virilüp her vechle meremmâti levâzım-ı dîniyyeden olmağın ‘arz olınuğda “Yapılsun!” deyü buyurılıp ve yüz yük aqçadan ziyâde¹ maşrafı tahmîn olı-nup mübâşeret kıılınuğdan şofıra bi’z-zât kudüm-ı hümayün ve [B139^b] vüzerâ vü erkânla² üzerine gelüp zât-ı salţanat-simâtları³ âbâ³-i ‘izâm ve ec-dâd-ı kirâmları gibi hayrâta tâlib ve hasenâta râğıb olduğı ecluden semend-i müstemendden inüp ve ol kubbeye-i refi‘a⁴ çıkıp kuşlık vaqtinden zühra karîb bi’l-cümle binâ üzerlerin gezüp girü Hürşid mişâli menzil-i şerefe dâhil olup⁵ maqarr-ı hilâfetde mütemekkin oldılar.⁶ Ve câmi‘-i mezbûruñ kubbessin ihâta iden [TOS¹⁵⁴] büyüti tahliye ve münhedim kıılınup anuñ yerini bâğçe ve eţrâfına dekâkin yapılıp birkaç yılda itmâm buldurmasına mütevellisi ihtimâm üzredür.⁷

Bu eşnâda Karaman Beglerbegisi Hasan Paşa [Y118^b] fevt olup yeri Van’dan ma’zül olan Hüsrev Paşa’ya virildi. Ba’dehü Bağdâd beglerbegi-si vefât idüp yeri Başra Beglerbegisi Elvend Beg oğlı ‘Alî Paşa’ya ve anuñ yeri Lahsâ Beglerbegisi Özdemür-zâde ‘Osmân Paşa’ya ve anuñ yeri Müşil sancağın taşarruf iden Sinân Beg’e virildi. Ve sene toquz yüz seksen bir Cemâziye’l-evvel’inde [Ağustos/Eylül 1573] Mışr’dan vezâretle gelen Sinân Paşa İstanbul’a vuşül bulup ve pişkeşin çeküp Dîvân-ı Hümayüna varup el öpüp yerine geçüp [TOS¹⁵⁵] hizmet üzre oldı. Andan şofıra hazret-i hudâvendigâr-ı kâm-gâr Üsküdar semtinde⁸ ayak dîvânı idüp ba’dehü⁹ İskender Çelebi Çiftligi’ne ‘ubür idüp birkaç gün şayd ü şikâra meşğül iken Peç’uñ harâcı gelüp İstanbul’a dâhil olup aqabince Venedik ilçisi dañi gelüp şart olınan flori getirüp Ğala’da ta’yîn olınan yerde sâkin oldı.

-
- 1 yük aqçadan ziyâde TO B (139^{a/16}) Y (118^{a/11-12}) D (211^{a/8}) TK (97^{a/18}); yükden ziyâde aqça T (85^{a/28})
 - 2 hümayün ve vüzerâ vü erkânla TO T (85^{a/29}); hümayünla vüzerâ vü erkân B (139^{a/17-139^{b/1}}) Y (118^{a/13}) D (211^{a/9}) TK (97^{a/18})
 - 3 salţanat-simâtları TO T (85^{a/29}); ‘aţüfet-simâtları B (139^{b/1}) Y (118^{a/13}) D (211^{a/9}) TK (97^{a/18-19})
 - 4 - TO T (85^{a/30}); piyâde B (139^{b/3}) Y (118^{a/15}) D (211^{a/10}) TK (97^{a/19})
 - 5 dâhil olup TO T (85^{a/31}); varup B (139^{b/5}) Y (118^{a/17}) D (211^{a/11}) TK (97^{a/20})
 - 6 oldılar TO T (85^{a/31}); olup B (139^{b/5}) Y (118^{a/17}) D (211^{a/12}) TK (97^{a/20})
 - 7 üzredür TO B (139^{b/7}) Y (118^{a/19}) D (211^{a/13}) TK (97^{a/21}); üzre olmış idi T (85^{a/32})
 - 8 sene toquz yüz seksen bir ... Üsküdar semtinde TO: Mışr’dan vezâretle gelen Sinân Paşa İstanbul’a vuşül bulup ve pişkeşin çeküp Dîvân-ı Hümayüna varup el öpüp yerine geçüp hizmet üzre oldı. Andan şofıra hazret-i hudâvendigâr-ı kâm-gâr Üsküdar semtinde T (85^{a/34-35}) / Üsküdar’da hazret-i hudâvendigâr B (139^{b/11-12}) Y (118^{b/4}) D (211^{a/16}) TK (97^{a/23})
 - 9 idüp ba’dehü TO T (85^{a/33}); itdükden şofıra B (139^{b/12}) Y (118^{b/4}) D (211^{a/16}) TK (97^{a/23})

Bu evkâtda Sünek (سونك) Begi 'Ali Beg, Egri Qal'ası keferesinden Göle etrafına gelen kefereyi başup bir niçe baş ve dil gönderüp ve Budun Begler[**T85b**]begisi Muştafâ Paşa'ya hizmetini muqâbelesinde vezâret virilüp ri'âyet¹ olındı.

Ve tonanma-i hümayûndan ulağla [**TOS**¹⁵⁶] haber geldi ki bir iki defa Pulya yaqasına şalduklarında vezîr-i şânî olan serdâr hazretlerinden qapudan paşa gemileri muhkem furtına olmağın cüdâ düşüp ve birkaç günden soñra birbirin bulup üçüncü defa olnadan yelken idüp gitdüklerinde İspanya dinilen mel'ûna tâbî' Pulya etrafında Qalurya yaqasına çıkup Qaşriyye dimekle meşhûr olan qal'asın alup ve esîr ve yağmâ kılnup ve topları mîrî gemilere çekilüp hişârî tār-mār eylediler. Andan düşmen gemileriecessüs olunup perâkende ve nâ-bedîd olmağla serdâr-ı bā-vaqâr dahî neheng-girdâr deryâ yüzün seyr idüp² [**TOS**¹⁵⁷] ve felege kelek dimeyüp keştî-i hilâl ile qadırğa qoşardı. Ve bezm-i ecelde cür'ası dolan a'dâ-yı hâk-sâr piyâle-i nâ-medâra qarşu qosa sâkî-i devrân başın ayağı altına dürüp [**Y119**^a] ortada müdâm-ı meze döşerdi. Lâ-cerem³ a'dâ-yı dinûn muqâbeleye cür'etleri olmaduğı muhaqqak olıcağ vâkî-i hâli der-i devlete i'lâm itdükde mevsim-i deryânuñ 'ubûrî dahî qarîb olmağın 'avdet olınmasına fermân-ı şerîf irsâl olındı.

- 1 Sünek Begi 'Ali Beg, Egri Qal'ası keferesinden Göle etrafına gelen kefereyi başup bir niçe baş ve dil gönderüp ve Budun Beglerbegisi Muştafâ Paşa'ya hizmetini muqâbelesinde vezâret virilüp ri'âyet TO T (85^{a/37}-85^{b/1}): Budun Beglerbegisi Muştafâ Paşa'ya hizmetini muqâbelesinde vezâret virilüp ri'âyet olındı. Ve hudûd-ı mezbûrede olan Sünek (سونك) Begi 'Ali Beg, Egri Qal'ası keferesinden Göle etrafına gelen kefereyi başup bir niçe baş ve dil gönderüp ve Budun cânibinden dahî Üstürğon beginden [**B140**^a] baş ve dil gelüp ri'âyetler B (139^{b/15}-140^{a/1}) Y (118^{b/7-11}) / Budun Beglerbegisi Muştafâ Paşa'ya hizmetini muqâbelesinde vezâret virilüp ri'âyet olındı. Ve hudûd-ı mezbûrede olan Sünek (سونك) Begi 'Ali Beg, Egri Qal'ası keferesinden [**D211**^b] Göle etrafına gelen kefereyi başup bir niçe baş ve dil gönderüp ve Budun cânibinden D (211^{a/18}-211^{b/1}) TK (97^{a/25-26})
- 2 Ve tonanma-i hümayûndan ulağla haber geldi ki bir iki defa Pulya yaqasına şalduklarında Vezîr-i şânî olan serdâr hazretlerinden (T'de "Serdâr Piyâle Paşadan") qapudan paşa gemileri muhkem furtına olmağın cüdâ düşüp ve birkaç günden soñra birbirin bulup üçüncü defa olnadan yelken idüp gitdüklerinde (T'de "gitdüklerinde" yoktur.) İspanya dinilen mel'ûna tâbî' Pulya etrafında (B ve Y'de "dinilen la'îne Pulya etrafına") Qalurya yaqasına çıkup Qaşriyye dimekle meşhûr (B ve Y'de "ma'rûf") olan qal'asın alup ve esîr ve yağmâ kılnup ve topları mîrî gemilere çekilüp hişârî tār-mār (T'de tār u mār) eylediler. Andan düşmen gemileriecessüs olunup perâkende ve nâ-bedîd olmağla serdâr-ı bā-vaqâr dahî neheng-girdâr (T'de "neheng-girdâr" yoktur.) deryâ yüzün seyr idüp TO T (85^{b/1-5}) B (140^{a/1-9}) Y (118^{b/11-17}): - D (211^{b/1}) TK (97^{a/26})
- 3 ve felege kelek dimeyüp keştî-i hilâl ile qadırğa qoşardı. Ve bezm-i ecelde cür'ası dolan a'dâ-yı hâk-sâr piyâle-i nâ-medâra qarşu qosa sâkî-i devrân başın ayağı altına dürüp ortada müdâm-ı (B ve Y'de "müdâm-ı" yoktur.) meze döşerdi. Lâ-cerem TO B (140^{a/9-12}) Y (118^{b/18}-119^{a/1}): - T (85^{b/5}) D (211^{b/1}) TK (97^{a/26})

Ve bu cānibde¹ sene-i mezbūre Cemāziye'l-āhir'inün evāsıtında [Ekim 1573] sa'adetlü pādīşāh-ı zıllullāh² şayd ü naḥcirden ḳayıḳ ile maḳarr-ı ḫilāfete gelüp³ yarındası Dīvān-ı 'Ālī olınuḳda [TOS¹⁵⁸] Mekke-i mu'azzama şerifinün [B140^b] ağır pīşkeşi çekilüp ḫil'at-i hümāyūn irsāl olındı. Ve Mışr'dan Vezīr Sinān Paşa ki⁴ gelüp pīşkeş çeküp⁵ el öpüp yerine geçmişdi, mezbūr ile gelen Mışr ḳullarına daḫi ri'āyet olınuḳ icāzet virildi. Ve Peç'ün ḫaracı Ḫizāne-i 'Āmire'ye teslīm ḳılınıḳ ve Françise ilçilerine daḫi ri'āyet olınuḳdan soñra sene-i mezbūre Receb'inün beşi vāḳi' olan Yekşenbih günü [1 Kasım 1573] Venedik'ün bunda olan balyozıyla müceddeden doḳlarından gelen balyozı ve bir müştehir begi Dīvān-ı Hümāyūna gelüp ve şart olunan flori ḫarāclarıyla bī-ḳuşūr Ḫizāne-i 'Āmire'ye teslīm itmek üzere⁶ birkaç 'aded altun [TOS¹⁵⁹] ve gümüş sini ve sāyir evāni ve aḳmişe-i mütenevvi'a daḫi pīşkeşin⁷ çeküp ve ḫil'at ü ri'āyet olınuḳ ve resm-i ḳadīm mücebince⁸ 'ahd-nāme-i sulṫāni yazılıḳ tevḳi'-i refi'-i hümāyūn ile⁹ muvaşşāḫ ḳılınıḳ cādde-i edebde muṫi' u münḳād olmaḳ üzere envā'-ı tenbih ü te'kidler¹⁰ buyurıldı.

Ve māh-ı mezbūruñ altısı olan Düşenbih günü [2 Kasım 1573] deryāda serdār olan Vezīr-i şāni Piyāle Paşa ḫazretleri iki yüz elli ḳıṫ'adan ziyāde ḳadırḡa ve mavnalar ile sālim ü ḡānim gelüp İstanbul'a dāḫil olup ve erkān-ı devlet istiḳbāline¹¹ varup Dīvān-ı Hümāyūnda yerine geçüp el öpdükde 'ināyet-i 'aliyye-i ḳişver-sitāna muḳārin oldılar. [TOS¹⁶⁰] Ve māh-ı mezbūrenün yigirmi dördü vāḳi' olan Pençşenbih¹² günü [19 Kasım 1573]

1 a'dā-yı dīnün muḳābeleyle cūr'etleri olmaduḡı muḫaḳḳaḳ olucaḳ vāḳi'-i ḫāli der-i devlete i'lām itdükde (B ve Y'de "ve") mevsim-i deryānuñ 'ubūri daḫi ḳarīb olmaḡın 'avdet olınmasına fermān-ı şerif irsāl olındı. (T'de "fermān olınuḳ") Ve bu cānibde TO T (85^{b/5-6}) B (140^{a/12-15}) Y (119^{a/1-3}): - D (211^{b/1}) TK (97^{a/26})

2 Pādīşāh-ı zıllullāh TO B (140^{a/16}) Y (119^{a/4}) D (211^{b/2}) TK (97^{a/27}): Pādīşāh T (85^{b/6})

3 maḳarr-ı ḫilāfete gelüp TO T (85^{b/6}): Sarāy-ı 'Āmire'ye mūrāca'at idüp B (140^{a/16-17}) Y (119^{a/5}) D (211^{b/2}) TK (97^{a/27})

4 ki TO T (85^{b/7}): - B (140^{b/2}) Y (119^{a/7}) D (211^{b/3}) TK (97^{a/28})

5 pīşkeş çeküp TO B (140^{b/2}) Y (119^{a/7}) D (211^{b/3}) TK (97^{a/28}): - T (85^{b/7})

6 itmek üzere TO: olınuḳ ve T (85^{b/10}) / eyleyüp ve B (140^{b/8}) Y (119^{a/12}) D (211^{b/7}) TK (97^{a/31})

7 pīşkeşin TO T (85^{b/11}): pīşkeş B (140^{b/9}) Y (119^{a/13}) D (211^{b/8}) TK (97^{a/31})

8 mücebince TO T (85^{b/11}): üzere B (140^{b/10}) Y (119^{a/13}) D (211^{b/8}) TK (97^{a/32})

9 refi'-i hümāyūn ile TO T (85^{b/11}): refi'iyile B (140^{b/10}) Y (119^{a/14}) D (211^{b/8}) TK (97^{a/32})

10 te'kidler TO T (85^{b/12}): te'kid B (140^{b/12}) Y (119^{a/15}) D (211^{b/9}) TK (97^{a/33})

11 istiḳbāline TO T (85^{b/13}): istiḳbāle B (140^{b/15}) Y (119^{a/17}) D (211^{b/11}) TK (97^{a/34})

12 Receb'in altısı pazartesi olunca yirmi dördünün Perşembe deḡil cuma olması ya da perşembe gününün

seksen pâreden ziyâde qadırğa ile [B141^a] Qapudan [Y119^b] Kılıç 'Alî Paşa ki Avarine Limanı Boğazı'nda hışâr yapmağ için qalmışdı, bir hışn-ı haşin ve qal'a-i metin tamâm idüp ve gelüp İstanbul'a dâhil olup sefâyin-i gâzâ câ-be-câ Tershâne-i 'Âmire'ye çekilüp dâyimâ tekmil ve izdiyâdına mücidd ü sâ'î olmağ üzere oldılar. Ve qapudan paşa daği pişkeşin çeküp ve pây-e-serir-i 'âlem-maşıre yüz süriyü el öpüp ve Dîvân-ı Hümâyûnda yerine geçüp mer'î vâki' oldı.¹

Bu eşnâda Şâm'ın mâliyye² defterdarlığı [TK97^b] Haleb'den ifrâz olunduğı gibi Erzurum cânibine³ [TOS¹⁶¹] daği lâzım olmağın yeniçeri kâtibi olan Süleymân Efendi'ye ihsân olunup tevfir-i mâl-i mîriye ihtimâm olındı.⁴ Ve mâh-ı Şa'bân'ın evâyilinde [Kasım/Aralık 1573] hazret-zıllullâh-ı cihân-penâh düstür-ı a'zam ve vezir-i düvüm birle etraf-ı Koşantiniyye'den qaşaba-i Çatalca'ya şayd ü şikâr 'azmine varup ve umûr-ı dîn ü devlet bâbında⁵ ba'zı tedâbir-i hafiyye⁶ için anda ayak dîvânı idüp mehâmm-ı enâm ve meşâlih-i havâşş u 'avâmm daği resm-i kadim üzere görilüp dağika fevt olunmadı. Ve mâh-ı mezbûrûn [D212^a] yigirmi birinde [16 Aralık 1573] taht-ı baht-ı hümâyûna 'avdet kılinup⁷ Ramazân-ı şerîfün üçi vâki' olan Yekşenbih günü [27 Aralık 1573] Karaman Beglerbegisi Hüsrev Paşa'ya [TOS¹⁶²] Erzurum ve nefsi mezbûrede⁸ olan Murâd Paşa'ya Karaman beglerbegiligi virilüp Mar'aş beglerbegisi olan Gülâbî Paşa'nuñ şikâyetçileri olmağın 'azl olunup yeri der-i devletde nişancı olan Mehemmed Beg'e ve anuñ yeri Re'îsü'l-küttâb Feridun Ahmed Beg'e 'inâyet buyurilüp lillâhi'l-hamd

Receb'in yirmi üçü olması gerekir. Dolayısıyla bu tarihlerdeki gün isimlerinde karışıklık vardır.

- 1 mücidd ü sâ'î olmağ üzere oldılar. Ve qapudan paşa daği pişkeşin çeküp ve pây-e-serir-i 'âlem-maşıre yüz süriyü el öpüp ve Dîvân-ı Hümâyûnda yerine geçüp mer'î vâki' oldı TO T (85^{b/16-17}): sa'y ü ikdâm ve cidd ü ihtimâm bezl ü şarf kılinmağ üzere qapudan-ı mezkûr pişkeş çeküp ve Dîvân-ı Hümâyûna gelüp el öpüp yerine geçdi. Ve B (141^{a/4-6}) Y (119^{b/3-5}) D (211^{b/15-16}) TK (97^{a/37})
- 2 Şâm'ın mâliyye TO: Şâm-i şerîfün mâliyye T (85^{b/17}) / Şâm B (141^{a/6}) Y (119^{b/5}) D (211^{b/16}) TK (97^{a/37})
- 3 gibi Erzurum cânibine TO T (85^{b/17-18}): üzere Erzurum'a B (141^{a/6-7}) Y (119^{b/5}) D (211^{b/16}) TK (97^{b/1})
- 4 Efendi'ye ihsân olunup tevfir-i mâl-i mîriye ihtimâm olındı TO: Efendi'ye ihsân olındı T (85^{b/18}) / Çelebi ta'yin olunup ol semte irsâl kılındı B (141^{a/7-8}) Y (119^{b/6-7}) D (211^{b/17}) TK (97^{b/1})
- 5 Zıllullâh-ı cihân-penâh düstür-ı a'zam ve vezir-i düvüm birle etraf-ı Koşantiniyye'den qaşaba-i Çatalca'ya şayd ü şikâr 'azmine varup ve umûr-ı dîn ü devlet bâbında TO T (85^{b/18-19}): Cihân-penâh ve düstür-ı a'zam ile vezir-i şâni bile alup şayd ü şikâr şeklinde B (141^{a/9}) Y (119^{b/7-8}) D (211^{b/17-18}) TK (97^{b/2})
- 6 - TO T (85^{b/19}): ve mühimmât-ı dîniyye B (141^{a/10}) Y (119^{b/8}) D (211^{b/18}) TK (97^{b/2})
- 7 baht-ı hümâyûna 'avdet kılinup TO B (141^{a/12-13}) Y (119^{b/10}) D (212^{a/1}): hümâyûna 'avdet kılındı. Ve T (85^{b/20}) / baht-ı hümâyûna da'vet kılinup TK (97^{b/3})
- 8 mezbûrede TO T (85^{b/21}): mezbûrda B (141^{a/14}) Y (119^{b/12}) D (212^{a/2}) TK (97^{b/4})

zıll-i hü mā-re'fetlerinde müsteħıkk-ı' [B141^b] 'āṭıfet olanlar mer'ı ve şāki-ru'n-ni'am vāki' oldılar. Ve memālik-i maħrūsedan der-i devlete gelen ulaḫ menzillerinüñ her birinde üçer baş at ve her bir baş ulaḫıñ hıdemāt-ı lāzımesine re'āyādan on beşer hāne mu'āf ve müsellim buyurılıp sāyir müsāfirin ve fuḫarā ve mesākın min-ba'd ol huşuşda [TOS¹⁶³] āsüde-hāl olmaḫı-çün mü'ekkid aħkām-ı şerife şādır olup müceb-i [Y120^a] refāhiyyet-i enām ve mezīd-i du'ā-güyī-i ḫavāşş u 'avāmm vāki' oldu.

Ve mäh-ı Şevvāl'ün yigirmi biri olan Şenbih güninde [13 Şubat 1574] Venedik'le muşālahada muḫarrer olan beş yük altundan² ḫarāclarından ğayri balyoz ile ilçileri beş yük altını Hizāne-i 'Āmire-i Hāşşa'ya teslim ve ḫabz olunup³ ve her yılda beşer yükün edā etmek üzre ebvāb-ı muşālahā mekşūf ve esbāb-ı mücādele mevḫūf buyurılıp mäh-ı mezburūñ yigirmi dördü vāki' olan Seşenbih güninde [16 Şubat 1574] Dīvān-ı Hümāyūna da'vet olunup ziyāfet ve ḫıl'at ü ri'āyet ve şefeḫat-i pādīşāhāneye muḫārin kılın-dukdan şoñra [TOS¹⁶⁴] 'ahd-nāme-i hümāyün taħrīrine fermān-ı ḫazā-ce-reyān şādır oldu.

Ve mäh-ı Zi'l-ḫa'de'nün yigirmisinde [13 Mart 1574] der-i devletde re'isü'l-küttāb olan Hızır Beg'e Diyārbekr'ün mālīyye defterdārlıḫı virilüp ve Diyārbekr Defterdāri Bālī Çelebi'ye Hāleb'ün mālīyye defterdārlıḫı tefvīz buyurılıp ve Hāleb Defterdāri Muştafā Çelebi'ye⁴ bāb-ı sa'ādetde Rūmi-li'nün şıkk-ı şānī defterdārlıḫı 'ināyet kılınup şıkk-ı şānīde olan Meḫem-med Çelebi müteḫā'id oldu. Ve yine⁵ yevm-i [B142^a] mezburda Şām'ün⁶ mālīyye defterdāri 'Alī Çelebi vefāt itdi deyü⁷ ḫaberi muḫaḫḫaḫ olmaḫla yeri Bağdād defterdāri olan [TOS¹⁶⁵] Kemāl-zāde Meḫemmed Çelebi'ye ve Bağdād'ün mālīyye defterdārlıḫı Başra Defterdāri Hāsan Beg'e virilüp anuñ yeri Bağdād kātiblerinden Meḫemmed Çelebi'ye tevcih olındı.

1 - TO T (85^{b/23}): envā'-ı B (141^{a/19}) Y (119^{b/15}) D (212^{a/4}) TK (97^{b/6})

2 altundan TO T (85^{b/26}): altun B (141^{b/7}) Y (120^{a/2}) D (212^{a/8}) TK (97^{b/9})

3 beş yük altını Hizāne-i 'Āmire-i Hāşşa'ya teslim ve ḫabz olunup TO: beş yük altını Hizāne-i 'Āmire-i Hāşşa'ya teslim eylediler T (85^{b/26}) / Hizāne-i 'Āmire-i Hāşşa'ya teslim ve ḫabz olunup B (141^{b/8}) Y (120^{a/3}) D (212^{a/8-9}) TK (97^{b/9})

4 Defterdāri Muştafā Çelebi'ye TO B (141^{b/16}) Y (120^{a/9}) D (212^{a/13}) TK (97^{b/13}): defterdārlıḫı ki Muştafā Çelebi'de idi, anlara T (85^{b/30})

5 yine TO T (85^{b/31}): gine B (141^{b/17}) Y (120^{a/11}) D (212^{a/14}) / - TK (97^{b/14})

6 Şām'ün TO B (142^{a/1}) Y (120^{a/11}) D (212^{a/14}) TK (97^{b/14}): Şām-ı şerifiñ T (85^{b/31})

7 Çelebi vefāt itdi deyü TO T (85^{b/31}): Çelebi'nün vefātı B (142^{a/1}) Y (120^{a/12}) D (212^{a/15}) TK (97^{b/14})

Ve sene toqüz yüz seksen iki [982] Muḥarrem'inüñ evāsıñında [3 Mayıs 1574] Rümili Beglerbegisi Siyāvūş Paşa'ya ḥil'at ve in'ām-ı şāhāne olinup vüzerā-yı 'izām ve 'asākır-i nuşret-encām bi'l-cümle müşāya'atı için binüp Qara-Boğdan voyvodası iken bağı ü 'işıyānı zuhūr iden Yuvan-ı la'inüñ def'ine revāne kılinup mīr-i mīrān-ı müşārun-ileyh daḥi Şofya Ovası'na vuşul bulup Rümili begleri ve sipāhileri [D212^b] ve alaybegileri ve çeri-başları ile dernek ve cem'iyet [Y120^b] [TOS¹⁶⁶] kılduğdan soñra bāğī-i mezbūruñ def' u ref'ine revāne oldı.

Ve bu cānibde māh-ı mezbūruñ evāyilinde [Nisan/Mayıs 1574] Egri Qal'ası'ndan Ulaş Kürek (اولاش كورك) nām mel'ün, küffār-ı ḥāk-sāra serdār olup kılā'-ı İslām'dan Ḥatvan üzre dil almağa geldükde livā'-i mezbūre begi Maḥmūd Beg daḥi Ḥasan Ağa'yı serdār idüp varduğlarında bi-'ināyetillāh leşker-i İslām gālib gelüp ve seksen nefer keferē başı kesilüp ve yigirmiden ziyāde [T86^a] tıtılan diller ile ketḥudası Muştafa Beg Dīvān-ı Hümāyūna gelüp iḥsān ve 'ināyet-i şehinşāhīyle ser-efrāz kılinı. Ba'dehū Peç küffārından ba'zı melā'in [B142^b] Sigetvar [TOS¹⁶⁷] eṭrāfına zarar qaşdı için geldükde Sigetvar Begi 'Alı Beg üzerlerine varup mağlūb idüp ve birkaç nefer baş ve dil alup Dīvān-ı Hümāyūna getürüp pāy-māl kılinı. Ve Klis begi tarafından daḥi baş ve dil gelüp¹ yoldaşlıqda bulunanlara gereği gibi ri'āyet olındı. Ve Boğdan'da 'işıyān üzre olan Yuvan-ı la'inüñ yeri Petre Voyvoda'ya virilüp ve Başkapucıbaşı Ciğala-zāde Sinān Ağa'ya ḥidmeti ta'yin buyurılıp ol semte müteveccih oldılar.

Bu evkātta Laḥsā Beglerbegisi Sinān Paşa'nuñ vefatı ḥaberi gelüp ve Başra beglerbegisinin ḥüsn-i tedbiriyle Qapan Begi İlyās Beg ol vilāyeti beklemek için varduğın ve mīr-i mīrānlığa² maḥall olduğın [TOS¹⁶⁸] i'lām itdükleri eclden pāye-i serir-i 'ālem-maşıre 'arz olınduğda tefvīz u taqlid buyurılıp taḥvīl ḥükmi irsāl kılinı.

Feth-i Ḥalku'l-vād ve Tūnus:³ Ve māh-ı merķūmuñ yigirmi ikisi vāqı' olan Şenbih günü [15 Mayıs 1574] Tūnus ve Ḥalku'l-vād fethi için vüzerā-yı 'izāmından serdār ta'yin olınan düstūr-ı ekrem ve müşir-i eḫḫam

1 - TO T (86^{a/3}): ve B (142^{b/4}) Y (120^{b/9}) D (212^{b/7}) TK (97^{b/22})

2 - mīrānlığa TO T (86^{a/3}): mīrānlığa B (142^{b/9}) Y (120^{b/14}) D (212^{b/10}) TK (97^{b/24})

3 - TO T (86^{a/6}) Y (120^{b/16}): Feth-i Ḥalku'l-vād ve Tūnus B (142^{b/11}) D (212^{b/12}) TK (97^{b/25})

Sinân Paşa -*edâmallâhu te'âlâ eyyâme 'izzihî ve ikbâlihî*¹ sa'adetlü pâ-dişâh-ı hilâfet-destgâh kıbelinden hüsn-i icâzet ve hil'at ü² ri'âyet ile el öpüp ve vüzerâ-yı hâzret ve a'yân-ı³ devlet [Y121^a] müşâyâ'atıyla elviye-i hümayûndan mu'âdil-i Neyyireyn ve muhâzî-i Sa'deyn olan altun başlu sancağların⁴ açup ve tabl ve nây-ı⁵ pür-şadâ cihânı kaplayup [TOS¹⁶⁹] envâ'-ı bayrağdan rüy-i hevâ [B143^a] lâle-gün belki⁶ reşk-i naqş-ı bûka-lemûn olup ve tûğlarıñ kâkül-i miskîn ve ca'd-ı pür-çini gül-ruhân mâh-ı cebîn gibi ruhsâr-ı 'arûs-ı zaferden nesim-i murâd bedrekaşıyla meşâm-m-ı câna büy-ı 'anberîn fetḥ-i mübîn irgürüp ve saḥḥ-ı zemîn cevlan-ı esbân ve maqdem-i gâziyândan felegüñ didesine tütüyâ çeküp ve şâh-ı encüm gubâr-ı râh-ı guzât-ı 'âlî-derecâtı tâc-ı ser idinüp envâ'-ı ferr ü şükûh ve leşker-i enbüh ile iskeleye irdüklerinde bi'l-cümle semend-i müstemend-den inüp ve atlar ve yedekler gemilere çekilüp serdâr-ı bā-vaqâr daḥi ihzâr olınan [D213^a] qadırğaya dâhil olup Behrâm-vâr⁷ burc-ı âbîde münzil eyledi. Ve 'ale'l-fevr [TOS¹⁷⁰] ol sefer-i zafer-eşerde ta'yîn olınan Qapudan Kılıç⁸ 'Alî Paşa ve sâyir ümerâ vü ru'esâ ve bölük ağaları ve yeñiçeri ketḥudâsı ve alaybegleri ve çeribaşları ve zu'amâ ve sipâhiler ve hişâr eri⁹ ve 'azeb tâyifesi ve gönüllü cema'ati ve Kürdistân ve 'Arabistân piyâdesi ve 'aşîret begleri ve ocağ erleri¹⁰ yer yer ta'yîn olınan gemilere girüp ve şıya topı atılıp kuşlıqdan soñra bir iki sa'at Beşikqayası'nda tevakkuf idüp ve serdâr-ı bā-vaqârıñ sümâtı çekilüp ve merḥûm Ḥayreddîn Paşa mezârı üzre ḥayr du'âlar kıılınup cenâb-ı Eḥadiyyet -'azze şânuhû- dergâhı muqarreblerinden ve hâzret-i Risâlet -*şallallâhu aleyhi ve sellem*-üñ ervâḥ-ı tayyibelerinden [TOS¹⁷¹] ve Çâr-yâr-ı güzîn ve evliya'-i ümmet-i

1 - *edâmallâhu te'âlâ eyyâme 'izzihî ve ikbâlihî*- TO T (86^{a/7}) B (142^{b/13-14}) Y (120^{b/18}) D (212^{b/13}): hâzretleri TK (97^{b/26})

2 ü TO T (86^{a/8}): - B (142^{b/15}) Y (120^{b/19}) D (212^{b/14}) TK (97^{b/27})

3 a'yân-ı TO T (86^{a/8}): aḡyân-ı B (142^{b/15}) Y (120^{b/19}) D (212^{b/14}) TK (97^{b/27})

4 sancağların TO T (86^{a/9}): sancağlar B (142^{b/16}) Y (121^{a/1}) D (212^{b/15}) TK (97^{b/27})

5 nây-ı TO T (86^{a/9}): surnây-ı B (142^{b/17}) Y (121^{a/2}) D (212^{b/15}) TK (97^{b/28})

6 belki TO T (86^{a/9}): bel B (143^{a/1}) Y (121^{a/3}) D (212^{b/16}) TK (97^{b/28})

7 Behrâm TO T (86^{a/12}) Y (121^{a/8}) D (213^{a/1}) TK (97^{b/31}): Behrâm-vâr B (143^{a/8})

8 Ve 'ale'l-fevr ol sefer-i zafer-eşerde ta'yîn olınan Qapudan Kılıç TO T (86^{a/12-13}): Derḥâl mûmâ-ileyh Qapudan B (143^{a/8-9}) Y (121^{a/9}) D (213^{a/1}) TK (97^{b/31})

9 sipâhiler ve hişâr eri TO B (143^{a/10}) Y (121^{a/10-11}) D (213^{a/2}) TK (97^{b/32}): sipâhiyân ve hişâr erleri T (86^{a/13-14})

10 - TO T (86^{a/14}): daḥi B (143^{a/12}) Y (121^{a/12}) D (213^{a/3}) TK (97^{b/33})

Seyyidü'l-mürselîn -rıdvānullāhî' 'aleyhim ecma'in- hazretlerinden ve ricālü'l-ğaybdan [B143^b] istimdād-ı himmet için evvel ve ahiri şalavâta Fâtiha-i fâyiha okınup ve gülbāng-ı Muḥammedî çekilüp uğurdan yaña müteveccih ve revâne olındı. Derḥâl üç yüzden ziyâde qadırğa ve barça ve mavna ve qalyon ve Qara Mürsel gemileri deryâ yüzinde qat ender qat alay alay [Y121^b] olup İstanbul Boğazı'n şöyle qaplamışdı ki eger qaşd olınsa [TK98^a] Bağdād cisri gibi iskeleden Üsküdar'a gemi üzre 'ubür eylemek mümkün idi. Ve fi'l-ḥaḳıḳa seren ağaçlarınuñ keşretinden deryâ yüzi ağaç deñizine ta'n idüp [TOS¹⁷²] ehl-i nezzârenüñ peremeleri 'ubürü için kül-lî 'usret ü müzâyaqa çekilürdi. Ve'l-ḥâşıl serdâr-ı bâ-vaḳâruñ qadırğası Sarây-ı 'Âmire muḳâbilinde selâm yerine irişdükte vezîr-i rüşen-tedbîr kemâl-i edeble ayak üzre qalkup ve sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerin² nezzâre eyledükleri cânibde selâmlayup ve sa'âdetlü pâdişâh-ı zıllullâh daḳı i'ânet ve himmet nazarıyla yollayup âdâb-ı³ mülükâne yerin bulduğı gibi niçe yüz yerden sengîn toplara âteş virilüp ve her cânibden niçe biñ tüfengler atılup şadâ-yı pür-nehîb-i mehîb cihânı tıutup "Allâh! Allâh!" deyü yürüdiler.⁴ Ve zıkr olan rûz-ı mübârekde Yediqulle [TOS¹⁷³] qurbına varup ve iki gün anda ârâm idüp andan Gelibolı ve Şaḳız ve Anavarin'den⁵ yaña çekdirüp gitdiler.

Ve mâh-ı Şafer'ün evâhîrinde [Haziran 1574] Bosna Begi Ferhâd Beg [B144^a] Peç'e tâbi' 'âşî küffârdan bir niçe baş ve dil alup der-i devlete gönderüp ri'âyet olındı. Ve Rümili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa dernek ve cem'iyetin gereği gibi görüp 'âşî olan Yuvan-ı la'în üzre yürürken Bender beginden ulağla haber⁶ geldi ki la'în-i mezbûr ḥaddinden tecâvüz idüp ol nevâhîde olan ehl-i İslâm'a küllî zarar u gezend irgürmek üzredür. Aña binâ'en aḳkâm-ı hümayünla⁷ Tatar ḥânı cânibine ulaqlar gönderilüp ve aḳıncı ḫayifesine [TOS¹⁷⁴] icâzet [D213^b] virilüp mel'ünüñ memleketi vurulmasına fermân-ı qazâ-cereyân şudür buldı.

1 - TO T (86^{a/17}): te'âlâ B (143^{a/17}) Y (121^{a/16}) D (213^{a/6}) TK (97^{b/35})

2 ḫazretlerin TO T (86^{a/22}) B (143^{b/11}) Y (121^{b/6}): ḫazretleri D (213^{a/12}) TK (98^{a/3})

3 âdâb-ı TO B (143^{b/12}) Y (121^{b/7}) D (213^{a/13}) TK (98^{a/3}): 'âdet-i T (86^{a/22})

4 yürüdiler TO T (86^{a/23}): yürüdi B (143^{b/15}) Y (121^{b/9}) D (213^{a/15}) TK (98^{a/4})

5 ve Anavarin'den yaña TO: câniblerinden yaña T (86^{a/24}) / ve Anavarin'den B (143^{b/16}) Y (121^{b/11}) D (213^{a/16}) TK (98^{a/5})

6 haber TO B (144^{a/4}) Y (121^{b/14}) D (213^{a/18}) TK (98^{a/7}): âdem T (86^{a/26})

7 aḳkâm-ı hümayünla TO T (86^{a/27}): 'ale'l-fevr B (144^{a/5}) Y (121^{b/15-16}) D (213^{a/19}) TK (98^{a/7})

Bu eṣnâda muḳaddemâ Leh beglerinin nesleri münkaṭı‘ olmağın ol ṭâyifenün ṭalebi ve sa‘âdetlü ḥudâvendigâr ḥazretlerinin icâzet-i ‘aliyyeleri ile Françise pâdişâhının Henrikuş¹ nâm ḳarındaşı² getirilüp Leh’de ḳral naşb [Y122^a] olınmışdı. Hâlâ Françise pâdişâhı mürd olup ğayri vârişi olmaduğı için mezbûr Henrikuş’a ḥaber varduğda Leh ḥükümetin bırağup Venedik yolından Françise vilâyetine varup pâdişâh olduğı istimâ‘ olduğda Leh ḳrallığı Erdel Voyvodası Baṭori İstevan’a [TOS¹⁷⁵] der-i devlet-i penâhdan³ virilüp anuñ yeri ḳarındaşı Ḳariştoḳ Voyvoda’ya şadaḳa buyurilüp aḥkâm-ı şerife irsâl olındı.

Ve sene-i mezbûre Cemâziye’l-ülâ’sında [Ağustos/Eylül 1574] Bender semtinden fetḫi müş’ir ḥaber geldi ki Yuvan-ı la’în ḥaddinden tecâvüz idüp fesâd üzre iken Silisre Begi Dâvûd Beg [B144^b] ve aḳıncı ṭâyifesiyle Miḫal-oğlı Hızır Beg ve ḥâzır bulunan sipâhî ve gönüllü ṭâyifesi yek-dil ve yek-cihet olup ve mel’ünüñ üzerine yürüyüp ve fırsat ile yarar diller dutup ve künhiyle aḥvâl-i nekbet-me’âlin ma’lûm idinüp mest ü mağrûr iken üzerine düşüp mel’ün-ı mezbûr daḫi ḥaber-dâr olup [TOS¹⁷⁶] muḳâbele⁴ vü muḳâteleye başladuğı gibi az zamânda leşker-i İslâm çok çalısup birkaç baş kesildüğü gibi devlet-i hümâyûnda mel’ün-ı maḳḥûruñ yüzi ‘aksine⁵ dönüp ve arḳası yere gelüp ve başı kesilüp gönder üzre ser-nigûn ve ğarḳ-ı ḥûn oldu. Ve ğuzât-ı sa‘âdet-simât ğanâyimle behremend olup ve müjde aḳabince başı daḫi der-i devlete gelüp yoldaşlığda bulunanlara teraḳḳî ve ri‘âyetler ḳılındı. Ve yerine varan Petre Voyvoda vilâyetine dâḫil olup ve ḳapucıbaşını⁶ yollayup lâkin ba‘de’l-fetḫ Tatar ḥânı⁷ ‘askeriyle irişüp ve tenbih ü te’kîd [T86^b] [TOS¹⁷⁷] mümkin olmayup *إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا*⁸ mazmûn-ı münîfi zühûr buldı. Lâ-cerem beglerbegi ve ümerâ ve sipâh ḥalḳına icâzet virilüp lillâhî’l-ḥamd bunuñ gibi fitne-i ‘azîme eshel vechle def’ oldu.

1 III. Henri (ö. 1589): Fransa kralı (1574-1589). Ağabeyi IX. Charles’in (ö. 1574) yerine tahta geçti.

2 ḳarındaşın TO T (86^{a/29}); ḳarındaşı B (144^{a/10}) Y (121^{b/19}) D (213^{b/3}) TK (98^{a/9})

3 devlet-i penâhdan TO B (144^{a/14}) Y (122^{a/4}) D (213^{b/5}) TK (98^{a/11}); devletden T (86^{a/31})

4 muḳâbele TO B (144^{b/5}) Y (122^{a/10}) D (213^{b/9}) TK (98^{a/14}); muḫârebe T (86^{a/34})

5 ‘aksine TO B (144^{b/6}) Y (122^{a/12}) D (213^{b/11}) TK (98^{a/14}); tersine T (86^{a/35})

6 ḳapucıbaşını TO T (86^{a/37}) TK (98^{a/16}); ḳapucıbaşı B (144^{b/11}) Y (122^{a/15}) D (213^{b/13})

7 ḥân TO T (86^{a/37}); ḥânı B (144^{b/11}) Y (122^{a/16}) D (213^{b/13}) TK (98^{a/16})

8 “Melike: **Hükümdarlar bir memlekete girdiler mi, orayı perişan ederler** ve halkının ulularını alçaltırlar. (Herhâlde) onlar da böyle yapacaklardır, dedi.” (Neml, 27/34)

Ve mâh-ı mezbûruñ evâyilinde [Ağustos 1574] Françise ilçisi Dîvân-ı Hümâyûna gelüp ve icâzet için el öpüp [Y122^b] gitdi. Ve Peç'den baylos-ı cedîd gelüp ve hârac getürüp Dîvân-ı 'Âlide teslim kılup ve bunda olan baylos-ı 'atîk hil'at-i¹ icâzet ile el öpüp vilâyet-i² [B145^a] Peç'e revâne olındı.

Ve Bosna Begi Ferhâd Beg'den tekrâr baş ve dil gelüp mer'î vâkı' oldı. [TOS¹⁷⁸] Ve bu eyyâmda Şeyhu'l-İslâm ve Müfti'l-enâm Mevlânâ Ebü's-su'ud bu cihân-ı nâ-büddan riyâd-ı ferâdise şu'ud eyleyüp rûh-ı pür-fütûhıyçün kâffe-i ehl-i imân du'âlar oқыyup ve³ vüzerâ vü erkân ve mevâlî vü a'yân üzerine varup tâbüt-ı pür-nürın [D214^a] Sulţân Mehemmed Hân Gâzî Câmî'i'ne iletüp ve namâzı kılinup hâzret-i Ebâ Eyyüb-i Enşâri " *'aleyhi rahmetü'l-Bârî-* civârında evlâd u etbâ'ıyla medfen-i mu'ayyenlerinde ol gencîne-i 'ulüm şandûkın emîn-i hâke teslim idüp ve hâzin-i rahmete ısmarlayup hâtemât-ı Kur'an ve hayrât-ı firavân mü'eddâ ve bezl ü şarf eylediler *-tekkabbellâhu* [TOS¹⁷⁹] *ve gafera lehü ve li-kâffeti'l-müslimîne ecma'in-*. Ve yeri 'ulemâ-yı enâmdan Rümili kâdî-'askeri iken mütekâ'id olan Mevlânâ Hâmid Efendi'ye yevmî iki yüz elli aqça ile ta'yîn buyurılıp hîdmet-i fetvâya meşgûl oldılar.

Bu eşnâda Maţbaħ-ı 'Âmire'de hark-ı 'azîm vâkı' olup ve Kiler-i 'Âmire'ye daħi âteş irişüp derhâl vüzerâ-yı 'izâm ve 'umûm sipâh varup söyündürüp ta'mirine başlandı.

Ve Mışır Beglerbegisi Hüseyn Paşa ma'zûl olup yeri Hazinedârbaşı Mesîh Ağa'ya virilüp anuñ yerine⁴ Kilercibaşı Maħmûd Ağa ta'yîn buyurıldı. Ve donanma-i hümâyûndan bir def'a haber gelüp Anavarine Kal'ası'na varduklarında [TOS¹⁸⁰] serdâr-ı bâ-vaqâr [B145^b] kânûn-ı kadîm üzre sipâh-ı nuşret-penâhı⁵ yoklayup ve geregi gibi istimâlet virüp⁶ ve h'ân-ı ihşân çeküp ve serdarlığı için virilen berât-ı sa'adet-âyâtı 'alâ mele'i'n-nâs oқыdup ve 'asâkir-i manşûre halkı daħi [Y123^a] sem'-i kabûl ile ışgâ idüp itâ'at-i

1 hil'at-i TO B (144^{b/17}) Y (122^{b/2}) D (213^{b/17}) TK (98^{a/19}): hil'at ve T (86^{b/3})

2 vilâyet-i TO T (86^{b/3}): - B (144^{b/17}) Y (122^{b/2}) D (213^{b/17}) TK (98^{a/19})

3 ve TO T (86^{b/3}): - B (145^{a/4}) Y (122^{b/3}) D (213^{b/19}) TK (98^{a/21})

4 anuñ yerine TO B (145^{a/16}) Y (122^{b/13}) D (214^{a/7}) TK (98^{a/26}): ve anuñ yeri T (86^{b/10})

5 nuşret-penâhı TO T (86^{b/11}): nuşret-penâh B (145^{b/1}) Y (122^{b/17}) D (214^{a/8}) TK (98^{a/27})

6 virüp TO B (145^{b/2}) Y (122^{b/18}) D (214^{a/9}) TK (98^{a/27}): idüp T (86^{b/11})

tämme birle bi'l-cümle yek-dil ve yek-cihet olup dâru'l-cihâd Tûnus ki Cezâyir-i Ğarb'da olan çavâyif-i 'Arab' uñ zübde-i bilâd ve 'umde-i tahtgâhi olmağla feth-i İslâm'dan ilâ yevminâ niçe benâm eşher ve eşca' Aşhâb-ı güzîn ve mübârizân-ı dîn *-riğvânullâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'în-* anda şehîd ve medfûn olup derûn ve bîrünü mesâcid [TOS¹⁸¹] ü ma'âbid ve medâris ü meşâhid ve şavâmi' u merâkıd ile müzeyyen ve ârâste ve dâhili ve hârici sâdât u nuķabâ ve meşâyih u 'ulemâ ve fuзалâ vü şulehâ birle ma'mûr ve pîrâste iken sevâbıķ-ı eyyâmda 'uşât-ı 'urbân-ı 'uryân' nifâķıyla kefer-e-i fecere hücumından cum'a ve cemâ'atleri vîrân ve perîşân ve içinde âsüde olan sâdât-ı sa'âdet-ķarîn ve Aşhâb-ı güzîn ve kâffe-i Müslimînün evlâd u ahfâdı esîr olmaķ havfından helâk-i nefslerin ihtiyâr itdükleri iştihâr-ı tamm bulduğı ahyânda bir def'a merhûm Ğâzî Hayreddîn Paşa varup zabt itmiş iken girü a'râb-ı şekâvet-iyâb nifâķından [TOS¹⁸²] elden çıkup ve kefer-e-i fecere-i İspanya aña ķarib Ķumlıca Deñizi'yle 'Ummân [B146^a] Boğazı'nda Halku'l-vâd nâm bir muhķem hişâr-ı nekbet-medâr² yapup ve içinde müsteķiķ-ı şerâr-ı nâr olan çâyife-i menhûsesi ķarâr itmekle ol diyâr halkı anlaruñ elinde giriftâr ve zebûn u zâr oldukları [D214^b] azheru mine'ş-şems olduğıçün hâlâ ķapudan olup muķaddemâ Cezâyir-i Ğarb Beglerbegisi 'Alî Paşa'ya³ hükm-i hümayûn irsâl kıılınup⁴ varup feth u zabt idüp içinde vâlî-i İslâm ve ğuzât-ı nuşret-encâm memlü iken tekrâr mîr-i 'urbân olan Aħmed lâ bel aħmaķ nâ-Müsülmân İspanya dinilen la'ine [Y123^b] varup küllî fitneye sebep olup [TOS¹⁸³] donanma-i hümayûn rüy-i deryâdan mevsim i'tibâriyle Dâru'ş-şinâ'a⁵ [TK98^b] ya'nî Tershâne-i 'Âmire-i Ķoştanġiniyye *-ħumiyet 'ani'l-âfâti ve'l-âhâti'r-rediyye-* semtine dâhil olduğın a'dâ-yı bedrâ tahķiķ itdüklerinde aħmaķ-ı mezkûr ile Don Cüvan nâm la'in kırķdan ziyâde barça ve yüz pâreden ziyâde ķadırğâ gemiler ile gelüp ve Tûnus'ı zabt idüp ehl-i İslâm kefer-e elinde fûrümânde ķalduğın hâlâ donanma-i hümayûn ile varan 'asâkir-i zafer-me'şer halkı serdârlık berâtı mazmûnından iz'ân idicek ğayretleri birine biñ ziyâde olup bi'l-ittifâķ ser-fedâlık

1 'uryân TO: - T (86^{b/15}) B (145^{b/11}) Y (123^{a/8}) D (214^{a/14}) TK (98^{a/31})

2 muhķem hişâr-ı nekbet-medâr TO: muhķem hişâr T (86^{b/18}) / hişâr-ı nekbet-medâr B (146^{a/1}) Y (123^{a/14}) D (214^{a/18}) TK (98^{a/34})

3 Paşa'ya TO T (86^{b/19}) B (146^{a/4}) Y (123^{a/17}) D (214^{b/1}): Paşa'yla TK (98^{a/36})

4 kıılınup TO B (146^{a/5}) Y (123^{a/17}) D (214^{b/1}) TK (98^{a/36}): olınup T (86^{b/20})

5 Dâru'ş-şinâ'a TO T (86^{b/21}): Dâru'ş-şî'âne B (146^{a/4}) Y (123^{b/2}) D (214^{b/3}) TK (98^{a/37})

üzre gülbang-ı Muhammedî çekilüp [TOS¹⁸⁴] ve yer yer göç topları atılıp
 1 «أَنَّ اللَّهَ سَخَّرَ لَكُمْ مَا فِي الْأَرْضِ وَالْفُلْكَ تَجْرِي فِي الْبَحْرِ بِأَمْرِهِ»¹ tebliği ile hâırları
 ferağ-nâk olup 2 «فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكَ دَعَوْا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ»² fehvâsın [B146^b]
 vird idinüp ve sefâyin-i feth-ıkarîni düşmenden yaña ‘ummân-ı bî-kerâna
 müteveccih kıilup yürümişler.

Ve bu cânibde ‘umûmen memâlik-i İslâm’a ve Mekke-i mu‘azzama -zâ-
 dallâhu şerefen ve ta‘zîmen- ve Medîne-i münevvere -‘alâ sâkinihî’s-şalâtü
 ve’s-selâmü ve’t-tahîyye- ve emâkin-i şerîfe ve ‘ulemâ vü şulehâ ve şîğâr u
 kibâr ve muvaḥḥidîn-i ahyâra ihbâr olınuğu üzre her heftenüñ düşenbih
 ve pençsenbih günlerinde ve cevâmî‘ ve şavâmî‘de yer yer sûre-i En‘âm
 [TOS¹⁸⁵] ve cum‘a günleri Feth ve Naşr sûreleri okınup ve da‘avât-ı ist-
 ticâbet-gâyâta iştiğâl kıılınup ḥayr ḥabere muntazır iken lillâhî'l-ḥamd
 ve'l-minne ed‘iye-i şâliḥa-i mü‘minîn icâbet-ıkarîn olup ve perde-i kümün-
 dan şadâ-yı kabûl güş-ı hûşa irişüp sene-i mezbûre Receb’inüñ onı³ vâkı‘
 olan Seşenbih günü [26 Ekim 1574] Mora semtinden Oruç nâm kimesne
 ulağla gelüp ḥaber getürdi ki serdâr-ı bâ-vaḳâr ve müşîr-i ‘âlî-mıkdâr Sinân
 Paşa -edâmallâhu te‘âlâ eyyâme ‘izzihî ve ikbâlihî- ḥazretlerinüñ⁴ [Y124^a]
 ketḫudâsı Keyvân Beg ile Cezâyir yaḳasından sür‘at ile bile geldügin⁵ şeh-
 r-i mezbûruñ evâyilinde [Ekim 1574] ḳadırğa ile livâ‘-i mezbûre yaḳasına
 çıḳup Ḥalku‘l-vâd-i [TOS¹⁸⁶] küfr-bünyâd feth olduğu ḥaberi getürüp lâ-
 kin rûzgâr el virmemekle belki müjde içün gelen ḳadırğa⁶ tevaḳḳuf ihtimâ-
 li olduğyçün sebḳat eyledügin Dîvân-ı Hümâyünda ‘arz eyledügi gibi bu
 ḥaber-i meserret-eşerden cümle-i a‘yân u erkân ḥazızlar eyleyüp ve sa‘âdetlü
 pâdişâh-ı zıllullâh Üsküdar Sarâyı’nda olmağın [D215^a] mezkûr [B147^a]
 kimesneyi ḥuzûr-ı hümâyünlarına çağırdup ḫidmeti muḳâbelesinde Der-
 gâh-ı Mu‘allâ çavuşları zümresine ilḫâḳ idüp ve kîse ile aḳça ve ḫil‘at-i fâḫi-
 re erzânî kıılınup cemî‘-i erkân u a‘yân ri‘âyet eylediler.

1 “Görmedin mi, Allah, yerdeki eşyayı ve emri uyarınca denizde yüzen gemileri sizin hizmetinize verdi.” (Hac, 22/65) (Metinde “فِي الْبَحْرِ” kelimeleri yazılmamıştır.)

2 “Gemiye bindikleri zaman, dîni yalnız ona has kılarak (ihlâsla) Allah’a yalvarırlar.” (Ankebût, 29/65)

3 onı TO T (86^{b/29}): evveli B (146^{b/9}) Y (123^{b/18}) D (214^{b/14}) TK (98^{b/8})

4 ve müşîr-i ‘âlî-mıkdâr Sinân Paşa -edâmallâhu te‘âlâ eyyâme ‘izzihî ve ikbâlihî- ḥazretlerinüñ TO B (146^{b/11}) Y (123^{b/19}) D (214^{b/15-16}): Sinân Paşa T (86^{b/30}) / ve müşîr-i ‘âlî-mıkdâr Sinân Paşa ḥazretlerinüñ TK (98^{b/9})

5 geldügin TO T (86^{b/30}): gelürken B (146^{b/12}) Y (124^{a/1}) D (214^{b/16}) TK (98^{b/9})

6 gelen ḳadırğa TO T (86^{b/31}): gelüp ḳadırğada B (146^{b/15}) Y (124^{a/3}) D (214^{b/18}) TK (98^{b/10})

Ve mâh-ı mezbûruñ on ikisi vâkı‘ olan Pençsenbih günü [28 Ekim 1574] müjde için [TOS¹⁸⁷] gelen kıadırgalar dañı vuşul bulup ve serdâr-ı bâ-vaķârûñ mezbûr âdemîsi fetñ-nâme mektûbların Dîvân-ı Hümâyûna iletüp ve telhîş olınup ve ‘inâyet-i hüsrevâniden hîdmetleri muķâbelesinde Midillü sancağı virilüp ve altun ve aķça ve ağır hil‘atler ile ser-ferâz buyurılıp mażmûn-ı zafer-meşhûnı bu¹ vech üzre idi ki çün bi-tevfikillâh kal‘a-ı Anavarin’den ‘ummâna şalınup ol gün ki ğurre-i Rebî‘u’l-evvel [20 Haziran 1574] idi, Venedik’e tâbî‘ Mallokelîsâ’ya ķonulup rûzgâr-ı zür-kâr muķâlefetinden ba‘zı gemiler müteferriķ düşdükde girü bi-‘inâyetillâh bir yere cem‘ olup ve mavna ve yüklü barçaları ķapudan paşa [TOS¹⁸⁸] yedeklerle² çekdirüp [T87^a] andan mâh-ı mezbûruñ beşinci günü yevmü’l-Ħamîs³ [24 Haziran 1574] Ancir Limanı’nda şulanup ve Cum‘a günü [25 Haziran 1574] ‘ummâna şalınup mâh-ı mezbûruñ onuncısı⁴ vâkı‘ olan Seşenbih günü [29 Haziran 1574] aĥşama ķarîb Ķalavurya kıyıları görinüp irtesi [30 Haziran 1574] Tıpraķ Ħîşârı ķurbında Birbecene altında lenger birağıldı. Derĥâl ğuzât-ı nuşret-âyât taşra çıķup ve düşmen vilâyetinüñ bağ u bāğçesin [Y124^b] ve ĥirmen ü ğallesin ve dâr u diyârın yaķup ve⁵ yıķup küllî doyumlığla mesrûr oldılar. Lâkin bi-ķazâ’illâh ķapudan ketĥudâsı olup [B147^b] Ķocaili sancağına mutaşarrıf olan Memi Beg’ün yañağına ğafletle cânib-ı a‘dâdan tüfeng uğrayup [TOS¹⁸⁹] birķaç⁶ günden şoñra cennete ĥıram ve şühedâyla ârâm eylediler. Ve andan ğoç topı atılıp mâh-ı mezbûruñ on dördüncüsü⁷ olan Şenbih günü [3 Temmuz 1574] Misina Aķası’na irişilüp Brağuz nâm ĥîşâr önünden geķerken furtına şiddetinden anda ârâm kıılınup ğâziyân-ı dîn-i⁸ mübîn taşra çıķup dâr u diyâr-ı müşrikini⁹ zîr ü zeber eyleyüp ve her gün şulanmaķ bahânesiyle Çiçilya¹⁰ Aķası’nuñ bir¹¹ cânibi

1 mażmûn-ı zafer-meşhûnı bu TO T (86^{b/36}) B (147^{a/7}): ve zıkr olan fetñ-nâme mektûbunuñ (Derkenardaki düzeltilmedir.) mażmûn-ı zafer-meşhûn bu Y (124^{a/12}) / mażmûn-ı zafer-meşhûn bir D (215^{a/5}) TK (98^{b/15})

2 yedeklerle TO T (87^{b/37}): yedeği ile B (147^{a/11}) Y (124^{a/15}) / yedek ile D (215^{a/7}) TK (98^{b/17})

3 yevmü’l-Ħamîs TO B (147^{a/12}) Y (124^{a/16}) D (215^{a/7}) TK (98^{b/17}): - T (87^{a/1})

4 onuncısı TO T (87^{a/1}): onuncı B (147^{a/13}) Y (124^{a/17}) D (215^{a/8}) TK (98^{b/18})

5 ve TO B (147^{a/16}) Y (124^{b/1}) D (215^{a/10}) TK (98^{b/19}): - T (87^{a/3})

6 birķaç TO T (87^{a/4}): bir B (147^{b/2}) Y (124^{b/3}) D (215^{a/12}) TK (98^{b/20})

7 dördüncüsü TO T (87^{a/4}): dördüncü B (147^{b/3}) Y (124^{b/4}) D (215^{a/12}) / dördüncü günü TK (98^{b/21})

8 dîn-i TO T (87^{a/5}): - B (147^{b/5}) Y (124^{b/6}) D (215^{a/13}) TK (98^{b/21})

9 müşrikini TO T (87^{a/6}) Y (124^{b/6}): müşrikîn B (147^{b/5}) D (215^{a/14}) TK (98^{b/22})

10 Çiçilya TO T (87^{a/6}): Cümle B (147^{b/6}) Y (124^{b/7}) D (215^{a/14}) TK (98^{b/22})

11 bir TO T (87^{a/6}): her B (147^{b/6}) Y (124^{b/7}) D (215^{a/14}) TK (98^{b/22})

ğâret olunup hattâ deryâdan birkaç mîl ırak Ula (أولا) nâm¹ hişâruñ varoşu bile² yağmâlanup ve câ be-câ kenâr-ı deryâda olan didebân kullelerinin ekseri yakılıp ve³ yıkılıp ve a'dâ-yı hâk-sârdan cür'etle cenge mübâşeret idenlerün çoğı şu 'me-i şemşîr [TOS¹⁹⁰] ve hedef-i tûfeng ü tîr⁴ olup ve milk ü mâl ve vücûd-ı habâşet-me'âlleri küllî hasârete uğrayup hâk-i mezelletde pây-mâl oldılar.⁵

Ve tönanma-i hümayûn halkıyla sâlim ü gânim çekilüp giderken mâh-ı mezbûruñ on altıncı günü [5 Temmuz 1574] Cineviz'e tâbî' buğday yüklü bir gemi şikâr olunup gûzât-ı refî'u'd-derecât mâyide-i gânimet ile muğ-tenim oldılar. Ve mâh-ı mezbûruñ on sekizinde [7 Temmuz 1574] cezî-re-i mezbûre tevâbî'inden bir nehr-i 'azîm üzre konılıp [D215^b] ve ol eţrâfda a'dânuñ bir kıt'a barçası şayd olunup iħrâk olundu. Ve bu hîne dek ekser-i evkât rûzgâr nâ-müsâ'id olup ve gemiler yedekle ve kürekle çekilüp [B148^a] giderken [TOS¹⁹¹] ittifâk nesîm-i nuşret hem-'inân ve⁶ bedreka-i şabâ pîş-rev-i gâziyân olup ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi birinci⁷ günü [10 Temmuz 1574] Cühûdlik Ataşu'na uğrayup yarındası ki Eħad günidür [11 Temmuz 1574],⁸ yelken açup ﴿وَجَرَيْنَ بِهِم بِرِيحٍ طَيِّبَةٍ﴾ mantûkasiyla yürüyüp nâgâh bi-'avnillâh [Y125^a] karşıdan 'Arab yakası ve Kâlbiye kıyıları görinüp zümre-i mü'minîn ve fırka-i muvaħħidîn dergâh-ı Rabbü'l-'âlemîne şûkr-i firâvân ve ħamd-i¹⁰ bî-pâyân idüp şadâ-yı "Allâh! Allâh!" ile zamân u zemîni¹¹ pür-ţanîn eylediler. Ve andan kâlkılıp¹² mâh-ı mezbûruñ yigirmi üçüncü günü [12 Temmuz 1574] Kâlbiye Burnu kurbında bir ħarâbe kâl'aya

1 Ula nâm TO B (147^{b/7}) Y (124^{b/8}) D (215^{a/15}): olan T (87^{a/6}) TK (98^{b/22})

2 bile TO T (87^{a/7}): - B (147^{b/7}) Y (124^{b/8}) D (215^{a/15}) TK (98^{b/23})

3 ve TO B (147^{b/9}) Y (124^{b/9}) D (215^{a/16}) TK (98^{b/23}): - T (87^{a/7})

4 tûfeng ü tîr TO B (147^{b/10}) Y (124^{b/10}) D (215^{a/16}) TK (98^{b/24}): tîr ü tûfeng T (87^{a/8})

5 oldılar TO T (87^{a/8}) Y (124^{b/11}): oldı B (147^{b/11}) D (215^{a/17}) TK (98^{b/24})

6 nuşret hem-'inân ve TO B (148^{a/1}) Y (124^{b/17}) D (215^{b/2}) TK (98^{b/27}): furşat 'iyân ve bād-ı nuşret hem-'inân ve cünüd-i melâ'ike T (87^{a/11})

7 birinci TO B (148^{a/2}) Y (124^{b/18}) D (215^{b/3}) TK (98^{b/28}): biri olan Sebt T (87^{a/12})

8 Eħad günidür TO B (148^{a/3}) Y (124^{b/19}) D (215^{b/3}) TK (98^{b/28}): yevmü'l-Eħad'dür T (87^{a/12})

9 "İçindekileri tatlı bir rûzgârla alıp götürdükleri ve (yolcular) bu yüzden neşelendikleri zaman, o gemiye şiddetli bir fırtına gelip çatar, her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuşatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah'a halis kılarlar." (Yûnus, 10/22)

10 ħamd-i TO T (87^{a/13}) B (148^{a/6}) Y (125^{a/2}): ceħd-i D (215^{b/5}) TK (98^{b/29})

11 - TO B (148^{a/6}) Y (125^{a/3}) D (215^{b/5}) TK (98^{b/29}): mütezzelil ve T (87^{a/14})

12 kâlkılıp TO B (148^{a/7}): kâlkıp T (87^{a/14}) Y (125^{a/3}) D (215^{b/5}) TK (98^{b/30})

uğrayup ikinci vaqti¹ dāru'l-muvaḥḥidīn [TOS¹⁹²] Tūnus'dan on sekiz mīl yer ırāq bir ṭaḡuñ kenārında qarār olındı. Ve māh-ı mezbūruñ yigirmi dördü vāki' olan Seşenbih günü [13 Temmuz 1574] ṭonanma-i hümāyūn-ı nuşret-meşḥūn elvān-ı bayraqlar ve gūn-ā-gūn ziynetler ile ārāyiş kılinup ve ḥaşmet-i tāmme ile kıat ender kıat alaylar bağlanup ve yer yer "Allāh! Allāh!" denilüp ve ṭabl-ḥāneler çalınup ve 'alemler çözülp hücūm-ı şirāne ve rūsūm-ı dilirāne birle varup kıal'a-i Ḥalkū'l-vād-i küfr-bünyāda qarīb ṭop irişmez yerde lenger-i muķāvemem bıraḡuldu.² Ve 'ale'l-fevr leşker-i İslām'la ṭaşra çıkılup ve ṭuzladan kıal'a-i menḥūse mābeyni³ düz yir ve muşatṭah menzil olmaḡın [TOS¹⁹³] çadır ve meteris yerleri mülāḥaza olunurken kıal'a-i menḥūse olan kefere-i fecerenūñ piyāde vü süvārı ṭaşra çıkup kār-zāra āḡāz kılduklarında ḡuzāt-ı İslām -*naşarabūmullāb*- bilā-tevaķķuf muķābele [B148^b] vü muķāteleye varup ve ikindü vaqtine dek sa'y u kūşiş eyleyüp bi'l-āḥir⁴ ﴿وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا﴾⁴ hidāyetiyle gürūh-ı mekrūh-ı müşrikīnūñ ekşeri ḥāk-i mezellete⁵ düşüp ve ser-i nekbet-eşerleri ten-i saķar-maķarrlarından cüdā ve ḥūn-ālūd ve pāy-māl-i şirān-ı vegā ve ṭop-ı çevgān-ı fenā olup ve yüzleri 'aksine dönüp dest-i ecelden giribān-ı ḥalāş idenleri kaçḡun [TOS¹⁹⁴] şikār gibi girü yataklarına⁶ şḡındılar. Ve ol rüz-ı pīrüzda⁷ bi-tevfīķillāhi te'ālā⁸ kıal'a ile ṭuzla mābeyninde olan şū kıullesi alınup ve muḥāfazası için birkaç nefer ta'yīn olup [TK99^a] zabṭ kıılındı. Ve maḡrib [YI25^b] namāzından şofıra tedārūke meşḡūl iken Tūnus Beglerbegisi Ḥaydar Paşa ile Ṭrabulus Beglerbegisi Muşṭafā Paşa ki ṭonanma-i hümāyūndan aķdem birkaç mīl yer Tūnus'dan ırāq menzilde dernek üzre idiler, ma'an gelüp ve Tūnus ve Pestiyon Kıal'alarınıñ fetḥ u teşḥīri için yardım ṭaleb itdüklerinde Misistre sancaḡı begi Maḥmūd Beg ve Kıarahişār sancaḡı begi Bekr Beg ve sekiz yüz nefer [TOS¹⁹⁵] Mışır kıulları ve iki biñ mıķdārı gönüllü ṭāyifesine Ḥabīb Aḡa serdār ta'yīn olup

1 vaqti TO T (87^{a/15}): vaqtiñ B (148^{a/8}) Y (125^{a/4}) D (215^{b/6}) TK (98^{b/30})

2 birle varup kıal'a-i Ḥalkū'l-vād-i küfr-bünyāda qarīb ṭop irişmez yerde lenger-i muķāvemem bıraḡuldu TO T (87^{a/17}): - B (148^{a/13}) Y (125^{a/9}) D (215^{b/9}) TK (98^{b/32})

3 menḥūse mābeyni TO T (87^{a/18}): menḥūsesi B (148^{a/14}) Y (125^{a/10}) D (215^{b/10}) TK (98^{b/33})

4 "Ama bizim uğrumuzda cihad edenleri elbette kendi yollarımıza eriştireceḡiz." (Ankebūt, 29/69)

5 mezellete TO T (87^{a/20}) B (148^{b/3}) Y (125^{a/13}) TK (98^{b/33}): mezelleterde D (215^{b/12})

6 yataklarına TO T (87^{a/22}): maķāmlarına B (148^{b/3}) Y (125^{a/17}) / meşāmlarına D (215^{b/14}) TK (98^{b/37})

7 پیروزده TO T (87^{a/22}) B (148^{b/6}) Y (125^{a/18}): هرزوده D (215^{b/14}) TK (98^{b/37})

8 bi-tevfīķillāh TO T (87^{a/22}): bi-tevfīķillāhi te'ālā B (148^{b/6}) Y (125^{a/18}) D (215^{b/15}) TK (98^{b/37})

gönderildi. Varduklarında bi-luṭfillāh¹ nefsi Tūnus'ı muṣaḥḥar² idüp Pestiyon'ı muḥāşara [D216^a] itmişler. Ve birkaç gündən sonra Cezāyir Beglerbegisi Kayd Ramazān Paşa gelüp anı daḥi Pestiyon Qal'ası'na gönderildi.

Ve bu cānibde³ mäh-ı mezbūruñ yigirmi beşi olan Çehārşenbih günü [14 Temmuz 1574] Halku'l-vād teshīri için [B149^a] 'azimet olunup ve yer yer çadırlar qurılıp ve meterisler qazılıp ve birkaç günde geregi gibi ikdām ve ihtimāmda daḥika fevt olunmayup meterisleri qal'anuñ hendeḳi kenarına irişdürüp Qumlıca Deñizi⁴ tarafından [TOS¹⁹⁶] qapudan paşa çadırın qurup ve 'ummān tarafından serdār-ı bā-vaqār otaḡın evc-sā eyleyüp cenge mübāşeret olındı. Bu eşnāda Cezāyir-i Maḡrib'den ma'zül 'Arab Aḥmed Paşa gelüp ve serdār-ı bā-vaqāra mülākī olup qal'anuñ cenüb semtinde çadırın⁵ qurup ol daḥi muḥāşara ve teshīr levzāmına iştigāl gösterdi. Ve bu hengāmede serdār-ı bā-vaqār⁶ qapudan paşayla Pestiyon Qal'ası'na varup gördiler ki Tūnus bir mu'azzam şehir olmaḡla küffār-ı hāk-sār muḥāfazasına 'āciz oldukları için şehir-i mezbūra qarīb yerde şeş-küşe topraḡdan dolma bir ḥişār-ı üstüvār tertib idüp ve birbirin bekler [TOS¹⁹⁷] bedenlerle⁷ müstaḥkem kıılıp ve hendeḳ qazdırup lākin itmāmına mecālleri teng [Y126^a] olmaḡın mümkün olduḡça berkidüp ve içine İspanya beg-zādelerinden Dom Pedro nām⁸ la'ini beg diküp ve bir iki biñ nefer sultat ve cengci koyup ve sengin toplar ve darbuzenler ile memlü eylemişlerdi. Ve sābıkā gönderilen 'asker kifāyet itmedügi bā'işden⁹ saksoncibaşı ile biñ nefer yeñiçeri ve Silāhdār¹⁰ Aḡası 'Alī Aḡa anda irsāl olunup sekiz 'aded top ve altı 'aded darbuzen daḥi virildi. Ma'a hāzā kifāyet itmedügi zāhir iken [B149^b] Halku'l-vād fethin ehemmi dutup ¹¹الاقدم فالاقدم ile 'amel olunup [TOS¹⁹⁸] ve girü Halku'l-vād'a gelüp mäh-ı Reb'u'l-āḥir'ün ikinci gününden¹² [22 Temmuz

1 bi-luṭfillāh TO B (148^{b/14}) Y (125^{b/6}) D (215^{b/19}) TK (99^{a/3}): bi-luṭf-i İlähi T (87^{a/26})

2 muṣaḥḥar TO T (87^{a/26}): teshīr B (148^{b/14}) Y (125^{b/7}) D (215^{b/19}) TK (99^{a/3})

3 bu cānibde TO T (87^{a/27}) B (148^{b/16}) Y (125^{b/8}): - D (216^{a/2}) TK (99^{a/4})

4 Deñizi TO B (149^{a/3}) Y (125^{b/11}) D (216^{a/4}): Deñiz T (87^{a/29}) TK (99^{a/6})

5 çadırın TO T (87^{a/30}) D (216^{a/6}) TK (99^{a/7}): çadırını B (149^{a/6}) Y (125^{b/14})

6 - TO T (87^{a/31}): ve B (149^{a/8}) Y (125^{b/16}) D (216^{a/7}) TK (99^{a/8})

7 bedenlerle TO T (87^{a/32}): bedenler B (149^{a/11}) Y (125^{b/19}) D (216^{a/9}) TK (99^{a/9})

8 - TO B (149^{a/13}) Y (126^{a/2}) D (216^{a/10}) TK (99^{a/10}): nā-bekār T (87^{a/33})

9 bā'işden TO B (149^{a/15}) Y (126^{a/4}) D (216^{a/11}) TK (99^{a/11}): eclden T (87^{a/34})

10 silāhdār TO T (87^{a/35}): Silāhdār B (149^{a/16}) Y (126^{a/4}) D (216^{a/12}) TK (99^{a/11})

11 "el-'aḡdemü fe'l-'aḡdem": "Önce gelen önceliklidir."

12 gününden TO: gününde T (87^{a/36}) B (149^{b/2}) Y (126^{a/7}) D (216^{a/13}) TK (99^{a/13})

1574] cenge mübâşeret olunup ¹ «حَرَضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى الْقِتَالِ» mazmûnın tafsîl ü icmâl üzere ricâl ü ebṭâl ve gûzât-ı ferruḥ-fâl mâbeynlerinde iştiḥâr virilüp [T87^b] «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنْجِيكُمْ مِنْ عَذَابِ أَلِيمٍ ۖ تُوْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ»² beşâreti ehl-i imânuñ gûş-i cânına irişüp ³ «وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَغْلِبْ» beşâsetiyle baş virüp alanlar bî-pervâ⁴ meydâna girüp ve kırk günden ziyâde dögüşme [TOS¹⁹⁹] ve kavuşma ve çarḥa ve dönderüşmeler olup kimi baş alup ve kimi serden çıkup ve yer yer kûrulan⁵ sengîn ṭoplaruñ finduğı ḥişâruñ bedenlerin târ-mâr kılduğundan ğayri serpindisi firaḳ-ı dâllenüñ çoğünü seng-sâr eyleyüp her çend zâr u zebûn olurlardı. [D216^b] Girü Kûmlıca Deñizi'nde olan kayıklar ile Pestiyon'dan dörder yüz ve beşer⁶ yüz nefer dinç melâ'in yardıma gelüp ve ḥişâruñ istiḥkâmına i'timâd idüp dayanurlardı. Zîrâ ḳal'a-i mezkûre, 'ummân ile Kûmlı Deñiz mâbeyninde içlü taşlu iki kât ḥişâr olup ve her birinüñ [Y126^b] ḥendeḳleri deñizden kesilüp [TOS²⁰⁰] altmış zirâ 'umḳı ve on zirâ'dan ziyâde 'arzı olduğundan mâ'adâ mezbûr ḥendeḳlerüñ ḥişâr peçeleri ve eṭrafında [B150^a] 'acîb ü ğarîb ṭabyaları olup metânetde Kâf'a kâf deyü cebel-i Kâmer'e inḥirâf yüzün gösterdüirdi. 'Ale'l-ḥuşûş içinde olan Tûnus Begi Mevlâyî Aḥmed'ün ḳarındaşı Mevlâyî Muḥammed nâm fi'li ismine muḥâlîf bed-baḥtuñ lâf-ı güzâfiyla kefere-i melâ'in firîfte olup “Bunuñ gibi ḥişâr-ı üstüvâruñ teşḥîri mümkin midür?” deyü mağrûr oldukları alınan dillerden ḥaber alınduğda daḥi ziyâde sa'y olunurdu. Tâ ki 'umûm leşker-i muẓaffer ve⁷ ol yerüñ a'râb-ı nuşret-peykeriyle serdârları Seyyid Ebü Ṭayyib Beg'e ve kürekçi ve gönüllü [TOS²⁰¹] ṭâyifesine tenbih ü te'kid olunup ḥendeḳ dolurılması için tomruk ve çalu ve ağaç ve ṭopraḳ sürilüp ve bir iki هفته gice

1 “Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et!” (Enfâl, 8/65)

2 “Ey iman edenler! Sizi acı bir azaptan kurtaracak bir ticareti size göstereyim mi? Allah'a ve resulüne inanır, mallarınızla ve canlarınızla Allah yolunda cihad edersiniz. Eğer bilerseniz bu sizin için daha hayırlıdır.” (Saff, 61/10-11) (Bütün nüshalarda Saff, 61/11'de geçen “في سبيل الله” kelimeleri sehven yazılmamış, “وَرَسُولِهِ” kelimesi yerine “وَالْيَوْمِ الْآخِرِ” yazılmıştır.)

3 “Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse biz ona yakında büyük bir mükâfat vereceğiz.” (Nisâ, 4/74)

4 bî-pervâ TO T (87^{b/2}): ğâzî-vâr B (149^{b/8}) Y (126^{a/13}) D (216^{a/17}) TK (99^{a/16})

5 kûrulan TO T (87^{b/3}): ḳadırğadan B (149^{b/10}) Y (126^{a/14}) D (216^{a/18}) TK (99^{a/17})

6 dörder yüz ve beşer TO B (149^{b/13}) Y (126^{a/17}): dörder beşer T (87^{b/4}) / dört yüz ve beşer D (216^{b/1}) / dört beş TK (99^{a/18})

7 muẓaffer ve TO B (150^{a/6}) Y (126^{b/7}): muẓaffer-fer ile T (87^{b/9}) / muẓaffer D (216^{b/7}) TK (99^{a/23})

ve gündüz çalışılup ve hendeğ dolduğundan gayri ƙal'aya bir mîlden ziyâde yüksek küh-pâre şeklinde havâle olup ve üzerine ƙop çekilüp ƙal'a içinde olan a'dânuñ hareketine mecâl ƙonulmadı. Ve serdâr semtinden dağı Gümrükhâne ƙullesi alınup içinde olan küffâr-ı füccâruñ kimi ƙırılup ve kimi ƙal'aya ƙaçup nâ-bedîd oldılar. Ve açılan gedüklerden yürüyüş olunup 'âkıbet taş ƙal'anuñ¹ bir ƙara ƙabyası feth olup içine beş yüz nefer fidâyî [TOS²⁰²] ğâzîler girüp muhâfaza üzre iken Pestiyon'dan gelen dinç melâ'in üzerlerine hücum eyledüklerinde bu cânibden dağı şabra mecâl ƙalmayup şehri Cemâziye'l-ülâ'nuñ altıncısı² olan Düşenbil günü [23 Ağustos 1574] [B150^b] ebvâb-ı feth u nuşret ehl-i imân yüzlerine küşâde olup ve farz ve nâfile edâsından soñra cebîn-i³ tazarru' zemîn-i taħaşşu'a sürülüp ﴿وَمَا﴾⁴ 4 "Allâh! Allâh!" şadâsın mâhîden mâha irişdürilüp 'inâyet-i İlâhî'ye tevekkül ve mu'cizât-ı nebevîye [Y127^a] tevessül idüp üç ƙoldan bile yürüyüş ƙılındı. Ve ƙop u tüfeng ve tîr-i hadeng-i dilirân-ı ceng [TOS²⁰³] ﴿وَأَمْطَرْنَا عَلَيْهِمْ مَطَرًا فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُجْرِمِينَ﴾⁵ 5 tihinden üzerlerine ebr ü şâ'ıƙa-i belâ ve bârân-ı renc ü 'anâ gibi yağdurup ve sâbıƙâ laƙımla âteş virilüp yağılan gedüklerden gürüh-ı muvahhidîn içerü ƙoyulup dergâh-ı Biçün'dan ﴿وَإِنَّ جُنَدَنَا لَهُمُ الْغَالِبُونَ﴾⁶ 6 müjdesi cihânı ƙaplayup hişâr-ı mezbûruñ içi ve⁷ taşu açılup lillâhî'l-ħamd ğurre-i mâh-ı feth-i mübîn, âsmân-ı hidâyet-i Rabbü'l-'âlemînden [D217^a] dîde-i ülü'l-ebşâr ve⁸ ümmet-i Seyyidi'l-muhtâr -'aleyhi't-tahîyyetü mine'l-Meliki'l-Gaffâr-a zâhir u âşikâr olup şiyâm-ı ğurûbdan 'ıyd-i maṭlûba vâsıl oldılar. Ve şühedâ-i mü'minîn-i cennet-medâr şühedâ vü ahyâr ile riyâd-ı [TOS²⁰⁴] ferâdisde ƙarâr eyleyüp ve cenâb-ı Kerîm-i Gaffâr'dan ﴿سَلَامٌ عَلَيْكُمْ بِمَا صَبَرْتُمْ فَنِعْمَ عُقْبَى﴾⁹ 9 9 "dâr" tehniyesi irişüp ğür u ğılmânla na'im-i cinâna müstağrağ ve şâd ü ğandân oldılar -rahîmehümmullâh-. Ve gürüh-ı a'dânuñ cân¹⁰ ber-cehennem

1 ƙal'anuñ TO: ƙal'asınuñ T (87^{b/13}) B (150^{a/14}) Y (126^{b/14}) D (216^{b/12}) TK (99^{a/27})

2 altıncısı TO T (87^{b/14}): altıncı B (150^{a/17}) Y (126^{b/17}) D (216^{b/14}) TK (99^{a/28})

3 cebîn-i TO T (87^{b/15}): cebhe-i B (150^{b/2}) Y (126^{b/18}) D (216^{b/15}) TK (99^{a/29})

4 "Zaten yardım yalnız Allah tarafındandır." (Enfâl, 8/10)

5 "Ve üzerlerine (taş) yağmurunu yağdırdık. Bak ki günahkârların sonu nasıl oldu!" (A'râf, 7/84) (T'de bu âyet-i kerîme yerine aşağıdaki Ra'd, 13/24 yazılmıştır.)

6 "Bizim ordumuz şüphesiz üstün gelecektir." (Sâffât, 37/173)

7 içi ve TO B (150^{b/9}) Y (127^{a/5}) D (216^{b/19}) TK (99^{a/32}): iç ü T (87^{b/18})

8 - TO T (87^{b/19}): ve B (150^{b/11}) Y (127^{a/6}) D (217^{a/1}) TK (99^{a/33})

9 "(Melekler:) Sabrettiğimize karşılık size selam olsun! Dünya yurdunun sonu (cennet) ne güzeldir! (derler)." Ra'd, 13/24) (T'de bu âyet-i kerîme yerine yukarıdaki A'râf, 7/84 yazılmıştır.)

10 cân TO B (150^{b/16}) Y (127^{a/11}) D (217^{a/4}) TK (99^{a/35-36}): cân-ı ğabîşleri T (87^{b/21})

olan hanāziri¹ ateş-i dūzaḥa giriftār olup «إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا» [B151^a] خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا لَا يَجِدُونَ وِلِيًّا وَلَا نَصِيرًا»² يَوْمَ تَقْلُبُ وُجُوهُهُمْ فِي النَّارِ»³ va'idinden ḡaḡab-ı ebedi-i İllāhî'de muḡalled oldılar. Ve baḡiyyetü's-süyüf ḡuzāt elinde esir olup ve Tūnus Begi Mevlāyî Muḡammed ile kāfir begi olan Milan ḡayifesinden [TK99^b] Ğasiri İlu nām [TOS²⁰⁵] mel'un destḡir olup ve serdār-ı bā-vaḡār ḡuzūrına getirildükde mīri için ḡıfz ve ḡabs itdürdiler. Ammā mürtedd a'rābdan dil³ dutılanlar siyāset olunup mecāl virilmedi. Ve ḡal'a-i mezbūre İspanya vilāyetine altmış mil miḡdārı yer ḡarīb olmaḡın deryā mevsimi i'tibāriyle ta'mir ve zabtı müte'assir olduḡı sebebden bi'l-itifāḡ taḡribi münāsib görölüp ve yer yer bünyādın ḡazdırup [Y127^b] ve a'dādan alınan bārūtun ekseri ḡazılan yerlere dökdirilüp ve kırık iki yılda yapılan ḡal'ayı bi-i'ānetillāh⁴ kırık iki günde fetḡ ve bir heftede şerār-ı ateş ve te'sir-i bārūtla şöylece⁵ ḡarāb [TOS²⁰⁶] u yebāb ḡılındı⁶ ki eger dükeli Efrenç⁷ sipāh ve genleriyle anuñ ta'mirin taşavvur itseler yıḡılan temeliniñ ayırtlmasına ḡudretleri⁸ irişmeyüp ve şür-ı zemīn-i miḡnetde toḡm-ı fikr-i fāsıdleri dāne-i derd ü rencden ḡayri nesne ḡaşıl itmeye⁹ idi. «الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا وَمَا كُنَّا لِنَهْتَدِيَ لَوْلَا أَنْ هَدَيْنَا اللَّهُ»¹⁰

Hemīşe eyyām-ı hümāyūn-ı sa'ādet-maḡrūnda ḡilā'-ı küffār-ı ḡāk-sār meftūḡ u musaḡḡar ve zir ü zeber olup bilād-ı ehl-i imān āfāt u 'āḡātdan maşūn ve burc u bārūsı¹¹ «إِلَى يَوْمٍ يُعْتَشُونَ» [B151^b] ḡurretü'l-'uyūn-ı sükkān-ı medāyīn ü ḡuşūn ola. Āmin! Yā Rabbe'l-'ālemīn.

1 hanāziri TO B (150^{b/16}) Y (127^{a/11}) D (217^{a/4}) TK (99^{a/36}): hanāzir ile T (87^{b/21})

2 «Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri rahmetinden kovmuş ve onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır. (Onlar) orada ebedi olarak kalacaklar, (kendilerini koruyacak) ne bir dost ne de bir yardımcı bulacaklardır. Yüzleri ateşte evrilip çevrildiği gün: Eyvah bize! Keşke Allah'a itaat etseydik, Peygamber'e de itaat etseydik! derler.» (Ahzâb, 33/64-66)

3 dil TO T (87^{b/24}): diri B (151^{a/5}) Y (127^{a/17}) D (217^{a/7}) TK (99^{b/1})

4 bi-i'ānetillāh TO B (151^{a/10}) Y (127^{b/2}) D (217^{a/10}) TK (99^{b/3}): bi-'ināyetillāh T (87^{b/26})

5 şöylece TO T (87^{b/27}): şöyle B (151^{a/11}) Y (127^{b/3}) D (217^{a/11}) TK (99^{b/4})

6 ḡılındı TO B (151^{a/11}) Y (127^{b/3}) D (217^{a/11}) TK (99^{b/4}): ḡıldılar T (87^{b/27})

7 - TO B (151^{a/12}) Y (127^{b/3}) D (217^{a/11}) TK (99^{b/4}): ve T (87^{b/27})

8 itseler yıḡılan temeliniñ ayırtlmasına ḡudretleri TO B (151^{a/12-13}) Y (127^{b/4}): itselerdi yıḡılan temeliniñ ayırtlmasına ḡuvvetleri T (87^{b/27}) / itseler yıḡılan temeliniñ ayırtlmasına ḡudretleri D (217^{a/11-12}) TK (99^{b/4-5})

9 itmeye TO B (151^{a/14}) Y (127^{b/5}): itmeyeler T (87^{b/28}) D (217^{a/12}) TK (99^{b/5})

10 «Ve onlar derler ki: Hidayetile bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun! Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik.» (A'râf, 7/43)

11 «...tekrar dirilecekleri güne kadar ...» (A'râf, 7/14; Hicr, 15/36; Mü'minün, 23/100; Sâffât, 37/144; Sâd, 38/79) āyet-i kerīmelerinden iktibas.

[TOS²⁰⁷] Ve andan Tūnus kırbındaki Pestiyon'a varılıp ve¹ küffâr-ı hâk-sârdan deryâ yüzünde alınan dillerden donanma-i menhûselerinuñ bünyâdı olmaduğı haber-i şıhhat-eşer alınmağla kıapudan paşa dağı bile varup ve on beş gün mıkđarı gice ve gündüz çalısup mâh-ı mezbûruñ yigirmi biri olan Seşenbih günü [7 Eylöl 1574] bi-te'yidillâh ol dağı meftüh u musahhar oldu. ² والحمد لله وحده ونصر عبده وأعز جنده Ve begi dutılıp mîrî için habs olındı. Ve Kımlıca Deñizi'nüñ içinde olan Pestiyon begine vire ile icâzet virilüp ammâ Ođlan Kıapudan didükleri mel'ünüñ [TOS²⁰⁸] bir kıarındaşı anda bile olup halâş olduğı istimâ' [D217^b] olınduğda ba'zı ğuzât-ı fâyi[z]u'l-berekât 'aķabinden irişüp başın kesdiler. Ve bir iki pâre kıal'aları dağı bih u bünyâdından Halku'l-vâd gibi harâb u yebâb kıılınıp ve içlerinden çıkân iki yüz beş kıt'a yarar topların otuz beş kıt'ası Tūnus muhâfazası için alıķonılıp ve bākî yüz yetmiş [Y128^a] kıt'ası gemilere kıoyılıp³ ve bu ğazâ-yı ğarrâya "feth-i fütüh" (982) târih olduğın i'lâm itdüği üzre pâye-i serir-i sa'âdet-maşire 'arz olınduğda şükri-İlâhî edâ kıılınıp bâ'is-i mezîd-i sürür vâķi' oldu.

Mâh-ı Cemâziye'l-âhir'ün evâyilinde [Eylöl 1574] Mışır'dan ulaķ gelüp kergedân gelmesinden haber virüp⁴ [TOS²⁰⁹] ve şehri mezbûruñ on altısı olan Seşenbih günü [5 Ekim 1574] Habeş'den [B152^a] ma'zül Aħmed Paşa'nun âdemleri gelüp ve 'acib ü ğarib maħlûķâtdan nâdire-i devrân olan kergedân ki yavırı iken mezbûr paşa⁵ [T88^a] Habeş'de şikâr üzre bir çift erkeğiyle⁶ dişisine râst gelüp ve hayli âdeme ve ata zararları irişdükdün soñra yukâru paçasından ki zebūnlıđı ve yaraķ işler yeri oradan imiş, zıkr

- 1 küffâr-ı hâk-sâr meftüh u musahhar ve zir ü zeber olup (Y'de "kılâ' ve") bilâd-ı ehl-i imân âfât ve 'âhâtdan maşın ve burc u bârüsü ﴿الَى يَوْمَ يُعْتُونَ﴾ kıurretü'l-uyün-ı sükkân-ı medâyin ü huşün ola. Âmin! Yâ Rabbe'l-âlemin. Ve andan Tūnus kırbındaki Pestiyon'a varılıp ve TO T (87^{b/29-30}) B (151^{a/18-19-151^{b/1-2}}) Y (127^{b/7-10}) D (217^{a/13-15}): - TK (99^{b/6}) (Bir satır arayla alt alta gelen "küffâr-ı hâk-sâr" ifadesinin yanılımasıyla meydana gelen bu eksiklikten TK nüshasının, D'den istinsah edildiği anlaşılmaktadır.)
- 2 "Ve'l-ħamdü lillâhî vaħdehü ve naşara 'abdehü ve e'azze cündeħü": "Hamd, sadece bir olan, kuluna yardım eden ve askerini aziz kılan Allah'a mahsustur."
- 3 kıt'ası gemilere kıoyılıp TO T (87^{b/35}) TK (99^{b/11}): kıt'asını gemilere kıoyup B (151^{b/14}) Y (128^{a/1}) D (217^{b/3})
- 4 - TO T (87^{b/37}) Y (128^{a/3}): Mâh-ı Cemâziye'l-âhir'ün evâyilinde Mışır'dan ulaķ gelüp kergedân gelmesinden haber virüp B (151^{b/17}) D (217^{b/4-5}) TK (99^{b/12-13})
- 5 paşa TO T (87^{b/37}): - B (152^{a/2}) Y (128^{a/5}) D (217^{b/6}) TK (99^{b/14})
- 6 Habeş'de şikâr üzre bir çift erkeğiyle TO B (152^{a/2-3}) Y (128^{a/5}) D (217^{b/6-7}) TK (99^{b/14}): Habeş'den şikâr üzre bir çift erkeķ ile T (88^{a/1})

olan çiftün dişisi kılıç ile urulup ve erkegi¹ daği kaçup ve yavrısı sipâhdan² birisinin boz atı kaçarken³ kılıç ile urulan anasın⁴ şanup ve ‘ağabince düşüp geldükde⁵ tedârik ile [TOS²¹⁰] tutulup⁶ ve inek südiyle beslenüp ve mezbûr paşa ma‘zûl olduğa Hâbeş’le Mısr mâbeyni kımsal yer olup ‘araba ile getirülmesi mümkün olmayıcağ bi’z-zarûri vüs‘at üzere taht-ı revân yapıdurup ve dörder⁷ deveye nevetle yükledüp ve Nîl-i mübâreke irişince haylî deve zâyi‘ olup ve Nîl-i mübârekden⁸ gemiyle Mısr’a getirilüp⁹ ve andan daği yap yap dört ayda dâru’s-salţana Kostañtîniyye -*hamâhallâhu ‘ani’l-beliyye*- dâhiline irişdirilüp ve¹⁰ Dîvân-ı Hümâyûna iletüklerinde ma‘rûz ve mağbûl kılınup Arslanhâne-i ‘Âmire’ye teslim kılındı. Ve anuñla bile içâ‘at iden İshâk’uñ [TOS²¹¹] qarındaşı daği ba‘zı Hâbeşilerle pâyeyi serîr-i ‘âlem-medâra yüz sürüp ve ol diyârda Serâvi sancağı virilüp hîl‘at ü ri‘âyetle yerine gönderildi.

Ve Rûmîli [B152^b] serhaddinde Sigetvar Begi ‘Alî Beg Peç’e tâbî‘ Ka-piçe nâm kal‘adan Yanoş nâm¹¹ kapudanı otuzdan ziyâde kâfir ile dil tıutup¹² ve mîr-i mezbûruñ Şa‘bân nâm kethudâsı [Y128^b] Dîvân-ı Hümâyûna getirüp ‘arzları mağbûl ve ri‘âyet olındı. Ve Lipva Begi Muştâfâ daği uçdan baş ve dil gönderüp mer‘î oldı.

Bu eyyâmda Halku’l-vâd’i feth iden serdâr-ı ba-vağâruñ hemşîre-zâdesi olup toksan biñ aqça ze‘âmetle erkân-ı sa‘âdet [TOS²¹²] müteferriqalarından Dervîş Ağa gelüp tonanma-i hümâyûn-ı sa‘âdet-mağrûn serdâr-ı ba-vağâr ve kapudan-ı zevî’l-iktidâr ve ümerâ-yı nâm-dâr ve ‘asâkir-i nuş-ret-şî‘âr ile bi’ş-şîhha ve’s-selâme bu cânibe yöneldüğü müjdesin getirüp

1 ve erkegi TO T (88^{a/2}): ve erkek B (152^{a/5}) Y (128^{a/8}) / irkegi D (217^{b/8}) TK (99^{b/15})

2 sipâhdan TO B (152^{a/6}) Y (128^{a/8}) D (217^{b/8}) TK (99^{b/16}): sipâhiden T (88^{a/2})

3 kaçarken TO B (152^{a/6}) Y (128^{a/8}) D (217^{b/8}) TK (99^{b/16}): - T (88^{a/2})

4 anasın TO B (152^{a/7}) D (217^{b/9}) TK (99^{b/16}): atasın T (88^{a/2}) / kergedân anasın Y (128^{a/8-9})

5 ve ‘ağabince düşüp geldükde TO B (152^{a/7}) Y (128^{a/9}) D (217^{b/9}): yanına düşüp geldükde T (88^{a/3}) / ve ‘ağabince düşüp gelüp envâ’-ı TK (99^{b/16})

6 tutulup TO B (152^{a/7}) Y (128^{a/9}) D (217^{b/9}) TK (99^{b/16}): dutdılar T (88^{a/3})

7 ve dörder TO T (88^{a/4}): ve dört B (152^{a/10}) / dört Y (128^{a/11}) D (217^{b/11}) TK (99^{b/18})

8 Nîl-i mübârekden TO T (88^{a/5}) B (152^{a/11}) Y (128^{a/12-13}): Nîl’den D (217^{b/11}) TK (99^{b/18})

9 getirilüp TO T (88^{a/5}) B (152^{a/12}) Y (128^{a/13}) D (217^{b/11}): irilüp TK (99^{b/18})

10 Kostañtîniyye -*hamâhallâhu ‘ani’l-beliyye*- dâhiline irişdirilüp ve TO TK (99^{b/19}): İstanbul’a irişdirilüp T (88^{a/5}) / Kostañtîniyye -*hamâhallâhu ‘ani’l-beliyye*- dâhiline irişdirdilüp ve B (152^{a/13}) Y (128^{a/14}) D (217^{b/12})

11 nâm TO T (88^{a/8}): - B (152^{b/1}) Y (128^{a/18}) D (217^{b/15}) TK (99^{b/21})

12 tıutup TO T (88^{a/8}): tıutulup B (152^{b/2}) Y (128^{a/19}) D (217^{b/15}) TK (99^{b/21})

terakki vü ri'ayet buyurıldı.

Ve Budun [D218^a] tevâbi'inden Pojeğa Begi Sinân Beg üzre Peç kralına müte'allik Kõlniske ve Kõpervense¹ ve Jayve nâm kal'alarda serdâr-ı ser be-dâr² olan Vek nâm la'in hücum eyledükde bi-'inayetillâh mel'un-ı mez-bür mağlûb olup ve nefsi-habîsi esir olup bir niçe baş ve dil ile ketudâsı Sefer der-i devlete getirüp hizmetleri muqâbelesinde [TOS²¹³] behremend oldılar.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Ekim 1574] tonanma-i hümayûn serdâr-ı bâ-vaqâr ve kapudan-ı kâm-gâr³ ile İstanbul Boğazı'na dâhil olup ve iskeleye çıquklarında cānib-i hümayûndan ve erkân-ı devletden kılıç ve kaftān ve ağır rahıtlu at çekilüp ve sa'âdetle binüp menzil-i şeriflerine varılup ve mâh-ı Recebül-müreccebe sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh envâ-ı hayrât u hasenât eyleyüp⁴ [B153^a] ve mâh-ı mezbûruñ beşi olan Şenbih günü [23 Ekim 1574] serdâr-ı müşârun-ileyh Dîvân-ı Hümayûna varup ve ağır pişkeş çeküp ve el öpüp yerine geçdi. Ve ğanîmetden getürdigi yaraqları Tophâne-i 'Âmire kırbında çıkardup tertib ü tezyin kılındı. Ve esir olan ümerâ-yı küffardan Halku'l-vâd begi [TOS²¹⁴] gemide mürd olup ve sayirlerin⁵ Tûnus Begi Ahmed-i ahmaquñ kırbında Muhammed ile başka başka der-zencir Dîvân-ı Hümayûnda mîriye teslim idüp ba'zıları Yediqul-le [Y129^a] ve ba'zıları Boğaz Hişârı'nda habs buyurıldı.

Bu eşnâda Edirne'de binâ buyurılan cāmi'-i şerif-i refi'u'l-bünyân-ı Sulţān Selim Hân itmâm bulduğı haber irişüp ve ibtidâ namâz kılınmağ için 'azîmet-i hümayûn muqarrer iken bi-hikmetillâh⁶ mizâc-ı müteberrikeleri te'sir-i hevâ-yı muhâlifden nev'â münharif⁷ olmağın te'hîr buyurılup emr-i şerif irsâl eylediler ki⁸ Mevlânâ Edirne kâdîsi ve 'ulemâ ve a'yânı⁹

1 ve Kõpervense TO B (152^{b/10}) Y (128^{b/8}) D (218^{a/1}) TK (99^{b/25}): - T (88^{a/12})

2 serdâr-ı ser be-dâr TO B (152^{b/11}) Y (128^{b/8}) D (218^{a/1}): serdâr T (88^{a/12}) / serdâr-ı ser be-dâr TK (99^{b/25})

3 serdâr-ı bâ-vaqâr ve kapudan-ı kâm-gâr TO B (152^{b/14-15}) Y (128^{b/11-12}) D (218^{a/3-4}) TK (99^{b/27}): serdâr ve kapudan T (88^{a/13})

4 vardılar TO T (88^{a/15}) Y (128^{b/14}): varılup ve mâh-ı Recebül-müreccebe sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh envâ-ı hayrât u hasenât eyleyüp B (152^{b/17}) D (218^{a/5-6}) TK (99^{b/28-29})

5 sayirlerin TO T (88^{a/16}): sayirleri B (153^{a/5}) Y (128^{b/18}) D (218^{a/8}) TK (99^{b/31})

6 bi-hikmetillâh TO B (153^{a/10}) Y (129^{a/3}) D (218^{a/11}) TK (99^{b/33}): bi-hikmet-i İlahî T (88^{a/18})

7 münharif TO B (153^{a/11}) Y (129^{a/4}) D (218^{a/11}) TK (99^{b/33}): münharifce T (88^{a/19})

8 ki TO T (88^{a/19}) B (153^{a/12}) Y (129^{a/5}): - D (218^{a/12}) TK (99^{b/34})

9 a'yânı TO B (153^{a/12}) Y (129^{a/5}) D (218^{a/12}) TK (99^{b/34}): a'yân T (88^{a/19})

mütevellisi ile şehir-i mezbûruñ on ikisi olan [TOS²¹⁵] Cum'a gününde [29 Ekim 1574] ibtidâ namâz kılinup ve huṭbe oқınup du'âlar ideler. Ba'dehü vech-i meşrûh üzre câmi'-i mezbûr açılıp ḥayrât-ı müstemirre icrâ olındı.

Ve Rûmili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa ve Kıpudan Kılıç 'Alî Paşa daḥi mâh-ı mezbûruñ yedis ve sekizi vâkı' olan Düşenbih ve Seşenbih günleri [24-25 Ekim 1574] pişkeşlerin çeküp [B153^b] ve el öpüp yerlerine geçüp mütemekkin oldılar.

Ve Cezâyir-i Mağrib levâhıkından ṭonanma-i hümâyûnla der-i devlete inkıyâd üzre istimdâd için gelen Fâs vilâyeti pâdişâhınuñ qarındaşı Şerif Ebü'l-Mülük¹ ḥayli tuḥaf ve pişkeş ile gelüp [TK100^a] pây-e serir-i cihân-bâniye yüz sürüp 'inâyet-i pâdişâhiye mazhar oldu. [TOS²¹⁶] Ve bu Dîvândan şoñra mizâc-ı şerif-i hümâyûnda şiddet-i 'ârîza-i cismâniyyeden za'f-ı marâz izdiyâd üzre olduğından ayruḳ Dîvânḥâne-i 'âlîye çıkmaları mümkün olmayup ṭab'at-i müteberrikeleri muḥâlefet-i hevâ-yı nâ-sâz-kârdan inḥirâf üzre olduğı şâyî' olup lâkin vazî' u şerif ve ḳavî vü za'if şamim-i ḳalb ile [D218^b] şihḥat-i zât-ı 'adimü'ş-şifâtları için nihân u âşikâr da'avât-ı icâbet-nümâyânı² [TOS²¹⁷] tekrâr u tezkâr idinürlerdi. Ve re'isü'l-eṭibbâ ḥâzıḳ u dânâ ḥükemâ ile müttefiḳu'l-lafz ve'l-ma'nâ olup لكل داء دواء³ tıbbıncı fûnûn-ı mu'alecede [Y129^b] zû-fünûnlıḳ idüp daḳıḳa fevt olınmazdı. Ma'a ḥâzâ taḳdîr-i Rabbânî ve ḳazâ'-i Sübhânî iktizâsiyla⁴ ekşeriyyâ müfid vâkı' olmayup 'ömr-i güzeştenün i'âdesine çâre bulunmadığı gibi bu bâbda cümle-i 'uḳalâ müteḥayyir ḳalup sırr-ı maḥfi izḥâr itmezlerdi. Zirâ ol vücûd-ı keşîru'l-cüd⁵ şaṭru'l-ğıbb demekle ma'rûf ḥummâya mübtelâ olmağın bir ay mıḳdârı gâḥ şihḥat ve gâḥ ḥummâ 'avdet eylemekle mevâdd-ı marâz [B154^a] semt-i dimâğa müteveccih olduğından ṭab'-ı selimlerine nis-yân 'ariz olup ve eṭibbâ def'inde ıztırâb çeküp izâle-i 'arizada külli ihtimâm⁶

1 Ebü'l-Mülük TO T (88^{a/23}) Y (129^{a/12}): Mevlâyî Mülük (B'de "Ebü'l" kelimesinin üzeri çizimştir.) B (153^{b/3}) D (218^{a/16}) / Mollâyî Mülük TK (99^{b/37})

2 icâbet-nümâyânı TO B (153^{b/10}) Y (129^{a/18}) D (218^{b/1}) TK (100^{a/3}): icâbet-ğâyâtı T (88^{a/26})

3 "Her hastalığın bir ilacı vardır. Bu ilaç bulunduğu zaman hastalık Allah'ın izniyle iyileşir." hadis-i şerifinin ilk bölümü (*Müslim*, "Selâm", 69).

4 - TO B (153^{b/13}) Y (129^{b/1}) D (218^{b/4}) TK (100^{a/5}): bi'l-külliyeye olunan 'ilâc T (88^{a/27-28})

5 keşîru'l-cüd TO T (88^{a/29}): keşîru'l-cüduñ B (153^{b/16}) Y (129^{b/3}) D (218^{b/5}) TK (100^{a/6})

6 ıztırâb çeküp izâle-i 'arizada külli ihtimâm TO T (88^{a/30}) B (154^{a/2}) Y (129^{b/6}): külli ıztırâb çeküp izâle-i 'arizada ihtimâm-ı tâmm D (218^{b/8}) TK (100^{a/8-9})

[TOS²²⁵] yedinden vâkı‘-i hâli bildirüp ve ‘ale’t-te‘âkub envâ‘-ı tazarru‘la “Tevakküf buyurılmaya!” deyü kapucıbaşı İskender Ağa’yı gönderüp ve gelecek هفته divânlarında ba‘zı yerden¹ bu sırr-ı mahfînün şüyü‘ü işgâ olunduğda def-i vehm için “Pâdişâh hazretleri taşra Divânhâneye çıktılar.” deyü kâdî-‘askerler² mâh-ı Ramazân’un yedisini olan [TOS²²⁷] Seşenbih günü [21 Aralık 1574] ‘arza varmak şeklinde ‘âdet üzere içerü girüp çıktuğdan sonra vüzerâ hazretleri daği varup ve bir mîqdâr tevakküf idüp³ çıktuğlarında Yemen Beglerbegisi Behrâm Paşa’nuñ ferâğat-nâmesi geldiği için yeri⁴ Mısr ümerâsından Muştafâ Beg’e tevcîh [TOS²²⁹] olunup bu haberi beyne’n-nâs meşhûr idicek bi’l-külliyeye fitne ve mazınna ber-çaraf olup vezir-i mu‘azzam⁵ hazretleri kudüm-ı ma‘delet-rüsüm-ı şehinşâhiye müte-raşşid oldılar.

[TOS²³¹] Ve sa‘idü’l-hayât ve⁶ şehidü’l-memât müşârun-ileyhün [B155^a] müddet-i ‘ömr-i şerîfi⁷ elli iki yıl ve hilâfetleri sekiz yıl ve beş ay [TOS²³³] ve yigirmi iki gün oldu. [TOS²³⁴] -*tâbe şerâhu*-.⁸

1 ve bilâ-tevakküf vâriş-i milk ü taht hazretlerinin südde-i seniyyelerine der-kise mühlrlü mektûbla mu‘temedü’l-havâşş Hasan (B, D ve TK’de “Hasan” yazılmamıştır.) Çavuş yedinden vâkı‘-i hâli bildirüp ve ‘ale’t-te‘âkub envâ‘-ı tazarru‘la “Tevakküf buyurılmaya!” deyü (Y’de “kendü”) kapucıbaşı (B, D ve TK’de “Kapucıbaşı”) İskender Ağa’yı gönderüp ve gelecek هفته divânlarında ba‘zı yerden TO B (154^{b/5-9}) Y (130^{a/4-7}) D (219^{a/5-8}) TK (100^{a/19-21}): bilâ-tevakküf vâriş-i milke Hasan Çavuş’la ahvâli bildirüp ba‘dehü T (88^{b/1})

2 - TO T (88^{b/2}) B (154^{b/10}) Y (130^{a/8}): mübârek D (219^{a/9}) TK (100^{a/21})

3 çıktuğdan sonra vüzerâ hazretleri daği varup ve bir mîqdâr tevakküf idüp TO T (88^{b/3}) B (154^{b/12-13}) Y (130^{a/10-11}) D (219^{a/11}): - TK (100^{a/22}) (Alt alta gelen “çıkdık” kelimesinin yanılmasıyla D’deki tam bir satırın atlanmasından TK’nin D’den istinsah edildiği anlaşılmaktadır.)

4 yeri TO B (154^{b/14}) Y (130^{a/12}) D (219^{a/13}) TK (100^{a/22}): - T (88^{b/4})

5 olup vezir-i mu‘azzam TO B (154^{b/16}) Y (130^{a/13}) D (219^{a/14}) TK (100^{a/23}): oldu. Ve daği vezir-i a‘zam T (88^{b/5})

6 - TO T (88^{b/5}): ve B (154^{b/17}) Y (130^{a/14}) D (219^{a/16}) TK (100^{a/24})

7 ‘ömr-i şerîfi TO: ‘ömr-i (88^{b/6}) / ‘ömr-i şerifleri B (155^{a/1}) Y (130^{a/14}) D (219^{a/16-17}) TK (100^{a/24})

8 -*tâbe şerâhu*- TO B (155^{a/2}) Y (130^{a/15}) D (219^{a/19}): -*Rahmetullâhi ‘aleyhi rahmeten vâsi‘aten bi-rahmetike yâ erhamer-rahîmin*- T (88^{b/6}) / - TK (100^{a/24})

[III. MURAD DEVRİ]

[TOÜ¹] [T88^b] [Y130^b] [D220^a] [TK100^b]¹ Sulţān Murād Ḥān

- 1 TO'da içerisinde "Sulţān Murād Ḥān Ğāzī" yazılı, süslü ve oldukça büyük bir madalyon vardır. Madalyonda çepeçevre عادل إمام مجلسا منه مجلسا يوم القيامة وأقربهم إلى الله إن أحب الناس إلى الله يوم القيامة ve Allah'a en yakın bulunanı adil devlet başkanıdır." (Tirmizî, "Ahkām", 4/1329)] hadis-i şerifi yazılmıştır. Madalyondan çıkan ışınların ucundaki dairelerin içinde Sultan Sultan III. Murad'ın yirmi beş oğlunun "Sulţān Meḥemmed", "Sulţān 'Alā'eddīn", "Sulţān Maḥmūd", "Sulţān Ḥüseyn", "Sulţān Dāvūd", "Sulţān 'Ömer", diğer "Sulţān 'Alā'eddīn", "Sulţān 'Alī", "Sulţān Korqud", "Sulţān İshāk", "Sulţān 'Ālemşāh", "Sulţān Ḥasan", "Sulţān Yūsuf", "Sulţān Ya'kūb", "Sulţān 'Abdurrahmān", "Sulţān Aḥmed", "Sulţān 'Abdullah", "Sulţān Cihāngir", "Sulţān Selīm", "Sulţān 'Osmān", "Sulţān Bāyezīd", "Sulţān Muştafā", diğer "Sulţān Cihāngir", diğer "Sulţān Selīm" ve "Sulţān Süleymān" şeklinde isimleri yer alır. Bunlardan Sultan Mehmed'in yanında "Pādīşāh oldu. Āl-i 'Osmān'dan on üçüncü ḥudāvendīgār-ı kām-gār ve şehriyār-ı ḥilāfet-medarūd." açıklaması yazılıdır. Ayrıca muhtemelen isimleri öğrenildikten sonra yazılmak üzere Sultan III. Murad'ın şehzadeleri için 15 adet daha boş daire çizilmiştir. Muhtemelen doğar doğmaz veya bir iki gün içinde vefat eden bu şehzadelerin isimlerini öğrenmek mümkün olmadığı için daireler boş kalmıştır. Metinde, madalyonun hemen altında tam satır uzunluğuna erişilinceye kadar genişleyen üçgen biçiminde bölümde 21 satır, daha sonra 667 adet tam boy satır, sonda yine üçgen şeklindeki bölümde yer alan ve gittikçe kısalan 18 satır olmak üzere toplam 706 satır mevcuttur. Transkribe metinde tam boy olmayan satırlar için sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

T88^b'de sayfanın en üstünde metinden önce tezhipli bir başlık içinde "Zikr-i Fütūḥāt-ı Sulţān Murād Ḥān ibn Sulţān Selīm Ḥān Ğāzī -*ḥalledallāhu eyyāme ḥilāfetihī*-²" yazılıdır. Sayfanın ortasında, sola yanaşık ve metnin arasında Sultan III. Murad'ın minyatürü vardır. Minyatürün alt tarafında ortada "42 Evkāf-ı İslāmiyye Müzesi 2234" yazılı kaşe basılmıştır. Sayfanın sağında derkenarda bir çerçeve içinde "Sa'ādetlü pādīşāhımız Sulţān Murād Ḥān -*e'azzallāhu enşārahū*-³ ḥazretlerinin şehzadeleri esāmileridir ki geçmişlerine rahmet bākilerine 'ömr ü devlet naşib ve ḥayru'l-ḥalef ola. Āmīn." açıklamasıyla buna bağlanmış ve içerisine Sultan III. Murad'ın oğullarından "Sulţān Meḥemmed", "Sulţān Maḥmūd", "Sulţān 'Alā'eddīn", "Sulţān Süleymān", "Sulţān 'Osmān" ve "Sulţān Selīm" şeklinde isimleri yazılı altı daire çizilmiştir.

B155^a ve Y130^b'da metinden önce içerisinde "Sulţān Murād Ḥān Ğāzī" yazılı bir daire ile bunun iki yanına bağlanmış ve içerisine oğullarından "Sulţān Meḥemmed", "Sulţān Maḥmūd", "Sulţān 'Alā'eddīn" ve "Sulţān Süleymān" şeklinde isimleri yazılı daha küçük dört daire çizilmiştir.

D nüshasında Sultan III. Murad'ın minyatürü D253^a'da tam sayfa olarak yer alır. Sayfanın üst tarafında daire şeklinde altın yaldızlı ve süslü bir madalyonun içinde "Sulţān Murād Ḥān-ı sāliḥ" yazılıdır. D253^b'de sayfanın ortasında "Evlād-ı ḥazret-i pādīşāh-ı 'ālem-penāḥ Sulţān Murād Ḥān -*ḥullidet ḥilāfetühū*-⁴" açıklamasının altında, içinde oğullarından "Sulţān Meḥemmed", "Sulţān Cihāngir", "Sulţān 'Alā'eddīn", "Sulţān Selīm", "Sulţān Süleymān", "Sulţān Cihāngir" ve "Sulţān Maḥmūd" şeklinde isimleri yazılı altı daire bulunur. Ayrıca muhtemelen isimleri öğrenildikten sonra yazılmak üzere Sultan III. Murad'ın şehzadeleri için 2 adet daha boş daire çizilmiştir.

TK112^a'da sayfanın üstünde Sultan III. Murad'ın minyatürü yer almaktadır. Minyatürün sağ yanında "Esāmī-i evlād-ı emcād-ı Sulţān Murād Ğāzī -*ḥullidet eyyāmu ḥilāfetihī*-⁵" açıklamasının altında içerisinde oğullarından "Sulţān Süleymān", "Sulţān Meḥemmed", "Sulţān Süleymān", "Sulţān Cihāngir", "Sulţān Selīm" ve "Sulţān Maḥmūd" şeklinde isimleri yazılı beş daire bulunur. Minyatürün sol yanında "Esāmī-i evlād-ı emcād-ı Sulţān Murād Ğāzī -*e'azzallāhu enşārahū*-⁶" açıklamasının altında içerisinde oğullarından "Sulţān 'Alā'eddīn" şeklinde ismi yazılı bir daire ile kalan boşluğa "Ferhād Paşa", "Sinān Paşa", "Siyāvuş Paşa" ve tekrar "Sinān Paşa" şeklinde Sultan III. Murad devri veziriazamlarının isimlerinin yazılı olduğu dört daire bulunur. Tekrar veziriazam olduklarında "Siyāvuş Paşa" ve "Sinān Paşa" isimleri daire içinde olmadan tekrar yazılmıştır. Minyatürün sol alt köşesinde "Esāmī-i vüzerā-yı 'izām" açıklamasının altında "Osmān Paşa", "Mesih Paşa" ve "Siyāvuş Paşa" isimlerinin yazılı olduğu üç daire vardır. Minyatürün sağ alt köşesinde tekrar "Esāmī-i vüzerā-yı 'izām" açıklamasının altında "Aḥmed Paşa", "Sinān Paşa" ve "Siyāvuş Paşa" isimlerinin yazılı olduğu üç daire daha vardır.

[TOÜ²] *-hullidet hilâfetühû ilâ intihâ'i'd-devrân-* [TOÜ³] hâzretleri Ma'ni-sa'dan ilğar ile Mudanya İskelesi'ne gelüp ve Nişancı [TOÜ⁴] Feridün Beg¹ kullarınınuñ anda hâzır bulunan kayığına kudüm-ı hümayün birle şerâfet-efzün idüp [TOÜ⁵] ve beş sâ'at mıkdarı zamânda bi-tevfikillâh İstanbul ma'berine 'işâ vaqtinde h^vâce efendi ve lala kullarıyla vuşul bulup [TOÜ⁶] derhâl vezîr-i a'zam bendelerine i'lâm-ı hâl buyurdıklarında birkaç nefer maşşûş kulları ve kâtib-i sır çâkerleriyle iskeleye gelüp ve maqdem-i müteberrikelerine [TOÜ⁷] yüzin² sürüp cân-ı cihânun müşâhedeşiyle hayât-ı tâze bulup dergâh-ı Kerim-i bî-niyâza hamd-i bî-hadd ve şükr-i bî-endâze edâ eylediler ve sa'âdetlü [TOÜ⁸] pâdişâh-ı cihân-penâh daği elçâf-ı vâfirre kırup ve 'izz ü ikbâl ile semend-i devlete süvâr olup Sarây-ı 'Âmire'ye dâhil oldılar. Ve zıkr olan gice şubhdan aqdem cemî'-i vüzerâ'-i hâzret ve erkân-ı devlet [TOÜ⁹] ve 'ulemâ vü mevâlî [B155^b] ve ekâbir u ahâlî ve yeñiçeri ve bölük halkı ve ağaları ve sipâh tâyifesine haber virilüp bi'l-cümle müşemmel bâb-ı 'âliye³ varilup ve sa'âdetlü pâdişâh taşra taht-ı bahta kadem başup ve Dîvân-hâne-i 'aliyye⁴ havlisi leşker-i muzaffer ile memlü olup [TOÜ¹⁰] cülûs-ı hümayünları serîr-i salţanat-ı cihân-bânî ve evreng-i hilâfet-i mevrûşi-i 'Oşmânî *-ce'alehullâhu mübâreken ve edâmehû bi-luţ-fibi's-Sübhânî-* üzre sene toquz yüz seksen iki Ramazân'ınınuñ sekizi vâkı' olan Çehârşenbih günü [22 Aralık 1574] âfitâb-ı 'âlem-tâb tulû' eylediği vaqt-i şerîf ve sâ'at-i⁵ laţifde vâkı' olup ve vüzerâ-i 'izâm el öpüp [D220^b] [TOÜ¹¹] ve Müfti'l-enâm ve Şeyhu'l-İslâm Mevlânâ Hâmid Efendi mübâya'atlarına mübâderet idüp ve kuçât-ı asker ve mevâlî-i fezâyil-siyer ve ekâbir u aşâğir şerâyit-i bey'ati yerine getürdiklerinden şoñra sa'âdetlü pâdişâh devlet ü iclâl ile [Y131^a] [T89^a] Dîvân halkın selâmlayup ve içerüye vüzerâ-yı 'izâmla varup merhûm ve mağfürun-leh sa'idü'l-hayât [TOÜ¹²] ve şehidü'l-memât vâlid-i mâcid-i cennet-mekân⁶ Sulţân Selim Hân *-'aley-hi'r-raĥmetü ve'l-ġufrân-* hâzretlerininuñ na's-ı pür-nûrların vüzerâ kıldırup

1 Beg TO T (88^{b/7}); - B (155^{a/4}) Y (130^{b/2}) D (220^{a/2}) TK (100^{b/1})

2 yüzün TO B (155^{a/10}) Y (130^{b/6}) D (220^{a/5}); yüz T (88^{b/10}) TK (100^{b/4})

3 Buradaki "bâb-ı 'âlî", Osmanlı Devleti'nin daha sonraki dönemlerindeki veziriazamlık kapısı manasında değıldir.

4 'aliyye TO T (88^{b/13}); 'âlî B (155^{b/3}) Y (130^{b/13}) D (220^{a/9})TK (100^{b/7})

5 sâ'at-i TO T (88^{b/15}) B (155^{b/8}) Y (130^{b/16}) TK (100^{b/9}); sa'âdet-i D (220^{a/12})

6 - TO B (155^{b/14}) Y (131^{a/2}) D (220^{b/3}) TK (100^{b/11}); merhûm T (89^{a/1})

ve kendüler bi'z-zāt müşemmel öfine düşüp ve rıfķ u¹ 'aţufet-i übüvvet ü bünüvvet iktizâsı üzre² ﴿وَلْيُنَكِّرُوا كَثِيرًا﴾ ecrine fâyiz olup ve Sarây-ı 'Âmire'de olan muşallâda vaz' [B156^a] olunup mûmâ-ileyh [TOÜ¹³] şeyhu'l-İslâm-ı 'âlî-maķâm imâmetiyle pâdişâh-ı ğâzî niyyetine farz-ı kifâye namâzı edâ ve selâmdan³ şoñra rûh-ı pür-fütühıyçün hayr⁴ du'alar kılinup tekrâr vüzerâ baş üzre kıldırıp câmi'-i şerîf-i Ayaşofya kırbında tertib olunan medfene karîb yerde hıyâm-ı behişt-irtisâm içine vaz' olunup ve 'ulemâ vü şulehâ hatm ü tesbihe iştiğâl [TOÜ¹⁴] gösterüp vüzerâ vü erkân girü Sarây-ı 'Âmire'ye varup sa'âdetlü pâdişâh-ı zıllullâh hazretlerine tesliye-i marziyye levâzımın yerine getürüp ve babalarıyla âhîret seferin⁵ ihtiyâr iden rahmetlü beş nefer⁶ şehzâdelerün daħi namâzları kılinup ve bi'l-cümle götürülüp hayme-i 'adniyyede hazret-i maġfîret-penâhuñ kırbında kıoyilup⁷ ve ol gice medfenleri tekmiñ kılinup yarındası ki Pençşenbih günü [23 Aralık 1574] idi, [TOÜ¹⁵] hâk-i rahmete teslim olunup⁸ ﴿إِذْ جَاءَ رَبُّهُ بِقَلْبٍ سَلِيمٍ﴾ huşu'ıyla ravza-i rıdvâna dâhil ve muķim oldılar -rahmetullâhi te'âlâ 'aleyhim ecma'in ve ce'alehüm ma'a esläfihim [D221^a] el-merhûmîn mesrûrüne fi riyâdi'l-cennâti⁹ hâlidin. Âmin yâ Rabbe'l-'âlemîn- ve üzerlerine kıubbe-i refî'a binâsı içün mübâşeret kılinup ve on iki kerre yüz biñ aķçadan ziyâde evķâf câmi'-i mezbûre vaķflarından ğayri ta'yîn kılinup ve hıffâz ve cüz'-h'ân¹⁰ [TOÜ¹⁶] ve muşallî [Y131^b] ve bevvâb ve bekci ve kâtib ve mütevellî ve sâyir lâzım olan türbedâr [B156^b] ve erbâb-ı cihâta berevât-ı¹¹ 'âlî-şân virilüp hıdemât-ı müstelzimetü'l-işşâna meşġül oldılar.

Ve Cum'a-irtesi [25 Aralık 1574] dîvân olup ve yeñiçeri tâyifesine üçer biñ aķça ve sâyir 'acemî oĝlanlarına ve tevâbi'lerine daħi ķânûnları üzre

1 rıfķ u TO T (89^{a/2}) Y (131^{a/4}): rıfķ-ı B (155^{b/16}) D (220^{b/5}) TK (100^{b/12})

2 "Artık kazanmakta olduklarının cezası olarak az gülsünler, **çok aĝlasınlar!**" (Tevbe, 9/82)

3 edâ ve selâmdan TO T (89^{a/4}) B (156^{a/2}) Y (131^{a/7}): edâsından D (220^{b/6}) TK (100^{b/14})

4 hayr TO B (156^{a/2}) Y (131^{a/7}) D (220^{b/7}) TK (100^{b/14}): - T (89^{a/4})

5 seferin TO T (89^{a/6}) B (156^{a/8}) Y (131^{a/12}) D (220^{b/10}): sarâyın TK (100^{b/16})

6 nefer TO T (89^{a/6}) B (156^{a/8}) D (220^{b/10}) TK (100^{b/16}): - Y (131^{a/12})

7 kıoyilup TO T (89^{a/7}): kıonilup B (156^{a/10}) Y (131^{a/13}) D (220^{b/11}) TK (100^{b/17})

8 "Çünkü Rabbine kalb-i selim ile geldi." (Sâffât, 37/84)

9 ve ce'alehüm ma'a esläfihim el-merhûmîn mesrûrüne fi riyâdi'l-cennâti TO B (156^{a/13}) Y (131^{a/16-17}) D (220^{b/12}-221^{a/1}): ve ce'alehüm ma'a esläfihim el-merhûmîn mesrûrüne fi riyâdi'l-cenneti T (89^{a/9}) / ma'a esläfihim el-merhûmîn mesrûrüne fi riyâdi'l-cennâti TK (100^{b/18-19})

10 cüz'-h'ân TO B (156^{a/15}) Y (131^{a/19}) D (221^{a/3}) TK (100^{b/20}): eczâ'-h'ân T (89^{a/10})

11 berevât-ı TO B (156^{b/1}) Y (131^{b/2}) D (221^{a/3}) TK (100^{b/21}): berât-ı T (89^{a/11})

in‘ām çıkup ve Kaytan Ağa’ya ve Behzād Ağa’ya sancak virilüp ve Odabaşı Muştafā Ağa ile Hazinesdārbaşı Maḥmūd Ağa oturağa çıkup Ca‘fer Ağa [TOÜ¹⁷] odabaşı ve kilercibaşı olan¹ Ḥasan Ağa ki ḥüs-n-i ḥulḳ ile ma‘rūf u meşhürdur,² hazinedārbaşı olup ve içerüden Meḥemmed Ağa başmīrahūrbaşılığla çıkup mer‘i oldılar. Ve erkāna ḥil‘at³ virilüp yarındaşı Yekşenbih günü [26 Aralık 1574] bi‘l-cümle el öpüp⁴ ba‘dehū Mevlānā Şeyḥu‘l-İslām-ı ‘azīmü’ş-şān ḥil‘at ve teşrif için pāye-i serīr-i⁵ Hürşid-tenvire yüz süriyü el öpdiler. Ve Düşenbih günü [27 Aralık 1574] vezir-i a‘zam ḥazretlerine altı biñ flori sikke-i ḥasene ve bir kabza-i muraşsa‘ altun kılıç ve iki kıt‘a ağır çatma kaftān [TOÜ¹⁸] ve sāyir vüzerāya dörder biñ flori ve ḥ‘āce ve müftī ve kâdi-leşker⁶ efendilere ve tevķī‘i ve defterdārlara⁷ kânün-ı kâdim üzre kīse ile altun ve aqça iḥsān buyurilup ve sāyir müteķā‘id kuḍāt-ı [D221^b] ‘asker⁸ ve mevālī ve altmışlu müderrisler ve Şaḥn erenleri ve dāḥil ve ḥāric ḥattā ḥāşiye-i tecrīd pāyesinden kırıkluya dek ḥāllerine göre ḥil‘at ve aqça bezl olunup ve naķībū‘l-eşraf ve meşāyih u şuleḥāya küllī [B157^a] elṭāf ile nüzūr⁹ ve şadaķāt irsāl buyurilup ve Mekke-i mu‘azzama -zādehallāhu te‘ālā şerefen ve ta‘zīmen- [TOÜ¹⁹] ve Medīne-i münevvere -‘alā sākinibe’s-selāmü ve’t-taḥiyye- fuķarāsına daḥi¹⁰ ḥasenāt-ı keşiretū‘l-berekāt-dan ḥişşeleri gönderildükden ğayri¹¹ kûbbe-i pür-nūr-ı nebeviyye ve ḥücre-i ḥuld-sürūr-ı Muştafaviyyenüñ iç yüzinde ta‘līķ olunmak için [Y132^a] iki kıt‘a altunlu muraşsa‘ Neyyireyn’e ‘adil kındil tertibine fermān-ı vāci-bū‘l-iz‘ān şudūr bulup ba‘de’t-tekmil işdār olındı. Ve sāyir müteferriķa ve bölük ḥalķı ve üzengi ağaları ve bölük ağaları ve çāşnigirler ve iç oğlanlarına ve taşra topcı ve ehl-i ḥıref ve āḥūr ḥalķı ve ḥadem ü ḥaşem ṭavāyifine [TOÜ²⁰] resm-i kâdim üzre in‘ām ve teraķķi virilüp ve Beytū‘l-māl-i ḥāşşadan taḥmīnen rub‘-ı meskūnuñ üç yıllık ḥarācı mıķdārı şarf olındı

1 olan TO T (89^{a/12}): - B (156^{b/6}) Y (131^{b/6}) D (221^{a/7}) TK (100^{b/23})

2 ma‘rūf u meşhürdur TO B (156^{b/7}) Y (131^{b/6}) D (221^{a/7}) TK (100^{b/23}): meşhūr u ma‘rūfdur T (89^{a/13})

3 erkāna ḥil‘at TO T (89^{a/13}): erkān-ı devlete ḥil‘atlar B (156^{b/7}) Y (131^{b/8}) D (221^{a/8}) TK (100^{b/24})

4 Yekşenbih günü bi‘l-cümle el öpüp TO T (89^{a/13-14}): ki Yekşenbih günü idi, cemī‘-i ekābir u a‘yān TK (100^{b/24})

5 - TO B (156^{b/9}) Y (131^{b/10}) D (221^{a/9}) TK (100^{b/25}): felek-ķadri T (89^{a/14})

6 kâdi-leşker TO B (156^{b/13}) Y (131^{b/12}) D (221^{a/11}) TK (100^{b/26}): kâdi-‘asker T (89^{a/16})

7 defterdārlara TO B (156^{b/13}) Y (131^{b/13}) D (221^{a/12}) TK (100^{b/26}): defterdār efendilere T (89^{a/16})

8 ‘asker TO T (89^{a/17}): ‘asākīr B (156^{b/15}) Y (131^{b/14}) D (221^{b/1}) TK (100^{b/27})

9 nüzūr TO B (157^{a/1}) Y (131^{b/16}) D (221^{b/2}) TK (100^{b/28}): nezr T (89^{a/18})

10 daḥi TO B (157^{a/3}) Y (131^{b/18}) D (221^{b/3}) TK (100^{b/29}): - T (89^{a/19})

11 ğayri TO T (89^{a/19}) B (157^{a/3}) Y (131^{b/18}): şoñra D (221^{b/4}) TK (100^{b/29})

tağdırce daği¹ ‘ummân-ı derâhim ve denâyirden kaçtre eksilmeyüp ve mevâ-cib ve terağkileri yevmiyye-i sâbiqadan muzâ‘af belki ez‘af olmuş iken aşlâ vüçühât-ı emvâl-i mîrînün vâridâtında² maşârif muzâyâkası belürmeyüp cenâb-ı Vâhibül-‘aıyyâtdan yerine³ biñ teşrifât vâşil ve mütevâşil olup ve olmak üzredür.⁴

Ve yarındası Seşenbih günü [28 Aralık 1574] Çavuşbaşı Muştafâ Ağa ma‘zül olup yeri cülüs-i hümayün müjdesi [TOÜ²¹] için varan Hasan Çavuş’a virildi. Ve Mekke-i mu‘azzama şerîfine ve Kırım hânına ve Peç ve Françise kırallarına ve Venedik dojına ve Leh ve Çeğ ve Boğdan [B157^b] ve Eflak ve Erdel voyvodalarına cülüs-ı hümayün müjdesi i‘lâm olunup ammâ ‘Acem pâdişâhına⁵ bâb-ı ahbâr mesdud kılınup [Y132^b] kendünün içtâ‘at ü inkiyâdı ne yüzden ise zühûrına tevakkuf buyurıldı.⁶

Ba‘dehü memâlik-i mahrûsede yigirmi dört beglerbegilik mîr-i mîrân-larına ve Kürdistân ve Lüristân hükâmına ve ‘umümen sancağbeglerine sikke ve huṭbe nâm-ı hümayünları ile muvaşşah olmak üzre cülüs-ı sa‘âdet-mağrûn [TOÜ²²] i‘lâmına müjde çavuşları yer yer gönderilüp ba‘dehü ‘adâlet-nâmeler daği yazılup ve tevki‘-i refi‘le muvağğa‘ kılınup câ be-câ ışdâr buyurılup ⁷﴿اغْدِلُوا هُوَ أَقْرَبُ لِلتَّقْوَى﴾ mazmûn-ı sa‘âdet-meşhûnın⁸ ehli-ne bildirilüp⁹ ve niçe zâlimün hağğından gelinüp mazlûmları ehl-i şerrün cevrenden ḥalâş ve müreffehül-ḥâl kılındı.

1 daği TO T (89^{a/23}) B (157^{a/10}) Y (132^{a/5}) D (221^{b/8}): - TK (100^{b/33})

2 vâridâtında TO T (89^{a/24}) B (157^{a/12}) Y (132^{a/7}) D (221^{b/10}): vâridâtından TK (100^{b/34})

3 Vâhibül-‘aıyyâtdan birine TO Y (132^{a/8}): Vâhibül-‘aıyyâdan birine T (89^{a/25}) / Vâhibül-‘aıyyâtdan yerine B (157^{a/13}) D (221^{b/10}) TK (100^{b/34})

4 - TO T (89^{a/25}): [TK101^a] Ve erbâb-ı nazm u neşr şehinşâh-ı ‘aşruñ kudüm-ı müteberrikelerine tevâriḥ-i müte‘addide inşâd idüp ba‘zıları “ağâ-bağş” (982) ve bu bende (D ve TK’de “ve daği”) “ḥudâvendigâr-ı mülûk” (982) deyü bunların emşâli dinilüp ibrâz olındukda bi‘l-cümle şıla ve câyize ile [D222^a] behremend oldılar. Lâkin ağreb (D’de “اغراب”) ü aḥseni (Y’de “aḥsen”) ḥ‘ace-i kâm-gâr-ı ‘âlî-muğdâr hazretlerinin ma‘âdin-i efkâr-ı kehribârlarından şudür u zühûr bulan işbu kelîmât-ı cevâhir-âşâr-ı kâmilül-‘ayârdür ki “Sulṭân Murâd ibn Sulṭân Selîm ibn Süleymân” (982) vâki‘ olup hağğâ bunun gibi târiḥe (D ve TK’de “târiḥ”) efrâd-ı âferideden bir ferd-i ferid mâlik olmamağın gûş-ı rûzgârda dürr-i nazîd (TK’de “nazîde”) gibi yâdigâr ḳaldı (Bu metin B’de düzelme olarak derkenara yazılmıştır.) B (157^{a/14}) Y (132^{a/9-15}) D (221^{b/10}-222^{a/3}) TK (101^{a/1-4})

5 pâdişâhına TO B (157^{b/2}) Y (132^{a/19}): şâhına T (89^{a/27}) D (222^{a/6}) TK (101^{a/6})

6 - TO B (157^{b/3}) Y (132^{b/1}) D (222^{a/7}) TK (101^{a/6}): ve T (89^{a/28})

7 “Adaletli olun; bu, Allah korkusuna daha çok yakışan (bir davranış) tır.” (Mâide, 5/8)

8 sa‘âdet-meşhûnın TO B (157^{b/9}) Y (132^{b/6}) D (222^{a/10}) TK (101^{a/8-9}): şehâdet-meşhûnın T (89^{a/30})

9 bildirilüp TO T (89^{a/30}): bildirüp B (157^{b/9}) Y (132^{b/6}) D (222^{a/10}) TK (101^{a/9})

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi ikisi olan Çehârşenbih günü [5 Ocak 1575] ‘azîm ayak dîvânı olup ve sa‘âdetlü pâdişâh-ı zıllullâh Sarây-ı ‘Âmire’den kayık ile Eyyüb İskelesi’ne varup ve cemî‘-i vüzerâ vü erkân ve sipâhî vü a‘yân anda selâm maķâmında durup ve sa‘âdetlü [TOÜ²³] pâdişâh-ı ‘âlempenâh kayıķdan çıkup ferr ü şükühla semend-i müstemende süvâr olup ve leşker-i enbüh önüne düşüp âyin-i ‘Oşmânî ve resm-i cihân-bânî üzre hâzret-i Ebâ Eyyüb-i Enşârî -‘*aleyhi rahmetü’l-Bârî-* mezâr-ı şerîfine yüz sürüp ve hâcet namâzı kılınup ve bezl-i şadaķât buyurılıp hayr du‘âlar taḫşîliyle çıkılıp [B158^a] andan İstanbul’a gelüp evvelâ ecdâd-ı ‘izâm-ı cennet-maķâmlarından fâtih-i Kostañtîniyye ve bânî-i Şaḫn-ı Şemâniyye Sulṫân Meḫmed Hân Ğâzî -*tâbe şerâhu-* hâzretlerinüñ mezâr-ı şerîflerine yüz sürüp¹ ve bezl-i şadaķât ve hayr du‘âlar kılınup andan² pâdişâh-ı sa‘îd [TOÜ²⁴] Sulṫân Bâyezîd -‘*aleyhi’r-rahmetü mine’l-Meliki’l-Mecîd-* ve şehinşâh-ı kerîm³ ve kâhir-i a‘dâ-yı le’im merḫûm ve maġfûrun-leh Ğâzî Sulṫân Selîm -‘*aleyhi’l-maġfîretü* [D222^b] *min Rabbi’r-Raḫîm-* hâzretlerinüñ mezâr-ı şerîflerine varup ve anlarda⁴ daḫi bezl-i [Y133^a] şadaķât idüp⁵ ve hayr du‘âlar oķınup ba‘dehü cedd-i [T89^a] ‘azîmü’s-şân-ı firdevs-âşiyân Sulṫân Süleymân Hân Ğâzî -*enârallâhu burhânehü ve ce‘ale riyâde’l-cinâni mekânehü-* hâzretlerinüñ merķad-i şerîfleri üzre varup⁶ ve hayr du‘â için şadaķât i‘tâ kılup⁷ andan vâlid-i mâcid-i ‘Adn-mekân⁸ ve şehinşâh-ı ğâzî-i kişver-sitân fâtihu bilâdi’l-Kıbrîsiyye ve’l-Berberiyye kâlî‘u kılâ‘i’l-küfriyye mişlü [TOÜ²⁵] Halku’l-vâdiyye el-vâşılı ilâ rahmeti Rabbihi’r-Raḫîm⁹ Sulṫân Selîm -*nevverallâhu mażca‘ahü ve razaķahü maķame’s-şühedâ’i fi riyâdi’n-Na‘im-* hâzretlerinüñ türbe-i ‘adniyelerine varup ve anda daḫi hayr du‘âlar kılınup ve müsteḫıķķ olan fuķarâya şadaķât virilüp ve¹⁰ cümlesinde

1 sürüp TO B (158^{a/3}) Y (132^{b/16}) D (222^{a/17}) TK (101^{a/14}); sürüyüp T (89^{a/35})

2 kılınup andan TO T (89^{a/36}); oķınup ba‘dehü B (158^{a/3}) Y (132^{b/16}) D (222^{a/18}) TK (101^{a/14})

3 ve şehinşâh-ı kerîm ve TO T (89^{a/36}); hâzretlerinüñ merķad-i muṫahharaları üzre varılıp andan fâtih-i emşâr-ı ‘azîm ve (TK³ “ve” yoktur, D’de yanlış yeredir.) B (158^{a/4-5}) Y (132^{b/17-18}) D (222^{a/18-19}) TK (101^{a/15})

4 anlarda TO T (89^{a/37}); anda B (158^{a/7}) Y (132^{b/19}) D (222^{b/1}) TK (101^{a/16})

5 - TO T (89^{a/37}) B (158^{a/7}) D (222^{b/1}) TK (101^{a/16}); idüp Y (133^{a/1})

6 varup TO T (89^{b/1}); varılıp B (158^{a/10}) Y (133^{a/3}) D (222^{b/3}) TK (101^{a/17})

7 kılup TO T (89^{b/2}); kılınup B (158^{a/10}) Y (133^{a/4}) D (222^{b/3}) TK (101^{a/17})

8 ‘adn-mekân TO T (89^{b/2}); ‘adn-âşiyân B (158^{a/11}) Y (133^{a/4}) D (222^{b/3}) TK (101^{a/17})

9 kâlî‘u kılâ‘i’l-küfriyye mişlü Halku’l-vâdiyye el-vâşılı ilâ rahmeti Rabbihi’r-Raḫîm TO T (89^{b/2-3}) B (158^{a/11-12}) D (222^{b/4-5}) TK (101^{a/18}); - Y (133^{a/5})

10 ve TO T (89^{b/4}) B (158^{a/15}) Y (133^{a/7}); - D (222^{b/6}) TK (101^{a/19})

ķurbānlar kesilüp ve cenāb-ı Rabbü'l-erbāb hāzretlerinüñ dergāhında ķabül u maķbül olmasına ümmid-vār olup ve Őehr hāķķı ve sipāhī ķāyifesi ve müsāfir ü mücāvir [**B158^b**] ve havāŐŐ u 'avāmm müşāhede-i zıll-i Raķmān ile ber-murād ve kām-rān olup ve hūzū' u ikrām-ı ŐehinŐāhī muķābilinde mecmū'-ı 'ibādullāh "Yarıcuñ Allāh [**TOŪ²⁶**] ve mu'inüñ evliya'ullāh olsun!" deyü Őenā vü niyāzlar 'arz olınup da'avāt-ı Őālihāt iktisābıyla Sarāy-ı 'Āmire'ye dāhīl gün gibi burc-ı Őerefi menzil idindiler. Ve gelecek dīvānuñ āhīri ki māh-ı mezkūruñ yigirmi sekizinci olan ŐeŐenbih günü [11 Ocak 1575] idi, sipāhī oĝlanıyla silahdār bölükleri hāķķı teraķķī hūŐuŐında bir mıķdār ĝulüvüle Dīvān-ı Hümāyūna varup ve vüzerā-yı 'izām yerlerinden ķalkūp taŐra Dīvānhāne-i 'aliyye önüne ķıķup ve tesellī cevābların virüp ve Rümilī'nüñ Őıķķ-ı Őānī defterdarı Murād-zāde MuŐtafā Efendi bile ķoŐulup [**TOŪ²⁷**] aĝalarına gönderilüp 'ināyet-i hūsevāniyle behremend ve resm-i ķadīm üzre teraķķileri¹ virilüp ĝavĝaları ber-ķaraf olındı. Ve yarındası [12 Ocak 1575] kezālik toþķılar teraķķī bābında nev'ā tazarru' u recā idüp anı dāhī [**Y133^b**] olıĝelmiş üzre teraķķī ve iĥsānla tesellī buyurdılar. Ve Cum'a günü ki mübārek Őevvāl'ün ĝurresi idi [14 Ocak 1575], 'ıyd-i Őerīf olup ba'dehū DūŐenbih günü [17 Ocak 1575] Dīvān-ı 'Āliye varılup ve HābeŐ beglerbegiliginden ma'zül der-i devlete gelen İskender PaŐa oĝlı Aĥmed PaŐa pīŐkeŐ ķeküp el öpdı. Ve yarındası ki ŐeŐenbih günü [18 Ocak 1575] idi, Hāķķu'l-vād Seferi'nde silahdārlar aĝalıĝından sipāhī oĝlanları [**TOŪ²⁸**] aĝalıĝı virilen Velī Aĝa'ya² teftiŐ buyurılup küllī mevādd zuhūr eyledi.

Ve Cum'a günü [21 Ocak 1575] Ma'nisa'dan³ Őehzādeler -*ķāle beķāhümā ve nāle münāhümā*- hāzretleri sürādīķat-i 'azamet ü celāl ve muĥazzirāt-i 'iŐmet ü kemāl birle [**D223^a**] hīdmetlerinde ta'yīn olan Defterdār Üveys Ćelebi ve aĝalar ve⁴ bölük hāķķıyla Üsküdar Sarāyı'na dāhīl olduķları haber-i behcet-eŐer vāŐıl olduĝı gibi bu cānibde cemī'-i sultānlar istiķbāl ve tehniye-i ķudüm-ı meserret-rūsūmlarına varup teŐriřāt-ı refī'a iŐār u niŐār

1 teraķķileri TO: teraķķiler T (89^{b/10}) B (158^{b/11}) Y (133^{a/18}) D (222^{b/14}) TK (101^{a/25})

2 ki ŐeŐenbih günü idi, Hāķķu'l-vād Seferi'nde silahdārlar aĝalıĝından sipāhī oĝlanları aĝalıĝı virilen Velī Aĝa'ya TO T (89^{b/12-13}): ŐeŐenbih günü sipāhī oĝlanları aĝası [**B159^a**] olan Velī Aĝa'ya ki Hāķķu'l-vād Seferi'ne bile varmışdı B (158^{b/17-159^{a/1}}) Y (133^{b/4-5}) D (222^{b/17-18}) TK (101^{a/27-28})

3 Ma'nisa'dan TO T (89^{b/13}) B (159^{a/2}): Ma'nisa'da Y (133^{b/6}) D (222^{b/19}) TK (101^{a/28})

4 ve TO T (89^{b/14}): - B (159^{a/4}) Y (133^{b/8}) D (223^{a/1}) TK (101^{a/29})

kılinup mülâkât-ı fâyi[ž]u'l-berekâtlarıyla¹ mesrûr ve şâdmân oldılar. Ve mâh-ı mezbûruñ [TOÜ²⁹] toquzu olan Şenbih günü [22 Ocak 1575] Mar'aş Beglerbegisi Nişancı Mehemmed Paşa'ya Haleb ve Haleb beglerbegisi hâlâ Vezîr Muştafâ Paşa oğlu Mehemmed Paşa'ya Mar'aş virilüp bu iki beglerbegilik tebdil olındı. Ve mâh-ı mezbûruñ on biri vâkı' olan Düşenbih günü [24 Ocak 1575] Mar'aş'a tebdil buyurılan vezîr-zâdenüñ vefâtı haberi gelüp ve Dîvândan kalkılıp² cümle-i vüzerâ, vezîr-i müşârun-ileyhün sa'âdethânelerine ta'ziye için varup ve cânib-i hümayûndan tesliye hil'ati irsâl buyurılıp hâtır-ı şeriflerin gubâr-ı mâtemden mücellâ kıldılar -*rahîmehullâh*.³

Ve yarındası Seşenbih günü [25 Ocak 1575] [TOÜ³⁰] Mar'aş beglerbegiliği, Şâm'da⁴ Trabulus begi olup sâbıkâ Mağusa fethinüñ müjdesiyle gelen Mehemmed Beg'e virilüp ba'zı sancağlar daği tebdil olındı. Ve mâh-ı mezbûruñ [B159^b] on sekizi olan Düşenbih günü [31 Ocak 1575] Ma'nisa'dan gelen⁵ Defterdâr Üveys Çelebi Dîvân-ı Hümayûna da'vet olunup ve cülûs-ı sa'âdet-me'nûsdan sonra kendü ma'rifetiyle olan ihrâcât defteri yoklanup ve su'âlî⁶ lâzım olan mevâdd-ı şübhenüñ cevâbı alınup mağbûl buyurıldı. Ve yarındası Seşenbih günü [1 Şubat 1575] vezîr-i a'zam Dîvân-ı 'Âliden geldükden sonra hilâf-ı 'âdet⁷ hâşşaten Ma'nisa'dan [TOÜ³¹] gelen hudâvendigâr kulları mühimmâtı için ikinci dîvânına çıkup ve re'îsü'l-küttâbı daği çağırdup ve anuñ kâlemiyle birer birer yoklayup ve yollu yolunca cümlesin kapu bölüğine ilhâk itdiler. Ve yarındası Çehârşenbih ve anuñ irtesi Pençsenbih günleri [2 ve 3 Şubat 1575] daği huşûş-ı mezbûre için re'îsü'l-küttâb⁸ [TK101^b] paşa-yı a'zam hazretlerine varup ve yokla-

1 fâyiž'u'l-berekâtlarıyla TO B (159^{a/7}) Y (133^{b/10}) D (223^{a/3}) TK (101^{a/30}); fâyidetül-berekâtlarında T (89^{b/16})

2 kalkılıp TO T (89^{b/18}); kalkıp B (159^{a/12}) Y (133^{b/15}) D (223^{a/6}) TK (101^{a/33})

3 *rahîmehullâh* TO B (159^{a/15}) Y (133^{b/17}) TK (101^{a/34}); *rahmetullâhi 'aleyh* T (89^{b/19}) / *rahmetullâh* D (223^{a/8})

4 Şâm'da TO T (89^{b/19}); Şâm'dan B (159^{a/16}) Y (133^{b/17}) D (223^{a/8}) TK (101^{a/34})

5 Y'de metin bu noktadan itibaren bir sayfa tutacak kadar atlanmıştır.

6 su'âlî TO T (89^{b/21}); su'âl B (159^{b/3}) D (223^{a/11}) TK (101^{a/36})

7 'âdet TO T (89^{b/22}); gayret B (159^{b/5}) D (223^{a/12}) TK (101^{a/37})

8 daği çağırdup ve anuñ kâlemiyle birer birer yoklayup ve yollu yolunca cümlesin kapu bölüğine ilhâk itdiler. Ve yarındası Çehârşenbih ve anuñ irtesi Pençsenbih günleri daği huşûş-ı mezbûre için re'îsü'l-küttâb TO T (89^{b/23-24}) B (159^{b/7-9}) (Y'de bu bölümün de içinde olduğu bir sayfaya yakın bölüm atlanmıştır.) D (223^{a/13-14}): - TK (101^{a/37})

ma defterin taşhîh idüp sâyir meşâlih görölmezdi. Ve eyyâm-ı mezbüreden soñra vâkı' olan Cum'a günü ki¹ mâh-ı mezbürüñ yigirmi ikisi [4 Şubat 1575] idi, re'is-i mezkûr² hilâf-ı mu'tâd küttâbı getürdüp³ mu'avvağ ka-lan meşâlih-i enâm ve aḥkâm-ı meserret-[TOÜ³²]encâmı görüp ve resîd eyleyüp mührlü kîse ile nişâncı bege gönderdi. Ve yarındaşı Şenbih günü [5 Şubat 1575] vezâretten mütekâ'id merḥûm Ferhâd Paşa vefât idüp ḥâz-ret-i Eyyüb semtinde medfûn olan evlâd-ı emcâdı ḳurbında⁴ defn olındı -*ḡaferahullâh*-. Ve irtesi Yekşenbih günü [6 Şubat 1575] maḡfûrun-leh pa-şa-yı merḳûmı 'ilâc iden Ḥekîm Şücâ'ı [D223^b] ḥabs eylediler. [B160^a] Bu eşnâda kâḏî-'askerlik teḳâ'üdinden Sulṭân Süleymân -*'aleyhi'r-raḥmetü ve'l-ḡufrân*-⁵ Dârü'l-hadîsi'nde yevmî iki yüz on⁶ aḳça ile muḥaddîş olan Mevlânâ Sinân Efendi 'ulûfesi ile fâriḡ olup yeri ol muḳdâr aḳça ile Mevlânâ Aḥî-zâde Efendi'ye virildi. Ve mâh-ı Zî'l-ḳa'de'nüñ [TOÜ³³] sekizi olan Şenbih günü [19 Şubat 1575] Ma'nisa'dan gelen⁷ mezbûr [Y134^a] defter-dâra Ḥamîd-ili sancaḡı virilüp lâkin emâretten mu'riz olmaḡın yarındaşı Yekşenbih günü [20 Şubat 1575] âḫara virilüp⁸ ve kendülerine Dergâh-ı Mu'allâ müteferriḳalığıyla yüz biñ aḳçadan ziyâde ze'âmet iḥsân buyurıldı.

Ve mâh-ı mezbürüñ on sekizi olan Seşenbih günü [1 Mart 1575] Ma'nisa Müftisi Büzen-zâde Mevlânâ Muştafâ Efendi'ye teḳâ'üd iḥsân olınup yeri Şaḫn erenlerinden Van-ḳulı dimekle ma'rûf Mevlânâ Muḫyiddin Efendi'ye virilüp 'ulemâ semtinde manşıb silsilesi⁹ oldu. Ve mâh-ı mezbürüñ yigirmi dördü olan Düşenbih gicesi [7 Mart 1575] [TOÜ³⁴] ki fevt olan merḥûm Ferhâd Paşa mu'âlecesi için Ḥekîm Şücâ' ḥabs olup ıtlâḳ olındı idi, 'iṣâ namâzından soñra mescidden ḳıḳup odasına giderken kendü ḳapısı önünde ḳatılınmış. Yarındaşı ehli ve 'iyâli ḳatlı esbâbıyla Dîvân-ı 'adle varup ve aḫvâlleri 'arz olınup maḳınnaları zıkr olan paşa-yı merḥûmuñ

1 ki TO B (159^{b/11}) D (223^{a/16}) TK (101^{b/1}): - T (89^{b/25})

2 mezkûr TO: mezbûr T (89^{b/25}) / mezkûra B (159^{b/12}) D (223^{a/16}) TK (101^{b/1})

3 getürdüp TO D (223^{a/16}) TK (101^{b/1}): getürüp T (89^{b/25}) B (159^{b/12})

4 semtinde medfûn olan evlâd-ı emcâdı ḳurbında TO T (89^{b/27}): semtinde medfûn olan evlâd u emcâdı ḳurbında B (159^{b/15-16}) D (223^{a/18-19}) / ḳurbında medfûn olan evlâd u emcâdı yanında TK (101^{b/3-4})

5 *'aleyhi'r-raḥmetü ve'l-ḡufrân* TO B (160^{a/1-2}) D (223^{b/1}) TK (101^{b/5}): - T (89^{b/28})

6 on TO T (89^{b/28}): - B (160^{a/2}) D (223^{b/2}) TK (101^{b/5})

7 Y'de metin bu noktaya kadar bir sayfa tutacak kadar atlanmıştır.

8 virilüp TO B (160^{a/7}) Y (134^{a/2}) D (223^{b/4}) TK (101^{b/7}): virildi T (89^{b/30})

9 'ulemâ semtinde manşıb silsilesi TO T (89^{b/32}) B (160^{a/11}) Y (134^{a/5-6}) D (223^{b/7}): silsile vâkı' TK (101^{b/9})

ṭāyifesine ḥaml olduğuyçün qarındaşı ve kethüdāsı birkaç nefer ile ḥabs ve teftiş kılınup siyāset olındılar. Ve Ḥaleb Ḳādīsı Zekerıyyā Efendi ma‘zül olup yeri Sinān-zāde ‘Alı Çelebi’ye virilüp silsile oldı.¹ Ve mäh-ı mezbūruñ selḥi olan Yekşenbih günü [13 Mart 1575] İstanbul Ḳādīsı Mollā Çelebi ma‘zül olup yeri ḳādī-‘askerlikden [TOÜ³⁵] müteḳā‘id olan Ḥasan Bege-fendi’ye virildi. Ve Kıırım ḥānı oğlu İslām Giray Mırzā cülūs-ı hümayūn piş-keşin çeküp ve güyegileri olup Şırvānşāh Burhān’uñ oğlu Ebū Bekr Mırzā’yı bile getirüp [T90^a] ve ikisi bile ḥil‘at-i hümayūn geyüp Şırvānşāh-oğlu’na yüz aḳça² ‘ulufe ta‘yīn kılınup el öpdiler. Ve mäh-ı Zī‘l-ḥicce’nūñ ikisi olan Seşenbih günü [15 Mart 1575] Eflaḳ pişkeşi [B160^b] ve yedisi olan Yekşenbih günü [20 Mart 1575] Ḳara-Boğdan pişkeşi çekilüp ve ilçileri ḥil‘at geyüp pāye-i serir-i mihr-tenvire yüz süriyü vardılar. Ve ‘ıyd-i Aḏḥā’dan soñra mäh-ı mezbūruñ on üçü olan Şenbih günü [26 Mart 1575] Dīvān-ı ‘Ālide Rūmili [TOÜ³⁶] Beglerbegisi Siyāvūş Paşa ḥazretlerine güyegülük beşāreti virilüp cümle-i vüzerā vü erkān ḥalkı tehniye-i behiyye merāsimin edā eylediler. Ve Ḥ‘āce-i ‘ālī-şān Mevlānā Sa‘deddīn-i sa‘ādet-ḳarīn³ Efendi’ye ḳānūn-ı münif üzre ‘ulufe ve arpalık ve himme ve levāzım-ı nü-himme ve sālyāne bi‘l-cümle ta‘yīn olınmışdı. Lākin maḥdūmları içün daḥi ‘ulufe-i marziyye ta‘yīn buyurılıp ri‘āyet olındılar. Ve yarındaşı Yekşenbih günü [27 Mart 1575] Ğalaṭa ve Eyyüb-i Enşārī ḳādılıḳları birikdürilüp mevāliden Mevlānā Bahā‘eddīn-zāde [Y134^b] ‘Abdullāh Efendi’ye virilüp müderrişin semtinde silsile oldı. Ve mäh-ı mezbūruñ [TOÜ³⁷] yigirmisi olan Şenbih günü [2 Nisan 1575] ḥekimbaşı merḥūm Ğarseddīn-zāde fevt olup yeri eṭıbbādan Mevlānā Ḳāsım Efendi’ye virildi. Ve Şaḳız Begi Receb Beg’e Tūnus beglerbegiligi virilüp ve Āsitāne-i sa‘ādete gelüp pişkeş⁴ çeküp [D224^a] ve ḥil‘at geyüp on kıt‘a ḳadırğa ile revāne olındı.

Ve sene toḳuz yüz seksen üç [983] Muḥarrem’inūñ sekizi olan Seşenbih günü [19 Nisan 1575] Anaṭolı Defterdārı Meḥemmed Efendi vefāt eyleyüp

- 1 Ve mäh-ı mezbūruñ yigirmi dördü olan Düşenbih gıcesı [TOÜ³⁴] ki fevt olan merḥūm (T’de “Ferḥād”) Paşa mu‘ālecesi ... Dīvān-ı ‘adle varup ve (T’de “ve” yoktur.) aḥvāleri ‘arz olupun maẓınnaları zıkr olan paşa-yı merḥūmuñ (T’de “mezbūruñ”) ṭāyifesine (T’de “ḥaml”) olduğuyçün qarındaşı ... ‘Alı Çelebi’ye virilüp silsile oldı TO T (89^{b/32-36}): B (160^{a/11}) Y (134^{a/6}) D (223^{b/7}) TK (101^{b/9})
- 2 yüz aḳça TO T (90^{a/1}): - B (160^{a/16}) Y (134^{a/10}) D (223^{b/10}) TK (101^{b/11})
- 3 Sa‘deddīn-i sa‘ādet-ḳarīn TO T (90^{a/4}) B (160^{b/6}) Y (134^{a/16}) D (223^{b/15}): - TK (101^{b/14})
- 4 pişkeş TO B (160^{b/14}) D (223^{b/19}): pişkeşin T (90^{a/7}) Y (134^{b/4}) TK (101^{b/17})

yeri gelecek dîvânda mâh-ı mezbûruñ on ikisi olan Şenbih günü [23 Nisan 1575] Rümilî'nün şıkk-ı şânî defterdarı [B161^a] Murâd-zâde Muştafâ Efendi'ye ve anuñ yeri müteferriğalar zümresine [TOÜ³⁸] ilhâk olunup Ma'nisa'dan gelen Üveys Efendi'ye ihsân olındı. Ve Şehr-emîni Hâlîl Çelebi'ye yüz bin akçadan ziyâde müteferriğalığa ze'âmet ve anuñ yeri Ayaşofya Mütevellîsi 'Abdî Çelebi'ye virilüp ba'zı tevliyetler tağyîr¹ ü tebdîl olındı. Ve mâh-ı Şafer'ün dördü olan Şenbih günü [14 Mayıs 1575] Yeñiçeri Ağası Muştafâ Ağa'ya Kaştamonı ve anuñ yeri Cigala-zâde Sinân Ağa'ya virilüp 'Alî Ağa başkapucıbaşı oldı. Ve Yeñiçeri Kâtibi Muştafâ Çelebi ma'zûl olup yeri Divitdâr Hüsrev Beg'e virildi. Ba'dehü Rümilî Kâdî-askeri 'Abdurrahmân Efendi vefât idüp yeri manşib-ı mezbûrdan müteķâ'id Kâdî-zâde Mevlânâ Şemseddîn Efendi'ye tevcih ü taķlîd buyurılıp ve mûmâ-ileyh daħi el öpüp mesned-i şerî'atde mütemekkin [TOÜ³⁹] oldı.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi ikisi olan Çehârşenbih gicesi [1 Haziran 1575] naķibü'l-eşraf merhûm Emîr Muhterem füc'eten âhirete intikâl idüp ve yarındası [Y135^a] vezîr-i a'zam hâzretleriyle² cümle-i a'yân u erkân üzerine gelüp ve Ayaşofya Câmî'i'nde namâzı kılınup ve kendü havlisinde hayâtda iken ta'yîn eyledüğü mekânda defn olunup ve üzerinde ķubbe yapı-lup evķâfdan maşrafları ta'yîn kılındı.

Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvel'ün üçü olan Yekşenbih günü [12 Haziran 1575] Siyâvuş Paşa hâzretlerinin sağducu [B161^b] Ķapudan Ķılıç 'Alî Paşa Eski Sarây'a sulţân için nişân eyleyüp ve nikâh³ olunup [TOÜ⁴⁰] düğüne mübâşeret olındı. Ve mâh-ı mezbûruñ yedisi olan Pençşenbih günü [16 Haziran 1575] 'alî cem'iyet ve şenlik ve ziyâfet kılınup resm-i 'urs⁴ ve âyîn-i ceşn yerine getirilüp ve rüsûm-ı⁵ muvâşalat mü'eddâ olup hayr ile⁶ encâm u ihtîâm buldı.

Ve mâh-ı mezbûruñ on ikisi olan Seşenbih günü [21 Haziran 1575] sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh -*hullidet hilâfetühü*- hâzretleri Eski Sarây'ı

1 tağyîr TO T (90^{a/10}) D (224^{a/5}) TK (101^{b/21}): ta'yîn B (161^{a/4}) Y (134^{b/12})

2 hâzretleriyle TO T (90^{a/14}) D (224^{a/10}) TK (101^{b/25}): hâzretlerine B (161^{a/13}) Y (135^{a/1})

3 nikâh TO B (161^{b/1}) Y (135^{a/6}) D (224^{a/13}) TK (101^{b/27}): 'akd T (90^{a/16})

4 'urs TO B (161^{b/3}) D (224^{a/15}) TK (101^{b/28}): 'arûsî T (90^{a/17}) Y (135^{a/7})

5 ve rüsûm-ı TO: sünnet-i T (90^{a/17}) B (161^{b/4}) Y (135^{a/8}) D (224^{a/15}) TK (101^{b/28})

6 hayr ile TO T (90^{a/17}) Y (135^{a/8}) TK (101^{b/28}): hayrâta B (161^{b/4}) D (224^{a/15})

müşerref idüp birkaç günden sonra girü menzil-i mübâreklerine buyurdılar. Ve mâh-ı mezbûruñ on toquzu olan Seşenbih günü [28 Haziran 1575] Ma'nisa'dan gelen¹ Nişancı Aḥmed Beg'e Anaḥolı'nuñ tîmâr defterdârlığı virilüp [TOÜ⁴¹] ve Âmid Kâdîsı Mevlânâ Hüseyn Çelebi ma'zül olup yeri Bağdâd Kâdîsı Mevlânâ Maḥmûd Efendi'ye virilüp Edirne'de merḥûm Sulṭân Bâyezîd Müderrisi Mevlânâ Maḥmûd Begefendi'ye Bağdâd kâdîliği [D224^b] virilüp silsile oldu. Ve mâh-ı Cemâziye'l-ülâ'nuñ ikisi olan Seşenbih günü [9 Ağustos 1575] sa'âdetlü pâdişâh-ı zıllullâh ḥâzretleri Dîvândan sonra 'izz ü iḳbâl ile Eski Sarây'a varup ve Pençşenbih günü [11 Ağustos 1575] girü Sarây-ı 'Âmire'ye mürâca'at buyurdılar. Ve mâh-ı mezbûruñ on üçü olan Şenbih günü [20 Ağustos 1575] Şâm Beglerbegisi Dervîş Paşa ma'zül olup yeri Lala Ca'fer Paşa'ya virildi. Ve mâh-ı mezbûruñ on altısı olan Seşenbih gicesi [23 Ağustos 1575] **Y135^b** Vezîr-i şâliş Aḥmed Paşa'nuñ [B162^a] divânḥânesinde [TOÜ⁴²] iḥrâḳ-ı 'aẓîm vâḳi' olup ve küllî sa'yla söyündürilüp yapılmasına mübâşeret eylediler. Ve devletlü pâdişâh-ı mekremet-destgâh vezîr-i müşârun-ileyhe on biñ flori iḥsân buyurup² cebr-i noḳşân olındı. Ve yarındası Çehârşenbih günü [24 Ağustos 1575] sa'âdetlü pâdişâh-ı zıllullâh Ḥarâmîderesi'ne şikâra varup irtesi Pençşenbih günü [25 Ağustos 1575] merḥûm Ferḥâd Paşa sulṭânı Vezîr Muşṭafâ Paşa'ya nikâḥ ḳılınup sünnet-i ḥasene yerine geldi. Ve Peç ḳralından ḥarâc-ı seneviyye ve cülûs-ı hümâyûn pîşkeşi gelüp İlçi Ḥânı'nda ḥıfz olındı. Ve mâh-ı Cemâziye's-şânî'nüñ [TK102^a] ikisi olan Pençşenbih günü [8 Eylül 1575] ḥudâvendigâr-ı kâm-gâr şayd ü şikârdan [TOÜ⁴³] mürâca'at buyurmaḡla ḥâzret-i ḥilâfet-destgâhuñ ḳudûm-ı şerîflerine vüzerâ vü a'yân ve sipâh-ı ḳişver-sitân ve cemî' ağalar bölük ḥalkıyla ve yeñiçeri çâyifesiyle İstanbul'a varup zât-ı hümâyûnları ferr ü şükûh ve leşker-i enbûh birle gelüp İlçi Ḥânı öñünden 'ubûr itdüklerinde dükeli keferi ilçilerine ḥavf u dehşet ḡalebe idüp vâdî-yi ḥayretde mütefekkir ḳaldılar. Ve Şenbih günü³ [10 Eylül 1575] divân olup Mısr'dan ma'zül olup der-i devlete gelen Hüseyn Paşa pîşkeş çeküp el öpdî. Ve yarındası Yekşenbih günü [11 Eylül 1575] 'Îmâdiyye Ḥâkimi Ḳubad Beg [B162^b] ağır pîşkeş çeküp el öpdî.

1 gelen TO T (90^{a/19}): gelüp B (161^{b/8}) Y (135^{a/11}) D (224^{a/17}) TK (101^{b/30})

2 buyurup TO B (162^{a/3}) Y (135^{b/3}) D (224^{b/6}) TK (101^{b/35}): buyurılıp T (90^{a/24})

3 Şenbih günü TO T (90^{a/29}) B (162^{a/15}): rûz-ı Şenbih girü Y (135^{b/13}) / rûz-ı Şenbih günü D (224^{b/12}) TK (102^{a/3})

[TOÜ⁴⁴] Bu evkâtta vilâyet-i Aydın mültezimi Armağan-oğlu Hızır nâm bed-baht zulm ü ta'addisi¹ sebebi ile habs iken gaybet itmeğin mazınna olunan ba'zı kimesnelere 'azl ve siyâset olındı. Ve 'Arabistân fâtihi merhûm Sulţân Selim Hân müderrisi olan 'Arab-zâde² Mevlânâ 'Abdürra'ûf Efendi'ye Selanik kazâsı yevmî beş yüz akça ile virilüp silsile vâki' oldı. Ba'dehü gaybet iden [Y136^a] mezbûr emîn dahî buldurulup şalb ü siyâset olındı. Ve mâh-ı Receb'ün dördü olan Yekşenbih günü [9 Ekim 1575] İstanbul Kâdîsı Hasan Beg³ ma'zûl olup yeri Edirne Kâdîsı Çivi-zâde Mevlânâ Mehemmed Çelebi'ye ve Edirne, Burusa Kâdîsı Mevlânâ Ramazân Efendi'ye [TOÜ⁴⁵] ve Burusa, Şâm Kâdîsı Mevlânâ Muhyiddin Efendi'ye ve Şâm kazâsı, Sulţân Süleymân Hân -'aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân- Medreselerinden Ğanî Çelebi'ye virilüp silsile oldı. Ve 'İmâdiyye Hâkimi Kubad Beg hil'at-i icâzet ile el öpüp yerine müteveccih buyurıldı. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi dördü olan Şenbih günü [29 Ekim 1575] Anaţoli Kâdî-'askeri Ma'lûl-zâde Mehemmed Efendi ma'zûl olup yeri İstanbul kâdîsı sâlifü'z-zıkr Çivi-zâde Efendi'ye tevcih ü taqlid buyurulup ve İstanbul,⁴ Edirne kâdîsına ve Edirne, Burusa kâdîsına⁵ virilüp nefsi Burusa kazâsı Edirne'de pâdişâh-ı cennet-mekân [TOÜ⁴⁶] Sulţân Selim Hân bin el-merhûm Sulţân Süleymân Hân müderrisi olan Mevlânâ 'İvâz Efendi'ye tefvîz [D225^a] buyurulup ve müderrisin semtinde tekrâr silsile oldı.

Ve mâh-ı Şa'bân'ın evâhîrinde [Kasım/Aralık 1575] Silahdârbaşı İbrâhim Ağa Yediğülle'de habs olup ve yeri virilüp ağalar semtinde tağyîr ü tebdil oldı.⁶

1 mültezimi Armağan-oğlu Hızır nâm bed-baht zulm ü ta'addisi TO: mültezimi Armağan-oğlu Hızır nâm bed-bahtuñ zulm ü ta'addisi T (90^{a/30}) / emîni ve mültezimi olan Hızır nâm kimesne zulm ü ta'addi B (162^{b/1-2}) Y (135^{b/16}) D (224^{b/14}) TK (102^{a/5})

2 'Arab-zâde TO T (90^{a/31}): - B (162^{b/4}) Y (135^{b/18}) D (224^{b/15}) TK (102^{a/6})

3 Beg TO B (162^{b/7}) Y (136^{a/2}) D (224^{b/18}) TK (102^{a/7}): Begefendi T (90^{a/31})

4 Edirne Kâdîsı Çivi-zâde Mevlânâ Mehemmed Çelebi'ye ve Edirne, Burusa Kâdîsı Mevlânâ Ramazân (T'de "Muhyiddin") Efendi'ye ve Burusa, Şâm Kâdîsı Mevlânâ Muhyiddin (T'de "Kâdîsı Ramazân") Efendi'ye ve Şâm kazâsı, (T'de "merhûm") Sulţân Süleymân Hân -'aleyhi'r-rahmetü ve'l-ğufrân- Medreselerinden Ğanî Çelebi'ye virilüp silsile oldı. Ve 'İmâdiyye Hâkimi Kubad Beg hil'at-i (T'de "ve") icâzet ile el öpüp yerine müteveccih buyurıldı. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi dördü olan Şenbih günü Anaţoli Kâdî-'askeri Ma'lûl-zâde Mehemmed Efendi ma'zûl olup yeri İstanbul kâdîsı (T'de "İstanbul tevcih olunan") sâlifü'z-zıkr Çivi-zâde Efendi'ye tevcih ü taqlid buyurulup ve İstanbul TO T (90^{a/32-35}): - B (162^{b/7}) Y (136^{a/2}) D (224^{b/18}) TK (102^{a/8}) (Alt alta gelen "Edirne" kelimesinin yanılmasıyla T dışındaki nüshalarda TO'dan tam bir satır atlanmış olması bu dört nüshanın da kaynağının, TO'dan temize çekilmiş bir nüsha olduğuna işaret etmektedir.)

5 ve Edirne, Burusa kâdîsına TO B (162^{b/8}) Y (136^{a/2-3}) D (224^{b/18}) TK (102^{a/8}): - T (90^{a/36})

6 ve yeri virilüp ağalar semtinde tağyîr ü tebdil oldı TO T (90^{a/37}) B (162^{b/12-13}) Y (136^{a/6-7}) D (225^{a/2}): -

Ve mäh-ı [T90^b] Ramażân'ıñ evâyilinde [Aralık 1575] sa'âdetlü pâ-dişâh-ı zıllullâh -*eyyedehullâhu ve edâmehû*- hazretleri selâtin câmi'lerine baklava aççası gönderüp ¹ *المؤمن حلو يحب الحلو* şehdiyle mezâk-ı fuķarâyı şîrin kıilup me'cür u müşâb oldılar.

Ve mäh-ı mezbûruñ yedisi olan Şenbih günü [10 Aralık 1575] Bosna Begi Ferhâd Beg âdemleri [TOÜ⁴⁷] Dîvân-ı Hümâyûna [B163^a] gelüp Hırvat serhaddinde ban olan İşburğar nâm la'inüñ başıyla ba'zı kefere beglerinüñ başın getürüp hâk-sâr kılandı. Ve zıkr olan mel'un, Peç kıralınuñ vezîri meşâbesinde olup mâbeyn şulh iken hîle ile kırala itâ'at itmek şeklinde dâyimâ fesâddan hâlî olmamağın lillâhi'l-hamd eyyâm-ı devlet-i hümâyûnda sezâsın bulup def' u ref' olındı.

Ve şehri mezbûruñ on yedisi olan Seşenbih günü [20 Aralık 1575] termîm ü ta'mîr buyurılan Ayaşofya Câmî'i'nün kıubbe-i refi'ine cevâmî'-i İslâmiyye tärzî üzre müzehheb ü muṭallâ tâc-ı ibtihâc vaz' olunup [TOÜ⁴⁸] şu'a'ından dîde-i mü'minîn rüşenâ ve şerârından başıra-i müşrikîn nâ-binâ olup ehibbâya nazîre-i mihr-i evc-i berîn ve a'dâya kıarine-i mil-i âteşin vâkı' oldı. Ve² Kıasımpaşa eṭrâfında³ şikârda iken [Y136^b] mevkib-i hümâyün uğrayup bir maḳtül bulunmağın teftiş olunup ve kıatilleri ele getürilüp haḳ-larından gelindi.

Ve cülûs-ı hümâyün eşnâsındaki meşâyıḫ-ı 'izâmdan⁴ Bayramiyye sil-silesinde seccâde-nişîn olan Hâllâc-zâde dimekle meşhûr mağfürun-leh⁵ Şeyḫ Muşliḫuddîn -*'aleyhi'r-raḫme*- 'âlem-i rü'yâda peygâmbere-i âḫiru'z-zamân Muḫammed Muştafâ -*'aleyhi's-selâmü mine'l-Meliki'l-Mennân*-⁶ hazretlerinüñ bir kıabza-i mübârek kıılıçları [TOÜ⁴⁹] bir kıuyuya düşmiş görüp ve Sulṭân Murâd Hân-ı kâm-rân -*eyyedehullâhu* [B163^b] ve

TK (102^{a/9})

1 "Mümin tatlıdır, tatlı olanı sever."

2 - TO T (90^{b/7}): ḫudâvendigâr-ı kâm-gâr B (163^{a/11}) Y (136^{a/10}) (B ve Y'de düzeltme olarak derkenara yazılmıştır.) D (225^{a/11}) TK (102^{a/15-16})

3 eṭrâfına TO T (90^{b/7}): eṭrâfında B (163^{a/11}) Y (136^{a/10}) D (225^{a/11}) TK (102^{a/16})

4 meşâyıḫ-ı 'izâmdan TO B (163^{a/13}) Y (136^{b/2}) D (225^{a/12}): meşâyıḫdan T (90^{b/8}) / meşâyıḫ-ı kirâmdan TK (102^{a/17})

5 mağfürun-leh TO T (90^{b/8}): merḫûm B (163^{a/15}) Y (136^{b/3}) D (225^{a/13}) TK (102^{a/18})

6 *'aleyhi's-selâm mine'l-Meliki'l-Mennân* TO Y (136^{b/4}): *'aleyhi's-selâm* TK (102^{a/17}) T (90^{b/9}) / *'aleyhi's-salâtü ve's-selâm mine'l-Meliki'l-Mennân* B (163^{a/13}) D (225^{a/14})

*edâmebû ilâ inķırâzi'd-devrân*¹ ĥazret-i Resûl - '*aleyhi's-selâm*-uñ fermân-larıyla ol ŐemŐir-i cihân-giri ıķardup² jeng-i kûdüretten pāk itdüklerin Ĥı'ace-i kāyinât kıbelinden sūdde-i seniyyelerine ma'rûz kılıp ol münâsebetle cülûs-ı sa'âdet-me'nûslarına "ŐemŐir-i İslâm" (982) târiķ dimiŐlerdi. İttifâķ ta'biri 'ayniyle ıķup ĥazret-i Risâlet-penâh -*Őallallâhu 'aleyhi ve sellem*- ĥazretleri Uĥud Ĝazâsı'nda ķuŐandukları ĥüsâm-ı ejder-fâmı ki 'Ömer-i Ĥaĥĥâb -*radıyallâhu 'anh-* ĥazretlerine baķıŐlayup ba'dehû ĥulefâ-i Benî Ümeyye ve anlardan [TOÜ⁵⁰] ĥulefâ-i 'Abbâsiyye ĥizânesine [D225^b] intikâl idüp ve baķiyye-i 'Abbâsiyye MıŐr'a varduklarında Sulĥân Ebû Tâhir Baybars³ el-Bunduķdârî ol devlete fâyiz olup ve yeden bi-yedin kimden kime vâŐil olduĥın ĥucec ve Őevâhid ile ketb ü Őübût bulduĥı üzre bir ĥümâra derc itdirüp evlâdından Süleymân nâm kimesnenüñ zâbĥında iken mezbûr Süleymân'uñ vâķı 'asında ķable'l-cülûs ĥazret-i Risâlet - '*aleyhi's-selâmü ve't-taĥiyye*-nün cânib-i 'aliyyelerinden "Sulĥân Murâd Ĥĥân'a ilet!" deyü iŐaret-i 'aliyye vâķi' olup ve mezkûr Süleymân'uñ dide-i baĥtı bîdâr olıcaķ mütefekkir ķalup nâĥâĥ cülûs-ı ĥümâyûn [TOÜ⁵¹] müjdesi ol diyâra vuŐul bulup ayruķ Őabr itmeyüp der-i devlete müteveccih olup mâh-ı mezbûruñ evâĥirinde [Aralık 1575/Ocak 1576] vezir-i a'zam ĥazretlerine buluŐup ve i'lâm-ı ĥâl idüp taĥķiķ u tedķiķden Őoñra mübârek bayram gicesinde [3 Ocak 1576] ol tuĥfe-i MuŐtafaviyye [B164^a] ve emânet-i nebeviyye - '*alâ Őâĥibihe Ő-Őalâtü ve's-selâmü ve't-taĥiyye*- [Y137^a] ĥazret-i ĥilâfet-penâhi ve zıll-i İllâhi cenâbına irsâl ü teslim kılınup mücib-i sürûr-ı tâze ve sebeb-i ĥubûr-ı bî-endâze olmaĥla bi-tevfikillâĥ iŐaret-i 'aliyye-i nebeviyyeden⁴ أعطى القوس باريها⁵ temŐili yerin bulup bu tiĥ-ı âbdârüñ aĥbâr-ı meĥâbet-âŐârı sem'-i a'dâ-yı nâ-bekâra oķ [TOÜ⁵²] u tüfeng Őehminden ziyâde te'Őir idüp ve meŐâyih-ı 'izâmuñ vâķı'aları neticesi zühûr bulup selâtin-i kâm-bîn mâbeynlerinde bâ'iŐ-i tefâĥur-ı külli oldu. Ve ĥidmeti muķâbelesinde mezkûr Süleymân ze'âmete ķâyil

1 inķırâzi'd-devrân TO B (163^{b1}) Y (136^{b6}) D (225^{a15}) TK (102^{a18}): inķırâzi'z-zamân T (90^{b10})

2 cihân-giri ıķardup TO T (90^{b10}): cihân-giri ıķarup B (163^{b2}) Y (136^{b6}) / cihân-gir ıķarup D (225^{a16}) TK (102^{a19})

3 Baybars TO T (90^{b13}): Bayras B (163^{b9}) Y (136^{b12}) D (225^{b1}) TK (102^{a22})

4 olmaĥla bi-tevfikillâĥ işaret-i 'aliyye-i nebeviyyeden TO T (90^{b19}): vâķi' oldu. Ve el-minnetü lillâĥ ki B (164^{a3}) Y (137^{a2}) D (225^{b8-9}) TK (102^{a27})

5 "Yayı, atıcısına (ehline) ver."

iken ‘inâyet-i ‘aliyye-i hâkâniden¹ Cebele sancağı² virilüp daği niçe dürlü in‘âm u ihsân ile behremend eylediler.

Ve mübârek ‘ıyd-i sa‘id hengâmesinde gice ile ba‘zı päs-bänlar maqtül u mecrüh bulunup ve ma‘zül olan ‘asesbaşı mazınna olmağın teftişden soñ-
ra hâklarından gelindi. Ve mâh-ı Şevvâl’ün on ikisi olan Şenbih günü [14 Ocak 1576] [TOÜ⁵³] Quds-i şerif kazâsı yevmi beş yüz aqça ile mevâlden Şâm-ı şerif³ Müftîsi Mevlânâ Mu‘id-zâde Muhyiddin Efendi’ye virilüp sil-
sile oldu. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi üçi Seşenbih günü [25 Ocak 1576] Mar‘aş kazâsı daği yevmi beş yüz aqça ile mevâlden Qonya’dan munfaşıl Mevlânâ Qara Sa‘di Efendi’ye⁴ virildi. Ve Yemen Beglerbegisi Muştafa Pa-
şa’nuñ vefâtı haberi gelüp yeri Mısr beglerinden merhûm Maħmûd Paşa
kethüdâsı Murâd Beg’e ‘inâyet buyurıldı. [B164^b] Ve Tımişvar beglerbegi-
liginden sancağ virilüp ma‘zül olan Hasan Beg’e Pojeğa sancağı tevcih olın-
dı.⁵ Ve mâh-ı Zi’l-ka‘de’nün on yedisi olan Şenbih günü [18 Şubat 1576] Re’is Hüseyñ Çelebi ma‘zül olup [TOÜ⁵⁴] yerine Baştezkireci Oqçı-zâde⁶
Meħmed Çelebi re’is oldu. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi birinde ki Seşen-
bih günü [21 Şubat 1576] idi, [D226^a] Quds-i şerif Qādîsı Mu‘id-zâde’nün
vefâtı haberi gelüp yeri mevâlden Mazlûm Melek dimek⁷ ile meşhûr Mev-
lânâ Şemseddin Efendi’ye virildi. Ve Şâm Trabulusı daği yevmi beş yüz
aqça qādilik olup Şahn erenlerinden Şeyh Buħârî-zâde Mevlânâ [Y137^b]
Muhyiddin Efendi’ye virildi. Ve mâh-ı mezbûruñ selhi Pençsenbih gicesi
[1 Mart 1576] yeñi yapılan Unqapanı’nda ihraq-ı ‘azım olup ve külli sa‘yi-
le söyündürilüp tekrâr binâsına mübâşeret ve ikdâm olındı. [TOÜ⁵⁵] Ve
mâh-ı Zi’l-hicce’nün on çoquzı olan Seşenbih günü [20 Mart 1576] Mağrib

1 Hâkâniden TO T (90^{b/21}) TK (102^{a/29}): Hâniden B (164^{a/8}) Y (137^{a/6}) D (225^{b/11})

2 Trablus sancağına bağı bir kaza iken XVI. yüzyılın ikinci yarısında sancağ yapılan ve Halep, Şam ve Trablusşam beylerbeylikleri arasında yer değıştiren Halep ile Trablus arasında Akdeniz kıyısında bir sancağ.

3 Şâm-ı şerif TO T (90^{b/23}): Şâm B (164^{a/13}) Y (137^{a/9}) D (225^{b/14}) TK (102^{a/30})

4 üç Seşenbih günü Mar‘aş kazâsı daği yevmi beş yüz aqça ile mevâlden Qonya’dan munfaşıl Mevlânâ Qara Sa‘di Efendi’ye TO B (164^{a/14-15}) Y (137^{a/11-12}): üç Seşenbih günü Mar‘aş kazâsı daği beş yüz aqça ile mevâlden Qonya’dan munfaşıl Mevlânâ Qara Sa‘di Efendi’ye T (90^{b/24}) / üçünde Mar‘aş kazâsı daği yevmi beş yüz aqça ile mevâlden Qonya’dan munfaşıl Mevlânâ Qara Sa‘di Efendi’ye D (225^{b/15-16}) / üçünde Mevlânâ Qara Sa‘di Efendi’ye Mar‘aş kazâsı TK (102^{a/31})

5 Ve Tımişvar beglerbegiliginden sancağ virilüp ma‘zül olan Hasan Beg’e Pojeğa sancağı tevcih olındı TO T (90^{b/25-26}) B (164^{b/1-2}) Y (137^{a/13-14}) D (225^{b/17-18}): - TK (102^{a/32})

6 - TO T (90^{b/26}) B (164^{b/3}) D (225^{b/19}) TK (102^{a/33}): ile meşhûr Y (137^{a/16})

7 dimek TO T (90^{b/28}): - B (164^{b/6}) Y (137^{a/18}) D (226^{a/1}) TK (102^{a/34})

Trabulusı beglerbegiliginden ma'zül Muştafâ Paşa'ya Ağrıboz sancağı virilüp revâne kıldı.

Ve sene toköz yüz seksen dört [984] Muharrem'inün toközünde [9 Nisan 1576] Nişancı Feridün Beg 'azl ve iki gün muqaddem [7 Nisan 1576] kethudası seyfi¹ siyaset olunup manşib-ı tevki' Şahn erenlerinden Mu'alim-zâde Mevlânâ Maḥmūd Çelebi'ye virilüp silsile oldı. Ve Âmid Kâdîsı Mevlânâ Kâtib Maḥmūd'un vefâtı haberi gelüp yeri Şahn erenlerinden Mevlânâ Şemseddin Efendi'ye virilüp silsile oldı. [TK102^b] [TOÜ⁵⁶] Ve Kıpudan Kethudası [B165^a] Hasan Beg yigirmiden ziyâde qadırğa ve mavna ile mîri mühimmât için Muşt'a varup ve sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Seşenbih günü [17 Nisan 1576] Dîvândan soñra Eski Sarây'a gelüp bir hefteden soñra mâh-ı mezbûruñ on toközı olan Pençsenbih günü [19 Nisan 1576] girü Sarây-ı 'Âmire'ye teşrif buyurup maḥarr-ı hilâfetde müsteḥarr oldılar *-naşarabullâhu ve eyyedehü-*.² Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi sekizi Şenbih günü [28 Nisan 1576] Haleb Defterdarı Bâli Çelebi ma'zül olup yeri Ma'nisa Kâdîsı Halil Çelebi'ye 'inâyet buyurıldı.

Ve 'Acem'den Şâh Tahmâsb'un ilçisi olan Çukur-ı sa'd beglerbegisi ilç-i sâbık Şâh Kulu Sultân oğlu Toqmaq [TOÜ⁵⁷] dimekle mülakḫab Muḥammedî Sultân ve Ḥaydar Kulu nâm ḫalife-i Ḥayderiyye iki yüz neferden ziyâde ḫayife-i Sürḫ-ser ile Maldepesi'ne ḫarib geldüklerinde cemî-i 'asâkir-i nuşret-me'âşir ve Rümili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa ve çavuşbaşı cemî çavuşlar ile ve bölük ve üzengi ağaları bi'l-cümle Üsküdar'a geçüp [T91^a] istikbâl idüp [Y138^a] ve Kıpudan Kılıç 'Alî Paşa daḫi 'ubür için ihzâr olınan qadırğaları Üsküdar İskelesi'ne iletüp ve Muşâhib Şemsi Paşa ḫazretleri daḫi istikbâl idüp ve iskeleye dek bile yanaşup ve ta'zîmle selâmlayup [TOÜ⁵⁸] kendü menziline vardılar. Ba'dehü sipâh-ı muẓaffer ile beglerbegi ḫazretleri ve ağalar mezkûr ilç ve ḫalife ve tevâbi'yle qadırğalara girüp ve kıpudan paşa daḫi [B165^b] mülakḫat idüp ve gemilerde kıpudanlık 'âdeti üzere [D226^b] 'azîm sümâtlar³ çeküp ve envâ'-ı dürlü nefâyis-i eḫ'ime ve sükkerî mümessek⁴ ḫulviyyât çekilüp ve şenlik için

1 seyfi TO B (164^{b/14}) Y (137^{b/6}) D (226^{a/6}) TK (102^{a/36}); - T (90^{b/31})

2 eyyedehü TO T (90^{b/34}) D (226^{a/11}) TK (102^{b/3}); eyyedehullâh B (165^{a/5}) Y (137^{b/13})

3 şumâtlar TO D (226^{b/1}) TK (102^{b/9}); sümâtlar T (91^{a/3}) B (165^{b/2}) Y (138^{a/5})

4 mümessek TO T (91^{a/4}) B (165^{b/2}) Y (138^{a/6}); - D (226^{b/1}) TK (102^{b/9})

toplar atılıp yime içme ile İstanbul Boğazı ‘ubür kılinup belde-i mezbûre iskelesine çıkuğklarında bi’l-cümle süvâr olup ve yeñiçeri t̄âyifesi şenlik için t̄üfenglerin atup şit ü şadâdan gûş-y zamâne aşamm ve ta’rif [TOÜ⁵⁹] ü tavşifinden lisân-ı h̄âme ebkem olup müsâfir ve mücâvir dehşetden¹ mütehayyir ve ilçi halkı medhûş ve mütefekkir kıaldılar. Ve andan Siyâvuş Paşa hazretleri yanaşup ve haylî zamân muşâhabetden sonra tevâzu’la menziline buyurup ba’dehü yeñiçeri ağası yanaşup ve At Meydânı kıurbında mezbûr ilçi için ta’yîn buyurılan Behrâm Paşa evlerine nüzül itdirüp ‘asâkir-i manşüre yerlü yerine mürâca’at eylediler. Ve ilçi-i mezbûr mâh-ı Şafer’ün beşi olan Şenbih günü [5 Mayıs 1576] vech-i meşrûh üzre nefsi İstanbul’a dâhil olup lâkin iki gün muqaddem sa’âdetlü [TOÜ⁶⁰] pâdişâh-ı dîn-penâh Halkalı şikârına müteveccih olup sipâh-ı muzaffer mevkib-i hümâyün istikbâli tedârükine² meşgûl oldılar. Ve ilçi-i mezbûr şâhdan vezîr-i a’zam hazretlerine getirdüğü nâme ve hediye ile buluşup ve sâyir vüzerâ hazretlerine³ ve erkân-ı devlete hedâyâ gönderüp mülâkât eyledi. Ve mâh-ı mezbûruñ onı olan Pençşenbih günü [10 Mayıs 1576] kudüm-ı hümâyün-ı meserret-meşhûn istikbâline vüzerâ-yı ‘âlî-mağâm ve mevâlî-i ‘izâm ve sipâh-ı nuşret-encâm [B166^a] ve erkân-ı devlet ve a’yân-ı hazret ve bölük halkı ağalarıyla ve sâyir ağalar ve müteferrika ve çâşnigir⁴ ve yeñiçeri ve topçı [TOÜ⁶¹] ve cebeci ve t̄üfengci ve hâşşa ‘acemî oğlanları [Y138^b] ve sekbânlar t̄âyifesi yat ve yarağ ve geyim ve geçim birle piyâde vü⁵ süvâr hudâvendigâr-ı kâm-gârı istikbâl idüp ve ilçi-i mezbûr nezzâresi için ‘acemî oğlanlarınıñ Yeñi Odaları kıurbında bir kafeslü köşk tedârük olunup ve hizmet-kârları olan Sürh-ser t̄âyifesi kafes altındağı dükkânlarda tevaqquf idüp muntazır oldılar. Nâgâh kıuşlukdan sonra deryâ-yı leşker cûşa gelüp ve cümleden muqaddem t̄üfenglü ‘azebistân halkıyla mâlik-i baır gibi kıapudan tevâbi’yle ba’dehü sâyirleri ‘ubür idüp [TOÜ⁶²] ablağ sorguçları dehşetinden şâhîn ve ‘ukâb

1 dehşetden TO B (165^{b/2}) Y (138^{a/10}) D (226^{b/4}) TK (102^{b/11}); dehşetinden T (91^{a/5})

2 istikbâli tedârükine TO B (165^{b/14}) Y (138^{a/15}) D (226^{b/8}) TK (102^{b/14}); istikbâl tedârükine mütenebbih ve T (91^{a/9})

3 getirdüğü nâme ve hediye ile buluşup ve sâyir vüzerâ hazretlerine TO T (91^{a/9-10}); - B (165^{b/15}) Y (138^{a/16}) D (226^{b/9}) TK (102^{b/15})

4 müteferrika ve çâşnigir TO T (91^{a/11-12}) B (166^{a/2}) Y (138^{a/19}); müteferrikalar ve çâşnigirler D (226^{b/11}) TK (102^{b/16-17})

5 ve TO T (91^{a/12}) D (226^{b/12}) TK (102^{b/17}); - B (166^{a/3}) Y (138^{b/1})

kanadların bırağup ve hüd ve zirih şavletinden mâhîler deryâdan hevâ yüzine atılıp müzehheb toğulğalaruñ şu‘â‘ından mihr-i münîr lerzân ve tekâver-i çarh ser-gerdân olup ve tîğ-ı zerrîn ve hançer-i kîn berkinden haşmuñ yüregi yarılıp ve gönderler sinânı yalmanı yalmanı düşmen başın hevâdan kapmağa bayraqdan kanad açup neyistân tıyûrına yeltenürdi. Ve şihâb-ı hadeng ebâbil-i tûfengden sebkat itmege âşiyân-ı bilikden sūfâr-ı minķâr-girdârın [D227^a] açup kemân-dârlaruñ bázularından şâhîn yavrısı gibi [TOÜ⁶³] dil-i a‘dâ şaydına ditreşüp kanad gererlerdi. Ve yeñiçeri ve tûfengci tıyîfesi gendüm-nümây cev-fürüş olan muhâlifân-ı dînüñ fikrlerin [B166^b] şaşırup ve nohüd hisâbıyla leşker-i encüm-siyer taħmîninde ‘acız çekenlere findık şayusın başdan¹ gösterüp rüy-i zemîn dâne-i erzen kıyâs olunursa sipâh-ı nuşret-destgâhuñ ta‘dâdına kifâyet itmedüğü vuzûh bulup bi-‘inâyetillâh gürüh-ı ğuzât-ı ‘âlî-câh muķâbilinde hizb-i bed-hvâh dâne-i hardaldan eķall ve² erzel olduğı derece-i taħķiķa irişdi. Ve yeñiçeri ‘akabince peykân-ı³ zerrîn-tâc-ı ‘âlî-mıķdâr [TOÜ⁶⁴] ve şolaķân-ı ‘Amr-reftâr-ı nâm-dâr rikâb-ı hümâyün-ı sa‘âdet-maķrûnda⁴ nümâyân olup ve muraşsa‘ rahtla yedekler çekilüp [Y139^a] ve sağ ve şolı müzeyyen ü mülebbes çavuşlar ihâta idüp ve vüzerâ-yı ‘izâm ikişer ikişer birbiriyle yanaşup ve hvâce efendiyle kuğât-ı ‘asker hem-‘inân olup ve beglerbegi kapudanla yürüyüp ve sayir ağalar yollu yoliyla revâne olup zât-ı sa‘âdet-simât-ı hilâfet-âyâtları ferr ü şükühla leşker-i enbühüñ kalbinde keş-şemsi fi râbi‘ati’n-nehâr⁵ ‘âlem ve ‘âlemiyâna ziyâ-güster olup ve ehl-i nezzârenüñ dide-i dil [TOÜ⁶⁵] ve çeşm-i cânları ğubâr-ı tütüiyâ-âşârlarıyla mükahhal ü mücellâ olup ve ilçî ve tevâbî’inüñ gözlelerin⁶ perde-i hayret kaplamış iken te’sîr-i rü’yet-i cemâl-i ferhunde-fâllerî anları dağı maķrûm ķomayup ve ķafâ-dâr olan bölük halkı ba‘dehü vüzerâ-yı ‘izâm ķulları mükemmel ü müretteb yürüyüp ve ol havâlîde kapudan ‘azebistân ile selâmlayup ve sa‘âdetlü şehinşâh-ı cihân-penâh ilçî-i Peç’uñ hânı önünden [B167^a] geçüp ve muṭî‘ olan müşrikîn dağı

1 başdan TO T (91^{a/19}): - B (166^{b/2}) Y (138^{b/15}) D (227^{a/3}) TK (102^{b/24})

2 eķall ve TO T (91^{a/21}) B (166^{b/4}) Y (138^{b/17}): - D (227^{a/5}) TK (102^{b/25})

3 peykân-ı TO T (91^{a/21}) B (166^{b/7}) Y (138^{b/18}) D (227^{a/5}): sükkân-ı TK (102^{b/26})

4 sa‘âdet-maķrûnda TO T (91^{a/21}) Y (138^{b/19}): sa‘âdet-maķrûndan B (166^{b/5}) D (227^{a/6}) TK (102^{b/26})

5 “keş-şemsi fi râbi‘ati’n-nehâr”: “Gündüzün dörtte birindeki güneş gibi”

6 gözlelerin TO B (166^{b/14}) Y (139^{a/6}): görmez gözlelerin T (91^{a/25}) / gözleri D (227^{a/11}) TK (102^{b/29})

temâşâ-yı behcet-fezâsından behremend olup ve andan öyle namâzı qarîb idi ki Sarây-ı ‘Âmir’e’ye [TOÛ⁶⁶] duhûl idüp ve erkân u a’yân yollu yolunca selâmlayup vücûd-ı şerîf ve ‘unşur-ı laṭifleri semend-i müstemenden inüp taht-ı bahta şu’ûd buyurdıklarından şoñra her kimesne kendü menziline rücû’ u qarâr eylediler. Ve şâhuñ ilçisi dañi nezzâregâhdan taḥayyür-i tâmm ile konağına gelüp ve bu ḥâzır bulunan leşker ki yüz bölükden bir bölük ancak idi, “Böyle şevket ile olıcağ dükeli sipâh-ı nuşret-destgâhuñ cem’iyyetine rûy-i zemîn müteḥammil olmaduğı zâhirdür.” deyü ṭâyife-i Sürḥ-serle söyleşüp dâmen-i kabâ-yı sulḥ-ı dest-emânlarında [TOÛ⁶⁷] bulunduğına şâd ü ḥurrem oldılar.

Bu evkâtda Tûnus beglerbegisi haber gönderüp vilâyet-i mezbûrenün kadîmî ḥâkimi olup İspanya dinilen [D227^b] la’ine itâ’at idüp diyâr-ı mezkûri kefer-e fecere tasalluṭına mâddetü’l-fesâd olan Mevlâyî Aḥmed didükleri [Y139^b] aḥmağ ki def’a-i şâniyede Don Cüvan nâm mel’ûn ile nefis-i mezbûreyi ihâta itdüklerindeki mirîye¹ maḳbûz u maḥbûs olan Mevlâyî Muḥammed nâm qarındaşın anda koyup ve merḳûmı rehn [TK103^a] tariḳiyle küffâr-ı nâ-bekâr ḥabs idüp diyâr-ı ḥâk-sârlarına iletmişlerdi. Ve memâlik-i meşṭûre musaḥḥar ve fetḥ olalı aḥmağ-ı mesfûr [TOÛ⁶⁸] fitne vü fesâd ve şerr ü şûrdan ḥâlî olmaz iken ḥâlâ taḳdîr-i Rabbânî ve tevfiğ-i [B167^b] Sübhânî² muḳâreneti ile ecel-i ṭabî’isi münḳazî olup ve ke-ennehü vefâtı anuñ³ şerrinden ḥâyif olan ol yerüñ Müslimânlarına mücib-i ḥayât ve müstevcib-i necât vâḳî’ olup ve tâbûtı Tûnus medfenine naḳl olunup bu bâbda egerçi sağ olduğı taḳdîrce kuvvet-i kâhire-i ḳahramânî şavletinden ol ḳılâ’ u bilâda zarar u gezendi mümkün ve mutaşavver degildi,⁴ lâkin bunuñ gibi ḥâyin-i İslâm ve hâtik-i ‘ırz-ı ümmet-i Seyyidü’l-enâmuñ mevt ü helâki cenâb-ı Vâhibü’l-’aṭiyyâtdan bir ni’met-i ğayr-i müteraḳḳabe olduğı üzre zulminden mutažaccir olan [TOÛ⁶⁹] ehl-i imân bu belânuñ def’ine şükr-i firâvân itdüklerin ‘arz idüp bâ’iş-i iṭmi’nân⁵ vâḳî’ oldı.

1 itdüklerindeki mirîye TO T (91^{a/32}): itdüklerinde ḥâlâ B (167^{a/13-14}) Y (139^{b/1-2}) D (227^{b/2}) TK (102^{b/37})

2 ve tevfiğ-i Sübhânî TO B (167^{a/17-167^{b/1}}) Y (139^{b/5}) D (227^{b/5}) TK (103^{a/2}): - T (91^{a/33})

3 ke-ennehü vefâtı anuñ TO T (91^{a/34}): anuñ vefâtı B (167^{b/1}) Y (139^{b/5-6}) D (227^{b/5}) TK (103^{a/2})

4 zarar u gezendi mümkün ve mutaşavver degildi TO T (91^{a/35}) Y (139^{b/8-9}): zarar u gezend mümkün ve mutaşavver degildi D (227^{b/7}) / zarar-ı gezend mümkün-i mutaşavver degildür TK (103^{a/3})

5 اطمینان TO T (91^{a/37}) TK (103^{a/5}): اطمینان B (167^{b/8}) D (227^{b/10}) / اطمینان Y (139^{b/11})

Ve Kızılbaş'ın Toğmağ dimekle meşhûr u ma'rûf ilçisi mezkûr sultân resm-i mihteri üzre¹ getürdüğü bir kıt'a [T91^b] 'abâyî bâft çadır-ı vesî'-i İrânî ve muşanna' ve refî' sâyebanı müte'addid ebrîşüm kâlî ve zer-beft kâlîçe-i Kirmânî ve mütenevvi' kiçe-i Hırāsânî birle Dîvân-ı Hümâyûna varup cümleden muqaddem on sekiz mücelled muraşsa' ve müzehheb Kelâm-ı Qadîm-i Rabbânî ve altmış cildden ziyâde mu'teber Fârisî nazm u neşr kütüb-i şîrîn-i² dâstânî ve birkaç kıt'a muşavver muraşsa' huḩûḩ-ı seb'a ve ta'lik ve reyḩânî ve yüz biñ [TOÜ⁷⁰] florilik cevâhir ve aqmişe ve ḩâke-i firûze ve emti'a zeylinde on biñ dâne siyâh balıqçıl teli sorḩuḩ-ı zülf-i perîşânî ve üçer ḩoḩḩa mûmiyâ-yı ma'denî ve pân-zehr-i [B168^a] ḩayvânî şehriyâr-ı 'Acem tarafından [Y140^a] pîşkeş çeküp 'aqabince kendü pîşkeşin daḩî 'arz idüp pâye-i taḩt-ı baḩt-ı cihân-bâniye yüz süriyü şâhdan resm-i tesliye ve âyîn-i tehniye levâzımın ḩavâ'id-i mülûkâne ve âdâb-ı bendegâne muḩtezâsınca edâ ḩılıp ma'raz-ı ḩabûl-i ḩâḩânîde vâḩî' olmaḩla el öpüp menziline vardı.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi biri olan Düşenbih günü [21 Mayıs 1576] gâzâ-yı ğarrâ niyyetine rûy-i deryâ keyd-i a'dâ-yı bed-râdan ḩıfz u ḩırâset olunmaḩ için [TOÜ⁷¹] iḩzâr olunan yüz kıt'adan ziyâde ḩadırgalarda 'asâkir-i manşûre memlû ve müzeyyen olup [D228^a] ve ḩapudan paşa Dîvân-ı 'Âliye varup ḩil'at-i icâzet ile el öpüp ve gelüp iskelede ḩadırgaya binüp ve şıya topı atılıp³ ve Beşikḩayası'na çekdirüp du'â ve tekbîrden soñra revâne olup ve Sarây-ı 'Âmire muḩâbilinde selâm maḩâmına varduḩda⁴ ḩuzû' u ikrâm birle şenlik toplarına âteş virilüp ve ḩabl-ḩâneler ḩalınup envâ'-ı sürür ve⁵ şâdmânlıḩla Yediḩulle menziline varup ârâm itdiler. Ve andan irtesi ḩalkılıp⁶ tevfiḩ-i ḩudâ-yı Bîçün reh-nümün-ı ḩarıḩ-i cihâd olup devlet-i hümâyûn-ı ebed-maḩrûn i'tizâdıyla⁷ [TOÜ⁷²] uğurdan yaña çekilüp gitdiler -*naşarahümullâhu ve ḩafîzahüm-*.

1 üzre TO T (91^{a/37}) B (167^{b/10}) Y (139^{b/12}) D (227^{b/11}); - TK (103^{a/6})

2 kütüb-i şîrîn-i TO Y (139^{b/16}) / kitâb-ı şîrîn-i T (91^{b/2}) / kütüb-i ى ب (167^{b/14}) D (227^{b/13}) TK (103^{a/7})

3 atılıp TO B (168^{a/9}) Y (140^{a/8}) D (228^{a/2}) TK (103^{a/13}); atup T (91^{b/8})

4 muḩâbilinde selâm maḩâmına varduḩda TO B (168^{a/10-11}) Y (140^{a/9}) D (228^{a/2-3}) TK (103^{a/13}); muḩâbelesinde selâm maḩâmında T (91^{b/8})

5 sürür ve TO T (91^{b/9}) Y (140^{a/10}) TK (103^{a/14}); sürür-ı B (168^{a/12}) D (228^{a/3})

6 ḩalkılıp TO: ḩalkup T (91^{b/9}) B (168^{a/13}) Y (140^{a/11}) D (228^{a/4}) TK (103^{a/14})

7 i'tizâdıyla TO T (91^{b/10}) B (168^{a/14}) Y (140^{a/12}); i'tibâriyle D (228^{a/5}) TK (103^{a/15})

Ve yarındası ki Seşenbih günü [22 Mayıs 1576] idi, şāhuñ ilçisi Dīvān-ı Hümāyūna varup kendüsine dört kıt‘a ağır hil‘at-i sulţānī ve altun ve gü-müş egerlü iki baş [B168^b] bedevī at ile iki baş dağı kötel atları ve beş kīse akça-i ‘Osmānī ve sekizer evānī fidđa ve akmişe-i hāşşa-i perniyānī ve sāyir ādemlerine birer hil‘at kaftānı ‘ināyet buyurılup ve ni‘am-ı firāvān bezl olup in‘ām u ihşān ve iltifāt-ı bī-pāyān ile yollanup icāzet virildi. Ba‘dehū vü-zerā-yı ‘izām dağı ‘ale‘t-tertib ziyāfet ü ri‘āyet idüp mäh-ı Rebi‘u‘l-evvel‘ün ikisi olan Pençşenbih günü [31 Mayıs 1576] Üsküdar’a [TOÜ⁷³] ‘ubūr ey-leyüp ve cevāb için yazılan nāme-i [YI40^b] hümāyūnı alup Şark’a teveccüh ü rücü‘ eylediler.¹ Ve anları müşāhede iden Ehl-i Sünnet ve Cemā‘at nefret idüp ve bi‘l-cümle ehl-i bađy u đalālet ve tārik-i cum‘a ve cemā‘at oldukları için “aleyhim mā yestehik” deyü اللهم افتح بلادهم لسلطاننا وادفع شرورهم 3 münācātıyla cenāb-ı Kāđi‘l-hācāta tazarru‘ u niyāz olunup ve şadā-yı “Āmīn! Rūđu‘l-emīn!” güş-ı hüşa irişüp tāt-ı āl-i Deccāller girü Kāzvīn ve İşfahān’a vardılar.

Ve Leh kıralığı ki Erdel Voyvodası Bađori İstevan’a virilüp anuñ yeri kıarındaşı Kıariştok Voyvoda‘ya ‘ināyet [TOÜ⁷⁴] buyurılmağın zıkr olan voyvodalık müjdesine Başmīrāhūrbaşı⁴ Međhemmed Ađa ta‘yīn olunup irsāl olındı. Ve Mardin Kāđısı Ebi Bekr-zāde Međhemmed Efendi bir kıadırğa ādemisiyle hāsbeten lillāh donadup ve Hālkū‘l-vād Ğazāsı‘na dağı bile varup ve küllī sa‘y eyleyüp⁵ [B169^a] fetđ u fütūđdan şoñra hıdmeti muķābelesinde diyār-ı mezbürenüñ tahrıriyle māliyye [D228^b] defterdārlığı ‘ināyet buyurılmışdı. Hālā gelüp Trabulus-ı Ğarb Beglerbegisi Hāydar Paşa‘nuñ mu‘āvenetiyle anuñ taşarrufında olan mukāta‘at tahrıir olup ve getürdüğü

1 eylediler TO B (168^{b/7}) Y (140^{b/1}) D (228^{a/11}) TK (103^{a/19}): eylediler T (91^{b/14})

2 Sünnet ve Cemā‘at nefret idüp ve bi‘l-cümle ehl-i bağy u đalālet ve tārik-i cum‘a ve cemā‘at oldukları için TO B (168^{b/8-9}) Y (140^{b/1-2}) D (228^{a/11-12}) TK (103^{a/19-20}): Sünnete kerih göründükleri için T (91^{b/15})

3 یا رب العالمین TO B (168^{b/11}) Y (140^{b/4}) D (228^{a/13}) TK (103^{a/21}): - T (91^{b/15}) (“Allāhümme‘ftah bilādehüm li-sulţānīnā ve edfa‘ şūrūrahüm ‘annā ve demmīrhüm ‘anı‘l-erđini bi-hürmeti hayri hālkıke yā Rabbe‘l-‘ālemin”: “Allahım onların beldelerini bizim sultanımıza aç, şerlerini üzerimizden defet, onları yeryüzünden gider. Ey ālemlerin Rabbi yarattıklarının en hayırlısı hürmetine duamızı kabul buyur.”)

4 Başmīrāhūrbaşı TO B (168^{b/13}) Y (140^{b/8}) D (228^{a/16}) TK (103^{a/23}): Başmīrāhūr T (91^{b/17})

5 Mardin Kāđısı Ebi Bekr-zāde Međhemmed Efendi bir kıadırğa ādemisiyle hāsbeten lillāh donadup ve Hālkū‘l-vād Ğazāsı‘na dağı bile varup ve küllī sa‘y eyleyüp TO T (91^{b/18}): muķaddemā Diyārbekr‘de Mardin kıāđısı iken Avarine Kāl‘ası hengāmesinde cemī‘-i Kürdistan leşkerine terđib için hāsbeten lillāh bir kıadırğa donadup ba‘dehū Hālkū‘l-vād Seferi‘nde kıāđılıđına ordu kıāđılıđı zamm olunup ve üç yüzden ziyāde yarar ādem ile varup anda küllī yoldaşlığı zuhūra gelüp B (168^{b/13-17}) Y (140^{b/9-12}) D (228^{a/16-19}) TK (103^{a/23-25})

defter ile Dīvān-ı 'Āli-şāna varup ve telhîşin¹ pāye-i serîr-i hürşîd-naẓîre yüz süriyü okıyup maḳbûl olup teraḳḳî [TOÜ⁷⁵] ve ri'āyetle mürâca'at buyurıldı.

Bu eşnâda mâh-ı mezbûruñ dördü olan Şenbih günü [2 Haziran 1576] Bağdâd beglerbegisi olan Elvend Beg oğlu ma'zûl olup yeri Van Beglerbegisi Aḥmed Paşa'ya ve anuñ yeri Erzurüm Beglerbegisi Hüsrev Paşa'ya ve anuñ yeri Diyârbekr Beglerbegisi Ḥasan Paşa'ya ve anuñ yeri Başra² Beglerbegisi Özdemür oğlu 'Osmân Paşa'ya virilüp Rûmili ümerâsından Arnavud [Y141^a] İskenderiyyesi begi olan Meḥemmed Beg'e Başra beglerbegiligi 'ināyet buyurılıp ve ba'zı sancaḳlar tebdil olup Ağrıboz sancağı Cezāyir'den ma'zûl olup küffâr-ı ḥâk-sârda [TOÜ⁷⁶] giriftâr iken ḥalâş olan Ḥasan Paşa'ya virildi.

Ve mâh-ı mezbûruñ toḳuzu olan Pençşenbih günü [7 Haziran 1576] Van beglerbegisininüñ çavuşbaşısıyla Ḥakkâri Ḥâkimi Zeynel Beg'ün ketḥudâsı Za'im Uğurlu ulaḡla gelüp³ ve tecessüs için yukarı cânibe varan kimseyi bile getirüp şâh-ı mezbûr mâh-ı Şafer'ün evâhîrinde [Mayıs 1576] fevt olmaḡla evlâdından Ḥaydar Mîrzâ'yı hemşîresi "Salṭanatı saña vaşıyyet [B169^b] itdi." deyü ḥile ile içeriye iletüp ve başın kesdirüp taşra şoḳaḡa bıraḡup ve aña tâbi' olan Ustaclu ṭâyifesinden [TOÜ⁷⁷] Hüseyn⁴ Beg birkaç biñ nefer âdem ile Ḥaydar'ı ḥalâş itmek için muḥkem hücum itdükleri⁵ eclden tevaḳḳufa mecâli ḳalmayup ve şâhuñ evlâdından Muştâfâ Mîrzâ'yı darbî bile uydurup Ḳazvîn'den taşra ḳaçup⁶ girdügin ve ḳal'ada ḥabs olan şâh oğlu İsmâ'il'i babası vaşıyyeti üzere yerine getürmesine ṭâyife-i Sürḥ-ser⁷ vardukların bi'l-cümle şîḥhatiyle ḥaber getürdügi bâ'ışden Zeynel Beg'ün murâdı üzere yeri ve ocağı, büyük oğlu Seyyid Muhammed Beg'e virildi. Ba'dehû Erzurüm ve Şehrîzol ve Bağdâd [TOÜ⁷⁸] ulaḡları gelüp bu minvâl üzere söylediler. 'Aḳîbü zâlik Diyârbekr cânibinden Erzurüm'a tebdil buyurılan Ḥasan Paşa'nuñ daḡı ulaḡ ile âdemi gelüp İsmâ'il, Ḳahḳaha

1 telhîşin TO T (91^{b/20}): telhîş B (169^{a/5}) Y (140^{b/15}) / telhîş olunup D (228^{b/2}) TK (103^{a/26})

2 Başra TO T (91^{b/22}): Mısr B (169^{a/9}) Y (140^{b/18}) D (228^{b/5}) TK (103^{a/28})

3 gelüp TO B (169^{a/15}) Y (141^{a/5}) D (228^{b/9}) TK (103^{a/31}): - T (91^{b/25})

4 Hüseyn TO T (91^{b/27}): Ḥasan B (169^{b/2}) Y (141^{a/8}) D (228^{b/12}) TK (103^{a/33})

5 itdükleri TO B (169^{b/3}) Y (141^{a/9}) D (228^{b/12}) TK (103^{a/33}): itmek istedikleri T (91^{b/27})

6 ḳaçup TO T (91^{b/28}) B (169^{b/5}) D (228^{b/13}) TK (103^{a/34}): - Y (141^{a/10})

7 Sürḥ-ser TO T (91^{b/29}) B (169^{b/6}): Sürḥ-sere Y (141^{a/11}) D (228^{b/14}) TK (103^{a/35})

Ḳal‘ası’ndan çıḳup Erdebil’e ve andan Sulṭāniyye Yaylası’na varup müte-mekkin olduḡın [TK103^b] şıḫḫatiyle ḥaber virüp ve Zeynel Beg-i Ḥak-kārî’den daḫi tekrār ol minvāl üzre ulaḡla ādem gelüp i‘lām-ı ḥāl eyledi.

Bu evḳātda başdefterdār ile Anaṭolı defterdārı ‘azl olunup Rūmili’nün şıḳḳ-ı şānī defterdārı [D229^a] Üveys Çelebi Efendi başdefterdār [TOÜ⁷⁹] ve Erzurūm defterdārı olan Süleymān Çelebi Anaṭolı defterdārı olup def-ter emīni olan [B170^a] Muştafā Çelebi Rūm[Y141^b]ili’nün şıḳḳ-ı şānī ve Erzurūm defterdārı Başrūznāmecî ‘Alī Çelebi olup defter emāneti Şehr-emīni Kātibi ‘Abdullāh Beg’e virildi. Ve şerīf-i Mekke olan Ḥasan bin Ebī Nü-meyy’den binā’-ı Ḥarem-i muḫterem *-zādallāhu şerefen ve ta’zīmen-* it-mām ü encām bulduḡı ḥaber-i meserret-eşer gelüp muḳābelesinde ḫil‘at-i fāḫire ve fuḳarā-i Ḥaremeyn’e daḫi şurre gönderilüp Beyt-i şerīfde Rūkn-i Yemānī’nün lāzım olan termīmi ve Medīne-i münevvere *-‘alā sākini-be’s-selāmü ve’t-taḫiyye-*nün [TOÜ⁸⁰] levāzım-ı meremmātı daḫi fermān olunup ol ḫidmet-i ḥayāt-baḫşa emīn olan Cidde Begi Aḫmed Beg’e daḫi teraḳḳī ve iḥsāndan ḡayri irtikā’-i şān ve i’tilā’-i mertebesine muvā‘ade-i şāhāne üzre aḫkām-ı şerīfe vārid olup ve ḥazret-i ma‘ārif-destḡāḫ-ı ḫaḳā-yıḳ-penāḫ [T92^a] ḫ^vāce-i şāhinşāḫ-ı ‘ālī-cāḫ ḥazretleri ol binā-yı ‘azīm ve ḫayr-i cesīmūn itmāmına inşā buyurdıḳları neşr-i şerīf ve üç beytūn mışrā’-ı āḫirinde derc itdükleri:

Mışrā’: ¹ عمر سلطان مراد الحرم

tārīḫ-i laṭīf anda ṭaş üzre ḳazılmasına fermān-ı ḳazā-cereyān [TOÜ⁸¹] şu-dūr buldı. Ve bu bendeleri daḫi:

Mışrā’: ² سلطان مراد کرد بناء حرم زنونو

Fārisi tārīḫi nazm u derc eyledi.

Feth-i Fās: Vilāyet-i Fās ve Merākeş ki bilād-ı Afrīḳiyye ya’nī Cezā-yir-i Maḡrib’e tābi‘ Tūnus’uñ mā-fevḳinde Endelūs muḳābilinde vāḳi‘ bir diyār-ı behcet-ābād ve menba’-ı ḡazā vü cihād zirā‘ati bisyār ve ‘imāreti

1 “Sultan Murad Harem’i inşa etti.” (984)

2 “Sultan Murad Harem binasını yeniden yaptı.” (984)

[B170^b] bî-şumâr olmağın ve Hulefâ'-i râşidîn -*ridvânullâhi 'aleyhim ecma'in*-den soñra Benî Ümeyye'den ba'zı ümerâ ki yuķaru tûmârda esâmîleri mezkûrdur, ol bilâd-ı 'âlî-nihâdı varup feth itmekle [TOÛ⁸²] beş yüz yıldan ziyâde Merîniyye t̄âyifesi anda hükûmet iderlerdi, t̄a ki âhîrleri olan Mevlâyî Ebû'l-Hasan yedinden Mevlâyî Muhammed eş-Şeyh eş-Şerîf hükûmeti alup saltanat Şürefâ'ya intikâl eylemiş ve ol dañi fevt olup yerine büyük oğlı Mevlâyî 'Abdullâh el-Kebîr vâlî olup ammâ anuñ 'ahdinde Endelüs'i¹ tağallüble mutaşarrıf olan [Y142^a] İspanya kâfiri mel'un anda olan ehl-i İslâm'ı darbî umûr-ı dîniyye izhârından men' eyleyüp t̄ariķ-i d̄alâlete cebren ve ķahren bādî olduğı haber-i vahşet-eşer merraten ba'de uhûrâ dergâh-ı [TOÛ⁸³] İslâm-penâha vuşûl bulduķda ğayret-i dîniyye iķ-tizâsıyla Cezâyir-i Mağrib semtinde olan beglerbegilere ve 'asâkir-i İslâm ve meşâyih-ı 'urbân ve Şürefâ-yı Fâs cāniblerine niķe def'a ehl-i İslâm'ı kefere-i fecere [D229^b] teğallübinden ģalâş olınmaķ² bâbında aħkâm-ı şerife irsâl olınup lâkin diyâr-ı Fâs memerr-i 'asâkir-i nuşret-me'âşir olmağın anlardan çendân bezl-i cān müşâhede olunmamağla şabr olunurdu. Ma'a hâzâ Tûnus Hâfşîlerinüñ şirret ü şeķâveti ve Halku'l-vâd'ün tahrib ü teşhîri dañi mühimmâtdan iken³ lillâhi'l-ĥamd bilâd-ı Tûnus [TOÛ⁸⁴] feth ü zabt ve küffâr-ı ģâk-sâra tâbi' olan Hâfşî begleri giriftâr [B171^a] ve ķal'a-i Halku'l-vâd-i küfr-bünyâd tār-mâr olup ancaķ Fâs aĥvâli mu'avvaķ idi ki bi-ķazâ'illâh anda ģâkim olan sâbıķu'z-zıkr Mevlâyî 'Abdullâh ile ķarındaşı Mevlâyî 'Abdülmülük nizâ' idüp ittifâķ ģudâvendigâr-ı cennet-mekân Sulţân Selîm Hân -*'aleyhi'r-raĥmetü ve'l-ġufrân*-uñ evâhîr-i 'ahdinde mezbûr Mevlâyî Mülük der-i devlet-penâha gelüp ve envâ'-ı ri'âyetler ile memleketi teşhîri için Vezîr Sinân Paşa'y-la ol cānibe varup Cezâyir-i Mağrib'de fursata müteraşşid olduğı mücmelen [TOÛ⁸⁵] zıkr olınmışdı.⁴ Ve cülüs-ı hümayûn vâķi' olduķda "Ol ģuşuş için muķaddemâ vârid olan aħkâm-ı şerife mücebince fursat ile ta'vîķ olınmaya!" deyü Mîr-i mîrân-ı Cezâyir-i Mağrib Ķâyid Ramazân Paşa'ya te'ķid ü tenbih buyurulmuşdı. Aña binâ'en paşa-yı mezkûr Mevlâyî

1 Endelüs'i TO T (92^{a/6}) B (170^{b/7}) Y (141^{b/19}) D (229^{a/16}); - TK (103^{b/13})

2 olınmaķ TO T (92^{a/9}) B (170^{b/13}) Y (142^{a/5}); olmaķ D (229^{b/1}) TK (103^{b/16})

3 iken TO T (92^{a/10}) Y (142^{a/7}); - B (170^{b/16}) / olup D (229^{b/3}) TK (103^{b/18})

4 mücmelen zıkr olınmışdı TO Y (142^{a/13}) B (171^{a/7}) D (229^{b/8}); mu'accelen zıkr olunmuşdı T (92^{a/14}) / mücmelen zıkr olmışdı TK (103^{b/21})

Mülük'le tedârüklerin görüp fırsat gözler iken إذا اراد الله شيئاً هياً اسبابه¹ üzere Mevlâyî 'Abdullâh vefât idüp ve büyük oğlu Mevlâyî Muḥammed el-Kebîr yerine vâlî olmağla ekşer-i ahâlî-i Fâs mezbûrdan rû-gerdân olup ve Mevlâyî Mülük talebine Cezâyir tarafına mezbûr [TOÛ⁸⁶] beglerbegi-ne ḥaber göndermişler ve mîr-i mîrân-ı [Y142^b] müşârun-ileyh daḥi bir laḥza ve bir lemḥa ârâm itmeyüp ve Mevlâyî Mülük'un daḥi levâzımın görüp yigirmi bînden ziyâde piyâde ve süvâr ile cenâb-ı Müfettiḥu'l-ebvâba tevekkül ve ḥazret-i Seyyidü'l-muḥtârûn rûḥ-ı pür-fütûḥlarına tevessül ve Çâr-yâr-ı 'izâm ve evliyâ'-i kirâm -*radıyallâhu 'anhüm* [B171^b] ve *ğafera le-ḥüm*- ḥazretlerinüñ himmet ü isti'ânet ve pâdişâh-ı İslâm'un âşâr-ı devlet-i kâhireleriyle² الفرصة غنيمه² deyü ṭabl ü 'alem ve ḥayl ü ḥaşem birle ṭayy-ı merâhil ve kaṭ'-ı menâzil idüp varduğı gibi eyyâm-ı sa'âdet-hümâyün-ı zafer-maḥrûnda Mevlâyî Muḥammed Fâs'dan [TOÛ⁸⁷] Merâkeş'e kaçup ve 'asâkir-i İslâm nefsi mezbûreye sene toḫuz yüz seksen üç Zî'l-ḥicce'sinüñ on toḫuzunda [20 Mart 1576] şihḥat ü selâmetle dâhil olup ve sikke ve ḥuṭbe nâm-ı hümâyünla muvaşşah u mu'anven kılinup ve Mevlâyî Mülük itâ't-i tâmmе ile milk-i mevrûşilerine³ berât-ı hümâyünla vâlî olup 'asâkir-i İslâm sâlimen ve gânimen girü Cezâyir-i Mağrib'e vuşul bulduğın bir kadirğa ile gelen [D230^a] âdemisi ile der-i devlete 'arz idüp mâh-ı mezbûruñ yigirmi altısında [27 Mart 1576] gelüp ḥayr ile vuşul bulup muḳâbelesinde Mevlâyî Mülük'e nâme ile [TOÛ⁸⁸] muraşşâ kılıç ve kaftân ve anda olan ba'zî⁴ meşâyih-ı 'urbâna daḥi ḥila'-ı müfâḥaret-'unvân⁵ Dergâh-ı Mu'allâ çavuşıyla irsâl olınup Ramazân Paşa'ya daḥi ḥil'at ve teraḳķi erzânî kılinup fetḥ müjdesiyle gelenlere daḥi ri'âyet olındı. *Ḥaḳḳ -sübḥā-nehū ve te'âlā-* bu ḡurre-i mâh-ı fetḥüñ bidâyetin nihâyet-i teşḥîr-i bilâd-ı Endelüs birle bedr-i münîr⁶ kılip mehce-i 'alem-i 'alem-gîr-i ḥâḳâni ve bayrağ-ı şafağ-nazîr-i cihân-bânî âfâḳa muḥîṭ olup sa'id u tâbân ve refi' u leme'ânlığla şubḥ-ı devletlerin zulumât-ı⁷ küfre ḡalib ve şabâḥ-ı sa'âdetle-

1 "Allah bir şeyi murad etti mi, sebeplerini yaratır."

2 "Fırsat ganimettir."

3 mevrûşilerine TO T (92^{a/22}) B (171^{b/7}) Y (142^{b/9}) D (229^{b/18}): mevrûşlarına TK (103^{b/29})

4 ba'zî TO T (92^{a/24}): - B (171^{b/11}) Y (142^{b/12}) D (230^{a/2}) TK (103^{b/31})

5 ḥila'-ı müfâḥaret-'unvân TO B (171^{b/11}) Y (142^{b/12}): ḥil'at-i müfâḥaret-'unvân T (92^{a/24}) / ḥila'-ı fâhire D (230^{a/2}) TK (103^{b/31})

6 bedr-i münîr TO T (92^{a/25}) B (171^{b/14}) Y (142^{b/15}): müyesser D (230^{a/4}) TK (103^{b/32})

7 zulumât-i TO T (92^{a/26}): B (171^{b/16}) Y (142^{b/16}) D (230^{a/5}) TK (103^{b/33})

rin ferruḥ ve aḥter, baḥt-ı firûzların mes'ûd [TOÛ⁸⁹] ve rûşen idivire. Ve bu haber toquz yüz seksen dört Rebî'ü'l-evvel'inde [Mayıs/Haziran 1576] vuşul bulup¹ bu ešnâda Şaḥn müderrisi olan merḥûm Müftî Mevlânâ Ebü's-su'ûd Efendi'nün oğlu Muştâfâ Çelebi 'azl olunup ze'âmet buyurulmuş iken ğayret-i [Y143^a] cibillî ğalebesiyle şuğl ve taḥşile meşğul olup maḥallinde cidd ü keddî üzere ri'âyet ü 'inâyete müterâşşid oldu. Ve Bağdâd Kâḍısı Maḥmûd Beg ma'zûl olup yeri Şaḥn erenlerinden Mevlânâ 'Abdî Efendi'ye virilüp silsile oldu. Ba'dehü mâh-ı Rebî'ü's-şânî'nün evâyilinde [Haziran/ Temmuz 1576] Laḥsâ beglerbegisi ma'zûl olup yeri Ḥabeş'den ma'zûl [TOÛ⁹⁰] İskender Paşa oğlu Aḥmed Paşa'ya virildi. Ve Mısr kâḍısı ma'zûl olup yeri kâzâ'-i mezbûreden munfaşıl Mevlânâ Mollâ Çelebi'ye buyuruldu. Ve Medîne-i münevvere kâḍısı daḥi 'azl olunup² [TK104^a] yeri Bağdâd'dan ma'zûl³ Görez Seyyidî-zâde dimekle ma'rûf Mevlânâ Muştâfâ Efendi'ye virildi. Ve Şâm'dan ma'zûl Dervîş Paşa gelüp 'âdet-i qadîmeden ziyâde bir muraşşa' raḥtlu at daḥi sâyir aḳmişe-i mütenevvi'a ve evânî-i fiḍḍadan ğayri pîşkeş çeküp ve pâye-i refi'ü'l-baḥta yüz süriyü el öpüp 'inâyet-i 'aliyye şudûrına müterâkḳıb [TOÛ⁹¹] ve mütemekkin oldılar. Ve Mekke-i mu'azzama kâḍısı daḥi 'azl olunup yeri kâḍî-'askerlikden müte-kâ'id Pervîz Efendi'ye virildi. Ve Mollâ-zâdelerden nev'â şit ü şadâsı şüyü' bulan merḥûm Ebü'l-Fazl Efendi dâmâdı Saçlı Emîr'ün ortanca oğluna [B172^b] manşıb olmamağ üzere elli aḳça vazîfe ta'yîn buyurilüp fi'l-cümle iskâtına bâ'îş ve sebeb-i du'â'-i ḥayr oldu. Ve Budun semtinde Şolnok Begi Maḥmûd Beg'den baş ve dil gelüp ri'âyet olındı. Ve Başra Beglerbegisi Meḥemmed Paşa Arnavud İskenderiyyesi'nden gelüp [TOÛ⁹²] ve pâye-i [D230^b] serîr-i 'âlem-mesîre⁴ yüz süriyü pîşkeş çeküp el öpüp beglerbegiligine revâne olındı. Ve Van Beglerbegisi Ḥüsrev Paşa'dan ulaḳ gelüp ve Zeynel Beg-i Ḥakkârî gönderdüği cäsüsü bile getirüp taḥḳıḳ haberler virmekle serḥadde olan ḳul ṭâyifesinün ḳuşûrı tekmiil buyurilüp tenbih

- 1 rûşen idivire. Ve bu haber toquz yüz seksen dört Rebî'ü'l-evvel'inde vuşul bulup TO: gün gibi bülend ve dirâşşân idivire. Âmin yâ Rabbe'l-âlemîn T (92^{a/27}) / gün gibi bülend ve raḥşân [B172^a] idivire. Âmin yâ Rabbe'l-âlemîn B (171^{b/17}-172^{a/1}) Y (142^{b/17-18}) D (230^{a/6-7}) TK (103^{b/34})
- 2 yeri kâzâ'-i mezbûreden munfaşıl Mevlânâ Mollâ Çelebi'ye buyuruldu. (T'de "virildi") Ve Medîne-i münevvere kâḍısı daḥi 'azl olunup (T'de "kâḍısı 'azl olup") TO T (92^{a/30-31}) B (172^{a/8-9}) Y (143^{a/5-6}) D (230^{a/11-12}): - TK (103^{b/37})
- 3 ma'zûl TO B (172^{a/9}) Y (143^{a/6}) D (230^{a/12}) TK (104^{a/1}): - T (92^{a/31})
- 4 'âlem-mesîre TO Y (143^{a/16}): 'âlem-maşîre T (92^{a/35}) B (172^{b/4}) D (230^{b/1}) TK (103^{a/5})

ü te'kîd ile irsâl kılındı. Ve Ayaşofya müderrisi olan Mevlânâ Baba-zâde [Y143^b] Efendi kemâl-i taqvâ ve gâyet-i şalâhından manşib-ı [T92^b] kazâdan müctenib olup ve hüsn-i rızâsıyla hazret-i Ebâ Eyyüb-i Enşârî - '*aleyhi rahmetü'l-Bârî*- [TOÜ⁹³] Medresesi'ne râğib olmağın yevmî yetmiş aqça ile tefvîz buyurıldıktan sonra anuñ yeri Şahñ erenlerinden fâyiķu'l-aqrân Şirvâniyyü'l-aşl Mevlânâ Ahmedî Efendi'ye ve anuñ yeri mümtâz-ı zamân Dökmeci-zâde Mevlânâ Hâcî Mehemmed Efendi'ye ve anuñ yeri Mevlânâ Pîri Efendi'ye virilüp silsile oldu.

Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ün evâhîrinde [Ağustos 1576] Başra defterdârı ma'zûl olup yeri merhûm ve mağfürun-leh Şehzâde Sulţân Mehemmed mütevellîsi Ekserci-zâde Mehemmed Efendi'ye virildi. Ve mâh-ı Cemâziye's-şânî'nün evâyilinde [Ağustos/Eylül 1576] Edirne'de [TOÜ⁹⁴] pâdişâh-ı sa'id cennet-mekân Sulţân Selim Hân - '*aleyhi'r-rahmetü ve'l-gufrân*- müderrisi olan Mevlânâ Ağa-zâde [B173^a] Efendi'yle nefsi İstanbul'da dâhil müderrislerinden Mevlânâ Kıuddûs Efendi ma'zûl olmağla şehinşâh-ı huld-âşiyân Sulţân Süleymân Hân - '*tâbe şerâhu*- müderrislerinden Mevlânâ Kara Çelebi-zâde Edirne'de zıkr olan medreseye ve anuñ yerine fâtiķ-i Mışr ve sulţân-ı kerîm sezâ-vâr-ı cennât-ı Na'im olan Sulţân Selim - '*enârallâhu burhânehu*-nün müderrisi Bostân-zâde Mevlânâ Muşlihuddîn Efendi'ye ve anuñ yeri [TOÜ⁹⁵] Şahñ erenlerinden Hemşire-zâde Mevlânâ Muhyiddîn Efendi'ye ve anuñ yeri başdefterdârıñ qarındaşı Mevlânâ Hasan Çelebi'ye virilüp silsile oldu.

Ba'dehü Haleb beglerbegisi ma'zûl olup yeri Karaman Beglerbegisi Maħmûd Paşa'ya ve anuñ yeri Mar'aş Beglerbegisi Mehemmed Paşa'ya ve anuñ yeri Şehrizol Beglerbegisi Ğazanfer Paşa'ya ve anuñ yeri Malâtiyye Begi Şemsî Paşa oğlı Maħmûd Beg'e ve anuñ yeri Rûmili'nün timâr defterdârı Dâvûd Beg'e ve anuñ yeri Rûmili Kâđi-'askeri Mevlânâ Kâđi-zâde Efendi'nün [TOÜ⁹⁶] oğlı olup Trabulus kazâsından munfaşıl Maħmûd Çelebi'ye virildi.

Ve mâh-ı mezbûruñ on dördinde [8 Eylül 1576] Bağdâd beglerbegisi ma'zûl olup yeri sâbıkâ Mışr beglerbegisi olan Hüseyñ Paşa'ya virildi.

Bu evkâtda Cezâyir-i Ğarb cānibi [Y144^a] defterdârı Ebî Bekr-zâde Meĥammed Çelebi tekrâr ol diyâruñ ümerâsından şâhib-i vuĥûf olan Ebû Tâyyib Beg'le der-i devlete gelüp [D231^a] mâl-i mîrînüñ izdiyâdında Tûnus Beglerbegisi Receb Paşa'nuñ taĥşîrâtını [B173^b] beyân idüp ve Fezzân Begi Maĥmûd Beg'ün altmış biñ flori sa'y [TOÛ⁹⁷] ü iltizâmın bildirüp lâzım olduĝı üzere iki beglerbegilik birikdürilüp ve mîr-i mîrân Tûnus'da mütemekkin olmaĥ münâsib görülmegin Receb Paşa 'azl olunup yeri yigirmi kerre yüz biñ aĥça ile Trabulus'da¹ olan Ĥaydar Paşa'ya ve Trabulus'ı² üç kerre yüz biñ aĥça sancaĥ ṭarîkiyle mezkûr Maĥmûd Beg'e virilüp Fezzân sancaĝı havâşş-ı hümâyûna ilĥâĥ buyurıldı. Ve Göle Begi İshâĥ Beg'den yarar diller gelüp ri'âyet olındı. Ve Peç kıralına "Ahde muĝâyir vaz' itmeye." deyü envâ'-ı te'kîd ü tenbihle aĥkâm-ı şerife [TOÛ⁹⁸] irsâl buyurıldı.

Ve mâh-ı Receb'ün yigirmisinde [13 Ekim 1576] Sivas beglerbegisi 'azl olunup³ yeri Ĥaleb Beglerbegisi Maĥmûd Paşa'ya ve anuñ yeri Elvend Beg⁴ oĝlı olup Bağdâd eyâletinden ma'zûl iken 'işyânı zühûr iden Ebû Riş oĝlı Meĥammed-i yaĝı-i bâĝi üzere ılgâr idüp cür'et ü merdâneliĝi vuzûĥ bulan 'Alî Paşa'ya tefvîz kıldı.⁵

Ve mâh-ı Şa'bân'ün evâyilinde [Ekim/Kasım 1576] Bosna semtinden mîr-livâ olan Ferhâd Beg küffâr-ı Ĥırvat'ın ba'zı kıla'ın fetĥ idüp ĥayli baş ve dil irsâl eyledi. Bu ešnâda İstanbul ĥâdîsî olan Nâzır-zâde merĥûm Ramazân Efendi [TOÛ⁹⁹] vefât idüp yerine Edirne ĥâdîliğinden Bostân-zâde Mevlânâ Meĥammed Çelebi⁶ naşb olunup ve anuñ yerine Burusa [B174^a] ĥazâsından Mevlânâ 'İvâz Efendi ve anuñ yerine Mışır Ĥâdîsî Mevlânâ Mollâ Çelebi ve anuñ yerine Şâm Ĥâdîsî Ğanî Efendi ve anuñ yerine Ĥaraçelebi-zâde Mevlânâ Ĥüsâm Efendi ta'yîn buyurılıp mevâlîde medâris-i 'aliyye silsilesi daĝı oldı.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Kasım 1576] tonanma-i hümâyûn ĥapudan paşa ile deryâdan ric'at idüp Dâru'ş-şinâ'a-i 'Âmir'e'ye ya'ni Tersĥâne

1 Trabulus'da TO B (173^{b/4}) Y (144^{a/6}) D (231^{a/3}) TK (104^{a/19}); Trabulus-ı Ğarb'da T (92^{b/13})

2 Trabulus'ı TO T (92^{b/14}); Trabulus B (173^{b/5}) Y (144^{a/6}) D (231^{a/3}) TK (104^{a/19})

3 - TO T (92^{b/16}) TK (104^{a/21}); anuñ B (173^{b/9}) Y (144^{a/11}) D (231^{a/6})

4 Beg TO T (92^{b/16}) B (173^{b/10}) D (231^{a/7}) TK (104^{a/21}); Begi Y (144^{a/11})

5 Y nüshası burada son bulmaktadır.

6 - TO B (173^{b/17}) D (231^{a/11}) TK (104^{a/23}); Efendi T (92^{b/19})

öñüne dâhil oldu. Ve sene-i mezbûre [TOÛ¹⁰⁰] Ramazân'ınıñ evâsıtında [Aralık 1576] Cezâyir-i Ğarb mîr-i mîrânlığından ma'zûl olan 'Arab Aḥmed Paşa'ya Kıbrıs eyâleti tefvîz olınduğdan soñra Peç Kralı Maḳşelmiyañ¹ mürd olduğın ve yerine [İki]nci Rudolfo² kral olup südde-i sa'âdete itâ'ati haberi vuşul ü şüyü' buldı. Ve Mışır'dan ulağ geldi, Hâbeş beglerbegisi vefât itmegin yeri Kâhire ümerâsından Ramazânlu merḥûm Kûbad Paşa oğlı Süleymân Beg'e virilüp isti'câlle haber gönderildi. Ve mâh-ı Şevvâl'ün evâyilinde [Aralık 1576/Ocak 1577] Yemen'den Behrâm Paşa ve qarındaşınıñ pîşkeşleri çekilüp [TOÛ¹⁰¹] bu eñnâda Mışır havâlisinde yüz elli aqça kâdılığdan munfaşıl olan Mevlânâ [D231^b] Taḳıyyüddîn'ün 'ilm-i nücüm ve riyâzide mahâret-i tammesi olmağın altmış biñ aqça ze'âmet virilüp raşad-ı cedide iḥrâcına fermân olınmağla mîri Tophâne fevkinde Frenk-oğlı Bağçesi dimekle ma'rûf olan maḥallde şikâr için beslenen [B174^b] ḥâşşa şamşon odaları civârında bir mürtefi' Dâru'r-raşad binâ vü tertîb kılınup ve zâtü'l-ḥalağ ve sâyir âlât-ı raşadiye tuç ve nuḥâs âyîne-i felekiyyü'l-esâsda vaz' olunup merâsim-i terşid-i 'ulüvviyyâta [TOÛ¹⁰²] ebvâb-ı diğkât meftûh kılındı.

Ve defter emânetinden küçek defterdâr olan Köse Muştafa Çelebi 'azl ve Yediğülle'de ḥabs buyurılıp yerine Başmuḥâsebeci Ḥasan Çelebi geçüp erbâb-ı muḥâsebe kâtiblerinde silsile oldu. Ve ḥükemâ müderrisi merḥûm Aḥmed Çelebi vefât idüp yerine yevmî yüz aqça ile Ma'nisa'dan gelen 'İsâ³ Efendi ta'yîn buyurıldı.

Ve Peç'den mücedded ilçi gelmegin der-i devletde olan ilçi-i 'atîke icâzet buyurıldı. Ve Haleb Beglerbegisi Elvend-zâde 'Alî Paşa'nuñ şikâyetçileri olmağın [TOÛ¹⁰³] 'azl olup yerine Karaman Beglerbegisi Maḥmûd Paşa ve anuñ yeri Mora Begi Meḥemmed Beg'e virilüp ümerâda silsile oldu. Ve odabaşı ma'zûl olup yerine Ğazanfer Ağa ta'yîn buyurıldı.

Bu eñnâda burc-ı salḥanatdan bir necm-i raḥşân tulû' idüp Sulṭân Süleymân nâmıyla tesmiye kılındı -*tâle beḳâhu*-. Ve defterdâr Köse Muştafa Çelebi ḥabsden ıtlâğ ve 'afv buyurıldı.

1 II. Maximilian (ö. 1576): Kutsal Roma imparatoru (1564-1576).

2 II. Rudolf (ö. 1612): Kutsal Roma imparatoru (1576-1612). (Metinde "ikinci" yerine sehven "üçüncü" yazılmıştır.)

3 'İsâ TO T (92^{b/19}): 'Abdi B (174^{b/7}) D (231^{b/6}) TK (104^{a/33})

Ve sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinüñ evâhirinde [Mart 1577] mürd olan Erdel voyvodasının yeri virilüp Bağdâd muhâfazasına silahdârbaşı bölügiyle ve Şehrizor'a 'ulüfeciler [TOÛ¹⁰⁴] bölügi ağalarıyla ta'yîn buyurılıp ve birkaç biñ yeñiçeri t̄âyifesi [B175^a] Erzurüm ve Van serhaddlerine irsâl kılındı. Ve Hâzo hâkimi Delü Bahâ'eddin [TK104^b] fevt olduğda yeri karındaşı Şaruhan Beg'e virilmegin tekrâr der-i devlete gelüp pişkeş çeküp ve ri'âyet olunup icâzet ile sancağına vardı. Ve Haleb'den ma'zül Nişancı Mehemmed Paşa sene toköz yüz seksen beş [985] Muharrem'inde [Mart/Nisan 1577] der-i devlete gelüp ve pişkeş çeküp el öpdi. Ve mâh-ı Şafer'ün üçüncü günü [22 Nisan 1577] dört kerre yüz biñ aqça ile girü nişancı olup Mu'allim-zâde'ye Burusa sancağı [TOÛ¹⁰⁵] virildükde kabûl itmemegin 'azl olındı. Ve Receb Paşa Ğarb'dan gelüp Kafşa ve bilâd-ı Cerid'i Haydar Paşa'yla varup fetḥ eyledükleri haberi işâl olındı. Ve Fâs Hâkimi Mevlâyî Mülük'ün pişkeşi çekilüp ri'âyet olındı. Ve Mışr'da İskenderiyye sancağı Receb Paşa'ya virilüp ve Cezâyir-i Ğarb Beglerbegisi Ramazân Paşa 'azl olunup yeri Selanik begi olup kapudan paşaya mensüb Hasan Beg'e virilüp anuñ yeri Kaya Beg'e virildi. Ve vezâretten mütekâ'id Hüseyin Paşa vefât idüp ve kapudan [D232^a] [TOÛ¹⁰⁶] paşa [T93^a] Cezâyir beglerbegisi ile el öpüp hil'at ü ri'âyet ile sene-i mezbûre Rebi'u'l-evvel'inüñ yedisinde [25 Mayıs 1577] tonanma-i hümâyün ile deryâ yüzine çıkup diyâr-ı Ğarb'a müteveccih oldı. Ve Eflak voyvodasının pişkeşi çekilüp el öpdi. Ve defter emîni ma'zül olup yerine Ma'nisa'da re'isü'l-küttâb olan Muştafa Çelebi ta'yîn buyurıldı. Ve Mışr beglerbegisinin pişkeşi çekilüp¹ [B175^b] ol gün öyleden sonra Vezir Lala Muştafa Paşa sâkin olduğu merhûm Vezir Ferhâd Paşa Sarâyı'nuñ ba'zı yeri ihrâk olup² def' olındı. Ve Şâm Beglerbegisi [TOÛ¹⁰⁷] Lala Ca'fer Paşa'nuñ fevti haberi gelüp yerine Erzurüm Beglerbegisi Hasan Paşa ve anuñ yeri Yemen'den ma'zül Behrâm Paşa'ya virildi. Ba'dehü Mar'aş Beglerbegisi Ğazanfer Paşa 'azl olunup yeri Şâm'dan ma'zül Derviş Paşa'ya 'inâyet olındı. Ve Tımışvar Beglerbegisi daḥi 'azl olup³ yeri

1 el öpdi. (T'de "maqbûl olındı") Ve defter emîni ma'zül olup yerine Ma'nisa'da re'isü'l-küttâb olan Muştafa Çelebi ta'yîn buyurıldı. Ve Mışr beglerbegisinin pişkeşi çekilüp TO T (93^{a/2}) B (175^{a/15-17}) D (232^{a/2-3}); -TK (104^{b/7})

2 ve TO T (93^{a/3}) B (175^{b/2}); olup D (232^{a/4}) TK (104^{b/8})

3 olup TO T (93^{a/5}) B (175^{b/6}) D (232^{a/7}); olup TK (104^{b/10})

Nigebolı begi olan Lala Ferruh'a ve anuñ yeri Kapucıbaşı Nâyzen¹ Ahmed Ağa'ya virilüp ve Selanik kaçzası Şahn erenlerinden Defterdâr Üveys Çelebi karındaşı Hasan Efendi'ye tevcih olındı. Ve Kırım Hânı Devlet Giray Hân dâr-ı ahirete intikâl [TOÜ¹⁰⁸] itmegin yeri sülâle-i şayyibesinden şulbî oğlu Mehemmed Giray Hân hazretlerine berât-ı hümayün ile tefvîz buyurılıp hil'at-i hümayün ve semend-i muraşsa'-raht-ı sa'adet-nümünla çavuşbaşı hizmet-i müjdeye ta'yîn buyurıldı.

Ve Şehzâde Sultân Süleymân gülşen-i cennete revân olup Ayaşofya kurbında cedd-i Adn-âşiyânları civârında başka türbede riyâd-ı hulda qarîn ve medfün olındı *-tâbe şerâhüm-*. Ve Eflak voyvodası mürd olmağın yeri oğluna virilüp naşb olunmağa Başkapucıbaşı 'Alî Ağa irsâl kılındı.

[TOÜ¹⁰⁹] Bu eşnâda Lahsâ beglerbegiliginden ma'zül İlyâs Paşa der-i devlete gelüp ve pîşkeş çeküp el öpüp mülâzemete kıyâm gösterdi. Ve Kızılbaş'dan cäsüs gelüp müceddeden [B176^a] şah-ı İrân olan İsmâ'il Mîrzâ'nuñ 'asâkir-i mağhûresi ile 'adem-i zindegânesin söyledi. Ve Medîne-i münevvere kâdîsı ma'zül olup yeri Mışr'dan ma'zül olan Nişancı Ramazân-zâde'nün oğlu Mevlânâ Mehemmed Efendi'ye virildi. Ve Bağdâd eyâletinden ma'zül Mütâb-zâde Ahmed Paşa der-i devlete vuşul bulup ve pîşkeş [TOÜ¹¹⁰] çeküp mülâzemete meşgûl oldı.

Bu evkâtda Başra beglerbegisi merhûm Vezîr-i a'zam Rüstem Paşa'nuñ karındaşı oğlu Mehemmed Paşa fevt oldı deyü haber gelmegin yeri Habeş'den ma'zül Rıdvân Paşa'ya virildi. Ve Mar'aş eyâletinden 'azl olan Gâzanfer Paşa gelüp pîşkeş çeküp el öpdi. Ve nişâncılıktan ma'zül Ferîdün Beg'e Semendire sancağı 'inâyet buyurılıp "Çiftliginden livâ-yı mezbûreye varsun!" deyü fermân olinmağın emr-i 'âlîye imtişâl gösterdi. [D232^b] Ve Medîne-i münevvere kaçzası virilen Nişancı-zâde'nün [TOÜ¹¹¹] tahriki ile rikâb-ı hümayüna ba'zı mevâlî haqqında bî-vech ruq'a şunan kimesne ahz olinmağ buyurıldıkdâ kaçup gaybet üzre iken ol şikârda hâzır olan Muşâhib Şemsî Paşa'nuñ kethüdâsı Koçi Beg tutup getürdigi için hizmeti muğâbelesinde Dergâh-ı 'Âlî müteferriklarına ilhâk buyurıldı.

1 Kapucıbaşı Nâyzen TO: Kapucıbaşı Neyzen T (93^{a/5}) / Kapucı Nâyzân B (175^{b/6-7}) D (232^{a/7}) / Kapucı Neyzân TK (104^{b/10})

Aña binâ'en mezkûr Nişâncı-zâde 'azl olinup yeri Kuds-i şerif kâdîsı olan Mazlûm Melek Efendi'ye ve anuñ yeri maħmiyye-i Edirne'de Sulţân Bâyezîd Hân [B176^b] -*tâbe şerâhu*- müderrisi olan Deli Kerîm [TOÜ¹¹²] ile meşhûr mevlânâya 'inâyet buyurılıp mevâlîde silsile oldı.

Ve merhûme Hümâ Sulţân intikâl idüp babaları Şehzâde Sulţân Meħemmed kubbesinde ĥâk-i rahmete teslim eylediler -*tâbe şerâhümâ*-.

Ve Baştēzkireci Dīvâne Hızır Çelebi'ye Erzurüm'ün tîmâr defterdârlığı ve Lâle-zâr oğlu Aħmed Çelebi'ye Erzurüm'ün mâl defterdârlığı virilüp küt-tâbda silsile oldı. Ve Şâm defterdârlığı girü Hüsrev Beg'e virilüp el öpdiler. Ve Haleb eyâletinden ma'zûl Elvend oğlu 'Alî Paşa der-i devlete gelüp ve pîşkeş [TOÜ¹¹³] çeküp el öpdı.

Bu eyyâmda Boğdan'a varan 'Alî Ağa der-i devlete 'avdet idüp ve Rûmili'nden Sigetvar Begi 'Alî Beg baş ve dil gönderüp ri'ayet olındı. Ve ĥudâvendigâr-ı kâm-gâr Sarây-ı 'Atîk'de olmağın Rûmili kâdî-'askeri anda kapuya da'vet olinup merhûme Hümâ¹ Sulţân'dan olan vezîrlîkden mütekâ'id Ferhâd Paşa kerîmesin yeñiçeri ağalığından Kaştamonıyye sancağı tefvîz buyurılan Muştafâ Beg'e 'ağd-i nikâh kılındı. Ve Diyârbekr'ün mâliyye defterdârlığı Arpa Emîni Muştafâ Çelebi'ye ve anuñ yeri [TOÜ¹¹⁴] livâ'-i Ma'nisa'da Âĥûr-ı Hümâyün'ün arpa emîni kullarına tefvîz buyurıldı.

Ve sene-i mezkûre Şa'bân'ın evâyilinde [Ekim 1577] ĥâzret-i pâdişâh-ı zıllullâh -*eyyedehullâhu ve edâmebû*- Yeñi Sarây'a gelüp gün gibi burc-ı şerefde zerre-perver oldılar. Ve cezîre-i 'Ömeriyye ĥükümeti [B177^a] virilen Bedr Beg-i Buĥtî oğlu Meħemmed Beg kethudâsı mîr-i mezbûruñ pîşkeşin çeküp el öpdı. Ve müftî-i zamân Mevlânâ Hâmid Efendi intikâl eyleyüp yeri Rûmili kâdî-'askeri olan Kâdî-zâde Mevlânâ Aħmed Efendi'ye ve anuñ yeri Anaţolı Kâdî-'askeri [TOÜ¹¹⁵] Çivi-zâde oğlu Mevlânâ Meħemmed Çelebi'ye ve anuñ yeri İstanbul Kâdîsı Bostân-zâde Mevlânâ Meħemmed Çelebi'ye ve anuñ yeri Edirne Kâdîsı Mevlânâ 'İvâz Efendi'ye ve anuñ yeri Burusa Kâdîsı Mevlânâ Mollâ Çelebi'ye ve anuñ yeri Haleb'den munfaşıl Mevlânâ Zekerıyyâ Efendi'ye buyurıldı.

1 Hümâ TO T (93^{a/20}) B (176^{b/11}): - D (232^{b/10}) TK (104^{b/26})

Ve mäh-ı mezbûruñ ibtidâ Cum‘asında [18 Ekim 1577] pâdişâh-i ‘âlem-penâh *-hullidet eyyâmu hilâfetihî-* hâzretleri itâ‘aten li-emrillâh Ayaşofya cum‘asına çıkup ‘ibâdullâh ile ikâmet-i farziyye eylediler.

[D233^a] Bu eşnâda Vezîr-i râbi‘ Zâl Maḥmûd Paşa [TOÛ¹¹⁶] intiḳâl idüp hâzret-i Ebâ Eyyüb-i Enşâri *-‘aleyhi rahmetü’l-Bârî-* ḳurbında defn olındı.

Ve Sivas’dan ma‘zül Behrâm Paşa gelüp pişkeş çeküp el öpdı. Ve Elvend oğlu ‘Alî Paşa Yediḳulle’de habs olınup evi mührlendi. Ve nefsi-i İstanbul’da Sulṫân Süleymân Hân *-ṫâbe şerâhu-* ‘İmâretî’nüñ mütevellisi Kemâl Beg fevt olup yeri şehr-emânetinden munfaşıl ‘Abdî Çelebi’ye virildi. Ve merḥûme Zâl Maḥmûd Paşa sulṫânı¹ daḫi intiḳâl idüp zevci ḳurbında ḫâk-i rahmete teslim olındı.

Ve mäh-ı Ramazân’uñ [TOÛ¹¹⁷] evâyilinde [Kasım 1577] [B177^b] ḳapudan paşa ṫonanma-i hümayûn ile deryâdan ‘avdet idüp ve pişkeş çeküp el öpdı. Ba‘dehü Venedik doḫından pişkeş çekilüp inḳıyâdına binâ‘en ri‘âyet ve maḳbûl olındı. Ve bu hengâma dek nazm olınan *Şehnâme-i Hümayûn* ḫasbe’ṫ-taleb pâye-i serîr-i a‘lâya‘arz olınduḳda² ziver-i ḳabûl ile ârâste ve ḫil‘at ve teraḳḳî-i maḳbûl birle murâdât-ı ḫvâste pezirüfte³ ve pîrâste ḳılınup lillâhi’l-ḫamd ve’l-minne mezîd-i şükr ve izdiyâd-ı ‘ubüdiyyet ve du‘â-güylige bâ‘iş oldı. Ve Mûtâb-zâde [TOÛ¹¹⁸] Aḫmed Paşa’ya Mar‘aş beglerbegiligi ve anda olan Dervîş Paşa’ya Diyârbekr beglerbegiligi virildi. Ve ‘ıyd-i şerîfden şoñra [Aralık 1577] Boḫdan [TK105^a] voyvodasının muḫâlefeti ḫaberi gelüp tedârükine iştiḡâl olındı. Ve Françise ilçisi ziyâfet ve ri‘âyet olındı. Ve ‘Acem Şâhi İsmâ‘il Mîrzâ ki mäh-ı Ramazân’da ṫulû‘ iden kevkeb-i zû-züvâbe nuḫûsetine uğrayup ve kendünün hemşiresi ile ba‘zı ümerâ-yı Sürḫ-ser ittifaḳ idüp ve gice ile sarâyında yaturken birḳaç fidâyî varup ḳatlı itdükleri ḫaber ulaḫla der-i devlete [TOÛ¹¹⁹] gelüp mäh-ı Şevvâl’uñ evâsıtında [Aralık 1577/Ocak 1578] vuşul buldı.

1 Atâyi, Zal Mahmud Paşa’nın zevcesi olan sultanın ismini “Şah” olarak vermektedir (Nev‘îzâde Atâyi, *a.g.e.*, I, s. 730).

2 olınduḳda TO T (93^{a/31}) B (177^{b/4}) TK (104^{b/36}): olanda D (233^{a/7})

3 pezirüfte TO T (93^{a/31}) B (177^{b/6}) D (233^{a/7}): pezir TK (104^{b/36})

Ve bu cânibde daği 'Acem serhaddinde olan beglerbegilere ve hükâm-ı Kürdistan ve 'umüm ümerâya ahkâm-ı şerife gönderilüp def-i a'dâya müte'allik umürda dağıkça fevt¹ olınmamağ buyurıldı. [B178^a] Ve mâh-ı Zî'l-ka'de'nün evâsıtında [Ocak 1578] merhûm Vezîr Piyâle Paşa intikâl idüp Kâsımpaşa'da binâ eylediği câmi'-i şerif kurbında defn olındı. Ve andan soñra merhûm Rüstem Paşa sultânı² intikâl idüp vâlid-i hilâfet-menkâbetleri olan Sulţân Süleymân Hân'ın [TOÜ¹²⁰] türbe-i münevvereleri içinde hâk-i rahmete teslim eylediler -*enârallâhu burhânehümâ*-.

Ve Şehrizeror'dan [T93^b] ulağ gelüp Seyyid Şerif-i Cürcânî -*rahmetullâhi aleyh*- evlâdından Mevlânâ Mirzâ Mağdûm Efendi vilâyet-i Kızılbaş'dan kaçup diyâr-ı İslâm'a geldiği haberin getürdiler. Ve Bosna Begi Ferhâd Beg baş ve dil gönderüp ri'âyet olındı. Ve Tûnus Beglerbegisi Hâdaydar Paşa 'azl olunup yeri Cezâyir'den mâ'zûl Ramazân Paşa'ya virildi.

Ve mâh-ı Zî'l-âhicce'nün evâyilinde [Şubat 1578] habs olınan [D233^b] Elvend oğlı 'Alî Paşa ıtlâğ buyurıldı. Ve Baş[TOÜ¹²¹]kapucıbaşı 'Alî Ağa on altı nefer kapucular ile Boğdan fitnesinün iskâtına vardılar.

Ve sene toğuz yüz seksen altı [986] Muğarrem'inün evâyilinde [Mart 1578] Van Beglerbegisi Hüsrev Paşa'dan ulağ gelüp kendü Kızılbaş vilâyetine akın şalup Hoy Hâkimi Mağmûd Sultân'ın başın kesüp kethudâsı Yûsuf ile Van kullarından bölük gönderüp ümerâ-yı Ekrâddan Biradost begleri ittifâkı birle Urmî Hâkimi Çepni Hüseyn Cân'ı daği [B178^b] şıyup mecrûhan dil tutup getirirken yolda zebûn düşmegin anuñ daği başın kesüp [TOÜ¹²²] ve Zeynel Beg-i Hakkârî ile şâh kulu Bileylânoğulları Selmâs'dan yürüyüp diyâr-ı mezbürenün üçi bile meftûh u musahhar olduğı haber-i behcet-eşer ile ol muğârebelerde kesilüp dutılan baş ve dilleri getirildi. Ve mâh-ı mezbürenün evâhîrinde [Mart/Nisan 1578] Boğdan'a varan 'Alî Ağa gelüp Yanbolı hudûdında sâkin olup tuz emânetinde³ tuzsuz evzâ'ı zühûr itdüğinden gayri Boğdan fetretine bâ'ış olan Şeytân-oğlı

1 fevt TO B (177^{b/17}) D (233^{a/14}) TK (105^{a/4}): - T (93^{a/35})

2 Kanûnî'nin tek kızı Mihrûmah Sultan 16 Zilkade 985 (25 Ocak 1578) tarihinde vefat etti. III. Murad'ın halasıydı. Zevci Veziriazam Rüstem Paşa 1561'de vefat etmişti. Kızı Ayşe Hümaşah Hanımsultan Üçüncü Vezir Semiz Ahmed Paşa ile evliydi. Ahmed Paşa Piyale Paşa'nın vefatıyla ikinci vezir, Sokollu Mehmed Paşa'nın öldürülmesinden sonra da onun yerine veziriazam olmuştur.

3 emânetinde TO T (93^{b/7}) B (178^{b/6}): emânetinden D (233^{b/7}) TK (105^{a/13})

didükleri kâfiri hasbe'l-emru'l-âli kapusunda şalb itdügin pāye-i [TOÛ¹²³] serir-i 'ālem-maşıre 'arz idüp mer'î buyurıldı. Ve kâfir-i mezbûruñ muhal-lefâtı maħbûs olan oğlu ile Dīvān-ı Hümâyûna getirilüp beķâyā-yı mîriye taħşili¹ için bey' olındı.

Ve Erzürüm ve Şehrızor'dan daħi ulaķlar gelüp Kızılbaş-ı evbāşdan baş ve dil getürdiler. Ve vüzerā-yı 'izāmdan Sinān Paşa Bağdād semtine ve Muştafā Paşa Erzürüm'dan Şirvān'a serdār olunmaķ şadedinde iken Şirvān cānibi taķdīm buyurılıp 'izz ü iķbāl ve leşker-i deryā-mişāl ile māh-ı mezbûruñ yigirmi yedisi olan [TOÛ¹²⁴] Şenbih günü [5 Nisan 1578] ²سبتها لله في سبتهā ĥadīs-i şerifi üzre ĥil'at-i icāzet ile pāy-būs-ı hümâyūndan çıkup ṭabl ü 'ālem ve ḥayl ü ḥaşem birle [B179^a] Üsküdar'a 'ubūr eyleyüp otaķ-ı vezāretde karar eylediler. Ba'dehü yarındası [6 Nisan 1578] Boğdan'da 'işyān iden Aleksandr nām mel'ūnuñ başı kesilüp der-i devlete getirilüp ĥāk-sār bırağuldı. Ve māh-ı Şafer'ün evāyilinde [Nisan 1578] Kıbrıs Beglerbegisi 'Arab Aħmed'ün katli haberi gelmeğın eyālet-i mezbûre Trabulus-ı Ğarb Beglerbegisi Ḥasan Paşa'ya ve anuñ yeri Tūnus'dan ma'zül Ḥaydar Paşa'ya [TOÛ¹²⁵] virilmiş iken tekrār Ḥaydar Paşa 'azl olunup yeri Laħsā'dan ma'zül İlyās Paşa'ya 'ināyet olındı. Ve Kızılbaş'dan Velī Sultān nām ilçi Van'a gelüp İsmā'ıl yerine şāh olan karındaşı Ḥudābende Kāzvin'e irişdüğın ve bā'is-i fitne olan kız karındaşın katli idüp südde-i sa'ādete inķiyād 'arz ider deyü temelluķın Van beglerbegisi bildürmeğın ĥile ve temelluķına i'timād olunmayup evvelā Van Ḥiřarı'nda ba'dehü Bidlis ve Diyārbekr'de ĥabs olunmaķ fermān olunup [D234^a] gelen ulağla ber-vech-i isti'cāl aħkām-ı şerife [TOÛ¹²⁶] irsāl kılındı. Ve Diyārbekr'den ma'zül olan 'Osmān Paşa'nuñ pişkeşin ketħudāsı çeküp serdār-ı bā-vaķār ile Şarķ seferine varup mer'î olmaķ buyurıldı. Ve Dīvān-ı Hümâyūnda çavuşbaşı olan Ḥasan Ağa'ya Şafed sancağı virilüp yeri Ma'nisa'dan çavuşbaşılığla gelüp Dergāh-ı 'Āli müteferriķaları zümresine ilħāk olunan Ḥızr³ Ağa'ya virildi. Ve serdār-ı nām-dār Üsküdar'dan kaķkup [B179^b] 'azm-i Şarķ eylediler -naşarabullāh-. Ve Mevlānā Mīrzā Maħdüm Efendi ulağla Şehrızor'dan

1 taħşili TO T (93^{b/9}): taħşil B (178^{b/11}) D (233^{b/9}) TK (105^{a/14})

2 "Allah yedincilerini mübarek kılsın." manasındaki ĥadīs-i şerif (İbn Hacer el-Askalāni, *Telhisu'l-Habir*, c. 6, s. 2888, ĥadīs no. 6099).

3 Ḥızr TO T (93^{b/17}) D (234^{a/4}) TK (105^{a/23}): - (B'de isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) B (179^{a/17})

gelüp mevâlî-i 'izâm [TOÛ¹²⁷] zümresinden maḥsûb olunmak üzere yevmî altmış akça 'ulûfe ta'yîn olındı. Ve Pirî Çavuş ile Mütevellî-zâde Muştafâ Çavuş ḥabs ve te'dibden şoñra girü ıtlâk olındılar. Ve Boğdan'ın cedîd voyvodasından pîşkeş ile ḥarâcî gelüp maḥbûl buyurıldı. Ve Mısr Beglerbegisi Mesîḥ Paşa'dan bir dâne küçek fil-i beçe ve ba'zı Ḥabeş tağlarınınuñ ğarîb ü 'acîb ḥayvânâtdan ğayri olıgelen pîşkeş çekildi. Ve Kefe sancağı begi Kâsım Beg fevt olup yeri Anaṭolı Defterdârı Süleymân Çelebi'ye ve anuñ yeri [TOÛ¹²⁸] Ḥaleb Defterdârı Ḥalîl Çelebi'ye ve anuñ yeri Şâm defterdârlıgından ma'zûl Kemâl-zâde Meḥammed Çelebi'ye virilüp lâkin Süleymân Çelebi sancağ ta'ahhüd itmemeğın mütekâ'id oldı. Ve Yeñiçeri Ağası Cığala-zâde Sinân Ağa ma'zûl olup yeri Başmirâḥûr Meḥammed Ağa'ya ve anuñ yeri Küçek Mirâḥûr Ferhâd Ağa'ya ve anuñ yeri Kıpucılar Ketḥudâsı Ḥasan Ağa'ya ve anuñ yeri¹ Ma'nisa'dan gelen Kırud Ağa'ya virilüp bu evkâtda sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâḥ Üsküdar Sarâyı'nda olmağın zevrağ-ı zerrîn ile deryâdan 'ubûr [TOÛ¹²⁹] idüp ve serîr-i salṭanatda mütemekkin olup manşîb virilen ağalar el öpdiler. Ve gelecek dîvânda Luteran kâfirinden ḥaber getüren Frenk el öpüp icâzet [B180^a] olındı. Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâḥ Üsküdar Sarâyı'ndan Sarây-ı 'Âmire'ye göçüp cân-ı 'âlem yerine geldi. Ba'dehû Eski Sarây'a varup istirahat buyurdılar.

Ve Diyarbekr Kâdîsı Mevlânâ Aḥmed'e Trabulus-ı Şâm kâzâsı virilüp anuñ yeri Mîrzâ Maḥdûm Efendi'ye inâyet olunup ve birkaç gündün şoñra sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâḥ Dîvân-ı Hümâyûna gelüp ve mevlânâ-yı [TOÛ¹³⁰] mezbûr el öpüp maḥrûse-i Âmid'e müteveccih oldılar. Ve Erzurûm'dan ulağ gelüp serḥadde serdâr-ı bâ-vağâr vuşûl bulduğda Mar'aş eyâletinden Mütâb-zâde 'azl olunup yerine Kaştamoniyye Begi Muştafâ Beg beglerbegi ta'yîn kılınup Şafed'den ma'zûl Şolâğ Ferhâd Paşa-zâde Meḥammed Beg'e Kaştamonı sancağı virildüğü ḥaberi getürdi. Ve sa'âdetlü [D234^b] pâdişâh-ı 'âlem-penâḥ ḥazretleri ğâḥ şayd ü² şikâr ve ğâḥ seyr-i gül-zâr ve temâşâ-yı mürg-zâr eylemekle Sarây-ı 'Atîğ'den Topkapusı'nda binâ buyurılan sarây-ı [TOÛ¹³¹] 'işmet-âbâd-ı müceddedü'l-bünyâd sâḥasını müşerref kılup girü aḥvâl-i 'âlem ve eṭvâr-ı ümem vuḳû'ıyla pâyeye-

1 - TO: yeri T (93^{b/23}) B (179^{b/13}) D (234^{a/12}) TK (105^{a/29})

2 ü TO T (93^{b/28}) B (180^{a/11}) TK (105^{a/34}): ve ğâḥ D (234^{b/1})

serîr-i a'lâlarına meşâlih-i mühimme ve¹ mühimmât-ı lâzime bi't-tamâm görölüp ta'til ü ta'vîk revâ görölmezdi.

Ve sene-i mezbûre Cemâziye'l-âhîr'inüñ evâhirinde [Ağustos/Eylül 1578] serdâr-ı bā-vaḳârūñ selām çavuşı Ḥasan Çavuş ulağla gelüp Çıldır'da² Kızılbaş-ı evbāşuñ serhengi Tokmak-ı pür-şikāk, vādî-yi nifākı püyân ve rāh-ı fitneyi cüyân olup Revân'da olan [B180^b] gürüh-ı mekrūhiyle âheng-i ceng [TK105^b] kılduğın ve bi-tevfikillāh³ [TOÜ¹³²] mağlûb u münkesir olup peygüle-i idbāra⁴ kaçup qarār eyledüğün ve ma'reke-i ğazāda şehîd olan ümerā-yı⁵ Ekrāduñ ocaqları şabî vü dünü'l-bülûğ evlādlarına kemā-kān muḳarrer buyurıldığı ve⁶ Gürcî ḥükkāmınuñ nām-dârı Ğargara Keyḥüsrev bānūsı⁷ Kārî dimekle meşhûr Şamut Bānū, Menūçehr ve Ğiri nām oğulları ile gelüp itâ'at eyledüğün ve Simon-ı nā-bekārdan mā'adâ Elvend⁸ ḥudūdına varınca bi't-tamâm dār-ı İslām'a tâbi' oldukları ḥaber-i behcet-eşeri getirüp ve serdâr-ı nām-dār [TOÜ¹³³] me'mûr olduğı Tiflîs⁹ ve Şirvân diyârına 'azîmet kılduğın söyleyüp envâ'-ı ri'âyet-i ḥākāniye mazhar vâkı' olmağla hemân girü kılıç ve ḳaftān ve¹⁰ ihşân u mevâ'id-i bî-pâyân ile müşârun-ileyh serdâr-ı 'ālî-mıḳdāra gönderildi.

Ve sene-i mezbûre Receb'inüñ evāsıñında [Eylül 1578] Budun'da olan Muştafâ Paşa ref' olunup yeri Başdefterdâr Üveys Efendi'ye mîr-i mîrānlık üzere tefvîz buyurılıp ve anuñ yeri Anaḫolı Defterdârı Ḥalîl Çelebi'ye ve anuñ yeri Küçek Defterdâr Ḥasan [TOÜ¹³⁴] Efendi'ye ve anuñ yeri Ma'nîsa'dan nişāncılığla¹¹ gelüp Anaḫolı'da tîmār defterdârı olan Aḫmed Efendi'ye ve anuñ yeri Şām'ıñ¹² tîmār defterdârı Yahyâ Efendi'ye ve anuñ yeri Ḥaleb muḳāḫā'acılarından Meḥemmed Çelebi'ye virildi.

1 ve TO T (93^{b/30}) B (180^{a/14}): - D (234^{b/3}) TK (105^{a/36})

2 Çıldırda TO B (180^{a/16}) D (234^{b/4}) TK (105^{a/37}): Çıldır kırbında T (93^{b/31})

3 - TO B (180^{b/1}) D (234^{b/5}) TK (105^{b/1}): ve bi-ḥamdihî T (93^{b/32})

4 idbāra TO B (180^{b/2}) D (234^{b/6}) T (93^{b/32}): idbārda TK (105^{b/1})

5 ümerā-yı TO T (93^{b/32}) B (180^{b/3}): - D (234^{b/6}) TK (105^{b/1})

6 ve TO B (180^{b/4}) T (93^{b/33}): - D (234^{b/7}) TK (105^{b/2})

7 bānūsı TO T (93^{b/33}) B (180^{b/4}): bānū-yı D (234^{b/7}) TK (105^{b/2})

8 Levend TO T (93^{b/33}) B (180^{b/6}): Elvend D (234^{b/8}) TK (105^{b/3})

9 Tiflîs TO T (93^{b/34}) B (180^{b/7}): Tıglîs D (234^{b/9}) / Tıglîn TK (105^{b/3})

10 ve TO B (180^{b/9}) D (234^{b/10}) TK (105^{b/4}): - T (93^{b/35})

11 nişāncılığla TO T (93^{b/36}) TK (105^{b/6}): nişāncılığa B (180^{b/14}) D (234^{b/13})

12 Şām'ıñ TO B (180^{b/15}) D (234^{b/14}) TK (105^{b/6}): Şām-ı şerifüñ T (93^{b/37})

Lâkin vezîr-i müşârun-ileyhûn [T94^a] müsâhelesi ile tahtgâh-ı Engürüs olan nüzhet-âbâd¹ Budun ki varoş ile iç hişârı [B181^a] ebniye-i ğaribeye meşhûn ve sarây-ı dil-güşâsında işlenen div-bend-i ruḥâm ve mermer-i gül-gün-fâm reşk-i naqş-ı² bûkâlemûn olduğundan ğayri mu'zam-ı fütûḥât-ı [TOÛ¹³⁵] selâtin-i 'Oşmâniyye ve mu'azzam-ı musahḥarât-ı ğazavât-ı Süleymâniyye-i ḥâkâniyye olmağla zübdetü'l-bilâd ve menba'u'l-cihâd aın-lup mürâğama-i küffâru'l-emân ve ru'ûs için müzâḥame-i ehl-i zimmet-i menḥûs anda olan kümât-ı ğuzât-ı nuşret-âyât ve hücum-ı zümre-i ebḫâl-i refi'u'd-derecât birle sedd ü def³ kılınup ve memâlik-i Peç tevâbi'inüñ keferre-i fecereleri keşret-i ḥavf ü hirâs ve vefret-i şevket-i ümmet-i ḥayru'n-nâs-dan genc-i mağâk-ı miḥnet ü belâda [D235^a] şüret-i insâniyyeden ḥâric şekl-i⁴ nesnâsa şebîh belki niçe mertebe andan kerîh oldukları [TOÛ¹³⁶] zabt-ı hişâr-ı mezbûr ve metânet-i sūr-ı mesfûr ile⁵ idüğü vâziḥ ve bu elem-den seyl-i eşk-i diger-günları Tuna Irmağı'ndan efzûn revân ve mütereşşih iken bî-teḥâşî sarâyına qarîb bârût enbârına iḥrâk vâki' olup cümle-i burc u bârû şerâr-ı âteş-bâr ile memlû ve içi daşı şavâ'ık-ı pür-mehâlik ile dopdolu olup ḥalkına ⁶ «يَوْمٌ تُبَدَّلُ الْأَرْضُ» 'alâyimi âşikâr ve leyle-i muzlime nehâr-ı kıyâmet-âşâr görünüp ⁷ عمت طابت إذا misbâkıncı⁸ iḥrâkdan ḥalâş bulan nüfus mâl ü menâl ve ehl ü 'iyâlden me'yûs [TOÛ¹³⁷] olup mağâm-ı şükrân ü rızâda devâm-ı devlet-i ebed-peyvend-i a'lâ ḥazret-i hümâyûn-ı zıll-i Bîçûn -*naşarahullâhu ve edâmehû*- edâsına muvâzâbet gösterüp vezîr-i mûmâ-ileyh [B181^b] birle 'arz-ı ḥâle imtişâl gösterdiler. İttifaḫ düstûr-ı mezbûr beyân-ı kuşûrda kuşûr idüp ⁹ النجاة في الصدق kelimâtından nükûl ve câdde-i şadâkatden zühûl itdigüne binâ'en ğaḍab-ı cihân-bâniye maḫzar

1 nüzhet-âbâd TO T (94^{a/1}) B (180^{b/17}) D (234^{b/15}): - TK (105^{b/7})

2 naqş-ı TO T (94^{a/1}) B (181^{a/2}) D (234^{b/16}): - TK (105^{b/8})

3 def TO T (94^{a/3}) B (181^{a/6}) D (234^{b/18}): ref TK (105^{b/10})

4 şekl-i TO B (181^{a/8}) D (235^{a/1}) TK (105^{b/11}): - T (94^{a/4})

5 metânet-i sūr-ı mesfûr ile TO T (94^{a/4}) B (181^{a/9}) D (235^{a/1}): TK (105^{b/11}) منات سور مشفورله

6 "Yer başka bir yer, gökler de (başka gökler) hâline getirildiği, (insanlar) bir ve gücüne karşı durulamaz olan Allah'ın huzuruna çıktıkları gün (Allah bütün zalimlerin cezasını verecektir)." (İbrâhîm, 14/48) (D'de "tübeddelül-erḫü" ibaresi iki kere yazılmıştır. T'de âyet-i kerîmenin devamı olan "gayrâ'l-erdi" ibaresi de vardır.)

7 "Belâ herkese ise şenlik olur."

8 مسباقنجه TO T (94^{a/6}) D (235^{a/4}) TK (105^{b/13}): B (181^{a/14})

9 "Kurtuluş doğruluktur."

vâkı' olup hemân 'azl' olunduğı gice Başmîrâhürbaşı² Ferhâd Ağa elli nefer hâşşa serrâclar ile bi's-sür'at ve ş-şitâb hâkqından [TOÛ¹³⁸] gelinmesine ir-sâl buyurulmağın varup onuncu gün ulağla mağall-i me'mûra³ vuşul bulup ber-müceb-i emr-i lâzımü'l-imtişâl imhâlde ihmâl revâ görilmeyüp derhâl kemend-i kahr-ı⁴ kâhramâniyle Peyk-i âcâlden⁵ kaç'-ı cevâb ve su'âlsizin 'ırq-ı hayvânın kesüp taqdîr yerin bulduğı haber, sene-i mezbûre Şa'bân'ı-nuñ sekizinci günü [10 Ekim 1578] ulağla gelüp pâye-i serîr-i a'lâya 'arz olındı.

Ve Laşsâ beglerbegiligi Ğazanfer Paşa'ya virilüp ba'dehû Rümili Beglerbegisi Siyâvuş Paşa hâzretleri devlet ile çıqup Şofya cânibine revâne [TOÛ¹³⁹] oldılar. Ve Trabulus-ı Ğarb Haydar Paşa'ya virilüp İlyâs Paşa ma'zül oldı. Ve hudâvendigâr-ı kâm-gâr bi'z-zât Sarây-ı 'Atîk'den Sarây-ı Cedid'e varup manâşib virilen beglerbegiler el öpdükden soñra girü mağâm-ı hümayûna 'avdet buyurdılar. Ve sene-i mezbûre Ramazân'ınuñ evâhirinde [Kasım/Aralık 1578] Van'dan ulağ gelüp anda beglerbegi olan Hüsrev Paşa, Hakkâri Hâkimi Zeynel Beg ile ve sayir ümerâ vü hukkâm-ı Ekrâd birle Nahcüvân üzerine varup Bidlis hâkimi maqtül Şeref Beg'ün nebîresi olup babası Şemseddin [B182^a] [TOÛ¹⁴⁰] Hân'dan soñra Kızılbaş'da mer'î olan Şeref Hân ki defe'âtle kendi inkiyâdın der-i devlete bildirüp şıdğı zühür iderse deryâ-yı 'âtıfet-i hâkânîye müstağrak olmasına vârid olan ahkâm-ı dürer-bâr-ı nihânî üzre 'asâkir-i manşûre diyâr-ı tavâyif-i mağhûreye irişdükleri gibi bilâ tevaqquf tevâbi' u 'iyâli ile inkiyâd idüp mağmiyye-i Van'a hayr ile vuşul buldukların 'arz idüp mîr-i mîrân-ı mezbûr ve sayir ümerâ [D235^b] vü hukkâmuñ istid'aları ile hân-ı mezbûruñ ocaqları olan Bidlis [TOÛ¹⁴¹] sancağın altı kerre yüz biñ aqça ile kendüye ve Muş sancağın iki kerre yüz biñ aqça ile oğlı Ahmed Beg'e ve yüz neferden ziyâde âdemlerine Van'da mîriden hil'at ü ri'âyet olunduğundan mâ'adâ düşenden ze'âmet ve tîmâr ve müteferrika ve gönüllü gedükleri virilmesine fermân olınuş ve kendüye dağhi cenâb-ı a'lâ-yı⁶ hümayûndan şemşîr-i

1 'azl TO B (181^{b/3}) D (235^{a/8}) TK (105^{b/16}): 'arz T (94^{a/8})

2 Başmîrâhürbaşı TO B (181^{b/4}) D (235^{a/8}) TK (105^{b/16}): Başmîrâhür T (94^{a/8})

3 me'mûra TO B (181^{b/6}) D (235^{a/9}) TK (105^{b/17}): me'mûreye T (94^{a/9})

4 kahr-ı TO T (94^{a/10}) B (181^{b/7}) D (235^{a/10}): - TK (105^{b/17})

5 âcâlden TO B (181^{b/7}) D (235^{a/10}) TK (105^{b/17}): ecelden T (94^{a/10})

6 a'lâ-yı TO T (94^{a/18}) B (182^{a/13}) D (235^{b/4}): - TK (105^{b/27})

cevher-dâr ve hıla'-ı müfâharet-âşâr ısdâr kılınup i'timâden li-hâlihî livâ'-i mezbürenün iç hişârında ecdâdı binâ itdügi sarâylerde varup qarâr itmek [TOÜ¹⁴²] için icâzet-nâme-i sulţânî şudür bulup me'mûlinden ziyâde merâtibe vuşul bulup rağm-ı bed-h'vâh ve¹ tebâhı düşmen-i bî-râha bâ'ış oldı. Ve kezâlik Kızılbaş-ı bed-ma'âş tarafından gelüp itâ'at [B182^b] iden Dümbeli Manşür Beg'e Bergîri sancağına bilâd-ı meftûha-i cedide-i İrâniyeye'den nevâhî-i keşîre zamm kılınup hil'at-i hümayûn ve envâ'-ı 'ârifet-ı zıll-i Bîçün'a maqrûn buyurıldı. Ve 'ıyd-i sa'ıdden aqdem [Kasım 1578] Siyâvuş Paşa hazretleri Rûmili'nden gelüp el öpüp yerine geçdi. Ve Çıldır Muğârebesi'nde [TOÜ¹⁴³] Kızılbaş-ı evbâşdan alınan tûğ-ı ma'kûs ve kûs² ve nekkâre-i menkûs ru'ûs-ı menhûsları ile Qaradeñiz'den qadırğa birle getirilüp ve Dîvân-ı Hümayûnda ser-nigûn bırağılup mücib-i sürûr u mübahât vâki' oldı.

Ve Şevvâl-i mükerremün altıncı günü [6 Aralık 1578] Gülli-zâde Mehemmed Beg Erzurûm'dan ulağla gelüp serdâr hazretleri Şarq'dan sâlim ü ğânim 'avdet eyledügin ve Tiflis'e giderken alınıp mîr-i mîrânlığı Şolâk Ferhâd Paşa oğlu Mehemmed Beg'e virilüp 'asâkir-i haşm-şikâr ve zehâyir-i bî-şumâr ile anda qaldüğün [TOÜ¹⁴⁴] ve Levend Hâkimi Aleksandr'a itâ'at eyleyüp ve Şîrvân'a varılıp ve Ereş³ eyâleti nev'â hişâr tertibinden soñra Qaytas Beg'e virilüp leşker-i enbûh ile anda qalup ve 'Osmân Paşa'yı vezâret ile Şemâhî muğâfazasına alıkonılıp ve Şîrvân'dan Aras Hân-ı qal-lâş Kızılbaş'a kaçup ve Tebrîz Hâkimi Emîr Hân dahî gelüp egerçi nehr-i Kür (ك) etrâfında müdâfa'aya âheng eylediler, ammâ çaqallaruñ [B183^a] arslanlar ile muğârebeye ve serçelerün şeh-bâzlar ile mücâdeleye mecâlleri muğâl olmağın birkaç nefer vâcibü'l-katlı [TOÜ¹⁴⁵] Ravâfız'ıñ cünbüşleri hareket-i mezbûh gibi bî-sebât olduğı ecluden ﴿كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ۖ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾⁴ tıbbkınca hücum-ı hizebrân-ı Ervâmdan dâru'l-miñen-i a'câma firâr eyledüklerin ve Demürkapu'da olan Halife-i nâ-bekârıñ başı kesilüp qal'a zabt olındüğün ve Tağıstân'ıñ baş hâkimi şemhâl, serdâr-ı 'âlî-mıqdâra

1 rağm-ı bed-h'vâh ve TO T (94^{a/19}): zu'm-ı bed-h'vâh ve B (182^{a/16}) D (235^{b/6}) / rağm-ı bed-h'vâh-ı TK (105^{b/28})

2 tûğ-ı ma'kûs ve kûs TO T (94^{a/21}) B (182^{b/5}): tûğ-ı ma'kûs D (235^{b/9}) / tûğ TK (105^{b/31})

3 ve Ereş TO T (94^{a/24}): Şeki B (182^{b/12}) D (235^{b/13}) TK (105^{b/34})

4 "Âdeta aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi." (Müddessir, 74/50-51)

[TK106^a] gelüp itâ‘at ve ri‘âyetden sonra kerîmesin Vezîr ‘Osmân Paşa’ya ‘ağd-i nikâhla alınıp bi’n-naşr ve’z-zafer gelüp Erzurüm’a [D236^a] dâhil oldılar deyü müjde-i behcet-füzûn [TOÛ¹⁴⁶] ile vüzerâ-yı ‘izâma buluşdukdan sonra Bâb-ı Hümâyûna varup envâ‘-ı ‘inâyet-i ‘aliyye-i hâkânîye meşhûn ve pây-bûs-ı zıll-i Biçün’a maḳrûn oldılar.

Ve Çıldır’da şehîd olan Buhtî Bedr Beg’ün oğlu Meḫemmed Beg’ün yeri ki taht-ı Dârâb ibn Dârâb ve bir beglerbegilikden ziyâde Diyârbekr’den intihâb olunmuş ma‘mûre-i pür-âb ve nevâhî-i keşîretü’l-menâfi‘ vesî‘atü’l-iktisâbdur, verâseti¹ dört yaşında Meḫemmed Beg nâm şulbî oğluna münḫaşır olup egerçi aḳribâlarından kılıca yarar beg-zâdeler mevcûd [TOÛ¹⁴⁷] bulunurlar idi, lâkin şabî-i mezbûruñ cebîninden bedr-i devlet ṭâlî‘ ve lâmi‘-i irşî olduğu ve babası râh-ı dînde bezl-i ser eylediği ḫidmet-i dil-pesend muḳâbelesinde devlet ‘aḳla merhûn olup [B183^b] sinnûn keşret ü kıllleti melhûz olmadığı üzre hemân vâlid-i mâcidi şehîd olduğu gün yeri mezkûra tevcîh olunup cenâb-ı a‘lâ-yı hümâyûnda daḫi maḳbûl buyurulmuşdu. Ḥâlâ mezîd-i şûkr ve inḳiyâd temhîdi için bânû-yı mu‘azzama vâlide-i mükerremeleri ile ve sâyir ümerâ-zâde ve aḳribâ ve ‘aşâyir ve ḳabâyilinün baş ve buğları birle [TOÛ¹⁴⁸] der-i devlete gelüp oligelen pîşkeşin çeküp ve ḫil‘at ü ri‘âyet ile el öpüp memleketine mürâca‘at eyledi.

Ve Sigetvar Begi ‘Alî Beg’den dil gelüp ri‘âyet olındı. Ve Bosna Begi Ferhâd Beg’den daḫi baş ve dil gelüp mer‘î kıldı.

Bu eṣnâda Şîrvân’dan haber gelüp Kızılbaş-ı bed-ma‘âşuñ istilâsı ile Ḳaytas Paşa şehîd olduğdan sonra Şemâhî’ya hücum itdüklerinde Vezîr ‘Osmân² Paşa ceng ve ıztırâbda iken bi-‘inâyetillâh ve tevfiḳihî³ Kefe semtinden irsâl olunan otuz biñ nefer Tatar-ı şabâ-refṭâr ve ‘asâkir-i nuşret-şî‘âra serdâr olup [TOÛ¹⁴⁹] Ḳırım ḫânı sülâlesinden ‘Âdil Giray Sulṭân birkaç ḳarındaş ve mîrzâ ve ümerâ-yı Ḳırım ve Şîrvânşâh oğlu Ebî Bekr Mîrzâ ve Dergâh-ı ‘Âlî çavuşlarından ‘Abdî Çavuş ile leyl ü nehâr ilğar idüp ve Demürḳapu’dan ‘ubûr eyledükleri gibi ṭâyife-i ḫâ’ifenün Şemâhî’da keşret ve

1 verâseti TO T (94^{a/30}) B (183^{a/13}) D (236^{a/3}): verâsetini TK (106^{a/3})

2 ‘Alî TO: ‘Osmân T (94^{a/35}) B (183^{b/10}) D (236^{a/11}) TK (106^{a/9})

3 ve tevfiḳihî TO B (183^{b/11}) D (236^{a/12}) TK (106^{a/9}): - T (94^{a/35})

cem'iyetlerin tahkîk itmekle sür'at ü şitâbın ziyâd¹ idüp kazâ'-i [B184^a] mübrem mişâli [T94^b] a'dâ-yı bed-rây üzre irişüp ve 'Osmân Paşa'ya buluşup ve hemân ol sâ'at ma'iyetle çıkup ân-ı vâhidde otuz biñden ziyâde Kızılbaş-ı evbâşî şiyup ve Aras Hân dil dutilup [TOÜ¹⁵⁰] ve mağrib namâzı karîb olmağla dün karañulığında baqiyetü's-süyûf vâdi-i mahûfa kaçup gtdiler. Ve 'Âdil Giray Sulţân dañi Kaytas Beg yerine Ereş eyâleti verilen Piyâle Beg ile Diyârbekr'e ılgar idüp ve nehr-i Kür'den geçüp maħbûs olan Aras Hân'un ħarîmin esîr idüp gelürken meger şâhuñ oğlı ve ħatunı ile vekîl-i muţlakı Selmân Mirzâ elli neferden ziyâde ħânlar ve sultânlar [D236^b] altmış biñ neferden efzûn t̄âyife-i ser-nigûn ölüsi dirisine binüp Şemâhî'ya hücum itmişler. Ve 'Osmân Paşa ile ceng ü aşûbı başa çıkarmayup 'Âdil Giray [TOÜ¹⁵¹] Sulţân girü geldügin işitmekle bi'l-külliyeye şaşup nâçârdan Tatar'ı karşuladılar. Ve gürüh-ı Kırım doyumlık alıcağ tevağğuf itmeyüp ħalâş yaqasına müteveccih oldukları için 'Âdil Giray üzerinde cüz'î âdem bulunmağla ceng-i 'azîmden şonra dest-gîr olup ve 'Osmân Paşa Demürkapu'ya varup a'dâ-yı bed-rânuñ zarar u gezendlerinden emîn olduğı ħaberi getürdi.

Bu eşnâda pâdişâh-ı 'âlem-penâhuñ sülâle-i t̄ayyibelerinden bir şehzâde-i celilü'l-kadr vücûda gelüp [B184^b] Sulţân Selîm nâmı ile tesmiye kıldı.

Ve Şehrîzor ile Bağdâd'dan [TOÜ¹⁵²] ulağ gelüp Hüseyn Paşa ittifağı birle Maħmûd Paşa Dînever ülkesine varup merede-i Sürĥ-serden Şolak Hüseyn kaçup ve ħaylî baş kesilüp ve dil dutilup 'asker-i İslâm sâlim ü gânim mürâca'at itdüklerin ħaber virdi.

Ve Mışır Kâdîsı Mevlânâ 'Abdülġanî Efendi 'azl olunup yerine Şâm'dan Kara Çelebi-zâde Mevlânâ Hüsâm Efendi ve anuñ yerine Haleb'den Sinân-zâde 'Alî Çelebi Efendi ve anuñ yerine Sulţân Süleymân-ı cennet-mekân müderrisi Bostân-zâde'nün küçegi Mevlânâ Muştafa² Efendi ve

1 ziyâd TO B (183^{b/17}) D (236^{a/15}) TK (106^{a/11}): ziyâde T (94^{a/37})

2 Haleb'den Sinân-zâde 'Alî Çelebi Efendi ve anuñ yerine Sulţân Süleymân-ı cennet-mekân müderrisi Bostân-zâde'nün küçegi Mevlânâ Muştafa TO B (184^{b/6-8}): Haleb'den Sinân-zâde Mevlânâ 'Alî Çelebi Efendi ve anuñ yerine Şehzâde-i cennet-mekân müderrisi küçek Bostân-zâde T (94^{b/9}) / Sulţân Süleymân-ı cennet-mekân müderrisi Bostân-zâde'nün küçegi Mevlânâ Muştafa D (236^{b/8-9}) TK (106^{a/20-21})

anuñ yerine Şaru Görez-zâde Mevlânâ Mehemmed Efendi [TOÜ¹⁵³] Şeh-zâde Sultân Mehemmed Hân *-tâbe şerâhu-* medresesinden irtikâ¹ bulup¹ ve anuñ yerine Şahn erenlerinden Dökmeci-zâde Mevlânâ Mehemmed el-Bâkır Efendi ta'yîn buyurıldıktan sonra anuñ yerine erbâb-ı pâye tâlibler iken birkaç gün te'hîr kılınup ba'dehû muqaddemâ nev'â tevbiḥ ü tenbiḥ için girü Şemâniyye Medresesi'nden ma'zûl kılınup müddet-i medîd fûnûn-ı 'ulûma cidd-i tâmm ve sa'y ü ihtimâm-ı tamâm ile cehd ü ikdâm idüp istiḥfâf-ı mâ-lâ-keâmı vuzûḥ bulan merḥûm ve mağfürun-leh² [TOÜ¹⁵⁴] Mevlânâ Ebü's-su'ûd-zâde Muştafâ Çelebi'ye yevmî altmış açça ile ta'yîn buyurıldı.

Ve Bağdâd ve Erzurûm'dan ulaḫlar gelüp Kızılbaş-ı bed-ma'âş ḫalkında ihtilâf olduḡı haberleri getürdi. Ve Başra'dan ulaḫ gelüp Muşa'sa' Hâkimi Seyyid Seccâd'ın der-i devlete itâ'ati i'lâm olınmaḡın sene tokuz yüz seksen yedi [987] Muḫarrem'inde [Şubat/Mart 1579] nâme-i hümâyûnla şemşir-i zer ve livâ'-i sa'âdet-iltivâ' ve ḫil'at-i sa'âdet-güster irsâl olındı. Ve şâ'ir Mevlânâ Bâkî Çelebi'ye Mekke-i mu'azzama kâdîlığı virilüp [B185^a] ve anuñ [TOÜ¹⁵⁵] yerine Şahn erenlerinden Ḥasan Beg-zâde Mevlânâ Aḫmed Çelebi Efendi ve anuñ yerine Çorlı Müderrisi Mevlânâ Muştafâ eş-şehîr bi-Arûs ta'yîn olındı.

Ve Üsküdar'da binâ olınan Medrese-i Mehd-i 'Ulyâ *-edâmallâhu vücûde bânihâ fi zıllı zıllillâhi ilâ yevmi'd-dîn-* itmâm bulmaḡla tedrîsi Mevlânâ Dökmeci-zâde Mevlânâ³ Mehemmed Efendi'ye ve anuñ yeri Mevlânâ Seyfî Çelebi'ye ve anuñ yeri Pirî Çelebi Efendi'ye virilüp silsile oldı. Ve İzmir kazâsı Luṫfî Beg-zâde'nün küçek çelebisi Mevlânâ [Mehemmed]⁴ Efendi'ye ve anuñ yeri Üsküdar [TOÜ¹⁵⁶] müderrisi Mevlânâ 'Abdullâh⁵ Efendi'ye virilüp silsile oldı.

Ve Tatar ḫanı ḫâzretlerine yüz biñ floriden ziyâde in'âm u iḫsân ve

- 1 Efendi Şehzâde Sultân Mehemmed Hân *-tâbe şerâhu-* medresesinden irtikâ² bulup TO: Çelebi Efendi T (94^{b/10}) / Efendi Şehzâde-i cennet-mekân medresesinden B (184^{b/9}) D (236^{b/10}) TK (106^{a/21})
- 2 ta'yîn buyurıldıktan sonra ... bulan merḥûm ve mağfürun-leh TO: ve anuñ yerine sâbîkâ Şahn'dan ma'zûl olan merḥûm Büyük Mollâ oḡlı T (94^{b/10}) B (184^{b/10-11}) D (236^{b/10-11}) TK (106^{a/22})
- 3 Mevlânâ TO B (185^{a/4}): - T (94^{b/14}) D (236^{b/17}) TK (106^{a/27})
- 4 Hüseyin TO T (94^{b/15}): - (B, D ve TK nüshalarında isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) B (185^{a/6}) D (236^{b/18}) TK (106^{a/27}) (İsmin doğrusu için bk. Nev'izâde Atâyi, *a.g.e.*, I, s. 900).
- 5 - (B, D, TK ve TO nüshalarında isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) TO B (185^{a/7}) D (236^{b/18}) TK (106^{a/27}): 'Abdullâh T (94^{b/16})

çetr ve otağ-ı hâşşa ve hilâ'-ı firāvân gönderilüp Demürkapu'dan Şirvân'a varmak [D237^a] buyurıldı. Ve Habeş'den ulağ gelüp beglerbegisi şehâdet derecesine vâsıl olmağın yeri Kûbad Paşa oğlu Süleymân Beg'e virildi.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâhirinde [Mart 1579] Vezîr 'Osmân Paşa'nuñ kapucıbaşısı ulağla gelüp Demürkapu'nuñ istihkâmın söyledi. Ve Çivi-zâde [TOÛ¹⁵⁷] Mevlânâ Mehemmed Çelebi ma'zül olup yerine Naķibü'l-eş-râf Ma'lül-zâde Mevlânâ Mehemmed Efendi Rümili kâdî-'askeri oldu. Ve Kürdistân ümerâsından Palu Hâkimi Hasan Beg kendü eceliyle Şirvân Seferi'nde fevt olup yeri maħlül olmağın aķribâlarından Yûsuf Beg der-i devlete gelüp ve pişkeş ile virgüsin çeküp ülke-i mezbûr mezkûra tefvîz buyurılıp hil'at-i hümayûnla el öpüp gitdi. Ve Trabulus-ı Şâm, Dımaşķ [B185^b] ve Haleb'den ifrâz olunup beglerbegilik üzere Elvend-zâde 'Alî Paşa'ya [TOÛ¹⁵⁸] virildi.

Ve sene-i mezbûre Rebî'u'l-evvel'inüñ evâyilinde [Nisan/Mayıs 1579] Diyârbekr Beglerbegisi Dervîş Paşa'nuñ fevti haberi gelüp yeri Erzurûm'dan ma'zül Behrâm Paşa'ya virilüp ve hil'at-i icâzet ile el öpüp revâne oldu. Ve Erzurûm'dan kapucılar gelüp Erzurûm defterdarı iken Ereş muhâfazasına kâlap firâr iden Hızr Çelebi'nüñ siyâset olunduğı haberi getürdi.

Ve kapudan paşa kırık pâre tonanma¹ ile Karadeniz'e varup Fâşa şuyından Gürcistân 'uşâtından [TOÛ¹⁵⁹] Açuk-baş vilâyetine 'azm-i cihâd eyledi. Ve Tatar hânınuñ der-i devletde olan âdemîsi Gülli-zâde Mehemmed Beg ile sür'at ü şitâb üzere hân hazretlerine varup bile sefere varmak buyurıldı. Ve 'Âdil Giray ile ıtılan Tatar nâm-dâr bahâdırlarından Hüseyn nâm kimesne 'Acem'den şahuñ nâmesi ile gelüp temelluķ ve lâbe birle tâlib-i şulh u şalâh idügin beyân eyledi. Ve Diyârbekr muhâsebecisi 'Alî Çelebi'ye Diyârbekr'den [TK106^b] Van'ın mâliyye defterdarlığı ifrâz olunup 'inâyet buyurılmağla el öpüp [TOÛ¹⁶⁰] gitdi. Ve Gürcî beglerinden Kârî oğulları Ğarğara ve Menüçehr der-i devlete gelüp Ğarğara'nuñ dâhâmetine binâ'en çavuşân-ı pîl-ten zümresinden Süleymân Çavuş gürz-i sütürg-i Elbruz-şikâf ve raķş-ı küh-peyker-i 'anter-maşâff birle istikbâle gönderildükde Ğarğara-i dîv-nijâd çavuş-ı Tehemten-nihâduñ kurbında küh ve kâh mişâli görünüp

1 tonanma TO T (94^{b/22}); kağırğa B (185^{b/6}) D (237^{a/9}) TK (106^{a/35})

[B186^a] şöhret-i ‘azîmeye bâ’iş olduğdan sonra deryâdan ‘ubür olunup At Meydânı Sarâyı’nda istikrâr buyurıldı. Ve birkaç günden sonra Menûçehr Müslimân olup [TOÛ¹⁶¹] ve sūr-ı sünneti için ‘azîm düğün tertibinden sonra kendi vilâyeti eyâlet tārîki ile virilüp ve Muştafâ Paşa tesmiye kılınup hil’at-i icâzet ile el öpüp diyâr-ı Çıldır zabtına müteveccih oldu.

Ve Tünus Beglerbegisi Ramazân Paşa’ya Tilimsân sancağı virilüp yeri Tımışvar’dan [D237^b] ma’zül Ca’fer Paşa’ya ‘inâyet olunup ve hil’at-i hümayün ile el öpüp deryâdan müteveccih oldu. Ve çavuş ile dutılan ‘Arab-zâde karısı bile¹ fermân-ı ‘âlî-şân üzere siyâset olunup emr-i şer’ yerin buldı. [TOÛ¹⁶²] Ve sa’âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâh ‘izz ü ikbâl ile Topkapusu’nda olan Sarây-ı Cedid-i ‘işmet-âbâda varup birkaç hefte tenezzüh ve âramdan sonra mâh-ı Cemâziye’s-şânî’nün evâhirinde [Ağustos 1579] Eski Sarây’a gelüp karar buyurdılar. Bu eşnâda Başdefterdâr Hâlil Çelebi ile Anaçolı efendisi ‘azl olunup başdefterdârlık, küçek defterdârlıktan Haleb’de mütekâ’id olan Sünbül dimekle meşhûr Mehemmed Efendi’ye ve Anaçolı defterdârlığı sâbıkâ re’isü’l-küttâb olan muharrir-i vilâyet-i [TOÛ¹⁶³] Bosna Hüseyin Çelebi’ye virildi.

Ve Erzurüm’dan serdâr-ı bâ-vağâr kâlkup hasretü’l-mülük olan kal’a-i Qarş ta’mirine varmışlar idi. Bi-tevfikillâh Qızılbaş-ı bed-ma’âşda keşret-i inçilâb u ihtilâfdan şahuñ harîmi ki Mazenderân [B186^b] hâkimlerinden ‘ağd eylemiş idi, tayıfe-i Rafazaya istilâ-yı tämme izhâr itmekle ümerâ-yı Sürh-ser mütehammil olmayup katl itmişler. Ve ‘Âdil Giray Hân dañi hemân ol gün katl olunduğı haber südde-i sa’âdete gelüp vuşul bulup devlet-i hümayün-ı ebed-[TOÛ¹⁶⁴]mağrûnda mübâşeret olınan Qarş’uñ iç kal’ası dañi itmâm-pezîr olduğı i’lâm olınmışdı.

Ve bu evkâtda Âmid Kâdîsı Mevlânâ Mirzâ Mağdüm Efendi’ye zamm-ı Meşhedeyn-i şerifeyn² ile Bağdâd kazâsı ve Bağdâd’da olan Mevlânâ ‘Abdullâh Efendi’ye Âmid kazâsı ihsân buyurilup i’lâm-ı hâl olındı.

Ve Recebü’l-müreccebün evâsıtında [Eylül 1579] serdâr-ı bâ-vağârdan

1 bile TO: - T (94^{b/29}) B (186^{a/8}) D (237^{b/2}) TK (106^{b/6})

2 Bağdat’ın 100 km kadar güneyindeki Kerbelâ’da bulunan Hz. Hüseyin Türbesi ile buradan 75 km güneydeki Necef’te bulunan Hz. Ali Türbesi.

ulağ gelüp kal'a-i Kârş'ın varoşu daği nıgeh-bân kulleleri ile encâm u ihtitâm bulup ve Tiflis'e Şâm Beglerbegisi Hasan Paşa ile [TOÜ¹⁶⁵] zahîre iletülüp ve diyâr-ı mezbûre vâlisi Şolağ Ferhâd Paşa oğlu Mehemmed Paşa ki geçen kış eyyâmında Kızılbaş-ı evbâş ile Gürcî ve Kazak kallaşları muhâşara itdüklerinde hâşâ cife-h'ârlik ihtiyâr idüp kal'ayı muhkem hıfz eyleyüp emek ve hîdmeti sebkat itdüğü için emr-i hümayün ile kal'adan ihîrâc olınup yerine hâlâ Tiflis beglerbegisi olan Zehr-i mâr oğlu Aşmed Paşa kalduğı müjde-peyâmın işâl idüp ri'âyet olındı. Bu bâbda Mar'aş Beglerbegisi¹ Muştafa [TOÜ¹⁶⁶] Paşa'nun daği sebkat-i hîdmeti 'arz olınup bi'l-cümle ri'âyet ve iltifât-ı a'lâ-yı hümayûna mazhar oldılar. Ve Mışır'da maħalle kâdîsı olan İbrâhîm Efendi'ye Kıbrıs'ın mâliyye defterdârlığı [B187^a] virilüp ri'âyet olındı.

[T95^a] Ve sene-i mezbûre Şa'bân'ınun sekizinde [28 Eylül 1579] kapudan paşa deryâdan 'avdet idüp ba'dehü Dîvân-ı Hümayûna varup el öpüp yerine geçdi. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi birinci vâkı' olan Yekşenbih günü [11 Ekim 1579] Vezîr-i a'zam Mehemmed Paşa bir fidâyî dîvânenün [D238^a] bıçağı zahmı ile [TOÜ¹⁶⁷] ikindi dîvânında bi-tağdırillâh şehîd oldı -*rahîmehullâh*-. Yarındası [12 Ekim 1579] kâtil olan nâ-bekârı zahm-ı şatur ile dört pâre kılınup ve her bir çâr-yeki² İstanbul kapularında aşıilup icrâ-yı siyâsetden soñra merhûmuñ meyyiti nağl olınup³ hâzret-i Ebâ Eyyüb-i Enşârî -*aleyhi rahmetü'l-Bârî*- kurbında kendü binâ itdüğü türbe-zâr kubbesinde hâk-i rahmete teslim eylediler -*nevverallâhu kabrahû*-. Yarındası Seşenbih günü [13 Ekim 1579] Dîvân-ı Hümayûnda hâtem-i şadâret Aşmed Paşa hâzretlerine tefvîz [TOÜ¹⁶⁸] kılınup vezîr-i a'zam oldılar.

Ve Ramazân-ı şerîfün evâsıtında [Kasım 1579] ki muğaddemâ Edirne Kâdîsı Mevlânâ Dökmeci-zâde maħreci olan medrese-i şerîfe Mevlânâ

1 Hasan Paşa ile zahîre iletülüp ve diyâr-ı mezbûre vâlisi Şolağ Ferhâd Paşa oğlu Mehemmed Paşa ki geçen kış eyyâmında Kızılbaş-ı evbâş ile Gürcî ve Kazak kallaşları muhâşara itdüklerinde hâşâ cife-h'ârlik ihtiyâr idüp kal'ayı muhkem hıfz eyleyüp emek ve hîdmeti sebkat itdüğü için emr-i hümayün ile kal'adan ihîrâc olınup yerine hâlâ Tiflis beglerbegisi olan Zehr-i mâr oğlu Aşmed Paşa kalduğı müjde-peyâmın işâl idüp ri'âyet olındı. Bu bâbda Mar'aş Beglerbegisi TO B (186^{b/9-15}) D (237^{b/12-16}) TK (106^{b/14-17}): ile T (94^{b/36}) (TO'dan alta alta gelen "beglerbegisi" kelimelerinin yanılmasıyla tam bir satır atlandığından T'nin TO'dan istinsah edildiği anlaşılmaktadır.)

2 çâr-yeki TO B (187^{a/6}) D (238^{a/2}) TK (106^{b/20}): pâresi T (95^{a/3})

3 meyyiti nağl olınup TO B (187^{a/7}) D (238^{a/2}) TK (106^{b/21}): meyyitini nağl idüp T (95^{a/3})

Ahmedî el-Enşârî Efendi'ye virilüp silsile olmuşdı,¹ hâlâ Mevlânâ kâdî-i mezbûruñ oğullarına dañi 'ulûfe ile ri'âyet olındı.

Ve mâh-ı Şevvâl'ün evâyilinde [Kasım 1579] Şirvân'dan ulağ gelüp Kı- rım'dan varan Tatar Hân ile Vezîr 'Oşmân Paşa Demürkapu'da biriküp ve nehr-i Kür'den geçüp Gence vilâyetine dek yağmâ ve esîr itdüklerin ve Şemâhî [TOÛ¹⁶⁹] etrâfında şirret ü şeķâvetden hâlî olmayan Muham- med Hân'ın dañi başı kesildügin ve envâ'-ı feth u nuşret müyesser olduğı müjdeyi getirüp ri'âyet olındı. Ve Mışır defterdârlığından ma'zûl [B187^b] Duĥânî-zâde Muştafâ Çelebi'ye toķsan biñ aķçalık mevcûd ze'âmet viri- lüp 'avâñif-i 'aliyye-i ĥüsrevânî ile behremend kılındı. Ve mîrâĥûrbaşı Boğ- dan ĥidmetine varduğı gün Erzurûm Beglerbegisi Ĥüsrev Paşa 'azl olunup yeri Rıdván Paşa'ya virildi. Bu eşnâda Üskûdar'da binâ olınan [TOÛ¹⁷⁰] medrese-i cedîde-i Mehd-i 'Ulyâ müderrisi Mevlânâ Ahmedî² Efendi ders-i 'âmm idüp maķbûl-i enâm olmağla ĥidmetinde olan zümre-i telâmize pâ- ye-i mülâzemetete 'urüc itdüklerinden mâ'adâ risâle yazan müderrisîn dañi ri'âyet olındılar.

Ve evâĥir-i Şevvâl'de [Aralık 1579] Vezîr Sinân Paşa Şarķ seferine serdâr ta'yîn olunup Muştafâ Paşa ref' olınduğı ĥaber ile Ken'an Çavuş'ı Erzurûm'a gönderdiler. Ve sene-i mezbûre Zî'l-ķa'de'sinûñ üçüncisi vâķi' olan Seşenbih güninde [22 Aralık 1579] [TOÛ¹⁷¹] Siyâvuş Paşa ĥazret- lerine vezâret virilüp Yeñiçeri Ağası Meĥammed Ağa Rûmilî beglerbegisi olup yerine içeriüden Ĥâşşa Silaĥdârbaşı İbrâĥîm Ağa vezîr-i a'zam sarâyına çıkup mer'î oldı.

Ve ders-i 'âmm iden Mevlânâ Ahmedî Efendi'ye medrese şâĥibesî bânî- niyetü'l-ĥayrât ĥazretlerinden ĥil'at çıkup ve dersde ĥâzîru'l-vâķt olanlara dañi ĥil'atler virilüp cenâb-ı a'lâ-yı ĥümâyûndan irtikâ'-i manâşib-ı 'aliyye iĥsânına müş'ir terğîbler buyurıldı. Ve Cendereci-zâde Meĥammed Beg'e [TOÛ¹⁷²] Mışır defterdârlığı virilüp anuñ teķâ'üdi Kefe emâretin ķabûl it- meyen [D238^b] Süleymân Çelebi'ye virildi. Ve sâbîķâ Uğurlı Kethüdâ ile Van serĥaddine varan ķapucılar gelüp Kıızılbaş'dan Zeynel Beg-i Ĥakkârî

1 olmışdı TO B (187^{a/12}) D (238^{a/6}) TK (106^{b/23}); oldı T (95^{a/5})

2 Ahmed TO B (187^{b/5}); Ahmedî T (95^{a/9}) D (238^{a/12}) TK (106^{b/27})

[B188^a] tıttuğı dili getürdiler. Ve Bağdād'dan Hüseyn Paşa oğlı Mehemmed Beg elli biñ flori hazîne getürüp ri'ayet olındı. Ve Re'isü'l-küttâb Oğçı-zâde Mehemmed Çelebi Anaıtolı defterdârı olup Muhyî Çelebi'ye riyâset virildi. Ve Şehr-emîni Sinân Efendi Rümili mâliyyesine şıkk-ı şânî [TOÛ¹⁷³] defterdârı olup kâğıd emîni olan Üveys Çelebi şehr emîni olduğı günün yarındası Peç haracı ile gelen ilçi Dīvân-ı Hümâyında ziyâfet olındı. Ve mâh-ı Zî'l-ħicce'nün evâyilinde [Ocak 1580] Boğdan'a varan mîrâhürbaşı gelüp¹ bile getürdüği vilâyet-i mezbüreden ma'zül voyvodayı Anaıtolı yağasına geçürüp Haleb'e gönderdiler. Ve Lahsâ beglerbegisi fevt olup yeri Şâlih Paşa oğlı Hasan Paşa'ya virildi. Ve Tatar hânı Şirvân'dan dönüp Kefe'ye gelmek üzre olduğı haber ulağla irişüp 'arzları [TOÛ¹⁷⁴] maıkbül oldu. [TK107^a] Ve sâbıkâ 'İvâz Efendi yerine İstanbul kâğısı olan Kâđî-'asker Mîrüm-zâde Mollâ Çelebi ref' olınup yeri Mışır kazâsından ma'zül Mevlânâ 'Abdülganî Efendi'ye tevcih buyurıldı. Ve havâşş kâğılığı Ğalaıta'dan ayrılıp girü yüz elli açça ile ağhara virildükden soñra yalıñuz Ğalaıta kazâsı Selanik kazâsından munfaşıl olan 'Arab-zâde Mevlânâ 'Abdürra'uf Efendi'ye yevmî beş yüz açça ile virildi. Ve Karaman Beglerbegisi Güzelce Mehemmed Paşa ma'zül olup yeri Kıbrıs [TOÛ¹⁷⁵] Beglerbegisi Hasan Paşa'ya ve anuñ yeri Çaçırcıbaşı Mehemmed Ağa'ya [B188^b] 'inâyet olındı. Ve Köstendil begine Semendire ve anda mîr-livâ olan Feridün Beg'e Köstendil sancağı ber-vech-i tebdil virildi.

Ve sene tokuz yüz seksen sekiz [988] Muħarrem'inün yigirmisinde [7 Mart 1580] merħüm Şemsî Paşa fevt olup Üsküdar yağasında kendü bākçesinde defn olındı. Ve mâh-ı Şafer'ün evâyilinde [Mart 1580] Yahüdi şâyifesinden řaru çalma men' olınup çuka tâk̄ye-i sürh ve sâyir zimmilere siyâh şabka geyilmek buyurıldı. [TOÛ¹⁷⁶] Ve ulağla Vezîr Muştafâ Paşa'ya varan Kıpucılar Kethüdâsı Kırd Ađa Tođat'da buluşup Erzurüm defterdârlığından ma'zül olan Lâle-zâr-zâde oğlı ile vezîr-i mezbürün baştezki-recisi Tâcî-zâde Mehemmed Çelebi'yi dutup ģabs ile getürmek üzre olduğı şüyü' bulup ba'dehü vuşül bulduğlarında kıpucılar odasından birkaç gün Yediđulle'de ģabs buyurılıp te'dib ü tenbih birle ģuş-mâl itdiler. Ve Muştafâ Paşa Bolı'ya geldiği ešnâda Re'isü'l-küttâb Muhyî Çelebi 'azl

1 gelüp TO T (95^{a/17}): - B (188^{a/7}) D (238^{b/5}) TK (106^{b/36})

olunup [TOÜ¹⁷⁷] yeri Hamza Çelebi'ye virildi. Ve Şadr-ı a'zam Ahmed Paşa'ya müte'allik Hayâlî-zâde 'Ömer Çelebi Yediqulle'de habs olunduğı ey-yâm müşârun-ileyh vezîr-i a'zam marîz oldılar. [D239^a] Ve Tatar hânınıñ kapucıbaşısı Hurrem Beg ile Gülli-zâde Mehemmed Beg, hânınıñ Kırım'a vuşülü haberin getürüp geldiler. Ve Erzurüm'dan dañi Handân Ağa gelüp Kızılbaş ilçisi geldügin söyledi. Ve serdârlıktan ref olınan Vezîr Muştafâ Paşa Üsküdar'a gelüp ve deryâdan 'ubür idüp sarâyına dâhil oldılar. Ve mâh-ı [TOÜ¹⁷⁸] Rebî'u'l-evvel'ün evâyilinde [Nisan 1580] Cezâyir-i Ğarb eyâleti Rümili'nde Klis sancağı begi olan Hādım [B189^a] Ca'fer Paşa'ya tevcih buyurıldıktan soñra mâh-ı mezbûruñ sekizi vâkı' olan Şenbih günü [23 Nisan 1580] Vezîr Muştafâ Paşa pîşkeşin çekmedin Dîvân-ı Hümâyûna varup kazâyâ dinlemege vezîr-i a'zam ifâkat bulunca meşğül oldılar. Ve mâh-ı mezbûruñ onı vâkı' olan Düşenbih günü [25 Nisan 1580] serdâr-ı kâm-gâr Vezîr Sinân Paşa hazretleri hil'at-i icâzet birle el öpüp tabl ü 'alem ve hayl ü haşem çeküp erkân-ı sa'âdet [TOÜ¹⁷⁹] rüsüm-ı müşâyâ'ati mü'eddâ kılamak üzere müheyâ olınan kamer-sür'at kadırgalarla deryâ-yı Muhit'e mülâşık Üsküdar Boğazı'ndan geçüp hıyâm-ı fülk-ihtişamlarına¹ dâhil oldılar. Ve yarındası [26 Nisan 1580] bu kullarına ze'âmeti 'inâyet olınan Mesih Ağa'ya Diyârbekr'ün gönüllüler ağalığı muqarrer kılınup zıll-ı hümâyünlarında ol gavğâdan halâş olup levâzım-ı meddâhlık ve du'â-güyliğa mezîd-i ihtimâm ile muvâzabet kılındı.

Ve mâh-ı mezbûruñ on ikisi vâkı' olan Çehârşenbih gicesi [27 Nisan 1580] Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa [TOÜ¹⁸⁰] fevt olup ve yarındası [28 Nisan 1580] kuşlık zamânı ref olunup Edirnekapusı'nda olan câmi'-i şerif harminde defn olunup türbe tertib kılındı. Ve mâh-ı mezbûruñ on beşi vâkı' olan Şenbih günü [30 Nisan 1580] Rümili Beglerbegisi Mehemmed Paşa Şofya semtine dernege vardılar. Ve yarındası [1 Mayıs 1580] Vezîr Muştafâ Paşa pîşkeş çeküp el öpdî. Ammâ mühr-i vekâlet teslim olunmayup kazâyâ 'arz iderlerdi. Ve sâbıkâ Lahsâ Beglerbegisi İskender Paşa oğlu Ahmed Paşa ile Tiflis'den ma'zül Şolağ Ferhâd [TOÜ¹⁸¹] Paşa oğlu Mehemmed Paşa pîşkeşlerin çeküp el [B189^b] öpdiler. Ve Lâle-zâr oğlu ile Tâcî-zâde ve 'Ömer Çelebi habsden ıtlâk olunup çıktılar. Ve yarındası olan Seşenbih

1 fülk-ihtişamlarına TO T (95^{a/31}) B (189^{a/7}): fülk-ihtişâm ile D (239^{a/8}) / fülk-ihtişâm birle TK (107^{a/13})

güni MıŖ Beglerbegisi Mesîh PaŖa'ya vezâret ve anuñ yeri İç HâzinedârbaŖı Hâsan Ağa'ya ve anuñ yeri HâŖŖa KilercibaŖı Meĥammed Ağa'ya ve anuñ yeri Sarây Aġası MuŖtafâ Ağa'ya ve anuñ yeri 'OŖmân Ağa'ya virildi. Ve Bursa kâğısı ma'zül olup yeri Bahâ'eddîn-zâde 'Abdullâh Efendi'ye ve Medîne-i münevvere kâzâsı Görez Seyyidi-[TOÜ¹⁸²]zâde'ye virilüp el öpdiler. Ve sa'âdetlü pâdiŖâh-ı 'âlem-penâh Topkâpusı'nda olan Sarây-ı [T95^b] Cedîd'e mâh-ı Rebî'u'l-âĥir'ün üç vâķi' olan DüŖenbih günü [16 Mayıs 1580] 'izz ü ikbâl ile dâhil olup ârâm eylediler. Ve Karaman eyâletinden [D239^b] ma'zül olan Meĥammed PaŖa ki piŖkeŖ çeküp el öpmüŖdi, fevt oldu. Ve Ŗeyĥu'l-İslâm Kâđî-zâde Mollâ' intikâl eyledi -*rahimehullâh*-.² Yeri iki günden Ŗonra mâh-ı Rebî'u'l-âĥir'ün on ikisinde [26 Mayıs 1580] niġâbet ile Rümili Kâđî-'askeri Ma'lül-zâde Mevlânâ [TOÜ¹⁸³] Meĥammed Efendi'ye ve anuñ yeri Anaġoli Efendisi Bostân-zâde Mevlânâ Meĥammed Efendi'ye ve anuñ yeri muġaddemâ İstanbul kâzâsından munfaŖil olup yeri³ Mevlânâ 'Abdülgânî Efendi'ye tefvîz ve ta'yîn olunan Mîrüm-zâde Mollâ Çelebi Efendi'ye tevcîh buyurıldı. Ve mâh-ı mezbûruñ on altısı vâķi' olan DüŖenbih günü [30 Mayıs 1580] Mîr-i 'Alemlî 'Alî Ağa Üveys PaŖa yerine Budun beglerbegisi olup ve anuñ yerine BaŖkâpucibaŖı Yûsuf Ağa ve anuñ yerine Maĥmûd Ağa geġüp cebecibaŖılıġına dek silsile oldu. Ve 'Acem'de [TOÜ¹⁸⁴] maĥbûs olan Erzurüm'ün [B190^a] gönüllüler aġası Meĥammed Ağa gelüp ol semtde sancaġla behremend oldu.

Ve Budun ġarafında nev'â kefer-i fecereden hücum Ŗüyü' bulmaġla Vezîr SiyâvuŖ PaŖa ġazretleri silâġdâr bölüġi ile gönderilmek buyurulmuş iken Peġ kralından tazarru' ġaberi gelüp te'hîr olundu. Ve sa'âdetlü pâdiŖâh Dîvân-ı Hümâyûna gelüp⁴ manâŖıb-ı 'aliyye tevcîh olunan erbâb-ı devlet el öpdiler. Ve 'Acem'e varan Hîzr Çavuş gelüp 'Acem'den MaġŖûd Beg ilġilige⁵ geldüġi ġaberi [TOÜ¹⁸⁵] getirüp girü Erzurüm'a gitdi. Ve Ŗâm Kâğısı Mevlânâ 'Alî Çelebi'ye Medîne-i münevvere kâzâsı ve anuñ yerine Haleb'den Kûġek Bostân-zâde Mevlânâ MuŖtafâ Efendi ve anuñ yerine

1 Mollâ TO T (95^{b/2}) B (189^{b/10}) D (239^{b/1}): - TK (107^{a/22})

2 *rahimehullâh* TO T (95^{b/2}): - B (189^{b/10}) D (239^{b/1}) TK (107^{a/22})

3 olup yeri TO: olan T (95^{b/3}) B (189^{b/13}) D (239^{b/3}) TK (107^{a/23})

4 gelüp TO B (190^{a/4}) D (239^{b/9}) TK (107^{a/27}): ġıġup T (96^{a/6})

5 ilġilige TO B (190^{a/5}) D (239^{b/10}) TK (107^{a/28}): ilġilige T (96^{a/7})

maḥmiyye-i Edirne'de merḥūm Sulṭān Selīm Ḥān müderrisi Şarı Görez-zāde Mevlānā Meḥemmed Efendi ta'yīn buyurılıp silsile oldu. Ve Budun beglerbegisi Sarāy-ı Cedīd'de ḥil'at-i icāzet ile el öpüp eyāletine müteveccih oldu. Ve 'İvāz Efendi'ye tekrār İstanbul kazāsı tevcih buyurılıp ve Şehrizor [TOÜ¹⁸⁶] eyāleti Tiflīs'den ma'zūl Meḥemmed Paşa'ya 'ināyet olunup ulaḡla gitdi. Ve Rūmili ümerāsından Şehsüvār Beg baş ve dil gönderüp ri'āyet olındı. Ve māh-ı Cemāziye'l-evvel'ün on toḡuzuncı günü¹ [2 Temmuz 1580] sa'ādetlü pādīşāh-ı dīn-penāh Dīvān-ı Hümāyūna gelüp Venedik baylosı pīşkeş çeküp el öpdı. Ve Mīrāḥūrbaşı Ferhād Aḡa mīri çayırları teftīş eyleyüp şu yolcusı 'Alī Rodos'a sürüldı. Ve Ken'ān Çavuş altun kılıç ve ḥil'at-ı hümāyūn ile Beytü'l-māldan [TOÜ¹⁸⁷] serdār için qarz aldūḡı floriyi ḡabz idüp ulaḡla varduḡdan soñra [B190^b] Ḥandān Aḡa ile ba'zı sefere varmada müsāhele iden çavuşlar ve bölük ḡalkı Yediḡulle'de ḡabs olındılar. Ve Sulṭān Meḥemmed Ḥān Fātīḡ -*tābe serāhu*- mütevellisi ref olunup yeri Şehr-emīni Üveys Çelebi'ye ve anuñ yeri Dāru's-sınā'a ya'nī Tersḡāne-i 'Āmire [D240^a] Emīni Ḥasan Çelebi'ye virilüp silsile oldu.

Ve bu eyyāmda Ḥandān Aḡa'yla ḡabs olunanlar ıtlāḡ olunup sefere müteveccih oldılar. [TOÜ¹⁸⁸] Ve Yemen beglerbegiligi ḡapucılar kethūdālıḡından küçek mīrāḡūr olup bi'l-fi'l ḡapucıbaşı olan Ḥasan Aḡa'ya virilüp Mışr beglerbegisi ile el öpüp deryādan gitdiler. Ve 'Arab-zāde ref' olunup ḡalaṡa kazāsı Ḥ'āce-zāde Mevlānā Şemseddīn Çelebi'ye virildi. Ve serdār-ı bā-vaḡārdan [B107^b] ulaḡ gelüp 'Acem'den gelen ilçiye Erzurūm'da mülākī olup der-i devlete yolladuḡın söyledi. Ve Piyāle Paşa'nuñ 'Alī Aḡa'sı Tımışvar'a māl defterdarı ta'yīn olındı. Ve māh-ı [TOÜ¹⁸⁹] Cemāziye's-şānī'nuñ on sekizi olan Düşenbih gicesi [30 Temmuz 1580] ḡapucılar Kethūdāsı Ḥasan Aḡa'ya mühr-i vezāret müjdesi ile birḡaç nefer ḡapucı ḡoşılıp ulaḡla serdāra gitdiler. Ve Ḥekīmbaşı Mollā Ḳāsım Efendi pīr ve marīz olmaḡla 'azl olunup yeri Ma'nisa'da ḡekīmbaşı olan 'İsā² Efendi'ye virildükden soñra Mollā Ḳāsım daḡı ḡoḡ ḡalmayup vefāt eyledi. Ve ilçi müjdesin getüren Rıdvān Paşa kethūdāsı Mesīḡ Kethūdā Dergāh-ı 'Ālī müteferriḡalarına

1 gün TO T (95^{b/10}) B (190^{a/13}) D (239^{b/15}); günü TK (107^{a/32})

2 'İsā (TO nüshasında bu ismin yerine önce fazlaca boşluk bırakılmış sonraki bir zamanda isim yazılmıştır.) TO T (95^{b/17}): - (B, D ve TK nüshalarında bu isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) B (190^{b/13}) D (240^{a/7}) TK (107^{b/3})

katılıp [TOÜ¹⁹⁰] ri'âyet olındı. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi üçi vâkı' olan Pençsenbih günü [4 Ağustos 1580] 'Acem'den gelen ilçî Mağşud Beg'i olı-geldüğü ta'zîm ile Üsküdar'dan 'ubûr itdirilüp İstanbul'uñ At Meydânı'nda [B191^a] Mîr-i 'alem Sarâyı'nda mütemekkin kılındı. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi beşi 'olan Şenbih günü [6 Ağustos 1580] ğurûba qarîb Vezîr Muştafâ Paşa fevt oldı -*rahîmehullâh*-. Yarındası [7 Ağustos 1580] sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâh cemî'-i vüzerâ ve erkân u a'yân ve dükeli 'asâkir-i manşûre-i kişver-sitânla hâric-i sūr-ı İstanbul'dan [TOÜ¹⁹¹] 'azm-i şehridüp ve ilçî-i Sürh-ser temâşâ-yı âyîn ü ferr için râh-ğüzerde sâbıkâ tertîb olınan manzaradan bakâkalup mağâm-ı taḥayyürde keşret-i deryâ-yı leşkere deh düşüp Erzürüm'da serdâr-ı bâ-vağâr ile müşâhede eyledüğü ki beş kerre yüz biñ nüfûsdan ziyâde idi, 'ummândan kaçtre idüğün taḥkîk bilüp medhûş oldı. Ve sa'âdet ile Sarây-ı 'Âmire'ye dâhil olduğdan şoñra fevt olan merḥûm Vezîr Muştafâ Paşa'nuñ meyyiti tesbîḥ u tehlîl ile getirilüp [TOÜ¹⁹²] ḥazret-i Ebâ Eyyüb-i Enşârî -'aleyhi rahmetü'l-Bârî-nün mağâbir kapusu kırbında defn olınup üzerine türbe yapıldı. Yarındası [8 Ağustos 1580] Nişâncı Meḥemmed Paşa vezîr olup yerine Ḥamza Çelebi nişâncı ve anuñ yerine Dervîş Çelebi re'îs oldı. Ve ilçî cem'iyetinde silâhdârlar bölüğü ağası ile şol bölük ğurabâ ağasınıñ nev'â müsâheleleri müşâhede olınup 'azl kılındı. Ve yerleri içerüden ḥâşşa ğılmâna virilüp iki ağa taşra çıkdılar. Ve mâh-ı Receb'üñ dördüncü günü [15 Ağustos 1580] 'Acem ilçisi Dîvân-ı [TOÜ¹⁹³] Hümayyunda [D240^b] ziyâfet olınup pişkeşin¹ çeküp ve nâmeyi şunup el öpdı. Ve Ḥaydar Paşa gemisi ile kaçan forsa kâfirinüñ ardınca kapudan paşa deryâya varup ele getürimeyüp girü döndı. Ve 'Acem ilçisine tekrâr ziyâfet olınup [B191^b] ve nâmenüñ cevâbı yazılup icâzet virildi. Ve Şehrîzor eyâleti tekrâr Şemsî Paşa oğlı Maḥmûd Paşa'ya muḳarrer kılınup andan ma'zûl olan Meḥemmed Paşa için serdâr ile sefere varmaḳ buyurıldı. Ve Ḥaleb Qal'ası'nda maḥbûs iken ğaybet iden [TOÜ¹⁹⁴] Şu'ayb oğlı Meḥemmed Beg kaçup İstanbul'a geldi. Ve Budun'dan ma'zûl olan Üveys Paşa der-i devlete gelüp pişkeşin çeküp el öpdı. Ve Bosna sancağı eyâlet ile mîr-livâsı olan Ferhâd Beg'e virilüp defterdârlığı 'Acem Seyyid Meḥemmed Efendi'ye şadaḳa buyurılıp ol mîr-i mîrânlığa ta'yîn olınan

1 pişkeşin TO T (95^{b/25}): pişkeş B (191^{a/15}) D (240^{b/1}) TK (107^{b/12})

elviye tîmârlarının defterleri seyyid-i mezbûra teslim olup Bosna vilâyetinin taḥrîr olan tîmârları tevcihine daḥi me'mûr oldu. Ve mâh-ı Şa'bân'un gürresinde [11 Eylül 1580] [TOÜ¹⁹⁵] 'Acem ilçisi Üsküdar'a geçüp ol günün gicesi hevâda aṣlâ bulut yoğ iken bir 'azîm ḥumret peydâ olup ve şabâha dek mümtedd ḳalup şehrin eṭrâfında olan ḥalk ṭaraf-ı âḥarda yangın var deyü zann eyleyüp bi'l-âḥire ol eyyâmda yağmur ḳilletinden nâşi olan buḥâr-ı arz ḳıyâs olup ḥattâ ba'dehû ḥalḳda bir dürlü ısıtma zühûr idüp çok kişi ol illet ile fevt oldu. Ve mâh-ı mezbûrun sekizinde [18 Eylül 1580] Muḥyî Efendi tekrâr re'isü'l-küttâb olup ri'âyet [TOÜ¹⁹⁶] buyurıldı.

Ve ḳapucılar keḥudâsı serdârdan gelüp mühr-i şadâret sene-i mezbûre Receb'inün evâsıtında [Ağustos 1580] Tiflîs ḳurbında Ṭumanus Ḳal'ası derbendinin Çamurlu Ḳonaḳ didükleri maḥallinde serdâr-ı ekrem ḥazretlerine teslim olup vezîr-i a'zam oldılar. Ve andan [B192^a] Tiflîs'e varılup mîr-i mîrânun zulm ü ta'addîsî zâhir olmağın yeri Gürcî ümerâsından ḥidmetde bulunup şeref-i İslâm ile müşerref olan Yûsuf Paşa'ya tevcih olup ve şâh-ı gümrâh Tebrîz'den ḳalḳup ve Gürcî keferesinin [TOÜ¹⁹⁷] 'âşileriyle dil¹ birikdirüp açmazdan 'asker-i İslâm'a ḳaşd-ı gezend itdüğü ḥaber-i dehşet-eşer ṭıtılan câsûsdan taḥḳîḳ olmağla sâlim ü ḡanim 'avdet olup ma'mûre-i Ḳarş Ḥişârî'nun eṭrâfında a'dâ-yı bed-râya muḳâbil ḳarâr olunduğı ḥaberi getürüp pâye-i serîr-i 'âlem-maşîre künhiyle 'arz u beyân eyledi. Ve Mekke-i mükerrreme ḳazâsı Mevlânâ Ḥasan Râ'î Efendi'ye ve Medîne-i münevvere ḳazâsı Mevlânâ Bâḳî Efendi'ye ve Selanik ḳâdîlîğı, Ma'nisa müftîsî Van-ḳulî dimekle meşhûr Mevlânâ Muḥyiddîn³ [TOÜ¹⁹⁸] Efendi'ye virilüp silsile oldu. Ve Şehrîzol semtinde Ḳızılbaş-ı bed-ma'âşdan rû-gerdân olup iṭ'at [T96^a] iden Derte Ḥâkîmî [D241^a] İskender Beg'e ki Derte'nün sancağı daḥi ocaḳlığla 'inâyet buyurulmuşdı, der-i devlete gelüp ḥulûş-ı ṭaviyyet ile pîşkeş çeküp el öpüp ḥil'at-i icâzet ile 'avdet eylediler.

Ve ḥâce efendinin maḥdûmları sünnet olup envâ'-ı 'inâyet-i 'aliyye-i

1 dil TO T (95^{b/34}): dilin B (192^{a/3}) / din D (240^{b/15}) TK (107^{b/23})

2 Ḥasan Râ'î Efendi'ye ve Medîne-i münevvere ḳazâsı Mevlânâ TO T (95^{b/36}): - B (192^{a/7}) D (240^{b/18}) TK (107^{b/25})

3 Muḥyiddîn TO T (95^{b/37}): Meḥemmed B (192^{a/8}) / - (D ve TK nüshalarında isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) D (240^{b/19}) TK (107^{b/25})

hâkânîye mazhar vâki' oldılar. Ve Ramazân-ı şerîfün evâyilinde [Ekim 1580] vezîr-i mükerrrem Mesîh Paşa hazretleri Üsküdar'a vuşul bulmağla [TOÛ¹⁹⁹] İstanbul'a dâhil olup ve Koca İbrâhîm Paşa-yı mütekâ'id -'aleyhi'r-rahme-nün Ayaşofya kırbında olan sarâyına girüp ve pîşkeşin çeküp el öpüp Dîvân-ı Hümâyûnda yerine geçüp karar eylediler. Ve Şevvâl-i ferruh-fâlûn evâyilinde [Kasım 1580] umûr-ı ihtisâb ve tevsî-i is'âr paşa-yı müşârun-ileyhe tefvîz buyurılıp [B192^b] bezl-i ihtimâmda dakîka fevt olunmayup diğkat-i tâmm şarf eylediler. Ve Yedikulle kırbında mütevellî evin başan hırsızlar bulunup siyâset olındı. Ve Seyfi Çelebi'ye Şâm-ı şerîfde mâliyye defterdârlığı virilüp erbâb-ı defter [TOÛ²⁰⁰] kâtiblerinde silsile oldı. Ve Kütâhiyye kâdîliğından mollâlık ile kâdî-asker olup mütekâ'id olan Mollâ Çelebi Efendi'ye Burusa evkâfi teftîşinden gelüp İstanbul kâdîliği inâyet olındı.

Ve şehzâde-i cüvân-baht *-tâle beğâhu ve nâle münâhu-* hazretlerinin hâceleri intikâl idüp yeri hazret-i Sulţân Süleymân-ı cennet-mekân medreselerinden Mevlânâ 'Azmi Efendi'ye tevcih kılınıp mevâlî-i 'izâmde silsile olındı. Ve mâh-ı Zî'l-ka'de'nün ibtidâ Cum'asında [9 Aralık 1580] sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâh [TOÛ²⁰¹] hazret-i Sulţân Süleymân-ı firdevs-âşiyânun câmi'-i şerîfine çıķup iki başdan vüzerâ-yı 'izâm yetişüp² söyleşdiler. Ve serdâr-ı bâ-vaķâr şadr-ı mu'azzam tarafına ve Demürķapu'da olan Vezîr 'Osmân Paşa'nun 'arzlarına cevâb-ı bâ-şavâb yazılıp ulağla irsâl kılındı. Ve serdâr-ı a'zam re'yiyle Erzurûm eyâletinden 'azl olan Mehemmed Paşa sene-i mezbûre Zî'l-ħicce'sinde [Ocak/Şubat 1581] der-i devlete gelüp pîşkeş çeküp el öpdî. Ve Mışır hazînesiyle Bağdâd hazînesin getürenlere teraķķi virilüp ri'âyet olındılar. Ve Başra [TOÛ²⁰²] eyâletinden ma'zûl Ciğala-zâde Sinân Paşa Dergâh-ı Mu'allâya gelüp ve pîşkeşin çeküp el öpdî. Ve Mollâ Çelebi mütekâ'id olup [TK108^a] İstanbul kazâsı Zekeriyâ Efendi'ye inâyet olındı. Ve Elvend oğlı 'Alî Paşa 'azl olınıp Trabulus-ı Şâm [B193^a] eyâleti Lala Ferruh Paşa'ya tevcih kılındı.

Ve Kızılbaş ilçisi şulh recâsına serdâra geldiği 'arz olınıp ol bâbda aħkâm-ı şerîfe irsâl olındı. Ve sene toķuz yüz seksen toķuz [989] Muħarrem'inün evâħirinde [Şubat/Mart 1581] sâbîķâ nişâncılığdan sancaķ

1 hazret-i TO T (96^{a/8}) B (192^{b/9}) D (241^{a/11}): hazretleri TK (107^{b/34})

2 yetişüp TO T (96^{a/8}): yanaşup B (192^{b/10}) D (241^{a/12}) TK (107^{b/34})

virilen Ferîdün Beg'e girü manşib-ı tevķī' [TOÜ²⁰³] erzānī [D241^b] buyurılıp Nişāncı Hāmza Beg'e mîr-i mezbûruñ yeri Kōstendil sancağı virildi. Lâkin mezbûr sancağ ihtiyār itmeyüp maħallinde deryā-yı 'aṭıfetden kaçre-i mürüvvet recāsına ümmîd-vār oldu.

Ve māh-ı Şāfer'ün evāyilinde [Mart 1581] tevķī'i-i mezbûr gelüp el öpüp ve Dīvān-ı Hümāyûnda yerine geçüp hîdemāt-ı mebrûreye iştiğāl eyledi. Ve *Şehnâme-i Hümāyûn*'dan *Selîm Hân-nâme*'de fütühāt-ı Kıbrıs ve Halku'l-vād daħi nazm ve itmām ve hayr ile ihtitām bulup pāye-i serîr-i a'lāya ibrāz olındukda hîl'at ve terekķiler ile [TOÜ²⁰⁴] behremend ve muħaşşalü'l-merām olmağ müyesser olmağın mezîd-i şükür ve ihtimāma bā'ış oldu.

Bu eşnāda Laħsā eyāletinden ma'zûl olan İskender Paşa oğlı Aħmed Paşa'ya Haleb beglerbegiligi virilüp Mütāb-zāde Aħmed Paşa 'azl olındı. Ve kādî-'askerler 'azl olunup tekrār Rūmili'nden mütekā'id olan Çivi-zāde Mevlānā Meħemmed Efendi Rūmili'ne ve Mevlānā 'İvāz Efendi Anaṭolı'ya kādî-'asker oldılar. Ve Tatar hānınıñ¹ vekili ve atalığı² gelüp ve hîl'at-i hümāyûn ile el öpüp ri'āyet olındı. [TOÜ²⁰⁵] Ve serdār-ı bā-vaķār daħi şulħ ve ıslāħ haberin göndermeğın fermān-ı hümāyûn ile erkān-ı sa'ādet ve müftî efendi ve erbāb-ı devlet ol bābda müşāvere içün vezîr-i rüşen-rāy Siyāvüş Paşa [B193^b] hāzretlerinüñ sa'ādeṫhānelerine varup tedābir-i³ şā'i-beleri şehzāde-i cüvān-baħt *-ṫāle beķāhu-* hāzretlerinüñ sūr-ı pür-sürür-ı hitān-ı meserret-nişānları taķdîmi ehemmi-i mühimmāt-ı dîniyyeden⁴ olduğı içün serdār-ı a'zamuñ 'avdeti ve şulħa ṫālib olan şāh-ı 'Acem'ün ilçisi ne yüzden gelürse mücibi ile [TOÜ²⁰⁶] 'amel olınması münāsib görüldüğü aħbār-ı behcet-āşār serdār-ı bā-vaķāra gönderilüp ric'atine icāzet virildi. Ve çeşn-i 'āmm-ı meserret-encām levāzımı tertîbine hayr ile şürü' kılınıp mülûk ve hūkkām-ı enām ve havāşş u 'avāmm da'vet olınmasına aħkām-ı cihān-muṫā' irsāl kılınıp bi'l-cümle izhār-ı inķıyād idüp iltiyām-ı tāmml birle iltişām-ı sūdde-i sidre-maķāma 'arz-ı şevķ u ğarām⁵ eylediler.

1 hānuñ TO T (96^{a/18}): hānınıñ B (193^{a/14}) D (241^{b/7}) TK (108^{a/8})

2 atalığı TO B (193^{a/14}) D (241^{b/8}): analığı T (96^{a/18}) TK (108^{a/8})

3 tedābir-i TO T (96^{a/20}) B (193^{b/1}): tedbir-i D (241^{b/10}) TK (108^{a/9})

4 dîniyyeden TO T (96^{a/20}): dîniyye B (193^{b/2}) D (241^{b/11}) TK (108^{a/10})

5 ğarām TO T (96^{a/23}) B (193^{b/8}): iĝrām D (241^{b/14}) TK (108^{a/13})

Ve Bağdād'ın mâliyye defterdarlığı Lâle-zâr-zâde Efendi'nün oğlu Aḥmed Çelebi'ye virilüp [TOÛ²⁰⁷] ve Şu'ayb oğlu Meḥemmed Beg ḥabs olunup Lala Ferruḥ Paşa'ya teslim olındı. Ve sene-i mezbûre Rebî'ul-evvel'inün toḡuzı vâkı' olan Pençşenbih günü [13 Nisan 1581] Demürkapu'da olan Vezîr 'Oşmân Paşa'ya yüz yük aḡçadan ziyâde ḥazîne irsâl olunup Kıırım ḥânına daḡı aḡkâm-ı ḥümâyün ile Süleymân Çavuş gitdi. Bu eşnâda Van Beglerbegisi Ḥüsrev Paşa ma'zül olup yeri Şehrizer eyâletinden ma'zül olan Şolaḡ Ferḥâd Paşa oğlu Meḥemmed Paşa'ya virildi. Ve Malâtıyye sancaḡı sâbıkâ Rûmilî'nün şıḡk-ı şânî [TOÛ²⁰⁸] defterdarı olan Aḥmed Efendi'ye virilüp el öpdî. Ve mâh-ı Rebî'ul-şânî'nün [D242^a] evâyilinde [Mayıs 1581] serdar-ı bâ-vaḡârdan Dervîş Aḡa'yla Ken'ân Çavuş gelüp şulḡ ḡaberin getürdiler. Ve ḡapudan paşa ḡil'at-i icâzet ile el öpüp kifâyet ḡadar [B194^a] ḡonanma-i ḥümâyün birle Maḡrib Cezâyiri'ne müteveccih oldı. Ve sene-i sâbıkâda Rûmilî'nde ma'âdin teftîşine varan Anaḡolı Defterdarı Oḡçı-zâde Meḥemmed Efendi me'mûr olduḡı ḡidmet-i mezbûre tekmiline tekrâr revâne oldı. Ve Üsküdar'da Medrese-i cedîde-i 'azîmü's-şân [TOÛ²⁰⁹] müderrisi olan Mevlânâ Aḡmedî Efendi Şâm ḡazâsından ref olınan Bostân-zâde Mevlânâ Muştafâ Efendi yerine naşb buyurılıp medrese-i mezbûre Çivi-zâde Mevlânâ 'Alî Çelebi'ye virilüp 'ulemâ'-i kirâmda silsile oldı. Ve sa'âdetlü pâdişâḡ Dîvân-ı Ḥümâyûna ḡıḡup erbâb-ı manâşib el öpdiler. Ve merḡûm Şadr-ı a'zam Meḥemmed Paşa'nun maḡdûmı İbrâḡim Beg için sūr-ı sünnet ḡılınup 'avâtıf-ı 'aliyye-i ḡâḡâniye mazḡar vâkı' oldı. Ve Şirvân'a varan ḡapucılar gelüp Vezîr 'Oşmân Paşa'dan aḡbâr-ı meserret-âşâr [TOÛ²¹⁰] getürdiler. Ve Bağdād Beglerbegisi Ḥüseyn Paşa 'azl olunup yeri Başra'dan ma'zül Ciḡala-zâde Sinân Paşa'ya ve mâliyye defterdarlığı Ḥayâlî-zâde 'Ömer Çelebi'ye virilüp Mısr ḡâḡısı' ḡüsn-i rızâsıyla ferâḡat itmegin yerine Sinân Çelebi-zâde 'Alî Çelebi naşb olunup el öpdî. Ve Cemâziye's-şânî'nün ḡurresinde [3 Temmuz 1581] Defter Emîni İlyâs-zâde'ye bir dîvâne fidâyî sipâḡi ḡaşd-ı gezend iderken ḡutulup te'dib ḡılındı. Ve Ḥüsrev Paşa Van'dan gelüp pişkeş çeküp el öpdî. Ve Maḡrib semtinde Fâs ve Merâḡeş şerifinün [TOÛ²¹¹] ilçisi daḡı pişkeş ve hedâyâsın çeküp el öpüp ziyâfet olındı. Ve mâh-ı mezbûruḡ yigirmi dördü vâkı' olan Çehârşenbih günü [26 Temmuz 1581] Şarḡ seferinden 'avdet iden Şadr-ı a'zam Sinân Paşa Üsküdar'dan 'ubür

1 - TO T (96^{a/32}) B (193^{b/8}) D (242^{a/9}): Mevlânâ TK (108^{a/22})

idüp ve sarâylarına dâhil olup [B194^b] ikinci dîvânın itdiler. Ve Cum‘a-irtesi [29 Temmuz 1581] Dîvân-ı Hümâyûna varup pişkeşin¹ çeküp el öpdî. Yarındası yevmü'l-Ehâd'de [30 Temmuz 1581] Diyârbekr hazînesi² ve Bâzâr-irtesi Düşenbih günü [31 Temmuz 1581] Haleb hazînesi ba‘dehû Salı günü³ [1 Ağustos 1581] Şâm hazînesi teslim olup Hizâne-i⁴ ‘Âmire’de tevfir ü [TOÜ²¹²] tevsî‘ vâkı‘ oldu. Ve Fâs ilçisi vezîr-i a‘zama mülâkî olduğdan sonra hil‘at-ı icâzet ile yollanup ve şerife nâme yazılup sūr-ı pür-sürûra da‘vet olunmağa bir çâşnigîr ile koşılup deryâdan qadırga ile irsâl olındı. Ve mâh-ı Receb’ün evâsıtında [Ağustos 1581] Haleb [T96^b] defterdârlığından ma‘zûl Kemâl-zâde fevt olup ba‘dehû kapu ağası merhûm Maḥmûd Ağa intikâl idüp yeri Oda-başı Ğazanfer Ağa’ya ta‘yîn buyurıldı. Ve Ken‘ân Çavuş ile Tezkireci Mollâ Çelebi habs ü te‘dîbden sonra ıtlâk kılındı. Ve Baş[TOÜ²¹³]defterdâr Sünbül Efendi ‘azl olunup yeri Okçı-zâde [D242^b] Meḥemmed Çelebi’ye ve anuñ yeri Sinân Efendi’ye virilüp Selîs Aḥmed Çelebi şıkk-ı şânî defterdârı oldu. Ve nişâncılıqdan vezîr olan Meḥemmed Paşa ḥazretlerinden tevķî‘iler ḥavâşşı alınup Nişâncı Ferîdün Beg’e muḳarrer buyurıldı. Ve Trabulus-ı Şâm cibâlinde Dürüzî ṭâyifesinün begi Emîr Manşûr, Şu‘ayb oğlu Meḥemmed Beg’i katl eylediği ḥaber gelmekle tekrâr eyâlet-i mezbûre Elvend oğlu ‘Alî Paşa’ya virildi. Ve Mütâb-zâde Aḥmed Paşa Haleb’den gelüp pişkeş [TOÜ²¹⁴] çeküp el öpdükden sonra Yemen’den gelen Murâd Paşa daḥi bir iki dîvândan sonra pişkeş çeküp el öpdî. Ve Şehr-emîni Ḥasan Çelebi Mışr defterdârı olup anuñ yerine Yeñiçeri Kâtibi Ḥüsrev Beg geçüp küttâbda silsile oldu. Ve Ramazân-ı [B195^a] şerif’ün evâsıtında [Ekim 1581] Kıırım ḥânından firâr iden qarındaşları gelüp ri‘âyet olındılar. Ve Mirzâ Maḥdûm Efendi Trabulus-ı Şâm’dan gelüp İstanbul’a vuşûl buldı. Ve Mevlânâ ‘Abdürrahîm Efendi’ye Selanik qazası tevcih olup silsileye bâ‘iş oldu. Ve Şevvâlü’l-mükerrem’ün [TOÜ²¹⁵] dördinde [1 Kasım 1581] pâdişâhımız zıll-i Raḥmân *-ḥullidet eyyâmu hilâfetihî-* ḥazretlerinin ‘ahd-i şeriflerine müte‘allik *Şehnâme-i Hümâyûn*’uñ cild-i evveli ihtitâm bulup pâye-i serîr-i a‘lâya ibrâz olındukda terakķi ve hil‘at erzânî buyurılıp izdiyâd-ı şükr ü şenâ birle merâsim-i ‘ubüdiyyet ve meddâhlık edâsına iştigâl olındı.

1 pişkeşin TO T (96^{a/35}): pişkeş B (194^{b/1}) D (242^{a/14}) TK (108^{a/26})

2 - TO T (96^{a/35}) B (194^{b/2}): teslim olup D (242^{a/14}) TK (108^{a/26})

3 Haleb hazînesi ba‘dehû Salı günü TO B (194^{b/3}) D (242^{a/15}) TK (108^{a/26-27}): - T (96^{a/36})

4 Hizâne-i TO B (194^{b/3}) D (242^{a/15}) TK (108^{a/27}): Hazîne-i T (96^{a/36})

Ve hüdâvendigâr-ı kâm-gâr¹ Sarây-ı 'Atîk'e varup 'izz ü iğbâl ile ârâm eylediler. Ve ÷onanma-i hümâyün ile ÷apudan paşa İstanbul'a gelüp dâhil oldı. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Kasım 1581] Mîrzâ Mağdûm'a Medîne-i münevvere [TOÜ²¹⁶] ÷azâsı ve Ramazân Paşa'ya Cezâyir beglerbegiligi virilüp Edirne Kâdîsî Dökmeci-zâde Mevlânâ Mehemmed Çelebi ba'zı mühimmât-ı lâzime için [TK108^b] südde-i sa'âdete geldi. Ve cemî'-i meşâlihi murâd üzre görilüp mürâca'at eyledi. Ve ba'zı yalan şahidleriniñ kizbi Dîvân-ı Hümâyünda zâhir olmağla teşhîr olındılar. Ve mâh-ı Zî'l-ka'de'nün yigirmi beşi vâkı' olan Pençşenbih günü [21 Aralık 1581] kâdî-'askerlikden teğâ'üd ile yevmî iki yüz aqça 'ulûfe birle hazret-i Süleymân Hân-ı 'Adn-âşiyânuñ âşârından Dâru'l-hadîş müderrisi olan [TOÜ²¹⁷] Ahi-zâde Mevlânâ Mehemmed Efendi intikâl idüp yeri kâdî-'askerlikden munfaşıl Mîrüm-zâde Mevlânâ Mollâ Çelebi Efendi'ye tevcih buyurıldı. Ve Bidlis Hâkimi Şeref Hân der-i devlete gelmek için icâzet talebine 'arz-ı 'ubûdiyyet ile âdem gönderüp [B195^b] maqbûl oldı. Ve sâbiqâ Van defterdârı olan 'Alî Çelebi'ye Başra defterdârlığı sancağla 'inâyet buyurıldı. Ve Şâm-ı şerîf Bağdâd'dan ma'zûl Hüseyn Paşa'ya virilmek ile mâh-ı Zî'l-hiccenün evâhîrinde [Ocak 1582] Hâsan Paşa gelüp el öpdı. Ve Batum eyâleti Vezîr Hüseyn [TOÜ²¹⁸] Paşa oğlı Muştafâ Paşa'ya [D243^a] virilüp el öpdı. Ve niqâbet ile Ma'lûl-zâde Mevlânâ Mehemmed Çelebi Efendi iktifâ kıılınup ve manşib-ı fetvâ başqa ayrılup² Rümili kâdî-'askeri Çivi-zâde Mevlânâ Mehemmed Efendi'ye tefvîz kıılınup şeyhu'l-İslâm oldılar. Ve anlaruñ yeri Mevlânâ 'İvâz Efendi'ye ve anuñ yeri Mevlânâ Zekeriyyâ Efendi'ye ta'yîn buyurılup Edirne Kâdîsî Dökmeci-zâde Mevlânâ Mehemmed Çelebi'ye İstanbul ÷azâsı ve anuñ yeri Burusa Kâdîsî Bahâ'eddîn-zâde Mevlânâ 'Abdullâh Efendi'ye ve anuñ [TOÜ²¹⁹] yeri Mekke-i mu'azzama ÷azâsından munfaşıl Luţfi Beg-zâde Mevlânâ [Muştafâ]³ Efendi'ye 'inâyet olındı.

Ve sene-i toqız yüz toqsan [990] Muhtarrem'inün evâsıtında [Şubat 1582] Erzurüm'dan ulaq gelüp 'Acem'den gelen ilçi Kûm Hâkimi İbrâhîm Hân serhadd-i ma'müreye dâhil olduğı haberi getirüp der-i devlete işâl

1 hüdâvendigâr-ı kâm-gâr TO B (195^{a/7}): Ve hüdâvendigâr-ı kâm-gâr T (96^{b/9}) / Ve hüdâvendigâr D (242^{b/10}) TK (108^{a/57})

2 ayrılup TO B (195^{b/5}) D (243^{a/1}) TK (108^{b/6}): - T (96^{b/15})

3 Mehemmed TO T (96^{b/18}): - (B, D ve TK nüshalarında isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) B (195^{b/10}) D (243^{a/4}) TK (108^{b/8}) (İsmin doğrusu için bk. Nev'îzâde Atâyî, *a.g.e.*, I, s. 887).

olınması fermân olındı. Ve mâh-ı mezbûruñ selhinde [24 Şubat 1582] Defter Emîni İlyâs-zâde fevt olup yeri Tophâne-i Âmire Kâtibi Yahyâ Beg'e¹ virildi. Ve mâh-ı Şafer'ün ğurresinde [25 Şubat 1582] Nişancı Vezîr Mehemmed Paşa 'azl olunup [TOÛ²²⁰] yeri Rûmili Beglerbegisi Mehemmed Paşa'ya ve anuñ yeri Yeñiçeri Ağası İbrâhîm Ağa'ya ve anuñ yeri Başmîrâhûr Ferhâd Ağa'ya ve anuñ yeri Kûçek Mirâhûr Kurd Ağa'ya ve anuñ yeri Kıpucılar Kethudâsı Hasan Ağa'ya ve anuñ yeri [B196^a] Cebecibaşı Hasan Ağa'ya ve anuñ yeri nüzhetgâh-ı Ma'nisa emekdârlarından Hüseyn Ağa'ya 'inâyet buyurıldı.

Bu eşnâda fevt olan merhûm Şemsî Paşa oğlu Maḥmûd Paşa'ya ki tekrâr eyâlet-i Şehrîzor virildükden sonra 'azl olunup yeri Müşîl Begi 'Alî Beg'e virilmişdi, hâlâ [TOÛ²²¹] mezkûr 'Alî Paşa'nuñ daḥî fevti haberi gelüp 'arz olındukda yeri Karaman beglerbegisine ve anuñ yeri şadr-ı a'zam oğlu Kaşamoniyye Begi Mehemmed Beg'e ve anuñ yeri Velî Beg'e ihsân olındı. Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı hilâfet-penâh merhûm Sulṭân Bâyezîd Hân cum'asına [2 Mart 1582] çıkup vüzerâ-yı 'izâm be-nevbet yanaşdılar. Ve Şehrîzor hâkimi akribâlarından Sine Hâkimi Timur Hân Kızılbaş'dan rû-gerdân olup itâ'at itmegin envâ'-ı ri'âyet ve hil'at-i fâhire birle şemşîr-î zer ve sancaḫ-ı sa'âdet-peyker ile aḫkâm-ı şerîfe [TOÛ²²²] gönderildi. Ve Tûnus eyâletinden ma'zûl Ca'fer Paşa'ya Kefe sancaḫı mîr-i mîrânlıkla ve oğluna Azâḫ sancaḫı virilüp ve Demürkapu'ya varan sipâh tâyifesine baş ve buḡ ta'yîn buyurıldı. Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Mart 1582] fevt olan Vezîr-i a'zam Ahmed Paşa sulṭânı² Nişancı Ferîdûn Beg'e buyurılıp ve mâh-ı Rebî'u'levvel'ün evâyilinde [Mart/Nisan 1582] nikâḫ olunup dâmâd oldılar. Ve maṭbah emîni oturaḫ olup Ğalaṭa Emîni³ yerine geçüp ve Yahyâ Çelebi anuñ yerine Dâru's-şinâ'a emîni olup silsile oldu. Ve Diyârbekr Beglerbegisi [TOÛ²²³] Behrâm Paşa 'azl olunup yerine Hâzînedârbaşı Mehemmed Ağa mîr-i mîrân olup anuñ yerine Kilercibaşı Muştâfâ Ağa ve

1 Yahyâ Beg'e TO T (96^{b/19}): -(B, D ve TK nüshalarında isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) B (195^{b/14}) D (243^{a/7}) TK (108^{b/10})

2 Kanûnî'nin tek kızı Mihrûmah Sultan kızı Ayşe Hümaşah Hanımsultan 3. Vezir Semiz Ahmed Paşa ile evliydi. Ahmed Paşa Piyale Paşa'nın vefatıyla ikinci vezir, Sokollu Mehmed Paşa'nın öldürülmesinden sonra da onun yerine veziriazam olmuştur. Hanımsultan, Semiz Ahmed Paşa'nın vefatından iki sene kadar sonra Nişancı Feridun Ahmed Bey'le evlendi.

3 B, D, TK ve TO nüshalarında isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. T nüshasında isim de yazılmamış, boşluk da bırakılmamıştır. TO T (96^{b/27}) B (196^{a/14}) D (243^{a/18}) TK (108^{b/17})

anun yerine Sarây Ağası [D243^b] 'Osman Ağa geçüp İbrahim Ağa sarây ağası oldu.¹

[B196^b] Ve mâh-ı mezbûrun dördü² vâki' olan Pençşenbih günü [29 Mart 1582] ki 'Acem ilçisi gelüp ve ta'zîm ve istikbâl olunup Vefâ Meydânı'nda merhûm Pertev Paşa Sarâyı'nda karar itmişdi, girü mâh-ı mezbûrun altısında [31 Mart 1582] vüzerâya mülâkât idüp ba'dehü Erzurum Beglerbegisi Rıdvân Paşa 'azl olunup yeri Şehrîzor Beglerbegisi³ Mehemmed Paşa'ya ve anun yeri Mar'aş Beglerbegisi ya'nî Zü'l-kadriyye [TOÜ²²⁴] Mîr-i mîrânî Muştâfâ Paşa'ya virilüp ve anun yeri Kapucıbaşı 'Alî Ağa'ya virildi. Ve Lahsâ beglerbegisi⁴ 'azl olunup yeri başdefterdârlıktan ma'zûl Hâlîl Çelebi'ye virildi.

Ve mâh-ı mezbûrun on üçü vâki' olan Şenbih günü [7 Nisan 1582] şâhuñ ilçisi İbrâhîm Hân⁵ Dîvân-ı Hümâyûna varup pişkeşin⁶ çeküp el öpdü. Ve ibraz eylediği nâmeleri yarındası [8 Nisan 1582] nişâncıya teslim olunup terceme kılındı. Ve⁷ sa'âdetlü pâdişâh mâh-ı mezbûrun on altısında [10 Nisan 1582] Eski Sarây'a teşrif buyurdılar. Ve Anadolî Beglerbegisi Ca'fer Paşa'yla Karaman Beglerbegisi Mehemmed Paşa sūr-ı pür-sürür hîdmetine [TOÜ²²⁵] gelüp kânûn-ı kadîm üzre Anadolî, e'time-i ziyâfet tertîbine ve Karaman, eşribe ve hülviyyât tevcihine ta'yîn buyurıldı. Ve 'Âdil Giray muhârebesinde giriftâr olan Piyâle Beg Kazvîn'den Semerkand'a kaçüp diyâr-ı mezbûre hâkimi 'Abdullâh Hân'un nâme ve ilçisi ile geldiler. Ve Bidlîs Hâkimi Şeref Hân da'hi sūr-ı pür-sürür da'vetine yüz süriyü geldi. Ve Demürkapu'ya ta'yîn olınan silâhdârbaşı icâzet hîl'ati ile el öpüp gitdi. Ve mâh-ı mezbûrun evâhirinde [Nisan 1582] At Meydânı'nda sūr-ı pür-sürür için yapılan da'vethâne-i cedîde eyvânına [TOÜ²²⁶] vüzerâ-yı 'izâm ve erkân-ı 'âlî-makâm fermân-ı hümâyûn ile cem' olup Kızılbaş ilçisinin cevâbında [B197^a] mâ-ğaşal fehîm olunmadığı için tekrâr gelen ilçinün

1 geçüp İbrahim Ağa sarây ağası oldu TO B (196^{a/17}) D (243^{b/1}): oldı T (96^{b/28}) / geçüp İbrahim ağası olup TK (108^{b/19})

2 dördü TO T (96^{b/28}): dördüncü B (196^{b/1}) D (243^{b/1}) TK (108^{b/19})

3 Rıdvân Paşa 'azl olunup yeri Şehrîzor Beglerbegisi TO T (96^{b/29}): - B (196^{b/3}) D (243^{b/3}) TK (108^{b/20})

4 beglerbegisi TO T (96^{b/30}) D (243^{b/4}) TK (108^{b/21}): begler B (196^{b/5})

5 İbrahim Hân TO T (96^{b/31}) B (196^{b/7}) D (243^{b/5}): - TK (108^{b/22})

6 pişkeşin TO T (96^{b/31}) B (196^{b/7}) D (243^{b/5}): pişkeş TK (108^{b/22})

7 Ve TO T (96^{b/32}) B (196^{b/9}) D (243^{b/6}): - TK (108^{b/22})

âdemîsi ile yukarıya haber gönderilüp def'-i a'dāya müte'allik tedābir-i şā-yibe kılındı. Ve Özbek ilçisi ile Şeref Hān Dīvān-ı Hümāyūna varup el öpdiler.

Ve Bağdād beglerbegisinin kethudası Aḥmed Kethudā ulağla haber getürdi ki sâbıkā bir şahş 'Acem'den kūh-ı Keli'ye gelüp ve maḳtūl İsmā'il gayri idi, kendüsine [T97^a] İsmā'il deyü şöret virüp ve niḳāb ile hurūc idüp¹ Şāh Ḳalender [TOŪ²²⁷] elḳābı ile iştihār bulan nām-dāruñ âdemîsi ile nāmesin bile ibrāz itmek ile mezbūr kethudā Dergāh-ı 'Ālī çavuşlığına ilhāḳ olındı. Ve Naşūh Ağa düşenden tīmār tevcih olunmaḳ üzre ihṛac olunup Bāb-ı 'Ālī müteferriḳaları zümresine dāhil oldı. Ve dört yüz kıt'adan ziyāde zībā nahller Sarāy-ı 'Atiḳ'e iletilüp sür-ı pür-sürür için döşenilen bezm-i hüceste tezyin olındı. Ba'dehū envā'-ı eşkāl-i mergūbeden nuḳūş-ı ğarībe birle müzeyyen olınan sükkeri esbāb ve nuḳliyyāt daḫi naḳl olunup [TOŪ²²⁸] ol bezm-i cinān-sāya bezl olunmaḳ için² [D244^a] şöret-i [TK109^a] tāmme birle iletilüp şerbet-dārlara³ teslim kılındı.

Bu eşnāda çeşn-i sür-ı pür-ḥubūr maṭbahına nāzır olan Ḥamza Beg ve Müteferriḳa Manav Bālī Beg mühimmāt-ı mezbūre için taḫliye olınan At Meydānı'ndaki mīr-i 'alem evlerine varup ve kilerler envā'-ı eṭ'ime esbābından memlū olup mümessek sükker enbār enbār ve Mıṣrı birinc ve Hind bahārı ḥadden bī-şumār ve za'ferān ve misk ve 'anber ḳanṭār ḳanṭār cem' ve ihzār kılınup eṭ'ime-i mütenevvi'a yüzer⁴ dürlü üstüne [TOŪ²²⁹] ve altına günde biñer şofra ikişer nevbet bezl olunmasına defter kılınup [B197^b] ve ḥyān-ı yağmā için At Meydānı'nuñ zemīni sümāt ve sevr-i felek gibi her gün birkaç yüz ḳoyundan ğayri yığın yığın şığın gibi şığır kebābları bezl-i

1 - TO B (197^{a/5}) D (243^{b/15}) TK (108^{b/29}); ve T (97^{a/1})

2 - TO T (97^{a/4}) B (197^{a/12}) D (244^{a/1}): ta'yin olınan yerlerinde ḥıfz kılındı. Bu eşnāda Rümilī'nden ulaḳ gelüp Zrinska-oğlu dimekle ma'ruf pelidūñ nā-ḥalef murdār ḥinzir-zādesi ba'zı eşḳıyā'-i küffār-ı ḥāk-sār ie İslām'a ḳaşd-ı gezend üzre iken ittifaḳ ba'zı Çesar ve Macar begleri ile mābeynlerine nıfāk u şıḳāk vāḳı' olmağla ḳral-ı bed-fi'āl tarafından işlāhlarına birkaç benām kefere-i fecere gelüp te'ḥire bā'ış olduğın ve ḳral tarafından sedd-i bāb-ı fitneye envā'-ı te'kid ü tenbih kılındüğün bildirmişdi. Ve bu cânibde daḫi Peç ilçisine gereği gibi serḥadd-i ma'müre umūri sipāriş buyırılıp ādāb-ı mülükāne mer'i tütıldı. Ba'dehū buḥurcısına fermān olduğü üzre birkaç yük ḥāşşa buḥūrlar işledüp ve her bir nev'in envā'-ı ḥōş-bū eczādan mürekkeb muṭayyibāt birle ārāste vü pīrāste kılıp ve cins cins şandūḳlara ḳonulup ve her birinden birkaç dānesi muraşsa' ve müzehheb buḥūr-dānlara dizilüp ve bi'l-cümle TK (108^{b/33-38})

3 şerbet-dārlara TO T (97^{a/4}) B (197^{a/12}); şarāb-dārlara D (244^{a/1}) / sarāy-dārlara TK (109^{a/1})

4 yüzer TO B (197^{a/17}) D (244^{a/4}); yüz T (97^{a/6}) TK (109^{a/3})

bisât olmağa¹ müheyyâ kılinup tene dânelerine fuķarânuñ mürġ-i dilleri dâma düşen tıyür gibi mâyil ve yağ ve bal sa'illere seyl-i revân gibi aķup lezzât-ı na'îmiyye fakîr ü ġanıye berâber virilüp bir ferde mâni' ve hâyil kıalmamışdır. Ve kebâb ve biryân için cem' olınan kızı ve kıoyun küh ve hâmünü [TOÜ²³⁰] kıaplayup mürġ ve mâhî maţbaħa varan şâh-râhî teng idüp elli dürlüden ziyâde barmaķ çörek ve kâhî ve ġayri dürlüden ra'nâ pideler tâze tâze furundan çıkup ekmeķhâneler mâl-â-mâl dolmuşdı. Ve odun enbârî ağaç deñizine mu'âdil yığılup kıab ve kıacaķ avadanlığı baķır küresin şı gibi İstanbul'a aķıdup kıalaylu şancerelerden řa'am bezline yerden göge ġümüşden pencereler açılıp nuķre ve muţallâ evânî ġod bezm-i hâşşa-i cihân-bânî için ġadden efzün olmaġın mihr ü mâh nücüm-ı münîreden [TOÜ²³¹] niķâb-ı ġicâbda kâselerin nihân iderlerdi. Ve şeyyâdlara baş ve buġ olan Kıaraçanaķ-ı ġar-süvâr ve mîr-i zurefâ şevķi² şîrin-kâr önünce şeker-leb raķķâş ve kâse-bâz dilberler ve cân-bâz ġuzelleri kâkül-i perişân ve çehre-i raķşân her taķlada biñ mu'allâķ çalup oynarlardı. Ve menâre-rev ve kıayacı üstâdlar meydân-ı mezburda olan dikili taşlara ve yağlı şırıġa kerrâtle çıkup inmeden ġayri ol dört pâre tûç üzre kıayim olan 'imâd-ı senginüñ doruġında bir hüner-mend taġt baġlayup [TOÜ²³²] ve çadır diküp heftelerce anda [B198^a] namâz u niyâz kııldığı beyne's-semâ' ve'l-'arz rüşen kıışşa olmışdır. Ve Mışır'dan cündiler ġelüp şanâyî-i ġarîbe ile silaġşorlık iderlerdi. Ve cebecibaşı ihtimâmî ile mîriden ġayri vüzerâ-yı 'izâm ve Rümili beglerbegisi ve kıapudan paşa ve yeñiçeri ağası ve mîr-i 'alem âteş işlerinden Malta ve Kıarş ve Yediķulle ve Peç ve ġalaća Kıullesi ve ġayri 'acib ü ġarîb ġişârlar ve zernâpe ve fil ve div ve papas eşkâli gibi meġîb tılsımât yapıdırup cum'a ġiceleri menârelü kıubbe-dâr binâlar [D244^b] ve³ [TOÜ²³³] sâyir leyâlîde çetr ve sâyebân-ı nür-efşân ve ġüġercinlik ve bākçe ve servistân fişekden yaķılmasına itmâma irişüp esb-i âteş-endüd-ı şerâre-feşâna süvâr olanlar ġod ol 'arşada Siyâvaġş-ı zamân gibi deryâ-yı nâr-ı nürânîde⁴ cevlân iderlerdi. Ve cân-bâzlaruñ resenleri kıurılıp rîsmândan âsmânî fark itmezler iken her biri çarġ-ı mu'allâķda çenberden ġeçerlerdi.

1 bezl-i bisât olmaġa TO B (197^{b/2}) D (244^{a/6}) TK (109^{a/4}); bezl olmaġla bisât T (97^{a/7})

2 şevķi TO T (97^{a/12}) B (197^{b/13}); şevķ D (244^{a/13}) TK (109^{a/9})

3 ve TO B (198^{a/6}) D (244^{b/1}) TK (109^{a/13}); - T (97^{a/16})

4 nürânîde TO T (97^{a/17}); nürânîden B (198^{a/9}) D (244^{b/2}) TK (109^{a/15})

Ve'l-hâşıl e'traf u eknâf-ı 'âlemü'n selâtin ü hükâmından tehniye-i behiyye için 'azîm pîşkeşlerle ağır ilçiler gelüp İstanbul âdem kânı iken her küşesi bir ilçî hânı [TOÜ²³⁴] ve her maħallesi bir dürlü halku'n mekânı oldu.

Ve mübâşeretden aħdem defterdârlaru'n üçi bile 'azl olunup başdefterdâr ile Anaħolî defterdârına ħabs ve teftîş buyurıldıħdan soñra¹ Naşuħ Aġa Yediħulle'ye gönderilüp andan Boġaz Hîşâr'a irsâl olındı. Ve Yeniçeri Şeyħi nâmı ile meşhûr olan kimesne daħi te'dîb için ħabs ve ıtlâk buyurıldı. Ve başdefterdârlığı Ĥaleb Defterdârı [B198^b] İbrâħîm Efendi'ye ve anu'n yeri Erzurûm Defterdârı Aħmed Efendi'ye ve anu'n yeri Diyârbekr defterdârlığından [TOÜ²³⁵] ma'zûl Muştafâ Efendi'ye virildi. Ve Anaħolî defterdârlığı Re'isü'l-küttâb Muħyî Çelebi'ye ve anu'n yeri Tâcî-zâde Meħmed Çelebi'ye tevcîh kılinup küçek defterdârlık Başrûznâmecî Maħmûd Çelebi'ye virilüp Anaħolî'da Tîmâr Defterdârı Yaħyâ Çelebi'ye, Diyârbekr'ü'n mâl defterdârlığı 'inâyet olunup ve bi'l-cümle el öpdükden soñra mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ü'n altısı vâķi' olan Düşenbih günü [28 Mayıs 1582] İstanbul ve Edirne Sarâylarında olan oġlanlar 'umûmen sûr-ı pür-sürür teşrifine ħânûn-ı ħadîm üzre 'ulûfe ile ihrâc kılinup ve mevâlî-i 'izâmdan [TOÜ²³⁶] daħi 'umûm mülâzımı alınıp cemm-i ġafîr ve cem'-i keşîr behremend ve muħaşşalü'l-merâm oldılar.

Ba'dehû sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh -*ħullidet eyyâmu ħilâfetihî*- şeh-zâde-i cüvân-baħt -*ħâle beħâbu*- birle Yeni Sarây'dan dâru's-sûr ve s-sürür olan İbrâħîm Paşa Sarâyı'na gelüp 'ayş ü neşâta meyl eylediler. Ve selâtin-i 'işmet-'âyîn Sarây-ı 'Atîk'e zîb ü zeyn² virüp her ħarafdan sâz ü söze başladılar. Ve mehterħâne-i ħümâyûn üstâdları için Meydân-ı Esb'de başka kerevet yapılıp keverge ve kûs ve neġġâre ve ħabl-i pür-füsûs zemîn [TOÜ²³⁷] ü zamâna âvâze-i ħuzûr ve şadâ-yî sürür-ı bülend idüp nefîr ü şurnâ ġulġulesi ħalk-ı 'âleme velvele biraġup ehl-i hengâme 'arz-ı ħünere şürü' itdiler. Ve yedi iħlîmde şîmâr u ezhâr-ı meşhûre-i mütenevvi'ayı müstemil menâre-girdâr naħller ki altısı bal mûmından ve biri kâġıddan idi,³ bi'l-cümle

1 defterdârlaru'n üçi bile 'azl olunup başdefterdâr ile Anaħolî defterdârına ħabs ve teftîş buyurıldıħdan soñra TO T (97^{a/19}) D (244^{b/5-6}) TK (109^{a/17}): - (B'de bir sebeple TO, T, D ve TK nüshalarında yazılı bu ifadenin üzeri okunamayacak şekilde boyanmıştır.) B (198^{a/14-15})

2 zeyn TO T (97^{a/25}) B (198^{b/11}): zînet D (244^{b/15}) TK (109^{a/23})

3 - TO T (97^{a/27}) B (198^{b/17}) D (244^{b/18}): ve TK (109^{a/25})

itmâm bulmağın erkân-ı devlet süvâr olup ve dükelinin [B199^a]¹ Sarây-ı ‘Atiğ kapusına getirüp ihzâr² itdükden şofıra mâh-ı mezbûruñ on biri vâki’ olan Şenbih günü [2 Haziran 1582] [D245^a] cümle-i erkân u a’yâna ceşn-i ‘azîm için tertib olınan evvân-ı [TOÜ²³⁸] cedid-i³ mu’allâda ziyâfet-i hümayûn a’lâ bezl kılınup nefâyis-i lezîze ve eşribe-i şehdiyye isâr u nişâr olınup şükr-i ni‘met taqdimi daği edâ olındı. Bu eşnâda bir hüner-mend kıardan bir dâne şem’-i kâfûri yapup ve ‘âdet üzre fetilesin rüşen idüp âb ve âteş gibi iki zıddı bir yere cem’ eyleyüp şadr-ı a’zam gördükden şofıra pây-e serir-i a’lâya ibrâz kılınup ri‘âyet olındı. Ba‘dehü cümle-i vüzerâ-i ‘izâm birle mecmû’-ı erkân u a’yân-ı ‘âlî-mağâm süvâr olup ol meydân-ı vesî’ada selâm mağâmına varup [TOÜ²³⁹] durdılar.

Ve ol etrâfdan dâhve-i kübrâ hengâmı şems-i duhâyâ pençe ve kırş-ı kâmere tabanca çalan şehzâde-i ‘âlem-penâhuñ muraşsa‘ kıotas ve müzeyyen raht ve müzehheb esâs yedekleri çekilüp ‘arz-ı cemâl eylediler. Ve şehsüvârâne semend-i nâza cevân itdirüp ân-ı vâhidde yedek degışdürdiler. Ve Başmîrâhürbaşı Kıurd Ağa emr-i ‘âlî ile ol gâzanfer-girdâra qarîn olup kıurd⁴ arslana kıarakulak gibi kıulavuzlık kıılurdu. Ve rahş-ı Kebûd çarh-peymâ-yı fermân-ber-dârı olup Kıevvân gâşiye-dârlık iderdi. Ve melâ’ike-i [TOÜ²⁴⁰] muqarrebîn “Ol cevher-ferd gezend-i çeşm-i zağmden emîn ola!” deyü micmer-i mihrde sipend-mânend nücüm evc-i berîni yakup cemî’-i mağlûkât-ı semâvât ü arzîn birle hayr du‘âlar iderlerdi. Muhaşşal-ı kelâm şeh-nişîn-i hümayûn önünden ta’zîm ve ikrâm ile selâmlayup geçdükleri gibi yürüdiler ve şâdmânî mehterleri âvâz-ı tabl ü şurnâyla rüy-i zemîni ve evc-i berîni büridiler. Felek-i devvâr tās-ı Hürşid ile şubh-ı nevâz ve Nâhid-i nağme-perdâz nâz⁵ u günc ile rakkaşlığa âğâz eyleyüp meh-i deffâf ve debîr-i çarh tahrîr-i [TOÜ²⁴¹] evşâf kıılıp temâşâyâ cânlar müşteri iken Behrâm-ı çarh daği ol bezmûñ şevkine vücûdın siperi kıılıp ırakdan bakardı. Ve kût-vâl-i hişâr-ı zâtü’l-burûc, firâz-ı kıulle-i ﴿سَبْعًا شَدَادًا﴾⁶ üzere ‘urüc idüp teferrüc-

1 B nüshasında 199^a, 198^b’de reddâde olarak yazılan “Sarây-ı” kelimesi ile başlamamaktadır. TO, T, D ve TK nüshaları ile karşılaştırıldığında B nüshası, bu noktadan itibaren 2 varak eksiktir.

2 ihzâr TO T (97^{a/28}) D (244^{b/19}): حصار TK (109^{a/26})

3 cedid-i TO T (97^{a/28}) D (245^{a/1}): cedide-i TK (109^{a/27})

4 kıurd TO T (97^{a/33}): ve D (245^{a/7}) TK (109^{a/31})

5 nâz TO T (97^{a/35}) D (245^{a/12}): - TK (109^{a/34})

6 Üstünüzde **yedi kat sağlam göğü** bina ettik. (Nebe’, 78/12) âyet-i kerimesinden iktibas.

gâha yol bulsa şu‘â‘-ı rahşân gibi gökden yere revân olup ayardı. Hürâ‘-i behişt-i ‘anber-sirişt seyr-i dünyâyâ heveslenüp bunun gibi cem‘iyyetleri görmege arzû iderlerdi. [T97^b] Ve ehl-i teferrüc dünyâyâ cennet temâşaları ‘arz olunmuşdur şanup taraf taraf seyrân idüp giderlerdi.

[TOÜ²⁴²] Tâ ki bu sâz ü âyîn ile Sarây-ı ‘Atîk’e [TK109^b] varılıp necm-i devlet beytû‘ş-şerefe dâhil oldı ve süm-i semend-i müstemendlerine kumâşlar döşenüp ve tabağ tabağ cevâhir ve sîm ü zer nişâr kılınıp erkân u a‘yân ziyâfet ve hil‘at ile çoylanup bay u gedâ e‘ime ve eşribede yeksân ve mîr ü ağa hîdmetde yer yer püyân olup ‘âlem ü ‘âlemiyân dükeli kâm-cüyân idiler. Tâ ki ol ahter-sa‘d felek-i tedvîrden ric‘at idüp [D245^b] müstakîmü’s-seyr oldı, a‘nî şehzâde-i cüvân-baht -*ṭâle bakâhu ve nâle münâhu*- [TOÜ²⁴³] hâzretleri da‘vât-ı şâlihât-iktisâbından sonra mengüş elması la‘liye tebdil kılıp ve naşâyıh-ı fevâyıh cevâhirin der-güş eyleyüp câme vü ferrâce-i al zerdüzî hil‘at-i muṭallâ-yı behrüzîye mübeddel kılıp kemer-i hançer-i mücevher-zerrîn ile şorğuç ve mücevveze-i muraşşaları destâr-ı mu‘akḳada tezyîn virüp raht ve zeyn-i mükellel¹ üzre rikâb-ı mihr-tâb rahş-ı sa‘âdet-baḥş cenâhainından dirahşân olup Sarây-ı ‘Atîk‘den taşra çıktılar. Ve önünce nahller çekilüp semt-i âhardan At Meydânı’na varıldukda [TOÜ²⁴⁴] birkaç sîm-ten cân-bâz rakḳâşları çifte çifte taḳlalarla mevkib-i şerîfin istikbâl idüp süm-i semendine yüzler süriyü tapu kıldılar. Ve zümre-i çüb-pâlar ağaçdan nerdübân ile ḳalkıyup² ve aḳ melekler gibi beyâz yektâ cübbelerinün eteklerin yerde süriyüp şalunırlardı. Âhîru‘l-emr bir laḫzanuñ seyri bîñ yıllık ‘ömre mu‘âdil şayı olup ve şükrân-ı ni‘met ile erkân-ı sa‘âdeti selâmlayup içerü girdi. Ve sa‘âdetlü pâdişâh-i ‘âlem-penâhuñ mübârek dâmenin öpüp du‘â‘-i ḫayrlarına mazḫar vâki‘ oldı.

[TOÜ²⁴⁵] Ba‘dehü ‘âdet-i ḳadîme-i sulṭânî ve resm-i müstemirre-i kiş-ver-sitânî bunun gibi sūr u şadmânî kırık gün ve kırık gece olıgelmişken iki aydan ziyâde ‘ale‘t-tevâlî şenlik ve da‘vet-i ‘âmmeden ḫâlî olunmayup ve‘l-ḫâşıl erkân-ı sa‘âdet ziyâfetden sonra yevmiye iki nevbet vüzerâ-yı ‘izâm ve a‘yân-ı ‘âlî-maḳâm ve ḫuddâm-ı zevi‘l-iḫtirâma ḫâllerine göre vech-i

1 ile şorğuç ve mücevveze-i muraşşaları destâr-ı mu‘akḳada tezyîn virüp raht ve zeyn-i mükellel TO T (97^{b/7}): mükemmel D (245^{b/3}) TK (109^{b/4})

2 ḳalkıyup TO T (97^{b/5}): ḳalkup D (245^{b/5}) TK (109^{b/6})

meşrûh üzere birer ve ikişer şofra e'time-i mütenevvi'a ve birkaç sini hulviyyât-ı sükkarî ve mümessek ve mu'anber [TOÛ²⁴⁶] nuqliyyât ve eşribe ta'yîn buyurilup ibtidâdan intihâya dek mebzûl ve maşrûf olunduğundan ğayri her gün bir t̄âyife başka ziyâfet olunurdu. Ve yeñiçeri¹ t̄âyifesinüñ sebkat-i emeklerine binâ'en taq̄dîm kılinup ba'dehü sâyir bölüklere daği yeñiçeri tarzında taşra At Meydâni'nuñ tolanısına tenteler kırilup sümât² çekilürdi. Ve Rümili beglerbegisi ve kapudan paşa daği t̄âyifeleriyle tarz-ı mezbûr üzere konuqlandılar. Ammâ 'ulemâ-i 'izâm [TOÛ²⁴⁷] ve h̄vâce efendi ve şeyhu'l-İslâm-ı müfti'l-enâm hazretleri ve daği sâdât-ı kirâm naķibü'l-eşraf hazretleri ile ve hazret-i Ebâ Eyyüb-i Enşâri "alehyi rahmetü'l-Bârî- cema'a-ti melek-hışâl beyâz câmelü nürânî müstecâbü'd-da've pîr ü cüvânla gelüp her biri yukarı Divânĥâne-i cedide şuffasında şadr-ı a'zam hazretleri birle sümât-ı ĥâķânide vech-i meşrûh üzere ziyâfetlenüp yollanurlardı. Ve Şarķ ve Ğarb ilçeleri ve Alaman ve Leh ve Bundiķıyye [TOÛ²⁴⁸] ve sâyir ĥükkâm-ı enâmdan gelen düğüncilere e'traf-ı meydânda yer yer yapılan kerevetler üzere ta'yîn olunan e'time vü eşribe günde iki kerre çekilüp temâşâ iderlerdi.

Ve Kızilbaş ilçisi tevâbi'inden bir cüvân-ı ra'nâ tâc-ı nekbeti³ birağup ve mezheb-i nâ-ĥaķķdan 'udül [D246^a] eyleyüp tariķ-i ĥaķķa sülük itmegin ze'âmet 'inâyet kılinup ĥil'at ü in'âm-ı mâ-lâ-ķelâm birle ri'âyet buyurıldı. Bu eşnâda Şirvân'dan Rühâ sancağı begi Budaķ Beg gelüp [TOÛ²⁴⁹] Kızilbaş'ın aķvâli efâline uymadığı ĥaberi getürmekle Sürĥ-ser ilçisi İbrâĥîm Ĥân'ın ayrıķ düğünde tevâķķufa yüzi kılmayup kındığı yerde varup ârâm itmesine icâzet virildi.

Ve Şirvân'da sâbıkâ 'Âdil Giray giriftâr olduğundan soñra Pîre Muĥammed ve Emîr Ĥân, vekil Selmân Mîrzâ ile Bakü ve Şâbrân Ķal'aları üzere varırken Ğâzî Giray Sulţân ile uğraşıcak mezbûr Ğâzî Giray, Pîre Muĥammed'i oķ ile urup [TOÛ²⁵⁰] ol cerâĥatle Cermik nâm mevzi'de helâķ olduğın ba'dehü Emîr Ĥân ol kış faşlında toķuz nefer nâm-dâr ĥânlar ve sulţânlar ile Bakü üzere varup muĥâşara itdükde Dergâĥ-ı 'Âli çavuşlarından Evren Çavuş'ın kırındaşı olup Şirvân'da Dergâĥ-ı 'Âli çavuşlarına ilĥâķ

1 t̄âyife başka ziyâfet olunurdu. Ve yeñiçeri TO T (97^{b/11}); - D (245^{b/12}) TK (109^{b/11})

2 sümât TO D (245^{b/13}) TK (109^{b/11}); sümâtlar T (97^{b/12})

3 nekbeti TO T (97^{b/16}) D (245^{b/19}); nekbetini TK (109^{b/16})

olunan Aḥmed Çavuş'a ki Bakü muḥāfazası virilüp anda şubaşı iken Emîr Ḥān ile muḳāvemete başlayup ve ḳal'a ḥiṣārınıñ [TOÜ²⁵¹] gedükleri yapmayup aḥvālî müşevveş olup bunuñ gibi ıtlıḳda mezbûr Aḥmed Çavuş ḥiṣârı ele virmeyüp ve 'Osmān Paşa daḥi Demürḳapu'da toḳuz kîse bārût Mardin Alaybegisi Ḥüseyn Beg ile açmazdan gönderüp ol daḥi bir yaralu Kızılbaş kisvetine girüp düşmen ordusından geçüp varduḳda üzengüsinden Rümli idügin ma'lûm idinicek pâyına düşüp bi-'avnillāh ḥalāş olup [TOÜ²⁵²] bārûtı maḥall-i me'mûra iriṣdirdügi gibi Aḥmed Çavuş daḥi düşmeni ıtop ve tüfek ile tüşkirdüp ḳaçırduḳda ekşeri şavuḳdan ḳırılıp fenā olup bu yüz aḳlıgi muḳābelesinde Vezîr 'Osmān Paşa mezbûr Aḥmed Çavuş'a Bakü sancağıyla Ḳulzüm ḳapudanlıgın virüp "Eyālete maḥalldür." deyü livā-yı mezbûreyi Gilān Biyābes¹ (بیابسی) nāhiyesiyle birikdürilüp mîr-i mîrānılgıla müşārūn-ileyhe tevciḥ ḳılındı.²

Ve Ḥasan Paşa'ya Şām beglerbegiligi virilüp el öpdükden soñra³ [TOÜ²⁵³] sūr-ı pür-sürûra gelen Ḥaydar Paşa'ya Sivas beglerbegiligi virilüp ḥil'at-i icāzet ile Demürḳapu'ya gönderildi. [B199^a]⁴ Ve ḳapudan paşa daḥi birḳaç pāre ḳadırgalar ile Ḳaradeniz'e varup Rüm 'askerin şitāb ile Kefe'ye geçürmek buyurıldı. Ve Leh'e ḳaçan Ḳırım ḥānınıñ ḳarındaşları çavuşla getürilüp ri'āyet olındılar.

Ve İstanbul'da vāḳi' olan erbāb-ı şınāyi' ve ehl-i ḥirefüñ her bir cemā'ati İslāmiyye ve ḡayri her ḳavm başḳa bir gün elbise-i fāhire birle ıtonanup ve pişkeş ve hūnerlerin 'arz [TOÜ²⁵⁴] idüp envā'-ı 'ināyet-i 'aliyye-i ḥüsrevāniye mazḥar vāḳi' olurlardı. Bu cümleden ziyāde bezzāzistān ḥāḳınıñ nev-reste cüvānlarınıñ metā'larına herkes naḳd-i cān ile ḥaridār ve ḳuyumcıcı dil-rubālarınıñ⁵ cevher dāneleri ile⁶ memlû olan ḳafeşlerine gönül tıyurı giriftār iken Ğalaṭa kāfir ḳişleri çeşm-i seḥḥār ile ol dāmdan ḥalāş eyleyüp

1 İran'ın Gilān vilayetindeki bugünkü Reşt şehrinin eski ismi (بیابسی).

2 Ve Şirvānda sabıḳā 'Adil Giray giriftār ... birikdürilüp mîr-i mîrānılgıla müşārūn-ileyhe tevciḥ ḳılındı TO: - T (97^{b/18}) D (246^{a/3}) TK (109^{b/18})

3 eyāleti [TOÜ²⁵³] ve (Soldaki altın yaldız hattın kesintisinden de anlaşıldığı üzere tomar bu noktada kesilerek sekiz satırlık ilave bir bölüm araya yapıştırmıştır. "eyāleti ve" kelimeleri atılarak cümle diğeri nüshalarda düzeltilmiştir.) TO: beglerbegiligi virilüp el öpdükden soñra T (97^{b/18}) D (246^{a/3-4}) TK (109^{b/18})

4 B nüshası, bu noktadan önce 2 varak eksiktir.

5 dil-rubālarınıñ TO T (97^{b/22}) B (199^{a/7}); dilberlerinüñ D (246^{a/9}) TK (109^{b/22})

6 ile TO B (199^{a/8}) D (246^{a/9}) TK (109^{b/22}); - T (97^{b/22})

girihi-i perçemlerine pâ-bend ü zâr iderlerdi. Ve'l-hâşıl zühhâd-ı 'âlî-nihâduñ şabr u t̄âkatleri bu teferrücgâh seyrinde berbâd olup ve açmazdan baķup nefsi-i emmâre ile [TOÛ²⁵⁵] cihâd idinürlerdi. Ve dâyimâ sa'âdetlü pâdişâhımız -e'azzallâhu enşârahû- hazretleri aķtâb u evtâdla hem-nişin olmağın bunuñ gibi ma'reke-i rengin 'işmet-âyinlik üzre ihtitâm bulup bir ferdün dâmenine âlûdelik âşârı ve töhmet ğubârı irişmeyüp ancaķ yeñiçeri t̄âyifesi ile birkaç celeb t̄âyifesi¹ cüz'î ğavġa itdükleri için Yeñiçeri Ağası Ferhâd Aġa 'azl olunup yeri Mîr-i 'alem Yûsuf Aġa'ya ve anuñ yeri Başķapucıbaşı Meġemmed Aġa'ya virilüp ol semtde silsile oldu. Ve sūr-ı pür-sürür nâzırı Ĥamza Çelebi [TOÛ²⁵⁶] tekrâr re'isü'l-küttâb olup Tâcî-zâde 'azl oldu.

Ve Laġsâ Beglerbegisi [B199^b] Ĥalîl Paşa 'azl ve Yediķulle'de ġabs olunup yeri girü eyâlet-i mezbûreden ma'zül Şâlih Paşa oġlı Meġemmed Paşa'ya muķarrer buyurıldı. Ve Malâtıyye sancaġı girü Melek Aġmed Beg'e iltizâm ile virilüp mîr-i sâbık 'azl olındı. Ve İstanbul'un ġâric ve dâġhilinde olan eytâm-ı Müslimîn üç biñden ziyâde defter ile cem' itdirilüp ve mîriden başdan ayaġa dek elbise-i fâġire virilüp her biri ol bezm-i ferruġda ġasbeten lillâh ġül destesi gibi [TOÛ²⁵⁷] t̄onadılup dükelinin sünnet eylediler. Ve bunlardan ġayri şeref-i İslâm ile müşerref olan [D246^b] yedi biñ neferden ziyâde t̄âyife sünnetlenüp 'acemî oġlanı zümresine ilġâķ kılındı. Ve bu deñli on biñ nefer eytâm-ı ehl-i imân ve zümre-i nev Müslimân'un her neferine onar aķça sünnet iden cerrâġa ücret ve ellişer aķça melhem-bahâ kendülere 'inâyet buyurıldı. Ve leyâlî-i mezkûrede 'arşa-i mezbûre niçe yüz yerde meşâ'il-i dil-fürûzdan ġayri devr-i dâyim mişâl ķanâdil-i şa'ş'a-endüz ile nücum-ı semâvât gibi tâbân u dirâġşân iken zümre-i mezbûre ya'nî [TOÛ²⁵⁸] meş'al-dârlar başına ser-ġayl-i şeyyâdân gibi envâ'-ı ri'âyetler olup bi'l-ġayri ve's-sa'âdeti ve'l-ikrâm leyletül-i ihtitâmda ki selġ-i Cemâziye's-şânî vâķi' olan Cum'a ġicesi [20 Temmuz 1582] idi, Yeñiçeri Ağası Yûsuf Aġa'nuñ âteş işlerinden muķaddem ġuddâm-ı 'arşa birkaç yüz t̄abaķları mûm ile t̄onadup ve her t̄abaķda yüz dâne mûmdan ziyâde rûşen kılınup şanasın ki zümre-i melâ'ike sūr-ı pür-sürûra nûr t̄abaķların nişâr eylediler. Ve der-'aķîb ol t̄ılsım-ı dîv-mişâl ki ejder-i pür-şerâr başı gibi hey'et-i

1 ile birkaç celeb t̄âyifesi TO T (97^{b/25}); - B (199^{a/14}) D (246^{a/13}) TK (109^{b/25})

[B200^a] ‘acîbe [TOÛ²⁵⁹] ve bir elinde dîv-zâd yavrısı olup ve bir elinde daği ğîdâ için bir hayvân tutan sâyir elleri harekât-ı mütenevvi‘aya meşğûl sûreti gâv-i dü-şâhâ şebih olan mel‘abeyi daği yapup rakş itdüren şeb-bâza ri‘âyet ve yanınca hırs-ı dü-pâ oynadup ve beyâz cübbe ile düvâl-pây çübına süvâr olup cevân iden madheke daği şefekât ve in‘âm ve ihsân olındı. Egerçi pîşkeş ve hedâyâ yedi yıllık dünyâ harâcına mu‘âdil ibrâz olunmışdı, lâkin ez‘âf-ı muzâ‘afıyla gelen ilçiler ri‘âyet olunduklarından ğayri on bu deñlü genc-i firâvân [TOÛ²⁶⁰] harc kılınup belki [TK110^a] bir hazîne mıkđarı derâhim ve dînârı mihr ü meh girdârı sîm ü zer kârı taşlar ile hüdâvendigâr-ı kâm-gâr -eyyede**hullâhu ve edâmehû-** hazretleri şehzâde-i ‘âlî-mıkđâr -*tâle bekâhu ve nâle münâhu*-nuñ mübârek başlarına taşadduğ ve nişâr idüp şeh-nişin-i felek-âyinden çil aqçalar nücüm-ı evc-i berin gibi rahşân ve ehl-i zemîn ol kevâkib-i sa‘duñ iktirânına [T98^a] şitâbân olup At Meydânı’nuñ ‘arşasında bârân-ı rahmet yerine gökden aqça yağup ve halk-ı ‘âlem devşürmesine seyl gibi aqup [TOÛ²⁶¹] ğulüvv iderlerdi. Ve herkes dest ü dâmenin topdolu idüp şâd u handân menzillerine giderlerdi. Tâ ki ‘abid ü âzâd huzûz-ı nefsanıyyeden dükeli kâm u murâd alup tapu kıldılar ve da‘avât-ı icâbet-ğâyât ile vazî‘ u şerîf selâmlayup hil‘at-i icâzet birle ser-efrâz oldılar. Ve leyletü’l-hitâna qarîb ikindü zamânında koşu hidmetine Hâci Aḥmed Paşa varup¹ [B200^b] ol şınfı daği behremend ve kâm-gâr buyurdılar. Ve hidmet-i hatne için vüzerâ-yı ‘izâmdan Piyâle Paşa kıyım-makâmı olan [TOÛ²⁶²] Meḥemmed Paşa ta‘yîn [D247^a] buyurulmağın levâzım-ı sünnet-i Muḥammediyye yerin buldı. Ve gönçeden niķâb ref’ olunup ğülben-i bāğ-ı hilâfet la‘l-bâr olmağla üstâd-ı kâm-gâr farkına daği ol hümâ-re’fetüñ sâye-i sa‘âdetlerinde ṭabaķ ṭabaķ cevâhir ve kîse kîse sîm ü zer nişâr kılındı. El-minnetü lillâhi ve bi-tevfîķihî Fâtiḥa-i fâyiḥa birle encâm ve ḥayr du‘âlar ile ihtitâm bulup birkaç ğün ârâmdan soñra Sarây-ı ‘Âmire’ye varup umûr-ı ‘âmmе meşâliḥine ihtimâm buyurıldı. Egerçi işbunuñ gibi² sūr-ı pür-sürûr-ı ‘azîm hengâmesinde [TOÛ²⁶³] mehâmm-ı enâmdan ğaflet olunmazdı, lâkin erbâb-ı ḥacâtuñ ekşeri dünyâda görmedükleri zevķ u temâşâyâ râst gelmekle ârzûların alup kâm-dil birle âḥar kâr-ı maşlahatların daği görüp giderlerdi.

1 varup TO T (98^{a/3}); - B (200^{a/17}) D (246^{b/18}) TK (110^{a/5})

2 gibi TO T (98^{a/6}) B (200^{b/7}) D (247^{a/4}); - TK (110^{a/8})

Ve'l-hâşıl bunuñ gibi neşâţ u şâdmânî ve 'ayş ü kâm-rânî evânında cenâb-ı Sübhânî -'azzame şânihü-den hediiye-i behiiye ihşânî erzânî buyurılıp nihâl-i gülşen-i hilâfetden zühûra gelen gonçe-i şüküfte istişmâmiyla meşâmm-ı cân-ı 'âlem mu'aţtar olduğdan şoñra girü riyâğ-ı hulde i'âdesi iktizâ'-i meşiiyyet-i İlähiyye birle [TOÜ²⁶⁴] münâsib görülmegin güyâ zümre-i hür u ğilmâna etvâr-ı pür-sürür-ı ferhunde-âşârî ihbâr u i'lân olunmağ muqadder idi -*ravvaḥallâhu rûḥahû ve zâde li-ahlâfihî ma'âsira fütühîhî. Âmin bi-ḥaqqı rūḥil-emîn*.¹ Ba'dehü bâ'işü's-sür şehzâde-i 'âlî-câh -*tâle beḳâhu*- ḫâzretleriniñ ḫ'âceleri Mevlânâ Pirî Çelebi eş-şehîr bi-'Azmi Efendi 'azm-i dâr-ı beḳâ idüp yerine Sulţân Süleymân Ḥân -*aleyhi'r-raḫmetü ve'l-ġufrân*.² ḫâzretleriniñ müderrislerinden Mevlânâ Naşûḫ³ Efendi eş-şehîr bi-Nevâlî ta'yîn buyurılıp ḫidemât-ı lâzımeye iştiġâl gösterdiler.

[TOÜ²⁶⁵] Bu evĳârta Van Beglerbegisi Ḥüsrev Paşa'nuñ dâmâdı olan⁴ Karş Beglerbegisi Hızır Paşa ma'zül olup yeri Van Beglerbegisi Şolağ Ferhâd Paşa oĝlı Meḫmed Paşa'ya ve anuñ yeri girü Van eyâletinden ma'zül olan Ḥüsrev Paşa'ya 'inâyet olunup 'avâţif-ı 'aliyye-i ḫüsrevânîye mazhar vâkı' oldılar. Ve bir iki günden şoñra ḫâlâ fetḫi müyesser olan Urmî sancaĝın beglerbegilik tarîķi ile Karş'dan ma'zül olan Hızır Paşa'ya tefvîz buyurılmak üzre fermân olunmuş iken girü⁵ tevâkkuf olunup [TOÜ²⁶⁶] livâ'-i mezbûre Ḥâlid Beg'e virildi. Ve Mar'aş beglerbegisine Şehrîzor eyâleti virilüp Zü'l-ḫadriyye eyâleti Şemsi Paşa oĝlı Maḫmûd Paşa'ya virilüp Erzürüm muḫâfazasına gönderildi. Ve Erzürüm beglerbegisi serdâr olup Diyârbekr beglerbegisi⁶ ile Tiflîs'e zahîre iletmek buyurıldı. Bu eşnâda Şehrîzor beglerbegisine Trabulus-ı Şâm [B201^a] ve zikr olan

1 fütühîhî âmîn bi-ḥaqqı rūḥil-emîn TO: me'âsira fütühîhî (D'de "me'âsira" kelimesinde harfler eksiktir.) T (98^{a/10}) D (247^{a/9}) / - TK (110^{a/11}) (B'de bu ibarenin de yazılı olduĝu uzunca bir metin derkenarda yazılıdır. Ancak ciltlenirken sayfaların üç tarafı kesildiĝinden bu bölüm tam olarak okunamamaktadır.) B (200^{b/10})

2 ve'l-ġufrân TO T (98^{a/11}): ve'r-rığvân D (247^{a/11}) TK (110^{a/12})

3 ḫâzretleriniñ müderrislerinden Mevlânâ Naşûḫ TO: müderrislerinden Mevlânâ Naşûḫ T (98^{a/11}) (B'de eklenen uzunca bir metin derkenarda yazılıdır. Ancak ciltlenirken sayfaların üç tarafı kesildiĝinden bu bölüm okunamamıştır.) B (200^{b/10}) / ḫâzretleriniñ müderrislerinden Mevlânâ (D ve TK'de "Naşûḫ" isminin yazılacaĝı yer boş bırakılmıştır.) D (247^{a/11}) TK (110^{a/12-13})

4 Van Beglerbegisi Ḥüsrev Paşa'nuñ dâmâdı olan TO: - B (200^{b/10}) D (247^{a/12}) TK (110^{a/13}) T (98^{a/11})

5 girü Van eyâletinden ma'zül olan Ḥüsrev Paşa'ya ... fermân olunmuş iken girü TO: Van'dan ma'zül Ḥüsrev Paşa'ya girü Van eyâleti virildi. Ba'dehü Urmî sancaĝı eyâlet ile mezkûr Hızır Paşa'ya buyurulmuş iken T (98^{a/12-13}) B (200^{b/12-14}) D (247^{a/13-14}) TK (110^{a/14})

6 serdâr olup Diyârbekr beglerbegisi (B'de "begisi") TO T (98^{a/14}) B (200^{b/16}): - D (247^{a/15}) TK (110^{a/16})

Ṭrabulus mîr-i mîrânı ‘Alî Paşa’ya Şehrîzor eyâleti virilüp tebdil oldılar.¹ Ve Diyârbekr’den mültezim ‘Alâ’eddîn Beg çavuşla getirilüp [TOÛ²⁶⁷] yeñiçeri ağalığından ma’zül Ferhâd Ağa’yla İstanbul kazâsından munfaşıl Mevlânâ Ğanî Efendi’ye mîr-i mezbûruñ teftîşi fermân olup üzerine zuhûr bulan mâl-i mîrî bî-kuşûr alınmağ buyurıldı.

Ve mâh-ı Receb’ün evâyilinde [Temmuz 1582] Tavuğ Bâzârı’nda ihrâk vâkı’ olup söyündürmede vüzerâ-yı ‘izâmuñ ziyâde ihtimâmları mesmû’-ı hümayûn [D247^b] olmağla cümleten hil’at-i şerîf erzânî kılındı. Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Ağustos 1582] Kıırım hânınıñ vâlideleri gelüp en-vâ’-ı ziyâfet ve ri’âyetler ile Ka’be-i mu’azzama [TOÛ²⁶⁸] -*zâdehallâhu şerefen ve ta’zîmen-* ziyâretine yollanup gitdiler.

Ve mâh-ı Şa’bân’uñ evâyilinde [Ağustos 1582] Haleb hazînesi ile Başdefterdâr İbrâhîm Efendi gelüp el öpüp yerine geçdi. Ba’dehü Bağdâd hazînesi gelüp teslim olup andan soñra Şâm’dan ma’zül Hüseyn Paşa Dımaşğ hazînesin getirüp teslim itdiler. Ve Dergâh-ı ‘Alî müteferriğalarından Aḥmed Ağa’ya defter emâneti virilüp muḥâsebeci ‘Âşık ‘Alî ile küttâb-ı divândan Şakird Muştâfâ teftîş olup Kıbrıs’a sürüldiler. Ve içâ’at iden Sine Hâkimi [TOÛ²⁶⁹] Timur Hân’uñ oğlı, ketḥudâsı ile der-i devlete gelüp el öpüp en-vâ’-ı ri’âyet ile Şehrîzor serḥaddine yollanup gitdiler. Ve sâbıkâ ‘Acem’den gelen ilçî Maḫşûd Beg şâhdan rû-gerdân olup kaçup Van’a geldüğü haber ‘arz olunduğdan soñra kendi daḫi vuşûl bulup mer’î buyurıldı. Ve Şâm’dan ma’zül Hüseyn Paşa fevt olup hazret-i Ebâ Eyyüb-i Enşârî [B201^b] -*‘aleyhi rahmetü’l-Bârî-* civârında sâbıkâ fevt olan qarındaşına mülâşık defn olındı.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâḫirinde [Eylül 1582] Rümili Beglerbegisi İbrâhîm Paşa’ya vezâret [TOÛ²⁷⁰] manşıbı ‘inâyet olınup yeri yeñiçeri ağalığından ma’zül Ferhâd Ağa’ya virildi. Ve Tiflis’e gönderilen zaḫîreden ba’zı yolda telef ve Çıldır Beglerbegisi Ğârî-oğlı Muştâfâ Paşa’nuñ ḫidmetinde nâ-ḫalefâne evzâ’ı zuhûra geldüğü ‘arz olunduğda südde-i sa’âdet müteferriğalarından İskender Beg’e birkaç mu’temedün-‘aleyh kapucılar koşulup tefahḫuş-ı ahvâl için ulağla gönderildi.

1 oldılar TO T (98^{a/15}); olındılar B (201^{a/1}) D (247^{a/16}) TK (110^{a/16})

Ve mâh-ı Zî'l-ka'de'nün onunda [6 Aralık 1582] Vezîr-i a'zam Sinân Paşa ma'zül olup birkaç günden sonra [TOÜ²⁷¹] sayir vüzerâ Siyâvuş Paşa hazretlerinin sa'âdetihânelerine müşâvere için varılmak fermân olunup ba'dehü Sinân Paşa'ya¹ kendü çiftliğine varup mütemekkin olmak buyuruldu. Ve Eyyüb'da Tâşcı Keşkek'ün evi başılıp ve kendi mecrüh olmağla iki günden sonra fevt olup görülmesine Rümili Maḥâyifcisi Rıdvan Paşa'yla Çerkes Muştafa Beg gelüp teftişe mübâşeret eylediler. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi toquz vâkı' olan Şenbih günü [25 Aralık 1582] kışlık hil'ati geyilüp el öpüldükden [TOÜ²⁷²] sonra Dîvân-ı Hümâyünda Siyâvuş Paşa hazretlerine mühr-i vezâret teslim olunup cemî'-i a'yân u erkân el öpüp şadr-ı a'zam oldılar. Ve yarındası [26 Aralık 1582] Haleb defterdârı ma'zül olup yeri Şâm defterdârına ve anuñ yeri Diyârbekr'ün mâliyyesinden Bağdâd defterdârı olan Lâle-zâr oğlu Aḥmed Çelebi'ye ve anuñ yeri Kıbrıs'dan ma'zül Süleymân Çelebi'ye virildi. [B202^a] Ve Burusa kâdîsı ref' olunup [D248^a] yeri Ğalaṭa Kâdîsı Mevlânâ Şemseddîn'e virilüp silsile oldu.

Ve ğurre-i Zî'l-ḥicce'de [27 Aralık 1582] Ferhâd Paşa'ya manşib-ı vezâret virilüp yeri Anaṭolı [TOÜ²⁷³] Beglerbegisi Ca'fer Paşa'ya ve anuñ yeri Erzurüm'dan ma'zül Maḥâyif Müfettişi Rıdvan Paşa'ya buyuruldu. Ve İrevân serḥaddinde Ani Kâl'ası nuñ mîr-livâsı olan Ḥaydar Beg der-i devlete gelüp zuhûra gelen ḥidemât-ı mebrûresi muḳâbelesinde İrevân feth olunıcağ eyâleti kendüye virilmesini istid'â itmegin Kiğı sancağı zamimesi birle ḥükm-i şerîf virilüp envâ'-ı hil'at ü in'âm erzânî buyurılıp ulağla serḥadd-i ma'müreye gönderildi. Ve 'Acem'den rû-gerdân olan [TOÜ²⁷⁴] ilçî Maḳşûd Beg'ün oğluna daḥi Erciş sancağı ve sayir evlâdına daḥi dirlikler virilüp kendüye Diyârbekr ḥizânesinden iki yüz bin naḳd aḳça sâlyâne ile Âzerbaycân feth olıcağ² eyâleti için fermân-ı şerîf inâyet kılındı. Ve Karaman beglerbegisi ma'zül olup yeri Yemen'den ma'zül olan Murâd Paşa'ya buyurılıp Vezîr Ferhâd Paşa hazretleri Şarḳ seferine serdâr ta'yîn olındı. Ve Âmid kâdîsına [TK110^b] Bağdâd kâzâsı ve anuñ yeri Mevlânâ Emrullâh Efendi'ye virilüp³ silsile oldu. Ve Diyârbekr mîr-i mîrânlığı [TOÜ²⁷⁵] eyâlet-i Ḥabeş'den ma'zül Kubad Paşa oğlu Süleymân Paşa'ya

1 Paşa'ya TO T (98^{a/26}) B (201^{b/9}): Paşa D (247^{b/14}) TK (110^{a/28})

2 olıcağ TO B (202^{a/10}) D (248^{a/7}) TK (110^{a/36}): olınıcağ T (98^{a/32})

3 Efendi'ye virilüp TO T (98^{a/35}) B (202^{a/14}) D (248^{a/9}): Efendi olup TK (110^{b/1})

ihsân kılındı. Ve Erzurüm beglerbegisi daği ‘azl olinup yeri Qarş beglerbegisine ve anuñ yeri Haleb’den ma’zül İskender Paşa oğlu Aḥmed Paşa’ya buyurılıp Bağdād beglerbegisine Zü’l-ḳadriyye [B202^b] ve anuñ vālisi Maḥmūd Paşa’ya Şehrizer ve Elvend oğlu ‘Alī Paşa’ya Bağdād eyaleti virildükden soñra Qaraman ile Qarş [T98^b] tebdil olinup Murād Paşa rāzī olmamağın Trabulus-ı Garb’dan ma’zül Ca’fer Paşa’ya Qarş teklif olındukda [TOÜ²⁷⁶] rızā göstermedüğü için Murād Paşa’yla bile Yediḳulle’de ḥabs olındılar. Ve Rümili Beglerbegisi Ca’fer Paşa pışkeş çeküp el öpüp Divān-ı Hümâyūnda yerine geçdi.

Ve sene toḳuz yüz toḳsan bir [991] Muḥarremü’l-ḥarāmınuñ evâyilinde [Ocak/Şubat 1583] Anaḫolı ve Qaraman ve Diyārbekr beglerbegileri hil’at-i icāzet ile eyāletlerine gitdiler. Ve sefer-i hümâyūn için nüzül ve zehāyir iḥrācına eṫrāf u eknāfa aḫkām-ı şerife gönderilüp tenbih ü te’kidler olındı. Ve teftiş olınan ‘Alā’eddīn Beg¹ [TOÜ²⁷⁷] zimmetinde zuhūr iden flori bī-ḳuşūr alınduğundan ğayri elli bīn flori ziyāde² pışin virmek şartıyla ba’zı aḳlāmı³ iltizām idüp kendüye daği oğulları gibi sancaḳ virilüp gitdi. Ve Murād Paşa’yla Ca’fer Paşa ḥabsden ıtlāḳ olinup Rümili’nden baş ve dil geldi.

Ve Tatar ḥānından [D248^b] ḥaber gelüp Yanbolı’da olan ‘aşı ḳarın-daşlarından birisi firār itmegin ğayrileri daği der-i devlete getürdilüp rehn olandan mā’adāsı ḳapudan paşaya teslim [TOÜ²⁷⁸] ḳılınup ḥabs buyurıldı. Ve Qarş eyaleti Tiflis’den ma’zül Aḥmed Paşa’ya virilüp hil’at-i icāzet ile revāne kılındı. Ve ḥabs ve te’dib buyurılan Kātib Lām ‘Alī Çelebi ḥabsden ıtlāḳ ḳılınup serdār-ı bā-vaḳār ḥazretleri ḥidmetine ta’yin oldılar. Ve ‘Acem-zāde Meḥemmed Emīn Çelebi’ye [B203^a] Şām-ı şerifde olan Sulṫān Süleymān Ḥān-ı cennet-mekānuñ ‘imāret-i ‘aliyyeleri tevliyeti virilüp ve pāye-i serir-i ‘ālem-maşire yüz sürüp gitdiler. Ve Kürdistān’a tābī ‘İmādiyye’de ba’zı Ekrād ifsād [TOÜ²⁷⁹] itmegin Bağdād eyaleti tevcih olınan Elvend oğlu ‘Alī Paşa Şehrizer’da iken gelüp def idüp yoldaşlıkda bulunanları ‘arz eyledüğü ḥaber ile ādemisi māḥ-ı Şafer’ün evâyilinde [Şubat/Mart 1583] gelüp bī’l-cümle maḳbūl ve mer’i oldılar.

1 Beg TO T (98^{b/3}); - B (202^{b/9}) D (248^{a/17}) TK (110^{b/6})

2 flori bī-ḳuşūr alınduğundan ğayri elli bīn flori ziyāde TO B (202^{b/9-10}) D (248^{a/17-18}) TK (110^{b/6-7}): floriden ziyāde elli bīn sikke T (98^{b/4})

3 - TO B (202^{b/10}) D (248^{a/18}) TK (110^{b/7}): tekrār T (98^{b/4})

Çıldır Beglerbegisi Kārî-oğlı Muşafâ Paşa'nun sâbıkâ ba'zı isnâdâtan bî-haber olduğına i'tizâr için âdemîsi geldükde maqbûl-i hümayûn vâkı' olmağla hil'at-i fâhire ve tesliye-i marziyyeyi meşhûn ahkâm-ı şerife gönderilüp kemâ-kân yeri muqarrer buyurulmağın [TOÛ²⁸⁰] Tiflis eyaleti 'Ömer Çavuş'a ve mîr-i mîrân-ı sâbık Gürcî Tebar Yûsuf Paşa'ya Karş virilüp Zehr-i mâr-zâde Aḥmed Paşa'ya Laḥsâ beglerbegiligi inâyet olındı.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi biri vâkı' olan Çehârşenbih günü [16 Mart 1583] merḥûm Nişancı Ferîdün Beg intikâl idüp ḥazret-i Ebâ Eyyûb-i Enşârî "*aleyhi rahmetü'l-Bârî*- kurbında defn olunup üzerinde türbe yapılmak fermân oldu. Ve yarındası [17 Mart 1583] Anaḥolı Defterdârı 'Abdülmuhÿî Beg'e ḥidmet-i tevķî' ve anuñ yeri Küçek Defterdâr Maḥmûd Çelebi'ye¹ ve anuñ yeri Ḥaleb Defterdârı Seyfî Çelebi'ye [TOÛ²⁸¹] ve anuñ yeri Rûmili'nün tîmâr defterdârlığından ma'zûl Kâḍî-zâde Maḥmûd Çelebi'ye virildi. Ve Mekke kâḍîsı 'azl olunup yeri Medîne-i münevvere Kâḍîsı Mevlânâ Mîrzâ Maḥdûm Efendi'ye ve anuñ yeri Kuds-i şerif kâzâsından ma'zûl Şamşunî-zâde Mevlânâ Ḥâcî Çelebi'ye tevcih olındı.

Ve Nevrûz-ı sultâniden² soñra [B203^b] Cum'a günü [25 Mart 1583] Nişancı Muhÿî Beg ile Anaḥolı defterdârlığından bi'l-fi'l Mışr defterdârı olan Sinân Efendi'nün mâbeynlerinde vâkı' olan Kefe aqçası tefâvütinüñ nizâ'ı görölmesine Mîrahûrbaşı Meḥemmed³ Ağa mübâşereti ile evvelâ [TOÛ²⁸²] vezîr-i a'zam ḥazretlerinin ḥuzûr-ı şeriflerinde ba'dehû vüzerâ-yı 'izâmdan Mesîḥ Paşa ve İbrâhîm Paşa daḥi başka başka teftiş idüp göröldükden soñra Başmuhâsebeci Ḥâcî Aḥmed Çelebi 'azl ve ḥabs kılinup yeri Baştēzkireci Meḥemmed⁴ Çelebi'ye virilüp silsile oldu.

[D249^a] Ve İç Frengistân'un Luteran keferesinden bir 'acib ü ğarib barça ile ilçî⁵ gelüp ve Toḫḫâne-i ma'mûre muqâbilinde lenger birağup şenlik itdi. Ve Karaman'un mâliyye defterdârı 'azl olunup yeri Ḥaleb Defterdârı

- 1 ve anuñ yeri Küçek Defterdâr Maḥmûd Çelebi'ye TO: ḥidmet-i tevķî' ve anuñ yeri Küçek Defterdâr Maḥmûd Çelebi'ye T (98^{b/13}) / - B (203^{a/13}) D (248^{b/13}) TK (110^{b/16})
- 2 Sultan Melikşah'ın Celâlüddevle lakabına atfen kullanılan Celâlî takviminin başlangıcı olan 21 Mart günü "Nevrûz-ı sultânî" olarak isimlendirilir. (Nevruz hakkında daha fazla bilgi için bk. Şinasi Gündüz, "Nevruz", *TDV İA*, c. XXXIII, İstanbul 2007, s. 60-61.)
- 3 Meḥemmed TO T (98^{b/16}): - (B, D ve TK'de "Meḥemmed" isminin yazılacağı yer boş bırakılmıştır.) B (203^{b/3}) D (248^{b/17}) TK (110^{b/20})
- 4 Meḥemmed TO T (98^{b/17}): - (B, D ve TK'de "Meḥemmed" isminin yazılacağı yer boş bırakılmıştır.) B (203^{b/6}) D (248^{b/19}) TK (110^{b/21})
- 5 ilçî TO T (98^{b/18}): ilçisi B (203^{b/7}) D (249^{a/1}) TK (110^{b/22})

Ḳāḍî-zāde oğluna ve anuñ yeri Erzurüm [TOÛ²⁸³] Defterdârı Muştafâ Çelebi'ye ve anuñ yeri Haleb'den ma'zül Aḥmed Efendi'ye virildi. Ve İstanbul Ḳāḍısı Dökmeci-zāde Mevlânâ Mehemmed Çelebi'ye yevmî yüz aqça teḳâ'üd iḥsân olınup yeri Mevlânâ 'Abdülḡanî Çelebi'ye mäh-ı Rebî'u'l-evvel'ün evâyilinde [Mart/Nisan 1583] tevcîh kıldı. Ve Van beglerbegisinden gelen Ḥalîl Çavuş ulağla girü gönderilüp sefer-i zafer-eşer için tenbih ü te'kîdler olındı. Ve Sine Ḥâkimi Timur Ḥân Hemedân ve Ḳazvîn hudûdından alduğı dil ve baş birle âdemleri südde-i sa'âdete gelüp ri'âyet olındılar.

Ve mäh-ı mezbûruñ [TOÛ²⁸⁴] yigirmisi vâkı' olan Pençşenbih günü [14 Nisan 1583] hil'at-i icâzet ile el öpdükden şofıra vüzerâ-yı ḥazret ve¹ erkân-ı sa'âdet müşâya'ati ile elviye-i ferḳadân-sâ-yı mihr ü mäh-ârây açup² ṭabl ü 'alem ve ḥayl ü ḥaşem birle kadar [B204^a (B207^a)]³ Üsküdar'a 'ubûr idüp otaqlarına dâhil oldılar. Ba'dehü Vezîr İbrâhîm Paşa'yla Ḳapudan Ḳılıç 'Alî Paşa Mışr ve Mağrib semtine varmaları için tedârük görölmesine yüz yük aqça Ḥizâne-i 'Âmire'den teslim ve iḥrâc olınup ṭonanma-i hümâyün iḥzârına sür'at ü şitâb üzre ihtimâm eylediler.

Ve mäh-ı Rebî'u's-şânî'nün [TOÛ²⁸⁵] sekizi vâkı' olan Yekşenbih günü [1 Mayıs 1583] Üsküdar'dan serdâr-ı bâ-vaḳâr Şarḳ seferine müteveccih olup bu taraftan daḥi hemân ol gün 'ale's-seḥer Vezîr İbrâhîm Paşa ile ḳapudan paşa Dîvân-ı Hümâyûna varup hil'at-i icâzet ile el öpüp sancaḳ-ı sa'âdet bayraḳ birle ṭabl-i beşâret çalınup vüzerâ-yı 'izâm ve erkân-ı 'âlî-maḳâm müşâya'atleri ile iskelede müheyyâ kılinan ḳadırğalara binilüp ve Sultân Bâyezîd Ḥân-ı cennet-mekân köşkinün ḳurbında ḥazret-i zıll-ı Raḥmân ve ḥalife-i zamânı selâmlayup Beşiktaş'ına varup [TOÛ²⁸⁶] ârâm eylediler. Ve bir günde Şarḳ ve Ğarb'a iki vezîr-i dilîr yollanduğı, şafḥa-i rûzgâra şebt ü derc kılinup yâdigâr ḳaldı. Ve yarındası İbrâhîm Paşa ḥazretleri merḥûm Ḥayreddîn Paşa ve mağfûrun-leh Yaḥyâ Efendi'nün mezâr-ı

1 vüzerâ-yı ḥazret ve TO B (203^{b/16}) D (249^{a/7}) TK (110^{b/26}): vüzerâdan Serdâr Ferḥâd Paşa (Muhtemelen "vüzerâ-yı ḥazret ve" ibaresi silinerek üzerine sonradan yazılmıştır.) T (98^{b/22})

2 açup TO T (98^{b/23}) B (203^{b/17}) D (249^{a/8}): için TK (110^{b/26})

3 B nüshasında 204, 205 ve 206 olarak işaretlenen varaklar ciltlenirken karıştuğı için yanlış numaralanmış olup 216 numaralı varaktan sonra gelmelidir. Dolayısıyla burada [B204^a], nüshadaki numaralamada [B207^a]dır. Her defasında dipnot koymamak için B nüshasının sonuna kadar [B204^a (B207^a)] şeklinde cifte numaralama yapılmıştır.

şeriflerini ziyâret itdükden şofra Yedişülle'ye ve andan geçüp gitdiler. Ve cezîre-i Rodos'a vuşul bulduklarında¹ Tûnus'dan kıalyete gelüp Kıya Paşa'nun fevti haberin getürmekle yerini Vezîr İbrâhîm Paşa ve kıapudan paşa 'arzları mücebince Rodos sancağı begi² Aşmed Beg'e 'inâyet olındı.

Ve Demürkıpu'dan [D249^b] [TOÜ²⁸⁷] gelen emekdâr bölük halkı Vezîr 'Oşmân Paşa'nun virgisi üzre mer'î ve maşbül oldılar. Ve Luteran ilçisi pişkeş çeküp [B204^b (B207^b)] ziyâfet kıılındı.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâşıtında [Mayıs 1583] Serdâr Ferhâd Paşa yol-da tutduğı Kıızılbaş cäsüsün gönderüp a'dâ-yı bed-rânuñ za'f-ı kıalbi zâhir oldı. Ve mâh-ı mezkûruñ on sekizi vâkı' olan Çehârşenbih günü [11 Mayıs 1583] Anaşolı Kıâdı-'askeri Zekeriyyâ Efendi 'ulûfe ile mütekâ'id olup yeri İstanbul Kıâdı Mevlânâ 'Abdülğanî Efendi'ye ve anuñ yeri Edirne Kıâdı Bahâ'eddîn-zâde [TOÜ²⁸⁸] Mevlânâ 'Abdullâh Efendi'ye ve anuñ yeri Şâm Kıâdı Mevlânâ Aşmedi Efendi'ye ve anuñ yeri Mışır Kıâdı Sinân-zâde Mevlânâ 'Alî Çelebi'ye ve anuñ yeri [TK111^a] Rûmili kıâdı-'askerliginden 'ulûfe ile mütekâ'id Bostân-zâde Mevlânâ Meşemmed Çelebi'ye ta'yîn buyurıldı.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi üçü vâkı' olan Düşenbih günü [16 Mayıs 1583] Nişancı Muhyî Beg 'azl olınup yeri vezâretten munfaşıl Nişancı Meşemmed Paşa'ya virilüp ma'zül olan Başdefterdâr İbrâhîm Çelebi yerine Anaşolı Defterdârı Maşmüd Çelebi ve anuñ yerine Küşek Defterdâr [TOÜ²⁸⁹] Seyfi Çelebi ve anuñ yerine Şehr-emîni Hüşrev Beg defterdâr olup emânetlerde dağı silsile buyurıldı.³

Ve mâh-ı mezbûruñ evâşirinde olan⁴ Şenbih gicesi [21 Mayıs 1583] Sarây-ı 'Atık'de harık vâkı' olup ümmiddür ki envâ'-ı âfât def'ine mücib düşmiş ola bi-'izzetillâhi te'âlâ. Ba'dehü Vezîr-i şâliş Meşemmed Paşa [T99^a] hazretlerinüñ kerimesi fevt olup Kıasımpaşa semtinde merhûm Piyâle Paşa Câmî'i kıurbında vâkı' türbelerinde defn eylediler. Ve Şâm

1 bulduklarında TO T (98^{b/29}) B (204^{a/14}): bulduğda D (249^{a/18}) TK (110^{b/33})

2 begi TO T (98^{b/30}) B (204^{a/16}) TK (110^{b/33}): - D (249^{a/19})

3 buyurıldı TO T (98^{b/36}): oldı B (204^{b/12}) D (249^{b/9}) TK (111^{a/3})

4 olan TO T (98^{b/37}) D (249^{b/9}) B (204^{b/12}): - TK (111^{a/3})

Beglerbegisi Hasan Paşa'nun şikâyet ile habs buyurulan âdemleri der-zencir Dîvân-ı Hümâyûna getirilüp [TOÜ²⁹⁰] görülmesi fermân olındı. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ün evâyilinde [Mayıs 1583] Tatar hân hazretlerinün kağılgası ya'nî [B205^a (B208^a)] kâyim-mağâmı olıcağ büyük oğlu Sa'âdet Giray Sulţân'ın mağdümü Devlet Giray Sulţân Nigebolı'da merhûnluk hizmetine mütemekkin olmağ için südde-i sa'âdete gelüp el öpüp ve İslâm Giray'a daği Haleb ifrazından ze'âmet virilüp ri'âyet olındılar.

Ve Demürkapu'da olan 'Osmân Paşa tarafından kapu kethudâlığına sâbıkâ merhûm Vezir Muştafâ Paşa¹ hizmetinde olan Handân Ağa gelüp der-i devletde [TOÜ²⁹¹] olan Ferhâd Kethudâ'ya² vilâyet-i Şirvân'da beglerbegilik virilmek fermân olındı. Ve Diyârbekr'den ma'zül Mehemmed Paşa gelüp İstanbul'a dâhil oldı.³ Ve Mısr'dan ulağ gelüp İbrâhîm Paşa sıhhat ile vâşıl olduğı haberi getürdiler.

Ve mâh-ı mezbûruñ on toğuzı vâқи' olan Seşenbih gicesi Kûçek Mirâhûr Hasan Ağa ulağla Şâm semtine varup Mısr'dan ma'zül olan Hasan Paşa'ya⁴ nefsi Mu'arrâ'da buluşup ve Haleb'e dek bile gelmişler. Ve sa'âdetlü [D250^a] pâdişâh mâh-ı mezbûruñ yigirmisi olan Çehârşenbih günü Üsküdar Sarâyı'na varup birkaç gündün sonra Kandıll [TOÜ²⁹²] Bâkçesi'ne teşrif buyurdılar. Mübârek ola.⁵ Ve mâh-ı mezbûruñ selhi olan Düşenbih günü [20 Haziran 1583] Tatar hânun vâlidesi hacc-ı şerîfden gelüp İbrâhîm Paşa Sarâyı'nda mütemekkin oldılar.

Ve sene-i mezbûre Cemâziye'l-âhire'sinün ğurresi olan Seşenbih günü [21 Haziran 1583] Diyârbekr'de cezîre-i 'Ömeriyye kâdîsı iken za'im olan Mollâ 'Abdülma'bûd oğlu Mehemmed Beg'e Hâbur⁶ sancağı iltizâm ile 'inâyet olındı. [B205^b (B208^b)] Ve yarındası [22 Haziran 1583] defter kâtibleri Üsküdar'da cem'iyet idüp eyyâm-ı hümâyün-ı hilâfet-penâhîde kâm-ranlığ eylediler. Ve Lâle-zâr Efendi daği hacc-ı şerîfden [TOÜ²⁹³]

1 Paşa (TO'da "Paşa" kelimesinde harfler eksiktir.) TO T (99^{a/4}) D (249^{b/16}) TK (111^{a/7}): - B (205^{a/5})

2 Kethudâ TO: Kethudâ'ya T (99^{a/5}) B (205^{a/6}) D (249^{b/16}) TK (111^{a/8})

3 - TO: olup T (99^{a/5}) / oldı B (205^{a/8}) D (249^{b/17}) TK (111^{a/8})

4 Hasan Paşa'ya TO T (99^{a/6}) B (205^{a/11}) D (249^{b/19}): - (TK'de "Hasan Paşa'ya" ibaresinin yazılacağı yer boş bırakılmıştır.) TK (111^{a/9})

5 Mübârek ola TO T (99^{a/8}): - B (205^{a/13}) D (250^{a/1}) TK (111^{a/10})

6 Hâbur TO T (99^{a/9}): Hâbur B (205^{a/17}) D (250^{a/4}) TK (111^{a/12})

gelüp vâsıl oldu. Ve mâh-ı mezbûruñ altısında [26 Haziran 1583] vilâyet-i Leh hâracı Hizâne-i 'Âmir'e teslim olındı. Ve serdâr-ı bâ-vaķâr Sivas'dan kalkduğı haber ulağla gelüp cevâb irsâl olındı. Ve Eflak voyvodası olan Mihne¹ 'azl olinup yeri ümerâ-yı Mesîhiyye'den Petre² Voyvoda'ya virilüp müjdesi ulağla varan küçek mîrâhûra ta'yîn buyurıldı. Ve şadr-ı a'zamuñ peykbaşısı Za'im 'Alî ulağla serdâr-ı bâ-vaķâr tarafına irsâl olındı. Ve küçek mîrâhûr girü gelüp Mışr'dan ma'zül olan Hâsan Paşa'ya "Ale't-ta'cîl gelsün!" deyü [TOÜ²⁹⁴] haber gönderildi. Ve Tatar hânı³ vâlidesi yollanup küllî in'âm u ihsânlarâ mazhar olduğundan ğayri Tatar hân hâzretlerine daği tekrâr 'Acem'e varmak için yüz biñ floriden ziyâde nağdiyye ve aķmişe ve esbâb gönderildi. Ve Mışr kâğîsî olan Bostân-zâde Efendi Üsküdar'a geçüp müteveccih oldılar.

Ve mâh-ı mezbûruñ selhinde [21 Temmuz 1583] Mışr'dan ma'zül Hâsan Paşa gelüp ve Kândil Bâķçesi'nde der-i devlete varup ve İstanbul'a gelüp kendü sarâyında ol⁴ gice ârâm eyleyüp yarındası ki ğurre-i Receb [22 Temmuz 1583] idi, çavuşbaşı emr-i hümâyün ile [TOÜ²⁹⁵] varup Yediķulle'ye iletdiler. Ve mâh-ı mezbûruñ dördinde [25 Temmuz 1583] baştezkiireci merhûm Ğinâyî Çelebi fevt olup yerine sâbîķâ [B206^a (B209^a)] re'isü'l-küttâb olan Tâc-oğlı Meĥemmed Çelebi ta'yîn buyurıldı.

Ve Şehrîzol'dan ulaķ gelüp Dînever Hâkimi Şolâķ Hüseyn Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan rû-gerdân olup der-i⁵ İslâm'a itâ'ati haberi ile âdemisin getürdüķde ri'âyet ve beşâret ile girü gönderildi. Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâhuñ Kândil Bâķçesi'nde olan şeh-nişinleri Boğaz'da olan hişâr-lara ķarîn ve muķâbil olmağın kırķ gün [TOÜ²⁹⁶] ve kırķ gice leb-i deryâda 'ayş ü şâdmânlıķlar idüp ekşer-i leyâlîde yüzer⁶ topdan ziyâde ejder-dem ve ejdehâ-fem yaraķlara âteş virilüp ve şadâ-yı ğarâmîş zemîn ü zamânı [D250^b] ķaplayup şadâ-yı tāk u tārâķdan âfâķ mütezeliil olup eĥibbâ'-i devlet hōş-hâl ve a'dâ-yı bed-rây hâk-i mezelletde pây-mâl

1 Mihne TO T (99^{a/11}): - B (205^{b/5}) D (250^{a/7}) TK (111^{a/14})

2 Petre TO T (99^{a/11}): - B (205^{b/6}) D (250^{a/7}) TK (111^{a/14})

3 hân TO T (99^{a/13}): hânı B (205^{b/9}) D (250^{a/10}) TK (111^{a/15})

4 o TO T (99^{a/15}): ol B (205^{b/15}) D (250^{a/13}) TK (111^{a/17})

5 der-i TO T (99^{a/17}): dâr-ı B (206^{a/3}) D (250^{a/16}) TK (111^{a/19})

6 yüzer TO T (99^{a/19}) B (206^{a/7}): yüz D (250^{a/19}) TK (111^{a/21})

olmasına bā'ış oldu. Ve her gece niçe biñ kanādīl ü meşā'il ta'biyesinden mā'adā kılā'-ı mezbüre kıulleleri keşret-i şu'a'-ı mūm-ı ferruḥ-rūsūmdan reşk-i kevākib ḥiṣār-ı zātü'l-burūc olup [TOÜ²⁹⁷] gāyet-i rüşenālikden leyl ü nehār müsāvī gibi idi. Ve'l-ḥāşıl ol reşk-i لَمْ ذَاتِ الْعِمَادِ أَلَّتِي لَمْ «إِرْمَ ذَاتِ الْعِمَادِ أَلَّتِي لَمْ لَمْ» fezāsında niçe biñ fuqarā ber-murād olup cümleden bir ze'āmeti kaṭ' olunmuş Rümili gāzisi qarşı ḥiṣār kıurbından² at ile deryāyı yüzdürmekle geçüp sa'ādetlü ḥudāvendigār-ı kām-gāra 'arz-ı ḥāl şunup girü teraqqī ve ze'āmeti muqarrer olmaḵ ile muḥaşşalü'l-merām buyurıldı.

Ve bu evkātta [B206^b (B209^b)] Leh ve Rus levendātı Aḳkirmān ve Kili nevāḥisine kaşd-ı gezend itdükleri ḥaber ulaḡla gelüp [TOÜ²⁹⁸] 'arz olınuḡda Rümili beglerbegisi varup def u ref'lerine fermān olındı. Ve Eflaḵ voyvodası zıkr olan bāḳçede varup el öpdı. Ve serdār-ı bā-vaḳāruñ ḳapucı-başısı Ḥurrem Beg ulaḡla gelüp Revān'³ teveccūh olınuḡı ḥaberi getürüp girü cevāb-ı bā-şavāb ile revāne oldı.

Ve māh-ı mezbūruñ yigirmi ikisi olan Cum'a günü [12 Ağustos 1583] diyār-ı Ğarb defterdārı Meḥemmed Efendi ḳalyete ile Trabulus-ı Ğarb'a revāne olup yarındası [13 Ağustos 1583] Rümili beglerbegisi 'azm-i ḡazā eylediler. Ve sa'ādetlü pādīşāh-ı dīn-penāh Ḳandil Bāḳçesi'nden gelüp [TOÜ²⁹⁹] Topḳapusı Sarāy'ın teşrif buyurdılar. Ba'dehū māh-ı mezbūruñ yigirmi dördinde [14 Ağustos 1583] küçek mīrāḥūr ile Eflaḵ voyvodası çıḳup gıtdiler. Ve deryādan gemi ile varan ḥuccācuñ⁴ ḳalyonı küffār-ı ḥāk-sāra esir olduḡı ḥaber geldükde Venedik balyosu mu'āteb olup ve dojlara ḥaber gönderilüp lillāhi'l-ḥamd şavlet-i ḳahr-ı ḳahramāniden zümre-i mezbūreyi alan kefere-i fecere Girit Aṭası'nda şulanmaḡla anda Venedik doḡı tarafından beg olan kāfir ol mel'unlardan ehl-i İslām'ı alıḳoduḡları için vireleri bozulmayup [TOÜ³⁰⁰] ḥalāş bulduḡları aḥbār-ı meserret-āşār 'arz olınuḡda zıkr olan maḥallden Mışr İskenderiyyesi'ne işāl olınmaḵ fermān olındı.

1 "Direkleri (yüksek binaları) olan, ülkelerde benzeri yaratılmamış İrem şehrine." (Fecr, 89/7-8)

2 kıurbından TO T (99^{a/22}); kıurbında B (206^{a/15}) D (250^{b/5}) TK (111^{a/24})

3 Revān'a TO B (206^{b/4}) D (250^{b/9}) TK (111^{a/27}); İrevān'a T (99^{a/24})

4 - TO T (99^{a/27}); bir B (206^{b/11}) D (250^{b/12}) TK (111^{a/29})

Ve Bağdâd'dan ulağ gelüp meger 'İmâdiyye Hâkimi Sulţân Hüseyn Beg fevtüinden şoñra evlâdından [B207^a (B210^a)] Kızılbaş-ı bed-ma'âşa varan Bayram Beg bir mıkđâr açça ta'ahhüdi ile ol t'âyife-i hâyifeden¹ halâş olup ve Hakkâri tarafına geldükde bi'l-fi'l 'İmâdiyye hâkimi olan qarındaşı Kûbad Beg sefer-i hümâyûna müteveccih olmağ ile 'İmâdiyye hâlî olduğün bilüp ve ğaflet ile gelüp [TOÜ³⁰¹] belde-i mezbûreye müstevlî olduğı için Kûbad Beg ol hinde Mûşil'da [D251^a] bulunmağın ayruğ harekete mecâli kalmaduğı haber 'arz olunmağın zıkr olan bed-bahtuñ def u ref'ine ve Kûbad Beg'e mu'avenet olunmasına Şehrizol ve Bağdâd beglerbegilerine aħkâm-ı şerife² ve Anaţolı kâdî-'askeri semtinden³ tezvîr berâtlar yazan kâtibüñ eli kaç' olunup siyâset-i pâdişâhî yerin buldı.

Ve hâbs olan Hasan Paşa'nuñ emvâl ve nuğûdından def'a-i ülâda toğsan biñ flori kabz olunup ve⁴ ba'dehü [TOÜ³⁰²] bi'l-cümle emvâlî zabı bu-yurılıp Mışr'da olan muhâsebesi bakâyâsına icrâ kılındı.

Ve mâh-ı Şa'bân'uñ yedisinde [26 Ağustos 1583] serdâr-ı bâ-vağârdan çavuş gelüp serhadd-i Van'da olan Ekrâd begleri Selmâs'da Qarnıyarık⁵ Qal'ası'n ta'mîr itdüğün ve Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan Tebrîz Hâkimi Emîr Hân⁶ nâm pelidi yigirmi biñden ziyâde Kızılbaş-ı küfr-fâşî ile⁷ şıyup bi-'inâ-yetillâh leşker-i İslâm ğanîmet-i bî-şumâr ile behremend olduqları haber-i behcet-eşeri getürüp ri'âyet olındı. Ve serdâr-ı mezbûr ile 'Osmân Paşa hazretlerine başka başka aħkâm-ı şerife [TOÜ³⁰³] yazılıp İrevân semtinden vilâyet-i Şirvân'a revâne buyurıldı. Ve Çıldır [B207^b (B210^b)] beglerbegi-sinüñ iç'ati ve Gürci 'aşîlerinden Simon'uñ daği inkıyâd⁸ derece-i tahkîka [T99^b] irişüp her birine ümmîd ü istimâleti meşhûn aħkâm-ı hümâyûn gönderildi.

1 t'âyife-i hâyifeden TO T (99^{a/30}): t'âyifeden B (207^{a/1}) D (250^{b/17}) TK (111^{a/32})

2 irsâl olındı TO T (99^{a/33}): - B (207^{a/7}) D (251^{a/2}) TK (111^{a/35})

3 semtinden TO T (99^{a/33}): semtinde B (207^{a/7}) D (251^{a/2}) TK (111^{a/35})

4 ve TO T (99^{a/34}): - B (207^{a/10}) D (251^{a/4}) TK (111^{a/36})

5 serhadd-i Van'da olan Ekrâd begleri Selmâs'da Qarnıyarık TO: Şirvân'da olan Vezîr 'Osmân Paşa varup Şemâhî T (99^{a/35}) B (207^{a/12-13}) D (251^{a/5}) TK (111^{a/37})

6 Tebrîz Hâkimi Emîr Hân TO: Gence [TK111^b] Hâkimi İmâm Qulı T (99^{a/35}) B (207^{a/13}) D (251^{a/6}) TK (111^{a/37}-111^{b/1})

7 ile TO T (99^{a/36}): - B (207^{a/14}) D (251^{a/6}) TK (111^{b/1})

8 - TO T (99^{a/37}) D (251^{a/9}) TK (111^{b/3}): daği B (207^{b/2})

Ve Edirne Kâdîsî Mevlânâ Aḥmedî Efendi ve Anaṭolî Defterdarî Seyfî Çelebi gelüp İstanbul'a dâhil olmağla sa'âdetlü pâdişâh mâh-ı mezbûruñ on beşinci¹ vâkı' olan Şenbih günü [3 Eylül 1583] Dîvân-ı Hümâyûna gelüp Diyarbekr'den ma'zûl Meḥemmed Paşa ile müşârun-ileyhimâ Edirne kâdîsî ve Anaṭolî defterdarî [TOÜ³⁰⁴] varup el öpdiler. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi üçünde [11 Eylül 1583] serdar-ı bâ-vaḡârûñ başkapucubaşısı ile Za'im Şâtır 'Alî gelüp² Şa'bân'ın ikinci günü [21 Ağustos 1583] serdar-ı kâm-gâr ile 'asâkir-i nuşret-şi'âr nefsi-İrevân'a varup evvelâ Şüregil³ nâhiyesinde Başköy⁴ dimekle ma'rûf maḡallda Üç Kelîsâ didükleri binâyı bir 'azîm ḡal'a idüp yaraḡ ile memlü ve ḡul ṡâyifesi birle ṡopdolu idüp andan nefsi-İrevân'da Şâh Bâḡçesi dimekle ma'rûf maḡallda ki cânib-i ḡarbîsi uçurum ve dere olup Gökçe Deñiz ayaḡı Alagöz Irmaḡı'nuñ aḡlanı [TOÜ³⁰⁵] olmağla aşlâ şudan müzâyâḡa çekilmek ihtimâli olmamaḡın Ḳarş Ḳal'ası'ndan biñ yedi yüz zirâ' ziyâde ḡişâr-ı üstüvâra bünyâd urulup bir هفته içinde üç yerden ḡapuları aşılduḡı haber-i meserret-eşeri getürüp mer'î oldılar. Ve yarındaşı [22 Ağustos 1583] Şehrîzol'dan ulaḡ gelüp şâh-ı gümrâhuñ vekîli olan Mîrzâ İslâm'ın ḡarındaşı [B208^a (B211^a)] Mîrzâ Muḡammed ṡâyife-i Rafâzadan rû-gerdân olup ve Şehrîzol'a gelmek ile südde-i sa'âdete getürdiler. Ve şadr-ı a'zama buluşduḡda şöyle taḡrîr-i merâm eyledi ki ṡâyife-i ḡâyife mâbeynlerinde ihtilâl [TOÜ³⁰⁶] ḡadden eفزûn olup şâhlarına 'adem-i inḡiyâddan ḡayri dâyimâ birbiri ile fitne vü fesâddan [D251^b] ḡâlî degüller ḡattâ Hiri ḡâkimi olan şâhuñ oḡlı 'Abbâs Mîrzâ üzerine varduḡlarında ṡâyife-i ḡâyife vekil-i mezbûruñ ḡaflet ile çadırın başup ve kendüsin şanup⁵ tiḡ u teber ile pâre pâre idüp ve cümle mâlî yaḡmâ olunduḡdan soñra tevâbî'ine daḡi ḡaşd itdüklerinde mezbûr Mîrzâ Muḡammed abdâl şüretinde ḡaçup ḡalâş bulmuş. Şöyle ki "Hemedân semtinden daḡi bir serdar irsâl olunursa Ḳazvîn'e dek [TOÜ³⁰⁷] fetḡ u teşḡîr müyesserdür." deyü söyledikte 'avâtîf-ı 'aliyye-i

1 beşinci TO: beşi T (99^{b/2}) B (207^{b/5}) D (251^{a/11}) TK (111^{b/4})

2 gelüp TO T (99^{b/3}): - B (207^{b/8}) D (251^{a/12}) TK (111^{b/5})

3 شوره کل TO: شوره كي (99^{b/4}) / شوره كك B (207^{b/9}) D (251^{a/12}) TK (111^{b/6})

4 باش كوى TO T (99^{b/4}): باش كو B (207^{b/9}) / باش كول D (251^{a/12}) TK (111^{b/6})

5 şanup TO T (99^{b/9}): - B (208^{a/6}) D (251^{b/2}) TK (111^{b/11})

hüsrevâniden ta'âmiyye-i yevmiyyesinden¹ mâ'adâ günde yüz akça 'ulûfe ile Dergâh-ı 'Âlî müteferrikalığına ilhâk buyurilup² ve mâh-ı Şa'bân'ın yigirmi sekizi olan Cum'a günü [16 Eylül 1583] sa'âdetlü pâdişâh Topkapusı Sarâyı'ndan Sulţân Mehemmed Hân Ğâzî -'aleyhi rahmetü'l-Bârî-cum'asına çıkup şehzâde-i bâ-vaķâr -*ţâle beķâbu*- hazretlerine Ğarlılı Hâkimi 'Alî Beg'i lala ta'yîn buyurilup ve Baŗrûznâmecî Hüsâm-zâde Mehemmed³ Efendi defterdâr ta'yîn olındı.

[TOÛ³⁰⁸] Ve Peç haracı gelüp İstanbul'a dâhil oldı. Ve serdâr-ı bâ-vaķâr-dan kapucılar gelüp Ğal'a-i mezbûre tamâm [B208^b (B211^b)] olduğından Ğayri Ğurbında Taleni Ğal'ası ki selâtin-i Selâçıķa 'ahdinde dağı ma'mûr olup hâlâ cüz'î meremmât ile âbâdân olmağın anı dağı meremmât idüp müstevfi yaraķ ve 'asâkir-i nuŗret-me'âşir Ğoyuldu deyü haber getürene⁴ ri'âyet kılındı. Ve Ğızılbaş tarafından sâbıķa ilçilikle⁵ gelüp Diyârbekr ve Van'da Ğabs olunup Ğirü itlâķ olan Ğara Velî nâm bed-baĞt pâdişâh-ı İslâm'ın nemeki [TOÛ³⁰⁹] Ğaķķın gözlemeyüp rûz u Őeb⁶ ordu-yı hümâyün eţrafında Ğaşd-ı gezendden hâlî olmamağın Şir-peyker, Ğazanfer-fer beglerbegiler her cânibden püyân olup 'aķıbet⁷ Velî-i mezbûr dilkülük iderken tavşan Ğibi Ğomağa râst gelüp ve 'ale'l-fevr baŗı kesilüp ve Çâyife-i Ğâyifenüñ ekŗeri Şu'me-i ezder-i Őeŗŗir⁸ ve hedef-i Şeh-mâr-ı tîr olup Ğaddleri kemân Ğibi bükülüp Şâh-sâr-ı vücûdları egilüp⁹ ve baŗları berg-i Ğazân miŗâli¹⁰ yere dökilüp ve ba'zı dest-Ğir ve Ğerden [TOÛ³¹⁰] be-zencir¹¹ Çutulup Şikârdan

1 ta'âmiyye-i yevmiyyesinden TO T (99^{b/11}): yevmî ta'âmiyyesinden B (208^{a/11}) D (251^{b/4}) TK (111^{b/13})

2 buyurilup TO T (99^{b/12}): buyurıldı B (208^{a/12}) D (251^{b/5}) TK (111^{b/13})

3 Mehemmed TO: - T (99^{b/13}) (B'de "Mehemmed" ismi yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) B (208^{a/15}) D (251^{b/7}) TK (111^{b/15})

4 Ğoyuldu deyü haber getürene TO: Ğoyuldu deyü haber getürüp T (99^{b/15}) / Ğonuldu deyü Ğayr haber getürüp B (208^{b/3-4}) D (251^{b/10}) TK (111^{b/17})

5 ilçilikle TO T (99^{b/16}): ilçilige B (208^{b/4}) D (251^{b/11}) TK (111^{b/17})

6 Ğörülmeyüp rûz u Şeb TO: mülâĞaza itmeyüp dâyimâ T (99^{b/16}) B (208^{b/6}) D (251^{b/12}) TK (111^{b/18})

7 olmamağın Şir-peyker, Ğazanfer-fer beglerbegiler her cânibden püyân olup 'aķıbet TO: olmamağına binâ'en Şir-peyker, Ğazanfer-fer beglerbegilerden Mîr-i mîrân-ı Şâm Ğasan Paŗa ile Ğaraman Beglerbegisi Sinân Paŗa ve Diyârbekr Beglerbegisi Süleymân Paŗa ve Ğaraman'dan ma'zûl merĞum İskender Paŗa oğlı AĞmed Paŗa serdâr-ı bâ-vaķâr fermânı ile taraf taraf ĞaravullıĞa çıkup TopĞağı arayaraķ T (99^{b/17-18}) B (208^{b/7-10}) D (251^{b/12-15}) TK (111^{b/18-19})

8 ezder-i Őeŗŗir TO: Şir-i Őeŗŗir T (99^{b/19}) B (208^{b/12}) / Őeŗŗir D (251^{b/15}) / Şir TK (111^{b/20})

9 Şâh-sâr-ı vücûdları egilüp TO: - T (99^{b/19}) B (208^{b/13}) D (251^{b/15}) TK (111^{b/20})

10 miŗâli TO: Ğibi hemân T (99^{b/19-20}) / Ğibi B (208^{b/13}) D (251^{b/15}) TK (111^{b/20})

11 ba'zı dest-Ğir ve Ğerden be-zencir TO: baķileri dest-Ğir ve Ğerden der-zencir T (99^{b/20}) B (208^{b/13-14}) /

sivişen¹ tazīlar gibi yedilüp serdâr-ı bâ-vaqâra getürdiklerinde ol melâhîde-yi² qal'a tamâm olunca qaçanada taş ve kirec çekmekle kullanılıp 'âkıbet boyunları ırılıp³ nâr-ı saqara ilhâk eylediler.⁴

Ve qal'a itmâmına “eşer-i Ferhâd” (991) târih dinilüp seng-i dergâhda ke'n-naqşı fi'l-hacer şebt ü derc olınduğundan ğayri İrevân teşhîrine “feth-i mülk-i tâze” (991) dinilüp ba'zı şu'arâ “Pâdişâh aldı Revân'ın şahuñ” (991) deyü sâl-i [TOÛ³¹¹] târih nazm eyleyüp ve bi-tevfîkîllâh bu feth-i mübînün âvâzesi aqşâ-yı Rûm'dan serhadd-i Çîn'e varınca cemî'-i selâtin-i rüy-i zemînün diyâr u bilâdın şarşıdup qahramân-ı mâ' u tîn olan hudâvendigâr-ı kâm-bînün mezid-i iştihâr ferr ü şükûh-ı celilü'l-mıqđâr ve hasretü'l-mülük-i mülük-i rûzgâr idüğünde şâyibe⁵ qalmamışdır.

Ve 'asâkir-i manşüreye icâzet virilüp Erzurûm'a 'avdet olunurken Cigala-zâde Sinân Paşa'nuñ eger qal'a ta'mirinde ve eger [TOÛ³¹²] qaravul cenğinde şehâmet ü şecâ'ati cümleden efzûn olmağla Qaraman'dan vezâretiyle Diyârbekr eyâleti tefvîz kılınıp İrevân muhâfazasına ta'yîn buyurıldı. Ve serdâr-ı 'âlî-mıqđâr kışlaya gitdükdün soñra müşârun-ileyh Vezîr Cigala-zâde

bâkileri dest-gîr ve gerden zencîr D (251^{b/15-16}) TK (111^{b/21})

- 1 sivişen TO: qaçan T (99^{b/20}) B (208^{b/14}) D (251^{b/16}) TK (111^{b/21})
- 2 melâhîdeyi TO: Süşh-serleri T (99^{b/20}) B (208^{b/15}) D (251^{b/16}) TK (111^{b/21})
- 3 'âkıbet boyunları ırılıp TO: ba'dehü T (99^{b/21}) B (208^{b/16}) D (251^{b/17}) TK (111^{b/21})
- 4 - TO: Ve Diyârbekr beglerbegisine Qaraman ve Qaraman Beglerbegisi Sinân Paşa'ya yüz bin aqça terakki ile Diyârbekr muhâfazasına me'mûr kılınıp. Ve Karaman Beglerbegisine Sinân Paşa'ya yüz bin aqça terakki ile [B209* (B212*)] Diyârbekr eyâletine vezâret zamm olunup İrevân muhâfazasına me'mûr kılınıp. Ve Şehrizol semtinde Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan rû-gerdân olan Timur Hân İrevân'a gelüp serdâr-ı bâ-vaqâra buluşup ri'âyet olınduğdan soñra Şehrizol beglerbegisinden nev'â şikâyet itdüğü için 'azl olunup yeri Qaraman'dan ma'zûl İskender Paşa oğlı Aşmed Paşa'ya virildüğü söylediler T (99^{b/21-24}) D (251^{b/17-252^{a/3}}) TK (111^{b/22-24}) / Ve Diyârbekr beglerbegisine Qaraman ve Qaraman Beglerbegisi Sinân Paşa'ya yüz bin aqça terakki ile [B209* (B212*)] Diyârbekr eyâletine vezâret zamm olunup İrevân muhâfazasına me'mûr kılınıp. Ve Şehrizol semtinde Kızılbaş-ı bed-ma'âşdan rû-gerdân olan Timur Hân'ın Şehrizol beglerbegisinden nev'â şikâyeti olmağın 'azl olunup yeri Qaraman'dan ma'zûl İskender Paşa oğlı Aşmed Paşa'ya virildi B (208^{b/16-209^{a/4}})
- 5 Ve qal'a itmâmına “eşer-i Ferhâd” ... idüğünde şâyibe TO: Ve İrevân teşhîrine “feth-i mülk-i tâze” târih dinilüp ve ba'zı şu'arâ daği “Pâdişâh aldı Revân'ın şahuñ” deyü nazm eyleyüp târih-i diğeri “feth oldu vücûh-ı hûsn ile İrevân” (991) deyü söyleyüp ve ba'zılar daği “eşer-i Ferhâd” dimişler. İnşâ'allâh bu feth-i mübînün âvâzesi serhadd-i Çîn'e dek varup cemî'-i (TK'de “cemî'-i” yoktur.) selâtin-i rüy-i zemînün mabeynlerinde bâ'ış-i iştihâr-i hazret-i hudâvendigâr-ı kâm-gâr ve hasretü'l-mülük-ı rûzgâr idüğünde şâyibe T (99^{b/24-27}) D (252^{a/3-6}) TK (111^{b/24-27}) / Ve İrevân teşhîrine “feth-i mülk-i tâze” târih dinilüp ve ba'zı şu'arâ daği “Pâdişâh aldı Revân'ın şahuñ” deyü nazm eyleyüp târih-i diğeri “feth oldu vücûh-ı hûsn ile İrevân” deyü söyleyüp ve ba'zılar daği “eşer-i Ferhâd” dimişler. İnşâ'allâh bu feth-i mübînün eşeri cebhe-i serhadd-i Şarq'da dağ-i Hâbeş gibi nümâyân qalup ve şit ü şadâsi rub'-ı meskûnı qaplayup bâ'ış-i iştihâr-i şehinşâh-ı nâm-dâr ve hasretü'l-mülük-ı selâtin-ı rûzgâr idüğünde şübhe B (209^{a/4-11})

Sinân Paşa daği cibilliyetinde olan şehâmet ü şecâ'ati zühûra getürüp ve nefsi Nahcûvân'da ve eţrafında birkaç sultân-ı şeytân-mişâlle 'asker-i İslâm'dan baş çeküp muhâlefet iden Toğmağ-ı pür-nifâka [TOÜ³¹³] güş-mâl virmek için şiddet-i şitâda birkaç defa ılgar idüp ve nehr-i Aras'ı 'ubür eyleyüp ve düşmen-i Ravâfız-girdârı dün başkunlarıyla mağlûb ve hâk-sâr idüp ve mâl ü menâl ve ehl ü 'iyâlleri dâhil-i kâbzâ-i ganâyim-i guzât-ı şirtimşâl olduğdan sonra âhiru'l-emr mezbûr Toğmağ, 'Alibâr Sultân ile teri kuruların alup ol semtde Alıncağ Kâl'ası'na kaçup giderken mûmâ-ileyh Cigala-zâde şirân-ı Rûm ve dilirân-ı ferruğ-rüsûmla [TOÜ³¹⁴] sūr'at ü şitâb üzre der-'akâb irişüp ve kâl'a-i Kâf-peykeri ejder-vâr ihâta idüp ve envâ'-ı karcaşma ve döğüşmeler kılınmağla düşmen-i pür-fiten başılıp ve kesilen başları terkilere aşılp tutilan diller ve alınan ahtarmalardan ğayri sinân-ı şü'bân-âşâr vezir-i nâm-dâra vücûd-ı 'Alibâr düçar olduğda hâne-i zeynden hâk-i zemîne hâk-sâr düşüp gerden-i naşısı hürd ve cism-i nâ-pâki târ-mâr olmağın başı kesilüp [TOÜ³¹⁵] sâlim ü gânim 'avdet olunup vâkı'-i hâl serdâr-ı kâm-gâr vuķûfiyla dergâh-ı fülk-mişâle 'arz olunduğda Cigala-zâde'ye envâ'-ı ihsânla kılıç ve kaftân gönderilüp teşrifât-ı hümayûn ile ser-efrâz kılındı. Ve yoldaşlık idenleri bi'l-cümle kânûn-ı kadim üzre terakķile behremend buyurılıp bâ'îş-i terğib-i dil-firib vâkı' oldu.¹

Ve mâh-ı Ramazân'ın evâyilinde [Eylül 1583] Laşsâ'dan ma'zûl Hâlil Paşa habs iken deryâya atılıp Dâvûd Ağa Mışır'da mütেকâ'id oldu. [TOÜ³¹⁶] Bu mâh-ı mübârekün² on ikisi olan Pençşenbih ğünü [29 Eylül 1583] Sarây-ı 'Âmire-i 'aliyyeden³ havâşş-ı 'âliyât Eski Sarây'a varup ba'dehü sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penâh Topkapusı'ndan⁴ Sarây-ı 'Âmire'ye gelüp tecdid-i merâsim-i 'ayş [B209^b (B212^b)] u kâm-rânî buyurdılar. Ve

1 Ve 'asâkir-i manşüreye icâzet virilüp Erzurüm'a 'avdet olunurken ... bâ'îş-i terğib-i dil-firib vâkı' oldu. TO: - T (99^{b/27}) B (209^{a/11}) D (252^{a/6}) TK (111^{b/27})

2 Laşsâ'dan ma'zûl Hâlil Paşa habs iken deryâya atılıp Dâvûd Ağa Mışır'da mütেকâ'id oldu. Bu mâh-ı mübârekün TO: Dâvûd Ağa Mışır'da mütেকâ'id olup gemi ile revâne kılındı. Ve Laşsâ'dan ma'zûl Hâlil Paşa'ya tekrâr habs ve siyâset fermânından sonra bu mâh-ı mübârekün T (99^{b/27-28}) / Dâvûd Ağa Mışır'da mütেকâ'id olup barça ile müteveccih oldu. Ve Laşsâ'dan ma'zûl Hâlil Paşa tekrâr habs olunup deryâ-yı ğaçab-ı İlahî'de tu'me-i mâhi ve müstevcib-i hışm-ı şehinşâhî oldu. Ve mâh-ı mezbûrûn B (209^{a/11-14}) / Dâvûd Ağa Mışır'da mütেকâ'id olup gemi ile revâne kılındı. Ve Laşsâ'dan ma'zûl Hâlil Paşa tekrâr habs olundu. Ve mâh-ı mezbûrûn D (252^{a/6-7}) TK (111^{b/27-28})

3 'Âmire-i 'aliyyeden TO T (99^{b/28}): 'Âmire'de olan B (209^{a/15}) D (252^{a/8}) TK (111^{b/28})

4 Topkapusı'ndan TO T (99^{b/28}) D (252^{a/9}) TK (111^{b/29}): Topkapusı'ndaki Vâlide Sultân Bâķçesi'nden B (209^{a/16-17})

içerüye ba‘zı hîdmet-kâr-ı ‘acâyiz min-ba‘d¹ dâhil olmamak fermân olunup âdâb-ı mülûkâne geregi gibi mer‘î olunmasına ihtimâm kılındı.² Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Eylül/Ekim 1583] Bağdâd hâzinesi gelüp her seneden yigirmi beş biñ flori ziyâde olmağın³ mezîd-i ri‘âyete bâ‘iş [TOÛ³¹⁷] oldu.

Ve Ramazân-ı şerîfün yigirmi dördünde [11 Ekim 1583] Rûmili Beglerbegisi Ca‘fer Paşa‘ya vezâret ve anuñ yeri Budun Beglerbegisi ‘Alî Paşa‘ya ve anuñ yeri Yenîçeri Ağası Yûsuf Ağa‘ya ve anuñ yeri Başmîrâhûr Mehemmed Ağa‘ya ve anuñ yeri Ma‘nisa‘da iken başmîrâhûr⁴ olan Hüseyn Ağa‘ya ‘inâyet buyurıldı.⁵ Ve Eflâk hîdmetinden gelen Küçek Mirâhûr⁶ Hasan Ağa ‘azl olunup yeri kâpucılar kethudâsı olan diğeri Hasan Ağa‘ya ve anuñ yeri Cebecibaşı Hasan⁷ Ağa‘ya ve anuñ yeri müteferrikalardan Hâlîl Beg’e virildi.⁸

Ve Şîrvân‘da olan Sivas Beglerbegisi Haydar Paşa‘nuñ mektûbiyla âdemîsi Tiflîs yolından [TOÛ³¹⁸] serdâr-ı bâ-vaqâra gelüp ba‘dehû diyâr-ı mezbûrda olan Vezîr ‘Osmân Paşa hâzretlerinüñ dañi mektûbları vuşûl bulup mazmûn-ı meserret-meknûnından fermân-ı hümayûn üzre Demürkapu‘dan çıkup Şemâhî Kâl‘ası ta‘mîrine ‘azîmet itdüklerinde Gence ve Qarabâğ hâkimi olan İmâm Kulu Sultân nâm mülhîd niçe benâm Kızılbaş-ı bed-ma‘âş [TK112*] begleri ile âb-ı Kür‘den Şîrvân‘a ‘ubûr ve nefîr-i ‘âmm idüp seksen biñ mîqdârı piyâde ve süvâr ile [D252^b] gelüp müdâfa‘a ve muqâteleye içdâm eyledükde bu cânibden dañi müşârun-ileyh paşa [TOÛ³¹⁹] dañi ⁹ «وَسَاوِرُهُمْ فِي الْأَمْرِ» mefhûmıy-

1 ba‘zı hîdmet-kâr-ı ‘acâyiz min-ba‘d TO T (99^{b/29}) D (252^{a/9}) TK (111^{b/30}): min-ba‘d ba‘zı ‘acûze hademe B (209^{b/1})

2 geregi gibi mer‘î olunmasına ihtimâm kılındı TO T (99^{b/29}) D (252^{a/10}) TK (111^{b/30-31}): merâsiminde ziyâde ihtimâm buyurıldı B (209^{b/2})

3 her seneden yigirmi beş biñ flori ziyâde olmağın TO T (99^{b/30}) D (252^{a/11}) TK (111^{b/31-32}): - B (209^{b/3})

4 Mehemmed Ağa‘ya ve anuñ yeri Ma‘nisa‘da iken başmîrâhûr TO T (99^{b/31}) Mehemmed Ağa‘ya ve anuñ yeri Dergâh-ı ‘Alî müteferrikalarından sâbîkâ Ma‘nisa‘da hîdmet-i mezbûrede B (209^{b/7}) / - D (252^{a/13}) TK (111^{b/33})

5 ‘inâyet buyurıldı TO T (99^{b/32}) D (252^{a/13}) TK (111^{b/34}): şadâka olındı B (209^{b/8})

6 - TO T (99^{b/32}) TK (111^{b/34}): Küçek Mirâhûr B (209^{b/9}) D (252^{a/13})

7 Hüseyn TO T (99^{b/32}) B (209^{b/10}): Hasan D (252^{a/14}) TK (111^{b/35})

8 **T nüshası burada son bulmaktadır.** B‘de bu noktadan itibaren TO‘daki 10 satır metin atlanmıştır. TO B (209^{b/11}) D (252^{a/15}) TK (111^{b/35})

9 “Şu hâlde onları affet; bağışlanmaları için dua et, **iş hakkında onlara danış.**” (Âl-i ‘İmrân, 3/159)

la anda olan 'asâkir-i manşûre müşâveresiyle ¹ «فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ» fehvâsına 'âmil olup yürüdiler. Ve ferr ü şüküh-ı 'Oşmânî ile rûy-i zemîni bürüdiler tâ ki Niyâzâbâd nâm maħallde telâķî-yi şaffeynden aķdem Sillisre Begi Ya'ķûb Beg cümleden muķaddem Yûsuf-ı şehâdet ile mülâķî olup cennete aķdem teşrîf buyurdu. Ve bu haber ķulûb-ı mü'minîne eşer idüp cân fedâlîğa başladılar. Ve sa'âdetlü paşa daħi mışır-ı ğayretde şitâb iden ihvâna [TOÛ³²⁰] elġâf-ı 'azîzânesin mebzûl ķılıp düşmen-i ğürg ve Ehrimen-peykere şîrâne tedârükler görülmüşdür deyü tesliye-i marziyye buyurdu. Tâ ki rezmgâha varılıp Pilasa (پلاسه) nâm mevzi'de şarafeynden ceng ü ħarbe âvâz ķılındı. Ve üç ğün üç gice envâ'-ı muĥârebe vü ķıtâl ve münâķaşa vü cidâlden şoñra ğurûr-ı Rafâza-i melâ'ine meşhûd-ı ülü'l-ebşâr olmaĝın fıraķ-ı İslâm şemşîr-i intiķâm ile 'arşa-i vegâdan yüz döndürmeyüp gereĝi gibi iķdâm u ihtimâm eylediler. Ve def'a def'a Kefe Beglerbegisi [TOÛ³²¹] Ca'fer Paşa ile mûmâ-ileyh Sivas beglerbegisi ķullarıyla olan ümerâ-yı nâm-dâr ve 'asâkir-i nuşret-şî'âr cümle uĝraşda ve yürüyüşde var ķuvveti bâzûya getürüp şavâyif-i mülĥidîne göz açdırmadılar. Ve tîĝ-ı Ħaydarî ile hücûm-ı Ca'ferî'den nekbetyân-ı Ħaydarî-püş ve Ca'ferî-mezhebân-ı ķalender-ĥurûş zâr u medhûş oldılar. Bir yañadan Erzurûm eyâleti nâmı ile ĥidmet-i muĥâfazada olan İbrâĥim Paşa daħi âteş-i ħarbden yüz döndürmeyüp ² «يَا نَارُ كُونِي بَرْدًا» [TOÛ³²²] iķtibâsına mażhar vâķi' oldı. Ve yeñiçeri şâyifesi daħi fırsat fevt itmeyüp ğürûh-ı mekrûha bârût ve fındıķla tekerek-i belâ yaĝdırdılar. Bi-'inâyetillâĥ âb-ı tîĝla âteş-i fitneyi söyündürürken Kızılbaş-ı ķallâş keşret ü vefretlerine dayanup bî-bekâr ķalbgâha hücûm eylediler. Bu cânibden «كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلْبَلَيْهٖ» ³ «كَمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَلْبَلَيْهٖ» nidâsı mesâmi'-i ehl-i imânâ irişüp ve ĝâyib erenlerinün himmet ve nazarları zuhûra ĝelüp küllî iķdâmları var iken bi-'inâyetillâĥi [TOÛ³²³] ve tevfiķihî yüzleri [D254^a]⁴ 'aksine dönüp inhizâma başladılar. Ve vezîr-i nâm-dâr 'asâkir-i İslâm'a ķuvvet-i ķalb virmek için

1 "Kararını verdiĝin zaman da artık Allah'a dayanıp ĝüven." (Âl-i 'İmrân, 3/159)

2 "Ey ateş! İbrahim için serinlik ve esenlik ol dedik." (Enbiyâ, 21/69)

3 "Allah'ın huzuruna varacaklarına inananlar, nice az sayıda bir birlik Allah'ın izniyle çok sayıdaki birliĝi yenmiştir dediler." (Bakara, 2/249)

4 D (252^b) sonunda "Bir varaķ aşurıdadur." notu vardır. 253 numaralı varaĝın bir yüzünde III. Murad'ın minyatürü, diĝer yüzünde şecere vardır. Metin 254 numaralı varaķta devam etmektedir ve bir eksiklik yoktur.

ķarārgāhda piyāde olmış iken ‘ale’l-fevr sūvār olup bā-pāy-ı siyāh-ı sipāh düşmeden yaña cevlan idüp meydān-ı vesī’i bed-hū’āha teng ve edīm-i zemīni ol hırs u hıznīr-sīmālara pāleheng eylediler. Düşmen-i gürīze-pāy¹ 2 ﴿كَأَنَّهُمْ﴾ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ ۖ فَوَّتَّ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾ kaçup bevādī-i nedāmetde hū’ār-zār oldılar. Ve i’lām-ı zafer-encām-ı sulṭāniyye ferķadān-sāy olup [TOÜ³²⁴] ‘arūs-ı feth cilve-ger ve tırāz-ı elviye-i nuşret-eşer burķa’ın açup meşşāta-i taķdīr ḫalvethāne-i tedbīrde olan muḫazzirāt-ı ğānāyimi ricāl-i ebṭāle ‘arz eylediler. Ve māl ü menāl-i bī-ķıyās ile herkes muğtenim olup dergāh-ı bī-niyāza eşnāf-ı şükr ü sipās eylediler. Kelle-i a’ḫādan dāmen-i Elbruz’da niçe biñ kulleler peydā olunup hūn-ı Sürḫ-serden tāc-ı nekbetleri nā-peydā ve kelle-i nekbetleri³ ecsād-ı düzaḫ-maķarrdan cüdā düşüp pāy-māl-i ḫavāfir-i nuşret-me’āşir olmışdı.

Bu eşnāda İmām Kūlū [TOÜ³²⁵] maķhūrū ğuzāt-ı Müslimīn ķovarken birķaç dilir nīze ve şemşir ḫavāle itdüklerinde baş-ı evbāş-mişālinden⁴ muraşsa’ tāc-ı Kızılbaşı düşüp ve muraşsa’ raḫtla yedegi daḫi alınup sa’ādetlü vezīr-i ekreme getürdükde cā-be-cā beşāret ṭablleri çalınup yoldaşlıķda bulunan mīr ve paşa ve neferāt ile ağalarına baḫşış ve in’ām ve teraķķī ve ikrām buyurup ve bir hefte mıķdārı düşmeni [TK112^b] kırup geçirüp āb-ı Kür’den ‘ubūr ve nefsi Gence’ye mūrūr idince mehl virilmedi. Ba’dehū [TOÜ³²⁶] nefsi Şemāḫī’ya gelüp kırık elli ğünde muḫkem varoş ile iç ķal’a binā olunup kifāyet ķadarı ṭop u tüfeng içine ķonulup ve müstevfi ‘azebistān ve ḫişār eri ve ağa ve dizdār ve ğönüllü ve nevbetci ta’yīni ile vilāyet-i Amāsiyye sancağı begi olan Muşṭafā Beg’e mīr-i mīrānlığı erzānī ķılınup ve birķaç yıllık zahīre daḫi teslīm olunup Demürķapu’ya ‘avdet olındı. Ba’dehū ittifāķ-ı ārā ile Ca’fer Paşa’yı anda ķāyim-maķām naşb idüp ‘asākir-i bī-şumār ile cemī’-i levāzımın [TOÜ³²⁷] tedārük eyleyüp Çerkes’den Kefe’ye ve andan der-i devlete gelmek üzredür deyü i’lām olındığı ḫaber şüyü’ buldı. Ve Şehrīzol semtinden ulaķlar gelüp iṭā’at iden Sine Ḥākimī Timur Ḥān’a “Dīnāver’i feth iderse eyālet ile kendüye virile.” deyü aḫkām-ı şerīfe ğönderildi.⁵

1 gürīze-pāy TO TK (112^{a/15}): gürīz-pāy D (254^{a/3})

2 “Ādeta aslandan ürküp kaçan yaban eşekleri gibi.” (Müddessir, 74/50-51)

3 nā-peydā ve kelle-i nekbetleri TO: - D (254^{a/8}) / nā-peydā ve kelle-i bī-devletleri TK (112^{a/17-18})

4 evbāş-mişālinden TO TK (112^{a/19}): evbāş-mişālinde D (254^{a/9-10})

5 **D nüshası burada son bulmaktadır.** TO TK (112^{b/5})

Ve Serdâr Ferhâd Paşa tarafından me'mûr olduğu üzere Erzurûm'a 'avdet eylediği i'lâm olunup Şâm Beglerbegisi Hasan Paşa Haleb'e ve Haleb Beglerbegisi Üveys Paşa [TOÛ³²⁸] Şâm'a ve Erzurûm Beglerbegisi Mehemmed Paşa bin Ferhâd Paşa Van'a ve Van Beglerbegisi Hüsrev Paşa Erzurûm'a tebdil olunup ve mütekâ'id Vezîr-i a'zam Sinân Paşa'nun oğlu olup Karaman beglerbegisi olan Mehemmed Paşa'ya Qârî-oğlu vilâyeti olan Çıldır beglerbegiligi virilüp ve Timur Hân 'arzı ile Şehrîzol beglerbegisi 'azl olunup yeri Aḥmed Paşa'ya virildi.¹

Ve Haleb kâdîsinun fevti haberi gelüp yeri Mevlânâ Hüseyn Çelebi'ye virildi.² Ve Cizre³ Hâkimi Küçek Mehemmed Beg fevt olup Bedr Beg'ün nesli münkaṭı' olmağın yeri qarındaşı oğullarından⁴ [TOÛ³²⁹] Mîr 'Azîz Beg'e virildükde Hân Abdâl oğlu Mîr Nâsır muhâlefet itmekle serdâr hazretleri katl idüp ve Palu Hâkimi Süleymân Beg 'azl olunup yeri Aḥmed Beg'e virildi. Ve Şehrîzol Beglerbegisi Aḥmed Paşa'dan haber gelüp 'İmâdiyye Qal'ası'na müstevli olan Bayram Beg qal'adan çıkup Zaḥo sancağına gelüp def-i fitne olduğın i'lâm itmişdi.

Ve mâh-ı Şevvâl'ün evâhîrinde [Kasım 1583] merḥûm Vezîr-i a'zam Mehemmed Paşa sultânı⁵ Rûmili Beglerbegisi 'Alî Paşa'ya nikâḥ olunup [TOÛ³³⁰] Serdâr Ferhâd Paşa'ya kılıç ve qaftân irsâl olındı. Ve lala paşa el öpüp mâh-ı Zî'l-ka'de'nün evâylinde [Kasım 1583] kiler ketḥudâsı ile odabaşı redd olunup odabaşılığ daḥi ber-vech-i zamîme Kapuagaşısı Ğazanfer Ağa'ya 'inâyet buyurıldı. Ve vâlîde sultân hazretlerinin mizâclarında nev'â ihtilâl olmağın Topkapusı'nda olan sarâylarına buyurdılar. Ve kapudan paşa deryâdan gelüp el öpdi. Ve Revân muhâfazasında olan Sinân Paşa'ya [TOÛ³³¹] Diyârbekr eyâleti ile vezâret buyurıldı. Ve vüzerâ-yı 'izâm, vâlîde sultân hazretlerinin 'iyâdetine varup hükemâ mu'alecesinde

1 - Ve Şirvân'da olan Sivas Beglerbegisi ... 'azl olunup yeri Aḥmed Paşa'ya virildi. TO (Û³¹⁷⁻³²⁸), TK (111^{b/35-112^{b/8}}) ve kısmen D (252^{a/15-254^{a/19}}) arasındaki bu metin B'de yoktur. Atlanan bu bölüm TO'da 10 satırdır.

2 - TO TK (112^{b/8}): Ve Haleb kâdîsinun fevti haberi gelüp yeri Mevlânâ Hüseyn Çelebi'ye virildi B (209^{b/11-12})

3 - Cizre TO TK (112^{b/9}): Cezîre B (209^{b/12})

4 - Bedr Beg'ün nesli münkaṭı' olmağın yeri qarındaşı oğullarından TO TK (112^{b/9}): yeri B (209^{b/13})

5 - Sadrazam Sokollu Mehmed Paşa'nın dul kalan eşi sultanın ismi metinde "İsmihan" olarak geçmektedir [Metin, (III. Murad bölümü, 398. satır)].

ihitmâm eylediler. Ve Tatar hân Demürkapu'ya varmadı deyü haber gelüp Süleymân Çavuş habs olındı. Ve Sulţân Bâyezid Hân *-tâbe şerâhu-*nuñ leb-i deryâda olan köşkleri tecdid olunmaq kâpudan paşaya fermân olunup mübâşeret eyledi. Ve hüdâvendigâr-ı kâm-gâr Eski Sarây'a teşrîf buyurup Batum beglerbegiligi [TOŪ³³²] Diyârbekr'den ma'zül Hâdım Mehemmed Paşa'ya virildi. Ve Tımışvar Beglerbegisi Dâvüd Paşa'nuñ fevti haberi gelüp yeri Erzurüm'dan ma'zül merhûm Muştâfâ Paşa akribâsı Mehemmed Paşa'ya 'inâyet buyurıldı. Ve Yediqulle'de maḥbûs olan Ḥasan Paşa mariz olmağın evine icâzet virilüp birkaç çavuşla hıfz olındı.¹

Ve mâh-ı mezbûruñ² yigirmi ikisi olan Çehârşenbih günü³ [7 Aralık 1583] cennet-mekân vâlide sulţân *-nevverallâhu mażca'ahâ-* dâru'l-beḳâyâ intikâl [TOŪ³³³] eylediler. Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penah âhir nefesinde hîdmetlerinde bulunmağın taşra kâpuya dek tavâşî huddâmla na'ş-ı şerîfin bi'z-zât ref' idüp müstevcib-i ecr-i cezîl oldılar. Andan erkân u a'yân başları üzre götürüp ve şehinşâh-ı nâm-dâr sügvâr süvâr ve sâyir a'yân-ı kâm-gâr ve erkân-ı 'âlî-mıkdâr merâsim-i hîdmet ve cân-sipârlıkda piyâde varup Sulţân Mehemmed Hân Ğâzî Câmî'i'nde müftî-i enâm imâmeti ve Şahñ erenleri ve sâdât ve mevâlî [TOŪ³³⁴] ve ekâbir ve ahâlî ve faḳîr u ḡanî şaff şaff cemâ'at-i keşire olup ve sa'âdetlü pâdişâh dahî iktidâ kılup namâz-ı meyyite-i merhûme kılınduğdan şoñra Fâtihalar oqınup ve niçe yük aççalar müsteḥıkkîne taşadduḳ virilüp ve sa'âdetlü pâdişâh Eski Sarây'a varup kemâ-kân erkân u a'yân na'ş-ı şerîfi iletüp Ayaşofya kurbında Sulţân Selîm Hân *-aleyhi'r-raḥmetü ve'l-ḡufrân-* Türbesi'nde hâk-i raḥmete teslim

1 oğlı Mir Nâşir muhâlefet itmekle serdâr hazretleri (TK'de "hazreti") katlı idüp ... müstevlî olan Bayram Beg kâl'adan çıḳup (TK'de "çıḳup" yoktur.) ... 'iyâdetine varup hükemâ mu'alecesinde (TK'de "mu'alecesine") ... ma'zül merhûm Muştâfâ Paşa akribâsı (TK'de "merhûm Muştâfâ Paşa akribâsı" yoktur.) ... evine icâzet virilüp birkaç çavuşla hıfz olındı TO TK (112^{b/9-19}): evlâdından nev'â fitne vü ḡavḡ fehîm olunmağın serdâr-ı bâ-vaḳâr Mir Şeref bin Hân Abdâl'ı katlı eylediği mesmû' olındı. Ve mâh-ı Şevvâl'ün evâhîrinde şehzâde-i cüvân-baḥt *-tâle baḳâhu-* hazretlerinin lalaları 'Alî Beg der-i devlete gelüp el öpdî. Ve serdâr-ı kâm-gâra kılıç ve kaftân gönderilüp Gürcistan'dan Tiflis yolu üzre [B210* (B213*)] ba'zî kıla' ta'mirine me'mûr olındı. Ve odabaşı 'azl olunup yeri Kapu Ağası Ğazanfer Aḡa'nuñ manşibına zamm buyurıldı. Ve kâpudan paşa deryâdan gelüp el öpüp yerine geçdi. Ve Şirvân'dan ulaḳ gelüp 'Oşmân Paşa hazretleri İmâm Ḳulî nâm mülhîdi başup ḥaḳladuğdan şoñra Şemâhî ma'mûr itdüğü şahiḥ olup ve kendü yerine vezâretle Kefe Beglerbegisi Ca'fer Paşa'yı alıḳoyup mürâca'at haberin getürdi. Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı dîn-penah Eski Sarây'a varup ve Batum beglerbegiligi Diyârbekr'den ma'zül Mehemmed Paşa'ya virilüp el öpdî. Ve Tımışvar beglerbegisi olan Dâvüd Paşa'nuñ vefâtı haberi gelüp yeri Erzurüm'dan ma'zül Mehemmed Paşa'ya şadaḳa olındı B (209^{b/13}-210^{a/9})

2 mezbûruñ TO TK (112^{b/19}): Zi'l-ḳa'de'nün B (210^{a/10})

3 - TO TK (112^{b/19}): merhûme-i B (210^{a/10})

eylediler. Ve üzerinde kırk güne dek [TOÜ³³⁵] niçe biñ kerre tesbîh ve hâtemât için meblağ-ı keşir bezl-i şadaqât olup hayrât ü hasenât ve evkâf u meberrâtı ilâ kıyâmî's-sâ'ât dâyr olup ümmiddür ki 'indallâh maqbûl ve bilâ şübhe mağfûre ola. Zîrâ ol tâcü'l-muħadderât gibi fuķarâya nâfi'-i kem-yâb olup itdükleri hayr u ihsân zâyi' olmaduğı muķarrerdür. Kemâ ķâle - 'azze ve celle-¹ ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾.²

Ve merħûme fevt olduğı günüñ yarındaşı şehzâde-i cüvân-baħt -*ṭâle beķâhu*- [TOÜ³³⁶] sancağa müteveccih olmaķ buyurıldı. Ve yev-mü'l-Cum'a mâh-ı Zî'l-ħicce ğurresi [16 Aralık 1583] ķâđi-'askerler ma'zûl olup Rûmili, sâbiķâ Anaṭolı ķâđi-'askeri olup bi'l-fi'l nefsi İstanbul'da Sulṭân Süleymân Ħân -'aleyhi'r-raħmetü ve'l-ġufrân- 'imâretinde Dâru'l-ħadiş müderrisi Mevlânâ Mollâ Ćelebi'ye ve anuñ yeri Rûmili ķâđi-'askerliginden müteķâ'id Mevlânâ Şeyħi Efendi'ye buyurılıp Anaṭolı ķâđi-leşkerligi, İstanbul Ķâđısı Bahâ'eddin-zâde Mevlânâ 'Abdullâh Efendi'ye [TOÜ³³⁷] ve anuñ yeri Edirne Ķâđısı Mevlânâ Aħmedî Efendi'ye ve anuñ yeri Edirne Dâru'l-ħadişi'nden müteķâ'id Mevlânâ Aġa-zâde [Meħemmed]³ Efendi'ye tevcih kılındı. Ve bu Cum'a'nuñ irtesi olup mâh-ı mezbûruñ ikisi olan mübârek Şenbih günü [17 Aralık 1583] cemî'-i erkân u a'yân ve ĥadem ü ĥaşem süvâre vü piyâde der-i devlete varup şaff şaff selâm maķâmında kıyâm eylediler. Ve ķapudan

1 "Allah her şeyi çok iyi bilendir." (Tevbe, 9/115; Ankebût, 29/62)

2 -*neverallâhu mazca'âhâ*- dâru'l-beķâya ... ilâ kıyâmî's-sâ'ât (TK'de "yevmi'l-kıyâmî's-sâ'ât") ... ol tâcü'l-muħadderât (TK'de "tâcü'l-muħazzirât") ... muķarrerdür. Kemâ ķâle - 'azze ve celle- ﴿إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ﴾ TO TK (112^{b/19-26}): sarây-ı âhirete intiķâl idüp hem-nişin-i ĥür-ı cinân oldılar -*neverallâhu te'âlâ merkadehâ*-. Ve ĥudâvendigâr-ı kâm-gâr bi'z-zât üzerinde bulunup ve na'ş-ı münevverelerin mübârek omuzlarına alup ĥavâşş-ı muķarrebin ile içerüden taşra çıkarup ĥuķûķ-ı vâlidisin ri'âyet itmekle mütemekkinân-ı arz u semâdan -*ħalledallâhu te'âlâ mülkeħü ebedâ*- taħsîn ve du'âsı bülend olup zikr ü şenâ ile erkân-ı devlet ve a'yân-ı ĥazret ve bi'l-cümle getürüp fâtiħ-i Koştañniyye olan Sulṭân Meħemmed Ħân Ćâzi -*ṭâbe şerâhu*-nuñ câmi'-i [B210^b (B213^b)] şeriflerinde meyyit namâzı kılınıp Ayaşofya'da olan pâdişâh-ı 'adâlet-âşiyân Sulṭân Selim Ħân ĥazretlerinin künbed-i şeriflerinde ĥâk-i raħmete teslim kılındı. Ve kırķına dek leyl ü neħâr şuleħâ-yı bâ-vaķâr ve 'ulemâ vü ahyâr ve ekâbir u a'yân ve erkân-ı 'âlî-şân ol şaliħa-i muħadderenuñ rûħ-ı revânı için ĥatm ve tilâvete iştigâl idüp ve birķaç yüz nefer bekcilere biñer aķça virilüp ve niçe nefer câriyeler âzâd kılınıp ve ĥacc-ı şerif şevâbı taħşiline kiseler ile aķçalar bezl olunup ve iṭ'âm-ı mesâkin ve sâyr hayrât ve meberrâtına birķaç yüz yük aķça şülüş malından bezl ü şarf kılınıp ve hâtemât-ı mütedâvile ve kırâ'et-i mevlidü'n-Nebî -'aleyhi's-selâm- ve va'z ve meşnevî mecâlisinde envâ'-ı dürlü eşribe vü eṭ'ime çekilüp sâdât ve muşallı ve şuleħâ ve eṭkiyâ ve mesâkin ve fuķarâdan bir ferd mahrûm ķalmayup ĥalk-ı 'âlemi taşadduķâtla toyladılar li-vechillâh diriğ olinmadı -*teķabelallâhu ĥasenâtihim*- B (210^{a/11}-210^{b/10})

3 Metinde "Meħemmed" yerine sehven "Muħyiddin" yazılmıştır. İsmiñ doğrusu için bk. Nev'izâde Atâyi, *a.g.e.*, I, s. 850.

paşa kendü kadırğasın ğarrā donadup birkaç pāre müzeyyen kadırğalarla iskelede hāzır-baş [TOÜ³³⁸] oldu. Bu cānibden sa‘ādetlü şehzāde şālāt-ı zuhr edāsından şoñra vālid-i mācid-i hilāfet-menķabetlerinüñ hayr du‘ā-ların alup süvār-ı devlet oldılar. Ve şu‘ā‘-ı necm-i devletleri cihān-fürüz olup reşkenden cirm-i şems ra‘şa ile zevāle uğradı. Ve içerüden taşra hīrām ile çıkup tarafeyne ferruķ selām ile şāhāne ikrām idüp ‘ubbād-i hākī-nihāda nūkhet-i dāru’s-selāmdan peyām irgürüp hāşş u ‘āmm “Sa‘ādetlü pādīşāh-ı ‘ālem-penāha Hāliķu’l-enām [TOÜ³³⁹] bağışlasun!” deyü gülbānglar çeküp hayr du‘ālar eylediler. Ve cemī‘-i erkān u a‘yān hezārān hezār iğrāz u ikrām ile maķdem-i şerīfin selāmlayup yürüdiler. Ve enfās-ı muṭahhara ed‘ıye-i şālīha birle gök yüzün bürüdiler. Üzerinde yeşil sancaķ-ı sa‘ādet-bayraķı ‘ālem-i zerrīn ile tūbā-āsā olup envār-ı ferr ü şevket şa‘şa‘asından hüveydā olmağla firāzında olan ķavs-i āfitāb ol kevkeb-i ‘ālem-tābuñ kevkebesinden bī-tāb olup «طُوبَى لَهُمْ وَحَسُنَ مَا بِ»¹ elķābiyla [TOÜ³⁴⁰] du‘ā vü şenā ‘arz iderdi. Ve ṭabl ü neķķāre āfāķa ğulgüle birağup [TK113^a] “Āl-i ‘Oşmān’uñ şoñı önünden ğür olsun!” deyü hāl diliyle terrennüm kııurdu. Ve ol cānibde hudāvendīgār-ı kām-gār termīmi fermān olınan Sulṭān Bāyezīd Hān-ı cennet-mekānuñ leb-i deryāda olan köşķi ķurbına varup muraşşa‘ iskemli üzre mütemekkin olmışlardı ki sa‘ādetlü şehzāde *-ṭāle beķāhu-* ‘izz ü iķbāl ile iskeleye irişüp ve hāne-i zeynden zemīn-i ‘anberīne ķadem başup ve ķapudan paşa [TOÜ³⁴¹] mā-melekin pişķeş çeküp ve sezā-vār-ı hil‘at ü ri‘āyet olup bād-pāy-ı sefineye süvār oldılar. Ve erkān u a‘yān cümle kadırğalara dāhil olduķdan şoñra fülk-i meşhūn ile muķābele-i pādīşāh-ı hümāyūn-baḥta varılıp ve ādāb-ı ‘Oşmāniyye birle şehzāde-i cūvān-baḥt *-ṭāle beķāhu-* ile hīdmetde olan erkān-ı devlet daḥi ayak üzre ķalķup hudāvend-i tāc ü taḥt olan pādīşāh-ı rub‘-ı meskūn ḥāzretlerin selāmlayup Üsküdar’a müteveccih oldılar. Ve ol cānibde daḥi [TOÜ³⁴²] şehzāde-i ‘ālem-penāh *-ṭāle beķāhu-* ḥāzretlerinüñ lalası ve yeñiçerileri ve bölük ḥalkı selāmlayup otaķ-ı sa‘ādete yönelüp çekildiler. Ve ķapu yeñiçerileri ķānūn-ı ķadīm üzre odalarından çıķmayup vüzerā-yı ‘izām ve h‘āce efendi ve şeyḥu’l-İslām otaķ-ı şerīf önünde piyāde olup müşāyā‘at itdiler. Ve şehzāde-i kām-rān *-ṭāle beķāhu fi zılli zılli’r-Raḥmān-* ḥāzretleri iķerü dāhil olduķda fevrī el öpüp ‘avdet

1 “İman edip iyi işler yapanlara ne mutlu! **Varılacak güzel yurt da onlar içindir.**” (Ra‘d, 13/29)

buyurdılar. Ve bu bende daği [TOÛ³⁴³] işbu du‘â-nâmeyi ibrâz idüp

Çıt‘a: Elâ iy nür-ı çeşm-i milk ü millet
Livâ-i ma‘delet olsun mübârek

Du‘â-yı hayr-i şâhinşeh mu‘înün
Refîkuñ ‘avn ü fazl-ı Hâkık tebârek

hîl‘at ü ihsânla şâdmân mürâca‘at kılındı. Ve emîr-i ‘alem ağaya on biñ flori resm bahânesi ile cânib-i a‘lâ‘-i hümayûn-ı pâdişâhiden bahşış virilüp müşârun-ileyhle sâyir mihter ü kihtere sâyir hîl‘atler erzânî buyurıldı. Ve vüzerâ-yı ‘izâm ve erkân-ı [TOÛ³⁴⁴] ‘âlî-mağâmdan daği olıgeldüğü üzre pîşkeş çeken kethüdâlarına hîl‘atler ve akmîşe ve nuķûd virilüp bi‘l-cümle ri‘âyet olındılar. Ve otaķ-ı şerif muķâbelesinde ķapucularuñ sâyebânı ķur-bında bir çift keverge ve kûs ķonulup ve mehterler gelüp çavuşbaşı ve ķapucılar kethüdâsı ile bevâbân ve çavuşân cem‘ olup “Livâ‘-i sa‘âdet mübârek olsun!” deyü nevbet çaldılar. Ve soñ ferdâşın du‘â‘-i hayr ile [TOÛ³⁴⁵] en-câm virüp töre ve erkân sürdiler. Ve hâzırı‘l-vaķt olanlar da “Âmîn!” deyüp mürâca‘at eylediler. Ve üçüncü günü ķalkup devlet ü iķbâl ile bir iki heftede mâh-ı dü-hefte mânendi menâzil-i şerîfeyi tayy idüp maķâm-ı Ma‘nisa‘yı müşerref eylediler. اللهم احفظه في كنف حماية ابيه خليفة الله عن جميع الآفات بحق Ve bu cânibde hâşşekî sultân hâzretleri [TOÛ³⁴⁶] Eski Sarây‘dan Sarây-ı ‘Âmire‘ye gelüp hîdemât-ı sürâdikât-ı ‘âliyât, mu‘te-medü‘l-havâşş ve‘l-muķarrebîn maķrem-i rumûzâtü‘s-salţanati‘l-‘aliyye bi‘l-‘izzı ve‘t-temķin Meķemmed Ağa‘ya tefvîz buyurıldı.²

1 “Allâhümmaḥfazhu fi kenefi ḥimâyetü ebîhi ḥalîferullâhi ‘an cemî‘il-âfâtı bi-ḥaķķı Muḥammedin ve âlihî ve şahbîhî ecma‘în”: “Allah onu, Allah‘ın halifesi olan babasının himayesi altında, Hz. Muhammed ve ailesi ve ashabının hepsinin hürmetine bütûn afetlerden korusun.”

2 merhûme fevt olduğı günün yarındası ... bu Cum‘a‘nuñ irtesi olup (TK‘de “olup” yoktur.) ... Çıt‘a (TK‘de “Beyt”) Elâ iy nür-ı çeşm-i milk ü millet ... bi‘l-‘izzı ve‘t-temķin Meķemmed Ağa‘ya tefvîz buyurıldı TO TK (112^{b/26}-113^{a/15}): mâh-ı Zî‘l-ḥicce‘nün ğurresi olan Cum‘a günü ķâđi-‘askerler ‘azl olup Rûmilî, Anaṫolî ķâđi-leşkerliginden Sultân Süleymân Hân-ı firdevs-mekânüñ Dârü‘l-ḥadışi‘nde müderris olan Mevlânâ Muḥyiddîn eş-şehîr bi-Mollâ Çelebi‘ye ve Anaṫolî, İstanbul ķâđısı olan Bahâ‘eddîn-zâde Efendi‘ye ‘inâyet olındı. Ve yarındası şehzâde-i cüvân-baḫt -*ṫâle beķâhu ve nâle münâbu*- babasınun ya‘nî pâdişâhumuz -*e‘azzallâhu enşârahü*- hâzretlerinün hayr du‘âlarıyla sancaķ-ı sa‘âdet-bayraķa yollanup ve zuhra ķarib ṫabl ü ‘alem ve ḫayl ü ḫaşem birle ṫaşra [B211* (B214*)] ḫırâm idüp ve ḫ‘âce efendiler şeyḫü‘l-İslâm mollâ hâzretleri be-nevbet yanaşup ba‘deḫü Vezîr-i a‘zam Siyâvuş Paşa hâzretleri hem-‘inân olup ve iskelede ķapudan paşa ağır pîşkeşler ile ķadırga ihzâr idüp ve ol dürr-i yegâne şâdef keştıye dâḫil olup Üsküdar‘a ‘ubûr iderken leb-i deryâda olan köşķ-i ma‘rûfede sa‘âdetlü pâdişâh-ı ‘âlem-penâhî âdâb-ı mülûkâne üzre salâmlayup ol cânibe geçdüķde semend-i devlete süvâr olup ve kendü ķulları anda rikâb-ı şerîflerine düşüp vüzerâ vü erkânla varup otaķlarına

Ve ‘Osmān Paşa gelürken bir şa‘bü’l-mürür derbendde Rus Kazağı-na rāst gelüp ve hayli zamān uğraş olup bi-‘ināyetillāh gürüh-ı müşrikîn münkesir ü mağlûb düşüp ve kendüler bi’z-zāt sālīm ü gānim mahmiyye-i Kefe’ye vuşul buldı deyü istikbāline varan kapucubaşılar gelüp müjde haberin getürüp ri‘āyet olındılar. Lākin Azaq Dili’n [TOÜ³⁴⁷] buz üzre geçerken bir mıkhdār ‘asker doñ çözümlmesinden ıztırāba uğraduğın söyleyüp ekseri selāmet yaqasına çıkdığı peyām-ı sürür-encāmdan hāzzlar olındı. Ve Mısr’a ulaq gönderilüp hazīne işāline ikdām kılındı. Ve Trabulus-ı Ğarb, Cezāyir-i Ğarb’dan ma’zül Ca’fer Paşa’ya virilüp Elvend oğlu ‘Alī Paşa’ya kemā-kān Bağdād muqarrer olındı. Ve Rümili’nde olan Vezir Ca’fer Paşa Silisre’de ve Rümili Beglerbegisi ‘Alī Paşa Şofya’da kışlamaq buyurıldı.¹

[TOÜ³⁴⁸] Ve Defter Emīni Aħmed Beg ‘azl olunup yeri Üstübeçlü ‘Alī Çelebi’ye virilmiş iken Karamanlu Muştafa Çelebi’ye virildi. Ve Şehrizol semtinde Kızılbaş’dan rü-gerdān olan Dīnever Hākimi Şolaq Hüseyn’ün kız karındaşı oğlu ile ādemleri gelüp ri‘āyet olındılar. Ve toquz yüz toqsan iki [992] Muħarremü’l-harāmınun ğurresinde [14 Ocak 1584] başdefterdārılıktan munfaşıl Oqçı-zāde Meħemmed Efendi vilāyet-i Kıbrıs’a mīr-i mīrān oldı. Ve māh-ı mezbūruñ beşinde [18 Ocak 1584] naķībü’l-eşrafuñ oğlu İshāq Çelebi fevt olup [TOÜ³⁴⁹] babası firākıyla şābir oldılar. Ve İrevān kādīsı ile gelen Vezir Sinān Paşa’nuñ kethudāsı Meħemmed Beg’e ve mezbūr kādīya sancaq ‘ināyet buyurıldı. Ve İrevān Mi’mārı Dāvūd Beg gelüp kār-nāmesin ibrāz idüp ri‘āyet olındı. Ve Simon’a varup birkaç gün anda alıkonılan Hüseyn Ağa ile Serdār Ferhād Paşa’nuñ ādemileri gelüp Tiflis yolu emīn ü sālīm olmağ için Lūri ve Tumanus Kal’aları yapılmasına tekrār

karib mahallde cümle-i erkān-ı devlet piyāde önlerine düşüp ve rahş-ı sa’adet-bahşdan inüp içeri girdiler. Ve erkān u a’yān kurı el öpüp mürāca’at eylediler. Ve ol gün aħşama dek pişkeşler çekilüp cümle kethudalara ve emekdarlara fāhır hil’atler virilüp bu dā’i-ı dirīne daħi mahrūm kalmayup herkes du’ā-i hayra mu’āvedet idüp ve kendüler sa’adetle üçüncü gün kalqup revāne oldılar. Ve Dergāh-ı ‘Alī kapucubaşılarında emekdār Kurd Ağa hīdmetlerine ta’yin olunup edā-i ‘ubūdiyyetden soñra ri‘āyet ve ihtirām ile girü geldiler B (210^{b/11}-211^{a/15})

- 1 ‘Osmān Paşa gelürken bir şa‘bü’l-mürür derbendde ... peyām-ı sürür-encāmdan (TK’de “ser-encāmdan hāzzlar”) hāzzlar olındı. (TK’de “olındı” yoktur.) ... Rümili Beglerbegisi ‘Alī Paşa Şofya’da kışlamaq buyurıldı TO TK (113^{a/15-19}): Bağdād’dan ulaq gelüp vilāyet-i mezbūre vālisı ‘Alī Paşa ki Dizpul üzerine varmışdı, anda Şeşter Hākimi Mahmūd Hān ile muħkem ceng idüp sālīm ü gānim mürāca’atı haberin getürdi. Ve serdār ile [B211^b (B214^b)] varan Sipāhī Oğlanları Ağası Üveys Ağa’ya Dergāh-ı ‘Alī kapucubaşılığı virilüp yeri pāye ile silsile olup müteferrikalardan Haydar Ağa ğurabā’-i yesār ağası oldı. Ve Rümili’nde olan Vezir Ca’fer Paşa Silisre’de ve Rümili beglerbegisi Şofya’da kışlamaq buyurılıp Dīnever Hākimi Şolaq Hüseyn Kızılbaş’dan rü-gerdān oldı deyü haber geldi B (211^{a/15}-211^{b/5})

serdâr-ı müşârun-ileyhe fermân-ı ‘âlî-şân gönderildi. Ve mâh-ı Şafer’ün evâyilinde [Şubat 1584] [TOÛ³⁵⁰] Kefe’ye irsâl olunan mahtaracıbaşı gelüp ve Çapucular Kethüdâsı Hasan Ağa ile Anaṭolî semtine bir mahfî hîdmete ulağla varup geldiler. Ve mevalîden Sinân-zâde müteḳâ’id Hüseyn Çelebi fevt olup ve Ciğala-zâde Vezîr Sinân Paşa’nuñ kethüdâsı Meḥemmed Beg ulağla gitdi. Ve mâh-ı Rebî’u’levvel’ün sekizi olan Çehârşenbih günü [21 Mart 1584] ki Nevrûz-ı Sulṭânî’nün irtesi idi, sa’âdetlü pâdişâh Eski Sarây’a varup mütemekkin oldılar. Ve Çapucıbaşı Kurd Ağa Bağdâd aḫvâli için ulağla [TOÛ³⁵¹] varup serdârün çapucıbaşısı ile mezbûr Hüseyn Ağa daḫi Erzürüm’a gitdiler. Ve Tımışvar beglerbegisi gelüp el öpüp Sivas ile tebdil olındı. Ve Oğçı-zâde Meḥemmed Paşa ḳadırğa ile Kıbrıs’a revâne olup merḫûm Meḥemmed Paşa sulṭânınıñ Hasan Ağa’sı daḫi ḥacc-ı şerife gitdi. Ve Başra ile Şehrîzol beglerbegileri tebdil olunup ve serdârdan ḫaber gelüp Van ‘askeri Merâğ’a’yı urup Merend Ḥâkimi İbrâhîm-i Sürḫ-serüñ başı kesilüp muraşşâ’ tâcı ile der-i devlete gönderüp ve Mukrî (مكرى) Ḥâkimi İmre Beg [TOÛ³⁵²] itâ’at idüp ve şâh-ı gümrâhuñ küllî ılıḳısı alınduğın bildirüp mirîye râcî’ altı yüz baş bedevî yund atları der-i devlete getirülmege ḫâşşa serrâclar ta’yîn olınmasını i’lâm itmegin irsâl buyurıldı. Ve Bosna tîmâr defterdârı olan Emîr Meḥemmed Efendi Budun’uñ mâl defterdârı olup yarındası Kefe’den ve Erzürüm’dan ulağlar gelüp Tezkireci Ferruḫ Beg ḫabs ve ba’de’t-tenbih ıtlâḳ buyurıldı.¹

1 Defter Emîni Aḫmed Beg ‘azl olunup yeri ... Hüseyn Ağa ile Serdâr (TK’de Serdâr” yoktur.) Ferhâd Paşa’nuñ ... Oğçı-zâde (TK’de “Oğçı-zâde Meḥemmed Paşa”) ... ḥacc-ı şerife gitdi (TK’de “revâne oldı”). Ve Başra (TK’de “Başra ile”) ... Tezkireci Ferruḫ Beg ḫabs (TK’de “aḫz”) ve ba’de’t-tenbih ıtlâḳ buyurıldı TO TK (113^{9/19-32}): sene ṭoḳuz yüz ṭoḳsan iki Muḫarrem’inün evâyilinde başdefterdârlıkdan munfaşıl Oğçı-zâde Meḥemmed Efendi’ye Kıbrıs beglerbegiliği virilüp ve defter emâneti Üstübeçlü ‘Alî Çelebi’ye virilmişken yarındası Karamanlu Muşṭafâ Çelebi’ye ta’yîn buyurıldı. Ve Naḳîbü’l-eşrâf Ma’lûl-zâde Efendi’nün maḫdûmı intikâl idüp evlâd-ı zükûri münḳatı’ oldı -*rahimehullâh*-. Ve mâh-ı mezbûruñ evâyilinde Şeyḫul-İslâm Çivi-zâde Mollâ ḫazretlerinün vâlideleri intikâl idüp ve kendülerine cânib-i a’lâ-yı hümâyüñdan ḫil’atle nevâziş buyurıldı. Ve İrevân muḫâfazasında olan Vezîr Sinân Paşa’nuñ kethüdâsı gelüp ve İrevân’da Kızılbaş ḳâdîsı olan Mollâ İsmâ’il’i getirüp Meḥemmed Kethüdâya Diyârbekr’e tâbî Atâḳ sancağı ve mezbûr Mollâ İsmâ’il’e İrevân ḳurbında bir sancaḳ virildi. Ve İrevân Ḳal’ası’nuñ kâr-nâmesin mîmâr yerine varan Dâvûd Çavuş getirüp ḫil’at ü ri’âyetle behremend buyurıldı. Ve Mışr ḫazînesiyle merḫûm ‘Acem Bâlî’nün oğlı ‘Osḫmân Çelebi gelüp Rûmilî’nün tîmâr defterdârlığı şadaḳa [B212* (B215*)] olındı. Ve mevalîden müteḳâ’id Sinân Çelebi-zâde Hüseyn Çelebi Efendi intikâl eyledi. Ve Kefe’den mahtaracı gelüp Kefe ḫânınıñ ṭuğyânı ḫaberin getürdi. Ve sa’âdetlü pâdişâh-ı ḫilâfet-destgâḫ mâh-ı Rebî’u’levvel’ün evâyilinde Eski Sarây’a gelüp Çapucıbaşı Kurd Ağa Bağdâd’a gönderildi. Ve serdârda olan Çapucıbaşı Üveys Ağa daḫi Van’a varup her biri ol diyârün ümerâsını güz faşluna dek def-i a’dâya mücidd olmasına terğib itmek bâbinda nâzîr olmaḳ fermân olındı. Ve ‘Acem şâhuñdan rû-gerdân olan ilçî Maḳsûd’a Urmî eyaleti virilüp varup Tobrakḳal’a’yı yapduğı taḫḳîḳ oldı. Ve Van Beglerbegisi Meḥemmed Paşa Merâğ’a’yı ılığ idüp ve Mukrî emîre itâ’at itmekle şâhuñ anda olan biñ baş ılıḳın sürilüp ve Merend beginün başı kesilüp

Ve Kefe hânınınuñ ‘işyânı ve Kefe’yi gelüp muhâşara itdügi şüyü’ bulup [TOÜ³⁵³] Konya’da olan İslâm Giray Sultân talebine ulağ varup ve Karaman’a tonanma ihzârına tenbih kılındı. Ve Mısr hazînesi ile gelen Mısr müteferrihâlarından ‘Osmân Beg’e Rümili’nün tîmâr defterdârlığı virilüp sayirleri daği ri’âyet olındı. Ve Re’isü’l-küttâb Hamza Efendi’ye Eski Sarây’dan te’ehhül buyurılıp hayrlu cem’iyyetleri vâkı’ oldı. Ve Sultân Süleymân Hân *-tâbe serâhu-* ‘ahdinde Şehrizol beglerbegisi iken fevt olan ‘Osmân Paşa’nuñ oğlu Derviş Beg Kızılbaş-ı bed-ma’âşda giriftâr iken halâş olup [TOÜ³⁵⁴] geldükde sancağla behremend buyurıldı. Ve mâh-ı Rebî’u’s-şânî’nün selhi olan Cum’a günü¹ [11 Mayıs 1584] namâzdan şoñra Konya’dan gelen İslâm Giray’a tûğ ve sancağla hânlık virilüp ve hil’at ü ri’âyet ve in’âm ve şefekât birle Eski Sarây’da el öpüp ve kifâyet mıkdarı yeñiçeri ve leşker ile çapudan paşa ve ma’zül beglerbegiler ile koşılıp erkân-ı hazret müşâyâ’atıyla iskeleye varup ve kadırğalarla çekilüp müteveccih oldılar. Ve ol cānibde kırık gün ve kırık gice hân-ı bî-emân [TOÜ³⁵⁵] Kefe’yi ihâta idüp [TK113^b] Tatar-ı bed-gümân ile Vezir ‘Osmân Paşa’ya kaşd-ı gezend için hişâr-ı mezbürenün havâle olıcağ yerlerinden toplar çekdirüp ne deñlü sa’y u ikdām itdi ise şüküh-ı ‘Osmānî aña gālib gelüp tamām mertebe iztirâbda iken bi-tevfikillāh nesim-i zafer hem-inān olup tonanma-i hümâyün ile İslâm Giray Hân ve ‘asâkir-i bî-şumâr ile çapudan Kefe İskelesi’ne yanaşup vezir-i dilir ile mülâkî olduklarında bilâ tevaqquf hân-ı bâği ve Tatar-ı yağı üzerlerine hücum itdüklerinde şevket-i [TOÜ³⁵⁶] İslâm ile gūzât-ı Rüm hamlesine dayanmayup t̄arfetü’l-‘aynda cümle münhezim ve perîşân oldılar. Derhâl ‘açablarınca ilgâr ile irişilüp firâra mecālî qalmamağın bir iki oğlu

muraşsa’ tâciyla serdâr-ı kām-gâra geldükden şoñra der-i devlete gönderilüp vuşul buldı. Ve zikr olan ilkdan yarar yuntlar miriye zabt olunup Karaman’a getürdiler. Ve mezbûr beglerbegiye hil’at ü ri’âyet olunup Mukri mirine daği Müsil ve Bâbân sancağları virildi. Ve Mısr ile Şehrizol beglerbegiligi tebdil olunup T̄imisvar ile Sivas daği değışildi. Ve ‘Osmân Paşa’dan ulağ gelüp Kefe’ye vuşülü muqarrer oldı. Ve Tezkireci Ferruh Beg bir iki gün habs olunup girü itlâğ buyurıldı. Ve Dinever Hâkimi Şolâk Hüseyin’ün eşer-i şıdki zâhir olmamağın ket̄hudası [B212^b (B215^b)] habs olındı. Erzurum’dan Serdâr Ferhâd Paşa Gori ve Tumanus Çal’alarınuñ binâsına müteveccih oldukları haber-i şihhat-eşer gelüp itmâmına incām sarf olunmak buyurıldı. Ve Kıbrıs beglerbegisiyle Mısr’a varan kadırğalar revâne olup sâbîkâ Bosna tahrîrin tevcih iden Seyyid Mehemmed Efendi’ye Budun defterdârlığı virildi B (211^{b/5}-212^{b/5})

1 B nüshasında İslâm Giray’ın Konya’dan İstanbul’a geliş tarihi 15 Rebiyülahir 992 Cuma (27 Nisan 1584) olarak verilmektedir.

ile giriftâr olup kemend-i kahr-ı kâhramâniyle hâklarından gelinüp ve bir iki evlâd-ı nâ-halefi daği kaçup nâ-bedîd oldılar. Ve İslâm Giray Hân'ı der-i devletden gelen Çapucular Kethudâsı Hasan Ağa'ya koşulup mağar-ı hükûmetine kifâyet kadar 'asker ile gönderüp hânlandıktan sonra ka-dırğalarla mürâca'at buyurdılar. Ve târih-i feth:

[TOÛ³⁵⁷] **Beýt:** Çün sa'âdetile vezîr-i ekrem
Rüstem-âyîn ü sipehdâr-ı zamân

Kefe hânı idicek kaçd-ı gezend
'Avn-i Yezdân ile def' itdi hemân

Hânı alduğda şükühile didüm
Sâl-i târih "şüküh-ı 'Osmân" [992]

Ve ba'zılar daği "Geberdi hân-ı Kefe" deyü târih dimişler. Ve Budak Çavuş müjde haberin getürüp taşarrufında olan Rûhâ sancağı kayd-ı hayâtla 'inâyet buyuruldu.¹

Ve sâbıkâ vezîr olup hâlâ ol pâyede nişâncı olan Mehemmed Paşa mağ-dümların sür-ı hatne idüp eyyâm-ı hümâyûnda mesrûru'l-fu'âd [TOÛ³⁵⁸] oldılar. Ve Kefe'den ma'zûl beglerbegiler mürâca'at idüp Trabulus-ı Şâm eyâletinden munfaşıl 'Alî Paşa'ya Bosna beglerbegiligi virildi. Ve Rûhâ Begi Budak Beg kayık ile Kefe'ye varup 'Osmân Paşa'ya der-i devlete gelmek için icâzet buyuruldu.

1 Kefe hânınıñ 'işyânı ve Kefe'yi gelüp ... cem'iyetleri vâki' oldı. Ve (TK'de "Sulţân Süleymân Hân -tâbe şerâhu- 'ahdinde") Şehrîzol beglerbegisi ... iskeleye varup ve (TK'de "ve andan") kadirğalarla çekilüp ... Vezîr 'Osmân Paşa kaçd-ı gezend için hişâr-ı mezbürenün havâle olıcaq yerlerinden toplar çekdirüp ne denlü sa'y ü ikdâm itdi ise şüküh-ı 'Osmânî aña gâlib gelüp tamâm mertebe iztırâbda iken bi-tevfikillâh (TK'de "Vezîr 'Osmân Paşa'ya kaçd-ı gezend için envâ'-ı hîle birle hücum eyledükde bi-'inâyetillâh müfid düşmeyüp ve nefis-i mezbûre hişârına havâle olıcaq yerlerden toplar kırup ne denlü sa'y ü ikdâm itdi ise bi-tevfikillâhi te'âlâ şüküh-ı 'Osmânî aña gâlib gelüp ehl-i şehr tamâm mertebe iztırâbda iken nâgâh bi-nuşretillâh") nesim-i zafer hem-'inân olup ... Rûhâ sancağı kayd-ı hayâtla 'inâyet buyuruldu TO TK (113^{a/32}-113^{b/8}): Kızılbaş'a giriftâr olan Derviş Beg gelüp sancaq virildi. Ve Kıonya'da olan İslâm Giray Hân ulağla der-i devlete irişüp mâh-ı Rebî'u's-şânî'nün on beşinci olan Cum'a günü [27 Nisan 1584] Eski Sarây'da el öpüp hil'at ü in'âm ile taşra çıqup ve Kefe hânlığı 'inâyet buyurılıp sancağın açup tabl ü 'alem birle revâne oldılar. Ve şadr-ı a'zam ile cemî'-i erkân ü a'yân iskeleye dek yollanup ve kapudan paşa tonanma-i hümâyûnla bile gidüp ve ma'zûl beglerbegiler daği ol sefer-i zafer-eşere me'mûr olup vardılar. Ve hânlık hizmet çapucular kethudâsına virilüp ol daği bile vardı. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvel'de Kefe'ye irişdikleri gibi bi-'inâyetillâh Kefe'yi ihâta iden hân-ı bâğınün muşkâvemetecâli kalmayup hücum-ı 'asker-i İslâm'dan kaçup ve başı kesilüp ve bir iki oğuları daği mağtûl olup ve bir iki nefer evlâdı daği kaçup firâr itdikleri haber-i feth-meşhûnla Budak Çavuş gelüp müjde getürdi B (212^{b/5-17})

Ve mäh-ı Cemâziye’ş-şânî’nün evâyilinde [Haziran 1584] ‘İmâdiyye Hâkimi Kûbad Beg der-i devlete gelüp ve pîşkeş çeküp Eski Sarây’da Bosna beglerbegisi ile bile el öpmege varduklarında Kûbad Beg hil’at ü ri’ayet birle pây-büsda taqdîm buyurılıp [TOÜ³⁵⁹] ve cemî’-i murâdâtı maqbûl ve mer’î vâkı’ oldu. Ve Tımışvar’uñ mâliyye defterdârlığı Behmen-zâde Muştafâ Çelebi’ye ve merhûm Koca Nişancı oğlu Maḥmûd Çelebi’ye Bosna’nuñ māl defterdârlığı virildi.¹

Ve ‘Oşmân Paşa ḥazretleri mäh-ı mezbûruñ on yedisi olan Pençsenbih günü [28 Haziran 1584] Kâradeñiz’den Üskûdar muḳâbelesinde Beşiktaş’dan yuḳaru Kuruçeşme’ye gelüp selsebil iḥsânla teşne-i iltifât olanları sîrâb eyledi. Ve mäh-ı mezbûruñ on toḳuzu olan Şenbih günü [30 Haziran 1584] ḳahvehâne [TOÜ³⁶⁰] bî-nevâlarından sa’âdetlü pâdişâh birkaç gün Eski Sarây’da umûr-ı ‘amme tedâbîrinde idüklerinden âgâh olmaḡla dîdâr-ı şeriflerine iştîyâḳ-ı ‘arz iden yeñiçeri ve ḳul t̄âyifesinüñ tazarru’ları ‘arz olınduḡda ikindi namâzından aḳdem imâm efendi dâ’ileri ve ḥuddâm-ı zevi’l-iḥtirâm ve yeñiçeri aḡası müşâyâ’atıyla süvâra çıkup ecdâd-ı ‘izâmlarından Sulṭân Bâyezid Hân ve Sulṭân Süleymân Hân -*tâbe şerâhümâ*-nuñ türbe-i pür-nûrlarında du’â vü niyâz idüp gün gibi ‘arz-ı cemâl buyurduḡlarında [TOÜ³⁶¹] zerrât-ı pây-mâla neşv ü nümâ virüp ‘âlem ü ‘âlemiyân du’â-i devlet-i ebed-peyvendlerine müdâvemem gösterüp a’dâ-yı bed-râ ve süḡhan-çinân-ı bed-edâ ḥor u ḥacil olup bâ’iḡ-i mesâvi olan ḳahvehâneler ref u yasaḳ buyurıldı.

Yarındası [1 Temmuz 1584] ‘Oşmân Paşa ḥazretleri ḳadırgadan iskele-ye çıkup ve yeñiçeri aḡası ile cümle üzengi aḡaları ve çavuşlarla çavuşbaşı ve ‘umûmen sipâh ḥalkı zib ü zînetle istikbâline varılıp ve Eski Sarây ḳapusu

1 sâbiḳâ vezir olup ḥâlâ ol pâyede nişancı olan ... Maḥmûd Çelebi’ye Bosna’nuñ māl defterdârlığı virildi TO TK (113^{b/8-12}): Nişancı [B213* (B216*)] Vezir Meḥammed Paşa’nuñ maḥdûmları için ‘azîm sür-ı sünnet olup ve şadr-ı a’zam ile cümle erkân u a’yân varup toylandılar. Ve memâlik-i maḥrûseye Kefe ḥânınuñ ḳatli] bâbında tuḡrâ-yı ḡarrâyla fetḥ-nâmeler buyurıldı. Kefe’ye varan ma’zûl mir-i mirânlar gelüp cümleden sâbiḳâ T̄rabulus-ı Şâm [kâ]r-dân olan ‘Ali Paşa’ya Bosna beglerbegiligi virilüp ve Koca Nişancı-zâde Maḥmûd Beg’e Bosna’nuñ tîmâr defterdârlığı ‘inâyet olunup ve Tımışvar’da olan Mâliyye Defterdâri ‘Ali Aḡa küffâr-ı ḥâk-sâra giriftâr olmaḡın yeri Behmen-zâde Muştafâ Çelebi’ye virildi. Ve Defter Emîni Muştafâ Çelebi Karaman’a māl defterdâri naşb olunup yeri Defter-i Hâḳâni kâtiblerinden ‘Ömer Çelebi’ye virildi. Ve ‘İmâdiyye Hâkimi Kûbad Beg der-i devlete gelüp ve pîşkeş çeküp ve Eski Sarây’da el öpüp ve defterleri maqbûl olup hil’at ve icâzet ile mürâca’at eyledi B (212^{b/17}-213^{a/11})

önünde nezzaregâh-ı hümayûnı [TOÜ³⁶²] hużû'-ı tâmm ve huşû'-ı tamâm birle selâmlayup zât-ı şeriflerine ta'yîn olınan Vefâ Meydânı'nda merhûm Pertev Paşa Sarâyı'na dâhil olup istikbâl iden ehl-i vefâyı bi'l-cümle ziyâfet eylediler. Ve der-i devlete geldüğine nazm olan târihün âhiri derc kılındı:

Beyt: گفت تاریخ سال دولتمند
هاتفی مستدام دولت باد¹

Ve gelecek cum'a irtesi Şenbih günü [7 Temmuz 1584] 'Oşmân Paşa dîvâna varup ve ikinci vezâret maķâmında mütemekkin olup ve 'azîm pişkeş çeküp el öpdiler ki tafşili *Şehnâme-i Hümayûn*'da [TOÜ³⁶³] derc ü taşvîr olunur *inşâ'allâhu te'âlâ*.²

Ve yarındası [8 Temmuz 1584] kıpacılar kethudâsı 'azl olunup yeri Rümili defteri kethudâlığından ma'zûl olan Mehemmed Beg'e virildi. Ve mâh-ı Receb'ün evâsıtında [19 Temmuz 1584] şehzâde-i cüvân-baht *-tâle bakâhu-* hazretlerinin lalası 'azl olunup yeri sâbikâ Pojeğa sancağı begi olan Muştafâ Beg'e virildi. Ve 'Ömer Çelebi defter emîni olduķda Karaman'ın mâliyye defterdârlığı Karamanlu Muştafâ Çelebi'ye tevcih olınmağın ol defterdârlıktan [TOÜ³⁶⁴] ma'zûl Maħmûd Çelebi veled-i Kâdi-zâde gelüp sancağla kendüye muķarrer buyurıldı. Ve maţbah emîni 'azl olunup yeri Çaşnigir Aħmed Ağa'ya virildi.

1 "Devletlünün tarih senesini söyledi / Gaipen bir ses devleti daim olsun dedi"

2 'Oşmân Paşa hazretleri mâh-ı mezbûrûn on yedisi olan Pençsenbih günü Karaman'dan Üsküdar muķabelesinde Beşiktaş'dan yukarı Kıruçme'ye gelüp (TK'de "gelüp" yoktur.) ... tazarru'ları 'arz olunduķda (TK'de "olında") ... ref' u yasak buyurıldı. (TK'de "ref' olunup") Yarındası ... derc ü taşvîr olunur inşâ'allâhu te'âlâ TO TK (113^{b/12-22}): mâh-ı Cemâziye's-sânî'nün evâsıtında 'Oşmân Paşa hazretleri Boğaz Hışarı kırbında Kıruçme'ye gelüp iķâmet eyledi. Ve mâh-ı mezbûrûn on yedisi olan Şenbih günü ba'zî erâcif haber ile sa'âdetlü pâdişahuñ tal'at-ı hümayûnı halka görilmek lâzım gelmeğın bi's-şihhati ve's-selâme ikindü zamanında Eski Sarây'dan atla taşra çıkup ve imâm efendi bile olup ve yeniçeri ağası piyâde önünce yürüyüp ve Sulţân Bâyezîd Hân *-aleybi'r-raħmetü ve'l-gufran-* Türbesi'nde hayr du'â idüp andan Sulţân Süleymân Türbesi'ne [B213^b (B216^b)] varup hayr du'â eyleyüp girü sarâya dâhil oldılar. Kuluñ ğavğası ber-ţaraf olup elħamdü lillâhi ve'l-minne bâ'iş-i intizâm-ı umûr-ı enâm oldu ki Hâķķ *-sübħânebû ve te'âlâ-* zât-ı hümayûnların yüz bin yıla dek taht-baht-ı hilâfetde müstakırr u kâm-gâr idivire. Âmin yâ Mu'ın. Ve ol günün yarındası Vezîr-i ekrem 'Oşmân Paşa iskeleye gelüp ve yeniçeri ağası ile cemî' üzenğü ağaları ve bölük halkı ve ağaları ve çavuşlarıyla çavuşbaşı müzeyyen ve mükemmel istikbâle varup ve 'izz ü iķbâle gemiden çıkup Kaytas nâm siyah uğurlu atına binüp ve Eski Sarây kıpusına gelüp der-i devlette hużû' u âdâbla selâmlayup ve envâ'-ı mefâharetle mürür idüp Vefâ Meydânı'nda ta'yîn olınan sarâya varup dâhil oldılar. Ve cemî'-i a'yân u erkânı ziyâfet idüp töyladılar. Ve gelecek dîvânda Şenbih günü sa'âdetlü pâdişah-ı 'âlî-câh Dîvân-ı Hümayûna varup ve müşârun-ileyh 'Oşmân Paşa hazretleri daħı ağır pişkeşler ile varup el öpüp ikinci vezâretde yerine geçdi B (213^{a/11}-213^{b/12})

Ve mäh-ı mezbürüñ on altısı olan Seşenbih günü [24 Temmuz 1584] mühr-i vezâret Siyâvuş Paşa'dan alınıp 'azl olındı. Ve mäh-ı mezbürüñ yigirmisi olan Şenbih günü [28 Temmuz 1584] Dîvân-ı Hümâyünda niğîn-i vezâret 'Oşmân Paşa hâzretlerine teslim ve tefvîz olınıp vezîr-i a'zam oldılar. Ve cümle 'âlem dest-büs-ı şeriflerin idüp mübârek bād [TOÜ³⁶⁵] itdiler.

Ve İslâm Giray Hân'dan haber gelüp Demürçapu'ya yazılan Tatar ihrâcına bir mîkdâr yeñiçeri taleb idüp tazarru' eylemiş. Ve Kefe beglerbegisi olup Şîrvân'da qalan Ca'fer Paşa'ya vezâret virilüp Kefe eyâleti Şîrvân'dan gelen Muştâfâ Paşa oğlu İbrâhîm Paşa'ya 'inâyet olındı. Ve kâpucılar kethudâlığından ma'zül Hasan Ağa fevtinden soñra Başmîrâhürbaşı Hüseyin Ağa fevt olduqda yeri içerüden Çukadâr Hızır Ağa'ya şadaqa buyurılıp [TOÜ³⁶⁶] ve 'izz ü ikrâmla vezîr-i a'zam sarâyına çıkup andan merhûm Kâytas Paşa Sarâyı'na vardılar. Ve 'İmâdiyye hâkimi icâzet ile Üsküdar'a 'ubür idüp girdiler.¹

Ve mäh-ı Şa'bân'ın evâyilinde [Ağustos 1584] Anaçolı Muḥâsebecisi 'Abbâs Efendi'ye Şîrvân'ın mâliyye defterdârlığı virilüp yeri manşib-ı mezbürdan ma'zül Işık 'Alî Çelebi'ye virildi. Ve Bağdâd hâzinesi gelüp teslim olup Mekke-i mükerrime kazâsından munfaşıl Mevlânâ Hasan Efendi'ye Edirne kazâsı tefvîz olındı. [TOÜ³⁶⁷] Ve mäh-ı mezbürüñ toquzu olan Pençşenbih günü [16 Ağustos 1584] vezîr-i a'zam hâzretleri ve cemi'-i vüzerâ vü

1 yarındası kâpucılar kethudâsı 'azl olınıp ... mühr-i vezâret Siyâvuş Paşa'dan alınıp 'azl olındı (TK'de "Siyâvuş Paşa'dan taleb olınıp berây-ı maşlahat birkaç zamân teķâ'üd buyurıldı"). Ve mäh-ı mezbürüñ ... 'İmâdiyye hâkimi icâzet ile Üsküdar'a 'ubür idüp girdiler TO TK (113^{b/22-31}): mäh-ı mezbürüñ selhi olan Yekşenbih günü kâpucılar kethudâsı 'azl olınıp yeri Rümili kethudâlığından ma'zül Meḥmed Beg'e virildi. 'Oşmân Paşa hâzretleri bâce-i hümâyünda sa'âdetlü ḥudâvendigâr-ı kâm-gâr ile mülâķi olup külli müvâ'adeler eyledi. Ve mäh-ı Receb'ün evâsıtında Karaman'ın mâliyye defterdârlığı sancağla giri Kırdî-zâde oğlu Maḥmûd Beg'e tevcih olındı. Ve şehzâde hâzretlerinin lalaları 'azl olınıp [B214^a (B204^a)] (B nüshasında 204, 205 ve 206 olarak işaretlenen varaklar ciltlenirken karıştığı için yanlış numaralanmış olup 216 numaralı varaktan sonra gelmelidir. Dolayısıyla burada B214^a, nüshadaki numaralamada B204^a'dır.) yeri Rümili sancağlarından ma'zül Muştâfâ Beg'e virildi. Ve mäh-ı mezbürüñ on altısı olan Seşenbih günü Siyâvuş Paşa 'azl olınıp yeri gelecek Şenbih günü ki 'Oşmân Paşa hâzretlerine 'inâyet buyurıldı. Ve hâtem-i sadâret teslim buyurılıp 'avâtif-i 'aliyye birle ser-efrâz kılındı. Ve 'Acem ilçisi İbrâhîm Hân'a icâzet virilüp Erzürüm'da alıkonıldı. Ve maḥbah emîni 'azl olınıp yeri Çâşnigir Aḥmed Ağa'ya virildi. Ve ma'zül kâpucılar kethudâsı vefâtından soñra ikinci gün başmîrâhür başı şâ'ün ile fevt olup yeri çukadâr-ı ḥâşşa ağaya virildi. Ve Bağdâd hâzinesi gelüp teslim olındı. Ve Mekke-i mükerrime kazâsından munfaşıl Hasan Efendi'ye Edirne kâdîlığı 'inâyet buyurılıp Ağa-zâde Efendi 'azl olındı. Ve erkân-ı devlet şâ'ün def'i için du'âya çıkup Oğ Meydânı'nda cenâb-ı Hâķķ'a 'arz-ı niyâz olınıp lillâhî'l-ḥamd âşârî zuhûra gelüp âfet-i semâviyye tahfif buldı B (213^{b/12}-214^{a/12})

'ulemâ ve sâdât u fużalâ ve fuķarâ vü zu'afâ, def'-i tã'un için [TK114^a] hazret-i Ebâ Eyyüb-i Enşâri - 'aleyhi rahmetü'l-Bârî- muķâbelesinde olan Oķ Meydânı'na çıkup lillâhi'l-ħamd tazarru' u niyâzları ķabûl olduđunuñ âsarı zuhûra gelüp taħfif-i nâzile-i semâviyye vâķi' oldu. Ve Rümili beglerbegisi gelüp pişkeşin çeküp el öpdükden Őoñra Vezir Ca'fer Paşa [TOÜ³⁶⁸] dağı gelüp ba'dehü leyletü'l-Berâ'et'de [21 Ağustos 1584] müşârun-ileyh 'Alî Paşa vezir-i a'zam hazretleriyle cemî'-i erkân u a'yâna ziyâfet eyleyüp sultân hazretleriyle izdivâcları müyesser oldu. Ve mâh-ı mezbûruñ on sekizi olan Őenbih günü [25 Ağustos 1584] Vezir Ca'fer Paşa pişkeş çeküp el öpdü. Ve yarındası [26 Ağustos 1584] Franķise ilçisi Dîvân-ı Hümâyûnda ziyâfet olup ri'âyet kılındı. Ve Anaķolî Defterdarı Seyfi Ćelebi baķâyâ taħşilinden gelüp yerine geĆdi. Ve Âmid [TOÜ³⁶⁹] ķâđisunuñ fevti haberi gelüp yeri Őaħn erenlerinden Mevlânâ Ćeñe Meħemmed Ćelebi'ye ve Bađdâd ķazâsı Ayaşofya müderrisi olan Mevlânâ Meħemmed eş-şehîr bi-Sipâhî-zâde Efendi'ye virildi. Ve Van defterdarlığından ma'zûl Aħmed Ćelebi'ye vilâyet-i Rûm'un mâliyye defterdarlığı virilüp nefsi Sivas'da temekkûn itmek buyurıldı. Ve mâh-ı Ramazân'un evâsıtında [Eylül 1584] Serdar Ferhad Paşa'dan ulaķlar gelüp Őahuñ erkân-ı Rafaza-'unvânından Tebrîz [TOÜ³⁷⁰] Ćâķimi Emîr Ćân'dan Őulhı müş'ir kendüye gelen nâmeleri getirüp terceme ve 'arz kılındı.¹

Ve Kefe ĥânından haber gelüp sâbıkâ ķatlı olınan bâđi ĥânun oğı olup ķahr-ı ķahramâniden firâr iden Sa'âdet Giray nâm bî-devlet ba'zı Tatar-ı Őeķâvet-âsarla İslâm Giray Ćân üzerine 'ale'l-ĥafle dün başķunu eyledükde

1 mâh-ı Őa'bân'un evâyilinde Anaķolî Muħâsebecisi 'Abbâs Efendi'ye ... def'-i tã'un için hazret-i Eyyüb-i (TK'de "Ebâ Eyyüb-i") Enşâri ... Rümili beglerbegisi gelüp pişkeşin (TK'de "pişkeş") çeküp el öpdükden Őoñra Vezir Ca'fer Paşa dağı gelüp ba'dehü (TK'de "ba'dehü" yoktur.) leyletü'l-Berâ'et'de ... ziyâfet eyleyüp sultân (TK'de "eyleyüp merħûm Meħemmed Paşa sultânı ") hazretleriyle izdivâcları ... Ćeñe Meħemmed Ćelebi'ye (TK'de "virildi") ve Bađdâd ķazâsı ... Őahuñ erkânından 'unvânından ve Tebrîz (TK'de erkân-ı Rafaza-'unvânından Tebrîz ") Ćâķimi Emîr Ćân'dan Őulhı müş'ir kendüye gelen nâmeleri getirüp terceme ve 'arz kılındı TO TK (113^{b/31}-114^{a/7}): Rümili beglerbegisi icâzetle seferden gelüp ba'dehü Vezir Ca'fer Paşa dağı mürâca'at idüp mâh-ı Őa'bân'un evâyilinde pişkeş çeküp el öpdiler. Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Ağustos 1584] Rümili beglerbegisiyle merħûm Meħemmed Paşa sultânunuñ cem'iyyet ve muşâheretleri vâķi' oldu. Mübârek ola. Ve Franķise ilçisi ziyâfet olup Anaķolî Defterdarı Seyfi Ćelebi baķâyâ taħşilinden geldi. Ve mâh-ı Ramazân'un evâyilinde [Eylül 1584] Âmid ķâđisunuñ evfâtı haberi gelüp yeri Meħemmed Ćelebi'ye ve Bađdâd ķâđısı 'azl olup [B214^b (B204^b)] yeri Sipâhî-zâde Efendi'ye virildi. Ve mâh-ı Ramazân'un evâsıtında sâbıkâ İbrâhîm Ćân'un âdemleriyle 'Acem Őâhına irşâl olınan İsmâ'il Ćavuş mezkûr Kızılbaşlarla gelüp Gori ve Tumanus Ćal'alarınıñ itmâmı haberin getirüp ve Kızılbaş'un nâmelerinde baş-ı kelâm olmamağın iltifât olınmadı B (214^{a/12}-214^{b/4})

İslâm Giray daği Kefe'ye gelüp mütehaşşın olduğın söyledi. Bu cānibden şadr-ı a'zam [TOÜ³⁷¹] hazretlerine 'umüm sipāhla serdārlik tevfiż olunup tedārüke meşgöl oldılar.

Ve mäh-ı mezbürün evāhirinde [Eylül/Ekim 1584] Erzurüm'dan İsmā'il Çavuş gelüp ve iki nefer Sürh-ser bile getürüp ve der-i devlete şā-huñ nāmesi ile erkān-ı neket-'unvānından şadr-ı a'zama daği şulhı müş'ir tazarru-'nāmeler getürüp telhış ve 'arz olındı. Ve Lūri Qal'ası ile Tumanus kurbında hışarlar tekmiñ olduğın ve Gürci Simon ile sābıkā [TOÜ³⁷²] Şirvān'da mağlūb olan Gence Hākimi İmām Qulı 'asākir-i İslām'a hücum itdüklerinde mağlūb u münkesir olup ve Simon-ı mel'ünüñ muraşsa' tācla mücevher egerlü yedeği alındüğün söyledi. Ve Qadr gicesi [2 Ekim 1584] Anaṭolı Kādī-'askeri Bahā'eddin-zāde 'azl olunup yeri İstanbul Kādīsı Mevlānā Aḥmedī Efendi'ye ve anuñ yeri Mekke-i mu'azzama kazzāsından munfaşıl Mevlānā Bakī Efendi'ye virilüp yarındası [3 Ekim 1584] Dīvān-ı Hümāyūna [TOÜ³⁷³] varup el öpdiler. Ve 'ıyd-i şerifden soñra mäh-ı Şevvāl'ün üçünde [8 Ekim 1584] Anaṭolı defterdārı 'azl olunup yeri Şıkk-ı Sānī Defterdārı Hüsvrev Beg'e ve anuñ yeri Mışır defterdārliğından ma'zül Hasan Efendi'ye virildi.¹

1 Ve Kefe hānından haber gelüp sābıkā katl ... serdārlik tevfiż olunup tedārüke meşgöl oldılar (TK'de "ki varup Kaşamonı'da kışlayup 'azm-i Şark muhaqqak oldı"). Ve mäh-ı mezbürün ... iki nefer Sürh-ser bile (TK'de "Sürh-ser ile") getürüp ... mücevher egerlü yedeği alındüğün (TK'de "alındığı haberi") söyledi. ... Mışır defterdārliğından ma'zül Hasan Efendi'ye virildi TO TK (114²⁷⁻¹⁴): Bu esnāda mağtül Kefe hānınınuñ firār iden oğulları birkaç evbāş ile Kırım semtine gelüp müstevli olmak evzā'ı dinilmekle Şadr-ı a'zam 'Osmān Paşa hazretleri ol eṭrāfa serdār naşb buyurıldı. Ve Kızılbaş tarafına lāzım olan aḥbārla girü İsmā'il Çavuş Erzurüm'a irsāl olunup sefer-i nuşret-eser tedārükine meşgöl oldılar. Ve leyletül-Qadr'de Anaṭolı kādī-leşkeri 'azl olunup yeri İstanbul Kādīsı Mevlānā Aḥmedī Efendi'ye ve anuñ yeri Mekke-i mükerremeden munfaşıl Mevlānā Tāc Efendi'ye tevfiż buyurıldı. Ve 'ıyd-i şerifden soñra kapudan paşa daği gelüp birkaç kıt'a kadar kadırğa ile Karadeniz'e varup kışlamak emr olındı. Ve ma'zül ümerā ve beglerbegilere ve cemi'-i sipāh tayıfesine sefer-i hümāyūna varılmak fermān olunup cebeḥāne ve hazine ve otağ-ı hümāyün serdār-ı a'zam hazretlerine ihzār ve ihrāc buyurıldı. Ve Anaṭolı Defterdārı Seyfi Çelebi 'azl olunup yeri Küçek Defterdār Hüsvrev Beg'e ve anuñ yeri Mışır defterdārliğından ma'zül Hasan Çelebi'ye buyurıldı. Ve mäh-ı mezbürün onunda serdār-ı mu'azzam serdārlik hil'ati geyüp ve hazretlerine virilen kaftān Sigetvar'a dāhil olduğın gün Gāzi Sulṭān Süleymān Hān-ı cennet-mekānuñ [B215* (B205*)] geydüğü ağır kaftān olup ve otağlar daği ol sefer-i fetḥ-müncerrde zāt-ı hümāyūnlarına kurlan otağlar olup ve aña göre sāyir kaftānlar ve kılıçlar ve cebeḥāne ve kırk bin flori nağd in'ām ve birkaç katār deve ve katır ve birkaç tavile atlar ve muraşsa' raht ve eger ve mücevher 'abāyiler iḥsān buyurilup ve fark-ı şerife mübārek dest-i hümāyūnla muraşsa' şorkuç dağınup ḥayr du'ālar ile yollandılar. Ve Sarāy-ı 'Āmire'den çıkup tabl ü 'alem ve ḥayl ü ḥaşem birle uğur açup yürüdi. Ve iskelede kadırğaya dāhil olduklarında sa'ādetlü pādīşāh-ı 'ālem-penāh Rūmili beglerbegisine vezāret ve anuñ yerine yengičeri āğasına ve āğalık içerüde Hāşşa Silāhdār (TO ve TK'de "Ḥalil", B'de yeri boş bırakılmıştır.) Ağa'ya virilüdüğün bi'z-zāt şadr-ı a'zam söyleyüp hāziru'l-vaḳt olanlar daği el öpdiler. Ve Yemen Beglerbegisi Hasan Paşa'ya daği yarındası vezāret virilüp kılıç ve kaftān irsāl olındı.

Ve mâh-ı mezbûruñ sekizi olan Şenbih günü [13 Ekim 1584] ‘azîm divân olup sefere buyurılan ma‘zûl beglerbegiler hil‘at geyüp el öpdiler. Ve manşib virilen defterdârlar dañi el öpüp sefere lâzım olan cebeñâne [TOÛ³⁷⁴] ve hazîne ve sâyir levâzım şandûkları serdâr-ı a‘zam hazretlerine teslim olınup otağ-ı müteberrikeleri Üsküdar‘da qurıldı. Ve yarındası [14 Ekim 1584] dañi ‘azîm divân olup şadr-ı a‘zamuñ kıyım-mağâmlığı Mesih Paşa‘ya sipâriş olındı. Ve mâh-ı mezkûruñ onı vâkı‘ olan Düşenbih günü [15 Ekim 1584] dañve-i kübrâda serdâr-ı a‘zam hadem ü haşem birle yalınuz Divân-ı Hümâyûna varup ve erkân-ı sa‘âdetle sipâh-ı pür-şevket selâm mağâmında [TOÛ³⁷⁵] kıyâm gösterdiler. Tâ ki şahib-i sa‘âdet pây-büs mağallinde bir iki sâ‘at kaçâyâ ‘arz idüp mağbûl ü şâdmân ‘azîmet buyurdılar. Ve sa‘âdetlü pâdişahuñ hayr du‘âsıyla muraşşa‘ kılıç kuşanup Sigetvar Ğazası‘nda merhûm Sultân Süleymân Hân -‘*aleybi‘r-rahmetü ve‘l-ğufrân-* geydükleri ağır şib çatma kaftânla mülebbes çıkup süvâr-ı devlet oldılar. Ve tabl ü nekkâre huruşân olup elviye-i naş ferkadâna [TOÛ³⁷⁶] irişüp ferr ü şükûh ve sipâh-ı enbûh ile yürüyüp taşra çıkduklarında erkân-ı devlet ve vüzerâ-yı hazret selâmlayup ed‘iye-i şâlihâ birle tarîk-i müstakîme revâne oldılar. Ve iskelede ihzâr olınan qadırğalara dâhil olup bi‘inâyetillâh ân-ı vâhidde Üsküdar ma‘berine vuşul bulup ba‘dehü semend-i devlete süvâr olup menzil-i mübareke irişüp hargâh-ı mihr-bârgâha duhûl buyurdılar. Ve ‘arz [TOÛ³⁷⁷] itdükleri üzre Rûmili beglerbegisine vezâret ve yeñiçeri ağasına anuñ yeri ve ağalık içerüde silahdârlık hîdmetinde olan Halil Ağa‘ya ‘inâyet olındığı peyâm-ı meserret-encâmı bi‘z-zât behremend olanlara haber virüp müjdeleriyle cihânı toyladı. Yarındası [16 Ekim 1584] yeñiçeri ağası, Vezîr Ca‘fer Paşa Sarâyı‘na çıkup Çehârşenbih günü [17 Ekim 1584] Üsküdar‘a varup şadr-ı a‘zamuñ elin öpdiler. [TOÛ³⁷⁸] Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi biri vâkı‘ olan Cum‘a günü [26 Ekim 1584] qapudan paşa Aqdeñiz‘den gelüp yarındası [27 Ekim 1584] varup şadr-ı a‘zama buluşup girü Beşiktaş‘a vardılar. Ve serdâr-ı a‘zam üçüncü menzilde Diyârbekr‘e tâbi‘ cezîre-i

Ve Anaçolı Defterdârı Hüsrev Beg şadr-ı a‘zam hazretleriyle sefer-i hümâyûna me‘mûr olup gtdiler. Ve Üsküdar Kâdîsı ‘Arab-zâde Efendi dañi refîk-ı tarîk oldılar. Ve re‘is efendi küttâbla bile varup mâh-ı mezbûruñ evâhirinde [Ekim/Kasım 1584] göçüp müteveccih oldılar. Ve Bosna‘dan ma‘zûl Ferhâd Paşa dañi gelüp sâyir ma‘zûl beglerbegilerle sefere revâne oldılar. Ve Cizre hükümeti şadr-ı a‘zam tevcihiyle Hân Abdâl oğlı Mağmûd Beg‘e virilüp Mir ‘Aziz ‘azl olındı B (214^{b/4}-215^{a/17})

‘Ömeriyye hükümetin Hân Abdâl oğlu Mehemmed Beg’e tevcih itmişler. Ve bu cānibde mäh-ı mezbūruñ selhinde [3 Kasım 1584] çapudan paşa Dīvān-ı Hümāyūna varup ve pışkeş çeküp el öpdi.

Ve yarındası yevmü’l-Ehād ki mäh-ı Zi’l-ka’de gürresi [4 Kasım 1584] idi, [TOÜ³⁷⁹] kral-ı Peç ilçisi pışkeş ile Dīvān-ı Hümāyūna varup ziyāfet olındı. Ve Kefe hānından ba’zı ihtilāl haberi gelmeğin mäh-ı mezbūruñ yedisi olan Cum’a¹ günü [10 Kasım 1584] çapudan paşa birkaç çadırğa ile Kefe’ye revāne olındı. Ve mäh-ı mezbūruñ on üçünde [16 Kasım 1584] Kefe’ye varan mațaracıbaşı gelüp hayr haberler getürdi. Ve mäh-ı mezbūruñ evāsıtında [Kasım 1584] Erzurüm’da serdār olan Vezir Ferhād Paşa’dan çapucıbaşısı Piyāle [TOÜ³⁸⁰] Ağa gelüp anuñ ‘arzıyla cezire-i ‘Ömeriyye hükümeti girü Mir ‘Aziz’e muqarrer buyurıldı. Ve mäh-ı mezbūruñ evāhîrinde [Kasım/Aralık 1584] Tımişvar Defterdārı Behmen-zāde fevt olup yeri Budun’da tımār defterdārı olan Hı’āce-zāde ‘İzārî Çelebi’ye buyurıldı. Ve mäh-ı mezbūruñ selhinde [3 Aralık 1584] İstanbul Kādışi ‘azl olup yeri tekrār Dökmeci-zāde Efendi’ye ihsān olındı.²

Ve mäh-ı Zi’l-ħicce’nün gürresinde [4 Aralık 1584] [TOÜ³⁸¹] Sigetvar Begi ‘Alî Beg’e Bosna beglerbegiligi virildi. Ve Ramazān Paşa oğlu diyār-ı Ğarb’dan çadırğa ile gelürken Venedik küffārı ğadr idüp katl olunduğı, kaçup gelen esirden taħkik olup ve Āsitāne-i sa’adetde olan baylosa ‘itāb kılınıp Venedik dojnı daħı haber gönderildi. Ve Fās’dan ilçi gelüp ve ‘azim pışkeş ile Dīvān-ı Hümāyūna varup el öpdi. [TOÜ³⁸²] Ve mäh-ı mezkūruñ sekizinde [11 Aralık 1584] Dergāh-ı ‘Ālî çapucıbaşılardan Bağdād’a varan Kurd Ağa hayr haberlerle gelüp yerine geçdi. Ve mäh-ı mezbūruñ yigirmi dördünde [27 Aralık 1584] vezir-i a’zama Kaştamoni’da Kefe hānından gelen Tatarlar

1 Zilkadenin biri pazar (el-ehad) olduğına göre yedisi cumartesi olmalıdır.

2 mäh-ı mezbūruñ sekizi olan Şenbih günü ... ğadem ü ğaşem birle (TK’de “birle kılçup ve kendüsü”) yalunuz ... elviye-i naşr ferkadān (TK’de “ferkadāna”) ... Mehemmed Beg’e tevcih itmişler (TK’de “itdiler”). ... pışkeş ile Dīvān-ı Hümāyūnda (TK’de “Hümāyūna”) varup ... Erzurüm’da serdār (TK’de “serdār” yoktur.) olan ... Dökmeci-zāde Efendi’ye ihsān olındı TO TK (114^{a/14-29}): mäh-ı Zi’l-ka’de’nün evāyilinde Peç ilçisi ziyāfet olındı. [B215^b (B205^b)] Ve tonanma-i hümāyūn Karadenize gidüp Sinob’dan Kefe’ye leşker geçürmege sür’atler olındı. Ve Tımişvar Defterdārı Behmen-zāde’nün fevti haberi gelüp yeri Budun’da tımār defterdārı olan Hı’āce-zāde ‘İzārî (sehven “Āzerî” yazılmıştır.) Çelebi’ye virildi. Ve mäh-ı mezbūruñ evāhîrinde İstanbul Kādışi Bâkî Çelebi ‘azl olup yeri Dökmeci-zāde Mehemmed Bâkır Efendi’ye ‘ināyet olındı B (215^{a/17-215^{b/5}})

ile hayr haberler gelüp¹ ve sene toköz yüz toksan üç [993] Muḥarrem'inüñ ğurresinde [3 Ocak 1585] tekrâr şadr-ı a'zamdan ulağla Dergâh-ı 'Âli müteferriķalarından müteveffâ merḥûm Vezîr Ferhâd Paşa oğlı² [TOÜ³⁸³] Beg der-i devlete gelüp Kefe Hânı İslâm Giray Hân üzre gelen maḳtûl ḥânuñ oğulları mağlûb u maḳhûr oldukları haberi gelen başlarla getürüp Dergâh-ı 'Âli kapucibaşılığı 'inâyet buyurıldı. Ve ḥudâvendigâr-ı kâm-gâr mâh-ı mezbûruñ üç vâķi' olan Cum'a ğünü [4 Ocak 1585] Ayaşofya Câmî'i'ne çıkup namâz u niyâzdan soñra maḳarr-ı ḥilâfete vardılar.

Ve mâh-ı mezbûruñ beşinde [7 Ocak 1585] başdefterdâr ma'zûl olup yerine şadr-ı [TOÜ³⁸⁴] a'zamlâ varan Anaḫolî Defterdârı Hüsrev Beg ve anuñ yerine Şıķķ-ı Şânî Defterdârı Ḥasan Çelebi ve anuñ yerine Şehr-emîni İbrâhîm Beg oldu. Ve Bosna Beglerbegisi 'Alî Paşa 'azl olinup yeri Şehsüvâr Beg'e virildi.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâşıtında [Ocak 1585] Erzurûm'dan ulağ gelüp ve Kaşamonı'da şadr-ı a'zama uğrayup 'Acem Şâhı Ḥudâbende Tebrîz'e gelüp kışladuğı haberi [TK114^b] söylediler.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmisinde [22 Ocak 1585] Ma'nisa'dan ulağ [TOÜ³⁸⁵] gelüp sa'âdetlü şehzâde -*tâle beķâhu*- ḥâzretlerinüñ bir ferzend-i ercümendleri -*tavvelallâhu 'umrahü'l-'azîz*- vücûda geldüğü müjdeyi getürüp ri'âyet kılındı. Ve hemân ol ğünüñ yarındaşı [23 Ocak 1585] sa'âdetlü pâdişâhımız -*e'azzallâhu enşârahü*- ḥâzretlerine cenâb-ı Hâķķ -*celle ve 'alâ*-dan iki şehzâde -*tâle beķâhümâ*- naşib olmağla cümle-i erkân el öpüp şükrân-ı ni'metle füzûnî-i sürür u behcete mücib oldu.

- 1 ğurresinde Sigetvar Begi 'Alî Beg'e ... baylosa 'itâb kılinup (TK'de "olinup") ... mezkûruñ (TK'de "mezbûruñ") sekizinde Dergâh-ı 'Âli ... hayr haberler gelüp TO TK (114^{a/29-32}): evâylinde [Aralık 1584] Bosna beglerbegisi 'azl olinup yeri Rûmilî ümerâsından secâ'atle meşhûr Şehsüvâr Beg'e 'inâyet olındı. Ve Bosna'nuñ mâliyye defterdârlığı sâbıkâ defter emîni olan Aḫmed Beg'e virildi. Ve Trabulus-ı Ğarb Beglerbegisi Ramazân Paşa fevt olduğda yeri Rodos Begi Aḫmed Beg'e virilüp mezbûr Ramazân Paşa'nuñ oğlı babasından kalmış mülk kağırğasıyla der-i devlete gelürken Venedik küffârından ğadr olup katl olunduğı şüyü' bulduğda baylosuna 'itâb olinup mâlin getürmek ve ğadr iden kâfirüñ ḥâķķından gelmek buyurıldı. Ve Fâs'dan ilçi gelüp ve pişkeş çeküp ri'âyet buyurıldı. Ve şadr-ı a'zam tarafından haber gelüp varup 'asâkir-i İslâm'la Kaşamonı'da kışlayup ve Haleb eyaleti Mışr'dan ma'zûl Ḥasan Paşa'ya 'inâyet buyurıldı. Ve Mışr'dan ulağ gelüp İbrâhîm Paşa ḥâzretleri tevcihiyle Mışr eyaleti anda defterdâr olan Sinân Efendi'ye ve anuñ yeri Sus Begi Ḥasan Beg'e muķarrer buyurıldı B (215^{b/5-17})
- 2 (TO, B ve TK'de beyin ismi yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.) TO B (216^{a/3}) TK (114^{a/33}) Mehmed Süreyyâ, Ferhâd Paşa'nın aynı zamanda sultan-zâde olan oğullarından Mustafa Bey'in kapıcıbaşı olduğunu yazmaktadır (Mehmed Süreyyâ, *a.g.e.*, IV, s. 16).

Ve mäh-ı mezbûruñ yigirmi birinde [23 Ocak 1585] baş[TOÜ³⁸⁶] müftilikden munfaşıl merhûm Naķibü'l-eşraf Ma'lül-zâde fevt olup bir hefteden şoñra Mekke Kâğısı Mevlânâ Mirzâ Maħdûm Efendi'ye 'inâyet olunup mevâlîde silsile oldu.

Ve bu bendelerine mercü' olan Āl-i 'Oşmân-ı kişver-sitân *Hünernâme*'sinden cild-i evvel tekmil bulup ve pây-e-i serir-i a'lâya ibrâz kılinup lillâhi'l-ħamd ħil'at-i kabûl ile behremend buyurıldı.

Ve Gürcistân'dan Simon ħarındaşı [TOÜ³⁸⁷] Dâvûd Ĥân şadr-ı a'zama gelüp buluşup andan der-i devlete rüy-mâl olup geldükde Zü'l-ħadr Mîr-i mîrânî Ĥâdım Meħemmed Paşa'ya Ķarş beglerbegiligi virilüp anuñ yeri mezbûr Dâvûd Ĥân'a şadaķa buyurıldı. Ve mäh-ı Şafer'üñ evâsıtında [Şubat 1585] Tavuķ Bâzârı ihrâķ olup küllî iztîrâbla söyündürildi. Ve Edirne kâğısı fevt olup yeri merhûm Ķara Ķelebi oğlı Mevlânâ Ĥüsâm Efendi'ye virildi. [TOÜ³⁸⁸] Ve Burusa kâğısı ma'zûl olup yeri Üskûdar'da ħâzret-i cennet-mekân vâlîde sulţân müderrisi olan Mevlânâ 'Alî Ķelebi'ye 'inâyet buyurıldı. Ve Ķalaķa kâğısı ma'zûl olup yeri Mevlânâ Bekâyî Efendi'ye virildi.

Ve mäh-ı mezbûruñ evâħirinde [Şubat/Mart 1585] Vezîr Mesîħ Paşa'nuñ mizâc-ı şerifleri Dîvân-ı Hümâyûnda ħaylî muħtell olup ve sa'â-dethânelerine varup birķaç günden şoñra ifâķat müyesser olup girü ħidmet-i Dîvâna vardılar.¹

1 sene toķuz yüz toķsan üç Muħarrem'inüñ ħurresinde tekrâr ... gelüp sa'âdetlü (TK'de "sa'âdetlü" yoktur.) şehzâde ... müftilikden munfaşıl (TK'de "munfaşıl" yoktur.) merhûm Naķibü'l-eşraf Ma'lül-zâde fevt olup bir hefteden şoñra (TK'de "fevt olup yeri") Mekke Kâğısı (TK'de "olan") Mevlânâ ... Gürcistân'dan (TK'de "Gürcistân'da") Simon ħarındaşı ... müderrisi olan (TK'de "olan" yoktur.) Mevlânâ 'Alî ... ħidmet-i Dîvâna vardılar TO TK (114^{a/32}-114^{b/10}); mübârek 'ıyd-i Ķurbân gicesi [13 Aralık 1584] fermân olınan [B216* (B206*)] *Hünernâme* kitabının cild-i evveli itmâm ve encâm bulup teslim olunduķda bu bendeye ħil'at-i fâħire ve terâķķî erzânî buyurıldı. Ve İslâm Giray Ĥân'dan fetĥi müş'ir ħaberle Ķaştamoni'dan mütefferiķa Ferhâd Paşa-zâde (İsmiñ yeri boş bırakılmıştır.) gelüp maķtûl ħânun oğulları basılıp kaçduķları ve bâ'iş-i fitne olan mirzâ ile Noğay beginüñ başı kesildiği muħaķķaķ oldu. Ve sene toķuz yüz toķsan üç (Sehven "iki" yazılmıştır. TO ve TK'de "üç") Muħarrem'inüñ ibtidâ Cum'asında sa'âdetlü ħudâvendigâr-ı kâm-gâr Ayaşofya cum'asına çıkup taħvil-i sâl-i ħicriyye 'amme-i nâsa mübârek olmaķ için ħayr du'âlar kılındı. Ve mäh-ı mezbûruñ beşinci ħüni Başdefterdâr Maħmûd Ķelebi 'azl olunup yeri şadr-ı a'zam ile varan Ĥüsrev Beg'e ve anuñ yeri Küçek Defterdâr Ĥasan Ķelebi'ye ve anuñ yeri Şehr-emini İbrâħim Beg'e virildi. Ve Burhân Efendi dağı yüz bin aķķa naķdiyye ile dördüncü defterdâr olup mezbûrla başdefterdâra teftiş fermân olındı. Ve serdâr-ı a'zamdan ulaķ gelüp ve Serdâr Ferhâd Paşa tarafından gelen Simon'uñ ħarındaşı Dâvûd Ĥân Ķaştamoni'da şadr-ı a'zam ħâzretlerinin dest-bûs idüp ri'âyet olmaķ için der-i devlete göndermişler.

[TOÛ³⁸⁹] Ve mâh-ı Rebî'ü'l-evvel'ün evâsıtında [Mart 1585] Şadr-ı a'zam 'Osmân Paşa hazretlerine diyâr-ı 'Acem seferi muqarrer buyurıldı. Ve mükellef serdârlık berâtı yazılıp ağır hil'atlerle irsâl kılındı. Ve Erzurüm'da olan Vezîr Ferhâd Paşa der-i devlete gelmek için ahkâm-ı şerife irsâl buyurıldı. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhirinde [Mart/Nisan 1585] Kilercibaşı 'Osmân Ağa'ya Malâtıyye sancağı virilüp yerine girü Hâfız Aḥmed Ağa Hâşşa Kiler-i 'Âmire ağası [TOÛ³⁹⁰] oldı.

Ve mâh Rebî'ü's-şânî'nün üçünde [4 Nisan 1585] Anaḫolı beglerbegisi merḫûm Rıdvan Paşa fevt olduğı haber der-i devlete geldükde sa'âdetlü pâdişâh "Şadr-ı a'zam tevcih ide." deyü ta'zim ile Qaştamoni'ya ulağ gönderildi. Ve müşârun-ileyh hazretleri daḫi Mış'dan ma'zül Ḥasan Paşa'ya Ḥaleb'i tevcih itmiş iken Anaḫolı eyâletin virüp ve Ḥaleb'i Kıbrıs Beglerbegisi Oğçı-zâde'ye ve anuñ yerin Şemsî Paşa oğlu Maḫmûd Paşa'ya virüp [TOÛ³⁹¹] ba'zı tebdilât daḫi itdiler. Ve Tuna Defterdarı Burhân Efendi Dîvân-ı Hümâyûnda dördüncü defterdar olup pây-büs-ı hümâyûn idüp yerine geçdi. Ve kapudan paşa Maşkov ilçisi ile Kefe'den gelüp ve pişkeş çeküp el öpüp yerine geçdi. Ve sa'âdetlü pâdişâh Sarây-ı 'Atik'e göçüp müşerref itdiler.¹

Ve Şadr-ı a'zam Kethüdâsı Ḥandân Ağa'nuñ bir Naqşibendî dervîşi nâḫağ yere darb-ı şedid ile döğüp [TOÛ³⁹²] rencide itmegin rikâb-ı hümâyûna ruğ'a şundukda Eski Sarây'a taleb olunup muḫkem te'dîb kılındı. Ve

Mezbûr Dâvûd Ḥân daḫi gelüp külli ri'âyetlerle el öpüp Zül-kadr beglerbegiliği virildi. Ve Qarş Beglerbegisi Meḫmed Paşa'ya Tımsvar Beglerbegisi Ḥaydar Paşa tebdil olındı. Ve şehinşâh-ı cihânpenâhuñ bir gicede iki şehzâdesi zuhûra gelüp Sulḫân Süleymân ve Sulḫân Cihângir'le nâm-dâr oldılar [B216^b (B206^b)] -*tâle bekâbümâ-*. Ve Ma'nisa'dan daḫi ḫayr haber gelüp sa'âdetlü şehzâde-i cüvân-baḫt hazretlerinin şehzâdeleri vücûda geldüğü müjdeyi getirüp hil'at ü ri'âyetler buyurıldı -*tâle umrubüm-*. Ve naḫibül'eşraf âḫirete intikâl idüp yeri Mekke-i mükerrreme Kâḫsî Mevlânâ Mirzâ Maḫdûm'a tefvîz olındı. Ve mevâlîde silsile olup Ḥaleb kazâsı Beg-zâde Efendi'ye ve anuñ yeri Su'ûdi Efendi'ye ve anuñ yeri Şarî Muşliḫuddîn Efendi'ye 'inâyet olındı. Ve Burusa kâḫsî 'azl olunup yeri vâlide sulḫân cennet-mekân müderrisi 'Alî Çelebi'ye virilüp silsile oldı. Ve Mış hazinesi gelüp Kıbrıs'dan daḫi yigirmi beş yük aḫça geldi. Ve Anaḫolı beglerbegisi vefât idüp yeri Ḥaleb beglerbegisine ve anuñ yeri Kıbrıs beglerbegisine ve anuñ yeri Şemsî Paşa oğlu Maḫmûd Paşa'ya şadr-ı a'zam tevcihıyla virildi. Ve Cezâyir-i Garb eyâletiyile Trabulus-ı Garb eyâleti tebdil olındı. Ve Edirne Efendisi Râ'î Ḥasan Çelebi'nün fevti ḫaberi gelüp yeri Mış'dan ma'zül Kara Çelebi-zâde Ḥüsâm Efendi'ye 'inâyet olındı B (215^{b/17}-216^{b/13})

1 Şadr-ı a'zam 'Osmân Paşa hazretlerine diyâr-ı 'Acem seferi muqarrer buyurıldı (TK'de "buyurilup"). ... pâdişâh Sarây-ı 'Atik'e göçüp müşerref itdiler TO TK (114^{b/10-16}): 'Acem serdârlığı şadr-ı a'zam hazretlerine muqarrer buyurilup ḫaḫt-ı hümâyûnla hil'at ve kılıç kaftân gidüp berât-ı şâhi daḫi irsâl kılındı. Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı âlem-penâh Eski Sarây'a varup mütemekkin oldılar. B (216^{b/14-16}) (B nüşhası burada son bulmaktadır.)

MıŖ hazînesi gelüp teslim olunup Yemen'den gelen elli biñ sikke-i Sulţā-niyye daĥi qabz olındı.

Ve māh Cemāziye'l-evvel'ün ikisinde [2 Mayıs 1585] Harem-i Hümayün'da Ŗehzāde Cihāngir *-tābe Ŗerāhu-* intiķāl idüp AyaŖofya qur-bında defn olunup bezl-i Ŗadaķāt kılındı *-teķabbellāhu te'ālā-*. Ve cümle erkān el öpüp merāsım-i tesliye yerine getirildi.

[TOŪ³⁹³] Ve 'OŖmān PaŖa hazretleri KaŖtamoni'dan çıkup Amāsiy-ye'den 'ubür idüp Toķat qurbında Erzurüm'dan gelen Vezir Ferhād PaŖa ile mülākī oldukları haber vuŖul buldı. Ve Eflak begine sancaķ virilüp müj-desi KaķucubaŖı Maĥmūd Aġa'ya 'ināyet olındı. Ve Memi Re'is birķaķ ka-dırġa ile Aķdeñiz muĥāfazasına çıkup ve Laĥsā'dan ma'zül Ŗālīĥ PaŖa oġlı vefāt eyledi.

Ve Naķibü'l-eŖrāf Mīrzā Maĥdüm Efendi Mekke'den [TOŪ³⁹⁴] gelüp el öpdiler. Ve üç gün 'ale't-tevālī ĥācet namāzına yaġmur için çıkılıp ve naķibü'l-eŖrāf sünnet-i seniyye üzre baŖ açuķ ve yalın ayak varup el-min-netü lillāh te'Ŗiri zāhir olup rüy-i zemīn müstaġraķ-ı ni'met-i bārān-ı¹ raĥ-met-i Rabbü'l-'ālemīn oldı.

Ve Fās ilçisi daĥi ĥil'at ü ri'āyet ile yollanup gitdi. Ve māh Cemāzi-ye'Ŗ-Ŗānī'nün evāyilinde [Haziran 1585] Tırabulus-ı Ğarb beglerbegisi ile Cezāyir² beglerbegiligi tebdil olındı. Ve Ŗām [TOŪ³⁹⁵] Tırabulusı Bosna beglerbegiliginden ma'zül 'Alī PaŖa'ya virildi. Ve Boġdan'dan altmıŖ biñ ġuruŖ gelüp dāĥil-i hazîne oldı. Ve māh-ı mezbürüñ on toķuzında [18 Ha-ziran 1585] serdār-ı 'ālī-mıķdār³ Vezir Ferhād PaŖa Erzurüm'dan İstanbul'a gelüp Ŗerāyit-i istikbāl ve ta'zīm yerine getirildi. Ve māh-ı mezbürüñ yigir-mi ikisi olan Cum'a gicesi [21 Haziran 1585] Eyyüb kādīsı olan Mevlānā Piri Çelebi Yediķulle'de ĥabs olunup iki gündən Ŗoñra ıtılāķ [TOŪ³⁹⁶] bu-yurıldı. Ve Eyyüb kaķāsı⁴ kaŖaba kaķdıġı i'tibāriyle āĥara virildi.

Ve māh-ı Receb'ün ġurresinde [29 Haziran 1585] Vezir Ferhād PaŖa pīŖkeŖ çeküp ve el öpüp yerine geķdi. Ve Ŗehr-i İstanbul umürü müŖā-run-ileyhe tefvīz olunmaġın Dökmeci-zāde 'azl olup yeri Kaķa Çelebi-zāde

1 bārān-ı TO: - TK (114^{b/23})

2 Cezāyir TO: Cezāyir-i Ğarb TK (114^{b/24})

3 serdār-ı 'ālī-mıķdār TO: - TK (114^{b/25})

4 kaķāsı TO: kaķdıŖı TK (114^{b/27})

Hüsâm Efendi'ye virildi. Ve¹ Luţfi Beg-zâde [Muştafâ]² Efendi'ye Edirne kazâsı tevcih olındı. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhirinde [Temmuz 1585] Şeh-zâde Sulţân Süleymân -*tâbe şerâhu*- vefât idüp ve Ayaşofya [TOÜ³⁹⁷] kırbında defn olunup hayrât-ı keşire kılındı -*tekkabbellâh*-. Ve erkân-ı sa'âdet bi'l-cümle el öpüp levâzım-ı tesliye edâ kılındı.

Ve Mışır'da olan İbrâhîm Paşa Şâm'a gelüp ve Dürüzî tayifesiyle muhâ-rebe olındığı şüyü' buldı. Ve Tünus'dan ma'zül Aḥmed Paşa kadirğalarla Trabulus-ı Şâm'a İbrâhîm Paşa talebine vardı. Ve serdâr-ı a'zam Erzurüm'dan 'ubûr itdüğü haber vuşul buldı.

Ve mâh-ı Şa'bân'un gırresinde [29 Temmuz 1585] Harîm-i [TOÜ³⁹⁸] Hümayün'da bir küçek sulţân -*tâbe şerâhâ*- vefât idüp Ayaşofya kırbında defn olunup bezl-i ḥasenât kılındı. Ḥaḳḳ -*sübhânehû ve te'âlâ*- sa'âdetlü pâdişâhımızuñ 'ömr ü devletin ziyâde eyleye. Âmin. Ve Müşîr-i mükerrrem 'Alî Paşa'ya virilen merḥûme İsmiḥân Sulţân -*tâbe şerâhâ*- 'illet-i vaz' ile vefât idüp oğlu daḫi birkaç gün kendüden³ şoñra fevt oldu. Ve merḥûme-i mezbûre babası pâdişâh-ı cennet-mekân Sulţân Selîm Ḥân Türbesi'nde ḥâk-i rahmete [TOÜ³⁹⁹] kılonup hayrât-ı keşire nişâr olındı -*tekkabbellâh*-. Ve maḫdûmları İbrâhîm Beg'e cenâb-ı a'lâ-i hümayündan envâ'-ı ri'âyet ve ḫil'at birle tesliye kılındı -*ebkâhümullâh*-. Ve üç defterdâr bile ma'zül olup Burhân Efendi başdefterdâr oldu. Ve Şeyḫ Selâmî-zâde Efendi vefât idüp ḥâk-i rahmete teslim olındı -*rahimehümullâh*-.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâhirinde [Ağustos 1585] Naḳîbü'l-eşraf Mîrzâ Maḫdûm Efendi'nün vâlideleri Mekke-i mükerrmeden gelüp İstanbul'a vâşıl [TOÜ⁴⁰⁰] oldılar. Ve mâh-ı Ramazân'un evâyilinde [Ağustos/Eylül 1585] Ḥandân Ağa ulağla serdâr-ı a'zama gitdi. Ve Tebrîz'den Ğâzî Giray Sulţân kaçup Erzurüm eṭrâfında gelüp serdâr-ı a'zama buluşduğı haber vuşul buldı. [TK115^a] Ve Şâm beglerbegiligi Vezîr İbrâhîm Paşa 'arziyla Elvend oğlu 'Alî Paşa'ya virildi. Ve serdâr-ı a'zamdan ulağ gelüp Ḥakkâri ḥâkimi merḥûm Zeynel Beg ba'zı Kızıılbaş uğraşında şehîd ve bir oğlu giriftâr olduğı haberi getürdi.

1 virildi. Ve TO: virilüp TK (114^{b/28})

2 Aynı lakaplı iki kardeşten hangisi olduğu için bk. Nev'izâde Atâyî, *a.g.e.*, I, s. 887).

3 gün kendüden TO: günden TK (114^{b/33})

[TOÛ⁴⁰¹] Ve mâh-ı mezbûruñ evâhirinde [Eylül 1585] Vezîr İbrâhîm Paşa qadırğa ile gelüp ve pîškeşden muqaddem getürdüğü muraşşa‘ taht ile niçe dürlü tuhaf içerü gönderüp ve bi’l-cümle maqbûl-ı hümayûn vâkı‘ olup ve ‘ıyd-i şerîfde ol taht üzre el öpüldi.

Ve mâh-ı Şevvâl’ün yedisi olan Seşenbih günü [1 Ekim 1585] Vezîr İbrâhîm Paşa hazretleri ‘azîm pîškeş çeküp envâ‘-ı hil‘at ü ri‘âyetden soñ-
ra bir muraşşa‘ raht altun zencîrlü semend-i müstemend cenâb-ı a‘lâ-yı hümayûndan irsâl olunup [TOÛ⁴⁰²] ve başmîrâhûrbaşını¹ iletüp envâ‘-ı teşrifât ile yolladılar. Bu eşnâda Trabulus-ı Şâm eyâleti Şemsî Paşa oğlu Maħmûd Paşa’ya virilüp Kıbrıs eyâleti Vezîr İbrâhîm Paşa’ya qadırğa ile hidmetde bulunan Ca‘fer Beg’e virildi² ve ‘Oşmân Paşa’ya haber için kapucı gidüp istihbâr için ihtimâm olındı. Ve Trabulus-ı³ Ğarb defterdârı iken icâzet ile Ka‘be-i mu‘azzama ziyâretine varan Ebî Bekr-zâde Kürd Defterdâr Malta’da maħbûs ve esîr [TOÛ⁴⁰³] olduğı haber şahih oldu. Hâkķ te‘âlâ cümle ehl-i İslâm esîrleriyle bi’l-hayri ve’s-selâme ħalâş idüp necât yaqasına çıkara. Āmîn. Bi-ħaķķı Muħammedin ve âlihî ve şahbihî⁴ ecma‘în. Ve Şâm-ı şerîf eyâleti serdâr-ı a‘zam tarafından Hüsrev Paşa’ya virilüp Diyârbekr eyâleti Şolak Ferhâd Paşa oğlu Meħemmed Paşa’ya ve nefsi Van eyâleti Cigala-zâde Vezîr Sinân Paşa’ya tefvîz buyurulmuşdı.

Bu cânibde Şâm eyâleti kemâ-kân Elvend oğlu ‘Alî Paşa’ya⁵ [TOÛ⁴⁰⁴] muqarrer kılinup Hüsrev Paşa’ya Bağdâd eyâleti virildi. Ve Haleb kazâsı Hâsan Beg-zâde Mevlânâ Aħmed Çelebi’ye virilüp Haleb qadîsına Medîne-i münevvere kazâsı virildi. Ve Bosna eyâleti girü⁶ andan ma‘zûl Ferhâd Paşa’ya virilüp Bağdâd defterdârlığı Mûşıl sancağı ile Mültezim Sührâb Beg’e virildi.

Ve mâh-ı Zi’l-ka‘de’nün evâsıtında [Kasım 1585] Bosna serħaddinden baş ve dil gelüp ri‘âyet olındılar. Ve mâh-ı mezbûruñ [TOÛ⁴⁰⁵] evâhirinde [Kasım 1585] At Meydânı’nda olan İbrâhîm Paşa Sarâyı müşîr-i mükerrerem

1 başmîrâhûrbaşını TO: başmîrâhûr TK (115^{a/4})

2 virildi TO: - TK (115^{a/5})

3 Trabulus-ı TO: Cezâyir-i TK (115^{a/6})

4 ve şahbihî TO: - TK (115^{a/7})

5 Paşa’ya TO: Paşa TK (115^{a/9})

6 girü TO: - TK (115^{a/10})

İbrâhîm Paşa hâzretlerine teslîm olunup ve anda nakl ü taḥvîl idüp müşerref oldılar.

Ve mâh-ı Zî'l-ḥicce'nün dördüncü günü [27 Kasım 1585] Tebrîz'den ulaḫlar gelüp serdâr-ı a'zam Ramazân-ı güzeste selḥinde [25 Eylül 1585] Tebrîz'e irişüp ve Kızılbaş-ı evbâş şâh-ı bed-ma'aş ile Erdebîl cânibine bir ḫonaḫ yer ḫaçup ve 'asker-i İslâm ile birkaç def a uğraşılıp ḡafletle bu cânibden¹ Diyârbekr Beglerbegisi Şolaḫ [TOÜ⁴⁰⁶] Ferhâd Paşa oḫlu birkaç begler ile uğur-ı dîn-i mübînde şehîd düşüp ve ḫaraman Beglerbegisi Murâd Paşa a'dâ-yı bed-rây çengine giriftâr olmuş ve bu cihetden Tebrîz'ün ba'zı tülenḡi ḫallâşları dü-rüylük itdükleri için aḫvâlleri ḫatl-i âmma müncerr olmuş lâkin fetḫ ü zafer 'asker-i İslâm ḫarafına müyesser olup ve ḫırḫ gün iḫdâm olunup şâh-ı 'Acem sarâyı ile Şâhibâbâd nâm meydân ki şâhân-ı İrân'uñ ḫop u çevḡân oynamada cevlangâhları [TOÜ⁴⁰⁷] idi, bir 'azîm ḫal'a yapılıp ve ḫop u tüfeng ve yat ve yaraḫ ve zehâyir u esbâb ve levâzım birle memlü ḫılınıp ve içine on biñden ziyâde piyâde vü süvâr ḫapu ḫalḫı ve yeñiçeri ve ḡönüllü ve ḫul oḫlu ve ümerâ vü zu'emâ ve sipâhî ve 'azebistân ve ḫişâr eri ve dizdâr ve ḡönüllü aḡaları ile Diyârbekr eyaleti ḫrabulus-ı Şâm'dan ma'zül olan Ḥâdım Ca'fer Paşa'ya tefvîz olunup anda ḫidmet-i muḫâfazaya ta'yîn buyurılıp² ve ḫâdî ve defterdâr daḫi³ [TOÜ⁴⁰⁸] naşb olunup ḫayrta mürâca'at olunduḫı ḫayr ḫaber der-i devlete vuşül bulduḫda ḡüyâ dükeli 'Acem diyârı alınduḫı hâtif-i ḡaybdan şüyü' bulup

Mısrâ': Di 'Acem iḫlimi fetḫ oldu ḫamû

deyü nazm olınan târiḫ şebt ü derc ḫılındı. Egerçi⁴ ol eyyâmda serdâr-ı a'zam nev'â marîz olmaḫın bi-taḫdîrillâh ikinci ḫonaḫda civâr-ı raḫmet-i İllâhiye intiḫâl idüp iḫtilâlden ḫavf olunur iken lillâhi'l-ḫamd ve'l-minne ḫâyim-maḫâm olan Ciḫala-zâde [TOÜ⁴⁰⁹] Vezîr Sinân Paşa tedâbir-i şâyibe ile sırr-ı maḫfi ifşâ itdirmeyüp ve her ḫarafda gezend raḫnelerin beki-düp bâb-ı diḫḫatde daḫiḫa fevt itmediler. Lâkin ordu-yı İslâm'dan ba'zı ol

1 ḡafletle bu cânibden TO: egerçi bu cânibde TK (115^{a/14})

2 buyurılıp TO: ḫılındı TK (115^{a/19})

3 daḫi TO: - TK (115^{a/19})

4 ḫayr ḫaber der-i devlete vuşül bulduḫda ḡüyâ dükeli 'Acem diyârı alınduḫı hâtif-i ḡaybdan şüyü' bulup

Mısrâ': Di 'Acem iḫlimi fetḫ oldu ḫamû

deyü nazm olınan târiḫ şebt ü derc ḫılındı. Egerçi TO: ḫaberi ḡetürüp fe-ammâ TK (115^{a/19})

cânibe giriftâr olanlar şâh oğlu Hâzma Mîrzâ'ya serdârûn fevt olduĝun kıyâs ile haber virdüklerine binâ'en ol daĝı 'asker-i İslâm'ın yoluna Şu Őalduĝı menzilde muĝkem hücum idüp gereĝi gibi muĝharebe vü muĝâtele üzre iken hemân kıyâm-maĝâm-ı [TOÛ⁴¹⁰] vezîru'l-enâm Sinân Paşa ittifâĝ-ârâ ile ol arada konup ârâm eylediler. Ve Kızılbaş-ı kıallâŐ sükûn-ı 'askerden müteĝayyir olup hücum ve iĝdâm itdükce âşaf-ı ÂŞaf-maĝâm cumhûr-ı 'asâkir-i İslâm'la muĝâbele vü muĝâtelede göĝüs gerüp aŐaĝı kıomadılar. Ve rûknü'd-devleti'l-'aliyye Anaĝolı beglerbegisi olan Hâsan Paşa ile müŐâ-vere ve hûsn-i tedbîr-i dil-pezir idüp sâyir beglerbegilere ve ümerâ ve 'asâkir-i manŐûreye kıol kıol ve kıaraf kıaraf [TOÛ⁴¹¹] çavuşlarla haber Şalup ve bi'l-cümle yat u yaraĝla hâzir u müheyyâ olan sipâh-ı zafer-penâhı alay alay cem' u tezyîn itdirüp ve bi'z-zât sancaĝ-ı hümayûn önünce yürüyüp cünûd-ı Süleymânî birle def-i düşmen-i Ehrimen-girdâra hücum kııldılar. Ve Şît ü Şadâ-yı kıabl-hâne vü nefîr cihânı kıaplayup gülbâng-ı "Allâh! Allâh!" ve tek-bîr semekden Simâk'a irişüp Őafîr-i sũfâr tîr-i feş-â-feş-i tîr-i cânĝâh mâr-ı tinnîn-âşârı binâ-güş-ı a'dâ-yı kec-reftâra [TOÛ⁴¹²] irgürüp kemend-i la'l gerden-i bed-h'âha bend olup ser-pençe-i emel zümre-i gümrâha dâmen-gîr düşüp çâk-â-çâk-ı gürz ü ŐemŐîrden cân-ı mülhîdân pey ve üstüh'ânda giriftâr ve ser-geşte iken nevk-i sinân-ı dâstân rahnesinden yol bulup lâŐe-i hûn-pâŐından hâlâş olurdu. Ve ekşer-i Sürh-ser-i bî-cigere tîĝ u teber irmedin Őîha-i' bâd-pâyân-ı ra'd-âhengden zehre-terâk olup bin yıl ölüsi gibi cansız yere düŐerdi. [TOÛ⁴¹³] Bu eşnâda yer yer ejder-peyker toplara ve küşe küşe berĝ-iŐr dârbuzenlere âteş virilüp nâyire-i gîr ü dâr bülend ve Şerâr-ı kâr-zâr Şu'le-fürüz nihâvend ve Şa'Şa'endüz demâvend düşmekle bu ĝazâda tâĝ u terâĝ-ı 'arrâde Buĝârâ ve Semerĝand'dan geçüp hâverden bâĝtere velvele bîrâkımiŐken ittifâĝât-ı hâsene-i muĝsineden bir dâne kıop-ı hâşm-kũbuñ fındıĝ-ı âhenîni Hâzma Mîrzâ'nuñ bindüĝi atı ayaĝına kıarîb uĝramaĝla zamân u zemîni ŐarŐıdub [TOÛ⁴¹⁴] Şanasın ol güruh-ı mekrûh başlarına ân-ı vâhidde kıyâmet kıopdu. Ve yüzleri 'aksine dönüp cem'ıyyetleri tartâĝın oldu. Derĝâl Şîrân-ı hâşm-Şîkâr ve dilîrân-ı ĝazanfer-girdâr ol dâmen-i kũh-sârda Őarpa kıaçan Kızılbaş-ı kıallâŐa² ﴿كُأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفِرَةٌ فَرَّتْ مِنْ قَسْوَرَةٍ﴾ at Şalup avcıdan ürkmiŐ Őaĝanlaruñ ardlarından irişilüp ve başları kesilüp

1 At kıŐnemesi manasındaki "شبهه" kastedilmiş olmalıdır. Metinde bir yerde daha bu imlada yazılmıştır.

2 "Âdeta aslandan ürküp kıaçan yaban eşekleri gibi." (Müddessir, 74/50-51)

terkilerden aşılp lâşeleri yığın yığın olup [TOÜ⁴¹⁵] mā' ü t̄in bırakılıp sâlim ü gânim kâyim-mağâm-ı peleng-intikâm hizmetine irişdiler. Ve ahşam karîb olmağla otağ önüne varılıp yoldaşlıkta bulunan erenler ve baş ve dil getüren yoldaşlara terakkî ve ihsânla nevâziş kılınıp tabl-i âsâyiş çalındı. Ve karavullar etrâfi bekleyüp gaflet revâ görilmedi. Ve kâyim-mağâm-ı si-pihr-ihtîşâma seb'a-i seyyâre meş'ale-i fûrûz olup emlâk-i eflâk päs-bân ve hırz-h'ân idi ki bâmdâd rahîl ol menzil-i pür-vağalden [TOÜ⁴¹⁶] şîhhat ü selâmet ile göçüp Selmâs'a ve andan maħrûse-i Van'a gelüp selâmet yaķasına çıkup ve her kişi kışlasına varduğı aħbâr-ı meserret-âsar pây-e serîr-i a'lâya 'arz olunduğda¹ fermân-ı hümâyünla bir hefte şehir-i İstanbul tona-dılıp ve memâlik-i maħrûseye fetħ-nâmeler gönderilüp 'umümen bilâd u emşârda tona-nma olınmasına² fermân olınıp vücüh-ı cihâniyâna³ ebvâb-ı sürür meftûh kılındı. [TOÜ⁴¹⁷] Ve merħümüñ na'sı Van'dan Âmid'e naķl olınıp vaşıyyeti üzre anda defn itdiler.⁴

Ve 'ıyd-i Ķurbân'dan aķdem [Kasım 1585] Ķapucılar ketħudâsı Meħemmed Beg⁵ kılıç ve Ķaftân ile Van muħâfazasında olan Vezîr Sinân Paşa'ya varup bahâra dek ol ħudüduñ umürı kendülerine tefvîz⁶ buyurıldı.

Ve bu cânibde 'Arefe gicesi [30 Kasım 1585] merħüm Vezîr-i a'zam Aħmed Paşa oğlı Meħemmed Beg ulağla Van'dan gelüp mühr-i vezâreti getürüp teslim-i hümâyün [TOÜ⁴¹⁸] kılınduğda envâ'-ı ri'âyet ile behremend kılındı. Ve ħâtem-i vezâret Mesîh Paşa ħazretlerine virilüp şadr-ı a'zam oldılar. Ve Siyâvuş Paşa ħazretleri dağı ikinci vezîr olup mübârek bayram [1 Aralık 1585] günü el öpdiler. Ve kâtiblerden Baştezkireci Ħasan Beg re'isü'l-küttâb olup Ħamza Beg'e Ķaştamonı sancağı buyurıldı.

1 marîz olmağın bi-taķdırillâh ikinci Ķonağda ... aħbâr-ı meserret-âsar pây-e serîr-i a'lâya 'arz olunduğda TO: münkesirü'l-mizâc olmağın ikinci Ķonağda bi-taķdırillâh vefât eylemiş -rahîmehullâb-. Egerçi bu sırr-ı mahfi ifşâ olınmayup lâkin şâh-ı gümrâhuñ oğlı Ħamza Mîrzâ ħaber alup 'asker-i İslâm yolına gice ile şu şaldırıp ve gündizin hücum itdüklerinde t̄âyife-i Ķızılbaş ol şu şaldıkları maħalalde mağlûb u mağhûr düşüp kaçdılar -ħazeleħümullâb-. Ve 'asker-i İslâm selâmet yaķasına çıkdılar. Ve Tebrîz için anda "Özdîmür-zâde didi Tebrîz'i aldı" (993) sâl-i fetħ ba'dehü bu cânibde dağı "Di 'Acem iklimi fetħ oldu Ķamu" deyü târiħ dinildi. Ve TK (115^{a/19-21})

2 emşârda tona-nma olınmasına TO: emşâr tona-nmağa TK (115^{a/22})

3 cihâniyâna TO: 'âlemiyâna TK (115^{a/22})

4 Ve merħümüñ na'sı Van'dan Âmid'e naķl olınıp vaşıyyeti üzre anda defn itdiler TO: - TK (115^{a/22})

5 Meħemmed Beg TO: - TK (115^{a/23})

6 Bahâr'a dek ol ħudüduñ umürı kendülerine tefvîz TO: müşârun-ileyh merħüm serdâr-ı a'zamdan soñra 'asker-i İslâm'a rehber olup ve şâhuñ oğlın Balçıklı Ķonağ'da şıyup envâ'-ı şehâmeti zuhûra gelmeğın bahâra değın Tebrîz Ķal'ası'ndan def-i gezend için serdâr ta'yin TK (115^{a/23-24})

Ve mäh-ı mezbürüñ on beşi olan Cum'a günü [6 Aralık 1585] hazret-i sulţān haţţ-ı hümayün ile İbrāhīm Paşa hazretlerine tebşir [TOŪ⁴¹⁹] buyurılıp bi'l-cümle mübārek-bād için el öpdiler. Ve Şirvān'da olan Vezir Ca'fer Paşa'ya daħi kılıç ve kaftān gönderilüp def'-i a'dāya müte'allik envā'-ı te'kid ü tenbih buyurıldı.

Ve sene toköz yüz toķsan dōrt [994] Muħarrem'inüñ evāhirinde [Aralık 1585/Ocak 1586] Van'dan ulaķ gelüp¹ 'asker-i İslām dōndükden soñra şāh-ı gümrāh bi'z-zāt ođlu Ħamza ile varup² Tebriz'i kuşadup ħal'ada olan ehl-i³ İslām küllü iztirābda iken bi-nuşretillāh dōrdüncü gice Ca'fer Paşa'nuñ ketħudāsı olup [TOŪ⁴²⁰] Nigde begi olan Maħmūd Beg birkaç fidāyī ġāziler ile taşra çıkup ve şāhuñ mühr-dār-ı murdārı ve vezir⁴ ve muşāhibi olan Şāhruħ Ħān'uñ meterisi ħal'aya ħarīb olmuş iken ġaflet ile üzerlerine dōkilüp⁵ ve kendüsi dil dutılıp ve Zehr-i mār Sulţān adlu ođluñuñ ve niçe nām-dār⁶ tevābi'inüñ başları kesilüp ve ehl-i İslām'dan bir nefis telef olmayup sālimen ve ġānimen ħal'aya geldükleri ħayr ħaberi getirüp envā'-ı ri'āyet ile behremend oldılar.

Ve mäh-ı mezbürüñ⁷ [TOŪ⁴²¹] evāsıtında [Ocak 1586] Naķibü'l-eşrāf Mīrzā Maħdüm Efendi'ye İstanbul ħazāsı tevcih olunup ve⁸ Seyfi Çelebi ma'zül olup yerine Yaş Ħasan Çelebi defterdār oldu. Ve Peç ilçisi pişkeş çeküp ve ziyāfet olunup el öpüp ilçi-i sābık icāzet ile girü Peç'e gitdi.⁹ Ve

1 bu cānibde 'Arefe gicesi merħüm ... toköz yüz toķsan dōrt Muħarrem'inüñ Van'dan ulaķ gelüp TO: -TK (115^{a/25})

2 bi'z-zāt oğlu Ħamza ile varup TO: oğlu ile gelüp TK (115^{a/25})

3 ħal'ada olan ehl-i TO: 'asker-i TK (115^{a/25})

4 vezir TO: veziri TK (115^{a/26})

5 üzerlerine dōkilüp TO: başılıp TK (115^{a/26})

6 Zehr-i mār Sulţān adlu ođluñuñ ve niçe nām-dār TO: oğlu ve niçe TK (115^{a/27})

7 ħaberi getirüp envā'-ı ri'āyet ile behremend oldılar. Ve mäh-ı mezbürüñ TO: ħaber ħapucılar ketħudāsı maħrüse-i Van'a vuşul bulduğu gün Tebriz'den beşaret-nāme gelüp ve bu cānibde 'Arefe gicesi Siyāvus Paşa hazretleri ikinci vezir olup 'ıyd-i şerifde el öpdiler. Ve leyle-i mezbüreden aķdem merħüm Vezir-i a'zam Aħmed Paşa ođlu Meħemmed Beg ulağla Van'dan gelüp ve mühr-i vezāreti getirüp ve yarındası niġin-i vezāret Mesih Paşa hazretlerine teslim buyurılıp ve şadr-ı a'zam olup anlar daħi mübārek bayram günü el öpdiler. Ve manşıb-ı riyāset-i küttāb Küçek Ħasan Beg'e virilüp Ħamza Beg'e Kaşamonı sancağı buyurıldı. Ve mäh-ı mezbürüñ on beşi olan Cum'a günü bānū-yı zamān hazret-i sulţān haţţ-ı hümayün ile İbrāhīm Paşa hazretlerine tebşir buyurılıp bi'l-cümle mübārek-bād için el öpdiler. Ve Şirvān'da olan Ca'fer Paşa'ya kılıç ve kaftān gönderilüp ve evāhir-i mäh-ı mezbürede Van'dan ulaķlar gelüp Şāhruħ Ħān'uñ dutıldığı ve Kızılbaş'uñ inkişār ve iħtilālī ħaberin getürdiler. Ve sene toköz yüz toķsan dōrt Muħarrem'inüñ TK (115^{a/27-32})

8 tevcih olunup ve TO: 'ināyet buyurılıp ve Defterdār TK (115^{a/32})

9 olunup el öpüp ilçi-i sābık icāzet ile girü Peç'e gitdi TO: ħılınıp el öpdi. Ve mäh-ı Şāfer'ün evāyilinde

Diyârbekr'ün mâliyye defterdârlığı, Dîvân-ı Hümâyûnda başmuhâsebeci olan Mûsâ Çelebi oğlu¹ Maḥmûd Çelebi'ye virilüp ve Bağdâd eyâleti tekrâr Süleymân Paşa'ya tefvîz olunup Dînâver Hâkimi [TOÛ⁴²²] Şolaḫ Hüseyn'ün itâ'ati haberi geldi. Ve Ḥamza Beg² Kaştamonı sancağın ihtiyâr itmeyüp ve Dersa'âdet'e gelüp sefer ru'ûsın teslim eyleyüp ve elinde mevcûd bulunan tîmâr ile Dergâh-ı 'Âli müteferriḳalığıyla ser-efrâz buyurıldı.³

Ve merḥûm 'Oşmân Paşa'nun metrukâtı der-i devlete getirilüp ve şülûsi ihrâc olunup vaşisi olan Rûmili Beglerbegisi Meḥammed Paşa mübâsereti ile nefis-i İstanbul'da bir medrese yapılıp ve evḳâf ve maşârif [TOÛ⁴²³] ta'yîn kılınıp envâ'-ı vücûh-ı ḫayrâta şarf ve icrâ kılındı.⁴

Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvel'ün evâyilinde [Şubat 1586] Ḳapucılar Ketḫudâsı Meḥammed Beg Van'dan gelüp Tebrîz muḫâşarasında olan⁵ şahuñ oğlu Ḥamza Mîrzâ ile Türkman ṭâyifesi maḳtûl Emîr Ḥân'un dem ve diyeti için Tebrîz'de külli ḫuşûmet üzre olmağın ṭâyife-i mezbûre⁶ Ḥamza'nun Ṭahmâsb nâm küçek ḳarındaşın⁷ ḫile ile alup Ḳazvîn'e müstevli olduklarında Ḥamza daḫi bu fitneyi⁸ Ḳurçî[TOÛ⁴²⁴]başı Ḳulı Beg'den bilüp ḳatline ḳaşd itdükde ḳurçibaşı daḫi⁹ Cebbâr Ḳulı nâm ḳarındaşı oğlu ile ḳaçup Tebrîz Ḳal'a-sı'na girüp der-i devlete¹⁰ muṭî' ve ḡuzât-ı Müslimîne mu'în olduklarından¹¹

[Ocak 1586] Şehzirdi beglerbegisi 'azl olunup yeri mîr-i mîrân-ı sâbıka virildi TK (115^{a/33})

- 1 başmuḫâsebeci olan Tezkireci-zâde TO: Dîvân-ı Hümâyûnda başmuḫâsebeci olan Mûsâ Çelebi oğlu TK (115^{a/34})
- 2 olunup Dînâver Hâkimi Şolaḫ Hüseyn'ün itâ'ati haberi geldi. Ve Ḥamza Beg TO: olındı. Ve Pelengân Beglerbegisi Melek Aḫmed Paşa'dan ulaḳ gelüp Şolaḫ Hüseyn âdemleri ile mezbûrun itâ'ati haberin getirdi. Ve mâh-ı Şafer'ün evâḫirinde [Şubat 1586] Vezîr Ferhâd Paşa'ya tekrâr diyâr-ı 'Acem'e serdârlık buyurıldı. Re'is-i sâbıḳ Ḥamza Beg daḫi gelüp ve aḫkâm ḳaydların teslim idüp TK (115^{a/34-36})
- 3 ve Dersa'âdet'e gelüp sefer ru'ûsın teslim eyleyüp ve elinde mevcûd bulunan tîmâr ile Dergâh-ı 'Âli müteferriḳalığıyla ser-efrâz buyurıldı TO: tîmârla Dergâh-ı 'Âli müteferriḳalığına ḳanâ'at itdiler TK (115^{a/36-37})
- 4 metrukâtı der-i devlete getirilüp ve ... envâ'-ı vücûh-ı ḫayrâta şarf ve icrâ kılındı TO: meyyiti Âmid'de defn olunup ve metrukât ve envâli der-i devlete geldükde emr-i hümâyûnla Rûmili Beglerbegisi Meḥammed Paşa -*dâmet ma'âliyhü*- vaşıyy ta'yîn [TK115^b] buyurılıp ve şülûsi ihrâc olunup medrese ve evḳâf ta'yîn ve binâsi fermân olındı -*teḳabbelallahü ve ḡafera lehü*- TK (115^{a/37}-115^{b/1})
- 5 Meḥammed Beg Van'dan gelüp Tebrîz muḫâşarasında olan TO: Van'dan gelüp TK (115^{b/1})
- 6 ṭâyife-i mezbûre TO: - TK (115^{b/2})
- 7 - TO: ṭâyife-i mezbûre TK (115^{b/2})
- 8 müstevli olduklarında Ḥamza daḫi bu fitneyi TO: varmağla bu cânibde Ḥamza daḫi bu aḫvâli TK (115^{b/3})
- 9 ḳatline ḳaşd itdükde Ḳurçibaşı daḫi TO: ḳatitirmek istedikde Ḳurçibaşı-i mezbûr TK (115^{b/3})
- 10 der-i devlete TO: Sulṭân-ı İslâm'a TK (115^{b/4})
- 11 olduklarından TO: olmişlar. Aña binâ'en TK (115^{b/4})

Qızılbaş-ı bed-ma'âsuñ umûrı her vechle¹ ihtilâl bulup ve qal'aya qaşd itdükleri lağımlar zühûra gelüp ve qazduqları quyuya kendüler² düşüp fenâ oldukların ve qal'a döğmege tedârük itdükleri toplardan güzidesi³ [TOÜ⁴²⁵] çarb-ı dest ile içeri qal'aya⁴ alınup ve Hamza Mirzâ Kazvîn üzerine Türkman cengine varup şâh, Tebriz'de her vechle teşviş üzre olduğu haberleri getirüp envâ'-ı ri'âyet ile hîdmete meşğûl oldu. Bu eşnâda diyâr-ı 'Acem'e Vezir Ferhâd Paşa tekrâr serdâr olup tedârük üzre oldılar. Ve Ciğala-zâde Sinân Paşa'dan ulaq gelüp sâbîkâ Hakkâri hâkimi iken şehîd olan merhûm Zeynel [TOÜ⁴²⁶] Beg'in kâtili Mehdi Kulu Sultân nâm mülhîdi ki şâh-ı 'Acem Tasuc semtine gönderüp Tebriz Qal'ası'na bu cânibden gönderilen haber vuşûline mâni' olurdu, müşârun-ileyh paşa dañi mahrûse-i Van'dan ilgâr idüp ve mezbûrı dil tutup der-i devlete gönderüp Boğaz Hişâr'da habs olındı.⁵

Ve Burhân Efendi 'azl ve tefîş buyurilup Üveys Paşa başdefterdâr oldu. Ve Bağdâd eyâleti muhâfaza tarîkiyle müşârun-ileyh [TOÜ⁴²⁷] Ciğala-zâde'ye virilüp Van eyâleti Hüsrev Paşa'ya 'inâyet buyurıldı. Ve Haleb beglerbegiligi 'Acem'den gelen Maqşûd Paşa'ya tevcih olunup mâliyye defterdârlığı Üveys Paşa qarındaşı Ramazân Efendi'ye virilüp Hayâlî-zâde 'azl olındı. Ve mâh Rebî'u's-şânî'nün⁶ on sekizinde [7 Nisan 1586] serdâr-ı kâm-gâr el öpüp ve hil'at geyüp tabl ü 'alem ve hayl ü haşem birle Üsküdar'a geçdiler.⁷

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi beşinde [14 Nisan 1586] vezir-i a'zam mühr-i vezâret Mesîh Paşa'dan⁸ alınup yarındaşı [TOÜ⁴²⁸] ki yevmü's-Şü-

1 her vechle TO: - TK (115^{b/4})

2 kendüler TO: kendüleri TK (115^{b/5})

3 fenâ oldukların ve qal'a döğmege tedârük itdükleri toplardan güzidesi TO: ve havâle itdükleri toplardan biri TK (115^{b/5})

4 qal'aya TO: - TK (115^{b/5})

5 Kazvîn üzerine Türkman cengine ... Boğaz Hişâr'da habs olındı TO: Kazvîn'e qarındaşı ile cenge varup ve'l-hâşil Qızılbaş'da külli ihtilâl olduğu haberleri getürdi TK (115^{b/5-6})

6 Bağdâd eyâleti muhâfaza ... Hayâlî-zâde 'azl olındı. Ve mâh Rebî'u's-şânî'nün TO: Ciğala-zâde Vezir Sinân Paşa'ya Bağdâd ve Hüsrev Paşa'ya Van eyâleti virilüp Urmî dañi mir-i mirân-ı Van hâşşlarına ilhâk olındı. Ve Haleb eyâleti Maqşûd Paşa'ya virilüp ri'âyet olındı. Ve mâh Rebî'u's-şânî'nün evâyilinde [Mart 1586] Haleb'ün mâliyye defterdârlığı Üveys Paşa qarındaşı Şiyâmî Efendi'ye tevcih olunup Hayâlî-zâde ma'zûl oldu. Ve mâh-ı mezbûruñ TK (115^{b/7-10})

7 - TO: Ve hemân ol gün [7 Nisan 1586] Demürkapu'dan ulaq gelüp Şirvân'dan eyü haberler getürdi. Ve yarındaşı [8 Nisan 1586] Şâm-ı şerifden ulaq gelüp 'Arab Kanşu Beg'ün çutulup mahbûs olduğın söyledi TK (115^{b/11-13})

8 mühr-i vezâret Mesîh Paşa'dan TO: Mesîh Paşa'dan mühr-i vezâret TK (115^{b/13-14})

lüşâ [15 Nisan 1586] idi, girü hâtem-i şadâret Dîvân-ı Hümâyûnda Siyâvuş Paşa'ya tefvîz buyurılıp ba'd-ez-dîvân cümle-i erkân u a'yân sa'âdet-hânelerine varup¹ mübârek-bâd eylediler.²

Ve Şâm-ı şerîfden ulağ gelüp 'Arab Kaşu Beg tütülüp maḥbûs olduğın söyledi. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ün ğurresinde [20 Nisan 1586] Budun Beglerbegisi Yûsuf Paşa'ya Tımışvar eyâleti virilüp Budun muḥâfazasına erkân-ı sa'âdetden Vezîr 'Alî Paşa irsâl olındı. Ve Şâm [TOÛ⁴²⁹] kâdılığî Anaṭolî kâdî-'askerliginden mütekâ'id Ğanî Çelebi'ye virilüp Şahn erenlerinden Şaru Muşliḥuddîn'e Âmid kâzâsı tevciḥ olunup 'ulemâda silsile oldı. Ve Elvend oğlı 'Alî Paşa 'Arabistân'dan ulağla gelüp serdâra buluşup ba'dehû mâh-ı mezbûruñ on toḫuzında [8 Mayıs 1586] Üsküdar'dan kâlkup üçüncü günde [11 Mayıs 1586] İznikmid Şahrâsı'nda konup ve kapu ḥalkına ziyâfet ve ri'âyet idüp andan 'azm-i Şarḫ eylediler *-naşara-bullâh-*. Ve Şîrvân'dan tekrâr ulağ gelüp [TOÛ⁴³⁰] ḥayr ḥaberler getürdi.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi altısında [15 Mayıs 1586] Vezîr-i mükerrem İbrâhîm Paşa ḥazretlerinün mübârek düğünleri nişânî şağdıçları olan Kaḫudan Kılıç 'Alî Paşa ile Eski Sarây'a iletilüp envâ'-ı ziyâfet ve ri'âyet-i şâhâne birle vazî' u şerîf toylanup ḥil'at-i fâḫire birle ser-efrâz oldılar. Ve ḥazret-i 'aliyyetü'z-zât ve refi'u'd-derecât³ ḥazretlerinün 'aḫd-i nikâḫ için bir sâ'at-i müteberrike ihtiyâr olunup ḥiṭbe-i münâkaḫa ḥaṭṭ-ı hümâyûn-ı [TOÛ⁴³¹] sa'âdet-maḫrûn ile ḥ'âce efendiye mercü' olunduğî üzre taḫdîm olunup ri'âyet buyurıldı. Ba'dehû mâh-ı mezbûruñ yigirmi toḫuzuncü günü [18 Mayıs 1586] Sarây-ı 'Atîḫ'de düğüne başlanılıp ve beş yüz kıṭ'adan ziyâde küçek naḥller iḫerü gönderilüp ol bezm-i ferruḫ-fezâyî cennetü'l-me'vâya döndü. Ve rüy-i zemîn başdan başa nuḫliyyât ve şeker işlerinden nigeristân-ı Mış'ı'a ḫarîb olup naḥller üzre ta'biye olınan tütî

1 Divân-ı Hümâyûnda Siyâvuş Paşa'ya tefvîz buyurılıp ba'd-ez-dîvân cümle-i erkân u a'yân sa'âdet-hânelerine varup TO: sa'âdetlü Siyâvuş Paşa ḥazretlerine Dîvân-ı Hümâyûnda teslim buyurılıp tekrâren âşaf-ı mu'azzam oldılar. Ve cümle-i erkân u a'yân ba'd-ez-dîvân ḥâk-pâyalarına varup tehniye-i behiyye için el öpüp TK (115^{b/14-18})

2 - TO: Ve münâsebetle ibrâz olınan târiḫ derc olındı: Şî'r: Du'â ile aña târiḫ Loḫmân / Bir aruḫla didi "tekrâren âşaf" (993+1=994) İlahî 'ömr-i ṭavîl birle devleti ziyâd olup sâye-i sa'âdetlerinde cümlemiz behremend ve ber-murâd olavuz. Âmin yâ Mu'in TK (115^{b/18-24}) (TK nüshası burada son bulmaktadır. **Buradan sonraki bölüm, eldeki nüshalardan sadece tomarda mevcuttur.**)

3 Sultanın ismi yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Hasan Bey-zâde, sultanın ismini "Ayşe" olarak belirtmektedir (Hasan Bey-zâde Ahmed Paşa, a.g.e., II, s. 323).

kuşları i'tidāl-i hevādan güyā tāze cān [TOÜ⁴³²] bulup ve kıanatların gerüp ol şekeristāndan huşe-çin olmuşlar idi. Tā ki 'azīm hengāme ile iki dāne büyük naḥller daḥi getirilüp ol sarāy-ı dil-güşānuñ taşra kıapusu önünde kıonilüp ziyāfete başladılar. Ve 'ulemā vü a'yān be-nevbet ziyāfet ü ri'āyet kıılınup ve ḥayr du'ālar olınup yollandılar.

Ve māh Cemāziye's-şāni'nün üçüncisi olan Çehārşenbih günü [21 Mayıs 1586] vüzerā-yı 'izām ve kıudāt-ı 'āsākır-i İslām için daḥi ağır ziyāfetler tertib olınup ba'de't-ṭa'ām [TOÜ⁴³³] eşribe-i şehdiyye ve nuḳliyyāt-ı mütenevvi'a çekilüp ve ḥuffāz-ı ḥöş-āvāz mānde-i 'azīme şükrānesi için laṭif 'aşrlar oқыıyup şenālar kıılındı. Ve sünnet-i seniyye üzre erbāb-ı söz ü sāz ve aşḥāb-ı naḡme-perdāz terennümāt-ı dil-nevāz ile bezm-ārāylık şerāyiṭin yerine getirüp bi'l-cümle in'ām u ihşānla behremend oldılar. Ve Eski Sarāy'da vāḳi' olan selāṭin-i 'işmet-āyın cem'iyetinde ḥazret-i 'aliyyetü'z-zāt şafıyyetü's-şıfāt bānū-yı cihān ü cihān[iyān] [TOÜ⁴³⁴] ve müzāhir-i ma'delet ü ḥasenāt ḥazretleri Naḳıbü'l-eşraf Mırzā Maḥdüm Efendi'nün vālideleri Şerife Ḥānım'ın siyādet ve şerāfetinden ḡayri 'ālime ve 'ābide idügi cihetden yevmi yüz pāre 'ulūfe Mısr ḥavālīsinden ve her ayda onar erdeb buḡday vazīfe-i nazīfe ta'yīn itdirüp ve envā'-ı ri'āyetler kıılınup defātir-i rüzḡarda müşbet ve bā'ış-i zıkr-i ḥayr oldı. Teḳabbellāh. Ba'deḥü cihāz-ı cihān-nevāz Sarāy-ı 'Atıḳ'den İbrāhīm Paşa Sarāyı'na naḳl olınup [TOÜ⁴³⁵] eşās ü tecemmülāt ve esbāb ü muraşşā'āt ve dikme mesned ve raḥt ve mücevher ve mükellel tāc ü taḥt ve gümüş ve altun avadanlıkları ve zer-beft ve dībā mefrāşlar ile gündelige kıullandıkları aḳmişe ve emti'a-i mütenevvi'a ve dikme kıaftānlar boḳça boḳça ve altun kilidli şandūklar ile mücevher şandūḳçaların la'l-i āteş-bārından ¹ «سَلَامٌ عَلَيَّ إِبرَاهِيمَ» āşarı zuhūr itmekle çehre-i rüzḡar raḡm-ı a'dā-yı Nemrūdī-girdār reşk-i gül-zār-ı Na'im olmuşdı. Ve'l-ḥāşıl yer yer ṭabl-ḥāneler çalınup [TOÜ⁴³⁶] sürür u şādmānlık ile getirilüp defterleriyle teslīm kıılındı. Ve yarındası Peñçsenbih günü [22 Mayıs 1586] kıuşlıḳdan soñra cemī'-i erkān u a'yān ve vüzerā-yı 'ālī-şān ve ḥ'āce efendi-i kām-rān ḥaşmet ü şevketle atlu Eski Sarāy kıapusına varup ve andan içetü piyāde girüp şerbet ve ḥil'at ile ziyāfet ü ri'āyet kıılınduḳdan soñra hemān iç ḥaremden ḡurūh-ı maḥremān-ı 'aliyyetü's-şān debdebe-i

1 "İbrāhīm'e selām olsun!" (Sāffāt, 37/109)

cefvet ve tañţana-i salţanat ve cibinlik ve serâ-perde-i [TOÛ⁴³⁷] ‘işmet birle mehd-i ‘ulyâ bād-pây üzre olduğı ħinkün cılbırı nümâyân olduğından bilinüp ve erkân-ı sa‘adet dağı ta‘zîm ü tekrîm ile önce piyâde yürüyüp sâz ü söz-i dil-fürüz ile taşra çıkdılar ve âdâb-ı müstemirre üzre bi’l-cümle süvâr olup ve tabl-ĥâne âvâze cihânı kaplayup ve önce çekilen küçek naĥllerden ġayri iki dâne ‘azîm menâre-girdâr naĥller doruğında dikilen mümlar yağı-lup [TOÛ⁴³⁸] yap yap yürüdiler. Ve hünermend-i çüb-pâ bezm-ârâ olup her taraftan ebvâb-ı seyr ü temâşâ vücûh-ı ehl-i nezzâreye meftûĥ u küşâde eylediler. Tâ ki envâ‘-ı ferr ü şükûĥ ile beyne‘ş-şalâteynde At Meydânı’ndan geçüp kaşr-ı mu‘allâya dâĥil oldılar. Ve bunuñ gibi cem‘iyyetde aĥşama ġarîb menzile irişilmek mu‘tâd iken def‘-i izdiĥâm için taĥdîm olunup ve ġable‘l-ġurûb nezzâre ġalan ‘avâmm u ĥavâşş yerlü yerine varup âsüde-[-TOÛ⁴³⁹]ĥâl olduġları bâ‘îs-i izdiyâd-ı şükran oldu. Ve ba‘de şalâti’l-‘işâ dâru’s-sür ve s-sürürdan dâmâd-ı vezâret-mekânı ĥavâşş-ı erkân u a‘yân içeri iledüp ĥayr du‘âlar ile iġtirân-ı Sa‘deyn vuġû‘ buldı. Bu bâbda

نكحوا بنت حضرت السلطان
لبراهيم قرة العين

جمعوا الناس في وليمتهم
صار يوم الصفا كعيدين

هاتف الغيب قال تاريخا
بهما اقتران سعدين¹

nazm olinan târiĥ-i ‘Arabî derc ġılındı. Ve yarındası Cum‘a ġünü [23 Mayıs 1586] [TOÛ⁴⁴⁰] dağı aĥşam ziyâfet envâ‘-ı nuġliyyât ve dürlü dür-lü mümessek ve mu‘teber ni‘metler ve şerbetler ile bi’l-ĥayri ve‘l-emân encâm bulup erbâb-ı söz ü sâz ve eşnâf-ı şeyyâd ve hüner-perdâzlara dağı tekrâr ĥil‘at ü in‘âm ve ri‘âyet-i mâ-lâ-keâm ġılınup ve bi’l-cümle “Mübârek olsun!” deyü mürâca‘at eylediler. Ve gelecek هفته yedisinde selâtin-i mu‘azzama üslûb-ı ġadîme üzre cem‘iyyet-i ‘azîme idüp ve âdâb-ı mülûkâne yerin bulup ĥayr du‘âlar ile umûrların cenâb-ı Ĥaġġ’a [TOÛ⁴⁴¹] tefvîz idüp gitdiler.

1 “Hazret-i Sultan, kızını nikâhladılar / Gözünün nurunu İbrahim’e / Düğün yemeklerinde insanları topladılar / O safa ġünü iki bayram gibi oldu / Gaipten gelen bir ses tarihini söyledi / İki uğurlu yıldız (Venüs ve Jüpiter) birleşti”

Ve bu eşnâda ba‘zı ‘ulemâ silsilesi oldu. Ve Re‘isü’l-küttâb Kūçek Hâsan Beg ‘azl olunup tekrâr Hâmma Çelebi re‘is oldu. Ve nefsi-i İstanbul’da Fenerkapısı semtinde bir ma‘zül beg ile ba‘zı hayrsuzlar tütölüp ekşer vâkı‘ olan dün başkunu anlardan idüğü vuzûh bulmağla hağklarından gelinüp bâ‘iş-i emn ü emân oldu. Ve başdefterdârlıktan ma‘zül İbrâhîm Efendi’ye Anaçolı defterdârlığı virilüp ve Ayaşofya Mütevellisi ‘Alî Ağa [TOÜ⁴⁴²] ‘azl ve teftiş buyurölüp yeri Murâd Çelebi’ye virildi. Ve ğurre-i mâh-ı Receb’de [Haziran/Temmuz 1586] nağîbü’l-eşrafuñ vâlideleri intikâl idüp ber-vechi emânet hâk-i Eyyüb’da defn eylediler. Ba‘dehü müşârun-ileyh hüsn-i rızâ-sıyla kazâdan ferâğat itmegin yeri sâbıkâ İstanbul kâdîsı olan Mevlânâ ‘Abdülbâkî Efendi’ye ‘inâyet ölünüp Mevlânâ Mirzâ Mağdüm Efendi’ye niğâbet ve şeyh-i Haremlik ile Rümili kâdî-‘askerligi pâyesinde Ka‘be-i mu‘azzama kâdîlığı virilüp ve vâlidesinüñ na‘şın alup [TOÜ⁴⁴³] deryâdan Mışır’a ve andan Yenbu‘a çıkarup Medîne-i münevvere Bağî’inde hâk-i rahmete teslim eylediler. Ve Bağdâd kâdîlığı Şubaşı-zâde’ye tevcih ölünüp ‘ulemâda silsile oldu. Ve merhûm Baba-zâde Efendi intikâl idüp [yeri] hazret-i Eyyüb müderrisi Mevlânâ Yahyâ Efendi’ye virildi. Ve Rümili’nün tîmâr defterdârı olan ‘Oşmân Beg’e sancağla Mışır’uñ mâliyye defterdârlığı tevcih ölünüp yeri Dergâh-ı ‘Âlî müteferriğalarından h‘âce efendinüñ ketğudâları ‘Abdî Beg’e virildi.

[TOÜ⁴⁴⁴] Mâh-ı Ramazân’uñ evâyilinde [Ağustos 1586] Anaçolı Kâdî-‘askeri Mevlânâ Ağmed Efendi ‘azl ölünüp yeri Mevlânâ Bahâ’eddîn-zâde ‘Abdullâh Efendi’ye virildi. Ve Tuna yağasında Bender ve Kili semtinde Rus-ı menhûs eşkiyâsı nev‘â gezend ü zararlan hâlî olmamağın Nigbolı sancağı vezîr-i a‘zam iken fevt olan merhûm Ağmed Paşa’nuñ şulbî oğlı Meğmed Beg’e virilüp ol cânibde serdâr kılındı. Ve Şâm kâdîlığı Hâsan Beg-zâde Mevlânâ Ağmed Çelebi’ye [TOÜ⁴⁴⁵] ve Haleb kazâsı Remzî-zâde Mevlânâ¹ Efendi’ye virilüp ‘ulemâda silsile oldu.

Ve serdâr-ı kâm-gârdan ulak gelüp bi-tevfikillâhi te‘âlâ Erzurüm’dan varup Hâmene (خمته) ve Tasuc² (طسوح) Kâl’aların yapup ve Hâmene’de müstevfi

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Atâyî, Remzî-zâde’nin ismini Mehmed, vefat tarihini 1006 senesi hilali (Ağustos 1597) olarak vermektedir (Nev’izâde Atâyî, *a.g.e.*, II, s. 1125).

2 Hamene ve Tasuc, Urmiye Gölü’nün kuzeydoğru ve kuzeyinde, Tebriz’e sırasıyla 70 ve 100 km mesafededir.

leşker ve ağa ve gönüllü ve dizdâr ve ‘azebistân neferâtı yazılıp beglerbegilik şartıyla muhâfazaya Cin Muştâfâ Beg’i ta’yîn eyledi. Ve henüz Tebrîz’e dâhil olmadın şâh-ı gümrâh on aydan ziyâde Tebrîz Kâl’ası’n muhâşara [TOÛ⁴⁴⁶] idüp ve seksen kerre nerdübânlar ve ta’biyeler ve laqımlar ile hücum itdükce her bâr ehl-i İslâm gâlib ve Rafaza-i melâhide mağlûb ve münkesir olduğundan gayri kâl’ada bulunan laqım rahnesinden gâziyân-ı mücâhidin içerü girüp varup başladığı maḥall ki Tahmâsb binâ eyledüğü mescid ḥavlisinde idi, ‘ale’l-ğafle Kızılbaş üzerlerine çıqup ve ekşerin katl idüp ve mâlların gâret idüp a’dâ-yı bed-nihâd aşlâ bir nesneye kâdir olmayup ancak [TOÛ⁴⁴⁷] kâl’a eṭrâfına şu şalup bir mıkḍâr yer yıkıldıḡda anı daḡi içerüde olan ehl-i imân toprak çuvallar ile sedd idüp bir vechle zarar u gezend eylemediler. Lâ cerem kaçup oğlu Ḥamza ile Sirâb (سراب) semtine gidüp Ceret (جرت) Vâdisi’nde fûrümânde qaldılar. Ve ‘asker-i İslâm ser-leşker-i peleng-intikâm ile mâh-ı Şevvâl’de [Eylül/Ekim 1586] Tebrîz’e irişüp ve Ca’fer Paşa’ya buluşduḡda envâ’-ı şenlik ve şâdmânlık ile ziyâfet ve ri’âyetler kılınup ehl-i kâl’aya cenâb-ı Ḥaḡḡ’dan güyâ ḡayât-ı tâze irişdi. Ve’l-ḡaşıl [TOÛ⁴⁴⁸] gereḡi gibi çalısup ve bir iki heftede tekrâr kâl’anuñ yıkılan yerlerin meremmât idüp ve müstevfi leşker ve zaḡîre qoyup ba’dehü ḡayr u sa’âdetle ‘avdet eyledükde muḡaddemâ itâ’at iden Qurçibaşı Qulı Beg’i küllî ri’âyet ile bile getürüp maḡbûs olan Şahrulı’ı kabz idüp girü Erzurüm semtine sâlimen ve gânimen irişdükleri ḡayr ḡaberler gelüp pây-e-i serir-i a’lâya ‘arz olınduḡda mer’î vâkı’ oldılar. Ve şâh-ı Īrân’dan şulḡı müş’ir tazarru’-nâmeler gelmekle [TOÛ⁴⁴⁹] bu cânibden daḡi Velî Ağa irsâl kılınup ‘asâkir-i manşûre yerlü yerine kışlaya varup be-râḡat oldılar. Lâkin Anaṡolı Mîr-i mîrânı Ḥasan Paşa ḡazretleri Van muḡâfazasına qalmaḡla Ḥüsrev Paşa Urmî’de kışladı.

Ve sene toḡuz yüz toḡsan beş [995] Muḡarrem’inde [Aralık 1586/Ocak 1587] Tebrîz’den ulaḡla Ca’fer Paşa kethudâsı iken bi’l-fi’l Nigde sancāḡına mutaşarrıf olan Maḡmûd Beg der-i devlete gelüp getürdüḡi aḡbâr-ı meserret-âşâr ‘arz olınduḡda Van eyâleti Tebrîz’e ilḡâḡ buyurılıp vezâret ile [TOÛ⁴⁵⁰] Āzərbaycân muḡâfazası müşârun-ileyhe tefvîz olınup ḡil’at ve ri’âyet ile girü gönderildi. Ve Diyârbekr beglerbegiligi Ḥüsrev Paşa’ya virilüp taḡvîl ḡükmi irsâl kılındı. Ve Simon’da maḡbûs olan Nüzül Emîni Ḥüseyn Ağa ḡalâş olup der-i devlete gelüp ri’âyet olındı. Ve serdâr-ı kâm-gâr

Erzurüm Kāl'ası'nda şāhuñ giriftār olan mühr-dār Şāhruḥ'ı ḥabs idüp ve kırçıbaşını der-i devlete gönderüp Pertev Paşa Sarāy'nda mütemekkin ve mer'î [TOÜ⁴⁵¹] kılandı. Ve şāh-ı Īrān oğlu Ḥamza Mīrzā'yı mestāne iken Kāsım nām bir berber oğlanı kıatl eyledügi ba'dehū Ḥudābende Şāh, mezbūr mīrzānuñ lalası 'Alī Kūlı Ḥān'a ḥışm idüp boynın urdırup ve Kızılbaş ṭayifesi ittifaḫ ile Ḥorāsān'da olan şāhuñ diğēr oğlu 'Abbās Mīrzā'yı Kāzvin'e getürüp aña iṭā'at ve inḳıyād itdükleri ve mezbūr 'Abbās Mīrzā daḫi dīn-i Īslām'a iltiyām üzre olduğı aḥbār-ı şīḫat-āşār ulağla gelüp a'dā-yı [TOÜ⁴⁵²] bed-rāyuñ inḳılābları şāyi' oldu. Bu eşnāda ḥazret-i ḥudāvendigār-ı kām-gār kırçıbaşını köşke çağırup ve ḥil'at ü ri'āyet-i şāhāne birle behremend idüp düşende beglerbegilik virilmek buyurıldı.

Ve der-i devletde olan Vezīr Ca'fer Paşa intikāl idüp ḥazret-i Ebā Eyyüb-i Enşārī'de binā eyledügi tekye kūşesinde olan türbede defn eylediler. Ve Ḥamza Çelebi 'azl olınup Tāc-zāde Meḥemmed Çelebi tekrār re'isü'l-kütāb oldu.

Ve 'Acem'den [TOÜ⁴⁵³] ulağla Velī Ağa serdāra gelüp ba'dehū der-i devlete rüy-māl olup sa'ādetlü pādīşāh-ı 'ālem-penāha köşkte buluşup Şāh 'Abbās'dan rehnlē şulḥ için tazarru'-nāme ibrāz idüp cevāb-ı bā-şavāb ile 'avdet eyledi. Ve serdār ḥazretlerine teslīm olınan Alıncaḫ (الينجاخ) ve Gügercinlik ve Ḥasek (خسك) ve Pesik (پسك) nām kāl'aların inḫidārları daḫi pāye-i serir-i a'lāya şunilup maḫbūl ve mer'î buyurıldı.

Ve 'ale'l-ğafle Cerrāḫ Meḥemmed Paşa vezāretten ref [TOÜ⁴⁵⁴] olınup sābıkā nişāncı iken Dergāh-ı 'Ālī müteferriḳalığına ilḫāḫ buyurılan 'Abdülmuḫyī Beg taḫvil ḥükmi ile Anatólı beglerbegisi olup ba'dehū kānūnları üzre müteḳā'id oldu. Ve Rümili beglerbegisi olan Muşāḫib Meḥemmed Paşa'nuñ mīr-i mīrānlığına vezāret daḫi zamm olınup ser-efrāz kılandı.

Ve māh-ı Rebī'u'l-evvel'ün evāḫirinde [Mart 1587] Şām beglerbegiliğinden tekrār başdefterdār olan Üveys Paşa Mışr beglerbegisi olup ve anuñ yerine Anatólı defterdārı¹ [TOÜ⁴⁵⁵] ve anuñ yerine Ḥaleb defterdārı olan mezbūr Üveys Paşa kıarındaşı Ramazān Efendi ta'yīn buyurilup silsile oldu.

1 Selānikī, Üveys Paşa'nın yerine başdefterdar olan Anadolu defterdarının ismini, daha önce de başdefterdarlık yapan İbrahim Efendi olarak vermektedir (Selānikī Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 180-181).

Ba'dehû Bostân-zâde Mevlânâ Mehemmed Efendi Rûmili kâdî-'askeri olup Bahâ'eddîn-zâde Mevlânâ 'Abdullâh Efendi Mısr kâdîsı oldu.

Ve mâh-ı Rebî'u's-şânî'nün evâyilinde [Mart 1587] Sarây-ı 'Atîk Ağası Sünbül Ağa fevt olup yeri 'Anber Ağa'ya virildi. Ve Haleb'den ma'zûl Oğçı-zâde Mehemmed Paşa dahi gice ile füc'eten intikâl eyledi. Ve Rûmili'nün tîmâr defterdârı olan [TOÛ⁴⁵⁶] 'Abdî Çelebi Cidde'ye emânetle beg olup yeri girü işbu defterdârlıktan ma'zûl olan Mehemmed Beg'e virildi. Ve Mısr paşası ile kâdî efendi ve Cidde emîni kadirğa ile çekilüp gittiler.

Ve mâh-ı Rebî'u's-şânî'de [Mart/Nisan 1587] şeyhu'l-İslâm olan merhûm Çivi-zâde Mevlânâ [Mehemmed]¹ Efendi intikâl idüp manşib-ı fetvâ sâbıkâ Rûmili kâdî-'askeri olup bi'l-fi'l Sultân Süleymân Hân *-tâbe şerâhu-* binâ eylediği Dâru'l-ḥadîş müderrisi olan Mevlânâ Şeyhî Efendi'ye tefvîz [TOÛ⁴⁵⁷] buyruldu ve anuñ yeri kâdî-'askerlikden müteḳâ'id Mevlânâ Zekeriyâ Efendi'ye yevmî iki yüz on aqça ile Dâru'l-ḥadîş Medresesi virilüp du'â-yı ebed-peyvende iştiğâl üzre oldılar. Ve Budun muḥâfazasında olan Vezîr 'Alî Paşa'nuñ vefâtı haberi gelüp tekrâr Budun eyâleti Yûsuf Paşa'ya virilüp Tîmışvar eyâleti Başkapucıbaşı Hasan Ağa'ya 'inâyet buyruldu. Ve Tîmışvar'ın mâliyye defterdârlığı dahi sâbıkâ Budun defterdârı olan Seyyidî Mehemmed Efendi'ye virilüp [TOÛ⁴⁵⁸] ve mîr-i mîrân ile el öpüp revâne oldılar. Ve Selanik kâdîlığı merhûm Mollâ Ebû's-su'üd-zâde Muştafâ Çelebi'ye tevcih olunup 'ulemâda silsile oldu.

Ve mâh-ı Cemâziye's-şânî'nün evâyilinde [Mayıs 1587] Mısr hazînesi ile Yemen'den dahi hazne gelüp Yemen muḥâfazasında olan Vezîr Hasan Paşa kethüdâsı 'arz-ı ibrâz eyledi ki İspanya'dan ba'zı kadirğalar gâflet ile Süveys Boğazı'na girüp Bâb kurbında Hâbeş semtinde Kamarân nâm cezîreye çıkup Hürmüz cezîresi gibi ḳal'a yapmak tedârükünde [TOÛ⁴⁵⁹] iken bi-'avnillâhî te'âlâ mezbûr paşa âgâh olduḳda birkaç kadirğa gönderilüp ve bir iki pâre kâfir gemileri alınup içinde olan küffâr-ı ḥâk-sâr ḳatlı ve esîr ḳılınup ḥayr ile def olındı. Lâkin min-ba'd anda ḳal'a binâ olunup hıfzı lâzımdur deyü 'arz olunmağın 'ale'l-fevr muḥkem ḳal'a yapılup ve gereği gibi hıfz u ḥırâset olunmaḳ buyurulup te'ḥîr u müsâhele revâ görölmedi. Ve Yemen

1 Metinde sehven babasının ismi olan "Muhyiddin" yazılmıştır.

‘uşâtından Tüle Şâhibi Yahyâ bin Muṭahhar ve Dimermer Şâhibi Luṭfullâh bin Muṭahhar ve ‘Uffâr (عفار) Şâhibi Ğavsüddîn [TOÛ⁴⁶⁰] bin Muṭahhar ve Meşref (مشرّف) Şâhibi Hıfzullâh bin Muṭahhar ve Muhammed bin Hâdiş bin Muṭahhar ve vezîrleri olan Duhhân nâm bed-baht ve Hasan nâm imâm-ı kezzâb bi’l-cümle maḥbûs ve muḳayyed Dîvân-ı Hümâyûna iletüp Yediḳulle’de habs buyurıldı. Ve mezbûr paşaya kılıç ve kaftân ihsân olunup yoldaşlıkda bulunan beglere ve ağalara daḫi ‘arzları mücebince teraḳḳî ve ri‘âyetler kılinup girü gönderildi.

Ve Burusa’da ba’zı ḫayrsuz gice ile Emîr Ğâzî Efendi ḳatl idüp ve ḫâzret-i Ebâ Eyyüb-i [TOÛ⁴⁶¹] Enşârî -‘aleyhi rahmetü’l-Bârî- eṭrâfında daḫi ehl-i şenâ’atüñ ḫareketleri ḫâlî olmamağın teftîşi sâbîkâ Küçek Mîrâḫûr Ḥasan Ağa’ya buyurılıp bi-‘avnillâh ḫaḳḳ üzre tetebbu‘ idüp ve bed-baht-laruñ ḫaḳklarından gelinüp bâ’iş-i emn ü emân oldu.

Ve Bağdâd’uñ mâliyye defterdârlığı Mu‘allim-zâde¹ Efendi’ye virilüp Hille sancağından ma’zûl olan Me’mûn Beg’üñ yeri girü muḳarrer buyurıldı.

Ve mâh-ı Receb’üñ evâyilinde [Haziran 1587] Cerrâḫ Meḫemmed Paşa vezîr [TOÛ⁴⁶²] olup el öpdükden şoñra Dîvân-ı Hümâyûnda kendü rızâ-sıyla Vezîr İbrâhîm Paşa’dan aşağı mütemekkin oldılar. Ve Edirne ḳâdîsı ma’zûl olup yeri Burusa ḳâdîsına ve anuñ yeri merḫûm Mollâ Ebü’s-su’üd-zâde Çelebi Efendi’ye tevcîh olunup ‘ulemâda silsile oldu. Ve Ḳapudan ‘Alî Paşa fevt olup yeri Vezîr İbrâhîm Paşa’ya vezâretle virilüp ri‘âyet olındı. Ve Mekke-i mûkerreme şerîfinüñ pişkeşi çekilüp mer’î ve maḳbûl buyurıldıḫdan şoñra Semerḳand’a [TOÛ⁴⁶³] varan Piyâle Paşa daḫi Tatar ‘Abdullâh Ḥân ilçisi ile gelüp Ḳâsım Paşa Sarâyı’nda ḳondurılıp ve resm-i ḳadîm üzre ziyâfetleri ve yevmiyye ḫarcları tedârük görilüp ve pişkeşlerin çeküp el öpüp ḫil‘at-i hümâyûn ile ser-efrâz buyurıldı. Ve mezbûr ḫâna irsâl buyurılan vir-gülerden ḡayri Buḫârâ ḫarâcına mu‘âdil muraşsa‘ kılıç ve dikme kaftânlar gönderilüp nâme-i hümâyûn daḫi irsâl olındı.

Ve Kıbrıs beglerbegiliginden ma’zûl Ḥâdım Ca’fer Paşa ṭonanma-i hümâyûna serdâr [TOÛ⁴⁶⁴] olup deryâ muḫâfazasına ḳıçdı. Ve sâbîkâ

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.

hâzret-i Eyyüb eçrâfında ehl-i fesâd müfettişi olan Hâsan Ağa'ya İstanbul mühimmâtı görülmek fermân olunup ma'trabâzların hâkklarından gelindi.

Ve 'ıyd-i Kurbân' ešnâsında 'ale'l-ğafle küffâr-ı hâk-sâr bir iki kılyete ile levendânı Urla Şahrâsı'na dökilüp nev'â hâsâret itdükleri şâyî' olduğıda çonanma ile varan Ca'fer Paşa'ya tenbîh ü te'kîd üzre ahkâm-ı şerife gönderilüp def'-i a'dâya müte'allik umürda ğaflet olunmadı. Ve Kâradeñiz [TOÜ⁴⁶⁵] semtinde olan Boğaz Hişâr'da ba'zı ihrâk olup tecdîd ü termim buyurıldı.

Ve mâh-ı Şevvâl'ün evâyilinde [Eylül 1587] merhûm Hâci Paşa fevt olup Üsküdar'da defn kılındı. Ve Budun'dan baş ve dil getürenlere ri'âyet olunup ğuzâta tergîb-i dil-firîb kılındı. Ve Hâbeş beglerbegisinden ve Başra ve Lahsâ'dan ve Tebrîz ve Şirvân'dan 'ale't-tevâlî baş ve dil gelüp ahhâb-ı devlet mesrûr ve a'dâ-yı bed-rây mağlûb u mağhûr idüğü izdiyâd-ı şükranâ bâ'îs oldu.

Şi'r: Dergâhı Sitanbul'da, ğavğâsı Ereş'de
[TOÜ⁴⁶⁶] Bir kulı Yemen'de biri Lahsâ vü Hâbeş'de

didükleri mağâle yerin buldı.

Ve Âmid kâdîsı Mevlânâ Muşlihuddîn Efendi 'azl olunup yeri Şahñ erenlerinden Mevlânâ Ma'rûf Efendi'ye virilüp silsile oldu. Ve Diyârbekr'ün mâliyye defterdârlığı tevcih olunan Tezkireci-zâde Mağmûd Çelebi ile el öpüp revâne oldılar. Ve Kûrd Ağa Rûmili'ne varup Şehsüvâr Paşa'yı mağbûs İstanbul'a getürdi. Ve çonanma ile varan Hâdım Ca'fer Paşa gelüp İstanbul'da fevt oldu. Ve Mışır'dan [TOÜ⁴⁶⁷] ma'zûl olan Sinân Paşa Yediğülle'de hâbs olunup muhkem teftiş buyurıldı. Ve nağîbü'l-eşrâflık ile Mekke kâdîsı olan Mevlânâ Mîrzâ Mağdûm'ın vefâtı haberi gelüp niğâbeti Şahñ erenlerinden Muhyî Efendi'ye virildi. Mışır kâdîsı Mevlânâ Bahâ'eddîn-zâde'ye Mekke-i mükerreme kazâsı tefvîz buyurılıp anuñ yeri sâbıkâ Anaçolı kâdî-askeri olan Mevlânâ Aħmed Efendi'ye virilüp el öpdiler.

Ve mâh-ı Zî'l-ħicce evâhîrinde [Kasım 1587] Venedik'den pişkeş ile gelen balyos el öpüp [TOÜ⁴⁶⁸] Ğalaça'da sâkin olup balyos-ı sâbık icâzetle girü gitdi.

1 Kronoloji takip edildiğinde "Ramazan" yerine sehven "Kurban" yazıldığı anlaşılmaktadır.

Ve sene *çoğuz yüz çoğsan altı* [996] Muğarrem'inde [Aralık 1587] Edirne *ğazasından munfaşıl olan merğüm Luğfi Beg-zâde* [Muğşafâ Efendi]¹ vefât idüp ve Mışır'da fevt olan Muğşafâ Beg ve Nağd 'Alî nâm tâcir-i 'Acem'ün Beytü'l-mâla râci' ağıçaları gelüp dâğil-i ħazîne oldu. Ve Diyâr-bekr Beglerbegisi Ĥüsrev Paşa'nun fevti ħaberi geldükde yeri Ėaraman Beglerbegisi Meğhemmed Paşa'ya ve anuñ yeri Ėurçibaşı Ėulı Beg'e virilüp mezbûruñ ağıribası [TOÛ⁴⁶⁹] 'Abdülcebbâr Beg'e sancağ 'inâyet olındı.

Ve mâh-ı Şafer'ün evâyilinde [Ocak 1588] başdefterdâr 'azl ve Yediğul-le'de ħabs olunup yeri Anağolı Defterdârı Ramağân Efendi'ye ve anuñ yeri Burğân Efendi'ye virildi. Ve mâh-ı mezbûruñ evâğirinde [Ocak 1588] Şeh-süvâr Paşa fevt olup ħâk-i Eyyüb'da defn olındı. Ve serdâr-ı kâm-gârdan ulağla ħaber gelüp bu sâl-i ferruğ-fâlde Gürcistân ħazâsına varilup mürtedd olan Ėârî-oğlı cânib-i Simon'a kaçup taşarruf itdüğü Ağışğa (اخشغا) vilâ-yeti zabt u teşğir [TOÛ⁴⁷⁰] kılınup ve nefsi Gori'de ħal'a yapılıp müstevfi 'asker ile beglerbegi ħonulup sâlim ü ħânim Erzürüm'a 'avdet olındüğü i'lâm olınmağın kılıç ve ħaftân irsâl olunup ve bi'l-cümle virğüleri mağbûl ü ser-efrâz buyurıldı. Ba'dehü gelecek bahâr-ı ħuceste-âğârda Gence fetğine fermân olunup tedârük üzre oldılar. Ve Ustrumcalı 'Alî Çelebi'ye defter emâneti virilüp el öpüp yerine geçdi. Ve Tebrîz'den ulağ gelüp Ėağğaha ħâkimi bu cânibe itâ'at üzre olmağın [TOÛ⁴⁷¹] 'asâkir-i İslâm ile Erdebil etrâfına varilup Tokmağ ile muğkem ceng ü cidâl kılınıduğdan soñra girü Tebrîz'e mürâca'at olındüğü gibi Merâğa nevâğisinden ħaber gelüp ol semt-de Rübendez (روبنذر) Ėal'ası'na müteğaşşın olan Ėızılbaş levendâni zarar u fitneden ħâlî olmaduğların bildirdükde Ca'fer Paşa daği ağılâ tevâğğkufa revâ görmeyüp ve ilğar ile varup ħal'a-i mezbûreyi ħarb-ı dest ile alup zabt olındüğü ħaber-i meserret-eşeri ulağla der-i devlete 'arız itmegin [TOÛ⁴⁷²] ħil'at ü ri'âyet ile girü gönderildi. Ve Rağğa beglerbegisi olan merğüm İskender Paşa oğlı Ağmed Paşa'nun intikâli ħaberi gelüp yeri Semerğand'dan gelen Piyâle Paşa'ya virilüp ve mezbûr el öpüp revâne oldu.

Ve şehzâde-i cüvân-bağt -ğâle beğâhu ve nâle münâhu- ħazretlerine Baş-defterdâr Ramağân Efendi lala ta'yîn olunup ve sancağ-ı sa'âdet-bayrağ virilüp el öpüp müteveccih oldu. Ve sâbığâ başdefterdâr olup Rümili'nde

1 Aynı lakaplı iki kardeşten ħangisi olduğı için bk. Nev'izâde Atâyi, *a.g.e.*, I, s. 887).

ma'adin hizmetinde [TOÜ⁴⁷³] olan Maḥmūd Efendi'ye tekrār defterdārlik tevcih kılınup gelüp el öpüp hizmet üzre oldu. Ve Erzurüm eyaletinden 'azl olan merḥūm Vezir-i a'zam Meḥemmed Paşa'nuñ oğlu Ḥasan Paşa İstanbul'a gelüp mülazemeteye başladı. Ve Tebriz fâtihi vezir-i a'zam merḥūm 'Osmān Paşa'nuñ kethudası Ferhād Paşa'ya Revān beglerbegiligi virilüp Sivas'ın mâliyye defterdārlığı 'Alī Efendi'ye buyurıldı. Ve Mısr Kâdīsı Mevlānā Aḥmed Efendi kalyon ile revāne olup bi-'avnullāh [TOÜ⁴⁷⁴] toḡuz günde İskenderiyye İskelesi'ne çıkup andan Kāhire'ye dāhil olduḡı haber māh-ı Cemāziye'l-evvel'de [Mart/Nisan 1588] Cidde begi olan 'Abdi Çelebi ile İstanbul'a gelüp ve mezbūr girü Rūmili'ne tımār defterdārı olup defterdār-ı sâbık Meḥemmed Beg emānet ile Cidde begi oldu. Ve māh-ı mezbūruñ on ikinci günü [9 Nisan 1588] Dökmeci-zāde Mevlānā Meḥemmed Bākır Efendi'ye Anadolı kâdī-askerligi tevcih olınup ve üftādellik ile el öpüp ḥidemāt-ı mebrūreye iştigāl eyledi. Ve māh-ı mezbūruñ on sekizinde [15 Nisan 1588] [TOÜ⁴⁷⁵] Kıırım Ḥānı İslām Giray Ḥān'ın vefatı haberi gelüp yerini anda kaḡalkası olan Alp Giray'a recā iderken ḥānlik manşıbı der-i devletde olan Ğāzī Giray'a tevcih buyurılup ve şāhāne ḥil'at ü ri'āyet ile el öpüp māh-ı mezbūruñ yigirmi ikisinde [19 Nisan 1588] kaḡırğa ile Kefe semtinde olan Kıırım taḡtına teveccüh eylediler. Ve māh-ı Cemāziye's-şānī'de [Nisan/Mayıs 1588] ilçisi gelüp pīşkeş çeküp el ilç-i sâbık icāzet-i 'aliyye ile girü gitdi. Ve Erzurüm'dan ma'zül Ḥasan Paşa'ya Şām-ı [TOÜ⁴⁷⁶] şerif eyāleti virilüp anda vālī olan şadr-ı a'zam-ı sâbık Üsküdar'a gelüp mütemekkin olmaḡ buyurıldı. Ve Ḥille Begi Me'mūn Beg der-i devlete gelüp pīşkeş çeküp el öpüp livā-i mezbūre ḥükümet tārīki ile kendüye tefvīz buyurılup mer'ī kılındı.

Ve aḡça-yı 'Osmāniyye maḡşuş olduḡından külli ıztırāb çekilüp ve Yeñiçeri Aḡası Ḥalil Aḡa ol ḡavḡāda 'azl olınup yeri Başmīrahūr Ḥızır Aḡa'ya ve anuñ yeri içerüden Silāhdār Sā'atci Ḥasan Aḡa'ya 'ināyet buyurıldı.

[TOÜ⁴⁷⁷] Ve İbrāhīm Paşa kapudanlıḡdan ferāḡat idüp Uluç Ḥasan Paşa'ya virildi. Ve anuñ yerine Rodos Begi Memi Re'īs Cezāyir beglerbegisi olup revāne kılındı. Ve Bosna Beglerbegisi Ferhād Paşa 'azl olınup yeri sâbıkā yeñiçeri aḡası olan Ḥalil Aḡa'ya virilüp el öpüp revāne kılındı.

Ve mäh-ı Ramazân'da [Temmuz/Ağustos 1588] Mütâb-oğlı Aḥmed Paşa'ya Kefe eyaleti virilüp el öpdükden sonra qadırğa ile revâne oldu. Ve mäh-ı Şevvâl'de [Ağustos/Eylül 1588] Hille Hâkimi Me'mûn Beg Üsküdar'a geçüp Bağdâd'a giderken [TOÛ⁴⁷⁸] 'ammuzâdesi Hülü Hân İstanbul'a gelüp ve pişkeş çeküp el öpdükden sonra akrabâları olup Hemedân semtinde Sine Hâkimi Timur Hân'ın yeri kendüye virilüp hil'at ü ri'ayet ile revâne kılındı.

Ve merhûm Koca Mi'mârbaşı fevt olup yeri Şu Nâzırı Dâvüd Çavuş'a ve anuñ yeri Kâbil Çavuş'a virildi. Ve Qapudan Hasan Paşa gelüp el öpüp hîdmet üzre oldu. Ve mäh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Eylül 1588] sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh Fîl Çayırı semtine şikâra [TOÛ⁴⁷⁹] çıkup envâ'-ı seyr ü temâşâdan sonra maqarr-ı hilâfete mürâca'at eylediler.

Ve mäh-ı Zî'l-qa'de'nün evâyilinde [Eylül/Ekim 1588] Sâ'atci Hasan Ağa qapucibaşı olup anuñ yerine Qapucılar Kethüdâsı Mehemmed Ağa başmîrahûr olup ve cebecibaşı qapucılar kethüdâsı ve anuñ yerine maṭbah emîni ve anuñ yerine âḥar kimesne olup bi'l-cümle behremend oldılar. Ve mäh-ı Zî'l-qa'de'nün evâyilinde qapudan paşa deryâya çıkup Mısr gemilerin qarşuladı. Ve mäh-ı mezbûruñ on ikinci [TOÛ⁴⁸⁰] günü [3 Ekim 1588] merhûm Şeyḥ Şücâ' fevt olup yarındası [4 Ekim 1588] zıkr ü tesbîh ile getirilüp hâk-i Eyyüb'da defn olındı -*rahmetullâhi 'aleyh-*. Ve Diyârbekr beglerbegisi iken fevt olan Hüsrev Paşa'nun oğlı 'Abdullâh Beg İstanbul'a gelüp 'Âdilcevâz sancağı virildi. Ve mäh-ı Zî'l-ḥicce'nün evâyilinde [Ekim 1588] Budun'dan baş ve dil getürenlere terâkkî ve ri'ayet kılınup 'arzları ve defterleri maqbûl buyurıldı. Ve qable'l-'ıyd serdâr-ı kâm-gârdan ulaq gelüp Gence vilâyeti ve Berda' (بردا) [TOÛ⁴⁸¹] bi'l-cümle fetḥ olunup ve nefsi Gence'de ḥişâr yapılup eyaleti Haydar Paşa'ya virilüp ve Tokmak ile Qaçar Muhammed Hân nehr-i Aras eṭrâfında cem'iyet ve fitneden hâlî olmamağın 'asâkir-i İslâm ile üzerlerine varılup ve nehr-i Aras şa'bû'l-mürûr iken geçilüp gürûh-ı Rafaza ılgarla başılup ve niçe başlar kesilüp diller alınup ganâyim-i keşîreden ehl-i İslâm muğtenim olduklarından gayri gürûh-ı melâhîde Rûm gâzîlerinin zehrlü tığlarından ecel şerbetin nüş [TOÛ⁴⁸²] idüp serdâr-ı ejdehâ-girdârûñ ḥışm u qahrından mür u zenbûr

gibi yire geçüp tartâğan oldukları haber-i meserret-eşer ile gelen âdemlerine ve Ca'fer Kethudâ'ya hil'at ü ri'âyet kılinup vezîr-i lâ-nazîre daği kılıç ve kaftân irsâl kılinup virgüleri daği bi'l-cümle maqbül-i hümâyün buyurıldı. Ve bu şükrâne muķābelesinde iķerüde olan ağalar be-nevbet sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh hâzretlerine başka başka konukluk idüp cümleden soñra "âhir hõrend halvâ" [TOÜ⁴⁸³] sibâķınca vezâret ile beglerbegi olan Muşâhib Mehemmed Paşa ziyâfet eyleyüp ve bi'z-zât bezm-i hümâyün-da çâşniğirlik eyleyüp ve ba'de't-ta'âm envâ'-ı pîşkes ile yollanup ve dürlü hil'at ile ser-efrâz olup sâzende ve nevâzendelere daği envâ'-ı ri'âyetler kılinıldı. Bu esnâda Kethudâ Kadın karındaşı İbrâhîm Paşa'ya Raķķa beglerbegiligi virilüp el öpüp teveccüh üzre oldu.

Ve sene toķuz yüz toķsan yedi [997] Muħarrem'inün evâħirinde [Kasım 1588] serdâr-ı kâm-gârdan ulaķ gelüp [TOÜ⁴⁸⁴] Şîrvân muħâfazasında olan Vezîr Ca'fer Paşa fevt olup yeri vezâret ile Anaķolı Beglerbegisi Hasan Paşa'ya ve anuñ yeri Haleb beglerbegisine virildügin 'arz idüp maqbül buyurılmağın müşârun-ileyh daği Şîrvân'a varup ol diyâruñ Tağîstânî hâķķı dîvân-ı Mâzenderânî gibi Rüstem-i destân ile ķulle-i Elbruz'da gözlenüp ķabâyil-i İslâmiyyesi Küre (كوره) ve Tebersaran (تبرسران) ve Kıyatak ve Kıumuķ ve Ğâzî Kıumuķ ve Adıgörgülü (ادی كوركلو) ve Zerekiran (زره كران) nâm tavâyiף ile [TOÜ⁴⁸⁵] meşhûn olup keferesi Gürcî ve Çerkes ve Kıabartay ve Legziye irişüp Rus-ı menhûs İtil nâm nehrden ki 'Âdil dimekle meşhûrdur, Hâcî Terhân İskeleyi'ne müstevli olduğı zamândan bu âna dek sevâhil-i Kıulzüm şerr ü fesâdlarından emîn olmayup verâ'-i Bâbü'l-ebvâb ki aķşâ-yı Çîn'e dek deşt-i Kııpçaķ didükleri sâha-i vesî'u'l-mesâhada Noğay-mânend envâ'-ı 'aşâyir-i Tatar-ı şabâ-reftâr iķâmet idüp ve Gence semtinde olan [TOÜ⁴⁸⁶] Arasbâr (اراسبار) etrâfı melâhîde-i Kıızılbaş ile memlû olduğına binâ'en her biri hîle ve hud'adan hâlî olmayup bilâd-ı mezbûre fütühât-ı cedîdeden olmağla vezîr-i mûmâ-ileyh Sulţân Süleymân Hân -tâbe serâhu- 'ahd-i şerîfinden ilâ yevminâ bu hânedân-ı hilâfet-'unvânüñ terbiye-i hâşşalarıyla neşv ü nümâ bulduğıyçün bu deñlü ehl-i fesâd-ı Ehrimen-nihâdî darb-ı dest ile hayta-i inķıyâda dâhil eyleyüp bâb-ı diķķat-de daķıķa fevt olunmazdı. [TOÜ⁴⁸⁷] Bâ-ħuşuş maķtül hânuñ dâmâdî olup

Şirvānşāh evlādından Burhān-oğlı dinilen nādānla Şeki beg-zādelerinden Şehmīr nām şerīr biriküp Tāđıstān levendānıyla ‘iŷyān u tuđyāna başlayup gāh Kuba (قوبه) ve Ađti (اختى) ve Şeki (شكى) Kāl’alarına müstevlī olup ve gāh başka başka ĥudūd ve nevāĥiye zarar u gezend kaŷdına geldükde merraten ba‘de uĥrā ‘asākīr-i nuŷret-me’āŷir ile üzerlerine varılıp seylāb-ı ŷemŷir ile āteŷ-i fitneyi söyündür [TOÜ⁴⁸⁸] ve a‘dā-yı ĥāk-sāruñ kesilen baş-larından ĥubbede ĥubbeler yapılıp ve lāŷeleri tu‘me-i zāđ u zağan olmuŷken aŷlā müfid düŷmeyüp kemāl-i başiret ile mülāĥāza itdüklerinde derece-i vuzūĥa iriŷdi ki ‘uŷāt-ı Kızılbaş’dan Gence’de Ĥaydar Paŷa’yı muĥāŷara iden Kelb-i ‘Alī ve Ĥān Muĥammed nām eŷkıyā ile nihānī müttefik olup muĥaddemā ba‘zı dönekler ile Ca‘fer Paŷa zamānında Şirvān’a gelüp itā‘at ŷeklinde nifāk-[TOÜ⁴⁸⁹]āmīz ĥarekāt iden Rüstem Ĥān nām Ĥaramanlu mülĥid ve ĥarındaŷı Ferĥād Ĥān ve Zülfikār Ĥān ve İsfendiyār ve Şāhruĥ ve Elvend ve ĥānlar ve Yesenfer ve Sührāb ve Uđurlu nām on bir nefer ĥarındaŷlaruñ mekr ü ĥilelerinden olurimuŷ. Binā’en ‘alā zālīk mūmā-ileyĥ Vezīr Ĥasan Paŷa ĥüsn-i tedbīr-i dil-pezir ile ekŷerin ele getürüp ve tevābi‘ u levāĥıqlarıyla kılıĥdan geĥirüp ancak Ferĥād Ĥān ile Zülfikār Kızılbaş’a firār idüp [TOÜ⁴⁹⁰] ŷāhların, re’y-i dil-ārā-yı rüŷen-rāydan ĥabīr ü āgāĥ itmekle ŷulĥa māyil ve itā‘ate kāyil olduğı ŷüyü‘ bulıcaĥ eŷirrā-yı Şirvān’uñ dağı ‘ulüvv-i ŷerār-ı ŷerr ü ŷürları aŷađı ĥodı. Bu eŷnāda müŷīr-i dilīr vilāyet-i mezbüreyi taĥrīr itdirüp naĥīr ü ĥıtmīr īrād ü maŷraf deftere derc idüp a‘ŷār-ı ŷer‘iyye ve rüsüm-ı ‘örfiyye ve maĥŷül-i yenābī-i nefıyye ve muĥāta‘āt-ı semek ve memlaĥa ve emānet-i dāru‘đ-đarb ve sikke-ĥāne [TOÜ⁴⁹¹] ve iĥtisāb ve ĥabbān-ı ĥarīr ve gümrük ve cizye-i kefere-i Erāmine ve ĥarāc ve bāc-ı müstemirreyi zabt u taĥŷīl kılıp aĥkām-ı ŷerī‘at-i Rabbānī üzre icrā-yı ĥavānīn-i cihān-bānī yerin bulup bi‘l-cümle inĥıyād üzre oldılar. Ve bu aĥvāl der-i devlete ‘arz olunduğda her vechle pesendīde vāĥi‘ olup istiĥsān-ı firāvān ile ĥil‘at-i fāĥire gönderilüp ser-efrāz buyurıldı.

Ve bu hengāmede sābıķā ŷadr-ı a‘zam [TOÜ⁴⁹²] olan Aĥmed Paŷa’nuñ dāmādı olup Dergāĥ-ı ‘Alī ĥapucibaŷılarından Aĥmed Ağa meydān-ı idmāna ĥıĥup cirid oynarken nāgāĥ bi-ķazā’illāĥ atdan düŷüp fevt olup ba‘dehü zevcesi sulţān dağı eceliyle vefāt idüp ĥāk-i raĥmete vuŷul buldılar.

Ve bu eyyâmda Canik ve Sivas semtinde şuğyân iden ehl-i fesâduñ haqqından gelinüp reh-güzâr-ı ebnâ-yı sebîl pâk kılındı. Ve Ma'nisa eṭrâfında daḥi sūhṭevât eşkıyâsınuñ [TOÜ⁴⁹³] cem'iyetlerin bozmağa sa'âdetlü şehzâde-i cüvân-baht *-ṭâle beḳâhu ve nâle münâhu-* ḫâzretlerinüñ lala-yı rüşen-râyları tedâbir-i şâyibe birle yer yer bölükler gönderüp ve kaçacak küşeleri ihâta itdirüp bir vechle tiğ-ı intikâm çeküp vücûd-ı nâ-büdların şafḫa-i rûzgârdan ḫakk it[di]ler ki rûy-i zemînde bi'l-cümle nâmları güm oldı. Zerre vü şemme eşerleri ḳalmaduğundan ḡayri ol diyâr-ı celilü'l-i'tibâr numûne-i ¹ ﴿جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ﴾ [TOÜ⁴⁹⁴] olup mâ-ḫalaḳallâh sa'âdetlü pâdişâhuñ du'â-yı ebed-peyvendleri ile şehzâde-i cüvân-baht *-ṭâle beḳâhu ve nâle münâhu-* ḫâzretlerinüñ devâm-ı devletleri ed'iyesine iştiğâl üzre idükleri 'arz olınduḳda envâ'-ı teraḳḳî vü ri'âyet ile 'umûmen ḫayr du'âya mazḫar oldılar.

Bu eşnâda Mısr ḫazînesi Üveys Paşa oğlu Meḫemmed Beg ile gelüp iç ḫazîneye dâḫil olup ri'âyet olındı. Ve Yemen ḫazînesi daḥi gelüp teslim olınup Süveys deryâsında ta'miri [TOÜ⁴⁹⁵] fermân olınan Kamarân cezîresinde muḫkem ḳal'a yapılıp ve ol boğaz daḥi gezend-i küffâr-ı ḫâk-sârdan ḫıfz olınduḳ ḫaber-i meserret-eşer bâ'is-i neşâṭ-ı cümle-i ehl-i İslâm olmağın Yemen'de olan vezîr-i lâ-naẓîre envâ'-ı ri'âyetler ile kılıç ve ḳaftân gönderilüp virgüleri bi't-tamâm maḳbûl-i hümâyûn vâḳi' oldı.

Ve Bosna eyâletinden ma'zûl Ferhâd Paşa yarar âdemlerle der-i devlete gelüp Budun eyâleti tevcih ḳılınup Yûsuf Paşa 'azl olındı. [TOÜ⁴⁹⁶] Ve ḳapudan paşa deryâdan gelüp ṭonanma-i hümâyûn Tersḫâne-i 'Âmire'de ḫıfz ḳılındı. Ve Tımişvar defterdârlığından ma'zûl Seyyid Meḫemmed Efendi İstanbul'a gelüp dâḫil oldılar.

Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvel'ün evâyilinde [Ocak 1589] Rûhâ'dan ulaḳ gelüp Sivas semtinde baş ḫarâmîlik iden Kizir-oğlu nâm bedbaht kış faşında Ḫarrân Ovası'nda olduḳın sâbıḳâ Raḳḳa beglerbegisi olan Piyâle Paşa ḫaber alup ve 'ale'l-ḡafle dün başḳunu ile ele [TOÜ⁴⁹⁷] getirüp ḫabs itmîşdür deyü i'lâm olınduḳda ḳayd u bend ile alup gelmesine ḫükm-i şerif irsâl olındı.

1 "... altından ırmaklar akan cennetler ..." Nisâ, 4/122; Mâ'ide, 5/85; Muhammed, 47/12; Fetih, 48/17 ve diğ̃er âyet-i kerîmelerden iktibas.

Ve mäh-ı Rebî'ü's-şāni'de [Şubat/Mart 1589] defter emîni 'azl olunup yeri Lisāni Yahya Çelebi'ye virildi. Ve kapucular kethüdâsı ma'zül olup yeri sâbıkâ İstanbul ahvâlin tefîş iden Hasan Ağa'ya 'inâyet buyurıldı. Ve Budun'dan ma'zül Yûsuf Paşa gelüp el öpüp Kırkçeşme kurbında olan sarâyında mütemekkin oldu. Ve Bosna Beglerbegisi Halil [TOÛ⁴⁹⁸] Paşa 'azl olunup yeri Şüfi Mehemmed Paşa'ya virildi. Ve fetḥ-i cedîden Tebrîz'e tâbi' Urmî ile beş sancaklık vilâyet muḳaddemâ tahrîr olunup defteri Āsitâne'ye geldükde ba'zı yerleri taşḥiḥe muḥtâcdur deyü bi'l-cümle vilâyet-i Tebrîz ve Van ile tahrîr ü taşḥiḥ olunması Vezîr Ca'fer Paşa ḥidmetinde olup Dergâh-ı 'Alî müteferriḳalığı ile Dîvân-ı Hümâyün kâtiblerinden olan 'Alî Çelebi'ye emâneti ve Defter-i Hâkânî kâtiblerinden Kara Muştâfâ Çelebi'ye kitâbeti fermân olunup [TOÛ⁴⁹⁹] vârid olan ḥükm-i şerîf ile mezbûr Kara Muştâfâ mäh-ı Cemâziye'l-evvel'inüñ üçüncü günü [20 Mart 1589] çıḳup Tebrîz'e mütevec-cih oldu.

Ve mäh-ı mezbûruñ on altısı olan Yekşenbih günü [2 Nisan 1589] aç-ça-yı 'Osmâniyye mağşûş olup mu'âmele-i şahîḥa olmaduğına fetvâ alınup tekrâr kapu kulları ḡulû-yi 'âmm ile küllî ḡavḡâdan sonra bâ'îş olan vezâretle muşâhib beglerbegi ve başdefterdâr ḡadaba uğrayup ḡaklarından gelinmekle fitne vü âşüb ber-ḡaraf oldu. [TOÛ⁵⁰⁰] Ba'dehü Vezîr-i a'zam Siyâvuş Paşa ile İbrâhîm Paşa ve Mehemmed Paşa bi'l-cümle 'azl olunup Üsküdar'da mütemekkin olan Sinân Paşa'ya tekrâr mühr-i vezâret virilüp şadr-ı a'zam oldu. Ve Nişâncı Mehemmed Paşa daḡi tekrâr vezîr olup Anaḡolî beglerbegiligi üzre mütekâ'id olan Muḡyî Paşa'ya nişâncılık virilüp Tımiş-var'dan gelen Seyyid Mehemmed Efendi'ye başdefterdârlık 'inâyet buyurılıp Yûsuf Paşa Rûmîli beglerbegisi oldu. Ve bi'l-cümle el öpüp yerlerine [TOÛ⁵⁰¹] geçdükden sonra birkaç yerde çarḡi darb-hâneler tertîb kılınıp ve bir iki heftede yük yük tamâm-'ayâr râyic-i 'Osmân aççaları Dîvân-ı Hümâyûna getirilüp ve içerüden biñ kîse açça çıḳup ve 'ulûfeler virilüp ehl-i mu'âmele istirâḡat üzre geçindiler.

Bu eṣnâda 'azîm iḡrâḡlar olup bi-'avnillâḡ ḡayrile söyündürilüp ber-ḡaraf oldu. Ve ḡidmetde bulunan yeñiçeri aḡasına Rûmîli beglerbegiligi virilüp Yûsuf Paşa vezîr oldu. Ve mîr-i 'alem [TOÛ⁵⁰²] Maḡmûd Ağa'ya yeñiçeri aḡalığı 'inâyet buyurılıp yeri Kırd Ağa'ya tevciḡ olındı. Ve müftî

efendi 'ulûfesi ile mütekkâ'id olup yeri Rümili kâdî-'askeri olan Mevlânâ [Bostân-zâde Mehemmed]¹ Efendi'ye tefvîz buyurilup şeyhu'l-İslâm ve mollâ-yı 'âlî-mağâm oldılar. Ve Dâru'l-ḥadîş açılıp Zekeriyâ Efendi Rümili kâdî-'askeri olmağla 'ulemâda silsile kılındı.

Ve bu eyyâmda 'ale'l-gâfle bir kadirğa ile ba'zı esirler firâr idüp ve merḥûm şehid [TOÛ⁵⁰³] olan kapudanun oğlu ardlarınca yügrük kalyete ile irişüp ve bi-tevfikillâh tutup getürdükde terakķi ve ri'ayet buyurıldı.

Ve mâh-ı Cemâziye's-şânî'nün evâhîrinde [Mayıs 1589] Piyâle Paşa Raķķa'dan gelüp giriftâr olan Kızır-oğlı'n yoldaşlarıyla getürüp 'arz olındukda fermân-ı hümâyün üzre ḥammâl bârgirine bindirilüp ve çarmîḥa gerilüp ve arkasından kayışlar çıkarılıp 'azîm siyâset ile teşhîr olunup çen-gâle urıldı.

Ve Mağrib'de Mehdî nâmiyla [TOÛ⁵⁰⁴] zühür iden bedbaht, Tûnus ve Trabulus-ı Ğarb etrâfların şürîde-ḥâl itdügi bâ'işden def olınmasına mü'ekkid aḥkâm-ı şerife gönderilüp geregi gibi tenbîhler olındı. Ve mâh-ı Receb'ün evâsıtında [Mayıs/Haziran 1589] Şâlih Paşa oğlı kâfirden aldugı kadirğayı getürüp ri'ayet buyurıldı. Ve mâh-ı Şa'bân'da [Haziran/ Temmuz 1589] Bağdâd'dan ulağ gelüp Dînâver'de olan Kızılbaş'a tâbi' Tekelü begleri içâ't itmekle Bağdâd ḥazînesinden ma'hüd olunan 'ulufeleri maķbûl [TOÛ⁵⁰⁵] buyurıldı. Ve Nihâvend fetḥine fermân olunup girü gönderildi. Ve kapudan paşa el öpüp ṭonanma-i hümâyün ile Mağrib'de zühür iden Mehdî-i kezzâbuñ def'ine 'azîmet eylediler.

Ve Karaman Beglerbegisi Kırçibaşı'nun şikâyetçileri olmağla 'azl olunup yeri Sivas'dan ma'zûl, şadr-ı a'zam karındaşı [oğlı] Maḥmûd Paşa'ya virildi. Ve Kili ve Derbend semtlerinde eşkıyâ-yı Rus fitneden ḥâlî olmağın mâh-ı Şa'bân'un evâhîrinde [Temmuz 1589] Rümili Beglerbegisi [TOÛ⁵⁰⁶] Hızır Paşa ḥil'at ü icâzet ile el öpüp erkân-ı devlet müşâyâ'ati ile def-i a'dâya revâne olındı. Ve Dergâh-ı 'Âlî müteferriķalarından Pîri Kethudâ Rümili defterlerinin kethudâsı olup sefere gitdi. Ve Trabulus-ı Şâm Beglerbegisi Ḥasan Paşa Erzurüm beglerbegisi olduğdan sonra

1 Metinde "Bostân-zâde Mehemmed" yerine sehven "Muḥyiddîn" yazılmıştır. İsmiñ doğrusu için bk. Nev'izâde Atâiy, *a.g.e.*, II, s. 116.

Şehrizol eyaleti virilüp Hüsrev Paşa dâmâdı Hızır Paşa'ya Rüm mir-i mirân-lığı virildi.

Ve mâh-ı Ramazân'un evâyilinde [Temmuz 1589] Canpulad-oğlu Hüseyin Paşa ile [TOÛ⁵⁰⁷] Melek Aḥmed Paşa ve 'Alâ'eddin Beg'ün iltizâm-ları huşûşın şadr-ı a'zam huzûrında bir def'a kâdî-'askerler görüp ba'dehû mâh-ı Şevvâl'de [Ağustos/Eylül 1589] vech-i meşrûh üzre teftîş olunup faş olınmamağın 'Alâ'eddin Beg'e 'uhdelerinde olan dört kerre yüz biñ flo-ri bakâyânun bir yıla dek haḳlaşmasın ba'zı şurûḫla ta'ahhüd itdüğü için Diyârbekr'ün mâliyye defterdârlığı kendüye ve dört sancaḳ âdemlerine virildi. Ve maḥrûse-i Şâm eyaleti şadr-ı a'zamuñ [TOÛ⁵⁰⁸] qarındaşı oğlu olup Ḥabeş beglerbegiliginden ma'zûl olan Muştafa Paşa'ya virilüp Ḥasan Paşa 'azl olındı. Ve Ḳurd Ağa ulağla Tebriz'e gidüp ve ol ḥudûduñ kulların yoklayup ve defterlerin getürüp mâh-ı Zi'l-ḳa'de'nün evâhîrinde [Ekim 1589] girü İstanbul'a gelüp dâhil oldı. Ve mâh-ı Zi'l-ḥicce'nün evâyilinde [Ekim 1589] Vezir Yûsuf Paşa'yı sarâyında yaturken bir iki maḥrem kulları ḳatlı idüp nâ-bedîd oldılar. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Ekim/Kasım 1589] serdâr-ı kâm-gârdan [TOÛ⁵⁰⁹] ulaḳ gelüp Gence eṫrâfında Fecr Muḥammed Ḥân ile Kelb-i 'Alî nâm mülhid Berda'a müstevli olduğın ve Kigî sancağı eṫrâfında Ḳalender nâm Celâlî daḫi Berda' ve Kefe'de ḡulüvv üzre olan Ḳızılbaşlar ile müttefik olmağla 'ale'l-ḡaḡle bu cānibden Kigî Begi 'Alâ'eddin Beg oğlu Seyyidî Meḥemmed Beg üzre bir alay Celâlî Kürdler ile hücûm idüp ve mezbûrî ḳatlı eyleyüp ol ḥudûdı âteş-i fitne ile pür-şürür eyledüğü haber-i dehşet-eşer serdâr-ı kâm-gâr tarafından Dergâh-ı [TOÛ⁵¹⁰] 'Âliye 'arz olunduḳdan soñra eger Berda' ḥavârici ve eger Kigî'da zuhûr iden Celâlî ṫayifesinün haḳḳından gelinmesine mü'ekkid aḥkâm-ı şerife gönderilüp vuşûlden aḳdem serdâr-ı nuşret-şi'âr 'ale'l-fevr ol ḥinde Erzurûm beglerbegisi olan Hızır Paşa'yı Celâlî def'ine ser-leşker ta'yîn idüp ve Berda' ḥavârici def'ine Van ve Tebriz ḥudûdında olan Ekrâd ḥâkimlerine "Yürisünler!" deyü aḥkâm-ı şerife gönderüp ve bi'z-zât daḫi 'asâkir-i manşûre ile çıkup [TOÛ⁵¹¹] Gence'ye müteveccih oldılar. İttifâḳ devlet-i hümâyûn-ı sa'âdet-maḳrûn netâyicinden evvelâ Kigî eṫrâfında zuhûr iden Celâlî, Hızır Paşa'nuñ hücûmına tâb getürmeyüp bir demde şerâr-ı fitneleri söyünüp ḥâk-yek oldı. Ve Ḳalender-i mel'un maḳtûl ve nâ-bedîd oldı. Ve bâḳî ehl-i

fesād şu me-i tîr ve 'alef-i şemşîr oldu. Ba'dehü Kürdistân beglerinden Hâkârî ve Maḥmûdî 'aşâyirinden şâh kûlî Bileylânogullarıyla ḥayli nâm-dârlar ılgâr ile Gence'ye irişüp içeriū ḳal'adan bölük [TOÛ⁵¹²] ḥalkı ile ṭaşra çıkup Kelb 'Alî ile Muḥammed Ḥân üzerine dökülüp yigirmi biñden ziyâde ḥurûc iden ehl-i fitne Kızılbaş'ın ekşeri kılıçdan geçüp baḳıyyetü's-süyûf vâdî-i muḥavvîfden Kelb-i 'Alî ve Muḥammed Ḥân ile mecrûḥ u meksûr kaçup vilâyet-i Gürcistân'da Zagem (زمگم) Hâkîmi Levend'e ilticâ itdükleri ve ol diyâr-ı zulmet fitneden ḥalâş olup âfitâb-ı emn ü emân maṭla'-ı ﴿اللَّهُ أَكْبَرُ﴾¹ sipihlerinden leme'an u dirahşân olduḡı aḥbâr-ı meserret-âşâr ile Dersa'adet'e [TOÛ⁵¹³] serdâr-ı kâm-gâr tarafından ḥayr ḥaberler gelüp vuşul bulduḡda envâ'-ı ḥil'at ü ri'âyetler ile cümlesi behremend buyurılıp girü gönderildi.

Bu ešnâda Tebrîz muḥâfazasında olan Vezîr Ca'fer Paşa'dan ulaḡ gelüp Qazvîn'de Şâh 'Abbâs der-i devlete rehn ile inḳıyâdı muḳarrer idüp Veli Aḡa ile Ḥaydar Mîrzâ'yı 'azîm ilçi ve pîşkeş ile göndermek üzredür deyü 'arz itdükden şoñra serdâr-ı kâm-gârdan daḡı ulaḡ gelüp mezbûr mîrzâ 'azîm ilçi ile gelüp Ḥasan[TOÛ⁵¹⁴]ḳal'ası'nda serdâr-ı kâm-gâra mülâkî olduḡda evvelâ 'asâkir-i nuşret-me'âşir fevc fevc ve bölük bölük envâ'-ı zîb ü zînetle ḳarşu çıkup ve ešnâf-ı ferr ü şevketle başḡa mîrzâyâ otaḡ-ı zerrîn-niṭâḡ ḳurılıp ve ilçi Mehdî Kûlî Ḥân ile lalası Şâhem Kûlî Ḥalîfe'ye daḡı ḥıyâm-ı lâyıḡa ve esbâb-ı fâyiḡa tedârük görölüp ḥûriş-i yevmiyye ve levâzım ve naḡdiyye ta'yîninden ḡayri bir iki def'a aḡır ziyâfetler ve mübâlaḡa virgüler ile miḥmân-nevâzlık şerâyiṭi [TOÛ⁵¹⁵] ve ḡayret-i dîn ü devlet mürâ'âti ḡasbe'l-maṭlûb yerine getirildüḡün künhi ile der-i devlete bildirüp pâyve ve serîr-i gerdûn-maşîre 'arz bi'l-cümle maḡbûl-i ḥümâyûn vâḡi' olmaḡın 'umûmen ehl-i sefere ruḡşat virilüp serdâr-ı 'âlî-mıḡdârla varan ḳapu ḡalkı der-i devlete müteveccih olmaḡiçün fermân-ı celîlü'l-'unvân irsâl ḳılınıp bu câhibde daḡı mezbûr mîrzâyâ Vefâ Meydânı'nda olan merḡûm Vezîr Pertev Paşa Sarâyı taḡliye buyurılıp [TOÛ⁵¹⁶] tedârük görölüdi.

Ve Bağdâd muḥâfazasında olan Cigala-zâde Vezîr Sinân Paşa me'mûr olduḡı üzre 'Irâḡ-ı 'Arab ve Şehrîzol 'askeriyle Nihâvend ve Hemedân

1 "Muhakkak ki Allah, adaleti, iyiliḡi, akrabaya yardım etmeyi emreder, çirkin işleri, fenalık ve azgınlıḡı da yasaklar." (Nahl, 16/90)

serhaddinde olan Kızılbâş-ı bed-ma‘âşuñ def u ref‘ine müteveccih ve revā-ne olduklarında bi-‘ināyetillāh ve tevfiķihī varup düşmen sınırına qarīb oldukları gibi nāgāh Nihāvend Hākimi Korkmaz Hān-ı sürh-külāh sipāh-ı enbūh ve hadem ü haşem gürūh-ı [m]ekrūh ile ¹ البادي أظلم [TOÜ⁵¹⁷] bevā-disinden sür‘at ü şitāb ile sebķat idüp ‘ale’l-ġafle ķaşd-ı gezend üzre bir kenārdan orduya döküldi. Derhāl müşārūn-ileyh vezīr-i dilir āgāh ve habīr olduġı gibi semend-i sa‘ādete süvār olup ‘asākīr-i haşm-şikārı şaff şaff ve alay alay müretteb ü müzeyyen kılip ümerā-yı nām-dārdan ketħudāları Meħemmed Beg’i ķaravul ta’yīn idüp Şehrīzol Mīr-i mīrānı Hāsan Pa-şā’yı dün-dār kılinup ķarhacılar elleşmeġe başladılar. [TOÜ⁵¹⁸] Ve ġazret-i ‘Ömer Fārūķ ġilāfetinde Aşhāb-ı kirāmdan ‘Irāķ-ı ‘Acem fethine mütevec-cih olan Şāriye -*radıyallāhu ‘anh ve ‘anhüm*- işbu Nihāvend derbendleri-ne irişdükte ol ‘ahdūñ küffārı leşker-i İslām’a ķaşd-ı gezend içün puşuya girdükleri, Medīne-i münevverede Ĥalife-i Raħmān’a, cum‘a ġünü ġuṭbe oķurken kerāmetle münkeşif olup minber üzre merraten ba‘de uħrā “Yā Şāriye! El-cebel!” deyü tenbih itdükleri şit ü şadā-yı nuşret-fezā ol emī-ru’l-ceyş-i muvaħħidīnūñ [TOÜ⁵¹⁹] bu deñlü bu‘d mesāfede ġūş-ı ġūşına irişdükte cānībeynūñ kerāmātı zāhīr ve tefakķud olındukda def-i keyd ile āşār-ı feth ü zafer bāhīr olduġı üzre bu serdār-ı vezāret-şī‘ār āşār-ı ġadīs-i şerīf-i ² اصحابي كالنجوم بأيهم اقتديتم اهتديتم bedreķasın reh-nümā idinüp Nihā-vend hākimi olan sālīfū z-zīkr Korkmaz Hān puşudan çıķup ordu kenārına ulaşdıķda dīn-i Muħammedī ķuvvetiyle şıdķ-ı Şiddīķī ve heybet-i Fārūķī birle leşker-i [TOÜ⁵²⁰] ‘Oşmānī tīġ-i Ĥayderī çeküp gürūh-ı mekrūhuñ alaylarına ķoyuldılar. Ve birķaç def a ķarcaşma ve döndürüşmeden sonra rezmgāh başsuz tācdan lāle-ġūn ve ġiyāh-ı zemīn siyāh terħūn-āsā iken ālū-de-i terħūn olup kelleler çakıl taşı mişālī pāy-māl ve lāşeler ṭu‘me-i büm u ķartal düşüp peykān-tīr düşmenūñ mā fi’z-zāmīrine yol bulup rek cā-nından ‘uķde-ġūşālīk iderdi. Ve Peyk-i ecel ‘inān-ġīr olup dāru’l-bevāra yedüp irişdirürdi. [TOÜ⁵²¹] Zaħm-i ġürzden bir alay ġāk-sār ve zaħme-i tīġ u ġançerden bir bölük tār-mār mürdelerine çeşm-i zirihden ġayrı bir ķan aġlar bulunmazdı. Ve cism-i Ravāfīz baħr-i ġūnda toñuz balġı gibi dönüp

1 “İlk başlatan daha zalimdir.”

2 “Ashābım yıldızlar gibidir. Hangisine uyarmanız hidayet bulursunuz.” manasındaki ġadīs-i şerīf (İbn Abdi’l-Berr, *Camī’u Beyānī’l-İlmī ve Fadlīh*, c. II, s. 90-91; Hatīb et-Tebrīzī, *Mişķātū’l-Mesābīh*, c. III, Beyrut 1985, s. 1696).

beşeriyetleri belürmezdi. 'Âkıbet serdâr-ı kâm-gârûn sinân-ı hâşm-sitânından Korkmaz Hân cân halâş itmeyüp dil tütüldü. Ve 'alem ve kûs-ı Kızılbaş'ı ma'kûs ü menkûs birağılıp şirzeme-i şerzime mağlûb u menkûb oldu. Ve gelen başlar kûbbe kûbbe yığılup [TOÛ⁵²²] ahtarma alınan esbân-ı tâzî önünce tütülen diller tâzî gibi yedilüp ve aşlâ düşmene göz açdırılmayup ve şa'bü'l-mürür niçe tağlar aşılıp ve bir iki günden sonra ilgarla Nihâvend Kâl'ası'na irişilüp muhâşara olındı. Ve her çend kâl'a-i mezbûre kulle-i Kâf-âsâ yek-laht-ı seng-i hâre ve binâsı kûh-ı yek-pâre iken dergâhına çarbuzen kırılıp ve top u tüfeng ile içerüde olan melâ'in şaşurılıp nerdübânlar ile "Allâh! Allâh!" deyü [TOÛ⁵²³] göz açdırılmayup yürüyiş olınduğda Yûsuf-ı fetih gizlü iken ¹﴿أِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ zümresine çehre-nümâ oldu. Ve cilve-i bayrak şubh-ı nuşret-şî'ârdan nûkhet-i pîrâhen-i 'azîziye istişmâmiyla dide-i Ya'kûb ümmid-binâ olduğu 'ibretü'l-ülü'l-ebşâr² istibşâr kılındı. Ve derûn-ı kâl'a televvûş-i Rafâzadan pâk itdirilüp ferâyiz-i hamse Ehl-i Sünnet ve Cemâ'at ile edâ olunmak üzere huşbe-i cum'a elkâb-ı hümayûn-ı şehinşâh-ı cihân-penâhla muvaşşah olup [TOÛ⁵²⁴] ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾³ şükranesi taqdim kılındı. Ve yoldaşlık ve yararlık iden mezbûr Mehemmed Beg'e mîr-i mîrânlık tevcih kılınıp ve zahîre ve kûl ve bölük halkı ve 'azebistân ve hişâr eri konulup müjde-i fetihle der-i devlete gönderilen dil ve baş vuşul bulduğda bi'l-cümle 'arzları maqbûl buyurılıp kılıç ve kaftân gönderildi.

Ve sene toköz yüz toğsan sekiz [998] Muharrem'inün evâhirinde [Kasım/Aralık 1589] serdâr-ı kâm-gâr, Haydar Mirzâ ile der-i devlete müteveccih olup Kapucı[TOÛ⁵²⁵]başı Muştafâ Ağa ile Eflak haracı gelüp dâhil-i hazîne oldu. Ve şeyhu'l-İslâm, müfti'l-enâm Bostân-zâde Mollâ hazretlerine elli bin akça arpalık dahi virilüp el öpdiler. Ve 'Acem şahı [karındaşı] oğlı Haydar Mirzâ'nuñ intikâline Şâm eyâletinden ma'zûl merhûm şadr-ı a'zam iken şehid olan Mehemmed Paşa'nuñ oğlı Hasan Paşa'ya varmak buyurılduğda müşârun-ileyh dahi ma'zûl iken yarar mülebbes ü müzeyyen

1 "Müminler ancak kardeşlerdir. Öyleyse kardeşlerinizin arasını düzeltin ve Allah'tan korkun ki esirgenesiniz." (Hucurât, 49/10)

2 "... Ey basiret sahipleri ibret alın." (Haşr, 59/2) âyet-i kerîmesinden iktibas.

3 "Ve onlar derler ki: **Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun!** Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik." (A'râf, 7/43)

âdemler ile çıkup Üsküdar'a geçdüğü ma'lûm-ı hümayûn olduğu [TOÜ⁵²⁶] gibi 'ale'l-fevr hüsni iltifât-ı şâhanelerine mazhar vâkı' olup vilâyet-i Ana-tolî mîr-i mîrânlığı virilüp tahvîl hükmi irsâl kılınup ser-efrâz buyurıldı. Ve serdâr-ı kâm-gâr İznikmid'den muğaddem İstanbul'a gelüp ve Dîvân-ı Hümayûna varup pîşkeş çeküp el öpüp ikinci vezâretde mütemekkin oldılar.

Ve mâh-ı Rebî'ü'l-evvel'ün on ikincisi vâkı' olan Pençsenbih günü [18 Ocak 1590] Ana-tolî Beglerbegisi Hasan Paşa ve yeniçeri ağası ve bölük ağaları ve çavuşbaşı [TOÜ⁵²⁷] ve müteferri-kalar ve kapu halkı bi'l-cümle zib ü zînet ve haşmet ü şevketle Üsküdar'dan Maldepe'ye dek şâh oğlın istikbâl idüp ve envâ'-ı ta'zîm ü tekrîm ile gelüp Üsküdar'da kapudan paşa ihzâr itdüğü müzeyyen [ü] müretteb kadırgalara binüp 'ubûr iderken rûy-i deryâda gemi içre 'âlî ziyâfet kılınup ve pîşkeş çeküp âdâb-ı mülûkâne yerin bulup Emînönî'nde iskeleye çıkup bi'l-cümle süvâr oldılar. Ve sa'âdetlü pâdişâh-ı [TOÜ⁵²⁸] hilâfet-penâh Kâsım Paşa Çeşmesi kurbında olan Sarây-ı 'Âmire hişârînuñ kullerinden nezzâre idüp ve ol semtden çekilüp ahşam namâzına karîb menzile vardılar. Ve hîdmet-i ziyâfe Ebnâ'-i sipâhiyân kitâbetinden munfaşıl Muştafâ Çelebi'ye ta'yîn olınup ba'dehü şeh-emîni tarafından ihrâcât görilüp ol gice ağır tertîb ile şâhâne ziyâfet kılınup ve dürlü e'tîme ve eşribe ve nefâyis ve mîveler çekilüp [TOÜ⁵²⁹] yenildükden sonra varupistirâhat üzre du'â-yı ebed-peyvende iştiğâl eylediler. Ve yarındası [19 Ocak 1590] sa'âdetlü hudâvendigâr-ı kâm-gâr ve vüzerâ-yı 'âlî-mıkdâr ve erkân-ı devlet ve a'yân-ı hazret taraflarından 'âdet-i kadîmeden ziyâde teşrifât gelüp ta'zîmât-ı lâyıka birle mihmân-nevâzlık buyurıldı. Ve ihrâcât-ı yevmiyeye tahmînen bir yük aqçaya karîb vâkı' olup rûsûm-ı mürâ'âtde daqîka fevt buyurulmadı. Ve mîrzâ ile gelen Erdebil [TOÜ⁵³⁰] hâkimi ilçî Mehdî Kûlî Hân dahî mîrzânuñ lalası Şâhem Kûlî Hâlifeye ile getürdikleri hedâyâ ve pîşkeşlerin erkân-ı sa'âdete teslim idüp pây-bûs-ı hümayûna icâzet aldılar.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmi ikincisi olan Yekşenbih günü [28 Ocak 1590] çavuşbaşı benâm çavuşlar ile istikbâle gelüp şâh oğlî ilçî ve lalası ve benâm Kızılbaşlar ile Dîvân-ı 'Âliye varup mîrzâ şadr-ı a'zamdan aşâğa oturup ve Mehdî Kûlî Hân ve Şâhem Kûlî Hâlifeye ba'zî [TOÜ⁵³¹] benâm

Kızılbaşlar ile yollu yolunca şağ ve şola geçüp oturdılar. Ve şāhāne sümāt çekilüp mümessek ve mu'anber sükkeri ve leziz eṭ'ime ve eşribe-i hüsvrevāne mebzül buyurılıp ādāb-ı mülūkāne taḳdīm kılındı. Ve sāyir Kızılbaşlara daḫi ṭaşra pīşkeş çekilen maḫalalde dürlü ni'metler nişār olınuḫ vāzī ü şerīf ḫ'ān-ı iḫsān-ı 'āmmdan maḫẓūz ve behremend oldılar. Ve ba'de't-ṭā'ām şükrāne-i İlähiyye levāzımı yerine getirilüp pāye-i serir-i a'lāya rüy-māl [TOÜ⁵³²] olmasına teveccüh eylediler. Bu hengāmede şāh oḫlı mīrzāyı Velī Aḫa ta'ẓīm ile iletüp bāb-ı 'ālīde ḫapū aḫası ḫatında mütemekkin eyledi. Ve Mehdī ḫulı ḫān ile Şāhem ḫulı ḫalīfe sāyir el öpmege varan Kızılbaşlar ile aḫaḫı ḫapucılar kethudāsı yemek yedüḫi maḫalalde ārām eylediler. Ve getürdükleri pīşkeşler çekilüp müheyā olduḫı gibi yeñiçeri aḫası 'arzdān ḫıḫup ba'dehū ḫāḫī-'asker efendiler varup umūr-ı 'āmmme ḫazāyāsı 'arz olınuḫ ṭaşra [TOÜ⁵³³] geldükleri gibi bir cānibden vüzerā-yı 'izām daḫi iḫerü yöneldiler. Ve aḫa ile efendiler ḫapuda selāmlayup gıtdiler. Ve şadr-ı a'ẓamı vüzerā ile çavuşbaşı ve ḫapucılar kethudāsı getürüp ḫapucıbaşılara irişdükdē girü dönüp ba'dehū ḫapucıbaşılārı önlerine düşüp ve aḫalārı selāmlayup iḫerü girdükden şonra pīşkeş çeküp ve şāh oḫlı el öpüp ve Mehdī ḫulı ḫān şāhuñ nāmesin şadr-ı a'ẓama şunup ve pāye-i serir-i a'lāya ibrāz olınuḫ [TOÜ⁵³⁴] ve dükelisi el öpüp ḫil'at ü ri'āyetle ḫıḫup menzillerine gıtdiler. Yarındāsı [29 Ocak 1590] nāme terceme kılınuḫ ve cevābı sa'ādetlü ḫ'āce efendi ḫalemiyle yazılmaḫ fermān olınmaḫın "Min-ba'd rafz u illḫāda irtikāb olınmaya!" deyü şerāyiṭ-i müsteḫabbe üzre rişte-i şulḫ u şalāḫı mün'aḫid ve mürtebiṭ kılınmaḫla ḫatm-i kelām olınuḫ ve şadr-ı a'ẓam daḫi 'aẓīm ziyāfet idüp ve iḫsānlar eyleyüp Nişāncı Vezir Meḫemmed Paşa daḫi ḫonuklayup aḫır virgüleri ile yolladılar. [TOÜ⁵³⁵] Ve şāh oḫlına yevmiyye me'külāt ve melbūsāt-ı şāhāneden mā'adā her gün altışar yüz aḫça daḫi mevācib ta'yin kılınuḫ ve lalāsı Şāhem ḫulı'ya yüz biñ aḫça ze'āmet virilüp ve ḫekīmbaşısı ve der-i devletde ḫalan aḫalārına daḫi ḫasbe't-ṭaleb ze'āmet ve timār ve 'ulufe virilüp bir ferd maḫrūm ḫonulmadı. Ve 'Acem şāhına daḫi şāhāne virgüleri mührlü ve muḫaffel şandüḫlar ile ilçi-i mezbūra nāme-i hümayünla teslim kılınuḫ ve vüzerā-yı [TOÜ⁵³⁶] 'izām daḫi hedāyālārın teslim idüp ve ilçiye ve ādemlerine daḫi başḫa başḫa ḫil'at ve in'āmlar iḫsān buyurılıp ḫüsn-i icāzet-i 'aliyye birle Üsküdar'a geçüp faşl-ı

Nevrüz'da Kāzvīn'e irişüp ehl-i Şark āsüde-ḥāl oldılar.

Ve diyār-ı Ğarb'dan ḥaber gelüp bir kezzāb 'Arab Mehdilik da'vāsı itmekle nev'ā şürūr-ı şūr zuhūrın i'lām itmekle Cezāyir beglerbegisi cengde şehīd olmağın yeri Trabulus-ı Ğarb beglerbegisine virilüp Trabulus-ı [TOÜ⁵³⁷] Ğarb eyāleti Mısr ümerāsından, Üveys Paşa oğlı Meḥmed Beg'e 'ināyet olunup def-i a'dāya revāne kılındı. Ve Mısr ḥazīnesi gelüp müşārun-ileyh Üveys Paşa'nuñ sa'yi muḳābelesinde vezāret virilüp kıılıç ve ḳaftān irsāl buyurıldı.

Ve mäh-ı Cemāziye'l-ülā'da [Mart 1590] Şaḥn erenlerinden Mevlānā Nev'ī Efendi'ye Bağdād ḳādīlığı virilmiş iken şehzādeler ḥ'āceliği ta'yin buyurıldı. Ve Sā'atci Ḥasan Ağa'ya yeñiçeri ağalığı virilüp [TOÜ⁵³⁸] Maḥmūd Ağa'ya sancaḳ virilmiş iken te'ḥir olındı. Ve Sivas beglerbegisi olup şadr-ı a'zam maḥdūmı olan Meḥmed Paşa ile Şām eyāleti tebdil olındı.

Bu eṣnāda Sarāy-ı 'Āmire bāḳçesinde Kızıl Aṭa muḳābelesinde olan meydān-ı vesī'a nihāyetinde bir 'ālī köşk yapılmasına şadr-ı a'zama fer mān olunmağın derḥāl bir sāt-i müteberrike ihtiyār olunup ve ḥayr du'ālar ile temel ḳonulup tekmiline sa'y ü iḳdām itdiler. Ve Diyārbekr [TOÜ⁵³⁹] Beglerbegisi Meḥmed Paşa'ya Bağdād eyāleti virilüp Diyārbekr eyāleti muḥāfaza ṭarīḳiyle anda olan Vezir Ciğala-zāde Sinān Paşa'ya 'ināyet olındı.

Ve Gürcistān'dan Simon ḳarındaşı, mezbūruñ pīşkeşi ile gelüp el öpüp mer'ī vāḳi' oldı. Ve mäh-ı Şa'bān'ın evāḥirinde [Haziran/ Temmuz 1590] Trabulus-ı Ğarb'dan ḳalyete gelüp ol Mehdilik da'vāsın iden kezzāb Mezdak dil dutulup gemi ile getirürken ḡuşşadan helāk olmağın derisi [TOÜ⁵⁴⁰] yüzilüp ve içine şaman tıḳılıp ve şırıḳ üzre libāsı ile ṭonadılıp ve cüsse-i cıfesi deryā mähilerine ḡidā kıılınıp ol diyār vücūd-ı murdārından pāk olduğı ḥayr ḥaberle İstanbul İskelesi'ne çıḳup ve ol kezzāb Mehdī'nün şaman tıḳılmış cüssesin şırıḳ üzre ṭonadılan libāsı ile ke-ennēḥü ḥayyu ḥayyin deyü ḥāy-hüy ile Dīvān-ı Hümayūna iledilüp ri'āyet olındılar. Ba'dēḥü birḳaç gün Sulṭān Bāyezīd Ḥān -*tābe şerāhu*- [TOÜ⁵⁴¹] 'İmāreti'nün ḥavlisinde 'alā ru'ūsī'l-eşḥād dikilüp ḡāḥ mel'abe-i şibyān ve ḡāḥ leked-küb-ı

nezzâr-gân olup 'âkıbet hâk-sâr ve bî-i'tibârlıgla nâ-bedîd kılındı. ﴿الْحَمْدُ لِلَّهِ﴾¹
 ۱﴿الَّذِي هَدَيْنَا لِهَذَا﴾¹ deyü hâk-ı şükrâne edâ olındı.

Bu eşnâda Rûmili Kâdî-askeri Zekerıyyâ Efendi mütekâ'id olup yeri
 Kara Çelebi-zâde Mevlânâ² Efendi'ye virilüp Çivi-zâde 'Alî Çelebi İst-
 tanbul kâdîsı oldu.

Ve mâh-ı mezbûruñ yigirminci günü [24 Haziran 1590] Siyâvuş
 [TOÛ⁵⁴²] Paşa şâhibesi merhûme³ Sulţân -*tâbe şerâhâ*- sarây-ı âhîrete
 intikâl idüp babası Sulţân Selîm Hân -*enârallâhu burhânehü*-nün türbe-i
 'adniyelerinde defn olındı.

Ve Medîne-i münevvere kâzâsı Van-ı kulu dimekle meşhûr Mevlânâ⁴
 Efendi'ye virilüp mahrûse-i Âmid kâzâsı ba'zı zamîme ile Haleb kâzâsından
 ma'zûl Mevlânâ Su'üdî Efendi'ye tevcih buyurıldı. Ve Kefe eyâletinden
 Baţum eyâleti Mütâb-zâde Aşmed Paşa'ya virildükden sonra [TOÛ⁵⁴³]
 Haleb mîr-i mîrânı oldu. Ve Çakırcıbaşı Hasan Paşa'ya Bosna beglerbegi-
 ligi virilüp merhûm Şadr-ı a'zam 'Oşmân Paşa'nun haremî olan ki Tâğıstân
 şemhalinün kerîmesi idi, müşârun-ileyhe 'ağd olunup ri'âyet buyurıldı. Ve
 Tımışvar'dan ma'zûl Kapucıbaşı Hasan Paşa'ya Karş eyâleti virilüp el öpüp
 revâne oldılar.

Ve mâh-ı Şevvâl'ün evâhirinde [Ağustos/Eylül 1590] Şirvân muhâfaza-
 sında olan Vezîr Hasan Paşa'nun ketudâsı olup Ereş (ارش) [TOÛ⁵⁴³] beg-
 lerbegisi olan 'Oşmân Paşa ile Şirvân mahşûlünden elli yük ebrîşüm der-i
 devlete teslim olunup Zagem haracı dahi dâhil-i hazine kılındı.

Ve mâh-ı Zi'l-ka'de'nün evâyilinde [Eylül 1590] Beg-zâde Mevlânâ

- 1 Ve onlar derler ki: **Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun!** Allah bizi doğru yola
 iletmeseydi kendiliğimizden doğru yolu bulacak değildik." (A'râf, 7/43)
- 2 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Atâyî, Kara Çelebi-zâde Hüsâm Efendi'nin, 998
 Şaban'ında Zekerıyyâ Efendi'nin yerine Rumeli kazaskeri olduğunu yazmaktadır (Nev'izâde Atâyî,
a.g.e., II, s. 1130-1131).
- 3 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Selânikî, sultanın vefatını anlattığı bölümde ismini
 zikretmemektedir (Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 264). Atâyî, Siyavuş Paşa'nın zevcesi olan
 sultanın ismini "Fatıma" olarak vermektedir (Nev'izâde Atâyî, *a.g.e.*, I, s. 730 ve 1066).
- 4 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Ancak 1575 ve 1580'deki Manisa müftülüğü
 ve Selânik kadılığına tayinlerinde hem Mehmed hem de Muhyiddin isimleri geçtiğinden tam ismi
 Mehmed Muhyiddin olabilir. Atâyî, Van-kulu denilen Mehmed Efendi'nin, 998 Ramazan'ında
 Medine-i münevver kadısı olduğunu yazmaktadır (Nev'izâde Atâyî, *a.g.e.*, I, s. 925).

....¹ Efendi'ye MıŖır kazası virilüp mahrüse-i Āmid'den ma'zül Mevlānā MuŖliħuddin Efendi'ye havāŖŖ-ı KōŖŖantĭniyye kâdĭlĭğı virildi. Ve merħū-me Vālide Sulĭān Medresesi'nden Mevlānā Ŗun'ullāħ Efendi'ye Edirne kazası tevcĭħ olunup 'ulemāda [TOÜ⁵⁴⁵] silsile oldu. Ve Dāvūd Aĭa'ya Gence beglerbegiligi virilüp Ĥaydar PaŖa'ya BaŖra eyāleti 'ināyet kĭlındı. Ve ba'zı ĥıyāneti zuħūr iden kātiblere siyāset olunup ĥaĭklarından gelindi.

Ve sene tokuz yüz tokŖan tokuz [999] Muħarrem'inüñ evāyilinde [Ekim/Kasım 1590] Ŗırvān maħŖūlin getüren 'OŖmān PaŖa'ya Bakü eyāleti virilüp EreŖ eyāleti Ĥüsrev PaŖa oĭlı 'Abdullāħ PaŖa'ya virildükden Ŗoñra Āıldır eyāleti ile tebdil olındı. Ve Revān eyāleti Lala MuŖtafā [TOÜ⁵⁴⁶] PaŖa'ya ve KarŖ eyāleti Ĥızr PaŖa'ya virilüp taħvĭl ĥükmleri irsāl buyurıldı. Ve Diyārbekr muħāfazasında olan Ciĭala-zāde Vezĭr Sinān PaŖa'ya Erzürüm eyāleti muħāfaza tārĭķi ile virilüp Raĭĭka'dan Erzürüm'a varan İbrāħim PaŖa'ya Diyārbekr beglerbegiligi 'ināyet olındı. Ve Ŗehr-emĭni MuŖtafā Āelebi 'azl ve Yediĭulle'de ĥabs olunup yeri AyaŖofya Mütvellĭsi Murād Āelebi'ye virildi.

Ve Gürcistān'da Simon taħrĭki ile fetħ [TOÜ⁵⁴⁷] olan Dadyan eyāletinin mĭr-i mĭrānlĭĭn merħūm Vezĭr-i a'zam 'OŖmān PaŖa kethudāsı Ferħād PaŖa'ya virildükden Ŗoñra kâbil-i zabĭ olmamaĭın der-i devlete gelüp mülāzemete baŖladı. Ve Re'ĭsü'l-küttāb Ĥamza Āelebi 'azl olunup yeri BaŖtezki-reci Dāl Meħemmed Āelebi'ye virilüp el öpüp ĥidmet üzre oldu. Ve Ŗām ĥazĭnesi gelüp teslĭm olduĭdan Ŗoñra māħ-ı Rebi'u'l-evvel'de [Aralık 1590/ Ocak 1591] 'umūmen ümerā ve beglerbegilere mĭri baĭkāyādan [TOÜ⁵⁴⁸] 'arz olunmaĭ üzere kadırĭa aĭĭası gönderilmek fermān olunup Tersħāne-i 'Āmire'de yüz pāre tōnanma gemileri yapılıp iħzār olunmaĭ buyurıldı.

Ve Gence'de tuĭyān idüp Zagem'e firār iden Kelb-i 'Alĭ ve Muħammed Ĥān maħbūs ve muĭayyed getirilüp birĭaç ĭün Ŗāħ oĭlına teslĭm olunduĭdan Ŗoñra ĥaĭklarından gelindi. Ve bu eyyāmda 'Acem'de giriftār olan Murād PaŖa ve Ĥüseyn PaŖa ve sāyir maħbūslar ile 'ıtlāĭ olunup [TOÜ⁵⁴⁹] der-i devlete gelüp el öpüp mülāzemete baŖladılar.

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıŖtır. Atāyi, Beg-zāde Mehmed Efendi'nin, 998 Zilkade'sinde MıŖır kadısı olduĭunu yazmaktadır (Nev'izāde Atāyi, *a.g.e.*, II, s. 1133).

Ve bu cānibde daḥi Kızılbaş'dan dil tutilup Boğaz Hışār'da ḥabs olan Ṭasuc Ḥākimi Mehdī Kūlī Ḥān āzād olup 'azm-i Şarḫ eyledi. Ve mäh-ı Rebī'ü's-şānī'nün evāyilinde [Ocak/Şubat 1591] merḥūm Dāru's-sa'āde Ağası Meḥemmed Ağa fevt olup kendü cāmi'inde defn olındı. Yeri Ser-ver Ağa'ya virilüp 'Anber Ağa Sarāy-ı 'Atīḫ ağası oldı. Ve Mısr defterdarı ma'zül olup yeri Yaḥyā Efendi'ye virildi. [TOŪ⁵⁵⁰] Ve merḥūm Çavuşbaşı Hızır Ağa fevt olup yeri ihtiyārlardan Ḥasan Çavuş'a virildükden şoñra ol daḥi müteḫā'id olup sābīkā şehir emīni olan Muştāfā Ağa çavuşbaşı oldı. Ve mäh-ı mezbūruñ evāsıtında [Şubat 1591] İstanbul'da odun müzāyakası def olunmak için İznikmīd Göli dile aḫıdılmaq tedārükine izn-i hümayūn ile şadr-ı a'zam, ikinci vezīr ve yeñiçeri ağası ve mi'mārbaşı bi'l-cümle ol maḥalle varup yer yer ḥafr olunmaq münāsib görilüp [TOŪ⁵⁵¹] ve memālik-i maḥrūseden yüz biñ nefer mīḫdārı ırḡad ve iḥrāci taḥmīn ve tevzī' kılınup girü geldükde te'ḥīr kılındı. Ve'l-ḥayru maḥtārahullāh. Ve mäh-ı Cemāziye'l-evvel'de [Şubat/Mart 1591] Mar'aş eyāleti ile Raḫḫa eyāleti tebdil olunup ve Raḫḫa beglerbegiligi Bostāncıbaşı 'Alī Paşa'ya virildi. Ve Kurd Ağa'ya Eflaḫ ve Boğdan ḥidmeti ta'yīn olunup müteveccih oldı. Ve mäh-ı mezbūruñ evāḫirinde [Mart 1591] 'Atīḫ Bezzāzistān açılup ve ba'zı Müslimānlaruñ florileri gidüp 'azīm tefṫışden [TOŪ⁵⁵²] şoñra miskcibaşınıñ 'Alī nām ḫulında bulunup Bezzāzistān ḫapusu öninde şalb ü siyāset olındı.

Bu eṣnāda Rümili Beglerbegisi Hızır Paşa'ya vezāret virilüp ve yeñiçeri ağası mīr-i mīrān ve başmīrāḥūr yeñiçeri ağası olup Nūḫ Ağa içērudēn çıkup başmīrāḥūr oldı. Ve Boğdan'dan ma'zül olan voyvodanuñ ḥıyāneti zuḥūr itmekle Kurd Ağa yolda tūtup ve ḥabs ile getirüp çengāle uruldu. Ve Ğalaṫa ḫazāsı Şaḥn erenlerinden [TOŪ⁵⁵³] Rāziye Ḫadın dāmādı Mevlānā Meḥemmed Efendi'ye virilüp Şām ḫazāsı Mevlānā Ma'rūf Efendi'ye tevcīh olunup el öpdiler.

Ve mäh-ı Receb'ün evāyilinde [Nisan/Mayıs 1591] Mevlānā Zekerıyyā Efendi Rümili ḫādī-'askeri olup ḥidemāt-ı mebrūreye iştīḡāl üzre oldı. Ve Rümili beglerbegisi ma'zül olup yeri Anaṫolı Beglerbegisi Ḥasan Paşa'ya ve anuñ yeri Karaman Beglerbegisi Maḥmūd Paşa'ya ve anuñ yeri Bosna'dan ma'zül Ḥalīl Paşa'ya virilüp taḥvīl ḫükmleri [TOŪ⁵⁵⁴] gönderildükden

soñra Rümili beglerbegisi der-i devlete gelüp el öpüp yerine geçdi.

Ve mäh-ı mezbürüñ evâhîrinde [Mayıs 1591] Vezîr Üveys Paşa'nuñ vefâtı haberi gelüp yeri Kıbrıs Beglerbegisi Hâdım Aḥmed Paşa'ya virilüp anuñ yeri Kızılbaş'dan gelen Murâd Paşa'ya virildi.

Ve sene-i mezbûre Şa'bân'ınuñ evâsıtında [Haziran 1591] Kızıl Aḫa muḳâbelesinde Sarây-ı 'Âmire bâḳçesinüñ ḫişârı üzre binâ olınan Köşk-i Mu'allâ-yı Havernaḳ-âsâ ki fi'l-ḫaḳîḳa reşk-i ḫuld ve numüne-i Firdevs-i [TOÜ⁵⁵⁵] a'lâ olup eṭrâf açılan şeh-nişîn ḳapularında yer yer şâdurvânlar aḳup ve sel-sebîl-mânend çeşmeler çağlayup ve taşra şuffasınuñ mermerden yapılan ṭrabzonında daḫi 'uyûn-ı ṭarab-füzûn revâne olup nuḳûş-ı dîvârı nigârḫâne-i Çîn'e ṭa'ne çalup ve şemme-i eyvânı mihr ü mâha ṭabanca urup ocaḳ-ı zerrîn-niṭâḳı tâbından şâh-ı encüm Hût ve Ḥamel'i biryân idüp ve kürre kûşe-i rengînine ḫayl-i encüm ḫûşe-i sünbüle enâr eyleyüp bezm-i neşât-fezâsına Zühre-i raḳḳâş ve Ḳamer-i deffâf olmasına [TOÜ⁵⁵⁶] fūrce bulımayup şabâ gibi püyân ve çarḫ mânend-i ser-gerdân ḳalmış iken nâgâh fetḫ-i bâb olup ba'de't-tekmil zîbâ zer-beft ḳâlîlar ve dikme mücevher nihâlîler ile döşenüp ve birkaç yerde maḳarr-ı ḫilâfete münâsib cevheri maḳ'adlar ve girde bâlîn ve yaşdıḳlar ve pîş-taḫtalar ḳonulup hoş ḫaṭṭ-ı üstâd ḳalemiyle nâdiru'l-vücûd Kelâm-ı ḳadîm ve nazm u neşr kitâblar ve muraşsa' âyîne ve devât ve ḳalem ve buḫûr-dân ve anuñ emşâli tuḫaf ḳonulup ve şâh-râh-ı ḫümâyûnda başdan başa gül ṭonanması ile [TOÜ⁵⁵⁷] sâye-bân ṭonadılup ve sağ ve şola ṭabaḳ ṭabaḳ envâ'-ı mîve ve mürg ve mähî luḫûmı mezbûl olup pâyidâr ḳumâşları ḫadden efzûn ve rüy-i zemînde numüne-i bûḳalemün idi. Ve ṭabl-ḫâneler yer yer çalınup şeyyâd ve ḫüner-bâzlar naḡme-perdâzlık üzre iken hemân şâh-ı cihân içerüden teşrîf buyurup 'arz-ı cemâl-i ferḫunde-fâl eyledi. Ve şadr-ı a'zam yoluna cânın nişâr idüp intizâra başladı. Ve semend-i müstemend ile eyvân önüne gelüp [TOÜ⁵⁵⁸] ḳudûm-ı meserret-rüsûmın rikâb-ı Ḳamer-intisâbdan rüy-i zemîne başup gün gibi zerre-perver olup ve sa'âdet ile ehl-i bezmi selâmlayup şadr-ı şeh-nişînde müsteḳarr oldılar. Ve ol gün aḫşama dek 'ays ü 'işret-i şâhâne resm-i sünnet üzre vuḳû' bulup vaḳtinde ferâyiz-i İlâhiyye daḫi fevt ḳılınmadı. Ve'l-ḫâşıl dünyâda ḫâṭırdan geçen nefâyis-i lezîze-i

mütenevvi'a ve mümessek ve mu'anber eṭ'ime-i şehdiyye ve eşribe-i şeke-riyye içeri ve taşraya [TOÜ⁵⁵⁹] seyl-i revân gibi aḳıdlup şükran-ı Hâḳḳ edâsı ile ihtitâm-pezîr olduğı gibi "âhîr hõrend halvâ" laṭifesi dağı yerin bulup zelle-bendlerüñ yüki ekşeriyâ hulviyyât-ı sükkeri idi. 'Âḳıbetü'l-emr muraşşâ' eyerlü atlar ve cevher ile memlü altun ṭabaḳlardan mâ'adâ yük yük ḳumâş ve sîm ü zer pîşkeş çekilüp şadr-ı a'zam dağı hıla'-ı fâhire ve ḫayr du'â iktisâbıyla behremend olup şād ü hurrem mürâca'at itdiler. Sâyir virgüler maḫsûb olmaduğından başḳa [TOÜ⁵⁶⁰] şeyyâdlar in'âmı bir genc-i nihânî miḳdârı idüğü âşikâr olup müşâhede idenler 'ibret-nümâ idüğüne bâ'is hezârân taḫsîn vâḳi' olup milk ü melekden şadâ-yı âferin güş-ı hüşa irişdi.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Haziran 1591] Mışır ḳazâsından munfaşıl Mevlânâ Aḫmed Efendi ḫacc-ı şerîfden gelüp Üsküdar'a vuşul buldı. Ve Diyârbekr Beglerbegisi İbrâhîm Paşa'nuñ anda ba'zı yeñiçeri ṭâyifesiyle ğavġâsı olmağın Âsitâne-i sa'âdete ṭaleb olunup [TOÜ⁵⁶¹] geldükde Mütâb-zâde Aḫmed Paşa Sarâyı'na nüzül eyleyüp ve erkân-ı sa'âdete buluşup henüz yeñiçeriler ile olan da'vâsı faşl olmadın mâh-ı Ramazân'ın evâyilinde [Haziran/Temmuz 1591] Ğalaṭa'da ba'zı ihrâḳ vâḳi' olup ve yeñiçeri ṭâyifesi varup anı söyündürüp girü döndükde Mütâb-zâde Sarâyı'n otlayup ve İbrâhîm Paşa ḳaçup ḫalâş olup ḫaylice emvâli telef olındı. Lâkin bir miḳdâr fitne şerârı ref olunmaḳ için 'azl ve emr-i hümâyünla birḳaç gün Boğaz Ḥişâr'da [TOÜ⁵⁶²] ḫabs olunup da'vâcılar ile işlâḫ olduḳdan soñra girü ıṭlâḳ olunup yeri muḳarrer buyurıldı. Ve bu hengâmede Ḥaleb eyâleti Ḥabeş'den ma'zül Hızır Paşa'ya virilüp Diyârbekr eyâleti Mütâb-zâde'ye virilmegin ma'zül ḳaldı. Ve leb-i deryâda olan merḫûm ve maġfûrun-leh Sulṭân Bâyezîd Ḥân -ṭâbe şerâhu- zamânında binâ olınan köşḳ tebdil olunup ṭarz-ı merġûb ile tekrâr yapılmasına fermân olınmağın şadr-ı a'zam üzerine varup tecdid ü ta'mirine [TOÜ⁵⁶³] başlanup mübâşeret olındı. Ve ol ḫâk-i pâk hem-vâr ḳılınup ve vüs'at üzre yer açılıp ve sedd baġlanup Behrâm-ı Gür zamânında yapılan ḳaşrân-ı ferḳadân mişâl ki Ḥavernaḳ ve Sedîr ile iştiḫâr bulmuşdı, ḫâlâ dağı ḳaşr-ı sâbîḳ Ḥavernaḳ'ı gibi bu dağı Sedîr'e nazîre olmasına ihtimâm eylediler bi-'avnillâhi te'âlâ.

Ve mäh-ı Şevvâl'ün evâyilinde [Temmuz/Ağustos 1591] şadr-ı a'zam 'azl olunup ve qadırğa ile Ruscuq'a andan Malkara'ya varup çiftliğinde mütekkâ'id [TOÜ⁵⁶⁴] olmaq buyurıldı. Ve mühr-i vezâret Ferhâd Paşa hazretlerine erzânî kılınup ve Dîvân-ı Hümâyûna varup el öpüp hîdemât-ı mebrûreye iştiğâl eylediler. Ve cemî'-i a'yân u erkân mübârek-bâd için rüy-mâl olup bezl-i maqdüra müsâra'at eylediler. Ve Âmid Qâdîsı Mevlânâ Su'ûdî Efendi'nün tã'unla vefâtı haberi gelüp yeri Şahın erenlerinden Mevlânâ Zeynel'âbidin Efendi'ye virilüp silsile oldu. Ve mäh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Ağustos 1591] Qapudan [TOÜ⁵⁶⁵] Hasan Paşa fevt olup yeri vezâret ile Erzurüm muhâfazasında olan Ciğala-zâde Sinân Paşa'ya virilüp tahvil hükmi irsâl buyurıldı. Rümili Beglerbegisi Hasan Paşa hil'at ve icâzet ile el öpüp erkân-ı devlet müşâya'ati ile Şofya semtine dernege mütevecih oldu. Ve hemân ol gün Dâl Mehemmed 'azl olunup yeri Baştēzkireci 'Alî Çelebi'ye virilüp ve re'isü'l-küttâb oldılar. Ve Ferruḥ Beg baş[TOÜ⁵⁶⁶] tezkireci olup Yahya Beg ikinci tezkireci oldu. Ve leb-i deryâda ta'mir olan köşküñ tekmliline sa'y olunup lâkin tamâm olunca hişâr kullerinin aḡağı temelinden bir fil-pâye yapıp ve üzerine muhtaşarı bir köşküñ daḡı ta'mir olunmasına başlanup mesîre-i şâhâne için müzeyyen ü müretteb kılınmasına iḡdâm eylediler.

Ve mäh-ı Zi'l-ka'de'nün evâhîrinde [Eylül 1591] Rümili'nde olan Vezîr Hızır Paşa gelüp Qasım Paşa Sarâyı'na girüp [TOÜ⁵⁶⁷] andan el öpüp yerine geçdi. Ve mäh-ı mezbûruñ on sekizinci günü [7 Eylül 1591] vezâret ile Qapudan olan Sinân Paşa Erzurüm'dan gelüp ve Rüstem Paşa Sarâyı'na dâhil olup el öpüp ikinci vezâretde mütemekkin oldu. Ve sâbîkâ Qaraman'ın tîmâr defterdârlığından beg olan 'Abdülcebbâr'ın ziyâde zulm ü te'addîsi olmağın hâbs ile İstanbul'a getirilüp şalb ü siyâset olındı. Ve Gilân hâkimi ile Şâh 'Abbâs'ın küllî mâ-cerâsı olmağla [TOÜ⁵⁶⁸] der-i devlete gelen Gilân ilçisine ri'âyet olunup ve nâme-i cevâbın h'âce efendi yazup girü gönderildi. Ve şadr-ı a'zam maḡdûmı Mehemmed Beg'e Qaşamonı sancağı virilüp el öpdü. Ve sâbîkâ Rümili beglerbegisi olan Sâ'atci Hasan Paşa qaşaba-i Çorlı'da mütemekkin iken emr-i hümâyûnla İstanbul'a gelüp mülâzemet başladı. Ve mäh-ı Zi'l-ḡicce'nün evâhîrinde [Ekim 1591] Lâm 'Alî Efendi 'azl olunup girü Hamza Beg re'isü'l-küttâb oldu. Ve Qırım hândan âdem gelüp

Çârek'de [TOÛ⁵⁶⁹] bulunan kâse-i la'l-fâmı getürüp teslim eylediler. Ve Melek Aḥmed Paşa ile 'Alâ'eddîn Beg'ün teftişine İbrâhîm Paşa mübâlağa mâl ta'ahhüd itmegin Diyârbekr defterdârlığı mezbûruñ 'arzı ile Erzurûm defterdârlığından ma'zûl Zârîf Efendi'ye virilüp ve Melek Aḥmed Paşa ile 'Alâ'eddîn Beg gelüp ḥalâşa mecâl bulmamağın mezbûr İbrâhîm Paşa'ya teslim kılınup Diyârbekr'de varup görilmek buyurıldı. Ve sene elf [1000] Muḥarrem'inüñ evâyilinde [Ekim 1591] Mısr [TOÛ⁵⁷⁰] kâdîsı 'azl olunup yeri Şâm kâdîsına ve anuñ yeri meşhûr müderrislerden Küçek Muştafâ Çelebi'ye virilüp silsile oldı. Ve Anaḥolı defterdârı 'azl olunup yeri Şıkk-ı Sâni Defterdârı Ḥasan Çelebi'ye ve anuñ yeri Mısr Defterdârı Muḥyi Çelebi'ye ve anuñ yeri Sedd Aḥmed Çelebi'ye 'inâyet buyurıldı. Ve Şâm eyâletinden ma'zûl Malğara'da mütekâ'id olan şadr-ı a'zam oğlı Meḥemmed Paşa İstanbul'a gelüp ve pişkeş çeküp el öpüp mülâzemeteye başladı.

[TOÛ⁵⁷¹] Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Ekim/Kasım 1591] Şadr-ı a'zam Ferhâd Paşa maḥdûmı olup Kaştamonı sancağı begi olan Meḥemmed Beg'e Ḥaleb eyâleti ve Kaştamonı sancağı Şemsî Paşa oğlı Maḥmûd Paşa'ya 'inâyet buyurıldı. Şafed sancağı Siyâvuş Paşa kethudâsı Muştafâ Beg'e virildi. Ve Gori beglerbegisi 'azl olunup yeri Vezîr İbrâhîm Paşa'nuñ başkapucıbaşılığında sancağa çıkan Meḥemmed Beg'e tefvîz kılındı.

Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvel'de [Aralık 1591/Ocak 1592] Mısr ḥazînesi gelüp teslim olunup ve Ḥaleb'den daḥi [TOÛ⁵⁷²] ḥazîne gelüp Ḥaleb Defterdârı Nûh Paşa'[ya] Kıbrıs eyâleti ve Murâd Paşa'ya Trabulus-ı Şâm virilüp Şâm eyâleti Karaman Beglerbegisi Ḥalîl Paşa'ya virilüp Bostâncıbaşı 'Alî Paşa'ya Karaman eyâleti 'inâyet olunup ve Başra ile Sivas eyâleti tebdil olıncıdan soñra Ḥaydar Paşa'ya Cezâyir-i Ğarb beglerbegiliği virilüp Sivas eyâleti girü Kilercıbaşı 'Oşmân Paşa'ya tevcîh olındı.

Bu eşnâda Malta'da ḥabs olan Ebî Bekr-zâde Meḥemmed Çelebi [TOÛ⁵⁷³] ḥayrile ḥalâş olup ve mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ün evâḥirinde [Mart 1592] gelüp İstanbul'a dâḥil oldılar. Ve Şâm'dan ma'zûl Şadr-ı a'zam Sinân Paşa oğlı Meḥemmed Paşa'ya Budun eyâleti virilüp ve el öpüp müteveccih oldılar. Ve mâh-ı Cemâziye's-şâni'de [Mart/Nisan 1592] Erzurûm Beglerbegisi Şüfî Meḥemmed Paşa'dan ulaç gelüp anda hengâme iden yeñiçeri

ṭāyifesinüñ ‘azîm hücümün bildirüp ve yeñiçeri ṭāyifesi dañi “Bizüm ahvâlimüz Âsitâne’de [TOÛ⁵⁷⁴] görilegelmışdür!” deyü der-i devlete gelüp ve gulüvv ile Dîvâna varup “Şadr-ı a‘zam bizüm huşuşumuzu Erzurüm’da görilmesine niçün hüküm göndermişdür?” deyü ğavġâ itdüklerinde mâh-ı mezbûruñ yigirmi altısı olan Şenbih günü¹ [11 Nisan 1592] bi’z-zarûri ‘azl olunup hâric-i İstanbul’da olan çiftliğinde varup müteķâ’id olmaķ buyurıldı. Ve üç gündün soñra mühr-i vezâret tekrâr Siyâvuş Paşa hâzretlerine virilüp el öpüp şadra geçdi. [TOÛ⁵⁷⁵] Ve bi’l-cümle erkân u a‘yân mübârek-bâd eylediler. Ve yeñiçeri ağası Anaṭolı beglerbegisi olup yeri Silahdâr Hâlil Aġa’ya virilüp murâdına vâşil oldı. Ve Erzurüm beglerbegisi ‘azl olunup yeri Gürcistân’da Dadyan eyâletinden fâriġ Ferhâd Paşa’ya virildi.

Ve mâh-ı Receb’ün evâyilinde [Nisan 1592] Gilân huşuşı için Şâh ‘Abbâs’dan ilçi gelüp ve pîşkeş çeküp el öpüp cevâb-ı bâ-şavâb ile icâzet virildi. Ve mâh-ı mezbûruñ [TOÛ⁵⁷⁶] yigirmi yedinci günü [9 Mayıs 1592] Şeyhu’l-İslâm Bostân-zâde Mollâ Efendi teķâ’ud ihtiyâr itmegin Mevlânâ Zekeriyâ Efendi müftü olup el öpdiler. Ve Mevlânâ ‘Abdülbâķi Efendi Rûmili ķâđi-‘askeri olup Mışr’dan ma’zül Mevlânâ Aġmed Efendi’ye tekrâr Anaṭolı ķâđi-‘askerliġi inâyet buyurıldı.

Ve mâh-ı Şa’bân’uñ evâyilinde [Mayıs 1592] Raķķa beglerbegiliginden ma’zül Piyâle Paşa’ya Batum eyâleti ve mâh-ı Ramazân’uñ evâhirinde [Temmuz 1592] yeñiçeri [TOÛ⁵⁷⁷] ağalıġından ma’zül Maġmüd Aġa’ya Kârş eyâleti ihsân buyurılıp el öpüp revâne oldılar.

Ve mâh-ı Şevvâl’uñ dördüncü günü [14 Temmuz 1592] merhûm Nişâncı ‘Abdülmuhyi fevt olup vüzerâ-yı ‘izâm namâzın kılup getürüp hâric-i İstanbul’da hâzret-i Emîr Buġârî Tekyesi ķurbında hâk-i rahmete teslim kılınıduķdan soñra yeri Ĥamza Beg’e virilüp Baştetzkireci Ferruh Beg re’îsü’l-küttâb oldı. Ve mâh-ı mezbûruñ altıncı günü [16 Temmuz 1592] sâbıķâ Sivas’da mâliyye defterdârı [TOÛ⁵⁷⁸] olan ‘Ali Efendi’ye yeñiçeri yazıcılıġı ve Eflaķ ġidmetinden gelen ķapucıbaşı Meġemmed Aġa’ya yeñiçeri ağalıġı virilüp Hâlil Aġa’ya Kaşamonı sancaġı şadaķa buyurıldı. Ve mâh-ı

1 Selânikî, Ferhad Paşa’nın azil tarihini 21 Cemaziyelahir 1000 (4 Nisan 1592) Cumartesi günü olarak vermektedir (Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 264).

mezbûruñ sekizinci günü [18 Temmuz 1592] Rûmili kâdî-‘askeri ma‘zûl olup yeri Mevlânâ Aḥmed Efendi’ye ve anuñ yeri İstanbul Kâdîsı Mevlânâ Şun‘ullâh Efendi’ye ve anuñ yeri ‘Aṭâ’ullâh-zâde Mevlânâ¹ Efendi’ye virilüp el öpüp aḥkâm ve temşiyet-i umûr-ı ‘ammeye sa’y [TOÛ⁵⁷⁹] ü iḳ-dâm eylediler. Ve Tebrîz Muḥarriri ‘Alî Çelebi ile kâtibi Kâra Muştafâ Çelebi ma‘an defterleri alup İstanbul’a geldiler. Ve mâh-ı Şevvâl’ün evâḫirinde [Ağustos 1592] Kürdistân’dan ḫaber gelüp Ḥân Abdâl oğlu Mîr Şeref Cezîre’ye müstevlî olup der-i devletde olan Mîr ‘Azîz’ün ehlin ḫatı ve kûçek oğlını esîr itdüḡi taḫkîḫ olmaḡın Mûşıl eyâleti Kâḫkâha ḫabsinden ḫalâş olup Âsitâne-i sa‘âdet mülâzemetinde olan Ḥüseyn Paşa’ya virilüp [TOÛ⁵⁸⁰] el öpüp Mîr ‘Azîz maḫâyîfî def’ine bi’l-ittifâḫ revâne oldılar. Ve mâh-ı Zî’l-ḫa‘de’nüñ evâyilinde [Ağustos 1592] Dâru’s-sa‘âde Ağası Ser-ver Ağa’ya Mışr’da oturaḫ buyurılıp yeri Kilercibaşı Ḥâcî Muştafâ Ağa’ya Ḥaremeyn-i şerîfeyn ve selâṭîn-i ‘izâm evḫâfî nezâreti ile virilüp anuñ yeri Sarây Ağası Ḥüsrev Ağa’ya ve anuñ yeri İbrâḫîm Ağa’ya ‘inâyet kılındı. Ve mâh-ı mezbûruñ selḫinde [7 Eylül 1592] ḫapudan paşa deryâ muḫâfazası-na birḫaç [TOÛ⁵⁸¹] pâre ḫadıḡa ile ḫıḫup gitdiler. Ve Tûnus eyâletinden ma‘zûl Uluç Ca‘fer Paşa gelüp kezzâb Meḫdî’nüñ fitnesine bâ’iş olan Mevlâyî Aḥmed’ün oğlın ṫutup getürüp Yediḫulle’de ḫabs kılındı.

Ve mâh-ı Zî’l-ḫicce’de [Eylül/Ekim 1592] Tebrîz’den ulaḫ gelüp Tebrîz ḫulları paşaya muḫâlefet ve ḫatline ḫaşd idüp küllî fesâd üzre iken paşa daḫi ḫüsn-i tedârûkle Ḥamene Ḳal‘ası’na varup ümerâ-yı Ekrâdî derneḡe ṫaleb idüp taḫammül üzre [TOÛ⁵⁸²] olduḡından eṣḫıyâ daḫi biri birine düşüp ḫîle ile paşayı varup Tebrîz’e da‘vet idüp paşa daḫi küllî cem‘iyyet ile gelüp Tebrîz Ḳal‘ası’na dâḫil olmadın ümerâ-yı Ekrâddan İbrâḫîm Beg ve Ḳoçî Beg’i ḫal‘a ḫapusın beklemeḡe gönderüp ve eṣḫıyâ alayları ile istikbâle geldükde bi’l-cümle fursat el virmekle ḫılıçdan geḫürilüp ol ḫâk-i pâki televvûş-i fitneden taḫḫîr itdiler. Ve eṫrâf u cevânibe ḫaçan [TOÛ⁵⁸³] baḫıyyetü’s-süyûf daḫi tedârûkle ele getürilüp ḫaḫlarından gelinmek üzre olduḡı Âsitâne-i sa‘âdete ‘arz olındukda ḫılıç ve ḫaftân gönderilüp ve yoldaşlıḫ-da bulunan ümerâya daḫi ri‘âyet buyurıldı. Ve Âsitâne-i sa‘âdete gelen

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Atâyî, II. Selim’in hocalarından Ataullah Efendi’nin oğlu Şemseddin Efendi’nin, 1000 Şevval’inde Sun‘ullah Efendi’nin yerine İstanbul kadısı olduğunu yazmaktadır (Nev‘izâde Atâyî, a.g.e., II, s. 1228).

bağiyye-i eşirrānuñ daħi hağklarından gelinüp bā'ış-i emn ü emān vāķi' oldu.

Bu eşnāda Diyārbekr'den haβer gelüp İbrāhīm Paşa 'umūmen ol diyāruñ a'yan u eşrāfın Melek Aħmed Paşa ve 'Alā'eddīn tevābī'indensin deyü [TOÜ⁵⁸⁴] muħkem şıķışdırup ekşerinüñ 'ırzı telef ve mālī hedef olduğın-dan ğayri nice Müslimānlar 'örfde helāk olup haβāşş u 'avāmm nefir-i 'āmm ile maħkemeye varduğklarında kādī daħi darbī ħal'aya iletmekle vazī' u şerīf paşaya hücum ve muħkem muħāşara vü muħārebeye mübāşeret olunduğı 'arz olunmağın bu cānibden Ķapucılar Kethudāsı Aħmed Ağa ulağla gönderilüp ve mābeynleri nev'ā işlāh olunup girü geldi. Lākin Melek Aħmed [TOÜ⁵⁸⁵] Paşa ile 'Alā'eddīn'ün 'örf te'şirinden helāk ve nice nefer a'yan u eşrāf daħi mağtül ve ciger-çāk olduğkariyçün 'azl olunup yeri Sā'atci Hasan Paşa'ya 'ināyet buyurilup mālīyye defterdārlığı Kātib Maħmūd Efendi'ye virildi. Ve Cezāyir'e irsāl olınan Hān Abdāl oğlı Meħemmed Beg ħadırğa ile getirilüp İstanbul'a dāħil oldu. Ve Mīr Şeref, Cezīre Hākimī Mīr 'Azīz'i ħatlı idüp Cezīre'ye müstevlī olmağın hükümet-i mezbūre Meħemmed [TOÜ⁵⁸⁶] Beg'e virilüp revāne kılındı.

Bu eşnāda Mevlānā Aħmed Efendi 'azl olunup yerine fetvādan müteķā'id Bostān-zāde Mollā hażretleri Rūmīlī kādī-'askeri oldılar. Ve şehzāde-i cūvān-baħt -*tāle beķāhu*- lalası Ramazān Beg 'azl olunup yeri ol āsitā-nede mīr-i 'alemlīğden nişāncı ba'dehū hūsn-i istīķāmet ile defterdār olan ħāccū'l-Hāremeyn Meħemmed Efendi'ye virildi. Ve Şehrizol eyāleti āli Fenār'dan Burusa Begi Dervīş 'Alī Paşa'ya virilüp ve der-i devlete [TOÜ⁵⁸⁷] gelüp el öpüp revāne olındı. Ve 'Ālī Efendi yeñiçeri kitābetinden ref olunup yeri 'Ömer Çelebi'ye buyurıldı. Ve sene ihdā elf [1001] Muħarrem'inde [Ekim/Kasım 1592] Tebrīz muħāfazasında olan Vezīr Ca'fer Paşa'ya Bağdād eyāleti muħāfaza ile virilüp Tebrīz beglerbegiligi anda olan Hūsrev Paşa dāmādı Hızır Paşa'ya virildi. Ve Hāydar Paşa'ya baķāya taħşīli şartıy-la Haleb eyāleti virilüp defterdārlığı Ebī Bekr-zāde Meħemmed Efendi'ye virilmiş iken Bağdād defterdārlığından ma'zül olan [TOÜ⁵⁸⁸] 'Ayntāblu Aħmed Efendi'ye virilüp el öpüp geldiler. Ve Mışır hażīnesi gelüp teslim olunup ħidmet idenlere ri'āyet kılındı.

Ve Gīlān Hākimī Aħmed Şīrvān'a gelüp andan Vezīr Hāsan Paşa ile

der-i devlete müteveccih olup Erzurûm'a irişdüklerinde Şîrvân Tağîstânî'nda ba'zı ehl-i fitne hareket itmegin Vezîr Hâsan Paşa emr-i hümâyûnla girü dönüp bi-'avnillâh ehl-i fesâduñ hâklarından gelindi.

Ve 'Âlî Efendi'ye defter emâneti virilüp Lâm 'Alî Efendi [TOÛ⁵⁸⁹] 'azl olındı. Ve Hân Ahmed İstanbul'a geldükde Başdefterdâr Seyyid Mehemmed Efendi ile Nişâncı Hamza Beg Üsküdar'dan Maldepe'ye dek istikbâl idüp ve bir gice anda merhûm Muhyî Paşa evlerinde istirahat kılınup yarıncası kadırğa ile iskeleye 'ubûr idüp ve yeniçeri ağası ve çavuşbaşı ve bölük ağaları ve 'umûmen sipâh-ı nuşret-destgâh müzeyyen ü müretteb istikbâle çıkup ve mîrîden müşârun-ileyh hâna mükemmel raht-ı şâhâne at çekilüp [TOÛ⁵⁹⁰] andan süvâr olup ve bi'l-cümle Kâsım Paşa Çeşmesi kırbında manzara-i hümâyûn için tertîb olınan Sarây-ı 'Âmire bâğçesi dîvârındaki kulle muqâbelesinden geçilüp Yûsuf Paşa Sarâyı'nda konulup yevmiye ziyâfet-i mülûkâne birle ri'âyet-i şâhâne yerin buldı. Ba'dehü Divân-ı 'Âliye varup ve kapu ağasından yukaru oturup ve kırk vakıyye altun avadanlığından gayri birkaç yük ebrîşüm ve 'Acem tuhfeleri pîşkeş çeküp ve hil'at-i fâhire ile el öpüp [TOÛ⁵⁹¹] ve Bağdâd hazînesinden yevmî bîn aqça nakd ve yüz tağar sâlyâne galle kendüye ve beş yüz aqçadan ziyâde âdemlerine ta'yîn buyurilüp Sâ'atci Hâsan Paşa ile Diyârbekr yolundan revâne kılındı. Bu bâbda Şâh 'Abbâs'dan gelen ilçî dañi pîşkeş çeküp el öpüp hüsn-i icâzet-i 'aliyye birle Kâzvin'e mürâca'at eyledi.

Ve Başra beglerbegisi ma'zûl olup yeri Sivas Beglerbegisi 'Oşmân Paşa'ya virilüp anuñ yeri Nûh Paşa'ya virildi. Ve mâh-ı Rebî'u'l-evvel'üñ evâhîrinde [Aralık 1592/Ocak 1593] [TOÛ⁵⁹²] kapudan paşa deryâdan gelüp ve pîşkeş çeküp el öpüp alınan barça ve ganâyim mîriye zabt olındı. Ve [G]ori eyâletinden ma'zûl Muştâfâ Paşa der-i devlete gelüp mülâzemeteye başladı. Ve Bosna Beglerbegisi Hâsan Paşa'dan ulaq gelüp ol hudûdda olan İslâm qal'alarına hilâf-ı 'ahd ba'zı keferer begleri hayli toplar çeküp dögerken mezbûr paşa varup beş dâne benâm girân-bahâ topları ki her biri bir 'azîm qal'aya [TOÛ⁵⁹³] rehn olduğı iştiâr bulup ve keferer dañi bu bâbda hor ve hacil oldukların i'lâm itdükde emr-i hümâyûn ile Peç ilçisi Dîvâna getirilüp 'itâb olındukda "Hâsâ bu aql toplar çekilüp alınmamışdur." deyü

inkâr itdügine binâ'en 'ale'l-fevr merķüm paşaya hük-m-i şerif gönderilüp bir iki ayda her topı yüzer re's şu şığırı ile be-nevbet ile çekilüp ve Dîvân-ı Hümâyûna getirilüp kral-ı bed-fi'âlün ilçisi görüp hacâlet vâdisinde medhûs oldu.

[TOÜ⁵⁹⁴] Ve Rümili Beglerbegisi Hasan Paşa'ya vezâretle Budun eyâletinün muhâfazası buyurilüp Anaṭolî'dan ma'zül diğer Hasan Paşa'ya Rümili eyâleti virilüp el öpüp erkân-ı devlet müşâya'atıyla revâne oldu. Ve mâh-ı Rebî'u's-şânî'nün yigirmi ikisi olan Seşenbih günü [26 Ocak 1593] kıl t̄âyifesi 'ulûfe müzâyaķası için tekrâr Dîvân-ı Hümâyûna varup "Her çend aķça tedârük olınmışdur." deyü tesliye olunduķda ğavğâyı ziyâde [TOÜ⁵⁹⁵] idüp ve'l-hâşıl Başdefterdâr Emîr Efendi'ye gezend irişdürmek kaçdın itdüklerinde ol daḫi yaşıl şarınup rızâ kazâyâ virdüği gibi hemân bi-'avnillâh ehl-i fitneye dest-i ğayb ṭabancası irişüp ve bir iki kâpucı cüz'ti müdâfa'aya başlamağla bi'l-cümle kaçup iç kâpudan Maṭbaḫ-ı 'Âmir'e ye odun çeken 'arabalar 'ubûra mâni' olmağın firâr iden eşirrâ kâpu ortasında birbirin başup yüz yigirmi neferden ziyâde [TOÜ⁵⁹⁶] helâk olup fetvâ-yı şerif üzre deryâyâ atilüp bi-'inâyetillâh def'-i şerâr olındı. Ve Emîr Efendi berâ-yı maşlahat 'azl olunup Boğaz Hişâr'a gönderilmiş iken hemân ol gece emr-i hümâyün ile Südlüce'de olan bâğçesine varup ârâm idüp devâm-ı devlet-i ebed-peyvend ed'yesine iştigâl eyledi. Ve başdefterdârlık İbrâhîm Çelebi'ye ve Anaṭolî defterdârlığı Burhân Efendi'ye ve şıķķ-ı şânî, Ma'nisalu Maḫmûd Efendi'ye buyurilüp [TOÜ⁵⁹⁷] 'ulûfe ihrâc olındı. Ba'dehü mühr-i vezâret Siyâvuş Paşa'dan alınıp Malkâra'dan Sinân Paşa ṭaleb olunup mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ün ğurre-sinde [3 Şubat 1593] gelüp İstanbul'daki sarâyına dâhil olup ve Ferhâd Paşa daḫi çiftliginden kendü sarâyına teşrif buyurup yarındası ki yevmü'l-Ḥamîs idi [4 Şubat 1593], Sinân Paşa ḫazretlerine mühr-i vezâret tefvîz olunup Ferhâd Paşa ikinci vezîr olup ba'dehü İbrâhîm Paşa ba'dehü Ciğala-zâde Kâpudan Paşa [TOÜ⁵⁹⁸] ba'dehü Meḫemmed Paşa ba'dehü Nişâncı Meḫemmed Paşa ba'dehü Hızır Paşa maķâmlarında mütemekkin olup umûr-ı 'âmme ḫidemâtına iştigâl itmek üzre el öpüp müdâvemet eylediler. Ve birkaç ğünden soñra şıķķ-ı şânî defterdârı 'azl olunup yeri tekrâr Yaḫyâ Efendi'ye virildi. Ve Mekke-i mükerreme kâzâsı ḫ'âce efendinün büyük maḫdûmları Mevlânâ Meḫemmed Çelebi'ye virilüp 'ulemâda silsile oldu.

Ve mâh-ı mezbûruñ selhinde [4 Mart 1593] 'Âli Efendi 'azl olunup ve defter emâneti Ferruh Beg'e [TOÛ⁵⁹⁹] virilüp ve Baştezkiirci Hüseyñ Çelebi re'isü'l-küttâb olup re'is-i sâbiķ Mehemmed Çelebi baştezkiirci oldu. Ve mâh-ı Cemâziye's-şânî'nüñ evâyilinde [Mart 1593] Gori'den ma'zül Muştâfâ Paşa'ya Çıldır beglerbegiligi virilüp ve Erzurüm ifrâzından hâşşlar ta'yîn kılınup el öpüp revâne oldu.

Ve mâh-ı Receb'ün evâhîrinde [Nisan/Mayıs 1593] Sivas eyâletinden Nüh Paşa 'azl olunup yeri sâbiķâ Mısr beglerbegiliginden Karaman virilen Sinân Paşa'ya 'inâyet [TOÛ⁶⁰⁰] buyurıldı.

Ve Re'isü'l-küttâb Hüseyñ Çelebi tã'un ile fevt olup Dâl Mehemmed Çelebi'ye virildi. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde sa'âdetlü hüdâvendigâr-ı kãm-gâr Fîl Çayırı etrâfına şayd ü şikâra çıkup girü taht-ı bahta mürâca'at eylediler. Ve Lisânî Yahyâ Efendi'ye Sivas'ın mâliyye defterdârlığı virilüp el öpüp müteveccih oldu.

Ve mâh-ı Şa'bân'ın evâhîrinde [Mayıs 1593] Bolı Begi Behrâm Beg der-i devlete gelüp ba'zı şurûṭ ile Kefe eyâletin kendüye ve Bolı [TOÛ⁶⁰¹] sancağın şulbî oğlı¹ Beg'e alup ba'dehü mensühât baķâyâsı taleb olınmağla muhâsebesi görildükde eyâleti Lala Ramazân Beg'e virilüp ve oğlı daḫi fevt olup Bolı sancağı Şemsî Paşa oğlı Maḫmûd Paşa maḫdümü² Beg'e virildi. Ve mâh-ı Şa'bân'ın evâsıtında [Mayıs 1593] şâh oğlı Ḥaydar Mîrzâ'ya sünnet düğünü tedârük olunup ve merḫûm vezîr-i a'zam-ı şehîd Mehemmed Paşa Sarâyı'nda erkân-ı devlet cem' olup ve fermân-ı hümâyün ile merḫûmuñ [TOÛ⁶⁰²] oğlı İbrâhîm Beg küllî ri'âyetler idüp 'azîm hengâme ile ağır ziyâfetden sonra sünnet olındı. Ve bir hefteden sonra h'âce efendinün küçek maḫdümü Şâlih Çelebi sa'âdet-hânelerinde hatm du'âsıyla sünnet eylediler.

Ve Mar'aş eyâleti ile Sivas eyâleti tebdil olunup taḫvîl emrleri irsâl olındı. Ve Budun'dan ma'zül şadr-ı a'zam oğlı Mehemmed Paşa İstanbul'a gelüp pîşkeş çeküp el öpdükden sonra Rümili vâlisine [TOÛ⁶⁰³] Tımuşvar eyâleti virilüp mezbûr Mehemmed Paşa'ya Rümili beglerbegiligi virilüp el öpüp

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.

2 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.

mâh-ı Ramazân'ın evâyilinde [Haziran 1593] erkân-ı sa'âdet müşâya'atıyla revâne oldılar. Ve kıpudan paşa kıable'l-ıyd el öpüp birkaç pâre kıadırğa ile deryâ muhâfazasına revâne oldılar. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Haziran 1593] Nişâncı Vezîr Mehemmed Paşa fevt olup Edirnekıapası semtinde binâ eyledüğü câmi'-i şerîfde defn olındı. Ba'dehû yeri Anadolı Beglerbegisi Hâlîl Paşa'ya [TOÜ⁶⁰⁴] virilüp ve anuñ yeri Şâm beglerbegisine ve anuñ yeri Kıaraman beglerbegisine ve anuñ yeri Kefe beglerbegisine ve anuñ yeri Kıapucıbaşı Hasan Paşa'ya virildi.

Ve Şâh 'Abbâs'dan ilçî gelüp ve pîşkeş çeküp el öpdi. Ve 'ıyd-i şerîfden soñra mâh-ı Şevvâl'ün altıncı günü [5 Temmuz 1593] Bosna'dan ulaķ gelüp Bosna Beglerbegisi Hasan Paşa ile Hersek begi olan merhûm Şadr-ı a'zam Aħmed Paşa maħdûmı Mehemmed Beg küffâr-ı hâk-sâr muhârebesinde şehîd oldukları 'arz [TOÜ⁶⁰⁵] olıñduķda derhâl nâyire-i ğadıab-ı hûsrevâne şu'le-efzûn olup Peç Seferi'ne 'azîmet-i hümâyûn muķarrer buyurıldı. Bu eşnâda şadr-ı a'zam bi'z-zât serdârlık ve cân-sipârlık ihtiyâr idüp bi't-tav' ve'r-rızâ pây-e-i serîr-i a'lâya 'arz eyledükde her vechle maķbûl-i hümâyûn vâķi' olup envâ'-ı teşrîfât-ı şâhâne ve hil'at ve iltifât-ı pâdişâhâne ile ser-efrâz ve mümtâz kıılınup ve ta'zîmât-ı lâyıķa ve tekrîmât-ı fâyıķa birle [TOÜ⁶⁰⁶] berât-ı âlî-şân yazılup ve lâzım olduğundan ziyâde huzâyin ve emvâl ve cebhâne ve eşķâl ve zehâyir ve aħmâl naķline kıaķâr u mehâr-ı bî-hadd ü şumar mîrîden ta'yîn buyurılup ve sefer-i nuşret-eşere ihzârı fermân olınan kıapu halkına ve bölük ağalarına ve yeñiçeri ve cebeci ve topcı tâyifelerine ve müteferriķa ve küttâb ve çavuş ve huccâb zümresine ve 'umûmen beglerbegi ve ümerâ ve sipâh ve zu'amâ maħall-i me'mûra müteveccih olmalarına ve kıudât ve nüvvâba nüzûl [TOÜ⁶⁰⁷] ve zehâyir ihrâcına mü'ekkid aħkâm-ı şerîfe irsâl buyurıldı. Ve Bosna eyâleti şadr-ı a'zamuñ kıarındaşı oğlı Muştafâ Paşa'ya ve Hersek sancağı Çemişgezek sancağından ma'zûl olan Aħmed Beg'e virilüp 'azm-i ğazâ muķarrer oldı.

Bu eşnâda Müfti'l-enâm Mevlânâ Zekerıyyâ Efendi olığeldüğü üzre yazlık hil'atlerin geyüp el öpmege varduķda bi-taķdîrillâh füc'eten vefât idüp ve meyyitin Sarây-ı 'Âmire'den çıkarup ve "Şâyed [TOÜ⁶⁰⁸] sekte-i 'illetden ola." deyü yigirmi dört sâ'atden soñra techîz ü tekfîn olunup ve

cümle-i erkân-ı devlet ve 'ulemâ-yı hayru'l-millet birle farz-ı kifâye namâzı kılinup merhûm-ı mezbûr nefsi İstanbul'da binâ itdüğü Dârü'l-hadîs'de defn olındı -*rahimebullâhi ve gaferahû*-. Ba'dehû yeri sâbıkâ şeyhu'l-İslâm ve müftî'l-enâm iken mütekkâ'id olup ve merraten ba'de uhrâ bi'l-fi'l Rûmili kâdî-'askeri olan Bostân-zâde Mevlânâ [Mehemmed]¹ [TOÜ⁶⁰⁹] Efendi hazretlerine merhûm şâhib-i tefsîr Ebû's-su'ud Efendi -*nevverallâhu mazca'ahû*-nuñ 'ulûfesi ile 'inâyet buyurilup kâffe-i ehl-i İslâm'a mollâ-yı refi'u'l-mağâm oldılar. Ve Anaṭolı Efendisi Mevlânâ Şun'ullâh anuñ yerine geçüp sâbıkâ Anaṭolı kâdî-'askerliginden mütekkâ'id Sinân-zâde Mevlânâ 'Alî Çelebi tekrâr Anaṭolı kâdî-'askeri olup el öpdiler. Ve Re'isü'l-küttâb Dâl Efendi 'azl olunup yeri Baştetzkiireci Yaḥyâ Efendi'ye [TOÜ⁶¹⁰] virilüp el öpüp yerine geçdi.

Ve mâh-ı mezbûruñ on sekizinci günü [17 Temmuz 1593] leb-i der-yâda Üsküdar muḳâbilinde yapılan Köşk-i Mu'allâ itmâm u encâm bulup ve envâ'-i zib ü zînet ile şadr-ı a'zam ṭarafından döşenüp ve sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh hazretlerin sâbıkâ Kızıll Aṭa muḳâbelesinde yapılan kaşr-ı cedid ziyâfeti tertibinden ziyâde dârât-ı şehinşâhâne üzre konuḳlanup ve şad çendân ağır pişkeşler çekilüp ve erkân-ı sa'âdet ile [TOÜ⁶¹¹] hı'âce hazretleri daḫi konuḳlanup ve iç ağalar kezâlik rûsûm-ı kadîmeden ziyâde ta'zîmât ile mer'î kılinup ve erbâb-ı söz ü sâz ve aşḫâb-ı nağme-perdâz oligelmiş 'âdât-ı behiyyeden füzûn in'âm-ı bî-kıyâs ve ihsân-ı gün-â-güna maḳrûn kılinup ve rûy-i zemîn, bezl olınan nuḳûd ve aḳmişeden reşk-i naḳş-ı bûkalemûn ve mevc-i deryâ in'ikâs-i atlas u dibâdan numûne-i lâle-zâr hâmûn olmuşdı. Ve ḡulgüle-i hengâmeden zemîn ü zamân yanḳulanup [TOÜ⁶¹²] şadâ-yı kûs çarḫ-ı abanosı ḳaplayup hilâlây-ı çeng ü def ile deñiz balıḳları ḳalkıyup nüvid-i şad-bâşdan Nâhid ḫamûş, Müşterî ḫalka-be-güş olup dâyire-i ḳamer-i pür-sîm ü zer olduğın 'Uṭârid deftere derc eyleyüp Behrâm Züḫal'i daḫi maḫrûm ḳal-mayup baḫşış-i 'âmm semekden Simâk'e irişmişdi. Ve'l-hâşıl ol gün bir yıllık çeşn-i ḫüsrevâneye bedel bezl-i maḳdûr ile ḫidemât-ı meserret-âyât ḫayrla encâm bulduğına bâ'ış-i ḡazâ-yı ḡarrâ [TOÜ⁶¹³] isti'câl-i teveccüh ve taşmîm olındığı i'tizârlar taḳdîm kılinup ve aḫşam namâzından

1 Metinde sehven " Mehemmed" yerine " Muhyiddin" yazılmıştır.

ağdem hil'at-i hümayün geyüp hüsn-i icâzet ile mürâca'at olındı.

Ba'dehü Vezîr Hâlîl Paşa Ana'tolî'dan gelüp el öpüp yerine geçdi. Ve mâh-ı mezbürüñ yigirmisi vâkı' olan Düşenbih günü [19 Temmuz 1593] Peç Seferi'ne serdâr olan şadr-ı a'zama hil'at-i fâhire ve kıılıç ve kaftân ve muraşsa' raht ile raşş-ı sa'âdet-bağş 'inâyet buyurılıp ve Dîvân-ı Hümayûna varup [TOÛ⁶¹⁴] el öpüp hayl ü haşem ve tabl ü 'alem birle 'asâkir-i İslâm sağ ve şola geçüp ve yeñiçeri ve cebeci ve topcı öñe düşüp cümle erkân-ı 'âlî-câh ve mevâlî ve a'yân-ı devlet-penâh ve 'umûm sipâh-ı nuşret-destgâh ile İstanbul'dan çıkup Dâvûd Paşa Çayırı'na konup hâzır olan kâffe-i enâmı ziyâfet-i 'amm ile toyuldılar. Ve envâ'-ı e't'ime-i lezîze ve eş-ribe-i şehdiyyeden hażz-ı tâmm alınup sürûr-ı kâmile ve cûd-ı vâfir-i ebrle erbâb-ı devlet ve aşhâb-ı sa'âdet [TOÛ⁶¹⁵] girü mürâca'at idüp Ferhâd Paşa hazretleri Dîvân-ı ma'deletde hîdmet-i şadârete kıyım-maķâm oldılar.

Ba'dehü kânûn-ı kadîm üzre yeñiçeri tîyifesine dağı bir iki günden soñra başka serdârlık ziyâfetin idüp ve virgüler ve teraķķiler olınup "Zümre-i mezbûre ketħudâlarıyla Dobruca semtinden müteveccih olalar." deyü icâzet olunduğı eşnâda h'âce efendi ba'de't-ıta'âm 'asâkir-i İslâm'a nâme-i hümayûnla varup ve şadr-ı [TOÛ⁶¹⁶] a'zama buluşup sipâh-ı encüm-ihtişâma pâdişâh-ı İslâm'dan "Kelâmü'l-mülük mülükü'l-keâm"¹ tıbķınca selâm-ı mâ-lâ-keâmı muhtevî nâme-i 'anberîn-şemâme iletüp ve ta'zîmât-ı kâmile birle açılıp oķunduđda bi'l-cümle eb'tâl ve ricâle ﴿حَرِّضَ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى﴾² beşâretin irgürmekle vazî' u şerîf sem'an ve tâ'aten kılâdesin boyunlarına geçürüp hõş-hâl ve mesrûru'l-bâl oldılar. Ve ba'de'l-ihtitâm da'avât-ı nuşret-encâm oķınup [TOÛ⁶¹⁷] ve gülbânglar çekilüp ve yeñiçeri tîyifesi yollanup ve h'âce efendi şadr-ı a'zam ile vedâ' idüp mürâca'at eylediler. Ve yarındası 'Acem ilçisi emr-i hümayûn ile şadr-ı a'zama buluşup hüsn-i icâzet ile Kıazvîn'e müteveccih kıılındı.

Ve Müşil eyâleti ile Revân eyâleti tebdil buyurılıp ba'dehü Müşil eyâleti sâbıkâ Zü'l-ıkadır beglerbegisi olan Sinân Paşa'ya virilüp tahvîl hükmi irsâl buyurıldı.

1 "Hükümdarların sözleri, sözlerin hükümdarlarıdır."

2 "Ey Peygamber! Müminleri savaşa teşvik et!" (Enfâl, 8/65)

Ve mâh-ı mezbûruñ selhinde [29 Temmuz 1593] [TOÛ⁶¹⁸] serdâr-ı a'zam Halkalu menziline varup andan Edirne ve Şofya'dan 'ubür idüp ve Belğrad'da yeñiçeri ile mülâkî olup hemân dâru'l-ğarbe varılmağ tedârükün görmişler.

Ve bu cânibde mâh-ı Zî'l-ka'de'nün evâhirinde [Ağustos 1593] Şîrvân muhâfazasında olan Vezîr Hasan Paşa der-i devlete gelüp ve merhûm Ca'fer Paşa Sarâyı'nda mütemekkin olup ve 'azîm pîşkeş çeküp el öpüp yerine geçdi.

Bu eşnâda der-i devletde olan Vezîr Hızır [TOÛ⁶¹⁹] Paşa'ya Bağdâd eyâleti muhâfaza tarıkiyle buyurılıp Üsküdar'a geçüp revâne oldı. Ve Bağdâd'da olan Vezîr Ca'fer Paşa'ya Şîrvân eyâleti muhâfaza tarıkiyle fermân olunup taħvîl hükmi gönderildi. Ba'dehü Vezîr Halîl Paşa hazretlerine sultân hazretleri emr-i şer'le tebşîr kılınup tehniye itdiler. Ve Kâsım Paşa Sarâyı daħi 'inâyet olunup sa'âdet ile anda teşrif buyurdılar. Ve sağdıclık hîdmeti Düstür-ı mükerrerem [TOÛ⁶²⁰] Cerrâh Vezîr Mehemmed Paşa hazretlerine muğarrer buyurılıp sūr-ı pür-sürūr tedârükine mübâşeret eylediler.

Ve sene işnâ ve elf [1002] Muğarrem'inün evâsıtında [Ekim 1593] Vezîr Ferhâd Paşa ta'alluğâtından Mehemmed Beg'e Erzurüm'ün mâliyye defterdârlığı virilüp ba'dehü Diyârbekr'ün mâliyye defterdârlığı tevcih olınup Erzurüm defterdârlığı tekrâr Şarı Kâdî'ya virildi. Ve Kâsım Paşa Çeşmesi kurbında Sarây-ı 'Âmire hişârınıñ [TOÛ⁶²¹] kullesinden nezzâre-i hümâyün için ta'mîr olınan şâh-nişîn hayrile itmâm bulup mi'mârbaşına hil'at virildi. Ve Kefe hânına kılıç ve kaftândan ğayri resm-i kadîm üzre virgüleri irsâl olınup bi'z-zât sefer-i hümâyûna revâne olmağ için mü'ekkid aħkâm-ı şerîfe gönderildi.

Ve mâh-ı Şafer'ün evâhirinde [Kasım 1593] serdâr-ı kâm-gârdan ulağ gelüp bi-tevfikillâh varup dâru'l-ğarbde Pespirim¹ ve Polata ve Şamartin (صمارتين) [TOÛ⁶²²] nâm ğarbî kal'aları alup zabt idüp sâlim ü ğânim dönüp Belğrad'a geldükden şoñra kral-ı bed-fi'âlün Matyaş Hersek² nâm qarındaşı

1 Pespirim (Veszprém), Budapeşte'nin güneybatısında, İstolni Belgrad'a (Stuhlweiszenburg, Székesfehérvár) 45 km mesafede bir şehirdir.

2 Erzherzog (Arşidük) Matthias (ö. 1619): Daha sonra ağabeyi II. Rudolf'un yerine Kutsal Roma imparatoru olmuştur (1612-1619).

İspanya ve Angli ve Rinpoya ve Duğa Françise qarındaşı ve Zernişko-oğlı didükleri mel'ün ve Nadajli nām la'in ve Erdel ve Venedik hāyinleriyle biriküp ve Yanıq Hışarı muqābelesinde Qomran (قومران) Hışarı'nuñ atası içinde şiddet-i şitāya baqmayup ve hāreket-i hāmır germiyyetini eyle [TOÜ⁶²³] geçinüp ve muhkem tabur bağlayup ve etrafına hendek qazup ve 'araba ile topları yer yer dizüp iki üç kerre yüz biñ atlu ile yüz biñden ziyāde re'āyā tüfengci cem' eyleyüp ol maqarr-ı hanāzır olan tabur-ı pür-şerr ü şūra tayanup fesāda başlamışlar. Ve kral-ı bed-fi'ālün Mal'in nām vezir-i hınziri Zernişko-oğlı ve Nadajli nām la'inler ile serhadd-i İslām'dan niçe nevāhī ve palangaları hārāb [TOÜ⁶²⁴] idüp ve 'ale'l-ğafle Filek ve Mecan qal'alarına müstevli olup andan Üstürğon ve Hātvan üzre top çeküp müdāfa'aya Budun muhāfazasında olan Vezir Hasan Paşa varduqda kefer-i fecere münkesir olup qaçarken puşudan gürüh-ı enbüh çıqup gūzāt-ı Müslimīne gāzve-i Uhud 'alāyimi zühūr itmekle "Mebādā Budun Qal'ası'na nev'ā gādr ideler." deyü Hasan Paşa girü çekilüp varduqda tekrār Rümili Beglerbegisi Mehemmed Paşa [TOÜ⁶²⁵] yardıma irişüp ve bi'l-cümle ol kış bahāra dek zıkr olınan vüzerā vü ümerā ve zümre-i sipāh ve ehl-i gāzā ve erbāb-ı tīmār ve zu'amā ve beşlü ve neferāt ve ağalar ve atlu ve yayalar ve yeñiçeri ve yayabaşılar ve 'ulūfeci ve gōñüllüler ve hışār eri ve martoloslar ve hāsbeten lillāh çalısan gāzilerden bir ferdi pister-i āsāyişde yatmayup ve gözleri rāhāt uyhusın görmeyüp *﴿وَمَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَمُتْ﴾*¹ ile [TOÜ⁶²⁶] çalısup şehid olanlar hūrā'-i cennet ile qar-in-i didār ve esir olan giriftārlar qarıq-i İslām'da cān-sipārlıq üzre şabr ihtiyār eyleyüp bākileri leyl ü nehār küffār-ı hāk-sārdan intiqām arzūsiyla çalışduqları 'arz olınduqda her birine kılıç ve qaftān ve hil'at-i fāhire ve envā'-ı terğib ve ihsānı müşt Emil ahkām-ı şerife birle Qapucıbaşı Velī Ağa ba'dehū Hasan Ağa gönderilüp gāflet olınmazdı.

Ve hem-vāre tefriqa-i [TOÜ⁶²⁷] a'dāya müte'allıq umürda sa'y ü diqkatler olınup daqıqca fevt kıılınmazdı. Tā ki Tatar hāndan hāber gelüp bi'z-zāt revāne olduğundan kefer-i fecereye küllī tefriqa yönelüp ızırābları vuzūh buldı. Ve kış muhkem olmayup nehr-i Tuna muncemid olmamağın Eflak ve Boğdan ve Leh ve Erdel keferesi gizlü hile vü hud'aların ifşā itmege qādir olmadılar.

1 "Kim Allah yolunda savaşır da öldürülür veya galip gelirse biz ona yakında büyük bir mükāfat vereceğiz." (Nisā, 4/74). Bu ibare metinde "مَنْ يُقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَيُقْتَلْ أَوْ يَمُتْ" şeklinde yazılmıştır.

Bu cānibde taḥammül münāsib olduğına binā'en mübāşeret olınan sūr-ı pür-sürür [TOÜ⁶²⁸] için terettüb olınan iki kıt'a menāre-girdār naḥllerden gayri beş yüz kıt'a naḥller ile eşkāl-i mergûbe ve tılsımât-ı mütenevvi'a sükkerden dökilüp müretteb ü mükemmel olduğu gibi mâh-ı Rebî' u'l-evvel'ün evāsıtında [Aralık 1593] selâtin-ı 'izâm Eski Sarây'a varup ebvâb-ı neşât meftûḥ buyurıldı. Ve ḥarîm-i 'izzeti ḥâdimân-ı Keyvân-eyvân ihâta idüp âdâb-ı mülükâne meslûk kılındı. Ve bāmdād-ı sa'âdet iftitâhında vezîr-i Meḥammed-maḥmidet [TOÜ⁶²⁹] sağdıçlık ḥidemâtın taḥdîm idüp cevâhir-i zî-kıymet ile muraşşâ' olan tâc ü taḥt ve zümürürd ve yâkût birle müzeyyen kılınan raḥt-ı baḥtı ayaḡ bezi üslûbında bezl ü nişâr idüp ve sükkeri eşkāl-i tıyûr ve ḥayvânât ve numûne-i fevâkih ve nuḡliyyât ve iki kıt'a büyük naḥllerden mâ'adâ mecmû'-ı naḥlhâ-yı dil-güşâ içerü virilüp şerâyit-i bezm-ârâyılık yerin buldı. Ve şadâ-yı dühül cihânı ḡaplayup ṭabl-ḡâne ḡulḡulesinden zemîn ü zamân [TOÜ⁶³⁰] ṭoldı. Ve bi'l-cümle dergâha varan erkân-ı devlet ve a'yân-ı ḡazret ve ḡadem ü ḡaşem ve fuḡarâ vü muḡteşem, yollu yolunca şerbet ve ḡil'at ile mer'î ve muḡterem ric'at idüp ve her biri "Mübârek olsun!" deyü ed'ıye-i icâbet-pezîre iştiḡâl gösterdiler.

Ve mâh-ı mezbûruñ on ikinci günü [6 Aralık 1593] ḡâḡî-'asker efendiler cānibeynün vekâleti için ihzâr buyurıldıḡdan soñra emr-i ḡümâyûn ile sa'âdetlü ḡvâce efendi varup 'aḡd-i nikâḡ [TOÜ⁶³¹] bir sâ'at-i müteberrikede taḡdîm olınup Fâtiḡa-i fâyiḡa birle ihtitâm buyurdılar. Ve envâ'-ı ḡil'at ve teşrifât ile ric'at idüp devâm-ı devlet-i ebed-peyvend ed'ıyesine iştiḡâl gösterdiler. Ba'dehû 'ulemâ ve sâdât ve sipâh-ı nuşret-âyât başḡa başḡa ziyâfet olınup ni'met ve ri'âyet ile dil-nevâzlık itdiler. Ve 'avâmm u ḡavâşş envâ'-ı ni'met ve şerbetler ile ḡonuḡlanup mezîd-i şükrân ve tesliye-i marziyye üzre şenâ-[TOÜ⁶³²]ḡvânlık idüp gitdiler.

Ve mâh-ı mezbûruñ on dördüncü günü [8 Aralık 1593] ḡavâşş-ı erkân ile ol iki menāre-girdār naḥller 'azamet ü şükûhla ḡetürilüp Sarây-ı 'Atîḡ ḡapusunda ḡonuldu. Ve cihâz-ı mümtâz naḡl ü taḡviline müsâra'at olınup ve ḡaṡâr u mehârlar yüklenüp ṭabl-ḡâneler çalındı. Ve cevâhir ile muraşşâ' taḡt-ı baḡt ve esbâb ve raḡt seyl gibi Eski Sarây'dan ḡâsım Paşa Çeşmesi semtine aḡup [TOÜ⁶³³] şanasın ol dâru's-sür ve's-sürür

ma‘den-i cevâhir-i tâb-dâr ve menba‘-ı le‘âlî-i âbdâr olmuşdı. Ve her la‘l âteşi gülşen-i Halil’e ‘adil olup pençe-i âfitâba öykünürdi. Tâ ki ehl-i imânla teferrüc iden küffâr-ı Nemrûdî-girdâr şevket-i İslâmiyye‘den hayrete varup medhûş olmuşlardı. Ve ehl-i İslâm haclet-i a‘dâdan hõş-hâl olup inkisâr-ı haşmı sürûşdan gûş itmişlerdi. Ve ol gün aḥşama dek yime [TOÛ⁶³⁴] ve içmeler ile ḥidmet-i mebrûre edâ olunup ri‘âyet ve ḥil‘at ile yollandılar. Ve şâm-ı ‘anber-fâm ṭurasından şubḥ-ı sîm-endâm ğurresine dek ḥuddâm-ı Enderûnî bi’t-tamâm tertîb-i esbâb ve tezyîn-i evânî pür-misk ü gülâb ve baş-ı bisât-ı neşât ve ferş-i eşâş-ı inbisât itmede bezl-i maḥdûr şarf eyleyüp ta‘îl-i vaḫt revâ görmediler ve şevḫ-i ḥidmetden ḥâṭırlarına kesel yönelmeyüp gice nice geçdüĝin ṭuymadılar. Tâ ki [TOÛ⁶³⁵] Hürşid-i ‘âlem-tâb zulmet-i ḥicâbın ref’ idüp mehd-i zer-rîn ile cenâb-ı ‘âlîye yöneldi ve bende-i girdâr rûz-ı pîrûz-ı zeyn-i zer-rîn ile ḫudûm-ı meserretlerin meh esb-i boz çeküp ve maḥall-i muṭallâ ile mihr-i sipihr ‘arz-ı ‘ubûdiyyet kıldı ve ḥâzin-i zamâne kevâkib-i âşâr-ı cevâhir-tâb-dârı şandûḫ-ı âsmânîde gizleyüp ‘uyûn-ı ḥussâddan nü-hüfte kıldı, derḥâl havâşş-ı a‘yân u erkân bi’l-cümle ‘avâmm u havâşşla cem‘iyyet-i cemîl [TOÛ⁶³⁶] ve ḥ‘ân-ı ḥalîle ḥâzır olup eṭ‘ime-i ‘adniyye ve eşribe-i ḥuldiyye birle ḫonuklanup ve sâz ü söz-i dil-nevâz ve çeng ü ‘ûd-ı naĝme-perdâzdan daḫi ḫuvvet-i cân ve ḫuvvet-i cenân taḫşîl idüp ba‘dehû ferr ü şükûḫ ile atlanup cenâb-ı cennât-âyîn-i cinân-sâya tevec-cüh eylediler.

Ve bi’l-cümle Sarây-ı ‘Atîḫ ḫapusunda birkaç sâ‘at tevaḫḫuf üzere iken nâĝâḫ debdebe-i sultânîyye ve kevkebe-i cihân-bâniyye şu‘le-efzûn olup ke‘n-necmi ṭulî‘at [TOÛ⁶³⁷] ‘an semâ‘i’l-‘işmet’ nümâyân oldu. Ve bu ḫâletde birkaç yüz nefer bölük ḫalḫınıuñ yararları yeñiçeri ṭâyifesinuñ emek-dârlarıyla ol çenâr-âsâ nahlleri ḫaldırup ve mâ-fevḫindeki şem‘-i münîrler şu‘le-fürûz olup yürimege başladılar. Ve pehlevân-ı çub-pâ önlerine düşüp ehl-i nezzâre câ-be-câ yanaşup ḫarçaşdılar. Ve ṭabl-ḫâne âvâzesinden ḫulaḫlar şiklet-pezîr olup âvâz-ı sencle hem-sâz ve dühül ve şûrnâ şadâsından ehl-i hûş [TOÛ⁶³⁸] bi-iḫtirâz keşf-i râz itse perde-i ḫafâda ḫalurdu. Tâ ki bir miḫdâr yol açılıp vüs‘at üzere ḫareket mümkin oldu ve düĝünci atlular

1 “ke‘n-necmi ṭulî‘at ‘an semâ‘i’l-‘işmet’”: “İsmet (namus ve iffet) semasından doğan yıldız gibi”

mennâ'-ı vuşulden müsâra'ate yol buldı ve yedek-i zerrîn-rikâbdan aqdem kethüdâ qadın 'araba ile âdâb-ı kâmile üzre verâ'-i hicâb-ı kâm-yâbdan ayrılmayup yab yab 'inân-tâb olurdu. Ve maḥall-i mücevher-şâ'sâ'asıyla ve mehd-i 'ulyānuñ serâ-perde-i zerrîn ve cibinlik-i cevherîn zemîn-[TOÛ⁶³⁹] sâ-yı felek-pîrâyı mevkib-i a'lâ-i ḥazret olan bād-pây-ı cihân-peymâyı başdan başa ihâta idüp elbise-i 'iffet-âyinden¹ dîde-i ḥayâle idrâk in'ikâs-ı naqş-ı ḥayâl muḥâl añlanup 'unşur-ı perî-zâd-mişâl 'uyûn-ı cāndan maḥfi ve zümre-i ins ü cāndan muḥtefi sarây-ı saltanatdan ḥarîm-i behcete müteveccih oldu. Ve ol cānibde Kâsım Paşa Çeşmesi'ne qarîb Sarây-ı 'Âmire kullesinde nezzâre-i hümâyûn için tertîb buyurılan [TOÛ⁶⁴⁰] şehnişîn-i mu'allâ öñine aḥşama qarîb naḥller irişdügi gibi raqḳâşân-ı meh-cebîn ve ehl-i sâz-ı güzîn hüner-perdâzlıkla ḥirmen-i iḥsân-ı pâdişâhîden ḥûşe-çîn oldılar. Ve andan debdebe-i 'uzmâ ve kevkebe-i kübrâ birle mehd-i 'ulyâ 'ubûr idüp der-'aḳab muḥadderât-ı 'âliyât ve ḥâdimân-ı rıdvân-simât ve cevârî-i ḥavrâ-şifât birle ḥidemât-ı zifâfiyye tekmi line rûy-mâl olup daḥil-i beytü'l-'arûs oldılar.

[TOÛ⁶⁴¹] Ve erbâb-ı teferrüc envâ'-ı meserret ile fevc fevc menzillerine varup ḥayr du'aya iştigâl gösterdiler. Ve niçe biñ fuḳarâ nişâr olınan nuḳûd-ı şadaqâtdan ğinâ-yı kalb taḥşil idüp ḥoş geçindiler. Ve niçe ârzû-mendler nefâyis-i 'adniyyeden kâm-gâr olup ve eşribe-i mu'anberden nûş-ı cān idüp qandılar tâ ki farîza-i mağrib ve 'iḣâdan soñra emr-i Ḥaḳḳ üzre maşlaḥat-ı zifâf maḥall-i tekmi line irişüp ve du'â'-i ḥayrile [TOÛ⁶⁴²] herkes ḥ'âbgâha varup istirahat itdiler. Ve bāmdād kezâlik cemî'-i erkân u a'yân dāmâd-ı 'âlî-nihâd tehniyesine gelüp 'ayş ü nûş iḥtitâm-pezîr oldu. Ve andan cum'a namâzına varilip ve yarındaşı [11 Aralık 1593] ḥil'at-i dāmâdiyye birle el öpülüp yedisinde daḥi bānuyân-ı cihân-bānî ḥatemât-ı seb'u'l-meşânî tezkârı ile ḥatm bi'l-ḥayr da'avâtından mesrûru'l-bâl menâzil-i 'aliyyelerine mürâca'at kıldılar. Ve qaşîde-i [TOÛ⁶⁴³] süriyyede dinilen târiḥ-i dil-güşâ-i baḥt şâḥib-i taḥt gibi ferruḥ-fezâ olmağın şebt ü derc kılandı:

Ol baḥtiyâr sūr-ı sūrûrına bî-gümân
Târiḥ-i sâl olurdu kılınsa şumâr-ı "baḥt" (1002)

1 Metinde "عنوت آيين" olarak yazılmıştır.

Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Aralık 1593] Anaṭolı Defterdârı Maḥmûd Çelebi ‘azl olunup yeri Şıkk-ı Şânî Defterdârı Ḥasan Efendi’ye ve şıkk-ı şânî, Rûmili ümerâsından Pîrî Beg’e virildi. Ve ḥazret-i ḥudâvendîgâr imâmı olan [TOÛ⁶⁴⁴] Mevlânâ¹ Efendi fevt olup yerine birkaç gün ber vech-i intihâb e’immenûñ meşhûrlarından ba’zı ehl-i tecvîd be-nevbet imâmet itdükden soñra cümleden Cellâd-zâde Mevlânâ² Efendi’nün kırâ’eti maḥbûl-i kulûb olmağın manşıb-ı mezbûre eḥakk u aḥrâ olmağla tevcîh ü ta’yîn buyurıldı.

Ve Diyârbekr eyâletinden ma’zûl İbrâhîm Paşa gelüp ‘azîm pîşkeş çeküp mülâzemeteye başladı. Ve Cühûd Cüce [TOÛ⁶⁴⁵] redd olmağla Ayaşofya mütevellisi ‘azl olunup yeri Meḥemmed Emîn Çelebi’ye virildi. Ve Buḥârâ Ḥâkîmî ‘Abdullâh Ḥân’uñ ilçisi Üsküdar’a geldükde ‘umûmen yeñiçeri ağası ile ve üzengi ağaları ve çavuşbaşı istikbâl idüp ve ḳadırğa ile iskeleye ‘ubûr eyleyüp andan Ḳâsım Paşa Çeşmesi muḳâbelesinde nezzâre-i hümâyûn şehnişini önünden geçirilüp Aḳsarây semtinde nüzûl eyledi. Ve ziyâfet ve ri’âyetden soñra [TOÛ⁶⁴⁶] pîşkeş çeküp el öpüp nâmesinûñ me’âli Buḥârâ’dan gelen Piyâle Paşa’ya nev’â Ḥ’ârzem ḥânı müte’arrız olduğınan üzerine varılıp ve memleketi alınduğın i’lâm itmekle cevâb-ı bâ-şavâb yazılıp ḥüsni icâzet ve ḥil’at ü ri’âyet birle girü gönderildi.

Ve mâh-ı Cemâziye’l-ülâ’nuñ evâḥirinde [Şubat 1594] tekrâr Diyârbekr eyâleti İbrâhîm Paşa’ya virilüp el öpdi. Ve Bağdâd’dan Vezîr Ca’fer Paşa Tebrîz’e uğrayup andan Şîrvân muḥâfazasına [TOÛ⁶⁴⁷] varup Şemâḥî’ya dâḥil olduğı ḥaber ulağla gelüp ma’rûz-ı a’lâ-yı hümâyûn ḳılındı.

Ve mâh-ı Receb’ûñ evâyilinde [Mart 1594] Çıldır beglerbegiligi Miḥaçlı Aḥmed Paşa’ya virilüp ba’dehü Ḳaraman’a tebdil olunup Gence eyâleti Güzelce Maḥmûd Paşa’ya virildi. Diyârbekr defterdârlığınan ma’zûl Kâtib Maḥmûd Efendi gelüp Diyârbekr Beglerbegisi İbrâhîm Paşa ile

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Selânikî, imam-ı sultanî Mevlânâ Abdülkerîm Efendi’nin 1002 Rebiyülevvel’i evâḥirinde (Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 347-348), Atâyî ise “Deli İmam” lakaplı imam-ı sultanî Mevlânâ Abdülkerîm Efendi’nin 1 Cemâziyelevvel 1002’de vefat ettiğini yazmaktadır (Nev’îzâde Atâyî, *a.g.e.*, I, s. 945).

2 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Selânikî, Cellad-zâde Hüsameddin Efendi’nin 1 Cemâziyelevvel 1002’de imam-ı sultanî olduğunu yazmaktadır (Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 354).

Vezir Ferhâd Paşa huzûrında izhâr-ı tazallüm idüp ve ahvâli vukû'ı ile 'arz [TOÛ⁶⁴⁸] olındukda mâh-ı mezbûruñ yigirmi beşi olan Pençsenbih günü [14 Nisan 1594] ahşama qarîb Vezir Hâlîl Paşa'ya Qapucıbaşı Hasan Ağa yedinden haţt-ı hümâyûn-ı sa'âdet-maqrûn vârid olduğı üzre ikisi ma'an Üsküdar'a geçüp ve Diyârbekr Beglerbegisi İbrâhîm Paşa'yı ahşen vechle kayıka koyup andan Boğaz Hîşârı dizdârına teslim ve habs olunup ve emvâli mîriye zabt kılınup mürâca'at eylediler. Ba'dehü yeri Bağdâd eyâletinden ma'zül Mehemmed [TOÛ⁶⁴⁹] Paşa'ya virilüp el öpüp revâne oldu.

Ve mâh-ı mezbûruñ selhinde [19 Nisan 1594] fetvâdan mütekâ'id merhûm Mollâ Şeyhî Efendi intikâl idüp ve mâh-ı Şa'bân'ın evâyilinde [Nisan 1594] Yeñiçeri Ağası Mehemmed Ağa yollu yolunca yayabaşılar ile hil'at geyüp el öpüp ğazâ-yı ğarrâya müteveccih oldılar. Ve mâh-ı mezbûruñ yigirmisinde [11 Mayıs 1594] kezâlik cebecibaşı hil'at geyüp el öpüp 'azm-i cihâd eyledi. Ve mâh-ı mezbûruñ selhinde [20 Mayıs 1594] Boğaz Hîşâr'da habs olan [TOÛ⁶⁵⁰] İbrâhîm Paşa Yediķulle'ye naķl olındı ve anda habs kılındı.

Ve mâh-ı Ramazân'ın evâyilinde [Mayıs 1594] Kırım hândan ulaķ gelüp yüz biñden ziyâde Tatar-ı şabâ-reftâr ile 'azm-i ğazâ eylediği 'arz olınmağın hil'at ve ri'âyet ile girü gönderildi. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Haziran 1594] Kûçek Mîrâhûr Aħmed Ağa 'asâkir-i İslâm'ı Anaķolı tarafından Rûmili yakasına geçürmek için Gelibolı'ya varup te'hîr revâ görilmedi.

Ve mâh-ı Şevvâl'ün [TOÛ⁶⁵¹] evâyilinde [Haziran 1594] 'alem-i hażret-i Risâlet - 'alâ şâhibibe's-selâmü ve't-tahîyye- birle Şâm'ın yeñiçerileri ve güzîde 'askeri ve Anaķolı ve Qaraman mîr-i mîrânı ve ümerâ ve zu'amâ ve sipâhileri 'ubür idüp ve Qaşamonı Sancağı Begi Hâlîl Beg İstanbul Boğazı'ndan geçüp Peç semtine teveccüh eylediler. Ve mâh-ı mezbûruñ evâhîrinde [Temmuz 1594] Aħmed Ağa Gelibolı'da 'ubür hîdmetin edâ eyleyüp İstanbul'a gelüp hil'at ü ri'âyet ile yerine geçdi.

Ve mâh-ı [TOÛ⁶⁵²] Zî'l-ķa'de'nün evâyilinde [Temmuz 1594] Revân beglerbegisi 'azl olunup yeri Hâbeş'den ma'zül Hüdâvirdi Paşa'ya ve defterdârlığı Hâcî Qasım oğlı Diyârbekrlü Dervîş Mehemmed Efendi'ye virilüp

el öpüp revâne oldılar. Ve şadr-ı a‘zam-ı sâbık ‘Osmân Paşa kethüdâsı Ferhâd Paşa’ya Rağka eyâleti virildükden sonra Şehrizol beglerbegisi ile tebdil olunup el öpüp revâne oldılar. Ve kapudan paşa hil‘at ü ri‘âyete [TOÛ⁶⁵³] deryâya çıkup ‘azm-i ğazâ eyledi. Ve Anaçolı defterdârı ‘azl ve Yediçulle’de ħabs olunduğdan sonra teftişi Vezîr İbrâhîm Paşa’ya fermân olındı. Ve altı kerre yüz bin sikke-i ħasene kapuğulı mevâcibi için ulağla serdâr-ı a‘zama gönderilüp fi sebîlillâh bezl-i mâl ve terğîb ve tertîb-i cünüd ve ricâlde sa‘y-i belîğ hılındı. Ve mâh-ı mezbûruñ evâsıtında [Temmuz/Ağustos 1594] serdâr-ı a‘zamdan ħaber gelüp Belğrad’dan çıkup [TOÛ⁶⁵⁴] ılğar ile varup Üstürğon feryâdına irişüp ve küffâr-ı ħâk-sârûñ altmış pâre topları alıkonulup bi-‘avnillâhi te‘âlâ yüz aklığ ile def‘-i gezend-i a‘dâ müyesser olduğın i‘lâm idüp ‘arz olunduğda şadr-ı a‘zam oğlı olup Rümili Mîr-i mîrânı Mehemmed Paşa’ya vezâret virilüp müjde ħükmi ile kılıç ve kaftân Yûsuf Kethüdâ’ya teslim olunup hil‘at ü ri‘âyete şitâbân gönderildi. Ve mâh-ı mezbûruñ evâħirinde [Ağustos 1594] Üsküdar [TOÛ⁶⁵⁵] Kâğısı Duğagin-zâde ‘Osmân Efendi’ye Mış kazâsı tevcîh olunup ve anuñ yerine tekrâr Bağdâd kâğılığ virilen Rıdvân Efendi’ye ve anuñ yeri İmâm-zâde¹ Efendi’ye tevcîh olunup silsile oldı.

Bu eşnâda Ĥân Aħmed-i Gilânî Bağdâd’dan nihânî ‘azm-i Gilân itmiş iken Gence’de alıkonulup ‘arz olunduğda anda ‘ulûfesiyle ħıfz buyuruldı. Ve Tebrîz defterdârlığı Kirmân’dan ma‘zûl ‘Alî Beg’e [TOÛ⁶⁵⁶] virilüp ‘Alâ‘eddîn ve Seyfeddîn nâm şâh kulu Bileylanoğulları Tebrîz taħrîri ħuşûşında ba‘zı mağşûş ‘arzlar şunduğları için Boğaz Ĥiřâr’da ħabs olunup ‘uhdelerinde olan mâl-i mîrî ‘Ömer Çavuş ulağla varup mezbûrlaruñ karındaşlarından taħşil-i bakâyâ idüp Tebrîz’den cevâb gelince tevağğuf buyuruldı. Ve Şirvân muħâfazası tekrâr Vezîr Ĥasan Paşa’ya sipâriş buyurulup Vezîr Ca‘fer [TOÛ⁶⁵⁷] Paşa der-i devlete gele deyü ħükmi-i şerîf irsâl kılındı. Ve sene şelâse ve elf [1003] Muħarrem’inüñ evâħirinde [Ekim 1594] Şâm Kâğısı Ĥüseyn Çelebi-zâde Muştafâ Çelebi ‘azl olunup yeri zıkr olan kazâdan ma‘zûl Ĥasan Kethüdâ oğlı Mehemmed Çelebi’ye virilüp el öpüp

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Selânikî, İmâm-zâde Efendi’nin 22 Muharrem 1002’de Bağdat kadısı olduğunu (Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 335), Atâyî ise ismini de belirterek İmâm-zâde Mehmed Efendi’nin Bağdat kadılığını Rıdvân Efendi’den 1002 Muharrem’inde aldığını yazmaktadır (Nev’izâde Atâyî, *a.g.e.*, II, s. 1098).

revâne oldu. Ve mâh-ı Şafer'ün yedinci günü [22 Ekim 1594] Yüsf Kethudâ ulağla gelüp vâkı' olan fütühât bu vechle 'arz olunmuşdı ki Üstürğon tefriķası def'inden [TOÜ⁶⁵⁸] soñra yeñiçeri ağası ve cebecibaşı ve Anaçolı'dan gelen beglerbegiler ve Rümili leşkeri bi'l-cümle mülâķi oldukları gibi derhâl Şâm-ı şerifden gelen 'alem-i Risâlet açılıp bi-'avnillâh dâru'l-ħarbe varılıp evvelâ uğur üzre olan Tata nâm ħarbî ħal'anuñ cevânib-i erba'sası ihâta olunup badeluşķa ve ħarbusenler ile döğülmege başlandıķda hücüm-ı ğuzâta tayanmayup dördüncü günü [TOÜ⁶⁵⁹] ħal'a emânla fetħ ve teslim olunup ve içinde olan kâfir begi Ķomran beginüñ aķribâsından olmağın icâzetle anda gitdi. Ve zıkr olan ħal'aya beg ve neferât naşb olunup ve muħâfaza için müstevfi âdem ħonılıp ve zehâyir ve levâzımı bi't-tamâm görüldükden soñra iki günde Şumartin (صومارتين) nâm ħal'aya varılıp ol daħi bir iki günde emânla fetħ olunup içinde olan kâfir begi icâzetle Ķomran'a vardı. Ve bu [TOÜ⁶⁶⁰] ħişâruñ daħi begi ve neferâtı ve dizdârı mu'ayyen ħılınıp ve zehâyir ve levâzımı mükemmel olunup ve muħâfaza mühimmâtı daħi tedârük görölüp Yanıķ üzre teveccüh ħılındı. Ve zıkr olan ħal'anuñ cevânib-i erba'sasını 'azîm nehrler ihâta idüp iki cânibi nehr-i Tuna ve bir tarafı nehr-i Varba (واربه) ve bir tarafı nehr-i Arbħa (اربخه) ve muķâbelesi üç yüz ma'mür köyler ile Ķomran Aķası vâķi' olduğundan be-ğâyet istiħkâm üzre yapılıp [TOÜ⁶⁶¹] "Peç'ün kilididür." deyü bi'l-ittifâķ kefere-i fecere muħâfazası umûrında daķıķa fevt itmeyüp ħattâ bu hengâmede içinde olan bekisi¹ didükleri ħral-ı bed-fi'âlün veziri ve dâmâdı olup taşradan niçe yüz biñ piyâde ve süvâr ile ħraluñ ħarındaşı Matyaş Hersek nâm la'in ħarşu Ķomran Aķası'nda bağladuğı taburdan ħal'aya geçmek için Tuna üzre köpri daħi yapup bezl-i maķdûr [TOÜ⁶⁶²] iderken hemân dört ħoldan 'asâkir-i İslâm'la ihâta ħılınıp ve meterisler ħurılıp sengin toplar ile döğülmege başlandı. Ve binâsı sedd-i Ye'cüc'e nazîre olmağın aşlâ rahne açılmayup ve ħendeķleri enhâr-ı 'azîme ile memlû olduğıyçün naķam el virmeyüp 'aķıbet iki ħarafdan gemi ile uğrın varılıp ve bir miķdâr naķam el virüp ve içine bârût dökölüp ve âteş urılıp fâyideden ħâlî [TOÜ⁶⁶³] olmadı.

Bu ešnâda Ķırım Tatarıyla Ķâzî Giray Ħân irişüp levâzım-ı ziyâfet ve istiħbâl taķdîminden soñra bi'l-ittifâķ tapur üzerine hücüm lâzım

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.

gelmegin derhâl bir mıkḍâr yeñiçeri ile birkaç biñ Tatar öte yaḳaya ‘ubûr idüp ṭapurda olan küffâr ile cengleşüp ve ekşeri şehîd düşüp bâkisi nâ-ümmîd girü şudan geçüp bu cânibe geldiler. Lâ-cerem köpri tedârüki lâzım gelüp ve Budun’dan ‘arabalar ile şayḳalar [TOÜ⁶⁶⁴] getirilüp cisir bağlamağa mübâşeret olındı. Ve leyl ü nehâr cengden ferâḡat olunmayup hem-vâre sa’y ü küşişler kılındı. Hattâ ḳal‘adan birkaç def a kefere-i fecere hücum idüp Rümili ḳulu ile Yeñiçeri Ağası Ḥasan Ağa muḥkem iztîrâba uğrayup ve Ḳaraman Beglerbegisi Ḥalil Paşa şehîd düşüp raḥmet-i Ḥaḳḳ’a vâsıl olduḡda Rümili eyâleti Budun eyâleti ile tebdil olınmışdı. Ve’l-ḥâşıl ol gün Budun muḥâfazasında olan [TOÜ⁶⁶⁵] Vezîr Ḥasan Paşa’nuñ küllî yoldaşlığı ve dilâverliği zuhûr itmekle Rümili eyâletine tebdil buyurilup mer’î kılındı.

Ve Anaṭoli beglerbegisi ile Mar’aş ve Ḥaleb ve Ḳaraman mîr-i mîrânları ümerâ ve zu’amâ ve sipâhî ve fidâyî gönüllü ḡâziler ile birkaç fırḳa olunup ba’zilar meterisün önünden ḳaravullık idüp ve ekşeri meterisler içinde ṭopları atdurmağa ve cenge mübâşeret eyleyüp güruh-ı melâ’ine göz açdırmazlardı. Ve serdâr-ı [TOÜ⁶⁶⁶] kâm-gâr kendü ve ḳulları ve ‘umûmen ḳapukulu ve yeñiçeri kethudâsı ile birkaç biñ yeñiçeri ve cebeci ve ṭopcu ve Rümili ve Budun ‘askeri ve Ḳırım ḥânı ile köpri yapmağa çalısurken ṭapurda olan kefere daḡı ḳarşu öte yaḳaya gelüp ve birkaç yerde meteris ile ṭoplar ḳurup ve ḥendeḳler ḳazup ‘ubûrı men‘ iderlerdi. Tâ ki yeñiçeri kethudâsı yetmiş seksen pâre ḥurde gemilerle birkaç biñ yeñiçeri öte yaḳaya geçürüp ve birkaç [TOÜ⁶⁶⁷] biñ Tatar daḡı esbâbların sal üzre ḳoyup ve atların şuda yüzdürüp geçdükde derḡâl kâfirün meterislerin başup ṭopların aldılar. Ve kendü ṭopların alaylarına ḥavâle idüp üzerlerine âteş yağdırdılar. Ve sekiz yerde bağladıkları ‘azîm alayları bozulup ‘asker-i İslâm def’ine ḳazduḡları ḥendeḳlere kendüleri düşüp helâk oldılar. Ve baḳiyyetü’s-süyûf ḳaçup girü ṭapurlarına girdiler. [TOÜ⁶⁶⁸] Ve bu hengâmede köpri daḡı tamâm olup serdâr-ı kâm-gâr ile ḥân-ı ‘âlî-mıkḍâr vech-i meşrûḡ üzere Rümili ve Budun ‘askeri ve ḳapu ḳullarıyla cisirden geçüp ‘azîm hücum itdiler. Ve ‘asker-i Tatar fidâyî-vâr ṭoyumluk ârzüsüyle aslâ tevaḳḳuf itmeyüp ılıḡar ile varup ṭapuru başladılar. Ve hemân içeri ḳoyilup çadırları mâli-i ḡanîmet ile memlû ve ‘arabaları Peç’den ‘ulûfe için gelen niçe yüz biñ [TOÜ⁶⁶⁹] ḡuruş ile ṭopṭolu bulunup ve ṭayife-i Macar’dan deyyâr ḳalmayup meḡer ṭop

serpindisi kıraluñ karındaşın mecrüh idüp ve Duğa Françise karındaşı olan la'ın dahi mürd olup ve anuñ gibi niçe benâm kâfir begleri düşüp bağıyyetü's-süyûf¹ (ك) أَنَّهُمْ حُمُرٌ مُسْتَنْفَرَةٌ) mağlûb ve hâk-sâr varṭa-i inkisârdan kaçup gitdüklerini sebkat iden Tatar'dan ğayri kimesne vâkıf olmayup bir mertebede ʔoyum [TOÜ⁶⁷⁰] oldılar ki kâbil-i tefsîr degildir.

Ve bu cânibde yeñiçeri ʔâyifesi ve sâyir İslâm leşkeri dahi haber-dâr olıcağ her çend şitâbla varup irişdiler. Ancağ soñ varan hayr u şevâbda şerik olup çendân emvâl-i nuķûddan intifa' el virmeyüp hâlî dahi kalmadılar. Ve Şâmiler 'alem-i Risâlet ile fetḥ müyesser olduğına kânâ'at idüp نصيبك² laʔifesi ile geçindiler.

[TOÜ⁶⁷¹] Ve bu fetḥ-i mübine³ فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ) târiḥ vâkı' olduğu derc olunup mezîd-i şükrâna bâ'ış oldu. Ve ʔoyumlıĝa varan hân karındaşı dahi Papa nâm kal'ayı dârbî fetḥ idüp ve cümle levâzımı dahi görilüp muḥâfazası İdris Beg'e tefvîz kılınıdı. Ve andan soñra kal'a muḥâşarasına mürâca'at kılınıdı. 'Âkıbet yigirmi günden soñra ki bi'l-cümle altmış gün olur, bu kal'a dahi emânla alınup içinde olan [TOÜ⁶⁷²] kıraluñ vezîr ve dâmâdı ve keferer begleri ve birkaç biñ tevâbi'-i murdâr-ı ḥanâzîr-girdârlarıyla çıķup gitdiler. Ve kal'a zabṭ u teşḥîr olunup ve raḥneleri yapılıp ve dizdâr ve ḥişâr eri ve 'azebistân ve beşlü aĝalarıyla naşb u ta'yîn kılınıp ve beglerbegilik şartı ile muḥâfazası sancaĝı begi⁴ Beg'e virilüp ve zehâyir ve levâzımı bi't-tamâm görüldükden soñra Kõmran üzre varılıp ol dahi muḥâşara [TOÜ⁶⁷³] olınımışdur deyü 'arz olunup ḥil'at ü ri'âyetler ile beşâret-nâmeler gönderildi. Ve Yûsuf Kethudâ'ya dahi ḥil'at-i fâhire virilüp mer'î ve ser-efrâz kılınıdı. Ve kâffe-i enâm هَدَيْنَا (الْحَمْدُ لِلَّهِ (الَّذِي) هَدَيْنَا) taḥmîdi ile devâm-ı devlet-i ebed-peyvend ed'iyesine iştiĝâl idüp zıll-i hümâyûnlarında müreffehü'l-hâl geçinürken nâĝâh şiddet-i şitâ ve bürüdet-i hevâdan aḥvâl-i 'âlem diger-gün olup naḥvet-i dey vücûd-ı

1 "Âdeta ürkmüş yaban eşekleri gibi." (Müddessir, 74/50)

2 "Nasibin seni bulur."

3 "Sonunda Allah'ın izniyle onları yendiler." (Bakara, 2/251)

4 Metinde sancaĝın ve beyin isimleri yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Selânikî, Yanık Kalesi'nin fethinden sonra burasının beylerbeyilikle Arnavut İskenderiyesi (İşkodra) sancaĝı beyi Osman Bey'e verildiğini yazmaktadır (Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 414).

5 "Ve onlar derler ki: **Hidayetiyle bizi (bu nimete) kavuşturan Allah'a hamdolsun!** Allah bizi doğru yola iletmeseydi kendiliĝimizden doğru yolu bulacak değildik." (A'râf, 7/43)

hâk-nihâd-ı [TOÜ⁶⁷⁴] beşerîde istilâ buldı. Ve Rûmili yakasında sâyir bilâddan ziyâde zemîn ü zamân münce mid olup kûh u hâmûn berf ü yahdan pülâd-ı yek-laht oldu.

Bu eşnâda hârâc-güzâr olan Eflâk Voyvodası Miḥâl didükleri la‘în anda olan ehl-i İslâm dâyinlerinden merḥûm Seyyid Şa‘bân gibi niçe mazlûmları nâ-haḫ yere ḫatlı ve şehîd itdügi ‘arz olunduḫda derḫâl Revân eyâletinden ma‘zûl Muştafâ Paşa’ya [TOÜ⁶⁷⁵] ol semtde serdâr olmaḫ üzre Mar‘aş eyâleti virilüp ve sâbîkâ çavuşbaşı olan Muştafâ Beg’e Silistre sancaḫı ‘inâyet buyurılıp ve müşîr-i dilîr Ferhâd Paşa ḫazretlerine müte‘allîḫ Dergâh-ı ‘Âlî müteferriḫalarından ketḫudâları Piyâle Beg ve Sinân Aḫa ve Hurrem Aḫa ve sâyir ağır dirliklü ‘asâkir-i manşûre revâne ḫılınıp ve Eflâk ve Boḫdan voyvodaları deḫişilüp ve başḫapucıbaşı Muştafâ Aḫa ve diḫer ḫapucı[TOÜ⁶⁷⁶] başı¹ Aḫa ḫidemât-ı mezbûreye ta‘yîn buyurılıp sür‘at ü şitâbla vardılar.

Ve Ma‘nisa’da şehzâde-i cüvân-baht *-tâle beḫâhu ve nâle münâhu-* ḫazretlerinüñ ḫ’âceleri merḥûm Nevâlî Efendi intîḫâl idüp ‘arz olınmadın bi-taḫdîrillâh bu cânibde aḫvâl-i ‘âlem bir gûne daḫi oldu. Meger cân-ı ‘âlem ki vücûd-ı ḫalîfe-i ümem andan numûnedür, muḫtaribü’l-ḫâl düşüp mâh-ı Rebî‘ü’s-şânî’nüñ evâsıtında [Aralık 1594/Ocak 1595] mizâc-ı şerîf-i [TOÜ⁶⁷⁷] ḫudâvendigârîye veca‘-ı külâ galebe idüp ve şiddet ü istilâdan şoñra nev‘â mündefî‘ olup şîḫḫat bulmuş iken def‘i mümkin olmayup ittîfâḫ mâh-ı mezbûruñ evâḫirinde [Ocak 1595] Yeñiçeri Aḫası ḫasan Aḫa daḫi zümre-i mezbûre kâtibi olan Naḫḫâş Mollâ ḫâsım ile ḫazâ-yı ḫarrâdan gelüp İstanbul’a dâḫil oldılar. Ve Meḫemmed Emîn Çelebi ‘azlı olınıp Ayaşofya tevliyeti, merḥûm Veys Paşa mensübâtından² virilüp yeñiçeri kitâbeti tekrâr [TOÜ⁶⁷⁸] ‘Âlî Efendi’ye ‘inâyet buyurıldı.

Bu eşnâda vücûd-ı a‘lâ-yı ḫümâyûna nâḫâḫ ḫummâ-i vebâ’iyye ḫarâreti müstevlî olup ḫabarcıḫ âşârı nabzdan maḫsûs iken ḫayret-i pâdişâhi ile anuñ gibi müḫlik marâza taḫammül eyleyüp ve “Şâyed ḫayrile def‘ ola.” deyü eḫıbbâdan daḫi iḫfâ idüp ḫab‘-ı nâzikleri müdâvâdan müctenib olmaḫla Re’îsü’l-eḫıbbâ Mevlânâ Sinân dâ‘ileri daḫi varḫa-i taḫayyürde ḫalup birḫaç

1 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır.

2 Metinde isim yazılı olmayıp boşluk bırakılmıştır. Selânikî, Ayasofya tevliyeti tevcih edilen kişinin ismini “Re’îs Dervîş” olarak vermektedir (Selânikî Mustafa Efendi, *a.g.e.*, I, s. 419).

[TOÜ⁶⁷⁹] gün bâb-ı 'ilâcda lâ-'ilâc oldılar. Her çend sa'y ü küşîş olunsa müfid düşmeyüp لَا رَادَّ لِقَضَائِهِ¹ mefhümü zuhûra geldi. Ve ke-ennêhü لَا مَانع لحكمه² zamânî irişüp çehre-i gül-günileri şoldı. 'Âķıbet melâyike-i muķarrebîn aķvâl-i ĥayr-me'âllerine ķarîn olup güş-ı pür-hüşlarına "Hâzihî cen-nâtü 'Adnin fedhulûhâ ĥalidîn"³ müjdesin irgürüp ve bunun gibi ĥarâret-de Yanık Ķal'ası fethinün [TOÜ⁶⁸⁰] peygâmın çuldu-yı mağfîret recâsı ile dest-i ümmîde alup cenâb-ı Ĥaķķ'a yöneldi. Ve tâc ü taĥtdan pister-i ĥâki üzre ihtiyâr idüp maķâm-ı ĥilâfeti ki vedî'atullâhi fi'l-'arzdur, Ma'nisa'da olan ĥayru'l-ĥalef-i 'âlem-girlerine vaşiyet eyleyüp bi'ṭ-ṭav' ve'r-rizâ salṭanat-ı 'âmmeden ferâġat eyledi. Ve şıdķ-ı niyyet ve ĥulûş-ı ṭaviyyet ile ﴿يَا أَيُّهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ﴾⁴ âyetin vird idinüp [TOÜ⁶⁸¹] ke-lime-i tevĥîdden ayrılmadı. Ve mâh-ı Cemâziye'l-evvel'ün dördüncü gicesi [16 Ocak 1595] dâr-ı fenâdan sarây-ı beķâyâ intikâl idüp ﴿فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ﴾⁵ riyâdında selâṭîn-i ehl-i dîn ile ĥûr u ġilmâna hem-nişin olup milk ü niġni vâriş-i muĥıķķına irişdi -*enârallâhu burĥâneĥü ve ce'ale'l-cennete meķâneĥü. Âmin. Yâ Rabbe'l-'âlemin*-. Ve bu sırr-ı nihânî ĥıfzında vüzerâ-yı 'izâm-ı 'âli-maķâm -*edâmallâhu te'âlâ iķbâlehüm ve iclâlehüm ilâ yevmi'l-ķiyâm*- ĥazretleri [TOÜ⁶⁸²] ṭaşradan ihtimâm-ı tâmm idüp ve yeñiçeri aġası daĥi bezli-maķdûr şarf eyleyüp zâĥiren umûr-ı 'âmme temşiyetin ber-ķarâr ve bâṭı-nen müteĥayyir ve süġvâr geçinürlerdi. Ve içerüde olan ĥarîm-i 'izzet-maĥ-remleriyle ol mażĥar-ı gevhre-i ĥilâfet ve şadef-i dürr-i salṭanat ve râz-dâr-ı ĥarîm-i 'işmet vâlide sulṭân -*dâmet beķâĥâ*- ĥazretleri cihân-bânülük maķâmında cümle-i selâṭîn-i selef-ĥarîmine tefevvuķ [TOÜ⁶⁸³] idüp ve bunun gibi ĥâlde aşlâ bir şemme mażınna-i fitne olmaduġından kâffe-i enâmuñ ĥayr du'âların alup bâ'iş-i terfih-i 'ibâd ve âsâyiş-i ehl-i bilâd olmaġa müsâ-ra'at kıilup ve 'ale'l-fevr Bostancıbaşı Ferĥâd Aġa'yı çağırdup "İllet-i meşâ-neye Ma'nisa'da olan Boztaġ'ın suyu nâfi'dür." deyü maṭara-i ĥaşşaya sırr-ı

1 "Allah'ın kazası geri çevrilemez."

2 "Onun hükmüne engel olunamaz."

3 "İçinde ebedî kalacakları, zemininden ırmaklar akan **Adn cennetleri!**" (Tâhâ, 20/76), "oraya varıp da kapıları açıldığında bekçileri onlara: Selam size! Tertemiz geldiniz. **Artık ebedî kalmak üzere girin buraya,** derler." (Zümer, 39/73) âyet-i kerîmelerinden iktibasla Muĥibbî, Fuzûlî ve Hâfız Ulvî gibi şairlerin bir mısra olarak kullandıkları "Bunlar Adn cennetleridir, artık ebedî kalmak üzere girin buraya." manasında ibare.

4 "Her şey aslına döner."

5 "Ey huzura kavuşmuş insan!" (Fecr, 89/27)

6 "Yüce bir cennettir." (Hâkka, 69/22)

nihānī yazılan memhūr nāmeyi koyup ve maṭaranuñ ağzın daḫi mührleyüp ve mezbūr ağaya [TOÜ⁶⁸⁴] teslim olunup her bār bu minvāl üzre zıkr olan suyu getürmek şeklinde revāne olunup ve kıyık ile Mudanya’da çıkup andan sür’at ü şitāb ile mäh-ı mezbūruñ on biri vāқи’ olan Yekşenbih günü [22 Ocak 1595] aḫşama kıarib Ma’nisa Sarāyı’na irişıp maṭarayı iĉerü teslim olunmaĉ için lalaya ḫaber olunup geldügi gibi sa’adetle ḫāşş odaya çıkup bostāncıbaşı buluşıduĉda ṭaleb olınan řu āb-ı [TOÜ⁶⁸⁵] ḫayāt-ı salṭanat ile ehl-i ‘ālem vücūdlarına cān-ı tāze virilmek idügi rüşen olup İstanbul’a ‘ale’t-ta’cıl ‘azimet-i hümayün muĉarrer buyurıldı. Ve hemān edā-i farıza kıılınup lala paŗa ve üzengü ağaları ve ḫavāşş-ı muĉarrebīn ile bürüdet-i hevāya baĉmayup ve şehrden çıkup andan Göynüklü nām kıaryede cüz’i istirāhatden řoñra Baŗgelme nām maḫalle irişıduĉde tekrār vālide sultān ḫazretlerinden kıapucılar ile isti’cālī [TOÜ⁶⁸⁶] müş’ir tazarru’-nāme gelüp muĉkem kıış ve dipi iken aşlā tevāķķuf olunmayup Devebeli dimekle meşhūr taĉ aşılip řabāḫa kıarib Kıuru Gölcük’den geĉilüp ikindü zamānı Ćaĉıř nām kıaryede Vezir İbrāḫīm Paŗa’nuñ kıapucıbaşısı ‘Oşmān Aĉa tazarru’-nāme ile irişıp ri’āyet kıılındı. Ve ‘araba mürürü iĉün münce mid olan kıarı ayaĉlayup ve ‘arabayı geĉürüp ve esbāblar döşenüp sa’adetle [TOÜ⁶⁸⁷] üzerinden yürüyüp ‘arabaya girüp tevāķķuf revā görölmezdi. Ḥattā Demürkıapu Ḥanı kıapusunda cüz’i ımızĉanup ba’dehü řabāḫa dek yürüyüp Gerdime nām kıaryede sehl-ārāmdan řoñra nişfü’l-leylde kıalkılıp řabāḫa kıarib kıaŗaba-i Ulubad’dan geĉilüp Şubasıaĉılı dimekle ma’rūf kıaryede yemeklenüp andan Kıızılca köyi kıurbında sa’adetle yedek deĉişıp Mudanya bāĉları ucında Ferhād [TOÜ⁶⁸⁸] Paŗa’nuñ selām ĉavuşı Bālī Ćavuş ve kıapucıbaşıları Aḫmed Aĉa ‘arz-ı ‘ubūdiyyet ile gelüp ri’āyet buyurıldı. Ve zıkr olan menāzilde ol etrāfdā olan kıapu yeñiĉerileri rikāb-ı hümayüna yüz sürüp ve murādātları tezkire olunup envā’-ı in’ām u iḫşān ile ri’āyet buyurıldı. Ve Mudanya İskelesi’nde ḫidmetde olan yeñiĉeriler daḫi ri’āyet olunup maĉarra varıldı. [TOÜ⁶⁸⁹] Ve bu eşnāda anda ḫāzır bulunan kıayıklardan ĉayri Kıapudan Vezir Sinān Paŗa’nuñ kıapucıbaşısı Ḥasan Aĉa kıorsan re’islerden ‘Alī Kıarīn Beg kıadırgasıyla yüz süriyü ma’bere irişıp ve andan mā’adā Kıurd Ćelebi kıalyetesiyle ve bir kıalyete daḫi iḫzār olunduĉu ‘arz kıılınudūda derḫāl sa’adet ü iĉbāl ve ‘izz ü iclāl ile bir mübarek sātde kıadırgalara girilüp ﴿بِسْمِ اللّٰهِ﴾

¹ «مَجْرِيهَا» naşş-ı şerîfi teyemmüni ile ² «وَجَزَيْنَ بِهِمْ» âyet-i kerîmesi okınup revâne oldılar ve cenâb-ı [TOÜ⁶⁹¹] Hâkık -*celle ve 'alâ*-dan melâyike-i riyâh muvâfaqatıyla Hızır-ı hâdî pîşvâ olup nesîm-i tevfiķ reh-nümâlîğa başladı. Ve Bozburun nâm maħalalde nev'â rûzgâruñ inķilâbı zuhûr iderken gûyâ cevvi-hevâdan melekler nüzûl idüp ve ķanatların yelken üzre gerüp mevkib-i hümâyûnlarına dümen ĥidmetin iderlerdi. Ve te'yîd-i bād-ı ŗurta birle ol varıadan necât yaķasına iriŗdürmege sür'at ü ŗitâb [TOÜ⁶⁹³] kılurlardı. Tâ ki bi-nuŗretillâh ân-ı vâĥidde mesâlik-i ba'ide ĥâliyetün 'ani'l-mehâlik aĥ-sen vechle geķilüp Hegbelü nâm ataya iriŗilüp cüz'î âsâyiŗ iķün tevaķķuf buyurdılar. Ve andan muķaddem kûçek kayık ile sür'at ve ŗitâb üzre gelen peyk-i ŗabâ-pÿy teŗrîf-i ķudûm-ı meserret-lüzûmları müjdesin vüzerâ-yı devlet ve erkân-ı ĥâzret [TOÜ⁶⁹⁵] -*edâmallâhu te'âlâ iķbâlehüm ve zâde 'umrahüm*- mesâmi'-i 'aliyyelerine irgürüp envâ'-ı iĥsân ile müjde-resânı behremend kılduķdan ŗoñra her biri 'arz-ı 'ubûdiyyet taķdîmi iķün bi'l-'ayni ve'r-re's râh-ı ümmîde cân-sipâr ve pÿyân oldılar. Ve sipâhî ve ŗehrîden bir ferd âzürde-ĥâl olmayup [TOÜ⁶⁹⁷] ve sırr-ı maĥfiyyenüñ ŗıĥĥati künhine mecâl muĥâl olup her ŗaĥŗ kendü maŗlaĥatına meŗŗgûl olup emn ü emân üzre geķindiler. Ve bunuñ gibi eyyâm-ı herc ü mercede kemâ-kân Dîvân-ı 'Âli ķâyim ü dâyim olup temŗiyet-i umûr-ı 'âmme olıgelmiŗ [TOÜ⁶⁹⁹] üzre görilüp ve def-i mazınnâ iķün münâsib manâŗib daĥi virilüp ve telĥîŗleri iķerü gönderilüp cevâb-ı bâ-ŗavâb icâd ü ittiĥâz olınmaĥla ref'-i ŗübhe kılınurdu. [TOÜ⁷⁰¹] ³ «ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ»

Bu ĥudâvendigâr-ı cennet-medâruñ 'ömr-i 'azîzleri [TOÜ⁷⁰³] elli yıl ve ŗalĥanat-ı ĥilâfet-menķabetleri yigirmi sene ve sekiz ay [TOÜ⁷⁰⁵] ve dört gün [TOÜ⁷⁰⁶] oldu.

1 “(Nuh) dedi ki: Gemiye binin! **Onun yüzüp gitmesi de**, durması da **Allah'ın adıyla**dır.” (Hûd, 11/41)

2 “**İçindekileri** tatlı bir rûzgârla **alıp götürdükleri** ve (yolcular) bu yüzden neŗelendikleri zaman, o gemiye ŗiddetli bir fırtına gelip çatar, her yerden onlara dalgalar hücum eder ve onlar çepeçevre kuŗatıldıklarını anlarlar da dini yalnız Allah'a halis kılarlar.” (Yûnus, 10/22) (“بِهِمْ” yerine sehven “بِعَلَيْكَ” yazılmıştır)

3 “Bu Allah'ın lütfudur, onu dilediğine verir. Allah büyük lütf sahibidir.” (Cum'a, 62/4)

[III. MEHMED DEVRİ]

[TOE¹] Sultân Mehemmed Hân-ı [TOE²] ‘adâlet-‘unvân -*übbidet ey-yâmu saltanatihî* [TOE³] ve ‘*umruhû ve ‘adlühû ve ihsânühû ilâ imtidâ-di‘d-dühûri* [TOE⁴] ve ‘*l-evân-* ferr ü şükûh ile ber-vech-i müsâra‘at Ma‘nisa‘dan Mudanya [TOE⁵] İskeleye’ne gelüp andan ihzâr olunan qadırğalara girilüp nesim-i tevfiğ ile sene şelâse ve elf [TOE⁶] Cemâziye’l-evvel’inüñ on altısı vâkı‘ olan Cum‘a günü [27 Ocak 1595] kuşluk vaqti gelüp dâru’s-saltanat-ı [TOE⁷] Qostantiniyye -*humiyet ‘ani‘l-âfâti‘l-hafıyye-* sâhili-ne irişüp ve qadırğa-i hümâyünları [TOE⁸] yalıda tevdid buyurılan Köşk-i Mu‘allâ iskeleye yanaşup ve devlet-i ebed-peyvend-i İlahiyye hidâyeti birle taşra çıqduqları gibi şağ ve şolda mu‘tî [TOE⁹] u münkâd olan gürüh-i enbühı selâmlayup ve kürekde bulunan mücrim ve esirleri li-vechillâhi te‘âlâ bi‘l-cümle âzâd eylediler. Ba‘dehû semend-i müstemende süvâr olup hâşşa [TOE¹⁰] bostânun Tıpkapusı’ndan Sarây-ı ‘Âmire bākçesine girüp maqarr-ı hilâfete dâhil oldılar. Ve şahn-ı derünü ‘aliyye sâhasında harîm-i ‘izzet-mahremleri gubâr-ı na‘l-i sürme-âşarlarından iktihâl kılup hâk-pây-ı [TOE¹¹] tütüyâ-girdârları bā‘iş-i rüşenâyî-i dide-i ülü’l-ebşâr oldu. Ve âyîn-i mülûkâne üzre atdan inüp ve harîm-i ‘izzetde ²تحت أقدام الأمهات² hadîs-i şerifi mefhûmından behre-dâr ve kâm-gâr olduğdan şonra [TOE¹²] ‘ırq-ı übüvvet ü bünüvvet iktizâsıyla merhûm u mağfürun-leh babaları hudâvendigâr -*tâbe şerâhu-* hazretlerinüñ na‘ş-ı pür-nûrların müşemmel ve giryân ziyâret kılup Fâtiha-i fâyiha birle mağfîret-cüyân oldılar. Ve derhâl taşra çıqup [TOE¹³] bâb-ı ‘âlî önünde qurulan taht-baht-ı saltanat-ı mevrûşelerine geçüp ve ‘ale‘l-fevr merâsim-i mübâya‘at temhîdine vüzerâ-yı ‘âlî-şân ve erkân u a‘yân hulûş-ı tavıyyet ile mübâderet idüp ve yüz süriyü el öpüp ve

1 Sultan III. Mehmed devri olaylarına başlamadan önce TO’da süslü ve büyüğe bir madalyon içine “Sultân Mehemmed Hân” ibaresi ile çevresine *خَيْرٌ سَاعَةٍ وَسَلَّمَ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ* من عبادة سيِّدِن سَنَةً [Bir saat adaletle hükmetmek, altmış sene ibadet etmekten daha hayırlıdır. (*Buhârî*, “Sulh”, 11)] hadîs-i şerifi işlenmiştir. Madalyondan çıkan ışınların ucundaki dairelerin içinde Sultan III. Mehmed’in altı oğlunun “Sultân Aḥmed”, “Sultân İbrâhîm”, “Sultân Muştafa”, “Sultân Selim”, “Sultân Qorqud” ve “Sultân Maḥmûd” şeklinde isimleri yer alır. Bunlardan Sultan Ahmed’in yanında “Pâdişâh oldu.” açıklaması yazılıdır.

Metinde, madalyonun hemen altında tam satır uzunluğuna erişilinceye kadar genişleyen üçgen biçimindeki bölümde 18 satır vardır. Son satırın çok az bir bölümü, ondan önceki iki satırın da ancak ilk yarısı okunabilmektedir. Transkribe metinde sadece tek satır numaraları gösterilmiştir.

2 “Cennet annelerin ayakları altındadır” manasındaki hadîs-i şerif (*Nesâî*, “Cihâd”, 6).

yerlerine geçüp tûrdılar. [TOE¹⁴] Ve ‘ulemâ’-i melekü’z-zât ve vazî‘ u şerîf-i fâyîzu’l-berekât ve h^vâce efendi ve sâdât ve şeyhu’l-İslâm-ı kudsîyyü’ş-şîfât esbâb-ı ta‘ziye birle el öpüp ¹ «إِنَّا لِلَّهِ وَأَنَا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ» naşş-ı şerîfi üzre levâzım-ı tesliye-i marziyye mü’eddâ kılandı. Ve kıable şalâti’l-cum‘a zümre-i hıtabâya [TOE¹⁵] tenbîh buyurılıp hıtbe-i İslâm nâm-ı nâmîleriyle oķunmasına ve sikkeyi zer ve sîm-i hâm muvaşşah olınmasına ihbâr u i‘lâm olındı. Ba‘dehü içeri girüp ol pâdişâh-ı mağfîret-penâhuñ na‘ş-ı pür-nûrların havâşş-ı muķarrebîn ile bi’z-zât kıaldırıp taşra müteveccih olmış iken bi’l-cümle [TOE¹⁶] oldukları gibi her biri taķdîm-i ‘ubûdiyyeti cân ile idüp ve şandûķ-ı rahmeti baş üzre getirilüp ve sa‘âdetlü pâdişâh-ı ‘âlem dîde-i pür-nem önüne düşüp ve şahn-ı sarâyda kıbletü’l-hâcâta muķâbil kerevet üzre kıonılıp ve hâzret-i mollâ imâmetiyle farz-ı [TOE¹⁷] kifâye namâzı edâ olınup *enârallâhu merķadehü ve ce‘ale’l-cennete meskenehü*. Âmîn. Yâ Rabbe’l-‘âlemîn. Ve yarındası [28 Ocak 1595] merķûm cennet-mekân ile âhîret seferin ihtiyâr iden on toķuz nefer şehzâdeler [TOE¹⁸] şahn-ı Sarây-ı ‘Âmire başķa başķa ve mollâ hâzretleri imâmetiyle namâzları kıılınup ve her biri erkân-ı devletün meşhûrları²

1 “O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiķi zaman: **Biz Allah’ın kullarıyız ve biz ona döneceğiz,** derler.” (Bakara, 2/156)

2 Tomarın bu son üç satırının bazı bölümleri, rutubet ve başķa tesirlerle okunamayacak hâdedir.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

- BOA, KK, no. 229, s. 22.
- BOA, KK, no. 238, s. 297.
- BOA, KK, no. 239, s. 197 ve 243.
- BOA, KK, no. 242, s. 10-11.
- BOA, KK, no. 250, s. 37.
- BOA, KK, no. 252, s. 23-24.
- BOA, MD, no. 25, 273/2534.
- BOA, MD, no. 26, 28/72.
- BOA, MD, no. 33, 189/380.
- BOA, MD, no. 37, 32/336, 51/559, 60/668, 91/1038, 158/1851.
- BOA, MD, no. 45, 326/3922.
- BOA, Y.EE, 36/114.

Kitaplar, Tezler ve Makaleler

- Adalıoğlu, Hasan Hüseyin, *Muhyiddin Cemâlî'nin Tevârih-i Âl-i Osmanî*, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1990.
- Afyoncu, Erhan, "Talîkîzâde Mehmed Subhî'nin Hayatı Hakkında Notlar", *Osmanlı Araştırmaları*, sy. 21 (2001), s. 285-306.
- _____, "Osmanlı Müverrihlerine Dair Tevcihat Kayıtları II", *TTK Belgeler*, c. XXVI, sy. 30 (2005), s. 85-193 (156 belge ile birlikte).
- Ahmed Refik, "Bizde Şehnâmecilik, Seyyid Lokman ve Halefleri", *Yeni Mecmua*, sy. 9 (1917), s. 169-173.
- _____, *Âlimler ve Sanatkârlar*, İstanbul 1924.
- Ahmed Tevhîd, "Hünernâme", *TOEM*, c. I/2 (1326), s. 103-111.

- _____, “Hünernâme”, *TOEM*, c. VIII-XI/49-62 (1337), s. 85-89.
- Akın, Lemi, “Unutulmuş Bir Eser Seyyid Lokman’ın Şehnâme-i Tafşîli Hâl-i Âli-i ‘Osman’ı”, *Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, sy. 51 (2014), s. 7-26.
- _____, *Seyyid Lokman’ın Şehnâme-i Âli-i Osman’ı, İnceleme-Metin-Sözlük-Dizin-Tıpkıbasım*, İstanbul 2018.
- Aksoy, Şule, “Zübdetü’t-Tevârih: Sultan III. Murad İçin Hazırlanan Bir Şehname”, *P Dergisi (Sanat, Kültür, Antika)*, sy. 3 (1996), s. 17-37.
- Aksu, Hüsamettin, “Sultan III. Murad Şehinşahnamesi”, *Sanat Tarihi Yıllığı IX-X, (1979-1980)*, İstanbul 1981, s. 1-22.
- Anafarta, Nigâr, *Hünernâme Minyatürleri ve Sanatçıları*, İstanbul 1969.
- Atasoy, Nurhan, “III. Murad Şehinşahnamesi Sünnet Düğünü Bölümü ve Philadelphia Free Library’deki İki Minyatürlü Sayfa”, *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*, İstanbul 1973, s. 359-387.
- Bağcı, Serpil, Çağman, Filiz, Renda Günsel ve Tanındı, Zeren, *Osmanlı Resim Sanatı*, İstanbul 2019.
- Başar, Fahameddin, “Osmanlı Devleti’nin Yeniden Kuruluşunda Amasya’nın Önemi”, *Uluslararası Amasya Sempozyumu Tarih-Dil-Kültür-Edebiyat 4-7 Ekim 2017 Amasya Bildiriler Kitabı*, c. 1, ed. M. Fatih Köksal vd., Amasya 2017, s. 95-116.
- Çağman, Filiz, “Şahname-i Selim Han ve Minyatürleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*, İstanbul 1973, s. 411-442.
- Çerçi, Faris, *Gelibolulu Mustafa Âli ve Kühül’-Abbâr’ında II. Selim, III. Murat ve III. Mehmet Devirleri*, c. III, Kayseri 2000.
- Çığ, Kemal, “Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki Minyatürlü Kitapların Kataloğu”, *Şarkiyat Mecmuası*, III (1959), s. 51-90.
- Eroğlu, Zekeriya *Şehnâmecî Lokmân’ın Hüner-nâmêsi*, 2. cilt, 1-154. *Varak, İnceleme-Metin-Sözlük*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul 1998.

- Esin, Emel, *Turkish Miniature Painting*, Tokyo 1960.
- Eryılmaz Arenas-Vives, Fatma Sinem, *The Shehnamecis of Sultan Suleyman: Arif and Eflatun and Their Dynastic Project*, The University of Chicago The Faculty of the Division of the Humanities, Doktora Tezi, Chicago 2010.
- Ettinghausen, Richard, *Turkish Miniatures from the 13th to the 18th Century*, New York 1965.
- Fetvacı, Emine, *Sarayın İmgeleri-Osmanlı Sarayının Gözüyle Resimli Tarih*, çev. Nurettin Elhüseyni, İstanbul 2013.
- Gelibolulu Mustafa Âli, *Künhü'l-Abbâr*, Türk Tarih Kurumu Kütüphanesi, Y/546.
- Güngör, Harun “Seyyid Lokman ve Oğuz-nâmesi”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, sy. 44 (1986), s. 91-103.
- Hasan Bey-zâde Ahmed Paşa, *Hasan Bey-zâde Târîhi, Metin (926-1003/1520-1595)*, c. II, *Metin ve İndeks (1003-1045/1595-1635)*, c. III, haz. Şevki Nezih Aykut, Ankara 2004.
- Kars, Rûmeysa, “Seyyid Lokmân’ın Zübdetü’t-Tevârih Adlı Eseri’ne Göre III. Murad Dönemi Feth-i Fas Bahsi”, *Tarih ve Gelecek Dergisi*, c. 6, sy. 3 (2020), s. 974-987.
- Karslızâde Cemâleddin Mehmed, *‘Osmânlı Târîh ve Müverrihleri (Âyîne-i Zurefâ)*, İstanbul 1314.
- Kazan, Hilal, “Farklı Açıdan Bir Bakışla Şehnameci Seyyid Lokman’ın Saray İçin Hazırladığı Eserler”, *Osmanlı Araştırmaları*, sy. 35 (2010), s. 117-136.
- Kütükoğlu, Bekir, “Şehnâmeçi Lokman”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, s. 39-48 [Bu makale, III. Sanat Tarihi Araştırmaları Semineri’ne (Haziran 1982) sunulan tebliğin metnidir].
- _____, “Şehnâmeçi Lokman”, *Vekayi’nüvis, Makaleler*, İstanbul 1994, s. 7-15.

Lagus, Jacob Johan Wilhelm, *Seid Locmani ex libro Turcico qui Oghuz-name inscribitur excerpta primus edidit, Latine vertit, explicavit*, Viyana 1854.

Matrakçı Nasuh, *Rüstem Paşa Tarihi Olarak Bilinen Târih-i Âl-i Osmân (Osmanlı Tarihi 699-968/1299-1561) (İnceleme - Tenkitli Metin)*, haz. Göker İnan, İstanbul 2019.

Meredith-Owens, Glyn Munro, *Turkish Miniatures*, Londra 1963.

Necîb Âsım, “Osmanlı Târihnüvisleri ve Müverrihleri: Şehnâmeciler”, *TOEM*, c. I/7 (1327), s. 425-435.

Neşrî, Mehmed, *Kitâb-ı Cihân-nümâ: Neşrî Tarihi*, haz. Faik Reşit Unat, Mehmed Altan Köymen, c. I, Ankara 1949.

_____, *Kitâb-ı Cihân-nümâ*, Viyana Avusturya Millî Kütüphanesi (Österreichische Nationalbibliothek), Ms. H.O. 15.

Nev‘izâde Atâyî, *Hadâ'iku'l-Hakâ'ik fî Tekmîleti's-Şakâ'ik, Nev‘izâde Atâyî'nin Şakâ'ik Zeyli (İnceleme-Tenkitli Metin)*, c. II, haz. Suat Donuk, İstanbul 2017.

Oruç b. Adil, *Oruç Beğ Tarihi (Giriş, Metin, Kronoloji, Dizin, Tıpkıbasım)*, haz. Necdet Öztürk, İstanbul 2007.

Öğütmen (Çağman), Filiz, *XII. ve XVIII. Yüzyıllar Arasında Minyatür Sanatından Örnekler: Topkapı Sarayı Müzesi Minyatür Bölümü Rehberi*, İstanbul 1966.

Öz, Esra, *İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler Kütüphanesi FY1404 Numaralı Şehinşahnâme'nin Minyatürleri*, Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Konya 2019.

Öz, Tahsin “Hünernâme ve Minyatürleri”, *Güzel Sanatlar*, sy. 1 (1939), s. 3-16.

Öztürk, Uğur, “Kitaplar ve Hazineler: III. Murad'ın Kütüphanesi İçin Hazırlanmış Bazı Madalyonlu Eserler”, *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi*, sy. 27 (2021), s. 609-687.

Pazan, İbrahim, “Şehnameci Seyyid Lokmân’ın 1559-1595 Yıllarını Kapsayan Osmanlı Tarihi”, *II. International Conference on the Studies of Ottoman Empire in Three Continents, February 11-13, 2022/Istanbul-Turkey, Proceedings Book*, ed. Ahmed Abdoh Tarabeik, s. 237-244.

_____, “Şehnâmeçi Seyyid Lokmân’ın *Tûmâr-ı Hümâyûn*’u ve Bundan Üretilen Diğer Yazmalar”, *Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi*, sy. 47 (2022), s. 151-186.

Renda, Günsel, *Üç Zübdeüt Tevarih Yazmasının İncelenmesi*, Hacettepe Üniversitesi, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara 1969.

_____, “Topkapı Sarayı Müzesindeki H. 1321 No.lu Silsilenamenin Minyatürleri”, *Sanat Tarihi Yıllığı V, (1972-1973)*, İstanbul 1973, s. 443-495.

_____, “New Light on the Painters of the Zubdat al-Tawarikh in the Museum of Turkish and Islamic Arts in Istanbul”, *Fourth International Congress of Turkish Art, Aix-en-Provence, 10-15 September 1971*, University of Provence, 1976, s. 183-207.

_____, “Türk ve İslam Eserleri Müzesindeki Zübdeüt Tevarih’in Minyatürleri”, *Kültür Bakanlığı Sanat Dergisi*, c. 3, sy. 6 (1977), s. 58-67.

_____, “The Miniatures of the Zubdat Al-Tawarikh”, *Turkish Treasures Culture /Art / Tourism Magazine*, I (1978), s. 26-35.

_____, “Chester Beatty Kitaplığındaki Zübdeüt-Tevarih ve Minyatürleri”, *Prof. Dr. Bekir Kütükoğlu’na Armağan*, İstanbul 1991, s. 485-506.

Selânikî Mustafa Efendi, *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595) ve (1003-1008/1595-1600)*, c. I, II, haz. Mehmet İpşirli, İstanbul 1999.

Seyyid Lokmân, *Hünernâme*, c. 2, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, H.1524.

- _____, *Mücmelü't-Tûmâr*, İstanbul Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi, 294.
- _____, *Mücmelü't-Tûmâr*, Londra Birleşik Krallık Millî Kütüphanesi (British Library), Or. 1135.
- _____, *Şehnâme-i Selîm Hân*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, A.3595.
- _____, *Zübdetü't-Tevârih (Tûmâr-ı Hümayûn, Nesebnâme-i Hümayûn)*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, A.3599.
- _____, *Zübdetü't-Tevârih (Silsilenâme)*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, H.1321.
- _____, *Zübdetü't-Tevârih*, İstanbul Türk ve İslam Eserleri Müzesi, 1973.
- _____, *Zübdetü't-Tevârih*, Dublin Chester Beatty Müzesi, T 414.
- _____, *Şehinşâhnâme*, c. 2, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, B.200.
- Stchoukine, Ivan, *La Peinture Turque d'Après les Manuscrits Illustrés 1re Partie: De Sulayman Ier à Osman II 1520-1622*, Paris 1966.
- Tayşi, Mehmed Serhan, “Kıyâfet İlmi ve Seyyid Lokman Çelebi'nin Kıyâfetnâmesi”, *İslâm Medeniyeti*, c. IV, sy. 2 (1979), s. 91-112.
- Tezcan, Baki, “Tarih Üzerinden Siyaset: Erken Modern Osmanlı Tarih-yazımı”, *Erken Modern Osmanlılar-İmparatorluğun Yeniden Yazımı*, ed. Virginia H. Aksan, Daniel Goffman, çev. Onur Güneş Ayas, İstanbul 2011, s. 223-266.
- Woodhead, Christine, “An Experiment in Official Historiography: The Post of Şehnâmecî in the Ottoman Empire, c. 1555-1605”, *Wiener Zeitschrift für die Kunde des Morgenlandes*, c. 75 (1983), s. 157-182.
- Yetkin, Suut Kemal, *İslâm Sanatı Tarihi*, Ankara 1954.
- _____, “An Illuminated Manuscript of the Zubdat-al-Tavârih (The Cream of Histories)”, *Atti del Secondo Congresso Internazionale*

di Arte Turca, 26-29 Settembre 1963, Venezia, Napoli 1965, s. 277-281.

Müracaat Eserleri ve Ansiklopedi Maddeleri

Abdul Muqtadir, Maulavi (Khan Saheb), *Catalogue of the Arabic and Persian Manuscripts in the Oriental Public Library at Bankipore, Persian Poetry, 17th, 18th and 19th Centuries*, c. III, Calcutta 1912.

Ahmed Vefik Paşa, *Lehce-i 'Osmânî*, c. I-II, İstanbul 1306.

Aktepe, Münir, “Çimbi”, *TDV İA*, c. VIII, İstanbul 1993, s. 317-318.

Babinger, Franz, *Die Geschichtsschreiber der Osmanen und ihre Werke*, Leipzig 1927.

_____, *Osmanlı Tarih Yazarları ve Eserleri*, çev. Coşkun Üçok, Ankara 1982.

Bursalı Mehmed Tâhir, *'Osmânî Mü'ellifleri*, c. III, İstanbul 1342.

Ertuğ, Zeynep Tarım, “Hünernâme”, *TDV İA*, c. XVIII, İstanbul 1998, s. 484-5.

Fleischer, Henricus Orthobius, *Catalogus Codicum Manuscriptorum Orientalium Bibliothecae Regiae Dresdensis*, Leipzig, 1831.

Flügel, Gustav, *Die arabischen, persischen und türkischen Handschriften der Kaiserlich-Königlichen Hofbibliothek zu Wien*, c. II, Viyana 1865.

Gündüz, Şinasi, “Nevruz”, *TDV İA*, c. XXXIII, İstanbul 2007, s. 60-61.

Karatay, Fehmi Edhem, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Türkçe Yazmalar Kataloğu*, c. 1, İstanbul 1961.

_____, *Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi Farsça Yazmalar Kataloğu*, İstanbul 1961.

Konukçu, Enver, “Berke Han”, *TDV İA*, c. V, İstanbul 1992, s. 506-507.

Kütükoğlu, Bekir, “Lokmân b. Hüseyin”, *TDV İA*, c. XXVII, Ankara 2003, s. 208-209.

Mehmed Süreyyâ, *Sicill-i ‘Osmânî yâhud Tezkire-i Meşâhîr-i ‘Osmâniyye*, c. IV, İstanbul ty.

Meredith-Owens, Glyn Munro, *Handlist of Persian Manuscripts: 1895-1966*, Londra 1968.

Minorsky, Vladimir, *The Chester Beatty Library: A Catalogue of the Turkish Manuscripts and Miniatures*, Dublin 1958.

Ocak, Ahmet Yaşar, “Hidrellez”, *TDV İA*, c. XVII, İstanbul 1998, s. 313-315.

O’connor, V. C. Scott, *An Eastern Library*, Glasgow 1920.

Parmaksızoğlu, İsmet, “Lokman Çelebi”, *Türk Ansiklopedisi*, c. XXIII, Ankara 1976, s. 67.

Rieu, Charles, *Catalogue of Turkish Manuscripts in the British Museum*, Londra 1888.

Sohrweide, Hanna, “Luḡmān b. Sayyid Ḥusayn”, *EP (İng.)*, c. V, Leiden 1979, s. 813-814.

Sümer, Faruk, “Keykubad I”, *TDV İA*, c. XXV, Ankara 2002, s. 357-359.

_____, “Keykubad III”, *TDV İA*, c. XXV, Ankara 2002, s. 359-361.

Yurdaydın, Hüseyin Gazi, “Matrakçı Nasuh”, *TDV İA*, c. XXVIII, Ankara 2003, s. 143-145.

DİZİN

A

- Abaka Han 67, 100, 102
Abbâs Efendi (Anadolu muhasebecisi,
Şirvân defterdarı) 456, 457
Abbâsiler 30, 38, 44, 95, 104, 371
Abbâs Mirzâ (Şâh) 438, 478, 491, 502,
504, 507, 510
Abdî Bey, Ayas Paşa-zâde (Ayntâb
sancakbeyi) 310
Abdî Çavuş (Dergâh-ı Âlî çavuşu) 398
Abdî Çelebi (Dergâh-ı Âlî müteferrikası,
Rumeli timar defterdarı, Cidde
beyi) 476, 479, 483
Abdî Çelebi (Mütevelli, Şehr-emîni)
367, 390
Abdî Efendi (Bağdâd kadısı) 383
Abdullah b. Bâyezîd II (Şehzade) 140
Abdullah Bey (Şehr-emîni kâtibi, Defter
emîni) 380
Abdullah b. Murâd III (Şehzade) 357
Abdullah b. Selîm I (Şehzade) 145
Abdullah b. Selîm II (Şehzade) 278
Abdullah b. Süleymân I (Şehzade) 150,
153
Abdullah Efendi (Bağdâd, Âmid kadısı)
402
Abdullah Efendi, Bahâ'eddîn-zâde
(Galata ve Eyyûb, Bursa, Edirne,
İstanbul, Mısır, Mekke kadısı,
Anadolu kazaskeri) 366, 407,
415, 433, 447, 449, 458, 476,
479, 481
Abdullah Efendi (Müderri) 400
Abdullah Han (Buhârâ hâkimi) 417,
480, 518
Abdullah Paşa, Hüsrev Paşa-zâde
(Âdilcevâz sancakbeyi, Ereş,
Çıldır beylerbeyi) 484, 498
Abdurrahmân Bey (Aden sancakbeyi)
192
Abdurrahmân b. Murâd III (Şehzade) 357
Abdurrahmân Efendi, (Edirne kadısı,
Rumeli kazaskeri, Mısır, Mekke
kadısı) 227, 228, 330, 244
Abdurrahmân Paşa (Maraş, Bağdâd
beylerbeyi) 293
Abdülcebâr Bey (Sancakbeyi) 482, 502
Abdülhamîd II (Sultan) 46
Abdülkâdir-i Gilânî, Şeyh 168
Abdülkerîm Efendi (İmâm-ı sultanî) 518
Abdülmeccîd Bey (Nâzır-ı emvâl) 216
Abdülmuttalib 45
Abdümenâf 45
Abdürrahîm Efendi (Selanik kadısı) 414
Abdürra'ûf Efendi, Arab-zâde (Müderri,
Selanik, Galata, Üsküdar kadısı)
369, 405, 408, 459
Abdüsselâm (Defterdar) 155, 156
Acem 71, 102, 104, 138, 142, 164, 165,
166, 169, 107, 212, 223, 231,
232, 233, 239, 244, 249, 256,
259, 260, 262, 264, 281, 283,
316, 323, 330, 361, 373, 377,
390, 391, 401, 407, 408, 409,
410, 412, 415, 417, 418, 428,
429, 435, 451, 456, 457, 461,
463, 467, 469, 471, 472, 478,
482, 493, 495, 498, 507, 512
Acemistân 224, 228
Acemiye Kalesi 226, 228
Acem Seferi 232

- Acle Kalesi 204
 Açe 283, 303
 Açuk-baş 4 01
 Âd 285
 Adana 141, 173, 227, 250, 253, 260
 Âdem, Hz. 38, 43, 45, 48, 54, 58, 61,
 65, 66, 89, 90, 91, 93, 94, 95,
 146, 192, 195, 250, 253, 284
 Aden 192, 216, 221, 300, 301, 308,
 309
 Aden Kalesi 222
 Âdilcevâz 166, 173, 206, 211, 224, 322,
 484
 Âdil Giray Sultan 398, 399, 401, 402,
 417, 423, 424
 Âdil (İtil) Nehri 288, 485
 Admâs (Melik) 320
 Ağrıboz 138, 295, 373, 379
 Ahîsha 482
 Ahlât 62, 65, 104, 166, 171, 173, 230
 Ahmed (1) b. Murâd II (Şehzade) 131
 Ahmed (2) b. Murâd II (Şehzade) 131
 Ahmed Ağa (Başmirâhûrbaşı) 242
 Ahmed Ağa (Çâşniğir, Matbah emîni)
 455, 456
 Ahmed Ağa (Dergâh-ı Âli kapıcıbaşısı)
 486
 Ahmed Ağa, Hâfız (Kilercibaşı) 463
 Ahmed Ağa (Kapıcıbaşı) 526
 Ahmed Ağa (Kapıcıbaşı, Yeniçeri ağası)
 168
 Ahmed Ağa (Kapıcılar kethudası) 506
 Ahmed Ağa (Küçük mirâhûr) 519
 Ahmed Ağa, Nâyzen (Kapıcıbaşı,
 Niğbolu beyi) 388
 Ahmed b. Bâyezîd II (Şehzade) 140,
 143, 146
 Ahmed Bey (Cidde beyi) 331, 380
 Ahmed Bey (Çemişgezek, Hersek
 sancakbeyi) 510
 Ahmed Bey (Dergâh-ı Âli müteferrikası,
 Defter emîni, Bosna defterdarı)
 428, 450, 461
 Ahmed Bey (Manisa nişancısı, Anadolu
 timar defterdarı, Küçük
 defterdar) 368, 394
 Ahmed Bey, Melek (Malatya mültezimi)
 425
 Ahmed Bey (Muş sancakbeyi) 396
 Ahmed Bey (Palu hâkimi) 445
 Ahmed bin İzzüddîn 308
 Ahmed b. Mehmed I (Şehzade) 127
 Ahmed b. Mehmed III (Şehzade, sonra
 Ahmed I) 528
 Ahmed b. Murâd III (Şehzade) 357
 Ahmed Celâyir 68, 124
 Ahmed Çelebi, Hacı (Başmuhasebeci)
 431
 Ahmed Çelebi, Hasan Bey-zâde (Haleb,
 Şam kadısı) 400, 466, 476
 Ahmed Çelebi (Hükemâ müderrisi) 386
 Ahmed Çelebi, Lâle-zâr-zâde (Erzurum,
 Bağdâd, Şam defterdarı) 389,
 405, 406, 413, 429, 434
 Ahmed Çelebi, Sedd (Mısır defterdarı)
 503
 Ahmed Çelebi, Selîsî (Şikk-ı sâni
 defterdarı) 414
 Ahmed Çelebi (Van, Vilâyet-i Rûm
 defterdarı) 457
 Ahmed Efendi, Ayntâblı (Bağdâd
 defterdarı) 506
 Ahmed Efendi (Diyârbekr, Trablusşam
 kadısı) 393
 Ahmedî Efendi, Ensârî (Müderris, Şam,
 Edirne, İstanbul, Mısır kadısı,

- Anadolu, Rumeli kazaskeri) 384, 404, 413, 433, 438, 447, 458, 476, 481, 483, 501, 504, 505, 506
- Ahmed Efendi (Erzurum, Haleb defterdarı) 420, 432
- Ahmed Efendi, Mu'allim-zâde (Bursa kadısı, Anadolu, Rumeli kazaskeri) 281, 282, 305, 314
- Ahmed Efendi (Rumeli şikk-ı sâni defterdarı, Malatya sancakbeyi) 413
- Ahmed Giray Han 194
- Ahmed Kethuda (Dergâh-ı Âli çavuşu) 418
- Ahmed Mirzâ b. Tahmâsb Şâh 207, 208
- Ahmed Paşa, Arab (Cezâyir, Kıbrıs beylerbeyi) 302, 316, 347, 386, 392
- Ahmed Paşa, Cenâbî (Başmirâhûr, Anadolu, Rumeli beylerbeyi) 225, 237, 253, 265
- Ahmed Paşa (Dergâh-ı Âli çavuşu, Bakü beylerbeyi) 424
- Ahmed Paşa, Gedik (Veziriazam) 75, 136, 139, 140
- Ahmed Paşa, Gülâbî (Şehrizor, Maraş beylerbeyi) 327, 335
- Ahmed Paşa, Hacı 426, 481
- Ahmed Paşa, Hâdım (Kıbrıs beylerbeyi) 500
- Ahmed Paşa, Hasan Bey-zâde 154, 241, 473
- Ahmed Paşa, Hersek-zâde (Veziriazam) 141
- Ahmed Paşa, İskender Paşa-zâde (Habeş, Lahsâ, Haleb, Kars, Karaman, Şehrizol, Rakka beylerbeyi) 303, 320, 321, 351, 363, 383, 406, 412, 430, 439, 440, 445, 482
- Ahmed Paşa, Melek (Pelengân beylerbeyi) 471, 490, 503, 506
- Ahmed Paşa, Mihaliçli (Çıldır beylerbeyi) 518
- Ahmed Paşa, Mûtâb-zâde (Mısır mâl nâzırı, Van, Bağdâd, Maraş, Haleb, Kefe, Batum, Diyârbekr beylerbeyi) 327, 379, 388, 390, 393, 412, 414, 484, 497, 501
- Ahmed Paşa (Rodos sancakbeyi, Trablusgarb beylerbeyi) 433, 461
- Ahmed Paşa (Rumeli, Mısır beylerbeyi, Vezir) 152, 153, 154, 155
- Ahmed Paşa, Semiz (Başkapıcıbaşı, Yeniçeri ağası, Rumeli beylerbeyi, 5. Vezir, 4. Vezir, 3. Vezir, Veziriazam) 240, 241, 263, 267, 270, 272, 280, 304, 310, 327, 368, 391, 403, 406, 416, 486, 510
- Ahmed Paşa (Veziriazam), 150
- Ahmed Paşa (Yeniçeri ağası, Rumeli beylerbeyi, 3. Vezir, 2. Vezir, Veziriazam) 185, 186, 193, 201, 226, 229, 231, 234, 235, 238, 240
- Ahmed Paşa, Zehr-i mâr-zâde (Tiflis, Kars, Lahsâ beylerbeyi) 403, 430, 431
- Ahmed Şemseddîn Efendi, Kâdî-zâde (İstanbul kadısı, Rumeli kazaskeri, Şeyhülislam) 281, 367, 384, 389, 407
- Ahti Kalesi 486
- Ahtimâr 166, 173
- Âhûr-ı Hümâyûn 389

- Aix-en-Provence 77
Akbaş (Aktaş) 214
Akdeniz 459, 464
Akhisar 111
Akkirmân 141, 143, 436
Akkoyunlular 109
Akkulle 310
Aksaray 123, 230, 518
Aksaray Meydanı 50
Aksu 161, 162
Akşehir 118, 123, 129, 234, 248, 252, 263
Akyazı 112
Alâ'eddîn (1) b. Murâd III (Şehzade) 357
Alâ'eddîn (2) b. Murâd III (Şehzade) 357
Alâ'eddîn Bey (Mültezim) 428, 430, 490, 503, 506
Alâ'eddîn Keykubad I (Sultan) 101, 102, 103, 104, 105, 106
Alâ'eddîn Keykubad III (Sultan) 102, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112
Alâ'eddîn Paşa 62, 65, 75, 110, 114
Alagöz Irmağı 438
Alâ'iyye 138
Alaşehir 123
Alâ'üddevle 147
Aleksandr (Levend hâkimi) 392, 397
Âlemşâh b. Bâyezid II (Şehzade) 140
Âlemşâh b. Murâd III (Şehzade) 357
Alexandre Jaba 63
Alıncak Kalesi 441, 478
Ali Ağa (Mütevelli) 476
Ali Ağa (Silahdar ağası) 347
Ali Ağa (Tımsıvar defterdarı) 408, 454
Ali Ağa (Yeniçeri ağası) 270, 272
Alîbâr Sultan 441
Ali Bey (Cevâriz beyi) 203
Ali Bey (Karlilî hâkimi, Şehzade lalası) 439, 446
Ali Bey (Kirmân, Tebrîz defterdarı) 520
Ali Bey, Savcı-oğlu 128
Ali Bey (Sünek beyi) 333
Ali Bey, Şehsüvâr-oğlu 153, 154, 155
Ali bin Beşîr 309
Ali bin Handân 213, 214, 217
Ali bin Süleymân 215, 221, 222
Ali bin Yûşa' 307, 309
Ali b. Murâd II (Şehzade) 131
Ali b. Murâd III (Şehzade) 357
Ali Çavuş 299
Ali Çelebi (Başrûznâmecî, Erzurum defterdarı) 380
Ali Çelebi, Çivi-zâde (Müderri) 413, 497
Ali Çelebi (Dergâh-ı Âlî müteferrikası, Dîvân-ı Hümâyûn kâtibi, Tebrîz muharriri) 488, 505
Ali Çelebi (Diyârbekr muhâsebecisi, Van, Basra defterdarı) 401, 415
Ali Çelebi, Kınalı-zâde (Anadolu kazaskeri) 305, 314, 317
Ali Çelebi (Müderri, Bursa kadısı) 462, 463
Ali Çelebi, Sinân-zâde (Haleb, Şam, Medîne, Mısır, Edirne kadısı, Anadolu kazaskeri) 366, 399, 407, 413, 433, 511
Ali Çelebi (Şam defterdarı) 336
Ali Çelebi, Ustrumcalı (Defter emîni) 482
Ali Çelebi, Üstübeçlü (Defter emîni) 450, 451
Ali Efendi, Lâm (Kâtib, Baştezkireci, Reîsülküttâb) 430, 502, 507

- Ali Efendi (Sivas defterdarı, Yeniçeri kâtibi, Defter emîni) 483, 504, 506, 507, 509, 524
- Âl-i Himyer 285
- Ali, Hz. 45, 50, 55, 169, 205, 315, 324
- Ali Karîn Bey (Korsan reîs) 526
- Ali Kulu Han 478
- Ali Paşa (Başkapıcıbaşı, Maraş beylerbeyi) 367, 388, 389, 391, 417
- Ali Paşa (Bosna, Trablusşam beylerbeyi) 454, 461, 464
- Ali Paşa, Bostâncıbaşı (Rakka, Karaman beylerbeyi) 499, 503
- Ali Paşa (Budin, Rumeli beylerbeyi) 53
- Ali Paşa, Çandarlı (Veziriazam) 68, 125, 127
- Ali Paşa, Dervîş (Bursa beyi, Şehrizol beylerbeyi) 506
- Ali Paşa, Elvend Bey-oğlu (Basra, Bağdâd, Haleb, Trablusşam, Şam beylerbeyi) 63, 332, 379, 385, 386, 389, 390, 391, 411, 414, 430, 450, 465, 466, 473
- Ali Paşa (Erzurum, Bağdâd beylerbeyi) 200, 230
- Ali Paşa, Hâdım (Diyârbekr, Tımışvar, Mısır beylerbeyi) 188, 200, 250
- Ali Paşa (Haleb, Şam beylerbeyi) 293
- Ali Paşa, Kılıç (Uluç) (Trablusgarb, Cezâyir beylerbeyi, Kapudan) 73, 243, 289, 315, 316, 319, 335, 338, 342, 354, 367, 373, 432, 473, 480
- Ali Paşa (Mîr-i alem, Budin, Rumeli beylerbeyi, Vezir) 407, 442, 445, 450, 457, 465, 473, 479
- Ali Paşa (Musul sancakbeyi, Şehrizor beylerbeyi) 416
- Ali Paşa (Rumeli, Mısır beylerbeyi) 225
- Ali Paşa, Semiz (Mısır beylerbeyi, 3. Vezir, Veziriazam) 150, 234, 235, 236, 262, 267, 268
- Ali Paşa (Sigetvar beyi, Bosna beylerbeyi) 337, 352, 389, 398, 460
- Ali Paşa (Şehrizor, Bağdâd beylerbeyi) 325, 326
- Ali Paşa (Şehzade lalası, Zülkadr beylerbeyi) 253, 262
- Ali Paşa (Veziriazam) 140, 142
- Ali Paşa (Yeniçeri ağası, Kapudan) 270, 283, 295, 302, 303, 305
- Ali Pörrük 72, 242, 243
- Ali (Su yolcusu) 408
- Alp Giray 483
- Altın Orda Devleti 100
- Altunköprü 169
- Amâsiyye 68, 123, 127, 130, 147, 231, 239, 248, 249, 251, 255, 256, 258, 259, 265, 278, 444, 464
- Amasra 138
- Amerika 64
- Âmid 147, 165, 172, 224, 226, 368, 373, 393, 402, 429, 457, 469, 471, 473, 481, 497, 498, 502
- Âmid Hisarı 322
- Amîk 166
- Anabolu 184, 185
- Anadolu 27, 39, 62, 65, 84, 123, 131, 146, 147, 153, 160, 161, 167, 168, 183, 185, 186, 188, 193, 199, 201, 224, 225, 227, 228, 237, 244, 248, 250, 251, 253, 265, 267, 271, 272, 281, 282, 284, 287, 294, 296, 298, 299,

- 305, 310, 314, 317, 330, 366,
368, 369, 380, 389, 393, 394,
402, 405, 407, 412, 413, 417,
420, 429, 430, 431, 433, 437,
438, 447, 449, 451, 456, 457,
458, 460, 461, 463, 468, 473,
476, 477, 478, 481, 482, 483,
485, 488, 494, 499, 503, 504,
508, 510, 511, 512, 517, 519,
520, 521, 522
- Anadolu Selçuklu Devleti 102, 103
- Anber Ağa (Saray-ı Atik ağası) 479, 499
- Ancir Limanı 314, 344
- Andirya Tori (Andir Dorya) 163, 164,
166, 173, 174, 181, 183, 229,
232, 233, 247
- Âne 148
- Ani Kalesi 429
- Ankâ 54
- Ankara (Engüriyye) 103, 105, 117, 230
- Antâkiyye 54
- Anûş 53, 54
- Apardos Yaylası 207, 209
- Arabistân 68, 338, 369, 473
- Arafât 330
- Arasbâr 485
- Aras Han 397, 399
- Aras Nehri 441, 484
- Arat 227, 228
- Arbha Nehri 521
- Argun Han 102
- Ârifî Fethullâh Çelebi 26, 30, 37
- Arnavud İskenderiyyesi 134, 139, 304,
379, 383, 523
- Arpaçayı 238
- Arslanhâne-i Âmire 302, 352
- Arslan Paşa (Budîn beylerbeyi) 270, 271
- Artukâbâd 186
- Arûs Kalesi 214
- As (Asma) Bâzârı 178
- Ashâb-ı Eyke 54
- Ashâb-ı Kehf 49, 55, 59, 91
- Ashâb-ı kirâm 94, 190, 232, 294, 312,
317, 342
- Ashâb-ı Ress 285
- Ashâb-ı Uhdûd 285
- Âşık Ali (Muhasebeci) 428
- Atak 451
- Atâyî (Atâ'ullah) Efendi, (II. Selim'in
hocası) 227, 228, 280, 305, 505
- Atâyî, Nev'î-zâde, 184, 263, 390, 476,
497, 498, 505, 518, 520
- Atik Bezzâzistân 499
- Atina 123
- At Meydânı (Meydân-ı Esb) 153, 210,
302, 374, 402, 409, 417, 418,
420, 422, 423, 426, 466, 475
- Avarine (Anavarine) Kalesi 324, 328,
339, 341, 344, 378
- Avarine Limanı Boğazı 335
- Âvil 52
- Avim 163
- Avlonya 175, 233
- Avrupa 31
- Avusturya Millî Kütüphanesi
(Österreichische
Nationalbibliothek) (Viyana)
31, 32
- Aya Nikola (Eynegöl Tekvuru) 107
- Ayasofya 137, 212, 314, 331, 359, 367,
370, 384, 388, 390, 411, 446,
447, 457, 461, 462, 464, 465,
476, 498, 518, 524
- Ayas Paşa (Bağdâd, Diyarbêkr, Erzurum
beylerbeyi) 203, 204, 225, 226,
230, 231, 232, 258, 259, 260

- Ayas Paşa (Veziriazam) 150, 155, 172, 173, 183, 311
- Aya Şiline 115
- Aydın 102, 112, 243, 244, 248, 369
- Aydın-oğlu 102
- Âyîne-i Zurefâ 28
- Ayn-ı Şemşâ 170
- Ayntâb 310
- Aynvar 193
- Ayşe Sultan (III. Murâd'ın kızı) 79, 473
- Azak 416
- Azak Dili 450
- Azak Kalesi 209, 208
- Azak Seferi 288
- Azak Suyu 288
- Âzerbaycân 25, 104, 164, 165, 171, 224, 429, 477
- Azmî Efendi (Pirî Çelebi) (Müderriş, Şehzade hocası) 411, 427
- Azrâ 261
- Azuçir 198
- B**
- Bâb 479
- Baba 177
- Bâbân 452
- Baba-zâde Efendi (Müderriş) 384, 476
- Bâb-ı Cerâfa (Cerâf) 218, 219
- Bâb-ı Hümâyûn 281, 398
- Bâb-ı Yemen 218, 219
- Bâb-ı Züveyle 148
- Babürlü İmparatorluğu 30
- Baçka Mike 159
- Ba'dân Dağı 308
- Baf 298
- Bafrova 137
- Bağdâd 68, 104, 124, 167, 168, 169, 172, 185, 203, 204, 211, 223, 224, 225, 226, 230, 237, 238, 240, 262, 266, 282, 287, 293, 325, 332, 336, 339, 368, 379, 383, 384, 385, 387, 388, 392, 399, 400, 402, 405, 411, 413, 415, 418, 428, 429, 430, 437, 442, 450, 451, 456, 457, 460, 466, 471, 472, 476, 480, 484, 489, 491, 496, 506, 507, 513, 518, 519, 520
- Bâğlar 270
- Bahâdır-leng 171
- Bakî' 476
- Bâkî (Abdülbâkî) Efendi (Şâir, Mekke, Medîne, İstanbul kadısı, Rumeli kazaskeri) 400, 410, 458, 460, 476, 504
- Bakrat (Gürcü beyi) 199
- Bakü 423, 424, 498
- Bakyek-oğlu 161
- Balaban Paşa (Vezir) 131
- Balçıklı Konak 469
- Balıkbâzârı 240
- Bâlî (Azebler kethudası) 308
- Bâlî Bey, Küçük (Budin beylerbeyi) 153, 188, 192
- Bâlî Bey, Manav (Müferrika) 418
- Bâlî Bey (Nişancı) 283
- Bâlî Çavuş (Selam çavuşu) 526
- Bâlî Çelebi (Diyârbekr, Halep defterdarı) 336, 373
- Bâlî Çelebi (Kıbrıs defterdarı) 297
- Bâlî Paşa (Diyârbekr beylerbeyi) 188, 189
- Balkan 180
- Balya Badra 164
- Bantoz Hisarı 117
- Bara 176, 310

- Barduz (Badduz) Kalesi 199
 Bârgiri 224, 322
 Baron (Kapudan) 176
 Basra 168, 202, 203, 204, 205, 206,
 211, 220, 221, 225, 230, 232,
 237, 238, 239, 240, 282, 332,
 336, 337, 379, 383, 384, 388,
 400, 411, 413, 415, 451, 481,
 498, 503, 507
 Basra Kalesi 205, 206
 Başgelme 526
 Başköy 438
 Batak Hisarı 161, 162
 Batori İstevan (Erdel voyvodası, Leh
 kralı) 313, 340, 378
 Battâl Gâzî 174
 Batum 415, 446, 504
 Baybars, Melikü'z-Zâhir 100, 371
 Bayburd Kalesi 147
 Bâyezîd II (Sultan) 44, 50, 55, 60, 62,
 65, 70, 71, 75, 136, 140, 141,
 142, 143, 144, 145, 149, 151,
 153, 156, 362, 432, 446, 448,
 454, 501
 Bâyezîd II Türbesi 455
 Bâyezîd b. Kanûnî (Şehzade) 39, 150,
 184, 185, 202, 232, 233, 240,
 248, 249, 250, 251, 252, 253,
 255, 256, 258, 259, 262, 263,
 264, 278
 Bâyezîd b. Murâd III (Şehzade) 357
 Bay Hâce 108
 Bayıncar (Tatar beyi) 106
 Bayındır Han 62, 65, 109, 139
 Bayram Bey 437, 445, 446
 Bayramiyye 370
 Bayram Kethuda 289
 Bayroçe 162
 Baysungur (Sultan) 141
 Bediuzzaman (Seyyid Lokmân'ın
 biraderinin oğlu) 26
 Bedr Bey-i Buhtî (Cezîre-i Ömeriyye
 hâkimi) 227, 229, 233, 236,
 282, 284, 389, 398, 445
 Bedr-i Annâb (Anâ) 174, 175
 Beğşehri 118, 119, 123, 129, 310
 Behisni 68, 124, 147
 Behrâm Bey (Bolu beyi) 509
 Behrâm-ı Gûr 501
 Behrâm Mîrzâ b. Tahmâsb Şâh 225
 Behrâm Paşa (Diyârbekr, Sivas
 beylerbeyi) 288, 310, 390
 Behrâm Paşa evleri 374
 Behrâm Paşa, Mustafa Paşa-zâde (Gazze
 sancakbeyi, Yemen, Erzurum,
 Diyârbekr beylerbeyi) 309, 356,
 386, 387, 401, 416
 Behzâd Ağa 360
 Bekâyî Efendi (Galata kadısı) 462
 Beke Bey (Şehrîzor hâkimi) 170, 171,
 225
 Bekir Kütükoğlu 37, 46
 Bekr Bey (Karahisar sancakbeyi) 346
 Belgrad 133, 137, 152, 153, 155, 157,
 161, 163, 186, 188, 189, 191,
 192, 228, 270, 276, 277, 279,
 281, 323, 513, 520
 Belgrad Kalesi 189
 Belh 104
 Belişker 163
 Belkîs 285
 Benâdir 286
 Bender 339, 340, 476
 Benefşe Burnu 323
 Benî İsrâ'îl 54
 Benî Şa'sa'a 203

- Berata (Perata) (Papaz) 228, 229
 Berayil 178
 Berda' 484, 490
 Bergîrî 397
 Bergos 293
 Beriyyecük 236, 266
 Berke Han 100
 Berzince (Berince) 162, 163
 Beşikaya (Beşiktaş) 176, 295, 303, 304, 305, 319, 328, 338, 377, 432, 454, 455, 459
 Beyâr Kalesi 223
 Beytü'l-harâm 207, 331
 Beytü'l-izz Kalesi 307
 Beytü'l-mâl 255, 297, 312, 360, 408, 482
 Biçiye (Peçene) 189, 190
 Bidlîs 164, 165, 166, 173, 185, 224, 322, 324, 392, 396, 415, 417
 Bidlîs Kalesi 165, 166
 Biga 118
 Bihzâd 92
 Bilâl Muhammed Paşa (Musul sancakbeyi, Basra beylerbeyi) 206, 225
 Bilecük 106, 107, 108, 110, 121
 Bilecük Kalesi 102, 103
 Bileylânoğulları 391, 491, 520
 Biradost 322, 391
 Birbecene 344
 Birecük 237, 266
 Birgoz 117, 318
 Birleşik Krallık Millî Kütüphanesi (British Library) (Londra) 29, 30, 31, 63, 74
 Biyâbes 424
 Bodrum 154, 155
 Boğaz Hisarı 184, 185, 209, 231, 353, 420, 455, 472, 481, 499, 501, 508, 519, 520
 Boğazkesen Kalesi 123, 136
 Boğdan 102, 177, 288, 337, 361, 389, 390, 391, 392, 393, 404, 405, 464, 499, 514, 524
 Bohemya 120
 Bolu 405, 509
 Bolvadin 233
 Borî 118
 Bosna 119, 120, 132, 141, 157, 186, 270, 288, 314, 318, 339, 341, 370, 385, 391, 398, 402, 409, 410, 451, 452, 453, 454, 459, 460, 461, 464, 466, 483, 487, 488, 497, 499, 507, 510
 Bostân 171, 173
 Bostân Efendi (Rumeli kazaskeri) 227
 Bozburun 527
 Bozdağ 525
 Bozok 160, 252
 Bozok Sahrâsı 258
 Böğürdelen 153
 Böğürdelen Kalesi 152, 270
 Braguz 344
 Brançe 138
British Museum'daki Türkçe Yazmalar Kataloğu 66
 Budak Bey (Rûhâ sancakbeyi) 423, 453
 Budapeşte 513
 Budun 53, 159, 161, 162, 184, 185, 186, 187, 188, 189, 190, 191, 192, 194, 198, 199, 210, 267, 270, 271, 326, 333, 353, 383, 394, 395, 407, 408, 409, 442, 451, 452, 460, 473, 479, 481, 484, 487, 488, 503, 508, 509, 514, 522

- Budun Kalesi 159, 184, 514
 Budva 310
 Bugatos 137
 Buhârâ 316, 468, 480, 518
 Buhtunnasr 49, 54, 58, 59
 Bukne 176
 Bundukiyye 423
 Bûr 321
 Burâk 55
 Burhâneddîn-i Mergînânî 280
 Burhân Efendi (Tuna, Anadolu
 defterdarı, Dördüncü defterdar,
 Başdefterdar) 462, 463, 465,
 472, 482, 508
 Burhân-oğlu 486
 Burkas 157
 Burusa 68, 111, 112, 116, 118, 119,
 121, 125, 126, 127, 130, 131,
 135, 146, 184, 185, 199, 234,
 235, 244, 249, 258, 265, 281,
 369, 385, 387, 389, 407, 411,
 415, 429, 462, 463, 480, 506
 Burut Nehri 178, 179
- C**
 Ca'ber Kalesi (Türk Mezarı) 62, 65, 104
 Ca'fer Ağa (Kapudan) 151
 Ca'fer Ağa (Odabaşı) 360
 Ca'fer Ağa (Yeniçeri ağası) 293
 Ca'fer Bey 289
 Ca'fer Bey (Aden sancakbeyi) 216
 Ca'fer Bey (Alaybeyi) 290
 Ca'fer Çelebi evleri 209
 Ca'fer Çelebi (Şam kadısı, Anadolu
 kazaskeri) 227, 228, 244
 Ca'fer-i Tayyâr 301
 Ca'fer Kethudâ 485
 Ca'fer Paşa (Başkapıcıbaşı, Yeniçeri ağası,
 Anadolu, Rumeli beylerbeyi,
 Vezir) 288, 313, 417, 429, 430,
 442, 450, 457, 478
 Ca'fer Paşa, Hâdım (Kilis sancakbeyi,
 Cezâyir, Trablusgarb, Trablusşam,
 Diyarbekr, Van, Kıbrıs
 beylerbeyi, Vezir) 406, 430, 450,
 467, 470, 477, 480
 Ca'fer Paşa (Kıbrıs beylerbeyi) 466
 Ca'fer Paşa, Lala (Şam beylerbeyi) 368, 387
 Ca'fer Paşa (Rumeli beylerbeyi, Vezir) 53
 Ca'fer Paşa Sarayı 459, 513
 Ca'fer Paşa (Tımişvar, Tunus, Kefe
 beylerbeyi, Vezir, Şirvân, Tebrîz,
 Bağdâd muhâfızı) 402, 416, 443,
 444, 446, 456, 457, 470, 482,
 485, 486, 488, 491, 506, 513,
 518, 520
 Ca'fer Paşa (Trablusgarb, Kıbrıs
 beylerbeyi) 315, 327
 Ca'fer Paşa, Uluç (Tunus beylerbeyi)
 505
 Ca'fer Sultan (İran elçisi) 262, 263
 Câmciyülu 223
 Canberdi Gazâlî 148, 152, 153, 155
 Canik 123, 183, 487
 Canpulad Bey (Haleb beylerbeyi) 298
 Canpulad Bey (Kilis hâkimi) 282, 310
 Câzân 287
 Cebâbire 54
 Cebbâr Kulu 471
 Cebehâne-i Hümâyûn 240
 Cebele 372
 Cehennem Kalesi 230
 Cem Sultan 70, 71, 136, 140, 156
 Cengiz Han 44, 100, 104
 Cengiziler 38, 95

- Cennetâbâd 215
 Cerâf 217, 218
 Ceret Vâdîsi 477
 Cerid 387
 Cermik 423
 Cevâriz 203, 204
 Ceyhûn Nehri 208, 331
 Cezâyir (Cezâyir-i Garb, Magrib
 Cezâyiri) 72, 73, 165, 166, 174,
 175, 189, 190, 201, 229, 241,
 242, 243, 289, 290, 292, 293,
 305, 315, 316, 342, 343, 347,
 354, 379, 380, 381, 382, 385,
 386, 387, 391, 406, 413, 415,
 450, 463, 464, 466, 483, 496,
 503, 506
 Cezâyir-i Deryâ-yı Sefîd 202, 209
 Cezîre-i Ömeriyye (Cizre) 233, 389,
 434, 445, 459, 460, 505, 506
 Cezâyir-i Şatt 204, 230, 282
 Charles Rieu 66
 Chester Beatty Müzesi (Dublin) 28, 55,
 56, 74
 Cidde 192, 213, 220, 221, 331, 380,
 479, 483
 Cihân-ârâ Begüm 30
 Cihângîr (1) b. Murâd III (Şehzade)
 357, 463, 464
 Cihângîr (2) b. Murâd III (Şehzade) 357
 Cihângîr b. Selîm II (Şehzade) 278
 Cihângîr b. Süleymân I (Şehzade) 150,
 184, 185, 232, 235
Cihân-nümâ 67, 68
 Cimri-i Hâricî (Gıyâsüddîn Siyâvuş) 67,
 101
 Cineviz 198, 200, 247, 345
 Circîs, Hz. 49, 55, 59
 Cizân 220, 221
 Cuci Han 100
 Cûfe (Çuka) 220
 Cühûd Cûce 518
 Cühûdluk Adası 345
Ç
 Çadırlı 111
 Çaçatay 139
 Çağto 170, 171
 Çaldıran Ovası 146
 Çalık-kavak (Çatık-kavak) 180
 Çamurlu Konak 410
 Çanad 227
 Çapakçur 236, 237, 324
 Çârek 503
 Çatalca 240, 287, 335
 Çatalsuyu 208
 Çeh 120, 134, 158, 194, 361
 Çehâr-yâr-ı güzîn 59, 91, 310, 338, 382
 Çemen 223, 224
 Çemişgezek 510
 Çenderlü Hisarı 117
 Çenge 119
 Çepni Süleymân (Urmî hâkimi) 226
 Çepni Hüseyin Cân (Urmî hâkimi) 226,
 391
 Çeretuz 119
 Çeşme 268
 Çetine Voyvoda 179, 180
 Çevlik 259
 Çıldır 394, 398, 402, 428, 431, 437,
 445, 498, 509, 518
 Çıldır Muharebesi 397
 Çiçilya 71, 197
 Çiçilya Adası 314, 344
 Çimeni Kalesi 115
 Çin 440, 485, 500
 Çorlu 318, 400, 502

Çorum 265
 Çuka Adası 305, 323
 Çukur-ı Sa'd (Sâ'at Çukuru) 147, 373
 Çunkura Kalesi 274

D

Dadiyat (Dadyan) (Gürcü beyi) 199
 Dadyan 498, 504
 Dâfi' 309
 Dağistân 397, 486, 497
 Dânyâl, Hz. 49, 54, 59
 Dârâb ibn Dârâb 398
 Darende 68, 124
 Dâru's-sa'âde 35, 36, 56, 57, 91, 92,
 499, 505
 Dâvûd Ağa 291
 Dâvûd Ağa (Su, nâzırı, Mi'mârbaşı) 484
 Dâvûd Bey (Rumeli timar defterdarı,
 Malatya beyi) 384
 Dâvûd Bey (Silistre beyi) 340
 Dâvûd b. Murâd III (Şehzade) 357
 Dâvûd Han (Zülkadr beylerbeyi) 462,
 463
 Dâvûd, Hz. 45, 49, 53, 57, 59
 Dâvûd (İrevân mimarı) 450
 Dâvûd Paşa Çayırı 512
 Dâvûd Paşa (Gence beylerbeyi) 498
 Dâvûd Paşa (Mısır beylerbeyi) 221, 225
 Dâvûd Paşa (Timişvar beylerbeyi) 446
 Dâvûd Paşa (Veziriazam) 75, 140, 141
 Defter-i Hâkânî 454, 488
 Dekin 157
 Delçin 179
 Deli Bahâ'eddîn (Hazo hâkimi) 387
 Deli Kerîm, (Müderriis, Kudüs kadısı)
 389
 Delvine 176
 Demâr Kalesi 215, 221, 306

Demürkapı 58, 208, 397, 398, 399,
 401, 404, 411, 413, 416, 417,
 424, 433, 434, 442, 444, 446,
 456, 472
 Demürkapı Hanı 526
 Depedelen 176
 Dera'san 177
 Derbend 489
 Derencil Ban 141
 Derende 147
 Dergâh-ı Âli 26, 33, 34, 256, 283, 388,
 392, 398, 408, 418, 423, 428,
 439, 442, 450, 460, 461, 471,
 476, 478, 486, 488, 489, 490,
 524
 Dergâh-ı Mu'allâ 293, 343, 365, 382,
 411
 Dergezin 167, 168, 171, 173, 223, 267
 Dergezin Dağı 167
 Dersa'âdet (Âsitâne, Âsitâne-i sa'âdet)
 73, 179, 194, 201, 225, 231,
 243, 246, 284, 366, 460, 471,
 488, 491, 501, 504, 505
 Derte 410
 Derteng 211
 Dervîş Ağa (Müteferrika) 352, 413
 Dervîş Bey, Osman Paşa-zâde
 (Sancakbeyi) 452, 453
 Dervîş Çelebi (Reîsülküttâb) 409
 Dervîş Mehmed Efendi, Diyârbekrlî
 (Revân defterdarı) 519
 Dervîş Paşa (Trablusşam sancakbeyi,
 Haleb, Şam, Maraş, Diyârbekr
 beylerbeyi) 293, 297, 299, 310,
 314, 368, 383, 387, 390, 401
 Deryâ-yı Sefid 164, 165
 Deryâz 171, 231
 Destân 97

- Deşt-i İnan 224
 Deşt-i Kıpçak 208, 485
 Devalkavar 159
 Devân 208
 Devâribe 321
 Devebeli 526
 Develi 123
 Devlet Giray b. Sa'âdet Giray 434
 Devlet Giray (Kırım hanı) 288, 388
 Devrân Kalesi 306
 Deyak (Vebak) Mihâl 191, 192
 Deylemiler 38, 95
 Deyr (Veyr) 204, 205
 Dezcerüd 166
 Dımaşk 401, 428
 Dicle 261
 Dimermer Kalesi 306, 480
 Dimetoka 117, 144, 145
 Dimitrakce 157
 Dînever (Dinâver) 399, 435, 444, 450,
 452, 471, 489
 Dirahne 118
 Divânihâne 282, 354, 356, 358, 363, 423
 Divân-ı Hümâyûn 26, 28, 33, 34, 108,
 151, 169, 201, 204, 210, 224,
 231, 235, 236, 240, 262, 265,
 268, 281, 282, 283, 286, 297,
 302, 316, 318, 327, 332, 334,
 335, 336, 337, 341, 343, 344,
 352, 353, 354, 358, 363, 364,
 365, 366, 368, 370, 373, 377,
 378, 379, 392, 393, 397, 403,
 405, 406, 407, 408, 409, 411,
 412, 413, 414, 415, 417, 418,
 429, 430, 432, 434, 438, 455,
 456, 457, 458, 459, 460, 462,
 463, 471, 473, 480, 488, 494,
 496, 502, 504, 508, 512, 527
 Divân 169, 171
 Divriği 68, 124, 147
 Diyârbekr 26, 147, 148, 154, 160, 164,
 165, 167, 168, 171, 173, 188,
 189, 199, 211, 223, 224, 225,
 226, 230, 231, 232, 236, 237,
 238, 259, 260, 288, 324, 327,
 329, 336, 378, 379, 389, 390,
 392, 393, 398, 399, 401, 406,
 414, 416, 420, 427, 428, 429,
 430, 434, 438, 439, 440, 445,
 446, 451, 459, 466, 467, 471,
 477, 481, 482, 484, 490, 496,
 498, 501, 503, 506, 507, 513,
 518, 519
 Diyârbekr Kalesi 147
 Diyu Kalesi 180
 Dizpul 223, 224, 450
 Dobriçe 119
 Dobruca 180, 239, 240, 512
 Dom Pedro 347
 Don Cüvan (Juan) (İspanya prensi) 315,
 324, 326, 342, 376
 Don Grasiya 267
 Drama 118
 Drava 158, 161, 162, 163, 188, 189,
 193, 270
 Dublin 28, 35, 36, 55, 80
 Dubrovnik 198
 Dûdân 170
 Duhhân 480
 Durak Ağa (Başmirâhûr) 259
 Düka Kulo 197
 Düzme Mustafa (Dobruca) 239, 240
 Düzme Mustafa (Selanik) 132
- E**
 Ebher 167, 168
 Ebrce 302

- Ebû Bekr, Hz. 45, 50, 55
 Ebû Bekr Mîrzâ, Şîrvânşâh Burhân-oğlu
 366, 398
 Ebû Dâvûd 309
 Ebû Sa'îd 139
 Ebû's-su'ûd Efendi (Şeyhülislâm) 279,
 341, 383, 511
 Edirne 68, 117, 126, 133, 134, 135,
 137, 143, 146, 148, 149, 155,
 156, 174, 175, 180, 184, 185,
 191, 192, 198, 199, 201, 202,
 206, 209, 212, 227, 228, 229,
 230, 232, 233, 240, 244, 245,
 248, 250, 270, 283, 284, 287,
 293, 314, 317, 318, 330, 353,
 368, 369, 384, 385, 389, 403,
 408, 415, 433, 438, 447, 456,
 462, 463, 465, 480, 482, 498,
 513
 Edirne Câmî'i 284
 Edirne Dârulhadîsi 447
 Edirnekapusu 406, 510
 Edirne Sarayı 420
 Eflak 119, 120, 123, 138, 157, 187,
 201, 361, 366, 387, 388, 435,
 436, 442, 464, 493, 499, 504,
 514, 524
 Eflâtûn Hekîm 194, 195
 Eflâtûn-ı Şîrvânî 26, 30, 37
 Efleke 119
 Eflûn 55
 Efrûş 48
 Egerdar 163
 Eğine 176
 Eğri 229
 Eğrigözi 118
 Eğri Kalesi 230, 270, 333, 337
 Eğri Seferi 28
 Ehl-i Sünnet ve Cemâ'at 378, 493
 Elbâk 322
 Elbe (Elpe) Adası 246, 247
 Elbe Kalesi 200
 Elbistân 100
 Elbruz Dağı 401, 444, 485
 Elkâs Mîrzâ 171, 185, 207, 208, 209,
 210, 211, 212, 223, 224, 225,
 226
 Elkâs Seferi 25, 227, 228
 Elmalı 225, 226
 Elyesa', Hz. 45, 49, 54, 59
 Emel Esin 75
 Emevîler 38, 44, 95, 371, 381
 Eminönü 494
 Emîr Buhârî Tekyesi 504
 Emîre (Emre) Bey (Deryâz sancakbeyi)
 231
 Emîr Efendi (Başdefterdar) 508
 Emîr Gâzî Efendi 480
 Emîr Han (Tebrîz hâkimi) 397, 423,
 424, 437, 457, 471
 Emîr Mansûr (Dürüzî beyi) 414
 Emîr Mehmed Efendi, Saçlı (İstanbul
 kadısı) 227, 228, 229, 383
 Emîr Muhterem Efendi (Nakîbü'l-eşraf)
 280, 367
 Emîr Sührâb (Mîr Sürhâb) 170, 171,
 225, 226
 Emîr Süleymân b. Bâyezîd I 68, 70,
 122, 127, 129, 156
 Emîr Şeyh bin Emîr Hüseyin 170, 171
 Emrullah Efendi (Âmid kadısı) 429
 Endelüs 380, 381, 382
 Engürüs 102, 120, 123, 129, 132, 133,
 134, 138, 139, 141, 153, 156,
 158, 159, 195, 323, 395
 Engürüs Gazâsı 160

- Erbil 169, 171, 225, 226, 231, 266
 Erciş 166, 171, 172, 224, 230, 231,
 322, 429
 Erciş Kalesi 268
 Erdebil 71, 166, 171, 232, 380, 467,
 482, 494
 Erdel 184, 185, 186, 187, 188, 270,
 313, 340, 361, 368, 387, 514
 Ereğli 106, 234, 260
 Ereş 397, 399, 401, 481, 497, 498
 Ergani Kalesi 147
 Ergene 135
 Erik Kalesi 157
 Ermenâk 67, 100, 101
 Ermenâk Kalesi 101
 Ermenî Derbendi 107
 Ermeniyye 102, 112
 Ermeniyye Dağları 106
 Ermiyâ, Hz. 45, 55, 59
 Ertuğrul b. Bâyezid I (Şehzade) 68, 122,
 127
 Ertuğrul Gazi 30, 62, 65, 102, 103,
 105, 106, 107, 109, 110
 Erzincan 104, 124, 125
 Erzurum 63, 184, 185, 200, 211, 212,
 224, 227, 230, 231, 232, 236,
 237, 238, 258, 259, 264, 325,
 335, 379, 380, 387, 389, 392,
 393, 397, 398, 400, 401, 402,
 404, 405, 406, 407, 408, 409,
 411, 415, 417, 420, 427, 429,
 430, 432, 440, 441, 443, 445,
 446, 451, 452, 456, 458, 460,
 461, 463, 464, 465, 476, 477,
 482, 483, 489, 490, 498, 502,
 503, 504, 507, 509, 513
 Erzurum Kalesi 478
 Esîriyye 118
 Eski Baba 117
 Eski İstanbulluk 119
 Eski Odalar 199
 Eski Saray (Saray-ı Atık) 211, 263, 367,
 368, 373, 389, 393, 396, 402,
 415, 417, 418, 420, 421, 422,
 433, 441, 446, 449, 451, 452,
 453, 454, 455, 463, 473, 474,
 479, 499, 515, 516
 Eski Saray (Saray-ı Atık) (Edirne) 284,
 287
 Eskişehir 107, 108, 110
 Eşkâniler 38, 94
 Evkâf-ı İslâmiyye Müzesi 50, 51, 52,
 140, 357
 Evliyâ 142
 Evren Çavuş (Dergâh-ı Âli çavuşu) 423
 Eyliye Kalesi 241
 Eyne Bey (Subaşı) 68
 Eynegöl 107, 111
 Eyyûb 137, 365, 429, 464, 476, 481,
 582, 484
 Eyyûb, Hz. 45, 49, 53, 59
 Eyyûb-i Ensârî, Hz. 312, 341, 362, 366,
 384, 390, 403, 409, 423, 428,
 431, 457, 478, 480
 Eyyûbîler 38, 95
 Eyyûb İskeleyi 362
F
 Fakîh Nusayrî (Nasrî, Nasîr) 214, 217,
 219
 Falkihas 159
 Fâs 354, 380, 381, 382, 387, 413, 414,
 460, 461, 464
 Fâşa Suyu 401
 Fâtıma Sultan (II. Selîm'in kızı) 497
 Fâtıma Sultan (III. Murâd'ın kızı) 79

- Fâtımîler 38, 95
 Fâtih Sultan Mehmed 30, 44, 50, 55, 60, 62, 65, 70, 75, 131, 133, 134, 136, 137, 138, 139, 140, 156, 277, 362
 Fâtih Sultan Mehmed Câmî'i 151, 341, 446, 447
 Fecr Muhammed Han 490, 491, 498
 Fehmi Edhem Karatay 76
 Felipon (İspanya kralı) 267
 Fellak (Kalak) 227, 228
 Felye Hisarı 241
 Fenerkapısı 476
 Ferecük 118
 Ferenduş (Alman kralı) 161, 162, 184, 185
 Fergân 48
 Ferhâd 261
 Ferhâd Ağa (Bostancıbaşı) 525
 Ferhâd Ağa (Sipâhî Oğlanları ağası) 281, 282
 Ferhâd Bey (Âdilcevâz hâkimi, Yemen beylerbeyi) 206
 Ferhâd Bey (Bâyezid II'nin damadı) 141
 Ferhâd Bey (Klis sancakbeyi) 293, 294
 Ferhâd Bey (Malatya sancakbeyi) 310
 Ferhâd Han, Karamanlu 486
 Ferhâd Paşa (Başkapıcıbaşı, Yeniçeri ağası, Kastamonu sancakbeyi, 5. Vezir) 239, 240, 241, 272, 280, 284, 365, 368, 389, 461, 462
 Ferhâd Paşa (Bosna sancakbeyi, Bosna, Budin beylerbeyi) 339, 341, 370, 385, 391, 398, 409, 460, 466, 483, 487
 Ferhâd Paşa (Kethuda, Şirvân, Revân, Dadyan, Rakka, Şehrizol, Erzurum beylerbeyi) 434, 483, 498, 504, 520
 Ferhâd Paşa (Küçük mirâhûr, Başmîrâhûr, Yeniçeri ağası, Rumeli beylerbeyi, Vezir, 2. Vezir, Veziriazam) 357, 393, 396, 408, 416, 425, 428, 429, 433, 445, 452, 457, 460, 462, 463, 464, 471, 472, 502, 503, 508, 512, 513, 518, 524, 526
 Ferhâd Paşa Sarayı 387
 Ferhâd Paşa, Solak (Karaman beylerbeyi) 253
 Ferhâd Paşa (Vezir, Kanûnî'nin eniştesi) 152, 153, 154, 155, 156
 Ferhâd Paşa (Yemen, Van beylerbeyi) 216, 221, 227, 230, 238
 Ferîdûn Ahmed Bey (Reîsülküttâb, Nişancı, Semendire sancakbeyi) 28, 74, 273, 274, 275, 276, 296, 335, 358, 373, 388, 405, 412, 414, 416, 431
 Ferruh Bey (Tezkireci, Baştezkireci, Reîsülküttâb) 451, 452, 502, 504, 509
 Ferruh Paşa, Lala (Niğbolu beyi, Tımışvar, Trablusşam beylerbeyi) 388, 411, 413
 Fersûn 53
 Fezzân 385
 Filandıra (Kılandra) 198
 Fil Çayırı 484, 509
 Filek Kalesi 514
 Filibe 118, 191, 192, 270
 Filiz Öğütmen (Çağman) 76, 77
 Filke 137
 Finike İskelesi 296
 Fir'avn 49, 54, 59
 Françeşko (I. François) 71, 196

- Franşise (France) 71, 157, 162, 163,
 176, 186, 190, 191, 196, 197,
 198, 199, 201, 206, 239, 241,
 242, 246, 247, 283, 324, 326,
 328, 334, 340, 341, 361, 390,
 457
 Frengistân 141, 164, 165, 181, 182, 183
 Frenk-oğlu Bâğçesi 386
 Fukaruş (Kukaruşen) 187, 188
 Furât 104, 105, 169, 204, 205, 226,
 228, 236, 237
 Füşte (Fireşte) Limanı 200
- G**
- Galata 332, 366, 405, 408, 416, 424,
 429, 462, 481, 499, 501
 Galata Kulesi 419
 Ganî (Abdülganî) Çelebi (Müderris,
 Şam, Mısır, İstanbul kadısı,
 Anadolu kazaskeri) 369, 385,
 399, 405, 407, 428, 432, 433,
 473
 Garahoripçe (Garagornişe) 157
 Gargara Keyhüsrev 394, 401
 Garseddîn-zâde (Hekimbaşı) 366
 Gasiri İlu 350
 Gavrel (Avzel) (Gürcü beyi) 199
 Gavsüddîn bin Mutahhar (Uffâr sâhibi)
 480
 Gazanfer Ağa (Odabaşı, Kapı ağası) 386,
 414, 445, 446
 Gazanfer Paşa (Şehrizol, Maraş, Lahsâ
 beylerbeyi) 384, 387, 388, 396
 Gazan Mahmûd Han 102, 103
 Gâzî Giray Han 423, 465, 483, 521
 Gazi Hüsrev Bey Kütüphanesi
 (Saraybosna) 40
 Gazneliler (Âl-i Mahmûdiyye) 38, 95
 Gazze 148, 241, 242, 286, 309
 Gedük Ferhâd (Kâşif) 305
 Gekibuze 130, 139
 Gelibolu 115, 184, 185, 240, 250, 251,
 303, 320, 329, 339, 519
 Gelibolu (İtalya) 175, 245
 Gelibolulu Mustafa Âlî 27
 Gence 404, 437, 442, 444, 458, 482,
 484, 485, 486, 487, 490, 491,
 498, 518, 520
 Gerdime 526
 Gerger 147
 Germe Hisarı 133
 Germ Nehri 167, 168
 Gevale 138
 Gevherhân Sultan (II. Selîm'in kızı) 263
 Geyve 111
 Gınayî Çelebi Baştezkireci) 435
 Gıyâs 309
 Gıyâsüddîn Keyhüsrev I (Sultan) 103
 Gıyâsüddîn Keyhüsrev III (Sultan) 67,
 101
 Gıyâsüddîn Mesud II (Sultan) 102, 103
 Gılân 166, 170, 171, 424, 502, 504,
 506, 520
 Giri 394
 Girit Adası 302, 305, 311, 436
 Girne Kalesi 297, 298
 Giuseppe Giustiniani (Podesta) 64
 Glyn Munro Meredith-Owens 76
 Golete 71, 72, 196, 197
 Gori 452, 457, 482, 503, 507, 509
 Gök Alp Han 104
 Gökçe Deniz 438
 Gökdepe Sahrâsı 169
 Göle 333, 385
 Göle Kalesi 269, 274
 Göynük 115

- Göynüklü 526
 Gözke 119
 Gözler-oğlu 128
 Gûrân Şaveh 171
 Guzun 198
 Güğercinlik 138
 Güğercinlik (İran) 478
 Güğercinlik Kalesi 132
 Gül'anber Depesi 266
 Gül'anber Kalesi 25, 266
 Gülgûn Kalesi 170, 171
 Gümi 147
 Gümrükhâne 348
 Gümülcine 118, 210
 Gümüş Kubbe 112
 Gündüz Bey 107, 110
 Günsel Renda 46, 50, 77
 Gürcistân 199, 238, 259, 401, 446,
 462, 482, 491, 496, 498, 504
 Güştâsb 302
- H**
- Habeş 72, 73, 240, 241, 242, 243, 262,
 303, 320, 351, 352, 363, 383,
 386, 388, 393, 401, 429, 440,
 479, 481, 490, 501, 519
- Habîb Ağa 346
 Hâbil 284
 Hab Kalesi 308, 309
 Habur 434
 Haceru'z-zekâteyn Kalesi 307
 Hacı Ali Bey (Seyyid Lokmân'ın kız
 kardeşinin oğlu) 26
 Hacı Bektaş 114, 160, 161, 234
 Hacı Bey 172, 173, 184, 185, 224
 Hacı Çelebi, Samsunî-zâde (Kudüs,
 Medîne kadısı) 431
 Hacı İvaz Paşa (Vezir) 131
- Hacı Mustafa Ağa (Kilercibaşı,
 Darüssaâde ağası) 505
 Hacı Terhân (Heşterhân) 288
 Hacı Terhân İskeleyi 485
 Hâdî bin Mutahhar 308
 Hâdî bin Şemsüddîn 308, 309
 Hâfız Mehmed (Zaîm) 329
 Hafsa 145
 Hafsîler 381
 Hâkim bi-Emrillâh 103
 Hakkâri 173, 227, 322, 379, 396, 437,
 465, 472
 Haleb 25, 63, 147, 148, 164, 165, 166,
 168, 223, 224, 225, 235, 236,
 237, 239, 240, 260, 262, 266,
 284, 293, 294, 296, 297, 298,
 310, 314, 318, 319, 327, 335,
 336, 364, 366, 372, 373, 384,
 385, 386, 387, 389, 393, 394,
 399, 401, 402, 405, 407, 412,
 414, 420, 428, 429, 430, 431,
 432, 434, 445, 461, 463, 466,
 472, 476, 478, 479, 485, 497,
 501, 503, 506, 522
 Haleb Kalesi 409
 Halepçe 266
 Hâlid Bey, Kâdî-kıranlı (Çapakçur beyi)
 324
 Hâlid Paşa (Urmî beylerbeyi) 427
 Halîl Ağa (Kastamonu sancakbeyi) 504,
 519
 Halîl Bey (Bitlis Zerikilerinden) 324
 Halîl Bey (Müteferrika, Cebecibaşı) 442
 Halîl b. Uzun Hasan (Sultan) 141
 Halîl Çavuş 432
 Halîl Çelebi (Şehr-emîni, Zaîm) 367
 Halîl Efendi (Dârussınâ'a emîni) 329
 Halîl Paşa, Çandarlı (Veziriazam) 125

- Halil Paşa, Çandarlı-zâde (Veziriazam) 131, 133, 136
- Halil Paşa (Karaman beylerbeyi) 522
- Halil Paşa (Manisa kadısı, Haleb, Anadolu defterdarı, Başdefterdar, Lahsâ beylerbeyi) 373, 393, 394, 402, 417, 425, 441
- Halil Paşa (Silahdar, Yeniçeri ağası, Bosna, Karaman, Şam, Anadolu beylerbeyi, Vezir) 458, 459, 483, 484, 488, 499, 503, 504, 510, 512, 513, 519
- Halil Paşa (Vezir) 79
- Halilü'r-Rahmân 148, 236
- Halkalı 287, 374, 513
- Halku'l-vâd Kalesi 196, 290, 292, 337, 342, 343, 346, 347, 351, 352, 353, 362, 381, 412
- Halku'l-vâd Seferi 363, 378
- Hâm 53
- Hamdi Efendi, (Ayasofya hatîbi, Müderris) 314
- Hamene Kalesi 476, 505
- Hâmid Efendi, (İstanbul kadısı, Rumeli kazaskeri, Şeyhülislâm) 244, 281, 341, 358, 389
- Hamid-ili 102, 172, 173, 365
- Hamrîn (Hamr) Dağı 167, 168
- Hamse* 32
- Hamza Bey 299
- Hamza Çelebi (Reisülküttâb, Nişancı, Köstendil, Kastamonu sancakbeyi, Dergâh-ı Âli müteferrikası, Sûr nâzırı) 406, 409, 412, 418, 452, 469, 470, 471, 476, 478, 498, 502, 504, 507
- Hamza, Hz. 315
- Hamza Mîrzâ 468, 469, 470, 471, 472, 477, 478
- Hamza Sultan, Arabkirlü (Urmî hâkimi) 224
- Hân Abbâs 166
- Hân Abdâl 284, 445, 446, 459, 460, 505, 506
- Hân Ahmed (Gîlân hâkimi) 506, 507, 520
- Handân Ağa (Sadrazam kethudası) 406, 408, 434, 463, 465
- Hani 236
- Hannâne 169
- Hân Nikbâ 166
- Hanzala, Hz. 54, 284
- Harâmîderesi 368
- Harbut 103
- Haremeyn 281, 317, 380, 505, 506
- Harem-i (Harîm-i) Hümâyûn 464, 465
- Harîr 25, 169, 171, 266
- Harkîl, Hz. 45, 49, 54, 59, 75
- Harpurt Kalesi 147
- Harrân 170
- Harrân Ovası 487
- Hârûn, Hz. 45, 49, 54, 59
- Hârzem 102, 518
- Hârzem Şâh 104
- Hârzemşâhlar 38, 95
- Hasan Ağa 337
- Hasan Ağa (Başkapıcıbaşı) 262
- Hasan Ağa (Cebecibaşı, Kapıcılar kethudası) 416, 442, 451, 453, 456
- Hasan Ağa (Cezâyir beyi) 189, 190
- Hasan Ağa (Çavuşbaşı, Safed sancakbeyi) 361, 392
- Hasan Ağa (Kapıcıbaşı) 514, 519

- Hasan Ağa (Kapıcılar kethudası, Küçük mîrâhûr) 408, 416, 434, 442, 480, 481, 488
- Hasan Ağa (Kilercibaşı, Hazinedârbaşı) 360
- Hasan Ağa (Yeniçeri ağası) 68
- Hasan Ağa (Yeniçeri ağası) 522, 524
- Hasan Bey (Basra, Bağdâd defterdarı) 336
- Hasan Bey (Bosna, Hersek sancakbeyi) 314
- Hasan Beyefendi (Anadolu kazaskeri, İstanbul kadısı) 282, 287, 366, 369
- Hasan Bey (Kapudan kethudası) 373
- Hasan Bey, Keysânî 324
- Hasan Bey, Küçük (Baştezkireci, Reîsülküttâb) 469, 470, 476
- Hasan Bey (Palu hâkimi) 401
- Hasan Bey (Pojeğa sancakbeyi) 372
- Hasan Bey (Sus beyi, Mısır defterdarı) 461
- Hasan bin Dânyâl, Hâce (Bağdâd kethudası) 167, 168
- Hasan bin Ebî Nümeyy (Mekke şerîfi) 380
- Hasan b. Murâd II (Şehzade) 131
- Hasan b. Murâd III (Şehzade) 357
- Hasan Cân Çelebi 27, 331
- Hasan Cüvân (Tunus beyi) 71, 173, 196, 197, 289
- Hasan Çavuş 355, 356
- Hasan Çavuş (Çavuşbaşı) 499
- Hasan Çavuş (Selam çavuşu) 394
- Hasan Çelebi (Başmuhasibeci, Küçük defterdar, Anadolu defterdarı) 386, 394
- Hasan Çelebi (Müderris) 384
- Hasan Çelebi (Tershâne-i Âmire emîni, Şehr-emîni, Mısır defterdarı, Küçük defterdar, Anadolu defterdarı) 408, 414, 458, 461, 462
- Hasan Efendi (Mekke, Edirne kadısı) 456
- Hasan Efendi, Râ'î (Mekke, Edirne kadısı) 410, 463
- Hasan Efendi (Selanik kadısı) 388
- Hasan Efendi (Şikk-ı sâni defterdarı, Anadolu defterdarı) 503, 518
- Hasan Hükmî 28
- Hasankal'ası 491
- Hasanlar Pınarı 258
- Hasan Paşa (Anadolu, Rumeli beylerbeyi) 508
- Hasan Paşa (Başkapıcıbaşı, Timişvar, Kars, Kefe beylerbeyi) 479, 497, 510
- Hasan Paşa (Cezâyir beylerbeyi, Ağrıboz sancakbeyi) 379
- Hasan Paşa, Çakırcıbaşı (Bosna beylerbeyi) 497, 507, 510
- Hasan Paşa, Hayreddîn Paşa-zâde (Cezâyir sancakbeyi, beylerbeyi) 201, 305
- Hasan Paşa (İç Hazînedarbaşı, Mısır, Halep, Anadolu beylerbeyi, Vezir, Şirvân muhâfızı) 407, 434, 435, 437, 446, 461, 463, 468, 477, 485, 486, 497, 506, 507, 513, 520
- Hasan Paşa (Kapıcılar kethudası, Küçük mîrâhûr, Kapıcıbaşı, Yemen beylerbeyi, Vezir) 393, 408, 458, 479
- Hasan Paşa (Karaman beylerbeyi) 310, 332

- Hasan Paşa, Sâ'atci (Silahdar,
Başmîrahûr, Kapıcıbaşı, Yeniçeri
ağası, Rumeli, Diyârbekr
beylerbeyi) 483, 484, 496, 502,
506, 507
- Hasan Paşa, Sâlih Paşa-zâde (Lahsâ
beylerbeyi) 405
- Hasan Paşa (San'â, Yemen, Şehrizor
beylerbeyi) 286, 287, 299, 300,
301, 306, 307, 309, 326
- Hasan Paşa, Sokollu Mehmed Paşa-
zâde (Bosna sancakbeyi,
Haleb, Diyârbekr, Erzurum,
Şam, Anadolu, Rumeli, Budin
beylerbeyi, Vezir) 314, 318, 319,
327, 379, 379, 387, 403, 415,
424, 434, 439, 445, 483, 490,
493, 494, 499, 503, 508, 514,
522
- Hasan Paşa (Trablusgarb, Kıbrıs,
Karaman beylerbeyi) 392, 405
- Hasan Paşa (Trablusşam, Erzurum,
Şehrizol Beylerbeyi) 489, 492
- Hasan Paşa, Uluç (Selanik beyi, Cezâyir
beylerbeyi, Kapudan) 387, 483,
484, 502
- Hasan Paşa (Yeniçeri ağası, Rumeli
beylerbeyi) 263, 267
- Hasek 478
- Hâssa Bağçe 279
- Hassâ Kalesi 204
- Hatvan 337, 514
- Havernak 500, 501,
- Havlân Kalesi 306
- Havna (Havta) Kalesi 247
- Havvâ, Hz. 45, 48, 54, 58
- Haydar Ağa (Müteferrika, Gurabâ-i
yesâr ağası) 450
- Haydar Bey (Ani Kalesi mîr-livası) 429
- Haydar Bey (Kocaili sancakbeyi) 324
- Haydar (Kâşif) 217, 220
- Haydar Kulu 373
- Haydar Mîrzâ b. Hamza Mîrzâ 491,
493, 509
- Haydar Mîrzâ b. Tahmâsb Şâh 379
- Haydar Paşa (Kapı ağası, 5. Vezir) 210,
227, 228, 234, 235
- Haydar Paşa (Tunus, Trablusgarb, Sivas,
Tımişvar, Kars, Gence, Basra,
Cezâyir, Haleb beylerbeyi) 328,
346, 385, 387, 391, 392, 396,
409, 424, 442, 463, 484, 486,
498, 503, 506
- Haydar Voyvoda 191, 192
- Hayderiyye 373
- Hayr Bey (Mısır beylerbeyi) 148, 154,
155
- Hayreddîn Paşa, Barbaros 69, 71, 164,
165, 166, 173, 174, 175, 176,
180, 181, 182, 183, 184, 185,
187, 196, 197, 198, 199, 200,
201, 202, 289, 305, 319, 325,
338, 342, 432
- Hazo 387
- Hebînî (Henîn) Kalesi 307
- Heğbeli Adası 527
- Hemedân 167, 168, 223, 225, 265,
267, 432, 438, 484, 491
- Hemedâniler 307
- Henrikuş (Leh, Fransa kralı) 340
- Hercît 48
- Hersek 293, 294, 314, 510
- Heşt Behişt 74, 109
- Heytem Kalesi 229
- Hıfzullah bin Mutahhar (Meşref sâhibi)
480

- Hınıs 173
 Hırvad (Hırvat) 158, 159, 370, 385
 Hısnıkef 25, 164, 165, 166
 Hısnü'l-'arûs 307
 Hısnü'z-zafer 307
 Hıtay 104
 Hızr Ağa (Çukadar, Başmîrâhûrbaşı, Yeniçeri ağası) 456, 483
 Hızr Ağa (Manisa'da Çavuşbaşı, Dergâh-ı Âlî müteferrikası, Çavuşbaşı) 392, 499
 Hızr, Armağan-oğlu (Aydın müstelzimi) 369
 Hızr Bey 308
 Hızr Bey (İzvornik sancakbeyi) 193
 Hızr Bey, Kurd-oğlu 300, 301, 308
 Hızr Bey, Mihâl-oğlu 340
 Hızr Bey (Reîsülküttâb, Diyârbekr defterdarı) 336
 Hızr Çavuş 407
 Hızr Çelebi, Dîvâne (Baştezkireci, Erzurum timar defterdarı) 389, 401
 Hızr, Hz. 45, 49, 58, 255, 527
 Hızr Paşa (Habeş, Diyârbekr beylerbeyi) 501
 Hızr Paşa (Haleb, Bağdâd beylerbeyi) 235, 236, 240, 266
 Hızr Paşa (Kars, Rum, Tebrîz beylerbeyi) 427, 490, 506
 Hızr Paşa (Rumeli beylerbeyi, Vezir, Bağdâd muhâfızı) 489, 499, 502, 508, 513
 Hicret 67, 68, 95, 100, 104, 107, 110, 111, 114, 115, 117, 119, 122, 125, 126, 129, 130, 131, 132, 133, 134, 136, 137, 140, 144, 145, 146, 147, 151, 152, 191, 207, 211, 219, 226
 Hidâye 280, 330
 Hille 169, 480, 483, 484
 Hindidik (Hinderik) 163
 Hindistân Denizi (Hind Deryâsi) 180, 232, 283
 Hindistân (Hind) 29, 184, 185, 228, 303, 418
 Hindi-yelli 223
 Hindiyye 321
 Hiri 438
 Hisini Hisarı 117
 Hizân 322
 Hizâne-i Âmire 178, 261, 319, 328, 334, 336, 414, 442, 435
 Hoca Sâdeddin Efendi 27, 34, 36, 39, 42, 60, 62, 63, 98, 251, 331, 366
 Horâsân 104, 168, 184, 267, 478
 Hoşâb 224, 322
 Hoy 166, 171, 185, 224, 391
 Hübân 215, 216
 Hubbü'l-'arûs Hisarı 307
 Hübze 223
 Hudâ-bahş Doğu Halk Kütüphanesi (Khuda Bakhsh Oriental Public Library) (Patna) 29
 Hudâbende Şâh 392, 461, 478
 Hudâvirdi Paşa (Habeş, Revân beylerbeyi) 519
 Hûd, Hz. 45, 49, 53, 58, 109, 284
 Huftiyân Kalesi 170, 171
 Hulefâ Sarayı 168
 Hurmal 266
 Hurrem Ağa (Dergâh-ı Âlî müteferrikası, Kethuda) 524
 Hurrem Bey (Kapıcıbaşı) 406, 436
 Hurrem Bey (Zekiyye sancakbeyi) 203, 204

- Hurrem Paşa (Karaman beylerbeyi) 160
 Hurûre (Hurûde) 167, 168
 Hülâgû Han 102, 104, 265
 Hülû Han 484
 Hümâ (Hümâşâh) Sultan (Şehzade Mehmed'in kızı) 241, 389
 Hümâşâh (Mihrûmah Sultan'ın kızı) 391, 416
Hünernâme 26, 30, 33, 34, 462
 Hürmüz Adası 232, 479
 Hürr b. Yezîd 228
 Hüsâm Bey (Defterdar, Lala) 243, 244
 Hüsâmeddîn Efendi, Cellad-zâde (İmâm-ı sultanî) 518
 Hüsâm Efendi, Kara Çelebi-zâde (Şam, Mısır, Edirne kadısı, Rumeli kazaskeri) 385, 399, 462, 463, 497
 Hüseyin Ağa (Cebecibaşı) 416
 Hüseyin Ağa (Manisa'da Başmîrâhûr, Dergâh-ı Âlî müteferrikası, Başmîrâhûr) 442, 456
 Hüseyin Ağa (Nüzül emîni) 477
 Hüseyin Bey (Bûr sancakbeyi) 321
 Hüseyin Bey, Hamîd-oğlu 118
 Hüseyin Bey (Mardin alaybeyi) 424
 Hüseyin Bey, Ustaclu 379
 Hüseyin bin Şemsüddîn 308, 309
 Hüseyin b. Murâd III (Şehzade) 357
 Hüseyin Çelebi (Baştezkireci, Reîsülküttâb) 509
 Hüseyin Çelebi (Bosna muharriri, Reîsülküttâb, Anadolu defterdarı) 372, 402
 Hüseyin Çelebi (Haleb kadısı) 445
 Hüseyin Çelebi, Sinân-zâde (Âmid kadısı) 368, 451
 Hüseyin Efendi, Hezâr-fen 61
 Hüseyin Paşa 160
 Hüseyin Paşa, Canpulad-oğlu 490
 Hüseyin Paşa (Habeş beylerbeyi) 303
 Hüseyin Paşa, Lala (Şehzade lalası, Anadolu, Rumeli beylerbeyi, 6. Vezir) 262, 281, 284, 294, 317, 318, 320, 325, 327, 328, 387
 Hüseyin Paşa (Trabzon, Musul beylerbeyi) 399, 498, 505
 Hüseyin Paşa (Van, Bosna, Diyârbekr, Mısır, Bağdâd, Şam beylerbeyi) 268, 288, 327, 341, 368, 384, 413, 415, 428
 Hüsvrev Ağa (Saray ağası, Kilercibaşı) 505
 Hüsvrev Bey (Bosna beylerbeyi) 152, 153, 157, 186
 Hüsvrev Bey (Divitdar, Yeniçeri kâtibi, Şehr-emîni, Küçük defterdar, Anadolu defterdarı, Başdefterdar) 367, 414, 433, 458, 459, 461, 462
 Hüsvrev Bey (Şam defterdarı) 389
 Hüsvrev Bey (Şehzade lalası) 253
 Hüsvrev Paşa (Diyârbekr, Şam, Mısır beylerbeyi) 160, 168
 Hüsvrev Paşa (Pasin sancakbeyi, Van beylerbeyi) 263, 264
 Hüsvrev Paşa (Rumeli beylerbeyi, Vezir) 185, 186, 198, 201, 240
 Hüsvrev Paşa (Van, Karaman, Erzurum, Bağdâd, Diyârbekr beylerbeyi) 322, 327, 332, 335, 379, 383, 391, 396, 404, 413, 427, 445, 466, 472, 477, 482, 484
 Hüsvreşâh 166, 171
 Hüsvrev, Zaîm (Başkethuda) 273

I

İlgın 252, 260

İrâk 68, 124

İrâkeyn 261

İrâkeyn Seferi 25

İrâk-ı Acem 171, 224, 492

İrâk-ı Arab 168, 173, 282, 491

İsfahân 167, 170, 171, 223, 225, 267,
378Işık Ali Çelebi (Anadolu muhasebecisi)
456

Ivan Stchoukine 76

İ

İbb (İp, İb) Kalesi 215, 306, 308

İbn Haneş 148

İbrâhîm Ağa (Saray ağası) 416

İbrâhîm Ağa (Saray ağası) 505

İbrâhîm Bey, Sokollu Mehmed Paşa-
zâde 413, 465, 509İbrâhîm Bey (Şehr-emîni, Küçük
defterdar) 461, 462

İbrâhîm b. Mehmed III (Şehzade) 528

İbrâhîm Efendi (Haleb, Anadolu
defterdarı, Başdefterdar) 418,
428, 433, 476, 478, 508İbrâhîm Efendi (Mısır mahalle kadısı,
Kıbrıs defterdarı) 403İbrâhîm Han (Kum hâkimi, İran elçisi)
415, 417, 423, 456, 457İbrâhîm, Hz. 45, 49, 54, 58, 103, 109,
236, 516

İbrâhîm ibn Mehmed 61

İbrâhîm (Merend hâkimi) 451

İbrâhîm Paşa, Çandarlı (Veziriazam) 131

İbrâhîm Paşa, Koca (Anadolu beylerbeyi,
4. Vezir, 2. Vezir) 201, 234, 235,
240, 411İbrâhîm Paşa, Mustafa Paşa-zâde (Keke
beylerbeyi) 456İbrâhîm Paşa (Rakka, Diyârbekr
beylerbeyi) 485, 498, 501, 503,
506, 518, 519İbrâhîm Paşa Sarayı 210, 420, 434, 466,
474İbrâhîm Paşa (Silahdârbaşı, Yeniçeri
ağası, Rumeli, Mısır beylerbeyi,
Vezir, Kapudan, 3. Vezir) 369,
404, 416, 428, 431, 432, 433,
434, 461, 465, 466, 467, 470,
473, 480, 483, 488, 503, 508,
520, 526İbrâhîm Paşa (Veziriazam) 150, 153,
154, 155, 156, 157, 158, 159,
160, 161, 164, 165, 166, 167,
168, 169, 171, 172, 173

İbrâhîm Paşa (Vezir, Veziriazam) 79

İç Frengistân 431

İç-ili 256

İç Kalurya 241

İdrîs Bey (Papa Kalesi beyi) 523

İdrîs, Hz. 45, 48, 52, 54, 58

İdrîs-i Bitlîsî 74, 109

İğde 102

İlbasan Hisarı 138

İlçi Hanı 368

İlok Kalesi 157

İlyâs, Hz. 45, 49, 54, 59

İlyâs Paşa (Kapan beyi, Lahsâ,
Trablusgarb beylerbeyi) 337,
388, 392, 396

İlyâs-zâde (Defter emîni) 413, 416

İmâdiyye 210, 211, 227, 231, 368, 369,
430, 437, 454, 456

İmâdiyye Kalesi 445

İmâm-ı Ahmed b. Hanbel 50, 55, 60

- İmâm-ı A'zam 50, 55, 59, 167, 168
 İmâm-ı Hüseyin 169, 228
 İmâm-ı Mâlik 50, 55, 60
 İmâm-ı Mûsâ Kâzım 169
 İmâm-ı Sehl Ali 167, 168
 İmâm-ı Şâfi'î 50, 55, 59
 İmâm Kulu (Gence ve Karabağ hâkimi)
 437, 442, 444, 446, 458
 İmetöz 119
 İmre Bey (Mukrî hâkimi) 451
 İnal-oğlu 128
 İnebahtı 64, 142, 314
 İnez 137
 İn (İy) Kalesi 153
 İnönü 107
 İntizâmî 32
 İpsala 184
 İpsuyu 111
 İran 29, 30, 65, 100, 102, 104, 166,
 207, 258, 259, 266, 323, 388,
 424, 467, 477, 478
 İran Seferi 29
 İrevân 237, 238, 259, 429, 436, 437,
 438, 440, 450, 451
 İrevân Kalesi 451
 İrşova (İrş) Kalesi 153
 Îsâ b. Bâyezîd I (Şehzade) 68, 122, 127,
 129
 Îsâ Efendi (Hekîmbaşı) 408
 Îsâ Efendi (Hükemâ müderrisi) 386
 Îsâ, Hz. 45, 49, 55, 59, 331
 Îs (Ays) bin İshâk 74, 103, 104, 109
 İsfendiyâroğulları 132
 İshâk Bey (Göle beyi) 385
 İshâk b. Murâd III (Şehzade) 357
 İshâk Çelebi 450
 İshâkçı 178
 İshâk, Hz. 45, 49, 54, 58
 İshâk (Vezir) 320, 321, 352
 İskender Ağa (Kapıcıbaşı) 356
 İskender Bey (Derte hâkimi) 410
 İskender Çelebi Çiftliği 332
 İskender Çelebi (Defterdar) 169, 172
 İskender-i ekber 58, 59
 İskenderiye İskelesi 483
 İskender-i Yûnânî 194
 İskender-i Zülkarneyn 45, 49
 İskender Paşa (Anadolu beylerbeyi) 310,
 313
 İskender Paşa (Anadolu defterdarı, Van,
 Erzurum, Diyârbekr beylerbeyi)
 223, 224, 227, 230, 231, 232,
 259
 İskender Paşa, Çerkes (Bağdâd, Mısır
 beylerbeyi) 282, 287, 310, 314
 İskender Paşa (İstanbul muhafızı, Haleb
 beylerbeyi) 279, 284
 İskender Paşa (Maraş, Mısır beylerbeyi)
 242, 303
 İskender Paşa (Vezir) 140
 İskender Pınarı 296
 İskete 118
 İslâm Giray (Kırım hanı) 366, 434, 452,
 453, 456, 457, 458, 461, 462,
 483
 İslamkamen (İslamkumin) 152, 153
 İsmâ'îl Çavuş 457, 458
 İsmâ'îl, Hz. 45, 49, 54, 58
 İsmâ'îl Mîrzâ (Şâh) 230, 231, 379, 388,
 399, 392
 İsmihân Sultan (II. Selîm'in kızı) 263,
 445, 465
 İspanya 71, 72, 73, 158, 159, 162, 163,
 164, 173, 174, 175, 181, 183,
 187, 189, 191, 196, 197, 200,
 233, 241, 242, 245, 267, 283,

- 289, 290, 296, 302, 315, 324,
326, 328, 333, 342, 347, 350,
376, 381, 479, 514
- İspanya Anabolusu 229, 232, 246, 247
- İspir Kal'ası 147
- İsret 178
- İstanbul 26, 28, 30, 31, 40, 50, 58, 64,
100, 101, 117, 119, 123, 124,
130, 136, 137, 139, 144, 146,
147, 148, 149, 152, 153, 154,
155, 156, 160, 161, 162, 163,
164, 165, 166, 172, 173, 174,
175, 176, 179, 180, 181, 183,
184, 185, 186, 187, 189, 197,
198, 199, 200, 201, 202, 206,
207, 209, 212, 220, 225, 226,
227, 228, 229, 230, 231, 232,
233, 234, 235, 236, 239, 240,
241, 242, 244, 245, 246, 247,
248, 249, 250, 259, 262, 263,
264, 265, 266, 267, 271, 276,
279, 280, 281, 284, 286, 288,
293, 294, 299, 302, 312, 314,
316, 317, 318, 326, 327, 331,
332, 334, 335, 352, 358, 362,
366, 368, 369, 374, 384, 385,
389, 390, 403, 405, 407, 408,
409, 411, 414, 415, 419, 420,
424, 425, 428, 432, 433, 434,
435, 438, 439, 447, 449, 452,
458, 460, 464, 465, 469, 470,
471, 476, 481, 483, 484, 487,
488, 490, 494, 497, 499, 502,
503, 504, 505, 506, 507, 508,
509, 511, 512, 519, 524, 526
- İstanbul Boğazı 30, 295, 303, 339, 353,
374, 435, 519
- İstanbul İskelesi 496
- İstanbul Üniversitesi Nadir Eserler
Kütüphanesi 29, 31
- İstanköy (İstankob) 154, 155
- İstefan, Kral (Erdel voyvodası) 185, 270,
313
- İstefan Voyvoda 179
- İstoni (İstoli) Belgrad 192, 195, 198,
199, 513
- İşburgar 370
- İşmoyıl, Hz. 45, 49, 54, 59
- İvaz Efendi (Müderriş, Bursa, Edirne,
İstanbul kadısı, Anadolu, Rumeli
kazaskeri) 369, 385, 389, 405,
408, 412, 415
- İzârî Çelebi, Hâce-zâde (Budin timar
defterdarı, Timişvar defterdarı)
460
- İzmir 63, 400
- İzmir-oğlu 131, 132
- İznik (İznikmid) 114, 115, 116, 212,
221, 494
- İznikmid Gölü 499
- İznikmid Sahrâsı 473
- İzvornik 157
- İzzüddîn b. İmâm 220, 221
- İzzüddîn Keykâvus II (Sultan) 101
- J**
- James Vere Stewart Wilkinson 74
- Jayve Kalesi 353
- Jean l'Evesque (Cüvan Levesko) 64
- K**
- Ka'b 46
- Kabarka 163
- Kabartay (Çerkes beyi) 207, 208
- Ka'be 130, 309, 330, 428, 466, 476
- Kâbil 48, 52, 284

- Kâbil Çavuş (Su nâzırı) 484
Kaçan 119
Kaçar Muhammed Han 484
Kâdî Burhâneddîn 68, 127
Kâdî Han (Horâsân, Lûristân beylerbeyi) 168, 184, 185, 224, 232
Kâdiköyü 251, 252
Kafkasya 58
Kafsa 387
Kaftarım 52
Kağızman 259
Kâhire 40, 147, 155, 221, 284, 287, 303, 327, 386, 483
Kahkaha Kalesi 379, 482, 505
Kahriyye 299, 300
Kahriyye Kalesi 214, 215, 287
Kahta 147
Kahve 178
Kâ'ide 301, 305
Kalah Yuvan 158
Kalbiye 345
Kalbiye Burnu 345
Kalçin 179
Kalender Şâh 160, 161
Kalınbel 128
Kalurya (Kalavurya) 333, 344
Kamandvar 163
Kamaniçe 159
Kamarân Adası 479, 487
Kâmi Efendi (Kıbrıs kadısı) 297
Kâmil Kepeci 33
Kandırı 112
Kandil Bağçesi 434, 435, 436
Kanire 162, 163
Kansu Bey, Arab 472, 473
Kansu Gavri (Sultan) 147
Kanûnî Sultan Süleyman 25, 35, 37, 38, 39, 40, 44, 50, 55, 60, 62, 65, 66, 69, 70, 77, 84, 89, 92, 95, 143, 145, 150, 151, 156, 164, 170, 172, 199, 207, 208, 211, 232, 244, 245, 278, 285, 313, 317, 322, 325, 361, 362, 391, 416, 452, 453, 454, 458, 459, 479, 485
Kanûnî Türbesi 455
Kapan 211, 337
Kapiçe Kalesi 352
Kaplantoy 166
Kaplucu 121
Kapolina 162, 163
Karaadalar 247, 248
Karaağaç 118
Karabağ 442
Kara Bekr Bey, Rojbeyânî 266
Kara Boğdan 139, 141, 177, 187, 192, 202, 337, 366
Karacadağ (Ankara) 105
Karacadağ (Konya) 261
Karacadağ (Diyârbekr) 225
Karacahisar 106, 108, 109, 110
Karaceyş 111
Kara Çelebi-zâde (Müderri) 384
Karadeniz 397, 401, 424, 452, 454, 455, 458, 460, 481
Karadepe 166
Kara Devlet Şah 128
Kara Ferecük 118
Karaferiye 119, 124, 126
Kara Han 74, 103, 190
Kara Han, Ustaclu 147
Kara Hasan (Kırvan beyi) 289
Kara Hersek 190, 191
Karahisar 67, 101, 106, 123, 346

- Karahisar (Develi) 123
 Karahisar (Kemah) 139
 Karakan 167, 168
 Karakoyunlular 68
 Karakulle 310
 Karaman 66, 102, 125, 138, 160, 173,
 184, 185, 212, 231, 248, 250,
 253, 258, 260, 261, 263, 278,
 294, 296, 298, 310, 332, 335,
 384, 386, 405, 407, 416, 417,
 429, 430, 431, 439, 440, 445,
 452, 454, 455, 456, 467, 482,
 489, 499, 502, 503, 509, 510,
 518, 519, 522
 Karaman Bey 67, 101
 Karaman-oğlu 119, 123, 129, 132
 Karamanoğulları 61, 65, 100, 102, 129,
 132
 Kara Mürsel 339
 Karanu Hisarı 115
 Karapınar 260
 Kara Rüstem 118, 125
 Karatekin 111
 Kara Velî 439
 Kara Yahyâ (İsfendiyar) 128
 Kara Yûsuf (Karakoyunlu) 68, 124
 Karesi 102, 115
 Karga Ferruh (Dümdâr) 253
 Kariştok (Erdel voyvodası) 340, 378
 Karlîlî 239, 439
 Karlo (İspanya kralı) 162, 163
 Karnıyarık Kalesi 437
 Kars 427, 430, 431, 462, 463, 497, 498,
 504
 Kars Kalesi 147, 402, 403, 410, 419,
 438
 Kartine Kalesi 200
 Kâsım b. Bâyezîd I (Şehzade) 68, 122, 127
 Kâsım Bey (Aden sancakbeyi) 218, 221,
 222
 Kâsım Bey (Kefe sancakbeyi) 288, 393
 Kâsım Bey (Seksar sancakbeyi) 191, 192
 Kâsım bin Yûşa‘ 301
 Kâsım Efendi, Mevlânâ (Hekimbaşı)
 366
 Kâsımpaşa 370, 391, 433
 Kâsım Paşa (Budin beylerbeyi) 210
 Kâsım Paşa Çeşmesi 494, 507, 513,
 515, 517, 518
 Kâsım Paşa, Lala 153
 Kâsım Paşa (Mora beyi) 188
 Kâsım Paşa Sarayı 480, 502, 513
 Kâsım Paşa, Sokollu Mehmed Paşa-
 zâde (Hersek sancakbeyi, Haleb
 beylerbeyi) 293, 294, 314, 318
 Kâsım Voyvoda 163, 164
 Kasriyye Kalesi 200, 333
 Kastamonu (Kastamoniyye) 66, 102,
 123, 132, 240, 241, 288, 313,
 367, 389, 393, 416, 458, 460,
 461, 462, 463, 464, 469, 470,
 471, 502, 503, 504, 519
 Kâşân Kalesi 223, 225
 Kâşif Memi Bey 300, 301
 Katarân 306, 308, 309
 Kavala 118
 Kaya Alp 104, 109
 Kaya Bey (Reis) 302, 303
 Kaya Bey (Selanik sancakbeyi) 387
 Kaya Paşa 433
 Kayd Hasan 73, 242, 243
 Kâyid Mahmûd (Dizdâr) 293
 Kâyid Süleymân (Alaybeyi) 291, 292
 Kaymas Bey 211, 212
 Kaynân 53, 54
 Kayrevân 102

- Kaysariyye 100, 234, 235
 Kaytan Ağa 360
 Kaytas 455
 Kaytas Paşa (Ereş beylerbeyi) 397, 398, 399
 Kaytas Paşa Sarayı 456
 Kaytı Han 74, 109
 Kazvîn 259, 263, 265, 267, 378, 379, 392, 417, 432, 438, 471, 472, 478, 491, 496, 507, 512
 Kefalonya Adası 305
 Kefe 58, 64, 102, 139, 143, 144, 208, 209, 212, 288, 393, 398, 404, 405, 416, 424, 431, 443, 444, 446, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 458, 460, 461, 463, 483, 484, 490, 497, 509, 510, 513
 Kefe İskelesi 452
 Kelb-i Ali 486, 490, 491, 498
 Keli Dağı 417
 Kemah 139
 Kemah Kalesi 147
 Kemâl Bey (Mütevelli) 390
 Kemal Çığ 50, 75
 Ken'ân Çavuş 404, 408, 413, 414
 Kend-i Türkmen (Türkmen-kendi) 166
 Keraşdiviçe 119
 Kerbelâ 169, 226, 228, 261, 402
 Kerbelâ Vakası 228
 Kerkük Kalesi 223
 Kethudâ Kadın 485
 Kevkebân Dağı 307
 Kevkebân Kalesi 286, 301, 306, 307, 309
 Keyâniler 38, 94
 Keyûmers (Kahrimân) 45, 53, 54, 58
 Keyvân Bey (Kethuda) 343
 Keyvân Voyvoda 191, 102
 Kıbrıs 294, 295, 296, 298, 302, 303, 305, 309, 310, 312, 313, 317, 320, 327, 386, 392, 403, 405, 412, 428, 429, 450, 451, 452, 463, 466, 480, 500, 503
 Kıbt 53
 Kılıç Bey (Yemen beylerbeyi) 227
 Kıran Kalesi 245
 Kıratova 122
 Kırım 102, 178, 212, 256, 281, 288, 313, 361, 366, 388, 398, 399, 404, 406, 413, 414, 424, 428, 458, 483, 502, 519, 521, 522
 Kırkçeşme 488
 Kırvan 289
 Kissisiler 38, 95
Kıyâfetü'l-İnsâniyye fî Şemâ'ili'l-Osmâniyye 31, 32
 Kızıl Ada 496, 500, 511
 Kızılca 526
 Kızılhisar 138, 227, 247, 323, 329
 Kızılkaya 25, 142
 Kiği 429, 490
 Kiler-i Âmire 341, 463
 Kili 141, 436, 476, 489
 Kili Kalesi 179
 Kilis 282, 310
 Kirmân 99, 520
 Kirmasti 115
 Kızir-oğlu 487, 489
 Klis 293, 294, 337, 406
 Koca İbrâhîm Paşa Sarayı 410
 Kocaili 183, 185, 324, 344
 Koçi Bey (Kethuda, Dergâh-ı Âlî müteferrikası) 388
 Kolniske Kalesi 353
 Komran Hisarı 514, 521, 523

- Konrapa 112
- Konya 67, 101, 103, 108, 123, 129,
138, 202, 231, 233, 248, 249,
250, 251, 252, 254, 255, 256,
257, 262, 263, 278, 279, 372,
452, 453
- Konya Sahrâsı 234, 252
- Kopenik (Komenik) 152, 153
- Kopervense Kalesi 353
- Korkmaz Han (Nihâvend hâkimi) 492,
493
- Korkud b. Bâyezîd II (Şehzade) 140,
146
- Korkud b. Mehmed III (Şehzade) 528
- Korkud b. Murâd III (Şehzade) 357
- Koron 142
- Koron Kalesi 164
- Korsika Adası 247
- Kostantîn 289, 290
- Kostantîniyye 64, 70, 131, 151, 156,
173, 189, 227, 244, 277, 281,
335, 342, 352, 362, 447, 498,
528
- Kostantîniyye Boğazı 208
- Kotor 293, 294, 305, 310, 326
- Koyluhisar 138
- Köpek-zâde 128
- Köperberi 163
- Köprihisar 108, 110
- Körföz 138, 175, 176, 233, 314, 323,
325
- Körföz Adası 201, 305
- Körföz Boğazı 175
- Körföz Hisarı 175, 176
- Kösek Kalesi 163
- Kösova 70, 119, 120, 134, 156
- Köstendil 233, 235, 405, 412
- Köşk-i Mu'allâ 500, 511, 528
- Kötürüm Bâyezîd 102, 123
- Kuba Kalesi 486
- Kubad Bey (İmâdiyye hâkimi) 368, 369,
437, 454
- Kubad Paşa, Ramazanoğlu (Trablusşam
sancakbeyi, Basra, Haleb
beylerbeyi) 225, 230, 237, 238,
240, 386, 401, 429
- Kubad-zâde 128
- Kubbeteyn Ovası 217
- Kuddûs Efendi (Müderris) 384
- Kuds 148, 236, 372, 389, 431
- Kuduz Ferhâd (Çarhacı) 253
- Kûfe 169
- Kufl Dağı 222
- Kulmac Hisarı 314
- Kulu Bey, Kurçibaşı (Karaman
beylerbeyi) 471, 477, 482
- Kulzüm 434
- Kum 225, 415
- Kumbirgoz 137
- Kum Hisarı 223, 224
- Kumlıca Denizi 342, 347, 348, 351
- Kur'ân (Kelâm-ı kadîm) 38, 82, 94, 116,
151, 280, 310, 341, 377, 500
- Kurd Ağa (Kapıcıbaşı, Mîr-i alem) 450,
451, 460, 481, 488, 490, 499
- Kurd Ağa (Kapıcılar kethudası, Küçük
mîrâhûr, Başmîrâhûr) 393, 405,
416, 421
- Kurd Çelebi 526
- Kurdoğulları 300
- Kurna 204, 205
- Kuruçeşme 454, 455
- Kuru Gölcük 526
- Küçük Mustafa 132
- Künhü'l-Abbâr 27*
- Künküvâr Kalesi 223

Küpçe 119
 Kürdistân 160, 165, 170, 173, 210,
 226, 229, 231, 232, 236, 238,
 265, 282, 284, 322, 324, 338,
 361, 378, 391, 401, 430, 491,
 505
 Kür Nehri 397, 399, 404, 442, 444
 Kürüçe 138
 Kütâhiyye 118, 240, 248, 249, 263,
 264, 265, 279, 411

L

Lahsâ 102, 205, 231, 232, 332, 337,
 383, 388, 392, 396, 405, 406,
 412, 417, 425, 431, 441, 464,
 481
 Lakvar 157
 La'llü-çemen 167
 Lârende 102, 123
 Layniçe 241
 Leblebüci Hisarı 111
 Lefke 111
 Lefkose Kalesi 296, 297, 298, 313
 Legufat (Legakat) 178, 179
 Leh 134, 158, 194, 195, 196, 340, 361,
 378, 423, 424, 435, 436, 514
 Lehistan 134
 Lek 134
 Lem'atü'l-Envâr 32
 Levarne 119
 Levend (Elvend) 394, 397
 Levend (Gürcü beyi) 207, 208
 Levend (Zagem hâkimi) 491
 Lindos Kalesi 154, 155
 Lipva 228, 229, 352
 Lipva Kalesi 228, 229
 Lisânü'l-Sevr Dağı 290
 Lissân Boğazı 216

Liyor Kalesi 198
 Londra 29, 35, 36, 63, 80
 Loras Dağı 67, 101
 Lundura 138
 Luramat (Gürcü beyi) 199
 Lûri Kalesi 450, 458
 Lûristân 184, 185, 223, 224, 232, 236,
 237, 265, 361
 Lutfi Paşa (Veziriazam) 150, 175, 176,
 183, 184, 185
 Lufullah bin Murahhar (Dimermer
 sâhibi) 480
 Lût, Hz. 45, 49, 54, 58
 Lutvan 198

M

Macar 158, 159, 418, 522
 Madera 119
 Magusa Kalesi 298, 302, 305, 309, 310,
 311, 313, 364
 Magusa Limanı 303
 Mâhî-deşt 223
 Mahmûd II (Sultan) 61
 Mahmûd Ağa (Başkarpıcıbaşı) 407, 414,
 464
 Mahmûd Ağa (Kilercibaşı,
 Hazinedârbaşı) 341, 360
 Mahmûd Bey 299, 307
 Mahmûd Beyefendi (Müderriş, Bağdâd
 kadısı) 368, 383
 Mahmûd Bey (Fezzân, Trablusgarb
 sancakbeyi) 385
 Mahmûd Bey (Hatvan beyi) 337
 Mahmûd Bey, Kadı-zâde oğlu (Rumeli
 timar defterdarı, Haleb, Karaman
 defterdarı) 66, 431, 455, 456
 Mahmûd Bey (Kâtib, Diyârbekr
 defterdarı) 506

- Mahmûd Bey, Kürd 308
- Mahmûd Bey (Misistre sancakbeyi) 346
- Mahmûd Bey (Niğde beyi, Kethuda) 470, 477
- Mahmûd Bey (Solnok beyi) 383
- Mahmûd b. Mehmed I (Şehzade) 127
- Mahmûd b. Mehmed III (Şehzade) 528
Mahmûd b. Murâd III (Şehzade) 320, 357
- Mahmûd b. Sebüktegin (Sultan) 104
- Mahmûd b. Selim II (Şehzade) 278
- Mahmûd b. Süleymân I (Şehzade) 150, 153
- Mahmûd Çelebi, Koca Nişâncı-zâde (Bosna defterdarı) 454
- Mahmûd Çelebi, Mu'allim-zâde (Nişâncı) 373, 387
- Mahmûd Çelebi (Reisülküttâb) 296
- Mahmûd Çelebi, Tezkireci-zâde (Diyârbekr defterdarı) 471, 481, 518
- Mahmûd Çelebi (Trablus kadısı, Rumeli timar defterdarı) 384
- Mahmûd Efendi (Bağdâd, Âmid kadısı) 368, 373
- Mahmûd Efendi, Manisalı (Başrûznâmecî, Küçük defterdar, Anadolu defterdarı, Başdefterdar) 420, 431, 433, 462, 483, 508, 518
- Mahmûd Han (Şeşter hâkimi) 450
- Mahmûd, Karaman-oğlu Mehmed Bey-zâde 101
- Mahmûd Paşa, Ayas Paşa-zâde (Sivas, Karaman, Anadolu beylerbeyi) 489, 499
- Mahmûd Paşa, Güzelce (Gence beylerbeyi) 518
- Mahmûd Paşa Hanı 231, 232
- Mahmûd Paşa (Karaman, Haleb, Sivas beylerbeyi) 63, 384, 385, 386
- Mahmûd Paşa (Mîr-i alem, Yeniçeri ağası, Sivas beylerbeyi) 488, 496
- Mahmûd Paşa, Şemsî Ahmed Paşa-zâde (Malatya, Kastamonu sancakbeyi, Şehrîzor, Zülkadriye, Kıbrıs beylerbeyi) 384, 399, 409, 416, 427, 430, 463, 466, 509
- Mahmûd Paşa (Veziriazam) 136, 139
- Mahmûd Paşa (Yemen, Mısır beylerbeyi) 284, 286
- Mahmûd Paşa (Yeniçeri ağası, Kars beylerbeyi) 504
- Mahmûd Paşa, Zâl (Budun, Anadolu beylerbeyi, 4. Vezir) 267, 271, 272, 281, 390
- Mahmûd Sultan (Hoy hâkimi) 391
Mahzenü'l-Esrâr 32
- Makselmıyanos (II. Maximilian) 386
- Maksûd Paşa (İran elçisi, Haleb beylerbeyi) 407, 409, 428, 429, 440, 451, 472
- Malâtıyye 68, 102, 103, 124, 147, 233, 235, 259, 311, 384, 413, 425, 463
- Mal'in 514
- Mâlinûs 48
- Malkara (Migalgara) 184, 502, 503, 508
- Malkoç-oğlu 141
- Mallokelisâ 344
- Malta 64, 155, 164, 227, 267, 294, 295, 314, 315, 419, 466, 503
- Malta Seferi 268
- Maltepe 277, 373, 494, 507
- Malvar (Madar) 193
- Manastır 112

- Mâni 92
 Mâni' (Basra hâkimi) 203
 Ma'nisa 134, 151, 199, 202, 212, 239,
 243, 248, 263, 278, 281, 282,
 283, 320, 331, 358, 363, 364,
 365, 367, 368, 373, 386, 387,
 389, 392, 393, 394, 408, 410,
 416, 442, 449, 461, 463, 487,
 497, 524, 525, 528
 Ma'nisa Sarayı 526
 Mansûr Bey, Dümbelî (Bergîri
 sancakbeyi) 397
 Maraş 235, 242, 250, 293, 294, 296,
 298, 313, 327, 335, 364, 372,
 384, 387, 388, 390, 393, 403,
 417, 427, 499, 509, 522, 524
 Marçilya (Marçine, Marça) Kalesi 246,
 247
 Mardin 28, 147, 148, 262, 329, 378,
 424
 Marka Antonyo Beraguvin 311
 Marko Dani (Kapudan) 192
 Marmurus 154
 Ma'rûf Efendi (Âmid, Şam kadısı) 481
 Marulye 118
 Maskov 313, 463
 Masrîm 52
 Matbah-ı Âmire 341, 580
 Matra 321
 Matrakçı Nasûh 37, 69, 70, 154
 Matyaş Hersek 513, 521
 Mayilat (Fukaruş Kalesi beyi) 187, 188
 Mayorka 174, 175, 189, 190, 246, 247
 Mâzâka 320
 Mazenderân 402
 Mecan Kalesi 514
Mecma'û't-Tevârih 69
 Medâyin 282
 Medîne 130, 135, 310, 343, 360, 380,
 383, 388, 407, 410, 415, 431,
 466, 476, 492, 497
 Medîne (Basra) 204, 230
 Mehdî Kulu Han (Erdebil hâkimi, İran
 elçisi) 491, 494, 495
 Mehdî Kulu Sultan (Tasuc hâkimi) 472,
 499
 Mehlâyîl 53, 54
 Mehmed I, Çelebi (Sultan) 44, 50, 55,
 62, 65, 68, 70, 108, 122, 127,
 128, 129, 130, 131, 152, 156
 Mehmed III (Sultan) 26, 27, 28, 29, 30,
 32, 38, 39, 40, 44, 45, 46, 79,
 84, 282, 357, 528
 Mehmed Ağa (Başkapıcıbaşı, Mîr-i
 alem) 425
 Mehmed Ağa (Başmîrâhûrbaşı) 240,
 241, 242, 243
 Mehmed Ağa (Dârüssaâde ağası) 35, 36,
 56, 57, 80, 91, 92, 449, 499
 Mehmed Ağa (Erzurum gönüllüler
 ağası, sancakbeyi) 407
 Mehmed Ağa (Yeniçeri ağası) 504, 519
 Mehmed Bâkır Efendi, Dökmeci-zâde
 (Müderris, Edirne, İstanbul
 kadısı, Anadolu kazaskeri) 384,
 400, 403, 415, 432, 460, 464,
 483
 Mehmed b. Bâyezid II (Şehzade) 140
 Mehmed Bey, Ahmed Paşa-zâde
 (Niğbolu, Hersek sancakbeyi)
 469, 470, 476, 510
 Mehmed Bey b. Bedr Bey (Cezîre-i
 Ömeriyye hâkimi) 389, 398
 Mehmed Bey (Beğşehri beyi) 310
 Mehmed Bey, Cendereci-zâde (Mısır
 defterdarı) 404

- Mehmed Bey b. Han Abdâl (Cezîre-i Ömeriyye hâkimi) 459, 506
- Mehmed Bey (Çavuşbaşı) 284
- Mehmed Bey (Erzurum, Diyârbekr defterdarı) 513
- Mehmed Bey, Gülli-zâde 397, 401, 406
- Mehmed Bey, Hüseyin Paşa-zâde 405
- Mehmed Bey-i Abbâsî, Seyyid (Hakkârî hâkimi) 227, 229
- Mehmed Bey (İç-ili sancakbeyi) 256
- Mehmed Bey, Karaman-oğlu 67, 101
- Mehmed Bey, Küçük (Cezîre-i Ömeriyye hâkimi) 398, 445
- Mehmed Bey (Lahsâ beylerbeyi) 231, 232
- Mehmed Bey, Mihal-oğlu 163
- Mehmed Bey, Mollâ Abdülma'bûd oğlu (Cezîre-i Ömeriyye kadısı, Habur mültezimi) 434
- Mehmed Bey, Nebî-zâde (Defterdar) 226, 228
- Mehmed Bey (Rumeli defter kethudası, Kapıcılar kethudası, Başmîrâhûr), 455, 456, 469, 471, 484
- Mehmed Bey (Rumeli timar defterdarı, Cidde beyi) 479, 483
- Mehmed Bey, Şu'ayb oğlu 409, 411, 414
- Mehmed Bey, Üveys Paşa-zâde 487
- Mehmed Bey (Yayabaşı, Hindiyne sancakbeyi) 321
- Mehmed b. Selîm II (Şehzade) 278, 325
- Mehmed b. Süleymân I (Şehzade) 150, 154, 155, 162, 199, 235, 241, 389
- Mehmed b. Şehzade Mustafa b. Süleymân I (Şehzade) 235
- Mehmed Çelebi, Abdülkerîm-zâde (Bursa kadısı, Anadolu kazaskeri) 244
- Mehmed Çelebi (Bağdâd kâtibi, Basra defterdarı) 336
- Mehmed Çelebi (Baştezkireci, Başmuhasebeci) 431
- Mehmed Çelebi, Çene (Âmid kadısı) 457
- Mehmed Çelebi, Çivi-zâde (Edirne, İstanbul kadısı, Anadolu, Rumeli kazaskeri, Şeyhülislâm) 369, 401, 412, 415, 451, 479, 493
- Mehmed Çelebi, Dâl (Baştezkireci, Reîsülküttâb) 498, 502, 509, 511
- Mehmed Çelebi (Haleb mukâta'acısı, Şam timar defterdarı) 394
- Mehmed Çelebi, Hasan Kethuda-zâde (Şam kadısı) 520
- Mehmed Çelebi, Kemâl-zâde (Bağdâd, Şâm, Haleb defterdarı) 336, 393, 414
- Mehmed Çelebi, Sa'deddîn Efendi-zâde (Mekke kadısı) 508
- Mehmed Çelebi (Şikk-ı sâni defterdarı) 336
- Mehmed Çelebi, Tâc-zâde (Baştezkireci, Reîsülküttâb) 405, 406, 420, 425, 435, 478
- Mehmed, Ebû Rîş oğlu 385
- Mehmed Efendi, Ağa-zâde (Müderriş, Edirne kadısı) 384, 447, 456
- Mehmed Efendi, Ahî-zâde (Edirne kadısı, Anadolu kazaskeri, Müderriş) 317, 330, 365, 415
- Mehmed Efendi (Anadolu defterdarı) 366

- Mehmed Efendi, Bostân-zâde (Edirne, İstanbul, Mısır kadısı, Anadolu, Rumeli kazaskeri, Şeyhülislâm) 385, 389, 407, 433, 435, 479, 489, 493, 504, 506, 511
- Mehmed Efendi, Ekserci-zâde (Basra defterdarı) 384
- Mehmed Efendi (Galata kadısı) 499
- Mehmed Efendi, Hüsâm-zâde (Başrûznâmecî, Defterdar) 439
- Mehmed Efendi, İmâm-zâde (Bağdâd kadısı) 520
- Mehmed Efendi, Kemâl Bey-zâde (Haleb, Mısır kadısı) 463, 498
- Mehmed Efendi, Küçük Lutfî Bey-zâde (İzmir kadısı) 400
- Mehmed Efendi, Ma'lûl Emîr-zâde (Nakîbü'l-eshrâf, Edirne kadısı, Anadolu, Rumeli kazaskeri, Şeyhülislâm) 330, 369, 401, 407, 415, 451, 462
- Mehmed Efendi (Manisa mîr-i alemi, nişancı, defterdarı, Şehzade lalası) 506
- Mehmed Efendi, Nişancı-zâde (Mısır, Medîne kadısı) 388, 389
- Mehmed Efendi, Remzî-zâde (Haleb kadısı) 476
- Mehmed Efendi, Saru Görez-zâde (Müderriş, Haleb kadısı) 400, 408
- Mehmed Efendi, Sipâhî-zâde (Müderriş, Bağdâd kadısı) 457
- Mehmed Efendi, Sünbül (Küçük defterdar, Başdefterdar) 402, 414
- Mehmed Emîn Çelebi, Acem-zâde (Mütevelli) 430, 518, 524
- Mehmed Giray (Kırım hanı) 388
- Mehmed Kethuda 451
- Mehmed (Muhyiddîn) Efendi, Ebû Bekr-zâde (Mardin kadısı, Cezâyir, Haleb defterdarı) 329, 378, 385, 436, 466, 503, 506
- Mehmed Neşrî 67
- Mehmed Paşa (Arnavud İskenderiyesi beyi, Basra beylerbeyi) 379, 383, 388
- Mehmed Paşa, Baltacı (Bağdâd beylerbeyi) 237
- Mehmed Paşa, Bıyıklı (Diyârbekr beylerbeyi) 147, 171, 173, 180
- Mehmed Paşa, Cerrâh (Başmîrâhûrbaşı, Yeniçeri ağası, Rumeli beylerbeyi, Vezir) 360, 378, 393, 404, 406, 416, 426, 478, 480, 488, 508, 513
- Mehmed Paşa (Çakırcıbaşı, Kıbrıs beylerbeyi) 405
- Mehmed Paşa, Dukagin-zâde (Haleb, Mısır beylerbeyi) 235, 236, 242
- Mehmed Paşa, Ferhâd Paşa-zâde (Kastamonu sancakbeyi, Haleb beylerbeyi) 502, 503
- Mehmed Paşa, Güzelce (Mora beyi, Karaman beylerbeyi) 386, 405, 407, 417
- Mehmed Paşa, Hacı (Vezir) 186, 187, 188
- Mehmed Paşa, Hâdım (Kilercibaşı, İç Hazînedarbaşı, Diyârbekr, Batum, Zülkadr, Kars, Tımışvar beylerbeyi) 407, 416, 434, 438, 446, 462, 463
- Mehmed Paşa (Karaman, Diyârbekr, Bağdâd beylerbeyi) 482, 496, 519
- Mehmed Paşa, Karamanî (Veziriazam) 277

- Mehmed Paşa (Kethuda, Sancakbeyi, Gori beylerbeyi) 450, 451, 492, 493, 503
- Mehmed Paşa, Koca Sinân Paşa-zâde (Kastamonu sancakbeyi, Karaman, Çıldır, Şam, Budin, Rumeli beylerbeyi, Vezir) 416, 445, 496, 503, 509, 514, 520
- Mehmed Paşa (Küçük mîrâhûr, Trablus beyi, Maraş beylerbeyi) 312, 364
- Mehmed Paşa, Lala Mustafa Paşa-zâde (Niğde sancakbeyi, Maraş, Karaman, Haleb beylerbeyi) 296, 313, 327, 364, 384
- Mehmed Paşa, Musâhib (Mîrâhûrbaşı, Yeniçeri ağası, Rumeli beylerbeyi, Vezir) 431, 442, 471, 478, 485, 488
- Mehmed Paşa, Okçu-zâde (Baştezkireci, Reîsülküttâb, Anadolu defterdarı, Başdefterdar, Kıbrıs, Haleb beylerbeyi) 372, 405, 413, 414, 450, 451, 463, 479
- Mehmed Paşa (Reîsülküttâb, Nişancı, Maraş, Haleb beylerbeyi, Vezir) 283, 335, 364, 387, 409, 414, 416, 433, 453, 454, 488, 495, 508, 510
- Mehmed Paşa, Rum (Nişancı, Vezir) 136
- Mehmed Paşa, Sâlih Paşa-zâde (Lahsâ beylerbeyi) 425
- Mehmed Paşa, Sokollu (Başkapıcıbaşı, Cezâyir-i Deryâ-yı Sefid, Rumeli beylerbeyi, 4. Vezir, 3. Vezir, Veziriazam) 62, 150, 202, 209, 225, 227, 229, 233, 237, 239, 240, 248, 249, 256, 262, 263, 268, 278, 280, 391, 403, 413, 416, 445, 451, 457, 483, 493
- Mehmed Paşa, Solak Ferhâd Paşa-zâde (Safed, Kastamonu sancakbeyi, Tiflis, Şehrîzor, Van, Kars, Diyarbekr, Erzurum beylerbeyi) 393, 397, 403, 406, 408, 409, 413, 427, 445, 451, 466, 467
- Mehmed Paşa, Sûfi (2. Vezir) 223, 224, 226
- Mehmed Paşa, Sûfi (Bosna, Erzurum beylerbeyi) 488, 503
- Mehmed Paşa (Şehrîzor, Erzurum, Tımuşvar beylerbeyi) 417, 446
- Mehmed Paşa, Üveys Paşa-zâde (Trablusgarb beylerbeyi) 496
- Mehmed Paşa, Yahyâ Paşa-oğlu (Niğbolu sancakbeyi, Anadolu, Budin beylerbeyi) 178, 179, 192, 185, 188, 189, 192, 194, 210
- Mehmed Paşa (Yeniçeri ağası, Haleb beylerbeyi) 168
- Mehmed Süreyyâ 461
- Mekke 135, 281, 287, 310, 317, 330, 334, 343, 360, 361, 380, 383, 400, 410, 415, 431, 456, 458, 462, 463, 464, 465, 480, 481, 508
- Memi Bey (Kocaili sancakbeyi) 344
- Memi Kethuda 290
- Memi Paşa (Rodos beyi, Cezâyir, Trablusgarb beylerbeyi) 464, 484
- Memlûkler (Âl-i Türkiyye) 38, 95
- Me'mûn Bey (Hille beyi) 480, 483, 484
- Menekşe (Menekse) 184, 185
- Menküb 139
- Menteşe 102, 123, 153
- Menteşe-oğlu 131
- Menûçehr, Kârî-oğlu (Mustafa Paşa) (Çıldır beylerbeyi) 394, 401, 402, 428, 431, 445, 482

- Merâga 166, 171, 226, 451, 482
 Merâgım 170, 171
 Merâkeş 380, 382, 413
 Merc-i dâbık 147
 Merend 166, 171, 451
 Merîniyye 381
 Mersezebân 73, 242
 Merted 176
 Mesâni' 168
 Mesîh Ağa (Diyârbekr gönüllüleri ağası)
 406
 Mesîhiyye 435
 Mesîh (Kethuda, Dergâh-ı Âli
 müteferrikası) 408
 Mesîh Paşa (Hazînedârbaşı, Mısır
 beylerbeyi, Vezir, Veziriazam)
 341, 357, 393, 407, 411, 431,
 459, 462, 469, 470, 472
 Mesûr Hisarı 306
 Mesuri 138
 Meşâr 147
 Meşhedeyn 228, 402
 Meşref 480
 Meştir 163
 Mevlâyî Abdullah el-Kebîr (Fas hâkimi)
 381, 382
 Mevlâyî Abdülmülûk (Mülûk) (Fas
 hâkimi) 381, 382, 387
 Mevlâyî Ahmed (Tunus beyi) 71, 72,
 197, 289, 290, 291, 292, 342,
 348, 353, 376, 505
 Mevlâyî Muhammed 348, 350, 353,
 376
 Mevlâyî Muhammed el-Kebîr (Fas
 hâkimi) 382
 Mevlâyî Muhammed eş-Şeyh eş-Şerîf
 (Fas hâkimi) 381
 Meyâveş 48
 Meysala 170
 Meytem Vâdîsi 305
 Mezîd-oğlu 128
 Mısır 28, 59, 61, 65, 67, 68, 72, 100,
 101, 102, 103, 124, 141, 147,
 148, 154, 155, 156, 168, 170,
 171, 180, 205, 221, 225, 232,
 234, 235, 236, 240, 241, 242,
 250, 262, 284, 286, 287, 294,
 295, 301, 302, 303, 305, 309,
 314, 317, 320, 327, 330, 331,
 332, 334, 341, 346, 351, 352,
 356, 368, 371, 372, 373, 379,
 383, 384, 385, 386, 387, 388,
 393, 399, 403, 404, 405, 407,
 408, 411, 413, 414, 419, 431,
 432, 433, 434, 435, 437, 441,
 450, 451, 452, 458, 461, 463,
 464, 465, 473, 474, 476, 478,
 479, 481, 482, 483, 484, 487,
 496, 498, 499, 501, 503, 504,
 505, 506, 509, 520
 Mısır İskenderiyyesi 148, 250, 387, 436
 Mısır Millî Kütüphanesi ve Arşivleri
 (Dâru'l-Kütüb ve'l-Vesâ'iki'l-
 Kavmiyye) (Kahire) 40
 Miçke 119
 Midilli 138, 142, 246, 247, 344
 Mihacâbâd 271
 Miha İskeleyi 301
 Mihal (Eflak voyvodası) 524
 Mihaliç 115
 Mihaliç Ovası 250, 251, 256
 Mihlu 137
 Mihne (Eflak voyvodası) 435
 Mihrümâh Sultan (Kanûnî'nin kızı)
 184, 391, 416
Mihr ü Müşteri 32

- Mihu 178, 179
 Mikhail Palaiologos VIII
 Mikroç 119
 Millet (Ali Emîri Efendi) Kütüphanesi 31
 Mîr Abdül'alî 283
 Mi'râc 55, 59
 Mîr Azîz (Cezîre-i Ömeriyye hâkimi)
 445, 459, 460, 505, 506
 Mîrçe (Muça) (Eflak voyvodası) 201
 Mîr-i Alem Sarayı 409
 Mîr Nâsır 445, 446
 Mîr Şeref 446, 505, 506
 Mîrzâ Ahmed b. Uğurlu 141
 Mîrzâ Cihân Şâh 139
 Mîrzâ İslâm 438
 Mîrzâ Mahdûm Efendi (Diyârbekr,
 Bağdâd/Meşhedeyn, Medîne,
 Mekke, İstanbul kadısı, Nakîbü'l-
 eşrâf, Şeyh-i Harem) 391, 392,
 393, 402, 414, 415, 462, 463,
 464, 465, 470, 474, 476, 481
 Mîrzâ Muhammed 438
 Mîrzâ Sarâyı 151
 Misina Adası 344
 Misina Boğazı 200, 246, 247, 267
 Misistre 346
 Miyâne 166, 171
 Mohaç 158
 Mollâ Çelebi (Anadolu kazaskeri) 287,
 299
 Mollâ Çelebi (İstanbul kadısı) 366
 Mollâ Çelebi (Kütahya kadısı, Kazasker,
 İstanbul kadısı) 411
 Mollâ Çelebi (Mısır, Bursa, Edirne
 kadısı) 383, 385, 389
 Mollâ Çelebi, Mîrüm-zâde (İstanbul
 kadısı, Anadolu, Rumeli
 kazaskeri, Müderris) 405, 407,
 415, 447, 449
 Mollâ Çelebi (Müderris) 314
 Mollâ Çelebi (Tezkireci) 414
 Mollâ Hudâvendigâr 233, 255
 Mollâ Hüsrev 133
 Mollâ İsmâ'il (Kadı) 451
 Mollâ Kâsım Efendi (Hekîmbaşı) 408
 Mollâ Kâsım, Nakkâş (Yeniçeri kâtibi)
 524
 Mora 137, 138, 164, 165, 166, 188,
 189, 343, 386
 Moravya 120
 Moton 142, 324
 Mu'arrâ 434
 Mu'âviye, Hz. 204
 Muçârde (Mecerde) Nehri 291
 Mudanya İskeleyi 358, 526, 528
 Mudurnu 112, 115
 Muhammed Assâr-ı Tebrîzî 32
 Muhammed bin Ali 222
 Muhammed bin Cevfi 309
 Muhammed bin Hadîs bin Mutahhar 480
 Muhammed bin Radiyüddîn 308
 Muhammed bin Şemsüddîn 285, 307, 309
 Muhammed Han 404
 Muhammed Han, Tekeli (Bağdâd
 hâkimi) 167, 168
 Muhammed Han, Zülkadrli (İsfahân,
 Erzurum, Karaman beylerbeyi,
 Niğbolu, Mora sancakbeyi) 167,
 184, 185, 187, 188, 189
 Muhammed, Hz. 30, 38, 45, 50, 59, 89,
 90, 91, 94, 95, 164, 173, 174,
 181, 183, 188, 190, 195, 196,
 232, 243, 266, 279, 280, 285,
 294, 297, 301, 310, 315, 317,
 338, 339, 343, 349, 355, 370,
 371, 376, 382, 426, 447, 466,
 492, 519, 521, 523

- Muhammed Kalavun (Sultan) 103
 Muhammed Osman 282, 283
 Muhammed Seyyâle 204
 Muhannâ Nehri 204, 205
 Muhteşem-i Kâşânî 64
 Muhyî (Abdülmuhyî) Paşa
 (Reisülküttâb, Anadolu
 defterdarı, Nişancı, Dergâh-ı
 Âlî müteferrikası, Anadolu
 beylerbeyi) 405, 410, 431, 433,
 478, 488, 504
 Muhyî Çelebi (Mısır defterdarı, Şikk-ı
 sâni defterdarı) 503
 Muhyiddin Efendi, Hemşire-zâde 384
 Muhyiddin Efendi, Mu'îd-zâde (Şam
 müftüsü, Kudüs kadısı) 372
 Muhyiddin Efendi (Şam, Bursa, Edirne
 kadısı) 369
 Muhyiddin Efendi, Şeyh Buhârî-zâde
 (Trablüşşam kadısı) 372
 Muhyiddin Mehmed Cemâlî, Zenbilli-
 zâde 64
 Muhyiddin (Mehmed) Efendi, Van-kulu
 (Manisa müftüsü, Selanik, Medîne
 kadısı) 365, 410, 497
 Muhyî Efendi (Nakibü'l-eşraf) 481
 Muhyî Paşa evleri 507
 Mu'inüddin Süleymân (Pervâne) 67,
 100, 101
 Mukîm Dağı 217, 218
 Mukrî 451, 452
 Munakkab Hisarı 306
 Murâd I (Sultan) 44, 50, 55, 60, 62, 65,
 108, 114, 117, 118, 119, 120,
 121, 122
 Murâd II (Sultan) 44, 50, 55, 60, 62,
 65, 70, 75, 127, 130, 131, 132,
 133, 134, 136, 156
 Murâd III (Sultan) 27, 28, 29, 30, 33,
 35, 36, 39, 41, 43, 44, 45, 46,
 50, 55, 57, 60, 62, 65, 69, 74,
 77, 79, 80, 81, 84, 89, 91, 206,
 243, 244, 248, 252, 263, 278,
 281, 320, 331, 357, 361, 370,
 371, 380, 391, 443
 Murâd Bey, Abaza (Matra sancakbeyi)
 321
 Murâd Bey (Pojea sancakbeyi) 191,
 192, 193
 Murâd b. Süleymân I (Şehzade) 150,
 153
 Murâd Çelebi (Mütevelli, Şehr-emîni)
 476, 498
 Murâd Paşa (Gazze sancakbeyi, Ta'iz
 beylerbeyi) 286, 287
 Murâd Paşa (Kethuda, Yemen, Karaman,
 Kıbrıs, Trablüşşam beylerbeyi)
 372, 414, 429, 430, 467, 498,
 500, 503
 Murâd Paşa (Şam, Bağdâd, Erzurum,
 Karaman beylerbeyi) 293, 325, 335
 Mureç Nehri 227
 Mûsâ Bey 220
 Mûsâ bin Mîşâ, Hz. 49, 59
 Mûsâ Çelebi (Başmuhasibeci) 471
 Mûsâ Çelebi b. Bâyezîd I 68, 122, 127,
 129
 Mûsâ, Hz. 45, 49, 54, 59
 Mûsâ Sultan (Tebrîz hâkimi) 165
 Mûsâ (Zağarcıbaşı) 310
 Muslihuddin (Dânişmend) 312
 Muslihuddin Efendi, Bostân-zâde
 (Müderri) 384
 Muslihuddin Efendi, Sarı (Müderri,
 Âmid, İstanbul kadısı) 463, 473,
 481, 498

- Mustafa Ağa (Çavuşbaşı) 361
 Mustafa Ağa (Kâim-makâm) 216, 217
 Mustafa Ağa (Kapıcıbaşı, Başkapıcıbaşı) 493, 524
 Mustafa Ağa (Küçük mirâhûr, Sancakbeyi) 240
 Mustafa Ağa (Odabaşı) 360
 Mustafa Ağa (Saray ağası, Kilercibaşı, Hazinedarbaşı) 407, 416
 Mustafa Ağa (Şehr-emîni, Çavuşbaşı) 499
 Mustafa Ağa (Yeniçeri ağası) 155, 156
 Mustafa b. Bâyezid I (Şehzade) 68, 122, 127, 132
 Mustafa Bey, Cin 477
 Mustafa Bey (Çavuşbaşı, Silistre sancakbeyi) 524
 Mustafa Bey, Çerkes 429
 Mustafa Bey (Ebrce sancakbeyi, Emîr-i hâc) 302
 Mustafa Bey, Ferhâd Paşa-zâde (Dergâh-ı Âli müteferrikası, kapıcıbaşısı) 461, 462
 Mustafa Bey, Kara (Midilli sancakbeyi) 246, 247
 Mustafa Bey (Kethuda) 337
 Mustafa Bey (Kethuda, Safed sancakbeyi) 503
 Mustafa Bey (Lipva sancakbeyi) 352
 Mustafa b. Mehmed I (Şehzade) 127
 Mustafa b. Mehmed II (Şehzade) 136
 Mustafa b. Mehmed III (Şehzade) 528
 Mustafa b. Murâd III (Şehzade) 357
 Mustafa b. Selîm II (Şehzade) 278
 Mustafa b. Süleymân I (Şehzade) 150, 161, 230, 231, 232, 234, 235
 Mustafa Çavuş, Mütevellî-zâde 393
 Mustafa Çelebi (Arpa emîni, Diyârbekr, Erzurum, Haleb defterdarı) 389, 420, 432
 Mustafa Çelebi, Behmen-zâde (Tımışvar defterdarı) 454, 460
 Mustafa Çelebi, Celâl-zâde (Koca Nişancı) 283
 Mustafa Çelebi (Defter emîni, Rumeli şikk-ı sâni defterdarı) 380
 Mustafa Çelebi, Ebû's-su'ûd-zâde (Selanik kadısı) 383, 400, 479
 Mustafa Çelebi (Haleb defterdarı, Rumeli şikk-ı sâni defterdarı) 336
 Mustafa Çelebi, Hüseyin Çelebi-zâde (Şam kadısı) 520
 Mustafa Çelebi, Kara (Defter-i Hâkânî kâtibi) 488, 505
 Mustafa Çelebi, Karamanlı (Defter emîni, Karaman defterdarı) 450, 451, 454, 455
 Mustafa Çelebi, Köse (Defter emîni, Küçük defterdar) 386
 Mustafa Çelebi, Küçük (Müderriş, Şam kadısı) 503
 Mustafa Çelebi (Manisa reîsülküttâbı, Defter emîni) 387
 Mustafa Çelebi (Sipâhî Oğlanları kâtibi) 494
 Mustafa Çelebi (Şehr-emîni) 498
 Mustafa Çelebi (Yeniçeri kâtibi) 367
 Mustafa Efendi, Arûs (Müderriş) 400
 Mustafa Efendi, Büzen-zâde (Manisa müftîsi) 365
 Mustafa Efendi, Duhânî-zâde (Yeniçeri yazıcısı, Mısır defterdarı) 327, 404
 Mustafa Efendi, Görez Seyyidi-zâde (Bağdâd, Medîne kadısı) 383, 407
 Mustafa Efendi, Küçük Bostân-zâde (Müderriş, Haleb, Şam kadısı) 399, 407, 413

- Mustafa Efendi, Lutfi Bey-zâde (Mekke, Bursa, Edirne kadısı) 415, 465, 482
- Mustafa Efendi, Murâd-zâde (Rumeli şikk-ı sâni defterdarı, Anadolu defterdarı) 363, 367
- Mustafa Mîrzâ b. Tahmâsb Şâh 379
- Mustafa Paşa (Amasya sancakbeyi, Şemahı beylerbeyi) 444
- Mustafa Paşa, Ayas Paşa-zâde (Habeş, Şam, Bosna beylerbeyi) 490, 510
- Mustafa Paşa, Bıyıklı Mehmed Paşa-zâde (Yemen beylerbeyi) 180
- Mustafa Paşa (Bosna sancakbeyi, Budin beylerbeyi, Vezir) 270, 333, 394
- Mustafa Paşa, Çoban (Vezir, Mısır beylerbeyi) 152, 153, 154, 155, 156
- Mustafa Paşa (Emîr-i hâc, Yemen beylerbeyi) 236, 240, 241, 242
- Mustafa Paşa (Gazze sancakbeyi, Yemen beylerbeyi) 241, 242, 309, 372
- Mustafa Paşa (Gori, Çıldır beylerbeyi) 507, 509
- Mustafa Paşa, Hüseyin Paşa-zâde (Batım beylerbeyi) 415
- Mustafa Paşa, İsfendiyâroğlu (Başmîrâhûr, Rumeli beylerbeyi, 4. Vezir) 225, 240, 241, 251, 267, 272, 276, 280, 281
- Mustafa Paşa (Kapıcıbaşı, Yeniçeri ağası, Kastamonu sancakbeyi, Maraş, Şehrîzor beylerbeyi) 317, 367, 389, 393, 403, 417
- Mustafa Paşa, Lala (Pojea sancakbeyi, Şehzade lalası, Revan, Maraş beylerbeyi) 455, 456, 498, 524
- Mustafa Paşa, Lala (Şehzade lalası, Van, Şam beylerbeyi, 6. Vezir) 252, 262, 284, 286, 287, 295, 296, 298, 303, 317, 368, 387, 392, 404, 405, 406, 409, 434, 446
- Mustafa Paşa (Malatya sancakbeyi, Erzurum beylerbeyi) 259
- Mustafa Paşa (Trablusgarb beylerbeyi, Ağrıboz sancakbeyi) 316, 346, 373
- Mustafa Paşa (Veziriazam) 140, 145
- Mustafa Paşa (Yemen beylerbeyi) 356
- Mustafa Paşa (Zülkadr beylerbeyi) 310
- Mustafa Sâmi Bey, Arpaemini-zâde 61
- Mustafa Selânîkî 27, 241, 478, 497, 504, 518, 520, 523, 524
- Mustafa, Zaim (Kethuda) 310, 311
- Musul 25, 26, 55, 167, 168, 206, 225, 226, 332, 416, 437, 452, 466, 505, 512
- Muş 173, 322, 396
- Muşa'şâ' 203, 204, 400
- Mûtâb-zâde Ahmed Paşa Sarayı 501
- Mutahhar b. İmâm (Har-leng) 217, 219, 285, 286, 300, 301, 305, 306, 307, 308, 309, 317
- Muzaffer Han (Gılân padişahı) 166
- Muzaffer Paşa (Bağdâd, Kıbrıs beylerbeyi) 293, 297, 310
- Muzaffer Paşa (Şehrîzor beylerbeyi) 25, 262, 265
- Mûze 213
- Mücmelü't-Tümâr* 34, 35, 36, 39, 41, 60, 61, 63, 64, 74, 76, 80, 84, 97, 99
- Müks 322
- Mürre 45
- Müseyyeb 226, 228

N

- Nadajli 514
 Nağto 170, 171
 Nahcûvân 147, 166, 171, 207, 208, 226, 236, 237, 238, 259, 396, 441
 Nakâris 52, 53
 Nakd Ali 482
 Nakîl-i Mahrâs (Mahdâs, Hadâs) 215
 Nakîl-i Semâra 215
 Nakrâveş 52, 53
 Nakşa Adası 176
 Nâm Kalesi 226
 Nâsır Bey (Nusaybin, Heytem sancakbeyi) 227, 229
 Nasûh Ağa (Bâb-ı Âlî müteferrikası) 418, 420
 Nasûh Bey (Bâyezîd II'nin damadı) 141
 Nasûh Bey (Reîs, Cezâyir beylerbeyi) 229
 Nasûh Efendi (Nevâlî) (Müderriş, Şehzade hocası) 427, 524
 Nebâb 166
 Neberde Kalesi 291
 Necef 169, 402
 Nedârî (Medârî) 215
 Nemçe 158, 159, 191, 194
 Nemrûd 49, 54, 58
 Nerîmân 97, 106
Nesebnâme-i Hümâyûn 32, 33, 35, 36, 100, 102, 103, 104, 109
 Nevi 170
 Nev'î Efendi (Şehzade hocası) 496
 Nevkesri 119
 Nevşâr 166
 Niğde 313, 470, 477
 Niğebolı 119, 124, 184, 185, 192, 388, 434, 476
 Nihâvend 489, 491, 492, 493
 Nihay 310
 Nikiforos (Bizans imparatoru) 100
 Nikopri 137
 Nil 72, 242, 301, 302, 320, 321, 331, 352
 Niş 118
 Niş Sahrâsı 162, 163, 192
 Niyâzâbâd 443
 Niyese Kalesi 289
 Nizâmî-i Gencevî 32
 Novaberde 133
 Nova Kalesi 181, 182, 183, 184, 185
 Nûh Ağa (Başmîrâhûr) 499
 Nûh, Hz. 38, 45, 48, 49, 53, 54, 58, 61, 62, 65, 91, 95, 103, 109
 Nûh Paşa (Haleb defterdarı, Kıbrıs beylerbeyi) 503
 Nûh Paşa (Sivas beylerbeyi) 507, 509
 Nukay 157
 Nûre Sûfî 101
 Nusaybin 227
Nûzhetül-Abbâr 74, 296
- O**
- Odköklük Hisarı 115
 Oğlan Kapudan 200, 267, 324, 351
 Oğuz Han 74, 103, 109, 150
Oğuznâme 32, 74, 109
 Okluk Hisarı 129
 Ok Meydânı 456, 457
 Olcayto Han 102
 Orhan b. Murâd II (Şehzade) 131
 Orhan Gazi 44, 50, 55, 60, 62, 65, 110, 112, 114, 115, 116, 117
Oruç Beğ Tarihi 64
 Orud 157
 Osman III (Sultan) 62
 Osman Ağa (Kapıcıbaşı) 526

- Osman b. Murâd III (Şehzade) 357
 Osman b. Selîm II (Şehzade) 278
 Osmancık 123
 Osman Çelebi, Acem Bâli oğlu (Rumeli timar defterdarı, Mısır defterdarı) 451, 452, 476
 Osman Efendi, Dukagin-zâde (Üsküdar, Mısır kadısı) 520
 Osman Gazi 32, 44, 50, 55, 60, 61, 62, 65, 102, 91, 100, 102, 103, 106, 107, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 254
 Osman, Hz. 45, 50, 55
 Osmanlılar 40, 44, 81, 120, 134, 100
Osmanlı Resim Sanatı 77
 Osmanoğulları (Âl-i Osman) 62, 65, 66, 67, 69, 80, 90, 91, 95, 98, 102, 110, 114, 117, 122, 124, 127, 131, 136, 140, 145, 150, 178, 179, 228, 229, 232, 278, 285, 316, 357, 448, 462
 Osman Paşa (Arnavud İskenderiyyesi sancakbeyi, Yanık beylerbeyi) 523
 Osman Paşa (Ereş, Bakü beylerbeyi) 497
 Osman Paşa (Haleb beylerbeyi) 225
 Osman Paşa (Karaman, Lûristân beylerbeyi) 231, 237, 452
 Osman Paşa, Özdemir-oğlu (Ta'iz, Lahsâ, Basra, Diyârbekr beylerbeyi, Vezir, Veziriazam) 29, 58, 65, 286, 287, 299, 300, 301, 303, 332, 357, 379, 392, 397, 398, 399, 401, 404, 411, 413, 424, 433, 434, 437, 483, 442, 446, 450, 452, 453, 454, 455, 456, 458, 463, 464, 466, 471, 483, 497, 498, 520
 Osman Paşa (Saray ağası, Kilercibaşı, Malatya sancakbeyi, Sivas, Basra beylerbeyi) 407, 416, 463, 503, 507
 Otranda 175
 Ovacık Yaylağı (Karacadağ) 261
 Oynuk 157
- Ö**
 Ökes Badunay 321
 Ömer Ağa (Ulûfeciler ağası) 281, 282
 Ömer Bey (Zaîm) 324
 Ömer b. Murâd III (Şehzade) 357
 Ömer Çelebi (Defter-i Hâkânî kâtibi, Defter emîni) 454, 455
 Ömer Çelebi, Hayâlî-zâde (Bağdâd defterdarı) 406, 413, 472
 Ömer Çelebi (Yeniçeri kâtibi) 506
 Ömer, Hz. 45, 50, 55, 371, 492
 Ömeriyye 229, 389, 434, 459, 460
 Ösek 162, 163, 270
 Ösek Kalesi 157, 161, 163, 162
 Özdemür Paşa (Yemen, Habeş, Sevâkin beylerbeyi) 72, 73, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221, 222, 236, 240, 241, 242, 243, 320, 321
- P**
 Paçusta 294
 Palarma Hisarı 314
 Palata 270
 Palu 401, 445
 Panika 159
 Papa 523
 Pasin 258, 263
 Pasinâbâd 211
 Pasin Ovası 105
 Patna 29

- Payas 294, 296
 Peç 184, 185, 186, 187, 188, 189, 202,
 211, 212, 248, 268, 270, 283,
 304, 326, 332, 334, 337, 339,
 341, 352, 353, 361, 368, 370,
 375, 385, 386, 395, 405, 407,
 418, 419, 439, 460, 470, 507,
 519, 521, 522
 Peçeye 290, 293
 Peç Seferi 510, 512
 Peçuy (Peçu) Kalesi 161, 162, 193, 227,
 271
 Pehlevân Hasan Bey 215, 216
 Pelengân 471
 Pente Kalesi 241
 Perim Petri 162
 Pertevniyâl Vâlide Sultan 51
 Pertevniyâl Vâlide Sultân Külliyesi 50
 Pertev Paşa Sarayı 417, 455, 478, 491
 Pertev Paşa (Yeniçeri ağası, Rumeli
 beylerbeyi, 4. Vezir, 2. Vezir)
 208, 209, 238, 240, 241, 248,
 249, 263, 265, 269, 274, 280,
 304, 305, 310, 316, 317
 Pervan Suyu 178
 Pervâne Bey (Hamîd-ili beyi) 172, 173
 Pervâne, Mu'înüddîn Süleymân 67, 100,
 101
 Pervîz Efendi (Anadolu kazaskeri,
 Mekke kadısı) 281, 383
 Pesik 478
 Pesir 159
 Peşpirim Kalesi 513
 Pestiyon Kalesi 346, 347, 348, 349, 351
 Peşte 159, 190, 191
 Peştiye Kalesi 233
 Petre (Boğdan voyvodası) 337, 340
 Petre (Eflak voyvodası) 435
 Petre-Varadin Kalesi 157
 Petrihâs Kalesi 223
 Petri (Petru Rareş) (Kara-Boğdan
 voyvodası) 177, 180, 187, 192
 Philippe de Villiers (Migali Mayestöri)
 64, 155, 163, 164
 Piçkezek Kalesi 227
 Pilasa 443
 Pilvar (Selvar) 162, 163
 Pîre Muhammed 423
 Pîrî Bey (Şikk-ı sâni defterdarı) 518
 Pîrî Çavuş 393
 Pîrî Efendi (Müderriis, Eyyûb kadısı)
 384, 400, 464
 Pîrî Kethuda (Dergâh-ı Âli
 müteferrikası, Rumeli defter
 kethudası) 489
 Pîrî Mehmed Paşa (Veziriazam) 145,
 150, 154, 155
 Pirim Petri 186, 187, 188
 Pîrî Paşa, Ramazan-oğlu (Adana hâkimi,
 Şam beylerbeyi) 237, 250, 253
 Pîrî Reîs (Mısır kapudani) 221, 232
 Pirlilik 159
 Pîşdâdiler 38, 94
 Piyâle Bey (Kapıcıbaşı, Dergâh-ı Âli
 müteferrikası, Kethuda) 460, 524
 Piyâle Paşa (Başkapıcıbaşı, Kapudan, 3.
 Vezir, 2. Vezir) 239, 240, 241,
 244, 246, 263, 267, 268, 281,
 295, 296, 298, 302, 326, 328,
 333, 334, 391, 408, 416, 426
 Piyâle Paşa Câmî'i 433
 Piyâle Paşa (Ereş, Rakka, Batum
 beylerbeyi) 399, 417, 480, 487,
 489, 504, 518
 Podan Kırkış (Ferkış) 191, 192
 Podeşan 177, 179

- Pojega 191, 192, 353, 372, 455
 Polata Kalesi 513
 Polonya 134
 Popofça Hisarı 276
 Portakal 189, 190, 192, 199, 221, 222,
 232, 283, 300, 315, 316
 Postîn-pûş (Dervîş) 121
 Pravadi 119, 177
 Preveze 181, 182, 183, 233
 Pulya 175, 200, 333
 Pulya Anabolusu 71, 196, 197, 200
- R**
- Raçe 157
 Rakan 162, 163
 Rakka 482, 485, 487, 489, 498, 499,
 504, 520
 Ramazân Bey (Tilimsân, Tunus
 sancakbeyi) 289, 292
 Ramazân Efendi, Nâzır-zâde (Bursa,
 Edirne, İstanbul kadısı) 369, 385
 Ramazânogulları 225
 Ramazân Paşa, Kayd (Kâyid) (Cezâyir,
 Tunus beylerbeyi, Tilimsân
 sancakbeyi, Trablusgarb
 beylerbeyi) 347, 381, 382, 387,
 391, 402, 415, 460, 461
 Ramazân Paşa, Lala (Haleb, Anadolu
 defterdarı, Başdefterdar, Şehzade
 lalası, Kefe beylerbeyi) 472, 478,
 482, 483, 506, 509
 Râvîl 52
 Rây 223
 Râziye Kadın 499
 Raztık Kalesi 200
 Receb Paşa (Sakız beyi, Tunus
 beylerbeyi, İskenderiyye
 sancakbeyi) 366, 385, 387
 Reis Dervîş (Ayasofya mütevellisi) 524
 Reşîd 148
 Reşîd (Râşid) ibn Magâmis (Basra
 hâkimi) 168, 202
 Reşt 424
 Revân 394, 436, 440, 445, 483, 498,
 512, 519, 524
 Revân Seferi 29
 Reydâniyye 148
 Rıdvân Efendi (Bağdâd, Üsküdar kadısı)
 520
 Rıdvân Paşa, Mustafa Paşa-zâde (San'â,
 Basra, Erzurum, Anadolu
 beylerbeyi, Mahâyif müfettişi)
 286, 309, 388, 408, 417, 429,
 463
 Richard Ettinghausen 76
 Rimpapa 283, 315, 316
Risâle-i Âlâtü'r-Rasadiyye 32
 Rodos 70, 148, 154, 155, 156, 163,
 164, 295, 296, 302, 320, 408,
 433, 461, 483
 Rodoscık 293
 Rodos Kalesi 148, 153, 155
 Rûbendez Kalesi
 Rudolfo (II Rudolf) 386
 Rûhâ 172, 173, 224, 227, 423, 453,
 487
 Rûmili 27, 53, 68, 115, 118, 123, 127,
 129, 131, 132, 153, 167, 173,
 175, 179, 183, 184, 185, 186,
 187, 188, 190, 191, 192, 193,
 201, 225, 227, 228, 229, 230,
 231, 233, 235, 237, 238, 239,
 240, 241, 244, 250, 251, 256,
 260, 262, 267, 271, 272, 276,
 281, 282, 284, 293, 294, 304,
 305, 310, 314, 317, 318, 320,

- 325, 326, 327, 330, 336, 337,
339, 341, 352, 354, 363, 366,
367, 373, 379, 380, 384, 389,
396, 397, 401, 404, 405, 406,
407, 408, 412, 413, 415, 416,
418, 419, 423, 428, 429, 430,
431, 433, 436, 442, 445, 447,
449, 450, 451, 452, 455, 456,
457, 458, 459, 461, 471, 476,
478, 479, 481, 483, 488, 489,
497, 499, 500, 502, 504, 505,
506, 508, 509, 511, 514, 517,
519, 520, 521, 522, 524
- Rûmkal'a 147
Ruscuk 502
Rûz 231
Rûkn-i Yemânî 380
Rüstem Han, Karamanlu 486
Rüstem Paşa Sarayı 502
Rüstem Paşa Tarihi 37, 69
Rüstem Paşa (Veziriazam) 69, 150, 183,
184, 185, 201, 225, 230, 231,
234, 235, 240, 262, 388, 391
- S**
- Sa'âdet Giray 434, 457
Sabur Dağı 213, 215
Sa'dâbâd 166, 171
Sa'de 220
Sâdık, Hz. 49, 54, 59
Sadr-ı Aşşâre (Gışâve) 204, 205
Sadûk, Hz. 49, 54, 59
Safed 392, 393, 503
Saffârîler 38, 95
Safvân, Hz. 49, 58
Sâhibbâd Meydânı 467
Sâhib Giray Han 178, 179
Sahn-ı Semâniyye 362, 400
Sa'îd 72, 242, 302
Sa'îd Efendi, Kara (Konya, Maraş kadısı)
372
Sakız Adası 64, 268, 269, 295, 303,
304, 320, 329, 339, 366
Saksonya Eyalet Kütüphanesi -
Dresden Eyalet Üniversitesi
Kütüphanesi (Sächsische
Landesbibliothek - Staats- und
Universitätsbibliothek Dresden)
31
Salâhuddîn-i Hemedânî 300
Sâlih Çelebi, Sa'deddin Efendi-zâde 509
Sâlih, Hz. 45, 49, 53, 58, 284
Sâlih Paşa (Cezâyir beylerbeyi) 72, 73,
242, 243
Sâlih Reis (Kapudan) 189, 190
Salmenâre 200
Sâm 106
Samandıra 112
Sâmânîler 38, 95
Samartin (Sumartin) Kalesi 513, 521
Sâm b. Nûh 109
Samsun 123, 130
Samut Bânû (Kârî) 394, 401, 428, 431,
445, 482
San'â 215, 216, 217, 218, 219, 220, 221,
284, 286, 301, 306, 308, 309
San'â Kalesi 217, 219
San'â Ovası 217
San'â Sahrâsı 306
Santa Margarika 247
Santa Marina (Vekarina) 200
Saraybosna 12, 40
Sarây-ı Âmire 172, 173, 209, 210, 212,
251, 259, 269, 277, 279, 281,
303, 304, 319, 328, 334, 339,
358, 359, 362, 363, 368, 373,

- 376, 377, 393, 409, 426, 441,
449, 458, 494, 496, 500, 507,
510, 513, 517, 528, 529
- Sarı Kâdî (Mustafa Efendi) (Erzurum
defterdarı) 513
- Sârim-oğlu 171
- Sârim Sahrâsı 170
- Sâriye, Hz. 492
- Saruca Paşa (Vezir) 136
- Saru Görez 143
- Saruhân 102, 123
- Saruhân Bey (Hazo hâkimi) 387
- Saru Saltık Sultan 177
- Saru Yanı (Yatı) (Savcı Bey) 107, 108,
110
- Sâsânîler 38, 94
- Sava 152, 157, 161, 162, 270
- Sava Kalesi 138
- Sava Köprüsü 157
- Sâve Kalesi 223
- Savcı Bey b. Murâd I 117, 119
- Savcı-oğlu Ali Bey 128
- Sazludere 145
- Sazvar (Sazdar) 193
- Sebin (Senen) Kalesi 187, 188
- Secle 159
- Seçanâbâd Sahrâsı 279
- Seçav Kalesi 178, 179
- Sedde Boğazı 72, 73, 190, 242
- Sedîr 501
- Sefer (Kethuda) 353
- Sefid Dağ (Akdağ) 167, 168
- Sefriçe 137
- Seg Dergeş 168
- Sehend Dağı 171
- Sehl-bâkır 306
- Seksar 191, 192
- Sekvat 134
- Selanik 119, 123, 132, 369, 387, 388,
405, 410, 414, 479
- Selçuklular (Âl-i Selçuk, Selâçika) 32,
38, 44, 95, 101, 104, 439
- Selgarîler 38, 95
- Selh 223
- Selîm II (Sultan) 27, 29, 33, 35, 39, 44,
50, 55, 60, 62, 65, 69, 74, 77,
84, 89, 150, 154, 155, 162, 199,
202, 206, 212, 227, 228, 232,
233, 235, 238, 239, 243, 248,
249, 250, 252, 254, 255, 262,
263, 278, 309, 353, 357, 358,
361, 362, 381, 447, 497, 505
- Selîm II Türbesi 446, 465
- Selîm (1) b. Murâd III (Şehzade) 357
- Selîm (2) b. Murâd III (Şehzade) 357,
399
- Selîm b. Mehmed III (Şehzade) 528
- Selîm Hân-nâme* 412
- Selmân Mirzâ 399, 423
- Selmâs 224, 391, 437, 469
- Sembotel 163
- Semendire 133, 138, 388, 405
- Semer kand 316, 417, 468, 480, 482
- Semmûr Nehri 208
- Semûd 285
- Semûd Kalesi 305
- Sente Hisarı 241
- Serâb 166
- Serâve 171
- Serâvî 352
- Serçe Han 166
- Serdine Adası 246, 247
- Serdrûd 166
- Serpil Bağcı 77
- Serüçek 170
- Servân Nehri (Dokuzölüm) 167, 223

- Server Ağa (Dârüssaâde ağası) 499, 505
 Sevâkin 73, 241, 243, 320, 321
 Sevarin Kalesi 129, 130
 Seydişehir 118, 123, 129
 Seyfi Çelebi (Müderris) 400
 Seyfi Çelebi (Şam, Haleb, Anadolu
 defterdarı, Küçük defterdar) 410,
 431, 433, 438, 457, 458, 470
 Seyyid Âmir (Zekiyye hâkimi) 203
 Seyyid Aristo (Seyyid Lokmân'ın oğlu)
 26, 34
 Seyyid Ebû Tayyib Bey 348, 385
 Seyyid Hüseyin (Seyyid Lokmân'ın
 babası) 25, 26
 Seyyidî Ali b. İmâm 213, 217, 219
 Seyyid İbrâhîm (Seyyid Lokmân'ın
 amcası) 25
 Seyyidî Muhammed Berüye 291
 Seyyidî Salâh b. Şemsüddîn 217, 218,
 219
 Seyyidî Şâmih 290
 Seyyid Lokmân 25, 26, 27, 28, 30, 31,
 32, 33, 34, 35, 37, 38, 39, 40,
 42, 47, 56, 62, 64, 66, 69, 78,
 84, 91, 98, 99, 241, 288, 473
 Seyyid Mehmed Efendi, Acem (Bosna
 timar defterdarı, Budin, Tımişvar
 defterdarı, Başdefterdar) 409,
 451, 452, 479, 487, 488, 507
 Seyyid Mehmed (Seyyid Lokmân'ın
 torunu) 26
 Seyyid Muhammed Bey (Hakkâri
 hâkimi) 379
 Seyyid Seccâd (Muşa'sa' hâkimi) 400
 Seyyid Şa'bân 524
 Seyyid Şerîf-i Cürcânî 391
 Sırf 120
 Sıyâmî Efendi 472
 Sigetvar 270, 271, 272, 274, 277, 279,
 286, 296, 324, 337, 352, 389,
 398, 458, 460, 461
 Sigetvar Seferi 28, 279, 313, 459
 Silifke 138
 Silistre (Silistre) 119, 124, 171, 173,
 340, 443, 450, 524
 Silivri 117, 137
Silsilenâme 36, 46, 76
 Simâr Kalesi 306
 Simav 118
 Simon 394, 437, 450, 458, 462, 477,
 482, 496, 498
 Sinân Ağa (Başyayabaşı) 292
 Sinân Ağa (Dergâh-ı Âlî müteferrikası,
 Kethuda) 524
 Sinân Ağa (Hazinedarbaşı) 281, 282
 Sinân Ağa, Koca (Mi'mârbaşı) 484
 Sinân Bey 259
 Sinân Bey (Pojeğa beyi) 353
 Sinân Bey (Silistre sancakbeyi) 171, 173
 Sinân Bey (Şam, Amasya sancakbeyi) 258
 Sinân Bey (Zaim) 266
 Sinân Efendi, Mevlânâ (Anadolu
 kazaskeri, Müderris) 227, 365
 Sinân Efendi (Şehr-emîni, Rumeli şikk-ı
 sâni defterdarı) 405
 Sinân, Mevlânâ (Reisületıbbâ) 524
 Sinân Paşa (Anadolu, Mısır defterdarı,
 Mısır, Karaman, Sivas beylerbeyi)
 414, 431, 461, 481, 509
 Sinân Paşa, Cigala-zâde (Başkapıcıbaşı,
 Yeniçeri ağası, Basra, Bağdâd,
 Van, Diyârbekr beylerbeyi, Vezir,
 Kapudan) 337, 367, 393, 411,
 413, 440, 441, 445, 450, 451,
 466, 467, 468, 469, 472, 491,
 496, 498, 502, 508, 526

- Sinân Paşa (Kapudan) 225, 227, 229, 232, 233, 239, 240
- Sinân Paşa (Karaman beylerbeyi) 439, 440
- Sinân Paşa, Koca (Haleb, Mısır beylerbeyi, Vezir, Veziriazam) 29, 284, 287, 299, 302, 305, 309, 317, 327, 332, 334, 338, 343, 357, 381, 392, 404, 406, 413, 429, 445, 488, 503, 508
- Sinân Paşa (Musul sancakbeyi, Lahsâ beylerbeyi) 332, 337
- Sinân Paşa (Veziriazam) 145, 147
- Sinân Paşa (Yeniçeri ağası, Kastamonu sancakbeyi, Kıbrıs beylerbeyi) 283, 288, 313, 327
- Sinân Paşa (Zülkadr, Musul beylerbeyi) 512
- Sinân Reîs 200
- Sincârîb 54
- Sine 416, 428, 432, 440, 444, 484
- Sinop 138, 460
- Sir 159
- Sirâb 477
- Sîre (Pîre) 221
- Sirem 152, 157
- Siremâbâd 153, 186, 270
- Sirem Adası 70, 156, 186
- Siroz 118
- Sîstân 104
- Sivas 63, 68, 102, 103, 123, 125, 127, 160, 252, 258, 264, 265, 288, 294, 296, 298, 385, 390, 424, 435, 442, 443, 445, 451, 452, 457, 483, 487, 489, 496, 503, 504, 507, 509
- Siyâvuş Paşa (Yeniçeri ağası, Rumeli beylerbeyi, Vezir, 2. Vezir, Veziriazam) 35, 36, 41, 42, 46, 47, 48, 65, 80, 90, 293, 317, 318, 320, 327, 337, 339, 354, 357, 366, 367, 373, 374, 396, 397, 404, 407, 412, 429, 449, 456, 469, 470, 473, 488, 497, 503, 504, 508
- Slovakya 120
- Sofya 190, 191, 192, 270, 396, 406, 450, 502, 513
- Sofya Ovası 337
- Sokollu Mehmed Paşa Sarayı 509
- Solak Hüseyin (Dînever hâkimi) 399, 435, 450, 452, 471
- Solnok 383
- Söğüt 106, 107
- Subaşıağılı 526
- Sûfyân 166, 171
- Sultan II. Bâyezîd Han İmâreti 496
- Sultan II. Bâyezîd Han Köşkü 432, 446, 448, 501
- Sultan Hüseyin Bey-i Abbâsî (İmâdiyye hâkimi) 210, 211, 227, 231, 282, 437
- Sultâniyye 166, 171
- Sultâniyye İmâreti 260
- Sultâniyye (Karaman) 260
- Sultâniyye Yaylası 380
- Sultânönü 105, 107
- Sultânöyüğü 105
- Sultan Seyyid Gazi 233
- Sultan Süleymân Han İmâreti 390
- Sun'î 92
- Sun'ullah Efendi (Müderres, Edirne, İstanbul kadısı, Anadolu, Rumeli kazaskeri) 498, 505, 511

- Sûr-ı Hümayûnnâme* 32, 33
 Sus 461
 Susa Kalesi 289
 Suşehri 237
 Sutin 157
 Su'ûdi Efendi (Müderriş, Haleb, Âmid kadısı) 463, 497, 502
 Suut Kemal Yetkin 50, 74, 76
 Süc'âs 171
 Südlüye Kalesi 246, 247
 Südlüce 508
 Sühle 169
 Sührâb Bey (Mültezim, Bağdâd defterdarı) 466
 Sührânî İzzeddin Şir (Divân beyi) 169
 Süldüz 231
 Süleymân (1) b. Murâd III (Şehzade) 386, 388
 Süleymân (2) b. Murâd III (Şehzade) 357, 463, 465
 Süleymân Ağa (Yeniçeri ağası) 215
 Süleymân Bey, Ayas Paşa-zâde (Ayntâb sancakbeyi) 310
 Süleymân Bey, Cevâriz beyi oğlu 203, 204
 Süleymân Bey (İç-ili sancakbeyi) 256
 Süleymân Bey (Palu hâkimi) 445
 Süleymân Bey, Zülkadr-oğlu 134
 Süleymân b. Selîm II (Şehzade) 278
 Süleymân (Cebele sancakbeyi) 371
 Süleymân Çavuş 401, 413, 446
 Süleymân Çelebi (Başrûznâmecî, Yeniçeri yazıcısı, Erzurum, Anadolu, Mısır, Kıbrıs, Bağdâd defterdarı) 327, 335, 380, 393, 404, 429
 Süleymân, Hz. 45, 49, 53, 59
 Süleymâniye Câmi'i 411
 Süleymân Paşa (Bağdâd, Anadolu, Budin beylerbeyi) 169, 188
 Süleymân Paşa b. Orhan Gazi 114, 115, 116
 Süleymân Paşa, Kubad Paşa-zâde (Habeş, Diyârbekr beylerbeyi) 386, 401, 429, 439
 Süleymân Paşa (Şam, Mısır beylerbeyi, Veziriazam) 150, 155, 156, 170, 171, 180, 184, 185, 186, 201
 Süleymân Şâh b. Kaya Alp 62, 65, 104, 105, 109
 Sünbül Ağa (Saray-ı Atık ağası) 479
 Sünek 333
 Sünüt 159
 Sürçe 170
 Sürmelü Çukuru 105
 Süveys 221, 232, 287, 487
 Süveys Boğazı 479
- Ş**
 Şa'bân (Kethuda) 352
 Şâbrân Kalesi 423
 Şâhâbeddîn Paşa (Vezir) 131
 Şâh Bağçesi 438
 Şâh Cihân 30
 Şâhem Kulu Halife 491, 494, 495
 Şâh İsmâ'il 70, 71, 146, 156
 Şâh Kulu 239, 283, 373
 Şâhlik Sarayı 238, 216
 Şâhmârân Sahrâsı 170
 Şahrüh Han 470, 477, 478
 Şâh Sultan (II. Selîm'in kızı) 263, 390
 Şâh Velî Ağa (Kullar ağası) 215
 Şâkird Mustafa (Divân kâtibi) 428
 Şâm 68, 102, 105, 148, 152, 153, 155, 156, 167, 205, 227, 228, 239, 240, 250, 258, 265, 277, 284, 286, 293, 294, 299, 308, 314, 335, 336, 364, 368, 369, 372, 383, 385, 387, 389, 393, 394,

- 399, 403, 407, 411, 413, 414,
415, 424, 428, 429, 430, 433,
434, 439, 445, 465, 466, 472,
473, 476, 478, 483, 490, 493,
496, 498, 499, 503, 510, 519,
520, 521
- Şâm-ı Gazân (Şâm Gazânı) 167, 168, 169
- Şarkîyat Mecmuası 75
- Şâtır Ali (Zaîm, Başkapıcıbaşı) 438
- Şatt Suyu 203, 204, 205
- Şattü'l-'Arab 282
- Şa'yâ, Hz. 45, 49, 54, 59
- Şebân 306
- Şebeke Derbendi 306
- Şehâ 166
- Şehinşâh b. Bâyezîd II (Şehzade) 140
- Şehinşâhnâme 29, 33
- Şehlûk 48
- Şehmîr 486
- Şehnâme-i Âl-i Osmân 30
- Şehnâme-i Hümayûn 40, 62, 92, 266,
288, 390, 412, 414, 455
- Şehnâme-i Selîm Hân (Selîm Hännâme)
26, 29, 33
- Şehr-i bâzâr 265
- Şehrîzor (Şehrîzol) 25, 170, 171, 224,
232, 236, 237, 238, 239, 262,
265, 282, 325, 326, 327, 379,
384, 387, 391, 392, 399, 408,
409, 410, 413, 416, 417, 427,
428, 430, 435, 437, 438, 440,
444, 445, 450, 451, 452, 453,
471, 490, 491, 492, 506, 520
- Şehsüvâr Bey 408
- Şehsüvâr-oğlu Ali Bey 153, 154
- Şehsüvâr Paşa (Bosna beylerbeyi) 460,
481, 482
- Şeki 397, 486
- Şellâle 72, 242
- Şelûm, Hz 54
- Şemâhî 208, 397, 398, 399, 404, 437,
444, 446, 518
- Şemâhî Kalesi 207, 208, 442
- Şemrân 170
- Şemsân 301
- Şemseddîn Çelebi, Hâce-zâde (Galata,
Bursa kadısı) 408, 429
- Şemseddîn Efendi (Âmid kadısı) 373
- Şemseddîn Efendi, Atâ'ullah-zâde
(İstanbul kadısı) 505
- Şemseddîn Efendi, Mazlûm Melek
(Kudüs, Medîne kadısı) 372, 389
- Şemseddîn Han 396
- Şemsî Ahmed Paşa, İsfendiyâr-oğlu
(Şam, Sivas, Anadolu, Rumeli
beylerbeyi, Musâhib) 231, 239,
240, 265, 267, 271, 272, 276,
284, 288, 299, 314, 373, 388,
405
- Şems-i felek-i devvâr (İran elçisi) 232
- Şemsûn, Hz. 49, 55, 59
- Şemsüddîn b. İmâm 217, 219, 220,
285, 287, 299, 306, 307, 308,
309
- Şemsüddîn Cüveynî, Sâhibü's-Sa'îd 67,
101
- Şem'un, Hz. 49, 59
- Şeref Bey (Bidlîs hâkimi) 164, 165, 166,
396
- Şeref Han (Bidlîs hâkimi) 396, 415,
417, 418
- Şerîf Bâkır 309
- Şerîf Ebü'l-Mülûk 354
- Şerîfe Hanım 474
- Şerîf Nâsır (Sa'de beyi) 220, 221
- Şerika (Şerife) Kalesi 246, 247

Şeşter 223, 450
 Şeyh Abdullâh Dâ'î 300, 306, 307
 Şeyh Ahmed ibn Alvân 213
 Şeyh Ebû Bekr 300
 Şeyh Hamdullah Efendi (Hattat) 172
 Şeyh Haydar Bey, Sarum-oğlu (Deryâz ve Süldüz beyi) 231
 Şeyhî Efendi, (İstanbul kadısı, Anadolu, Rumeli kazaskeri, Müderris, Şeyhülislâm) 299, 305, 314, 330, 447, 479, 519
 Şeyh Muslihuddîn Hallâc-zâde 370
 Şeyh Selâmî-zâde Efendi 465
 Şeyh Şücâ' 484
 Şeyh Vefâ 209
 Şeyh Yahyâ (Basra hâkimi) 203, 205
 Şeytân Hisarı 154, 155
 Şeytân Kulu 142
 Şeytân-oğlu 391
 Şikloş (Şıkleviş) Kalesi 191, 192, 193, 194, 271
 Şile 123
 Şirâz 223
 Şîrîn 261
 Şîrvân 183, 185, 207, 208, 211, 212, 236, 392, 394, 397, 398, 401, 404, 405, 413, 423, 424, 434, 437, 442, 445, 446, 456, 458, 470, 472, 473, 481, 485, 486, 497, 498, 506, 513, 518, 520
 Şîrvân Dağıstânı 507
 Şîrvân Seferi 401
 Şîrvânşâh-oğlu 183, 366
 Şît (Şis), Hz. 45, 53, 54, 59
 Şu'ayb, Hz. 45, 49, 54, 58
 Şubril 163
 Şule Aksoy 77
 Şumnu 119

Şuntîr 48
 Şûregil 438
 Şuşan 310
 Şuzik 198
 Şücâ' (Hekim) 365

T

Taberî Târîhi 69, 77
 Tâc Efendi (Mekke, İstanbul kadısı) 458
 Tahmâsb b. Hudâbende 471
 Tahmâsb (Şâh) 164, 184, 207, 208, 210, 212, 223, 232, 244, 283, 373, 477
 Taht-ı kal'a 293
 Ta'iz (Ta'is) 213, 214, 215, 286, 287, 299
 Takiyyüddîn (Kadı) 386
 Tâkir (Ta'kir) Kalesi 215, 306
 Taleni Kalesi 439
 Tâlikî-zâde Mehmed Subhî 26, 27, 28
 Talya 198
 Tanrıyıkduğı 118
 Taraklu Borlu 123
 Taraklu Yenicisi 110, 115
 Tarhân Bey 139
Târîh-i Âl-i Osmân 37, 69, 70, 71, 72, 73
 Tasuc Kalesi 472, 476, 499
 Taşcı Keşkek 429
 Taşköprü-oğlu (İstanbul kadısı) 227
 Taşsız Hisar 137
 Tata Kalesi 161, 195, 521
 Tavşanlı Hisarı 118
 Tavuk 223, 224
 Tavuk Bâzârı 428, 462
 Tavuk Kerkük 169, 225
 Tayba (Tana) Kalesi 218, 219
 Tebbet Ağa 239

- Tebrîz 147, 165, 166, 167, 168, 169,
171, 173, 211, 223, 224, 397,
410, 437, 457, 461, 465, 467,
469, 470, 471, 472, 476, 477,
481, 482, 483, 488, 490, 491,
505, 506, 518, 520
- Tebrîz Kalesi 469, 471, 472, 477, 505
- Tehâme 285
- Teke 25, 102, 123
- Tekvur Çayır 139
- Tershâne-i (Dâru's-sinâ'a-i) Âmire 202,
302, 303, 316, 318, 329, 335,
342, 385, 408, 416, 487, 498
- Tetal Kalesi 160
- Tevârih-i Âl-i Osmân* 64
- Tımişvar 158, 159, 227, 229, 230, 250,
270, 372, 387, 402, 408, 446,
451, 452, 454, 460, 463, 473,
479, 487, 488, 497, 509
- Tımişvar Kalesi 229
- Tırnovi 119
- Tiflis 394, 397, 403, 406, 408, 410, 427,
428, 430, 431, 442, 446, 450
- Tilâ Hisarı 306
- Tilimsân 289, 292, 402
- Timur Han (Sine hâkimi) 416, 428,
432, 440, 444, 445, 484
- Timur-leng 44, 68, 70, 124, 125, 126,
127, 128, 129, 132, 156
- Tirebçe 137
- Tisa 160
- Tise (Tiye) 247
- Togay 67
- Tokat 67, 101, 123, 233, 235, 237, 405,
464
- Tokmaklı Yaylağı 243
- Tokmak, Muhammedî Sultan (Çukur-ı
sa'd beylerbeyi, İran elçisi) 373,
377, 394, 439, 441, 482, 484
- Tokyo 75
- Tomaliç 106
- Tomanbay (Sultan) 148
- Tomor Pavli 157, 158, 159
- Tophâne-i Âmire 227, 318, 353, 386,
416, 431
- Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi
(TSMK) 31, 32, 43, 46, 50, 55,
60, 63, 76
- Topkapı Sarayı Müzesi Minyatür Bölümü
Rehberi* 76
- Topkapı Sarayı (Sarây-ı Cedîd, Yeni
Saray) 30, 35, 36, 39, 43, 46, 80,
389, 396, 402, 407, 408, 420,
436, 439
- Topkapısı 393, 402, 407, 441, 445,
528
- Toprak Hisarı 344
- Toprakal'a 210, 451
- Tortum Kalesi 226
- Toygun Beg (Niğbolu sancakbeyi) 192
- Török Palan 186, 188, 189
- Trabulus (Trabulus-ı Şâm, Şâm
Trabulusu) 169, 225, 293, 294,
296, 312, 364, 372, 384, 393,
401, 411, 414, 427, 428, 453,
454, 464, 465, 466, 467, 489,
503
- Trabulus-ı Garb (Magrib Trabulusu)
227, 247, 289, 315, 316, 327,
346, 373, 378, 385, 392, 396,
430, 436, 450, 461, 463, 464,
466, 489, 496
- Trabuzon 138, 143, 183
- Tu'ak 137
- Tuda 67
- Tûfân 49, 54, 58, 61, 65, 190
- Tuhürten Bey 124

Tüle Kalesi 286, 306, 307, 480
 Tulon 71, 196, 200, 247
 Tulon Limanı 198, 199
 Tumanus Kalesi 410, 450, 452, 457,
 458
Tûmâr-ı Hümayûn 34, 35, 36, 39, 43,
 61, 62, 65, 74, 84, 89, 90, 98,
 109
 Tuna 463, 476
 Tuna Nehri 70, 152, 153, 156, 159,
 177, 179, 187, 188, 195, 198,
 395, 514, 521
 Tuna Pınarı 177
 Tun Bergozı 119
 Tundar 105, 107
 Tûnus 71, 72, 165, 166, 173, 174, 196,
 197, 289, 290, 291, 292, 293,
 328, 337, 342, 346, 347, 348,
 351, 353, 355, 366, 376, 380,
 381, 385, 391, 392, 402, 416,
 433, 465, 489, 505
 Tûnus Burnu 189, 190
 Tûrân 102, 104, 323
 Turgudca Bey (Karlilî sancakbeyi,
 Trablusgarb beylerbeyi) 227,
 229, 232, 233, 239, 241, 247
 Tursun Fakih 109
 Tuşi Han 100
 Tuvak 119
 Tuzbâzârı 111
 Tuzla İskelesi 296
 Tûbba' 285
 Türkistân 109
 Türk Memi 308
 Türk ve İslam Eserleri Müzesi 33, 35,
 36, 50, 74, 75, 76, 80

U

Ücân 166
 Üc bin Anâk 54, 59
 Uffâr 480
 Uğurlu b. Uzun Hasan 141
 Uğurlu, Zaîm (Kethuda) 379, 404
 Uhud Gazâsı 315, 371, 514
 Ula Hisarı 345
 Ulama Paşa 25, 164, 165, 166, 169,
 170, 173, 182, 183, 184, 186,
 193, 211, 212, 224, 228, 229,
 233, 235, 238
 Ulaş Kürek 337
 Ulubat 111, 526
 Ulyân-oğlu Abdülhüseyn (Medîne/
 Cezâyir-i Şatt hâkimi) 204, 230,
 282, 283
 Ulyân Seferi 284
 Ummân Boğazı 342
 Unkapanı 372
 Unkura bin Tuła 177
 Urla Sahrâsı 481
 Urmî 34, 166, 171, 210, 211, 224, 226,
 391, 427, 451, 472, 477, 488
 Urmiye Gölü 476
 Uşni 166, 171, 210, 211
 Uzun Hasan (Sultan) 62, 65, 138, 139, 141

Ü

Üç Kilise 438
 Üdül Kalesi 198
 Ülgün Kalesi 310, 314
 Üsküb 122, 294, 304, 318
 Üsküdar 62, 139, 146, 172, 212, 233,
 251, 252, 255, 256, 258, 259,
 277, 332, 339, 373, 378, 392,
 400, 404, 405, 406, 409, 410,
 411, 413, 432, 434, 435, 448,

- 449, 454, 455, 456, 459, 462,
472, 473, 481, 483, 484, 488,
494, 495, 501, 507, 511, 513,
519, 520
- Üsküdar Boğazı 328, 406
- Üsküdar İskelesi 373
- Üsküdar Sarayı 343, 363, 393, 434
- Üstürgon Kalesi 161, 162, 194, 199,
333, 514, 520, 521
- Üveys Ağa (Sipâhî Oğlanları ağası,
Dergâh-ı Âlî kapıcıbaşısı) 450, 451
- Üveys Çelebi (Kâğıd emîni, Şehr-emîni,
Mütevelli) 405, 408
- Üveys-i Karn 285
- Üveys (Veys) Paşa (Defterdar,
Dergâh-ı Mu'allâ müteferrikası,
Rumeli şikk-ı sâni defterdarı,
Başdefterdar, Budin, Haleb, Şam,
Mısır beylerbeyi, Vezir) 363,
364, 365, 367, 380, 388, 394,
407, 409, 445, 472, 478, 487,
496, 500, 524
- Üveys (Veys) Paşa (Yemen beylerbeyi)
212, 213, 216
- Üzeyr, Hz. 45, 49, 55, 59
- V**
- Vâlîde Sultan Bağçesi 441
- Valpo 192, 193
- Valpova Kalesi 192, 194
- Vâmık 261
- Van 102, 166, 171, 173, 185, 223, 224,
226, 227, 230, 238, 262, 263,
264, 268, 288, 327, 332, 379,
383, 387, 391, 392, 396, 401,
404, 413, 415, 427, 428, 432,
437, 439, 445, 451, 457, 466,
469, 470, 471, 472, 477, 488, 490
- Van Kalesi 25, 169, 170, 223, 322, 392
- Varba Nehri 521
- Varhân 73, 242
- Varhân Kalesi 73, 242, 243
- Varna 70, 119, 156
- Vefâ Câmî'i 305
- Vefâ Meydânı 209, 417, 455, 491
- Vek 353
- Velî Ağa 477, 478, 491, 495
- Velî Ağa (Kapıcıbaşı) 514
- Velî Ağa (Silahdârlar, Sipâhî Oğlanları
ağası) 363
- Velî Bey (Kastamonu sancakbeyi) 416
- Velî Dede 190
- Velî Sultan (İran elçisi) 392
- Velki (Vâlki) 170, 171
- Vençene 119
- Venedik 76, 175, 176, 181, 183, 184,
185, 198, 283, 294, 295, 296,
302, 304, 305, 315, 316, 323,
325, 326, 328, 332, 334, 336,
340, 344, 361, 390, 408, 436,
460, 461, 481, 514
- Vezendü 192
- Vincent Clarence Scott O'Connor 30
- Vişegrad 199
- Viyana 31
- Vladimir Minorsky 56, 74, 75
- Votos 162, 163
- Vulk-oğlu 124
- Vustân 166
- Vüdane 122
- Y**
- Yafa 63
- Yâfes bin Nûh 74, 103, 104, 109
- Yahûdî Mahallesi 293
- Yahûdiyân 49, 59

- Yahyâ Bey (Tophâne-i Âmire Kâtibi, Defter emîni) 416 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 156, 172, 362, 369
- Yahyâ bin Mutahhar (Tûle sâhibi) 480 Yaytsa 138
- Yahyâ Çavuş 308 Ye'cûc 49, 521
- Yahyâ Çelebi, Lisânî (Defter emîni, Sivas defterdarı) 488, 509 Yedikulle 231, 286, 303, 309, 319, 329, 339, 353, 369, 377, 386, 390, 405, 406, 408, 411, 419, 420, 425, 430, 433, 435, 446, 464, 480, 481, 482, 498, 505, 519, 520
- Yahyâ Çelebi (Tershâne emîni) 416
- Yahyâ Efendi (İkinci tezkireci, Baştezkireci, Reîsülküttâb) 502, 511
- Yahyâ Efendi (Müderris) 476 Yegân Kalesi 171
- Yahyâ Efendi (Şam, Anadolu timar defterdarı, Diyârbekr, Mısır defterdarı, Küçük defterdar) 394, 420, 499, 508 Yeleklü Velî Bey 210, 211
- Yahyâ Efendi Türbesi 432 Yemen 104, 180, 192, 206, 212, 213, 216, 219, 221, 227, 230, 236, 240, 241, 242, 284, 285, 286, 287, 299, 300, 301, 302, 303, 305, 308, 309, 317, 326, 356, 372, 386, 387, 408, 414, 429, 458, 464, 479, 481, 487
- Yahyâ, Hz. 45, 49, 59
- Yahyâ Paşa 178, 179, 185, 187, 188, 192, 194
- Ya'kûb Bey (Silistre beyi) 443 Yenbu' 476
- Ya'kûb b. Murâd III (Şehzade) 357 Yenice 111
- Ya'kûb b. Uzun Hasan (Sultan) 141 Yeni Odalar 374
- Ya'kûb Çelebi b. Murâd I 117 Yenişehir 111, 119, 121, 233
- Ya'kûb, Hz. 45, 49, 54, 59, 493 Yenişehir Ovası 212, 233
- Ya'kûb Paşa, Fil (Diyârbekr beylerbeyi) 160, 161, 165, 166 Yenişehir (Yunanistan) 123
- Ya'kûb Paşa (Vezir) 140 Yezd 53
- Yakumatiska 294 Yıldırım Bâyezid (Sultan) 44, 50, 55, 60, 62, 65, 68, 70, 117, 118, 119, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 130, 132, 156
- Yalvac 118
- Yanbolu 184, 185, 206, 391, 430 Yıldız 138
- Yanık Hisarı 514, 521, 523, 525 Yıldız Sarayı 46
- Yanoş Kral 161, 162
- Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi 35, 36, 60, 63, 80
- Yarhisar 108, 111
- Yaş Hasan Çelebi (Defterdar) 470
- Yavuz Sultan Selîm 27, 30, 44, 50, 55, 60, 62, 65, 70, 71, 140, 143, 144, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 156, 172, 362, 369

- Yûsuf b. Murâd III (Şehzade) 357
 Yûsuf, Hz. 45, 49, 54, 57, 59, 148, 443, 493
 Yûsuf (Kethuda) 391
 Yûsuf (Kethuda) 520, 521, 523
 Yûsuf Paşa (Başkapıcıbaşı, Mîr-i alem, Yeniçeri ağası, Budin, Tımışvar, Rumeli beylerbeyi, Vezir) 407, 425, 442, 473, 479, 487, 488, 490
 Yûsuf Paşa, Gürcî Tebar (Tiflîs, Kars beylerbeyi) 410, 431
 Yûsuf Paşa Sarayı 507
 Yûşa‘, Hz. 45, 49, 54, 59
 Yuvan (Kara-Boğdan voyvodası) 337, 339, 340
 Yürükova 119
- Z**
 Zadre 293, 310, 326
 Zafernâme 28
 Zagem 491, 497, 498
 Zağra 118
 Zaho 445
 Zaklisa Adası 305
 Zal‘ Dağı 307
 Zalem Kalesi 170, 236, 238, 239, 266
 Zarîf Efendi (Erzurum, Diyârbekr defterdarı) 503
 Zebîd 192, 213, 216, 217, 220, 286, 287, 299
 Zehr-i mâr Sultan 470
 Zekerıyyâ Efendi (Haleb, Bursa, İstanbul kadısı, Anadolu, Rumeli kazaskeri, Müderris, Şeyhülislâm) 366, 389, 411, 415, 433, 479, 489, 497, 499, 504, 510
 Zekerıyyâ, Hz. 45, 49, 59
 Zekiyye Kalesi 203, 204
 Zemin Kalesi 152, 153
 Zemun Sahrâsı 270
 Zengân 166
 Zengibâr 257
 Zeren Tanındı 77
 Zerza Yûsuf Bey (Uşnî beyi) 210, 211
 Zeşorno (Rişerno) 163
 Zevik Kalesi 200
 Zeynel‘âbidîn Efendi (Âmid kadısı) 502
 Zeynelabidin (Seyyid Lokmân‘ın biraderi) 26
 Zeynel Bey-i Hakkârî (Hakkârî hâkimi) 227, 229, 231, 322, 379, 380, 383, 391, 396, 404, 465, 472
 Zihne 119
 Zirâ‘ Dağı 306
 Zıştova 119
 Zrinska-oğlu (Zernisko-oğlu) 514, 418
 Zrinski-oğlu (Sigetvar hâkimi) 274
 Zübdetü’ş-Şemâ‘il fi’l-Evâhir ve’l-Evâ‘il 32
 Zübdetü’t-Tevârih 28, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 46, 47, 50, 56, 57, 60, 62, 63, 69, 74, 80, 90, 91, 93, 96
 Zülfikâr Han, Karamanlı 486
 Zülkadr (Zülkadrıyye) 147, 155, 253, 262, 310, 417, 427, 430, 462, 463, 512
 Zülkarneyn el-ekber 45
 Zülkifl, Hz. 45, 49, 54, 58
 Zül‘-vecheyn Kütübhâne-i Hümâyûnu 46

EKLER

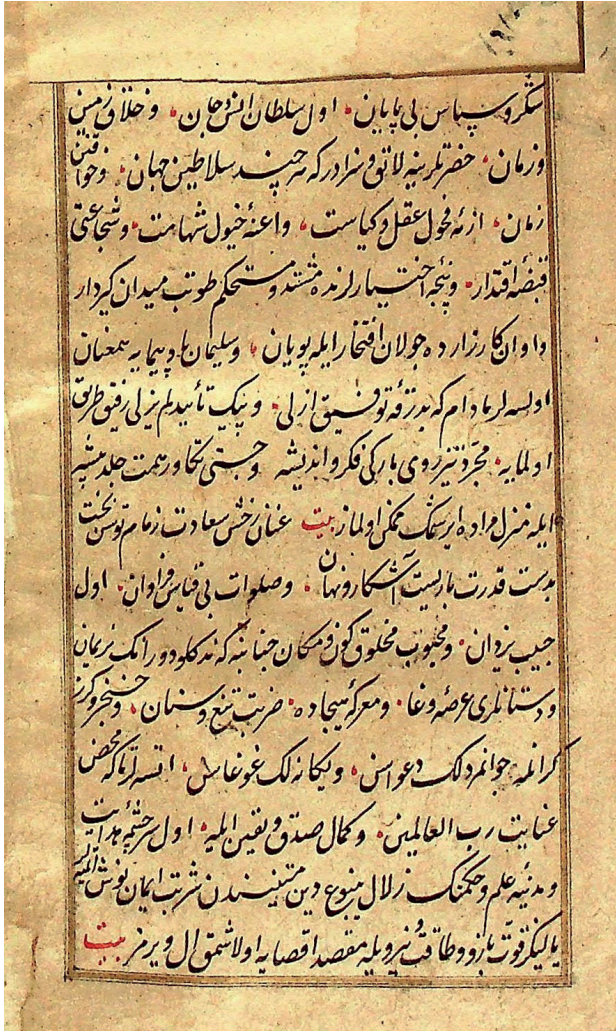
Ek 1: *Zübdetü't-Tevârih*'in Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed 3599 numarada kayıtlı tomar şeklindeki nüshasının mukaddime kısmı.

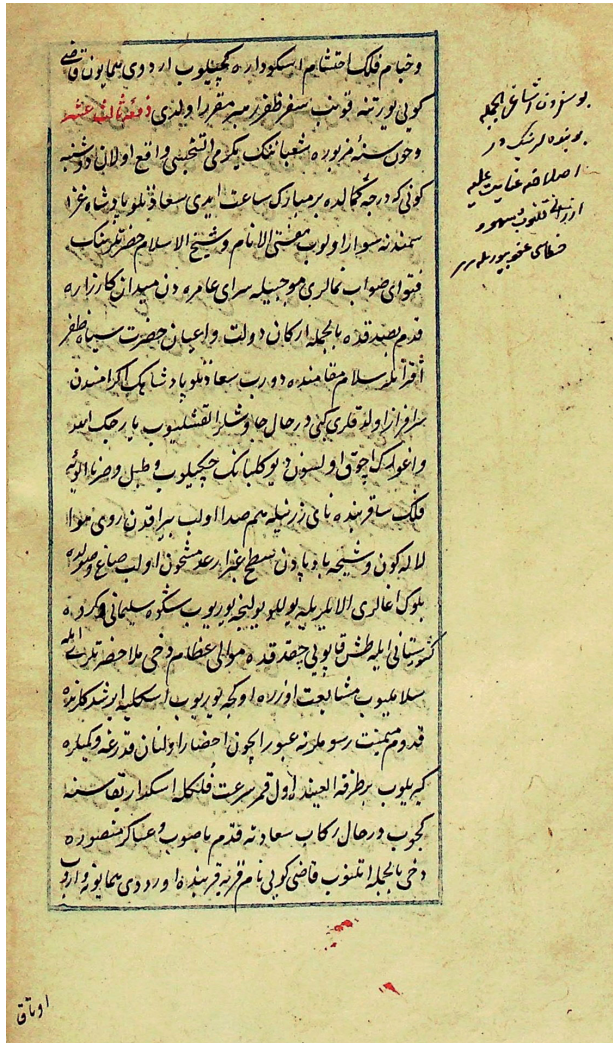
Ek 3: Zübdetü't-Tevarîh'in Türk ve İslam Eserleri Müzesi 1973 numarada kayıtlı nüshasının ilk sayfası.

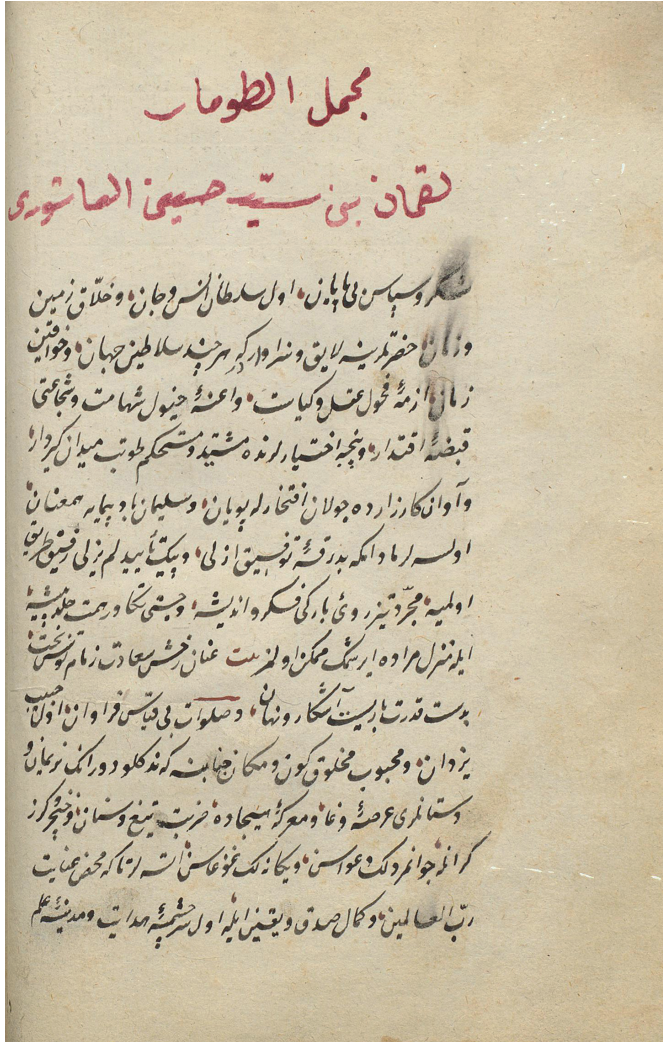
Ek 5: *Mücmelü't-Tümâr*'ın Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi 294 numarada kayıtlı nüshasının ilk sayfası.

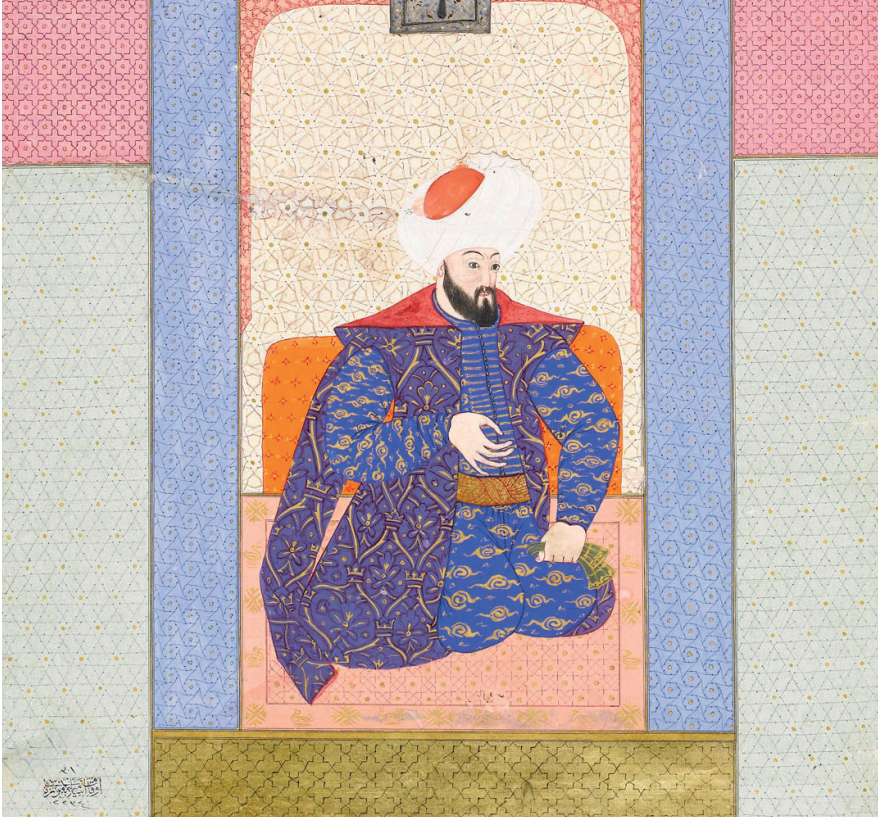
Ek 6: Seyyid Lokmân'ın Hoca Sâdeddin Efendi'ye hitaben kendi el yazısıyla düştüğü, *Tûmâr-ı Hümâyûn*'daki Osmanlı tarihini yazmaya hangi tarihten itibaren başladığını bildiren not. *Mücmelü't-Tûmâr*, Yapı Kredi nüshası, vr. 74^b.

Ek 7: Mücmelü't-Tümâr'ın British Library Or. 1135 numarada kayıtlı nüshasının ilk sayfası.

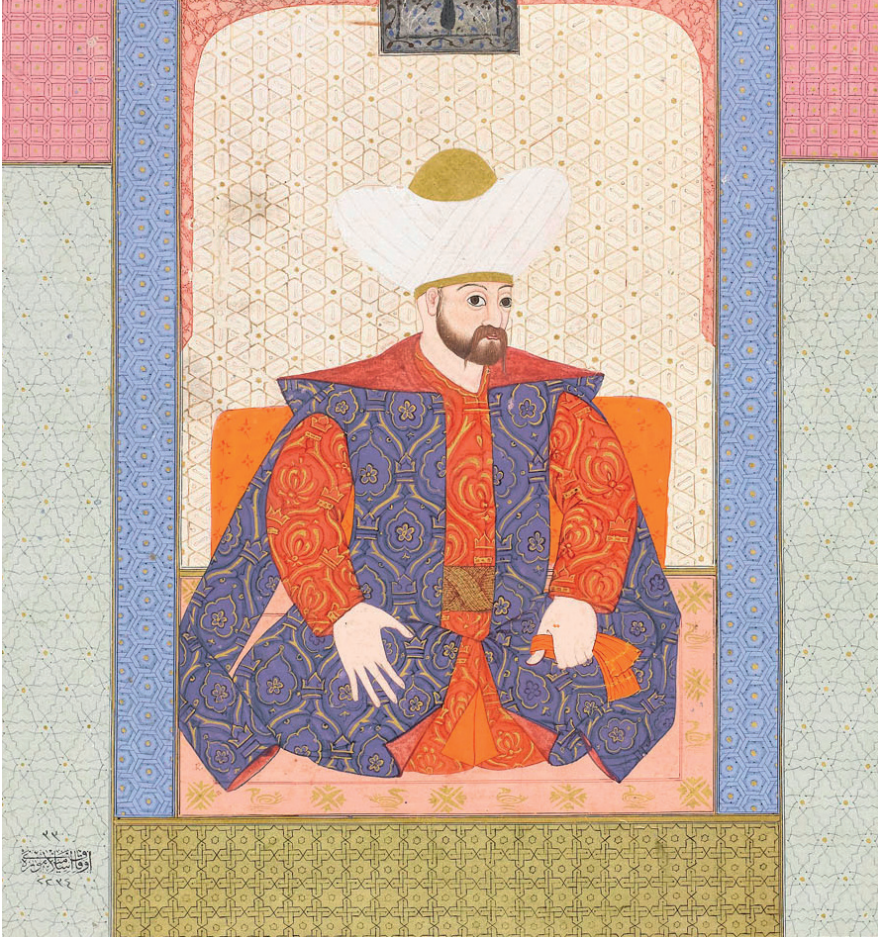
Ek 8: Sultan Osman Gazi tasviri, *Zübdetü't-Tevarih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 59^a.

Ek 9: Sultan Orhan Gazi tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 59^b.

Ek 10: Sultan I. Murad tasviri, *Zübdetü't-Tevarih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 60^a.

Ek 11: Sultan I. Bayezid tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 60^b.

Ek 12: Sultan I. Mehmed tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 61^a.

Ek 13: Sultan II. Murad tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 61^b.

Ek 14: Sultan II. Mehmed tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 62^a.

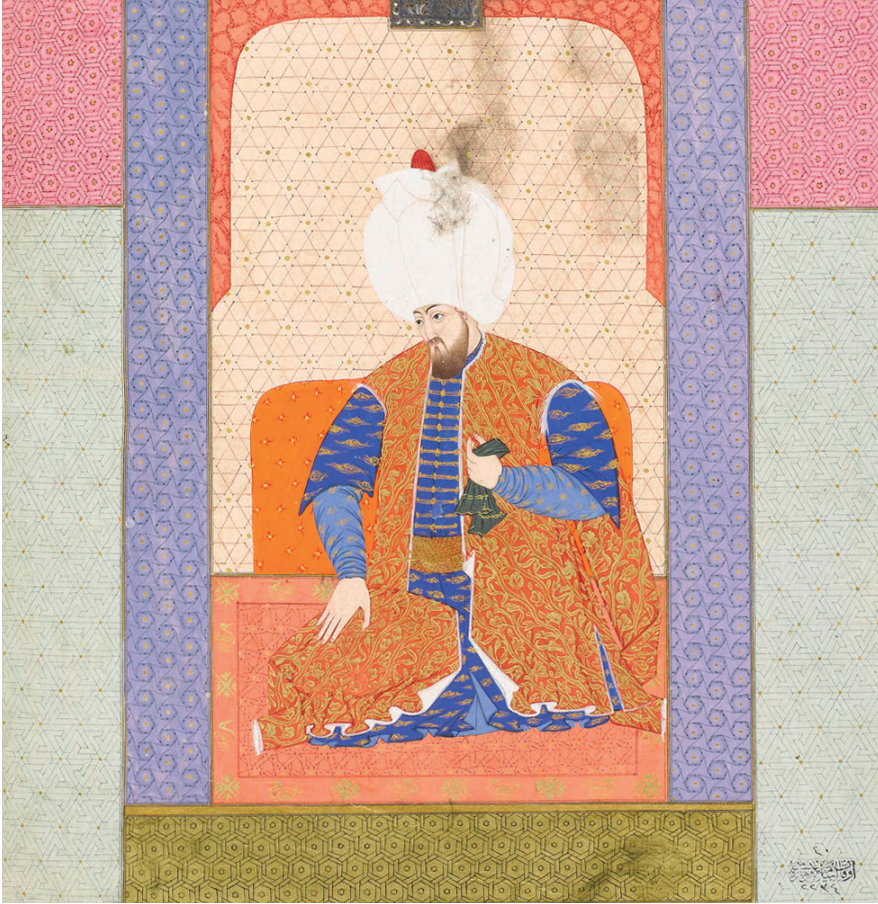
Ek 15: Sultan II. Bayezid tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 62^b.

Ek 16: Sultan I. Selim tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 63^a.

Ek 17: Sultan I. Süleyman tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 63^b.

Ek 18: Sultan II. Selim tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 78^a.

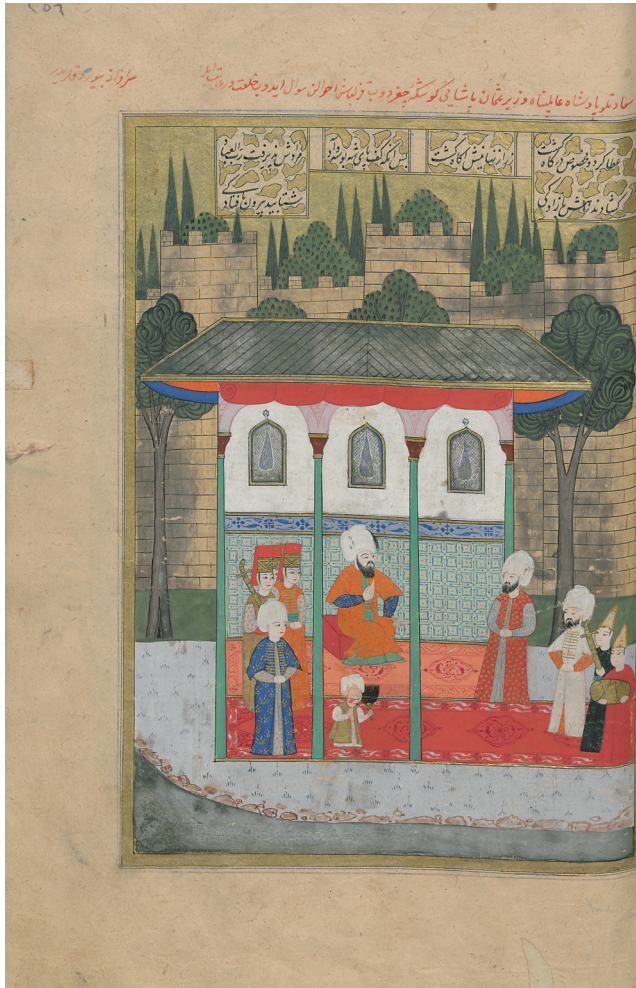
Ek 19: Sultan III. Murad tasviri, *Zübdetü't-Tevârih*, Türk ve İslam Eserleri Müzesi Nr. 1973, vr. 88^b.

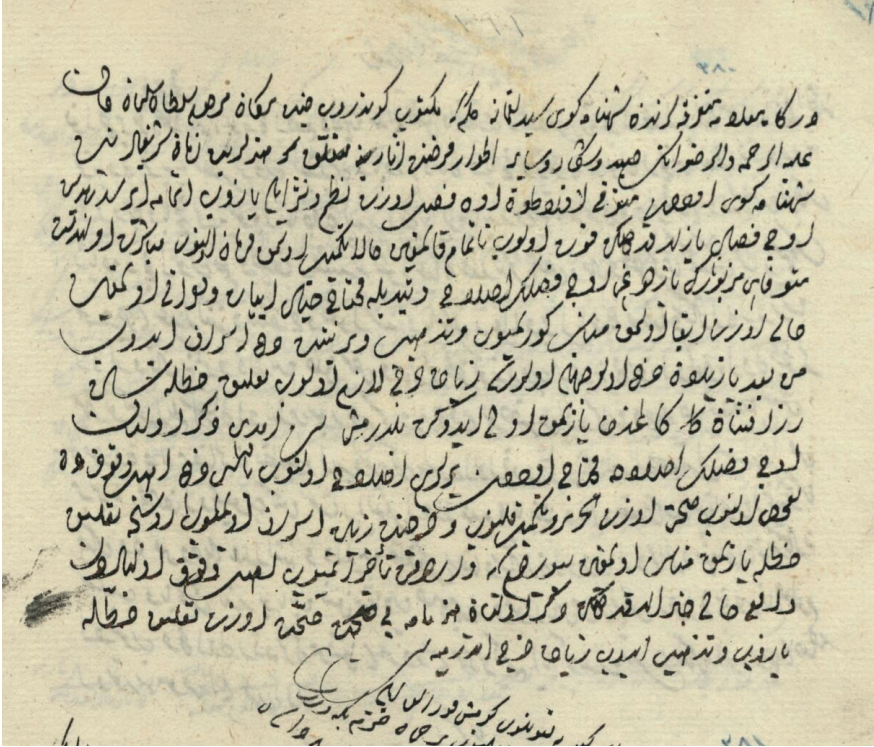
Ek 20: Feridun Ahmed Bey ile Seyyid Lokmân'ı nakkaş ve kâtiplerle gösteren minyatür, *Şehnâme-i Selîm Hân*, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, III. Ahmed Nr. 3595, vr. 9^a.

Ek 21: Sultan III. Murad'ın, seferden dönen Özdemiroğlu Osman Paşa ile 1584 Temmuz'unda Topkapı Sarayı'nın sahilсарayı Yalı Köşkü'nde görüşmesi, *Şehinşâhnâme*, c. 2, Topkapı Sarayı Müzesi Kütüphanesi, B. 200, vr. 156^a.

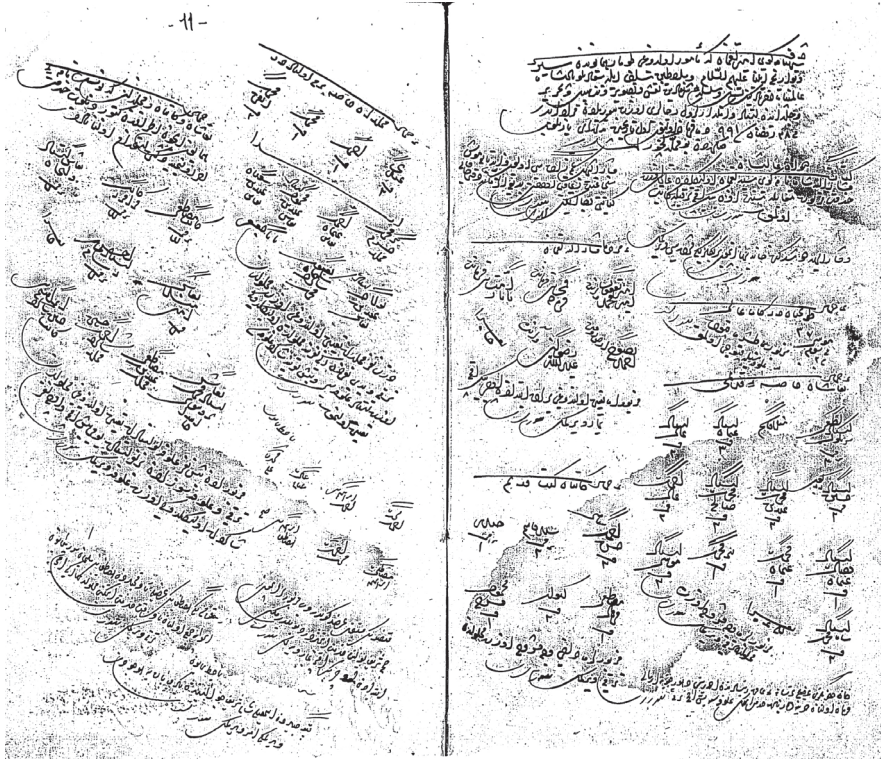
Ek 22: Seyyid Lokmân'ın, kendinden önceki şehnâmecilerin başlayarak yarım bıraktıkları *Hünernâme*'nin tamamlanması için yaptığı teklifler ve cevabı hakkındaki 4 Şevval 985 Cumartesi (14 Aralık 1577) tarihli hüküm ve transkribe metni. (BOA, MD, no. 33, 189/380)

Dergâh-ı Mu'allâm müteferrihâklarından Şehnâme-güy Seyyid Lokmân'a hükm ki: Mektüb gönderüp cennet-mekân merhûm Sulţân Süleymân Hân -'aleyhi'r-rahmetü ve'r-riğvân-uñ şayd u şikâr ve sâyir eţvâr-ı ferhunde-âşârına müte'allik hünelerinin zamân-ı şeriflerinde şehnâme-güy olan müteveffâ Eflâţûn on faşl üzre nazm u neşr ile yazup itmâma irişdirmeden üç faşlı yazıldıuğdan soñra fevt olup nâ-tamâm kılmağın hâlâ tekmil olunmağ fermân olunup mübâşeret olınuğda müteveffâ-yı mezbûruñ yazduğı üç faşluñ işlâh ve tebdile muhtâc hayli ebyât ve fıkarâtı olmağın hâli üzre ibkâ olunmağ münâsib görülmeyüp ve tezhîb ü tertîbinde daği isrâf idüp minba'd yazılan daği ol vechle olursa ziyâde harc lâzım olup ta'lik haţtla sâde

zer-efşân kâğıda yazılmağ evlâ idügin bildirmişsin. İmdi zıkr olunan üç faşluñ ıslâha muhtâc olan yerleri ıslâh olunup bâķisi dağı ehl-i vuķüfdan tefahħuş olunup şıhħat üzre taħrîr ü tekmîl kıılınup ve ĥarcında ziyâde isrâf olmayup rüşence ta'lik ĥatıla yazılmağ münâsib olmağın buyurdum ki: Varduğda te'ħîr itmeyüp ehl-i vuķûf olanlardan vâķi'-i ĥâli ĥaber alduğdan sonra zıkr olunan *Hünernâme*'yi şıhħat üzre ta'lik ĥatıla yazup ve tezhîb idüp ziyâde ĥarc itdürmeysin.

Ek 23: Seyyid Lokmân'ın, bugün TIEM Nr. 1973'te kayıtlı olan *Zübdetü't-Tevârih* nüshasını III. Murad'a sunduktan sonra kendisine ve ekibine tahakkuk ettirilen maaş artışlarının yer aldığı 13 Şevval 991 Pazar (30 Ekim 1583) tarihli ruûs kaydı ve transkribe metni. (BOA, KK, no. 242, s. 10-11)

[(Yev)mül-Eḫad fi 13 Şevvâl 991]

Defter-i Şehnâme-güy Emîr Loḫmân ki me'mûr olduḡı *Ṭümâr-ı Hümayûn*'dan siyer ve tevâriḫ-i enbiyâ -'aleyhimûs-selâm-uñ ve selâtin-i selef ile sa'âdetlü pâdişâh-ı 'âlem-penâh ḫazretlerinin neseb ve silsile-i şeriflerin naḡş u taşvîr ve teẓhîb ü taḫrîr ve cild iden üstâd ve emekdâr-larûñ recâları üzre buyurılan murâdlarıdır. Fî 28 Ramazân sene 991'de fermân olup ol târiḫde teẓkireleri yazılıp şoñradan bu maḫalle geçüril-mişdür.

Kitâbet-i Dîvân-ı 'Âlî-şân

Müşârun-ileyh Şâhnâme-güyy Seyyid Loğmân olıgelen 'âdet üzre hîdmet-i mezbûre muqâbelesinde on biñ aqça teraqqîyle kâtib olmaq buyurıldı.

Ve müşârun-ileyh düşdükde hâne-bahâ için bir beglerbegi müjdesi virilmek buyurıldı.

Müşârun-ileyhün 'ammi-zâdesi olup Van'a tâbi' Muş sancağında ze'âmeti olan Bedi'uzzamân'a Defter-i Hâkânî kitâbeti recâ itmegin buyurıldı.

'An-cemâ'at-i topçiyân-ı Dergâh-ı 'Âlî

37

Müsâ

fî yevm

2,5

Mezbûra taşra çıkmâq 'ulûfesiyle kapucı olmaq buyurıldı.

'An-cemâ'at-i naqqâşân-ı hâşşa-i kadîmî

Üstâd Luţfî
ser-böyük
teraqqî
3

Monlâ Kâsım

Üstâd
'Oşmân
teraqqî
3

Üstâd
'Alî
teraqqî
2

Üstâd, zer-küb
Hüseyn
teraqqî
2

Üstâd
Meĥmed bin
'Abdullâh
teraqqî
2

Üstâd
Meĥmed bin
Şâlih
teraqqî
2

Aĥmed bin
'Alî
teraqqî
2

Üstâd
Fazlî bin
'Oşmân
teraqqî
1

Meĥmed bin
'Oşmân
teraqqî
1

Pîr Meĥmed
teraqqî
1

Üstâd
Müsâ
teraqqî
2

Üstâd
Şâh Meĥmed
teraqqî
2

Neferen
13

Mezbûrlara vech-i meşrûh üzre maĥlûlden teraqqî virilmek buyurıldı.

‘An-merdümân-ı müşârun-ileyh Loqmân

Emîr Ya‘kûb [bin]	Memî bin	Ümmet bin
Emîr Mehemmed	Çaraca	Tatar
Van’da	Çaraman’da	Çaraman’da
Naşûh [bin]	Rıdvân [bin]	Neferen
Ahmed	‘Abdullâh	5
Erzurüm’da	Van’da	

Mezbûrlara ta’yîn olunduğı yerlerde ibtidâdan üçer bin aqça tîmâr virilmek buyurıldı.

‘An-cemâ‘at-i kâtibân-ı kütüb-i qadîm

Sipâhî	Seyyid Qâsım	Haydar
Ahmed [bin]	terakķî	terakķî
Hâsan	2	1
terakķî		
2		
Muştafâ [bin]	Keyvân	Maħmûd [bin]
Ferhâd	terakķî	Ferruh
terakķî	1	terakķî
1		1

Mezbûrlara daħi vech-i meşrûh üzre maħlûlden terakķî virilmek buyurıldı.

‘An-cemâ‘at-i mücellidân-ı hâşşa terakķî olanlardur.

‘Abdî	Ahmed	Mehemmed	Mehemmed
terakķî	terakķî	terakķî	Ankara
2	1	1	terakķî
			2

İbtidâ

Pîr Mehemmed [bin]	Ahmed [bin]	Üstâd	Şa‘bân [bin]
Hürrem	‘Oşman	Maħmûd [bin]	‘Abdullâh
mücellid	naķķâş	‘Abdullâh	naķķâş
		naķķâş	
Üstâd	Ya‘kûb [bin]	Baba Ca‘fer	
Pülâd [bin]	Süleymân		
‘Abdullâh	şâkird-i		
naķķâş	Mehemmed		

Dört nefer mücellidlere ta'yîn olunduğı üzere maḥlûlden teraḳḳî ve yedi neferden iki neferine maḥlûlden olıgeldüğü üzere üstâd 'ulûfesi ve beş neferine şâkird 'ulûfesi ta'yîn olunmaḳ buyurıldı.

'An-cemâ'at-i naḳḳâşân ve kâtibân ve mücellidân ki bu *Nesebnâme-i Hümayûn* için eṭrâfdan getürdilüp ḥidmet-i âhar olunmaya degin istihdâm olınanlardır.

Kâtib Muşṭafâ teraḳḳî 3	Kâtib Ferâmürz teraḳḳî 3	Naḳḳâş Üstâd Velî-cân teraḳḳî 2	
Naḳḳâş Monlâ Emîn teraḳḳî 2	Üstâd Aḥmed ressâm teraḳḳî 2	Neferen 5	
Naḳḳâş Üstâd Meḥemmed Burusevî İbtidâ 5	Mustafâ [bin] 'Abdullâh mücellid	Aḥmed bin Ḥüseyn şâkird mücellid	İbrâhîm bin Ḥüseyn, şâkird kâtib

Mezbûrlardan beş nefer 'ulûfelü üstâdlara ta'yîn olunduğı maḥlûlden teraḳḳî ve 'ulûfesüzlerden bir nefer üstâda yevmî beş aḳça ve üç nefer şâkirdlere olıgeldüğü üzere 'ulûfe virilmek buyurıldı.

